TRACTATUS DE IURISDICTIONE PER, ET INTER IUDICEM...

Orazio Marta, Giovanni Battista Coccini

TRACTATVS
DE IVRISDICTIONE INTER IVDICEM ECCLESIASTICVM, ET LAICVM EXERCENDA.

PARS QVARTA,

In qua per duas Centurias casuum, discutiuntur omnes articuli legum Imperialium, Statutorum, Constitutionum, & Edictorum Principum secularium, an comprehendant ecclesiasticos, & eorum bona, in omnibus casibus Iudiciorum ciuilium, & criminalium.

DOCTORIS MARTÆ

NEAPOLITANI IVRISCONSVLTI IN ALMA VRBE ADVOCATI.

Cum Indice rerum, & verborum locupletißimo.

MOGVNTIÆ

E Typographia Ioannis Albini.

M. DC. IX.

ILLVSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO DOMINO OCTAVIO PARAVICINO, S.R.E. CARDINALI AMPLISSIMO.

DOCTOR MARTA. S.

Offero tibi munus, ampliſſime Præſul, ſi aut ex ſua, aut ex tua dignitatè ſpectetur, perexiguum, ſi ex viribus mediocre, ſi ex animo magnum; lucubrationes quædam ſunt Iuriſdictionis caſuum, omnes legum Imperialium, Statutorum, Edictorumq; ſecularium Principum deſcribentes, an, & quando eccleſiaſticos, & eorum bona comprehendant, ſiue ad ſecularem forum trahi debeant, & cùm poſt tot reuiſiones, anteque omnes alios, qui huiuſmodi materias ſcriptitarunt, eò peruenerint, vt ederentur, ſub cuius potiſſimum patrocinio apparere debent, quàm tuo illuſtriſſimo?

Nam quantum ingenii, iudicii, atque prudentiæ, ad ſuſtinendam tanti magiſtratus perſonam exiſtas, omnes optimè norunt, qui tuam operam, & induſtriam maximis in rebus ſunt experti. Cuius enim magis quàm Cardinalis Parauicini hac ætate à ſummis Principibus & maieſtatibus patrocinium exquiritur? Cum ad te quotidie, tanquam ad oraculum in rebus arduis, & dubiis confluant, tuaque domus velut prudentiæ aſylum à ſubditis, & peregrinis, ab infimis, mediis, & ſummis celebretur, omneſque vno ore egregiam prudentiam, conſtantem fidem, atque perpetuam integritatem admirentur.

Teſtatur tota Germania, quæ te ſanctæ ſedis apoſtolicæ Nuntium quod Heluetios diu venerata eſt, vbi egentibus miſericordiam, & liberalitatem, laborantibus diſertum patrocinium, amicis officioſam operam, literarumque peritis, qui te ſemper coluerunt, honorem maximum tribuiſti: quas cum admirabiles tui animi dotes Gregorius decimus quartus Pont. Max. optimè notas haberet, atque Cardinalem optauerit ipſe ille Cæſar; eademque ampliſſima, nobiliſſimaque in toto orbe prouincia, apud ſanctam ſedem in protectorem ſuſcepit, & obſequentiſſimè veneratur.

Nunc igitur in ſublimi loco poſitus, ea eſt amplitudinis tuæ humanitas, vt nullius, etiam infimæ conditionis humilitatem è ſublimi deſpicere ſoleas, & tibi proprium ſit, literarum ſtudioſos maximo fauore proſequi, eorumque ſtudia pro virili promouere, augere, atque ornare, & vt breuiter dicam ſingularem quendam patronum agis in omnes, quos aliqua conditione, cum integra morum probitate aſperſos animaduertis. Prædicant omnes tuæ vitæ ſanctitatem; rerum prudentiam cum incredibili fide, conſtantia, honeſtate, atque iuſtitia, & pietate, aliaq; id genus, planè heroicis virtutibus copulatam, quarum ego quoque hilarem præconem me exhiberem, niſi ingenii mei tenuitas mihi eſſet cognita, & audaciæ, temeritatiſque notam ſubire non dubitarem.

Mirandam Memnonis ſtatuam priſca vetuſtas habuit, & ſuis ſcriptis poſteritati tradidit prodigioſam, hæc enim etſi marmorea eſſet, atque ſcalptorio tantum ornata lumine, lucidiſſimis tamen ſolis radiis expoſita, non modò voces emittebat, ſed ſic planè, & diſtinctè loquebatur, vt humanus ei ſpiritus cœlitus allapſus, atque immiſſus videretur. Quod etſi fabuloſè traditum crediderimus, non modica tamen hoc nobis ænigmate declararunt, & ſub fictionis cortice veritatis medullam operuerunt. Neque aliud ſanè hac ſtatua antiquitas, quàm præſtantiſſimorum fauorem in paruulos homines voluit denotare, qui cum naturæ dotibus, clariſq; monumentis deſtituantur, fit, vt inſtar Memnonis ſtatuæ algentis, preſſis ladiis obmuteſcant, ni ſuperiorum fauore, clari ad maiora proue hantur.

Verebar igitur Illuſtriſſime, ac Prudentiſſime Præſul, ne ſtatua huius voluminis tenui doctrinæ ſcalpello dolata, ſic data prælo obmuteſceret, vt omnium oculi irridentes obuerſis palpebris declinarent, ni tuis irradiata fulgoribus ſplendeat, & refulgeat: ea eſt enim auctoritas tua, vt in iudiciis ferendis, vnde tu ſteteris, pleroſque bonorum ſtaturos eſſe confido. Vale.

INDEX
ARGVMENTORVM CASVVM, VTRIVSQVE CENTVRIÆ.

ARGVMENTA CASVVM PRIMÆ CENTVRIÆ.

Iudices

ARGVMENTA CASVVM SEcundae Centuriae.

Cle-

D. MARTÆ

D. MARTÆ IVRISCONSVLTI NEAPOLITANI, ET IN ROMANA CVRIA ADVOCATI

Tractatus,

DE IVRISDICTIONE PER IVDICEM Ecclesiasticum, & Laicum exercenda.

PARS QVARTA.

CENTVRIA PRIMA.

PRAEFATIO.

VERE omnino ac sapienter Iustinianus *in l. 1. C. de vet. iure enuclean.* definiuit, Omnibus auctoribus iuris æqua dignitate pollentibus, & nemini quadam prærogatiua seruanda, quia non omnes in omnia, sed certi per certa vel meliores, vel deteriores inueniuntur, cum possit & vnius, & deterioris sententia, & multos, & maiores superare.

Non defuere tamen Cardamo similes, qui, quoniam proprio bono carent, quo innotescant, ex recentiorum scribentium malis seipsos commendent, intelligentes Iustiniani sententiam de antiquioribus, quibus nostri temporis auctores neque rerum inuentione, neque scientia, aut sermonis elegantia, atque stylo dicendi vllo modo comparari posse arbitrantur.

Hoc vere dici posse afferunt, iuris scientiam nunc difficillimam iudicari, non præcipue quod de rebus abstrusissimis tractet, sed quod adeo sit recentiorum commentis obscurata, vt ob rerum omnium confusionem, ita discipulorum ingenia primo congressu confundant, vt ii, desperata perceptione, vel resiliant, vel nunquam serio animum applicent ad ea cognoscenda, quæ diffidant posse percipere.

Et huius pestilentissimi mali causam afferunt, quod multis ab hinc annis præceptores iuris nullum scribendi modum, multo minus vllam grauitatem huic tam magnæ rei adhibuerunt, tantum curiosi in recensendis, atq; mox refellendis aliorum opinionibus, tum deinde nouas ex his retexendis, donec res in immensum prodiret, vt nunc denique quot sint auctores, tot videamus esse sententias interpretandarum legum.

Ita dicunt obscuratam sane fuisse iuris disciplinam innumeris nouissimorum Doctorum voluminibus, vt intueri non liceat amplius mirificam humani iuris elegantiam, quæ, vel cum primis ad discendum, ac obtemperandum, homines inuitare debebat, cum præsertim pro duobus librorum millibus, qui Triboniano tantopere displicuerunt, habeamus nunc viginti millia, adeoque plures, si iustam scriptorum collationem faciamus: Cuius rei indignationem doctissimi etiam proximæ ætatis censores literarii, Alciatus, Zasius, Budæus, & cæteri suis notarunt obelis.

Verum enimuero si veritatem amplecti fas est, neque rerum inuentione, aut iuris scientia, neque ob antiquiorum sermonis elegantiam, vel ob librorum prodigiosam nostrorum temporum multitudinem, recentiores esse illis inferiores fatendum est.

Inuentione quidem, non enim pessime nouissimi de re literaria mereri debent, imo eos arbitror longe magis ceteris omnibus eam illustrare, qui non inusitatis inueniendis ingenium

exerceant, sed potius in eo operam collocant (quod est vtilius imo multo difficillius) vt tam varia diuersorum inuenta, sparsim dissipata, in vnum quasi corpus, apto ordine redigant, quidque suo loco disponentes, superfluis omnibus, atque intricatis à tractatione reiectis, quod & si hac sensata ratione patet, Iustiniani etiam sententia ibidem *in d. l. 1.* comprobatur dicentis, nam qui subtiliter factum emendat, laudabilior est eo, qui primus inuenit.

Antiquitas est instar gigantis, cuius ceruicibus, ceu puer insistit posteritas, quæ quanto altius est à maiore sublata, tanto longius prospicit, & certius videt, qua ratione recentiores auctores præferendos esse, existimarunt omnes, quod non antiquarum modo inuentionum ceruicibus insistant, sed semetipsos etiam in rerum melius proferendarum certamine superare contendant: ab antiquis igitur esse, à recentioribus vero bene esse iurisprudentiæ creatum est.

Neque scientia sunt recentioribus præferendi: Nerua ab Vlpiano in errore deprehensus deridetur, *l. est differentia, ff. quibus modis pign. vel hypoth. ec. tac. contrah. l. 1. § per seruum, ff. de acquirend. possess.* Claudius Saturninus ironice dicit, Scæuolam subtilem ingenio de iure respondisse, & Celsus Celsi, id est, filius patris sententiam reprehendit, *l. dedi, §. si quis quasi, versic sed si seruus, ff. de cond. caus. dat. vbi Gloss. & Roman.* Marcellus notat sententiam Iuliani, quam tamen sequitur Vlpianus Marcellum ipsum redarguens, *l. apud Iulianum, ff. de hered. instituend.* Idem Marcellus in vniuersum scripsit de notis Iuliani, *l. 1. C. de commun. seru. manumiss.* Seruius Sulpitius libros integros composuit de erratis, & notis Quinti Mutii Scæuolæ sui præceptoris, *l. Mutius, ff. pro soc. & apud Gell. lib. 4. cap. 1.* Vlpianus, Paulus, & Martianus de notis Papiniani viri accutissimi *l. 1. §. & ideo, C. de veter. iure enuclean.* scripserunt, Claudius Trifoninus in Serbidium Scæuolam, Marcellus in Iulianum, Ælius Martianus in Marcellum notas, *vt patet ex his, qui illorum vitas descripserunt, Berardino Rutilio & aliis*, scripserunt. Celsus Domitio Labeoni ita scripsit, aut non intelligo, quid sit id, de quo me consulis, aut magna est stultitia tua, *l. Domitius, ff. de testament.* Iustinianus *gloss. in l. fin. C. in quibus caussis in integrum restit. non esse necess. & est apud Gell. lib. 6. cap. 14.* ipse multoties in legibus reprehensus, aliquando errasse eum dicunt, interdum etiam bibisse, quando legem condidit, cæteros etiam Imperatores *l. 3. in fin. iuncta gloss. ff. de supell. leg.* aberrare in iure posse constat: Imo & sectarum falsæ opiniones, Cassianorum, Sabinianorum, Proculianorum, Pegasianorum in Pandectis referuntur, *l. 1. ff. de contrahend. empt. l. adeo, ff. de acquir. rerum domin. l. illud, ff. de petit. hered. l. 3. ff. de acquir. poss. l. 3. ff. pro derelict.*

Præterea compilatores decretalium aliquando lapsos esse, & sæpius posuisse affirmatiuam pro negatiua, probarunt Hostiens. Ioan. Andr. & Cardinalis, *in cap. fin de precar.* Gratiani infinita errata colligit Felinus, *in cap. 2. num. 44 de rescript.* Cynus *Bartol. in l. 1. § 1 ff. de requir. reis, Gemin. in cap. vt animarum, col. 2. versic. item quia, de const.* etiam sæpe conqueritur de parua scientia Canonistarum.

Accursii, Bartoli, Baldi, & cæterorum inscitiæ multa implent volumina, quæ sunt à quamplurimis compilata, vt vere dici potest, commune esse recentioribus cum antiquis elucubrare, & fallere: Nec enim antiquiores velut sacramento nos adigi voluerunt, qui non tam effuse de se polliciti sunt, vt in rebus obscuris nunquam caligasse se, ausi fuerint confiteri.

Sed ea est doctorum hominum conditio, vt ab eorum morte viuere incipiat humanus fauor, & vitæ finis principium sit gloriæ, laudes hominum mors inchoat, quia cum corpore moritur inuidia, viuitque cum ipso: Redeat Papinianus, reddam nunc etiam illius ingenii contemptores, compareat Vlpianus, reflorescat Scæuola, veniant Romam Iulianus, & Iabolenus, resurgant Gallus Aquilius, Sulpitius, Martianus, Cato, & cæteri, quos iuris peritissimos appellamus, non modo segnes laudatores inuenient, sed mordaces etiam ac liuidos detractores, quod quisque suis temporibus expertus est.

Nec denique antiquorum elegantia sunt ipsi recentiores spernendi, quæ nostro seculo naturalis non est, & Lacedæmonum more, reprobantium omnino eloquentiam, proborum hominum sententias ex solo pectore proficisci opus est, ne artificii suspicione, apud eos, qui iudicant, multum fidei detrahatur, & auctoritas scribentis imminuatur, atque suspectus fiat: qua ratione, etiam inter antiquos apud Pomponium *l. 2. §. post hos, ff. de origine iuris*, reperitur, Trebatium fuisse in iure peritiorem Cassellio, istum vero Trebatio eloquentiorem, ideo Cassellii scripta non reperiri: & inter nouos Alciatus, qui elegantioribus studiis delectabatur, hac ratione consilia edenda non esse (teste Deciano *in apologia pro Iurisperitis contra Alciatum, cap. 16.*) profitebatur.

Non enim oratorem quod Latine, quod perspicue locutus fuerit quisquam est admiratus, cum reprehendere, atque irridere si vitiose diceret, suo iure possit, sed qui explicate, qui proprie,

prie, qui abundanter, qui illuminate conceptuum sensus enunciare possunt, eos vulgus omni laudis prædicatione maiores esse existimat, & in iudiciis, & graui fortunæ, capitisque discrimine accurato potius, quam ornato dicendi genere salus acquirenda erit.

Studui ego, non vt quodcunque mihi speciosius, sed vt aliis veritas eluceat, quem stylum, & omnes posteriorum temporum Iurisconsulti, & Diuus Thomas, ac cæteri sacræ paginæ scriptores insectantur: Finis enim meus, qui semper in hoc genere studiorum fuit, non tam scribentis laus, quam legentis vtilitas, si qua ex me percipi, aut sperari potest, ad id maxime respexi, vt armarium voluere in hac iurisdictionis materia, vlterius non sit necesse.

Minus obscurata dici potest iuris disciplina, recentiorum commentariis, non enim ad hanc vsque ætatem id consequi potuimus, vt nulla possit oriri quæstio, quæ vel legibus, vel scriptis antiquiorum prudentum non sit terminata, plurimum adhuc restat operis, multumque restabit, vt dicit Seneca *in epist. 65.* multum etiam egisse, qui ante nos fuerunt, sed non compleuisse, non peregisse: Imo Philosophis etiam impossibile iudicatur eundem incipere, & finire posse aliquam artem: eorum igitur quæ scripta sunt, vel minima est eorum, quæ inter mortales contingunt, portio: neque vllis adhuc scriptis sunt omnia definita, cum nulla sit dies, quæ nouas non producat facti species, nullius scriptis comprehensas, & noui semper non insurgant casus atque hominum mores, quos necesse fuit posterioribus relinquere, etiam Iustiniano iubente, ad alteram legum congregationem referendum esse.

Longe distat facies nostri seculi, & tribunalium ab antiquis Romanis, ergo facilius ex nouissimorum scripturis colligemus, quæ ad casus emergentes definiendos conferunt, quam ex antiquioribus.

Quare non obscuratur iuris disciplina iis scribentium lucubrationibus, quæ ad societatem hominum tuendam, ad casus emergentes decidendos, & compilandos, denique ad iurisprudentiam augendam propediem emittuntur, audaci quidem conatu, sed euentu, vt arbitror, nihil pœnitendo.

Et licet Iustiniani exemplum esset nostris temporibus renouandum (vt ex reciproca humanarum rerum vicissitudine, quam primum sperari debet) non tamen comburendi essent libri, quo accusatur Tribonianus, qui solum volumen ex tanta librorum multitudine conficere ausus est, qua temeritate potius nos in maximā rerum omnium ambiguitatem, obscurissimasque tenebras præcipitatos, atque ita esse demersos apparet, vt in lucem recipi non solum difficile, sed pene impossibile esse videatur.

Nunc igitur, ne simus in dicendo prolixiores, ad eam iurisdictionis partem exarandam accedamus, in qua leges Imperiales, statuta, constitutionesque Principum, Ecclesiasticos, & eorum bona non comprehendere declaratur, quam sic aggredior, ad laudem Dei Omnipotentis, sub cuius præsidio iurisdictio Ecclesiastica sarcta, tectaque seruatur, ad Ecclesiæ parentis nostræ gloriam, cuius iurisdictio tunc maxime florebit, cum docti in Ecclesia Dei, velut splendor fulgebunt firmamenti, ad vtilitatem vniuersæ Reipublicæ Christianæ, cuius integritas, pax, & tranquillitas in iurisdictione Ecclesiæ conseruatur, vtque Deus Optimus Maximus ad hanc pietatis officinam suis beneficiis, atque fauoribus nos assidue prosequatur.

CASVS I.

Statuta ad bonum publicum condita, nulla facta mentione clericorum, eos non ligant.

SVMMARIA.

1 *Ecclesiastici an ligentur lege Principis secularis, condita ad bonum publicum, nulla de ipsis facta mentione.*

2 *Clerici an teneantur contribuere, vbi tractatur de communi vtilitate cum laicis, & num. 11.*

3 *Vtilitate, & necessitate publica vrgente, an seruetur immunitas clerici.*

4 *Statutum an valeat contra Ecclesiam propter conseruandum statum Reipublicæ.*

5 *Et an ad eius validitatem requiratur Pontificis auctoritas.*

6 *Ecclesia debet contribuere in purgatione putei communis cum vicinis.*

7 *Clerici an teneantur ad extraordinaria munera.*

8 *An teneantur ad reparationem pontium, fossarum ciuitatis, & similium.*

9 *An teneantur soluere gabellam de plaustris, seu curribus, si sit in vtilitatem ciuitatis.*

10 *Bona clericorum an teneantur contribuere in quibus publicæ vtilitati consulitur.*

12 *Clerici tenentur contribuere ad salaria Doctorum profitentium in gymnasiis publicis.*

13 *Clerici an ligentur edictu Principum pro annona publica.*

14 *Leges pro bono publico latæ, etiam à Principe laico an ligent clericos.*

15 Cap. peruenit, de immunitat. Eccles. *an loquatur de clericis, & eius intelligentia, & num. 17. & num. 19.*

16 *Clerici facilius excusantur à personalibus, quam realibus.*
18 *Clerici sunt inhabiles ad pugnandum etiam contra Saracenos.*
20 *Papa an possit dispensare cum Sacerdotibus, vt eant ad bella, & pugnent.*
21 *Leges Codicis de clericis disponentes, nullius sunt efficacia, & num. 40.*
22 *Bartol.* in l. omnes populi, num. 29. *est communiter reprobatus.*
23 *Lex Principis secularis etiam ad bonum publicum lata, non ligat clericos ob defectum iurisdictionis.*
24 L. ad instructiones, C. de sacrosanct. Eccles. *fuisse correctam per* authent. item nulla communitas, *& num. 26.*
25 *Ecclesia, & clerici hodie sunt immunes à quibuscunque oneribus, etiam publicam vtilitatem concernentibus.*
27 *Clerici dicuntur ciues ciuitatis, contrarium num. 29.*
28 *Item sunt districtuales dominorum temporalium.*
30 *Item non habent vocem in consilio populi.*
31 *Principes laici habent potestatem à Deo condendi legem, quæ bonum publicum respiciat.*
32 *Et contrauenientes illi legi peccant mortaliter.*
33 *Clerici ligantur lege laicorum ex vi directiua, & naturali ratione.*
34 *Ex qua non directo sed in subsidium sunt cogendi.*
35 *Clerici ex inobseruantia legis Principum secularium non obligantur ad peccatum mortale.*
36 *Lex quando dicatur obligare ad peccatum mortale.*
37 *Legislatoris voluntas est ratio originalis obligandi ad peccatum.*
38 *Lex ciuilis an habeat potestatem obligandi in foro conscientiæ.*
39 *Leges Principum secularium, etiam ob publicam vtilitatem, & necessitatem conditas nullo modo ligare Ecclesiasticos, qui defendant.*
41 *Onera realia quotuplicia sint.*
42 *Collectæ imponuntur personis pro rebus.*
43 *Leges secularium nullo modo ligant Ecclesiasticos, nisi fuerint à Pontifice confirmatæ.*
44 *Lex vel statutum nullo modo valere potest, quin ob publicam vtilitatem sint condita.*
45 *Legis fundamentum est iurisdictio.*
46 *Et ob solam vtilitatem publicam lex non sustinetur.*
47 *Alienatio rei Ecclesiæ non sustinetur, etiamsi in vtilitatem Ecclesiæ, nisi seruatis sollemnitatibus.*
48 *Ecclesiastici, quatenus ob publicam vtilitatem teneantur in subsidium.*
49 Cap. non minus, de immunitat. Eccles. *intelligentia.*
50 *Et an loquatur de oneribus, quæ proprie spectabant ad laicos, vel de communibus cum clericis.*
51 *Clerici, & Ecclesiæ, etiam volentes, & cum Episcopi auctoritate non tenentur ad onera publica, nisi consulto Romano Pontifice*
52 *Sententia S. D. N. Papæ Clementis VIII. qua declaratur in facto, Ecclesiasticos teneri ad onera publica, vbi laicorum facultates non sufficiunt.*
53 *Discussio bonorum non est facienda, quando constat notorie aliquem non esse soluendo.*

1 RECEPTISSIMA est inter scribentes sententia vtriusq; classis; Ecclesiasticos ligari † lege Principis secularis, condita ad bonum publicum, cuius Ecclesiastici participes fiant, dum tamen de ipsis nulla prorsus mentio facta fuerit (quæ tanquam cæterorum casuum huius primæ centuriæ fundamentum inprimis discutienda est.)

Hanc opinionem secuti sunt Ancharan. *in cap. non minus, nu. 8. de immunit. Eccles.* per hæc verba: Et aduertendum, quia ex prædictis, quæ proxime tetigi, posset
dari generalis doctrina, quod vbicunque tractatur de
communi † vtilitate clericorum, & laicorum simul, 2
& permixtim, clerici tenentur contribuere simul cum laicis. Idem Ancharan. *in cap. 1. de immunit. Eccles. lib. 6. in versic. sed vlterius circa hoc quæro*, quid si agitur de communi bono clericorum, & laicorum, vtrum clerici contribuere teneātur, & dicit se ponere quæstionem facti. Quædam hostilis societas, volens venire super territorium Senarum causa comburendi domos, & depopulandi agros, & committendi alia mala, commune Senarum, vt liberaret ciues, & omnes à prędictis malis imminentibus, conuenit cum illis soluere magnam quantitatem pecuniarum; Dubitatum fuit, vtrum Ecclesiæ, & clerici teneantur contribuere pro solido, & libra possessionum, quas habent, sicut laici, cum ita fuissent passi detrimentum in eorum possessionibus, sicut cæteri, & ex his, quæ ipse dixit *in d. cap. non minus*, consuluit pro affirmatiua. Idem Ancharanus *in consil. 96.* respondit, clericos teneri conferre pro impensa facta ad communem ciuitatis vtilitatem, ne illa ab hostibus deprædaretur, & combureretur, cum solutione huius pecuniæ in suis possessionibus, euitauerint clerici dispendia similiter infligenda sicut in rebus, & possessionibus laicorum, & ideo æquitati, & iuri conuenit, vt impensæ onus sentiant, quemadmodum senserunt commodum.

Andr. *in cap. 1. ver. illicitas, num. 36. de pace iuram. firmand.* dicit, quod vbicunque vtilitas, † vel necessitas 3
publica exigit, non seruatur immunitas clericis, vel Ecclesiæ, ponit exemplum in portu, pontibus, muris, custodia ciuitatis, aeris salubritate, & aliis, & sequitur Affl ct. *ibi num. 25.*

Couarr. *in cap. possessor, de regul. iur. lib. 6 in 2. part. § 4. nu. 8.* dicit, si ob statum † Reipublicæ conueniat com- 4
munitati, maxime ad eius vel tutelam, vel regimen, quod res quædam in Ecclesiam, aut clericos minime transferantur, tunc statutum id validum erit, & aduersus Ecclesiam obtinebit, allegat Cardinal. *in consil. 144.* & Federic. de Sen. *in consil. 35.* & alios, vt ibi per eum.

Purpurat. *in consil. 50.* vbi loquens de multis oneribus impositis, subdit, quod vbi causa communem, & publicam respicit vtilitatem, non est necessaria Sum-
mi Pontificis † auctoritas, & dicit hanc esse veram, & 5
æquam opinionem Iuristarum, Canonistarum, & Theologorum, idem *in consil. 335. num. 1.* Summa Angelica *in verb. immunitas, num. 37. versic. distinguo tamen.* Specul. *in tit. de censib. §. nunc dicendum, in princ. versic. item pone*, dicit, quod si vicinia habet puteum, vel clibanum, vel porticum communem, qui eget purgatione, vel refectione, contribuere debet etiam Eccle-
siis, † nec excusatur, quia concernunt communem v 6
tilitatem. Idem tenet Ioan. de Turrecrem. *in can. placet, 16. quæst. 1.* vbi dicit, quod ille text. qui est etiam *in l. placet, C. de sacrosanct. Eccles.* fuit transumptus ex Concilio Calcedonensi, & per illum text. probatur, quod
clerici † tenentur ad extraordinaria munera, quando 7
vertitur eorum vtilitas, vt quando exercitus per illum locum transitum faceret, & similia, idem tenet

Cardinal.

Cardinal. Zabarella in clem. 1. de vita, & honest. cleric. in 18. quæst. Lucas de Penna in l. fin. in fin. C. de exactor. tribut. lib. 10. ait, quod clerici tenentur contribuere ad ex-
8 cauationem † fluminum, & reparationē pontium, & fossarum ciuitatis, quia communis est vtilitas, etiam ipsorum, allegat Archidiaconum idem tenentem in cap. generaliter, §. ad instructionem, alias est c. ad instructionem, 16. quæst. 1. Collectarius in c. aduersus, de immunit. Eccles. dixit, quod si vtilitas communis est laicis, & clericis, tenentur clerici contribuere per illum text. inducendo illum à contrario sensu; Innocent. Ioan. Andr. & Cardin. Zabarell. in d. cap. non minus, de immunit. Eccles. Bertachin. in tract. de gabellis, quæst. 7. num. 20.

Hanc eandem opinionem tenet infinitus numerus Iuristarum, Bartol. in l. nullus, C. de cursu public. lib. 12. Bald. in tit. de pace Constantiæ, num. 29. loquens de munitione murorum ciuitatis. Alberic. in rubric. ff. de munerib. & honorib. num. 86. Iacob Butr. in l. ad instructionem,
9 C. de sacrosanct. Eccles. vbi quod Ecclesia, † & clerici tenentur soluere gabellam de plaustris seu curribus, si gabella illa conuertitur in reparationem pontium, & viarum, quia totum hoc redundat etiam in commodum, & vtilitatem Ecclesiæ, & clericorum. Cepol. in tract. de seruitutib. cap. de via, num. 48. Ioan. de Platea in l. fin. C. de immunit. nemini conced. lib. 11. Andreas de Barulo in l. 1. C. de munerib. patrim. lib. 10. Nicol. de Neap. in cap. regni, incip. item statuimus, num. 96. Omnes Dd in d. l. ad instructionem, & in l. si ex toto, de legat. 1.

Et consuluerunt secundum hæc principia in diuersis casibus, vt Ecclesia, & clerici teneantur, quando vtilitas est communis, Bald. in consil. 246. incip. an-
10 tiqua est querela, vol. 3. vbi quod Ecclesia, & bona † clericorum tenentur ad collationem in his, in quibus publicæ, & communi saluti, etiam clericorum consulitur, & in consil. 312. incip. si de iure eod. vol. 3. Alexand. in consil. 221. visa facti narratione, & statutis, num. 2 vol. 2. Paris. in consil. 25. num 74. vol. 1. Corn. in consil. 72. in hac consultatione, col. 4. versic. & licet in Ecclesia, vol. 4. Ripa respons. 1. sub tit. de munerib. & honorib. vbi probat hanc esse communem conclusionem, quod in concernenti-
11 bus communem vtilitatem, clerici † quoque tenentur contribuere. Bertrand. in consil. 122. incip. ponitur in facto, vol. 1. Decian. in consil. 14. vol. 1. vbi latissime probat,
12 quod clerici tenentur contribuere ad † salaria Doctorum profitentium in gymnasiis publicis, latius Menoch. in consil. 800. quod clerici ligantur legibus, &
13 edictis † publicis secularium Principum disponentium super publica annona, & vbertate, idē Menoch. in consil. 1000. de eadem materia scribit Barbat. in consil. 1. vol. 3. Duen. reg. 100. num. 12. Octauianus Vulpellius in tract. de libertate Ecclesiast. part. 2. nu. 30. Petrus Auendanus in tract. de exequendis mandatis Regum, part. 1. cap. 14. num 30. Messias super pragmatica panis, conclus. 5 num. 43. Ignatius Lopez in additionibus ad practicam criminalem Diaz super cap. 55. versic. sed vt libere dicam, fol. 94. Vasq. de suc. cess. creatione, lib. 1. §. 10. num. 648. versic. & Hispaniæ
14 vsu venit. vbi quod leges † pro bono publico latæ, etiā à Principe seculari, obligant clericos non secus, quam laicos. Remigius de Gonis in tract. de charitatiuo subsidio, quæst. 62. num. 36. & ita fuisse sæpissime decisum in diuersis tribunalibus totius orbis, Cacheran. in decis. Pedemont. 181. Franch. in decis. Neapolit. 9 num. 3. Guido Pap. in decis. Gratianopolit. 7. vbi quod sic obseruat stylus Parlamenti totius Galliæ, & in Hispania est ad hoc lex partitarum, part. 1. l. 52. tit. 6.

Et quia omnes præfati Doctores, & cæteri ab eisdem allegati, credunt hanc opinionem vtroque iure fundari posse; Idcirco videamus, an verum dicant. Mouentur igitur inprimis per text. in cap. peruenit, † de 15
immunitat. Eccles. vbi secundum intellectum Abbatis habetur, tempore magnæ necessitatis, neminem posse se excusare à murorum, seu ciuitatis custodia. Ergo si clerici ex eo textu tenentur impendere onus personæ, multo fortius onus rerum, quibus præfertur persona, l. iustissime, ff. de adilit. edict. & facilius † excusantur 16
clerici à personalibus muneribus, quam à realibus, cum in primis abstrahantur à diuinis officiis, can. reprehensibile, 23. quæst. 8. in secundis autem non. Respondet Abbas in consil. 3. vol 1. vbi late probat opinionem contrariam, quod d. c. peruenit, † non loquitur de cle- 17
ricis, sed de hominibus Ecclesiæ, qui gaudent immunit. Eccles. can. Ecclesiarum seruos, 12. quæst. 2. quem intellectum sequitur Barbat. in d. consil. 1. ante num. 13. versic. item & tertio, vol. 3 & ego sic confirmo: Quia clericatus reddit eos † inhabiles ad pugnā dum etiam con- 18
tra Saracenos, vt probatur in cap. ex multa, § fin. de voto, & d. c. reprehensibile, 23 quæst. 8. & can. suscitatus, 3. quæst. 1. & vide gloss. in summa 23. quæst. 8. & can. porro, 16. quæst. 3. Vnde D. Thomas in 2. 2. quæst. 40. artic. 2. dicit, quod Prælati, & clerici, quando auctoritate superioris possunt interesse bellis, non debēt interesse, vt ipsi propria manu pugnent, sed vt iuste præliantibus spiritualiter suis exhortationibus subueniant, & hoc intelligitur de exhortatione ante conflictum belli, non autem in ipso actu belli secundum Innocent. in cap. quod in dubiis, de pœnis, & quia in casu d. c. peruenit. ciuitas † Ter- 19
racinæ opprimebatur ab infidelibus, & imminebat timor subitaneus, & improuisus, vt ibi notat Innocent. non est credibile, quod Summus Pontifex, per eos, qui vigilare debebant, & custodiam ciuitatis procurare, clericos intelligere voluisset, qui consiliis, & exhortationibus tantum, ante belli conflictum ad hoc tenebantur: Tanto minus posset de clericis in dubio intelligere, si esset vera opinio Præpositi in c. clericum, distinct. 50. volentis, quod Papa † non possit dispensare 20
cum Sacerdotibus, vt ad bella procedant, manibus propriis pugnaturi, & propterea si essent vasalli Regis, quorum quilibet tenetur seruire de persona, c. 1. de noua forma fidelit. possunt dare milites Regi pro suo feudo, §. ecce, 23. quæst. 8. & gloss. in d. summa eiusdem caus. & quæst. Concludamus igitur d. c. peruenit, non loqui de clericis, sed de hominibus Ecclesiæ, vt etiam ibi gl. sentit tanto magis, quia c. non minus, quod sequitur in eod. tit. esset illi de directo contrarium, vt infra dicā.

Secundo mouentur per tex. in l. ad instructiones, C. de sacrosanct. Eccles. vbi Ecclesia tenetur conferre, & contribuere ad instructiones pontium, & viarum. Sed licet posset dici, leges † Codicis tanquam conditas ab 21
Imperatoribus iurisdictione carentibus in clericos, nullius esse virtutis, vel efficaciæ, nec aliquo modo esse allegandas, ex his quæ post alios congerit Dec. in cap. Ecclesia sancta Maria, à num. 88. infra, & in cap. quæ in Ecclesiarum, col. 3. de constitut. Nec obstat Bart. † in l. 22
cunctos populos, num. 29. C. de summa Trinit. vbi quando lex Principis secularis est æqua, & ex iusta, & rationabili causa procedens, tunc ligat clericos & Ecclesiasticos, etiamsi auferat eis aliqua sibi competentia vt cuilibet, non autem in priuilegium: Quia hæc doctrina Bartoli est communiter reprobata, vt notant omnes scribentes in d. c. Ecclesia sancta Maria, Abb. in 1. not. Anchar. in 3. notab. Immol. nu. 11. Ant. de Butr. nu. 10. Felin. nu. 18 versic. ex hoc infert, Dec. nu. 238. Nauar. in consil. 4.

nu.5. de constitut.lib.1. vbi quod sententia Bart. communiter reprobatur. Grammat. *decis.100. num.9.* & omnes sequuntur doctrinam Hostiens. *in cap fin. de solut. & in summa in tit. de consuetudine, §. de veritate*, Cyn. *in l.2. circa fin C. quæ sit longa consuet.* & reprobauit eandem Salyc. *in auth. cassa. & irrita, C. de sacros. Eccles.* Bald. *in c. cum causam, de re iudic.* Lapus *allegat. 106.* Calder. *in consil. 11. tit. de constit.* & hanc communem reprobationem satis clare probat Socin. *in consil. 56. viso decreto, vol. 1.* vbi subdit, quod contra Bart. ipse consuluit, & multi Dd Bononienses, & Perusini se subscripsere, & latius firmat *in consil. 14. circa dubia data, vol. 4.* & hæc procedunt con-
23 tra Bart. etiamsi lex † Principis secularis esset facta ad bonum publicum, quia eius inualiditas dependet ex defectu iurisdictionis, & potestatis, quam non potest conferre publicæ vtilitatis ratio, ex his quæ cógerit Surdus *in consil. 2. vol. 1. & in consil. 1. vol. 3.* & dicemus inferius, & ideo concludi posset, q *d. l. ad instructiones*, allegari nō debet, prout etiā firmat Sum. Angelica *in ver. immunitas, nu. 37. vers & ideo dic q lex ad instructiones.*

Tamen strictius respondendo, dico quod *d. l. ad in-
14 structiones*, † fuit correcta per *auth. item nulla communitas, C. de Epis. & cler.* vbi Ecclesiæ, & Ecclesiastici facti sunt immunes ab omni onere imposito, & imponendo & pro rebus & possessionibus suis, quæ authent. est lex nona Federici Imp. ita ex multis probat Abb. *in d. c. non minus, num 18 prope fin.* & probat Caccheran. *in d. decis. 181. num. 3.* vbi quod est magis communis opinio, *d. l. ad instructiones*, esse correctam; & per *d. authent. item nulla communitas.* Hostiens. correxit opinionem suam, quam tenuit *in d. c. non minus, in summa de immunit. Eccl. § à quibus, ver. extraordinaria*, vbi dicit, quod hodie Ec-
15 clesiæ † sunt immunes ab omnibus istis oneribus concernentibus siue publicam vtilitatem, siue priuatam per *d. authen. item nulla communitas*, & quod hodie non procedit ex toto dispositio *d. l. ad instructiones*, & dicit, hanc opinionem teneri pro glossatores vtriusq; censuræ. Et licet Ripa *in consil. 1. nu 5. de muner. & honor.* di-
26 cat *d. l. ad instructiones*, † non esse correctam, & hodie etiam teneri Ecclesiasticos, vigore ipsius, & hanc esse magis communem opinionem, idem dicit *in tract. de peste, in cap de remediis ad conseruandam vbertatem, nu. 234.* Tamen Guid. Pap. *in sing 409. incip. vtrum lex ad instructiones &c.* dicit esse correctam solum quo ad onera imposita Ecclesiasticis pro rebus suis, secus quo ad onera realia imposita rebus, & quid si intelligeret de oneribus realibus, id est, tributis iuxta distinctionem Bart. *in l. placet, C. de sacros. Eccles.* quia Ecclesia tenetur soluere tributum, *c. tributum, 11. q. 1. c. tributa. 23. q. 8.* Archid. *in c. placet, 6. q. 1.* Dicam latius infra *casu 11.* sed de tributis *d. l. ad instructiones*, nō intelligitur: ergo in toto remanet correcta, & hæc est veritas, q clarius apparebit in resolutione sequentium, & ideo super ea non potest fieri fundamentum pro hac opinione.

27 Tertio mouentur, quia clerici † dicuntur ciues. Bartol. *in l. 1. num. 11. ff. ad municip.* Item Ecclesia dicitur de corpore ciuitatis, Bald. *in c. 1. de vasall. qui arma bellica deposuit.* Ma sil. *in tract de bannitis, in ver. ciuitate, nu. 116.* Tiraquel. *de primogen. quæst. 44. num. 9.* late Surdus *in d. consil. 1. nu 7. vol 3.* Francis. Marc. *decis. Delphin. 456. nu. 9. part. 1.* Ideo ligantur lege communiter lata, quæ ligat omnes ciues, præsertim si ob bonum publicum, de quo ipsi etiam clerici vt ciues participes sunt: Addo,
28 quod clerici † sunt districtuales dominorū temporalium, vt est casus *in c. fin. de officio deleg. lib. 6.* per quē tex. ibi dicit Ioan. Andr. quod appellatione districtualium veniunt clerici, & ita si Regi, & suis districtualibus concessum sit priuilegium, veniunt clerici, quia Principes seculares in multis casibus possunt cogere clericos, vt habetur *in c. Principes seculi, 23. q. 5.* & per hanc rationem ita concludit Roman. *in sing 446. habeo casum.* Item ad hoc est text. *in c. accedens, vt lite non contest.*

Sed pro resolutione, primo retorquendo, quod imo
clerici † non veniunt appellatione populi, per text *in* 29
l placet, C. de Epis. & cler. vbi tex. dicit: *nihil commune habent clerici cum publicis actionibus, vel ad curiam pertinentibus, cuius corpori non sunt annexi, &c.* per quem tex. notatur, quod clerici non sunt de vniuersitate laicorum,
nec habent † vocem in consilio populi, secundum 30
Abb. *in d. c. non minus, in fin.* allegantem Innoc. *in c. delicta, de excess. Prælat.* vbi quod clerici ciuitatis, vel castri non possunt facere collegium, quia non constituit vniuersitatem, Thom. Parpal. *in repet. d. l. placet*, Ioan. Mauritius *in repet. l. vnica, C. quo loco mulier. lib. 10.* Item quatenus essent de populo, aut districtu, est tamen specialiter prouisum per Summum Pontificem sub anathematis vinculo, vt nulla lex, ed ctumq; Principis, quo alii afficiuntur sub quocunque prætextu, etiam publici boni, liget clericos, etiam quatenus essent de districtu, vt habetur *in c. 1. de immunit. Eccles. lib. 6. in vers. etiamsi ipsa Ecclesia, vel persona vel res huiusmodi sint infra illorum districtum, vel territorium constituta.*

Quarto mouentur, quia Principes † laici habent 31
potestatem à Deo condendi legem, quæ bonum publicum, & communem vtilitatem respiciat. D. Thom. *in opusc. de regimine Princip. lib 1. c. 12.* cum aliis congestis per Menoch. *in d. consil. 1000. n. 27.* & per Surd. *in d. cons. 1. nu 8. vol. 3.* & ideo clerici ligantur lege Principis secula-
ris ad communem vtilitatem lata, & peccant † mor- 32
taliter, si illam legem non obseruant, vt probat Francis. à Victoria *in lib de potest. Eccles. relect. 1 sect. 7. nu. 4.* & Lud. Molin. *in tract. de iust. & iure, tract. 2. disp. 31. vers sexta conclusio*, Dom. Soto *in lib. 1. de iust. & iure, q. 6 art. 7. col 1. vers. cæterum leges de rerum pretiis*, idem *in 4. lib sentent. dist. 25. art. 2. vers quarta conclusio*, Nauar. *in suo manuali, cap. 23. num. 81.*

Responderi potest ex eisdem allegatis Dd. Nauar. enim ibid. dicit, quod lex ciuilis, quantumcunque ob bonum publicum lata, clericos non ligat vi coactiua,
sed cum iusta est, sustinetur per vim decretiuam † ra- 33
tionis, & tunc clerici ligantur non ex lege, sed ex naturali iustitia, à qua nemo subducitur, quamuis Imp. legem ferenti non subiiciantur. Eodem modo latius respondet Purpur. *in cons. 335. n. 2. & 3.* & Fortun. Garzias *in tract. de vltimo fine vtriusq; iuris, illat. 13 num. 158. & plur. seq.* quem sequitur Surd. *in d. cons. 1. n. 31.* & pro confirmatione responsionis inducit aliqua similia. Ita etiam resoluit consilium incerti auctoris post consil. 1000. Menoch *sub nu. 10. & seq.* Quam responsionem ipse Menoch *in d. cons. 1000. num. 27. vers & præterea satis nobis sufficit, &c.* acceptat pro iurisdictione laicorum, dicens sufficere ligari clericos saltem vi rationis naturalis in lege publicæ vtilitatis comprehensæ. Sed Menoch. non aduertit, quod eodem modo ligarentur clerici qualibet alia lege ciuili in iuris corpore comprehensa, quia nulla lex potest esse iusta, & bona, sicut nulla rē vera est in corpore iuris, quæ non à naturali lege deriuet, vt latius probaui supra *part. 3. cap. 9.* Item maxima est differentia, an quis teneatur ex vi legis, an vero teneatur ex vi rationis naturalis, à qua lex deriuat, primo enim modo directo tenetur, quia lex ipsa
in actum reducta directo cogit, secūdo vero † in sub- 34
sidium,

sidium, vt ex *d.c non minus*, nos etiam affirmamus, sed hæc actio subsidiaria non potest coram seculari legislatore exerceri, ex defectu iurisdictionis, alias tenerentur directo, sed coram eo exercenda est, à quo mediante illa naturali ratione habens iurisdictionem in clericos legem in actu conderet.

35 Quod autem clerici † ex inobseruantia legis Principis secularis non obligentur ad peccatum mortale, probatur; Primo argumento ducto à simili, quo vtitur Vasq. *in lib.1.controuer.illust.c.1.* de iudice arbitrario, qui ex facultate sibi concessa, compromittentes non potest obligare ad peccatum; ergo nec Princeps secularis potest ad hoc obligare clericos. patet consequẽtia; quia vtriq; datur facultas ab eis qui se illis submittunt, sed clerici nullo modo possunt se submittere iurisdictioni laicorum, *c si diligenti, de foro comp* & latius scripsi supra *in 2 par.c.38.* quo in loco ait Vasq. Alphõsum de Castro non bene ab hoc argumẽto sese extricare, & ad eius respõsionem, quæ est, ideo posse Principem laicum ad æternam pœnam obligare, quia est à Deo constitutus, & ab eo potestatem habet, iuxta illud: *per me Reges regnant, &c.* replicat hoc idem esse, ac si quis diceret, Solẽ per Deum lucere, & flumina currere: Addit etiam, quod idem possit dici de arbitris, prout dixi in probatione consequentiæ. Item si tunc

36 lex † obligat ad peccatum, quando adest intentio legislatoris sic obligandi, & verbis expresserit eius intentionem, vt patet *ex clem. exiui de paradiso*, quæ licet particulariter de regula D. Francisci loquatur, credẽdum est Summum Pontificem declarasse priuatã regulam per communem regulam iuris, exprimitur etiam mens, si dicatur in virtute sanctæ obediẽtiæ, *clem. dudum, de relig. domib.* vel sub obtestatione, & interminatione diuini iudicii, *clem.1.de immun Eccl.* vel sub indignatione D. Petri, & Pauli, quę regula communis est Canonistarũ *in c.1.de constit.* & Theologorũ, vt per D. Thom. *in 2 2.q.186 art.9* & ratio est, quia lex mere po-

37 sitiua non tam obligat ex seipsa, quam ex † legislatoris voluntate, quæ est obligationis radix: Sed legislatoris secularis nulla potuit esse voluntas obligãdi clericos, quia nulla est potestas. Nemo enim in dubio videtur comprehendere eos, de quibus disponere non potest, *l. Lucius, §.pen.ff.ad munic.c.à nobis, de sent.excom.* Ex quibus posset sustineri opinio Io. Gerlonis *in tract. de vita spirit lect.4* & Almayni *in lib.de potest.Eccl.q.1.c.12.* affir-

38 mantium legem † ciuilem non habere vim obligandi in conscientia, nisi quatenus præcipit id, quod est in lege diuina, quorũ opinio licet sit ab omnibus reprobata Canonistis, & Theologis, ex latius congestis per Lud. Carbon. *in tract. de legib lib 7.disp 2.vers. secũda sententia contraria.* posset tamen sustineri in clericis, vt ex lege ciuili non obligẽtur ad peccatũ, nisi præcipiatur, quod in lege diuina continetur, prout semper tetigit idem Vasq. *in suis controuers. illustrib. c.11. 12. 14. & 29.* & ita non ex vi legis coactiua, sed ex eius virtute directiua, quæ coram proprio legislatore exercenda esset.

39 Contrariam opinionem scilicet quod leges † Principum secularium etiã ob publicam vtilitatem, & necessitatem conditæ, nullo modo obligẽt Ecclesiam, & clericos, tenet Accurs. *in d.l ad instructiones, in ver. titulo,* quę se remittit *ad l fin. in gl.1.C. de quib. muner. & præstat. nemini lic. se excus. lib.10.* quæ dicit, illam legem nõ ligare Ecclesiam, eand. opinionem tenuit gl. *in c. generaliter, §. notatũ, 10 q.1.* quæ dicit, quod *l. ad instructiones*, respectu Ecclesiæ, hodie non tenet, idem tenuit Io. Andr. in quodã suo consilio, vt refert Calder. *in cons.2. col.2. in fin. sub tit. de censib.* Idem Io. Andr. *in d.c. non minus, col. fin. de immun. Eccl.* qui voluit, quod nulla lex † Digesto- 40 rum, aut Codicis, vel Authenticorum potuit in hoc astringere clericos, & Ecclesiam, cum Imperator super illis statuere nõ possit, nisi per Papam fuerit approbata, per *d. c. Ecclesia S. Maria, & c. bene quidem, dist.95.* sed dictæ leges non sunt per Papam approbatæ, imo reprobatæ, vt infra dicam; ergo non ligant, idem tenet Abb. *in d. c. non minus*, licet falso allegetur pro iurisdictione laicorum sub *n.18.* vbi videtur confirmare opinionem Pet. de Ancarano, tamen si patienter legatur vsq; ad finem, improbat illius opinionem, & contrariam sequitur, & diffusius tenet hanc opinionem, pro qua dicit se obtinuisse in iudicio, *in cons.3. videtur primo dictum monasterium, vol.1. & in cons.30 casus super quo, eod. vol.1.* Immol. *in clem. vnic. col fin. de immun. Eccl.* Gugliel. Zenhi, & Immol. *in clem.1. de vita, & honest.cler.* latissime Dec. *in d.c. Ecclesia S. Maria* & ibi Abb. & Fel. & cæteri, & dicit Summa Syluestr. *in ver. immunitas, in princ. nu.12. circa princ.* quod communis opinio Canonistarum tenet istam partem, vt per Dd. *in c. fin. de vita, & honest.cler. & in clem. præsenti, de censib.*

Hanc eandem opinionem tenent multi iuris ciuilis professores. Guglie. de Cun. *in d.l. ad instructiones, & in l. neminem, C de sacros. Eccl.* Bart. *in d.l. ad instructiones*, tenet, quod Ecclesia, & clerici non tenentur contribuere, nisi esset onus reale, vel essent prædia tributaria, & *in l placet, C de sacros. Eccles.* distinctionem posuit approbatam à Canonistis, quod quędã sunt munera vere † realia, imposita ipsis prædiis de consensu Prin- 41 cipis, & dicuntur tributa, & ab his Ecclesia nõ est immunis, etiam de iure Canonico, *c. tributum, 11 q.1.* & dicemus infra, quædam sunt munera realia, quæ imponuntur personis pro rebus, & hæc proprie appellantur collectæ, † ad quas Ecclesiæ non tenentur, Iaf. *in l.* 42 *placet, in 2 lect. C de sacros. Eccl.* Corn. *in cõs.72. col. pen. & fin. vol.4.* Surd. *in consil.2. vol.1. & in consil.1. vol.3.* qui satis prudenter defendit hanc veritatem, & *ibi n.30.* allegat Dd. quod etiam concurrente bono publico, lex secularis † Principis nõ ligat clericos, nisi à Pontifice fue- 43 rit cõfirmata, Fortun. Garz. *in d. tract. de vlt. fin. vtriusq. iuris, à nu.158. vsq. ad 168.* Vasq. *in d.§.10.n.651. & 658. & in §.26. nu.71.* Rebuff. *in tom.1. in proœm. gloss.1. nu.55. & seq.* Bursat. *in consil.200. num.50.*

Et dicit Angel. *in cons.29. incip. Titius existens, col 2.* ꝙ tempore, quo Imp. vt Princeps mũdi triumphauit in Roma, & erat Romanus Imp. & imperabat, atq; disponebat etiam in spiritualibus, vnde disposuit de Episcopis, Abbatibus, & Monachis, & de quam pluribus generibus clericorum de facto: sed hodie dispositio Ecclesiarum, & clericorũ, nullo modo spectat ad Cæsarem, sed ad solum Papam, *d.c. Ecclesia sancta Maria.*

Verum fundamentũ istius opinionis est ex defectu potestatis & iurisdictionis, vt patet ex prædictis. Nec obstat publica vtilitas, quia sic quælibet lex, aut statutum ligaret clericos, probatur consequẽtia, quia nulla lex, † aut statutum valere potest, quod ob publicã vti- 44 litatẽ conditum non sit, vt probatur *in c. erit autem lex, dist.4. & in l.1. & 2. ff. de legib.* & latius probat Molin. *de iust. & iur. disp.2. col.2.* & Garz. *in d. tract. de vlt. fin. vtriusq. iuris, nu.3. & seq.* & latius scripsi supra *part.3. d c.9.* Vnde primum quod inspicimus est legislatoris † iurisdictio, 45 quę concernit substantiam legis, sine qua nulla qualitas considerari potest, *l. nec vllam, §. si absentis, & ibi not. Ang. ff. de petit. hered.* Deinde qualis debeat esse lex, Felin. *in d.c. Ecclesia sancta Maria, n.23. vers. & dicuntur iusta.*

Dec. ibi num. 55. versic. nec obstat. & in cap. qua in Ecclesia-
46 *rum, num. 7. de constitut.* Nec sola vtilitas † potest sustinere actum, qui nullus est ex defectu formæ, & iuris-
47 dictionis, prout in simili notant de alienatione † rei Ecclesiæ facta sine sollemnitatibus Apostolicis, vtrum valeat, quantumuis maxima interuenerit Ecclesiæ vtilitas, Geminian. & cæteri *in cap. 2. de rebus Eccles. non alienand. lib. 6.* Barbat. post alios per eum congestos *in consil. 41. col. 2. vol. 4.* & in nostris terminis hoc simile applicat, Surdus *in d. consil. 1. num. 25 volum. 3.* ergo nullo modo concludi potest, quod Ecclesia, & clerici ligantur lege Principis secularis, carentis in hoc iurisdictione, licet condita fuerit ad publicam vtilitatem, etiam vrgente necessitate.

Ego autem, qui in electione verioris opinionis semper originem duco ab aliquo textu illius prudentiæ, cuiusmodi sunt materiæ, de quibus tracto; arbi-
48 tror certissime posse concludi, Ecclesias, † & clericos ratione præfatæ publicæ vtilitatis & necessitatis teneri in subsidium, quatenus facultates Communitatis, & laicorum ad hæc non sufficerent; & moueor per
49 text. *in d. cap. non minus*, † *de immunitat. Eccles.* vbi textus Concilii Lateranensis monstrat illa esse onera laicorum tantum, *in versic. isti vero onera sua fere vniuersa imponunt Ecclesiis, &c.* & licet in sequentibus tractet de communi vtilitate, & necessitate, tamen dicit illa esse onera laicorum, quia eis incumbunt, rationibus prædictis. Nec valet, quod dixerunt quidam, quod illud verbum sua intelligat de vtilitate, vel necessitate laicorum tantum; Quia si hoc esset verum, replicasset postea de laicis, sed dicit de omnibus, & idem habetur *in d. c. aduersus, eiusd. tit.* dum Pontifex ibi dicit, quod sua interest prouidere communibus vtilitatibus, ergo intelligitur de vtilitate clericorum, & laicorum simul, & hæc est communis intelligentia ad illum textum, de qua per Doctores *in cap. fin. de vita. & honestate clericorum. & in cap. 1. de immunitat. Eccles. lib 6.*

Mox in dispositione decernit Concilium: *Quocirca sub anathematis districtione fieri de cætero talia prohibemus, nisi Episcopus, & clericus tantam necessitatem, vel vtilitatem aspexerint, vt absque vlla exactione, ad releuandas communes vtilitates, vel necessitates, vbi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesias existiment conferenda, &c.* Hic igitur textus clare docet, Ecclesiasticos in subsidium conferre teneri, non ex vi præfatæ legis, vel statuti, sed ea ratione, quam dixi supra in resolutione quartæ rationis pro prima opinione huius casus, atque necessitatem, & vtilitatem per Episcopum cognoscendam esse.

Nec obstat responsio Ancharani *in d. cap. 1. de immunitat Eccles lib 6.* vbi quod *d cap. non minus*, loquitur, quando laici imponebant onus clericis, de eo quod
50 proprie spectabat ad laicos, secus est, † si onus erat commune laicis, & clericis, quia communiter debet spectare onus ad omnes, & ita non obstat iste textus. Quia probaui nuper illum textum tractare de communi vtilitate laicorum, & clericorum, & ita asserere hoc esse onus laicorum tantum, & Ecclesiasticos teneri ad releuandas communes vtilitates, vel necessitates, vbi laicorum non sufficiunt facultates, & ita Episcopus subsidia per Ecclesias existimet conferenda. Quo casu Episcopus, cui huius actionis subsidiariæ cura est, prouidere potest, & laicos distringere, & compellere ad res, & bona sua vendendum, pro publica vtilitate, vel necessitate, vt probat textus *in l. fin. § item Episcopi. ff. de munerib. & honorib. & l. 1. vbi gloss. C. de Episcopal. audient.* Ioannes de Platea *in l. 1. num. 4. C. vt nemini liceat ab emptione specialiter se excusar. lib. 12.* Couarr. *lib. 3. variarum resolut. cap. 14. num. 5. in fin.*

Et hanc opinionem concludit Riccard. *in suis quolibetis, quolibeto 2 quæst. 30. artic. 4* quod scilicet, si facultates Communitatis, & laicorum sufficiunt pro refectione pontium, murorum, viarum, & similium, tunc clerici, † & Ecclesiæ non teneantur contribue- 51
re, *per d. cap. non minus, & c. aduersus*, & sequuntur Astes. *in sum. lib. 6. tit. 30 art. 4. col. 3. vers. si vero*, & sequuntur omnes Summistæ, Raymundi, Pisanella, Archiepiscopi Florentini, & Syluestrina, *in ver. immunitas.* Imo hoc casu etiam clerici volentes, & cum Episcopi auctoritate, non possent talliis, & collectis subuenire laicis, nisi prius consulto Romano Pontifice, vt *d. cap. aduersus.* Nisi esset tanta necessitas, & pietas, quod non posset sine scandalo, & periculo recursus haberi ad summum Pontificem; nam tali casu sufficeret deliberatio cleri cum Episcopo, vt per Abb. *in d. cap. non minus, col. penult.* Summa Angelica *in ver. immunitas, num. 37. prope fin.*

Et ita nouissime fuit decisum per † Sanctissimum 52
Dominum Nostrum Papam Clementem VIII. hoc anno 1600. in causa inter clerum, & populum Pisanum, in qua tractabatur coram R. P. D. Nuntio Florentino de reparando Arni flumine ad communem laicorum, & clericorum vtilitatem, cum pene omnia clericorum bona erant prope flumen prædictum, & laicis instantibus clerum cogi ad contribuendum iuxta taxam, tandem Beatissimus Pontifex decreuit Ecclesias, & Ecclesiasticos teneri in subsidium & propterea mandauit eidem R. P. D. Nuntio Florentino, vt discussis prius bonis laicorum, si non sufficerent, condemnaret prædictos Ecclesiasticos ad contribuendum: & licet per clericos fuisset oppositum de discussione, iuxta formam decreti Pontificii: Tamen quia discussio † non est facienda, 53
quando notorie constat quem non esse soluendo, *Bartol. in l. decem ff. de verborum obligat.* Capyc. *decis. 54.* Capella Tholos. *decis. 196.* Afflict. *dec 318.* & cuilibet incolæ Pisano etiam per mensem, notorium erat, laicorum Pisanorum bona, non esse sufficientia, propterea fuit sine discussione executa summi Pontificis sententia: quam ad exemplum omnium nationum Christianitatis, placuit hic adnotare.

CASVS II.

Clericos non teneri edictis nec statutis pro annona publica.

SVMMARIA.

1 *Clerici non tenentur edictis pro publica annona factis.*

2 *Annonæ publicæ ratione, quilibet potest cogi mutuare pecunias, & quomodo sint restituendæ.*

3 *Ecclesiastici non tenentur mutuare pecunias pro annona publica.*

4 *Ecclesiastici quando tenentur ex vi rationis naturalis, per solum Episcopum cogi possunt.*

5 *Ciues cogi possunt præ vbertate ad vendendum frumenta, etiam taxato pretio.*

6 *Frumenta habentes cogi possunt ad vendendum taxato pretio, ad faciendum panem pro exercitu.*

7 Fru-

7 *Frumenta taxari debent minori pretio, tempore inopia.*
8 *Clerici non possunt cogi vendere frumenta tempore inopia, taxato pretio.*
9 *Nisi in subsidium, & implorando Ecclesiasticum.*
10 *Edicta, ne vinum aliunde inferatur ad vendendum, quam ex locis iurisdictionis, non ligant clericos.*
11 *Statutum de expellendis vermibus, & locustis à frumentis non ligare Ecclesiasticos.*
12 *Incendio facto, an domus clericorum intermedia possint funditus de facto amoueri, causa conseruandi alias.*
13 *Statutum, ne frumenta extra territorium exportentur, non comprehendit frumenta clericorum, etiam nata in proprio patrimonio.*

1 EX dictis in præcedenti casu, infertur errare eos, qui arbitrantur clericos, & Ecclesiasticos † comprehendi sub edictis, & statutis pro annona publica factis, de quibus per Mexiam *in pragm. panis, conclus. 5.* cum satis constet illos vi coactiua legis non teneri, quæ in ipsos iurisdictione caret, sed naturali duntaxat ratione, & diuina, à quibus exempti non sunt, vt in specie huius casus scribit Ioan. de Platea *in § item lex Iulia, num. 108. Instit. de public. iudic.* Ioan. Lupus *in repet. rubric. cap. per vestras, §. sed est pulcra dubitatio. num. 13 de donat. inter virum & vxorem*, qua teneri non possunt, nisi in subsidium.

Item infertur errare dicentes, quod si Respublica pecunia caret pro vsu annonæ, & frumentorum emptione, vt omnibus generaliter possit succurri, & quia
2 omnes † cogi possunt mutuare pecunias pro modo substantiæ, vt frumentum ematur, & postea pecuniæ restituentur, *l. 1. & ibi gloss. Bart. & cæteri, C. vt nemini lic. ab emptione se special. excus. lib. 10.* & si nolunt mutuare, possunt cogi per capturas personarum, & poni in carceribus. Guiliel. de Cuneo *in l. neminem, C. de sacrosan. Eccles.* Ioan. de Platea *in l. 1. C. de omni agro deserto, lib. 10.* Auendan. *in tract. de exequend. mandatis Regum lib. 2. cap. 14. nu. 9.* Quia hæc conclusio generalis esse debet, Bart. *in l. nullus, C. de iudic.* Lucas de Penna *in l. 1. C. de quib. muner. & præstat.* Aufrer. *in addit. ad Capell. Tolosan. in decis. 446.* quia omnes tenentur, non obstante quocunque priuilegio, Francisc. Marc. *in decis. 541. in 1 part.* vbi quod nec excusatur domus Augustalis, & silent priuilegia tempore famis & guerræ, *l. pro tyronibus, C. de priuileg. do m. August. lib. 12.*

3 Ideo etiam tenentur clerici, † & Ecclesiastici, cum sit necessitas publica, & vtilitas communis. Quia, vt dictum, nec vtilitas, nec necessitas publica possunt dare iurisdictionem imponentibus, & hæc sunt onera laicorum, & hanc opinionem tenuit gloss. *in ver. collationibus, in can. generaliter, §. nouarum, 16. quæst. 1.* Abb. *in consil. 3. casu super quo, vol. 1.* Ias. *in l placet, C. de sacrosanct.*
4 *Eccles.* & illa naturali † ratione, qua tenentur Ecclesiastici, non possunt per alium compelli, nisi per Episcopum, vt etiam dicunt Cyn. & Bald. *in l. ad instructiones, C. de sacrosanct. Eccl. f.* & Ioan. de Platea *in d. l. 1. C. vt nemini liceat se ab empt. special excus. lib. 10.* per text. *in d. c. 1. de immunit. Eccles. lib. 6.* & ita in subsidium cogi possent, *d. c non minus, eodem tit. in antiquis,* vt dictum est.

Item infertur errare dicentes, quod dum Vniuersitas, propter necessitatem famis, pecunia vrgente, pro vbertate in communi habenda, præcipit ciuibus
5 frumenta † habentibus, vt ea mittant ad vendendum in foro publico, etiam taxando pretia, contra *l. inuitus. ff. de contrah. empt. & l. nec emere, C. de iure deliber.* quod potest facere, prout concludit Bart. *in l. 1. § cura carnis, in 1. & 2. opposit. ff. de offic. præfect. vrbis,* per *l 3. §. quæsitum, ff. ad leg Rhodiam de iactu, cum ibi notatis,* idem firmat Bald. *in l. si pendentes, §. si quid cloacarii, num. 2. ff. de vsufruct.* vbi concludit, quod habentes bladum tempore caristiæ, possunt cogi ad vendendum, communi pretio viliori, ne populus fame pereat, vel tabescat, & possunt † etiam ad faciendum panem pro exercitu, vt 6
ibi per eum, idem Bald. *in l. 1. num. 2. C. de Episcopal. audient.* dicit quod pro rebus necessariis ad quotidianum victum potest pretium taxari, per *d. §. cura carnis*, & cogitur quis vendere, retenta sibi tanta quantitate, quæ sufficiat pro indigentia sua, & ita firmat Castrens. *ibidem, num. 3.* & licet Bartol. vbi supra dicat etiam de iniusto pretio, intelligi tamen debet, respectu *l. pretia rerum, ff. ad leg. Falcid.* quia nemini dubium, quod illo tempore habentes frumenta † plurimi ven- 7
derent, & ideo minori pretio taxatur valor, vt pauperes etiam viuere possint, & sibi emere necessaria ad victum pro honestiori pretio, & hoc appellatur iustum pretium respectu ipsorum, & iniustum respectu vendentium, Castrens. *in d. l. 1. in princ. C. de sacrosanct. Eccles.* Alexand *in consil. 190. num. 3. vol. 2.* vbi sequendo Bart. *in d. §. cura carnis,* plura adducit, & Ias. *in l. 1 num. 6. ff. de legib.* Doctores *in cap. 1. de emptione, & vendit.* addentes ad Bartol. *in l. annonam, in fin. ff. de extraord. criminib.* & ad hoc est text. *in l. negotiatores, C de Episcop. audient.* & idem firmat Crau et. super consuetud. Aluerniæ *tit. 29. artic. 2. num. 18. versic. circa quinquagesimum,* Capella Tolos. *decis. 447.*

Quod ad hoc etiam † teneantur clerici, & Eccle- 8
siastici, vt scribit Ioan. de Plat. *in d. l. 1. prope fin. C. vt nemini lic. ab empt. se excus. lib. 12.* & Mexia super *d. pragm. panis, conclus. 5.* Hoc enim est falsum ex dictis in præcedenti casu: Imo idem Platea ibid. & Abb. *in d. c. non minus, col. pen. de immun. Eccles.* dicunt, quod imminente tam magna necessitate, ex quo tenentur Ecclesiastici naturali † ratione, poterit officium superioris Eccle- 9
siastici implorari, ad cogendum ipsos in subsidium, & vide Bertachin. *in tract. de gabellis, in 7. part. princip. col. 5. versic. sed limita.*

Eadem ratione infertur errare dicentes, edicta, ne in † ciuitatem vinum ad vendendum inferatur aliun- 10
de, quam ex locis iurisdictionis, valere etiam quo ad Ecclesias, & Ecclesiasticas personas, quia ipsis clericis ibidem vina habentibus vtile est, de quibus per Mex. *in d. pragm panis, in d. concl. 5. n. 17.* tanto magis quia clericis vina non habētibus vtile non est, sed damnosum.

Præterea eisdem rationibus in supradicto primo casu expressis, infertur errare dicentes, quod statutum de † expellendis graculis, vermibus, aut locustis vel 11
bruchis, qui nascuntur in vineis, aut messibus, comprehēdit etiam clericos, & Ecclesiasticos, in quorum vineis, & messibus reperiuntur, & vigore dicti statuti cogi posse, vt suis expensis ea capi faciant, & occidant, ne procedāt ad aliorum vineas, & messes, illasq; comedant, & omnium vicinorū tunc sequatur calamitas, vt notant DD. *in l. nullus, C. de summa Trin. arg. l. ædiles, §. Pedius, ff. de ædil. edict. & c. resecāda, 24. q. 3. & c. ipsa pietas, 23. q. 4. l. nam & salutem, §. fin. ff. de offic. præfect. vigil.* Ripa *in vlt. part. cap. de remed. ad præseruandam pestem, fol. 30.* text. *in l. si alius, §. est & alia exceptio, ff. quod vi aut clam, & in l. quemadmodum, §. magistratus, ff. ad legem Aquil.* vbi causa † conseruandarum aliarum ædium, tollun- 12
tur de facto ædes intermediæ, ne accendatur ignis in eis, & consumat omnes, etiamsi clericorum sint, vt in specie Calcan. *in consil. 7. nu. 24.* dicens, non ex hoc eos

iniuriam,

iniuriam, & damnũ pati dici posse, *l. si quis fumo, §. quod dixit, ff. ad leg. Aquiliam.* Neque enim hoc fecerunt statuentes, vt nocerent clericis, sed vt indemnitati suæ prouiderent, Franciscus Marc. *in decis. Delphinal. 541. num 6. part. 1.* Hæc enim in clericos procedere non possunt vigore statuti, sed alia ratione coram eorum superiore exercenda, ne vicini damnum patiantur.

Vlterius infertur errare dicentes, quod si statu-
13 tum, † vel edictum mandet, ne frumenta extra territorium exportentur, comprehendantur clerici, vt nec recollecta in bonis patrimonii, nec in bonis Ecclesiæ extrahere possint, vt latius per Octauian. Vulpellum *in tract. de libertate Ecclesiast. part. 2. num. 18. & plur. seq.* qui ad hoc allegat multos Doctores dicentes clericos teneri edictis, & statutis factis propter publicam vtilitatem, & necessitatem. Sed omnia reiecta fuere in præcedenti casu; & quod hæc edicta, & statuta de non extrahendis frumentis extra territorium non comprehendant clericos, & sint contra libertatem Ecclesiasticam, in specie tenet Ripa *in tract. de libertate conseruanda, num. 112* & Bald. *in consil. 196. vol. 2.* qui loquitur de clerico portante vinum in ciuitate recollectum extra territorium, quos allegat, & sequitur Grammatic. *in decis. 10. num. 15.*

CASVS III.

Clericus quando dicatur negotiator, vt teneatur soluere gabellam: & cum eam soluere non debet, à quo cogi possit ad vendendum sua victualia cum iusta, & approbata mensura.

SVMMARIA.

1 *Negotiatio qualibet est clericis interdicta.*
2 *Clerici si exercent negotia an teneantur pro rebus suæ negotiationis gabellam soluere.*
3 *Bona mobilia clericorum capi non debent.*
4 *Clericos negotiantes amittere immunitatem, & libertatem qui teneant.*
5 *Et quomodo procedat.*
6 *Clerici negotiatores an teneantur seruare statuta loci, vbi negotiantur.*
7 *Clericus in artificio delinquens, an debeat conueniri sub eiusdem artis iudice, & rectore.*
8 *Clericum negotiatorem, tanquam pestem esse vitandum.*
9 *Clerici non prohibentur vendere vina, & victualia in fundis propriis nata.*
10 *Negotiatori qui proprie dicantur.*
11 *Clericis an prohibitum sit aliquid emere, & sub eadem forma vendere?*
12 *Clericus quando negotiator dici non potest.*
13 *Gabella ex negotiatione clerici, quando solui non debeat.*
14 *Ecclesiastici nullo modo tenentur soluere gabellam de rebus suis.*
15 *Sed tenentur vendere eorum victualia cum iusta, & approbata mensura.*
16 *Ecclesiastici vendentes victualia cum falsa mensura quomodo & à quo puniendi sint.*
17 *Iudex laicus non potest generaliter inquirere contra clericos abutentes falsis mensuris.*
18 *Pœna à lege ciuili generaliter statuta non posse affici clericos etiamsi pecuniaria fuerit.*
19 *Ecclesiastici quando contraueniunt legibus secularium, an sint ad arbitrium Episcopi puniendi.*

QVælibet negotiatio † est clericis interdicta, quia à 1
diuinis abstrahit, *c. quanquam, de censib. lib. 6. c. fin. de vita & honestate clericor. & in summa, & can. 1. 14. quæst. 4. & can. negotiationem, distinct. 88.* Quam sententiam probant Archidiacon. Ioan. Andr. Gemin. Franc. & alii *in d. cap quanquam,* Feder. de Sen. *in consil. 207. incip. nos Grifolus.* Gloss. & Immol. *in clem. fin. col. 2. de censib.* Summa Syluestr. *in ver. excommunicatio. in 9. nu. 3.* cum aliis per Bertach *in tract. de gabellis, in 7 part princ. col 3.*

Sed si negotia † exercent, tenentur pro rebus suæ 2
negotiationis gabellam soluere, quam opinionem amplexi sunt Speculat. *in tit. de immunitate Eccles. in fin.* vbi dicit, quod clerici pro bonis, quæ causa mercimonii transferunt, non gaudent immunitate, Cardinal. *in clem. præsenti, num. 9. de censib. & in clem. 1. num. 16. de vita & honestate cleric.* Felin. *in cap. Ecclesia sancta Maria, num. 105. de constit. & ibi Dec. num. 272.* Bertach. *in d. 7. par. quæst 7.* Petr. de Antiboldi *in tract. de muneri b. in 6. quæst. nu 21. & 41.* Tiraquel. *de retract. tit. 1. §. 32. gloss. 1. num. 10.* Aufr. *de potestat. secul. in Ecclesiast. reg. 2. fallent. 4.* Benedictus *in cap. Raynutius, ver. & vxorem, num. 322. de testament.* Maranta *in speculo part. 4. distinct. 11. num. 80.* Ioan. Anton. de Nigr. *in extrauag. vnic. de vita & honestate cleric. nu. 296* & licet bona † mobilia clericorum capi non 3
debeant, Rebuff. *in 1. tom. constit. reg. in tract. de literis obligatoriis, art. 2. gloss. 1. num. 106. & seq.* tamen fallit in eis, quæ negotiationis causa habent. Alber. *in auth. statuimus, col. 2.*

Et ideo clerici negotiantes † amittunt immunita- 4
tem, & libertatem, vt probat Gaspar Boetius *in tract. de inope debitore creditori addicend. cap. 16. num. 38.* Sed hoc est intelligendum, † vt perdat immunitatem, trina 5
monitione præcedente, vt probant Remigius de Honis *in tract. de charit. subsid. quæst 65. num. 18.* & Rodoan. *in tract. de spolio Ecclesiast. quæst. 2. num. 74.*

Et Abb. antiquus *in c. ex literis, de vita & honest. clericor.* dicit, quod clerici † negotiatores tenentur seruare 6
statuta laicorum loci, vbi negotiantur. Bald. *in margarit. Innocent. in ver. clericus, num 16.* Alber. Brun. *in tract. de constit. decret statut. &c. in ver. clericus, col. 2. versic. clerici negotiatores.* & Chassan. *in consuet. Burg. rubr. 1 §. 5. n. 89.* dicit clericos negotiatores, quantum pertinet ad illam negotiationem iure communi laicorum vti debere, per text. *in l. 2. C. de Episc. aud.* & Bald. ad Specul. *in tit. de reo, versic. quid si scholaris,* dicebat per illum text. quod clericus † in artificio delinquens, potest occa- 7
sione illius artis conueniri sub eiusdem artis iudice, & rectore, & quod occasione mercaturæ possit conueniri coram iudice mercatorum, tenet Bertach. *in tract. de Episcopis, part. 1. lib. 4. num. 27.* ex quo notatur clericos admiscentes se laicorum commerciis, & similibus, quæ ab ordine, vita & honestate clericorum abhorrent, eo tunc priuilegio nõ gaudere. Beneuenut. Straccha *in tract. de mercatore, part. 3. tit. de his qui mercaturam exercere poss. nu. 9.* Verum id putat temperandum, si trina monitio præcederet per *d. c. fin. de vita & honest. cleric.* Felin. *in d. c. Ecclesia sancta Maria, nu. 71. & seq.* Cæpol. *in consil. 22.* Fulg *in consil. 52.* Alex. *in consil 8 vol. 1.* Quæ tanto magis procedunt, quando clericus negotiatur pro alio, nomine suo, Summa Syluestr. *in ver. gabella, in 3 nu. 3.* Archidiac. *in d. c. quanquam, de censib.* Otalora *in tract de nobilit in 2. part. cap. 1. num 11.*

Ideo Ioan. Andr. quem sequuntur cæteri grauiores Canonistæ *in d. cap. quanquam, in fin. de censib lib 6.* dicit, clericum † negotiatorem tanquam pestem esse 8
vitandum: quamobrem soliti sunt Summi Pontifices

ces committere nuntiis & legatis Apostolicis, vt inquirant contra hos mali exempli clericos, eosque pœna condigna afficiant, atque negotiationibus quæsita Cameræ Apostolicæ applicent.

9 Non tamen prohibentur † vendere vinum, oleum, & cætera frumenta, & victualia in propriis fundis nata, hoc enim casu, negotiationem exercere non dicuntur, Abb. *in consil. 6. in 2. dub vol. 1.* Crauet. *in consil. 163. num. 3. vol 1.* Roland. à Valle *in consil 71. num. 10. vol. 4.* Matthæus Boyss. *in additionib. ad Stephan. Aufrer. in tract. de potestate secul. in ecclesiastic fallent. 32.* cuius titulus est *de clerico negotiatore*, in additione quæ incipit; *clericus potest vendere vinum.* Ignatius Lopez *in additionib. ad practicam criminalem, Diaz super cap. 55. versic. ex quibus sequitur.* Illi enim dicuntur proprie negotiari,
10 qui † emunt rem, vt eam integram, lucri causa vendant, non autem ementes rem, vt eam reducant ad aliquam formam, aut ea vendant, quæ de rebus suis re-
11 collecta sunt: Item prohibitum est clericis † res emere, vt easdem in sua forma integras vendant, quando difficile est in huiusmodi negotiationibus non interuenire peccatum, *cap. qualitas, de pœnitent. distinct. 5.* ex iusta tamen causa, puta victus necessitate, licet clericis rem emere, vt inde aliquid operentur, & rem mutata forma vendant, vt probat text. *in d. cap. clericus, distin. 91.* clericus victum, & vestitum sibi artificiolo, vel agricultura, absque officii sui duntaxat detrimento paret, &c. & quomodo ex his & similibus negotiationes, aut mercaturam clericus exercere non dicitur, latius probat Beneuenutus Straccha *in d. tract. de mercatur. part. 3. tit. de his qui mercaturam exercere non possunt, colum. 1. & 2.*

Et Nauarr. *in manual. confess. cap. 25. num. 110.* dice-
12 bat, non dici clericum † negotiatorem, nec mercatorem, licet illud, quod superest, de eo, quod vilius ad suam, vel suorum sustentationem emerit, iusto pretio tunc currenti, etiamsi carius vendiderit, quam emerit.

Quo casu igitur puniri non possunt: Nec ex ea
13 venditione † gabellam soluere tenentur, vt Nauarr. ibid. contra rigidissimos gabellarum exactores manifestat, & pro hoc est casus *in d. cap. quanquam, de censibus, lib. 6.* Vbi Pontifex mandat, ex quo pedagiorum exactiones regulariter sunt damnatæ, tam de iure Canonico, quam ciuili, quod Ecclesiæ, & Ecclesiasticæ personæ, & res ipsarum non solum iure humano, sed etiam diuino immunes sint à secularium personarum exactionibus, vt nec collegium, aut vniuersitas, aut aliqua singularis persona, cuiuscunque dignitatis, conditionis, aut status existat, ab Ecclesiis, aut personis Ecclesiasticis, pro personis ipsis, aut rebus pedagia, aut guidagia exigere, vel extorquere per se, seu per alium suo nomine, vel etiam alieno, aut eos ad huiusmodi persoluendum præsumat, contraria quorumcunque locorum consuetudine, quæ dicenda est corruptela, non obstante, & qui contra fecerint, si personæ fuerint singulares, excommunicationis, si autem Collegium, vel Vniuersitas ciuitatis, castri, seu loci alterius cuiuscunque, ipsa ciuitas, castrum, vel locus, interdicti sententias ipso facto incurrant, nec ab excommunicatione huiusmodi, absolutionem, vel interdicti relaxationem obtineant, donec exacta plenarie restituerint, & de transgressione satisfecerint competenter. Ideo *in clement. præsenti, de censibus*, præcipit Episcopis, & aliorum locorum ordinariis, vt has pœnas & sententias publicent, illisque sub pœna excommunicationis præcipit, ne sint remissi in ipsarum pœnarum publicatione, de qua re latius per Cardinal. Toletum *in sua summa, in tit de casibus, in bulla; cœnæ Domini, in 9. excommunicatione, num. 13. & 14.*

Et quod clerici, † & cæteri Ecclesiasticæ personæ 14
de rebus suis gabellam soluere non teneantur, tenent Bertachin. *in d tract de gabell. in 7. part. princip in 7 quæst.* Abb. *in cap. non minus, num. 17. de immunitate Eccles.* Iulius Ferret. *in tractat. de gabellis. num 444.* Cardinal. *in consil. 12. in 1. dub.* cum aliis congestis per Roland. *in d. consil. 71. in 1. dub. vol. 4.* & per Ignatium Lopez *in d. versic. ex quibus.*

Teneutur tamen, vinum, oleum, & cætera eorum
victualia † vendere cum iusta, & approbata mensura, 15
quia norma ponderum, & mensurarum non est excedenda, *l. modios, C. de susceptor. præposit. & archar. lib. 11.* & habetur *in cap 25.* Deuteronom. *Non habebis in sacculo diuersa pondera, maius, & minus, nec erit in domo tua modius maior, & minor, pondus habebis iustum, & verum, & modius æqualis erit tibi, vt multo viuas tempore super terram quam Dominus Deus tuus dedit tibi; abominatur enim Deus eum, qui facit hæc, & auersatur omnem iniustitiam.* Idem fere habetur Leuitici *cap. 19* & Michææ *cap. 6.*

Si contra fecerint, quia forte falsa mensura † tri- 1
ticum, vinum, oleum, & similia victualia vendiderint, condignis pœnis ad arbitrium Ecclesiastici iudicis puniendi sunt, ita firmat Ignatius Lopez *in d versic ex quibus, in fin.* & ego sequor ex dictis supra in primo casu. Hinc arbitror errare dicentes, hoc casu pro falsis mensuris à iudice laico puniendos esse, & pœnis à statutis, & constitutionibus Regiis impositis, in quam sententiam conuolarent, Chassan. *in consuetud. Burgund. in d. rubric. 1. §. 5. num. 90.* & Mexias *in pragmatica*, Paris. *conclus. 5. numer 29.* Item errare Lucam de Penna *in d. l. modios, C. de susceptor. lib. 12.* qui putat super prædictis generalem, & particularem † inquisi- 17
tionem per iudices laicos fieri posse. Item errare dicentes apud quemcumque reperiantur, etiamsi apud clericos tales mensuras falsas frangendas esse, per tex. *in l. item quæritur, §. si quis mensuras, ff locati.* ea moti ratione in omnibus, quia statuta laicorum ad bonum publicum edita, in quibus nulla de clericis facta est mentio, cum tendant aduersus ea, quæ illis competunt, non vt priuilegiatis, sed vt quibuslibet de populo, illos afficere, quæ ratio satis superque reprobata est supra in dicto primo casu.

Et iterum reprobari potest, quia cum ex illius rationis naturalis vi, & efficacia ligantur clerici, & Ecclesiasticæ personæ, quæ mouit Principes laicos ad condendum legem generalem, contra clericos transgressores nullo modo pœna à Principibus suis legibus indicta, infligendi sunt, sed à iudicibus Ecclesiasticis, vnde Ioannes de Platea *in §. item lege Iulia, numer. 108. Institut. de publicis iudic.* existimat pœnam lege † seculari statutam generaliter, minime exerceri 18
posse contra clericos coram iudice seculari, etiamsi pecuniaria sit, quem sequitur Ioannes Lupus *in repetitione cap. per vestras, §. sed est pulcra dubitatio, num. 13. de donation. inter virum & vxorem*, & Couarru. *practicarum quæstionum, cap. 33. colum. penult.* Et ideo ad arbitrium † Ecclesiasticorum esse puniendos, tenet Ioan- 19
nes Fab. *in l. addictos, C. de Episcop. audientia*, Chassan. *in consuetud. Burgund. rubric. 1. d. §. 5. versic. Archidiaconus, numer. 79.* Carolus de Grassalibus *in lib. 2. regal. Franciæ. iure 17.* Aufrerius *de potestate secular. in*

ecclesiast,

ecclesiast. reg. 1. fallent. 13. Benedictus *in cap. Raynutius, in ver. & vxorem, num. 436.*

CASVS IV.

Statuta laicorum condita ad bonum publicum, iure Canonico non reprobata, an includant clericos post prædicta statuta factos.

SVMMARIA.

1 *Statuta laicorum condita ad bonum publicum, iure Canonico non reuocata an includant clericos.*
2 *Ius quæsitum per statutum, per ingressum religionis an possit auferri.*
3 *Statutum quando dicatur incipere habere vires.*
4 *Statutum laicorum an possit præiudicare clericis in quærendis.*
5 *Prælati an possint præiudicare Ecclesiis in quærendis.*
6 *Possunt repudiare legatum factum Ecclesiæ.*
7 *Ius quærendum in beneficio potest renuntiari inconsulto superiore.*
8 *Debitor in quærendis non incidit in edictum fraudatorium.*
9 *Tutor non potest repudiare legatum pupilli sine prætoris auctoritate.*
10 *Prælatus in quærendis non potest præiudicare Ecclesiæ, secundum magis communem opinionem.*
11 *Clerici facti post statuta à laicis condita, non includuntur sub illorum dispositione.*
12 *Statutum factum ante clericatum, quando liget clericũ.*
13 *Consuetudo Neapolitana prohibens testari de bonis antiquis, non ligat clericos.*
14 *Statutum quod non potest fieri in specie, non comprehendit in generali sermone.*
15 *Statuti effectus quando sit inspiciendus.*
16 *Effectus statuti quando consideretur ante susceptum clericatum.*
17 *Exclusio dicitur respectu inclusionis.*
18 *Verbum,* peruenia*t, an afficiat rem.*
19 *Statutum loquens in rem, an includat clericos, ad quos peruenerit res illa.*
20 *Statutum loquens in rem comprehendit solum subditos iurisdictionis.*
21 *Clerici in realibus gaudent priuilegio fori ecclesiastici.*
22 *Statutum quando dicatur iniecisse vinculum ante clericatum, & nu. 25.*
23 *Statutum prohibens debiti solutionem probari per testes, non includit clericos.*
24 *Statutum inducens præscriptionem debiti ex spatio decem annorum, non includit clericos.*

1 AN statuta † laicorum condita ad bonum publicum, & iure Canonico non reuocata, includant clericos, & ecclesiasticos, qui ante condita prædicta statuta, erant laici. Communis opinio est pro affirmatiua, de qua testantur Alber. Brun. *in tract. de statut. excludent. fœmin. propter masc. artic. 6 & num. 37. & num 42.* & Parif. *in consil. 40. num. 16. volum. 3.* Quam opinionem primo loco tenuit Ioan. Andr. *in reg. sine culpa, colum. fin. de regulis iuris, lib. 6.* Abbas *in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, in 1. lectur. num. 25. de constitut. & in cap quod clericis, num. 29. de foro competent.* Felin. *in d. cap. Ecclesia, num. 79. & 101.* qui multa congerit: multos alios congerũt Doctores ad hoc Bursat. *in consil. 93. num. 27.* & Tiraquell. *de iure primogenior. quæst. 43.* præsertim *nu. 6. & quæst. 45.* & secundum hanc communem fuit decisum in Rota Rom. vt per Put. *decis. 99. num. 3. part. 3.* & ita pluries iudicatum Neapoli, Vrsillus latissime probat *in addit. ad decis. 310. Afflicti.*

Fundamenta huius opinionis sunt. Primum; quia
ius † quæsitum per statutum, per ingressum religionis 2
auferri non potest, sed ante mutationem status laicalis, & susceptum clericatum, atque ordines ecclesiasticos, cœpit statutum † in eis vires habere, & illius vir- 3
tute aliis iura quæri, ergo sic non potuit aboleri, ita considerant Ioan. And. Abb. & Felin. in locis præfatis. Albert. Brun. *in d. artic. 6. num. 37. in fin. & in eod. tract. art. 8. col. 1.* Satis leue est fundamentum; Hoc enim modo laicorum statuta semper ligarent clericos, quia & ipsi nascuntur laici, quo tempore statutorum vinculis alliciuntur, & sic cum fiunt clerici, semper ligati sunt, prout docte considerat Dec. *in d. cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, num. 211.* Quam argumenti retorquutionem Tiraquell. qui contrariam sectatur sententiam *in d. cap. 43. num. 16.* admittit omnino procedere, atque restringit propositam quæstionem solum in iis casibus, in quibus laicorum statuta robur, & effectum sumpserunt ante assumptum clericatum, quod in paucissimis contingere potest, vt in resolutione recensebimus.

Secundo mouentur præcipua quædam maxima, quam veram existimant plurimi grauissimi viri, vt lai-
corum statuta † possint in quærendis Ecclesiis, & Ec- 4
clesiasticis, eis inferre præiudicium, nec esse contra libertatem ecclesiasticam, quo fundamento mouetur Parif. in nostris terminis *in d consil. 40. num. 17. vol. 3.* allegans Bald. *in rubr. de constitut. col. 2. versic. quæro an valeat,* & Dec. *in d. cap. Ecclesia sancta Mariæ, num. 215.* eandem sententiam amplexi sunt idem Bald. *in consil. 9. inter consilia Ancharani, incip. factum super quo, colum. fin.* Idem Anchar. *in consil. 215.* & alii, quos ad hoc recenset Decian. *in tract. criminal. lib. 2 cap. 35. num. 4.*

Sed isti grauissimi viri toto cœlo aberrant: Firmant enim hanc conclusionem in quærendis Eccle-
siæ, quia arbitrantur Prælatos † etiam ecclesiasticos 5
posse in prædictis quærendis Ecclesiæ, & ecclesiasticis præiudicare. ita argumentatur Ias. de prælatis ecclesiasticis ad statuta laicorum *in l. seruus creditoris, nu. 3. C. de pact.* & quod ipsi Prælati possint in quærendis inferre præiudicium, probat Dec. *in consil 588. num. 15.* post alios, quos allegat, & Abbas *in cap. verum, num 3. in fin. de conditionibus apposit.* post gloss. *in ca. illud. §. fin. & ibi per Doctores 16. quæst. 6* & per Innocent. *in cap. fraternitatem, de donation.* quos allegat. Ideo Federic. de
Sen. *in consil. 9.* dicit, quod Prælatus † potest repudia 6
re legatum factum Ecclesiæ, allegans, quod singulariter voluit Innocent. *in cap. admonere, de renuntiat.* quod
ius † quærendum in beneficio potest renuntiari in 7
consulto superiore, & Innocent. *in d. cap. verum, de conditionibus apposit.* & Lapus *allegation. 93.* atque Bald *in cap. clerici, de iudiciis*, concluserunt, quod ciuitas in quærendis potest præiudicare Ecclesiæ, & Ecclesiasticis personis. Item Bald. & Iacob. Butr. *in authent. cassa, C. de sacrosanct. Eccles.* quod beneficium prouenient à statuto, possunt statuentes disponere, vt non acquiratur Ecclesiæ, nec tale statutum dici contra libertatem Ecclesiasticam, & confirmari posset multis
aliis. Nam debitor in quærendis † potest fraudem 8
facere creditoribus, nec incidit in edictum *l. quæ autem, ff. quæ in fraudem creditorum*, & facit *l si sponsus, §. si maritus, ff. de donation. inter virum & vxorem,*

& l si

& l.si quis curialis, C.de episc.& cleric. Item doctrina Salyc. *in l.pactum curatoris, C.de pact.* vbi quod potest tutor, vel curator præiudicare minori in quærendis.

Quæ conclusio falsa est: Primo contra casum *l.magis puto, in §.fundum. ff.de rebus eorum.* cuius verba sunt:
9 *Fundum † autem legatum repudiare pupillus sine prætoris autoritate non potest, esse enim & hanc alienationem, cum res sit pupilli, nemo dubitat.* Ex quibus verbis satis clare constat bona legata pupillo, ante acceptationem, dici ipsius propria, ideoque prohibitam esse alienationem, sed ecclesia gaudet priuilegiis minorum, ac pupillorum, *c.1. de in integrum restit.* & ibi communiter per Doct. ergo *d.§ fundum.* etiam in quærendis ecclesiæ locum habet. Per quem textum Alex. *in l.legatum. numer.2. de legat.1.* dixit, magis communiter teneri, vt
10 prælatus † in quærendis non possit ecclesiæ præiudicium inferre, quia etiam in quærendis dicitur alienatio, quam opinionem latissime probat Herculanus *in repetitione d.l.legatum.* & hanc opinionem secuti sunt quamplurimi relati per Antonium Gabriel. *in suu comm. conclus. tit. de legatis, conclus.3.* & nouissimè Alphonsus Villagut *in decis.1. n.51. vsque ad num.60.* & hanc opinionem tanquam veriorem amplexi fuerunt Domini mei de Rota Vrbis, vt per Verall. *in decis.359. parte 2.* vbi quod prælatus etiam in quærendis non potest ecclesiæ inferre præiudicium. Ergo cum de quærendis ecclesiæ alienatio fieri dicatur, sequitur quod statutum laicorum inferens damnum in quærendis ecclesiæ sit contra libertatem ecclesiasticam, & in eis habeat locum dispositio *c. ecclesia sanctæ Mariæ. cum similibus.*

11 Contrariam sententiam, quod clerici † facti post huiusmodi statuta à laicis condita, sub illis nullo modo includantur, docte defendunt Aretin. *in c.quod clericis, in fine, de foro compet.* Salyc. *in d.auth. cassa. nu.14. C.de sacros. eccles.* qui dicit ita fuisse determinatum per valentissimos viros. Alex. *in consil.210. ponderatis his omnibus, n.14. vol.2.* dicens illam doctrinam Io Andr. *in*
12 *d.regula: sine culpa.* quod si statutum † fuit factum ante clericatum, liget clericum, non habere locum, quando ius agendi, seu obligatio oritur in facto, vel quasi facto, satis est quod tempore facti, vel quasi facti sit effectus clericus, quia tunc statutum saltem præiudiciale clericum non ligat. ita firmat post Anton.de Butr. Io. Calderin. & alios, quos allegat. idem decidit *in consil.211.n.4 eod.vol.2.* & pro hac parte est allegandus Dec. *in d.c.ecclesia sanctæ Maria, à num.202. vsque ad num.212.* Ruyn. *in consil.204.n.10.vol.1.& in consil.200.n.8.vol.2.* post alios, quos allegat. Ancaran. *in consil.107. incip. in paucis verbis tactum est.* Rol. *in consil.57. n.29. vol.2.* Cephal. *in consil.95.n.14.vol.1.* & hæc opinio sæpissime fuit vsu recepta in diuersis prætoriis. Capyc. *decis.98.* Franch. *decis.411.* qui decidunt in casu consue-
13 tudinis † Neapolitanæ prohibentis testari de bonis antiquis ante clericatum, vt non comprehendat clericos. Surdus *in decis.20.*

Præcipuum fundamentum huius veræ opinionis
14 est: quia quod non potest in specie † statui, non videtur in genere contineri, arg. *cap. cum in generali, de regul.iur. libr.6.* Sed laici non possunt in specie statuere super clericis, & ecclesiasticis, quia non sunt de eorum iurisdictione, *cap. decernimus. de iudiciis. cum simil.* ergo non possunt ipsos sub generalitate includere. Dicerentur quidem in specie sub generalitate comprehendi, quia qualitas religionis assumpta post statutum vna species est huius dispositionis generalis. Confirmatur, quia effectus † statuti non conside- 15
ratur inspecto tempore, quo conditur, sed considerato ipsius executionis tempore, quando scilicet potest sortiri effectum, gloss. *in cap.1. in fine, de iniur. libr.6.* gloss. *in clement.2. in ver. in posterum. de ætat. & qualit.* gloss. *in clement.2. in ver. vtetur. de vit. & honestat. clericor.* gloss. *in clement.1. in ver. deputatis. de testament.* Alberic. *de statut. parte 4. quæstion.51.* cum aliis per Tiraquell. *de iure primogenit. in dict. quæstion.43. numer.11. versicul. addes.* Sed eo tempore reperiuntur ecclesiastici; ergo statutis prædictis non ligantur. Ita argumentantur omnes præfati Doctores pro hac opinione vera.

Ex quibus patet: Primo errare tenentes contrariam partem cum hoc fundamento, quia statutum vinculum obfirmauerit ante susceptum clericatum,
quia ante susceptum † clericatum in eos vim aliquam 16
statutum habere non poterat, tunc enim clericos videtur excludere, quando casus euenit succedendi, non ante, etenim an aliquis capax tempus delatæ successionis attenditur non ante, *l. si cognatis. ff. de reb. dubiis.* Item exclusio † dicitur respectu inclusionis. Bar- 17
tol. *in l.2. §. videndum ff. ad Tertull.* Sed viuente patre de cuius hereditate agitur vigore statuti, non potest quis dici inclusus, cum non sit illi delata hereditas, neque spes successionis: ergo nec alter tunc temporis est exclusus, ante euentum igitur successionis statuti vinculum non est iniectum. Quare non potuit generalis dispositio comprehendere illum casum, de quo in specie disponere non potuissent.

Secundo infertur errare Visillum *in additionibus ad Afflict. in d decis.310.* dicentem statuta prædicta afficere clericos, cum loquantur per verbum, *perueniat*,
quod † afficit rem, prout dicit Bartol. *in l.1. in 7. quæst.* 18
principal. vers. sed potest dubitari, C. de summa trinit. per text. *in l.rescripto, §.final. ff.de muner. & honorib.* & sequitur Cotta *in suis memor. in ver. clerici l gantur circa finem.* & Rochus de Curte *in cap. final. numer.685. de consuetud.* Et propterea etiam errare infrascriptos Doctores distinguentes: Aut statutum prædictum loquitur
in rem, aut in personam; vt primo casu † affecti re- 19
maneant laici postea facti clerici; secundo vero nequaquam. Socin. *in consil.128. circa præsentem consultationem, numer.4. volumin 4.* cum aliis per Barbatiam *in consil.76. numer.6.& 10 volumin.3.* Quoniam verbum, *perueniat*, confert effectum in tempus successionis delatæ; ergo ante mortem illius de cuius successione agitur, non potest tractari an admittatur clericus. Ruyn. *in consil.200 numer.8. versicul. pondero enim illud verbum, volumin.2.* quo casu non posset comprehendere in genere, quod non posset in specie. Item illa
distinctio de statuto loquente in rem, † vel in perso- 20
nam, est vera respectu forensium. Ruyn. *in consil.195. numer.4. volumin.2.* qui saltem in potentia sunt de iurisdictione statuentium, & possunt subiici, cuiusmodi nullo modo sunt clerici. Imo ipsi etiam in realibus
debent † gaudere priuilegio clericali, & conueniri in 21
foro ecclesiastico, iuxta notata *in auth. vt omnes obediant iudicib. prouinc. §. hoc considerantes.* & ita fuit decisum in Rota, vt *in decision.5. de foro competent. in antiquis.*

Felynus autem *in dict. cap. ecclesia sanctæ Maria. num.101.* ex doctrina Calderini in quadam sua disputatione incipiente; *Statuto ciuitatis cauetur.* putat vtramque opinionem defendi posse, distinguendo: Aut statu-
tum † iniecit vinculum ante clericatum; aut postea. 22

Primo casu includantur clerici, & sit vera prima opinio. In secundo vero casu nequaquam, & sit vera secunda opinio. Ad cognoscendum autem modum, quando dicatur iniecisse vinculum ante clericatum, se remittit ad Calderinum in d. disputatione; Modi autem huiusmodi cognoscendi regulam arbitror sic posse dari: Quotiescunque obligatio, siue ius agendi competit in facto, vel quasi facto vigore statuti, solum tempore clericatus & non ante, tunc non potest dici ipsum ante clericatum iniecisse vinculum, quam regulam descripsere Alexan. *in dict. consil. 210.* Abb. *in c. quod clericus. de foro competent.* quem citat, & sequitur Io. Lecirier *in tractatu de primogenitur. libr. 2. quæstion. 11.*
23 *numer. 7. in fine.* Cuius exempla sunt: Si † statutum prohibeat solutionem debiti probari per testes, & contingat laicum post solutionem fieri clericum, posse eum probare per testes, nec ligari statuto, quo ante clericatum obligatus non erat, quia probationis actus imminet tempore clericatus. Ancaran. *in regul.*
24 *ea quæ, numer.... de regulis iuris, lib. 6.* Item † statutum inducens præscriptionem decem annorum super debito ex negligentia creditoris, non nocet clerico heredi creditoris, contra quem erat decursa pars temporis, & incepta præscriptio, vt probat Anton. de Butr. in quadam sua disputatione incipiente; *Statuto municipali.* in decisione secundi dubii, quem citat Bouius *in tractatu de statutaria vrbis præscriptione, glossa 19. n. 211.* quia dato, quod statuta, quæ iniecerunt vinculum ante clericatum, ligent clericum, vt per Socin. *in consil. 12. n. 7. vol. 4.* tamen quia tempus præscriptionis
25 nondum erat completum, non ligabitur heres † clericus tali statuto.

Vide latius pertractatam hanc materiam infra *casu 22.* vbi scribo de primogenito clerico, an comprehendatur sub statuto.

CASVS V.

Statutum excludens fœminas propter masculos, an comprehendat moniales & clericos. Vbi tractatur tota materia successionis clericorum vigore statutorum actiue, & passiue.

SVMMARIA.

1 *Statutum excludens fœminas propter masculos non comprehendere moniales.*
2 *Clerici gaudent beneficio statuti excludentis fœminas propter masculos.*
3 *Et an habeat locum si laici succedunt clericis.*
4 *Statuto qui ad sui beneficium vti vult, etiam contra se recipere debet.*
5 *Statutum, quod quis non possit disponere de certa parte bonorum, non comprehendit clericos.*
6 *Laici litigantes de hereditate clerici coram iudice laico, non possunt euitare iudicium fieri secundum leges laicorum.*
7 *Clericorum bona an possint subiici iurisdictioni laicorum ex facto ipsorum clericorum.*
8 *Heredes per quasi contractum aditionis non possunt contrahere spreta lege sui superioris.*
9 *Clericus instituens laicum censetur submittere illum foro laicorum.*
10 *Clerici in patrimonialibus possunt compromittere in laicum.*
11 *Testamentum episcopi recipit interpretationem de iure municipali.*
12 *Testator censetur se conformare cum dispositione statuti, etiam in bonis extra districtum.*
13 *Bona clericorum non gaudent priuilegiis, nisi in casibus expressis.*
14 *Baldus non erubuit mutare sententiam.*
15 *Statutum laicorum non habet locum inter laicos litigantes de hereditate clerici.*
16 *Hereditas clerici repræsentat illius personam.*
17 *Statuta laicorum neque directe, neque indirecte possunt afficere personas vel bona patrimonialia clericorum.*
18 *Laici heredes clerici non possunt per aditionem submittere hereditatem iurisdictioni laicorum.*
19 *Iudex in respicientibus litis ordinationem debet sequi leges suas.*
20 *Hereditas clerici nullo modo submittitur legibus laicorum.*
21 *Statuta de testamentis nunquam habent locum in testamentis clericorum, & n. 23.*
22 *Causa testati, & intestati à pari procedunt.*
24 *Clerico decedenti admittitur alter clericus cum altera fœmina in eodem gradu.*
25 *Statuti excludentis fœminas ratio, est conseruatio, & dignitas familiæ.*
26 *Statuta concedentia priuilegia clericis, non valent.*
27 *Ecclesiam heredem institutam contra dispositionem statuti, qui teneant non posse habere hereditatem.*
28 *Ecclesia an excludatur à substitutione pupillari facta à patre contra statutum.*
29 *Clerico relictum, quando censeatur relictum respectu personæ, vel ecclesiæ.*
30 *Ius patronatus acquisitum per clericum ex proprio patrimonio, non gaudet priuilegiis ecclesiæ.*
31 *Dispositio nulla laicorum potest comprehendere piam causam. & n. 33.*
32 *Iuramento fidelitatis præstito, censetur excepta persona Imperatoris.*
34 *Statuta in præiudicium piæ causæ non obseruantur in foro ecclesiastico.*
35 *Statuta laicorum in decisoriis non obseruantur contra clericos.*
36 C. final. 17. q. 4. *intelligentia.*
37 *Legitima filiorum debet iudicari iuxta statutum, vel consuetudinem loci.*
38 *Testari ad pias causas an possit reus, cuius bona publicanda sunt.*
39 *Reus delicti, ob quod bona publicantur, quando possit disponere de ipsis.*
40 *Clerici debent habere partem bonorum antiquorum vigore consuetudinis Neapolis, sicut cæteri fratres laici.*
41 *Napodanus glossator Consuetudinum Neapolis, vt sibi contradicat.*
42 *Clerici gaudent beneficio iuris communis, & statutorum.*
43 *Statutum auferens competentia clericis de iure dicitur contra libertatem ecclesiæ.*
44 *Ecclesia potest acceptare legem ad sui fauorem, & contra se non tenetur recipere.*
45 *Titulus ff. quod quisque iuris. habet locum, quando aliquid est concessum ad postulationem partis, non autem si motu proprio.*

Ex resolutione præcedentis casus clare apparet, statutum † excludens fœminas propter masculos, non comprehendere moniales, cum nō iniecerit vinculū ante ingressum religionis, sed cōtulerit effectum suū ad tempus delatæ successionis, quando ipsa monia- 1

monialis non erat sub ditione statuentium. Quare monialis succedere poterit, non obstante statuto, prout latè per Cephal. *in d. consil. 95. n. 14.* & Ruyn. *in d. consil. 200. vol. 2.* qui alios allegant. Brun. *in tract. de statut. quod stantib. mascul. art. 6. n. 38.* qui alios pro hac parte allegat.

An autem hoc statutum comprehendat clericos,
2 communis opinio est pro affirmatiua, vt † ipsi gaudeant huius statuti beneficio, de qua testantur Addentes ad Roman. *in singular. 446. incipien. habeo casum.* & Addentes ad Mathesilan. *in singular. 110. incipien. nota vnam lucrosam. in 1. additione.* Sed Gabriel Sarayna in consilio posito post *dict. singulare 110. Mathesilani, sub numer. 17. & 18.* intelligit hanc communem procedere, tam si clerici succederent laicis, quam econtra si con-
3 tingat † laicos clericis succedere: quia communi etiam Doctorum calculo receptum est, vt qui statuto
4 ad † sui beneficium vti vult, etiam contra se pati debeat. Bald. *in leg. de quibus. numer. 26. ff. de legib. & in leg. omni innouatione. Cod. de sacrosanct. eccles. & in leg. 1. in 6. quæstion. Cod. de contrahend. emption. & in leg. in legatis. Cod. ad leg. Falcid. & in leg. final. §. si vero postquam. Cod. de iure deliber. & in cap. final. column. 2. de vita, & honestate clericor. & in consil. 22. honestus vir. column. 2. volumin. 1.* Cuman. *in consil. 83. column. 1.* Abbas *in c. ecclesia sanctæ Mariæ. numer. 52. de constit. & in consil. 6. volumin. 1.* Alex. *in consil. 209. column penultim. versicul. secundo principaliter. volumin. 2. & in consilio sequent. incipien. ponderatis his.* Franc. *in cap. possessor. column. 3. de regul. iur. libr. 6.* Balbus *in tract. de præscript. in 1. parte quintæ partis principalis. col. 4. vers. quinto fallit.* Dec. *in consil. 452. col. 3. vers. idem in statutis.*

Ideo examinando articulos, distinguo: Aut loquimur de successione clerici facienda per laicum: Aut de successione laici facienda per clericum. Primus etiam casus subdiuiditur: Aut agimus de successione ex testamento: Aut ab intestato: eodemq; modo subdiuiditur secundus.

Cum agimus de testamento clerici, iterum distinguendum est, quia aut tractatur an testamentum clerici subiaceat statutis laicorum, & tunc aut statuta disponunt de sollemnitatibus testamenti, & de hoc
5 dicam late infra; aut disponit de bonis, † puta quod quis non possit disponere, nisi de certa parte bonorum antiquorum, in beneficium certi generis personarum, prout extat consuetudo Neapolis, *incipient, Si aliquis, &c.* & tunc pluries fuit decisum, non habere locum in testamento clerici, qui ad sui libitum potest disponere de toto. Franch. *decision. 411. in primo dubio.*

Semper tenui hanc conclusionem procedere, quando clericus de prædictis bonis disponit in beneficium ecclesiæ, siue alterius ecclesiastici, aut piæ causæ, secus esse quando in bonis patrimonialibus instituit laicos, quo casu si super eius hereditate lis oritur coram iudice laico, iudicandum est attenta dispositione statuti, vel consuetudinis, & ita consulendo
6 obtinui, & fuit iudicatum, laici † enim super hereditate clerici litigantes coram iudice laico non possunt euitare, iudicium fieri secundum leges, & consuetudines iudicis ipsius, vt notatur *12. distinction. c. illud.* per Innocent. *in rubric. de consuetud.* Cynus *in l. 2. Cod. quæ sit longa consuetud. & in leg. 2. Cod. de constit. pec.* & procedit etiam si inter clericum, & laicum lis oriatur coram iudice laico, Abb. *in repetit. c. ecclesia sanctæ Mariæ, numer. 41. de constit.* Napodanus *in proœmio consuetud. Neapolis, in §. præfatis, numer. 320.* Franch. *decision. 285. numer. 6. versicul. quia idem.* cum heredes de hereditate litigant, ipsorum factum interuenit, quo statuto, & legi loci ipsius iudicis necessario supponuntur, & si alias bona clericorum † non includantur sub statuto, 7
ex facto tamen heredis includi possunt, Bald. *in authent. cassa numer. 5. Cod. de sacrosanct. eccles.* Felyn. *in dict. c. ecclesia sanctæ Mariæ, numer. 83. versicul. quid autem si ipse.* Abb. *ibid. numer. 39.* Maranta *in disputat. 8. numer. 50.* Quando heredes laici adeunt hereditatem, quasi contrahunt inter se, *Institut. de obligat. quæ ex quasi contractu. §. item si inter aliquos, versicul. idem iuris.* Nec pos-
sunt contrahere † spreta lege sui superioris, *l. nemo potest, de legat. 1. c. requisiuisti, de testament.* Imo nulla contraheretur obligatio, si lex resisteret, quia inhabilitaret consensum suum, *l. cum lex ff. de fideiuss.* & notat. *in c. cum contingat. de iureiur.* ergo nec quasi contrahere, inter quos argumentum procedit, Euerhard. *in loco à contract. ad quasi contract.* 8

Cum clericus † instituit laicum, voluit vt eius te- 9
stamentum subiiciatur legibus fori, vbi causa tractanda est. Anton. de Butr. *in d. c. quod clericis, de foro competent.* quod potest facere, quia † in patrimonialibus potest compromittere in laicum, gloss. 2. *in c. si diligenti, de foro competent.* Immol. *in c. cum tempore, in fine de arbitr.* Felyn. *in dict. c. ecclesia sanctæ Mariæ, numer. 9. versicul. & hinc etiam.* de quo latius scribam infra *in 2. centur. casu 120.* Et in dubio testamentum † episcopi 11
recipit interpretationem de iure municipali, Paul. de Montepico *in leg. Titia. §. Titia. numer. 58. & sequent. de legat. 1.* quod est verum in eius patrimonialibus respectu subditorum iurisdictioni laicorum, quia testator censetur † se conformare cum dispositione statuti et- 12
iam in bonis sitis extra territorium statuentium, Socin. *in consil. 288. numer. 12. in fine, volumin. 2.* queritat Crauett. *in consil. 250. in princip.* vbi late tractat de ista præsumptione, & Rota *decision 775. numer. 5. parte 1. in nouiss.* Nec per hoc fit ecclesiæ præiudicium, quia bona patrimonialia clericorum etiam iudicantur per leges laicorum, *c. 1. de noui oper. nuntiat.* Quia regula est, quod ea bona † non gaudent priuilegiis clericorum 13
vniuersaliter, nisi in casibus expressis, gloss. *in c. quamquam. de censib. libr. 6 in verbo, ipsarum.* gloss. *1. in can. possessiones 16. quæst. on. 4.* per textum *in can. similiter 16. quæstion. 1.* ex quibus iuribus istam regulam elicit Abb. *in c. ex literis. in fine de pignor. & in c. si diligenti. numer. 36. & sequent. de præscript.* Felyn. *in dicto cap. ecclesia sanctæ Mariæ, numero septimo, versicul. sed nihilominus.* & ibidem Abbas *numer. 7.* probat esse communem opinionem.

Sed hodie profundius speculando cognosco eosdem dominos iudices, qui me secuti fuerunt, errasse, & mutaui sententiam, quia Baldus † etiam non erubuit mutare sententiam, vbi vidit alium melius sentire, vt ipse dicit *in consil. 447. incip. statuto cauetur, vol. 4.* 14
Veritas igitur huius articuli est, quod etiam in casu, quo laici instituti à clerico litigarent coram iudice laico, statutum † prædictum non potest habere lo- 15
cum in bonis patrimonialibus, & hereditate clericorum, quia dominium dictorum bonorum per mortem clerici non est omnino abolitum, quoniam hereditas † ipsius, penes quem est dominium ipsorum 16
bonorum, repræsentat personam ipsius clerici testatoris, ex regula *l. hereditas. ff. de acquir. rerum dom. & l. hereditas. C. deposit.* & ita firmant Iacob. de Aren. Bald. & Immol. *in l. illa institutio. ff. de hered. instit.* ad declaratio-

nem glossæ ibi, quæ dicit, quod per testamentum quis disponit de rebus eo tépore, quo suę non sunt futurę, propterea satis est, quod quoad voluntatem suam tacitam, vel expressam dicantur esse suæ; ergo statutum de his non potest disponere, quia extra iurisdictioné statuentium, *c. à nobis. de sent. excom. c. vt animarum, de constit. lib. 6. l. fin. ff. de iurisdict. om. iudic. & l. 1. ff. de tutor.*
17 *& curat. datis ab his.* Item quia statuta † nec directe, nec indirecte possunt afficere personam, & bona patrimonialia ipsius clerici propter defectum potestatis, vt declarat Abb. *in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ.* & probatur *in c. fin. de immunit. ecclesi. lib. 6.* & latius per Ancaran. *in repet. c. canonum statuta, de constitut. in 11. quæst. princip. in vers. sed hic quæro de quæstione in qua consului. & in consilio 13. incip. super dubio transmisso. & in consil 145.*
18 *incip. optimis rationibus.* Ergo non potuerunt laici † heredes à clerico instituti approbando testamentum ipsius tacite submittere bona, & hereditatem clerici, quæ adhuc clericum repræsentat, & neque per indirectum affici potest, iurisdictioni laicorum, quia per mortem clerici non desierunt esse sua. Nec obstat, quod coram iudice laico iudicium debeat fieri secun-
19 dum leges iudicis illius iudicii: quia † hoc procedit in respicientibus litis ordinationem, *l. 3. in fine, ff. de testib. l. cum clericus, iuncta gloss. C. de episcop. & cler. etc. l. 1. C. de emancip. liber. §. fin. Instit. de satisd. tut.* & ita dicit Bartol. *in l. cunctos populos. quæst. 1. n. 14 & ibi Ias. in 1. lect. n. 20. & in 2. lect. n. 57* & Bald. *in l. 1. quæst. 4. C. ne fil. pro patr. & in c. fin. col. pen. de confess.* Roderic. Suarez *in l. post rem, §. circa iudicem, n. 24 ff. de re iudic.* Sed in respicientibus litis decisionem attenduntur aliæ leges, quæ super dictis bonis iurisdictionem habeant, vt dicit Bartol. *in d. l. cunctos populos* & alii præcitati.

20 Et in terminis quod testamentum † clerici nullo modo submittatur statutis, & legibus secularium, etiam si super eius hereditate sit orta lis coram iudice laico, firmat Immol. *in c. quod clericis, de for. compet.* dicens se ita consuluisse in ciuitate Lucana. Item Anton. de Butr. & Immol. *in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ.* firmant, quod statuta disponentia de testamentis, non
21 vendicant † sibi locum in testamentis clericorum, etiam in quibus laicus esset institutus, maxime quando verba statuti annullant testamentum, vt puta propter insinuationem omissam, non dirigerentur in heredem, sed in ipsum testamentum, sequentes in hoc opinionem Io. de Lignano, & reprobantes opinionem Bartoli *in d. l. cunctos populos.* qui aliter videtur voluisse.

Et ideo si agimus de successione clerici ab intesta-
22 to, idem dicendum est, quia causa † testati, & intestati à pari procedunt, *l. 1. §. 1. ff. de bonorum possess. contra tab.* & in vtraque succedentes dicuntur habere voluntatem defuncti, *l. constituuntur, l. si quis cum nullum, ff. de iure*
23 *codicill.* Sed vt dictum est, statuta † disponentia de testamentis, non habent locum in testamentis clericorum, in quibus siue clerici, siue laici instituti sunt; ergo statuta facientia successorem ipsi clerico, & auferentia eius successores de iure communi, qui secundum eius voluntatem successissent, nullo modo valent si de eis fecerint mentionem, & si nullam, ipsos comprehendere possunt; quia non comprehendunt in genere, de quibus ipsi statuentes in specie disponere non potuissent, vt scripsi latius supra in præcedenti casu.

Ex his concludo quantum pertinet ad præsentem
24 casum, quod si clerico decedenti † supersit clericus, & fœmina in eodem gradu proximiores, non poterit clericus succedere exclusa fœmina vigore statuti quod clericos non comprehendit, sed fœmina admittetur simul cum altero clerico, prout late consuluit Riminald. sen. *in consil. 268. vol 2.*

Idem est, si laico decedenti superessent in eodem gradu clericus & fœmina, ambo æqualiter admittentur. Nec me mouet illa ratio, quam considerauit Abb. *in c. constitutus, in 3. de restit. in integr. & in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ. & ibi Felyn. in 7. quæst.* quod licet vera ratio † huius statuti sit familiæ dignitas, & conseruatio, vt probat Albertus Brunus *in d. tractat. de statuto exclusiuo fœminarum, art. 3.* quæ per clericos, qui matrimonium contrahere prohibentur, conseruari non possit: tamen hoc est impedimentum accidentale, non naturale, ideo non est attendendum. Quia hoc esset firmare iurisdictionem laicorum super clericis in hoc casu, quod omnino reprobatum est. 25

Nec obstat quod clerici comprehendantur sub statutis † mere priuilegia concedentibus, quibus clerici gaudere possunt, per *c. dilecti, de foro compet.* & notat Bald. *in l. cunctos populos.* & sic non verificatur ratio, quare super eis non licet legem condere: quia hoc est falsum, siquidem etiam priuilegia concedendo per statutum non possunt clerici comprehendi; quia hoc esset signum superioritatis, vt voluit Io. de Lignano, quem refert, & sequitur Abb. *in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ, & in d. c. quod clericis.* Alex. *in consil. 211. n. 2. vol. 2.* vbi quod gaudent priuilegiis laicorum, quando non sunt concessa clericis per modum legis. 26

Cum tractamus de successione laici facienda per clericum, iterum distinguendum est: aut enim ex testamento, aut ab intestato. Primo modo stante statuto, quod non possit quis disponere nisi de certa parte bonorum antiquorum, prout extat d. Consuetudo Neapolis in scriptis redacta: Item statutum Ferrariæ, & alibi pluries, & tunc potest considerari duplex articulus.

Primus articulus est, quando laicus instituit ecclesiam, † vel ecclesiasticos in toto, & sic vltra dispositionem à statuto, vel consuetudine taxatam, & dispositionem ipsam non valere, consuluerunt Cardin. Zabar. *in cons. 144 super themate, n. 6 in 2. dub.* Ancar. *in consil. 25.* Abb. *in cons. 63. videtur, vol 1.* propter quorum auctoritatem Franch. *in d. decis. 411. n. 4.* dicit fuisse decisum pluries Neapoli, vt dispositiones factæ à laicis in beneficium ecclesiæ, vel ecclesiasticorum de quantitate excedente summam permissam à consuetudine Neapolitana nó valeant nisi infra eam summam, pro quo dicit esse etiam *decisionem Afflicti 310.* vbi excluditur ecclesia † à substitutione pupillari facta per patrem filio in bonis antiquis, quasi non licuisset, quia si potuisset illa substitutio fieri, vtique ecclesia fuisset admissa. 27 28

In hoc articulo magna differentia facienda est, an clericus sit institutus, vel ecclesia, siue pia causa: quotiescunque enim clerico † relinquitur non habenti administrationem ecclesiæ, sed personatum, aut dignitatem, præsertim à coniuncta persona, tunc censetur relictum intuitu personæ, non autem respectu ecclesiæ, & ideo non potest dici institutio facta ad piam causam, & de hoc est casus *in c. requisiuisti, de testament.* vbi hoc notant Anton. de Butr. Abb. & Immol. & cæteri: Hæc etiam differentia probatur per Doctor. *in c. cum te, de iure patronat.* Nam cum regulariter laicis detur quadri- 29

mestre

30 mestre tempus † ad præsentandum, ecclesiis vero semestre tempus, *c. vnic. de iure patronat. lib. 6.* si tamen clericus ex patrimonio suo ius patronatus acquisiuerit, respectu præsentationis censetur ius patronatus laicorum; itaque tempore quadrimestri, non autem semestri gaudet, vt per præcitatos Doctores. Itaque in primo casu recte procedunt supradictæ decisiones.

Secundo autem casu, quando est instituta ecclesia, vel pia causa, nullo modo procedunt. Quia nulla
31 generalis dispositio † potest comprehendere piam causam, vt singulariter dicit Baldus *in l. sponsus. § si vxor. ff. de donation. inter virum & vxor.* quia videtur exce-
32 pta esse persona Dei, sicut in sacramento † fidelitatis est excepta persona Imperatoris, *cap. Imperialem. de probibit. feud. alienat. per Federic.* ita dicit Socin. *in regulis iuris, super regula priuilegiorum piæ causæ, priuilegio 14.* & Dec. *in cap. scripta, numer. 29. de fid. instrument.* vbi tractat, an dispositio *authent. quod sine. Cod. de testament.* habeat locum instituta pia causa, dicit affirmatiuam opinionem esse veriorem, quia non minor fauor præstatur ecclesiæ, quam filiis.

Quod autem ecclesiæ, & piæ causæ nunquam ve-
33 niant † in generali dispositione, probari etiam potest multis similibus in iure: siquidem filio, qui de iure authenticarum debet heres institui, nec sufficit alter quilibet relicti titulus, alias testamentum est nullum, *§. aliud quoque capitulum, authent. vt cum de appellat. cognosc.* instituta pia causa potest quomodolibet relinqui, prout latè per Tiraquell. *de priuileg. piæ causæ, priuileg. 14.* Item dispositio *l. qui in potestate. ff. de testam. & l. seruum. Cod. eodem titul.* vbi filius non potest etiam de consensu patris testari in aduentitiis, non comprehendit pias causas, in quas si fiat dispositio de consensu patris valet, *cap. licet. de sepultur. lib. 6.* & per Bartol. *in dict. l. qui in potestate.* & ibi communiter per Doctor. Socin. *ib. d. priuileg. 40.* Tiraquell. *ibid. priuileg. 78.* Item dispositio *leg. final. Cod. de pact.* vbi prohibetur donatio omnium bonorum, & *l. sancimus. Cod. de donation.* vbi donatio excedens summam quingentorum aureorum debet insinuari, alias est nulla ipso iure, non comprehendit piam causam, ex late deductis per Tiraquellum *ibidem priuilegio 100. & priuilegio 124.* ex quibus, & multis aliis similibus, quæ adduci possent, clare constat, dispositionem generalem non comprehendere ecclesias, & pias causas. Pone enim quod ecclesia, vel pia causa apprehendisset bona, & hereditatem alicuius, ex quo necesse esset petitionem porrigi contra eas, vt notatur *in can. clericum nullus. & in dict. can. quod clericis. de foro competent. & can. nemo. & can. clericum. 11. quæstion. 3.* & notatur *in l. heres absens. & in l. debitor. ff. de iudic.* & si causa esset tractanda in foro ec-
34 clesiastico, certe talis dispositio † in foro ecclesiastico non attenderetur, & hæc est receptissima omnium Doctorum sententia, etiam dicentium quod si causa tractatur in foro ciuili, tale statutum debeat obseruari, vt habetur *in dict. cap. quod clericis.* in gloss. & illam glossam notant omnes Doctores practici, eamque sententiam tenuit etiam Cynus *in leg. 2. Cod. quæ sit*
35 *longa consuetudo.* vbi concludit, quod in † decisoriis consuetudo populi non ligat clericos, & ibi Albericus. Hostiens. *in summa de constitut. §. 1.* Cardinal. *in dicto capit. quod clericis.* dicens quod statuta laicorum seruantur quoad ordinationem in foro ciuili contra clericos, non autem quoad decisionem; ergo multo fortius hoc dicendum est in foro canonico. Quare vt verum fatear, hæc opinio nullo modo potest subsistere.

Nec obstant rationes, quibus moti sunt Abbas, & Ancaranus, quos sicut aues alii secuti sunt: non enim obstat ratio † *dict. can. final. 17. quæstion. 4.* vbi ecclesia 36
non debet recipere hereditatem eius, qui filio exheredato iniuste, ecclesiam facit heredem: quia dispositio illius textus non procedit, quando in vtroque casu, filiis relinquitur, vel datur legitima, vt notat ibi gloss. & Cardinal. de Turrecrem. Quo casu si statutum, vel consuetudo prohiberet testari de certa parte, puta de medietate hereditatis, quam statuentes voluerunt seruari pro legitima filiorum, admitterem decisiones prædictas, quia in † deductione legitimæ 37
statutum, vel consuetudo loci seruanda est, Cynus *in leg. sancimus. Cod. de nuptiis.* Bartol. *in leg. Titio centum. §. Titio genero ff. de condition. & demonstration.* cum aliis ad hoc congestis per Abbat. *in dict. consil. 63. numer. 4. versicul. quod autem dicta constitutio. parte prima.* sed quoad cæteros, aut quoad cætera bona, vigore *dict. capit. finalis.* eorum opinio procedere non potest.

Nec obstat consideratio Abbatis *in dict. consil. 63. numer. 5.* vbi probat, in casu quo bona alicuius † publi- 38
cantur, non posse eum testari, etiam ad pias causas: quia hæc opinio procedit quando testaretur de alieno, ex regula *cap. filius. de testament.* Ideo Doctores *in leg. post contractum. ff. de donation.* distinguunt: Aut sunt delicta, † propter quæ statim ipso iure sunt publicata 39
bona, *l. commissa. ff de publican. Authent. incestas. Cod. de incestis nuptiis. cap. cum secundum, de hæretic. libr. 6.* & tunc procedit consideratio Abbatis, & nihil obstat: Aut sunt delicta, in quibus non statim perditur dominium ipso iure, nec interdicitur administratio ipso iure, prout non fit regulariter, *l. aufertur. §. in reatu. ff. de iure fisci.* & tunc valet quælibet eius dispositio, & ad hoc est casus *in dict. leg. post contractum.* licet postea venirent publicanda. Nisi aliter probaretur de fraude, vt ibi notant Doctores: dicit tamen Angel. *in leg. si quis posthac. Cod. de bon. proscript.* quod in omnibus casibus, in quibus præsumeretur fraus, nunquam præsumeretur, si quis alienaret pro redemptione captiuorum, aut ob alias similes causas: ergo consideratio Abbatis obesse non potest, postquam nos tractamus de dispositione facienda per illum qui retinet dominium, & administrationem bonorum suorum, & clare nunc apparet, ex satis leuibus rationibus motum esse in consulendo contra ecclesias, & loca pia, quæ cum non veniant sub dispositione laicorum, concludo eorum, & sequacium opinionem non subsistere.

Secundus articulus est: Stante statuto prædicto, quod quis non possit disponere, nisi de certa parte bonorum antiquorum, de cætero autem in beneficium certi generis personarum, prout est consuetudo Neapolitan. in scriptis redacta, *incip. Si aliquis, &c.* quidam habens plures fratres laicos, & vnum clericum, instituit tantummodo laicos, an clericus † non insti- 40
tutus debeat habere partem virtute dictæ consuetudinis de bonis antiquis paternis, & maternis. Capyc. *in dict. decision. 98. in 2. dub.* proposuit casum, & non decidit. Franch. *in dict. decision. 411. numer. 5.* dicit bis fuisse iudicatum, semel in magna curia Vicariæ ad beneficium clerici, vt gaudeat beneficio consuetudinis prædictæ. Iterum postea per sacrum consilium fuisse

iudicatum contra clericum, iuxta opinionem Napodani glossatoris dictarum consuetudinum, cuius opiniones semper solent canonizari in decisionibus causarum totius regni.

Ego credo magnam Curiam Vicariæ recte iudicasse: Et inprimis quantum pertinet ad opinionem
41 Napodani † glossatoris, aduerti ipsum sibi contradicere in hoc articulo, siquidem in prooemio illarum consuetudinum *in §. præfatis.* in glossa sua, qui tenor procedit disputando, & nihil certi firmat, vt probat Vrsillus *ad decisiones Afflicti in dicta decisione 310. numer. 15.* Et in *dicta consuetudin. Neapolitan. incipient. Si quis, vel si qua. in ver. materna. numer. 247.* dicit consuetudines Neapolitanas includere clericos. Sed *in consuetudin. incipien. Si ecclesia. numer. 75. sub titulo de iure congrui.* pro indubitato habet dictas consuetudines Neapolitanas non includere clericos, & hanc vltimam opinionem firmat, ideo Pisanellus *in dict. §. præfatis.* in additione quę incipit; *concludit Napodanus.* tenet ipsum esse huius opinionis, eamq; insequitur, & ego dico quod vti Doctor sibi contrarius, pro neutra parte est allegandus.

Item pro decisione magnæ Curiæ inducitur regu-
42 la, quod clerici † gaudent nedum beneficio iuris communis Romanorum, sed etiam beneficio statutorum, & priuilegiorum vniuersitati, vel certo generi personarum concessorum, vnde priuilegio concesso Anglicis, gaudent etiam clerici Anglicani, vt est tex. *in c. dilecti. de foro compet.*

43 Et si hæc consuetudo, vel statutum † tolleret hoc beneficium clericis à iure concessum, diceretur contra libertatem ecclesiasticam, & nullo modo valeret, vt probat Innocent. *in c. nouerint. de sentent. excommunicat.* Bartol. *in dicta lege, cunctos populos. & in authent. cassa.* & per Doctor. *in dict. c. ecclesia sancta Mariæ.* & tex. *in c. eos. de immunitat. eccles.* & latius dicam infra *casu....*

Nec obstat illa ratio, quod clerici vti non possunt hoc beneficio, quia contra se consuetudines prædictas non receperunt, qua mouetur Franch. *in decisione ducentesima octuagesima quinta*, & tetigi latius supra in principio huius casus in ratione dubitandi. Quia gloss. *in c. nouit. in versicul. quicunque. in fine. de iudic.* di-
44 cit, ecclesiam † posse acceptare legem in sui fauorem inductam, sed contra se eam recipere non tenetur, quam glossam ibi sequuntur Innocent. Abb. & cæteri: similis glossa est *in c. 2. in gloss. final. in fine. de mutuis petitionibus.* quod quis non tenetur acceptare contra se illud, quod ad eius petitionem non est sibi concessum, idem dixit gloss. *in authent. quas actiones. in versicul. excluduntur. vbi Bartol. Cod. de sacrosanct. eccles.* dicens quod etsi ecclesia possit se iuuare præscriptione decem, vel viginti annorum contra alios, ipsa tamen ea non ligatur, nec contra se cogitur admittere. Item Bartolus ipse respondet huic obiectioni *in dict. leg. cunctos populos. numero decimo, versicul. alii assignant.* dicens, statutum non posse ideo ligare clericos, quia eo clerici vtantur, ex quo statutum non fuit ad postulationem clericorum conditum, ita etiam respondet Felyn. *in dict. c. ecclesia sancta Mariæ. numer. 53. versicul. & si diceretur.* Idem probatur ex Bartol. *in leg final. §. donec. Cod. de iure deliber.* vbi licet heres non possit conueniri intra trimestre, quod tempus sibi conceditur ad conficiendum inuentarium, tamen ipse poterit infra illud tempus alios conuenire, non obstante *titulo quod quisque iuris in alium statuit, &c.* quia ille titulus † habet locum, quando aliquid fuit concessum ad 45
postulationem, non autem quando motu proprio, pro quo multos congerit Roland. *in tractat. de inuentario, §. quia supra.* & in his terminis statutorum, & clericorum respondet Surdus *in decisione 20. numer. 9. & in consilio 2. numer. 35. & sequent. volumin. 1.* vbi etiam alia multa similia adducit pro confirmatione huius responsionis.

Quæ dicta sunt de successione laici facienda per clericum ex testamento, eadem dicenda sunt, si ab intestato successionem fieri contingat, cum, vt dixi nuper, causa testati, & intestati à pari procedant, præsertim respectu statutorum.

CASVS VI.

Statuta, ne immobilia alienentur in extraneos, esse valida, & non comprehendere clericos, & ecclesiasticos.

SVMMARIA.

1 *Statuta, ne immobilia alienentur in extraneos, sunt valida.*
2 *Et procedunt non solum per contractum, sed per vltimam voluntatem.*
3 *Statuta prædicta cur fiant in ciuitatibus.*
4 *An sint fauorabilia, vel odiosa. n. 24.*
5 *Et latissimam recipiunt interpretationem.*
6 *Statuta ne immobilia alienentur in extraneos, comprehendere clericos qui teneant. & n. 8.*
7 *Clerici vti possunt statuto ne immobilia alienentur in extraneos.*
9 *Statutum, quod filia nupta extra territorium nihil relinqui possit, est validum.*
10 *Argumentum de forensibus ad clericos valet respectu statuti, contrarium n. 32.*
11 *Statuta afficientia rem, valent contra clericos.*
12 *Statuto prohibente alienationem rei dotalis, comprehenditur ea, quæ fit in clericos. contrarium n. 34.*
13 *Statutum annullans donationem sine insinuatione, comprehendit eam quæ fit clericis.*
14 *Pactum, quod res non transeat ad ecclesiam, est obseruandum.*
15 *Libertas ecclesiæ non dicitur impediri per statutum super bonis laicorum, licet peruenerint postea ad ecclesiam.*
16 *Statuta, ne immobilia alienentur in extraneos, non comprehendere clericos, qui defendant. & n. 40.*
17 *Dispositio nulla generalis comprehendit casus, & personas priuilegiatas, in specie.*
18 *Dispositio nulla generalis comprehendit Cardinales, vel Episcopos.*
19 *Dominium statim transit in ecclesiam ex priuilegio Imperatoris per donationem, & venditionem sibi factam.*
20 *Ecclesiæ particulares non differunt ab vniuersali in priuilegiis.*
21 *Dispositio generalis non comprehendit ea, de quibus disponentes in specie non habent facultatem.*
22 *Paria sunt directe, vel indirecte facere contra prohibitionem.*
23 *Libertas alicuius dicitur impediri, per quod efficitur timidior.*
25 *Statuta, ne immobilia alienentur in extraneos, dicuntur esse in odium ecclesiasticorum.*
26 *Et quando dicantur facta in fraudem ecclesiasticæ libertatis.*

27 Dis-

27 *Dispositionis effectus attenditur in considerando an sit contra libertatem ecclesiæ.*

28 C.constitutus, de in integrum restitut. *quando non procedat.*

29 *Ecclesiastici non tenentur recipere statuta contra se, quæ acceptarant ad sui fauorem.*

30 *Clericus singularis si vtatur statuto ad sui beneficium, an illi dicatur se submittere.*

31 *Bona omnia sunt affecta iure communi, vt in ecclesiam transire possint, ante quamcunque dispositionem statuentium.*

33 *Statutum generale dicitur non comprehendere clericos ex defectu voluntatis.*

35 *Argumentum de pacto ad statutum circa transmissionem bonorum, cur non valeat.*

36 *Valet solum quando tractatur de statuentium praiudicio.*

37 *Clericus non potest per pactum se submittere iurisdictioni laicorum.*

38 *Statutum prohibens bona soluentia collecta fisco, alienari in ecclesiam non valet.*

39 *Est contra libertatem ecclesiasticam.*

1 STatuta † ne immobilia alienentur in extraneos sunt valida, *l.1.C.ne lic.habitator.metrop.lib 11, l.mercatores, C.de commerc. & mercator.* Ioan. Andr. & Gemin. *in c.fin.de immun.eccles.lib.6.* Bartol. & Doct. *in l. dudum, C.de contrah.empt.* Doct. *in c.constitutus, de in integrum restit.* Ripa qui testatur de communi *in l filiusfamilias, §.diui.num.79.de legat.1.* Alex. *in consil.53. vol.3. & consil.126.vol.5.* Ruyn. *in consil 49.circa fin.vol.3.* cum aliis congestis per Tiraquel. *in tract.de vtroque retract.*
2 *in præfatione, num.14.* Quod est verum † non solum quando prohibetur alienatio per contractum, sed etiam si per vltimam voluntatem, Bald. *in consil.226.n.1.vers.solutio. vol.5.* Decianus *in consil.35. num.55.vol.1.* & post alios multos Cephal. *in consil.53.num.7. volum.1.* Bossius de decreto Mediolani *in pract. criminal. tit. de*
3 *pœnis, num.43.* Fiunt enim huiusmodi † statuta propter vtilitatem publicam, vt bona conseruentur inter ciues, & subditi fiant locupletiores, atque vt subditi bona possidentes possint oneribus grauari, onerumque exactio reddatur facilior, & propterea statuta
4 huiusmodi † esse fauorabiliora, secundum veriorem ac magis receptam sententiam, probarunt Alciat. *in consil.10.num.7.9.& 11.vol.2.* Alex. *in consil.41.num.11. vol.5.* Ripa *in d.§.diui, num.80.* Crauet. *in consil.118. num.9. volum.1.* Cephal. *in consil 53.num.8. volum.1.* Riminald. iun. *in consil.28.num.13.vol.1.& 221. num.9. & seq.vol.2. & 353.num.144.vol.4.*

5 Ex qua ratione dicunt latissimam † recipere interpretationem, Socin. iun. *in consil.19.nu.6.lib.1.* Dec. *in consil.661.num.1.* Ripa *in d.§.diui, num.102.* Cephal. *in d.consil 53.num.10.*

6 Ideo dubitatur, an comprehendat † etiam clericos, si ob statum reipublicæ, Communitati conueniat, præsertim ad eius tutelam, vel regimen, quod quædam res in ecclesiam, vel ecclesiasticos minime transferuntur. Partem affirmatiuam tenent infrascripti Doctores, Couar. *in regul.possessor.in 2.parte, §.4.num.8.* statutum ait valere, etiam si damnum sequatur ecclesiis, ne tota respublica damnum patiatur, cui quidem damno aliter obuiari non possit. Cardinal. *in consil.144. & in consil.5. num.44.* Federic. de Sen. *in consil.35.incip. Statuto ciuitatis.* Iacob. Butr. *in authent. cassa, C.de sacrosf. eccles.* cum aliis latissime adductis per Barbat. *in repetit.rubric.de rebus eccles. non alienand. in 2. dubio num 81.* vbi plura allegat fundamenta, & *in c. quod clericis, de foro compet.* vbi quindecim rationes inducit. Signorol. de Homodeis *in consil. 22. viso statuto ciuitatis Mediolani.* vbi hoc probat quindecim rationibus. cum aliis allegatis ad hoc per Tiraquel. *de retract. consanguin. §. 1 gloss 13 num. 5.* & mouetur præcipue ad id defendendum per *cap. constitutus, de in integrum restitut.* vbi summus Pontifex statuit clericos † vti posse hoc eodem statuto 7
contra laicos; ergo ipse infert contra clericos laici eodem vti poterunt, ex regula *tituli; Quod quisque iuris in alium statuit, hoc eodem ipse vtatur.* & ex illo axiomate Christiano: *Quod tibi non vis, alteri ne feceris.* Matth. *cap. 7.* & Luc. *cap.6. c. dilecti, de maiorit. & obedient.* & ad hoc est text. *in l.1. ff de solution* quem Baldus *in l.1. colum.1.C. de his qua pœnæ nomine, &c* in hoc singularem appellat, vt nullus in alterum aliter iudicet, quam ipse iudicari vellet; alios ad hoc etiam allegat Tiraquell. *in gloss.8. num. 171. post leges connubial.* Natta *in consil.280. num.4.* concludit † per varia 8
exempla valere statutum prohibitiuum alienationis immobilium in ecclesiam, si non prohibet expresse alienationem in ecclesiam, vel ecclesiasticos, idemque pro statuti validitate respondit idem Natta *in consil.515.num.8.* Calderin. *in consil.2.in princip.de censibus,* pro validitate huiusmodi statut. Petri [illegible], vbi illud refert de verbo ad verbum. Ruyn. *in consil.59. num 16.volum.1.* post Bald. *in l.2.C.vt in possess. eg nom.* Vbi concludit valere statutum † quod [illegible] extra territorium, nihil relinqui possit, licet enim 9
filia propter matrimonium affecta sit de alterius iurisdictione, *l. cum quædam puella, ff. de iurisd. omn. iudic.* tamen hoc nihil refert, quia non inspicimus personam cui quæritur, sed disponentem, qui est subditus, & obligatur legibus municipalibus, & cui per statutum potuit interdici bonis; ergo cum statutum valuerit respectu subditi, propter quod ipse effectus est inhabilis; ex causa efficiente inhabili nullus effectus sequi potest. Sed Doctores communiter asserunt de forensibus † ad clericos valere 10
argumentum respectu statuti laicorum, quorum nullus subest eorum iurisdictioni, vt declarat Cephal. *in consil.54. num.1.*

Pro hac opinione præcipua fundamenta sunt. Primum, quia hæc statuta afficiunt † rem, & sunt in 11
rem concepta, quo casu comprehenduntur etiam alienationes in ecclesiam factæ, Felyn. *in cap. ecclesia sanctæ Mariæ, numero 58.* Ripa *in d.§. diui, numero 83.* Cephal. *in consil.53. num.44. & in consil 54. numero 7.* Vnde Abb. *in cap.quod clericis, de foro compet num 30. vers. quæro quando statutum.* dicit, quod stante † statuto, vt res dotalis alienari non possit, si clericus emat, 12
alienatio non valebit, quia mulier inhabilitatur ad alienandum, ideo ne naturalis quidem obligatio oritur, *l. cum lex, ff. de fideiussor.* & sequitur Felyn. *in d. cap. ecclesia sanctæ Mariæ, numero 58. versic. quintus & vltimus casus.* Rochus de Curte *in tractatu de consuetudine, section. 8. numero septuagesimo octauo.* Ideo si statutum † dicat quod donatio non valeat, nisi fuerit insinuata, si contingat laicum donare clerico sine dicta insinuatione, donatio non valebit, secundum Abb. *in dict.cap.quod clericis, colum. 7.* quia subditus non potest contrahere cum non subdito spreta lege sui superioris, & si non oritur obligatio naturalis ex parte subditi, *dict. l. cum lex, ff. de fideiussor.* 13

ergo nec ex alia parte oriri potest, *l. Labeo, ff. de verb oblig*. Pro quo addunt alterum simile, nam si per statutum requiratur sollemnitas in testamento, debebit adhiberi, etiam si in eo instituatur clericus heres, Abb. *in c. relatum, de testam.* ergo idem videtur dicendum in laico vendente rem clerico, vt non possit alienare, spreta lege sui superioris. Item si potest fie-
14 ri per pactum † quod res non transeat ad ecclesiam, ex regula *l. in re mandata, C. mand.* multo magis per statutũ. Probatur consequẽtia, quia maior est auctoritas statuti, quam pacti, gloss. *in rubric. C. de decur. lib. 10.* & not. *in l. nam impossibile, ff de pact.* & hæc ratio est Baldi, quam refert Dec. *in d. cap. ecclesia sancta Maria, num. 75.* Ideo dicunt quod stantibus prædictis clerici, & ecclesiastici non possunt prætendere huiusmodi statuta fuisse facta in eorum præiudicium, quia bona prædicta affecta sunt, antequam transeant ad eorum manus, & sic non dicitur impediri libertas
15 ecclesiæ, † quam rationem tetigit Baldus *in l. fin. num. 7. C. fine censu, vel reliq.* ex qua ratione inferunt Doct. quod statutum prohibens bona allibrata posse alienari, non poterunt alienari in ecclesiam, Riminald. iun. *in d. §. diui, num. 83.* quia bona ipsa affecta sunt.

Contraria opinio est verior; vt sub hoc statuto,
16 Clerici † nullo modo includantur, quam tenet Bartol. *in l. fin. C. de sacros. ecclef. & in l. dudum, C. de contraben. empt. & in l. fin. C. de exactor. tribut. lib. 10. & in d. §. diui, num. 12.* vbi Alberic. Imol. Alexand. & Iaf. qui plures aliis addunt. Ioan. Andr. Geminian. Ancaran. & Franch. *in cap. 1. de immunit. ecclef. lib. 6.* vbi passim scribentes testantur esse communem opinionem, Iaf. *in d. §. diui, in 1. lect. num. 82. & in 2. lect. num. 110.* Ferdinand. Loah. *num. 82.* Ripa *num. 81.* Socin. iun. *num. 166.* Crot. *num. 88.* Canonistæ omnes eandem opinionem tenent *in d. c. ecclesia sancta Maria.* Felyn. *num. 61. verf. nono quaero.* multos ad hoc allegat Tiraquel. *in gl. 8. num. 172. post leges connub.* Alexand. *consil. 211. num. 3. volum. 2.* Ripa *responso 4. num 5.* Corn. *consil. 145. num. 4. volum. 4.* Crot. *in consil 370.* Mandell. de Alba *in consil. 8. num. 9.* Riminald. iun. *in consil. 15. num. 85. & seq. volum. 1.* Bald. *de statut. in ver. vendere, num. 1.* cum aliis etiam per Surdum *in consil. 2. num. 34. volum. 1.* & per Syntagma commun. opinion. *tomo 1. loco 2. cap. 14.*

Et dicit Ambros. de Obiho *in §. diui num. 51.* quod cum ista sit receptissima opinio inter Doctores ad fauorem ecclesiæ, & propter dubitationem incidendi in excommunicationem, vt *in c. fin. de immunit. ecclef. lib. 6.* non est opus respondere in contrarium allegatis, & Surdus *in d. consil. 2. num 34. in fin.* ait, quod cum hæc sit communis opinio, nõ est attendendum quid aliqui, & hi quidem pauciores senserint.

Sed pro fundamento huius opinionis veræ dicamus, quod nulla dispositio † generalis comprehen-
17 dit casus, vel personas in specie priuilegiatas, vt in plerisque locis probat Decius *in l. si certis annis, C. de pact. in l. ex testamento, C vnde liberi, in cap. sedis, num. 13. de rescript. in consil. 5. & 301. colum. 1. & 406. colum. pen. & 536. num. 8. & in l. 1. in 2. not. ff. de reg. iur. & ibi Cagnol. num. 16.* Curt. iun. *in l. heres absens, ff. de iudic.* Ripa *in l. 1. num. 15. ff. solut. matrim. & in l. fin quaest. 51. C. de reuocand. donat.* Tiraquell. *de retract. lignag. §. 1 num. 96. & 103.* Ruyn. *in consil. 195. num. 5. lib. 1.* Riminald. sen. *in consil. 447. num. 16* Natta *in consil. 410. num. 20.* & in terminis statuti Mediolani Plotus *in consil. 108. num. 16. vol. 1. criminalium.* post Rip. *in 2. responso, lib. 1. de legibus,*
18 quod non comprehendit Cardinales, vel † episcopos, velut speciali nota dignos; nam qui sunt speciali nota digni nunquam comprehenduntur sub generali dispositione, *l. item apud Labeonem, §. hoc edictum, ff de iniur.* Ideo dispositio generalis *auth. sed cum testator, C. ad leg. Falcid.* non comprehendit dispositionem specialem. *l. iubemus, C. ad Trebell.* vt dicit Ruyn. *in consil. 135. volum. 3* & Cephal. *in consil. 72. num. 12.* & Cephal. etiam infert dispositionem *l. hac consultissima, C. qui testam. fac. poss.* non comprehendere dispositionem eiusdem legis *in §. ex imperfecto, & §. si quis autem.* qui de liberis, & succedentibus ab intestato specialiter loquuntur.

Sed Imperator concessit speciale priuilegium ecclesiæ vniuersali † super donationibus in eam largi- 19
endis, *l. illud, C. de sacros. ecclef.* atque in venditionibus, vt possint fieri in ecclesiam, & in eam transeat dominium sine traditione. *l. vt inter diuinum, C. eod. tit.* ergo in generali concessione, qua ciuitatib. concessum est leges municipales condere, non intelligitur derogatum ei, quod specialiter ecclesiæ est concessum, *l. 1. in princ. ff. de offic. eius.* quia specialia derogant generalibus, siue præcedant, siue subsequantur, *l. in generali, ff. de regul. iur.* Et in huiusmodi † priuilegiis 20
non differunt particulares ecclesiæ ab ipsa vniuersali, cuius istæ sunt membra, *c. significasti, in fin. de elect. & c. loquitur, 24. q. 1.*

Item non comprehenditur sub generali † dispo- 21
sitione id de quo in specie disponi non potest, *l. Lucius, §. pen. ff ad municip. c. à nobis, de sentent. excommun.* Bartol. *in l si quis sub conditione, ff. de condit. instit.* Bald. *in l. fin. §. in computatione, in fin. C. de iure delib.* Luc. de Penn. *in l. fin. C. de exactor. tribut. lib. 10.* Dec. *in consil. 504. colum. 1.* Crauett. *in consil. 106. num. 6.* sed laici non possunt specialiter disponere de ecclesiasticis, *d. c. ecclesia sancta Maria.* Quam rationem putat optimam pro hac parte Brun. *in tractat. de statut. exclusiuo fœm. propter masculos, art 6. num. 38.* Confirmatur, quia paria † sunt directe, vel indirecte facere contra prohi- 22
bitionem. *c. quanto, de priuileg.* Bald. *in authen. cassa, num. 7. C. de sacros. eccles & in auth. statuimus, num. 5. C. de episc. & cleric.* Bartol. *in l. 1. §. quæ oneranda, num. 3. C. quarum rerum actio non detur.* per illum text. vbi contra libertatem alicuius † alicuius fieri dicitur, per quod quis 23
efficitur timidior, sed si hæc statuta comprehenderent alienationes quæ fiunt in ecclesias, tunc ecclesiastici efficerentur timidiores, vt per Bald. *in d. auth. statuimus.* Lapus *allegat. 30. in 7. conclus.* & est ratio Bartoli ad ostendendum, quod sub generali dispositione non possunt clerici comprehendi.

Et non immerito videtur applicanda huic negotio opinio eorum qui tenent, hoc statutum † vti cor- 24
rectorium iuris communis esse odiosum, secundum Angel. *in consil 7. in fin.* & Bald. *in l si duobus, §. fin. C. commun. de legat.* Barbat. *in consil. 43 colum. 9. & 10. vol. 1.* & ideo debere strictissime interpretari, vt dixit Cephal. *in d. consil. 53. num. 1. & seq. vol. 1.* & sic, vt excludat tantum personam nullo modo subiectã dominio statuentium: Quorum opinionem non firmo generaliter; dico tamen esse in † odiũ ecclesiæ, & contra eius 25
libertatem factum quatenus in ecclesias, & ecclesiasticos dirigeretur, ex his quę notat Octauian. Vulpel. *in tractatu de libert. ecclesiastic. parte 2. num. 6.* & propterea ex doctrina glossæ *in l. venia, C. de in ius vocand.* respectu ecclesiasticorum dicantur statuta odiosa & restringenda, vt eos non comprehendant sub generali dispositione. Et licet statuta † huiusmodi diri- 25
gantur

gantur in ciues, qui alienant, tamen quando tractatur an comprehendant personas ecclesiasticas, eo casu negari non potest, quin dicantur facta in fraudem ecclesiasticæ libertatis, & ad illam comprimendum, vt considerant Angelus & Florian. *in d. §. diui, in fine.*

Nec obstat quod tempore quo condita sunt, statuentes habuerunt bonam mentem; Quoniam an quid sit contra libertatem ecclesiæ non videtur con-
27 siderandus animus disponentis, sed dispositionis † effectus, alioqui pauca statuta venirent cassanda, per *d. authent. cassa. C. de sacrosanct. eccles.* cum semper statuentium animus soleat moueri propter aliquem bonum finem, non autem vt ecclesiis damnum, vel præiudicium inferant; ergo talia statuta, inspecto effectu, non valent contra ecclesias, ex defectu potestatis, non autem ex malo animo statuentium, prout bene probat Socinus iunior *in dict. §. diui, numero 168. in fine.*

Non obstant contraria, & primo non obstat *c.*
28 *constitutus, † de in integrum restitut.* quo mouetur Tiraquell. quia, vt diximus in præcedenti, quis non debet acceptare contra se illud, quod ad eius petitionem non est ei concessum: Nec est vera consideratio Deciani *in tractat. criminal. tomo 1. lib. 2. cap. 35 numero septimo, vers. fallit secundo, in fine.* quod hæc procedant quando est aliquid concessum ecclesiis in spe-
29 cie † in eorum fauorem, & priuilegium, vt tunc non debeat in odium retorqueri, ex regula *l. quod fauore, ff. de legibus,* quod secus est in iis, quæ non in specie, & principaliter concessa fuere, vt huiusmodi statuta. Quia cum ipsi gaudeant quolibet beneficio iuris communis, & statutorum ex regul. *cap. dilecti, de foro competent.* vbi notant omnes, possumus dicere in omnibus esse specialiter, & æque principaliter priuilegiatos, sicut dicimus de dote *in l. 1. ff. solut. matrimon.* Et quando vellemus in cæteris includi ecclesiasticos vtentes beneficiis statutorum, submitteremus eosdem alterius iurisdictioni, contra ius diuinum, quod fieri non potest, etiam si ipsi voluerint, vt scripsi supra *in 2 parte, cap. 38.*

30 Et si admitteremus quod si vnus clericus † vtatur statuto, tunc eo ipse ligetur iuxta doctrinam Baldi *in l. 4. C. ad legem Falcid.* Non deberemus admittere, quod quando non vtitur, tunc eo ligatur, etiam si possit vti, quia non sufficit, vt possit vti ad hoc, vt actualiter ligetur, sed requiritur, vt actualiter vtatur, & secundum hanc opinionem, si vnus actualiter vtendo submitteretur statuto, non faceret præiudicium toti ordini ecclesiasticorum, qui de iure diuino, est exemptus à iurisdictione laicorum, nec potest eidem submitti etiam volens à quacunque potestate.

Nec obstat præcipuum fundamentum opinionis contrariæ, quod huiusmodi statuta sint concepta
31 in rem: Quia eædem res † antequam conderentur prædicta statuta, erant affectæ iure communi, quo permissum erat liberum dominium in ecclesias trāsferri, *d. l. vt inter diuinum, C. de sacrosanct. eccles.* & statuta prædicta tanquam generaliter loquentia, non possunt includere casus speciales, quos si explicarent, non valerent, Roman. *in l. si Publicanus, §. 1. col. 2. post med. vers. aut statutum, ff. de publican.* Nec valet argu-
32 mentum † de forensibus ad clericos, quia statuta concepta in rem possunt impedire ne bona suæ iurisdictionis acquirantur forensibus, etiam per successionem, Socin. iun. *in consil. 25. num. 8. volum 3.* Sed non idem conceditur eis respectu clericorum, velut contra libertatem ecclesiæ, *dict. cap. ecclesia sanctæ Mariæ,* ideo sicut non possunt eos expresse excludere, ita nec in dubio censentur sub generalitate voluisse, eos igitur non comprehendunt † ex defectu voluntatis, 33
Rim. iun. *in d. consil. 15. num. 101. volum. 1.* vbi quod non valet argumentum in huiusmodi decretis & statutis de forensibus ad clericos. Ex quo infertur quod prohibitio alienationis de re dotali non comprehendit clericos, licet contractus † factus cum clerico de 34
alienatione prædicta possit rescindi, vt docet Rochus de Curte *in d. tract. de consuetudine, section. 8. num. octuagesimo primo.*

Nec obstat quod possit fieri per pactū, ergo & per statutum. Quia maxima est differentia, † siquidem pri- 35
uata persona paciscens, potest apponere conditionem rei suæ, quam vult, quia ipse est dominus, at statuentes nequaquam sunt domini rerum super quibus disponūt, nisi quo ad iurisdictionem: ita respondet Dec. *in d cap ecclesia sanctæ Mariæ num 75. vers non obstat quod dicatur de æquiparatione pacti ad illud.* Cæpol. *in consil. 3. ciuil. in princip.* Aliter etiam respondetur, quod argumentum † de pacto ad statutum procedit 36
duntaxat quando agitur de statuentium præiudicio, sed vbi tractatur de superioris præiudicio plus operatur pactum quam statutum, Bald. *in l. cum anterioribus, §. illud, num. 4. C. de temp appell.* Roland. *in consil. 29. num 29. volum 1.* Ideo pactum valet, quia non fit præiudicium superiori, sed non statutum per quod tolleretur ecclesiastica libertas: Imo per pactum non potest † clericus se submittere iurisdictioni laico- 37
rum, vt dixi; ergo neque per statutū hoc potest induci. Nunc non respondeo aliis similibus allegatis, de insinuatione donationis, & sollemnitatibus testamenti, atque de bonis allibratis in ecclesiasticos non transferendis sine onere, quia specialiter de singulis in singularibus casibus sum tractaturus.

Ex his infertur satis errare dicentes quod statutum † prohibens bona soluentia collectam fisco alie- 38
nari in ecclesiam, est validum, quam opinionem firmarunt Fabian. de Monte *in tract. de emptione, & vend. in 22. quæst. principali, num. 43. & seq.* & Belluga *in speculo Principum, rubrica 14. de amortizationibus, §. veniamus, num. 36. & seq.* Quia, vt dictum est, statutum prædictum generaliter loquens, non comprehendit ecclesiam, nec clericos, tanto minus comprehendit, si de eis specialem nominationem faciat, est enim contra libertatem † ecclesiasticam, vt in terminis huius sta- 39
tuti tenet Bald. *in consil 132. casu quidam, volum. 3.* Angel. *in l. nemo, C. de pact.* per text. *in cap fin. de immunit. eccles.* Roman. *in l. si Publicanus, §. 1. colum. 2. vers. aut statutum, ff. de Publicanis,* vbi concludit, quod si statutum expresse prohibet bona alienari † in ecclesiam, vel 40
personas ecclesiasticas, non valet ex defectu potestatis, Dec. *in c. ecclesia sanctæ Mariæ, num. 65.* quia per directum, & indirectum læderetur immunitas ecclesiæ. Canonistæ omnes *in c. nouerint, de sent. excommun.* Nec obstat ratio collectarum, quia ecclesiæ non tenentur etiam si prædia antea tributaria ad ipsas peruenerint, vt dicam infra *casu 11.* & quod hæc procedant etiam in feudis, si sumus in acquirendis eccl. siæ, dicam infra *casu 16.*

CASVS

CASVS VII.

Statutum interdicens exportationem armorum sub pœna, an liget clericos & ecclesiasticos.

SVMMARIA.

1 *Armorum vsus regulariter est prohibitus.*
2 *Etiam clericis.*
3 *Statuta prohibentia exportationem armorum an comprehendant clericos.*
4 *Clericum arma prohibita portantem posse per laicum capi, & spoliari armis qui teneant.*
5 *Et hanc esse consuetudinem Hispaniæ.*
6 *Apud Gallos idem obseruari.*
7 *Lex ob publicam vtilitatem condita, circa exportationem armorum, ligat clericos.*
8 *Arma ferens contra prohibitionem non est puniendus, nisi cum eisdem fuerit captus.*
9 *Episcopi in casibus suæ iurisdictionis habent capturam personæ laicæ, & habent familiam armatam.*
10 *Consuetudinem adesse in Hispania capiendi clericos armatos, qui Doctores negent.*
11 *Doctori attestanti de consuetudine, quando non sit credendum.*
12 *Iudices regios in Gallia vsurpasse iurisdictionem puniendi clericos armatos, qui Doctores Galli attestentur.*
13 *Papa non potest totum ordinem clericalem laicis submittere.*
14 *Clericos armatos capientes sunt excommunicati* in bulla; Cœnæ Domini.
15 *Iudex secularis non exigit pœnam pecuniariam à clericis ob exportationem armorum.*
16 *Clericus pacis violator coram suo episcopo conueniendus est.*
17 *Clericus ferens arma contra prohibitionem statuti laicorum, non est puniendus ab episcopo pœna eiusdem statuti.*
18 *Iudex secularis quem modum obseruare debeat contra clericum arma vetita portantem.*
19 *Ministri laicæ iurisdictionis an possint spoliare clericum armis.*
20 *Possunt adhibere nudum ministerium facti ad obuiandum delicto.*
21 *Clerici non possunt armis spoliari à laicis, vbi nullum delictum apparet esse committendum.*

1 QVia armorum † vsus regulariter est prohibitus, *l. 1. ff. ad l. Iul. de vi publica. l. vnica,* C. *vt armorum vsus, & § prohibemus, & § hanc igitur, in authent. de armis.*
2 Et quia idem vsus est etiam interdictus † clericis, *c. clerici, de vita, & honestat. cleric. & clem. 1. eod. tit. & c. clerici, & quasi per totum, 23. quæst. 8.* Ideo arbitrati
3 sunt Doctores communiter, statuta † interdicentia exportationem armorum sub pœnis, ligare etiam clericos, & ecclesiasticos.

Hanc opinionem firmant Stephan. Aufrer. *in tractatu de potestate seculari in ecclesiastic. regula 1. limitat. 13.* Clarus *in §. fin. quæst. 36. versicul vlterius quæro.* qui testatur de magis communi opinione, Afflict. *in §. si quis rusticus, numero decimo tertio, de pace tenenda.* Couarru. *practicar. quæstion. cap. 33. numero septimo. versic. vtcunque tamen sit,* qui indistincte tenet, clericum
4 arma † prohibita portantem, posse per ministrum laicæ iurisdictionis armis expoliari, & priuari, absque metu excommunicationis, legemque arma prohibentem clericos etiam comprehendere, quem sequuti sunt omnes Moderniores. Menoch. *de arbitrar. casu 393. num. 31. & seq.* Petrus Duen. *in regul. iur. regula 55.* Fab. de Anna *in additionib. ad eius patrem super constitutione regni; si quis aliquem, numero 13. post consilia ipsius Fabri impressa.* Farinac. *in lib. 1. conclus. criminal. cap. 8. numero nonagesimo sexto.* Ioan. Redin. *in tractat. de Maiest. princip. in §. non armis solum decoratam, in 2. parte, num. 163. & sequent.* Hanc etiam tenuit Socin. *in regulis iuris, regula 30. incipien. Arma portare.* & Cotta *in memor. verb. armorum vsus.* Io. Lopes *in repet. cap per vestras, §. 1. numero decimo tertio, de donat. inter virum & vxorem.* Belluga *in Speculo Principum, rubrica 11. §. dubitatur, num. 2. & seq.* & ibi Camill. Borrell. *in addit. quæ incipit; armorum.* Franc. Marc. *decis. Delphinal. 364. parte 1.* Vulpell. *de libert. ecclesiast. parte 2. num. 37.*

Et hanc esse consuetudinem † Hispaniæ, vt clerici cum armis ipsis deprehensi à ministris iudicis secularis spolientur, testantur Couarru. *in lib. 2. variar. resolut. cap vltimo, in fine,* & Placa *in lib. 1. epit. delict. cap. 8. numero vigesimo sexto.* Et apud Gallos † iudices seculares punire clericos arma vetita deferentes, ex consuetudine immemorabili, & Romanorum Pontificum priuilegio, testantur Stephan. Aufrer. *in dict. limitat. 13.* Ioan. Redin. vbi supra *numero 164.* Chassan. *in consuetud. Burgund. rubric. 1. §. 5. num. 80. & sequen.* ait, iudices laicos Galliæ esse in huiusmodi possessione contra clericos portantes arma prohibita, à tempore, cuius initii memoria non extat, concurrente fama priuilegii, Benedict. *in cap. Raynutius, in ver. & vxorem nomine Adelasiam, decisione 2. num. 144.* 5 6

Præcipua ratio Couarru. fuit, quam præfati Doctores sequuti sunt, quia lex † ob publicam vtilitatem condita, ligat clericos. præsertim si super delatione armorum, quæ maximum reipubicæ possunt afferre detrimentum. Sed hæc ratio satis euidenter sublata est ex dictis supra *eadem parte, casu 1.* Alii ex præfatis Doctoribus mouentur, quia iudex ecclesiasticus familiam non habet armatam quæ valeat noctu clericos armatos capere, armaque ab eisdem tollere, præsertim stante consuetudine Italiæ, quod nullus amittat arma, nisi fuerit deprehensus † armatus, etiamsi constet illum arma portasse. Corn. *in consil. 20. videtur in præsenti casu, volum. 3.* Alexand. *in l. possideri, §. Neratius, ff. de acquirend. possession.* Roman. & Albetic. *in l. 1. §. hoc rescriptum, ff. ad Syllanianum.* Bald. *in l. 3. §. 1. ff. de offic. præfect. vigil.* Hoc etiam fundamentum latissime ostensum est falsum supra *parte 2. cap. 35.* vbi probatum est † episcopos in casibus suæ iurisdictionis habere capturam personæ etiam laicorum, posseque id facere etiam per suos proprios armatos ministros, etiam si non habuerint temporalem iurisdictionem. 7 8 9

Neque obstant, quæ dicuntur de consuetudine immemorabili, & priuilegio huiusmodi exercendi contra clericos armatos, ex quibus possit argui, vt huiusmodi statuta clericos, & ecclesiasticos comprehendant, ex regula *l. de interpretatione, ff. de leg.* præsertim stante tolerantia summi Pontificis. Quia quantum ad consuetudinem † Hispaniæ attestatam per Couarruuiam & Placam in locis citatis, negatur eam adesse per Nauarrum etiam Doctorem primæ clas- 10

mæ classis Hispaniæ & Italiæ, *in consilio quadragesimo quarto, vers. tertio quod nusquam legi, sub tit. de sentent. excommunicat.* Vnde cum per negationem dictæ consuetudinis oriatur dubium de ea, ex regula *l. post rem,*
11 *& ibi per Bartol. & Doctor. ff. de transact.* non † est credendum Doctori de consuetudine attestanti, ex traditis per Gabriel. *in commun. conclus. in titul. de probationib. conclus. 4.*

12 Et quantum pertinet ad † consuetudinem Galliæ, dicit Petrus Rebuff. *in l. armorum, vers. Primo armorum. ff. de verbor. significat.* quod Galliæ iudices Regii hoc vsurparunt. Et hodie nullo modo potest ad hoc allegari aliqua consuetudo, vel priuilegium, quia *in bulla; Cœnæ domini, casu 15.* Cancellarii, Vicecancellarii, vel executores omnes excommunicantur, si in causis criminalibus contra clericos processerint, etiam prætextu quorumcunque priuilegiorum à sede Apostolica concessorum quibascumque Regibus, quæ ibi reuocantur. Nauarr. tamen *in Summa cap. 27. num. 71.* putat difficile Gallos à dicto priuilegio abstensuros, propter alienas rationes, quas recenset, quæ an sint admittendæ, arbitrio summi Pontificis relinquit.

Nec obstant quæ de tolerantia inducuntur, quia
13 si summus Pontifex † non potest totum ordinem clericalem secularibus submittere, prout late firmaui supra *parte 2. cap. 6.* tanto minus præsumitur tolerando velle, quia ex impotentia arguitur voluntas. Ideo reiectis fundamentis, apparet hanc communem opinionem esse omnino falsam, ac propter-
14 ea † *bullam; Cœna domini,* satis prudenter hunc casum sub *numero decimo quinto,* declarasse, & hanc partem tenet Nauarr. *in Manuali, d. cap. 27. num. 71. & in d. consil. 44. in tit. de sent. excommunicat.* & Matthæus Bois *in additionib. ad Stephan. Aufrer. super d. limit. 13. in addit. incip. Hanc fallentiam.*

Ex hac vera opinione infertur, falsam esse sententiam asserentium, quod stante statuto prædicto, vtraque pœna scilicet pecuniaria, & armorum pri-
15 uatio contra clericos possit peti coram iudice † seculari, quam firmarunt Io. Fab. *in l. addictos, C. de episcopal. audient. in vers. vltro procedat.* Stephan. Aufrer. *in tractat. de potestat. secul. in ecclesiastic. in d. regula 1. fallent. 13.* Benedict. *in d. cap. Raynutius, in d. ver. & vxorem, decis. 2. num 436.* & latissime probat Io. Redin. *in d. tractat. de maiest. princip. in d. ver. non armatam solum, in 2. parte, num 166.* Hæc enim opinio, quantum ad pœnam pecuniariam est contra casum *in cap. 1. §. si clericus, de pace tenenda:* Vbi Imperator Fridericus
16 ordinat, clericum † pacis violatorem, coram suo episcopo conuincendum esse, & eidem episcopo pœnam pecuniariam soluturum: Qui casus allegatur, non vt ex eo ostendatur pœnam pecuniariam à statuto indictam, esse per clericum suo episcopo soluendam, sic enim clericus sub statuti dispositione comprehenderetur, quod iam est reprobatum, sed ad conuincendam Io. Redinæ sententiam volentis pecuniariam pœnam coram seculari iudice petendam esse.

17 Et quod clericus † ferens arma contra prohibitionem, non sit puniendus ab episcopo pœna à statutis laicorum indicta, sed ad eius arbitrium, firmant Couarru. vbi supra, & Franciscus Sarmiento *in lib. 7. selectar. interpretat. cap. 8. num. 2.* quem sequitur Ignat. Lopez *in additionib. ad practicam criminal.* Diaz. *super cap. 54. vers. quamuis ab hac opinione, in fine, fol. 191.* & late scripsi supra *casu 3.* Ex quo vere licet concludere, quod ideo non comprehendantur sub statutis prædictis de exportatione armorum, quia pœna dictorum statutorum puniendi non sunt. Vnde idem Belluga *in dict. rubric. 11. §. dubitatur, numero decimo octauo,* dixit, quod in huiusmodi exportatione armorum modus † procedendi per iudicem secularem 18
contra clericos, debet esse talis, videlicet, quod per literas suas requirat iudicem ecclesiasticum, vt clericos suæ diœcesis arma portantes moneat, vt à talibus abstineant.

Quantum vero attinet ad amissionem armorum per clericos delatorum, concedit Ignatius Lopez vbi supra ministros iustitiæ † secularis posse clericos hu- 19
iusmodi armis spoliare, quia hoc facti est, quod respicit nudum ministerium sine cognitione iurisdictionis, sicut permittitur creditori debitorem fugientem apprehendere, *l. ait prætor, §. si debitorem ff. quæ in fraud. credit.* & adulterum in fragranti crimine deprehensum occidere, *l. marito, ff. de adulter.* non tamen iurisdictionem exercendo.

Ego autem huius opinionem admitto in eo solo casu, vbi nudum † ministerium facti sine aliqua co- 20
gnitione versatur, puta si clericus cum armis vellet committere maleficium, quia ad obuiandum delicto committendo possent ministri laicæ iurisdictionis apprehendere clericum, ipsumque statim ducere ad suum episcopum, ex traditis per gloss. *in c. 2. de hæretic.* & per Dec. *in c. cum non ab homine, num. 10. de iudic.* quos sequitur Nauarr. *in d. consil. 44. vers. quinto quod præfati apparitores. sub tit. de sent. ex. om.* Sed vbi nulla † delicti 21
forma, vel præsumptio in fragranti deprehenditur, spoliare clericum armis, cognitionis est, cum enim in multis casib. possit arma portare, de quibus per Anton. de Butr. *in d. c. clerici, de vita & honest. cleric.* & per Socin. *in d. reg. 30. vers. sexto fallit,* cognoscere an ille sit de casibus, non est nudum facti ministerium, ideo est casus sub bulla comprehensus.

CASVS VIII.

Edicta de non pascendis animalibus in pascuis vniuersitatis nisi soluta certa pecunia, sub pœna, an comprehendant animalia clericorum.

SVMMARIA.

1 *Edicta de non pascendis animalibus in pascuis vniuersitatis, nisi soluta certa pecunia non ligant clericos.*
2 *Pascua quid sint.*
3 *Barones in regno Neapolis habent iura pascuorum, & herbagiorum.*
4 *Ecclesiastici quando debeant soluere mercedem pro pastura animalium.*
5 *Edicta vniuersitatum de soluendo aliquid ad se subleuandum non comprehendunt ecclesiasticos.*
6 *Pascua sunt communia omnibus ciuibus, vt singulis.*
7 *Vniuersitatis maior pars quando non possit obligare minorem.*
8 *Baro dicitur primus ciuis.*
9 *Baronum concessiones semper intelliguntur saluo iure alterius.*

10 *Custo-*

10 *Custodes animalium ecclesiæ, & clericorum an teneantur pro damnis datis.*
11 *Statutum grauans custodis animalium pro factis clericorum, non valet.*
12 *Pœnam damni dati non licet exigere de paruo damno.*
13 *Clerici & eorum animalia non tenentur ad pœnam damni dati.*
14 *Custodes animalium clericorum teneri aliquando ad pœnam damni dati.*

1 DIuersimode edicta † huiusmodi per vniuersitates fieri solent super pascuis, (sunt autem pascua
2 locus † vbi bestiæ pascuntur, *l. diuortio, §. plane, ff solut. matrim. l. sylua, & l. fin. ff. de verb. signific. & C. de pascuis publicis per totum, lib. 11.* Ripa *responso 18. num. 19. sub tit. de interdictu, parte 2.*) puta de non pascendis animalibus ciuium in dictis pascuis, nisi soluta certa quantitate pecuniæ, quam fidam vocant. Ideo sæpe sæpius vidi in controuersiam iudicialem deduci, vtrum sub dictis edictis ecclesiasticorum animalia comprehendantur. Et fortior existit ista dubitatio
3 in Regno Neapolis, vbi Barones † ex forma priuilegiorum habent ex antiqua cōsuetudine iura pascuorum, & herbagiorum, vt per Capyc. *in sua inuestitura, in ver. planis pascuis.* licet huiusmodi sint iura regalia, Luc. de Penn. *in l. quicunque, C. de fund. limit. lib. 11.* & per Andr. *in constitut. regni, incip. Si quando.*

Ias. *in l placet, in 1. & in 2. lect. C. de sacros. eccles.* firmat, quod si vniuersitas habet loca pasturæ, ad quæ nullus posset animalia sua ad pascendum mittere, nisi
4 soluta mercede, Ecclesia, & † clerici non possent propria mittere, nisi eadem soluta sicut per laicos soluitur, & ita consuluit Abb. *in consil. 6. incip. Casus super quo petita sunt allegationes, vol. 1.* Io. Anton. de Nigris *in repetit. extrauagant. vnica, de vita & honest. cleric. n 112. in fine.* quia nullo iure, nulloque priuilegio reperitur concessum quod clerici possint vti rebus, & pascuis alienis, inuito domino, & Lucas de Penn *in l. iubemus, colum 1. vers. hac faciunt ad quæstionem, C. de nauib. non excus. lib. 11.* dicit hac ratione Principem secularem posse statuere, quod animalia clericorum, & ecclesiarum à suis pascuis arceantur, vel etiam à pascuis priuatorum, ne sumant illa dominis inuitis.

In resolutione huius casus, arbitror duos articulos constitui posse. Primus est, quando vniuersitas
5 ex † aliqua iusta caussa ad se subleuandum, huiusmodi edicta statuit in suos ciues, quo casu neque ecclesias, neque clericos, neque eorum animalia aliquo modo affici certissimi iuris est, tum ex latissime dictis in resolutione primi casus huiusce partis, tum
6 etiam quia pascua † ista sunt communia omnibus ciuibus vt singulis, non autem vt vniuersis, prout fuit bis decisum in prætorio Neapolis, Capyc. *decis. 152.*
7 Franch. *decis. 197.* quo casu maior † pars non potest obligare minorem ex regula *§. in communem autem locum. Instit. de rerum diuis.* & late per Dyn. *in regul. quod omnes, de regul. iur. lib. 6.* ex cuius regula dum quædam vniuersitas volebat vendere pascua, contradicente Barone, qui & ipsius vniuersitatis ciuis est, non potuit tota vniuersitas præiudicare vni soli ciui contradicenti, vt per Franch. *in d. decis. 197.* quia omnes ciues sunt domini iure singulari, & proprio, Zabarell. *in c. cum omnes, colum. 5. versic. quod autem dicetur, de constitutionib.* Et in his terminis in simili casu respondit Rip. *responso 12. sub tit. de interdict. in 2. part.* Sed clerici sunt ciues vniuersitatis, vt scripsi *in d. 1. casu.* & si Baro † dicitur primus ciuis ipsius, quia est pater ciuium, 8
vt per Fræcc. *de subfeudis, in 18. auctoritate.* multo fortius ipse episcopus est primus ciuis, quia est pater omnium ciuium, & si vnus ciuis ratione sui singularis dominii potest contradicere venditioni pascuorum, & non astringi dispositione maioris partis, multo fortius id facere possunt clerici, qui non sunt sub dicta iurisdictione. Ex quibus rationibus idem intelligendum est esse verum, si huiusmodi edicta à Rege, vel à Baronibus, quia Rex non posset expresse edicta facere contra clericos; ergo tacite nō præsumitur velle, ex notatis *in c. causam quæ, de rescript.* & per Alexand. de Neuo *in consil. 49. num. 3.* & concessiones Baronum † semper intelliguntur factæ saluo iure alterius, vt in his propriis terminis pascuorū dicit fuisse decisum Afflict. *in constitutione regni, incip. Cum per partes Apuliæ, num 6. in fine.* 9

Secundus articulus est, quando huiusmodi statuta constituuntur pro damnis datis in alienis territoriis, & tunc solet dubitari an laici custodes † anima- 10
lium ecclesiæ, & clericorū teneantur pro huiusmodi damnis datis. Pro resolutione distinguenda sunt duo capita: Alterum est, quando edicta specialem mentionem fecerint de huiusmodi custodibus, & edicta non valent, quia prohibitum est secularibus grauare custodes clericorum, sic enim clerici grauarentur saltem per indirectum, vt dicit Bart. *in l. bipenes, C. de agric. & censitis. lib. 11.* quod non valet statutum † gra- 11
uans huiusmodi homines pro factis clericorum, & latius de hoc per Felyn. *in c ecclesia sanctæ Mariæ. in 13. quæst. de constitut.* vbi quod saltem indirecte esset contra libertatem ecclesiasticam, & obstaret *auth. cassa. C. de sacros. eccles & c. nouerint. de sent. excom.*

Alterum est, cum nullam de clericis, nec de eorum animalium custodibus mentionem faciunt, & tunc aut eorum animalia † in alienis pascuis fecerunt par- 12
uum damnum, puta quia per vnam diem, vel vnam noctem pascua sumpserunt, & tunc non licet exigere pœnam; quia pro vna, vel duabus vicibus animalia vicini admittuntur sine fida, fit tamen requisitio, vt emendet, ideo recurrendum ad remedia iuris, argum. *l quidam Hiberus, ff. de seruit. vrb præd.* ita dicit Andre. de Isern. *in princip. d. constit. Cum per partes Apuliæ.* & sequitur Bartholom. de Capua *ibid. in princ.* & Afflict. *num. 5.* Aut fecerunt magnum damnum, & tunc neque clerici, neque † eorum animalia tenentur ad 13
pœnam, sed custodes laici, ita firmarunt gloss. Abb. antiquus, Io. Andr. & Anton. de Butr. *in c grauem, col. 2. de sent. excom.* Lucas de Penn. *in d. l. iubemus nullam, colum. 1. C. de nauib. non excus. lib. 11.* qui non respondet veris rationibus pro hac parte, licet conetur sustinere contrarium. Felyn. *in c. 2. colum. 2. vers. de rusticis. de foro compet.* Ego autem intelligo huiusmodi opinionem procedere sine contradictione, quando dominus † pascuorum, antequam intrassent animalia cle- 14
ricorum, expresse prohibuisset custodes, quo casu intrantes post prohibitionem in specie, tenerentur per text. *in l. diuus, ff. de seruit. rustic. præd. in vers. non est rationabile nolentibus dominis, in alienis agris aucupari, & in §. plane. Instit. de rer. diuis.* Sed si prohibuisset in genere, puta per banni emissionem, argum. *l. si pupillus, § proscribere, ff. de instit. cum simil.* tunc an huiusmodi edicta afficiant custodes animalium, vel conductores laicos bonorum clericorum, inferius scribam, *casu 13.* Et hæc est veritas, quicquid scripserit Octauian.

nian. Vulpell. *in lib. de libertate ecclesiastica, part. 3. n. 15.* qu[illegible]catus, vt alii quamplurimi per ipsum scripti non co[illegible]eniunt titulo dicti libri, quia potius sunt contra lib[illegible]tatem ecclesiasticam.

CASVS IX.

Clerici an teneantur contribuere pro rata cum laicis ad constructionem, & reparationem viarum, & murorum ciuitatis statuto disponente.

SVMMARIA.

1 *Clericos teneri contribuere ad reparationem viarum, & pontium, qui teneant. & n. 3.*
2 *Ecclesia an subeat onera extraordinaria.*
4 *Ecclesiasticos condemnari in Hispania & Gallia ad contributionem pro reparatione viarum, & pontium.*
5 *Fratres mendicantes nullo modo teneri contribuere ad prædicta.*
6 *Ecclesiasticos nullo modo teneri ad prædicta esse veriorem opinionem.*
7 *Teneri in subsidium, vbi laicorum bona non sufficiunt.*
8 *Sunt immunes à tallis, collectis, & aliis exactionibus.*
9 *Clerici non possunt consentire exactionibus collectarum & similium.*
10 *Excommunicati sunt omnes imponentes collectas, & similia clericis, item auxilium, & consilium dantes.*
11 *Iura ciuilia quæ eximant ecclesias, & clericos à solutione impositionum.*
12 *Ecclesiasticos non teneri ad refectionem viarum, & pontium, qui defendant.*
13 *Laici subeunt onera à quibus sunt immunes ecclesiastici, sed isti subeunt onera, à quibus sunt immunes laici.*
14 *Ecclesia, & ecclesiastici quot onera subeant.*
15 *Statuto de superindicto nullo modo ligari ecclesias, nec clericos.*
16 *Etiam si ex necessitate factum sit.*
17 *Principes tenentur de suo reparare vias, pontes, & manu tenere securitatem.*
18 *Ecclesiasticos teneri aliquando ad onera laicorum in subsidium.*
19 *Laici quando teneantur contribuere ad reparationem ecclesiarum dirutarum.*
20 *Necessitas in clericis respectu laicorum, quando dicatur.*
21 *Ecclesiastici per quem iudicem sunt cogendi in casu necessitatis ad contribuendum.*
22 *Episcopus an sit suspectus in causa cōtributionis clericorū.*
23 *Principes seculares an per indirectum possint cogere clericos ad contribuendum.*
24 *Episcopus & clerus soli sufficiunt ad arbitrandum subsidia laicorum propter vrgentem necessitatem.*
25 *Ecclesiastici, sicut cæteri quando teneantur pro modo prædiorum.*
26 *Onera imposita pro modo prædiorum, debent solui secundum eorum redditum.*

1 PArtem affirmatiuam esse † communiter receptam inter Ciuilistas, testantur Natta *in consil. 280. in fine.* & Rimin. iun. *in cons. 2. n. 10. vol. 1.* Ad quam allegant gloss. *in c. non minus, in ver. ad releuandas, de immun. eccles.* quæ expresse dicit, clericos teneri ad refectionē pontium, viarum, &c. Innoc. *in d. c. non minus,* vbi dicit hęc verba, & ab his superindictis intelligo immunes clericos, & vxores, & liberos, *c. generaliter, §. nouarum, 16. q. 1.* nisi sit necessitas, *c. peruenit, supr. eod.* Deinde paulo
2 post subiicit, extraordinaria † autem, quæ respiciunt pietatem subit ecclesia. Archidiac. *in d. §. nouarum,* vbi relatis prius opinionib. quorundam, referendo vltimo loco opinionem Innoc. sic formaliter dicit: Vnde dicebat Innocent. quod ecclesia subit onera extraordinaria, quæ respiciunt pietatem, quamuis non sit cogenda per iudicē secularem. Anch. *in d. c. non minus.*

Hanc opinionem † firmarunt Ciuilistæ. Azo *in summa, in tit. de operib. publicis,* quem Bald. allegat, & sequitur *in l. contractus, C. de fide instr.* Iacob. de Rauen. & Iac. de Aret. per Cyn. relati *in l. ad instructiones, C. de sacros. eccles.* Dyn. & Oldrad. relati per Alberic. *ibid.* Petr. de Bellapertica relatus per Cynum ibid. Fulgos. ibid. dicit communiter ita Doctores tenere. Salyc. *in l. placet, n. 5. C. de sacros. eccles.* Ang. *in l. omnes, C. de oper. publ.* vbi dicit: Omnes debent conferre ad refectionē murorum pro viribus facultatum suarum sterilibus non computatis, pro quibus nihil est soluendum, & debet imponi onus, prout qualitas facti exposcit. Deinde subiicit; & satis cōcordat supr. *de sacros. eccl. l. ad instructiones,* & sic sentit illam legem non esse correctam, & extendi ad refectionem murorum. Florian. de S. Petro *in l. pendentes, §. si quid cloacarum, in fin. ff. de vsufruct.* vbi reprehendit illam gloss. *in d. §. nouarum, 16. q. 1.* quæ dicit *d. legem; ad instructiones,* esse correctam. Ripa *in l. si se non obtulit, n. 31. ff. de re iudic.* Andreas *in c. 1. §. illicitas, de pace iuram. firmand.* Bald. *in c. 1. §. 1. n. 15. de pace Constantiæ,* dicens, quod ecclesia tenetur ad expensas, quę fiunt propter publicam necessitatem, vt est refectio viarum, & pontium, murorum, & huiusmodi, & etiam ad onus, seu gabellam plaustrorum, quod imponitur pro refectione viarum, vt ibi per eum. Luc. de Pen. *in l. fi. in fin. C. de exact. tribut. & in l. 2. & 3. C. de quib. mune. vel præstat.* vbi respondet singulis contrariis Canonistarum. 3

Pro hac opinione consuluit Collegium Taurinense, vt *in cons. 3. inter consilia feudalia diuersorum.* Item Vniuersitas Lipsensis, vt *in cons. 37. n. 38. in 1 tomo consiliorum diuersorum Germaniæ.* Alex. *in cons. 67. col. 5. vol 2.* Riminald. iun. *in d. consil. 2. & in cons. 4. vol. 1. & 574. n. 4. vol. 5.* Natta *in cons. 183. col. fin. & cons. 215. in princ. & in d. cons. 280. col. fin.* Nicol. Balb. *in suo consilio posito post decis. 181. Caccherani.* Decian. *respons. 14. n. 20. vol. 1.* Menoch. *in cons. 800. n. 24.* Bertrand. *in cons. 126. col. 2. vol. 1. in nouissim.* late Barbat. *in cons. 1. col. 13. vol. 3.* Alios etiam ad hoc congerit Syntagma comm. opinion. *tom. 1. loc. 1. c. 16. vers. clerici tenentur ad instructionem.*

Et ita sæpissime iudicatum est. Alberic. *in d. l. ad instructiones,* dicit, quod ita sempervidit seruari de facto. Guid. Pap. *decis. 78.* Octauian. Caccheran. *in d. decis. 181.* Viuius *in suis commun. opinion. in ver. clericus in bonis,* vbi recitatis opinionib. cōtrariis, subdit, quod esset difficile, imo impossibile cōtra eam in actu practico obtinere. Francisc. March. *decis. Delphinali 101. part. 2. & decis. 457. n. 21. & decis. 224. n. 2. part. 1.* Lancellot. Conrad. *in pract. seu tract. de decurionib. lib. 1. c. 9. de pratore, §. 1. n. 27. & seq.* vbi ostēdit istam esse magis communem opinionem, & obseruari Mediolani & Papiæ.

Et ita est dispositum † in Hispania de iure Regio, *l. 54. tit. 6. partita 1. & l. 20. tit. 32. partit. 3.* & vbiq; Greg. Lopez. Didacus Perez. Salmantinus *in l. 1. tit. 3. lib. 1. ordinat. veteris* late Auiles *in c. 23. prætor, in glos. Den Orden, per totam,* Guttieres *allegat. 10. n. 2.* 4

Ita etiam pronuntiatū est sęppissime in senatu Parisiensi, vt refert Papus *lib. 5. rhapsodiæ arrestorum, tit. 11. arrest. 16. 17. 18. & 19.* de quib. arrestis latius per Addentes ad Syntagma com. opinion. *in tom. 1. loc. 1. c. 16. col. 2.*

in additione quæ incipit; Guido Papam, decision. 79. &c.

Declarant tamen hunc casum, vt non procedat in
5 ordinib. † mendicantium, qui nullo modo contribuere tenentur, vt consuluit Burs. *in conf. 25. col. 2.* alios ad hoc congerit Petr. de Vbal. *in tract. de collectis, n. 38.* latissi. ne Ba. b. *in c. officii, col. 36 per tres col. seq. de testam.*

Contraria opinio verior est in iure, & magis tuta
6 in conscientia, vt † sine auctoritate sum. Pontif. nihil ab ecclesiis, & ecclesiasticis personis exigi possit, & solum in casu necessitatis, quando bona laicorum non sufficiũt, nec statuta huiusmodi aliq̃ habere firmitatem, tanq̃ facta à non habentib. iurisdictioné. Quæ
7 ꝓbatur in primis ex Concil. Lateran. sub † Alex. III. *in c. non minus, de immun. eccl.* vbi cõqueritur Conciliũ ꝙ potestates seculares, & ciuitates tot onera imponerent ecclesiis, & bonis, & personis earum, angarias, & parangarias pro purgandis fossatis, pro expeditionib. & aliis, vt sub eis deterioris cõditionis factũ videatur sacerdotiũ Christianũ, quam sub Pharaone, qui legis notitiam non habebat (nempe qui sacerdotũ suorum terras, & personas à tributis exeruit, Gen. *c. 47.*) Quocirca anathematis districtione talia fieri prohibentur: Nisi episcopus, & clerus tantam necessitatem, aut vtilitatem aspexerint, vt absq; nulla exactione ad releuandas communes necessitates, vel vtilitates, vbi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per ecclesias existiment conferenda: sin autem cõsules, aut alii de cætero ista cõmisissent, & commoniti desistere noluerint, tam ipsi, quã facultates eorum, subiiciuntur excõmunicationi, vt nec communioni reddantur, donec satisfactionem fecerint competentem.

Item *in c. aduersus, de immun. eccles.* idem Concilium Lateranense sub Leone X. confirmans prædicta subdit, vt non sufficiat consensus ecclesiasticarum personarum ad subsidia hæc, laicis potestatib. petentibus soluenda, vt propter imprudentiam quorundam, & ideo Romanus prius consulatur Pontifex, cuius interest communib. vtilitatibus prouidere. Subdit, vt cõstitutiones & sententiæ, quæ à talibus, nempe consulib. & rectoribus ciuitatum, vel aliis, qui ecclesias, & ecclesiasticos viros, taliis seu collectis, seu exactionib. aliis aggrauare nituntur, vel de ipsorum mãdato fuerint ꝓmulgatæ, inanes, & irritę habeantur, nullo vnq̃ tempore valituræ, & vt anathema, quo innodantur, liget eos, quandiu gesserint consulatum, & potestatem: & postea, ea ve depositis, & successores eorum, si satisfacere recusent infra mensem.

Alex. Papa VI. *in c. 1 de immun eccl. lib. 6.* statuit, non licere etiam in Regno Franciæ Scabinis seu consulib. communiis & aliis dominis temporalib. aut aliis, qui
8 in † eis iurisdictionem temporalem obtinent, tallias, vel collectas, seu exactiones quascunq; ecclesiis, vel personis ecclesiasticis imponere, vel exigere ab eisdẽ pro domib. prædiis, vel quibuscunq; possessionib. ab eisdẽ ecclesiis, vel personis ecclesiasticis legitime hactenus acquisitis, vel in posterum acquirendis, etiã si ipsæ ecclesiæ vel personę, vel res huiusmodi sint infra illorum districtum, vel territorium constitutæ, &c. Eandem constitutioné innouauit Bonifac. VIII. *in c. quamquam, de immun. eccl. lib. 6.* & addit, non obstantibus constitutionib. quas improbat vt corruptelas. Deinceps idem Bonifacius *in c. clericis, eod. tit.* statuit
9 seuerius in ipsos clericos † consentientes huiusmodi exactionib. aut prębentes collectas, tallias, decimam, vigesimam, centesimã suorum & ecclesiasticorũ prouentuum, vel bonorum, laicis, quocunq; nominę vel auxilii, adiutorii, mutui, subuẽtionis, subsidii, doni, vel alio titulo, modo & quæsito colore, absq; auctoritate sedis Apostolicę, & in ipsos † Imperatores, Reges, Duces, Potestates, Comites, & alios talia imponẽtes exigẽtes, recipiẽtes, auxilium, consiliũ, fauorem publice vel priuatim dãtes, vel talia fieri iubentes, atq; omnes vult ipso facto excõmunicatione innodari, à quo nõ possint, nisi à sede Apostolica, excepto mortis articulo, absolui, non obstantib. priuilegiis, & consuetudinibus, Principibus, Regibus, & aliis concessis. 10

Præterea adducuntur pro hac opin. iura ciuilia, † *l. placet, C. de sacros. eccl & l. 2. C. de episc. & cler.* quæ iura eximunt ecclesias, & ipsarũ bona ab omnib. collectis, gabellis, exactionibus, & similib. Item *auth. Item nulla cõmunitas, C. de episc. & cler.* vbi generaliter ꝓhibetur, ne quis audeat ab ecclesiis exigere collectas, exactiones, angarias, & parangarias, per quem tex. esse correctam *d. l. ad instructiones*, late scripsi supra *in 1. casu.* 11

Et hanc opinionem † firmat Accurs. *in d. l. ad instructiones*, qui determinat ecclesias non teneri ad refectionem, vel cõstructionem murorum ciuitatis, & sequitur Bart. ibid. Item gloss. *in c. generaliter, §. nouarum, 16. q. 1.* dicens non tenere legem disponentẽ clericos teneri ad constructionem murorum, quam sequitur Laurent. vt ibi refert Archidiac. Io. Monach. relatus per Alberic. *in d. l. ad instructiones.* Gugliel. de Cun. ibi relatus per Bald. Io. Andr. *in d. c. non minus*, vbi Abb. qui idem latius dixit *in cons. 3. vol. 1.* Hostiensl. *in summa tit. de immun. eccl. §. in quib. ver. ad extraordinaria.* Ias. *in l. placet, n. 14. C. de sacros. eccles.* Natta *in cons. 203. col. 2.* latissime Remigius de Gonis *in tractatu de charitatiuo subsidio, quæst. 62.* 12

Bald. *in cons. 246 vol. 3.* dicebat, quod antiqua querela laicorum est, ecclesiæ enim de die in diem ditantur, & laici ab oneribus strangulantur, quod valde exaggerat Barbat. *in d. consil. 1. vol. 3.*

Sed certe non est inuidedũ ecclesiæ, & personis ecclesiast. si laicis, † tributis, & superindictis ad reipubl. 13 munera oneratis, ecclesiasticæ res & personæ sua immunitate, & libertate potiantur, quamq̃ & ipsi in eadem republica sint, & quamuis ex priuilegiis, & vtilitatibus publicis de contributionibus participent, & commoditate fruantur, quæ per superindicta, & tributa eueniat. Quia sicut personæ laicorum immunes sunt ab oneribus, militia, laboribus, & muneribus ecclesiasticis, & tamen participes sunt cultus diuini, orationum & ministeriorũ earum, ita ecclesia, & ecclesiasticæ personæ immunes sunt ab onerib. laicorũ, & participant nihilominus de cõmodis, & vtilitatib. illorum. Vnde dicit D. Paul. *1. ad Corinth. c. 9. vers. 11 & 12. & ad Roman. cap. 12. vers. Si nos vobis spiritualia seminamus, magnum non est, si nos carnalia vestra metamus, & si alii potestatis vestræ participes sunt, quare non potius nos?*

Item res ecclesiæ † habent sua onera, à quibus laici 14 liberantur, ergo non mirum si ecclesia ab onerib. laicis imminentib. liberanda est, debet n. alere clericos, fabricas, & ædificia ecclesiarũ curare, suum præpositũ nutrire, & prædicatores verbi Dei honorariis donare, pauperes nutrire, *c. quatuor, c. de redditibus, c. Vulterrana, 12. q. 2.* cultum diuinum suis sumptibus facere, quod pertinet etiam ad luminaria, & alia, *c. nemo, de consecrat. dist. 1. c. conquerente, de officio ordinar.* Item res ecclesiæ satis sunt oneratæ censibus, & subsidiis auxiliariis, quæ præstant suis prælatis, & summo Pontifici, *d. c. conquerente, & cap. cum apostolis, §. prohibemus, de censibus.* & in procurationibus ratione visitationum,

num & onerum, *c. quanto, c procurationes, c. venerabili, c. cum instantia, de censib. c. 1. §. deinde, & c. 2. eod. tit. lib. 6.* Item in quarta decimarũ, vel media, vel decima iuxta morem ecclesiarum, *c. antiquos, 10. q. 1. c. constitutum, 10. q. 3. c. de quarta, de præscript. c. cum olim, de censib. c. certificari, de sepultur.* & in aliis iuribus episcopalib. vt notãt Dd. *in d. c. conquerente.* Sunt & annatæ, quę præstantur summo Pontifici à beneficiorum possessoribus, & vacantiarum redditus vel annui, vel alterius æstimationis: Hæc onera, si Baldus considerasset, antiquæ illi laicorum querelæ forte respondisset, vt corpus reipublicæ in vtrisq; vitæ modis compensetur, per temporalia corporalibus necessariis, per spiritualia vero verbo in anima. Quare cessante querela satis constat
15 ecclesias, & † clericos ad huiusmodi superindicta nullo modo teneri, tanto minus si per statuta populi, vel Principis ordinata fuerint, cum & si quantumcunq; publicã & vtilitatẽ, & necessitatem vrgentissimã contineant, nullo tamen modo ecclesias, ecclesiasticosq; ex defectu iurisdictionis comprehendere, satis aperte supra *in d. 1. casu,* docuimus.

Neque est approbanda eorum distinctio, qui docent, ecclesiasticos non teneri ad huiusmodi superindicta ordinata ad ornatum, & pulchritudinem ciuita-
16 tis, secus si ex necessitate, puta † imminentis belli, vel publici commercii, muri & mœnia ciuitatis munienda, aut construenda essent, aut viæ publicæ, & flumina, atq; fossata repurganda, vt videntur sentire Cyn. Iacob. Butr. Bald. & Salyc. *in d. l. ad instructiones,* idem Bald. *in titul. de pace Constantiæ. in ver. munitione, n. 15* & concludit Carol. de Grassaliis *in lib. 2. regal. Franciæ iure 6 fol. 255. vers. cogi.* & hanc distinctionem esse communiter receptam, testatur Bertrand. *in cons. 53. n. 9 vol. 1. in nouissimis* & latius per Natt. *in cons. 311. n. 4.* Vasquius *de success. creat. lib. 3. §. 21. n. 182.* Quia hęc communis deiectum habet illud fundamentum, vbicunq; tractatur de vtilitate, & necessitate communi laicorum, & clericorum; tunc quia clerici tenentur etiam cõtribuere, saltem naturali ratione, ideo statuta laicorum generaliter facta super huiusmodi obligant clericos, & ad hoc redit Rimin. iun. *in d. cons. 2. n. 19. & 20 vol. 1.* sed hoc fundamentum dirutum est, vt dixi *in d. 1. casu.* Addo, quod si iure loqui volumus, non solum ecclesiæ, & ecclesiasticæ personę sunt immunes à reparationibus murorum, viarum, pontium, & securitatum eo-
17 rum, sed et à laici, quia hoc onus † pertinet ad ipsum Principem, cui propterea vectigalia cõcessa fuere, vt docebat Petra *in tract. de potestate Principis,* (qui tractatus hodie est ab ecclesia reprobatus) *cap. 5. n. 21. & 22.* Andreas *in tit. de statut. & consuetudin. contra libertatem ecclesiasticam, § nauigia & in constit. regni, incip. Pœnam eorum, in fin. & in constit. incip. Iustitiarii non per Calendas, in fin. & in constit regni, incip. Si damna.*
18 Et quod ecclesiastici ad † huiusmodi ordinata nullo modo teneantur, nisi stante maxima necessitate, & quod bona laicorum ad hoc non sufficiant iuxta dispositionem præfatorum canonum, firmant, Ægidius Bellamera *in cons. 45 incip. Consules.* Riccard. *in suis quolibetis, quolibeto 2 quæst. 30. artic. 4.* Astesa *in summa lib. 6. tit 30 art. 4. col. 3. vers. si vero.* & Summistæ omnes, vt sanctus Raymundus (hoc anno canonizatus à S. D. N. Clemente VIII.) in sua summa Pisana. Archiepisc. Florentin. & Syluestrina *in ver. immunitas,* Gut-
19 tieres *in d. alleg 10.* concludit, quod laici † non tenentur contribuere ad refectionem ecclesiarum dirutarum nisi in solo casu, quando clericorum bona non sufficiunt, sicut clerici non tenentur contribuere ad reparationem murorum, & alia prædicta, nisi quãdo laicorum bona non sufficiunt, & in subsidium, argumento desumpto *ex d. c. non minus. de immun. eccles.* & ita sunt intelligenda tradita per Canonistas supra in principio allegatos pro parte affirmatiua, volẽtes ecclesiasticos teneri, omnes enim exprimunt in solo casu necessitatis, ac etiam intelligenda sunt scripta per Otaloram *in tract. de nobilitate, in 2. part. c. 1. n. 35.* post Francisc. Lucan. *in tract. de fisco, in 3 parte, n. 35* Chassan. *in consuetud. Burgund. §. 4. gloss. 1. n 17.* Idq; vbi necessitas postulat receptum est, Guglielm. de Benedict. *in cap. Raynutius, in ver. & vxorem, decis. 5. n. 469 & seq.* Rebuff. *in 1. tomo constitut. regiarum, in tractat. de sentent. prouisionalib. art. 3 gloss. 6. n. 4.* Necessitas † autem esse nullo 20
modo potest, nisi vbi laicorum facultates non sufficiunt, vt ipse idem Riminald. iun. concludit *in d. consil. 2. num. 27. vol. 1.* quod pro parte laicorum inducitur. Non igitur quicquam mouere debent decisiones in cõtrarium allegatæ: Pro quorum auctorum animab. dicenda est vna Aue Maria, cum humano fauore ducti consuluerint pro illa parte, incidentes in excommunicationem fulminatam per Bonifacium VIII. *in d. c. clericis, de immun eccles. lib. 6. in vers. & ad id consiliũ & fauorem publice, vel priuatim dantes,* & rogandi sunt cæteri scriptores deinceps vt potius veritati, quam publico fauori consulant.

Per quem autem iudicem cogi possint ecclesiasti-
ci ad † hoc subsidium dixi in resolutione primi ca- 21
sus in fin. Addunt aliqui, quod si necessitas est repen-
tina, & episcopus † propter suum interesse, quia est in 22
eadem causa contribuendi, est suspectus iudex laicus est in hoc competens: Idem dicunt esse, si episcopus nõ haberet interesse, & requisitus cogere viros ecclesiasticos recusaret, aut plus debito differret, tũc enim clerici per secularem potestatẽ cogerentur, Benedict. *in d c. Raynutius, ver. & vxorẽ, decis. 5. n. 470. vsq, ad n 476.* cum excuset in talib. vrgens necessitas, & facile summi numinis speretur venia, *l. prouinciarum præsides, C. de feriis.* Quo casu dicunt saltem per indirectum secu-
lares † posse astringere clericos, vt per Bald. *in cap postremo, in 3. circa fin. de appellat.* dicentem quod Princi- 23
pes seculares possint compellere ecclesiasticos ad aliquid causatiue, scilicet subtrahendo eis redditus, & obedientiam, non autẽ imbursando sibi, & in eis terminis est decisio Baldi *in auth sed periculum. col fin vers. etsi dicatur, C. fine censu, vel reliq* post Innoc. *in c postulasti, de foro compet.* Ita secundum istos officiales ciuitatis poterunt capere fructus, & mobilia profana ecclesiasticorum, eaq; retinere, donec contribuerint in onerib. prædictis. & ad hoc tendit d. Consilium Nicolai Balbi post decisiones Caccherani impressum.

Ego autem nõ video, quomodo exequẽtes secundum hanc opinionem, non incidant in excommunicationem: Ordinauit sum. Pontifex quis sit modus adhibendus, Romanaq; Curia consulenda, prouidit etiam casum, vbi necessitas maxima adesset, vt tunc e-
piscopus, & † clerus arbitrentur subsidia conferenda 24
esse, hic episcopus nõ est iudex cleri, sed concurrit cũ eo, vterq; simul debent arbitrari; ergo cessat, an episcopus in causa propria iudicet, quia vtrisq; hęc facultas est concessa, casus exceptus firmat regulam in reliquis; ergo non possent laici hanc opinionẽ exequentes vitare excommunicationem, prout ipsi fatentur etiã sub spe veniæ, & quod nullo casu possent ad hæc cogi per iudicem laicum, vide Capram *reg. 96. n. 79.* vbi

de cõmuni. Tanto magis, quia si necessitas est euidẽs, id est, notorie bona laicorum nõ sunt soluendo, nullum occurrit iudicium, vt dixi *in d. 1. casu, in fin.* & iure determinatũ est, quantũ debeat hoc subsidiũ cõferri.

Hoc enim casu omnes ecclesiastici tenerentur cõferre sicut alii possessores, gloss. *in d. c. non minus, in*

25 *ver. reuelandus,* sed alii possessores tenentur † pro modo prædiorum vniuscuiusque. *l. rescripto, §. fin. l. munerum, §. patrimonii, ff. de mun. & hon. l. omnes, l. 2 C. de mun. public. l. fin. C. de immun. nemin. conceden. cum simil.* Guid. Pap. *in consi 7. n. 3.* ergo pariter pro modo prædiorum tenerentur ecclesiastici, vt æquiparatorum eadem sit dispositio, & ita tenet Anchar. *in d. c. 1. de immun. eccles. lib. 6.* Paris. *in cons 25 n. 74. vol. 1.* Et ad hoc est tex. Esdræ *lib. 1. cap. 2. in fin.* vbi iuxta vires suas dederunt impensas operi. Hæc onera imponuntur ratione prædiorũ; ergo eorum debet haberi ratio, Luc. *in l. 2. C. de quib. muner. nemin. lic. se excus. col. 2. in princ.* Ripa *responso 20. n. 2. lib. 2.* Bartol. *in l. 2. C de immun. nemini concedend. lib. 10.* Natta *in cons. 183. col fin.* & latius *in cons. 215. col. 2.* ta-

26 men non secundum valorem † rerum, sed secundum earum redditum soluenda est *l. 2. C. de præd. & reb. nauicular. lib. 11.* Martin. Lauden. *in tract. de fisco, quæst 75.* Imol. *in l. apud Iulianum, §. heres, ff. de legat. 1.* & habetur *in consil. 1. num. 5. impresso post tractatum de collectis Petri de Vbaldis.*

CASVS X.

Ecclesia an teneatur contribuere, quando Princeps inuaditur.

SVMMARIA.

1 *Immunitas ab oneribus non extenditur ad casum belli, & pestis.*

2 *Clericos teneri ad contribuendum ad onera bellica, qui teneant.*

3 *Principes an possint capere bona ecclesiæ tempore necessitatis.*

4 *Et huius rei exempla.*

5 *Ecclesiam teneri subuenire necessitatibus laicorum.*

6 *Ecclesia an teneatur contribuere in expeditionibus, & vt prædones arceantur.*

7 *Ecclesiastici non tenentur contribuere quando ciuitas inuaditur à latronibus & piratis.*

8 *Principes non custodientes iustitiam an teneantur ad restitutionem redditi um status.*

9 *Catalani & Hispani faciunt guerram dominis, quando non habent iustitiam.*

10 *Clerici non tenentur contribuere quando ciuitas inuaditur ab hostibus ex causa ciuium.*

11 *Rex non potest imponere extraordinaria subsidia, quando istud iurauit.*

12 *Collecta imposita ratione feudorum, debet etiam solui ab ecclesiasticis feudatariis.*

13 *Collecta pro feudis nõ debet solui, quãdo præstatur adoha.*

14 *Feuda de quibus non soluitur adoha, dicuntur excadentialia, & rustica.*

15 *Clerici & ecclesiasticæ personæ sunt immunes, neq; tenentur contribuere cum laicis, & num. 17.*

16 *Clerici sunt immunes etiam in bonis patrimonialibus.*

18 *Ecclesiastici quando tenentur cõtribuere, quando sit consulendus Papa, & quando sufficiat episcopus.*

19 *Clerus quando simul cum populo debeat conuenire, & concordare super contributione.*

20 *Papa quando consulitur super contributione clericorum, tunc copiosius euenisse multa exempla adducuntur.*

21 *Principes qui propria auctoritate ecclesiasticos redditus violarunt, occisi sunt, & multa exempla adducuntur.*

22 *Immunitas concessa verbis vniuersalibus, & geminatis includit etiam casum belli & pestis.*

23 *Immunitatem concessam fuisse ecclesiasticis verbis vniuersalibus.*

IMmunitas concessa ab oneribus † ordinariis, & extraordinariis, non extenditur ad onera quæ imponuntur ratione belli diuini, puta pestis, aut belli humani: vt firmarunt Cyn. Dyn. Alberic. Socin. Ias. & Ripa *in l. si ex toto ff. de legat. 1.* Vbi Ripa *n. 17.* dicit esse communem opinionem, & Ias. *num. 12.* dicit magis commun. Idem Rip. *in tract. de peste, in tit. de remed. ad conseruandam vbertatem, nu. 231.* Parpal. *in l. placet. col. fin. C. de sacros. eccl.* Felyn. *in c. causam quæ, n. 17. de rescrip.* Bald. & alii *in l. iubemus nullam, C. de sacros. eccles.* Alex. *in cons. 215. nec arguendi, n. 21. vol. 2.* Paris. *cons. 68. n. 14. vol. 1.* alios ad hoc congerunt, Viuius *in suis communibus, in ver. immunitas concessa alicui.* & Petr. Duen. *in regul. 100. limitat. 12.* 1

Ideo clericos † non gaudere immunitate sibi concessa, quando Princeps inuaditur, sed teneri contribuere ad onera bellica, firmarunt Innoc. *in c. non minus, n. 5. de immun. eccles.* quem sequitur Abb. *in c. peruenit, n. 3. eod. tit.* Anch. *in cons. 96.* relati per Caccheran. *in decis. Pedemont. 181.* vbi late tractat hunc casum, & post illam decis. Nicolaus Balbus in suo consilio. Decian. *in cons. 14. n 20. vol 1. & cons 51. n 40. vol 3.* Natta *in cons. 280. n. 6. vers. secundus casus, in fin.* Rimin. iun. *in cons. 2. n. 13. vol. 1.* Rum. *in cons. 219. n. 12. vol. 1.* Nicol. Festas. *in tract. de æstimo, & collectis part 4. c. 1. n. 25. & plur. seq.* Iacob. de Agello *in tract. de iure adohæ, n. 46.* Francisc. Arrias *in tract. de bello, & eius iustitia, n. 185.* Gregor. Lopez. *in l. 3. gl. ff. 10. partita 2.* Octauian. Vulpell. *de libert. ecclesiast. part. 2. n. 30.* Remig. de Gonis *in tract. de charitatiuo subsidio, q. 57.* Octauian. Vulpell. *in tract. de libert. ecclesiast. part 2. n. 48.* qui aliquos alios recenset. Chass. *in consuet. Burgund. rubr. 1. p. 4. n. 26.* Benedict. *in c. Raynutius, in ver. & vxorem, decis. 5.* vbi tractat de successione ab intestato, *n. 473. & seq.* vbi probat Regem Franciæ esse in hoc priuilegio donatũ à sede Apostolica, fuisseq; priuilegiũ illud cõcessum Regno ob benemerita à Bonifac. Papa VIII. induciq; verba illius priuilegii. 2

Pro qua opinione inducitur, quod in casu † necessitatis vrgentis dicunt Regem posse bona ecclesiæ capere, quemadmodum fecit Ioas Rex Israel, *lib 4. Reg. c. 14. vers. 14. & 16. vers. tulitq; omne aurum & argentum, & vniuersa vasa, quæ inuenta sunt in domo Domini, & in thesauris Regis, & obsides, & reuersus est in Samariam.* Item exemplũ est Ezechiæ Regis Iuda, qui metu Sennacherib Regis Assyriorum, pacem & subiectionem offerens, vtque solueret eidem indicta per ipsum tributi nomine trecenta talenta argenti, & triginta talenta auri, dedit omne argentum, quod repertum est in domo Domini, & in thesauris Regis, *lib. 4. Reg. c. 18. vers. 14. & seq.* Quorum exemplo † Ludouicus II Rex Siciliæ propter bellum sibi illatum à nepote Carolo Duratio, qui ius in regno Neapolitano prætendebat, coegit imponere ecclesiæ iure auxilii, & subsidii, et 5 contributiones, non obstante constitutione Federici Imperatoris, *in auth. item nulla communitas, C de episc. & cleric.* Eodem modo cum inuaderetur Christianiss. Rex Franciæ Francis. I. sub anno 1522. vndiq; ab inimicis, nempe in Italia in Ducatu Mediolani, in Campania, in Aquitania, cõpulsus necessitate petiit auxiliũ ab ecclesiis Galliæ, vt refert idẽ Chass. *in d. §. 4. n 27.* 3 4

Item

Item inducitur text. *in c. 2. de immunit. ecclesi.* vbi Decian. *in d. consil. 14. n. 20.* dicit esse casum de hoc, & facit text. *in c. aurum ecclesia habet, 12. q. 2.* vbi dicitur
5 ecclesiam † habere aurum, nõ vt seruet, sed vt eroget, & subueniat in necessitatib. & *in c. seq. in princ.* scribitur, gloria episcopi est pauperum necessitatibus prouidere, & ignominia sacerdotis est propriis studere diuitiis. Et quod ecclesia pro bonis suis teneatur ad onera bellica, dicunt fuisse decisum in Concilio Germaciensi, de quo *in c. sancitum, vers. de his, 23. q. vltima.*

Recte autem probatur de iure ciuili, *l. nullus penitus, C. de cursu publico, lib. 12.* vbi quod ecclesia † in expe-
6 ditionibus tenetur contribuere, & per illum tex. dicit ibi Bart. quod quando imminet aliquod periculum prædonum, quod possunt clerici cogi ad contributionem collectarum, vt ipsi prędones arceantur, cum ex hoc etiam clerici commodum sentiant. Item, *l. fin. §. patrimoniorum, ff. de mun. & hon. & l. iubemus nullam, & l. neminem ab angariis, C. de sacros. ecclesi. & l. de his, C. de episc. & cleric. & in auth. de ecclesiasticis titulis §. ad hæc.*

Pro resolutione huius casus, constituendi sunt tres articuli. Primus articulus est, quando inuaditur
7 ciuitas à latronibus & piratis, & tunc ecclesiastici † nõ tenentur, hoc est enim munus Principis, quia stipẽdiis Regum sunt latrones & malefici extirpandi, propterea habent tributa & redditus, Andr. *in constitut. regni, incip. Inconsutilem, in princ. & in tit. de statutis, & consuetudinib. cõtra libert. ecclesi. §. naugia,* & late de hoc scribit Albert. Brun. *in cons. 127. col. 6.* Vnde D. Thom. *in 2. 2. q. 62. art. 7.* dicit hæc verba: Quinto tenetur ille qui non
8 obstat, cum obstare teneatur, sicut Principes † qui tenentur custodire iustitiam in terra, si per eorum defectum latrones increscunt, ad restitutionem tenentur, quia redditus, quos habent, sunt quasi stipendia ad hoc instituta, vt iustitiam conseruent in terra, &c. Idem Andr. *in constit. regni, incip. Pœnam eorum, in fin. & in constitut. incip. Iustitiarii non per Calendas, in fin. & in constit. incip. Si damna. & in c. 1. col. 7. de milite vasallo qui*
9 *contum.* dicit, quod Catalani † & Hispani faciũt guerram dominis, quando non habent iustitiam ab eis, & huc spectant dicta Parid. de Put. *in tractat. de Syndic. in princ. De quibus syndicantur Reges.* & vide Luc. de Penn. *in l. 1. col. 7. C. ne rusticani ad vllum obsequium, lib. 11.*

Secũdus articulus est, quando inuaditur ab hostib.
10 & tunc † aliqui distinguũt, si bellũ superuenit ex causa ciuium, & clerici non tenentur, Raphael Cum. *in l. si ex toto, ff. de leg. 1.* quia si ciuitas ipsa causam dedit, nõ est licitum ex facto illicito grauari habẽtes immunitatem, & pro hac opinione facit text. in sui ratione *in l. si merces, § culpæ, ff. locat.* quæ opinio videtur multum colorata, sed eam recitant Alex. & Hercul. *in d. l. si ex toto,* & non sequuntur, ex quorũ dictis infertur, quod vasallus, qui promisit domino seruitium militare, nõ potest refricare domino quæstionem iustæ militiæ, vel quod ex culpa sua proueniat.

Tertius articulus est, quando inuaditur nulla prę-
11 cedẽte culpa Principis, aut ciuium, & † tunc si Rex iurauit nõ imponere extraordinaria subsidia, prout facit rex Neapolis, nullo modo potest illa imponere, vt per Afflict. *in tit. quæ sint regalia, in ver. extraordinaria, n. 46.* Quod intelligitur, nisi de consensu eorundẽ subditorum propter magnam necessitatem, qui possunt remittere iuramentũ. Aut nõ iurauit, & tunc aut col-
12 lecta † imponitur à Principe ratione feudorũ, & tunc ecclesiæ & clerici tenentur soluere pro feudis, quę tenent à Principe, Host. *in sum. de immun. ecclesi. §. à quib. col. 6. vers. item hac vera.* Astes. *in summa lib. 6. tit. 30. de immunitate, & aliorum pertinentium ad ecclesiam in 4. art. col. pen. vers. hac autem,* quia quando ecclesia accipit feudũ, tenetur seruare quæ seruant alii feudatarii, Bald. *in l. fin. in fin. C. sine cens. vel reliq.* & ratione feudi efficitur de iure domini.

Declaratur tamen hoc non procedere, † quando 13
pro feudalibus præstatur militare seruitium, seu adoha, vt tunc non debeat solui collecta, ne duplici onere grauetur feudatarius, And. *in tit. quæ sint regal. in ver. & plaustrorum, col. 2.* Luc. de Penn. *in l. agros, col. 2. vers. tertio quærit, C. de fund. limit. lib. 11. & in l. 1. col. 8. in fin. & seq. C. de imponend. lucrat. descript.* Afflict. *in constit. regni, incip. Constitutionem diuæ memoriæ,* in pluribus locis, & hæc procedunt in omnib. aliis bonis feudalibus ipsi feudo adhęrentibus, de quibus soluitur illud militare seruitium, Andr. *in d. ver. & plaustrorum, col. pen.* Luc. *in d. l. si quãdo col. 2. & in d. l. agros, col. 1.* Collecta igitur imponi poterit super feudis, de quibus non soluitur militare seruitiũ, quæ dicuntur † excadentialia, siue feu- 14
da rustica, plana, minima, & de tabula, siue etiã athenasiæ, quæ proprie nõ censentur iure feudi, ideo collecta super eis imposita solui debet, Luc. *in d. l. 1. col. 8. & seq. C. de impon. lucrat. descrip. & in d. l. agros.* & Afflict. *in d. constit. regni constitutionem diuæ memoriæ.*

Aut præter rationem feudorum simpliciter imponitur, & tunc regulariter clerici, † & ecclesiasticæ 15
personæ sunt immunes, neq; tenentur contribuere cum laicis, vt dixi in præcedenti casu. Spec. *in tit. de cleric. coniugat. vers. secundo & ibi Bald. in addit.* Bertachin. *in tract. de gabell. in 7. parte princip. col. 5. vers. quæritur etiã.* Io. Anton. de Nigr. *in repetit. extrauagant. vnic. de vita & honest. cleric. n. 151. in fin.* qui etiam *n. 152.* dicit hoc procedere † in bonis patrimonialibus clericorum, & te- 16
statur hanc esse cõmunem opinionem, pro qua multos citat. Et quod clerici nõ teneantur † ad huiusmo- 17
di onera bellica subeunda, idem Io. Anton. de Nigris ibidem *num. 281.* probat esse communem opinionem. Remig. de Gonis *in tract. de charitatiuo subsidio quæst. 62.*

Nisi esset magna necessitas, id est quando notoriè laici, quorum onus proprium est, vt dixi, nõ sunt soluendo, vt in his terminis probat Mandell. de Alba *in cons. 8. n. 21.* Natta *in d. cons. 280. n. 6. vers. secundus casus, in fin.* tunc enim debet † consuli summus Pontifex, vt di- 18
xi in pręcedentib. Nisi esset magna necessitas, quæ instaret; quia tunc episcopus & clerus debent determinare cõtributionem pro rata cum ipsis laicis, & si hoc etiam casu non cõcordarent † cum laicis, tunc opor- 19
teret quod clerus & populus principaliter cõuenirẽt, & deliberarent, quia quod omnes tangit, ab omnib. debet approbari, *clem. 1. & 2. de censib. c. ad hoc, de offic. archidiac.* Verũ si clerus nollet sine legitima causa consentire, posset implorare auxiliũ immediate superioris ecclesiastici, vt eosdem compellat, secundum Innoc. Io. And. & Abb. *in d. c. ad minus.* quos recẽset Niger *in d. extrauag. vnic. n. 283.* & dicit Astes. *in summa lib. 6. tit. 20. in 4. artic. col. antepen.* quod si ille superior nollet eos cogere, posset haberi recursus ad Papam.

Experientia semper docuit, promptius, & † copio- 20
sius successisse, cum recursus fuerit habitus ad summ. Pontificem. Anno 1500. cum Cæsar Maximilianus I. cum Turcis bellũ agebat, decretũ fuit Augustæ, mittendam esse legationem ad sum. Pontif. Alexand. VI. vt rem publicã ope, consilioq; iuuaret, & hac de causa prouentus annatarum cõcessos esse, vt recenset Sleidan. *lib. 4.* Dauidi Brusio Scotorũ Regi magna vi auri

redempto à suis, & in Scotiā reuerso, summi Pōtificis consensu ecclesiasticorum redditū decima pars donata est, Hector Boethius *lib.15.* Cum Veneti bellum gerebant contra Baiazetem regem Turcarum, Alexander VI. Pontif. Max. omnium prouentuum, quibus sacerdotes in Imperio reipublicę fouerentur, tertiam partem Venetis cōcessit, Cardinalium sacerdotiis exceptis, Bemb. *lib.5. hist. Veneta.* Idem Pontifex in vsum belli Gallici oēm pecuniā sedis Apostolicæ auctoritate in Hispania belli sacri nomine, q̄ cruciatum appellarūt, coactam, Neapolitano Regi concessit, vt tradit Guicciardinus *lib.1.* Item permisit Francisco I. Regi Franciæ Leo X. vt in Gallia citeriore & vlteriore sacerdotiorum redditus binis decimationib. decimaret, vt scribit Sabellic. *lib.6.* Paulus III. Pontifex in bello Germanico contra Protestantes anno 1546. permisit Carolo V. Imperatori dimidiam partem bonorum ecclesiæ sumere per Hispaniam, & ex annuis prouentib. monasteriorum Hispaniæ diuendere, donec ad aureorū millia quingenta conficeret. ea tamen lege, vt de suis bonis tantundem illis inuicem oppignoraret. Sleidanus *lib.17.* quarum historiarum sunt propria verba inducta, exempla nostri temporis prætereo, quia vnicuique suppetunt.

21 Et qui ꝓpria auctoritate † ecclesiasticos redditus violarunt, pœnam capitis in eodē exercitu passi sunt, Ioas male periit, necatus à seruis, *lib.4. Reg.c.14.* Ezechias præsumitur reddidisse quæ acceperat à templo Domini, quia postquam liberatus est ab obsidione Sennacherib, fertur valde ditatus, & thesauros congregasse, & quia ipse de cultu Dei, & alimentis Leuitarum erat valde sollicitus, *lib.2. Paralip. c.31. & 32.* Ludouicus in eodem exercitu Neapolitano occisus, & Franciscus I. in eodem bello captiuus factus est.

Ideo non obstant contraria. Ad primū, quod immunitas concessa non comprehendit casum belli, re-
22 spondetur † hanc opin. non procedere, vbi ipsa immunitas verbis vniuersalib. & geminatis fuerit concessa, Alex. *in cons.30. vol.5.* Paris. *in cons.25. n.113. & cons. 68. n.17. & 29. vol.1.* Natt. *in cons.525. n.10.* Sed quomodo
23 ecclesiasticis † fuerit prædicta immunitas cōcessa verbis vniuersalibus, probā Franc. de Plat. *in tract. de excommun. §.36* & Nauar. *in summ. cap.17. n.203.* vbi recensent verba Bullæ; Cœnæ domini. Neq; obstat tex. *in c.2. de immun. eccles.* Quo mouebatur Decian. quia vt latissime dixi supra *in 1. casu*, ille tex. nō loquitur de clericis. Nec aurum ecclesiæ est consumendum in oneribus propriis laicorū; quia ecclesiastici habent sua onera ꝓpria, vt dixi supra in casu præcedenti, de quorū necessitatib. sunt intelligenda cōtraria: Cætera omnia aut sunt abrogata, aut nullam habent firmitatē, tanquam à iurisdictione carentibus condita.

CASVS XI.

Ecclesiam nullo modo teneri soluere tributum, etiam de illis bonis, quæ antea tributaria erant, & postea in ecclesiam sunt translata.

SVMMARIA.

1 *Tributum vnde dictum sit, & de eius origine.*
2 *Numerationem capitum quis primus instituit.*
3 *Tributa quando soluebantur Romanis.*
4 *Lustrum, & indictio quando dicantur, & vnde originem habuerunt.*
5 *Census capitis à quo institutus, & quantus erat.*
6 *Tributum in sale, & aliis, quando solutum fuit*
7 *Tributorum quot sint genera, & num.11.*
8 *Tributum capitis quantum erat.*
9 *Tributum pro agris quantum erat.*
10 *Est munus ordinarium.*
12 *Tributa ex rebus dabantur Regibus.*
13 *Tributa personalia quæ sint, & quibus vocib. appellentur.*
14 *Christus dominus noster cur iusserit tributum dari Cæsari, & num.18.*
15 *Christi actio est nostra institutio.*
16 *Ecclesia an cogatur soluere tributum de iure Canonico, & num.20.*
17 *Tributum non esse soluendum ab ecclesiasticis, probari ex textu Matthæi cap 17.*
19 *Veritas iuris positiui potest omitti propter scandalum euitandum.*
21 *Ecclesiastici sunt immunes à quibuscunq; talliis, collectis, tributis, & similibus.*
22 *Item sunt immunes ab oneribus realibus, personalibus & mixtis.*
23 *Et ita obseruatur in Hispania.*
24 *Statutum quod clerici qui non soluerunt munera pro patrimonialibus non audiantur, non valet.*
25 *Clerici sunt immunes tam pro rebus, quas tenent ab ecclesia, quam pro patrimonialibus.*
26 *Clerici vendentes victualia nata in suis fundis non teneri soluere gabellas.*
27 *Clericos non teneri soluere gabellam pro contractu.*
28 *Ecclesiam non teneri soluere tributum de bonis ad ipsum peruentis, quæ antea erant tributaria.*
29 *Persona mutata, mutatur conditio rei.*
30 *Prædium quando præsumatur esse ecclesiæ.*
31 *Et quando debet deleri de æstimo communis.*
32 *Bona quæ sunt in æstimo rurali, ex mutatione personæ debent poni in æstimo ciuitatis.*
33 *Clerici pro bonis patrimonialibus sunt immunes.*
34 *Prædia tributaria in ecclesiam translata non debent amplius soluere tributum.*
35 *Liber decretorum facit fidem.*
36 *Bona affecta oneribus an possint in alium transferri sine oneribus.*
37 *Onus soluendi tributum non inhæret rei, ratione rei, sed personæ.*
38 *Bona mutant naturam ex mutatione personæ.*
39 *Persona si est priuilegiata, ex ipso priuilegio augetur ius in eam translatum.*
40 *L. cum quidam, §. si debitores, ff. de vsuris, intelligentia.*
41 *Regula; nemo plus iuris, quomodo fallat.*
42 *Fiscus, & ecclesia à iure æquiparantur.*
43 *Bona per fiscum alienata in priuatum, statim fiunt tributaria.*
44 *Prohibitio temporalis non operatur in perpetuum.*
45 *Bona in titulum patrimonii data filio sacerdoti, statim fiunt libera ab oneribus tributi.*
46 *Locus suppositus tributo soluendo, ecclesiæ traditus, fit immunis ab eo.*
47 *Ratio quando haberi debet pro expressa.*
48 *Fiscus & ecclesia non sunt in omnibus æquiparati.*
49 *Et æquiparatio procedit solum in iis quæ iurisdictioni temporali sunt subiecta.*
50 *Ecclesia semper est præferenda fisco.*
51 *Hypotheca non inducitur per annotationem in æstimo communis.*
52 *Descripti in æstimo sunt obligati personaliter, etiam bonis in alium translatis.*
53 *Remedium l. 2. C. de rescind. vend. datur contra tertium possessorem in subsidium.*

54 *Actio*

54 *Actio subsidiaria quare exerceri non possit contra ecclesiasticos.*
55 *Bona translata in ecclesiam siue titulo spirituali, siue prophano, sunt semper immunia à tributo.*
56 *Consuetudo collectandi bona ecclesiæ, nulla & irrita est.*
57 *Statutum, vt omnia prædia ciuium sint tributaria, non afficit ecclesiasticos, in quos postea transferantur.*
58 *Statutum huiusmodi habet causam de præterito, & formam de præsenti.*
59 *Ecclesiæ bona vt sint tributaria, nulla forma excogitari potest.*

1 DE tributis ab origine scribentes, primo aduertimus, Tributum † à tribus gentibus dictum esse, ex quibus Romanus populus compositus erat, videlicet à Romulo, & eius sequacibus: cum conuicini Romanorum matrimonia recusarent, Romulus eosdem ad spectaculum ludorum Circensium inuitauit, ipsis autem venientibus anno quarto ab vrbe condita, Romani illorum virgines rapuerunt, quas cum Sabini repeterent, Romanis recusantibus, bella mouêre, cumque diu partes æquo Marte bellassent, denique Sabini vicêre; sed triginta ex raptis Sabinis iam pepererant, ita ad vtramque partem dilectionis affectum habentes, originis, & fœtus ratione, compositionis causam inuenere, inito fœdere cum Sabinis, Romulus Tacium eorum Regem cum suis, regni socium ferre compulsus est, Ianique templum fecisse perhibetur in fœderis istius confirmati signum, Ianique simulachrum duas habens facies, duorumq; Regum significans vnionem, & propterea Romani duo nomina assumpsere, etiam à Sabinis frequentata: ex tribus igitur gentibus populo Romano composito, census qui soluebatur, tributum vocatum est, id est, tribus gentibus datum, inde etiam tribuni dicti, quorum singuli singulis ipsarum gentium iura reddebant, prout latius in libro, qui dicitur inuentarium vniuersi orbis, describitur, *in 2. lib. part. 5. rubric. 1.*

2 Mox Seruius Tullus Romanorum sextus Rex, primus capitũ † numeratione instituit, & censita sunt capita à populo Romano, octoginta millia, vt Liuius *lib. 1.* Eutropius autem octoginta quatuor millia; Sed Pomponius Lætus octoginta quatuor millia, & septingentum, de quo Seruii instituto late per Pannunium *lib. 2. commentariorum reipublicæ Romanæ*, & per Carolum Sigonium *in chronologia Regum, Consulum, & aliorum magistratuum.* Cum autem Romani monarchiam quasi totius mundi obtinuissent, atque totum orbem pacifice dominarentur, statuerunt, vt singulis
3 annis sibi tributa † persoluerẽtur, mox cognoscentes difficultatem in adeundo Romam singulis annis, ordinatum est, vt saltem de quinquennio in quinquennium tributa persoluantur, quod tempus vocabatur
4 lustrum, † & durabat ad quindecim vsque annos, quæ dicebatur indictio: In primo quinquennio soluebatur ferrum pro armis fabricandis, in secundo argentum ad stipendium pro militibus erogandum, in tertio vero soluebatur aurum ærario deputandum, vt necessitatis tempore pro reipublicæ defensione erogaretur. Specul. *de instru. editione*, §. *post annos.* Io. Andr. *in c. inter dilectos, de fid. instru. in §. quibus, ver. curauerunt.*

Item Octauianus Augustus statuit, vt mundus describeretur vniuersus, vt sciret quot ciuitates, quot castra, quot villæ, quot homines essent in toto mundo, & quilibet ad locum, vnde traxit originem, per-
5 geret, ac censum † capitis solueret, vnusquisq; enim argenteum soluebat præsidi prouinciæ, qui valebat decem nummos vsuales, ipsumque soluendo, profitebatur se subditum Romano Imperio; nam idem argenteus habebat imaginem Cæsaris, & superscriptionem nominis, vt scribitur *in scholastica historia fol. 136.* & quia valebat decem nummos vsuales, denarius appellabatur, vt dicit D. Hieronym. super Matthæi *cap. 32.*

Item sciendum est, quod dum monarchia mundi fuit apud Græcos, & Ægyptios, solutum fuit tributum † in sale totum pretium, in seminibus tertia 6
pars, in lignis remissa est dimidia, similiter & in pecoribus, in animalibus igitur, & pecoribus quintum animal, seu quintum pecus solutum est. Et hoc tributum ortum habuit à Ioseph filio Israel in Ægypto, quando fames totam terram per septennium oppresserat, & homines cogebantur vendere res, bona, possessiones, pecora, & seipsos in seruitutem regiam, ne fame perirent, quibus in sexto anno dabantur semina de publicis horreis, vt agros sererent, & quintam partem Regi darent, similiter & pecora, vt quintum animal, siue pecus Regi darent, vt patet Genes. *c. 47.*

Tributorum autem † duplex est genus, alterum 7
capitis, alterum agrorum: de primo habetur *in l. fin. ff. de censib.* & dicitur capitatio, *l. immunitates, & l. cum antea, C. de agric. & censit. lib. 11. & in auth. vt iudic. sine quoquo suffragio, §. hæc omnia, & l. sacrosancta, C. de sacros. eccles.* & not. *in l. quærebatur, ff. de re iudic. & in l. 2. C. de imponend. lucrat. descript.* De tributo agrorum habetur *in l. cum possessor, ff. de censibus. in l. 1. C. de annon. & tribut. lib. 10. & in auth. de collatoribus, § eos.*

Tributum † capitis solebat esse integer aureus, vt 8
dicit gloss. *in ver. tributa, in d. l. fin. C. de annon. & tribut. & rubric. Cod. eod. tit.* secundum opinionem Placentini glossatoris, quem sequitur Io. Hugo *in tract. de officio quatuor prælatorum ecclesi. in cap. quid sit tributum secundum leges, n. 2.* Et licet *d. l. fin.* mediam quantitatem pro tributo exsoluendam statuat, non ideirco medium aureum, vt Pyl. intellexit, sed medietatem eius quod antea soluebatur intelliges. Vel in Græcis hoc duntaxat procedere, prout ibi communiter sequuntur, & dicit gloss. *in l. ag*[illegible]*us, §. 1. ff. de verb. signif.* & Bald. *in l. ex hoc iure.* quod olim rustici non soluebant Imperatori, nisi modicum æs, scilicet viginti sex denarios pro quolibet capite, seu fumante, quia, vt dicit ipse, Principes non indigebant, sed hodie pelles pullorum excoriant, & vix spiritum precarium relinquunt.

Pro agris autem † præstabatur quantitas frumen- 9
ti, quæ dicitur quinquagesima, hordei vero quadragesima, sed vini, & lardi vigesima in partibus non remotis: in remotis vero frumenti, & hordei quadragesima, vini, & lardi decima quinta pars dari præcipitur, *l. modios, C. de suscept. præpos. & in d. rubric. C. de annon. & tribut.* & hoc tributum dicitur indictio, *l. indictiones, C. de annon. & tribut.* & est † munus ordina- 10
rium, quia per leges datur, & quantitas certa statuitur, Petr. de Antibold. *in tract. de muner. §. 3 n. 9. & plur. seq.* & dicitur etiam munus canonicum, *l. omnis omnino, C. de indiction. lib. 10* & insequitur quoscunque possessores bonorum, *l. rescripto, § fin. & ibi Bartol. & cæteri, ff. de muner. & honor.*

Altera diuisio tributorum est, quia † alia sunt rea- 11
lia, alia personalia, alia mixta, sicut munera de quibus *in l. munerum, ff. de muner. & honor.* & colligitur etiam ex iam dictis, quia alia tribuunter ob res, alia ob personas. Et de hac distinctione habetur per Bald. *in*

consil 408. col. 2. vol. 5. & 420. n. 60. eod. vol. Iaſ. *in l. placet.*
12 *col. 1. C. de sacroſ. eccl.* Bellon. *in consil. 12. n. 8.* tributa † ex
rebus debentur Regi, vel reipublicæ, quæ populus à
principio destinauit ad regiam sustentationem. Item
illa quæ debentur Regibus ex rebus immobilibus eis
quæsitis per contractus, & vltimas voluntates, sicut
aliis priuatis quæruntur, de quibus *in l. 1. & 2. & per
tot. tit. C. de fund. patrimon. lib. 10.* Item illa quæ debentur
ex bonis regiis, vel publicis, quæ auctoritate Regis,
vel reipublicæ fuerunt concessa in emphyteusim, vel
feudum, quod genus tributorum solet appellari: vt
per Nauarr. *in tractatu de lege pœnali, col. fin. impresso post*
13 *sua consilia.* Personalia † vero vel mixta sunt, quæ debentur
ob personas tantum, vel ob personas, & res simul,
qualia sunt, quæ postea Reges superindicunt ipsi
populo, quæ capitationes, census, superindictiones,
angariæ, & perangariæ, & vectigalia vocantur, *l. 1.
C. de capitat. ciuib. eximend. lib. 10. l. 3 ff. de censib l. iudices. C.
de annon. & tribut. lib. 10. l. 1. C. de superindictionib.* & vulgo
dicuntur taliæ, collectæ, gabellæ, guidagia, pedagia,
duanæ, & ab Hispanis alcaualę, quarteres, & similibus
nominibus.

14 Modo videamus quomodo Christus † Dominus
noster iusserit tributum dari Cæsari, Matthæi *cap. 17.*
quia ex eo infertur, etiam ecclesias, ecclesiasticasque
15 personas ad id teneri, quia Christi † actio nostra est
institutio, *c. exemplum 12. q. 1.* Ipse autem dixit, reddite
quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo, Matthæi
cap. 22. propterea iure canonico sancitum est, vt
16 tributum ecclesia † soluere cogatur, vt habetur *in c. si
tributum 11. q. 1. & c. tributum 23. q. 8.* & habetur per gloss.
in c. principes seculi, in vers. item cum tributum 23. q. 5.

17 Imo hic textus † Matthæi inducitur ad probandum,
quod non liceat soluere tributum, siquidem ibi
quærit Dominus, à quibus Reges terræ recipiunt tributum,
vel censum, à filiis suis, vel alienis? & dum respondissent
discipuli ab alienis, dixit ipse, ergo liberi
sunt filii. D. Hieronym. ibi in gloss. dicit; ergo liberi
sunt filii Regis, sub quo sunt omnia regna, ex quo
colligitur quod sacerdotes non sunt obnoxii: nec
potest ex effectu argui aliam fuisse Christi voluntatem,
quia vt communiter dicunt, ad euitandum scan-
18 dalum, † tributum dari iussit, *c. iam nunc. vbi Archidiacon.
28. q. 1.* propter quod scandalum euitandum, licet
non possit omitti veritas iustitiæ naturalis, quæ in le-
19 ge diuina continetur, tamen potest omitti † veritas
iuris positiui, pro quo est tex. *in l. filio. §. hi autem. ff. de
iniusto, rupt. &c. testam* ita dicit Immol. *in c. 1. n. 5. de immunit.
eccles. lib. 6.* & Doct. *in c. 2 de præscription.*

20 Ita intelligitur tex. Ambrosii *in d. c. si tributum* † *11.
q. 1.* Nam in sequenti capite, quod est eiusdem, dicit
Ambros. id debere fieri exemplo Christi, qui tributum
non negauit, & licet soluerit, non tamen tenebatur,
imo in primis se non teneri declarauit: & ita etiam
intelligitur tex. *in d. c tributum 23. q. 8.* vt ibi tributum
à clericis soluatur de facto ad euitandum scandalum,
sed non iure obligationis, quod comprobatur
ex verbis eiusdem tex. vbi allato exemplo Pharaonis
traditum est, Domino ita dicente, sacerdotes in omni
genere liberos esse oportere; ergo nullo subiectionis
iure cogendi. Quod autem hæc iura sic communiter
recte intellecta sint, inducitur, quia sancta nostra
mater ecclesia sic determinauit *in c. 1. de immunit. eccles.
lib. 6.*

Vbi statuitur, non licere, etiam in Regno Franciæ,
Scabinis seu Consulibus, communiis, & aliis dominis
temporalibus, aut aliis, qui in eis iurisdictionem temporalem
habent, tallias, † vel collectas, seu exactio- 21
nes quascunque ecclesiis, vel personis ecclesiasticis
imponere, vel exigere ab eisdem pro domibus, prædiis,
vel quibuscunque possessionibus ab eisdem ecclesiis,
vel personis ecclesiasticis legitime hactenus
acquisitis, vel in posterum acquirendis, etiam si ipsæ
ecclesiæ, vel personæ, vel res huiusmodi sint infra illorum
districtum, vel territorium constitutæ: nec etiam
licere illis ipsas ecclesias, vel personas, ad distrahendum,
vel alienandum, aut extra manum suam ponendum
acquisita iam, vel quæ deinceps acquirent aliquatenus
coarctare.

Quam constitutionem Bonifacius Papa VIII. innouauit
in c. quanquam. eod. tit. & adiecit, vt obtineret
non obstantibus contrariis constitutionibus quas
improbat, vt corruptelas, imponitque in eos, qui tallias,
pedagia, guidagia personis ecclesiasticis, & rebus
eorum delatis, non negotiationis causa, si singulares
sint, pœnam excommunicationis, si collegium, vniuersitas,
castrum, ciuitas, vel locus, interdicti, ipso facto
incurrendas, & à quibus non prius absoluantur,
quam satisfecerint. Item *in c. clericis. eod. tit.* statuitur
seuerius in ipsos clericos consentientes huiusmodi
exactionibus.

Denique Clemens Papa V. in Concilio Viennensi,
vt habetur *in clem. fin. de censib.* statuit, vt locorum
ordinarii, seu diœcesani publicent, vel à suis faciant
publicari sententias excommunicationis, & interdicti
à iure prolatas contra eos, qui ab ecclesiis, vel personis
ecclesiasticis, pro illarum rebus propriis, quas
non negotiandi causa deferunt, aut deferri faciunt,
vel transmittunt, pedagia, vel guidagia suo, vel alieno
nomine exigunt, vel extorquent, postquam de ipsis
illis constiterit, idque tandiu, donec illi exacta restituerint,
& de transgressione huiusmodi satisfecerint
competenter.

Et quod ecclesiæ, † & personæ ecclesiasticæ sint 22
immunes ab oneribus realibus, personalibus, & mixtis,
& ab extraordinariis etiam pro eorum bonis, probatur
per *auth. item nulla communitas, C. de sacroſ. eccleſ.*
& ita concludit Bartol. *in consil. 180. incip. si aliqua possessio
æstimata. post princip parte 1.* Bald. *in consil. 246. antiqua
quæstio in princip. vol 3.* Burtat. *in consil. 42. n. 3.* vbi
testatur esse receptissimam sententiam, Alba *in consil.
68. in 7 fundamento* qui cæteros allegant, & latius Remig.
de Gonis *in tract. de charitatiuo subsidio, quæst. 61.
& 62.*

Et ita in Hispania † dispositum est *in l. 1. tit. 3. lib. 1.* 23
*ordinat. ibi; exemptos deuen ser los sacerdotes e ministros de
la iglesia de todo tributo.*

Ex quo infertur primo errare eos, qui dicunt, va-
lere statutum, † quod clerici qui non soluerunt mu- 24
nera pro patrimonialibus, pro quibus loco tributorum
debentur collectæ, non audiantur, quia est factum
propter bonum publicum, & est laudabile, vt
affirmat Boer. *in decis. 69. n. 22.* quem citat, & sequitur
Ægidius Thomatus *in tractatu de collectis, in princip. n.* 25
13. Quia clerici † tam pro rebus, quas tenent ab ecclesiis,
quam pro patrimonialibus sunt immunes à collectis,
gabellis, & cæteris huiusmodi, & non tenentur
soluere cum laicis, vt not. *in c. fin. & ibi Abb. de vita, &
honestate cleric.* Archidiacon. & alii *in c. 1. de immunit. eccles.
lib. 6.* Bartol. *in l. vnic. C. de mun. & in quo loco. lib. 10.*
Bald. *in l. placet, C. de sacroſ. eccleſ.* Afflict. *in constitutione
regni, incip. hac edictali, col. 1.* Geminian. *in c. 1. §. in cæteris,
de cle-*

de cleric. coniugat. lib. 6. & in 6. quamquam, de censib. eod. lib Anton. de Butr. *in c. 1. de consuetud in versf. quid sit consuetudo. & ibi Immol.* Alex. *in consil. 68. incip. & viso, in princip vol. 2.* Felyn. & Dec. *in c. ecclesia sancta Mariæ, de constit.* vbi late disputant articulum hunc de bonis patrimonialibus clericorum. Franc. *in c. 1. de immunit. eccles. lib. 6.* vbi ponit aliquas limitationes, & dixi etiam in præcedenti casu, & de communi etiam testatur Vasquius, qui aliquos alios refert, *de successionum creatione, lib. 1. §. 10. n. 659. super repetitione legis; quoniam in prioribus.*

26 Secundo infertur errare dicentes, clericos † vendentes victualia nata in fundis ecclesiæ, siue sui patrimonii, teneri soluere vectigalia & gabellas, prout latius scripsi supra *in casu 3.* & vide Lupum *in tractatu de libertate ecclesiastica, parte 1 quæst. 1. & seq.*

27 Tertio infertur errare dicentes, clericos † ligari ex statuto imponente gabellam pro contractu, puta emptionis & venditionis, ex regula *l. debet, in fine, ff de aedilit. edicto.* vt per Socin. *in consil. 247. in princip. vol. 2.* Iulius Ferrett. *in tractatu de gabellis & vectigalib. n. 504.* quia ex supra dictis contrarium est verius, & in his terminis ita firmat Baldus *in l. 1. in vltim. quæstion. Cod. de contrahend. emption.* & Remigius de Gonis *in tract. de charitatiuo subsid. quæst. 62. n. 51.* & latius cæteris Dec. *in dict. c. ecclesia sancta Maria, numer. 269.* qui alios allegat.

28 Alter articulus occurrit, vtrum ecclesia † teneatur soluere tributum de bonis, quæ antea erant tributaria, & postea aliquo iusto titulo fuerunt in ecclesiam translata, & decisiue scribendo; Negatiua opinio est verior, & tutior in conscientia. Ita, & taliter, quod quamprimum bona transeunt ad ecclesiam, vel ecclesiasticam personam, ipso iure eximantur, quia mu-
29 tata persona, † mutatur & conditio rei, Bartol. *in consil. 180. parte 1.* Bald. *in l placet, C. de sacros. eccles. & in consil. 280 præmisso, vol. 2.* Ruyn. *in consil. 117. per totum vol. 4.* Felyn. *in d. c. ecclesia sancta Mariæ, n. 76.* dicens hanc opinionem esse veriorem, & sustentabiliorem. Syluanus *in consil. 32. n. 1. & 14.* Marcambrun. *in consil. 40. n. 5. & seq.* qui probat esse communem opinionem, Bellonus *in consil. 40.* & hanc opinionem latissime defendit Cardinalis Albanus *in tractatu de immunitate ecclesiasticæ per totum.* Specul. *in tit. de cleric. coniugat. col. 2. & 3. versf. ad huius autem, & ibi Bald. in additionib.* Archidiacon. Io. Andr. Gemin. & Immol. & Franch. *in c. 1. de immunit. eccl. lib. 6.* Abb. *in c. fin. col. fin. de vit. & honest. cleric.* & Io. Anton. de Nigr. *in d. extrauag. vnica, de vita & honest. clericor. à n. 154. per ducentos numeros sequentes,* vbi disputat quæstionem ad partes, & firmat cum distinctione, & secundum hanc opinionem est casus decisus in pluribus tribunalibus, Tessaur. *in decis. Pedemontana 234.* Guido Pap. *in decis. Delphinat 387.* qui dicit se mutasse opinionem eius, quod dixerat *in decis. 78.* Vnde quando in æstimo Communis reperitur descri-
30 ptum † prædium non æstimatum, siue pro quo non reperiatur soluta collecta, nec onera executa, præsumitur esse ecclesiæ, Natta *in consil. 520. num. 4.* & quod
31 statim debeat auferri † de dicto æstimo Communis, Nicolaus Festasius *in tractatu de collectis parte 4. capit. 2 numer. 14. & in capit. 1. ad finem.* & ibi *in quæstion. 2.* addit pœnam esse impositam contra facientibus, & probat etiam Riminaldus iunior *in consil. 25 numer. 16. volum n 1.* & Syluanus *in dict. consil. 32. numer. 19.* & Brunus *in consil. 91. columm. 1. inter consilia feudalia diuersorum.* & idem addit, esse in subdito iurisdictioni temporali alicuius domini, si conuersus efficiatur alicuius monasterii, qua ratione, si pater sit Comitatensis, & filii sint ciues, mortuo patre, bona, † quæ erant in 32
æstimo rurali, transferri debent ad æstimum ciuitatis propter mutationem personæ non priuilegiatæ in priuilegiatam, vt respondit Castrens. *in consil 8 volum. 1.* & quod pro bonis † patrimonialibus sunt immu- 33
nes, Ripa *responso 4. numer. 7. sub titulo de iure gentium.* Et pro hac opinione est textus *in c. sancitum, in fine 23. quæst. 8.* vbi habetur, tributa, quæ exigi solebant, exigenda non esse, postquam prædia illa tributaria † in 34
ecclesiam fuerint translata, nisi Papæ licentia accedente. Qui textus cauillari non potest, nec dubitari, quin Decretorum † liber fidem faciat ex his quæ di- 35
cit Felyn. *in c. 2. de rescriptis.* & latius scripsi supra in prima parte.

Et licet contrariam opinionem teneant multi relati per Barbatiam *in consilio primo, volumine tertio.* qui latissime conatur defendere hanc partem, & per Riminaldum iuniorem *in consil. 25. numer. 13. volumin. 1.* & per Tessaur. *in d. ct. decision. 234. numer. 3.* & per Vulpell. *de libertate ecclesiastica parte 2. numer. 1. & sequent.* quorum Doctorum maior pars certe non allegantur in puncto, nec illorum verba refero, ne sic impleam volumina, & sat est aduertisse, vt quisque videat, qui huic nostræ veritati non crederet: tamen omnes, qui vere contrariam partem firmare conantur, eo præcipue mouentur fundamento, neminem posse † plus 36
iuris in alium transferre, quam ipse habeat. *l. lex vectigali, ff. de pignor. l. traditio. ff. de acquir. rerum dom. c. nemo plus iuris, de regul. iur. lib. 6 cum similibus.* præsertim ne iuri alterius derogetur, contra regulam *leg. id quod nostrum, ff. de regul. iur.* Vnde cum ista bona iam sint affecta, & huic oneri obligata tempore quo erant sub dominio laicorum, nullo modo poterunt transferri in alterum sine prædicto onere, *c. ex literis, de pignoribus, c. si quis laicus 16. q. 1.*

Hoc tamen fundamentum multipliciter diluitur, primo, vt dicit Bartol. *in dict. consil. 180.* quod hoc onus soluendi † tributum non inhæret rei ratione rei, sed 37
ratione personæ, *l. rescripto §. final ff. de muner. & honor.* ergo quando res non est talis personæ, quæ teneatur ad collectam, minime ipsa res tenebitur, *l. 1. Cod. sine censu vel reliq.* quia quando aliquid statuitur ratione personæ, separata persona, cessat statutum, *l. 1. §. permittitur, ff. de aqua quotidian. & æstiu.* Secundo quod non est inconueniens, vt bona † penes vnum possessorem habeant vnam naturam, & diuersam penes al- 38
terum, quia mutatione personæ priuilegia mutantur, *l. Paulus, § 1 ff. de acquir. heredit.* vbi Bart. Doct. *in l. filiusfamil. ff. ad l. Falcid. l. sed si restituatur, §. 1. ff. de iudic. l final. Cod de inoffic. tos. testament.* Bald. *in l. 1. quæstion 7 C. de seruit & aqua.* Ideo si laicus confert ius patronatus alicui ecclesiæ, licet laicus habeat quadrimestre tempus ad præsentandum, tamen ecclesia habebit semestre, quia non censetur vti iure laici, sed ecclesiasticæ personæ, vt ibi in textu, ergo etiam in proposito, quando bona laici perueniunt ad ecclesiam, ipsa non censetur amplius vti iure laici, sed ecclesiæ, & ratio est, quia quando † persona, in quam transferuntur 39
iura, est priuilegiata, tunc ab ipso priuilegio augetur ius translatum, & hoc ius auctum non habetur à transferente, sed à proprio priuilegio, & ad hoc est textus *in leg. cum quidam, §. † si debitores, ff. de vsu-* 40
ris. vbi debitores, quorum bona ad soluendas vsuras minores semissibus erant obnoxia, & ad hoc solum

solum onus, & non aliud tenebantur, cogi possunt pro tempore quo fiscus successit ad soluendas vsuras semisses; quia hoc est speciale fisci priuilegium, vt semisses pro vsuris à debitoribus suis exigat; ergo si vera
41 esset regula † in omnibus, rem cum suo onere transferri, & successorem plus iuris adipisci non posse, quam suus auctor habebat, tunc fiscus vsuras minores semissibus exigere potuisset, verior tamen est diuersa sententia, cum ibi Iurisconsultus priuilegium successoris, non ius auctoris intuens, contrarium disposuerit, licet debitores id nunquam cogitarunt, & ex hoc sentiant maximum præiudicium, & per istum textum ita docuit Bal. *in auth. quas actiones, C. de sacrosf.*
42 *eccles.* Sed in hac re fiscus, † & ecclesia à Doctoribus æquiparantur, Bartol. & Immol. *in l. si eum hominem, ff. de fideiussor.* ergo, &c. & ideo regula illa procedit, nisi successor illustri alicui priuilegio innitatur, per prędicta, adde gloss. *in c. renouantes, dist. 22.* vbi quod fauore sacerdotii, seu religionis non est inconueniens, quod iuri alicuius derogetur. Et quod mutatione personæ mutetur priuilegium, inducitur econtra, quia si bona
43 dum sunt penes fiscum libera, † alienata fuerint in priuatum, statim sunt solutioni prædictæ obnoxia, vt late probat Peregrin. *de iure fisci lib. 6. tit. 4. n. 45. & 46.*
44 quia prohibitio † temporalis, donec res est penes dominum, non videtur operari in perpetuum, *l. Imperator. ff. de postul. l. statuliberum. §. 1. ff. de legat. 2.* & cessante causa priuilegii, cessat priuilegium, *l. Titia Seio, §. vsuras. vbi Bart. ff. de legat. 2.* ergo nec debet esse inconueniens, quod si bona transferantur in ecclesiam, mutetur qualitas fauore religionis, gloss. *in d. c. renouantes.* & ius bonorum augeatur ex priuilegio personæ in
45 quam transferuntur. Vnde si pater † fundum aut domum dederit filio pro consequendo sacerdotio, in titulum patrimonii, statim bona translata libera efficiuntur ab tributo præstando, *arg. l. cum facultates. C. de his qui num. liber. se excusant, lib. 10.* ita tenet Alexan. de Alex. *in 3 sentent.* quem citant, & sequuntur Cardin. & Præpos. *in d. c. si tributum 11. q. 1.* & gloss. *in c. secundum 23. q. 8.* Gemin. *in cons. 113.* Niger *in d. extrauag. vnic. de vita, & honest. cleric. n 242.* Vasquius *de success. creatione, §. 10. n 953. & seq.* super *l. quoniam in prioribus, C. de inof. testam.*
46 Item si locus † suppositus tributo soluendo fuerit ecclesiæ traditus, vt super eo ecclesia ædificetur, statim eximitur à tributo, gloss. *in d. c. secundum.* gloss. *in d. c. si tributum.* & ibi Cardinal. & Præposit. notant gloss. Innoc. Io. Andr. & Abb. *in d. c. non minus, de immunit. eccles.* ergo idem debet esse in aliis bonis, & prædiis in ecclesiam translatis, quia non est maior ratio de vno, quam de altero: non enim alia ratio adduci potest, nisi quia ille locus traditus pro ecclesia ædificanda, sit Deo consecratus, ex reg. *c. semel Deo dicatum, de reg. iur.*
47 *lib. 6. & c. nulli liceat 12. q. 2.* & cum nulla alia ratio † tam certa adduci posset, hæc habetur tanquam expressa gloss. communiter approbata *in l. quamuis, C. de fideicommiss.* Sed hæc ratio militat etiam in aliis prædiis in ecclesiam translatis, quia sunt omnia hæc bona Deo dicata, & ad vsum ministrorum, & ministrantium destinata: nec plus & minus, vbi militat eadem ratio, differre solent, *l. qui scit. & ibi gloss. notat, ff. de vsur. l. qua de tota, ff. de rei vendic.* Iason *in l. serui electione, §. cum fundus, de legat. 1.* ergo si illa regula, Bona transeunt cum onere, vera esset etiam in bonis in ecclesiam translatis, aut verificaretur etiam in bonis, super quibus ecclesia ædificaretur, & in eis, quæ in titulum patrimonii pro sacerdotio consequendo, ne bona ecclesiæ tradita diuerso iure censeantur, aut si respectu istorum onera non transeunt; ergo & respectu omnium. Et hæc ratio desumitur ex tex. *in d. c. secundum canonicum, & c. sancitum 23. q. 8.*

Nec obstat quod hoc casu fiscus excluderetur à tributo, cuius contrarium videtur verius, quia fiscus & ecclesia æquiparantur, *l. fin. C. de sacrosf. eccl.* & vnus priuilegiatus contra alterum suo priuilegio non vtitur, *l. sed & milites, §. coæqualitas, ff. de excusat. tut.* Quia prædicta † regula æquiparationis non est vera in omnibus, vt late docet Curt. sen. *in consil. 10. n. 3.* Addo, 48
quia in dubio iudicatur contra fiscum, *l. non dubium, ff. de iure fisc.* sed in dubio iudicatur pro ecclesia, *l. sunt personæ, ff. de relig. & sumpt. funer.* Item quia † æquiparatio solum potest procedere in iis, quæ iurisdictioni 49
temporali sunt subiecta, in quibus Imperator potuit disponere, & æquiparationem facere; secus est super rebus ecclesiæ, ex reg. *d. c. ecclesia sancta Maria.* & quod ecclesia † sit semper præferenda fisco, latè docuit Oldendorpius *in tractatu de iure, & æquitate, cap. 10.* Item 50
ex eo solo, quod bona reperiantur † in æstimo descripta, verior est sententia, vt nulla hypotheca inducatur, Bartol. *in d. consil. 180. n. 4. parte 1.* Alciat. *in l. placet, in ver. extraordinarium, C. de sacrosf. eccles.* qui ad hoc citat Baldum, & Aretinum, & omnes citat, & sequitur Octauian. Vulpell. *in tractatu de libert. ecclesiastica, parte 2. n. 1.* ergo descripti in æstimo remanent † obligati so- 51 52
lum in actione personali ad contribuendum; ergo fiscus nihil damni patitur, dictis bonis in ecclesiam translatis, super quibus directam actionem exercere non potest: is qui alienauit in ecclesiam, vel personam ecclesiasticam, semper remanet obligatus, quia reperitur in æstimo descriptus, *auth. sed & pericula, C. sine censu, vel reliq.* & præcise Castrensi. *in l. 2. n. 3. C. eod. tit.* dicit enim, est in electione exactoris, vel alienantem in æstimo descriptum exigere, vel acquirentem, si sit de facili conueniendus, ecclesiasticos autem non posset conuenire coram iudice laico, *c. 2. de foro compet.* sed proprius iudex iudicabit secundum ius canonicum, & ita inspecta dispositione pręfatorum Conciliorum, & Decretalium. Et quatenus de iure ciuili posset agi in subsidium contra possessorem bonorum, in quem sunt translata per obligatum alteri in actione personali, sicut dicimus de remedio † *legis 2.* 53
C. de rescind. vendit. dari contra tertium possessorem in subsidium, ex reg. *l. in causæ, §. interdum, ff. de minor. & l. plane, § qui rogatus, de legat. 1.* Couar. *lib. 2. var. resolut. cap. 3. n. 10. verf. tertia conclusio.* tamen hæc actio † subsidiaria non potest exerceri contra ecclesiasticos, quia per talem dispositionem impediretur libertas ecclesiastica contra iura expressa. 54

Quare cum hæc secunda opinio nullo innitatur certo fundamento, remanet prima opinio absolute vera de iure, & qui contra eam auderet, meminerit *Bullæ in cœna Domini* etiam contra consulentes publice, vel priuatim editæ.

Ex quo infertur primò errare dicentes, dictam primam opinionem procedere solum in bonis, quæ transferuntur † in ecclesiam titulo spirituali; puta propter primitias, & decimas, & huiusmodi, vel propter sacerdotium adipiscendum ad titulum patrimonii, vel propter ecclesiam ædificandam; secus in reliquis, Niger *in d. extrauaganti vnica, n. 241. & plur. seq.* Quia, vt supra docuimus, non est maior nec diuersa ratio vnius ab altero; ergo idem est ius dicendum. 55

Secundo infertur errare dicentes, quod vbi extat consue-

56 consuetudo † collectandi bona ecclesiæ, ipsa seruanda est, vt in consuetudine generali, quod bona emphyteotica ecclesiarum collectentur, respondit Alex. *in consil. 101. n. 11. vol. 1.* & per Syluan. *in consil. 9. n. 9. in 7. fundamento.* Io. de Amicis *in consil. 8. n. 9. & plur. seq.* & ita seruatur Perusii, secundum Bartol. quem refert, & sequitur Ruyn. *in consil. 111. n. 10. vers. est in hoc casu verum, vol. 5.* & ita tenet quoad bona postea acquisita per clericos Marcambrun. *in consil. 40. n. 120. & seq. & n. 157.* late Natta, de consuetudine antiquissima *in consil. 501. & consil. seq.* Quoniam nulla consuetudo, vel statutum valet contra ecclesiam, & ecclesiasticas personas, *auth. item nulla communitas, C. de episcop. & cleric.* & contra huiusmodi consuetudinem respondet Ruyn. *in consil. 117. in fine, vol. 4.* etiam in bonis patrimonialibus laicorum, late Thobias Nonius *in consil. 102.* & Riminald. iun. *in consil. 25. n. 25. & seq vol. 1.*

Tertio infertur errare dicentes, quod stante statu-
57 to, † vt omnia prædia ciuium sint tributaria, & sic affecta hoc onere, tunc transibunt in ecclesiasticos etiam cum prædicto onere, prout de consilio ponit Bartol. *in d. l. rescripto, §. fin. ff. de muner. & honor.* quod consilium acceptarunt, & exequuti sunt Perusini, & opinionem Bartoli seruari in practica, dicit Bald. *in consil. 280. vol. 2.* & eius opinionem esse communem, testatur Socin. *in consil. 12. vol. 4.* cum aliis ad hoc relatis per Tessaur. *in d. decis. 234. n. 5.* Quia Bartoli opinio, & consilium est magis communiter reprobatum, vt testatur Ruyn. *in dict. consil. 117. num. 8. volum. 4.* quia tale statutum diceretur factum in fraudem, & indirecte contra libertatem ecclesiasticam, vt probat Felyn. *in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ, n. 76.* & contra Bartol. tenet Bald. *in l. neminem, C. de sacros. eccles.* idem Bald. & Castrens. *in d. l. placet.* Archidiacon. Io. Andreas, & Geminian. *in c. 1. de vita & honest. cleric.* Ias. *in l. placet, in 1. lect. col. pen. & in 2. lect. col. fin.* cum aliis relatis ad hoc per Tessaur. *in d. decis. 234. n. 5. prope finem.* quia licet
58 huiusmodi † tributa habeant causam de præterito ex forma statuti, tamen formam habent postquam res est facta ecclesiæ, quo tempore non potest formari obligatio, quia reperitur persona quæ non potest affici, & res mutauit statum, *l. seruus Stichus meus, ff. de manumiss. test.*

Quarto infertur errare dicentes, quod ad hoc vt
59 prædia translata † in ecclesiam, & ecclesiasticos fiant tributaria, poterit quilibet ciuis, & Comitatensis donare Communitati omnes possessiones, quas habent, nominatim distinguendo per confines, & illas possessiones postea capiebant ab eadem Communitate sub tributo, & censu, sicut fecerunt Eugubini, vt dicit Bartol. *in d. l. rescripto, §. fin.* & videtur sequi Niger *in d. extrauag. vnica, n. 191. de vita & honest. cleric.* quia illum casum non improbat. Sed est omnino falsus, quia etsi fierent mille statuta huiusmodi, quæ valida sint ab initio, statim quod bona transeunt de persona subdita statuentibus ad priuilegiatam iure diuino, sicut sunt ecclesiæ, & ecclesiastici, bona ipsa mutant statum, & eorum iura augentur ex priuilegio personæ in quam transferuntur, vt late scripsi nuper in superiori casu.

CASVS XII.

Clericum habentem bona communia cum fratre non teneri soluere collectas, & alia munera laicorum, pro parte sua.

SVMMARIA.

1 *Clericus habens bona communia cum fratre, tenetur ad munera pro ea parte.*

2 *Clericorum priuilegio non debet vtilitas publica vacillare.*

3 *Clericorum fratres tenentur ad onera ciuitatis pro parte sua.*

4 *Fallit si materia est indiuidua.*

Clericus † habens bona communia cum fratre, 1
vel cum alio pro indiuiso, pro parte fratris, vel alterius tenetur soluere collectas, & alia munera. Specul. *de cleric. coniugat. §. vnic. n. 13.* & iudex ex officio suo diuidet, *l. 1. & 2. C. quando, & quibus quarta pars deb. ex*
bonis decur. lib. 10. quia propter priuilegium † clerico- 2
rum non debet publica vtilitas vacillare, arg. *l. 2. in fine, C. de priuileg. scholar. lib. 12.* & hanc opinionem tenet Luc. de Penn. *in l. fin. in fin. C. de annon. & tribut. lib. 10.* Felyn. *in c. 1. col. 5. de præscription.* Dec. *in l. si emancipati, col. 4. C. de collation. & in auth. cassa, col. 2. C. de sacros. ec-*
cles. Vbi quod fratres † clerici tenentur ad onera ciui- 3
tatis, licet clerici pro parte sua non tenerentur, quan-
do materia est diuidua, secus † si esset indiuidua, *l. si* 4
communem. & ibi Angel. ff. quemadmodum seruit. amitt. l. loci corpus, §. si fundus, ff. si seruit. vindic. c. pen. de concess. præbend. l. 1. & 2. C. si vnus ex plurib. gloss. *in c. vnic. in ver. ecclesiasticus, de iure patronat. lib. 6.* cum concordantibus per Dec. *in d. auth. cassa.* Niger *in extrauagant. vnic. de vita & honest. cleric. n. 263.*

CASVS XIII.

Statutum, quod emphyteutæ & coloni ecclesiarum teneantur ad tributa, & collectas, non valet.

SVMMARIA.

1 *Emphyteutæ ecclesiæ tenentur ad collectas, & tributa.*

2 *Dominium vtile, quod habent emphyteutæ ecclesiæ, est mere laicum & prophanum.*

3 *Statuta generalia laicorum comprehendunt emphyteutas ecclesiæ.*

4 *Emphyteuta ecclesiæ non gaudet præscriptione illius.*

5 *Ius retractus an habeat locum in emphyteusi ecclesiæ.*

6 *Emphyteuta ecclesiæ an debeat grauari duplici onere.*

7 *Onus duplex aliquando in rebus imponitur.*

8 *Collectæ soluuntur ab emphyteuta ecclesiæ, habita ratione eius quod soluitur directo domino.*

9 *Collectæ soluuntur ratione fructuum.*

10 *Ecclesia habens emphyteusim à laico, non tenetur ad collectas.*

11 *In collectis exigendis attenditur actus exactionis, non potentia.*

12 *Charitatiuum subsidium, quod imponitur ab ecclesiastico, cedit suo emphyteutæ.*

13 *Coloni ecclesiarum tenentur ad collectas, & onera pro rata fructuum ad se spectantium.*

14 *Satutum de collectis & oneribus specialem mentionem faciens de emphyteutis & colonis ecclesiæ non valet.*

15 *Ecclesia dicitur grauari per indirectum in suis colonis & emphyteutis.*

16 *Statutum dicitur contra libertatem ecclesiæ, quando propter ipsum ecclesia minus vendit.*

17 Sta-

17 *Statutum faciens præiudicium bonis ecclesiæ per indirectum non valet.*

18 *Emphyteotica bona ecclesiæ subiacent statutis laicorum solum respectu successionis.*

19 *Princeps non potest disponere specialiter super vtili dominio bonorum ecclesiæ.*

20 *Ecclesia neque secundario, & per indirectum à laicis potest pati damnum.*

21 *Ecclesia primario dicitur lædi, quando laici retraherentur à contrahendo secum.*

22 *Coloni ecclesiarum non ligantur statutis, & edictis laicorum.*

23 *Coloni ecclesiarum non semper tenentur ad onera.*

24 *Colonos ecclesiarum teneri ad onera in subsidium tantum, sicut ecclesiasticos, qui defendant.*

1 Licet emphyteutæ † ecclesiæ teneantur ad collectas, & tributa, vt firmarunt grauiores viri, Andr. *in tit. quæ sint regalia, in ver. & plaustrorum, n. 57.* Luc. de Penn. *in l. 1. col. 1. verf. vnde si res, C. de imponend. lucr. description. lib. 10.* Felyn. *in c. ecclesia sanctæ Mariæ, n. 99. in princip. de constit.* post Federic. de Sen. *in consil. 111. quæstio talis est.* quem sequitur Albert. Brun. *in tractat. de statuto exclusiuo fœminarum propter mascul. quæst. 22. n. 110.* cum aliis multis congestis ad hoc per Octauian. Vulpell. *in tract. de libert. ecclesiastic. parte 3. n. 22.* & per Valasch. latissime *de iure emphyt. quæst. 17. n. 11. & plur. seq.* Quia do-
2 minium † vtile, quod habent emphyteutæ ecclesiæ,
3 est mere laicum, & profanum, ideo subiectum † legibus Principum secularium, generaliter loquentibus, Ancar. *in consil. 443. incip. ista domina, n. 3. verf. non obstat.* Barbat. *in consil. 14. scribit propheta, n. 5. vol. 1.* quia plura ad hoc cumulat Castrens. *in consil. 194. viso. col. fin. vol 1.* Cuman. *in consil. 84. quia causa, col. 1.* Alex. *in consil 9 ponderatis, col. 2. vol 5.* Festat. *in tract. de collect. part. 2. cap. 4. n. 24. & in parte 4. cap. 2 n. 43.* considerat, quod persona, à qua sumit originem collecta, reperitur subiecta, item quia ipse in æstimo descriptus, vel describendus
4 est, propterea tenetur ad onus. Nec regulatur † à iuribus & priuilegiis quibus gaudet ecclesia: nam contra ipsos ratione istius vtilis dominii currit præscriptio temporis, quod contra alios priuatos, Bartol. *in l. si publicanus, §. in vectigalibus, ff. de publican.* Balbus *in tract. de præscription. prima parte quinta principal. in prin-*
5 *cip. n. 19 & 20.* Item ius † retractus habet locum in emphyteusi ecclesiæ super vtili dominio. Tiraquell. *de retractu lib. 1. §. 1. gloss. 3. numer. 3.* & latius *in §. 1. gloss. 13. numer. 8. & 9.* cum aliis per Valasc. *in dict. quæstion. 17. numer. 14.*

Nec obstant allegata per Bartol. *in l. priuata, C. de excusat. muner. lib. 10.* quem sequuntur Eugen. *in consil. 96.* & *consilium 2.* incerti auctoris *post tractatum de collectis Petri de Vbaldis.* & per Andream Fachinæum *in suis controuersiis iuris, cap. 91. libri primi.* Quia hæc opinio Bartoli est communiter reprobata, vt testantur Valasc. *in d. cap. 17. n. 15. verf. quibus accedit, in fine.* & nouissimi addentes ad Bartol. *in d. l. priuata.* & ita in practica obseruatur, vt per eundem Valasc. *in d n. 15 prope finem.* Et per Nigr. *in extrauag. vnic. de vita & honest. cleric. n. 306. in fine.* vbi de communi contra Bartol. & de consuetudine approbata testatur. Et illa allegata, ne em-
6 phyteuta † ecclesiæ grauetur duplici onere, iure non
7 subsistunt; Primo, quia aliquando duplex onus † eisdem rebus imponitur, vt in bonis curialis decedentis absque filio, vel herede curiali: præstatur enim ex his quarta curiæ, & onus descriptionis quatuor siliquarum, *l. 1. & 2. Cod. quando & quibus quarta pars deb. libr. 10. gloss. in rubric. & in l. 1. Cod. de imponend. lucrat. descript. libr. 10.* cum aliis similibus per Luc. de Penn. *in l. litibus, in fine, Cod. de agric. & censit. libr. 11.* Item quia in casibus, in quibus pro bonis emphyteoticariis ecclesiæ soluerentur † collectæ, & huiusmodi, ne grauarentur du- 8
plici onere, esset habenda ratio eius quod soluitur directo domino, vt per eundem Luc. de Penn. *in dict. l. litibus, in fine.* & per Nigr. *in dict. extrauagant. vnic. num. 309. versicul. in casibus tamen.* & per Boss. *in titul. de principe, numer. 123. & numer. 120. versicul. intellige deductis oneribus.* Nec valet quod res ecclesiæ est immunis à collectis, ergo & eius possessores, quia ipsæ † soluuntur 9
ratione fructuum, & vtilis dominii, vt dixi, quod residet penes subditum. Vnde si ecclesia habet emphyteusim † à laico, etsi habeat vtile dominium, tamen 10
quia non est subdita, non potest collectari: vt dixi in præcedenti casu. Nec valet ratio incerti auctoris *in d. consil. 2. n. 4.* post *tractatum de collectis Petri de Vbaldis*, quod emphyteuta ecclesiæ potest collectari ab ecclesiastico; ergo non à laico. Quia in collectis † exigen- 11
dis attenditur actus exactionis, non autem potentia. Vnde si fuit exactus ab ecclesiastico, habebitur ratio illius exactionis, ad ratam quæ contingit dictis emphyteutis pro oneribus laicorum. Sed quia illud charitatiuum † subsidium, quod imponitur ab ecclesia- 12
stico, cedit emphyteutæ, Remig. de Gonis *in tract. de charitatiuo subsidio, quæst. 55.* Ideo si in actu non soluit, poterit cogi ab exactoribus laicis. Item licet † coloni 13
ecclesiarum teneantur ad collectas, & onera prædicta pro rata fructuum ad se spectantium, Geminian. & Franch. *in c. quamquam, de censib. lib. 6.* Io. Vincent. de Anna *in singulari 99.* qui multos alios congerit. Io. Anton. de Nigr. *in d. extrauagan. vnic. n. 306. de vit. & honest. cleric.* post Federic. de Sen. *in d. consil. 111. incip. Quæstio talis est.* & alios quos citat, & hanc esse communem opinionem testatur Vincent. Carroc. *in tract. de locat. & conducto. in tit. de collectis, à n. 20. infra cum multis suis ampliationibus & declarationibus.* & ita est casus decisus, vt per Tesaur. *in decis. Pedemont. 116.* & vide etiam ad hoc *decis. Neapol. 107. Vincent. de Franch.*

Nihilominus statutum, † expressam mentionem 14
faciens de emphyteutis, & colonis ecclesiarum, vt tenerentur ad tributa, & collectas, nullo modo valet: hoc enim casu omnes fatentur, quod quando emphyteutæ & coloni prædicti nimium grauarentur, tunc ecclesia † per indirectum afficeretur, Federic. de 15
Sen. *in d. consil. 111. col. 5. in fine, verf. item quæritur.* dicit, quod si dominus temporalis videns non posse ecclesiam directo grauari, nec expresse, nimium grauaret rusticos ecclesiæ, & sic indirecte contra libertatem ecclesiasticam, ita quod ecclesia non inueniret qui vellet laborare suas possessiones, hoc casu Episcopus non debet tolerare, quia est per indirectum contra libertatem ecclesiasticam, & sequitur Felyn. *in dict. cap. ecclesia sanctæ Mariæ, numero nonagesimo nono.* Sed si fierent statuta expressam mentionem facientia de huiusmodi emphyteutis, & colonis, tunc ipsi retraherentur à conducendis bonis ecclesiæ, vel satis viliori pretio cōtraherent, & sic ecclesia læderetur, quo casu omnes concludunt, in similibus terminis statuta non valere. Baldus *in consilio trigesimo primo, statuto ciuitatis, volumine primo.* vbi considerat, statutum † esse 16
contra libertatem ecclesiæ, quando vigore ipsius ecclesia minus vendit, pluris enim venditur res libera, quam onerata natura, lege, vel pacto,
pro

pro quo dicit esse casum *in l. si venditor, ff. de seruis exportand.* & hanc rationem in materia locationis considerauit Franch. *in d. decis. 107. nu. 8.* post Dec. quem allegat *in d. consil. 48. nu. 5.* Ancaran. *in consil. 13. super dub. 10.*
17 quod non valet statutum, † mandans solui debere duodecimam pro blado ad molendinum portato per portam pistoriensem, quia per indirectũ affert præiudicium molendino Ecclesiæ, extra illam portam existenti: Addit etiam, quod non ligat laicos bladum ad illud molendinum ferentes, & licet verba dirigantur in personas subditas, tamen effectus lædit Ecclesiæ libertatem, & damnum affert Ecclesiæ: & in casu proposito plurimum læderetur Ecclesia, cum statutum laicorum expresse de colonis & emphyteutis Ecclesiæ loqueretur, vnde Riminal. Iun. *in consil. 447. vol. 4. dum in. num. 20.* sequens consilium Ancarani *125.*
18 *visis, & diligenter, col. fin.* quod bona † emphyteutica Ecclesiæ subiaceant statutis laicorum quãtum ad ordinem succedendi, vt quo ordine succedunt masculi, & fœminæ, in aliis bonis, eodem ordine succedant in dictis bonis emphyteuticis, quia tractatur de succedendo illi vtili dominio, quod laicum est, subdit ibi Riminald. *num. 24.* quod hoc procedit, quando statutum generaliter loquitur, & nullam mentionem expressam faciat de Ecclesia, vel eius bonis, & personis, qua ratione Riminald. dicit, quod cum spurius non potest in bonis Ecclesiæ institui, intelligitur specialiter, instituendo eum in bonis emphyteuticis Ecclesiæ, sed bene spurius poterit institui heres generaliter in omnibus bonis, & ita succedet etiam ad dicta bona emphyteutica.
19 Ex quo infertur errare eos, qui dicunt † Principem posse disponere super vtili dominio bonorum Ecclesiæ in emphyteusim concessorum, cum dominium sit laicale, & Princeps potest super eo statuere, & ordinare quamdiu durat apud laicum, vt respondit Ancar. *in consil. 124 in fin. & in consil. 433. nu. 2.* & sequitur Natta *in consil. 14 per tot. & in consil. 312. & in cõsil. 280 n. 3* Bursat *in consil. 140. num. 25. vol. 2.* quia ex qualibet dispositione speciali laicorum Ecclesia pateretur interesse, quo casu laici nihil quicquam directe vel indirecte statuere queunt. *auth. cassa, C. de sacrosanct. Eccles. & cap. Ecclesia sancta Maria, de constitut.* plura ad hoc cumulat
20 Syluan. *in d consil. 9. num 12.* Nec valet responsio † dicentium, quod in huiusmodi statutis Ecclesia secundario læderetur: Nec esse hoc attendendum, quia quę secundario eueniunt, nõ sunt in consideratione, *l. 1. ff. de auctorit. tut.* cum aliis per Ias. *in l. quoties, col fin. C. de iudic.* nec dicitur detrimentum eius, qui secundario læditur, Felin. *in cap. cum M. col. 13. de constit.* & ita in his terminis considerat Balb. *in tract. de præscript. in 1. part. 5 principalis, in princ. num. 20.* quia quomodolibet lædatur Ecclesia, siue in maximo, siue in minimo, siue directe, siue indirecte, siue primario, siue secundario, nullo casu statutum laicorum sustinetur, *c. quanquam, de priuileg. c. statutum, de hæret. lib. 6* siue id fiat verbis expressis, siue verbis velatis, semper idem est, *c. clericis, §. fin. & § nos igitur, de immun. Eccles. lib. 6.* Nec est verum, quod in his terminis coloni, & emphyteutæ Ecclesiarum primario læderentur, Ecclesiæ vero secundario:
21 Quia imo Ecclesiarum † primario interesset, laici enim retraherẽtur à conducendis bonis ipsius, aut viliori pretio contrahere vellent, quo casu considerarunt Dd. Ecclesiam satis lædi si vigore ordinationis laicorum, non ita facile inueniret laicos secum contrahere volentes, Ioan. de Amic. *in consil. 18. num. 5.* Bursat. *in consil. 42. num. 19. vol. 1.* Ias. *in l. 2. col. fin. C. de indict. viduit. toll.* Cotta *in suis memor in ver. colonus*, Ioan. Vincent. de Ann. *in d. sing. 99.* & latius aliis in terminis colonorum † Ecclesiæ, quod non ligentur statutis & e- 22
dictis laicorum, siue generaliter facta sint, siue specialem & expressam de iis mentionem fecerint. Surdus *in consil. 301. à num. 74. ad fin. vol. 3.* qui respondet omnibus contrariis.

Neq; obstat, quod cũ coloni, & emphyteutæ prædicti teneantur ad præfata onera, vt dixi in principio, ergo super eisdem possint statuta fieri: Quia † ipsi 23
non semper sunt ad eadem onera obligati. Non enim tenentur extra casus à iure permissos, Bursat *in consil. 29. per tot. vol. 1.* Item non tenentur quando ista onera essent imposita respectu bonorum, & non fructuum, Decian. *in consil. 51. num 14. vol 3.* Anguisola *in consil. 52. num. 100 vol. 3.* Riminald. Iun. *in consil 353 num. 178 vol. 4.* & ita est communis opinio, vt testatur Carroc. *in d. tract. de locat. tit. de collectis, num. 40.* Nec desunt † etiam, 24
qui intelligant supradictam primam opinionem, vt scilicet emphyteutæ, & coloni Ecclesiarum solum teneantur contribuere in subsidium, sicut tenentur etiam ipsæ Ecclesiæ, sc. tribus concurrẽtibus, quod bona laicorum non sufficerent; Item causa esset valde necessaria, & miserabilis; Item interueniret licentia Summi Pontificis, prout ad hoc congerit multos idem Carroc. *in d. tit. de collectis, num. 37.* & si tenerentur ex statuto prædicto, essent obligati emphyteutæ, & coloni prędicti in omni casu, & ita iura Ecclesiæ directo efficerentur deteriora: Ideo concludendum est statutum istud nullo modo valere.

CASVS XIV.

Statutum quod pro relictis soluatur gabella, non habet locum in relictis ad pias causas. Et quid in legatis sub hac conditione.

SVMMARIA.

1 *Statutum quod relictis soluatur gabella, non habet locum in relictis ad pias causas.*
2 *Etiamsi verbis generalibus sit factum.*
3 *Statutum laicorum non potest limitare expensas funerũ.*
4 *Argumentum de lege ad pactum an valeat, & num. 7.*
5 *Pactum potest fieri, vt bona, quæ transferuntur in Ecclesiam, teneantur ad gabellam.*
6 *Ecclesia tenetur soluere collectas de legato sibi facto sub hac conditione.*

HOc statutum † nullatenus valere, firmauit Bald. 1
in tract. de statutis, in ver gabella, num 10 & in consil. 132. casus quidam vocatus, vol 3. Cardin. *in consil. 66. in dubio præmisso, circa fin.* vbi quod nõ valet statutum diminuens legata ad pias causas. Dec. *in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, num. 193. de constit.* & ibi Felin. *num. 94.* latissime disputat statutum non valere, quod de legatis ad pias causas soluatur gabella, & licet eius disputatio respiciat casum, quando expresse diminuitur per statutum de legato prædicto: tamen idem est si tacite sub generalibus † verbis, per rationes sæpius inductas in 2
præcedentibus, quod non potest expresse fieri, nec tacite intelligitur factum, confert etiam ratio Romani pro hac opinione *in sing. 358. incip. reuerendissimus*, vbi quod laici non possunt per statutum † diminuere ex- 3
pensas, funerum, quia hoc esset resecare res pias, quod non conuenit eorum iurisdictioni: quicquid dixerit in hoc casu Octauian. Vulpell. *in tract. de libert. Ecclesiast. part. 1. num. 8.* de quo inferius scribam *casu 54.*

D Sunt

Sunt tamen qui contrariam sequuntur senten-
4 tiam, ea moti ratione, quia lex, † & pactum æquiparantur, & omne id, quod pacto fieri conceditur, à lege etiam, & Principe, qui est lex animata in terris, fieri non prohibetur, *c. quæ contra mores, dist. 8.* sed per pa-
5 ctum † potest fieri, vt Ecclesia in quam transferuntur bona, teneatur ad gabellam, *l. si quis ita, C. de pact. inter empt. & vendit. c. vtrum, de condit. appos. c. cum dilectus, de donationib.* & scribit Socin. *in consil. 12. vol. 4.* ergo idem potest fieri per statutum. Ideo dicunt, quod quando
6 testator † legat fundum Ecclesiæ, seu clerico, & disponit, quod pro dicto fundo Ecclesia teneatur soluere collectas, tunc Ecclesia, & Ecclesiastici tenentur soluere, vt tenet Pet. de Ancar. *in cons. 217. incip. dubium facit in prædicta quæstione*, & post Felin. & alios sequitur Ioan. Ant. de Nigr. *in extrauag. vnic. de vita, & honest. cleric. nu. 253.* in tantum, vt si Ecclesia, cui sunt relicta onera sub prædicta conditione, non subeat onera, licitum sit laico propria auctoritate capere, Host. *in c. dilectus, de donat.* Host. & Io. And. *in c. verum, de foro compet.* & Nigr. post Ancar. & Felin. vbi supra.

7 Ego autem admitto limitationem, & fateor † Ecclesiam teneri soluere gabellas de sibi relictis sub hac conditione soluendi. Felin. *in d. c. Ecclesia sanctæ Mariæ, num. 77. & in consil. 45.* Affl. *in tit. quæ sint regal. §. & plaustrorum, nu 42. & in §. extraordinaria, num. 38. & seq.* sed nego ex ea conditione, & pacto posse inferri ad validitatem statuti. Quia vbi dominus paciscens perpetuum imponit onus super rebus suis, licet Ecclesia cum illo onere res adipiscatur, tamen non potest dici læsa clericorum immunitas, neque Ecclesiæ libertas coarctata, quæ non est immunis à contractibus, sed quando bona Ecclesiarum à statutis & legibus laicorum Principum ad huiusmodi cogerentur, secus esset dicendum, & Ecclesiæ libertas restringeretur; ergo de vno ad aliud non est arguẽdum, & ita respondet Abb. *in consil. 26 vol. 1.* quem sequitur in his terminis Cardinal. Alban. *in tract. de immunit. Eccl. nu. 85.* & quomodo argumentum non valeat de pacto ad statutum, dixi supra *casu 6.* & vide ad hoc Surd. *in consil. 2. num. 28. & seq. vol. 1.*

CASVS XV.

Abolitionem delictorum generaliter factam per Principem laicum, in nullo casu comprehendere clericos.

SVMMARIA.

1 *Iudex secularis an possit clericos criminum reos absoluere.*
2 *Abolitio criminum generaliter solet concedi per Principem ob publicam lætitiam.*
3 *Princeps an possit concedere abolitionem generaliter clericis delinquentibus.*
4 *Delictum semel per abolitionem dispensatum, habet vim absolutoriæ.*
5 *Clerici delinquentis bona publicanda, an sint applicanda fisco seculari, vel Ecclesiæ, & num 22.*
6 *Abolitio generalis Principis, an absoluat clericos reos à publicatione bonorum.*
7 *Clericorum delinquentium bona publicantur per Regem in regno Franciæ.*
8 *Clerici assassini puniuntur per iudicem laicum sine degradatione.*
9 *Abolitio generalis propter publicam lætitiam extenditur etiam ad reos existentes in carceribus.*
10 *Et quando non habet effectum extinguendi delictum, saltem deseruit pro saluo conductu.*
11 *Abolitio quomodo differat ab indulgentia.*
12 *Indulgentia Principis omnino extinguit delictum.*
13 *Glossa in authent. clericus, in ver. & si reus, C. de Episcop. & cler. est communiter reprobata.*
14 *Delicti gratia, siue indulgentia à non suo iudice lata, non valet.*
15 *Principes laici, cur non possint indulgere clericis delinquentibus.*
16 *Delictorum gratia, indulgentia, siue abolitio non valent extra territorium.*
17 *Iurisdictionem si duo habent mixtim, potior est conditio prohibentis.*
18 *Consuetudo Franciæ de publicandis bonis clericorum per laicos est contra libertatem Ecclesiæ.*
19 *Ecclesia habet fiscum.*
20 *Clerici bona publicanda, sunt applicanda Ecclesiæ.*
21 *Ecclesia super bonis clerici semper præfertur fisco Imperii.*
22 *Ecclesia præfertur fisco seculari in bonis confiscatis pro crimine hæresis.*
23 *Episcopus in clericos delinquentes habet merum imperium.*
24 *Beluga opinio reprobatur de confiscatione bonorum clerici per fiscum laicum.*
25 *Abolitio generalis non comprehendit reos criminis assassinii.*
26 *Secus indulgentia.*
27 *Clerici assassini non puniuntur per laicum, nisi præcedat sententia iudicis Ecclesiastici.*

GLossa *in auth. clericus, in ver. et si reus, C. de Episcop. & cleric.* affirmat iudicem † secularem posse clericos 1
criminum reos absoluere, licet non possit condemnare, & cum aliquando soleant Principes ob aliquam publicam lætitiam, abolitionem † concedere, & re- 2
mittere pœnam delinquentibus, *l. generalis, C. de sent. pass.* Angel. *de malefi. in ver. nec non ad querelam, n. 75. versic. quæro an abolitio*, Carrer. *in pract. crim. in tract. de homicid. §. 29. nu. 8. & nu. 13.* Clar. *in pract. crim. quæst 59. versic. scias autem.* Ideo dubitatum est per Clarissimos Dominos scribentes vltra montes, vtrum illa ipsa abolitio comprehenderet † clericos delinquentes, ita quod stante 3
ipsa generali gratia, iudex Ecclesiasticus, cui specialis est cura puniendi clericos delinquentes, non possit vlterius super delictis ipsorum procedere. Nam delictum † semel per abolitionem dispensatum, vim 4
habet absolutoriæ, nec vlterius de eo quæri potest, vt probant Addentes ad Steph. Aufrer *in repet. clem. 1. de offic. ordin. super quæst. 2. in fin.* allegantes Francis. Marc. *in decis. Delphin. 700 nu. 7.*

Et partem huius casus affirmatiuam defendit idem Franc. Marc. pro qua dicit esse decisum in Parlamento Delphinali, vt *decis. 314. part. 1.* allegat *decis. Guid. Pap. 552.* & hanc partem tenet idem Aufrer. *in tract. de potestate secularium Ecclesiasticos, reg. 4. fallent. 2.* licet contrarium sentiat *in repet. d. clem. 1. de offic. ordinar. in d. quæst. 2. num. 135. & plur. seq.*

Pro confirmatione huius opinionis possunt cumulari plures articuli similes. Primus articulus est, quando clericus † committit delictum propter quod 5
eius bona publicanda essent, tunc pertinebunt ad fiscum Principis secularis, vt per Peregr. *de iure fisci, lib. 1. tit. 2. nu. 109. & seq.* quia vt ipse prius scripserat Ecclesia non habet fiscum; ergo prædicta abolitio † generalis 6
saltem

saltem absoluet clericos à publicatione bonorum pro ipso delicto facienda, & pro hoc facit *c. si quæ causa. §. his itaque, 11. q. 1.* ibi clerici ex officio suo Episcopo suppositi, ex possessionibus autem prædiorum sunt Imperatori obnoxii. & *c. si de morte, 23. q. 8.* ibi temporalia penitus abiiciunt, ne eorum occasione legibus Imperatorum obnoxii teneantur, & text. *in c. si Episcopus, 18. distinct. & c. de rebus, 12. q. 2.*

Et quod in regno Franciæ Rex ipse de generali, & antiqua consuetudine in casibus publicet bona im-
7 mobilia † clericorum delinquentium, testantur Ioan. Andr. *in addit. ad Spec. in tit. de feud. §. pen. vers. 41.* Oldrad. *in consil. 17.* Petrus de Ancar *in reg. ea quæ, de reg. iur. lib. 6. in 22. quæst.* Stephan. Aufrer. *in d quæst. 2. vers. secundo videtur,* Benedict. *in cap. Raynutius, in ver. & vxorem,* vbi tractat materiam successionis ab intestato, *num. 240.* Francisc. Marc. *in decis. Delphinal. 234. & decis. 514. part. 1.* Capella Tolosan. *in decis. 150.* & ibi Aufrer. *in addition.* Boer. *in decis. 26. nu. 9.* propter quam rationem præfati Dd. firmant conclusionem, Regem posse abolitionem criminum in hoc casu, etiam clericis concedere.

Secundus articulus est, quia si clerici commiserint
8 assassinium, possunt puniri per iudicem † laicum, etiam sine degradatione, per *c. 1. de homic. lib. 6.* vbi quod ipso iure sunt degradati, & ibi Lapus, & Gemin. *in fin.* Marsil. *in l. vnic. num. 107. C. de raptor. virgin.* Grammat. *voto 8. & voto 11.* Capyc. *decis. 155. num. 26.* Boer. *decis. 69. num. 18.* cum aliis per Bernardum Diaz relatis *in sua practica canonica, cap. 96. num. 4.* & ibi Ignatius Lopez *in addit.* alios congerit; ergo saltem in hoc casu abolitio clericos huius generis delinquentes comprehendet, qui immediate sub laicorum protectione existunt.

Confirmari etiam potest hæc opinio, quia abolitio
9 generalis † ob publicam lætitiam tantæ est efficaciæ, & virtutis, vt extendatur etiam ad delinquentes in carceres detrusos. Ioan. Andr. *in addit. ad Specul. in rubr. de solutionib.* Bald. *in consil. 255. vol. 3.* Alex. *in l. de pupillo, §.*
10 *si pluribus, ff. de noui oper. nunt.* Et quando abolitio † generalis non posset habere effectum extinguendi delictum, saltem habebit effectum guidatici, & salui conductus perpetui, ex his quæ congerit Lud. à Pegu era *in decis. crimin. c. 39. nu. 10.*

Ego credo (salua reuerentia tantorum Patrum) in resolutione horum articulorum prius aduertendam
11 esse differentiam inter abolitionem, † & indulgentiam, siquidem abolitio nō extinguit crimen, sed tantum instantiam iudicii, ita dicunt August. *in addit. ad Angel. de malefic. in d. ver. nec non ad querelam, nu. 79.* Carrer. *in pract. crimin. in tract. de homicid. versic. 29. excusatur, nu. 9. & seq.* quos, & alios refert, & sequitur Farinac. *in sua praxi crimin. tit. de inquisit. q. 6. nu. 61.* vnde quia abolitio conceditur ob publicam lætitiam transacta lætitia infra triginta dies, potest accusator de nouo accu-
12 sare, *l. si interueniente, ff. ad Turp.* sed indulgentia † Principis omnino extinguit delictum, Couar. *lib. 2. variar. resol. c. 10.* Cephal. *in consil. 34. nu. 14.* Abb. *in c. tuæ, de procurator.* gloss. *in cap. de his, de accusat.* vbi inquit, diuina clementia non patitur peccata dimissa iterum venire in vltionem, Matth. Boys *in addit. ad Stephan. Aufrer. in d. clem. 1. de offic. ordinar. super d. quæst. 2. post fin. in 1. additione.*

Quærere igitur an Princeps secularis possit concedere abolitionem clericis delinquētibus, ad effectum ne vlterius possit cognosci de delictis, inutiliter fit, cum etiamsi posset abolitionem concedere, alia vlterior criminalis instantia debeat inchoari. Videamus igitur eosdem articulos sub titulo indulgentiæ.

Et quidem negatiua pars verior est de iure, & certior in conscientia. Primo Bald. *in d. auth. clericus, C. de Episcop. & cleric.* dicit illam glossam † esse falsam, quia 13
illa absolutio non valet ex defectu iurisdictionis, & comprobatur per *c. nullus, 11. quæst. 1. & c. nullus, de foro compet.* vbi gratia † non valet ex defectu iurisdictio- 14
nis, & *c. quod autem, de pœnitent. & remiss.* vbi indulgentia in foro pœnitentiali, à non suo iudice, non tenet, & ibi notat Abb. quod forus pœnitentialis regulatur secundum ordinem fori contentiosi, sed non tenet sententia condemnatoria à non suo iudice, *c. ad nostram, de consuetud. c. at si clerici, de iudic. c. olim, de iniuriis,* ergo nec absolutio, *c. venerabili, §. vbi autem, de sentent. excommun. lib. 6.* nec purgatio ab eo indicta, *c. dilectis, de purgat. canonica.* Item si Principes seculares nullo modo possunt clericos condemnare, ergo nec absoluere, quia æqualis est soluendi, & ligandi potestas, & si negatur cognitio, multo fortius dispensatio, arg. *l. 2. C. de his qui ven. ætat. impetr.* Nec possunt Principes † indul- 15
gere clericis per statutum, & legem particularem, quia nullo modo licet dare legem clericis, *c. bene quidem, distinct. 96.* & contrarium facientes, tanquam sacrilegi sunt puniendi, *c. si quis Principum, 16. quæst. 7.* ergo si generalem abolitionem, gratiam, vel indulgentiam concesserint, nullo modo possunt clerici comprehendi, ex conclusione ab omnibus approbata *in c. Ecclesia sanctæ Mariæ, de constit.* præsertim cum statutum non liget, nisi subditos statuentis, *l. fin. ff. de iurisd. omn. iudic. c. à nobis, de sentent. excom. c. nouit, de offic. delegat. c. fin. de constit. l. b 6.*

Et quod gratia, † abolitio, & indulgentia non va- 16
leat extra territorium delicti commissi, ab eo qui potestatem non habebat in reos, Chassan. *in consuetud. Burgund. §. 5. des iustices, in ver. du Prins, num. 16.* Bossius *in pract. criminal. in tit. de remed. ex clementia Principis, num. 51.* Iacobin. *in tract. de feudis, in ver. sed an Princeps,* Clarus *in pract. criminal. quæst. 57. versic habet etiam locum hæc conclusio,* Viuius *in suis communib. opinionib. in ver. iudex, opin. 177. num. 4. & 5.* Bonifacius de Vitalin. *in tit. de inquisition. b. num. 61.* Vasq. *illustr. controuers. cap. 7.*

Sed posito, quod esset vnum ex delictis mixti fori, de quibus scripsi supra in secunda parte, & ita iurisdictio esset communis, imo esset præuenta à iudice laico, cuius Princeps hanc vellet facere indulgentiam, quæ, vt nunc dixi, extenditur etiam ad carceratos, neque hoc casu afficeret iurisdictionem Ecclesiasticam; quia in re communi potior est conditio prohibentis, *l. Sabinus, ff. communi diuid.* & ita in materia iurisdictionis, † si vnus ex habentibus eam, prohiberet, ne fieret 17
indulgentia, est casus decisus, de quo per Franc. Marc. *in decis. Delphin. 232. part. 1.*

Et aduersus illam consuetudinem † Franciæ re- 18
spondet idem Steph. Aufrer. Tolosan. *in d. clem. 1. de offic. ordinar. in quæst. 2. versic. octauo non videtur non obstare, quia est contra libertatem Eccles. c. 1. & c. nostram, & c. cum inter, de consuetud. d. c. Ecclesia sanctæ Mariæ, de constit. cum aliis per eum inductis.*

Nec est vera illa opinio, quod vbi bona clerici delinquentis veniunt publicanda, tunc applicanda sunt fisco Principis secularis. Quia Doctores plurimi hoc asserentes, mouentur ea ratione, putantes Ecclesiam non habere fiscum. Quæ opinio est falsa: nam Ecclesia † & Episcopus habent fiscum, sicut habet Rex, 19
gloss. *in c. quia diuersitatem, de concess. præbend.* dicens,

D 2 vbi-

vbicunque ex delicto clerici fieret confiscatio, tunc
20 veniet applicanda † Cameræ Diœcesani, non autem ad Cameram fiscalem laicorum, quam gloss. reputat singularem Cardinal. *in clem.2. §.1. de hæretic.* & hanc opinionem esse communem, & veriorem, & vsu receptam testatur Couarru. *in lib. 2. variarum resolution. cap.9.num.11.* addendi sunt alii citati pro hac opinione, quam sequitur Foller. *in pract. criminal. canonic. part.2. cap 5.num.14. & plur.seq.* & ego pro hac opinione scripsi supra *part.2. cap.9.* & discurrendo super ea de iure,
21 apparet esse verissima, quia habemus, quod † Ecclesia super bonis clerici semper præfertur fisco imperii, *l.si quis presbyter, C.de Episcop.& cleric. § interdicimus, in authent. de Ecclesiast. tit. §. si vero filii, in authent. vt cum de appellat. cognoscit.* Item per *authentic. item de Nestorianis,*
22 *C. de hæretic.* vbi Ecclesia † præfertur fisco seculari in bonis confiscatis in crimine hæresis, idem dicit gloss. *in clement. volentes, in verb. etiam Ecclesia, de hæretic.* Item confiscatio debet fieri per iudicem delinquentis ha-
23 bentem merum imperium, vt est Episcopus, † in clericos delinquentes, *vt l vnic. C.ne sine iussu Principis certis iudicib. liceat confisc.* & notatur *in cap. Archiepiscopatu, de raptorib.* & habetur *in §. si quis autem Episcopus, in authent de Ecclesiasticis titulis.* Item *in authent. vt clerici apud proprios Episcopos,* vbi mulcta clerici applicatur Episcopo. Ex quibus iuribus apparet certius posse fundari opinionem supradictam, licet Abb. qui hanc etiam secutus est *in cap. 2. de succession. ab intest.* postea *in cap tua, de pœn.* dixerit hanc opinionem iure non pro-
24 bari. Neque valet consideratio Bellugæ † contrarium sentientis *in speculo Princip. rubr.14 versic. nunc videamus, num. 29. versic. sed dic contra*, vbi quod hæc bona temporalia clericorum semper fuerunt affecta, & subdita Regi, & Principi seculari; ergo in casu publicationis eius fisco applicanda sunt. Quia, vt late scripsi supra *casu 11.* cum peruenerunt ad Ecclesiasticos, ex mutatione personæ mutarunt qualitatem, & hodie sequuntur conditionem personæ clericorum, *l. 1. C. de imponen lucrat. descript. lib.10. §. ad hæc, in authent. de Ecclesiasticis titulis, cap. si laicus, de iure patronatus, cap.1. eodem tit. l b. 6.* & bona patrimonialia clericorum gaudent eisdem priuilegiis, quibus gaudet Ecclesia, vt dixi ibi.

Ex hac igitur resolutione constat nullo modo inferri posse ad casum propositum, & neque abolitionem, neque indulgentiam generalem per Principem laicum concessam includere clericos in ipso casu confiscationis bonorum, quæ ad fiscum secularem non pertinet. Imo vt docte aduertit Berardinus Diaz *in sua pract. canon. c.135. num.3.* cum tractatur de publicatione bonorum indicta per leges Principum secularium, clericos nullo modo comprehendi, ex regula *d. c. Ecclesia sanctæ Mariæ,* & quando tractaretur de similibus casibus coram iudice Ecclesiastico supplicanda esset decisio, & declaratio à Summo Pontifice.

25 Item falsa est illa opinio, quod rei criminis † assassinii comprehenduntur sub abolitione generali, ex his quæ cumulat Farinacius *in d.tit. de inquisit. quæst. 6. num 52. & seq.* & quatenus de iure hic casus compre-
26 henderetur sub indulgentia † Principis, prout docet Alexan. *in l. de pupillo, § si pluribus, ff. de noui oper. nuntiat.* quem sequitur Carrer. *in d. §.29. num.11.* tamen requi-
27 ritur, † quod præcedat à suo iudice sententia declaratoria, de tali crimine notatum esse. Archidiac. Ioan. Andr. & Ancaran. *in d c.1. de homicid. lib.6.* late Cardin. Alban. *in consil. 13.* probans clericum pro diffidato non haberi, nisi declaratoria præcedat, cum aliis congestis per Lopez *in additoin. ad pract. Diaz in cap. 96. additione, incip. notabis tamen,* & dicam latius infra *in 2. centur.* ergo interim non est subditus iurisdictioni laicorum, neque comprehenditur sub indulgentia generali, etiamsi per hanc opinionem comprehenderetur. Sed quid si clericus delinquens esset feudatarius Principis secularis, an comprehenderetur sub abolitione generali, dicam in sequenti casu.

CASVS XVI.

Libro feudorum ligari Ecclesias, & alios Ecclesiasticos feudatarios Principum secularium: Nouis autem constitutionibus eorundem, in quibus casibus prædicti Ecclesiastici feudatarii non ligentur.

SVMMARIA.

1 *Liber feudorum an liget Ecclesiasticos feudatarios.*
2 *Consuetudines feudorum an sint introductæ de consensu clericorum, & laicorum simul.*
3 *Consuetudinem laicorum, & clericorum mixtim ligare Ecclesias, qui teneant.*
4 *Clerici nullo modo possunt se submittere iurisdictioni laicorum.*
5 *Consuetudines nullas posse dici mixtas laicorum, & clericorum.*
6 *Consuetudines feudorum non sunt generales, sed locales, & multum variæ.*
7 *Consuetudo generalis quomodo probetur.*
8 *Consuetudo generalis totius orbis non probatur ex vsu particularium prouinciarum.*
9 *Ecclesiastici feudatarii præstant iuramentum fidelitatis directo domino.*
10 *Iuramentum non extendit obligationem descendentem ex contractu.*
11 *Stipulatio non extendit obligationem vltra contractum.*
12 *Iuramenti feudatarii ratio extenditur solum ad casum fidelitatis, non autem ad feloniam, & alia.*
13 *Iudex feudorum non iudicat contra clericum feudatarium ad amissionem feudi.*
14 *Liber feudorum an liget Ecclesiasticos feudatarios ex natura feudorum.*
15 *Causæ natura trahit secum personam.*
16 *Bona etiam patrimonialia clericorum gaudent priuilegio fori.*
17 *Feudi natura est mobilis, & accidit natura verborum.*
18 *Pacta possunt immutare naturam, & originem negotii.*
19 *Feudi substantiale est ipsa fidelitas.*
20 *Clerici feudatarii tenentur comparere coram directo domino ex substantia ipsius fidelitatis.*
21 *Iuramentum assertorium non confirmat actum nullum.*
22 *Feudum est species seruitutis.*
23 *Ecclesia, & Imperator habentes feudum ab altero sunt inferiores ratione feudi.*
24 *Liber feudorum continet tria diuersa genera iuris.*
25 *Consuetudines feudales compilatæ per Obertum hodie sunt generales.*
26 *Approbatio generalis non præiudicat Ecclesiasticis.*
27 *Liber feudorum ligat Ecclesiasticos feudatarios in casibus approbatis à Papa.*
28 *Et qui sint isti casus.*
29 *Leges factæ à directis dominis feudorum, non ligant clericos feudatarios.*

30 Feuda-

30 *Feudatarius si promittat litigare coram domino in omni casu, intelligitur de permisso à iure communi.*

31 *Clerici feudatarii non ligantur constitutionibus vel edicto domini directi, nisi in casibus à iure permissis.*

32 *Clerici feudatarii non includuntur sub abolitione generali concessa per directum dominum feudi.*

33 *Lex Principis secularis;* Ne bona feudalia alienentur in Ecclesiam *non valet.*

34 *Feudum an possit in Ecclesiam dedicari, vel consecrari.*

35 *Et an pro anima possit relinqui Ecclesia.*

36 *Ecclesia nunquam moritur.*

37 *Prælati feudatarii delictum non nocet Ecclesiæ, & feudum applicatur domino, durante vita Prælati.*

38 *Feudum si legetur Ecclesiæ, an dominus teneatur illam inuestire.*

39 *Statutum prohibens alienationem rei feudalis fieri in Ecclesiam est contra libertatem ipsius.*

40 *Clerici an possint per substitutum in feudo seruire.*

41 *Comes factus Episcopus, non perdit Comitatum.*

42 *Ecclesia succedit ad feudum francum.*

1 CONsuetudines † feudorum, ex quibus est compositus eorum liber, clericos, & quodlibet Ecclesiasticos ligare, qui tenent feuda à Principibus laicis, opinio est receptissima inter scribentes, prout de communi testantur quamplurimi, Clarus *in §. feudum quæst. 3. versic. sed nunquid.* Curt. iun. *in tract. de feud. part. 1. q. 2. in princ. & in consil. 177 num. 10.* Canetius *in extrauag. Regni Siciliæ, incip. volentes, §. ad quid, num. 8.* Michael Grass. *in lib. 2. com. opin. in ver. feudū, q. 2.* Matthesil. *in tract. com. opin. in ver. feudum, num. 4.* Intrigliol. *in tract. de feudis, q. 14.* Schrad. *in tract. de feudis, part. 1. q. 2.* qui omnes testantur hanc esse communissimam, & receptissimam sententiam, & alios referunt.

Sed qua ratione moueantur Doctores ad id firmandum, indagare licet, vt inde alii etiam casus resoluantur.

2 Aliqui putant rationem esse, quia † consuetudines feudales fuerunt introductæ totius populi consensu tacito, & sic laicorum, & clericorum simul. Curt. iun. *in tract. de feud. part. 1. quæst. 2. col. 2. versic. est etiam aduertendum, & in quæst. 1. in fin. & part. 4. quæst penult. versic. sed ibi refertur,* vbi ait, hanc esse veram conclusionem. Addit rationem huius dicti Intrigliolus *in*
3 *d. c. 14. num. 10.* quia consuetudo † mixta laicorum, & clericorum simul, ligat etiam Ecclesiam, & clericos, Abb. *in cap. cum venissent, num. 2. de eo qui mittit. in possess. causa rei seruand. & in cap. cum causa, num. 4 de sentent. & re iudic.* Felin. *in cap. Ecclesia sancta Mariæ, num. 81. versic. secundus casus, de constit.* Bald. *in c. 1. num. 4. de controuers. feud. apud pares terminand.*

4 Sed ista ratio non potest subsistere, quia † clerici non possunt se submittere iurisdictioni alterius, etenim cum hoc priuilegium toti ordini Ecclesiastico sit concessum, renuntiatio, vel prorogatio expressa, vel tacita in præiudiciū ordinis facta nullius est momenti, *c. si diligenti, §. fin. & ibi gloss. in verb. manifeste, de foro compet.* Abb. *ibid. num. 1. in fin.* textus *in c. placuit, 11. quæst. 1.* & dixi latius supra *in 2. part. cap. 38.* ergo istæ consuetu-
5 dines † non possunt dici mixtæ laicorum, & clerico-
6 rum. Nec sunt consuetudines † generales, sed locales, & multum variæ, vt habetur *in cap. 1. in fin. de his qui feud. dare poss. versic. licet aliter in curia Mediolanensi obseruetur & in cap. 1. in princ. de alienat. feud. versic. Mediolanenses, vero irrationabiliter considerantes, &c. & in cap. 1. §. fin. versic. secundum enim morem Mediolanensium, si de inuestit. inter dominum & vasallum lis oriatur, & in cap. 2 de feud. dato in vic. legis commissor. in versic. Mediolanens. & Cremonens. & in c. vnic. in princip. de feudi cognitione, in versic. vsum tamen feudi, qui in nostris partibus obtinet, & in cap. 1. in princ. quæ fuit prima causa benefic. amittend. versic. sed in nostra curia Mediolanensi non obtinet,* & quod istæ consuetudines feudales sint locales, non autem generales, firmant Hostiens. *in summa de immunit. Eccles. §. in quantum, versic. si vero paternum.* Oldrad. *in consil. 159. ex præsenti, in 2. dub.* Alberic. *in rubr. C. de donationib.* Aretin. *in cap. quia V. in 1. lect. colum. 2. de iudic.* & latius Petrus Iacob *in sua pract. in tit. de successi. feudi, per totum,* & consuetudo generalis † probatur statim ac 7
constat de consuetudine vrbis Romæ, ex his quæ scribit Ioannes Andr. *in rubric. de consuetudine, in fin. in nouell.* & Curt. *in tract. de feud. part. 1. quæst. 1. num. 16.* cum aliis per Mascard. *in tract. de probationibus, conclus. 428. per totam.* Non igitur ex vsu † particularium prouin- 8
ciarum potest inferri ad generalem consuetudinem totius orbis, præcipue mixtam laicorum, & clericorum, qui in præiudicium ordinis clericalis alteri foro consentire non possunt, vt dixi; ergo nec consuetudinem inducere, & si hac ratione clerici, & Ecclesiastici ligarentur libro feudorum, eueniret, quod in Gallia, vbi non seruatur, ex traditis per scribentes *ad consuetudines Parisienses, tit. 1. per multos numeros,* ipsi clerici feudatarii essent deterioris conditionis laicis, cum vtrisq; consuetudinibus ligarentur, laici autem solum Parisiensibus.

Aliqui vero putant hoc prouenire ratione iuramenti fidelitatis, quod præstant vasalli † feudatarii 9
ipsi domino directo, de quo est casus *in c. vnic. §. verum, de statu regular. lib. 6.* vbi Abbatissa pro feudo, quod tenet monasterium à Principe seculari, præstat iuramentum personaliter, si non potest per procuratorem, propter quod debet coram eodem domino, vel paribus curiæ litem facere, ex his quæ latissime scribit Schrader. *in tract. de feudis, part. 10. sect. 3 per totam,* & ego dicam inferius in speciali casu de hoc; ergo feudorum legibus in Ecclesiasticos iudicandum est, & in hanc opinionem videtur inclinare Felin. *in c. cæterum, nu. 5. vers. secunda decis. de iudic.*

Nec ista ratio concludit, quia iuramentum solùm dat robur actui super quo interponitur, & in his terminis loquuntur Dd. *in l. si quis maior, C. de transact.* secus quo † ad extendendam obligationem descenden- 10
tem ex contractu, quia quo ad hunc finem iuramentum nihil addit actui, vel contractui super quo interpositum est, neque obligationem ex contractu descendentem auget, vel extendit, Bald. *in l. si procurator, col. 3. versic. & prædicta sunt vera. ff. de condict. indebit.* Dec. *in c. 1. in 1. lect. num. 23. versic. tertio & vltimo respondere potest, de iudic.* Tiraquell. *in l. si vnquam, in præfat. num. 165. C. de reuocand. donat.* Dec. *in consil. 345 num. 2.* Paris. *consil. 12. num. 76 & consil. 14. num. 17. & consil. 20. num. 118. & consil. 54. num. 49. vol. 1.* Oldrad. *in consil. 328.* Curt. sen. *in consil. 77. col. 6.* Crauett. *consil. 102. col. fin. versic. quinto respondeo.* Roland. *in consil. 78. num. 22. vol. 1 & consil. 25. num. 27. vol. 2.* sicut in simili dicunt Doctores, quod stipulatio † interposita super contractu licet aliquid 11
addat, vt *l. siue apud acta, C. de transact.* & per Ias. *in rubr. num. 16. vsque ad 20 ff. de verborum obligat.* vbi ego etiam scripsi, tamen hoc intelligitur de robore, & firmitate obligationis, non autem, vt obligatio ex contractu descendens, extendatur ad aliquid aliud, quod sub ipsa obligatione non comprehenderetur, Alexand.

Castrens.& Immol.*in l.miles,§.decem,ff.de re iudic.* Alexand.*in l.stipulationes non diuiduntur,col 10.ff de verb.obligat.*& scripsi latius in rubrica eiusdem tituli. Dec.*in d. c.1.in 1.lect.num.23.vers tertio,& vltimo responderi potest.*

12 Ergo ratio iuramenti † restringitur solum ad casum fidelitatis, puta si ageretur ad præstandam fidem, ad priuationem feudi ratione feloniæ, secus in aliis, Socin.*in consil.12.num.22.vol.1.*& quod in casu fidelitatis non extendatur ad districtionem personalem ipsius clerici vasalli, tenet Innoc.*in c.verum,de for.com-*
13 *pet.* vbi quod si agatur contra † clericum vasallum ad amissionem feudi criminaliter, vel ciuiliter propter crimen, remittenda est cognitio ad Prælatum suum, etiamsi feudum sit paternum, non enim dominus in clericum vasallum habet districtionem personalem, Ioan.Andr.& Abb.*in d.c.verum.* Ioan.Andr.& Geminian.*in c.vnic.de cleric.coniugat.lib.6.*Dd.*in c.1.de offic.ordinar.& in clem.pastoralis,de re iudic.*

Communior opinio est eorum, qui dicunt huius
14 articuli rationem esse ex natura † feudorum, quam firmauit Bald.*in c.1.num.4 de controuers.feudi apud pares terminan.* Guerin.Pison *in prælud.feud. in §.an consuetudines feudales ligent clericos,col.2.vers.huic argumento.* Gail. *pract obseruat. lib.1.c.37.num. 4.* Schrad.*in tract. de feud. part.1.quæst.2. nu.5.* cuius dicti rationem posuit Baldus
15 ibid. quia natura causæ † trahit secum personam, & Pisonus addebat rationem, quia in materia feudali causa trahit personã, quia causa principaliter agitur, ex regula *l.si quis nec causam,ff.si cert.petat.* vnde quando de persona principaliter agitur, ipsa trahit causam, sicut in casu *auth.ingressi,C.de sacros.Eccl.* cum igitur liber feudorum informet naturam feudi, & ea quæ sunt de natura contractus tacite acta, & conuenta præsumuntur, *l.cum quid,ff.si cert.pet.* sequitur clericos feudatarios pacto, & promissione ad obseruantiam iuris feudorum obligasse, & ita licet ex constitutione imperiali non tenerentur, tamen ex pacto, & promissione sua ad id obligati, tenentur, Ias.*in l.placet,nu.22. C.de sacros.Eccles.*

Nec ista opinio potest subsistere: Primo, quia bo-
16 na clericorum † gaudent eisdem priuilegiis, quibus gaudent personæ, vt notant omnes *in c. Ecclesia sanctæ Mariæ, de constit.* & dixi latius supra *casu 11.* hoc procedere in bonis patrimonialibus ipsorum, ideo non consideratur principale, & secundarium inter bona ipsorum, & personas respectu priuilegii fori; ergo nõ est verum, quod causa trahat personã, & restat, quod ratio *d.auth.ingressi,* satis stringit, vbi est specialis dis-
17 positio de hoc. Item natura † feudi est mobilis, & accidentalis, & pacta etiam naturam propriam mutãt, *l.1. §.si conuenerit,* & natura feudi accidit naturæ verborum, & regulatur ab ea, *c.1. de eo qui sibi, & heredibus mascul. & fœmin.* ergo non intelliguntur clerici & cæteri feudatarii, se submittere naturæ feudorum, nisi per naturam feudi intelligerent eius substantiam, sed
18 hæc esset impropria locutio, quia pacta † possunt immutare naturam, & originem negotii, *l.naturalis, §. quod si facio,ff de præscrip ver.l.Lucius,in 2.respons.ff.deposit.l.dic sponsalium,ff.depofit.* sed contrà substantiam nõ valet, *l.cum precario,in 1. ff de precar. l.pacisci, ff.de pact. l. pacta conuenta, ff. de contrah. empt. l.vbi ita donatur, ff. de*
19 *donat. causa mort.* & substantiale † feudi est ipsa fidelitas. Andreas *in cap. 1. ex quibus causis feudum amittatur, & in cap.1.§. similiter, de capitaneo qui cur. vendi.* Ideo si est concessum feudum francum, non intelligitur à fidelitate, licet intelligatur à seruitiis, Caccheran. *decis. Pedemont. 163.* fidelitas igitur non venit à natura, sed à substantia negotii feudalis, quam feudatarii iurare tenentur, late Riminald.iun.*in consil.6 vol.1.* clerici feudatarii etiam iurarunt, ergo ex substantia † fide- 20
litatis coguntur coram directo domino comparere in concernentibus fidelitatem, vel feloniam tantum, non in cæteris, vt dictum est. Item hæc ratio non valet, quia si lex ciuilis hoc disponeret, vt quilibet feudatarii tenerentur feudorum legibus, & ita etiam clerici vasalli, lex ista esset nulla ipso iure, ex dispositis *in d. cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, cum vulgarib.* & clerici etiam tacite consentiendo dispositioni feudorum, imo etiam super hoc iurando, non dicuntur ad hoc esse astricti, quia promissio † & iuramentum asserto- 21
rium non confirmat actum nullum, prout est magis communis opinio, de qua testatur Gabr.*in consil.146. num.2.vol.1.* Item feudum † est species seruitutis, & ap- 22
pellatur feudum quædam seruitus, Baldus *in l.quoties, colum.1.C.de suis, & legitimis, & in cap.2.si de feudo fuerit controuersia, & in cap.quæ in ecclesiarum, de constitut. & in cap.1. de iudic.* Ioan. Andr. ad Speculat. *in tit. de feud. in rubric.* Ideo Baldus *in l.adoptiuum, §.si liberta,* alias *l.sed si hac, §.si liberta, ff.de in ius vocand.* dicit, quod si Ecclesia Romana habet feudum ab Imperatore, licet alias Ecclesia † sit supra Imperatorem, tamen respectu 23
feudi erit inferior, quia feudum est species seruitutis, Curtius senior *in consil.49. num 74.* ergo Ecclesiastici non possunt feudum recipiendo induc ere omnem seruitutem, nisi eam, quæ est ex substantia feudi, videlicet fidelitatis, non in cęteris, contra *d.c.si diligenti, § fin. de foro compet.*

Præterea in libro † feudorum tria iuris diuersa ge- 24
nera inserta sunt, aliquæ enim sunt constitutiones Conradi Primi, Henrici Secundi, Lotharii Tertii, Federici Primi, & Secundi, & Henrici Quinti Imperatorum. Et istas leges non astringere clericos habetur *in d. c. Ecclesia sanctæ Mariæ, cum similibus,* nisi prout tractant de substantia feudi, quæ est fidelitas. Item adsunt consuetudines Mediolanensium, Cremonensium, Placentinorum, regni, & diuersorum aliorum locorum. Item adsunt aliqua responsa sapientum Dd. videlicet Oberti, Gerardi Capagistæ, & Philiberti Episcopi. Et licet dictæ consuetudines locales sint, vt dixi supra: Tamen hoc procedebat ante compilationem Oberti, sed post eam, † successu temporis, & 25
communi vsu effectæ sunt, & habitæ generales, ita vt omnes ligent, vt latius, & melius cæteris docet Ioannes Baptista Caccialup. *in repetit.cap.1.in fin.de feudi cognit.* Tamen ista generalis approbatio † succedens 26
non potuit obligare Ecclesiasticos feudatarios, nisi in iis, quæ sunt de substantia contractus, cum natura mutabilis sit, nec ipsi recipiendo pro seipsis, vel pro Ecclesia, potuerunt toti clericorum ordini præiudicare, vt dictum est.

Propterea verior mihi videtur ea opinio, quæ habet librum † feudorum ligare Ecclesias, & alios Ec- 27
clesiasticos feudatarios, solum in casibus, in quibus Papa approbauit, & hanc tenet Curtius *in tract. de feudis, part. 1. quæst. 2. num.3.* quia ius Canonicum potest hoc facere, vt probatur *in cap Romana, §. debet, de appellat lib.6.& in cap.solita, de maior.& obedient.* Casus † au- 28
tem in quibus Summus Pontifex approbauit, sunt *in cap. nouit, in cap. cæterum. de iudic. in cap. ex transmissa, de foro competen. cap. quæ in Ecclesiarum. de constitut. cap. ad audientiam. cap.si diligenti, de præscriptionib. cap. excommunicatus, de hæretic. cap fin. de iureiurand. cap. per tuas, de donationib.*

donationib. cap. in quibusdam, cap. ad aures. de pœnis, c. grauem, de sentent. excommunicat. cap. vnic. §. verum, de statu regular. lib. 6. cum aliis quæ diligentior me poterit cumulare, quæ memoria mihi in scribendo non subministrat.

Ex his infertur, non bene sentire eos, qui asserunt clericos feudatarios non solum ligari libro feudo-
29 rum, sed etiam aliis constitutionibus, † & pragmaticis factis à directis dominis feudorum, prout clericos feudatarios nullo modo ligari, tenet Curt. *de feud. in d. part. 1. quæst. 2.* & licet nouissime Schraderus *de feudis, in d. part. 1. quæst. 2. num. 5.* teneat contrarium, tamen mouetur ad hoc per rationem à natura feudali, quam nuper reprobauimus: Imo confirmo opinionem Curtii ex eodem Schradero, qui *part. 10. sect. 3. quæst. 2.*
30 habet pro absoluto, quod imo si feudatarius † promitteret in omni casu litigare coram domino feudi, etiam cum iuramento, id non intelligitur, nisi prout casus valet de iure communi, ex cuius doctrina
31 concluditur, quod etiamsi clerici † feudatarii hoc expresse promiserint, non subiiciuntur legibus, & constitutionibus directorum dominorum feudi, nisi in casu de iure valido, videlicet ratione fidelitatis, & in aliis casibus approbatis per Summum Pontificem.

32 Secundo infertur valde errare eos, qui † firmant clericos feudatarios reos criminis includi sub abolitione, & indulgentia generali concessa per Principem secularem directum dominum feudi, de quo etiam scripsi in casu præcedenti in fine.

Tertio infertur, non esse veram opinionem eorum, qui dicunt, constitutionem vel pragmaticam;
33 Ne † *bona feudalia alienentur in Ecclesiam*; valere: quia regulariter feudum non transit in Ecclesiam sine consensu Principis, *l. fin. ff. vt in possess. legat. & ibi gloss. in verb. permissa*, quam Bartol. dicit singularem ad hoc:
34 Nec potest † in Ecclesiam dedicari, vel consecrari, *l. sacra. § sciendum, ff. de rerum diuis.* neq; aliquo modo ad Ecclesiam transfundi pro quibuscunq; vsibus, *d. l. fin.* etiamsi esset in fauorẽ illius, ad quem feudum pertinet post mortem vasalli, tanto minus si esset in fauorem alterius, *c. vnico, de feud. success.* vbi Bald. Nec etiam
35 pro † anima, vel alia quacunque pia causa posset vasallus feudum ad Ecclesiam transferre, *cap. 1. §. donare, qualiter feud. alien. pot. & in c. imperialem, de prohibit. feud. alienat. per Federic.* quia non est facienda eleemosyna cum iactura aliena, hoc enim esset victimare filium in conspectu patris; Et si feudum legaretur Ecclesiæ pro anima, esset magnum præiudicium domini; quia
36 Ecclesia † nunquam moritur, *c. liberti, 12. q. 2. c. si gratiose, de rescript. lib. 6.* & ita nunquam, vel raro reuerteretur ad dominum. Item quia nunquam desinit habere bona, quæ alienari non possunt, *tot. titul. de rebus Ecclesiæ non alienand.* ergo dominus priuaretur vasalli seruitio, quo iuuari debet ab illo. Item confiscatio, & applicatio quæ fit directis dominis propter feloniam, aut seruitia non facta, nunquam fieret, quia
37 Ecclesia non delinquit, & solius Prælati † delictum non posset nocere Ecclesiæ, vt feudum domino applicaretur in perpetuum, licet solum noceat Prælato quandiu viuit, & Ecclesiam illam tenebit, *c. delictum personæ, de reg. iur. lib. 6.* & est casus *in c. 1. § similiter, de lege Corradi.* Benedict. *in c. Raynutius, verb. & vxorem, decis. 3.*
38 *num. 10. in fin.* Ita si feudum † legaretur Ecclesiæ, non teneretur dominus inuestire, quia est de personis prohibitis, Immol. *in c. quæ in Ecclesiarum, de constitut.* & per hæc concludi videtur valere constitutionem de non alienando feudum in Ecclesiam.

Hæc enim opinio est reprobata per ea, quæ diximus supra *in cas. 6.* vbi quod si statutũ † prohiberet expres- 39
se fieri alienationem in Ecclesiam, nõ valeret, esset q; contra libertatem Ecclesiasticam, & ideo statuentes inciderent in excommunicationem: Nec est maior ratio de statuto prohibente simpliciter, quam de constitutione prohibente feuda alienari in Ecclesiam. Nam respectu interesse ipsius Principis, directi domini, distinguendum est de feudo: Aut enim requirit † seruitium, quod per clericum fieri non potest, & 40
poterit fieri per substitutum, & ita erit capax feudi, ita dicit Innoc. *in c. in præsentia, de probationib.* & Hostiens. *in summa, tit. de immunit. Eccles. § quantum, versic. sed nec illa immunitas*, Bartol. *in repetit. authent. ingressi, versic. quæro extra gloss. C. de sacros. Eccles.* Bald. *in c. 1. de benefic. fœmina, & in c. inter dilectos, de fide instrum.* vbi dicit, quod ideo Episcopus † non perdit Comitatum, 41
etiamsi habeat illum in feudum ab Imperatore, quia licet sit factus miles Dei, non desinit esse miles seculi, non enim videtur, quod causa iuris sit mutata, licet sit honor auctus, *l. falsa, § 1 ff. de condit. & demonstrat.* secus dicit esse, si esset factus Monachus, per *c. 1. de milite vasal. qui arma bell. depos.* Aut nullum requirit seruitium, quia est francum, & tunc cessat ratio interesse directi domini, & non verificatur præfata opinio. Vnde Bal. *in auth. nisi rogati, C. ad Treb.* dicit, quæstionem fuisse in facto, vtrum in feudo posset † succedere Papa, qui est 42
idem quod Ecclesia animata, & refert quosdam dicere, quod si feudum est francum, id est, liberum ex pacto, vel ex consuetudine, quod in tali feudo succedit Ecclesia saluo iure domini, *d. c. inter dilectos, de fide instrument.* nam & ius testandi competit in eo, cum sit liberum. argum. *l. si quando, C. de inoffic. testament.* & ad reprobationem dictæ opinionis conferunt scripta per Tiraquellum *de priuilegiis piæ causæ, priuileg. 104.* vbi concludit, quod licet dicta opinio sit vera de iure feudorum, est tamẽ reprobata per Canonistas, & de iure Canonico, sed quia iura infringentia libertatem Ecclesiæ sunt nulla, ideo remanet veritas secundum decisionem iuris Canonici.

CASVS XVII.

Ecclesia feudataria Regis an teneatur soluere releuium indictum per constitutiones regni, & consuetudines Parisienses.

SVMMARIA.

1 Releuium *quid sit, & vnde dicatur, & num. 6.*
2 *Verbum* releuare *significat soluere, & liberare.*
3 *Releuium est solutio medietatis fructuum vnius anni.*
4 *Soluitur tempore præstationis homagii.*
5 *Non soluitur à vasallo, qui petit renouationem inuestituræ ab herede directi domini mortui.*
7 *Non soluitur simul cum adoha in vno anno.*
8 *Quomodo soluatur de consuetudine Franciæ.*
9 *Prælatus successor in feudo, non tenetur in renouatione inuestituræ soluere releuium.*
10 *Ecclesia nunquam moritur.*
11 *Prælatus successor in feudo, dicitur succedere tanquam procurator Ecclesiæ.*
12 *Ecclesia & pupillus non dicuntur deiurare.*
13 *Ecclesia non potest perdere feudum propter feloniam delicti, sed propter feloniam contractus.*

1 RElevium † non est nomen iuris, sed ab vsu, & forma loquendi, quæ dat vocabula, formatum est, Andr. *in constit. regni, incip. post mortem*, quasi releuet, & adiuuet dñm. Vel secundum glossatorem *consuet. Parisien.* § 33. *gl.1.n.1.* dicitur potius releuamentum, à releuando, siue soluendo, prout habetur *in l. vbi fideiussor,*
2 *ff de solut.* verbum † *releuare* pro verbo soluere, & liberare & *in l. forma, §. si vero, ff. de censib.* quod magis videtur pertinere ad feudatarium, qui tenetur ex forma fidelitatis adiuuare dominum in bonis feudi, *c.1. de no-*
3 *ua forma fidelit.* & in regno est † solutio medietatis fructuum illius anni, Andr. *in d. constit post mortem*, Iacob. de Aiel. *in tract. de iure adohæ, num.77.* quæ medietas soluitur quotiescunque heres vasalli mortui petit renouationem inuestituræ, Afflict. *in c.1. in 1. not. versic. item est sciendum, quo tempore miles, & in c.1. num 3. quæ sit pri-*
4 *ma causa benefic. amit.* & soluitur † tempore præstationis homagii, Afflict. *in cap.1. §. similiter, num.14. de capit.*
5 *Corradi.* si vero vasallus † peteret renouationem inuestituræ ab herede directi domini iam mortui, hoc releuium non præstatur, vt docet Affl. *& in d. vers. item est sciendum & in d. c.1. n.3 quæ sit prima caus. benef. amit.*
6 Est igitur species † solutionis feudi in medietate consistens, cuiusmodi etiam est adoha, illud militare seruitium, quod domino feudi præstatur à vasallo
7 tempore belli. Vnde si quando contingeret in † vno anno vtrumque præstari, scilicet adoham indictam Baronibus à Rege propter bellum regni, & releuium propter mortem feudatarii ab eius herede, vnica medietas præstatur, vt feudatarius habeat vnde viuere possit. Iacob. de Aiello *in d. tract. de iure adohæ, num.77.* Quo casu fiscus habet electionem quid petat, vt docet Afflictus *in d. §. similiter, num.14. de capitul. Corradi.*

De consuetudine Franciæ soluitur † releuium, 8
quandocunque feudum mutat manum quocunque titulo, siue inter viuos, siue in vltima voluntate, dummodo non fiat in proxime successurum de iure, vt habetur inter *consuetud. Parisiens. in §.22.* & Glossator interpretatur hoc super §. 33.

Cum igitur tractatur generaliter vtrum Ecclesia teneatur soluere releuium, constituendi sunt duo articuli.

Primus articulus est, quando Ecclesia est feudataria Regis in regno Neapol. & moritur Prælatus, an
successor Prælatus, † ex quo tenetur petere renouatione inuestituræ à Rege, teneatur soluere releuium, 9
& decisiue loquendo, dico Prælatum non teneri, quam opinionem tenet Andr. primus Feudista *in d. constit. regni, incip. post mortem, & in c.1. num.15. de capit. Corradi*, & Affl. *& in d. c.1. §. similiter, num.17. & plur. seq. eod. tit.*

Ratio est, quia Ecclesia † nunquã moritur, *c. liberti, 12. quæst.2.* & nunquam possessio rerum Ecclesiæ dicitur vacare, etiam mortuo Prælato, ex quo ipsa possidet, secundum Bald. & alios *in l fin. C. de edicto Diui Adriani tollend. & in l vnica, in princ. C. de caducis tollend.* Paris. *in consil.24. num.7 vol.1.* & ita vtile dominium semper remansit penes Ecclesiam. Vnde Prælatus † successor, non succedit tanquam dominus vtilis, sed tanquam procurator Ecclesiæ, *c.2. de donationib.* Ideo Ecclesia non tenetur fidelitatem facere. Intigliol. *de feudis, quæst.56. num.222.* quia Ecclesia † deierare non potest, sicut pupillus, Bald. *in prælud. feud. num.57.* & ideo fidelitas præstanda erit nomine Prælati, Bald. ibidem quem sequitur Bertachin. *in suo repertorio, in ver. Ecclesia, nu.206.* quia Ecclesia † non potest perdere feudum propter feloniam delicti, sed propter feloniam contractus propter pacta non obseruata, vt ibidem Baldus, Prælatus potest committere feloniam delicti, vt notant omnes *in d. §. similiter, de capit. Corradi* sed propter hoc delictum Ecclesia non perdit proprietatem feudi, sicut si vasallus deliquisset, Andr. *in c.1. num.21. de capit. Corradi*, Affl. *& in §. & iterum, eodem tit.* Ex his concludo; Releuium † soluitur propter inuestituræ renouationem, & nouam vtilis dominii translationem, atque fidelitatem de nouo factam, sed in Ecclesiam feudatariam statim est translatum dominium, penes quam semper est, *l. iubemus, §. scientes, & §. si quando, C. de sacrosanct. Eccles.* ergo non indiget noua translatione, neque iurat fidelitatem, & fidelitas † iuratur à Prælato, vt si delinquat, ipse perdat, non Ecclesia, Afflict. *in d. §. & iterum*, gloss. *in consuet. Parisiens. tit.1. § 30. quæst.14.* ergo releuium hoc casu solui non debet. Ne si forte soluto releuio moreretur Prælatus, Ecclesia grauata, Prælatum successorem habere non posset, & ita Ecclesia plurimum læderetur.

Item releuium † præstatur de consuetudine, & contra iuris communis dispositionem, Andr. *in c.1. §. sed & res, num.7. per quos fiat inuestit.* Bald *in c. quæ in Ecclesiarum, de constit.* Alexand. *in consil.5. num.2. & 5. vol.5.* Iacobin. de Sancto Georgio *in sua inuest. in ver. qui quidem inuestiti, num.58.* Albert. Brun. *in consil 54. num 9 & plur. seq.* Frecc. *de subfeud. lib.3. in 3. auctorit. num.1.* ideo est solutio † odiosa, & debet restringi, non ampliari ad Ecclesiam, vt dicit Andr. & Affl. *& in d. c.1. §. similiter, de capit. Corradi.* Nec videtur extendenda ad Ecclesiam, † cui quando Rex concedit feudum, intelligitur cõcedere sine præstatione seruitii militaris, Pet. Greg. *in tract. de concess. feud. part.8. q.2. vers. tertio limito.* quem sequitur

(margin numbers right column, in order: 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18)

sequitur Intrigliol. *de feud. quæst. 30. nu. 24.* ex qua con-
19 suetudine personalis † actio oritur, res ipsa non est af-
fecta, Frecc. *in d. 3. auctorit.* Nec semper soluitur do-
mino directo, sed multoties etiam mediato domino.
Frecc. *lib. 2. de subfeud. quæst. 34.* sed actio personalis ex
consuetudine non potest dari contra Ecclesiam, quia
ad validandam consuetudinem laicorum contra Ec-
clesias requiritur approbatio, vel consensus Papæ, *c.*
20 *bene quidem, distinct. 96.* Et si Prælatus semel † soluisset,
intulisset præiudicium Ecclesiæ; quod facere non
potuisset, Præposit. *in cap. verum, num. 12. de conditionib.
apposit.* Abb. *in cap. verum, num. 28 vbi Felin. num. 6. & 8. de
foro compet.* Gallia *in consil. 2. num. 31.* vbi plures addu-
cit. Ripa *in consil. 12. num. 20. & num. 33. sub tit. de diuersis
rescriptis.*

Ex quo infertur non esse veram opinionem Affli-
cti *in d. c. 1. §. similiter, num. 22 & plur. seq. de capit. Corradi,*
volentis, hanc opinionem non procedere, quando
21 esset præscripta † contra Ecclesiam, puta quia Præla-
tus soluerit releuium, quo casu si postea translacti sunt
quadraginta anni, tunc Prælatus successor tam in
petitorio, quam in possessorio teneretur; si vero hoc
tempus non esset decursum, tunc fiscus posset in pos-
sessorio obtinere contra Prælatum successorem, pro-
ut ad has limitationes multa congerit Afflictus ibid.
Non enim istæ limitationes procedere possunt, quia
22 Prælatus † etiam in feudalibus non potest præiudi-
cium inferre Ecclesiæ, And. *in c. 1. §. & iterum si clericus,
de capit. Corradi,* quem refert & sequitur Anna *singul.
398.* gloss *Parisiens. tit. 1. §. 30. num. 57.* ergo si vnus soluerit
releuium, forte gratificando Principi, vt hodie solent
Prælati obsequia facientia laicis, propter miseriam
nostrorum temporum, non potuit successori, & Ec-
clesiæ suæ præiudicium facere.

23 Secundus articulus est, quando Ecclesia † iam ac-
quisiuit vtile dominium rei feudalis, & vult illud do-
minium in aliquem alterum transferre, tunc ipsius a-
lienatio transferri non potest sine consensu directi
domini ipsius feudi, *l. fin. C. de iure emphyteut.* vbi Ias. &
24 cæteri notant, quo casu releuium, † quod præstatur in
quibusdam partibus, rectius dici potest laudemium, à
laudando dominũ qui præstat consensum, & appro-
bat illam dominii translationem, vt habetur in gloss.
*in c. imperialem, § præterea, de prohib. feud. alienat. per Fe-
der.* An igitur Ecclesia ad id teneatur, distinguo:

25 Aut loquimur de quantitate laudemii, † quæ præ-
statur de iure communi, & est quinquagesima, *d. l. fin.*
26 *C. de iure emphyteut.* & dico Ecclesiam teneri, † prout
firmant Amedeus de Ponte *in quæstionibus laudemialib.
quæst 51.* Hostiens. *in summa de locato & conduct. seu de iu-
re emphyteutico, §. quid sit natura huius contractus, versic.
& dominu nouum emphyteutam.* Speculat. *in tit. de iure
emphyteut. num. 14.* quam opinionem multi ex præci-
tatis arbitrantur veram ex tacita approbatione Sum-
mi Pontificis ex illa regula generali, quod vbi leges
generales Imperatorum Canonibus non contradi-
cunt, tunc etiam in foro Ecclesiastico obseruandæ
sint, *c. si in adiutorium, & c. quoniam, distinct. 10.* & habe-
tur *in c. 1 & ibi per Ioan. Andr. & cæteros, de noui operis nun-*
27 *tiat.* Ego autem dicerem hoc dominium † vtile feu-
dale Ecclesiæ non posse alienari sine sollemnitatibus
Apostolicis, de quibus *in extrauag. ambitiosæ, de rebus
Ecclesiæ non alienandis,* inter quas constare debet alie-
nationem prædictam fieri in vtilitatem Ecclesiæ, &
tunc quia per Summum Pontificem alienatio appro-
batur, dicerem ipsum laudemium solui potius ap-
probante Pontifice, quam ex permissione legum Im-
perialium.

Ex qua ratione potest inferri, quod illa opinio,
quæ habet, Prælato Ecclesiæ † emphyteuticariæ non 28
soluente canonem infra biennium, vel triennium,
iuxta *d. l. fin. C. de iure emphyteut.* Ecclesiam perdere il-
lud vtile dominium emphyteuticum sicut quilibet
priuatus amitteret secundum gloss. *in auth. qui rem, in
verb. repelli potest, C. de sacrosanct. Eccl. s. & ibi Ias. & Dec.
& Dd.* Specul. *in tit. de locato, §. nunc aliqua, nu. 25. & 26.*
gloss. Antonius de Butr. & Doctores *in c. potuit, de lo-
cato,* Antonius de Butrio *in cap. constitutus, & ibi Abb.
num. 18. de constitut.* Bald. & Fulgos. *in l. placet, C. de sacro-
sanct. Eccles. & ibi Ias in 1. lect. num. 15. & in 2. num. 18.* Ias.
in l. 2. num. 48 C. de iure emphyteut. quia delictum † Præ- 29
lati in omittendo regulariter nocet Ecclesiæ, *l. iube-
mus, in prima, & ibi Bart. C. de sacrosanct. Eccles.* Doctores
in cap. delictum, de reg. iur. lib. 6. Dd. *in c. 1. de dolo & contu-
mac.* Dd. *in c. dilectus, de ordine cognit.* Roman. *sing. 270.*

Quod dicta opinio non sit vera, † quia cum bona 30
Ecclesiæ non possint alienari sine sollemnitatibus, de
quibus *in d. extrauag. ambitiosæ, & in c. sine exceptione, 12.
quæst. 2.* ergo per non solutionem Prælati non potest
alienare illud vtile dominium Ecclesiæ, & hæc est ra-
tio Ioan. Andr. *in cap. constitutus, de religios. domib.* & se-
quitur Paris. *de reintegratione feudorum, in cap. 218 quod
incipit; an si Ecclesia teneat rem reddititiam feudi, nu 5.*

Et contra dictam opinionem, & glossam *in d. au-
thent. qui rem,* tenet gloss. Ioan *in l. placet,* quæ est cano-
nizata *in c. si tributa, 16. quæst. 1.* & quando in aliquibus
locis obseruaretur dicta opinio reprobata, non pos-
set obseruari nisi durante vita ipsius Prælati omit-
tentis solutionem canonis. Vnde mortuo † Prælato 31
negligente, emphyteusis ad Ecclesiam deuoluitur,
Ioan. Andr. *in d. cap. constitutus, de religiosis domib.* Abb.
in cap. 1. num. 18. de dolo & contumac. Roman. *in d. singul.
270.* Ripa *in repetit. l. fin. num. 175. C. de reuo. and donat.*
Sicut in simili propter delictum Regis † in omitten- 32
do, vel committendo præiudicatur Regiæ dignitati in
feudis concessis ipsi dignitati, quoad viuit ipse Rex
delinquens tantum, & non vltra, Bald. *in l. executo-
rem, col. fin. C. de execut. rei iudic.* quem refert, & sequi-
tur Præposit *in c. 1. §. fin. de capit Corradi.* Ego vero cre-
do hoc casu, veriorem esse illam opinionem, vt post
mortem huiusmodi Prælati delinquentis, non sta-
tim, & ipso iure emphyteusis deuoluta, reuertatur
ad dominum, sed restituendũ esse, sicut quilibet mi-
nor, cum minor, Ecclesia, & Respublica æquiparen-
tur, *c. 1. de restitut. in integr.* & hanc probat Paris. *in d. c. an
si Ecclesia teneat, num. 3.*

Aut loquimur de quantitate laudemii, quæ præ-
standa est vigore statutorum, vt in casu Fulgosii *in
consil. 6.* & tunc habeo pro absoluto, quod † Ecclesia 33
non teneatur vigore dictorum statutorum, quia non
possunt comprehendere tacite de quibus non pos-
sunt expresse, cum aliis multis de quibus scripsi supra
in casu 1. & casu 6. Neque regula *d. cap. 1. de noui operis
nunciat.* intelligitur de statutis particularium loco-
rum, sed de generalibus Imperatorum legibus, con-
tra quas qualibet statuta, respectu Ecclesiæ, essent
contra Ecclesiasticam libertatem, & nulla
ipso iure, *d. c. Ecclesia sancta Maria,
de constitutionib.*

CASVS

CASVS XVIII.

Episcopi feudatarii Regis, an in aliquibus casibus prius debeant parere Regi, quam eorum superiori.

SVMMARIA.

1 *Episcopi feudatarii Regis, an in aliquibus casibus prius debeant parere Regi, quam eorum superiori.*
2 *Episcopum prius debere parere Regi, quam Archiepiscopo, qui teneant.*
3 *Etiamsi Rex vocaret Episcopum post vocationem factam ab Archiepiscopo.*
4 *Iudici feudi prius obediendum est, quam iudici ordinario.*
5 *Episcopus prius debet parere Regi, quam Archiepiscopo ex qualitate negotii, & prioritate vocationis.*
6 *Seruitium dicitur praeoccupari per interpellationem priorem.*
7 *Seruitiorum praestandorum à vasallo proxima causa est interpellatio domini directi.*
8 *Vasallus duorum debet praestare seruitium domino prius interpellanti.*
9 *Vasallus duorum, data paritate, debet obedire prius habenti ius potentius.*
10 *Episcopus obediens prius Principi laico, quam Archiepiscopo est eiiciendus ab Ecclesia.*
11 *Episcopus non debet adire curiam Regis, vel Imperatoris sine licentia Archiepiscopi.*
12 *Rex non potest praeuenire seruitium Episcopi feudatarii.*
13 *Episcopus feudatarius maiorem obedientiam debet Archiepiscopo, quam Regi.*
14 *Iuramentum semper intelligitur excipere auctoritatem superioris.*
15 *A iuramento fidelitatis semper excipitur persona antiquioris domini.*
16 *Episcopus prius est subditus Metropolitano, quam directo domino feudi.*
17 *Archiepiscopus est dux Episcoporum suae prouinciae.*
18 *Feudatarius prius debet obedire antiquiori domino.*
19 *Argumentum de seruis ad vasallos, cur non valeat.*
20 *Vasallus plurium tenetur vtriq; seruire, alias priuatur.*
21 §. illud, de proh. b. feudi alienat. per Feder. *loquitur de vasallo vasalli.*
22 *Papae prius obediendum est, quam Regi, etiamsi postea mandet.*
23 *Etiam à Principe laico.*
24 *Regem posse praecipere Episcopis, & Abbatibus, vt eant ad bellum, qui teneant.*
25 *Praelati non debent interesse in Principum curiis.*
26 *Feudum concessum Ecclesiae, intelligitur sine onere seruitii.*
27 *Bona patrimonialia clericorum non subsunt iurisdictioni Imperatoris.*

1 SÆpissime solent Reges vocare Episcopos † suos feudatarios, vt eis impendant consilium, vel auxilium pro conseruatione Reipublicæ, maxime instante magna regni turbatione, ideo super hoc mandato, occurrunt duo articuli.

Primus articulus est; quando Episcopus vocatur à Rege, & à Metropolitano, cui prius parere debeat?
2 Videtur inprimis † parendum esse Regi, quam Metropolitano, & ad hoc est textus *in c. si Episcopus, distinct. 18. in versic. excepta graui infirmitate corporis, aut praeceptione Regia, &c.* & ibi gloss. *in verb. praeceptione,* gloss. *in verb. orationibus, in c. reprehensibile, 28 quaest. 8.* gloss. *in verb. legatione, in c. cum parati, per illum tex. de appellationib.* Benedict. *in cap. Raynutius, in verb. & vxorem, decis. 2. numer. 50.* etiamsi Rex † vocaret Episco- 5
pum post vocationem factam ab Archiepiscopo, Innocent. *in d. cap. cum parati,* quod sequitur Præposit. *ibid. num. 15. versic. Innocent. hic tenet,* idem Innocent. *in c. iamdudum, de praebend.* gloss. *in c. 1. de inuestit. in maritum facta,* dum dicit, quod si iudex † feudi citat a- 4
liquem super re feudali, & ordinarius citabit eundem super alia re, præponet dominum feudi in obediendo ei potius, quam ordinario, quam glossam Baldus dicit ibi, non reperiri alibi, & idem dicit Cardinalis *in c. super literis, de rescript.* hoc etiam probat textus *in c. pastoralis, §. cum autem, de offic. de legat. in versic. à Rege, vel à Metropolitano euocati,* arguendo ab ordine literæ, vt argumentatur ibi gloss. *in ver. à Rege.*

Canonistæ *in d. c. cum parati,* sequuntur Innoc. ibi, distinguentes, an prius vocauerit Rex, quam Metropolitanus. Item an negotium pro quo vocatur à Rege sit maius eo, pro quo accersitur à Metropolitano, atq; concludunt Episcopum † prius teneri ire ad Re- 5
gem citius vocantem, præsertim si de re maiori, quam ad Archiepiscopum, qui de negotio non ita importante Episcopum suffraganeum interpellauerit. Butr. *num. 6.* Abb. *num. 8. & 9.* Ancaran. *num 3.* Dec. *num. 26.* Collectarius *num. 2.* Addo quod per † interpellatio- 6
nem priorem, is qui prius hanc interpellationem fecit, præoccupasse dicitur ius seruitii exigendi, exclusis aliis dominis, *l. si pluribus, & ibi Bart. Alexand. & Ias. ff. de legat. 1. l. si quis à multis, ff. de noxal. actionib. l. 2. §. aduersis, & ibi gloss. ff. ne quid in loco public.* Bartol *in l. naturalem, §. 1. ff. de acquiren. rerum domin. & in l. quo minus, num. 10. & ibi Ias. num. 57. ff. de fluminib.* Item Bartol. *in d. l. si pluribus, num. 1.* concludit, quod ad hoc vt vnus ex illis, qui aliquod lucrum simul insolidum, respectu alicuius negotii consequi poterant, ratione præoccupationis alii præferatur, sufficiat, quod is hoc negotium, vel inceperit, vel ad id peruenerit, quod est causa proxima illius negotii, sed causa proxima seruitiorum præstandorum † à vasallo domino est interpellatio siue 7
requisitio domini feudi, *c. 1. in princ. & ibi Andr. num. 5.* Bald. Aluarot. & Præposit. *nu. 2.* Afflict. *num. 26. de noua form. fidelit. c. 1. §. licet, & ibi Afflict. si de feudo defuncti contentio sit, c. 1. §. fin. an ille qui interfecerit fratrem domini sui.* ergo dominus feudi, qui prius interpellauit seruitium, debet aliis quibuscunque preferri. Et quod primo domino † interpellanti vasallus debeat præstare 8
seruitia, videndus Afflict. *in c. 1. in princ. num. 57. quibus modis feudum amittat.* Iacobin. de Sancto Georgio *in sua inuestitura, verb. & promiserunt, num. 11.* Andr. *in c. 1. §. omnes filii, num. 5. si de feudo defuncti contentio sit, &c.* gloss. *in l. ciues, in verb. incolas, C. de incol. lib. 10.* disputat de subiecto pluribus ciuitatibus, si eodem tempore vocatur † ab illis ad munera realia, vel personalia, cui 9
parendum sit, decidit parendum esse habenti ius potentius, ratione præuentionis, pro quo videndus Roman. *in consil. 47. visis necessariis,* qui adducit multa similia ad hoc, etiam de eo, qui erat ligius duorum.

Ego autem in hoc casu arbitror inprimis aduertenda esse verba Concilii Antiocheni *cap. 11.* relata *in c. si quis Episcopus, 23. quaest. 8. Si quis Episcopus, † aut* 10
presbyter, aut omnis omnino, qui est sub Ecclesiastica regula constitutus,

constitutus, præter consilium, vel literas eorum Episcoporum, qui sunt intra prouinciam, & maxime Metropolitani, ad Imperatorem perrexerit, hunc abdicari, & eiici non solum de communione debere, sed etiam propria dignitate priuari, &c.

Quem textum gloss. *ibi in verb. perrexit*, inducit ad probandum contra eum Episcopum, qui neglecto suo superiore, & sine literis sui superioris, it ad Imperatorem & Principem laicum. Sic etiam inducit Rebuff. super *concordatis Galliæ, in tit. de collationibus*, §. *1.*
11 *versi. & nullus Episcopus † curiam Regis, vel Imperatoris absque facultate, aut licentia Archiepiscopi adire debet*, & ibi reprehenduntur Gallicani Episcopi, qui non seruant illam constitutionem: Ex cuius textus litera, & inductione præfata, potest facilime responderi *ad d. c. si Episcopus, distinct. 18.* cum similibus, & ad omnes glossas, & Dd. illam opinionem absque hac distinctione affirmantes, vt procedat, quotiescunque Episcopus feudatarius vocatus à Rege, & à Metropolitano it ad Regem de licentia Metropolitani, vt iura iuribus concordentur, & hoc probatur per text. *in d. c. cum parati, de appellat.* ibi enim Episcopus, qui erat in legatione Regis, vocatus à legato Papæ, venire contempsit, propterea in contumaciam fuit ab eodem legato excommunicatus, appellauit Episcopus ad sedem Apostolicam, Summus Pontifex mandat, vt se iustificet per nuntium, nec cogit ad veniendum Romam, tacite igitur permittit adesse in seruitio Regis.

Ex quo licet necessario inferre non esse veram il-
12 lam rationem, quod ratione præuentionis † Regis, debeat prius Regi, quam Metropolitano obedire, quia in casu *d. c. cum parati*, erat iam in seruitio, & fuit vocatus à legato Papæ, & non obediens, excommunicatus est. Item concludendum est, magis tenere ob-
13 edire suo Metropolitano, † quam Regi, etiam directo domino feudi, quia maiorem obedientiam debet Archiepiscopo, & maius vinculum est spirituale, quã temporale, *c. solitæ, de maiorit. & obed.* & propter istam rationem Hostiens. indistincte firmat hanc opinionem, relatus à Butrio *in d. c. cum parati, num. 6. versic. per hoc concluditur.*

14 Neq; obstat iuramentum † fidelitatis factum directo domino, quia semper intelligitur excepta auctoritas sui superioris, *c. veniens, & ibi Abb. de iureiur. l. fin. in princ. & ibi Bart. ff. ad municipal.* facit, quod notat Ioan. Andr. *in c. in malis, de reg. iuris, lib. 6.* de filio, qui iurauit non recedere à studio, nisi solutis creditoribus, & tamen si accersitus à patre, recesserit, cui obedire tenebatur, non incidit in periurium, & latius per Dec. *in d.*
15 *c. cum parati, nu. 27. de appellat.* Imo in omni † iuramento fidelitatis tacite excipitur persona antiquioris domini, *c. 1. §. contra omnes, hic finitur lex Corradi, c. 1. §. satis bene. & ibi Aluarot. Præposit. & Afflict. de prohib. feudi alienat. per Lotharium, gloss. 1. & ibi Aluarot. Præposit. & Afflict. de noua forma fidelitat.* & negari non potest, quin Epi-
16 scopus † prius sit subditus Metropolitano, quam Principi directo domino feudi, & Archiepiscopo etiam debentur eadem obsequia, & seruitia, quæ di-
17 recto domino feudi, quia ipse est Dux † Episcoporum suæ prouinciæ, vt latius scripsi supra *in 2. part. cap. 50.*

Quo casu habet locum receptissima illa opinio in
18 feudalibus, vt prius sit obediendum † antiquiori, quam nouo domino, *c. fin. hic finitur lex, deinde consuetud. incip. & §. illud, de prohibit. alienat. feud. per Federic. in versic. nisi pro seruitio alterius domini sui hoc fecerit, quem sine fraude ante habuerit, &c.* Iacobin. de Sancto Georgio *in tract. de feudis, in verb. & promiserunt, num. 11.* Afflict. *in c. 1 in princ. num. 56. quibus modis feudum amittatur*, Bald. *in l. in operis in 29. argumento illius textus, ff. locati*, Alexand. *in l. si filiofamilias, §. fin. num. 16. ff. solut. matrimonio*, Tiraquell. *in tract. de primogen. in præfat. nu. 196. & seq.*

Neque obstat text. *in l. si quis ingrati, §. si cum omnes, ff. ad Syllanian.* vbi si serui vxoris potius eligant subuenire domino quam dominæ, excusantur, quamuis vxor sit antiquior. Primo, quia non valet † argumen- 19
tum de seruis ad vasallos, quia vasalli ex fide sunt obligati, serui autem non, Andr. *in c. 1. quibus modis feudum amittatur*, Cardinalis Alexand. *in §. si à morte, de alienat. feud. patern.* nullum enim maius vinculum iuramento est. Secundo dico, quod ex *d. §. si cum omnes, in versic. & magis est*, Iurisconsultus vult, seruos teneri tam domino, quam dominæ opem ferre, si omnibus possunt, corpore vni, alteri voce; vel vni corpore, alteri ex bonis, aut alio modo succurrere, alioquin non excusatur, & quando valeret argumentum, idem de vasallo † plurium dici deberet, vt teneatur v- 20
trique succurrere, alioquin feudo priuari potest, secundum casum *capit. 1. quibus modis feudum amittatur.* Neque liberabitur, si circa alterum dominorum dixerit se esse implicitum, qui vtrique faciliter succurrere potest, quod si non posset, rectius procederet illa opinio, vt succurreret antiquiori. Et firmando hanc opinionem pro veritate, non obstaret text.
in §. † illud, de prohib. feud. alienat. per Feder. quia loquitur 21
de vasallo vasalli, neque text. *in §. fin. hic finitur lex, &c.* quia vasallus à posteriore domino requisitus non erat, cum antiquior dominus illum vocauit, vt auxilio illi esset, sed *d. § si cum omnes*, loquitur, quando seruus duorum dominorum requiritur ab vtroque, vt eos adiuuet, & liberet ab his, qui vim inferre volunt.

Ex prædictis infertur errare dicentes prius esse obe-
diendum Regi, quam Papæ, etiamsi Papa † postea vo- 22
cet, & mandet venire Episcopum feudatarium ad sedem Apostolicam, quia sine causa non possent impedire, vt Prælatus non teneatur obedire Principi seculari, *clem. pastoralis, de reiudicata*, Innocent. *in c. cum inter, de renuntiat.* Abb. *in d. cap. cum parati, num. 9.* & ita insistebant quidam Prælati æstimati doctissimi defensores iurisdictionis temporalis. Sed non mirum, quia legimus Diuum Petrum in atrio Principis Christum negasse. Est autem falsa opinio, quia, vt dicit gloss. *in d. c. cum parati*, si concurrit mandatum Regis cum mandato Papæ, relictis retibus obediendum est Papæ, exemplo Petri, Lucæ *cap. 5.* & hanc etiam tenet Innocent. ibi, tum ratione iurisdictionis, tum ratione honoris, & sequitur Ant. de Butr. *ibid. num. 6. in fin.* & cæteri omnes gloss. *in d. c. reprehensibile, 23. quæst. 8.* per illum text. & *in c. qui resistit, 11. quæst. 3.* gloss. *in d. c. pastoralis, §. cum autem, & ibi late Felin. num. 26. & plur. seq. de offic. delegat.* & in dubio semper est obediendum Pa-
pæ, † etiam à Principe seculari, vt probat late Immola 23
in d. c. cum parati, & apostilla ad Felin. *in d. c. pastoralis, §. cum autem, de offic. delegat.*

Secundus articulus est, cum Rex † præcipit Epi- 24
scopis, & Abbatibus sui regni, vt eant ad bellum, an obedire debeant. Partem affirmatiuam expresse firmauit Lancellot. Corradus *in suo templo iudicum, lib. 1. cap. 2. de Rege, §. 3. num. 9. in fin.* pro quo allegat Petr. de Antibold. *in tract. de muner. & honor. part. 3. num. 97.* sed ille

ille non firmat eius opinionem, quia subdit posse Episcopos, & Abbates feudatarios seruire per substitutos. Mouetur etiam Corradus, quia Episcopi, & Abbates in temporalibus subsunt Regi, & ei obedire tenentur. Addo ad hoc Cornelium Benincas. *in tract. de paupertate, quæst. 8. num. 67.* Petrus de Monte *in tract. de potestate Pontific. in tit. de Imperatoriæ maiestatis origine, § quarto quero, num. 2.* Ioan. Ardizon. *in tract. de nobilitate Hispaniæ, cap. 3. num. 14.*

25 Hæc opinio delenda esset, ne Prælatis † occasio daretur, qui in Principum curiis interesse malunt, quam in clero, contra quos textus *in c. Episcopus, distinct. 88.* dicit; *Episcopus, aut Sacerdos nequaquam seculi curas assumant, sin aliter, deiiciantur*, Lucas de Penna *in l. milites, col. 2. C. de re militari, lib. 12.* & Gaguinus *in vita Caroli VI. Regis Francorum*, ait nōnunquam in Francia compertum esse, plus damni in Rempublicam inuehi, dum Sacerdotis consilio res agitur, quam cum prudens aliquis ex seculi nobilitate rebus agendis præficitur. Ille enim, nescio qua insatiabili ambitione, omnia sibi vendicat, hic populi misertus, & communitatis, detrimentum esse ratus Reipublicæ, vt potest, consulit.

Neque Episcopi, vel Abbates feudatarii sunt obligati in bello seruire, vt scripsi supra *casu 1.* ad intellectum *c. peruenit, de immunit. Eccles.* & quando Rex con-
26 cedit feudum † Ecclesiæ, intelligitur concedere sine onere seruitii militaris, & quando ex pacto tenerentur, Canonice facto, possent per substitutum seruire, vt latius obfirmauimus supra in casu præcedenti. Ne-
27 que bona etiam patrimonialia † clericorum subsunt iurisdictioni Imperatoris, vel aliorum Principum secularium, sed gaudent eisdem priuilegiis, quibus gaudet Ecclesia, vt late etiam scripsi supra in *casu 6.* secundum communiorem opinionem.

CASVS XIX.

Leges Imperatorum, & aliorum Principum, an in aliquibus casibus, in quibus nihil est dispositum de iure Canonico, & Canonicis sanctionibus non obuiant, sint seruandæ in foro Ecclesiastico.

SVMMARIA.

1 *Leges Imperatorum quando sint obseruandæ etiam in foro Ecclesiastico.*
2 *Leges Imperatorum esse obseruandas, quando sunt confirmatæ de iure Canonico.*
3 *Lex ciuilis videtur approbata, si non contradicat iuri Canonico.*
4 *Ius ciuile non est seruandum in foro Ecclesiastico, quando obuiat principiis æquitatis, & iuris Canonici.*
5 L. quoties, C. de rei vendic. *non habet locum in venditione facta Ecclesiæ.*
6 *Dominium statim transfertur in Ecclesiam ex contractu, sine traditione.*
7 *Ius ciuile continens rigorem, non est seruandum in foro Ecclesiastico.*
8 *Etiamsi non reprobetur ab Ecclesia, neque contineat peccatum.*
9 *Clerici in foro Ecclesiastico non puniuntur pœnis legalibus.*
10 *Ob æquitatem seruandam receditur à regulis iuris communis.*
11 *Statuta laicorum nunquam sunt seruanda in foro Ecclesiastico.*
12 *Statutorum obseruantia probatur, si fuerint vsu recepta.*
13 *Et vsus debet probari etiam ab eo, qui se fundat in statuto.*
14 *Statuta laicorum non possunt vsu recipi ab Ecclesiasticis.*
15 *Vsus, & consuetudo laicorum non potest præiudicium facere Ecclesiasticis, & num. 20.*
16 *Constitutiones Regum faciunt ius commune in eorum regnis.*
17 *Lex non dicitur approbata, nisi fuerit vsu recepta.*
18 *Neq; obligat, nisi fuerit vsu recepta.*
19 *Constitutiones quomodo differant à statutis, quantum ad vsum.*
21 *Ius commune Romanorum fuit specialiter approbatum à Papa.*
22 *Confirmatio generalis Papæ non trahitur ad leges contra libertatem Ecclesiæ.*
23 *Leges cæterorum Principum non comprehenduntur sub approbatione* c. 1. de noui operis nuntiatione.

Leges † Imperatorum etiam in foro Ecclesiastico militant, si iuri Canonico non obuiant, neque Canonicis sanctionibus, per text. *in c. 1. & 2. distinct. 10.* & notat gloss. *in ver. adiuuantur.* per illum text. *in c. 1. de noui operis nuntiat.* & ibi omnes Canonistæ. Bald. *in consil. 30 vol. 1. & consil. 135. articulus, in fin. & consil. 397. col. 2. vol. 3.* Alexand. *in consil 122 nu. 7. vol. 5.* Rebuff. *in proœm. concordatorum Franciæ. gloss. 2. vers. quarto limita, num. 72.* Maranta *disputat. 8 num. 47. versic. ad decimum*, Couarr. *pract. quæst. cap. 8. num. 5. vers. nihilominus.* 1

Quæ opinio licet secundum Decium † in *c. Ecclesia sanctæ Mariæ nu. 107. de constitutionib.* intelligatur solum de illis casibus decisis de iure ciuili, & confirmatis per ius Canonicum, quia aliter semper deest potestas, & iurisdictio, & etiamsi essent ad bonum publicum, & commune clericorum, & laicorum, non valerent, vt late scripsi supra *in 1. casu.* Tamen, vt dicit Decius ibidem, ne vniuersalis machina huius materiæ alteretur, concludendum est, quod lex † ciuilis Imperialis approbata videatur, si non contradicat iuri Canonico, & fauorabilis existat. Propterea hanc opinionem esse intelligendam cum multis declarationibus, scribunt Felin. *in d. c. Ecclesia sanctæ Mariæ. à num. 38. infra per multas columnas*, & Capra *in suo tract. regular. reg. 4. & reg. 15.* 2 3

Sed quantum pertinet ad materiam nostri tractatus, arbitror posse constitui plures articulos.

Primus articulus est, quando leges † Imperatorum non contradicunt iuri Canonico, neque eius principiis, sed impugnant priuilegia concessa Ecclesiis de iure ciuili, quo casu ipsum ius ciuile nullo modo est seruandum in foro Ecclesiastico, exemplum est in materia *legis; † quoties, C. de rei vendicat.* quæ non habet locum in venditione facta Ecclesiæ, vt firmant Hostiens. Ioan. Andr. & cæteri *in c. continebatur, de his quæ fiunt à Prælatis sine consensu Capit.* Roman. *in authen. similiter, in 12. speciali pia causa, C. ad legem Falcidiam, & in consil. 293. col. fin.* & Alexand. *consil. 83. volum. 7.* Socin. *regula 118. fallent. 8.* Marsil. *in l. quidduobus, in 2. fallent. ff. ad legem Corneliam de fals.* & ratio est, quia cum dominium † statim transferatur ex contractu in Ecclesiam, sine aliqua translatione possessionis, *l. vt inter diuinum, C. de sacros. Eccles.* Aretin. *in § per traditionem, Instit. de rerum diuis.* dicta lex *quoties.* non potest habere 4 5 6

habere locum in præiudicium huius priuilegii, quicquid dixerit Iaſ. *in d.l.quoties, in 7.limitatione.* & Marſilius ſibi contrarius *in ſingulari 82.* quorum opinio ſecundum aliquos poſſet procedere, quando eccleſia venderet duobus priuatis, & ſecundo daret poſſeſſionem, de quo caſu non loquimur, qui non infringit priuilegium eccleſiæ, quod ſtatim, & eo ipſo quod eccleſiis conceſſum eſt de iure ciuili, ab eodem reuocari non poteſt, vt eſt receptiſſima ſententia omnium *in d. c.eccleſia ſanctæ Mariæ.* tanto minus poteſt præſumi tacite reuocatum.

7 Secundus articulus eſt, quando leges † imperiales non contradicunt expreſſè iuri canonico, ſed tacite, puta quia continent ſummum rigorem, qui repugnat æquitati canonicæ, quæ eſt principium, & fundamentum huius iuris, vt notant Doct. *in c.1.de pactis.* tunc in foro eccleſiaſtico obſeruandæ non ſunt, ad hoc eſt tex. *in c. filius, de teſtam.* vbi Abb. *n.3.* dicit eſſe textum mirabilem ad hoc, quod vbi ius ciuile expreſ-
8 ſe non reprobatur † ab eccleſia, neque continet peccatum in ſe, ſi tamen continet ſummum rigorem, tunc non eſt ſeruandum in foro eccleſiaſtico, licet expreſſe non prohibeatur, quem ſequitur Felyn. *in d.*
9 *c.eccleſia ſanctæ Mariæ, n.52.* Ideo † clerici in foro eccleſiaſtico non puniuntur pœnis legalibus, *c.ad reprimendam. & ibi Innoc. de offic.iudic.ordinar.* Stephan. Aufrer. *in clem.1.de offic.ordinar. quæſt.5. n. 107.* & propter æqui-
10 tatem † receditur à iure communi, *l. Sceuola, ff. ad Trebell. l.ſi tibi, ff. ſi cert. pet. l.2.§ item Varus, ff. de aqua pluu. arcend. l. ſi tibi, ff. de donationib.* & tunc inſequenda erit opinio Doctorum, etiam ſi ſolus inueniretur, qui ſecundum æquitatem decideret caſum, vt latius ſcripſi in mea methodo iudicandi & conſulendi, titulo De conſtitutione legitima ſuper Doctorum opinionibus.

Tertius articulus eſt, quando loquimur de ſtatu-
11 tis, † & tunc ſiue ſimus in primo, ſiue in ſecundo caſu, nunquam ſtatuta ſunt obſeruanda in foro eccleſiaſtico: neque de eis poteſt intelligi textus *in d. c. 1. de*
12 *noui operis nuntiat.* Quia ad ſtatutorum † obſeruantiam requiritur; quod ſint vſu recepta, & moribus vtentium approbata ſecundum magis communem opinionem, de qua per Roland. *in conſil.99. n.5.& 6. vol. 2.* Auiles *in cap. 17. prætor. in gloſſa proncer ſobre ello.* Afflict. *in præludiis Conſtitutionum regni, quæſt.3.n.3.* & vſus
13 debet † probari per eum, qui ſe fundat in ſtatuto; vt per Auil. in loco citato, & latius per Io. Guttier. *in tractatu de contractibus iuratu, cap 38.n.9. & 10* ſed à clericis
14 non poſſunt vſu recipi, † cum eorum forus ſit de iure diuino, cui renuntiare non poſſunt, *c.ſi diligenti §.fin.*
15 *de foro compet.* & ſæpius dixi ſupra latius, & vſus † & conſuetudo laicorum non potuit præiudicare clericis & eccleſiæ, *c.bene quidem, diſt 96.* ſed *d.c.1.de noui oper. nuntiat.* loquitur de legibus approbatis per Imperatores vſu receptis à populis, & exiſtentibus in viridi obſeruantia.

Quartus articulus eſt, quando loquimur de con-
16 ſtitutionibus † Regum, quæ faciunt ius commune in eorum regnis, vt per Andr. & Afflict. *in proœm.conſtit. regni.* & per Couar. *in lib præct. quæſt. cap.8. n.5. verſ.ergo lex regia.* idem dicendum eſt, quod diximus in tertio
17 caſu, per eandem rationem, quia nec lex † dicitur approbata, niſi fuerit recepta; & licet ſemper dicantur in viridi obſeruantia, *l. Arriani, C. de hæretic.* tamen tunc dicuntur inſtitui, confirmari & approbari, cum moribus vtentium comprobantur, vt ait tex. *in c.in iſtis, §. leges, diſt.4.* ea enim intentione datur lex, vt non aliter † obliget, niſi vſu recipiatur, prout eſt commu- 18
nis opinio, de qua per Couar. *in lib.2.var.reſolut.cap.16. n. 6. verſ. quinto.* & latius per Dominic. Soto *de iuſtitia & iure lib.1.quæſt.1.art.4.* Cæpoll. *in conſil.criminal.13.per totum.* & licet iſtæ conſtitutiones † differant à ſtatu- 19
tis, quia ſemper præſumuntur in obſeruantia, quando ſunt recepta, & qui vult dicere contrarium, debet probare, ſed ſtatuta debent probari eſſe recepta, & per vſum approbata, vt latius per Guttier. *in d.cap. 48. num.10.*

Tamen quantum pertinet ad hunc caſum, quando recipiuntur † à populo, non poteſt fieri præiudicium 20
eccleſiæ, vt ſecundum eas debeat iudicari in foro eccleſiaſtico, iuxta *d. c.1.* Nec eſt eadem ratio de legibus Imperialibus, quæ ſemper fuerunt receptæ, & vſu approbatæ, etiam antequam in ſupradictis caſibus approbarentur per ſummum Pontificem, *in d.c.1. de noui oper. nuntiat.* Item quia ius † commune Romanorum 21
fuit ſpecialius approbatum & confirmatum per ſummum Pontificem, ſiquidem ſtatuto Romano diſpoſitum eſt, vt ius commune Romanorum obſeruetur Romæ inter ciues Romanos, dictaque ſtatuta fuerunt ſpecialiter confirmata per Papam, (quo caſu dicta confirmatio † non trahitur ad leges contra eccle- 22
ſiaſticam libertatem, & iniuſtas. Felyn. *in c ad noſtram, n.4.de probationib. & in c.cum veniſſet, n.2.de teſtibus, & in c.ex parte, n.38. de reſcript.* Bald. *in conſil. 336. vol.3.* Roland. *in d.conſil.29. n.32. & ſeq.vſque ad num.36 vol.1.* Socin.iun. *in conſil.32.n.43 vol 3.)* ergo præſumitur ſummum Pontificem certam illarum legum Romanarum notitiam habuiſſe, quæ ad obſeruantiam in foro conſcientiæ obligabant, quas non dedignatur ſequi in foro eccleſiaſtico, vt dicit *in d. c. 1. de noui oper. nuntiat.* Non † eſt ſic de cæteris per Reges, & alios Prin- 23
cipes abſolutos ipſarum conditores, propterea venire non poſſunt ſub ea generali approbatione, *d.c.1. de noui oper.nuntiat.* Nec ſufficit approbatio Prælati inferioris à Papa, Abb. *in d.c.eccleſia ſanctæ Mariæ, n.5.in 2. lect.de conſtit.*

CASVS XX.

Statutum, quod finita linea non fiant inueſtituræ ſtantibus heredibus defuncti, non comprehendit emphyteuſes eccleſiæ. Et de doctrina Bartoli *in l.1. §.permittitur, ff.de aqua quotid. & æſtiua.* an comprehendat eccleſias?

SVMMARIA.

1 *Inueſtituræ renouatio poteſt peti à deſcendentibus, vel transuerſalibus, etiam finita linea.*
2 *Statutum vt finita linea non fiant inueſtituræ, comprehendere feuda & emphyteuſes eccleſiæ, qui teneant. & n.6. Contrarium n.7.*
3 *Inueſtitura non facta agnatis finita linea, dicitur illis fieri iniuria, & poſſunt appellare.*
4 *Opinio fundata in æquitate, magis militat in eccleſiâ.*
5 *Dominium vtile emphyteuſis eccleſiæ eſt ſub iuriſdictione ſecularium.*
8 *Statuta laicorum contra ius canonicum ſunt nulla ipſo iure.*
9 *Dictio libere excludit omne impedimentum.*
10 *Heredes vltimi decedentis quando ſunt inueſtiendi.*
11 *Damnum non ſolum prouenit ex diminutione rerum, ſed ex diminutione voluntatis.*

E 12 Le-

11 *Leges feudorum semper considerant interesse voluntatis.*

13 *Statutum stringens ecclesiam ad inuestiendum cur sit contra libertatem ecclesiæ.*

14 *Bartol.* in l. 1 § permittitur, ff. de aqua quotid. & æstiua *quot contradictores habeat.*

15 *Bartoli opinio ibi non procedit in feudis, vel emphyteus. ecclesiæ & n. 21.*

16 *Emphyteusis ecclesiæ non potest concedi vltra tertiam generationem.*

17 *Prælatus non potest cogi ad renouationem inuestituræ contra dispositionem iuris communis.*

18 *Bartoli opinio in* d. §. permittitur. *est reprobata de iure canonico.*

19 *Statutum laicorum super vtili dominio bonorum ecclesiæ valet solum quoad successionem.*

20 *Statutum, ne fiant inuestituræ, nullo modo comprehendit bona ecclesiarum.*

22 L. congruit, C. de locat. præd. ciuil. *non habet locum in ecclesia.*

23 *Emphyteusis transitoria ad heredes quoscunque potest transmitti ad extraneos.*

24 *Transit ad legatarios, qui improprie sunt heredes.*

25 *Dictio* quibuscunque *comprehendit etiam improprie & abusiue dicta.*

26 *Feuda transitoria ad quoscunque transeunt etiam in ecclesiam.*

27 *Etiam ad heredes descendentes ex fœmina.*

28 *Et veniunt personæ feudorum incapaces.*

29 *Statutum, quod non fiant inuestituræ stantibus heredibus defuncti, quando sit superfluum.*

30 *Statutum continens idem quod ius commune producit actionem.*

31 *Emphyteusis ecclesiæ regulariter non est transitoria ad heredes extraneos.*

32 *Heredis appellatione in feudis intelligitur de herede sanguinis, non bonorum.*

33 *Et aliquando intelligitur de descendente masculo.*

34 *Et aliquando veniunt fratres.*

35 *Statutum disponens de heredibus quibuscunque, non comprehendit heredes extraneos.*

36 *Inuestitura emphyteusis ecclesiæ nunquam intelligitur de heredibus extraneis.*

37 *Dictio* in perpetuum *intelligitur quoad tempus, non quoad qualitatem heredum.*

38 *Emphyteusis ecclesiæ concessa* pro se, & suis heredibus, & successoribus quibuscunque, *an transeat ad heredes extraneos.*

39 *Statutum non intelligitur facere præiudicium vocatis in feudo, vel emphyteusi ex pacto, & prouidentia.*

40 *Inuestitura antiqua forma mutari non potest in alterius præiudicium.*

41 *Dominus non potest alterum inuestire in præiudicium alterius.*

QVia finita linea, ad quam fuerat concessum feudum, vel emphyteusis, possunt tam descenden-
1 tes, † quam transuersales petere renouationem ipsius inuestituræ, prout de transuersalibus consuluit Dec. *in cons. 131. col. fin. vers. & quamuis Bartol.* quam dicit esse certiorem opinionem Clar. *in §. emphyteusis. quæst. 43. vers. mihi magis placet opinio Decii, &c.* Ideo soliti sunt statuentes sibi prouidere, atque condere, vt stantibus heredibus defuncti non fiant inuestituræ. Ad euacuationem cuius statuti constituo plures articulos.
2 Primus articulus est, an hoc statutum † comprehendat feuda & emphyteuses ecclesiasticas. Partem affirmatiuam tenet Bouius *in tractat. de statut. ria verbi præscriptione, glossa 19. n. 209.* qui dicit ita fuisse decisum per Reuerendissimos Dominos meos de Rota vrbis, citans ad hoc duas decisiones, quas inuenire non potui. Pro cuius fundamento potest induci illa opinio,
quod finita † emphyteusi ob lineam extinctam, si 3
non fiat inuestitura descendentibus, vel etiam agnatis, dicitur illis fieri iniuria, & possunt appellare, gloss. singul. & ibi Bartol. *in leg. 1. §. permittitur, ff. de aqua quotidian. & æstiua.* Idem Bartol. *in l. 1. ff. de priuileg. credit. & ibi latissime Ripa n. 6. & 7.* Bartol. *in l. si mihi, & Titio, circa finem, ff. de verb. obligat.* Cuius doctrinam esse communiter receptam testatur Clar. *in §. emphyteusis, quæst. 43. vbi multos congerit in vers. sed quæro.* Gozadin. *in consil. 86. n. 24.* testatur communem in emphyteusi ecclesiastica. Ancar. *in consil. 173.* vbi loquitur de episcopo, & sic de feudo ecclesiæ. Decius *in consil. 131. & consil. 78. & consil. 328.* qui dicit, hoc procedere etiam si ecclesia noluerit alium inuestire, sed pro se retinere. Et mouentur omnes præfati Doctores: nam cum hæc
opinio † sit fundata in æquitate, magis ista militant 4
in ecclesia. Et ita est casus decisus per Franch. *decis. Neapolit. 123.* qui sub *n. 1.* referendo Curtium *in consil. 48. super controuersia.* dicit, ita sentire totam iurisprudentiam. Item confirmari potest altera opinione,
quæ magis communis est, quod scilicet † dominium 5
vtile emphyteusis ecclesiasticæ sit sub iurisdictione seculari, vt testatur Bursat. *in consil. 255. n. 23. & seq.* & ideo statutum de quo agitur comprehendet etiam
bona ecclesiæ, † ex notatis per Beccium *in consil. 3. n.* 6
49. & n. 62. & generaliter quod valeant statuta super vtili dominio rei ecclesiasticæ, Riminald. iun. *in consil. 447. vol. 4.*

Contraria † opinio est verior, vt hoc statutum 7
nullo modo comprehendat feuda, & emphyteuses
ecclesiæ, siquidem regula est, statuta † laicorum con- 8
tra ius canonicum sunt nulla ipso iure, vt omnes disputant *in c. ecclesia sanctæ Mariæ.* sed de iure canonico est casus *in c. 2. in 1. responso, de feudis.* vbi feudo deuoluto ad ecclesiam ob mortem vasalli, summus Pontifex mandat Prælato, vt libere possit illud alteri concede-
re, sed de natura dictionis *libere.* † est excludere omne 9
impedimentum, & omnem alterius requisitionem, *c. de multa. & ibi Abb. de præbend.* Abb. *in c. statuimus, per illum tex. de reg. iur.* Dec. *in consil. 197. col. fin. prope finem.* Gomes. *super regul. Cancellariæ, in regula de impetrandis beneficiis vacantibus per obitum Cardinalis, quæst. 8. n. 5.* Plotus *de in lit. iurand. §. 2. n. 18.* Menoch. *de arbitrariis, quæst. 7. n. 34. & plur. seq.* qui alios citant. Alberic. *in dictionario, in ver. libere.* Quicquid dixerit Ripa *in l. 1. n. 7. in fine, ff. de priuileg. credit.* ad intellectum *d. c. 2. de feudis.* quod non tangit illum tex. neque allegata per eum aliquid faciunt.

Præterea licet in feudalibus satis consideretur interesse, & vtile respectu domini, vt *c. 1. de prohib. feudi alienat. per Lotharium. & c. imperialem, de prohib. feud. alien. per Feder.* propter quod interesse, qui tenent hoc statutum valere, declarant procedere, quando here-
des † vltimi decedentis offerrent illud idem pretium, 10
quod offerunt alii extranei, ex dictis per Ripam *in dicta lege 1. numer. 13. de priuileg. credit. & in tractat. de remediis præseruatiuis contra pestem, column. final.* Immol. *in consilio 38. in casu præmisso.* Tamen hæc causa in feudalibus non sufficit, quia operationes nostræ nedum
damno † nos afficiunt, si tendunt in diminutio- 11
nem rerum, sed etiam si tendunt in diminutio-

nem

nem voluntatis, vt docet Andr. *in c.1.§.preterea, de capit. Corradi. & in d.c. imperialem, col.1. in fine, & col.2. & 3.* per textum quem allegat *in l. fin. ff. de vsu & habit.* vbi est casus de hoc. Ius ciuile damnum solum conside-
12 rat, *l. diligenter, ff. mandati.* Leges † feudorum considerant etiam interesse voluntatis. Vnde textus *in c.1. de duobus fratribus.* dicit, quod licet habeamus vtilitatem rei, non ex ea causa debet dari feudum vasallo, quem dominus non elegerit, ne forte sit suus inimicus, vel odiosus domino, propterea non placeat sibi rem suam ad illum peruenire, prout latius Camerarius *in*
13 *d.c. imperialem, fol.5.* docet. Quamobrem si † statutum hoc arctaret ecclesiam ad inuestiendum heredes defuncti pro eodem pretio, posset pati prædicta incommoda, & ita esset directo contra libertatem ecclesiasticam, quia eius iura infringerentur.

14 Et opinio Bartoli *in d. §. † permittitur.* simpliciter considerata, habet multos contradictores, Baldus *in rubric. de appellat. & in l. Imperator. ff. de pact. & in repet. l. quid ergo, §. pœna grauior, ff. de his qui not. infam.* Roman. *in l. etiam, in princip. ff. solut. matrim. & in consil.70.* Fulgos. *in consil.222. nobilis quidam.* Castrens. *in consil.32. vol.1.* dicens, quod male loquitur Bartol. quos citat, & sequitur Gozadin. *in consil. 39. n.17.* Afflict. *decis. 392.* & nos induximus ad ostendendum, quod plerunque Doctores faciunt sicut aues, seipsas insequentes, nec considerantes præiudicium ecclesiæ, firmant hanc opinionem non habere contradictorem, dicentes, quod contrarium asserere, esset destruere totam iurisprudentiam.

15 Neque potest † dicta opinio procedere in feudis, & emphyteusi ecclesiæ. Primo, quia iura feudorum, & emphyteusis ligant ecclesias, in quantum sunt approbata de iure canonico, vt diximus supra *in casu 16.* & iste casus non est approbatus, sed aliter decisus per *d.c.2. de feudis.* Item regula *c.1. de noui operis nuntiat.* neque potest applicari ex his quæ diximus supra in casu præcedenti: nam quando iura ciuilia obuiant decisionibus Imperialibus factis ad fauorem ecclesiæ, non recipiuntur de iure canonico, sed iure ciuili spe-
16 cialiter sancitum est, vt emphyteusis † ecclesiæ non possit concedi vltra tertiam generationem, *§. emphyteusim, & §. neque illud, in auth. de non alienand.* de cuius textus intellectu, late scribit Ludouic. Gozadin. *in consil.39. n.18. & seq.* ergo non posset dicta opinio Bartoli, & Ciuilistarum recipi contra ecclesiam, ex quo textu inferre licet, quod si non valet pactum, per quod emphyteusis ecclesiæ conceditur vltra tertiam generationem, vt *in d. §. neque illud.* & ibi not. Angel. Immol. *in l. quod dicitur, in fine, ff. de verb. obligat.* multo
17 minus potest cogi Prælatus † ad renouandum, quia nemo cogitur ad id, quod iure reprobatur. Quam rationem aduertit Ripa *in d. l. 1. n. 7. ff. de priuileg. cred.* & tamen sequitur contrariam opinionem illi non respondendo, quasi liceat sequi opinionem aliorum contra ecclesiam sine fundamento. Neque illa æquitas considerata à Bartolo militat in ecclesia, quia primus gradus æquitatis est pro ecclesia, *l. sunt personæ, ff. de religiosis.* per quem textum ita probat Oldendorpius *in tractatu de iure & æquitate, cap. 7.* nec æquitas
18 Bartoli † est in consideratione, stante iure scripto, vt diximus esse casum *in d.c.2. de feudis.* Neque statutum
19 laicorum † valet super hoc vtili dominio, quamuis valeat in materia successionis, de qua loquuntur citati Doctores, quia hoc fit ecclesia permittente, quæ à principio cogitauit in genere de successoribus rei concessæ, qui postea declarantur per ius ciuile, & ita valet illud statutum, sed in casu de quo agitur esset statuere contra voluntatem ecclesiæ, vt inuestiretur vel odiosus, vel non aliter vtilis, & ita contra ipsius libertatem, vt probaui.

Quibus resolutis apparet, meliorem sententiam obfirmasse eos, qui contrariam opinionem insectantur, videlicet statutum † huiusmodi ecclesias, & ea- 20
rum bona nullo modo complecti, & hanc sequuntur Io. Andr. *in c. continebatur, de his quæ fiunt à prælat. sine consensu Cap.* Alex. *in l. si mihi, & Titio, n.19. vers. putarem in isto dubitabili passu, ff. de verb. obligat.* vbi hanc tenent Immol. & Aretin. & dicit Alex. ibi, quod in emphyteusi ecclesiastica † procedit opinio Immolæ, & alio- 21
rum contra Bartol. contra quem latius probat Gozadin. *in consil.39. n. 18. vers. tertio etsi vera esset, & in consil. 71. n.5.* Socin. iun. *in consil.9. n.12. vol.3.* Roman. *in consil. 70. visis themate, & c. n.3. vers. vel secundo aliter.* Fulgos. *in consil.222. nobilis quidam.* & Socin. *in d. consil.9. n.12. in fine.* dicit, posito quod contraria opinio sit communior, quod ipse non audet affirmare, tamen hanc dicit esse de iure veriorem. Et Barbat. *in c.1. column. penultim. de locato.* dicit hanc esse de iure veriorem, idem dicit *in cap.2. column.2. versicul. pondera istum textum, de feudis.*

Ex quo licet inferre, quod non bene Doctores nostrates dicunt *in decis. Neapolit 406. n.20.* textum *in l. congruit,* † *C. de locat. præd. ciuil.* quem inducit Ripa *in d.* 22
l. 1. n. 7. pro hac materia, habere locum etiam contra ecclesiam. Quia ibi loquitur de fisco, & regula quod fiscus, & ecclesia à pari procedunt in priuilegiis, fallit in multis, vt dixi superius. Item quia in dubio contra fiscum, *l. non dubium, ff. de iure fisci.* sed in dubio pro ecclesia, *d. l. sunt personæ, ff. de religiosis.* Imo omnia supradicta, quæ contra hoc statutum dicta sunt, militant etiam contra dispositionem *d. l. congruit.* quando contra ecclesiam induceretur.

Secundus articulus est, quando loquimur de feudo, vel emphyteusi hereditaria, transeunte ad heredes quoscunque † vigore verborum inuestituræ, & 23
tunc si est institutus heres extraneus, qui vigore dictæ inuestituræ in verbis ad heredes quoscunque potuit institui, iuxta tradita per Alex. *in leg. si patroni, numer. 15. ff. ad Trebellian.* vbi dicit, quod illa dictio, quibuscunque, debet operari augmentum, Tiraquellus *de retract. consanguin. §.1. gloss.7. numer.21.* vbi quod transit ad extraneos heredes, & legatarios, † qui improprie 24
sunt heredes propter generalitatem illius dictionis *quibuscunque*, quæ etiam ad casus improprios trahitur; sicut cum dicitur de quibuscunque † contracti- 25
bus, intelligitur etiam de abusiuis, Alex. *in leg. etiam, in princip num 5. versicul. in ea gloss. ff. solut. matrimon.* Bald. *in cap.1. §. donare, numero quarto, qualiter feud. ol. alien. pot.* Ias. *in l. cum filiusfamilias, numer. 89. de legat.1. & in l. quocunque, numer.3 ff. de verborum obligat. & in l.2. num.198. Cod. de iure emphyt. & in consil.9. inter consilia Alberti Bruni, numero septimo.* Dec. *in consil.395. numer.9. circa princip. & consil. 529. n.2. circa medium, & consil. 599. n.2.* Afflict. *in constitutione regni, incip Comes & Baro, num.98 & decis.386. n.5.* Curtius iun. *in tractatu de feudis, parte 3. quæst. penult. vers. tamen secunda* vbi ait hanc esse communem opinionem, & ibi addentes dicunt, quod vigore dictionis † *quibuscunque* transit etiam ad eccle- 26
siam. Roland. *in consil.96. numer.35. & sequent. volumin. 1.* Socin. iun. *in consil.163. numer.28. volumine secundo,* vbi dicit hanc esse communem opinionem. Thomas de

Marinis *in tractatu de generibus & qualitate feudorum, rubrica de feudo omnino hereditario, n. 5. & 8.* Canctius *in extrauagant. Volentes, §. sed occurrit, n. 6.* vbi quod propter verbum *quibuscunque* posset fieri dispositio in naturales, quamuis incapaces. Villalob. *in tractatu comm. opinion. litera F. n. 22.* vbi quod potest transire ad fœminas, & testatur esse communem. Emanuel Suarez *in tract. comm. opinion. litera F. conclus. 34.* vbi testatur
27 communem, & ampliat † transire ad descendentes ex fœminis. Bero. *consil. 65. n. 64. vol. 1.* Laurent. Kirchou. *centur. 2. comm. opinion. litera F. conclus. 49. n. 22.* vbi testatur hanc esse magis communem opinion. Clar. *in §. feudum quæst. 9 vers. hoc præmisso.* dicit esse communissimam, & in practica obseruatam. Capyc. *in inuestitura in rubric. feudorum clausulæ, col. 2 vers. & suu.* Brunus *consil. 24. n. 4.* Riminald. iun. *consil. 63. n. 20. in fin. vol. 1.* Burlat. *in consil. 138. n. 27. & seq. vol. 2. & consil. 224. n. 4. eod. vol. 2. & consil. 76. n. 7. vol. 1.* Natta *in consil. 582. n. 26. &*
28 *28.* vbi quod propterea † veniunt personæ feudi incapaces, *& consil. 670 n. 6. & consil. 682. n. 23.* Corn. *consil. 239. n. 21 & seq. vol. 1.* Panciról. *consil. 92. n. 21. vol. 1.* Beccius *consil. 18. n. 2. & 3. & 13.* vbi concludit quod admittuntur fœminæ agnatæ, licet non admitterentur, si haberent duas proprietates, puta si esset vxor, vel alia fœmina extranea, Paris. *consil. 23. n. 169. & seq. vol. 1.* vbi subdit idem ius esse, si per æquipollentia verba concipiatur inuestitura.

29 Quo casu statutum † prædictum in cæteris nullum haberet effectum, quia esset conforme iuri communi, & videtur superfluo conditum, licet Ias. *in l. si dona-*
30 *turus, n. 2. ff. de condict. ob caus.* probet statutum † continere idem quod ius commune producere solum ius agendi, scilicet condictionem ex statuto, & in hoc casu poterit heres de iure communi inuestiri.

Sed an effectus substantialis huius statuti, saltem in hoc casu, verificabitur in emphyteusi ecclesiastica,
31 quæ regulariter non est transitoria † ad heredes extraneos, secundum gloss. Bart. & alios *in l. etiam, ff. solut. matrim.* Alex. *in consil. 23. col. 2. vol. 1. & consil. 9. visis, col. 4. vol. 2. & consil. 89. vtrum emphyteusis, in princip. vol. 4. & consil. 129 perspectis his, vol. 5.* Dec. *in c. in præsentia, n. 44. de probationib. vers. sit ergo conclusio. & in consil. 171. in princip.* in quibus locis Alex. & Dec. fatentur hanc esse magis communem opinionem, sequitur Paris. *in consil. 98 n. 8 vol. 2.* Francisc. Turzanus *in suu comm. opinion. cap. 73.* Emanuel Suarez *in thesauro receptarum opinion. litera E. n. 65 & 74.* latissime Roland. *in consil. 96. col. 1. vol. 1.* vbi pariter testatur communiorem, vt possit dici, quod inuestitura concessa ab ecclesia, stante statuto prædicto, permittat emphyteusim ecclesiæ transire ad heredes extraneos, qui si sint instituti, debeant ipsi, & non alii inuestiri.

Decisiue loquendo, dico negatiuam partem esse
32 veriorem. quia heredis † appellatione in feudis intelligitur de herede sanguinis, non bonorum, Caccheran. *decis. 161.* Tessaur. *decis. 99. n. 25.* & consideratur proprie secundum naturam successionis, item consideratur natura, & sanguis, non autem propria & vera successio, Bald. *in c. 1. de eo qui sibi & heredib. suis.* Corn. *in consil. 199 vol. 2.* Paris. *in consil. 23. n. 135. & seq. vol. 1.* Ideo
33 aliquando heredis † appellatione in feudis intelligitur de descendente masculo, *§. & si clientulus, de alienat. feudi paterni.* & tex. *in §. profecto, de lege Corradi.* dicit, quod si quis habeat feudum pro se & heredibus suis, & intelligitur de heredibus masculis, quia hæc est natura feudorum de iure communi, Camerar. *in c. imperialem, fol. 22. litera H. & seq. vers. & ex diuerso.* dicit, sicut de iure communi feudorum in feudo nouo, appellatione heredis venit descendens masculus; quia hæc est natura de iure communi: ita de iure regni veniunt † fratres; quia hæc est natura feudorum in re- 34
gno, per *constitutionem regni, incip. vt de successionibus.* vt in feudo nouo succedant fratres, quod intelligitur, quando inuestitura est facta absque illis verbis, ex corpore descendentibus. Quæ à me inducuntur ad probandum, quod dum statutum hoc simpliciter loquitur de heredibus, intelligendo secundum naturam rei feudalis, & emphyteusis ecclesię, non possunt venire heredes extranei.

Et hoc firmarunt omnes Doctores communiter, dicentes, vbi clausula: *Heredibus quibuscunque:* † fuerit 35
dicta à statuto, constitutione, vel lege, nunquam venire heredes extraneos, prout concordando opiniones, scribit Curtius iunior *in tractat. de feud. parte tertia, quæstion. penultim. vers. sic ul. & ideo pro concordia.* latissime tractant, & communem dicunt Albert. Brun. *in consilio feudali 10.* & Ripa *in leg. ex facto, §. si quis ita, numer. 16 ff. ad Trebellian.* plurimos ad hoc congerit dominus Regens Franciscus de Ponte *in consilio 15. numer. 13.*

Sicut dicimus de emphyteusi ecclesiastica, † vt 36
verba inuestituræ prolata à lege intelligantur secundum naturam propriam emphyteusis ecclesiæ, & ita nunquam veniant heredes extranei: nam concessio ipsius in perpetuum, de qua *in §. licentiam, in auth. de alienat. & emphyteusi.* intelligitur vsque ad tertiam generationem, iuxta *§. emphyteusim, in auth. de non alienand. reb. eccles.* quia illa dictio † *in perpetuum* intelligi- 37
tur quoad tempus, non quoad qualitatem heredum, quia solum per descendentes ad generationem, non autem per extraneos peruenitur, Bald. *in d. l. etiam, ff. sol. matrim.* & ita illa iura declarat Ancar. *in consil. 134.* & ita fuit consultum per excellentissimum collegium Papiense, vt per Francisc. Cremens. *singulari 115.* & facit mentionem Dec. *in consil. 171. vol. 1.* ergo verbum *heredibus* prolatum ab hoc statuto, non potest intelligi de heredibus extraneis in emphyteusi ecclesiæ, & pro confirmatione huius opinionis, satis stringunt rationes per me inductæ in præcedenti casu huius statuti.

An autem emphyteusis † ecclesiæ concessa *pro se,* 38
& suis heredibus, & successoribus quibuscunque, cum sollemnitate apostolica, transeat ad heredes extraneos, consule Couar. *lib. 2. variar. resolut. cap. 17 n. 5.* vbi pro parte affirmatiua dicit esse communem opinionem. Afflict. *decis. 100. & decis. 386. n. 7.* vbi heres extraneus excludebat ecclesiam, & vtrobique cumulantur Doctores per Vrsillum. Franch. *decis. 235.* Clarus *in §. emphyteusis, quæst. 28. col. fin. prope finem.* quam opinionem dico veram, si cum sollemnitatibus, de quibus per gloss. *in summa 12. q. 2.* concessio facta fuerit, stante necessitate & vtilitate ecclesiæ, quia si eo casu potest in totum alienari, multo magis in emphyteusim dari cum hac qualitate, vt transeat ad heredes extraneos, prout concludunt Anton. de Butr. Abb. Felyn. & Dec. *in d. c. in præsentia.* & Socin. dicit magis communem *in consil. 266. n. 33. vol. 2.*

Tertius articulus est, quando loquimur de feudo, vel † emphyteusi ex pacto, & prouidentia, siue anti- 39
quo, siue nouo, & tunc dico, quod siue loquamur de rebus ecclesiæ, siue laicorum, nunquam intelligitur per statutum, vocatis factum esse præiudicium. Quia inuestitura

40 turæ † antiquæ forma in alterius præiudicium mutari non potest, Bald. *in l.1.column.penult. vers. sed si dominus. C.quando non pet.part. & in c.1.col.2.de eo, qui sibi,& heredibus suis,& in c.1.col.2. vers.& nota quod in feudis,de grad. success. in feud.* Dec. *in consil.193. columm. 2. & consil. 445. numer.23.* Aluarott. *inter consilia Bruni consil. 57. num. 1.* Cephal.*consil.155.numer.10.& consil.197.numer.10.*Socin. iun.*consil.11.numer.10.& sequent. volum.3. & consil.35. nu. 18 vol.4.* Iacobus Omphalius *consil.30.n.6. in primo tomo consiliorum diuersorum Germaniæ.* Et hoc procedit, etiam si ecclesia consentiret, Bartol. *in l iurisiurandi, §.si liberi, ff. de oper. libert. & in l. 1. ff. de interdict. & relegat.* Curt.*in consil.49.* cum similibus per Gozadin. *in consil.*
41 *43.n.18* Ideo dominus † non potest inuestire aliquem de feudo, ad quem non pertinet successio in præiudicium debentis succedere, & si facta sit inuestitura, non præiudicat illi succedere debenti, Affl ct. *in c.1.in 4.not.de alienat.feudi pat.* Ias. *in consil. 8.n.4.inter consilia Bruni.* Alex. *in consil.15 col penult.vol.5.* Dec.*in consil.445. numer.22.* Ruyn.*consil.7.column 6.circa finem, volumin.1.* Næuiz.*in consil.12.colum 16.inter consilia Bruni.* Cephal. *consil.23.n.47.* Et præsumendum est statutum prædictum noluisse alteri præiudicare, afferendo præiudicium, *l.2.§.merito, & § si quis à principe, ff.ne quid in loco publ.cum vulg.*

CASVS XXI.

Statutum de continuando possessionem defuncti in heredem, etiam in feudalibus, & emphyteoticariis, an habeat locum in bonis ecclesiæ?

SVMMARIA.

1. *Statutum de continuanda possessione in heredem est contra ius commune, & in quibus locis obseruetur.*
2. *Statutum prædictum non comprehendere bona feudalia, qui teneant.*
3. *Possessio feudi non acquiritur successori nisi apprehensa de iure feudorum.*
4. *Feudatarius ante apprehensam corporalem possessionem non agit interdicto Vti possidetis.*
5. *Statuta correctoria iuris communis non habent locum in feudis, nisi de iis faciant expressam mentionem.*
6. *Statuta expresse loquentia de feudalibus non comprehendunt feuda ecclesiæ.*
7. *Vasallorum interest non mutare dominum, nec econtra.*
8. *Dominus non debet habere emphyteutam contra propriam voluntatem.*
9. *Statutum de continuanda possessione feudalium in heredem comprehendit etiam feuda ecclesiæ.*
10. Heredis *appellatio intelligitur de vero, iusto, capaci, & habili.*
11. *Statutum de continuando possessionem in heredem non intelligitur de ficto herede.*
12. *Dispositio qualibet generalis intelligitur de habili, & idoneo.*
13. *Inuestituræ iudicium est summariissimum, vt non sit petitorium, neque possessorium.*
14. *Et quando fallit.*
15. *Inuestituræ renouationem petens, debet probare se esse heredem.*
16. *Agnatus petens inuestituram, debet probare se esse talem.*
17. L.finalis, C.de edicto diui Adriani toll. *quando habeat locum in feudis.*
18. *Inuestituræ iudicium fit petitorium, domino opponente exceptionem dominii.*
19. *Statutum de continuando possessionem in heredem, quomodo intelligatur.*
20. *Et intelligitur de possessione, qua erat penes defunctum, transitoria ad heredem.*

EXtat statutum in multis ciuitatibus, quod posses-sio † bonorum defuncti, adita hereditate, immediate continuetur in heredem, corrigendo *l. cum heredes, ff. de acquir. possess.* prout de decreto Mediolani testatur Cotta *in suis memor. in verb. decreto Mediolani.* & de statuto Patauino testatur Menoch. *in tractatu de adipiscend.possession.in 4.remed quæstion.9.& 10.* & de constitutione Galliæ testatur, & tractat totam illam materiam Tiraquellus *in tractatu le mort saisit, le vif.* & Bolognet. *in lege prima, numer. 241. ff. de acquirenda possession.* qui etiam testatur de constitutione regni Siciliæ. 1

Super quo statuto multoties dubitatum est, † an comprehendantur bona feudalia, & Ias. *in consil.152. vera, & iuridica, volumin.4.* atque Dec. *in consil.467.* scripserunt pro negatiua, Paris. *in consil.1 numer.159. volum. 1.* Rubeus *in consil.121.* in pluribus locis, cum aliis inductis per Tiraquellum *in dicto tractatu le mort saisit, le vif, parte quarta, declaratione 5.* vbi disputat quæstionem ad partes, & concludit hanc esse veriorem opinionem, & eam sequor vltra dicta per Iason. *in dicto consilio 152.* Quia de iure feudi possessio † successori non acquiritur, nisi ab ipso apprehensa fuerit, Afflict. *in c.1. §.1.de feudi cognit.* Zas.*in tractat. de feud.in 7.parte, numer.41. & plur. sequent.* Iacobin. de sancto Georgio *in inuestitura, in versicul. Ita quod ipsi inuestiti, numer. 13.* Gail *practicar.obseruation. libr.2. obseruation. 152.* & ideo feudatarius † ante apprehensam possessionem non potest experiri interdicto Vti possidetis, neque interdicto Recuperandæ, Bald. *in authent. defuncto, Cod. ad Tertull. & in l. 1. ad fin. Cod. de appellation.* Alex. *in l. cum heredes, in princip. ff. de acquirend. possession.* Zas. *in tractat. feud. in 7 parte, numer. 14.* Propterea hoc statutum † vti correctorium iuris communis, non obtinet in feudis, nisi de eis specialem mentionem faciat. Et ideo Andreas auriga Feudistarum dixit tex. *in d.l.cum heredes, ff. de acquir. possess.* habere locum in feudis, *in c. sancimus, quo tempore miles. & in c.2. de feudi cognition. & in c. imperialem, §.insuper si filius, in fine, de prohib feud. alienat. per Feder.* 2 3 4 5

Quamobrem statuentes huiusmodi statuta, addiderunt, vt continuetur possessio in heredem etiam in feudalibus, vt in specie explicat constitutio regni Siciliæ, & statutum super quo consuluit Riminald. iun. *in consil.91. vol.1.*

Videtur igitur hoc statutum † de feudalibus etiam exprimens, & emphyteoticariis non habere locum in bonis ecclesiæ, ne per indirectum cogeretur episcopus habere vasallos, vel emphyteutas, quos non vellet, quod reputatur maximum præiudicium, *l. fin. ff. de vsu, & habit. l. si mandato meo, §. fin. ff. mandati.* Campeg. *inter consilia Bruni consil.2. col.7. in fine.* & dixi supra *casu 20.* Vnde dicebat Innoc. *in c. auditis, col. 1. prope finem, de præscriptionib.* quod sicut subditorum † interest non mutare dominum, ita è conuerso dominorum interest non mutare vasallos, quem sequitur Abb. *in c. exposuit, col.8. de dilationib.* Felyn. *in c.1. col.4. de probationib.* Curt. iun. *in consil.174. col. 4.* Idem firmat Andr. *in c.1. de benef. fratris. & ibi Afflict. col.2. vers. nec dominus* 6 7

E 3

minus debet habere alium vasallum. Idem Afflict. *in c. 1.*
qualit. feud. olim pot. alien. col. 2. vers. ne dominus contra
8 *suam voluntatem † alium haberet in emphyteutam, quod es-*
se non debet. quem sequitur Iacobus de Leonard. *in*
consil. 114. n. 56. inter consilia Bruni. Zas. *in tractatu de feu-*
dis, cap. 54. & ita ecclesia illum haberet vasallum, vel
emphyteutam, heredem scriptum, vel ab intestato v-
niuersalem, qui forte vel ex natura feudi, aut emphy-
teusis, vel ex dispositione suorum prædecessorum,
non esset successibilis in feudo, vel emphyteusi præ-
dictis, prout firmat Petrus Gregorius *in tractatu de iu-*
diciis causarum feudalium, cap. 18. dicens, quod vigore
huius statuti possessio continuatur in eum, in quem
continuatur dominium, etiam in feudalibus.

Contraria tamen opinio est verior, vt hoc statu-
9 tum † comprehendat etiam feuda, & emphyteuses
ecclesiæ. Quia, vt dicit Baldus *in rubrica de causa posses-*
sionis, & proprietatis, hoc statutum intelligitur de ve-
ro, & iusto herede, quod proprie significat nomen
10 *heres*, † & propterea de herede capaci, & habili, vt tra-
dit ibi Bald. & *in consilio 141. & consil. 330. volumine pri-*
mo. quem sequitur Berous *in consil. 111. in secunda quæ-*
stione, volumin. 3. & Menoch. *in tractat. de adipiscend. pos-*
session. in 4. remedio, numer. 859. Cotta *in memor. in versic.*
decreto Mediolanensi, columm. 2. versicul. nunquid liceat ap-
pellare. Sebastian. Medic. *in tractat. de acquir. conseruand.*
& amittendo rerum domin. possessione, & iure, gloss. 3. versi-
11 *cul. in minuendo, numer. 227.* declarat statutum † prædi-
ctum non procedere, nisi in vero, legitimo & habili
herede, non autem in ficto & incapaci, allegat Bald. *in*
consil. 181 volum. 1. Alex. *in consil. 82. volum. 2* Ruyn. *in con-*
sil. 27. volum. 5. Item quod non habeat locum nisi in
herede habili & capaci, secus est de inhabili & inca-
paci, Alex. *consil. 40. volum. 3.* Idem *de medic. in verb. pos-*
sessionem. gloss. 1. parte 2. numer. 32 & 33. Molin. *de primo-*
genit. Hispanorum libr. 3. cap. 13. numer. 24. post alios per
eum allegatos, & Gabriel. *in comm. conclus. titul. de ac-*
quirend. possession. conclusion 9 numer. 8. Achill. Personal.
in tract. de adipiscenda possess. & interd. Et quorum bonorum,
n. 540. & 545. & seq. Plotus *in l. si quando, n. 849.* & late
etiam per Riminaldum iuniorem *in consil. 545. n. 27. &*
12 *plur. seq. vol. 5.* quia omnis dispositio † quantumcun-
que generalis semper recipit limitationem de habili
& idoneo, *l. vt gradatim ff. de muner. & honorib.* gloss. *in l.*
1. C. de sacros. eccles. vbi Ias. multa allegat. Alex. Socin. &
Ias. *in l. 2. §. præter ff. qui satisd. cog.* ergo ecclesia non cum
heredem habet in feudis vasallum, quem habere
nollet.

13 Quia licet inuestituræ † iudicium sit summarissi-
mum, & non sit petitorium, neque possessorium, i-
mo verius, neque iudicium, cum fiat sine libello, sed
per simplicem petitionem, ad euadendum caducita-
tem, ex his quæ scripsit D. Francisc. de Ponte *in consi-*
lio 62 columm. 1 & 2. post Baldum *in cap. imperialem, §. in-*
super si filius, de prohibit. feud. alienat. per Federic. & sic vi-
deatur inuestiendus absque aliqua contradictione,
14 tamen vbi adest aliqua probabilis dubitatio, † an quis
sit heres, an sit de comprehensis in inuestitura anti-
qua, & an veniat ex tacita voluntate defuncti, ex re-
gula *leg. conficiuntur*, quia sit proximior, vt docet Bal-
dus *in dicta rubrica de causa possessionis & proprietatis*,
tunc necesse est ingredi iudicium petitorium, atque
probare se talem heredem, cuius qualitas requiritur,
Menochius *in dicto remedio quarto adipiscend. num. 860.*
Frecc. *in secundo libro, in 3. auctoritate, numero decimo* di-
15 cit, petentem † renouationem inuestituræ in feudo
hereditario, debere probare se esse heredem, quia a-
lias, antequam adeat, non dicitur vere feudatarius,
neque dominus feudi. ex quo non est purificata qua-
litas adiecta in concessione pro se & heredibus, & nisi
probauerit, repelleretur à feudo, & ab his, quæ à feu-
do dependent, Afflict. *in c. 1. n. 10. si de feud. fuer. contro-*
uers. dicit, agnatum † petentem inuestituram debere 16
probare se talem, vt possit admitti ad successionem, &
nisi probauerit se habilem, denegabitur inuestitura,
etiamsi fuerit heres institutus, quia edictum † diui 17
Adriani non habet locum in feudis, nisi quando per-
sona ab intestato posset legitime ad feudum succede-
re, idem Afflict. *in decis. 119.* & ibi late Vrsill. Hoc ergo
casu † si dominus opponat exceptionem dominii, iu- 18
dicium petitorium euadit, idem Francisc. de Ponte *in*
d. consil. 62. nu. 29. & plur. seq. & latius scripsi *in l. natura-*
liter, §. nihil commune, ff. de acquirend. possession. quare il-
lum vasallum, vel emphyteutam ecclesia habebit, ad
quem de iure feudi, vel emphyteusis successio per-
tinet.

Et in hoc ecclesia à pari procedit cum cæteris do-
minis secularibus, & ita hoc statutum † intelligitur 19
primo, vt possessio defuncti duret post mortem, &
transeat in hereditatem, in qua potest conseruari, *l.*
hereditas in multis, ff. de acquir. rerum domin. l. cœptam, ff.
de vsucap. Bart. *in l. si is qui pro emptore.* dispensando con-
tra text. *in l. 1. §. Scæuola, ff. si quis in testam. lib. iuss. esse fue-*
rit. quæ possessio duret vsque ad apprehensionem il-
lius heredis, qui vere probauerit se talem, & habere
omnes qualitates ad legitimam possessionem feudi &
emphyteusis acquirendam. Item debet intelligi de
possessione, † quæ erat penes defunctum ex causa sui 20
natura transitoria ad heredes, vt declarant Alex. *in*
consil. 153. col. 2 vol. 6. Chassan. *in consil. 59. col. penult. vers.*
item etiam. & Menoch. qui alios citat *in consil. 139. n. 18.*
Vnde feudum & emphyteusis ecclesiæ ad heredes
non transibit, si transire non potest.

CASVS XXII.

Statutum, vel consuetudo, præferens primogenitos in successione feudorum, comprehendit etiam clericos primogenitos, qui possunt succedere ad omne feudum.

SVMMARIA.

1 *Primogenitus in quibus regnis succedat in feudo.*
2 *Consuetudo præferens primogenitos in successione, est valida.*
3 *Consuetudo succedendi potest induci in vna familia.*
4 *Primogenitus præfertur in successione fratris, in regno Siciliæ.*
5 *Primogenitura non habet locum in linea transuersali.*
6 *Consuetudo admittens primogenitum ad successionem feudalium comprehendit clericum.*
7 *Et hoc procedit in regno Franciæ.*
8 *Et in regnis Hispaniæ, etiam in habentibus iurisdictionem.*
9 *Consuetudines feudales secundum aliquos ligant clericos.*
10 *Clericos non succedere in feudalibus qui teneant.*
11 C. 1. de beneficio fœminæ *quomodo procedat.*
12 *Clerici & prælati succedunt vt laici de iure communi Romanorum.*
13 *Clericos in multis casibus posse succedere in feudalibus, qui teneant.*
14 *Clerici possunt per substitutum directo domino feudi seruire, & n. 20. & 21.*

15 Pa-

15 *Vasallus non cogitur praecise seruire domino personaliter.*
16 *Sed tenetur dimidiam partem fructuum illius anni domino dimittere.*
17 *Debitor alternatiue obligatus, habet electionem soluendi.*
18 *Vasallus in quibus casibus possit seruire per substitutum.*
19 *Vasallus seruit per substitutum, quando seruiendo personaliter laederetur eius dignitas.*
22 *Priuilegia succedendi concessa laicis, sunt etiam concessa clericis.*
23 *Suitas non tollitur per ecclesiasticam dignitatem.*
24 *In primogenitis inicitur vinculum successionis ante clericatum.*
25 *Primogenitura est dignitas, cui debetur plus honoris. num 26.*
27 *Primogenitura habet qualitatem successionis à natura.*
28 *Primogenitura transmittitur ad primogenitum, & numero 30.*
29 *Nepos excludit patruum in successione feudi.*
31 *Consuetudo de primogenitis comprehendit clericos, sed de secundogenitis non comprehendit, & quae sit differentia ratio.*
32 C.quam periculosum, 7.q.1. *intelligentia.*
33 *Renunciatio potest fieri iuri de futuro, & sub spe quaerendi.*
34 *Renunciatio iuris quaerendi non rescinditur per enormissimam laesionem.*
35 *Primogeniturae renunciatio quae facta sit ex permissione Dei.*
36 *Renunciatio hereditatis viuentis non valet sine eius consensu.*
37 *Clericus etiam Graecus gaudet priuilegio successionis per primogenituram.*
38 *Primogenitus in quibus casibus excludat secundogenitum à toto feudo.*
39 *Fructus dignitatis primogeniti, quare non debeant diuidi cum secundogenito.*
40 *Primogenitus quando teneatur aliis fratribus dare alimenta.*
41 *Primogenitus succedens ad feudum nouum, tenetur praestare partem pretii secundogenito.*
42 *Et debet praestari pars pretii quo valet tempore mortis.*

1 IN regnis Franciae, Siciliae, & Angliae seruatur, vt primogenitus † succedat in feudo, vt notat Iacob. de Bellouis. *in praeludiis feudorum, decis. 10.* Iacobin. *in inuestitura, in ver. in feudum, dist. 12.* Tiraquel. *in tract. de iure primogeniorum, in priu.* post Io. Lecirier *in eod tract. Lib. 2. q 4.* & late etiam per Thom. de Marin. *in tract. de generibus, & qualitate feudorum, tit. 13.*

2 Et quod talis consuetudo † praeferens primogenitos caeteris sit valida, licet dura, tamen obseruanda, dicunt Bald. & Aluarot. *in c. mulier, si de feudo defuncti fuer. controu.* ex quo infert idem Marin. *in d. tit.*
3 *13. num. 9* quod potest vna familia talem † sibi consuetudinem inducere, Speculat. *de instrument. editione, §. compendiose, ver. sed nunquid.* quem sequitur Angel. & Imol. *in l. 3. ff. de testamen.* Ias. *in l. omnes populi, num. 42. ff. de iustit. & iur.* Curt. *in tractat. de feud. part. 3. num. 11.*

Imo de iure regni † Siciliae habet locum non so-
4 lum quando succeditur patri, sed etiam quando succeditur fratri, ex capitulo regni Regis Caroli secundi, quod incipit; *Considerantes,* vbi dicitur quod frater, vel soror fratris, fratri, vel sorori succedit, primogenitura, ac sexus praerogatiua seruata, de quo etiam per Affl ct. *in constitutione regni, incipiente; Vt de successionib. num. 22. in fin. & num. 23.* licet regulariter non habeat locum primogenitura † in linea transuersali, 5
vt per Anton. de Butr. *in cons 48.*

Ideo quaero casum, an haec consuetudo † admit- 6
tens primogenitum ad successionē feudalium, comprehendat etiam clericū primogenitum, quam quaestionem tractarunt diffuse Io. Lecirier *in tract. de primogenit. lib. 1. q. 24.* & Tiraquel. *in eod. tract. quaest. 44.* sed quia multa omissa sunt, ideo explicabimus alios casus diuerso modo. Communis igitur opinio est, quod clericus primogenitus comprehendatur sub dicta consuetudine, de qua testatur Lecirier *in d. q. 24. n. 20.* quam firmarunt Abb. *in c. ecclesia sanctae Mariae, in 1. lect. num. 25. & ibi Addentes in ver. primogenitus, & in 2. lect. num. 34. & 36. de constit. & in c. quod clericis, de foro compet.* Felyn. *in d. c. ecclesia, num. 101.* eandem sequuntur Tiraquell. *in d. quaest. 44. num. 6 ad finem.* & Lecirier *in d quaest 24.* Martin. Laudens. *in tractat. de primogenit. quaest. 30.* Ruyn. *in consil. 195. num. 3. volum. 2.* Gomesius *in ll. Tauri, lege 40. num. 66.* Gregor. Lopez. *in l. 2. tit. 15. in gl. ss. 19. ante quaestionem primam, partita 2.* & hoc procedere † de plano in regno Franciae de consuetudine 7
regni admittens clericos primogenitos, scribit Benedictus *in c. Raynutius, ver. & vxorem.* vbi tractat de successionibus ab intestato *num. 257. & seq.* & de obseruantia † in Regnis Hispaniae in maioratibus, & aliis 8
dignitatibus, etiam habentibus annexam iurisdictionem, vt clerici primogeniti succedant, testatur Molina *de Hispania primogeniis, lib. 1. cap. 13. num. 97.* post alios, quos citat. Et haec opinio est vera, sed videamus fundamenta ad exclusionem aliorum casuum.

Aliqui dicunt rationem huius casus esse, quia consuetudines † feudales ligant clericos, vt post Hostien. 9
Butr. & Abb. *in c. quod clerici, de foro compet.* firmat Lecirier *in d. quaest. 24 num. 39. in fin.* & ius primogeniturae, vt ipse dicit, vt plurimum consistat in feudalibus. Sed ista ratio est reiecta supra *in casu 16.* vbi probauimus librum feudorum non ligare clericos, etiam feudatarios, nisi in casibus à Papa approbatis tacite, vel expresse, & ideo neq; consuetudines, neq; constitutiones nouas, aliquo modo clericos feudatarios comprehendere, nisi fuerint à Papa approbatae.

Et ex hoc fundamento licet inferre ad resolutionem alterius casus, videlicet, nō esse veram rationem eorū qui contrariū supradictae cōmuni obfirmarunt, ex eo quia clerici † non succedunt in feudalibus per 10
text. *in c. 1. de beneficio foemina,* vbi efficitur clericus, vel cōuersus, aut aliquo modo habitum religionis assumit, in feudum paternum non succedit, & si illud habebat, perdit, & *in c. qui clericus, si de feud. fuer. contr ouer.* vbi eo ipso, quod quis efficitur clericus, vel votum religionis assumit, est priuatus feudo, & *in c. 1. de mil. vasall. qui arma bell. depos.* vbi miles assumens habitum religionis, priuatur feudo, Andr. *in c. 1. qui inuestit. fec. & in d c. 1. in fine de beneficio foemina, & in d. cap. si clericus, si de feud. fuer. controuers & in c. 1. & ibi Bald. & Afflict. de mil. vasall qui arma bell. depos.* Bartol. *in l. 1. num. 5. C. de legib. & in l si finita, §. si de vectigalib. colum. 1. ff. de damn. in fect.* cum aliis multis ad hoc cumulatis per Clarum *in §. feudum, quaestion 78.* & Chassan. *super consuetud. Burgund. rubric. 3. §. 5 verbo, excepte les religieux,* & latius per Caccheran. *in decis. Pedemon-*

 tana

rans 27. num. 4. & ita decisum, vt per Afflict. *decis. 320.* Capyc. *decis. 10. num 4. & decis. 31. n. 2.*

11 Quia † *d. c. 1. de benef. fæm.* procedit iuxta opinionem Oberti, & Gerardi, & *d. §. qui clericus*, loquitur de consuetudine: vt *in §. moribus, eod. tit. & in §. fin. in verf. quid obtinere debeat de consuetudine.* Sic etiam *in d. c. 1. de vasall. qui arma bell. depos.* & ista, & similia, quæ allegari possent, non sunt de approbatis per summum Pontificem, vt dixi ibid. Neque sunt leges ab Imperatoribus conditæ, sed localiter factæ, & postea generaliter pedetentim receptæ, quod fieri non potuit in præiudicium clericorum.

Imo cum de iure communi Imperatorum specialiter sit decisum, vt clerici † & prælati succedant vt laici, vt *l. Deo nobis, & auth. presbyteros, C. de episc. & cler.* ista iura feudorum auferrent priuilegia competentia clericis de iure communi, & ita, & si iuri canonico nõ obuiarent, tamen essent contra libertatem ecclesiæ, vt dixi supra *casu 19.*

12

13 Et quod clerici † in multis casibus possint succedere in feudalibus, Chassan. *in d. §. 5. in fin.* congerit decem limitationes in decem casibus, alios probat Molina *de primogen. Hispan. d. cap 13. num. 76.* alios Caccher. *in d. decis. 27. n. 5. ad fin.* alios etiam Intrigliolus *in tract. de feudis quæst. 30. per totam.*

14 Ego autem indistincte teneo † clericos feudatarios posse directo domino suo per substitutum seruire, quia hoc generaliter disponitur per Imperatorem *in c. imperialem, §. firmiter, de prohib. feud. alien. per Federic.*

15 vbi habetur, quod vasallus † nõ cogitur domino præcise seruire personaliter, sed ipsi seruiendo per substitutum liberatur, quam opinionem firmarũt ibi Bald. & Aluarott. & Præposit. *num. 2.* gloss. *in c. 1. §. fin. de allodiis, & ibi Afflict. num. 55.* Aluarott. *in c. 1. §. si quis decesserit, si de feudo defuncti contentio sit.* Bald. *in l quisquis, C. de episc. & cleric.* & vt hæc opinio clarius innotescat, verba *d. §. firmiter,* induco.

Firmiter etiam statuimus, tam in Italia, quam in Alemania, vt quicunq; indicta publica expeditione vocatus à domino suo, in eadem expeditione spatio competenti, temere venire supersederit, vel alium pro se domino acceptabilem mittere cõtempserit, vel dimidium redditus feudi vnius anni domino non subministrauerit, feudum, quod ab episcopo, vel alio domino habuit, amittat, &c.

Vnde Doct. per illum *versic. vel dimidium redditus, &c.* concludunt, quod vasallus non cogitur domino feudi seruitia exhibere, si ipse domino feudi dimi-

16 diam † partem redditũum illius anni, in quo dominus ab ipso seruitia petit, soluere paratus sit. Aluarott. *ibi num. 3.* Præposit. *num. 2. c. 1. §. fin. & ibi gloss. de allodiis, vbi Bald. num. 21. Aluarot num. 3. c. 1. §. similiter: & ibi Afflict. n. 3. de capit. Corradi.* Iacobin. *in ver. & promiserunt, n. 26.*

17 quo casu est in arbitrio debitoris † quid velit præstare an seruitium personale, an medietatem fructuum, ex regula. *l plerumq; §. fin. ff. de iure dot.* & licet Afflict. *in d. §. firmiter, n. 14.* videatur dissentire, tamen *ibid n. 15.* postea concludit hæc verba. Hoc præsupposito dico, quod si dominus diceret vasallo, qui esset inhabilis ad bellandum, & ad præstandum seruitium personaliter, ego volo, vt seruias personaliter, & vasallus diceret, non possum, quia nescio bellare, nec sum versatus in armis, vel sum claudus, vel allegat aliud impedimentum probabile, propterea dicet, volo dare substitutũ, vel volo seruire in pecunia, certe audietur, &c. ex quo colligitur, quod etiam dando electionem creditori contra *d. l. plerunque*, adhuc habet locum dispositio *d. § firmiter*, vt possit inde probari regula, licere vel per substitutum seruire, vel soluere medietatem redditũum.

Verum si regula allegata inde non colligitur, ex casibus, quos ibidem congerunt Doct. in nostro proposito argumentari licet, vasallus † propter infirmitatem, vel aliquam aliam causam indistincte per substitutum seruire potest, Andr. Aluarott. & Præposit. *in d. §. firmiter, & ibi Afflict. num. 22.* Andr. Aluarott. & Præposit. *in d. §. si quis decesserit, si de feudo defuncti conten. & ibi Afflict. num. 15.* Bald. *in c. 1. §. mutus, episcopum, vel Abbatem, & ibi Aluarott. num. 8.* Dd. *in c. 1. an mutus, vel aliter imperfect.* Afflict. *in c. 1. de benef. fæm.* Item vasallus propter minorem ætatem, vel senio confectam potest seruire per substitutum, *d. §. si quis decesserit, & ibi Doct.* Iacobin. *in sua inuestitura, in ver. & promiserunt, num 31.* ergo licitum debet esse clerico seruire per substitutum, probatur consequentia, quia clericus etiam est impeditus propter seruitiũ Dei, & in his terminis clericus, & fœmina æquiparantur de iure, *c. 1. de feudo fæminæ.* Natt. *consil. 507. num. 13.* Monoch. *consil. 443. num. 31. & 66. vol. 5.* 18

Et in specie, quod si vasallus † illæsa sua dignitate seruire non potest, per substitutum seruire possit, vtputa si sit fœmina. Afflict. *in d. c. 1. §. si quis decesserit, si de feud. defuncti content.* Speculat. *in §. quoniam, num. 10. de feud.* Alexand. *consil. 10. volum. 5.* Paris. *consil. 16. num. 8. volum. 1.* ergo idem in clerico, quem dedecet militare, & Doct. concludunt posse per substitutum seruire quocunque modo contingat, vt illæsa sua dignitate seruitia personalia præstare non possit, Andr. Præposit. & Afflict. *in d. §. si quis decesserit,* Afflict. *in d. c. 1. de feudo fœminæ.* Item probatur ex *d. §. firmiter, in vers. quod ab episcopo, vel alio domino habuit, &c.* Vnde sicut laicus vasallus potest vel regulariter per illum text. prout nos intelligimus, vel in casibus, vt aliqui, seruire episcopo, vel alio directo domino per substitutum, eodem modo † & clericus feudatarius laici potest hoc facere, & si in casibus, quia in clerico viget maior ratio impedimenti, & honestatis seruandæ in ecclesiis, & vt seruetur æqualitas, alias propter inæqualitatem retraheretur à suscipiendo religionẽ contra *§. sed & hoc præsenti, in auth. de sanctiss. episc.* 19 20

Sed hodie hic articulus resolutus est in clericis, quia communi opinione receptum est, vt † clericus per substitutum seruiat, & feudum capiat, vt dicit Præposit. *in c. 1. qui feud. dar. poss.* & ita est decisum de iure Canonico, *c. ex transmissa, de foro competent. cum concordant.* & de communi etiam testatur Zas. *de feud. part. 5. n. 53.* Io. Blanc. *in summa feud. rubric. de vasall. & eorum different. vers. possunt etiam, & in rubric. de sacramento fidelitatis.* vbi latius. 21

Altera ratio inducitur pro clerico primogenito, quo ad successionem feudalium excluso secundogenito, quia priuilegia † concessa laicis censentur etiam concessa clericis, *c. dilecti, de foro compet.* qua ratione mouetur Io. Lecirier. *in d. q. 24. n. 3. in fin. & n. 16. in fin & n. 18. & 21. & seq. & 28. & seq.* & addi potest ad hoc Alex. *in consil. 211. num. 2. vol. 2.* & confirmari, quia propter ecclesiasticam † dignitatem non tollitur suitas, Bald. *in l apud hostes, C. de suis, & legit.* & monachus post factam professionẽ retinet ius prioritatis in gradu, atq; omnia iura agnationis, Bald. *in auth. si qua mulier, n. 10. C. de sacrosanct. eccles.* Neque perdit iura sanguinis, Bald. *in c. cum magistrum, num. 3. de elect.* Abb. *in c. quia nos, n. 2. de testam.* Tiraquel. *de nobilitate, c. 26. n. 8.* & succedit in hereditate, 22

hereditate, quæ iure sanguinis defertur, *c. vno, 18. q. 1.* Tiraquel. vbi supra proxime.

Ego sequor hanc opinionem alia ratione, quia in
24 primogenitis inicitur † vinculum ante clericatum, quo casu consuetudo, vel statutum inficit clericos postea factos, ex his quæ dixi *in d. 4. casu, in fin.* quod autem iniecerit vinculum, sic probatur: Duo sunt in
25 primogenitura, † dignitas, & qualitas successionis, de primo est gloss. *in c. quam periculosum, 6. q. 1.* quam sequitur Tiraquel. *de iure primogen. q. 34. n. 37.* & quod primogenitura sit dignitas, Bald. *in l. cum antiquiorib. n. 11. C. de iure delib.* sæpius repetit, quod procedit etiam in Hispania, vt per Couar. *lib. 1. var. resol. cap. 15. n. 14. in fin.* & Anton. Gomes. *in l. 40. Tauri, n. 1.* & post multos alios, quos allegat Molin. *de primogen. cap. 13. n. 1. & 2.*
26 cui dignitati duo insunt, vt is sit plus † cæteris honorandus, Tiraquell. *in eod. tract. in præfatione, num. 39.* & vt debeat sedere ad dexteram, vt latius per eundem *in d. præfat. num. 13. & seq.* quæ negari non potest quin insint à natura, & sic ante clericatum adeptum; ergo in his consuetudo vinculum iniiciens ab initio comprehendit.
27 Adest etiam in primogenitura † quædam qualitas à natura, vt illa mediãte possit succedere exclusis aliis, de qua per Socin. *in cons. 252. col. 6. vol. 2.* sicut est in fratre vtrinq; coniuncto, qui statim ac natus est, potest excludere fratres ex vno tantum latere coniunctos, *auth. post fratres, & auth. cessante, C. de legit. heredib. & §. si igitur defunctus, in authent. de hered. ab intest. venient.* Sic primogenitus, statim ac natus est, potest excludere secundogenitum, mediante dicta qualitate, & licet in vita patris non possit exercere hoc ius successionis, tamen est adeo certum & eradicatum in persona i-
28 psius † primogeniti, vt si is moriatur, ad eius primogenitum transmittat, ita firmant Oldrad. *in cons. 224. n. 27. & seq.* Alberic. *in proœm. ff. in §. discipuli, n. 22.* Abb. *in cons. 85. n. 2. vol. 2.* Socin. *in d. cons. 252. n. 15. vol. 2.* Tiraq. *de primogen. quæst. 21. n. 7. & quæst. 43. n. 14. & 20. & q. 40. n. 66. & 93. & 196.* Pet. de Monteforte *in quodam suo cons. posito inter lectur. as feudales Afflicti in titul. de natura successionis feudi, à num 20. per multas columnas.* Et licet Io. Lecirier *in d. tractat. de primogen. lib. 1. quæst. 25. in fine.* post recitatas omnes rationes (quas etiam recitat Afflict. pro vtraque parte, *in tit. de successione feudi, in 3. no.*) dicat quod iste articulus indigeret decisione Cæ-
29 sarea: Nihilominus, quia pro nepote † fuit decisum in Rota vrbis, Bellamera *decis. 717. num. 6. & decis. 723. num. 17. in fin.* Et specialiter fuit inductum Parisiis, vnde ius Francorum, & primogenituræ originem habet, cuius dispositio reperitur *in titul. de successionib. in §. fin.* de qua per Glossatores dictarum consuetudinum *in tit. 1. §. 8. gloss. 3. num. 5. & 6.* & vti nos æstimamus hanc opinionem esse veriorem, ita speramus apparituram esse authenticam decisionem in Digestis nouissimis. Ex quo infertur, quod cum primogenituræ ius, viuente patre, transmittatur in nepotem, sit prius eradicatum in persona ipsius primogeniti, quantumuis post susceptos filios factus fuerit cleri-
30 cus, & quod possit transmitti, † secundum vera iuris principia, post multos alios, quos allegat, probat Molina *de primogeniis Hispania, lib. 3. cap. 6. num. 38. & seq.* ergo statutum, vel consuetudo, de qua agitur, iniecisse dicitur vinculum in primogenito, & sic eum, licet clericum, comprehendere.

Ex qua ratione infertur ad resolutionem diuersitatis ab eis quæ resoluta sunt supra *in d. casu 4.* videlicet, cur est, quod † statutum hoc siue consuetudo 31
cõprehendat primogenitum clericum, sed non comprehendat secundogenitum clericum, vt ibi. Quia vt aduertit Io. Lecirier *in d. tract. lib. 2. quæst. 11. in princip.* satis differunt inter se istæ quæstiones, & ipse putat differre tanquam causam fauorabilem ab odiosa. Nos autem putamus rationem esse, quia primogenitus quilibet, statim ac nascitur secundogenitus, habet effectum dignitatis & transmissionis. Sed esse differentiam, quia si ipse sit clericus, semper poterit agere contra laicum pro dictis iurib. sed si secundogenitus sit clericus, tunc primogenitus laicus non potest vlterius agere contra eum, vigore statuti; cuius effectus est perpetuo impeditus per clericatũ. Sed ad cognoscẽdum an statutum iniecerit vinculum, recurrendũ est ad actionem, quę potest intentari, vt dixi *in d. 4. cas. in fin.* Ergo in primogenito dicitur iniecisse vinculũ, in secundogenito nequaq̃. Et quod clericus, qui recipit statutum pro se non teneatur recipere contra se, consule quæ scripsi supra *in casu 5.*

Neq; obstat tex. *in c. † quam periculosum, 7. q. 1.* allega- 32
tus per Tiraq. *in tract. de iur. primog. q. 43. n. 14.* per quẽ vult probare ꝙ etiam primogenito laico erat quæsitũ ius primogenituræ ab initio contra secundogenitum clericum, quia vt in illo tex. potuit illi iuri renunciare; & ita hæc consuetudo locum etiam habebit pro primogenito laico, contra secundogenitum clericum.

Primo, quia per illum text. non probatur statutum iniecisse vinculum respectu secundogeniti illum excludendo. Nam etiã iuri † quærendo, & sub spe, & de 33
futuro cõpetenti renunciari potest, vt cõm. per Scribentes *in l. fin. C. de pact.* Imo renunciatio † iuris quæ- 34
rendi nullo modo rescinditur per enormissimam læsionem, Rub. Alexandrin. *in cons. 12. in 1. dub.* Gozad. *cons. 9. n. 11.* Paris. *cons. 26. n. 77. ad fin. vol. 3.* vbi distinguit tres casus, & *n. 81.* concludit, quod si renunciat hereditati paternæ, sibi nõdum delatæ, dote recepta, nullum habet remedium, cum aliis per Crauett. *in consil. 114. num. 13. & seq. & consil. 552. num. 21. & consil. 593. num. 2. & consil. 964. num. 40. & cons. 661. num. 9. & 10. & cons. 938 num. 5.*

Secundo dicta renunciatio † fuit facta ex per- 35
missione Dei, vt populus maior seruiret minori, vt habetur *in dict. cap. 25.* Genesis, cum aliis congestis per Afflict. in responsione ad illud *in cap. 1. num. 38. & sequent. de natur success. feud.* sed in succedendo de iure non valuit, quia renunciatio † hereditatis viuentis 36
non valet sine eius consensu, de cuius hereditate agitur, *l. final. Cod. de pact.* etiam si renunciaretur hereditati illius, qui non potest consentire, puta pupilli, pro quo tutor debet præstare consensum, Alciat. *in d. l. fin. num. 19. in fin.* & Io. de Imol. *in consil. 1. volum. 1.* & de hoc scripsi in quodam consilio Pisanæ hereditatis, vnde Afflict. *in dict. cap. 1. num. 39.* probat, quod Iacob non habuit successionem hereditatis paternæ vigore renũciationis Esau, sed ex beneficio paternæ benedictionis sibi collatæ, ergo quantum pertinet ad inducendam contradictionem inter hos duos casus, ille textus nullo modo allegari potest.

Quare resolutio dicti casus apparet vera, ꝙ clericus primogenitus admittatur ad successionẽ feudaliũ

vigore

vigore consuetudinis prædictæ, excluso secundoge-
37 nito,& hæc sunt vera,& procedũt, siue clericus † fue-
rit Latinus, siue Græcus, qui inter Latinos legitimus
reputatur, licet susceptus ex sacerdote Græco, ex his
quæ scribit Dec. *in cons. 207. incip. Pulchrum, num. 6.* &
Francisc. Niconitius *allegatione 2 n. 114.*

Primo declaratur, nam si feudum, in quo succe-
38 dit primogenitus, † habet annexam dignitatem, pu-
ta Comitatus vel Marchionatus; vel in eo viuatur iu-
re Francorum, quæ parificantur secundum Innoc. &
alios *in c. licet, de voto*, siue totum feudum sit legitima
primogeniti, vt per Innoc. Hostiens. & Abbat. *in d. c.
licet*, & Abb. *in consil. 3 vol. 2.* Andr. *in constitutione regni,
incip. Dignum*, siue ratione dignitatis, quæ feudo ipsi
annexa est, & est indiuidua, siue à natura, & qualitate
feudi in quo viuitur iure Francorum, semper secun-
dogenitus excludetur à toto, etiam à legitima, vt no-
tarunt prædicti *in d. c. licet.* Oldrad. *in consil. 94.* Abb.
in d. cons. 3. vol. 2. & in consil. 12. vol. 1. qui dicit esse com-
muniorem sententiam, quam sequitur, & multis mo-
dis probat Camerar. *in c. imperialem, in §. præterea du-
catus, fol. 102. in magnis, per tres columnas. Affl. ct. ibi, num.
31.* nouissime Schraderus qui alios congerit *in tract.
39 de feudis parte 8. cap. 2. num. 45.* Et quatenus fructus † di-
gnitatis paterentur diuisionem, tamen non debent
diuidi in hoc casu, quia omne diuisibile quod adiun-
gitur indiuiduo, ratione cõnexitatis efficitur indiui-
sibile, vt latius scripsi *in l. 4. §. Cato, de verb. obli.* & in le-
ctur. in terminis scribit Camer. *in d. §. præterea ducatus*,
40 & Schrader. *in d. cap. 2. num. 44.* Ipse tamen † tenetur a-
liis fratribus secundum qualitatem, & dignitatem
suam tantum suppeditare, vnde ipsi viuere possint,
Afflict. *in d. §. præterea ducatus, n. 51.* & dicam latius in
sequenti casu.

Secundo declaratur: nam quãdo feudum est no-
41 uiter emptum, in quo succedit primogenitus, † tunc
ipse tenetur præstare partem pretii secundogenito,
ita ex dictis Andreæ *in d. §. præterea ducatus, in fine ad-
dit.* firmant omnes periti nostri regni, non tamen de
hoc habemus casum legis, sed ex verbis Andreæ sic
interpretatis per præfatos peritos, inducta est con-
suetudo sic iudicandi in regno prædicto, vt testatur
Domin. Fabius de Anna cõsiliarius sacri nostri con-
silii Neapolitani *in cons. 26. num. 10. vers. secundo hæc ma-
42 teria.* quo casu cõmunis opinio est, vt debeatur † pars
pretii quo valet tempore mortis, vt testatur Liparal.
in additionibus ad Andr. ibid. in verb. consuetudo. Tamen
contrarium fuit decisum, vt attendatur valor tem-
pore quo feudum emptum est: nam quod emptum
fuit abest ab hereditate, de qua decisione vide per Io.
Vincent. de Anna *in singular. 200.* & Minad. *in repet.
constitutionis regni, incip. In aliquibus, in rubric. in ver.
successione, num. 32.*

CASVS XXIII.

Appannagium, siue vita militia in quibus casibus debeatur à primogenito successore feudi ipsis clericis, vel monachis secundogenitis, etiam in linea transuersali.

SVMMARIA.

1. *Primogenitus de iure diuino succedebat ad omnia.*
2. *Successio in feudis quomodo fiat.*
3. *Primogenitus cur succedat in feudis titulatis.*
4. *Primogenitus succedit propter vtilitatem domini concedentis feudum.*
5. *Primogenitus succedens semper debet dare alimenta secundogenito.*
6. *Feuda concessa secundogenitis in appannagium sunt de demanio regis.*
7. *Primogenitus in regno Neapolis debet dare secundogenito vitam militiam.*
8. *Et quomodo taxetur.*
9. *Vita militia extinguitur cum morte secundogeniti.*
10. *Vita militia quomodo differat à legitima, & ab alimentis.*
11. *Et quid sit.*
12. *Vita militia debetur monacho religionem ingresso, capaci in communi.*
13. *Debetur Cardinali secundogenito.*
14. *Monachus succedit in maioratu.*
15. *Primogeniti renunciationis pœnitentia non admittitur.*
16. *Primogenitus excludens se à successione, non excluditur à vita militia.*
17. *Monachus ingrediens religionem an possit renuntiare hereditati sibi deferendæ, & sub qua forma.*
18. *Monacho defertur hereditas, non autem monasterio.*
19. *Monasterio acquiritur hereditas ex persona monachi etiam in feudalibus.*
20. *Vita militia in omnibus casibus, in quibus debetur clericis, & religiosis, debetur etiam in linea transuersali.*
21. *Vitam militiam deberi in linea transuersali esse decisum per Imperatorem.*
22. *Vitam militiam non deberi in linea transuersali, qui teneant.*
23. *Cur non sit loco legitima.*
24. *Feudum nouum relictum secundogenito non debet imputari in vitam militiam debitam à primogenito super alio feudo.*
25. *Feudum potest legari secundogenito in præiudicium primogeniti.*
26. *Vita militia soluitur de fructibus feudi.*
27. *An debeatur quando sunt venditi fructus propter debita testatoris.*
28. *Secundogenitus non tenetur ad solutionem adoha impositæ per Regem tempore belli.*
29. *Vita militia an minuatur per solutionem adoha.*
30. *Legitima non detracta transmittitur ad filios.*
31. *Vita militia est loco legitima, & est onus feudi, & illius portio.*
32. *Legitima non debetur de feudo secundogenito.*
33. *Feudum paternum non est legitima primogeniti.*
34. *Vita militia semel præstita ratione vnius feudi, debet iterum præstari ratione alterius feudi.*
35. *Vita militia semel debet præstari de vno feudo, etiam si transiret de primogenito ad secundumgenitum.*
36. *Vita militia debetur renuncianti successioni feudalium.*

b

DE iure diuino primogenitus † succedebat ad o- 1
mnia, vt patet Genes. *cap. 25 & c 27.* & ad Hebr.
c. 12. & c. quam periculosum, 7. q. 1. Dd. *in c. licet, de voto*, &
is tenebatur præstare alimenta secundogenito, vt di-
cunt Io. Andr. Ancharan. & cæteri Canonistę *in d. cap.
licet.* Sed quia postea † de iure communi feudorum, 2
moribus receptum fuit, vt omnes filii æqualiter suc-
cederẽt in feudo, *c. 1 de success. feud. c. omnes filii, si de feud.
fuer. controuer.* Et vltra montes semper viguit, & viget
consuetudo, vt primogenitus succedat in feudo, de
qua consuetudine testatur Federic. Imperator *in con-
stitutione regni, incip. Vt de successionib* & Alberic. *in §. dis-
cipuli, in proemio ff.* Ideo idem Imperator Federic. dis-
posuit de iure communi feudorum, vt in feudis ti-
tulatis

3 tulatis † semper succederet primogenitus, ne induceretur diuisio illorum, & ita feuda corrumperentur, & diuisa per capita diuersarum linearum vnius familiæ ad nihilum redigerētur, sicut accidit ex lege Longobardorum, & obseruatur in partibus Lombardiæ, vbi omnes æqualiter succedunt, & vnius Comitatus sunt mille Comites sine comitatu. Item de iure regni duæ constitutiones promulgatæ sunt, quibus cautum est, vt inter viuentes iure Françorum masculus primogenitus excluderet sexum fœmininum, & omnes fratres natu minores, vt habetur *in d. constitut. Vt de success. omnib. & in constitut. incip. In aliquibus.* Imo ex ratione iuris communis feudorum, considerata *in d. §. praeterea ducatus.* Principes directi domini, inuestientes aliquem de feudo, solent apponere pactum, vt succedat solus primogenitus, neq; secundogenitus de hoc cōqueri potest, quia quilibet potest legē dicere rei suæ, *l. perfecta donatio, C. de don. quæ sub modo, cum vulgat.* & hoc
4 pactum apponitur propter vtilitatem † principis cōcedentis, vt feuda remaneāt integra ad seruitiū ipsius concedentis, vt dicit gloss. *in d. c. licet, de vot.* & sequuntur ibi communiter Canonistæ. Quo casu semper remansit illa prima dispositio iuris diuini, vt primoge-
5 nitus † succedens teneatur dare alimenta secundogenito, Camerar. *in d. c. Imperialem, §. praeterea ducatus, fol. 102. col. 2. litera K.*

Quod obseruatur etiam in regno Franciæ, præter quam in secundogenitis Regum, & supremorum Principum, quibus solent concedi quędam ciuitates,
6 & † loca in appannagium, quæ adhuc remanent pars demanii Regis, concessi per modū prouisionis, ideo finita linea masculina eorum, ipso iure finitur, & resoluitur appannagium, & dictæ terræ ipso facto consolidantur, & reuniuntur demanio, absque aliqua alia incorporatione, vt declarat Glossator *consuet. Parisiens. in §. 43. gloss. 1. in ver. qui denie le fief, num. 185.*

De iure autem regni specialiter fuit sancitum, vt
7 primogenitus † teneatur dare secundogenito vitam militiam, vt habetur *in constitutione regni, incip. Comitibus in §. fin.* Et dicitur vita militia, id est, vita militi condigna, & condecens, vt post alios declarat Fab. Ann. *in consil. 4. num. 47.* Quam aliqui dixerunt suc-
8 cessisse in locum legitimæ, † quia iuxta eius rationem taxatur, vt idem D. Fab. Ann. *in cons. 6.* probat septem argumentis, & credit hanc opinionem esse veram. A-
9 liqui dixerunt hanc vitam militiam † esse speciem alimentorum, quia cum morte secundogeniti extinguitur, vt Pet. Gregor. *in tract. de vita militia, in princ.* quem refert & sequitur Intrigliol. *de feud. c. 57. n. 9. & plur. seq.* Nos autem putamus veram opinionem esse Doct.
10 antiquiorū, vt hęc vita militia † nō sit legitima de iure naturæ, neq; eius loco subrogata, neq; etiam sint alimēta subrogata loco legitimæ, sed satis differat à prędictis, & sit quædam portio debita † partis hereditariæ, vel rei feudalis, in qua fratres secundogeniti de
11 iure Longobardorum, debebant succedere æqualiter cum primogenitis, & per ius Frācorum sunt exclusi, & loco illius portionis à qua excluduntur, sit subrogata vita militia. Vt latius declarat Io. Thom. Minadous *in cons. 1. n. 67. vers. & ex his.* inducens hæc verba Andr. *in d. constit. Comitib. in 1. lect.* dicentis, quod vita militia est loco partis hereditariæ, à qua excluditur minor, per primogenitum maiorem.

De hac igitur vita militia debita secundogenitis pertractantes, quātum pertinet ad comprehēsionem vel exclusionē ecclesiasticorū, constituo duos artic.

Primus articulus est: Vita † militia debetur monacho religionem ingresso capacem in communi, qui seruata forma Concilii Tridentini *sess. 25. cap. 16.* renunciauit successioni feudalium sibi deferēdæ, etiam iuris primogenituræ. Quam opinionem expresse tenet Intrigliol. *in tr. de feud. in d. c. 57. n. 22. & 23.* Franch. 12
facit *decis. 20.* de vita militia † debita Cardinali secundogenito, cuius decisionis rationes tantum applicamus ad hunc casum monachi, quia in cæteris firmauimus contrarium supra *in casu 22.* hanc eandem opinionem de monacho † successore maioratus firmat Molina *de primogen. Hispania, lib. 1. c. 13. n. 71. & 95.* post alios, quos allegat. Et rationes huius casus sunt, quia illi primogenito, qui renūciauit iuri primogenituræ, vel in fauorem omnium fratrum, vel solius secundogeniti, postquā fratres sui illam renunciationem acceptauere, & sic renunciatio † effectū sortita est, pœnitere, & voluntatem suam mutare non permittitur, Andr. *in constit. regni, incip. In aliquib. col. 5. & ibi Afflict. col. 9. vers. tertio quaeritur.* Tiraq. *in tract. de primogen. q. 28.* Quo casu licet iste primogenitus exclusit se à successione feudi, & primogenitura, † non tamen exclusit se à vita militia, vt dicit Franc. *in d. decis. 20. n. 5. vers. nec obstat.* & hoc ne clerici, qui non habentes vnde viuāt, retrahantur à monachatu, quę ratio consideratur fauore religionis, *c. in praesentia, de probationib.* & in dubio est tenenda fauore alimentorum, vt ibi dicit *n. 10. in fin.* Addit, quod si vita militia debetur per primogenitum secundogenito etiam clerico, vt semper est iudicatum, multo fortius debetur per secundogenitum laicum huic primogenito monacho, ex cuius persona maius commodum ipse secundogenitus laicus consequutus est. 13 14 15 16

Et quod monachus † ingrediens religionem possit renunciare hereditati sibi deferendæ, seruata forma d. Concilii, meminit Guttieres *in c. quamuis, ver. cum nuptui tradebatur, num. 1. vers. & tandem inquit, de pactis.* Menoc. *de arbitrar. casu 436* Gratian. *regul. 456. num. 7.* quo casu cum hereditas deuoluitur, monasterium excluditur, quia licite potuit iuri quærendo renunciare. Minadous *in constitution. regni, incip. In aliquibus, in 8 not. à num 23. ad finem.* vbi per multas rationes concludit. Couar. *in c. quamuis, parte 3. §. 2. num. 3. vers. erit tamen ad effugiendas.* Quicquid dixerit Socin. *in consil. 183. volum. 2.* & Corn. *in consil. 272. volum. 3.* quorum opinionem sequitur Dom. Franc. de Ponte *in consil. 40. num 2.* Quia hanc opinionem reprobarunt Dec. *in consil. 31.* Couarru. vbi supra, & Minadous *in d. 8. not. num. 26. & seq.* Purpurat. *in l. fin. num. 190. & seq. C. de pact. & ibi Cagnol. num 205. & seq.* Vasq. *de success. creat. l. 2. §. 18. requisito 29. num. 93.* Antonius Sala *in constitution. Pedemontan. titul. de alienat. bonorum minorum, gloss. 2. num. 24.* & licet in contrarium sit communis opinio Canonistarum *in c. in praesentia, de probat.* de qua per D. de Ponte *in d. cons. 40. n. 3.* videlicet quod renunciatio facta per ingressurum religionem de hereditate deuoluenda, non obstet monasterio, quia hereditas defertur monasterio, non autem monacho: Tamen opinio Legistarum est magis communis, videlicet quod monacho † deferatur hereditas, non monasterio, Aretin. *in l. is potest, colum. 5. ff. de acquirend. heredit.* dicens, quod opinio Canonistarum non est vera. Cagnol. *in d. l. fin. num. 206. C. de pact.* dicens, quod opinio Canonistarum est contra tex. *in l. Deo nobis, C. de episcop. & cleric.* & hanc opinionem esse sequendam in foro Cæsaris testatur 17 18

clarat Camerar. *in d. §. praeterea ducatus, fol. 102. col. 3. litera O. & P.* ita arguit Minad. *in d. consil. 1. num. 61. & sequent.*

Quare sequēdo opinionem nostrorum antiquiorum fundatam in tot decisionibus sacri consilii, arbi-
31 tror vitā militiam † non esse vere loco legitimae, quae debetur secundogenito, sed esse onus feudi, & portionem ipsius.

Et hanc opinionem tenere Andream, dicit idem Fab. Ann. *in d. consil. 4. num. 49.* vbi allegat Andr. *in d. constit. Comitibus, in primis verbis, in vers. & est onus feudi.* Item Francisc. de Amicis, qui tenet hanc opinionem *in d. tit. de his qui feud. dare poss. §. & quidem, num. 2. fol. 27.* dicit eiusdem opinionis fuisse Andr. *in d. constit. Comitibus.* Item gloss. Parisiens. *in tit. 1. §. 18. num. 10.* sequitur hanc opinionem, & dicit eiusdem fuisse Andream *in d. constit. Comitib.* Idem sequitur, & dicit Minadous *in d consil. 1. in pluribus locis.* & Loffred. *in d. §. firmiter.* & Afflict. *in decis. 43. & decis. 138. num 2.* & caeteri quot sequuntur hanc opinionem, citant Andream, neque opus est vlterius dubitare, an Andreas fuerit huius opinionis, eandem sequitur Parisi. de Put. *in d §. nunc videndum, num. 25. vers. ideo maior est praelatus in feudo, vt det vitam militiam fratribus minoribus loco legitimae portionis, quae eis contingit.* Surd. *in tractat. de alimentis, titulo 5. quaest. 15. num. 26.* vbi quod vita militia succedit loco portionis, quam habiturus fuisset secundogenitus in feudo.

Qui vero allegantur in contrarium, omnes dicunt esse onus feudi; item esse portionem feudi, & cum his principiis quaerunt quaestiones multas, sine quibus quaerendae non essent, interdum autem solent appellare legitimam portionem, non ex eo quod sit subroga-
32 ta loco legitimę, quia vere de feudo non debetur † legitima secundogenito, vt per Capyc. *decis. 2.* sed quia ipsa vita militia taxanda est secundum legitimam, iuxta numerum liberorum, vt per Andr. *in d. constit. Comitib. & ibi Afflict. in 2. quaest.* cum aliis per D. Regentē de Ponte *in cons. 79. col. 1. & 2.* Sicut dicimus, quod feu-
33 dum † paternum non est legitima primogeniti, secūdum veriorem opinionem, quia legitima debita de iure naturae nunquam fuit considerata in feudis, sed dicimus esse legitimam successionem ex more & consuetudine iuris Francorum, quod primogenitū tantum admittit, vt post gloss. Parisiens. quem allegat, sequitur Frecc. *in lib. 3. de subfeud. in 19. different. inter feud. haeredit ex pact.* & ita non est verum, quod super legitima imponitur onus vitae militiae: Nec quod vita militia sit legitima, & ita pars sapiet naturam totius.

Quare cum vita militia non sit legitima, sed tantum portio feudi, quae debetur ratione exclusionis secundogeniti à feudo, cui succedit primogenitus, concludendum est cum sapientissimis viris, & decisione Imperiali, quod ipsa debeatur in linea transuersali.

34 Ex quo infertur, quod si semel † est praestita super feudo primogeniti succedēte eodem ad alterum feudum, debetur de secundo feudo, nisi enim adesset primogenitus, ipse secundogenitus succederet ad tale feudum, ergo ex quo per anterioritatem, & primogenituram, priuatur noua successione, debet dari vita militia, etiam habito respectu ad secundum feudum, vt per Minadoum *in d. cons. 1.* Verum si primogenito
35 decedente, † succederet secundogenitus, tunc alii secundogeniti, quibus à primo decedente dabatur vita militia, non debent habere alteram vitam militiam ab hoc secundogenito transeunte ad primatum, ne feudum duplici onere grauaretur, & ita fuit decisum in Praetorio Neapolis iunctis duabus aulis, referente Domino Horatio Marchesio sub die 24. Nouembris, 1592.

Circa secundam, an vita militia † debeatur renun- 36
cianti successioni feudalium, dico deberi, & rationem dixi nuper, quia licet per renunciationem quis se excludat à successione feudi, non tamen se excludit à vita militia, Franch. *d. decis. 20.* Imo cum vita militia debeatur in fructibus, & assimiletur alimentis, religiosi sunt capaces alimentorum, & nō censentur venire ea, quae in specie concessurus non esset, *c. in generali, de regul. iur. lib. 6. l. 1. C. quae res pignor. oblig. poss.* late Schrader. tractat hanc renunciationem successionis feudalium *in tractat. de feud. parte 7. c. 2. n. 72. vsq. ad 77.*

CASVS XXIV.

Ecclesiasticos non posse facere maioratum, aut commendam inter viuos, vel vltima voluntate absque licentia Papae, & an Regis licentia opus sit.

SVMMARIA.

1 *Maioratum qui possint facere, & an requiratur licentia Regis in Hispania.*
2 *Episcopi & clerici possunt facere maioratum solum de bonis patrimonialibus.*
3 *Episcopi possunt disponere de bonis patrimonialibus.*
4 *Item de bonis ex eorum industria, & artificio acquisitis.*
5 *Episcopus si fuerit monachus an habeat supradictam facultatem.*
6 *Praelatus monachus non potest disponere de bonis patrimonialibus, aut intuitu ecclesiae acquisitis.*
7 *Praelati non possunt disponere de bonis ecclesiae, neq; de stipendiis, & fructibus officiorum secularium.*
8 *Praelatis donata res à principibus, acquiritur ecclesiae.*
9 *Secus est quando seruiunt Principibus de licentia Papae.*
10 *Bona praelatorum quando praesumantur acquisita de bonis, & intuitu ecclesiae.*
11 *Praelati non possunt disponere de bonis praesumptiue acquisitis intuitu ecclesiae.*
12 *Maioratus non potest fieri de bonis intuitu ecclesiae acquisitis sine licentia Papae.*
13 *Papa an possit concedere licentiam faciendi maioratum de bonis ecclesiae.*
14 *Praelatus potest disponere de bonis intuitu ecclesiae acquisitis, ad pias causas.*
15 *Maioratus institutio non potest intelligi ad pias causas, qui transit ad laicos.*
16 *Praelatus potest erigere commendam de licentia Regis magni magistri religionis.*
17 *Commendae erectio dicitur ad pias causas fieri.*
18 *Commenda erigenda per praelatum, quot requiruntur.*
19 *Commenda non potest transferri per viam legati sine licentia magni magistri.*
20 *Maioratus non fundari ab ecclesiasticis in illis locis, vbi adest consuetudo, vt ipsi disponant de bonis ecclesiae.*
21 *Clerici in Hispania disponunt de bonis ecclesiae ex consuetudine.*
22 *Consuetudo disponendi de bonis ecclesiae est nulla ipso iure, & num. 24.*

REgulariter qui possunt disponere de bonis suis inter viuos, & in vltima voluntate, hi possunt
1 maioratum † facere, vt probat Molin. *lib. 2. de Hispania primogeniis, cap. 9. in princip.* Sed quia in Hispania cautum est per leges speciales, vt quis habens filios non possit disponere vltra quintam, & tertiam partẽ bonorum suorum, videlicet quintam partem pro anima ad sui libitum in quoslibet, tertiam vero partem solum inter ipsos filios, gratificãdo potius vni, quam alteri, vt latius declarat Anton. Gomez. *in l. 17. Tauri, n. 1. & 2.* Ideo introductum est circa institutionẽ maioratuum, qui fiunt pro conseruanda familiarum dignitate, vt scribit Melchior Palaez *in tract. maioratuũ, q. 1. n. 13.* vt impetretur licẽtia Regis, per quã derogetur legib. antiquis, & ita fiat in toto patrimonio fundatoris, atque primogenitus potest succedere vltra quintam & tertiam partem bonorum, & qui alii sint effectus maioratus instituti cum licentia Regis, docet etiam Anton. Gomez *in l. 40. Tauri, n. 55.*

Circa institutionem igitur maioratuum per ecclesiasticos faciendam, declarantur infrascripti articuli.

2 Primus articulus est, episcopos † & clericos posse solum de bonis patrimonialibus facere maioratum, non autem de bonis ecclesiæ: Neq; de bonis sibi donatis à Principe laico propter seruitia illi facta, neque de illis bonis quæ præsumuntur acquisita cõtemplatione ecclesiæ, & prouenientia ab aliis bonis ipsius.
3 Quod autem possit de bonis † patrimonialib. est casus *in c. sint manifestæ, 12. q. 1.* sub his verbis:

Sint manifestæ res propriæ episcopi (si tamen habet proprias) & manifesta Dominicæ vt potestatem habeat de propriis moriens episcopus sicut voluerit, & quibus voluerit derelinquere, nec sub occasione ecclesiasticarum rerum, ea quæ episcopi esse probantur, intercidant, &c. Idem habetur *in c. quia nos, de testam. & in c. fixum, 12. q. 5. & in auth. licentiam, C. de episc. & cler.* & est receptissima opinio inter Dd. vt testatur Clarus *in §. testamentum, q. 27. vers. circa bona, & seq.* super qua communi late scripserunt alios cõgerendo Couar. *in c. 1. n. 3. & n. 11. de testam.* Molin. *in tract. de primogen. Hispaniæ, lib. 2. c. 10. à n. 26. vsq; ad 59.* Nauarr. *in repetit. c. fin. 16. q. 1. in prima quæstione principali, num. 7. & seqq.* Et intelligunt † omnes præcitati Do- 4
ctores hanc facultatem habere eosdem ecclesiasticos de bonis ex industria, & eorum artificio honesto acquisitis, quod procedit, nisi dimisso munere ecclesiæ, alia negotia aggrediantur. Neque credo veram opinionem Ias. *in auth. ingressi, num. 7. C. de sacrosanct. eccles.* vt hoc procedat etiam si episcopus † fuerit mona- 5
chus, quem sequitur Melchior Palaez *in d. tract. maioratuum, q. 1. num. 14.* Quia Prælatus † monachus neque 6
potest disponere de rebus intuitu ecclesiæ acquisitis, neq; de suis patrimonialibus absque licentia Papæ, prout est communis opinio, de qua testatur Molina *in d. c. 10. num. 28.*

Quod autem † non possit disponere de rebus ec- 7
clesiæ, neque de quæsitis eius intuitu, est textus *in c. 1. & in c. cum in officiis, de testament.* & ibi late per omnes Canonistas. Idem intelligo de stipendiis, & fructibus officiorum secularium, quos à principibus secularibus acceperunt, cum enim eo munere quod principibus impenditur, ecclesia propria fraudata videatur, consequens est, vt omne donatum † ecclesiæ ac- 8
quiratur, ex regula *l. sed & si quis, §. interdum, ff. de vsufruct. & l. 1. §. si seruus, & §. fructuarius, ff. de stipulat. seru.* vbi seruus fructuario ex opera ei debita acquirit, sed domino vero extra operam, neque potest hoc ius mutare, alteri operam exhibendo, per quam rationem ita firmat Francisc. Sarmienta *in tractat. de redditibus ecclesiasticis, parte 3. cap. 5. num. 8.* quicquid dicat Nauarr. *in d. c. fin. 16. q. 1. num. 78.* & Molina *in d. cap. 10. num. 51.* Quorum † opinio potest procedere, quando 9
episcopi seruiunt Principibus secularibus de licentia Papæ.

Et in quibus casibus bona † præsumuntur quæsi- 10
ta de bonis, & intuitu ecclesiæ, scribit Menoch. *de præsumptionib. lib. 3 præsumpt. 53. & de arbitrar. iudic. casu 195.* vbi omnes cumulat. Et ratio, cur non possit de præsumptiue † acquisitis intuitu ecclesiæ disponere, est; 11
nam cum Prælatus tempore adeptæ dignitatis teneatur conficere inuentarium earum rerum, quas ex suo patrimonio, aliove titulo habet, *c. manifesta, & c. sint manifestæ, 12. quæst. 1. & c. Syracusanæ, distinct. 28.* Abb. *in disputat. 3. dubio 4.* Menoch. *d. præsumpt. 53. num. 11.* præsumptio fraudis non cessat, quin fuerint acquisita de bonis ecclesiæ, & dispositio quælibet censeretur in fraudem facta.

Ergo vt possit facere maioratum † de bonis acqui- 12
sitis intuitu ecclesiæ, requiritur licentia summi Pontificis, vt concludit Melchior Palaez *in d. quæst. 1. num. 14.* & licet Abb. *in c. cum esses, in 2. lect. num. 30. de testam.* concludat, summum † Pontificem non posse hanc 13
disponendi licentiam concedere, quia dominium rerum ecclesiæ est penes Deum, *c. cum ex eo, de elect. lib. 6. in vers. de Christi patrimonio sublimatis.* quam sequitur Geminian. *in c. vnic. colum 3. vers. quare quare ecclesia, de summa Trinit.* & Felyn. *in c. quæ in ecclesiarum, de constitut.* Ego credo summum Pontificem facilius dispensare posse circa dispositionem alicuius partis bonorum acquisitorum intuitu ecclesiæ per ipsum prælatum,

prælatum, quam in illis ipsis rebus ante eius prælaturam ecclesiæ adeptis.

Hæc autem licentia disponendi simpliciter de aliqua bonorum, intuitu ecclesiæ acquisitorum, parte, trahi non potest ad institutionem maioratus, quia
14 cum prælatus † in vita habebat facultatem disponendi de eisdem ad pias causas, licentia prædicta ampliat facultatem ad mortem; ergo intelligi debet eodem modo, prout habebat in vita, & sic ad pias causas, vti firmant Nauarr. *in manuali, cap. 25. num. 129. & in d. c. fin. 16. quæst. 1. num. 17.* & sequitur Molin. *in d. cap. 10. num.*
15 *30.* Sed institutio † maioratus non potest intelligi ad pias causas, qui transit ad laicos, imo aliquando diuites pro maiori dignitate familiæ, vt dixi.

16 Posset Prælatus † vigore prædictæ licentiæ erigere commendam de licentia Regis magni Magistri religionis, quia commendæ sunt beneficia ecclesiastica, & milites religionum dicuntur personæ ecclesiasticæ, Lamberti. *de iure patronat. parte 1. lib. 2. quæst. 7. artic. 5. & ibidem quæst 5. princip. artic. 10.* Geminian. *in c. laici, de rebus eccles. non alien. lib 6.* post alios, quos allegat, late Nauarr. *in sua apologia de redditibus ecclesiastic. quæst. 1. monit. 55. & plur. seqq.* vbi plura adducit,
17 & ideo in erectione commendæ † diceretur disponere ad pias causas, tanto magis, quia spes est ecclesiæ, vt finitis lineis ad religionem reuertatur. Sed quia in
18 erectione † commendæ duo interueniunt, donatio bonorum pro ipsius erectione, & ad hanc sufficeret licentia Papæ sic simpliciter concessa; Item inuestitura pro lineis, quam facit Rex magnus Magi-
19 ster, vnde etiam per viam † legati non potest transferri sine consensu magni Magistri, Ioan. Andr. Calderin. & Abb. *in c. cum seculum, circa fin de iure patronat.* quos refert, & sequitur Lambertin. *in d. tractat. de iure patronat. in 2. artic. prima quæst principal. in 2 parte lib. 1. n. 5.* & de hac licentia siue consensu magni Magistri late per Riminald. iun. *in consil. 239 num. 15. & seq. & num. 74. vol. 3.*

Ergo ad hoc vt licentia Papæ extendatur ad erectionem maioratus, debet in specie id exprimere.

20 Secundus articulus est, Maioratus † nullo modo potest fundari ab ecclesiasticis de bonis ecclesiæ in illis locis, vbi adest consuetudo, vt clerici disponant de rebus ecclesiæ. Quam esse consuetudinem Hispa-
21 niæ † testantur Melchior Palaez *in d. quæst. 1. num. 15.* vt ipsis clericis liceat de bonis ecclesiæ disponere siue ex testamento, siue ab intestato, dictamque consuetudinem fuisse postea approbatam per leges particulares ipsius regni testatur ibidem Palaez, & Molin. *de primogen. Hispan. d. cap. 10. num. 54.* & latius probatur per Couar. *in d. c cum in officiis, num. 9 de testam.* mouetur, quia prohibitio testandi iure humano introducta fuit; ergo & pariter consuetudo in contrarium potuit introduci, præsertim sciente, & tolerante ipso summo Pontifice.

22 Sed quod dicta consuetudo † sit nulla ipso iure, probatur, quia est contra dispositionem *dict. c. 1. & d. c. cum in officiis, de testament.* ergo contra libertatem ecclesiæ ex notatis *in c. ecclesia sanctæ Mariæ, de constitutionib.* & sæpius dixi supra. Item si nec summo Pon-
23 tifici † permittitur dispensare circa dispositionem alienationum bonorum ecclesiæ, n. si ad pias causas, ex regula *c. relatum, in 2. de testam.* secundum opinionem Abb. *in d. c. cum esses, eod. tit.* vt dixi nuper, tanto minus potuit cõsuetudine introduci. Et quod hæc con-
24 suetudo † sit nulla, irrationabilis, & contra libertatem ecclesiæ, concludunt magis communiter scribentes Canonistæ *in d. c. relatum, & in c final. de pecul. cleric.* Franch. *in rubric. de testament. lib 6.* Archidiac. *in summa 12 quæst. 5.* Crotus *in l. omnes populi, num. 51.* Mantica *de coniect. lib. 2. tit 9 num. 2.* cum aliis multis relatis in summa Syluestrina *in ver. clericus, in 4. quæst. 2.* & in summa Angelica *in ver. clericus, in 2. § 13.* & ibi lata apostilla multos alios citat. Quo casu licet † se- 25
curi videantur in foro exteriori, vbi secundum hanc consuetudinẽ ius dicitur, non tamen sunt tuti in foro interiori conscientiæ, vt late docet Couar. *de sponsalib. parte 1. cap. 7. §. 9. num. 8.* & ad episcopum pertinet corrigere ratione peccati, etiam ipsos Principes ex regul. *c. nouit. de iudic. & c. si peccauerit, 2. quæst. 1.* alias omnes inciderent in excommunicationem.

Et intelligo hunc casum procedere, etiam si ecclesiastici fundauerint maioratum in vita, quia & si licitum sit Prælatis † disponere in vita de fructibus 26
suæ ecclesiæ, & de acquisitis intuitu ipsius etiam in consanguineos, ex late congestis per Molin. *in dict. cap. 10. num 32. & plur. seq* Tamen ex dispositione sacrosancti Concilii Tridentini fuit prohibitum *sess. 25. cap. 1. de reformatione*, non licere episcopis † consan- 27
guineos, aut familiares suos ex redditibus ecclesiæ diuites efficere, nec aliter bona ecclesiastica in profanos vsus consumere. Imo quod ecclesiasticus vltra congruam sustentationem superest ex redditibus suę dignitatis, si in profanos vsus consumpserit, mortaliter peccat, vt multa ad hoc refert Couar. *in d. c. cum in officiis, num. 3.* D. Thom. *in 2. 2. quæst. 185. art. 7.* Nauar. *in c. fin. 16. quæst. 1. in prima quæstion. princip. num 9 & seq.* Quod intelligo verum, etiam si prælatus ea donauerit consanguineis, quæ suum genium fraudando parsimonia magna acquisiuerit: Siquidem euitari non potest, quin sordidus † prælatus magnum scandalum 28
afferat populo, & ita grauius peccet, quicquid alii senserint.

Tertius articulus est; Cum licet ecclesiasticis facere † maioratum de bonis patrimonialibus, aut de 29
prouenientibus intuitu ecclesiæ cum licentia Papæ, non esse opus licentia Regis. Quia statuta & constitutiones laicorum circa dispositiones bonorum in vltima voluntate, non comprehendunt ecclesiasticos, ex his quæ latissime scripsi supra *in 5. casu*, etiam si si post mortem ipsorum lis oriretur coram iudice laico, vt ibidem.

Ex quibus apparet error manifestus Antonii Gamæ *in decisione Lusitaniæ 341.* volentis, in constituenda capella † à clerico, cuius immobilia illi annexa re- 30
linquuntur, clericusq; in perpetuum administrator relinquitur, Regiam auctoritatem requiri.

Et quod in fundatione maioratus † per ecclesia- 31
sticos in casibus prædictis facienda non requiratur licentia Regis, scribit Palaez *in d. cap. 1. num 15.* & Suarez *in l quoniam in prioribus, limitatione 2. num. 17. Cod. de inoffic. test. testam.* vbi dicit quod imperiti credunt maioratum fieri non posse sine Regia † facultate, 32
quia licentia solum est necessaria, vbicunque quis vult facere maioratum, & disponere vltra tertiam, & quintam partem in pręiudicium vocatorum ex lege Regia, vt dixi in principio huius casus, sed illæ leges non habent locum in dispositione bonorum ecclesiasticorum, vt latius *in d. casu 5.* & quod licentia Regis non sit necessaria, videndus Molina *de primog. Hispan. lib. 4. cap 3. num 7. & 11.*

Quartus articulus est, cum ecclesiastici habuerunt

licentiam à summo Pontifice simpliciter disponendi de certa portione bonorum intuitu ecclesiæ acquisitorum, quo casu potuerunt erigere commendam, vt dixi, quam si erexerint cum licentia Regis, magni Magistri religionis pro vna linea, an possint, etiam cum licentia Regis mutare in aliam lineam.

33 Quo casu distinguendum † puto: Aut commenda erigitur in bonis existentibus in territorio sub ditione, & dominio Regis magni Magistri, & tunc posse fieri mutationem lineæ de licentia Regis. Quia eri-
34 gere commendam † nihil aliud est, quam constituere ius patronatus, vt dixi, ad fauorem vocatorum in prima inuestitura. Lambertin. *de iure patronat. lib. 1. parte 2. quæst. 1. princip. artic. 2. num. 5. fol. 131.* Sed in
35 iure patronatus † communis est resolutio, quod primus fundator in præiudicium comprehensorum possit disponere cum auctoritate superioris, Calderin. *in consil. 19. de iure patronat.* Alexand. *in consil. 13. num. 10. & in consil. 18. num. 6. volum. 5.* Gozadin. *in consil. 75 num. 13.* Lambertin. *lib. 1. part. 2. in 2. quæstion.*
36 *princip. artic. 6. in princip. fol. 133.* Et quod primus † acquirens ex titulo oneroso possit aliis præiudicare, est magis communis opinio, Crauet. *in consil. 135. num. 8.* Pinell. *in l. 1. parte 3. numero 98. Cod. de bon. matern.* Valascus *de iure emphyteutic. quæstion. 49. numero septimo.*

Et in specie quod licitum sit primo fundatori
37 variare † lineas, & personas cum licentia magni Magistri, consuluit Riminald. iun. *in consil. 239 volum. 3. & in consil 308. num. 9. & 10 & 25. volum. 3.* & Alexand. Raudensis *in consil 40. num. 17 volum. 1.* & ita sæpissime in pluribus casibus legi fuisse obseruatum in bonis incommendatis, existentib. super ditione illius Principis, qui & magnus Magister religionis est.

Aut commenda erigitur super bonis existentibus extra territorium ditionis Regis magni Magistri illius religionis. Quo casu dico, quod licet ipse Rex duas sustineat personas, videlicet, vt magnus Magi-
38 ster, & vt Rex, † quæ duæ dignitates in sua ditione, vnitæ considerari possunt, tamen extra suam ditionem vnitæ considerari non possunt; nam Rex Fran-
39 ciæ † in Comitatu Tolosæ consideratur vt Comes, Bartol. *in l. si conuenerit, §. si nuda, in fin. ff. de pignorat. act.* Angel *in consil. 247. punctus.* Bald. *in consil. 354 D. Papa, volum. 4.* Ripa *responso 3. num. 59. & 60. in titulo de iure naturali gentium, & ciuil.* Deci. *in consil. 486. num. 9.* Item ex quo agitur de commendis, & successiue de
40 pertinentib. ad religionem, Rex † præsumitur actum gessisse tanquam magnum Magistrum, ex notatis per Bartol. *in l. 1. §. nunciatio, num. 15. ff. de operis noui nunciat.* Socin. sen. *in consil. 154. num. 11. volum. 2.* Surd. *consil. 19. num 33. vol. 1.* vnde Prælatus in re ecclesiæ intelligitur contrahere administratorio nomine, siue exprimat nomen proprium siue appellatiuum, Surd. *in consil. 103. num. 41.* Menoch. *lib. 3. præsumpt. 49. num. 5.* Vbi
41 tutor in re † pertinente ad pupillum præsumitur contrahere tutorio nomine, quod tanto magis dicendum est de magno Magistro in bonis existentibus extra suam ditionem, vt non possit considerari, vt Rex, sed magnus Magister, non potest præiudicium facere religioni, & si faceret, restituitur ex regula *c. 1. de restitut. in integr.* præsertim si in regulis, siue capitulis religionis hoc disponatur.

CASVS XXV.

Statuta excludentia clericos, & religiosos à successione non valent, quorum multi casus recensentur, ex quibus resolutio similium facillime deprehendi potest.

SVMMARIA.

1. *Statuta laicorum expressam mentionem facientia de clericis, non valent.*
2. *Statutum excludens ecclesiasticos ab aliqua successione est contra libertatem ecclesiæ.*
3. *Statutum quot modis dicatur contra libertatem ecclesiæ.*
4. *Ecclesiastici si non possent succedere, efficerentur timidiores.*
5. *Statuta facere est iurisdictionis.*
6. *Statutum excludens ingredientem monasterium à successione, est contra libertatem ecclesiæ.*
7. *Statutum minuens laico voluntatem ingrediendi monasterium est contra libertatem ecclesiæ.*
8. *Statutum non potest disponere de ingresso, neq; de ingrediente monasterium.*
9. *Statutum loquens de futuro, confert effectum ad tempus futurum.*
10. *Statutum quod fratri decedenti ab intestato succedant solum laici, non valet.*
11. *Statuentes non possunt excludere ecclesiasticos à successione neque ex tacita, neque ex expressa voluntate.*

Statuta laicorum † mentionem facientia de clericis non valent ex defectu potestatis, *c. ecclesia sanctæ Mariæ, de constit.* vbi Dec. *num. 174.* multos congerit, & dixi latius supra *casu 1.* super qua regula pluries contingit dubitari super statutis, tacite vel expresse loquentibus de successione clericorum, quod vt clarius fiat, constituo multos articulos. 1

Primus articulus est; Statutum excludens † clericos, vel monachos à successione parentum, agnatorum, seu cognatorum, non valet, quia est contra libertatem ecclesiasticam, Dec. *in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ, num. 188. & in c. in præsentia, de probat.* Rodoan. *in tract. de spolio ecclesiastico, quæst. 8 tit. de successione clerici secularis abintestato, num 4.* & de hoc est casus *in auth. cassa & irrita, C. de sacros. eccles. & in l. 1. Cod. de summa trinit. & in c. grauem, & c. nouerint. de sent. excommun.* & per Bald. *in l. Deo nobis, C. de episc. & cleric.* Et dicitur contra libertatem ecclesiasticam, tum quia aufert clericis † beneficium succedendi de iure cõmuni, tum quia clerici per ipsum efficerentur timidiores ex not. per Bartolum *in d. auth. cassa, & in l. 1. §. quæ onerandæ, ff. quarum rerum actio non detur.* quorum timiditas patet, quia videntes † non posse succedere retraherentur à clericatu, vel religione, argum. *text. §. sed hoc præsenti, in authent. de ecclesiastic. titul* & not. *in d. c. in præsentia, & in authent. ingressi, Cod. de sacrosanct. eccles.* Et quia † statuta facere iurisdictionis est, *l. 1. ff. de iurisd. om. iudic. l. necessarium, in fin. princ. & ibi gloss. in ver. statuenti, ff. de orig. iur.* Ideo statutum non extendit vires suas ad clericos, super quibus statuentes iurisdictione carent, *l. cunctos populos, in vers. regit Imperium, C. de sacrosanct. eccles.* 2 3 4 5

Secundus articulus est, quando statutum excludit à successione † alicuius ingredientẽ monasteriũ, tunc ipsum 6

ipsum statutum non valet, & est contra libertatem ecclesiæ, & hanc esse cõmunem opinionem, testatur Alex. *in consil.139.incip. Viso themate suprascripto, col. fin. vol.2.* quem refert, & sequitur Ias. post multos alios per eum citatos *in l.fin.num 25.C.de pact.* vbi etiam Angel. dicit de hoc esse casum *in d.l.Deo nobis*, vbi antequam quis ingrediatur monasterium sed habeat so-
7 lam voluntatem † ingrediendi, non potest inhabilitari à potentia succedendi, alias retraheret volentem monachari à proposito religionis, & hãc opinionem firmat Io.Campeg. *in tract. de statutis, q.12.* & Laur. de Palat. *in tract. de statuto excludente fœminas propter masculos, num 91.vers.in contrarium.* & scripsi etiam de hoc *in casu 5.*

Ex quo infertur falsam esse distinctionem Bart. *in*
8 *d.l.fin.n.6.C.de pact.* quod aut statutum † disponit de ingrediente, per hęc verba, ingrediens monasterium, vel si quis intraret monasterium sit priuatus iure succedendi, vel nõ succedat, & tunc valet statutum, quasi non disponat circa clericum, sed circa laicum, quia laicus est ille qui fit clericus, vel religiosus, vnde hic lucrum aufertur, neque grauatur monasterium in quęsitis. Aut statutum disponit de iam ingresso, puta si diceret, si quis ingressus fuerit monasterium, & tunc non valet, quia non posset clericis auferre ius suum, & idem tenent Bald. & Iacob. de Butr. *in l. Deo nobis, C.de episc.& cleric.* Idem Bald. *in tract. de statutis, in ver. successio, num.6.*

Hæc enim distinctio est communiter reprobata, vt per Ias. *in d.l.fin.num.25.in fin. C. de pact.* & per Dec. *in d.c.in præsentia*, post alios, quos referunt, & certe si esset vera, pater posset exheredare filium, si ingrederetur monasterium, quod est conrra *d.l.Deo nobis, in vers. omnimodo.* Nec est verum quod statutum loquens de ingrediente per verbum præsentis temporis, comprehendat tantum laicos, quia habet intentionem etiam ad clericos; nam cum dicat, ingrediens mona-
9 sterium non succedat, & † sic loquitur de verbo futuri temporis, confertur effectus in tempus, quo defertur successio, cum exclusus per statutum reperitur clericus vel monachus, quo tempore proprie fit exclusio, & non prius, vt etiam dixi *in d. casu 5.* ergo tale statutum debet esse nullum, quia retraherentur homines à religione, *d. §.sed hoc præsenti.* & retraherentur ab ingrediendo, *d.auth. cassa, & d.c.nouerint.* & essent deterioris conditionis, quam laici contra *d. l. Deo nobis*, vnde apparet quod distinctio Bartoli est magis verbalis, quam realis, & sicut non valet de ingresso, vt ipse fatetur, multo minus valere debet de ingrediente.

Tertius articulus est; quando statutum iubet, fra-
10 tri † ab intestato decedenti succedere tantum laicos, tunc respectu fratris clerici statutum non valet, quin ipse ad portionem, quæ sibi iure communi competebat, admittatur, & hanc tenet Octauian. Vulpell. *in tractat.de libert.ecclesi. parte 3 num.4.* cuius opinionem sequor, sed per diuersam rationem. Nam si statuen-
11 tes † non possent specialiter excludere clericos à successione alicuius, vt dixi in principio, multo minus possunt excludere ex tacita dispositione, argum. *l. si pater, ff. quæ in fraud. credit. & l.quamquam, ff. de ritu nupt. & l. Lucius, §.pen. ff. ad municip. & l. 1. §. huius rei, ff. de offic. eius cui mandata est iurisdict. & quod ibi not. in gloss. incip. argument triplex. & not. in l.solent, ff. de iurisdict. omn. iudic.* & quod notat Io. Andr. *in c. 1. de immunit. ecclesi. lib.6.* Item quia per indirectum afficeret clericos: nam admittẽdo laicos tantum ad successionem, clerici essent exclusi, & indirecte affecti.

CASVS XXVI.

Testamenta clericorum nõ subiacere dispositioni iuris communis in causa præteritionis, aut exheredationis filii ingrati, actiue, vel passiue, neq; in causa vsusfructus patri quærendo in bonis filiifam.

SVMMARIA.

1 *Ecclesiastici quot genera bonorum habere possint.*
2 *Peculium castrense, vel quasi in ecclesiastico, quale sit.*
3 *Testamentum ab ecclesiasticis, de quibus fieri possit.*
4 *Testamenta clericorum non subiacent dispositioni iuris ciuilis, sed gentium.*
5 *Priuilegium Imperatoris concessum clericis, quando sit seruandum.*
6 *Priuilegium testandi concessum militibus intelligitur concessum clericis.*
7 L.cum oportet, C.de bon.quæ liber. *non habet locum in filiofamilias clerico.*
8 *Etiam in bonis quæsitis ante clericatum.*
9 *Verbum, libere, in concessionibus positum, quid denotet.*
10 *Clerici effecti statim sunt liberati à patria potestate.*
11 *Aduerbium* quomodolibet *includit omnem modum.*
12 *Et ostendit plenam, & exuberantem voluntatem disponentis.*
13 *Pater non habet vsumfructum in feudo filiifamilias.*
14 *Nec est legitimus administrator in bonis feudalibus.*
15 *Habet tamen aliquam commoditatem fructuum de æquitate.*
16 *Seruitus etiam vsusfructus non potest constitui in bonis clericorum.*
17 *Testamentum clerici nõ rescinditur ex causa præteritionis, vel est nullum ex causa exheredationis.*
18 *Filiusfamilias clericus non potest per patrem exheredari ob aliquam causam ingratitudinis.*
19 *Ingrediens religionem dicitur nasci de nouo.*

Ecclesiastici † variis modis extra bona ecclesiæ acquirunt artificio, vel industria, item paterna, vel materna successione, aut cognationis intuitu, siue consanguineorum dono, vel amicorum, dummodo ipsorum, non ecclesiæ intuitu donetur, & huiusmodi illorum peculium † castrense, vel quasi appellatur, quod in laicis aduentitium, vt per gloss. *in c. quia nos, de testament.* quam communiter sequuntur ibi, Couar. in principio. Rodoanus *in tractat. de spolio ecclesiast. quæst. 9. §. fiet ergo, num.2.* Et de hoc peculio † ipsos posse testamenta facere, dispositum est per *c. 1. & c. cum in officiis, de testam. vbi Abb. num. 2. & c. sint manifesta, 12. quæst. 1. authent. presbyteros, C. de episc. op. & cleric.* & hæc procedunt ex regula *l. fin. C. de inoffic. testamen.* Et in quibus aliis bonis possint testamenta facere, congerit multos Mantic. *de coniectur. lib. 2. titul. 9. num. 2.* Quorum testamenta videntur etiam de iure approbata, quia ipsis succedi potest ab intestato per descendentes, vel ascendentes, aut collaterales gradu proximiores, *c. fin. 12. quæst. vltima, c. quicunq;, & ibi gloss. in verb. vendicabit, 12. q. 3. & c. 1. de success. ab intest. & ibi gloss. in ver. tradantur.*

Sed testamenta † eorum non subiacent dispositioni 4

tioni iuris ciuilis, sed duntaxat iurisgentium, Bald. *in consil. 448 quaritur in primis, colum. 2. vltra medium, volum. 1.* Io. Dilect. *de arte testandi, tit. 1. de his qui habent testam. fact. caut. 1. in fine.* omnes Canonistæ *in c. quia nos, de testament.* & post alios multos quos allegat ad hoc, & probat esse communem opinionem Simon de Prætis *de interpret. vltim. volunt. lib. 2. in primo dubio, solut. 4. num. 68. & num. 76. vsque ad 87.* De quo est casus *in d. authent. presbyteros,* quæ disponit de omnibus bonis clericorum, & respectu dominii omnium rerum suarum & facultatis de eis disponendi, testandi, & alienandi; ergo debet seruari vt lex Imperatoris mere
5 priuilegiatiua † clericorum, vt *c. nouit. de iudic.* & firmant omnes Canonistæ *in c. ecclesia sanctæ Mariæ, de constitut.* quia non procedit imperando, vetando, vel permittendo, aut auctorizando, vel puniendo, iuxta ea quæ traduntur *in l. legis virtus, ff. de legib. & c. omnis lex, distinct. 4.* ergo non est fauorabilis per modum superioritatis, sed solum concedendo priuilegium, ideo vt priuilegium Imperiale obseruandum est, quicquid senserit Dec. *in l. senium, num. 15. C. qui testam. facere poss.* cuius dictis in contrarium respondet Simon de Prætis vbi supra, qui quæstionem disputat, & aliorum etiam opiniones refert.

6 Et confirmari potest, quia priuilegium † militib. armatæ militiæ concessum testandi ad eorum libitum contra principia iuris ciuilis, puta substituendi directo post pubertatem, de quo *in l. centurio, ff. de vulgar & pupill.* intelligitur etiam concessum clericis, qui sunt milites cœlestis militiæ, & in militia versari, *c. reprehensibile, 32. q. 8. & c. episcopum, de præbend.* & notant omnes *in l. miles, ff. de re iudic.* & ita est communis opinio, de qua testatur Alexand. *in d. l. centurio, num. 15.* Galiaul. *num. 51.* quam opinionem tenuit primo loco Accurs. *in d. l. miles, in ver. facere. & ibi Ias. num. 11. Zas. n. 9. Alex. num. 3.* Brun. *in tractat. de cessione bonorum, num. 11. & plur. seqq.* Abb. *in c. 1. num. 5. de clerico ægrotante.* Euerard. late *in sua centuria argument and. in loco à milite armatæ militiæ ad militem cœlestis militiæ.* & dixi latius *in repetit. d. l. centurio, in 4. quæst.*

Quare ecclesiastici prætermissis regulis iuris ciuilis, possunt condere testamenta, attenta dispositione iurisgentium, ad quod videtur se reducere ius Canonicum, *c. relatum, de testament.* & hoc fundamentum deseruit pro resolutione infrascriptorum articulorum.

7 Primus articulus est, dispositio † *l. cum oportet, C. de bonis quæ liberis*, non habet locum in filiofamilias clerico, ideo bonorum aduentitiorum ipsius pater non habet vsumfructum, Innoc. & Host. *in d. c. quia nos.* Bart. *in consil. 61. filiusfamilias presbyter, num. 3. part. 1.*
8 & intelligo tam de bonis † quæsitis ante clericatum, quam post, per text. *in d. c. quia nos.* vbi dicitur quod filius libere potest disponere de bonis, quæ sibi obuenerunt ex successione patris, vel matris, vel consanguineorum, vel ex contractu, vel ex artificio suo, & ibi communiter notant hoc omnes Doct. Hostiens. *in summa de pecul. cleric. vers. quot sunt eius species.* Cardinal. & Imol. *in rubric. eiusdem tituli, in fine.* Abb. *in c. in præsentia, num. 56. & ibi cæteri Canonistæ, de probationib.* gloss. *in c. quia ingredientibus, 16. quæst. vltima.* Castrens. *in l. sacrosancta, C. de episcop. & cleric.* vbi hoc putat notabile. Iason vbi hoc reputat singulare *in l. filiæ licet, num. 5. C. de collat.* Suarez *in sua repetit. l. quoniam in prioribus, fol. penult. colum. 4. vers. considera tamen vtiliter, & singulariter.* vbi hoc tenet saltem in bonis habitis post clericatum, idem tenet Pinell. *in l. 1. part. 3. num. 45. C. de bonis maternis,* sed hoc esset restringere textum *in d. c. quia nos, in ver. libere.* qui generaliter loquitur, & stringeretur in obuenientibus post clericatum. Verbum enim *libere* † in concessionib. positum, denotat absque 9
alicuius contradictione, consensum, aut licentiam, *c. ex officii, de præscript. c. attendentes, de ordine cognit.* Archidiacon. *in c. cum episcopus, de offic. ordinar. lib. 6. & in c. 1. de suppl. neglig. prælat. lib. 6.* Alberic. *in dictionario, in ver. libere.* Abb. *in c. de multa, in 4. not. de præbend. in cap. cum cessante, num. 7. de appellat. in c. in nostra, num. 2. de pœn. & remiss.* Dec. *in consil. 197. colum. fin. prope finem.* Ergo si *d. c. quia nos,* procederet in quæsitis post clericatum, non daretur libera dispositio disponendi de obuenientibus ex parte patris, matris, & aliorum, quia requireretur consensus patris. Et hoc intelligitur etiam in clerico primæ tonsuræ, argumento tex. iuncta gloss. *in c. cum contingat, de ætate, & qualit. & c. clericus, dist. 22. & ibi gloss. in summa.*

Neque obstat ratio Antonii Gomesii, qui contrarium sentit *in l. 48. Tauri, num. 7. vers. sed his non obstantibus,* quia clerici † non liberantur à patria pote- 10
state, & ita pater habebit vsumfructum in bonis clerici ratione patriæ potestatis, intelligendo *d. cap. quia nos.* vt procedat eius dispositio mortuo patre. Quia vt infra dicam filiusfamilias per clericatum exit de patria potestate, & ideo *d. c. quia nos.* non potest intelligi mortuo patre, quia multo magis restringeretur, quod non est faciendum. Nam *d. authent. presbyteros.* generaliter, ac indefinite determinat omnes clericos, etiam existentes in patria potestate, res quolibet modo venientes ad eorum dominium, habere sub sua potestate, & in his posse testari: Nec distinguit quando venerint ad eorum dominium, ante, vel post clericatum, sufficit quod habeant in eorum dominio, quando volunt testari. Aduerbium, † *quomodolibet,* 11
includit omnem modum, vt sæpius notatum est in Rota, vt dicit Francisc. Pauin. *in tract. de officio, & potestate Capituli sede vacante. in 7. prælud. n. 19.* & notat Archidiacon. *in c. indemnitatibus, de elect. & in c. 1. §. præsenti, de clerico ægrot.* & quod sit aduerbium vniuersale, gloss. 2. *in clem. 2. de sentent. excom.* gloss. *in clem. 1. de re iudic.* & quod includat quemcunque modum qui comprehendi potest, Socin. *in consil. 15. col. 12. volum. 1.* & ostendit † plenam, & exuberantem voluntatem 12
disponentis, Dec. *in consil. 137. col. 1. vers. illa enim dictio.* Ideo apposita in vnionibus includit omnem modum vacandi, vt sæpius determinatum est in Rota, vt testatur Archidiacon. *in d. c. indemnitatib.* & si *d. auth. presbyteros, in verb. quomodolibet,* nō esset generalis ad omnes casus, sed restringeretur in casu patriæ potestatis, non esset mere priuilegiatiua, sed procederet sanciendo iuxta dispositionem *d. l. cum oportet.* cuius contrarium est communiter approbatum, vt dixi; ergo ex generalitate *d. authent. presbyteros.* interpretamur indefinitam dispositionem *d. c. quia nos, in ver. libere.* vt procedat tam in acquisitis ante, quam post clericatum.

Sed præsupposita etiam hac patria potestate, adhuc illorum opinio non procedit, quia pater † non 13
habet vsumfructum in feudo filiifamilias, Andr. *in c. 1. num. 13. de his, qui feud. dar. poss.* Boer. *decis. 99.* cum aliis cumulatis per Io. Vincent. de Ann. *singular. 377.* Quo casu non erit legitimus † administrator in bonis 14
prædictis, & si filiusfamilias fuerit minor, prouidebitur de curatore, iuxta tex. *in auth. vt matri, & auiæ, in pr.* gloss.

gloss. & Doct. *in auth. excipitur, C. de bonis quæ lib.* Bartol. & communiter Doct. *in l. fin. §. pupillus, ff. de verb. obligat.* Et loquor de vsufructu formali, de quo loquitur
15 tex. *in d. l. cum oportet.* licet habeat † aliquam commoditatem fructuum de æquitate, vt per Bald. & Iacob. de Bellouis. *in c. 2. de fratrib. de nouo benefic. inuestit.* Loffred. *in consil. 10.* D. Franc. de Ponte *in consil. 19 n 27. & seq.* D. Fab. Ann. *in consil. 51. n. 8.* D. Vincent. de Franch. *in decis. 10 n. 9.*

Vnde qua ratione dicimus, quod in feudo non potest constitui vsusfructus, quia est species seruitutis, vt dicunt præcitati Doct. quæ non potest induci sine voluntate domini directi, eadem ratione, quia non
16 potest induci seruitus † in bonis clericorum, propter Pontificium & Imperiale priuilegium, quando esset vera opinio, quod remaneret patria potestas, adhuc ipse pater non esset legitimus administrator bonorum clerici, licet posset habere aliquam commoditatem fructuum.

17 Secundus articulus est: Testamentum † clerici non potest rescindi ex causa præteritionis, neque nullum censeri ex causa exheredationis, iuxta dispositionem legum *ff. & C. de inoffic. testam.* Hanc tenet Abb. *in d. c. quia nos, de testam. n. 4.* quam sequuntur Iacob. Butr. & Bald. *in d. auth. presbyteros.* Idem Bald. *in l. sacrosancta, C. de episcop. & cleric.* Angel. *in auth. ex causa. & ibi Corn. n. 33. & n. 46.* dicit esse communem opinionem, quam sequitur etiam Couar. *in d. c. quia nos, in fine.* licet videatur recedere ab ipsa respectu clericorum primæ tonsuræ, sed non est minor ratio de istis, quam de aliis, vt dixi nuper.

Idem videtur dicendum passiue in casu contrario,
18 quando scilicet filiusfamilias † patris laici aliquam commiserit ingratitudinem, de quibus *in §. aliud quoque capitulum, in auth vt cum de appellat. cognosc.* qui potest exheredari seruata forma illius tex. Nam si ingreditur religionem, non potest vlterius exheredari, gloss. *in auth de monachis, in princip.* gloss. *in c. 2. de apostat.* & est text. *in c. non liceat. 19. quæst. vltima.* & notat Salyc. *in l. Deo nobis, in princip. C. de episcop. & cleric.* quem sequitur Laurus de Palatiis *in tractatu de statuto exclu-*
19 *siuo fœminar. n. 108.* & rationem dant, † quia per ingressum religionis dicitur nasci de nouo, & omnia peccata sua intelliguntur sibi remissa, *c. mensuras, §. rationes quoque, de pœnit. dist. 1.*

CASVS XXVII.

Ecclesiasticos factos non ligari amplius patria potestate.

SVMMARIA.

1 *Filiifamilias facti ecclesiastici non sunt amplius sub patria potestate.*
2 *Transeunt sub potestatem Abbatis, vel alterius superioris prælati.*
3 *Pater ingrediens religionem, amittit patriam potestatem.*
4 *Episcopus factus statim exit de patria potestate.*
5 *Sacerdos factus statim exit de patria potestate.*
6 *Sacerdotali dignitate non datur maior.*
7 *Episcopus antiquitus non differebat à sacerdote.*
8 *Episcopi nostris temporibus sunt declarati superiores sacerdotibus.*
9 *Clericus quilibet per constitutionem sacrorum ordinum statim eximitur à patria potestate.*
10 *Patria potestas non retinetur quoad spiritualia.*
11 *Actio in beneficialibus non exercetur de consensu patris.*
12 *Religionis fauore quis potest priuari iure suo.*
13 *Qualitas superueniens personæ attendenda est in iudiciis.*
14 *Patria potestas finitur per susceptionem cuiuscumque ordinis clericalis.*
15 *Filius factus clericus conuenitur à patre coram episcopo super iuribus patriæ potestatis.*
16 *Prima tonsura est ordo ecclesiasticus.*
17 *Clericus prima tonsura liberatur à patria potestate.*
18 *Primam tonsuram non esse ordinem tenent Theologi.*
19 *Contrarium per Canonistas.*
20 *Ordines ecclesiastici sunt nouem secundum Canonistas.*
21 *Patria potestas est indiuisibilis, nec aliquis potest considerari in duplici statu.*
22 *Emancipari non potest quis ad vnum actum solum.*
23 *Clericus quilibet beneficiatus, est habilitatus à Papa, vt possit agere sine consensu patris.*

CONsequens est vt videamus an ecclesiastici † filii 1
remaneant sub potestate patris, de qua *Instit. de patria potest.* tractatur, & est casus *in l. patre furioso, ff. de his qui sunt sui, vel al. iur.* quem articulum expedio per tres articulos.

Primus articulus est: Ingressus religionis eximit à patria potestate, actiuè & passiue. Filius enim † ingre- 2
diens transit in potestatem Abbatis, vel alterius superioris, *c. indecorum, de ætate & qualit.* gloss. *in ver. cum statum mutat, in l. si ex causa, § pen. ff. de minor.* Bartol. *in d. l. patre furioso, n. 4. & ibi Bald. & Ias. n. 47.* Bald. *in l. sacrosancta, n. 1. & in l. Deo nobis, §. hoc etiam, n. 4. C. de episcop. & cleric.* Ias. *in l 2 n. 22. ff. de vulgar.* Abb. *in c. officii, num. 22. de electione.* Boer. *decis. 121. in fine*, cum aliis per Ascanium Clem. *in tract. de patria potestate, cap. finali, n. 67.* vbi probat esse communem opinionem. Pater † au- 3
tem ingrediens amittit patriam potestatem, ex regula text. *in leg. sic eueniet, ff. de adulter.* vbi qui est in alterius potestate, alterum in sua potestate habere non potest, ita etiam tenet Bartol. *in d. l. patre furioso, cum aliis in d. tract. de patr. potest. in d. cap fin. n. 68 & 69.* & per Gomes. *in l. 48. Tauri, n. 8.* & iste casus non habet difficultatem.

Secundus articulus est: Episcopus † factus statim 4
exit de patria potestate. *§. illud, in auth constitutio quæ de dignitat. auth. sed episcopalis dignitas, C. de episcop & cleric.* Bart. Bald. & alii *in d. l. patre furioso. vbi Ias. n. 42. & in l. qui se patris, nu. 18. C. vnde lib.* Bald *in dict. leg. sacrosanctæ, num. 1.* Abb. *in c. cum voluntate, num. 8. de sent. excomm. & in c. constitutus, n. 2. de restit. in integrum.* & est communis opinio, vt testatur Viuius *lib 2. communium opinionum, opin 120.*

Tertius articulus est: Sacerdos † factus statim est 5
exemptus à patria potestate, gloss. *in c. cum volunt. in ver. liberati, de sent excom.* gloss. *in c. indecorum, de ætate & qualit.* Bartol *in d. l. patre furioso in fine.* Bald. *in l apud hostes, n 6. ff. de suis & legit.* Ias. *in l. qui se patris, n. 18. C. vnde liber.* Guido Pap. *decis. 382. n. 2.*

Et licet Ascanius Clementius *in tract. de patria potestate, in d. cap. fin. n. 63.* probet in contrarium esse communem opinionem, quam ipse sequitur: nihilominus omnes pro dicta communi ea mouentur ratione, putantes specialem esse in episcopali dignitate, propter sublimem eius dignitatem, *c. per venerabilem, qui filii sint legitim. & authent. sed episcopalis di-*

gnitas, C. *de episcop. & cleric.* ergo in contrarium est ius commune.

Sed ista ratio retorquetur, quia non est maior di-
6 gnitas † sacerdotali, & *d.c. per venerabilem.* loquitur de sacerdotibus Leuitici generis, inter quos non erat gradus superior: nec olim erat alius episcopus, quam
7 sacerdos †, imo & ipsi presbyteri episcopi appellabantur, vnde D. Paulus *ad Philipp. cap. 1.* & habetur *in c. legimus, dist. 93. Omnibus*, ait, *sanctis, qui sunt Philippis cum episcopis, id est presbyteris, &c.* Et textus *in c. olim, distinct. 95.* ait: *Sicut ergo presbyteri sciunt, se ex ecclesia consuetudine ei, qui sibi præpositus fuerit, esse subiectos, ita episcopi nouerint se magis consuetudine, quam dispensationis dominicæ veritate presbyteris esse maiores, & in commune debere ecclesiam regere.* Pro quo videndus Roman. *in sermone post sua consilia n. 8. & seq.* Ergo non mirum si glossa, quæ firmauit hanc opinionem de sacerdotibus, induxerit iura loquentia de episcopis. Et licet
8 hodie per sanctam Romanam ecclesiam † episcopi sint declarati superiores, tamen inspecto tempore, quo leges ciuiles compilatæ fuerunt, non erat maior ratio de vno, quam de altero, qua ratione, etiam secundum Ciuilistas, hanc videmur posse sustinere sententiam.

9 Quartus articulus: Clericus † quilibet per constitutionem sacrorum ordinum statim eximitur à patria potestate. Quam opinionem Doctores sequuntur cum hac distinctione: Aut loquimur quoad spiri-
10 tualia, † & respectu ipsorum non retinetur patria potestas, & hæc est communis opinio, de qua testantur omnes. Ias. *in d. l. patre furioso, col. fin. & ibi Io. Orosc. n. 11.* & Guttieres *in repetit. §. sui, n. 9. Instit. de hered. qualit. & different.* & Ascanius Clementius *in d. tractat. patr. potest. cap. fin. n. 63. in fine.* & ratio est, quia cum patria potestas sit de iure ciuili, ea in spiritualibus non attenditur, *c. fin. de iudic. in 6.* Abb. *in c. d. cum voluntate, n. 8. de sent. excom.* Ias. *in d. l. patre furioso, n. 80.* Menoch. *in tract.*
11 *de recuperand. possess. remed. 15. n. 320.* vt si † filiusfamilias vellet agere super beneficialibus, non requiritur consensus patris, *d. c. finali, de iud. lib. 6.* secus dicunt esse in temporalibus, quia tunc retinetur sub patria potestate, & hanc dicunt esse communem opinionem Ascan. Clement. *vbi sup.* & Guttieres *in d. §. sui, n. 7.* post Couar. *in dict. c. quia nos, n. 5. de testam.* volentes omnes retineri patriam potestatem in filiofamilias clerico sacrorum ordinum, per *l. sacrosancta*, C. *de episcop. & cleric.*

Sed certe quantum pertinet ad illam legem, contrarium fuit dispositum de iure authentic. per *auth. presbyteros*, C. *eod. tit.* quam induximus in præcedenti casu, vt merito possumus dicere illam legem esse correctam: quod si non esset, neque etiam posset allegari pro hac opinione, tanquam à non habente iurisdictionem in clericos facta.

Vnde gloss. *in c. renouantes, dist. 22.* dicit, quod licet
12 alias quis † non debet priuari iure suo, tamen fallit fauore religionis; item fauore ordinis secundum iura, quæ allegat, & quod ex mutatione qualitatis personæ mutari debeant iura, & attendatur qualitas su-
13 perueniens † personæ, tempore quo tractatur de illa, scribit Albert. Brun. *in consil. 91. columm. 1. inter feudalia.* ergo dicit, si laicus tenebatur ad aliquid, factus clericus, non potest vlterius ad illud conueniri propter qualitatem superuenientem, & notant omnes *in leg. heres absens, ff. de iudic.* & dicam latius in casu speciali infra.

Et quod de iure canonico non attendantur iura patriæ † potestatis, ita vt quicunque ordo liberet à 14
patria potestate, congerit multos pro hac opinione, quam sequitur Simon de Præt. *de interpret. vltim. volunt. lib. 2. dub. 1. solut. 4. n. 76. vers. &* Ias. *in l. filia*, C. *de collat.* vbi testatur, etiam sic esse decisum in Rota Romana, quæ opinio semper videtur obseruanda, post quam factus † clericus, si conueniretur à patre pro 15
iuribus patriæ potestatis, coram ecclesiastico conueniendus esset, *c. 2. de foro compet. cum similib.* & ita secundum ius canonicum & obseruantiam Canonistarum decidendum esset.

Secundum quam opinionem infertur, quod cum prima † tonsura sit ordo, *c. cum contingat, de ætate & 16
qualitate, &c.* ergo ex prædictis etiam tonsuratus iste liberabitur à patria † potestate, quia per primam ton- 17
suram gaudet etiam priuilegio fori, vt per Grammatic. *voto 33.* & dixi latius supra *parte 2.* Et licet D. Thom. *in 3. parte summa, quæst. 36. art. 2. & quæst. 40. art. 2.* teneat quod prima † tonsura non sit ordo, & sic 18
concludant communiter omnes Theologi, prout disputando hanc quæstionem ita firmauit Io. Lupus *in tractatu de libertate ecclesiastica, parte secunda, capite quinto.* Tamen secundum † Canonistas contrarium 19
est decisum, vt *d. c. cum contingat.* & ista est communis opinio Canonistarum, vt per summam Syluestrin. *in ver. ordo ecclesiasticus, in 1. quæst.* quia Canonistæ tenent, quod nouem † sunt ordines, Summa Angelica *in ver- 20
bo, ordo, n. 1.* Et Theologi cogitarunt primam tonsuram non habere officium spirituale, sicut habent cæteri ordines, vt dicit Innoc. *in dict. c. cum contingat, prope finem.* Cuius contrarium est verius, quia recipit officium cantandi, Anton. de Butr. *ibi numer. 6.* Abb. *numer. 1. versicul quæro an psalmistatus.* Io. Andr. *num. 12.* vbi quod est ordo, & habet omnia priuilegia iuris, Ancaran. *in fine*, & fuit opinio originalis Hostiens. quem omnes citant. Cardinal. *in clement. dudum, in 8. not. de sepultur.*

Et retenta hac opinione pro vera, infertur non esse veram illam duplicem communem opinionem, quæ distinguit, patriam potestatem posse considerari respectu spiritualium, & temporalium, vt primo modo sit liberatus, secundo vero nequaquam: nam cum patria † potestas sit indiuisibilis, nec potest aliquis es- 21
se in duplici statu, Doctores communiter affirmarunt alteram opinionem, quod non potest quis emancipari † ad vnum actum solum, Bald. *in leg. se- 22
nium, in fine, Cod. qui testament. facer. poss.* notant omnes *in lege prima, §. hoc autem, ff. ad Trebellian.* vbi etiam Alex. *n. 8.* & de communi D. Hieronym. Gabriel præceptor meus *in consil. 17. n. 35. vol. 1.* Sed est habilitatus quilibet clericus † beneficiatus à summo Pontifice, vt 23
possit agere sine consensu patris, *d. c. final. de iudic. libro 6.* ergo intelligi debet generaliter liberatus quoad omnia.

CASVS XXVIII.

Statuta & constitutiones circa sollemnitates testamentorum non comprehendunt testamenta clericorum.

SVMMARIA.

1 *Testamenta clericorum valent sine sollemnitate.*
2 *Sollemnitas iuris ciuilis in testando non requiritur de iure canonico.*
3 *Extensio legis quando fiat etiam in correctoriis.*

4 Ra-

4 *Ratio legis generalis non restringitur per legem particularem.*
5 *Testamenta clericorum debent regulari de iure canonico.*
6 *Statuta de sollemnitatibus testamentorum non habent locum in testamentis clericorum.*
7 *Laici non possunt derogare iuri canonico.*
8 *Statutum de insinuatione testamenti, non comprehendit testamenta clericorum heredum institutorum.*
9 *Etiam si prater piam causam fuerit institutus.*
10 *Donatio laici facta clerico debet insinuari coram iudice laico.*
11 *Statutum de insinuandis testamentis per heredes, cur non comprehendat clericos heredes.*
12 *Statutum, quod nullus possit testari absque præsentia presbyteri parochialis, non comprehendit clericos.*
13 *Laici non habent potestatem in clericos, etiam in consequentiam.*
14 *Paria sunt esse specificata, & verbis generalibus expressa in prohibitis.*
15 *Statuta etiam contra ius commune quomodo recipiant interpretationem de iure communi.*
16 *Testamentum clerici factum per manus Notarii Apostolici in regno valet. & n. 20.*
17 *Instrumenta facta per manus Notarii Apostolici in regno Neapolis non valere.*
18 *In contrarium est communis opinio.*
19 *Vtile per inutile quando vitiatur.*
21 *Statuta laicorum non possunt afficere hereditates clericorum, etiamsi ad laicos peruen...*
22 *Notarius Apostolicus in regno Neapolis potest conficere instrumentum de bonis ecclesiasticis.*
23 *Iudex laicus quando non debeat iudicare secundum leges ciuiles.*

1 TEstamenta † clericorum sine sollemnitate valent, ad similitudinem testamenti militis armatæ
militiæ, ita firmat Abb. *in c. quia nos, de testament.* Dec.
in c. in præsentia, numero sexagesimo, de probat. late per
Vasquium *de succession. creatione, libro tertio, §. 22. limitatione decima septima, numero trigesimo septimo*, vbi testatur de communi. Et ratio est, quia de iure canoni-
2 co † nulla sollemnitas iuris ciuilis in testando requiritur, ex ratione *c. relatum, in 1. de testament.* vbi est ratio
expressa, quia in ore duorum, vel trium stat omne verum; & quando ratio est expressa in lege, fit extensio
3 etiam † in correctoriis; quam opinionem tenet gloss.
in authent. de heredit. ab intestat. venient. §. final. in verbo, ordine. quam Baldus *in lege finali, ff. de hered. instit.* dicit
esse singularem, & de communi testatur Ias. *in authen. quas actiones, numero vigesimo secundo, Cod. de sacrosanct.*
4 *eccles.* Cuius legis ratio † generalis non restringitur
per legem particularem, vt de communi testatur Tiraquellus *in tractatu de causa cessante, parte prima, numero 152.* quia ratio legis generalis omnes casus comprehendit non ex vi extensiua, sed ex vi comprehensiua,
sicut genus comprehendit omnes suas species, vt per
Tiraquellum *in dicta parte prima, numero centesimo trigesimo septimo*, ergo cum *in dict. c. relatum.* sit expressa
ratio, quia in ore duorum, vel trium stat omne verum, sequitur, vt illa sollemnitas, quæ sufficit in actibus inter viuos, illa eadem sufficiat in vltimis volun-
5 tatibus de iure canonico: & cum testamenta † clericorum regulari debeant de iure canonico, cui subiiciuntur, sequitur clarissime, quod ipsi possint testari
sine sollemnitatibus iuris ciuilis. Quæ opinio clarior
fiet in practica in declaratione infra scriptorum articulorum.

Primus articulus est: Statuta † & constitutiones 6
requirentes certam sollemnitatem in testamentis,
non habent locum in testamentis clerici. Quia aut
disponerent idem quod ius commune, & expeditum
est ex dictis, aut contra ius commune, & maiorem
sollemnitatem introducendo, & idem dicendum est,
quia non possunt tacite comprehendere in genere,
de quibus non possent in specie. Item talia statuta &
constitutiones respectu clericorum essent contra ius
canonicum, contra quod laici † non possunt deroga- 7
re, Bald. *in tractat. de statutis, in ver. decretum.* imo essent
contra libertatem ecclesiasticam, vt communiter per
Doct. *in c. ecclesia sancta Mariæ, de constit.*

Ex quo infertur, statutum, † dictans, quod instru- 8
menta testamenti non insinuata per heredem supra
sex menses non valeant, non comprehendere illud
testamentum, in quo clericus est heres institutus, ita
probat Paris de Puteo *in tractatu de reassumptione instrumentorum, rubrica 9. numer. 4. & sequent.* & hanc tenet expresse Abb. *in c. ecclesia sancta Maria, in 2. lectur. numer. 39.* sequendo Baldum *in authent. cassa, Cod. de sacrosanctis ecclesiis.* & latius firmat Iacob. de Canibus *in tract. de repressaliis parte 2. n. 7. & seq.* qui respondet contrariis.

Neque obstat distinctio Felyn. *in d. c. ecclesia sancta Mariæ, n. 83.* vbi quod hæc procedunt, si ad pias † cau- 9
sas sit facta heredis institutio, secus si ipse clericus fuerit heres institutus, cum ipse ligetur statuto de insinuandis testamentis. Quia Felyn. mouetur ad tenendum hanc opinionem, (quam Bartolus primo fir-
mauit *in l. cunctos populos.*) inferendo à † donatione 10
laici facta clerico, quæ debet insinuari coram iudice
laico, ex allegatis per eum *ibid. n. 82.* ergo ipse infert, idem est in testamento, in quo clericus est institutus.
Sed hæc ratio non militat circa insinuationem testamenti, siquidem in donatione auctoritas insinuationis interponitur in agente actum, vt dixit Rota,
per Bellamer. *decis. 6. de foro compet.* quem citat, & sequitur Rota *decis. 7. n. 5. de iudiciis in nouis.* sed in testamento, in casu proposito, laicus poterat instituere
clericum absque insinuatione, ideo sunt termini differentes, & statutum, † vt instrumenta testamenti in- 11
sinuentur infra sex menses, habet respectum ad heredem recipientem, quo casu non potest comprehendere recipientem non subditum, vnde si heres
non insinuans, amittit, ergo per statutum punitur
heres de delicto suo, & ita vires statuti non extenduntur ad clericum, qui iam adiuit hereditatem, & ipsis acquisiuit dominium, *l. cum heredes, ff. de acquir. poss.* Item mouetur Felyn. allegando Abb. *in c. quod clericus, de foro compet. & in c. relatum, in 1. de testam.* sed vtroique potest videri Abb. qui tenet contrarium insequendo Bald. *in d. auth. cassa.* & clarius dicit hoc idem
Ab. *in d. c. ecclesia sancta Mariæ. in 2. lect. n. 39.* ex quibus
loc magis innotescit resolutio huius casus. Et de
hac distinctione, in alio proposito, locutus sum supra
in cas. 5. vers. in hoc articulo. qui satis differt ab hoc.

Item infertur, quod statutum † dictans, neminem 12
posse testari absque præsentia presbyteri parrochialis, eius testamentum non valeat, non includit clericos ipsos testantes, propter rationes supra dictas, &
hanc quæstionem disputat ad partes, & ita firmat Salycetus *in dict. authent. cassa, numero decimo tertio.* & sequitur I. Lecirier *in tractat. de primogenit. libr. 1. quæstion.*
24. n.

24.n.8. & hanc etiam sequitur Roch. de Curte *in tract. de consuetudine, sectione 8. n. 77.* motus, quia alias pote-
13 stas laicorum † esset in clericos saltem in consequentiam, quod non est permissum, imo reprobatum sub pœna, vt ipse probat *ibid n 60.* Et huius generis statutorum illationes possent plurimæ allegari, in quibus datur regula, aut specialem de clericis faciunt mentionem, & non valent ex defectu potestatis, *d.c. ecclesia sancta Maria.* aut generaliter possunt comprehendere clericos, & idem dicendum est, quia specificata,
14 & † verbis generalibus expressa parificantur, *l Lucius, ff. de vulgar. & pupill. l precibus, in fine, C. de impuber. substit.* Aut dubitatur, & recipiunt interpretationem ex similibus casibus de iure communi, quia etiamsi sta-
15 tuta † sint contra ius commune, secundum illud, quantum fieri potest, debent interpretari, Alex. *in l. inter cætera, numer. 5. ff. de liber. & posthum.* Roland. *in consil. 72. numer. 33.* late Zanch. *in consil. 169. numer. 8. inter consil. vltimar. voluntat. volum. 1.* Curtius iun. qui de communi testatur *in consil 7. numer. 8.* quorum casuum multa exempla congerit Vasquius *de success. creatione libro 3. §. 22. limitation. 17. numer. 85. vsque ad numerum 9. fol. 554.*

16 Secundus articulus est; Testamentum † clerici factum per manus Notarii Apostolici in regno valet, etiamsi sit institutus heres laicus, ac postea super eodem testamento lis oriatur coram iudice laico. Quia *Constitutio Regni, quæ incipit; Instrumentorum robur.* disponens contractus omnes debere fieri per Notarium regia auctoritate creatum, interueniente iudice ad contractus, & testibus se subscribentibus, atque annullans instrumenta aliter facta, intelligitur etiam de instrumentis testamenti, vt per Afflict. *decis. 16.* Quo casu licet secundum opinionem Andreæ ibi in-
17 strumenta † facta per manus Notarii Apostolici in regno non valeant, secundum quam opinionem fuit decisum, vt per Afflict. *in decis. 345. & in d. constitution; Instrumentorum robur, n. 21.* & in specie de testamento facto per manum Notarii Apostolici in regno quod non valeat, Capyc. *decis. 201.*

18 Tamen communior est opinio † dicentium, instrumenta facta in regno per Notarium Apostolicum esse valida, quam affirmat Luc. de Penn. *in leg. final. column. penultim. versicul. ex hoc infertur ad quæstionem, Cod. de locatione præd. ciuil. libr. 11.* qui respondet omnibus rationibus Andreæ in contrarium sentientis, idem Luc. *in l. duumuirum, col. 1. prope finem, C. de decurion. lib. 10.* eandem opinionem tenet Palatius Rubeus *in repetitione rubrica de donation. inter virum & vxorem, n. 20.* & Bonifacius de Vitalin. *in clem. dudum, §. ad honorem, n. 73. & plur. seq. de sepulturis.* quos sequitur Boer. *in decis. 242.* quæ opinio videtur verior per rationes per dictos Doctores allegatas, quibus his conferunt omnia scripta à nobis in prima parte huius operis. Et posset addi ratio, quia *dicta constitutio Instrumentorum robur.* specialiter disponit de clericis, per hæc verba, clerici cuiuscunque sint ordinis, in iudices, & Notarios, nullatenus statuantur. Quo casu habet locum dispositio *dict. c. ecclesia sancta Maria, de constitutionibus.* quam sæpius confirmauimus supra: & ha-
19 bebit locum in omnibus dispositis, quia † vtile per inutile vitiatur ex regula *cap. 1. §. profecto, de lege Corradi.* vbi Andr. tenendo secundam opinionem, quam sequitur Præposit. & Aluarott. Loffred. *in consilu tertio.* Camerar. *in cap. imperialem, folio trigesimo secundo, litera N. & folio 33. tota columna prima, in magnis.* & dicitur indiuiduum etiam ratione voluntatis, vt per Bartolum *in leg. Græce, §. illud, versicul. & dicitur, ff. de fideiussor.*

Sed loquendo secundum ea, quæ seruantur de facto, probo testamentum † clerici factum per manus 20
Notarii Apostolici valere in regno, quia post mortem ipsius dominium bonorum non est omnino abolitum, sed repræsentatur in eius hereditate † tan- 21
quam clerici, prout firmant Iacob. de Aren. Bald. & Immola *in l. illa institutio, ff. de hered. instit.* ex regula *l. hereditas, ff. de acquir. rerum dom.* propter quam, & alias rationes conclusi supra *in casu 5. vers. sed hodie.* quod statuta laicorum non possunt afficere huiusmodi hereditates post eius mortem, & ibi multa allegaui; ergo non potest per d. constitutionem auferri potestas à Notario Apostolico super dispositione bonorum clerici, quæ sua sunt tempore dispositionis, & sua vocantur in alium translata titulo vniuersali, quousque dicta dispositio habuerit effectum. Et propterea decisum est etiam Neapoli, Notarium † Apostolicum in 22
regno posse conficere instrumentum de bonis ecclesiasticis, quam decisionem allegat Vrsill. cum aliis *in additionibus n. 1 ad Afflict. super decis. 345.*

Neque obstat, quod iudex † laicus, vt in casu Ca- 23
pycii *decis. 201.* debet iudicare secundum leges ciuiles, quia contrarium probaui in his propriis terminis *in d. casu 5.* vbi vide, ne repetam.

CASVS XXIX.

Statutum vrbis, quod filii positi in conditione censeantur vocati, comprehendit clericos ciues Romanos.

SVMMARIA.

1 *Filii positi in conditione non sunt vocati secundum veriorem opinionem.*
2 *Secundum aliquas coniecturas censentur vocati.*
3 *Coniecturæ sunt arbitrariæ.*
4 *Statutum vrbis, quod filii positi in conditione censeantur vocati, comprehendit clericos.*
5 *Clerici possunt vti statutis fauorabilibus laicorum.*
6 *Statutum excludens fœminas propter masculos comprehendit clericos.*
7 *Statutum quod agnati excludant matrem comprehendit clericos.*
8 *Statutum fauorabile clericis, eos non comprehendit ex defectu iurisdictionis.*
9 *Priuilegium non potest concedi clericis per modum legis.*
10 *Clerici, qui volunt gaudere beneficio alicuius statuti laicorum, illo non ligantur.*
11 *Titulus quod quisque iuris in alium statuit, non habet locum in clericis.*
12 *Declaratio nihil facit de nouo.*
13 *Statutum contra communem opinionem dicitur correctorium, non autem declaratorium.*
14 *Statuta vrbis quare ligent clericos.*
15 *Statuta confirmata per Papam, dicuntur Papalia.*
16 *Statuta contra libertatem ecclesiasticam non censentur approbata in generali confirmatione.*
17 *Statuta vrbis confirmata per Papam ligant clericos solum ciues Romanos.*

Filii † positi in conditione non sunt vocati secundum veriorem & magis communem opinionem, 1
pro qua Rustic. *in tractatu, An & quando positi in condit. cens. voc. in part. 1. c. 2.* per sexdecim columnas congerit Doct.

Doct. ad hoc, quæ opinio est etiam vera in contractibus, vt per Peregrin. *de fideicommiss. articul. 28. numer. 29. & sequent.* & Rustic. *in dict. tractat. an & quando, par-*
2 *te 1. capit. 3 numer. 7.* Sed quia secundum aliquas † coniecturas censentur vocati, iuxta communem opinionem, de qua per Menoch. qui etiam recenset multas coniecturas *lib. 4. præsumpt. 76.* & per Riminald. iun. *in consil. 41. vol. 1.* & D. Fab. Ann. *in consil. 9.* & coniecturæ,
3 quæ sunt † species probationis, sunt arbitrariæ, ex regula *l. quinquaginta, ff. de probat.* Ad euadendas difficultates in vrbe Roma fuit statutum, vt filii positi in conditione censeantur vocati, vt habetur *in lib. 5. statutorum vrbis, c. 25.*

4 An igitur hoc statutum † comprehendat filios clericos, non videtur opus disputare, postquam sic fuit decisum per dominos meos de Rota vrbis, vt habetur *in decis. 379. n. 3. parte 1. in nouissimis*, quam decisionem facere ius Romæ late scripsi *in tractatu de auctoritate tribunalium vrbis, & eorum præuentionibus*, quem composui in adolescentia mea, dum incipiebam Aduocatum facere, sed quia Rota *in d. decisione 379.* non disputat articulum, videamus quæ sit vera ratio illius decisionis.

Aliqui putant comprehendere, quia hoc respicit
5 fauorem clericorum, † qui possunt vti statutis fauorabilibus laicorum, Dec. *in c. ecclesia sanctæ Mariæ, n. 225. de constit.* late Surd. *in consil. 2. n. 35. & seq vol. 1.* Alex. *in consil. 211. n. 2. vol. 2.* Io. Lecirier *in tractat. de primogenit. libr. 1. quæst 24. num. 3. in fine, & n. 16. in fine, & num. 18. & num. 21. vsque ad num. 28.* Qua ratione dicunt, quod sta-
6 tutum † excludens fœminas propter masculos, comprehendit clericos, vt est communis opinio Doct. de qua testantur Addentes ad Roman. *in singular. 446. incip. habeo casum.* Mynsinger. *centur. 3. obseruation. 26.* Laurus *de statuto exclusiuo fœminarum propter masculos,*
7 *numer. 106.* Item statutum † quod agnati excludant matrem, comprehendit clericos, quia est eis fauorabile, vt ad hoc multa scribit Benedict. *in c. Raynutius, in versicul. & vxorem nomine Adelasiam, numero trigesimo septimo.*

Sed ista ratio non est vera, quia dicere, statutum fa-
8 uorabile † clericos comprehendere, esset dare iurisdictionem laicis, quam non habent in clericos, & ita respondet Afflict. *in c. 1. n. 19. de pace tenenda.* Nisi con-
9 cederetur merum † priuilegium clericis non imperando, nec permittendo, nec vetando, nec puniendo, Alex. *in d. consil. 211. n. 2. vol. 2.* & notant omnes *in c. dilecti, de foro compet. & in c. cum venissent, de eo qui mitt. in possess.* & ex his supra *in casu 5. in princip.* conclusi, statutum exclusiuum fœminarum non comprehendere clericos, ipsosque debere succedere vna cum fœminis, & ex eisdem rationibus dico, quod statutum exclusiuum matris propter agnatos, non comprehendit clericos. Et licet Surdus *in decis. 20. n. 9.* dicat,
10 quod clerici † possunt se iuuare beneficio statutorum, & cum actu vtuntur, actu ligantur: tamen clerici non possunt hoc facere in præiudicium ordinis clericalis, *c. si diligenti, de foro compet.* & quomodo re-
11 gula; *quod † quisque iuris in alium statuit, &c.* non habet locum in clericis, idem Surdus probat *in d. consil. 2. n. 35. & seq.*

Alia ratio videtur posse assignari, quod hoc non proueniat vigore statuti vrbis, sed vigore legis communis. Nam cum magna fuerit altercatio inter Doctores antiquos & modernos, an filii positi in conditione censeantur vocati, ad euadendum difficultatem, vtra opinio sit verior de iure, statutum vrbis voluit declarare esse comprehensos, sed qui declarat, nihil † de nouo facit, *l. heredes palam, §. sed et si notam, ff. de* 12
testam. l. adeo, §. cum quis, ff. de acquir. rerum domin. Bald. *in l. petens, n. 5. C. de pact.* Alex. *in consil. 52. n. 26. vol. 4.* Dec. *in consil. 423. n. 20. in fine.* ergo clerici comprehenduntur non ex vi declarationis dicti statuti, sed ex vi legis communis Romanorum, sic declaratæ.

Nec ista ratio potest subsistere: Nam cum dixerim magis communem opinionem esse, positos sub conditione non esse vocatos, statutum † hoc contra 13
communem dicitur correctorium, non autem declaratorium, vt per Felyn. *in c. fin. in 5. fallentia, n. 12. vers. nec obstat, de constit.* & sequitur Rustic. *in d. tract. an & quando, c. 8 n. 11.*

Rota *in d. decis. 379. n. 3.* arbitratur, ideo hoc statutum de filiis positis in conditione ligare clericos, quia statuta † vrbis ligant clericos, vt fuit resolutum co- 14
ram Rip. d. Robusterio in vna plani vlmi 1576. quam decisionem iterum amplexa est Rota, vt habetur *in decis. 452. parte 1. in nouissimis.*

Sed ista ratio videtur habere difficultatem, quia cum regulariter statuta laicorum non ligent clericos, non potest assignari altera ratio, cur statuta vrbis ligent ipsos, nisi quia fuerunt approbata & confirmata per summum Pontificem, quo casu dicuntur † statu- 15
ta Papalia, vt per Baldum *in lege, ex placito, numero sexto, versicul. an illa statuta, Cod. de rerum permutat.* Felyn. *in cap. cum venissent, numero secundo, de testib.* Sed contra hanc rationem posset replicari, quia inter statuta vrbis adest vnum, vt inter ciues Romanos seruetur ius commune Romanorum in casibus non decisis per statutum, ergo totum ius Romanorum ligaret clericos. Verum tenendo rationem esse veram, respondetur, quod per approbationem generalem non censentur approbata † statuta contra libertatem eccle- 16
siasticam, Felyn. *in dict. c. ecclesia sancta Mariæ, numero quarto, & in c. ex parte, numer. 38. de rescript. & in c. ad nostram, numer. 4. de probationib.* Baldus *in consil. 336. vol. 3.*
Neque censentur † approbata quoad omnes cleri- 17
cos, sed solum quoad clericos ciues Romanos litigantes in foro Capitolino, & ideo dicit Rota *in d. decis. 379. n. 3.* quod hoc statutum operabitur suum effectum in clericis ciuibus Romanis, saltem quoad bona existentia in districtu, & ita intelligenda sunt hæc duo statuta vrbis.

CASVS XXX.

Ius protomiseos, siue ius retractus non habere locum in clericos, neque ipsos volentes vendere, teneri requirere consanguineos vigore statuti, neque ecclesiam posse cogi ad vendendum iusto pretio.

SVMMARIA.

1 *Statuta & constitutiones de iure congrui, siue consanguinitatis, & retractus, vbi vigent.*
2 *Statuta de iure congrui sunt exorbitantia à iure communi.*
3 *Vendere nullus cogendus est in certam personam.*
4 *Statuta correctoria non ligant, nisi fuerint publicata, & vsu recepta.*
5 *Nisi habuerint clausulam irritantem.*
6 *Statuta quando ligent etiam ignorantes.*
7 *Statuta de iure congrui an ligent ecclesiasticos?*

8 Cle-

8 *Clerico emente à laico, nullus potest ab eodem retrahere.*
9 *Statutum, ne immobilia alienentur in extraneos, non comprehendit clericos.*
10 *Statuta de rebus, non afficiunt illas quæ transeunt in ecclesiasticos.*
11 *Statuta præceptiua, seu arctatiua personarum non ligant clericos.*
12 *Etiam in patrimonialibus.*
13 *Voluntatis defectus præsumitur ex defectu potestatis.*
14 *Laicus vendens clericis contra statutum de iure congrui, an teneatur ad interesse.*
15 *Clericus quando vendit laico, non tenetur denuntiare vicinis vigore iuris congrui.*
16 *Statuta laicorum non afficiunt res, & bona clericorum.*
17 *Lex prohibitiua personarum non afficit personam non subditam.*
18 *Laicus emptor à clerico tenetur reuendere vigore iuris congrui. & n. 22.*
19 *Statutum reale dirigit effectum suum ad actum consummatum.*
20 *Statutum de insinuandis testamentis per heredem, afficit laicos heredes clericorum.*
21 *Ius congrui non habet locum in emphyteusi ecclesiæ.*
23 *Statutum arctans emptorem ad vendendum vicino iusto pretio taxato ab aliquo, non comprehendit emptorem ab ecclesiastico.*
24 *Clericus potest retrahere vigore iuris congrui, quando laicus vendit laico.*
25 *Sacri Consilii Neapolitani auctoritas recensetur.*
26 *Æqualitas non est seruanda inter clericos & laicos.*
27 *Nec est seruanda inter minorem & maiorem.*
28 *Clerici agunt, sed non conueniuntur iure congrui.*
29 *Consuetudines censentur approbatæ, dummodo non sint contra libertatem ecclesiæ.*

1 IN quamplurimis partibus Europæ adsunt Constitutiones, † aut statuta, vel consuetudines de iure prothomiseos, siue retractus, aut de iure congrui, quæ pro eodem in effectu ponuntur, per quas cogitur venditor denuntiare consanguineis, vel vicinis, vt infra certum tempus retrahant iusto pretio: aut liceat consanguineis, vel vicinis retrahere à manibus emptoris, soluto iusto pretio, vel sub aliis formis, prout visum fuerit expediens. In Hispania est *lex 6 & seq. tit. 5. partita 5.* In regno Franciæ de consuetudine obseruari, testatur Tiraquell. post multos, quos allegat *in præfatione tractatus de retractu lignag. n. 1.* In regno Siciliæ est *constitutio Federici Imperatoris, sub titulo de iure prothomiseos.* In ciuitate Neapolis est *consuetudo in scriptis redacta sub titulo de iure congrui.* Alia statuta aliorum locorum Italiæ singulariter recensentur à Tiraquell. *in d. præfatione, in prima & seq. column.*

2 Et istæ constitutiones, consuetudines † & statuta exorbitantia sunt à iure communi, quia ipsius correctoria restringunt enim facultatem disponendi de re sua ad libitum, contra *l. in re mandata, C. mandat. & l. nullus, C. de iudic.* Item quia nullus de iure communi
3 cogitur potius vni, quam alteri vendere, † aut consortem, vel consanguineum requirere, *l. dudum, C. de contrah. empt.* & firmant Corn. *in consil. 151. n. 1. & seq. vol. 3.* & Paris. *in consil. 81. n. 1. & consil. 82. n. 1. & seq. vol. 3.* Pro-
4 pterea † non ligant, nisi fuerint publicata, & vsu recepta. Nec sufficit probari fuisse vsu recepta per paucas vices, nisi generaliter de consensu populi, & qui fundat se in eo, debet illud probare. Caputaq. *decisione 203. parte tertia*, nisi habuerit † clausulam irritan- 5
tem, quo casu ligat etiam † ignorantes, quia inferio- 6
res non potuerunt per non vsum tollere legem Principis, nisi de eius consensu expresso, vel præsumatur, spatio decem annorum, Caputaquens. *decisione 204. parte tertia.* Et si habuerit clausulam irritantem, afficit ignorantes quoad nullitatem actus, secus quoad pœnam, nisi fuerit publicatum, Put. *decisione 281. parte prima.*

Frequens est igitur quæstio in tribunalibus, an huiusmodi statuta, † & consuetudines ligent eccle- 7
siam, & ecclesiasticos, quam tractarunt diffuse Afflict. *in tractatu de iure prothomiseos, in principio, numer. 8. & plurib. sequent. & in §. 9. numer. 14. & plur. seq.* Maranta *in tota disputatione octaua.* & Tiraquell. *in tractat. de retract. lignag. §. 1. gloss. 13. numer. 2. & plurib. sequentib.* Sed vt clarior appareat, ipsam expedio per tres articulos.

Primus articulus est: Quando laicus vendit clerico, † & tunc nullus poterit à clerico retrahere, neque 8
vigore iuris prothomiseos, aut congrui, neque consuetudinis aut statuti; & hanc opinionem firmarunt Abb. & Immol. *in c. constitutus, de restit. in integrum.* Afflict. *in tractatu de iure protom. in princip. n. 8.* qui hoc admittit in ecclesia, non autem in clerico, & postea *in eod. tract. in §. 9. n. 17.* dicit veriorem opinionem esse, vt procedat etiam in clerico, Ias. *in consil. 152. col. fin. vol. 4.* Socin. iun. *in consil. 1. n. 8. vers. his non obstantibus, vol. 2.* Hondedeus *in consil. 3. vol. 1.* & ibi *n. 28.* dicit esse communem opinionem.

Et pro hac communi facit, quia statutum, † ne im- 9
mobilia alienentur in extraneos, non comprehendit clericos nec ecclesiasticos secundum magis communem opinionem, quam probauimus supra *in casu sexto.* Imo ille casus non differt ab hoc, nisi in verbis. Item facit quod licet huiusmodi constitutiones, & statuta † essent realia, & afficerent res ipsas immobi- 10
les vendendas: tamen non potest dici, quod transeant in clericos cum eadem affectione, & ita, vt possint retrahi, quia ex mutatione personæ mutatur ius, & statim liberari ab illa qualitate statuti, cum primum translata fuerint in ecclesiasticos, plene scripsi supra *in casu 11.* secundum veriorem opinionem.

Sed huiusmodi constitutiones & statuta non possunt dici realia, quia sunt directa in emptorem, & venditorem, quo casu statuta laicorum † præceptiua 11
seu arctatiua personarum non ligant clericos, prout probat Maranta *in d. disput. 8.* in pluribus locis, quem refert Honded. *in d. consil. 3. n. 10. in fine, & seq.* Neque possunt clericos obligare respectu personæ, neque respectu bonorum † etiam patrimonialium, Immol. 12
in d. c. constitutus, n. 6. Riminald. iun. *in consil. 449. n. 35. vol. 4.* Ripa *in responso 4. n. 7. in tit. de iure gent. vel ciuil.* ergo non præsumitur clericos voluisse huiusmodi statuta obligare, de quibus in specie disponere non possunt, Alex. *in consil. 210. numer. 1. volumin. 2.* Abb. *in c. à nobis, in 1. num. 4. & seq. de sentent. excommun.* Alba *in consil. 8. n. 10.* Et defectus potestatis † in verbis generalibus facit 13
præsumi defectum voluntatis, Riminald. iun. *in d. consil. 449. num. 32.* Io. Andr. *in c. fin. de immunit. eccles. libr. 6.* Socin. iun. *in consil. 46. num. 9. vol. 4.* Nec obstat quod res alteri hypothecata potest à clerico euinci, vt per

Marant.

Marant.*in d.disput.8.num.36.in fin.* Quia hoc procedit, quando per pactum facta est hypotheca, secus si per viam legis, vt hic, quorum differentiam late scripsi supra *casu 14.*

Declaratur tamen hic casus, vt licet venditio à laico clerico facta teneat, nec possit res vendita retrahi, tñ
14 negari non potest, quin laicus † vendens contra formam constitutionis, cuius vigore tenebatur denuntiare consanguineis, vel vicinis, teneatur condictione ex ipsa lege ad interesse, si qua forte occurrere possunt, sicut in casu contrario, dicemus infra in declaratione sequentis casus.

15 Secundus articulus est, quando clericus † vendit laico, & tunc clericus non tenetur denuntiare vicinis, vel consanguineis vigore constitutionis, aut statuti, quia si verba legis directa sint in venditorem, clericus non afficitur, sed potest libere alienare non seruata forma statuti. Ruyn. *in consil.39. num. 16. vol. 1.* quem sequitur Cephal. *in consil.53. num.37. vol.1.* Honded. *in d.consil.3.nu.28.* Boer. *decis.231 num.1.& 2.* Si vero verba directa sint in res alienãdas, puta quod res non possit alienari, nec ad aliquem peruenire, vt in simili dixit Bartol. *in l.1.num.42.C.de sacrosanct.Eccles.*& Dec. *in d.cap.Ecclesia sancta Maria, nu.267.* Ruyn. *in consil.195.*
16 *n.4.vol.2.& consil.49.nu.3.vol 3.* Neq; afficit † res, & bona clericorum, quia extra iurisdictionem statuentium ex reg. *l.fin.ff.de iurisdict.omnium iudic.* & si lex prohibi-
17 tiua † personarum minime afficit personam non subditam ratione bonorum, Innocent. *in cap.pastoralis, de foro compet.* Angel. *in l.heres absens, in §.1.col.penult.in fin. ff.de iudic.* Tiraquell. *de legib.connubialib.gloss.8.quaest.27. num. 225.* tanto magis si est arctatiua bonorum, non potest bona extra territorium afficere.

Declaratur etiam hic articulus per Marant. *in d.disput. 8. num. 51.* vt procedat respectu clerici venditoris,
18 sed respectu laici † emptoris, dicit, quod tenetur reuendere: & ad hunc modum possent procedere allegata per Socin.Sen. *in consil.45. vol.3.* & per Ioan.de Amicis *in consil.14.* atque per Tiraquell. *de retract.lignag. §.1.gloss.13. num. 10.* cuius declarationis affertur ratio,
19 quia quando statutum est reale, † dirigit effectum suum ad actum consummatum, & tunc si bona peruenerunt ad subditum iurisdictioni statuentium, ipse remanet obligatus vigore statuti, & res retrahi potest; secus est, si est clericus, qui non est subditus: Sicut in
20 simili dicimus de statuto † de insinuandis testamentis per heredem. Nam si heres clerici est laicus, debet illud insinuare, alias perdit, vt per Bald. *in authent. cassa, C.de sacrosanct.Eccles.* secus est, si heres laici sit clericus, vt dixi supra *in casu.28.* Neque obstat replicatio Hondedei *in d. consil 3. num.32.* quod sic clerici per indirectum afficerentur statutis laicorum. Quia hoc negatur, clericus enim vendidit laico iusto pretio, & quando esset laesus, habet remedia iuris: Nisi essemus in
21 emphyteusi † Ecclesiae, in qua, Prelato recusante emere habet locum ius congrui iuxta tradita per Afflict. *in d.tract.in principio legis, num.7.* quo casu clericus, vel Ecclesia per indirectum afficeretur, quia cum cogerentur habere emphyteutam, qui forte vel odiosus, vel non vtilis Ecclesiae foret, vt scripsi supra *casu 20.*
22 Cessat etiam illa ratio, † quam consideraui supra *in casu 13.* videlicet, quia clerici non inuenirent personas, qui secum contrahere vellent iusto pretio, & ita efficerentur timidiores; quia ibi volebant solum locare, hic autem vendere, vicinus, vel consanguineus volentes retrahere à clerici emptore, debent sub eodem iusto pretio; nullum igitur est detrimentum clericorum, etiam per indirectum: Nisi statutum † arctaret 23
emptorem ad vendendum, pretio facto ab aestimatoribus, prout est dicta consuetudo Neapolis, quo casu Ecclesiastici possent laedi, quia extranei forte pluris emerent, nisi dubitarent euinci minori pretio aestimato, ab ipsis vicinis, quo casu Ecclesiastici per indirectum laederentur, & in hoc etiam casu puto declarationem non procedere.

Tertius articulus est, quando laicus † vendit laico, 24
& tunc verius est, vt dicamus, clericum consanguineum, vel vicinum posse retrahere, & ad hoc est text. *in c.constitutus, de in integr.restit.* vbi omnes Canonistae hoc notant, & post alios scribit Octauian.Vulpell. *in tract.de libert.Eccles.part.3.nu.9.*

Sola difficultas remanet in decisione sacri † consi- 25
lii Neapolitani, de qua per Franch. *decis.285* cuius auditorii decisiones licet priscam, germanamque Iurisconsultorum auctoritatem, & grauitatem prae se ferant, ac iuris maximum decus, & ornamentum: Tamen quia quaelibet iuris dogmata saepius agitata, magis veritatem ostendunt, dicam libere dictam decisionem non obstare. Nam ratio, qua mouetur aequalitatis seruandae, de qua *in l.fin.C.de fruct.& lit. expens.* procedit in subditis † iurisdictioni statuentium, vt la- 16
tius respondet Cardinal. Alban. *in tract.de immunit.Eccles.ar.num.51 in fin & plur.seq.* & cum iurisdictioni laicorum clerici non subsint, attendere dictam aequalitatem, esset destruere omnia priuilegia clericorum, vt ibi per Cardinal. Imo in subditis eiusdem iurisdictioni fallit ista aequalitas † in casu nostro, quod sic dedu- 27
citur. Nam qui cum minore contrahit obligatur, ipse aũt nõ obligatur, sine auctoritate tutoris, etiamsi pecuniã recepeit, *§.1. Inst.de auctor.tut.& C.de auct.praest. p tot.* sed Ecclesia gaudet priuilegiis minorũ, *c.1.de rest. in integr.*& in materia statutorum, quod non procedat ratio aequalitatis seruandae cum Ecclesiasticis, latius scripsi supra *casu 5.in fin.* ibi vide, ne repetam. Et quod clerici † agant iure congrui, sed non conueniantur 28
eodem, dicunt Abb.& Immol. *in d.cap.constitutus*, propterea Afflict. *in d. tract. in d. §. num.17.* dicit hanc esse veriorem, & communiorem opinionem, licet addat non seruari de facto, ipsi autem viderint, qui non seruant, idem dicit Cumias *super ritib. magna curia Regni Siciliae, cap. 40. nu.287.* Neq; debet mouere altera ratio reprobationis dictae consuetudinis à foro Archiepiscopali Neapolis. Quia quando esset vera, de qua dubitatur etiam *in d. decis.* reprobatio procederet de iure, quia vt dictum, clerici possunt agere *d.cap.constitutus*, sed non conueniri iure congrui: Et † approbatio 29
caeterarum, debet intelligi, dummodo non sint contra libertatem Ecclesiasticam, Felin. *in d.c.Ecclesia sancta Maria, num.4.* & dixi supra latius, & infra *casu 99.*& quando ratio esset vera, esset localis.

CASVS XXXI.

Statuta circa ordinationem litis comprehendunt clericos litigantes coràm iudice seculari, quando non concernunt iura ipsorum.

SVMMARIA.

1 *Ecclesiastici in quibus casibus litigent in foro seculari.*
2 *Statuta circa litis ordinatoria comprehendunt clericos in foro seculari.*

3 *Acta ordinaria debent fieri secundum statuta laicorum etiam ab Ecclesiasticis in foro secularium.*
4 *Ecclesiastici litigantes in foro seculari non poterunt appellare, nisi in casibus permissis de iure ciuili.*
5 *Laicus litigans in foro Ecclesiastico poterit appellare etiam ante diffinitiuam.*
6 *Feriæ iudicis sunt attendendæ, non partium.*
7 *Testes examinandi sunt secundum consuetudinem loci iudicis.*
8 *Iudex alterius ditionis debet examinare testes secundum consuetudinem propriam.*
9 *Statutum prohibens in fauorabilibus comprehendit actum extra territorium factum, & num. 11.*
10 *Testes cur debent recipi cum interrogatoriis.*
12 *Lex pœnalis quando extenditur.*
13 *Statutum prohibens mulierem contrahere habet locum extra territorium.*
14 *Iudex quando debeat recipere testes secundum modum iudicis committentis.*
15 *Statutum de litis ordinatoriis non habet locum in clericis, quando minuuntur eorum iura, & num. 17. & 23.*
16 *Exceptio non numeratæ pecuniæ habet locum in mutuo infra bieunium, in cæteris infra triginta dies.*
18 *Leges contra ius Canonicum, & eius principia, & æquitatem auferentia iura clericorum, non valent.*
19 *Præscriptio nunquam procedit cum mala fide de iure Canonico.*
20 *Ecclesiastici litigantes in foro laicorum possunt opponere contra leges, & statuta laicorum.*
21 *Statutum limitans tempus de iure communi in præiudicium clericorum, est contra libertatem Ecclesiæ.*
22 *Statuta non possunt excludere nullitatem, quæ opponitur excipiendo.*

1 SVnt multi casus, in quibus Ecclesiastici † litigant in foro seculari, puta sequendo forum rei. Item in caussa reconuentionis, & in aliis, vt dicemus infra,
2 super his sæpissime occurit differere, an statuta † circa ordinatoria litis comprehendant omnes litigantes in eodem foro, etiamsi sint Ecclesiastici, quam quæstionem examinant ad partes Ancaran. *in c. ea quæ, in 26. quæst. de regul. iur. lib 6.* & Stephan. Aufrer. *in tract. de potest secul. in Ecclesiastic. in reg. 2. post num. 39.* in particulari quæstione, quam facit de hoc. Pro cuius resolutione, ego constituo duos articulos.

3 Primus articulus est, quando tractatur quomodo acta † fieri debeant, nulla habita ratione iuris competentis actori, vel reo, & tunc siue clericus sit actor, siue reus, communis opinio est, vt statuta circa huiusmodi ordinationem litis comprehendant Ecclesiasticos litigantes in illo foro, vbi illa statuta vigent; de qua communi testatur Ancaran. *in d. regula; ea quæ, col. penult. in fin. versic. vera tamen,* & communis opinio est, & Æneas de Falco *in additionib. ad Abb. in c. clerici, litera L. de iudic.* & de magis communi testantur Corn. *in consil. 114. num. 4. vol. 2.* & Riminald. iun. *in consil. 479. num. 12. vol. 5.* & esse communem inter Canonistas, testatur Abb. *in c. quod clericis, num. 10. de foro compet.* & ibi Sebastian. Sapia *in addit. litera B.* alios refert Butr. *in d. c. quod clericis, num. 10.* Dd. *in l. 3. §. fin. ff de testib.* gloss. *in l. 1. in ver. controuersia. C. quæ sit longa consuet.* Alexand. *in l. 1 num. 19. ff. de legat. 2. & in consil. 164. circa dubitationem, col. 2. vol. 2.* Dec. *in c. Ecclesia sanctæ Mariæ, num. 43. & seq. de constitut. & ibi Felin. num 81 versic. tertius casus,* Dec. *in consil. 47. & consil. 48.* Cephal. *in consil. 263. num. 39.* Cumias *super ritibus magnæ curiæ Siciliæ, cap. 40. nu. 281.* Rochus de Curte *in tract. de consuetud. sect. 8. num. 59. & 67. & 69.* Asinius *in tract. de execut. §. 1. c. 78. num. 11. & plur. seq.* Octau. Vulpell. *in tract. de libert. Ecclesiast. par. 2. n. 48.* Borgnin. *decis. 10 num. 10. sub tit. de delictis part. 4.* Capyc. *decis. 66. num. 2.* Ioseph. Ludouic. *in decis. Lucensi 39. num. 2.*

Præcipua ratio est, quia ius Canonicum consentiens in certis casibus causas Ecclesiasticorum agitari coram iudice seculari, tacite videtur permittere, quod agitentur secundum modum illius iudicii, ita dicit gloss. *in d. c. quod clericis, de foro compet.* Ideo Ecclesiastici † litigantes in foro seculari non poterunt 4
appellare, nisi in casibus à iure ciuili permissis, vt *in authent. de appellat. & intra quæ tempora,* sed laicus † liti- 5
gans in foro Ecclesiastico poterit appellare etiam ante diffinitiuam, *c. super eo, de appellationib.* prout notant omnes Canonistæ *in d. c. quod clericis,* & Ancaran. *in d. quæst. 26.* & Stephan. Aufrer. *in d. particul. quæst.* Innocent. *in c. fin. de feriis,* † dicit, quod in assignatione ter- 6
mini, non sunt attendendæ feriæ partium, sed iudicis coram quo causa agitatur. Item † in vocatione te- 7
stium standum est consuetudini loci, in quo iudex iudicat, *l. 3. in fin. ff. de testib.* Item si actor teneatur dare fideiussorem, etiam clericus tenetur coram iudice seculari, casus est *in l. cum clericis, in 2. respons. C. de Episcop. & cleric.* & ibi notant omnes Dd. etiam, de libelli oblatione, & appellatione, & de causa compromittenda & similibus, de quibus dicemus infra.

Ex qua ratione ego consului, dum viuo Pisis purgando peccata mea, quod cum in Tuscia in examinandis testibus dentur interrogatoria, si examen committeretur in regno Neapolis, vbi ex ritibus examinantur absque interrogatoriis, legitime dicebantur examinati absque illis, quia dum est commissum examen simpliciter, † & rogatus iudex alterius iuris- 8
dictionis, vt examinaret testes, tacite videtur commissum, vt reciperet secundum modum sui iudicii.

Neque obstabat ratio illius Doctoris de repertoriis, quod quando statutum † concernit prohibitio- 9
nem, & actum fauorabilem, tunc comprehendit actum licet factum extra territorium, Bartol. *in l. 1. in 6. quæst. C. de summa Trinit.* vbi Signor. *num. 17.* & sequitur Dec. plures allegans *in l. fin. num. 13. ff. de iurisdict. omn. iudic.* sed leges Tusciæ prohibentes testes † recipi cum 10
interrogatoriis sunt fauorabiles ad cuitandum falsitates, & vt inueniatur ipsa veritas etiam ex depositionibus testium alterius ex colligitantibus; ergo, &c. Nam ego dicebam, quod doctrina Bartoli non fuit bene scripta in suo repertorio: Bartolus enim loquitur, quando statutum est prohibitiuum in personam, & † continet prohibitionem fauorabilem, tunc con- 11
tinet etiam ciuem illius ciuitatis, vbique existentem, & exempla Bartoli sunt, vt minor non possit facere testamentum. Item quod maritus non possit vxori legare, neque econtra. Nam istæ prohibitiones habent locum in eisdem personis sibi subditis extra territorium existentibus: & ratio potest dari, quia vbicunque dispositio legis posset † reddi clusoria, tunc 12
etiam in materia pœnali licita est extensio, vt alter casus comprehendatur, qui ex verbis comprehendi non posset, Ias. *in l. talis scriptura, num. 21. de legat. 1.* & scripsi latius in mea Methodo consulendi, & iudicandi in quarto statu legitimæ constitutionis. Vnde Baldus *in consil. 60. volum. 5.* loquens de statuto † assi- 13
sii, dicit, quod habet locum in eadem muliere prohibita contrahere, etiamsi contrahat in alieno territorio,

ritorio, ne statutum fiat ludibrium, idem Ruyn. *in consil.60.col.2.vol 4.* Riminald.sen. *in consil.598.* & Parif. *in consil.99.col.fin. vol.1.* Aliter ego consuluissem, si appar uisset non fuisse habilitatum iudicem remissoris examinis ad recipiendum testes secundum modum
14 sui † iudicii, puta quia fuisset commissum, vt reciperentur testes etiam super interrogatoriis, quia tunc iudice acceptante debebant recipi etiam super illis, ex reg. *l.fin. C.de contrab.empt. & ibi not.gloss & Dd.*

Et hæc conferunt ad dictum casum primum. Nam si iudex secularis in ciuitate Neapolis, coram quo litem habet clericus, remiserit simpliciter examen ad iudices Ecclesiasticos, coram quibus in toto regno recipiuntur cum interrogatoriis, possent interrogatoria produci coram iudice Ecclesiastico, & super illis recipi testes, ex quo tacite videtur habilitatus ad recipiendum illos secundum formam sui iudicii: Nisi in specie fuisset dictum, vt reciperentur secundum modum iudicii committentis.

Secundus articulus est, quando tractatur de eis-
15 dem actis, habendo respectum ad ius † competens actori, vel reo, & tunc dico, quod si clericus coram iudice seculari reconueniatur à laico, non habent locum leges, neque statuta, quæ penitus extinguerent iura ipsius Ecclesiastici reconuenti. Puta lex dis-
16 ponit, quod exceptio † non numeratæ pecuniæ possit opponi solum infra biennium in tractatu mutui, in aliis vero contractibus non potest opponi, nisi infra triginta dies, vt est text. & ibi Bald. *in l.in contractibus, C.de non numer.pecun.* gloss. *Instit.de literar.obligat. in ver.extendatur, & in l.pecuniæ, C.de solut.* Afflict. *decis.105. num.2.* An elapso illo termino possit opponi per clericos. Item statutum disponit, quod de nullitate sententiæ non possit dici post annum à die sententiæ numeratum: An si clericus reconueniatur super executione sententiæ alterius iudicii possit dicere de nulli-
17 tate, si lapsus est annus. Ego credo, † quod licet ista iura respiciant ordinatoria iudicii, tamen quia concernunt substantiam iuris competentis clericis, ideo ipsos non afficit, & quando allegarentur, esset contra
18 libertatem Ecclesiasticam, ex illa regula, quia † leges contra ius Canonicum, & eius principia, & æquitatem, atque auferentia, quæ competunt clericis, de iure communi sunt contra libertatem Ecclesiæ, vt sæpius dixi supra. Quod autem Ecclesiastici possint in perpetuum excipere de non numerata pecunia de iu-
19 re Canonico. Ratio est, quia hoc † iure nullus præscribit cum mala fide, *c possessor, de regul.iuris, lib.6.* & hanc opinionem firmarūt Dyn. *in reg. locupletari, in fin.lib.6.* Innocent. *in c. quia plerique, de immunit. Eccles.* Bald. & Cyn. *in authent hoc ius porrectum, C.de sacros.Eccles.* Roman. *in repet. authent. similiter, C.ad leg.Falcid* Angel. *in consil.156. videtur prima fronte, nu.1.in fin.* Roman. *in consil.45.* Abb. & Canonist. *in c.fin.de solut.* Capella Tolo-
20 san. *decis.408.* & quod Ecclesiastici † litigantes in foro laicorum possint opponere contra leges, & statuta laicorum, ponit Bald. *in tract. de statutis in regulis generalibus circa iudicia, & circa exceptiones. in versic.sexto quia incipit; statutum an clericus conueniens Laicum in foro seculari, &c.*

Item quod de nullitate possit dici in perpetuum, Bald *in l.data opera, num.59 C qui accus.non poss* Salyc. *in l.si præses, num.6.in fin versic.in contrarium, C. quomodo, & quando iud.* Vant. *in tract.de nullit. in tit. quot.es, & intra*
21 *quod tempus, nu 8.* ergo statutum † limitans tempus, si comprehenderet clericos, esset contra libertatem Ecclesiæ, quia tolleret ea, quæ competunt de iure communi: Imo quæ competunt de iure naturæ, quia nullitas est species defensionis naturalis, præsertim si perueniat ex defectu citationis, *clem pastoralis, de re iud c.* cui statutum derogare non potest, *§ sed naturalia, Instit.de iure natur.gent. & ciuil. & l.2 ff.de vsu, & habit.* quo casu semper dici potest de nullitate, vt per Franc. *in c.dilecto, nu.126. & seq.de appell* & quod statuta non † possint 22
excludere nullitatem, quæ opponitur excipiendo, latissime scribit idem Franch. *in d.c.dilecto, num 151.* quia nullitas in excipiendo est species defensionis naturalis. Bald. *in l.1 in princ. C. de iur. & facti ignor. & in l scire oportet, §.fin.ff de excus.tut.* & statuta quæ tollunt competentia clericis de iure naturæ sunt contra libertatem Ecclesiæ. Ex quibus concludo, quod quando statuta † circa ordinatoria litis concernunt ius, vel per- 23
sonam clerici, tunc non obseruabuntur in foro clericorum contra clericos, & ita in specie firmat Steph. Aufrer. *in d.quæst.alleg. in fin.* cuius exemplum affert, si statutum dicat, quod solutio debiti non possit probari per testes, clericus illo statuto non afficitur secundum receptiorem sententiam, de qua infra speciali casu tractabimus, & tamen probationes respiciunt ordinem iudicii, quia versatur circa extinctionem iuris ipsius clerici.

CASVS XXXII.

Tempus instantiæ non esse idem de iure ciuili, & Canonico, & clerico litigante in foro seculari esse obseruandam instantiam de iure Canonico.

SVMMARIA.

1 *Instantia causæ est de ordinatoriis iudicii.*
2 *Instantia iuris ciuilis ligat clericos, & num 7.*
3 *Instantia perempta profertur sententia ab obseruatione iudicii.*
4 *Et quando profertur sententia diffinitiua.*
5 *Iudicium male fundatum non interrumpit præscriptionem.*
6 *Instantia perempta si reus fiat clericus, non potest suscitari per laicum.*
8 L.properandum, *non comprehendit Ecclesias.*
9 *Instantia causæ dotis non expirat triennio.*
10 *Instantia causarum ciuilium an sit eadem de iure ciuili, & Canonico.*
11 *Instantia de iure Canonico non expirat triennio secundum communem opinionem.*

INstantiam † causæ ponunt inter ordinatoria iudi- 1
cii Ancaran. *in reg. ea quæ, in 26 quæst de reg. iur.lib.6.* & Aufrer. *de potestat.secul.in reg.2. post num.39.* & multi ex præcitatis Dd. in præcedenti casu, dum volunt instantiam † iuris ciuilis ligare etiam clericos in foro ciuili: 2
Pro cuius resolutione videamus, an instantia perempta, pereant iura clerici: & certe opinio affirmatiua est verior; Primo, quia perempta instantia † perit ius 3
actorum, ideo iudex profert sententiam ab obseruatione iudicii, vt dicit Ias. *in l. properandum, §. & siquidem, num.15. & seq. C de iudic.* Salyc *ibid nu.36* & de communi testatur Mynsing. *in lib. obseruat. centur.3.obser.50.* Item perempta instantia, si fuerit datus terminus ad probandum, & nihil probatum, iudex profert sententiam † diffinitiuam, vt probat Ias. *in d.§. & siquidem,* 4
num.16. & est communis, vt ibi per Dd. & Petrus de Bellapertica *in l fin. C. vt intra certum temp. quæst. termin.*

dicit, quod ſi ante lapſum inſtantiæ non ſunt produ-
cti teſtes per actorem, tunc debet abſolui ab obſerua-
tione iudicii, ſed quando ſunt producti teſtes, tunc
debet abſolui diffinitiue, & ita non poterit vlterius
agi. Hoc autem procedere tam in cauſa criminali,
quam ciuili, probat ibi Petrus, & ſequitur Ioan. de A-
micis *in conſil. 139* & Grammat. *in voto crimin. 31. num. 15.*
Mangrella *in additionib. ad Bart. in d. l. fin. C. vt intra cer-
tum tempus.* Item Bald. *in l. 2. num. 5. C. de formul. & im-
petr. act. ſublat. & in l. 2. C. de fruct. & lit. expenſ.* habet,
5 quod iudicium † male fundatum non interrumpit
præſcriptionem, textus *in authent. offeratur. in fin. C. de
litis conteſtation. & ibi gloſſ. in verb. pro nihilo*, & ibi Bald.
num. 17. & ſeq. dicit, quod per actum nullum præſcri-
ptio non interrumpitur. Petrus Rauen *ſingul. 346.* &
quod ius actoris pereat omnimodo, probatur ex ea
6 receptiori ſententia, quod ſi perempta † inſtantia reus
fiat clericus, & actor per viam reſtitutionis in inte-
grum, ſiue per inſufflationem ſpiritus vitæ, vt dicit
gloſſ. *in verb. reſciſſa, in §. rurſus ex diuerſo, Inſtit. de actio-
nib.* ſolutis expenſis, velit iterum agere, ſi interim reus
factus eſt clericus, non poterit vlterius conueniri co-
ram eodem iudice ſeculari, ita poſt multos quos alle-
gat, probat Ioan. Vincent. de Anna *in ſingul. 129.* & di-
cit hanc eſſe veram opinionem.

Sed in fine præcedentis caſus concluſum eſt, omnia
ſtatuta etiam reſpicientia ordinatoria litis, ſi quid iuris
auferant, & extinguant ipſis clericis, illos non com-
prehendere, de quibus in ſpecie diſponere non po-
tuiſſent, eſſeque contra libertatem Eccleſiaſticam;
7 ergo concludendum eſt clericos † litigantes in foro
ſeculari non ligari inſtantia, per *l. properandum, C. de iu-*
8 *dic.* Quod autem inſtantia † *d. l. properandum*, non in-
cludat Eccleſias, probatur. nam *d. l. properandum*, exci-
pit cauſas fiſcales, & ita hoc datur fiſco in priuile-
gium; ergo debet eodem modo competere Eccleſiis,
quia à pari procedunt, *l. fin. C. de ſacroſan. Eccleſ. c. 1. de in
integrum reſtitut.* & propter rationem *l. 2. C. de priuileg.*
9 *fiſc.* idem firmaui *in ſcholiis de dote*, vt cauſa † dotis
non expiret triennio, vt ſcripſi *in l. 1. quæſt. 3. artic. 4.
ff. ſoluto matrimon.* quam rationem licet Abb. *in c. vene-
rabilis, num. 12 de iudiciis*, ſequatur in Eccleſiis, non au-
tem in clericis litigantibus ſuper eorum patrimonia-
libus, tamen quia diſpoſitio *c. Eccleſia ſanctæ Mariæ, de
conſtitut.* habet locum etiam in patrimonialibus cle-
ricorum, vt ex communi opinione D. I. ſæpius firma-
uimus ſupra, ideo etiam ex aliis ſupradictis rationi-
bus erit verũ in clericis reſpectu eorum patrimonii.
10 Neque obſtat, quod eadem ſit inſtantia † cauſa-
rum ciuilium per ius ciuile, & per ius Canonicum diſ-
poſita, vt per Anton. Franc. *in addition. ad Abb. in d. c. ve-
nerabilis, in princ. in addit. quæ incipit; circa hoc*, cum aliis
per Mynſing. *in centur. 3. obſeruat. 44.* Quia in contra-
rium eſt communis opinio, vt inſtantia cauſarum de
11 iure Canonico † non expiret triennio, de qua teſta-
tur Iaſ. *in d. l. properandum, in princ. num. 27.* & Syntagma
communium opinionum *part. 4. loc. 11. tit. 9. cap. vnic.
in fin.* & ad hoc eſt textus *in §. anteriorum, §. ad hæc, & ibi
Archidiacon. 2. quæſt. 6.* & Abb. allegat textum *in cap. cum
olim, § iudices, de priuileg.* vbi fuit facta condemnatio
expenſarum factarum per quadriennium, cum aliis
allegatis, & reſolutis per Abb. *in d. c. venerabilis, num. 5.*
& latius per Felin. Speculat. *de iuramen. calum. §. ſequi-
tur, verſic. quid ſi inſtantia*, Alexan. *conſil. 23 vol. 3. & con-
ſil. 64. col. 2. vol. 4.* Barbat *in cap. de cauſis, col. 2. de offic. de-
legat.* Proſdocimus *de Comitib. in tract. de differentiis iu-
ris ciuilis & Canonici, num. 46. & ſeq.* & quæ ſit ratio dif-
ferentiæ, ponit Bald. *in cap. fin. de dolo & contumac.* er-
go ne pereat ius clerici litigantis coram iudice ſecula-
ri, debemus attendere ius Canonicum, quod fauet
clericis, & in cuius derogationem ius ciuile nihil po-
tuit etiam in ordinatoriis litis contra clericos diſpo-
nere.

CASVS XXXIII.

Clericum ſuccedentem laico non ligari inſtantia ſui auctoris, quæcunque cauſa ſit, etiam executiua, & de intellectu *legis; heres abſens, ff. de iudiciis.*

SVMMARIA.

1. *Heres debet litem inceptam proſequi coram eodem iudice.*
2. *Qui teneant idem eſſe de clerico herede.*
3. *Clericus ſucceſſor laici conueniendus eſt in foro ſuo.*
4. *Contraria ſententia quando procedit.*
5. *Clericus ſucceſſor laici nullo modo conuenitur coram iudice laico, ſiue lite cœpta, ſiue non cœpta.*
6. *Inſtantia contra laicum inchoata non tranſit in monaſterium.*
7. *Clericus ſuccedens laico obligato per inſtrumentum executiuum conueniendus eſt coram iudice Eccleſiaſtico.*
8. *Clericus heres mercatoris non eſt conueniendus coram conſulibus, ob cauſam mercaturæ.*
9. *Opinio quæ habet regulam pro ſe, eſt magis tuta.*
10. L. heres abſens, ff. de iudiciis, *quis ſit verus intellectus.*
11. *Inſtantia defuncti non transfertur in heredem ipſo iure, & quæ ſit practica transferendi illam.*
12. *Inſtantia tranſit in heredem per ſententiam.*
13. *Perſona quando eſt priuilegiata augetur ius tranſlatum ex priuilegio perſonæ.*
14. *Laicus factus clericus poſt iudicium inchoatum coram iudice laico, non tenetur vlterius comparere coram eo.*
15. *Clericatu aſſumpto in fraudem, an teneatur clericus comparere coram iudice laico.*
16. *Clericus qui in vniuerſali iure ſuccedit laico, non cenſetur eſſe in fraude.*
17. *Clericus poteſt continuare iudicium ſeculare in fauorabilibus, ſi cœptum ſit per defunctum.*

COmmuniter ſcribentes firmant ex *l. heres abſens,
ff. de iudic.* probari heredem † debere litem ince- 1
ptam proſequi coram eodem iudice, idq; intelligunt
etiamſi ſit clericus † heres laici, qui litem inceperit 2
coram iudice laico, Couarru. *pract. quæſt. cap. 8. num. 2.*
propter præuentionem litis factam coram iudice lai-
co, quo caſu dicetur fieri continuationem inſtantiæ
cum defuncto inchoatę, cuius ipſe clericus vniuerſa-
lis ſucceſſor repræſentat vnam, & eandem perſonam,
quam opinionem firmarunt Immol. *in l. ſi eum homi-
nem, ff. de fideiuſſor.* Roman. *in l. ſi conſtante, §. fin. num. 14.
ff. ſoluto matrimon.* & ibi Caſtrenſ. dicit eſſe commu-
nem opinionem. Angel. *in d. l. heres abſens, in princ. circa
med.* & ibi Caſtrenſ. ſequitur Iaſ. *in authent. quas actio-
nes, num. 39. C. de ſacroſanct. Eccleſ.* Alexand. *in d. l. ſi con-
ſtante, § fin.* vbi allegat Baldum, & Cuman. ibi. Idem
Alexand. *in addit. ad Bartol. in authent. & conſequenter,
num. 19 C. de ſentent.* Barbatia *in c. quia V. num. 45. & ſeq.
de iudic.* & ibi Aretin. eam ſequitur, & reſpondet con-
trariis, & ibi Dec. *col. fin.* Milis *in ſuo repert. in ver. miles,*
Stephan. Aufrer. *in tract. de poteſtate ſecul. reg. 2. fallen. 6.*
Viuius

Viuius ait communem *in lib.2.commun.opin.48.in verb. clericus*, Vasq. *de success. creat.lib.3. §.22.limit.17. num.72.* Marant. *in suo spec.part.4 num 79.distinct.11.* Carauit. *super ritib. magnæ curiæ vicar. in ritu 234.* Andr. Gail. *lib.1. obseruat.37.nu.9.* Surdus *in decis.110.* qui dicit, hanc opinionem sæpius fuisse approbatam in Senatu, & ipsam sequitur ea sola ratione, cui putat neminem potuisse respondere ex loco Baldi *in l.si quis posteaquam, ff.de iudic.* vbi si inchoato iudicio reus fiat clericus, cogitur coram eodem iudice seculari comparere; ergo eodem modo, ait, quando clericus succedit laico litiganti.

Propterea multi declarant, quod si lis non fuerit adhuc cœpta contra laicum defunctum, clericum
3 successorem † laici fore conueniendum coram suo iudice Ecclesiastico, gloss. *in c.is qui, de reg.iur.lib.6.* Dd. *in c.clericus nullum, 11.quæst.1.* Couarr. *in d. cap.8.conclus.3.* & hanc dicunt esse communem opinionem Villalob. *in ver.clericus, num.70.* & de magis communi Mynsing. *in lib.obseruat.centur.3. obseruat.45.* & sequitur Gregor. Lopez *in partit.1.tit.6.l.57.gloss.5.*

4 Et licet non desint, qui contrariam † sententiam sectentur, etiam lite non adhuc cœpta, Guido Pap. *decis.139.* Francisc.Marc. *decis.61. part. 2.* Stephan. Aufrer. *de potestate secul. reg.2.num.5.* Benedict *in cap.Raynutius, in verb.& vxorem, in 2. num.322.* Boer. *in decis.69. num 20.* Nihilominus prædictorum auctoritates procedunt de consuetudine locali, vt ipsi testantur, quæ non extenditur ad alias regiones, vt probat Couar. *in lib. practic.quæst.c.31. num.5. versic.2.ex præmissa resolutione*, & declarat Menoch. *de retinenda possess. in 3. remed. num.353.*

Ego credo contrariam opinionem esse veriorem,
5 vt clericus † successor laici nullo modo conueniri possit corã iudice laico, siue lite non adhuc cœpta, siue incepta fuerit contra laicum & contestata. Quam firmarunt Ant.de But. *in d.c.quia V.nu.12.in fin de iudic. & ibi Abb. & Felyn.nu 3.versic.limita secundo. Dec. in fin. post Immol ibi sibi contradicentes*, Bald. *in l.1.C.si pendente appellat.mors interuenerit, & in c.in præsentia, num.9. de pro-*
6 *bat.* vbi dicit, quod instantia † contra laicum inchoata non transit ad monasterium, Angel sibi contrarius *in l.tam ex contractibus ff de iudic.* Lancellot. Dec. *in d.l.heres absens, in princ.* vbi Iacobin. *num.7.* qui dicit, secundum hanc opinionem fuisse iudicatum, sequitur Curt. iun. ibid. & hanc opinionem esse magis communem, & habere rationes efficaciores, dicit Maranta *de ordine iudic.part.5. in princ.num.12. & seq.* quem refert Surd. *in consil.222.num.4.vol.2.* & Aretin. *in d c.quia V.* dicit, quod hæc opinio præualet in practica. Bergnin. *decis.8. num. 11. in fin.* & ita fuit decisum in Rota vrbis, vt *in decis.5. de foro compet.in antiq.* vbi laicus erat obligatus obligatione contra quam nulla poterat opponi exceptio, & erat præuentus in iudicio, & tamen clericus illi succedens non tenebatur stare illi iudicio, quia licet fuisset præuenta persona laici, non tamen erat præuenta persona clerici, & ideo debebat conueniri coram iudice Ecclesiastico.

7 Et quod clericus † succedens laico obligato per instrumentum executiuum debeat conueniri coram iudice Ecclesiastico, probat Anton.de Canario *in tract. de execut. instrumentorum, quæst.57.* Item, quod clericus
8 heres † mercatoris non debeat conueniri coram consulibus ex negotio mercaturæ per defunctum laicum gestæ, sed coram iudice Ecclesiastico, probat Beneuenut. Straccha *in tract.quomodo in caus.mercatorum procedendum sit, in 1.partic. vlt part.princ. num 45.*

Ego credo hanc secundam opinionem esse veriorem, eamque in practica, & in omni foro esse amplectendam: nam licet vtraque allegetur communis, & hæc secunda magis communis etiam appelletur, tamen hæc secunda † habet regulam pro se, vt clericus 9
non conueniatur coram iudice laico, *auth. statuimus, C.de Episcop. & cleric. c si diligenti, de foro compet.* & allegare limitationem regulæ quando clericus est heres laici conuenti corã iudice laico, hæc limitatio iure nõ probatur, ideo erubescamus illam sequi ex regula *l.illam, C.de collationib.* Nec valet responsio Surdi *in d.decis.110.num.4.* hoc esse dispositum *in d. l.* † *heres absens*, 10
vbi instantia transit in heredem coram eodem iudice. Quia, vt dicit Archidiacon. post Ioan.de Fan. quos refert & sequitur Gregor. Lopez *in partit.1. tit.6. l.57. gloss.5.versic.respondent Doctores*, illa lex loquitur de priuilegio loci, per quod vellet eximi à loco, non de priuilegio personæ, vt *in vers.vbi defunctus debuit. & in vers. si ibi inueniatur.* Vnde dicit D.Francis.de Ponte *in consil.18.nu.9.* quod illa lex locum habet in foro respectu loci, non in foro respectu personæ iudicis post Fulgos. *in eadem l.num.1.* & alios quos citat. Inde concludit, quod dispositio *d.l.* non meretur allegari, sed standum sit regulæ.

Præterea secundum vera principia iuris, instantia defuncti † non transfertur in heredem ipso iure, ad- 11
eo quod sententia lata contra defunctum possit exequi contra heredem, per tex. *in l.Paulus, in 2.ff quæ sent. sine appell. rescind. & l.in summa, §.fin. ff.de re iudic.* & ibi dicunt Paul. de Castro, & Alexand. ad hoc, vt instantia transferatur in eum, opus esse, vt citetur per text. *in l.edictum, ff.de iudic. & l oratione, ff.de fer.* & tunc intelligitur instantia translata ex eisdem actis, & instantia iudicari poterit contra ipsum, per *l.fin. ff. ad exhibend. & l.Lucius. §.rogatus, cum his quæ ibi not. Bart. ff.ad Trebell.* Bald. *in l.si eos, C de fideiuss.* Angel. & Imol. *in l pœnales, in princ. ff ad leg. Falcid* & ideo vidi obseruari in practica, quod mortuo reo, citantur ii, qui prætenduntur heredes ad declarandum, si sunt heredes, & pro quota parte, & ad videndum translationem iudicii in ipso faciendam, qua citatione facta iudex postea interponit decretum in ipsos transferendo iudicium, & ad vlteriora procedit vsque ad sententiam, neque amplius nominatur defunctus, sed hæc præuia causæ cognitio non potest fieri per iudicem secularem in clericos, vt notat Rota *in d. decis.5.in fin. de foro compet. in antiq.*

Ex his eliditur ratio Surdi *in d. consil.222. num.10.*
quia licet instantia † transeat in heredem, non fit 12
transitus ipso iure, sed per sententiam, præuia causæ cognitione, quam iudex laicus non exercet in clericum. Neque militant omnes aliæ eiusdem rationes vsque ad finem dicti consilii, videlicet quod vbi cœptum est iudicium, ibi finiri debet. Item quod heres est vna, & eadem persona cum defuncto. Item quod heres clerici teneatur ex quasi contractu laici, sicut ex contractu, & ita teneatur prosequi instantiam, quæ est ex quasi contractu. Item quod obligatio non variętur, & ius formatum in persona defuncti actiue, & passiue transit in heredem. Quia istæ, & omnes aliæ similes regulæ non procedunt, quando persona † in 13
quam transferantur iura est priuilegiata, quia tunc ab ipso priuilegio augetur ius translatum, & hoc ius auctum non habetur à transferente, sed à proprio priuilegio, & de hoc est casus *in l.cum quidam, §.debitores, ff.de vsuris*, & scripsi latius de hoc supra *in cas.11.ver-*

sic.hoc fundamentum, & inde colligas responsionem ad hæc.

Nec obstat ratio Surdi, qua mouebatur Senatus *in*
14 *d.decis.110.num.3.* quod laicus † factus clericus post inceptum iudicium coram iudice seculari, debeat coram eodem iudice comparere. Quia hæc opinio communiter reprobatur, videlicet quando absque fraude suscepit ordinem Ecclesiasticum, liberatur, & eximitur prorsus à iurisdictione iudicis laici, & remitti debeat ad iudicem Ecclesiasticum, vt de communi testatur Plaza *in lib.1.epit.delict. cap.35. num.1.* qui licet loquatur in criminalibus, tamen Stephan. Aufrer. *de potestate secul.in Ecclesiastic. regul.1. in 11.fallent. versic.communiter tamen*, loquitur tam in ciuili, quam crimi-
15 nali causa. Nisi clericatum † assumpsisset in fraudem, vt se eximeret à iurisdictione iudicis laici, quia tunc non liberatur, sed poterit iudex laicus etiam procedere, vt de communi testatur Immol. *in consil.119. numer.1.* Couar. *lib.practicar.quæst. cap.32. num.4. versic secunda conclusio*, sed hoc casu neque poterit cogi personaliter, nisi mulctari in bonis, & ita non erit subditus ratione personæ, super quo casu Franch. facit plures decisiones, & multa scribit, *in decis.109. & decis.184. & decis.195.* & nos inferius in particulari casu tractabi-
16 mus. Sed quando clericus † vniuersali iure succedit laico, nulla fraus potest considerari ad euadendum iurisdictionem iudicis laici; ergo non potest procedere argumentum illius Senatus. Nec obstant multa argumenta Barbat. pro prima opinione, quia vt prudenter aduerterunt Addentes ad Felyn. *in d.cap. quia V.ante num.4.de iudic.* in omnibus casibus adductis per
17 Barbat. clericus † potuit continuare iudicium cœptum per defunctum, quia erat sibi fauorabile, sed hic est sibi damnosum. Vnde restat secundam opinionem esse & magis communem, & magis tutam.

CASVS XXXIV.

Ecclesiastici venditores denuntiati à laico in iudicio euictionis, coram quo iudice debeant, & possint comparere, atque causam defendere, & quid si ipsi fuerint emptores, & non denuntiauerint.

SVMMARIA.

1 *Euictio non habet locum, nisi lite prius denuntiata venditori.*
2 *Etiamsi venditor aliunde habeat notitiam.*
3 *Citatio in causa euictionis est iudicialis, & arctissima.*
4 *Clericus denuntiatus à laico coram iudice laico an teneatur suscipere defensionem.*
5 *Clerico venditori debet fieri denuntiatio coram iudice Ecclesiastico.*
6 *Denuntiatio facta clerico est nulla, nisi coram iudice Ecclesiastico.*
7 *Ecclesiastici emptores possunt agere de euictione, licet non denuntiauerint litem venditori.*
8 *Clericus venditor denuntiatus coram Ecclesiastico, poterit defendere emptorem coram laico, habita licentia Episcopi.*
9 *Clerici non possunt ferre testimonium sine licentia Episcopi.*
10 *Clericum debere defendere emptorem coram iudice laico, intelligitur si velit, & de licentia Episcopi, num.12.*
11 *Clericus venditor denuntiatus coram laico, non potest trahere causam ad iudicem Ecclesiasticum.*
13 *Et quomodo fuerit seruatum in iudiciis, in diuersis locis, num.14.*
15 *Fiscus venditor laudatus in auctorem per priuatum, non potest declinare forum priuatorum.*
16 *Contrarium est verius.*
17 *Dispositio in vno de æquiparatis per legem antiquam procedit in altero.*
18 *Fiscus habet priuilegium auocandi causam ad suum forum.*
19 *Et an in hoc sit communis opinio.*
20 *Emptor à fisco conuentus à priuato potest petere se remitti ad iudices Cameræ.*
21 *Ecclesiastici venditores laudati in auctorem possunt petere se remitti ad iudicem competentem in iudicio euictionis.*
22 *Quod est verum quo ad se, secus quoad priuatos.*
23 *L. nulli prorsus, C.de iudic. non procedit in iudicibus diuersæ iurisdictionis.*

CVm emptor † pulsatus ab aliquo super re empta, 1
vt possit postea agere de euictione ex *l.habere licere, ff. de euict.* teneatur denuntiare venditori litem sibi motam, vt veniat ad defendendum. Nec sufficit venditorem † aliunde habere notitiam, vel ex tertio, quia 2
citatio & denuntiatio est de forma *l.emptor, C.de euict. c.fin.de empt. & vend.* & citatio hoc casu non fit ad certiorandum, sed ad incitandum, † & ideo requiritur 3
iudicialis arctissima, Couar. *lib.3.variar.resol.c.17. illat.1.* Viuius *opin.com.434.* late per Gaspar. Caballin. *in tract. de euictionib.in §.3.per tot.* & ipse venditor denuntiatus teneatur vigore pacti emptorem illum defendere, litemq; in se suscipere, alias, abdicata re, tenetur de euictione. Hinc dubitarunt Dd. quid iuris est, si clericus venditor † denuntiaretur à laico emptore pulsato co- 4
ram iudice laico, an is clericus debeat *ex l.venditor, ff. de iudic.* suscipere in se iudicium coram iudice laico, vel debeat per eius instantiam remitti ad iudicem Ecclesiasticum propter suum interesse, & necessariam defensionem ad quam tenetur, pro cuius resolutione constituo quatuor articulos.

Primus articulus est: Denuntiatio, quæ fit clerico venditori † à laico pulsato super iudicio euictionis, 5
debet fieri coram iudice Ecclesiastico, quia cum, vt dixi, dicta denuntiatio non fit ad incitandum tantum, sed iudicialiter & strictissime facienda, necessario fieri debet coram iudice Ecclesiastico, vnde Cagnol. *in l.venditor, col.2. ff. de iudic.* & Cardinal. Zabarel. *in clem.causam, §.fin.de elect.* dicunt, huius negotii hanc esse veram practicam, vt emptores venditoribus, & auctoribus suis litem intiment, contra eos motam super re vendita, requirendo, & interpellando, vt veniant ad defendendum, exhibendo copiam libelli contra eos dati, & protestando de omnibus damnis, expensis, & interesse, & de agendo contra eos de euictione, & vt magis secure hæc faciant, auctoritate sui iudicis hæc omnia intimare procurent, ita etiam dicit Caballin. *in d.tract.de euict.c.3.nu.34.* & ideo dicit Cardinal. Zabarel. *in d.§.fin.* quod arctari debet venditor sub forma *d.clem. causam.* Quare si denuntiatio † ista 6
non fieret coram iudice Ecclesiastico, esset nulla ipso iure, ex notatis per Bart. *in l.3.ff. de testib.* & de citatione nulla ex defectu iurisdictionis est textus *in c.cum causam, & ibi per Abb num 3. & c.prudentiam, num 6. de offic. delegat.* de quo etiam per Speculat. *in tit.de citatione, §. tam de citatione, col 5.versic. hoc autem nota*, Vantius *de nullit. in tit. de nullitate ex defectu citationis, num. 27. & seq.*

seq. & ideo sperni poterit, Innocent. *in cap. preterea. de*
dilationib. cum aliis per Vantium ibid. quo casu habe-
bit locum dispositio *d. cap. fin. de empt. & vendit.* in pri-
mo casu, vt emptor pulsatus in iudicio euictionis,
non possit post rei abdicationem, de euictione agere
contra clericum venditorem, quia illi non denuntia-
uit iuxta dictam formam requisitam.

7 Secundus articulus est: Ecclesiasticos † cum no-
mine Ecclesiæ emerint, posse agere de euictione, licet
litem antea non motam, in qua succubuerint, vendi-
tori laico non denuntiauerint, ex late deductis per
Couar. *in lib. 3. variarum resolut. cap. 17. illat. 4.* & Steph.
Aufrer. *in additionib. ad Capell. Tolosan. decis. 408. num. 3.*
Tiraquell. *de priuileg. pia causa, priuileg 141. & seq.* cum
aliis ad hoc congestis per Caballin. *in d. §. 3 nu. 102.* vbi
probat esse communem opinionem, de qua etiam
testatur Couarru. *loco citato*, & licet contrarium te-
neant Anton. de Burgos *in d. cap. fin de empt. & vendit:*
num. 9. & Caballin. *in d §. 3 num. 108. & plur. seq.* moti per
cap. breui, de iureiuran. & per *cap. potuit, de locat.* Tamen
dictis iuribus respondit Couar. *in d. loco*, & Andr. Fac-
chin *in suis controuers. lib. 2. c. 37. col. 1.*

8 Tertius articulus est: Clericus † venditor denun-
tiatus canonice coram iudice Ecclesiastico poterit
defendere laicum emptorem si vult, & habuerit li-
centiam à suo Episcopo coram iudice laico, de licen-
tia habes gloss. *in c. clericum nullus, 11. quæst. 1. in verb. se-*
cularem, versic. licet ei præstet auctoritatem, & Archidia-
con. *ibi col. 1. in fin.* & Cardinal. Turrecrem. *in princ.* di-
cit, duo requiri, vt clericus velit, & vt habeat licen-
9 tiam à suo Episcopo, sicut in ferendo † testimonio
coram iudice laico sine licentia Episcopi comparere
non possunt, gloss. *in c quanquam, 14. quæst. 2.* cum aliis
multis ad hoc per Farinac. *in tract. de testib. quæst. 61.*
num 83.

Quod autem omnes Dd. qui citantur ad hoc, lo-
10 quantur quando clericus vult † comparere coram iu-
dice laico, sic specialiter inducuntur. Bald. *in d. l. vendi-*
tor, num. 2. dicit hæc verba: Quid de clerico, qui vult
in se suscipere iudicium rei, quam vendidit laico, & li-
tigare coram iudice seculari. Et parum infra dicit: Tu
dic: quod merus defensor potest comparere pro em-
ptore, Angel. *in l. non solum, §. quod vulgo. ff. de vsucap.* di-
cit, quod clericus venditor pro suo interesse compa-
rebat ad defendendum reum, & sic volens compare-
bat. Abb. *in c. quoniam frequenter, §. in aliis, num. 28. vt lite*
non contest. dicit: aut clericus venit nominatus in iu-
dicio seculari, & tunc dandus est contra eum libellus,
& debet remitti ad iudicem suum: Aut venit volun-
tarie ad defendendum, non nominatus prædicto mo-
do, vel ad defendendum emptorem suum, & tenetur
ibi defendere. Idem dicit *in c. fin. nu. 8. de empt. & vendit.*
Hoc idem dicit Anton. de Burgos, sequens doctri-
nam Abb. *ibi num. 16.* & clarius *num. 18. versic. aut post iu-*
dicium inceptum clericus comparuit per se, Ancaran. *in c. ea*
quæ, in 17. quæst. de reg iur. lib. 6. versic. in contrarium, paulo
infra dicit: Ad istud iudicium non trahitur clericus,
tunc enim haberent locum canones, qui hoc vetant,
quod trahatur, sed quia se vltro offert, videtur in hoc
casu reus voluntarius, de quo aliter, quam de reo
necessario iudicandum est. Socin. *in consil. 91. num. 10. &*
seq vol. 3. licet multa alleget, tamen *num. 13. in fin.* allegat
Specul. vbi habet, quod clericus nominatus venit ad
iudicium voluntarie, & ipse dicit, quod illa quæstio
similis est huic de qua agimus, & tandem concludit,
quod voluntarie venit, non ex necessitate, Ripa *in c. 2.*
num. 24. de iudic. citans Anton. de Butr. *in d. cap. fin. de*
empt. & vendit. dicit: Aut clericus directe, & sua spon-
te venit ad defensionem, & procedit textus *in d. l. ven-*
ditor.

Ex quibus apparet, quod omnes præcipui Docto-
res, vnde formata est ista asserta communis, de qua
per Caballin. *in d. §. 3. num. 119.* & per Andream Fac-
chin. *in d. cap. 37. versic. communis est, & vera sententia*, vi-
delicet, clericum venditorem † non posse trahere 11
causam ad forum Ecclesiasticum, loquuntur, quando
clericus sponte venit ad dictum iudicium, siquidem
dubitationem potterat facere apud Doct. ex quo cle-
ricus etiam volens non potest comparere in iudicio
seculari, *c. si diligenti, de foro compet. cum similib.* Ideo fir-
marunt Doctores posse comparere clericum volun-
tarie, & defendere reum emptorem, contra quem iu-
dicium intentatum est, sententiaque pro, vel contra
illum ferenda. Nos autem † firmauimus doctrinas 12
præfatorum Doctorum procedere, quando de con-
sensu Episcopi, ipse clericus compareret, & ita cessa-
ret illa dubitatio, & fortior redderetur ista commu-
nis opinio, ad alium sensum allegata.

Quartus articulus est: Quando clericus venditor
formaliter denuntiaretur in iudicio seculari, & ita di-
ceretur defensor necessarius, an tunc possit trahere
causam ad iudicem Ecclesiasticum. Aliqui dicunt ne-
gatiuam † partem esse veram, sed teneri *ex d. l. vendi-* 13
tor, clericum defendere suum emptorem, Mynsing.
in lib. obseruat. centur. 1. obseruat. 22. num. 7. qui testatur,
sic fuisse iudicatum in illa Camera. Andreas Gail. *in*
lib. 1. practicar. obseruat. obseruat. 37. num. 7. qui omnes ci-
tant Boer. *decis. 69. num. 7.* Stephan. Aufrer. *de potestate*
seculari in Ecclesiast. reg. 2. fallent. 5. nu 23. vbi dicit, quod
ita de consuetudine † obseruatur in regno Franciæ, 14
Benedict. *in cap. Raynutius, in ver. & vxorem, decis. 2. num.*
125. qui etiam testatur de consuetudine regni, & quod
ita seruetur Tolosæ in curiis secularibus, testatur Au-
frer. ad Capel. Tolos. *in decis. 360 num. 2. versic hoc tamen*
scio, sed quia isti testantur de consuetudine locorum,
quę an sit valida alias disputauimus: nos autem loqui-
mur de mero iure, ideo eorũ dicta non sunt ad exem-
plum trahenda. Couar. etiam sequitur hanc opinionē
in lib pract. quæst. c. 8. n. 3. mouetur *ex d. l. venditor*, ex qua
dicit idem fuisse particulari lege sancitum in Hispa-
nia, *l. 57. tit. 6. partit. 1.* quam esse contra libertatem Ec-
clesiasticam, non est dubitandum, postquam venit in
derogationem *d. cap si diligenti, de foro compet.* eandem
opinionem sequitur Caballin. *in d. §. 3. num. 119.* qui
cum Couarru. in dicto loco mutuant sibi Doctores
adinuicem, quos allegant. Sed eorum verba nos in-
duximus in præcedenti casu, vt ostenderemus omnes
Doctores citra montes loqui solum in casu, quo cle-
ricus volens comparet coram iudice seculari; ergo
pro ista opinione restant soli Dd. Vltramontani, &
isti Igolstadienses, qui eorum doctrina imbuti sunt.

Conantur etiam defendere hanc opinionem, ex
eo quod fiscus & Ecclesia à pari procedant, *l fin. C. de*
sacrosanct. Eccles. & notatur per gloss. *in l. si procurator,*
§. 1. ff. de iure fisci, sed fiscus † venditor laudatus in au- 15
ctorem per priuatum emptorem non potest declina-
re forum, sed tenetur necessario emptorem defen-
dere in iudicio priuatorum, vt disputando concludit
Caballin. *in d. §. 3. num. 124.* qui ad fundandum hanc
esse communem opinionem, citat Couarru. *in d. cap. 8.*
num. 3. & hanc opinionem primo loco tenuit Baldus
in l. 3. C. de iure fisci, & eam sequitur Aretinus *Institut.*

de exceptionibus, in rubrica, num. 17. Socinus *in consil. 91. volum. 3.* Antonius de Burgos *in d. cap. fin. num. 18. de emption. & vendit.* Andreas Fachin. *in d. cap. 37. colum fin.* & Thesaur. *in decis. 213.* & hi sunt omnes Doctores, qui allegantur pro hac opinione.

Sed hoc argumentum vere potest retorqueri: Fi-
16 scus † habet priuilegium auocandi caussam à Præside prouinciarum, coram quo iudicium cœptum est inter priuatos; ergo & Ecclesia, quæ vendidit, si laudata est in auctorem: probatur consequentia, quia cum in hac materia non habeamus legem expressam, vt dicit Thesaurus *in d. decis. 213. in princip.* & solum aga-
17 mus ex communibus opinionibus Doctorum † dispositio eorum in vno de æquiparatis per legem veterem, censetur inducta etiam in altero, ex regula *l. si quis seruo, C. de furt. & l. quid vero, & ibi gloss. ff. de legibus, cap quanquam, cap. quamuis, cap quam sit, de electione, cap. qui contra certam, de electione, lib. 6.* Roman. *in consil. 221. num. 3.*

18 Modo probatur antecedens, quod fiscus † habeat facultatem auocandi causam ad suum forum, & in primis aduertendum est, male Caballin. allegat Couarru. tanquam testetur de communi, ipse enim hoc non dicit, vt si oculis apertis legatur, apparere potest, dicit autem communem, dum loquitur de clerico, hoc etiam aduertit Borgnin. *in decis. 8. num. 13. part. 1.* & ideo ipse Borgnin. testatur magis communem opi-
19 nionem esse pro fisco. Age numeremus † Doctores, videamusque an ista vere sit magis communis, Bartol. *in l. cum vero, C. de sentent.* testatur, quod quando quæstio est inter priuatos, & dependet à causa fiscali, procurator Cæsaris est iudex, idem dicit *in l. 3. C. de iure fisci*, vbi quod speciale est in fisco, vt in eo non habeat locum *d. l. venditor*, hanc eandem tenet glossam *in d l. 3. & Alexand ad Bartol. ibid.* & Angel. *in repetit. l. 1. C. de fide instrum. & iure hast. fisc. lib. 10.* Anton. de Alex. *in l. 2. C. si aduersus fiscum*, Castrens. *in l. edicto, C. eod. tit.*
20 vbi dicit, quod emptor † à fisco, conuentus à priuato, potest petere se remitti ad iudices Cameræ, Salycet. *in l. cum vendente, in 3. quæst. C. vbi causæ fisc.* dicit, cognoscere debere procuratorem Cæsaris inter duos priuatos in consequentiam, & accessorie ad causam fiscalem. Idem firmat Francis. de Platea *in tract. de priuileg. fisc. priuileg. 24. & priuileg. 31.* Socinus *in consil. 46. volum. 4.* Cagnol. *in l. venditor, num. 16. ff. de iudic.* & ibi Iacobin. Ancaran. *in d. reg. ea quæ, in 17 quæst.* Dec. *in consil. vlt. num. 8.* Peregrin. *de iure fisc. lib. 7. tit 1. num 9.* Capyc. *decis. 197.* Borgnin. *in d decis. 8. num. 13.* qui dicit magis communem *part. 1.* prout re vera ex relatis apparet.

Ergo resolutis contrariis apparet, veram esse eo-
21 rum opinionem, qui asserunt Ecclesiasticos † venditores laudatos in auctores, & defensores necessarios in casu *d. l. venditor*, iure debere remitti ad suum iudicem competentem. Neapoli autem obseruatur in practica, vt iudex laicus retineat causam inter ipsos priuatos, & remittat Ecclesiasticum ad suum iudi-
22 cem, † prout sæpissime fuisse sic iudicatum, testatur Maranta *in suo speculo, part. 3. distinct. 11. num. 78.* & Afflictus *in constitutione regni, in ip. si quis in posterum testatur de consuetudine*, Capyc. *in dict. decis. 197. num. 7.* & Grammatic. *in decis. 21.* Quorum opinio ideo videtur
23 in omnibus amplectenda, quia regula *l. nulli † prorsus, C. de iudic.* non procedit in causis quorum pars spectat ad iurisdictionem secularem, & partim ad Ecclesiasticam, sed vnusquisque procedit in causa sua, prout latius, & sæpius scripsi supra *in parte secunda.*

CASVS XXXV.

Vitium litigiosi an liget Ecclesiasticos, etiam quo ad pœnas ciuiles.

SVMMARIA.

1 *Alienans rem lite pendente, quam pœnam patiatur, & num. 4.*
2 *Executio potest fieri contra tertium ementem lite pendente.*
3 *Etiam absque nouo iudicio.*
5 *Vitium litigiosi an procedat alienatione facta in Ecclesiasticos lite pendente.*
6 *Ecclesia Romana non ligatur vitio litigiosi.*
7 *Litigiosi vitio, quilibet iudex potest dispensare.*
8 *Papa contrahendo censetur derogare omni vitio quod impediebat.*
9 *Ecclesiastici ligantur vitio litigiosi ex dispositione iuris Canonici.*
10 *Litigiosa res est, etiamsi intentetur actio personalis ad rem.*
11 *Actio personalis ad quantitatem non facit rem litigiosam, secus si ad rem.*
12 L. 2. C. de litigios. *loquitur tam de actione, quam de re.*
13 *Ecclesiastici nullo modo possunt trahi ad iudicium secularium.*
14 *Sententia contra reum dolose alienantem, non exequitur contra tertium non citatum.*
15 *Siue fiat executio in reali, siue in personali.*
16 *Secus si idem tertius fuerit condemnatus.*
17 *Ecclesiastici non ligantur vitio litigiosi quo ad pœnas ciuiles.*
18 Cap. Ecclesia, in 2. vt lite pend. *declaratio.*
19 *Ius Canonicum seruatur in terris Ecclesiæ.*
20 *Alienatione facta in Ecclesiam siue ex titulo lucratiuo, siue onerosa non habent locum leges ciuiles super vitio litigiosi.*
21 *Ius ciuile non potest afficere bona, quæ libere transeant in Ecclesiam.*
22 Titulus; Ne liceat potentioribus, &c. *non habet locum in cessione, quæ fit Ecclesiæ.*
23 Titulus C. de litigiosis, *non habet locum in Ecclesia.*
24 *Ecclesia cur non teneatur iurare fidelitatem.*
25 *Reus qui alienauit lite pendente, potest condemnare in iudicio rei vindicationis.*
26 *Et contra eum iuratur in litem.*
27 *Ius canonicum semper seruatur in iudiciis piæ causæ.*
28 *Alienans lite pendente tenetur alteram rem loco alienatæ subrogare.*
29 *Lex ciuilis quando præualet canonicæ, & econtra.*

ALienans rem, † lite pendente super ea, punitur 1
in pretio ipsius rei, fisco applicando, *l. fin. C. de litigiosis*, ipsaque res debet restitui à possessore, ac si alienata non fuisset, Andreas de Isernia *in tit. quæ sint regalia, in verb. condemnatorum, num. 49.* & execu-
tio † potest fieri etiam contra ipsum tertium empto- 2
rem, sicuti ipse reus possideret, Ias. *in l. à D. Pio, §. si super rebus, num. 10. ff. de re iudic.* Alexand. *in addit. ionib. ad Bartolum in l. si quis missum, §. fin. ff. de damno infecto*, & ita semper fuit decisum in tribunalibus, in Rota Romana, Mohedan. *decisione 12. in eadem, sub titulo de execut.*

3 de execut. rei iudic. vbi quod potest exequi contra † tertium, etiam absque nouo iudicio. Afflict. decis. 39. & decis. 331. Guido Pap decis. 81. col. 2. versic. & corroboratur, & ibi late addentes, Caccheran. decis. 38. num. 7. in fin. & decis. 65. num. 4. Antonius Gam. in decis. Lusitania. 56. Caualcan. decis. 16. num. 8 part. 1. & decis. 23. num. 115. parte 2. & decis. 5. num. 15. sub tit. de vltimis voluntatib. part. 4. cum aliis congestis per eum.

4 Multoties per statuta † reperiuntur pœnæ alteratæ, vt de pœna statuti vrbis Romæ, testatur Summus Pontifex in c. Ecclesia, in 1. vt lite pend. & in regno Neapol. adest cap. regni, sub tit. de conuentis qui alienant possessiones, de quo per Afflict. in constitut. regni, incip. eorum fraudibus, & alia similia statuta, quæ omitto.

Quæro igitur, an si lite pendente in clericum alie-
5 natio † facta sit, aut etiam in Ecclesiam, procedat hoc vitium litigiosæ rei, vel actionis, etiam quo ad pœnas, à iure ciuili, vel à statutis indictas. Pro cuius materiæ explicatione constituo quatuor articulos.

6 Primus articulus est: Ecclesia † Romana non ligatur vitio litigiosi. Potest enim Princeps dispensare hoc vitio, vt dicit Afflict. in constitut. regni, incip. eorum fraudibus, num. 16. versi. sed quid si litigatur feudum, quem sequitur D. Franciscus de Ponte in consil. 55. num. 19. Imo
7 quilibet iudex † potest dispensare ex iusta, & rationabili causa, vt docet Angel. in l. diuus, ff. de petit. heredit. quem sequitur Afflict. ibid. Tanto magis Summus Pontifex, ad quē, vt dicit tex. in clem. 1. in fin. vt lit. pend. omnium Ecclesiarum, personatuum, dignitatū, aliorumq; beneficiorum Ecclesiasticorū, plena, & libera dispositio ex suæ potestatis plenitudine noscitur per-
8 tinere. Vnde qui cum Papa † contrahit, non indiget aliqua expressa derogatione, quia præsumitur derogare omni vitio, quod redderet actum nullum ex reg. l. penult. C. de donat. inter virum & vxorem, & dicit Franciscus de Ponte in d. consil. 55. nu. 20. ergo hoc vitium non ligat Ecclesiam Romanam.

9 Secundus articulus est: Ecclesiasticos † omnes ligari vitio litigiosi ex dispositione iuris Canonici, de hoc est casus in c. Ecclesia, in primo, & in secundo, vt lite pendent. & ibi Ioan. Andr. Anton. de Butr. Abb. & cæteri.

Primo declaratur hic casus, vt dicatur res affecta
10 vitio litigiosi, † etiamsi actio personalis fuisset intentata ad rem, gloss. in l. quanquam, & ibi Bartol. Alberic. Immol. Raphael Barbat. ad Bartol. & Salycet. ff. de aqua pluuia arcend. gloss. in l. 2. & ibi Angel. & Salycet. C. de litigiosis, Angel. in authent. litigiosa. C. eodem tit. Bartol. in l. penult. & ibi Alexand. in additionib. ff. eodem tit. Felin. in c. cum dilecte, in fin. de exceptionib. & ibi Immol. & in d. c. Ecclesia, in 1. col. 2. vt lit. pend. & in c. cum M. Ferrariensis, num. 55. de constitut. & in l. si quis missum, §. iudex. ff. de dam. infect. vbi Alexand. Ant. de Butr. in c. fin. vt lit. pend. Ioan. de Anan. in d. c. cum M. & ibi Dec. num. 140. Ripa num. 193. Paul. Rosell. in additionib. ad Innocent. in d. c. cum M. Ias. in consil. 43. vol. 1. Petr. Iacobus in sua pract. in tit. de litigiosis, Couar. pract. quæst. c. 15. Caccheran in decis. 64. num. 13. Guido Pap. decis. 337. Tiraq. in tract. de retract. in fin. nu. 122. Napodanus in consuetud. Neapolis, incip. si quis emit in gloss. in ver. possidet, versic. sed quid si possessor, Lancellot. in tract. de attentatis, c. 4. num. 482. Pellegrin. de iure fisci, lib. 4. tit. de litigiosis, num. 9 Belluga in speculo Princip. rubrica 41. §. leges regni, num. 45. vbi dicit, hanc esse communem opinionem.

11 Et licet aliqui Doctores dicant, quod hoc casu † actio tantum, & non res efficitur litigiosa, tamen erit vera ista opinio in actione mere personali ad quantitatem, non in actione personali ad rem consequendam, vt declarat Ripa in d. c. cum M. sed in actione personali ad rem, non est tenenda ista opinio, vt dicit Alexand. ad Bart. in d. l. penult. imo est falsa, vt dicit Immol. in d. c. cum M. nec à prima opinione est recedendum, vt dicūt Ias. Couar. & alii allegati, & Ias. in d. consil. 43. dicit, quod temerarium est à prima opinione recedere, & qui hanc tenent, nullam rationem allegant super qua fundari possit.

Item conclusio prima iam firmata, etiam ratione suadetur. Nam textus in d. l. 2. † non potest pati hunc 12
intellectum, quod sola actio, & non res efficiatur litigiosa, cum expresse loquatur tam de actione, quam de re, & dicit Ripa vbi supra, quod actor, & reus non debent ad imparia iudicari: Nec debet reo licere rem alienare lite contestata, cum actori non liceat cedere actionem, pro qua opinione facit authent. de litigiosis, versic. hoc autem litigiosi vocabulo, vbi actionibus intentatis, quæ operantur litigiosi vitium, excipitur actio hypothecaria, & sic in reliquis firma remanet regula. Nec est verum, quod dixit Roman in consil. 270. hanc secundam opinionem esse communem. Quia Tiraquel. de retract. conuent. in fin. num. 171. & Bertachin. siue addentes ad ipsum, in verb. litigiosi vitium, qui retulerunt Doctores pro vtraque opinione, non ausi fuerunt affirmare, quæ nam sit communior, solus Belluga, vbi supra dixit primam esse communiorem, quam amplectendam esse, non est vlterius dubitandum ex rationibus inductis.

Secundo declaratur, vt contra Ecclesiasticos † de- 13
beat procedi coram iudice Ecclesiastico, de hoc est casus in d. c. Ecclesia, in 1. vt lite pend. vbi Summus Pontifex auocat ad se causam à Senatore vrbis, & hanc opinionem tenet Socin. in consil. 13. incip. insignis Doctor in causa presbyteri, vol. 4. quia siue iudicium sit summarium, siue ordinarium, siue agatur reali, siue personali, siue petitorio, siue possessorio, clericus ad iudicium seculare trahi non potest, vt declarat Ioan. Andr. in c. qualiter, per illum textum, & in c. fin. de iudic. quod sic plenius deducitur, siquidem data sententia † contra 14
reum dolose alienantem, non potest exequi contra tertium possessorem, nisi ipsi is citatio interueniat, l. 1. C. de iuris & facti ignorant. in versic. cœperis ex sententia conueniri, l. meminerint, C. vnde vi, & ibi Bartol. Idem firmant Bartol. Alexan. Ias. & cæteri in l. à Diuo Pio, §. in venditione, ff. de re iudic. Abb. in c. pastoralis, §. quia vero, num. 7. de offic. delegat. Ripa in l. qui pro tribunali, num. 10. ff. de re iudic. cum aliis per Asinium in sua pract. §. 31. cap. 4. in princip. vbi quod hoc procedit † siue fiat executio 15
in reali, siue in personali actione, & licet aliqui dicant non requiri citationem, quando fit executio pro eadem re, super qua fuit lata sententia, Afflictus decis. 157. in fin. tamen hoc procedit, quando idem † reus 16
condemnatus in sententia possidet, & ista est communis opinio, obseruata in practica, de qua per Ioseph. Lud. in decis. Perus. 6. nu. 2. par. 1. sed si executio facienda esset contra aliam personam in sententia non nominatā, tunc citatio requiritur, vt declarat Felin. in c. quia V. num. 4. vers. tu vero, de iudic. & in terminis nostris ita firmat Bald. in l. 1. n. 9. in fin. C. de alien. iudic. mut. caus. fact. Innocent. in d. quia V. quem ibi sequuntur Aretin. Ægid. & Felin. in d. nu. 4. Capyc. decis. 128. & procedit, etiamsi post latam sententiam alienatio facta esset. Rota decis. 5. vt lite pendente, in nouis, & latius declarat Octauian. Vestr. in sua practica Romana, lib. 8. in tit. de execution. rei indicata, numer. 4. vbi quod propter personæ

personæ mutationem, contra quam esset exequendum in realibus, esset quasi noui iudicii inchoatio. Sed quia hoc iudicium qualecunque sit, coram iudice laico fieri non potest, propterea concludo Ecclesiasticos ligatos vitio litigiosi de iure Canonico, non posse cognosci à iudicibus secularibus, sed solum ab Ecclesiastico.

17 Tertius articulus est: Ecclesiasticos † non ligari vitio litigiosi quo ad pœnas ciuiles, & hanc tenet gloss. *in d.c. Ecclesia, in 2. in gloss. fin. vt lit. pend* & sequun-
18 tur communiter Canonistę Nec obstat, quod *in d. † c. Ecclesia*, Summus Pontifex approbauerit pœnas à statuto vrbis dispositas, vt dicit Ant. de Butr. *in d c. Ecclesia, in 1. in fin.* Quia hoc negatur, nam *in d. c. Ecclesia, in 2.* declarauit irritum, & inane, quicquid fuit per iudices laicos factum, post ad se causam auocatam, & ibi gloss. *in ver irritum*, dicit, tanquam à non suo iudice factum. Imo idem Ant. de Butr. *in d c. Ecclesia, in 1. num. 2.* dicit hoc esse, quia dum tractabatur causa coram iudice seculari, non erat decidenda secundum statutum, sed secundum ius Canonicum, & ibi sequuntur communiter omnes. Et pro hac facit altera communis, quod
19 in terris Ecclesiæ seruatur ius † Canonicum, Felin. *in c in causis, num 1. in fin. de testib.* & ad hoc multos congerit Carot. *in lib. 2. commun. opin. tit 9. num 55. & seq.* Imo statuta vrbis propter approbationē Papæ ligant Ecclesiasticos, vt sępius decisum est, & scripsi supr. *cas. 29.*
20 Quartus articulus est, si alienatio † rei litigiosæ facta est à laico in Ecclesiā, siue ex titulo lucratiuo, siue oneroso, disposita per ius ciuile, nullo modo procedunt respectu Ecclesiæ. Primo, quia ius ciuile non
21 potest taliter afficere † bona, quin transeant libera in dominium Ecclesiarum, vt late dixi supra *casu 6.* de statuto prohibente alienationem fieri in extraneos, quod non comprehendit alienationē, quæ fit in Ecclesiam. Item dixi *in c. su 11.* de statuto tributorum, quod non comprehendat ea bona, quæ antea erant tributaria, & postea in Ecclesiam sunt transl. ta. Vn-
22 de † tit *C. ne liceat potentioribus patrocinium litigantibus præstare. vel actiones in se transferre*, non habet locum in ea cessione, quæ fit in Ecclesiasticos, & licet gl. *1. in c. 1. de alien. iud. mut. caus. fact.* dicat contrarium, tamen illa glossa est communiter reprobata, vt per Abb. *ibid. numer. 2.* & eam reprobat etiam Gomes. *in reg. de subrogandis coll tigantibus, quæst. 1. versic. dicitur etiam*, & de prædicta communi reprobatione testatur Iacobin. *in l. 1. num. 13. C. eod. tit.* Potest tamen intelligi dicta glossa de iis Ecclesiasticis, qui habent iurisdictionem secu-
23 larem super laicos. Et quod *tit † de litigiosis*, non comprehendat alienationem, quæ fit in Ecclesiam, firmat Socin. *14. vol. 4.* Secundo, quia ius ciuile disposuit super rebus litigiosis propter duo, videlicet ad euitandas fraudes, vt meminit Imperator *in d. l. fin. C. de litigios.* & propter præiudicium tertii, vt per Paris *in consil 138. num. 28. vol. 4.* Cephal. *in consil. 64. num. 19.* Bursat.
24 *in consil. 100. nu 23. vol. 1.* Sed in Ecclesia † non præsumitur fraus, ideo non tenetur iurare fidelitatē, sicut nec in pupillo, vt dicit Bald. *in prælud feud. num. 57.* quia ipsa est matrix iustitiæ in se, & in alio. Et respectu alienantis, ipsum ius ciuile dedit multa alia remedia. Nam
25 ipse reus, † qui dolo, vel culpa alienauit lite pendente, condemnatur in actione rei vendicationis, quia habetur pro possessore iuris interpretatione, sicut considerat Cyn. *in l. 1. in 7. & 8 quæst. C. de alienat. iudic.*
26 *mut. caus fact.* Item contra dictum † reum iuratur in litem propter dictam alienationem factam, vt late per Plotum *in tract. de in litem iurando, §. 4. num. 74. & seq.* quem citat & sequitur Mynsinger. *in lib. obseruat. centur. 1. obser. 55. num. 6.* ergo ille, in cuius præiudicium est facta alienatio nullum potest pati interesse.

Et licet Lancellottus *in tract. de attentatis, part. 4. num. 453.* firmet, rei litigiosæ alienationem, nec impiam causam fieri posse, quia specialiter dispositum non reperitur: Tamen, vt diximus, hoc casu contra Ecclesiam agendum esset ex dispositione iuris Canonici coram Ecclesiastico, & in iudiciis piæ causæ semper † ius Canonicum seruandum est, vt late per Fe- 27
lin *in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ num. 94. de constitutionib.* Ideo hoc casu prouideri posset ei, in cuius præiudicium facta est alienatio, † vt altera res loco alienatæ 28
subrogaretur, iuxta dispositionem *d. c Ecclesia, vt lite pendente*, & tunc alienatio non inficiatur de iure ciuili, & de iure Canonico recte prouisum est. Et pro hac decisione satis confert illa communis, quod vbi lex ciuilis, † & Canonica sunt diuersæ circa materiam 29
non concernentem peccatum, illa præualet, quæ benignior est, ad euitationem pœnæ, de qua per Felinum *in d. cap. Ecclesia sancta Maria, num. 53. de constit.*

CASVS XXXVI.

Statuta laicorum impedientia exceptionem declinatoriam fori Ecclesiastici, nullo modo valere.

SVMMARIA.

1. *Exceptio declinatoria fori debet opponi ante litem contestatam.*
2. *Et ante alias dilatorias.*
3. *Exceptiones declinatorias opponens debet semper protestari de iudice.*
4. *Citatio clerici coram iudice laico est nulla ipso iure.*
5. *Clericus citatus coram laico, qui teneant debere comparere solum in habitu, nihil allegando.*
6. *Citati habentes priuilegium fori, debent illud ostendere.*
7. *Clericatus probatio vbi fiat ad simplicem instructionem iudicis.*
8. *Statutum quod qui declinauerit iurisdictionem potestatis sit extra protectionem communis, an valeat.*
9. *Non comprehendit clericos.*
10. *Contrarium error ostenditur de clerico prima tonsura declinante iurisdictionem laicam.*
11. *Edictum etiam contra clericos prima tonsura, non valere.*
12. *Statuta per indirectum afficientia clericos sunt contra libertatem Ecclesiæ.*
13. *Statuta generaliter disponentia non includunt clericos.*
14. *Statutum non potest negare suum beneficium Ecclesiasticis.*
15. *Dispositio laicorum nulla valet, per quam Ecclesiastici redduntur timidiores.*

Exceptio † declinatoria fori opponi debet ante litis contestationem, non autem post, *l fin. C. de except. l peremptorias, cum ibi not. C. sentent. rescindi non poss.* 1
Imo debet opponi † ante omnes alias dilatorias, quia 2
si altera prius obiiciatur, per eam inducitur consensus in iudicem, vt amplius declinari non possit, *l. sed & si susceperit, in princ. ff. de iudic. & d. l fin* Bart. *in l quidam consulebat, ff. de re iudic. & in l si conuenerit, ff. de iurisdict. omn. iudic.* Canonistę *in c. inter monasterium, de re iudic.* & quod opponens exceptiones † declinatorias fori semper 3
debet protestari se non consentire in eum, tanquā in iudicem

Iudicem competentem: Nisi si, & quatenus est iudex, aliter si non apponeret dicta verba, iudex procederet contra eum, tanquam contumacem, Aretin. *in l si ita scriptam, & ibi Alexand. de legat. 1.* Idem Alexand. *in l. non solum, §. morte, ff. de noui operis nuntiatione,* Immol. *in d. l. quidam consulebat,* Baldus *in l. 2. C. vbi de cur. vel cohortal.*

Sed si clericus citatur coram iudice laico, sunt di-
4 uersæ opiniones. Prima est, quod ipsa citatio † est nulla, *cap. significasti, & ibi communiter Doctores de foro competent.* Vantius *in tit. de nullitate ex defectu citation numer. 22. & seq. & num. 31.* Purpurat. *in consil. 402. num. 2. volum. 4.* & ideo non debeat comparere coram iudice laico, Ancaran. *in cap. ea quæ, in 25. quæstione principali, in princip. de regulis iuris, lib. 6.* Altera opinio est Baldi, quem refert Ancaran. ibidem, quod clericus citatus simpliciter, non autem vt clericus, nihil debet dicere
5 coram iudice laico, sed comparere patienter † in habitu, & tonsura, tunc enim ipse nihil excipit, sed habitus illum clericum manifestat, *c. si iudex laicus, de sent. excommunicat. lib. 6.* per quem textum dici potest, ipsum clericum ad euitandum illud periculum nihil
6 debere dicere. Tertia opinio est, quod citati † habentes priuilegium declinandi forum iudicis citantis, tenentur comparere, & eius priuilegium allegare, ex regula *l si quis ex aliena, ff. de iudic. cap. si duobus, & cap cum parati, de appellationibus,* gloss. notab. *in c. si Episcopus, 3. quæst. 2.* de quo plene per Carauit *super rit. magnæ curiæ Vicariæ Neapolis, in ritu 235.* & ibi quod probatio cleri-
7 catus † fit summarie ad instructionem iudicis, & ad effectum declinandi forum, de qua probatione clericatus quomodo, & coram quo iudice fieri debeat, late scripsi supra *in part. 2. c. 37.*

Ad euitandum igitur istas fori declinatorias exce-
8 ptiones, facta sunt aliqua statuta: Puta, † quicunque declinauerit iurisdictionem potestatis, sit extra protectionem communis: Nec potestas habeat iurisdictionem cognoscend de iniuria, vel offensa talibus irrogata, de quo statuto per Ancaran. *in d. quæst. 25.* Baldus *in tract. de statutis, in verb. clericus, num. 5.* narrat statutum sub alia forma. Si clericus coram potestate conuentus declinet forum, sit extra protectionem communis, & non reddatur ei ius, Stephanus de Federicis *in tract. de interpretat. iuris, num. 128.* disputat de simili statuto sub diuersa forma. Quod omnis declinans iurisdictionem potestatis, possit impune offendi. Beneuenutus Stracchа *in tract. de mercat. in tit. quomodo in causis mercatorum procedendum sit,* disputat de statuto Senensi, quo cauetur trahentem aliquem ciuem Senensem coram alia curia, quam temporali Senensi, in pœnam quingentorum aureorum incidisse intelligatur. An igitur huiusmodi statuta sint valida?

Decisiue loquendo, dico receptissimam esse sententiam statuta prædicta, & alia similia non valere, siue expressam mentionem fecerint de clericis, siue non, sed generaliter tantum disposuerint. Primo
9 casu non valent, † quia dum exprimunt clericos, directo sunt contra *authent statuimus, & cap. Ecclesia sanctæ Mariæ,* & alia huiusmodi, vt latius per omnes Canonistas *in d. c. Ecclesia sancta Mariæ,* & Ancaran. *in d. quæst. 25. in princ.*

10 Ex quo infertur non bene Couarr. † posse defendere pragmaticam illam constitutionem Ioannis Regis II. qua disponitur, clericum primæ tonsuræ iurisdictionem iudicis secularis declinantem ipso iure priuatum esse omnibus, & quibuscunque stipendiis, muneribus, & officiis publicis, quæ ab ipso Rege obtinuit, de qua per ipsum *in lib. practicar. quæstion. cap 33. num. 6. versic. hinc etiam.* Nec posse defendere, *ibidem, numer. 7.* illud edictum Caroli Cæsaris Hispaniarum Regis, quo statutum † est, clericos primæ tonsuræ, 11
qui semel iurisdictionem secularem fori exceptione declinauerint, & fuerint ab eorum punitione liberati, non posse arma ferre, nec etiam armis vti, illis videlicet, quæ sunt Regia lege laicis communiter permissa, ac ideo posse per iudices seculares hisce armis, hos primæ tonsuræ clericos licite expoliari. Nam cum de clericis expressam mentionem faciant, & disponant contra eorum iurisdictionem, sunt directo contra libertatem Ecclesiasticam. Imo etiam † si per 12
indirectum id facerent, non valerent: Puta si statutum prohiberet clericis, ne forum declinent seculare, non expresse, sed tacite videlicet clerico declinante forum, eius consanguineos teneri soluere pœnam, vt dicit Baldus *in l. 1. C. de indicta vidut. tollend.* quem refert, & sequitur Abb. *in d cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, in 2. lect. num. 29. de constitut. & ibi Dec. num. 189.* & latius per Fulgos. *in d. auth cassa.*

Secundo casu nequaquam clericos includere, quando videlicet generaliter † disponendo de eis 13
nullam mentionem fecerint, dicit Abb. *in d. cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, num. 28.* sed dici prædictum statutum contra libertatem Ecclesiasticam ex eo solo, quod clerici efficiuntur timidiores ad allegandum declinatoriam fori, sequitur Felin. *ibi num. 70.* vbi latius per eum, & Iacob. de Canibus *in tract. de repressaliis, part. 2. num. 9* & Stephanus de Federicis *in tract. de interpretatione iuris, num. 128.* & Stracchа *in d. tit. quomodo in causis mercatorum procedendum sit, num. 27.*

Nec obstat, quod dicebat Baldus *in tract. de statut. in verb. clericus, num. 5.* vtroque casu statutum valere, quia non tollit priuilegium Ecclesiasticis concessum, sed negat beneficium † suum, quod potest facere, 14
quia potestas secularis potest concedere laicis priuilegium ad sui libitum, & potest illud non concedere clericis. Quia aut denegat clericis expresse, & dispositio laicorum non valet, aut tacite concedendo tantum laicis, & licet valeat respectu laicorum, tamen ex quo per indirectum offenditur libertas Ecclesiastica, cum illi applicatur, incipit non valere, puta laicis tantum conferuntur patrocinii communis beneficia, si hæc dispositio applicetur clericis, per indirectum offenduntur, quia priuantur beneficio opponendi declinatoriam sibi de iure communi competentem. Item ex alio, quia redduntur timidiores † in 15
opponendo illam exceptionem, & laici actores redduntur audaciores, quo casu dispositionem non valere concluserunt omnes *in d. cap. Ecclesia sanctæ Mariæ,* Bart. *in l. 1. §. quæ onerandæ, ff. quarum rer. actio non detur.* Ex quo apparet, opinionem Baldi esse nimis captiosam, vnde dicit Felin. *in d. c. Ecclesia sanctæ Mariæ, nu. 70.* quod licet statuentes hoc modo non incidant in excommunicationem, ex quo non sumus in casu *c. nouerint, de sentent. excommunican.* tamen ex quo clerici efficiuntur timidiores, potest Episcopus cogere statuentes ad declarandum huiusmodi statuta non comprehendere clericos: & quis modus sit tenendus in huiusmodi declaratione latius scripsi supra *in part. 2. cap. 41.*

CASVS

CASVS XXXVII.

Edicta monentia quemcunque ad comparendum coram iudice laico, si sua putauerit interesse, non ligare clericos, nec Ecclesiasticos, & sententiam, quæ contra ipsos profertur, tanquam contumaces, & eos, qui iura sua non probarunt, non valere.

SVMMARIA.

1 *Citatio quando est nulla ex defectu iurisdictionis, totus processus corruit.*
2 *Iudex laicus non potest pœnam contumaciæ in clericum infringere.*
3 *Clerici non possunt prorogare iurisdictionem iudicis laici, & num. 15. & num. 21.*
4 *Edicta generalia laicorum, etiam citando, non afficiunt Ecclesiasticos.*
5 *Clerici non coguntur ad comparendum vigore edicti generalis. si sua putauerint interesse.*
6 *Et comparentes dicuntur rei voluntarii.*
7 *Iudex laicus an citet clericum per edictum in casibus, in quibus est competens.*
8 *Clerici nullo modo afficiuntur per citationem per edictum si sua putauerint interesse.*
9 *Citationes per edictum sunt à iure exorbitantes.*
10 *Citatus per edictum, tanquam grauatus potest appellare.*
11 *Citatio extra territorium citantis fieri non potest.*
12 *Citatio extra territorium citantis, an possit fieri per nuntium vel per edictum, vel per iudicem loci.*
13 *Citatio generalis non sufficit, quando sumus certi de persona.*
14 *Citatio extra territorium quomodo fiat.*
16 *Clericus citatus per edictum fit reus necessarius secuncundum veriorem opinionem.*
17 *Conditio ex sui natura trahitur retro ad suum principium.*
18 *Citatio per edictum non differt à personali, quando purificatur conditio.*
19 *Clausulæ alias procedetur in contumaciam, quis sit effectus.*
20 *Reus necessarius dicitur citatus cum clausula, alias procedetur in contumaciam.*
22 *Clerici quomodolibet citati coram iudice laico, debent opponere declinatoriam fori.*
23 *Alias est puniendus.*
24 *Clericus citatus per edictum, opponens declinatoriam est remittendus.*
25 *Iurisdictio laici non censetur prorogata per clericum comparentem post citationem generalem.*
26 *Exceptio declinatoria fori potest opponi à clerico etiam post sententiam iudicis laici.*

QVia clerici nullo modo possunt citari per iudicem laicum, *c. si iudex laicus, de sentent. excommun.*
1 *lib. 6.* & quando citatio † ruit ex defectu iurisdictionis, totus processus est nullus, Bart. & alii *in l. 2. ff. si quis in ius vocatus non ierit*, & not. *in l. fin. ff. de iurisdict. omnium iudic.* & late scribit Dec. *in consil. 241. scripsi alias. per tot.*
2 & ideo iudex † laicus non potest pœnam contumaciæ in clericum infringere, *c. 1. de cleric. coniugat. lib. 6.* cum aliis per Grammatic. *in consil. 1. num. 36. & sequen.* quod consilium editur post suas decisiones, & per Afflict. *in decis. 366. num. 15. ad fin.* Ideo clerici † nullo 3
modo tenentur comparere coram iudice laico, quia non est possibilis illius iurisdictionis prorogatio, *c. si diligenti, de foro compet. c. nullus iudicum, 11. q. 1.*

Hinc putarunt Doctores quandam nouam formam citandi clericos † per edicta generalia monen- 4
tia quoscunque ad comparendum, si sua putauerint interesse, de quo per Bald. *in l. testamenta, num. 4. C. de testament. & ibi Castrens. num. 7. Ias. col. 2 versic. vltimo perpetuo teneas*, Salyc. *in l. consulta diualia, num. 2. C. de testament.* cum aliis plurimis ad hoc allegatis per Afflict. *in decis. 2. & decis. 24.* & vtrobique multos congerit Vrsill. & per Surdum *decis. 26. num. 2. & 3.* atque Roland. *in consil. 29. vol. 2.* arbitrantes hunc esse modum valde singularem pro limitatione *d. c. si diligenti, & d. c. clericum nullus, & authent. statuimus, C. de Episcop. & cleric.* In quibus disponitur, nullo modo posse trahi clericos coram iudice seculari. Nam per hanc formam non læditur Ecclesiastica libertas, quia clerici † non co- 5
guntur ad comparendum, vt dicunt gloss. & Dd. *in l. ea quidem, C. si mancip. ita fuerit aliend.* & ita non arguitur aliqua superioritas, in citante gloss. *in c. cum causa, de offic. deleg.* & ipsi clerici comparentes † æstimabun- 6
tur rei voluntarii, & quasi actores, vt post alios late per Dec. *in c. cum inter, num. 36. & plur. seq. de exceptionib.* Felin. *in c. intelleximus, de iudic.* Doct. *in l. fin. C. de edict. Diui Adriani tollend.* ex quibus dicunt, hoc modo clericos posse comparere coram iudice seculari, & comparentes nullo modo posse opponere declinatoriam fori.

Quorum opinionem Surdus *in d. decis. 26. num. 11. & seq.* arbitratur esse veram saltem in illis casibus, in quibus iudex † laicus est competens etiam respectu cle- 7
ricorum, puta in confectione inuentarii, feudorum redintegratione, insinuatione donationis, & similibus.

Vt igitur clericorum causæ cum magna consideratione decidantur, explicemus totam hanc materiam per tres articulos.

Primus articulus est: clericos † nullo modo affici 8
citatione generaliter per edictum facta, cum clausula si sua putauerit interesse; Quia istæ citationes edictales sunt à iure communi exorbitantes, † *clem. causam.* 9
de elect. & l. dies, §. prætor ait, ff. de damno infecto, hinc est, quod non possunt fieri in principio causæ, vt late probat Vantius *in tit. de nullitat. ex defectu citationis, num. 123.* & si fierent, grauaretur citatus, † & posset ap- 10
pellari, Bart. *in extrauag. ad reprimendum, in verb. per edictum, num. 2.* Maranta *in speculo, part. 6. tit. de citatione, num. 8.* Ideo non possunt comprehendere clericos, sed stricte in suis casibus sunt intelligendæ, prout dicit Summus Pontifex *in clem. 1. de iudic.* & dixit Rota *in decis. vnic. num. 3. de feriis, in nouis.* Et qui sint isti casus, satis docte recensetur à Gail. *in lib. 1. obseruat. 157. per totam.*

Item Doctores nostri communiter concluserunt, citationem † extra territorium citantis fieri non pos- 11
se, Bartol. *in d. extrauag. ad reprimendum, num. 9. & in l. omnes, §. verum si apparitor, num. 2. C. de Episcop. & cleric. & in l. 1. §. 1. ff. de requir. reis*, Socin. *in c. sane si Episcopi, nu. 12. & seq. de foro compet. & in c. dilecti filii num. 24. & seq. eod. tit.* Anton. de Butr. *in c. fin. num. 19. & ibi late Felin. nu. 1. & seq. eod. tit.* Angel. & Ias. *in l. fin. ff. de iurisdict. omn. iudic.* Oldrad. *in consil. 88. incip. tertio quæritur*, Maranta *part. 6. tit. de citationibus, num. 40.* gloss. *in clem. pastoralis, in ver. præsupponendum, de re iud. & ibi communiter omnes*

Canonistæ

12 *Canonistæ.* Et licet concluſerint † fieri poſſe vel per nuntium, vel per edictum, vel per iudicem loci, vt per addentes ad Bartol. *in d. l. 1.* §. *1. ff. de requir. reis.* tamen primus modus iure non probatur, quia textus, quem allegant *in d. l. omnes, in d. §. verum ſi apparitor.* cum loquatur de clericis, vt ibi per gloſſ. non poteſt allegari, tanquam factus à non habente poteſtatem, vt communiter per Doct. *in c. eccleſia ſanctæ Mariæ, de conſtit.* & ſcripſi ſupra ſæpius.

Nec ſecundus eſt ſufficiens, quia hoc eſt illud quod quærimus, an citatio per edictum, quæ citationis ſpecies eſt, poſſit fieri extra territorium. Et quod non poſſit fieri extra territorium, ratio certiſſima al-
13 legatur, quia quando ſumus † certi de perſona, non ſufficit citatio generalis per edictum, ſed perſona ipſa eſt citanda nominatim, vt dicit Bartol. *in d. extrauag. ad reprimendum, n. 16.* & notat Io. Andr. *in c. fin. de elect. lib. 6. & ibi Geminian. circa finem, & Ancar.* Angel. *in conſil. 194. pro deciſione quæſitorum, col. fin.* Fulgoſius *in conſil. 190. viſis, col. 3.* & poſt alios, quos allegat, firmat Dec. *in c. gratum, n. 11. de offic. deleg.* & Simon de Prætis *lib. 2. de interpret. vltim. volunt. dub. 2. ſolut. 3. n. 5.* Solus tertius
14 modus iure probatur, † vt videlicet literæ mittantur ad iudicem alterius territorii, vbi citandus domicilium habet, quibus illi futuram litem denuntiet, atque admoneat, vt veniat reſponſurus ſuper libello actoris, de quo habetur *in l. 1. §. 1. ff. de requir. reis, in verſ. ſed & literas ad magiſtratus vbi conſiſtunt mittere, &c.* ſed
15 clericus etiam † volens non poteſt coram iudice laico conueniri, nec in illum conſentire, aut illius iuriſdictionem prorogare, etiam cum epiſcopi conſenſu, *c. ſi diligenti, de foro compet.* gloſſ. Abb. & alii *in c. ſignificaſti, eod. tit. auth. ſtatuimus, C. de epiſc. & cleric.* & dixi ſupra *caſu 34.* ergo citatio per edictum generaliter facta nullo modo poteſt afficere clericos.

Secundus articulus eſt: Clericos nullo modo poſſe citari generaliter cum aliis mediante iſta clauſula: *Si ſua putauerit intereſſe.* Siquidem omnes Doct. conclu-
16 dunt, quod quando clericus † per dictam citationem efficeretur reus neceſſarius, citatio ipſa non valeret, vt per Dec. *in d. c. cum inter, n. 38. de exceptionib.* & Roland. *in d. conſil. 29. n. 18. vol. 2.* Sed datur caſus, vt per iſtam clauſulam reus neceſſarius fit aliquando, puta in caſu Afflict. *in d. deciſ. 2. & d. deciſ. 24.* de quibus infra dicam, puta quando clericus poſſideret, ergo clericus, quando vigore dictæ citationis compareret, efficeretur reus neceſſarius. Hæc probantur ex eo, quia con-
17 ditio † ex ſui natura trahitur retro ad ſuum principium, Bolognet. *in l. ſi is qui pro emptore, n. 305. ff. de vſucap.* & quod quando purificatur trahatur ad ſuum principium, tanquam ſi non eſſet appoſita, firmant Angel. *in l. fin. §. 1. & ibi late Alex. ff. de vulg. & pupill.* Dec. *in l. ſi pecuniam, in 2. not. ff. ſi cert. pet.* Tiraquell. *de retract. conſanguinit. §. 1 gloſſ. 2. n. 27.* Peregrin. *de fideicommiſſ.*
18 *art. 43. n. 17.* Et in terminis quod citatio † facta ſub dicta conditione, ipſa purificata per comparitionem clerici, non differat à citatione, quæ pure facta fuerit, poſt multos alios quos refert, firmat idem Roland. *in d. conſil. 29. n. 18. verſ. tertia concluſio, vol. 2.* & Dec. *in d. c. cum inter, n. 37.* Præſertim, quia in huiuſmodi citationibus poſt clauſulam: *Si ſua putauerit intereſſe*: ſemper
19 apponitur, † alias procedetur in eius contumaciam, per quam clauſulam, & ſi non conſtituatur ius in perſona, vt pœna pecuniaria, vel banni citato in contumaciam irrogari queat, tamen conſtituitur ius in ipſa re, adeo vt ſuper ipſa re iudex in contumaciam non comparentis, iuriſdictionem ſuam exercere poſſit, Bart. *in d. l. 1. §. 1. ff. de requirend. reis.* Socin. *in d. c. ſane ſi epiſcopi, n. 12. de foro compet.* Et quod ſi appoſita † fuerit 20
dicta clauſula, non dicatur amplius reus voluntarius, ſed neceſſarius, firmat Socin. *in tractat. de citationibus, in 2. articul. in quæſtion. 14.* quem refert, & ſequitur Capyc. *in deciſion. 8. numer. 4.* Nec valet conſideratio Decii *in dict. c. cum inter, numer. 38.* Quod clauſula, Si ſua putauerit intereſſe, ponit conditionem ad voluntatem citati, & ſic in effectu citatus videtur ſi voluerit; ergo dato quod probet de intereſſe, voluntarius dicitur, quia conditio non refertur ad veritatem intereſſe, ſed ad voluntatem citati, & ad illud quod putauerit citatus. Quia etſi hæc videantur procedere, vbi clericus non poſſidet, & ita in illis caſibus, in quibus voluntarius actor diceretur: tamen etiam in iſtis eſt ſpecialiter † diſpoſitum, vt etiam volens non poſſit ſe 21
ſubmittere iudici laico, & coram illo comparere, gloſſ. *in d. c. ſignificaſti, de foro compet.* Alex. *in conſil. 8. col. 1. vol. 1.* Roland. *in conſil. 4. n. 10. vol. 1.* Alberic. *in 3. parte ſtatut. n. 42.*

Tertius articulus eſt: Clerici † citati coram iudice 22
ſeculari, ſiue generaliter per edictum, ſiue cum clauſula, Si ſua putauerit intereſſe, ſemper debent opponere declinatoriam fori, & remitti ad ſuum iudicem competentem, & ad hoc eſt *deciſ. 61.* Grammatici, vbi multa allegat. Vnde Bald. *in leg. 1. Cod. de indict. viduit. tollend.* dicit, quod ſi clericus non opponat declinatoriam fori, tanquam tranſgreſſor † canonum eſt pu- 23
niendus, cuius dictum ſequitur Phanut. *in tractat. de inuentario, parte tertia, numer. 23.* & Surdus *in d. deciſ. 26. num. 5.*

Quod autem facta citatione per edictum, † & cle- 24
rico voluntarie comparente, & opponente declinatoriam, ſit ipſe remittendus ad ſuum iudicem, firmarunt Dec. *in conſil. 700.* Roland. *in d. conſil. 29.* Capyc. *deciſ. 8.* & Roland. *in d. 3. parte, n. 24.* vbi teſtatur ſic fuiſſe deciſum in Rota Senenſi.

Ex quo infertur, errare eos, qui arbitrantur, per voluntariam comparitionem ipſius clerici non poſſe vlterius opponere declinatoriam, nec illi amplius dari locum. Quia cum † non poſſit nec expreſſe, nec 25
tacite in ſecularem iudicem conſentire, nec illius iuriſdictionem aliquo modo prorogare, vnuſquiſque actus conſiderabitur de per ſe, & ita ſolus actus comparitionis erit voluntarius, per quem non poteſt præſumi voluntas in cæteris, reluctante lege, & ipſo clerico opponente declinatoriam, vnde dicit Felyn. *in d. c. cum inter, de exceptionib. col. 7. verſ. limita 2.* quod propterea in Rota fuit annullatus proceſſus. Imò in caſu fortiori, in quo † non fuit oppoſita declinatoria, niſi 26
poſt ſententiam, quæ tamen non potuit exequi, & acta facta contra clericum fuerunt nulla, vt per Franch. *deciſ. 400.* Quomodo autem debeant citari in caſibus, in quibus iudex ſecularis eſt competens, dicam infra in ſcribendo de ipſis caſibus ſpecialibus.

CASVS XXXVIII.

Statutum, quod clericus ſpoliator laici cognoſcatur per iudices ſeculares, non valere.

SVMMARIA.

1 *Statutum, quod clericus ſpoliator laici cognoſcatur per iudices laicos, non valere.*

149. Guglielm. de Benedict. *in c. Raynutius, in ver. & vxorem, n.331.* Couar. *variarum quæst. cap.35. n.1. verf. secunda conclusio.* Menoch. *de recuperand. in d. remed. 15. à num. 211. per multos sequentes.* vbi respondet omnibus rationibus in contrarium, Afflict. *in Constitutione regni, incip. de Burgensaticis, n 9 verf. nota primo.* Roland. *in d. consil.23. vol. 2.* qui validissimis rationibus eam probat, & hanc esse communem opinionem, testatur Stephan. Aufrer. *in addition. ad Capell. Tholosan. in decis.470.* quam etiam attestatur Valasc. *in d. consultatione 93. n.3.* cum aliis per Borgnin. *in d. decis. 45. n. 75. verf. tamen contrarium.*

Pro qua opinione sunt omnes regulæ, quod laicus non possit conuenire clericum in foro seculari, quia tenetur sequi forum rei, *c. cum non ab homine, de iudic. c.*
12 *2. de foro compet.* Item quod priuilegium † clericis concessum est de iure diuino, nec posset derogari etiam per Papam, Abb *in c. at si clerici, de iudic.* & dixi latius
13 supra *in parte 2. cap. 38.* Item quod clerici † debeant conueniri coram ecclesiastico iudice etiam in realibus, Rota *decis.5. n.1. de foro compet. in antiquis.* & dixi latius supra in hac parte in pluribus casibus. Item
14 quando sumus in possessorio † beneficialium, quæstio est ecclesiastica, *clem. vnic. de caus. possess. & propriet.* de qua laicus cognoscere non potest, quia vt fiat restitutio spolii, debet ostendi titulus saltem coloratus, gloss. *in d. clem. vnic.* & per Cassador. *decis.1. n 9. de caus. possess. & propr.* Couar. *practic. quæst. cap.25. n.4.* Menoch. *de recuperand remed 15. n.458.* & dixi latius supra *parte 2. cap 4.*
15 Quare ex regulis prædictis prima opinio † potest intelligi, vt habeat locum solum, vbi clericus conuenit laicum, prout ita declarat Roland. *in d. consil.23. n. 16. & seq.* Menoch. *in d. remed 15. n.222.* & ita de iure communi hæc opinio non procedit.
16 Tanto minus statutum † huiusmodi potest esse validum, cum specialem de clericis faciat mentionem, vt verissima est conclusio, quam supra in plurimis casibus exarauimus. Et Lucas de Penn. *in l. si coloni, col fin. in princip. C. de agric. & censit. lib.11.* loquens de simili statuto, dicit hæc verba, sed (vt cum ipsorum illustrium reuerentia loquar) forte non fuit oportunum super hoc nouas edere formas, quin etiam melius de iure videtur esse prouisum.

Nec potest opitulari statuto extraordinaria illa cognitio: quia aut volumus hanc cognitionem esse iudicialem, ita quod iudex extra ordinem cognoscat, quasi non seruatis omnibus substantialibus iudicii. &
17 tunc in caussis † spolii etiam requiritur litis contestatio secundum communem opinionem, de qua testatur Alex. *in l. naturaliter, §. nihil commune, n.96. ff. de acq. poss.* cum aliis per Menoch. *in tract. de recuperand. possess. in d. remed. 15. n. 253.* sed iudex laicus nullo modo per viam iudicii cognoscit in clericum, quin incidat in pœnam *d. c. clericum nullus 11. q.1. cum simil.* Imo si cle-
18 ricus conuentus † in iudicio spolii allegaret suum titulum, in ipsa contestatione litis, iudex laicus non posset vlterius procedere, sed debet remittere ad ecclesiasticum, vt probat Afflict. *in d. constit. de Burgensa-*
19 *ticis, in 5. quæst.* Aut extraordinarie † procedit, tanquam priuatus, quod videntur velle ipsa Capitula regni allegata ab Afflicto *in d decis 2. & 24.* Quia iudex extraordinarie procedens aliquando dicitur priuatus, vt per Menoch. *in d. tract. de retinend. remed 9. n.141.* & tunc, cum vti priuatus agit, resisti potest. *l. prohibitum, C. de iure fisc. lib. 10.* Dec. *in l. vt vim, n.24. ff. de iust. & iure.* cum multis aliis allegatis per Menoch. *in d. tract. de retinend. remed. 8. n. 9.* quo casu iudex ecclesiasticus posset illum, vt priuatum, excommunicare, ex his quæ latius scripsi supra *in 3. parte cap...*

Neque possunt iuuare hoc statutum *c. petimus 11. q. 1. & c. quidam monachi 16. q.1. & c. omnis 7. q.1.* qui textus Afflicto probant *in d. decis.24. n.10.* Regem † posse per 20
modum charitatis clericis oppressis impertiri suum auxilium, & eos à spolio passo restituere: per quæ iura dixit Luc. de Penn. *in d. l. si coloni, col. fin.* melius esse prouisum de iure, quam per illa ipsa capitula regni. Quia, vt legenti patet, per d. iura probatur, Rectorem prouinciæ in subsidium debere impertiri suum brachium, & ad inuocationem iudicis ecclesiastici, detentore ipso conuento, & damnato: quod nec etiam nos negamus, & latius scripsi supra de hoc *in parte 1. cap finali,* de imploratione brachii secularis.

CASVS XXXIX.

Rectorem Vniuersitatis scholarium semper eligendum esse clericum, & ideo laicum electum non posse exercere iurisdictionem in scholares ecclesiasticos.

SVMMARIA.

1 *Scholares quot iudices habeant.*
2 *Iudices scholarium habent iurisdictionem in solidum.*
3 *Scholares rei habent electionem coram quo iudice malint comparere.*
4 *Clerici scholares an habeant electionem iudicis.*
5 *Scholaris etiam episcopus debet conueniri coram Rectore.*
6 *Clericus scholaris cum licentia videtur habilitatus ad omnia pertinentia ad scholares.*
7 *Rector scholarium semper est eligendus clericus.*
8 *Etiam data minori parte scholarium clericorum.*
9 *Rector potest interdicere scholas alicui scholari.*
10 *Rector animaduertens in scholarem clericum, incidit in pœnas canonicas.*
11 *Scholaris clericus non tenetur obedire rectori laico.*
12 *Scholaris si turbat scholas potest inde expelli per Rectorem.*
13 *Rector quando non possit eligi, etiam vno scholare repugnante.*
14 *Rector laicus non potest caussam clerici scholaris alicui committere.*
15 *Episcopus non potest vniuersitatem scholarium clericorum submittere rectori laico.*
16 *Rector laicus nullo modo potest exercere iurisdictionem in scholares ecclesiasticos.*
17 *Clerici scholares sunt conueniendi coram episcopo loci, ipsius studii.*

CVm scholares † tres habeant iudices, Episcopum, Doctorem, & Potestatem, vt est tex. *in §. pen. in proœm. ff. & ibi gloss. in ver professores. & in auth. habita, C. ne fil. pro patr.* gloss. *in l. si quis in conscribendo, in ver. licere, C. de pact.* Imo verius quatuor, computato etiam Rectore, vt per Bart. *in d. auth. habita, n 5.* Bald. *n. 26. & n.32.* Stephan. Aufrer. *in addit. ad Capell. Tholos. in decis.169.* Rebuff. *de priuileg. scholar. priuileg. 152.* Horatius Lutius *de priuileg. scholar. priuileg. 45.* & quilibet dictorum † quatuor habet iurisdictionem in solidum, 2
gloss. *in c. vt officium, in ver. separatim, de hæretic. lib.6.* idque ratione immensi fauoris, Bald. *in l.1. in fine, ff. si quis in ius voc. non ier.* 1

3 Et fit in potestate † scholarium, etiam si sint Rei, eligere coram quo malint conueniri, vt est tex. *in d. auth. habita.* approbata quoad studentes Romæ per Bonifacium VIII. & Leonem X. idque speciali fauore, vt notat Salyc. *in d. auth. habita, n. 20.* gloss. *in d. vet. professores, in proœmio ff.* Specul. *in titul. de reo, numero septimo.*

4 Videtur quod hoc etiam competat clericis † scholaribus, vt possint quem malint ex prædictis eligere, glossa magna circa med. *in c. inolita. 11. q. 1.* & dicit Bar-
5 bat. *in proœm. Clementin. n. 30.* quod, etiamsi † episcopus est in studio, debet conueniri coram Rectore, quia *d. auth. habita* generaliter loquitur. Hoc etiam videtur probari ex dispositione sacrosancti Concilii Tridentini *sess. 25. cap. 6. de reformatione.* vbi decernit, vt clerici in causis ecclesiasticis coram episcopis conueniantur, saluis tamen in omnibus priuilegiis, quæ vniuersitatibus studiorum generalium seu earum per-
6 sonis sunt concessa. Nam qui concedit clerico † licentiam, vt ad scholas accedat, videtur illum habilitare ad omnia quæ scholares faciunt.

Sed hæc procedunt, quando Rector scholarium clericus eligeretur, prout est dispositum in statutis Bononiæ. Aliter clericos non habere hanc electionem iudicis, firmarunt Petrus de Bella Pertic. *in d. auth. habita, in princip.* Cyn. *n. 6.* Angel. *n. 9.* Salyc. *n. 24.* Specul. *in tit. de reo, n. 9. & in tit. de executione sententiæ, §. nunc dicendum, n. 12.* Bartol. *in l. sodales, n. 13. ff. de collegiis illicitis.* quia clerici non possunt in iudicem non suum consentire, *c. si diligenti, de foro compet. auth. statuimus, C. de episc. & cleric.*

7 Et propterea Rectorem † scholarium semper esse eligendum clericum, firmarunt Bald. *in d. auth. habita, n. 83.* Salyc. *n. 38.* Bolognin. *n. 114.* Bartol. *in l. cum senatus, n. 4. in fine, ff. de reb. dubiis, & in d. l. sodales, n. 13.* Abb. *in c. ex rescripto, n. 12. de locato.* Bald. *in proœm. ff. §. discipuli, n. 8.* Marsil. *in rubric. ff. de fideiussor. n. 131.* Et licet hæc opinio videatur procedere, quando maior pars scholarium esset clericorum, vt erat olim, prout affirmat gloss. *in c. 1. de locato, in ver. sub excommunicatione.* & Hostiens. *in summa eiusdem tituli, in §. propter sterilitatem, in fine.* Vel quando essent paris numeri, quia tunc magis dignum trahit ad se minus dignum, *l. qua religiosis, ff. de rei vendic.* Bartol. *in d. l. sodales, n. 15.* Abb. *in d. c. 1. n. 12. de*
8 *locato. & ibi Immola n. 13.* Nihilominus † etiam data minori parte scholarium clericorum, arbitror Rectorem clericum esse eligendum. Siquidem, vt quies in scholis habeatur, introductum est, eligendum esse Rectorem, qui cæteris præsit, cui si scholaris obedire
9 recusat, poterit Rector † interdicere scholas, vt notat Abb. *in c. cum ab ecclesiarum, col. 1. in med. de officio or-*
10 *dinar.* sed clericus scholaris non † est de iurisdictione Rectoris, neque in illum potest animaduertere, quin incidat in censuras canonum. Imo etiam *Bulla; Cœna*
11 *Domini.* Nec tenetur scholaris clericus † Rectori laico iurare obedientiam, Alex. *in additionib. ad Bartol. in d. l. sodales, n. 13. in addit. quæ incip. non potest.* Zuccard. *in addition. ad Abb. in d. c. 1. n. 12. de locato, in addit. quæ incip. & hoc facit.* Apostill. fin. ad Bartol. *in d. l. cum senatus.* Ancar. *in reg. ea quæ, in 16. quæst. de regul. iur. lib. 6.* Item scho-
12 laris † si turbat scholas, potest expelli per Rectorem. Geminian. *in c. Doctores, in princip. ne clerici vel monachi, lib. 6.* & ibi Addentes dicunt, quod scholaris ridens & turbans vniuersitatem scholarium potest expelli, allegat Roman. *singul. 12.* clerici autem turbantes alios, expelli non possent, & interest publicæ quiete legi in scholis. Imo datur casus, in quo non posset eligi Rector † sine consensu ipsius clerici, puta quando Re- 13
ctor fuisset vno anno, & vellet confirmari pro alio, tunc enim non sufficit maior pars, sed debet fieri nemine discrepante. Angel. *in l. maiorem, ff. de pact.* quem refert, & sequitur Barbat. *in c. final. in vltimo not. de iudic.* sed clerici non possent consentire in iudicem laicum, *dict. cap. si diligenti, de foro competent.* Quare vt in scholis iura obseruentur, quæ profitentur, opus est dicere, Rectorem semper clericum esse eligendum.

Nec posset Rector † laicus alicui ecclesiastico 14
scholaris clerici causam delegare, etiam si ipse clericus id vellet, Bald. *in d. §. discipuli, n. 8. & in proœm. decretal. n. 19.* Nam qui mandatam iurisdictionem suscepit, proprium nihil habet, *l. 1. §. qui mandatam, ff. de offic. eius.*
Nec posset episcopus † vniuersitatem scholarium 15
clericorum submittere Rectori laico, vt latius dixi supra *in parte 2. cap. 38.* Ideo quando de consuetudine Rector scholarium approbaretur ab episcopo, neque posset exercere iurisdictionem in scholares clericos. Hinc semper miratus sum, quomodo clerici, & quilibet alii ecclesiastici, qui fiunt Doctores Pisis, in præsentia Episcopi iurent obedientiam Rectori, & fidelitatem Principi.

Sed quia vsus nostrorum temporum est, vt Rector laicus † eligatur: concludo ex prædictis, nullo modo 16
posse in scholares ecclesiasticos iurisdictionem exercere, ipsosque clericos † scholares non habere fori e- 17
lectionem, sed coram episcopo loci studii conueniendos esse, prout affirmarunt Canonistæ omnes *in d. c. si diligenti.* Spec. *in d. tit. de reo n. 9.* Luc. de Penn. *in l. 2. in princip. C. de incolis, lib. 10.* & late de hoc per Horatium Lutium *in d. tract. de priuileg. scholarium, priuileg. 45. limit. 1. prope finem.*

CASVS XL.

Statutum de compromissis faciendis inter coniunctos, nullo modo ligare clericos, etiam in minoribus ordinibus constitutos.

SVMMARIA.

1 *Statutum de compromissis inter coniunctos, intelligitur si fuerit petitum.*
2 *Statuta de compromissis dicuntur fauorabilia.*
3 *Et qua ratione fuit inductum.*
4 *Clerici litigantes in foro laicorum an possint cogi ad compromittendum vigore statuti.*
5 *Clericus volens potest compromittere in laicum causam sui patrimonii.*
6 *Arbiter & arbitrator non habent iurisdictionem.*
7 *Compromissum à clerico in laicum an debeat fieri de consensu episcopi.*
8 *Statutum de compromittendo inter coniunctos, non semper respicit decisoria causæ.*
9 *Statutum hoc fit ad dirimendas lites.*
10 *Compromissum est transactio ad litis determinationem ordinata.*
11 *Statutum de compromissis principaliter respicit decisoria.*
12 *In articulo iuris nullus ordo iudicii seruatur.*
13 *Arbitri quando non sunt astricti seruare iura positiua.*
14 *Clericus actor in iudicio laicorum non potest cogi ad compromittendum vigore statuti.*
15 *Statutum circa decisoria non seruatur in foro laicorum contra clericos.*

16 *Sta-*

16 *Statuta & consuetudines litigantium seruantur in decisoriis.*
17 *Statuta circa ordinatoria iudicii, quando non habent locum contra clericos.*
18 *Statuto de compromissu quomodo clerici dicuntur grauari.*
19 *Compromisso expirato, quando debeat fieri renouatio per duas voces.*
20 *Statuto de compromissu grauantur litigantes.*
21 *Statutum prohibens appellationem dicitur odiosum.*
22 *Statutum de compromissu respectu clericorum quomodo dicatur contra libertatem ecclesiasticam.*
23 *Statutum generaliter loquens non extenditur ad ecclesiasticos.*
24 *Dispositio generalis non comprehendit ea, de quibus in specie non potest disponi.*
25 *Statutum de compromissu non dicitur inicere vinculum ante clericatum.*
26 *Fauor qui considratur respectu laicorum, est odium respectu clericorum.*

AD pacificum statum ciuitatis pertinet dirimere lites, propterea in pluribus locis statutum est, vt
1 causæ inter coniunctos † compromittantur, quod intelligitur, si ab aliqua ex partibus petitum sit, Anton. de Butr. *in c. cum venerabilis, de iudic.* cum aliis per Carolum de Grassis *in tract. de exceptionib. exceptione 32. n. 110* Ideo statuto Genuæ dispositum est, vt magistratus, ad partis petitionem, teneatur causam committere bonis viris cognoscendam, & terminandam, de quo per Dec. *in c. ecclesia sanctæ Mariæ, n. 166. de con-*
2 *stit.* Huiusmodi autem statuta † dicit fauorabilia, tanquam inducta odio litium dirimendarum, affirmarunt Bald. Alex. Castrens. Roman. Salyc. Ias. & Dec. *in l. qui se patris C. vnde lib.* Angel. & Salyc. *in l. non ideo minus C. de hered. instit.* Alex. *in l. 1. § lex Falcidia ff. ad l. Falc.* Dec. *in l. penult. col. fin. C. de pact.* Ias. *in l. de quibus, n. 17. ff. de legib.* Bald. *in l. affinitatis, C. communia, de successionib.* Roman. & Saly. *in l. 1. C. vnde vir & vxor.* Alex. *in consil. 207 vol. 6. & consil. 225. col. fin. vol. 7.* Ancaran. *in consil. 159 rationes & consil. 187. apud me quæstio ista.* Fulgos. *in consil. 152 supposito statuto.* Natta *in consil. 622 n. 7.* vbi di-
3 cit, quod † tale statutum fuit inductum ratione fauorabili, vt inter personas sanguine coniunctas euitetur rigorosus strepitus iudiciorum, Blancus, qui alios citat *in tract. de compromissu quæst. 1 col. 3.* vbi concludit, hanc esse magis communem opinionem: ideo dubitarunt plurimi, an hoc statuto possint arctari clerici
4 litigantes † coram iudice seculari ad compromittendum cum suo reo coniuncto.

Et licet pro parte affirmatiua consuluerit Corn. *in consil. 114. vol. 2.* & pro negatiua Socin. *in consil. 71. vol. 4.* & vtriusque rationes reassumens, tractauit quæstionem ad partes Blancus *in d. tract. de compromissu, quæst. 3. de personis, n. 32 per multas columnas.* Ego in hac materia constituo tres articulos pertinentes ad ipsam iurisdictionem.

5 Primus articulus est: Clericum † volentem posse compromittere in laicos causam vertentem super eius patrimonio, & pro hoc est tex. *in c. exposita, de arbitr.* vbi electus Feltrensis in causa, quam habebat cum ciuibus Taruisinis, compromisit in Ducem Venetorum, & ad hoc est gloss. 2 & ibi Artin. & Barbat. *in c. 2. de iudic.* Hanc opinionem tenet Baldus *in consil. 5. incip. nunquid clericus, vol. 2.* vbi dicit, quod si litigat de proprio patrimonio, tunc potest compromittere si vult, Io. de Anan. *in consilio 83. visis his, in princip.* Abb. *in consilio 83. quia quinque dubia, in princip. volumin. 2.* vbi quod duo clerici compromiserunt in quatuor mercatores, & quod possunt compromittere de rebus temporalibus ad eorum patrimonium spectantibus, per *d. c. exposita.* cum aliis ad hoc allegatis per Io. Baptist. *in tract. de arbitr. parte 4. quæst. 15 n. 1. in fine, & n. seq.* & latius per Blanc. *in d. tract. de arbitr. quæst. 2. n. 63.* & omnium ratio est, quia arbiter † & arbitrator non ha- 6
bent iurisdictionem, sed quandam notionem, *l. ait prætor, ff. de re iudic.* ergo per compromissum non se subiiciunt iurisdictioni laicorum, quod est prohibitum. An autem compromissum † à clerico in laicum 7
debeat fieri cum consensu Episcopi, Blancus *in d. n. 63.* dicit quod non, Io. Baptista *in d. quæst. 15.* dicit affirmatiuam esse veram, per *d. c. exposita.* quod ego credo verius, & est optimum consilium pro laico collitigatore, vt laudum postea possit exequi coram iudice ordinario clerici, si ipsum contigerit condemnari.

Secundus articulus est: Statutum † de compro- 8
mittendo inter coniunctos, siue disposuerit de iure, & de facto, siue non: Item siue negauerit peti reductionem ad arbitrium boni viri, seu quod statim habeat executionem paratam, siue non, semper respicere decisionem causæ, à qua denominandum est, licet etiam dicatur disponere circa ordinatoria iudicii, vt late probat Corn. *in d. consil. 114. n. 4.* & Blanch. *in d. tract. de compromiss. quæst. 3. n. 32. col. 1. & 2.* Tamen negari non potest, quin statutum, de quo agitur, dicatur disponere tam de modo procedendi, quam de terminatione litis: nam, vt dixi in principio, ad hunc finem principaliter est conditum, vt litium sit finis, præsertim inter coniunctos, itaque simul & semel de vtroq; disponit, alias si solum de modo procedendi disponeret, ad iudicem ordinarium remittenda esset. Quare opus est concludere hoc statutum disponere tam de ordinatoriis, quam de decisoriis; & hanc opinionem firmat Bal. *in c. fin. de foro compet.* & sequitur Benedict. Capr. *in c. quod clericus, circa finem, eod. tit.* quos refert, & sequitur Socin. *in d. consil. 71. nu. 12. vol. 4.* Sed, vt dixi, finis statuentium fuit dirimere † lites, quæ magis diri- 9
muntur per decisiones, quam per ordinem iudicii; ergo statutum huiusmodi ex mente statuentium principaliter respicit decisoria, quam ordinatoria, vt dicit Bald. *in l. 1. in fine, C. quæ sit longa consuet.*

Confirmatur, quia principaliter tendit ad litis decisionem: nam compromissum dicitur † quædam 10
transactio, *§. si vero contigerit, in auth. vt different. iudic.* & late per Innoc. *in c. Quintauallis, de iureiur.* & transactio est litis finitæ, & ad litis determinationem ordinata, *l. fratris, C. de transact.* & dicitur transactio perfecta, etiam ante laudum, vt not. *in l. fin. C. de contrah. empt.* Et quod respiciat † principaliter decisoria, sic probo: 11
Pone, quod alter ex litigantibus instet compromissum fieri, alter neget, stante prædicto statuto, iudex non interloquetur, sed hic etiam articulus compromittendus est, *l. pen. & ibi Bartol. & alii, C. de pact.* Pisanellus *super pragmatica Regni edita Thori, n. 43.* ita etiam tenet Castrens. *in l. si quis in conscribendo, n. 11. C. de pact.* vbi Ias. *n. 21.* Dec. *n. 33.* qui alios allegat, licet Bartol. ini-bi nolit determinare, & ad hoc sunt duæ glossæ pen. *in d. l. si quis in conscribendo.* & gloss. fin. in fine *in l. cum proponas, C. de reb. cred.* quo casu nullus ordo † iudicii re- 12
quiritur, cum sit articulus iuris, sed tantum ipsius decisio expectatur; ergo principaliter de decisoriis dis-

ponere dicitur, & de ordinatoriis, prout ad ipsam decisionem conferunt.

Hæc tanto magis procedunt, si statutum adderet, & quod arbitri valeant procedere de iure, & de facto: nec possit peti reductio ad arbitrium boni viri, sed
13 eorum † laudum paratam habeat executionem; tunc enim arbitri non sunt astricti in iudicando seruare iura positiua, vt late per Bartol. *in extrauagant. ad reprimendum, in ver. figura, & in ver. videbitur, & in l. filiusfamilias, ff. de donationib.* vbi scripsi latissime, & *in l. 1. ff. de milit. testam.* nam cum per dictas clausulas tollantur remedia iuris, statutum ipsum respicere decisionem causæ, firmauit Dec *in d. c. ecclesia sancta Maria, n. 169. de constit.* Capyc. *decis. 66.*

14 Tertius articulus est: Clericus † si egerit contra laicum coram iudice laico, & ille opposuerit de statuto prædicto, non potest cogi vigore ipsius ad compromittendum causam. Hanc opinionem firmat Dec. *in d. c. ecclesia sancta Maria, n. 20. & seq.* vbi quod neq; ligit clericos primæ tonsuræ, & *n. 211. & seq.* Soc. *in d. cons. 71.* Bald. *in d. cons. 5. vol. 2.* Alex. *in cons. 210. & 211. vol. 2.* Octauian. Vulpell. *de libert. ecclesiastic parte 3. n. 11.* Rochus *in tract. de consuetudine, sectione 8. n. 68.* Cotta *in memor. in ver. clerici ligantur, vers. ex quo infert.* Lanfranc. *in tract. de arbitr. in 7. diuis. n. 96.* Io. Baptista *in d. tract. de arbitris, lib. 2. c. 19. n. 6.*

Præcipua omnium ratio est, quia cum hoc statu-
15 tum † disponat de decisoriis, non est seruandum in foro laicorum contra clericum, sed seruabitur ius loci contractus, si nascitur ex contractu, *l. si fundus, ff. de euict. l. 1. C. de vsur. & c. constitutus, de in integr. restit. & c. cum venissent, de eo qui mitt. in possess.* Afflict. *in decis. 226. n. 4.* si vero respiciat rem de qua litigatur, tunc seruanda sunt iura loci, vbi res sita est, *c. Raynutius, de testam. l.*
16 *an in totum, C. de ædific. priuat.* & quod in decisoriis † attendantur statuta, & consuetudines litigantium, dicit Innoc. *in rubric. de consuetud.* Host. *in c. 1. eod. tit.* Ancar. *in regula; ea quæ, in 26. quæst. lib. 6.* Stephan. Aufrer. *de potest. secul. in ecclesiastic. regula 2. post n. 39.* in particulari quæstione quam facit de hoc. Imo admissa illa opinione, quod hoc statutum disponat tam de ordinatoriis, quam decisoriis, affirmandum est, neque etiam inclu-
17 di clericos, ex eo quia ista † ordinatoria ad compromittendum sunt extinctiua iurium ipsius clerici, vt infra probabo, qua ratione conclusi supra *casu 31.* quod statuta disponentia de ordinatoriis litis, quibus regulariter ligantur clerici litigantes contra laicos in foro laicorum, non habent locum contra ipsos, quando illa ordinatoria sunt extinctiua, siue diminutiua iurium clericorum, vt ibi dixi late.

18 Quod autem per huiusmodi statutum † clericorum iura vel extinguerentur, vel diminuerentur, probatur, primo quia dictum statutum grauat actorem, vt inuitus debeat facere compromissum, vbi de iure communi non tenebatur, vt considerat Afflict. *in decis. 46. n. 3.* propter quam rationem conclusit,
19 quod expirato † compromisso non tenebatur reno-
20 uare, nisi per duas vices. Item cogitur litigare † coram iudice non suo, quod est grauamen irreparabile, vt not. *in auth. habita, C. ne fil. pro patre.* & per Bart. *in l. 2. ff. de appellat. recip.* Item quia cogerentur ire ad arbitros, vel arbitratores, qui de iure vnius sæpe adimunt, & adimere possunt, vt notant Bartol. & communiter omnes *in l. societatē, §. arbitrorum, ff. pro soc.* Et possent lædere in aliqua summa, pro qua non possent petere reductionem ad arbitrium boni viri, vt not. *in d. §. arbitrorum.* & à sententia iudicis potest appellari prætextu omnis iniquitatis, non est sic de reductione ad arbitrium boni viri. Et dicit Socin. *in d. consil. 71. n. 18.* quod ex quo per statutum † hoc prohibetur appellatio, & 21
omnis reclamatio, dicitur odiosum odio irrationabili, nec est extendendum ad clericos, allegat Io. de Imola *in d. c. quod clericis, de foro compet.* Hoc igitur statutum inferendo clericis † præiudicium in prædictis, 22
diceretur contra libertatem ecclesiasticam, quia tollit clericis sibi competentia de iure communi, vt notat Innoc. *in c. nouerint, de sent. excomm.* Bart. & alii *in auth. cassa, C. de sacros. eccles. & in l. cunctos populos.* Canonistæ *in d. c. ecclesia sancta Maria.* tex. *in c. eos, de immunit. eccles.* & dixi latius supra *casu 19.* Vnde cum hoc † statutum 23
generaliter loquatur, ad ecclesiasticos non potest extendi, tum ex defectu potestatis, *d. c. ecclesia sancta Maria, & c. bene quidem, dist. 96.* tum ex defectu voluntatis, quia intentio statuentium à potestate regulatur, & ideo generalis dispositio † statuti non trahitur ad il- 24
lud, quod in specie fieri non potest, vt ait Bartol. inferens ad propositum de clericis, *in l. si quis sub conditione, ff. de condit. instit.* Bald. *in l. fin. §. in computatione, C. de iure delib.* Io. Monach. *in c. 1. de constit. lib. 6.* Anton. de Butr. *in d. c. ecclesia sancta Maria, circa finem.* cum similibus à Decio cumulatis *ibid. n. 65.* Idem Dec. *in c. 1. in 2. lect. in gloss. in omnibus, de constit. & in consil. 54. col. 1.* Crauett. *in consil. 106. n. 6.*

Nec valet ratio Blanci *in d. n. 32. vers. in hac quæstione,* sequutus opinionem Cornei, ex eo quia hoc statutum † iniecit vinculum ante clericatum, ante quem 25
susceptum, isti erant consanguinei, quia, vt late scripsi supra *casu 22.* non dicitur statutum iniecisse vinculum, nisi tempore, quo agi potest vigore dicti statuti, sed cum agitur iste est clericus; ergo vana est hęc ratio.

Neque posset dici hunc casum non procedere, quando statutum simpliciter disponit de compromisso faciendo, non aliter prohibendo appellationem. Quia etsi contra hoc non militent rationes odii, & damni irreparabilis, militant tamen alię, quia in decisoriis, & ordinatoriis diminuentibus iura clericorum non attenduntur; ergo fauor † qui considera- 26
tur respectu aliorum, est odium respectu clericorum, ex not. per gloss. communiter recepta *in l. venia, C. de in ius voc.* & propterea nullo modo potest comprehendere clericos inuitos ad compromittendum.

CASVS XLI.

Repressalias nunquam concedendas esse contra clericos neque per iudices laicos, neque per ecclesiasticos.

SVMMARIA.

1 *Repressaliæ contra clericos exerceri non possunt.*
2 *Repressaliæ quomodo differant à bello. & n. 9.*
3 *Pignoratio quid sit, alio vocabulo Repressalia dicta.*
4 *Repressaliæ quid sint.*
5 *Bellum publicum quid sit.*
6 C. dominus noster 23. q. 3. *loquitur de bello publico. & n. 17.*
7 *Bellum non pertinet ad priuatos.*
8 *Bellum inter priuatos quando sit licitum.*
10 *Bona capta per repressalias quare debeant in inuentario describi.*
11 *Duellum est species belli illiciti.*
12 *Repressaliæ omni iure sunt prohibitæ.*
13 C. 1. de iniuriis, lib. 6. *intelligentia.*

14 In-

14 *Indefinita æquiparatur vniuersali orationi.*
15 *Repressalias esse iure ciuili prohibitas, quomodo probetur. & num. 20.*
16 *Repressalias esse prohibitas iure diuino.*
18 *Repressalias non esse permissas de iure gentium, nec fuisse cognitas.*
19 *Repressaliæ vnde habuerunt originem.*
21 *Ordinem iuris in iudiciis esse attendendum.*
22 *Repressaliæ an sint permissæ ob negligentiam iudicis, vel si eius copia haberi non potest.*
23 *Repressalias esse prohibitas de iure canonico.*
24 *Iudex ecclesiasticus exercet iustitiam deficiente iustitia secularium.*
25 *Vniuersitas submittitur interdicto propter delictum administratorum.*
26 *Repressalias nullo modo esse concedendas à laico, contra clericos.*
27 *Eas exercentes contra clericos incidunt in excommunicationem* Bullæ Cœnæ domini.
28 *Repressaliæ concessæ Bononiensibus contra Parmenses, nõ comprehendunt Bononiensem, qui per longum incolatum erat effectus Parmensis.*
29 *Concessæ contra ciues ciuitatum Tusciæ non comprehendunt natos in castris Tusciæ.*
30 *Non possunt concedi contra eum, qui non potest in ius vocari.*
31 *Repressaliæ contra clericos nullo modo sunt concedendæ ab ecclesiasticis.*
32 *Repressaliæ conceduntur solum in casu neglectæ, vel denegatæ iustitiæ.*

1 LIcet specialiter sit decisum *in c. 1. de iniuriis, lib. 6.* repressalias † contra clericos exerceri non posse, quia tamen Doct. volentes contra ipsos exerceri posse, variis modis respondent *ad d. cap. 1.* Guid. Pap. *decis. 34.* Francisc. Marc. *decis. 359. parte 2.* & tota resolutio istius materiæ dependet à cognoscendo, quæ sint istæ repressaliç, sic vulgariter appellatæ, vt iurisdictionis species in ipsis etiam innotescat, explico per quatuor articulos.

2 Primus articulus est: Repressalias † satis differre à bello, siquidem repressaliæ exercentur inter priuatos, quãdo vnus pro alio, vel res vnius pro re alterius apprehenditur, vt dicit tex. *in d. c. 1.* & dicit tex. *in l. vn. C. vt nullus ex vicaneis, lib. 11.* quem Lucas de Penn. interpretatur de repressaliis. Bart. *in tract. de repressal. q. 1. nũm. 2.* dicit, licet repressaliæ multum late accipiantur, tamen hic intendo tractare solum quando conceditur licentia capiendi personam, vel res alterius pro altero, & istæ sunt, quæ vocantur repressaliæ. Iacob. à Canib. *in tract. de repressal. part. 1. n. 1.* dicit: Pignoratio † est, quando vnus pro alio grauatur, quæ vulgari nomine dicitur repressaliç, & sunt quãdo apprehenditur vnus pro alio, vel res vnius pro re alterius.
3
Alberic. *in tract. de statutis, part. 1. q. 33. sub tit. de repressaliis, n. 1.* dicit, repressaliæ † appellantur, quando ciuis alicuius ciuitatis derobatur, vel damnificatur in territorio alterius, & illa ciuitas nõ facit sibi fieri restitutionẽ, tunc ciuitas sua concedit sibi licentiã capiendi personas, & bona illius ciuitatis, in qua derobatus, vel damnificatus est, prçmissis quibusdã sollemnitatibus, vt ibi per eũ. Et quod repressaliæ sint duntaxat quando pignoratur alter pro altero siue in persona, siue in bonis, firmant, Andr. Gail *in lib. singul. de pignorationib. obser. 2. in princ.* Mynsing. *centuria 6. obseruat. 1. in princ.* Afflict. *in constit. regni, incip. Pacis cultum, num. 35.*
4

Sed bellum est quod † indicitur per Imperatorem, vel Regem, siue alterum non recognoscentem superiorem, qui proprie hostes appellãtur, inter quos bona, & serui efficiuntur capientium, dummodo iustum fuerit bellum, vt declarat Bar. *in l. hostes, n. 14. ff. de captiuis*, & Summa Syluestrin. & Angelic. *in ver. bellum.* & de hoc bello publico intelligitur tex. *in c. dominus noster*, † *23. q. 3.* probatur *in vers. id est insidiantes bellatores ad insidiandum hostibus, &c.* non enim hostes dici possunt, quando bellum inter priuatos, vel ex priuata causa exercetur, vt per Bart. *in d. l. hostes.* Item *in vers. In quo bello ductor exercitus, vel ipse populus, non tam auctor belli quam minister iudicandus est.* Ex quo apparet illum tex. loqui de bello publico. Item de hoc bello publico loquitur D. Thom. *in 2. 2. q. 40. artic. 1.* in quo disputat, vtrum bellũ sit licitum? Et respõdendo dicit non posse hoc pertinere ad priuatos, ad † quos non spectat conuocare multitudinem, & cum cura reipubl. commissa sit Principibus, ad eos pertinet rempubl. ciuitatis, vel regni, seu prouinciæ sibi subditæ tueri, &c. Ex quibus verbis satis cõstat ipsum loqui de bello publico. Et licet parũ infra afferat bella iusta diffiniri, quæ vlciscuntur iniurias, si gens, vel ciuitas plectenda est, quæ vindicare neglexerit, quod à suis improbe factũ est, vel reddere quod per iniuriam ablatum est, tamẽ hæc ad priuatorum bella applicanda non sunt, cum semper de publico in ceteris locutus sit. 5 6 7

Et licet inter priuatos † etiam bellũ indici potest, vt per Bart. *in d. l. hostes, n. 9.* puta pro exercitio suç iurisdictionis, Io. de Plat. *in l. vnic. C. vt armorum vsus, lib. 11.* Item pro defensione, siue recuperatione rei suæ, vt late *in l. vt vim, ff. de iust. & iur.* tamen, vt dicit Syluestr. *in ver. bellum, in 1. num. 1.* bellum proprie non est; idem dicit Angelic. *in ver. bellum, num. 1. & 2.* & Archidiacon. *in c. iustum, 33. quæst. 2.* ponit septem genera bellorum, & tamen proprium appellat publicum, in quo dicuntur hostes: Vnde Martin. Laudens. *in tractat. de repressaliis, num 8.* dicit, quod repressaliæ sunt quædam species belli iusti, ne pereat iustitia, & dicit Innocent. *in c. olim causa, in primo, num. 8. de restitut. spoliat.* quod hoc proprie bellum non est, sed quædam species defensionis, etiam si tractetur de recuperando rem perditam cum auctoritate sui superioris, quæ aliter recuperari non posset. Item differunt, quia † repressalias ratione personarum concedit solus magistratus, qui habet merum imperium, *l. si quid erit, ff. de offic. proconsul. & leg. & l. magistratibus, ff. de iurisdiction. omn. iudic.* sed ratione capturæ rerum, sufficit habere solum mixtum imperium, *l. iubere, ff. eod. tit.* Bald. *in authent. sed omnino, num. 13. C. ne vxor pro marito.* Sed bellum proprie non indicitur nisi auctoritate Imperatoris, Bartol. *in d. l. hostes.* Item quia bona † capta per repressalias debent in inuentario describi, eaq; teneri loco pignoris, alias iuratur in litem, nisi iudici præsententur, vt dicit Bald. *in d. auth. sed omnino num 8.* & ideo Andr. Gail *in d. obseruat. 2. num. 2.* dicit, quod repressaliæ sunt species arrestorum, ex quib. apparet, repressalias, quç exercentur inter priuatos, vel ex causa priuata, satis differre à bello iusto & publico, de quo loquitur D. Thom. *in d. quæst 40. artic. 1.* & D. Augustin. *in d. c. dominus noster.* Alias oporteret fateri, quod cum duellum † sit etiam species belli, vt concludit Io. de Lignano, & Iacob. de Castillo, & Iul. Ferret. *in tract. de duello.* omnes in principio. & Andr. Alciat. *in tractat. de singulari certamine, in princip.* posset duellum comprehendi sub dispositione *d. cap. dominus noster.* 8 9 10 11

quod est omnino falsum, quia duellum iure canonico reprobatum est, *c. si non licet, 23. quæst. 5.* & per Io. de Lignan. *in d. tractat. §. circa tertium, num. 5. & toto §. circa quartum.* & Anton. Maff. *in tractat. contra vsum duelli.*

12 Secundus articulus est: Repressalias † omni iure esse prohibitas, hoc probat text. *in d. c. 1. de iniur. lib. 6. in vers. tanquam graues legibus, & æquitati naturali contraria, ciuili sunt constitutione prohibita. Vt tamen earum prohibitio, &c.* Nec valet responsio Iacob. à Canib. *in d. tract. repressaliar. parte 1. num. 19.* illum tex. procedere in casibus specialibus, sed regulariter ipsas repressalias

13 esse permissas. Quia † ille text. generaliter prohibet repressalias in clericos; ergo generaliter debet intelligi illa indefinita prohibitio, ex qua fit dispositio iuris Canonici, probatur consequentia, quia aliter in eisdem casibus in quibus sunt prohibitæ de iure naturæ, & ciuili, in eisdem prohiberentur in clericos, nõ enim ex particulari oratione potest inferi ad vniuersalem;

14 ergo quando ex indefinita, quæ † solet æquiparari vniuersali, Couarru. *in lib. 2. var. resolut. cap. 13. num. 9.* inferimus vniuersalem orationem, necessario opus est dicere illam indefinitam orationem fuisse per legislatorem vniuersaliter intellectam, & ita cum dicat

15 summus Pontifex repressalias † esse ciuili iure prohibitas, & propterea vniuersaliter eas prohibeat in clericos, voluit intelligere vniuersaliter esse ciuili iure prohibitas, & hanc opin. tenet Bald. *in d. auth. sed omnino, in princ.* & Andr. Gail *in d. lib. de pignorat. obseruat. 2. n. 2. vers. sed illam communem regulam limitat.*

Age probemus hanc vniuersalem prohibitionem

16 omni iure: Sunt quidem prohibitæ † iure diuino; nam habetur *in cap. 18.* Ezechielis: Anima quæ peccauerit ipsa morietur, & filius non portabit iniquitatem patris; vt est tex. *in c. inde, 2. q. 4.* Neq; obstant loca iuris diuini inducta per Iacob. à Canib. *in d. tract. repressal. part. 1. num. 14.* quia omnia loquuntur quando aliquis propter peccatum, & delictum proprium punitur in bonis propriis. Nam text. Matth. *cap. 21.* de quo habetur *in c. 2. 27. q. 3.* auferetur regnum delinquenti, & dabitur genti facienti fructum eius, expresse dicit, propter delictum proprium impositam esse pœnam, sed nos loquimur, quando vna persona innocens punitur propter alteram nocentem, quod permittitur propter incertitudinem personæ delinquentis, alias non, vt dicit Bald. *in d. auth. sed omnino, num. 6.* & ita procedunt alia iura per ipsum allegata, quæ non transcribo.

Nec obstat text. communiter inductus *in d. c. do-*

17 *minus* † *noster, 23. q. 3.* & D. Thom. *in 2. 2. quæst. 40. art. 1.* vbi dicunt probari repressalias esse iure diuino permissas. Quia vt dixi nuper in præcedenti casu, ille tex. & D. Thom. loquuntur de bello publico. Ex quo infertur errare Iacob. à Canib. *in d. parte 1. num. 15.* vbi

18 volens probare repressalias † esse permissas de iure gentium, allegat text. *in l. omnes populi, & in §. quod vero. Instit. de iure nat. gent. & ciuil.* Quia nos non loquimur de bello publico, in quo fiunt captiui, sed de repressaliis, quæ inter priuatos tantum exercentur, & quarum vigore alter punitur, & arrestatur, vel in persona, vel in bonis. Ergo restat quod iure gentium dictæ repressaliæ inter homines priuatos non fuerunt cognitæ. Pro quo facit doctrina Bartol. *in tract. de repressal. in princ.* vbi dicit: Cum Imperiũ pro-

19 stratũ † iaceret per tempora multa, & Reges, & Principes, ac etiam ciuitates, maxime in Italia, saltem de facto dominum in temporalibus non agnoscerent, propter quod de iniustitiis ad superiorem non potest haberi regressus, cœperunt repressaliæ frequentari, & sic effecta est frequens, & quotidiana materia, quicquid dixerit Zas. *in l. 2. §. & ita leges quasdam, ff. de orig. iuris.*

Item iure † ciuili sunt prohibitæ, & ad hoc est 20
auth. vt non fiant pignorat. & auth. sed omnino, C. ne vxor pro marito, & totus tit. C. ne filius pro patre, & l. 1. C. vt nullus ex vicariis, lib. 11. & l. vnic. C. de prohib. sequestr. pec. Et pro hoc conferunt multæ regulæ: Nam dispositum est, vt seruetur ordo iuris, † & adeatur iudex compe- 21
tens, *l. prolatam, C. de sent. & interloc. §. inordinatum, in auth. de hered. & Falcid. l. si quis ex aliena, ff. de iudic. l. fin. ff. de iurisd. om. iud. & toto tit. C. de execut. rei iudic.* Et si iudex non facit iustitiam, adeatur superior, *l. 2. ff. de appellat. l. maiorib. C eod. tit.* vel supplicetur principi, vt *toto tit. C. libellus principi datus, & auth qua supplicatio, C. de precib. imper. offer.* & si iudex male iudicat, agitur cõtra ipsum, quia fecit litem suam, *l. fin. ff. de var. & extraordinar. cognit.* Imo si repressaliæ essent permissæ, liceret vnicuiq; sine iudice se vindicare, contra *tit. Vt nemin. liceat.* & caperentur liberi homines contra formam iuris, *l qui filios, C. quæ res pignor. oblig. poss. l. ob æs, C. de action. & obligat.* Item confunderetur ordo iuris, quia non adiretur iudex debitoris, & rei conuenti, sed iudex actoris, quod est iniquissimum, *l. iuris ordinem, C. de iurisdict. omn. iudic.* Neque obstant † inducta 22
per Bartol. *in d. tract. repressal. q. 1. num. 3.* Vbi quod sunt permissæ de iure ciuili, quando gens, & populus requisiti negligunt facere iustitiam: Neq; inducta per Iacob. à Canib. *in d. part. 1. n. 16.* vbi copia iudicis haberi non potest, licet nobis ipsis ius dicere, *l. ait prætor, §. debitorem, ff. quæ in fraud. credit. l. creditores, C. de pignor.* Quia isti sunt casus particulares, in quibus repressaliæ permissæ sunt, vt probat Mynsing. *in d. obser. 2.* Imo ex casib. specialibus arguimus regulam in contrarium, & dicit Andr. Gail *in d. obser. 2. n. 2. in fin.* qui allegat repressalias esse licitas, casum exceptum probare debet, alias statur regulæ prohibitiuæ, quia qui regulã habet pro se, ius firmum habere dicitur, donec exceptio probetur, *l. ab ea parte ff. de probat.* Ias. *in l. 2. num. 33. ff. si quis cautionib.*

Denique quod sint prohibitæ † iure canonico, fa- 23
cit, quia omnes supradictæ regulæ procedunt etiam de iure canonico, siquidem disponitur hominem liberum capi non posse pro debito, *c. 2. de solut.* & iudex male iudicans facit sibi litem, *c. cum æterni, de re iudic. lib. 6.* & mandantur leges seruari, vbi deficiunt canones, *c. 1. de noui oper. nunciat.* Imo deficiente iustitia secularium, recurritur † ad ecclesiasticum, *c. qualiter, &* 24
quando, in fin. de iudic. Et quod Papa ratione supremæ potestatis exerceat iustitiã inter laicos, satis late scripsi supr. in prima parte *in relect. extrauag. vnam sanctam, cap. 6.* Neq; obstat consideratio Iacob. de Canib. *in d. part. 1. n. 16. in fi.* quod propter delictum administratorum † aliquando tota vniuersitas submittitur inter- 25
dicto, etiam qui non deliquerunt. Quia vt dixi supra *parte 2. c. 41.* hoc permittitur solum in subsidium, vt vel cogant delinquentes ad satisfaciendum, vel illos deiiciant. Quare restat d. repressalias esse omni iure prohibitas, & ideo dicit Franc. Marc. *in decis. 767. num. 5. parte 1.* cum hoc remedium sit odiosum, ad euitandum scandalum, non semper debet relaxari, nisi in defectum iustitiæ.

Tertius articulus est: Repressalias † nullo modo 26
esse

esse concedendas à iudice laico contra clericos. Hoc probatur *in d. c. 1. de iniur. lib. 6.* & hanc tenet Bart. *in d. tract. de repressal. in 7 quæst princip. num. 6.* Martin. Laudens. *in d. tract num. 43.* Iacob. à Canib. *in d. tract. in 2. parte, in princip.* Io. de Lignan. *in tractat. de bello, cap. 153.*
27 & quod concedentes, & exercentes repressalias † contra clericos incidant in excommunicationem *Bullæ; Cœnæ domini*, probat Stephan. Aufrer. *in tract. de potest. ecclesiastica in seculares, num. 86.* & scripsi latius de hoc supra *in parte 2 cap. 15.* Et Guid. Pap. *in d. decis. 34.* nescit respondere ad *d. cap. 1.* & tandem dicit, non habere locum in clerico debitore fugitiuo, sed hoc nõ est respondere ad illum textum, & de eius dicto dicam paulo inferius. Neq; valet responsio Francisci Marci *in d. decis. 359. num. 1. parte 2.* dicens, quod loquitur de debito alieno, secus de debito proprio, quia hoc est violare illius literam, quæ generaliter loquitur. Imo ex defectu iurisdictionis non possunt laici, & quia regulariter sunt prohibitæ, & odiosissimæ, ideo non debent extendi ad clericos. Qua ratione Alberic. *in tractat. de statutis, in d. quæst. 53. num. 8.* dicit, quod in gene-
28 rali concessione † repressaliarum pro Bononiensibus contra Parmenses, non venit ille ciuis Bononiensis, qui per longum incolatum effectus erat Parmensis, quia repressaliæ sunt restringendæ, & Iulius Ferrettus *in tractat. de gabellis, num 235.* dicit, quod si sunt con-
29 cessæ repressaliæ contra † ciues ciuitatum Tusciæ, virtute ipsarum non poterunt capi illi, qui nati sunt in castris Tusciæ, cum illi non sint ciues Tusciæ orti de aliqua ciuitate, ita tenet Baldus singulariter *in l. si aliquam, ff. de offi. proconsul. & leg.* & de odio statutorum concedentium repressalias, vide per Dec. *in con-*
30 *sil. 491. in princip.* Et pro hoc casu facit, quia qui † non potest in ius vocari, contra eum non possunt concedi repressaliæ. Bartol. *in d. tractat. in 7. quæst. principali, num. 17.* qui loquitur de furioso, & infante, & sequitur Martin. Laudens. *in d. tractat. num. 45.* sed clerici nullo modo possunt in ius vocari per laicum, *authentic. statuimus, C. de episc. & cler. c. 2. de for. compet. c. 1. de cleric. coniugat. lib. 6.* cum aliis quæ diximus supra; ergo.
31 Quartus articulus est: Repressalias † contra clericos nullo modo esse concedendas à iudicibus ecclesiasticis, & ad hoc videtur dispositio *d. c. 1. de iniuriis, lib. 6.* Laici enim nihil iurisdictionis poterant in clericos exercere, *d. authent. statuimus, & c. ecclesia sanctæ Mariæ, de const. t.* ergo in illis non poterat esse ratio dubitandi, in foro clericorum dubitatio procedebat; ergo illius dispositio in foro ecclesiastico obseruanda est, & hanc firmat Iacob. à Canibus contra Bartol. *in d. tractat. repressal. parte 2. in princip.* vbi Iacob. dicit hanc opinionem tenere communiter Canonistas *in d. c. 1.* Adde alteram rationem. Nam cum repressa-
32 liæ † concedantur solum in casum neglectæ, vel denegatæ iustitiæ per superiorem iudicem ipsius Rei, vt censuit Bartol. *in d. tract. repressal quæst. 2.* & Martin. Laudens. *in eius tractat. num. 7.* & Franc. Marc. *in d. decis. 767. num. 5. parte 1.* Vel si fieret maxima, & notoria iniustitia, Paris de Put. *in tractat. de Syndicatu, in ver. quidam.* & Iacob. de Canibus *in d. tractat. repressal. n. 20.* Non desunt superiores ecclesiastici, qui omnibus petentibus possunt facere iustitiam, & iniustitiam quamlibet reuocare: supra episcopum sunt Archiepiscopus, Patriarcha, & summus Pontifex, qui culmen iustitiæ est, & iudex ordinarius totius orbis, vt dixi latius *in part. 1. cap 6.* & propterea dispositum est *in d. c. qualiter, & quando, de iudiciis.* quod in casu denegatæ vel neglectæ iustitiæ per iudicem ecclesiasticum, non est recurrendum ad laicos, sed ad summum Pontificem, à quo speratur culmen ipsius iustitiæ, & notatur *in c. placuit, 11. quæst. 1. & c. nullus, de iure patronatus, & authent. vt differentes iudices, in princip.* & quæ sint alia remedia, ponit Andr. Gail *in lib. 1. obseruat. 38. numero tertio.*

CASVS XLII.

Clericos non posse prehendi per laicos, etiam in fragranti crimine repertos: Neque si fuerint debitores fugitiui laicorum.

SVMMARIA.

1 *Clericus pro delictis commissis capi non potest à ministris laicis, & num 4.*
2 *Excommunicatio latæ sententiæ lata est in ministros laicos capientes clericos.*
3 *Reuocatis omnibus priuilegiis à sede Apostolica concessis.*
5 *Debitor suspectus de fuga potest arrestari per creditorem.*
6 *Clericum suspectum de fuga, qui dicant posse capi per laicos, & remitti ad ecclesiasticum.*
7 *Laici possunt capere clericos delinquentes de licentia prælati ecclesiæ. & n. 14.*
8 *Abbas* in c. cum non ab homine, n. 12. de iudiciis. *declaratur.*
9 *Innocentius* in c. si vero, de sententia excommun. *declaratur.*
10 *Felyn.* in c. cum non ab homine, num. 3 de iudiciis. *reprobatur.*
11 *Clericus nullo modo potest capi à laicis, etiam si sit suspectus de fuga.*
12 *Clericum capiens, etiam suspectum de fuga incidit in excommunicationem.*
13 *Clericus criminosus si aufugiat, delictum non remanet impunitum.*
15 *Prælatus valens verberare clericum, non potest committere executionem ministro laico.*
16 *Licentia generalis concessa præsupponit aliquam cognitionem, secus est de speciali.*
17 *Clericus in fragranti crimine repertus nõ potest prehendi per iudicem laicum.*
18 *Fallit respectu defensionis priuatæ.*
19 *Clericus debitor laici, suspectus de fuga, non potest capi per ministros laicos.*
20 *Clericus impotens ad satisfaciendum non potest carcerari, neq; excommunicari.*
21 *Clericus non potest renunciare beneficio* c. Odoardus. *de solutionibus.*
22 *Clericus non potest in compedibus detineri.*
23 *Debitor suspectus de fuga, vt capi possit, quot requirantur.*
24 *Suspicio debitoris fugæ debet esse de recenti causata, antiqua non sufficit ad arrestandum illum.*
25 *Debitor, qui tempore contracti debiti erat pauperrimus, non potest arrestari.*
26 *Debitor captus vt suspectus de fuga non potest allegare iudicis incompetentiam.*
27 *Captura existente nulla, potest debitor in carceribus refirmari.*

28 Carce-

28 *Carceratus nulliter quando vigore aliarum literarum debeat refirmari.*
29 *Captura nulla ex defectu iurisdictionis non potest confirmari.*
30 L. ait prætor, §. si debitorem, ff. quæ in fraudem credit. *declaratur & num. 32.*
31 *Clerici pro debitis carcerari non possunt à priuatis.*
33 *Iuramentum in litem datur contra capientem clericum fugientem cum propria pecunia.*

CONsequens est, vt videamus an clerici possint prehendi (quod vulgariter dicitur arrestari, & est species repressaliarum, vt dicit Andr. Gail. *in lib. singulari de pignorationib. obseruat. 2.*) vel pro delicto commisso, aut cōmittendo, vel pro debito in casu suspicionis fugæ, & hic articulus expedietur per tres articulos.

1 Primus articulus est: Clericus† pro delicto commisso capi non potest à ministris iudicis laici, neque à priuatis laicis, quorum interest. Hic casus decisus est *in Bulla; Cœna domini*, cuius verba describit Cardinal. Tolet. *in sua summa, titul. de casibus, in Bulla; Cœna domini.* & sunt huiusmodi:

2 [Vndecima excommunicatio † est addita nunc de nouo ad maiorem, expressioremq; declarationem Romani Pontificis, contra duodecim genera personarum, quæ in aliquam ex quatuor actionibus se intromittunt. Hæ sunt personæ, Magistratus, Senatores, Præsidentes, Auditores, Iudices quocunque nomine nuncupati, Cancellarii, Vicecancellarii, Notarii, Scribæ, Exequutores, Subexequutores, omnes quomodolibet se intromittentes in quatuor actionibus excommunicantur. Actiones autem sunt quatuor, in causa criminali contra personas ecclesiasticas, Capere, Processare, sententiam ferre, vel exequi. Et reuocantur † omnia priuilegia, etiam à sede
3 Apostolica concessa Regibus, Ducibus, Principibus, Rebuspublicis, Monarchis, Ciuitatib. aliisq; potentatibus, quouis nomine nominentur. Hæc sunt verba clara, vtinam Principes Christiani aperiant oculos ad videndum, & aures ad audiendum: non enim iam excusationem, vel subterfugium habere possunt. Hucusque Cardinalis.]

4 Age videamus an idem sit de iure † communi, quod credo verissimum per tex. *in c. si vero, in 1. de sent. excommun. in ver. cœperit.* & hanc esse communem opinionem, probat Boss. *in tit. de foro compet. num. 150. & in tit. de captura, num. 35.* & Farinac. *in tit. de inquisitione q. 8. n. 115. & in tit. de carcerib. & carceratis, quæst. 32. n. 72.* cum aliis per eos allegatis.

Difficultas autem stat in hoc, quia dum Ciuilistæ *in l. ait prætor, §. si debitorem, ff. quæ in fraud. credit.* & alibi, vt infra allegabo, dicunt debitorem † suspectum
5 de fuga posse capi per creditorem, & volunt illius dispositionem extendi etiam ad clericum debitorem aufugientem, commiscentes terminos, dicunt text. *in d. c. si vero. de sentent. excomm.* non procedere quan-
6 do clericus † est de fuga suspectus, tunc enim potest capi per iudicem laicum, seu eius familiam ad effectū remittendi illum, & trahendi ad iudicem ecclesiasticum, quam intelligentiam firmarunt omnes Moderni. Boss. *in tit. de foro compet. num. 150.* Farinac. *in tit. de inquisitione quæst. 8. nu. 116.* Menoch. *casu 180 num. 23.* Villalob. *in commun. opinion. ver. clericus, num. 78.* Clarus *in §. fin. quæst. 28. vers. si vero loquimur.* Stephan. Aufrer. *in repet. clemen. 1. de offic. ordinar. in 2. quæst.* Ignatius Lopez *in additionib. ad practic. criminal. Diaz. super cap. 123. in additione quæ incip. Per laicum.* Mexia *in pragmatica taxæ panis, fol. 83.*

Sed quia omnes prædicti, & alii Moderni fundant hanc eorum opinionem super doctrina antiquorum Canonistarum, ideo operæpretium esse arbitror, illorum verba inducere, vt cognoscatur in iurisdictionis controuersia, an illi vere hanc opinionem affirmarint.

Imprimis allegant gloss. pro hac opinione, † *in d. c. cum non ab homine, de iudic. in ver. deprehensus,* quæ dicit, sed etiam per laicos potest comprehendi clericus in ipso facinore, vt ita notorium fiat crimen, & detinere absque nota excommunicationis, dum tamen hoc faciat de prælatorum suorum auctoritate, *c. vt famæ, de sentent. excommun.* Hæc sunt verba glossæ, ex quibus nullo modo colligi potest, laicos propria auctoritate id facere posse, cum gloss. asserat de prælatorum auctoritate fieri oportere, quod non negamus. 7

Item pro hac opinione allegatur Abb. † *in d. cap. cum non ab homine.* qui vere illam firmat sub *num. 12. vers. Sed potest intelligi illud dictum, quando non timetur de fuga,* & ad hoc allegat Innocent. *in d. c. si vero,* qui secundum Abb. dicit, quod si clericus ab inferenda iniuria etiam tertio, non potest aliter compesci, potest capi, & ligari, sine metu excommunicationis, & sine peccato, imo talis meretur. Quod autem opinio Abbatis sit fundata super doctrina Innocent. probatur per alia verba eiusdem Abb. paulo infra, *in vers. tamen in veritate puto, quod licita sit captura, & meritoria, si timetur verisimiliter de fuga, &c.* Ex quibus vides Abbatem velle illud meritum, de quo per Innocent. trahi posse ad capientem clericum suspectum de fuga. Sed re vera Innocent. † non loquitur in istis terminis, ideo doctrina Abbatis euanescit. Nam dum dicit text. *in d. c. si vero.* nulli laico tanta datur auctoritas (scilicet iniectionis manuum) in clericos, nisi turbam arcendo irruentem, non ex deliberatione, sed fortuito casu clericum lædat, Innoc. in glossa sua de liberatione dicit, quia etiam sine dolo, sciens tamen in bello, vel insultu, percuteret clericum, bene esset excommunicatus, sed non mittetur ad sedem Apostolicam: sed nec excommunicationem incurreret officialis, si compesceret eum, vel ligaret eum, si aliter non posset compesci ab iniuria alterius, nec esset ibi prælatus suus, qui hoc faceret; nam ex hoc non credimus, quod officialis, vel quiuis alius, excommunicationem, vel peccatum incurrat, imo meretur. Ex his verbis Innoc. apparet male allegari, qui non loquitur in casu quo esset de fuga suspectus, sed in casu quo in bello, vbi prælatus suus esse non potest, clericus irruens in alterum, ab iniuria inferenda compesci non posset. 8 9

Opinionem Abbatis sequutus est Felin. † *in d. c. cum non ab homine, num. 3.* motus ratione, quia *c. si quis suadente diabolo. 17. q. 4.* est correctum per *l. capite quinto, ff. de adulter.* & ideo capiens clericum criminosum, suspectū de fuga, non incidet in excōmunicationem: Cuius ratio in materia iurisdictionis ridicula est, postquam ex dictis per eundem *in c. ecclesia sancta Maria, de constitut.* nulla est potestas secularium in ecclesiastico, præsertim in legibus condendis, tanto minus in corrigendis. Eandem sequitur Ancharan. *in regul. ea quæ. in 20. quæst. de regul. iur. lib. 6.* Sed ipse imprimis citat Innoc. ex cuius auctoritate mouetur. Quare Abb. Felyn. & Anchar. cum neglexerint videre Innocent. 10

cent. non videntur esse fundamentum huius opinionis Modernorum se subsequentium adinuicem sicut aues, hanc etiam tenet Io. Andr. *in d. c. cum non ab homine.*

Ideo veriorem arbitror esse opinionem, clericum
11 criminosum † nō posse capi aliquo modo à ministris laicæ iurisdictionis, neq; etiam à priuatis laicis quorū interfit, etiam si de fuga suspectus fuerit. Quam opinionem affirmarunt Hostiens. *in summa, in tit. de sent. excommun. §. quis debet, vers. fallit.* vbi dicit hæc verba: Fallit quod quis in causa sua ius non sibi dicat, vbi quis nō habet copiam Magistratus, *C. de Iudeis l. nullus, arg. ff. de orig. iur. l. 2. §. post originem*, quod intelligas quo adhoc, vt si forte aduersarius meus fugiat, liceat ipsum mihi detinere, & etiā manus iniicere, ad hoc vt ipsum ducam coram iudice competente, *ff. quæ in fraud. cred. l. ait prator, §. si debitorem. & C. de decurion l. generali, lib. 10.* Et est argumentum, quod si clericus delinquat & fugiat, possit sine metu canonis corā episcopo duci, & quousq; sibi redditus fuerit detineri, sicut & vtitur ecclesia Gallicana, non tamen definio, verum excommunicatio euitetur, quia hoc expressum non est de iure canonico, nisi in casibus, *de sent. excommunicat. c. 3. §. nec illis, & c. perpendimus.* Ergo ex his verbis Hostiens.
12 constat capientem † clericum incurrere in excōmunicationem, etiam in casu suspicionis fugæ. Hanc opinionem sequuntur Io. de Lignan. & Dom. Cardin. *in d. c. cum non ab homine*, & Collectar. *n. 1.* dicit hęc verba, & credo, quod nec vbi timeretur de fuga, nisi sua specialiter interesset. Non enim reperitur expressum per canones, quod laicus in clericum hoc casu habeat potestatem, nisi ratione proprii interesse, & parum infra dicit; credo tamen tutius esse dicendum, tales esse excommunicatos. Eandem opinionem sequitur Archidiacon. *in c. presbyter, dist. 81.* Mdus *in repertor. in ver. laicus capiens clericum fol. 233.* & Bonifacius de Rosseggio *in clem. 1. de offic. ordinar.* postquam retulit verba Hostiens. *in c. nuper, de sent. excomm.* dicentis, se non fateri, quod vbi leges capturam permittunt, possit illo casu capi clericus, nisi detur ius canonicū expressum: Subdit, non obstare contrarias opiniones, quæ ideo sunt reprobandæ, quia in legib. ciuilibus sunt fundatæ, & contra priuilegium clericale, nihil possunt, vel debent operari. Bertrand. *in c. 1. de consuet.* sequitur opinionem Hostiens. subdit, consuetudinem in contrarium non valere per illum text. idem dicit Henric. *in c. at si clerici, de iudic.* Aretin. *in d. c. cum non ab homine*, dicit communem opinionem esse contra Hostiens. sed ipse eam non sequitur, & miratur de omnib. Doctoribus illam sequentib. postquam est contra casum *in d. c. si vero*, cui nullo modo responderi potest, hanc eandem sequuntur Addentes ad Felyn. *in d. c. cum non ab homine. sub n. 2.* & Alex. ad Bartol. *in l. si quis in seruitute ff. de furt. in additione quæ incip. Iuxta hoc quæro.* moti ea ratione, quia *d. c. si vero.* pro regula ponit, laicos prehendentes clericos, incidere in excommunicationem. & ille intellectus dummodo criminosi in fuga non fuerint, nimis restringit literam, quę dum de criminosis loquitur, opus est pręsumere eos esse in fuga, cū sola accusatione pręsumatur aliquem fugere velle, vt notat Bart. *in l. 1. ff. de bonis eorum qui sibi mortē consciuerunt*, cum igitur *d. c. si vero*, regulam faciat, in capientem clericum criminosum incidere in excommunicationem, intelligi debet de criminoso, qui verisimiliter aufugeret, regula enim aptatur ad ea, quæ vt plurimum accidunt, *l. nam ad ea, ff. de legib.* Nec est verum quod si clericus † fugiat, delictum remaneat 13
impunitum, quia, vt Alex. ibi dicit, contra illum, licet absentem, poterit procedi multipliciter, vt not. *in c. veritatis, de dolo, & contumac. & in clem. pastoralis, de re iudic.* vel si alibi constituat domicilium, poterit ibi accusari, vt not. *in l. 1. C. vbi de crim. agi oportet.* ergo cessat ratio publici interesse, & ratio interesse priuati debebit regulari à ratione publici, & vterque debet cauere ab excommunicatione. Ex his constat opinionem contrariam, quam communem asserunt, non fundari inter Canonistas, & hanc firmat Dec. *in d. c. cum non ab homine, num. 45.* dicens, finaliter concludo, in puncto iuris veriorem esse opinionem contra Abbat. & respondet suis rationibus, & late eam sequitur Barbat. ibid. neque posse Ciuilistas per leges ciuiles corrigere ipsum ius canonicū. Imo neutros Doctores posse declarare aliquem non incidisse in excōmunicationem, contra regulam: Neq; ratio ciuilium legum, de debitore fugitiuo loquentium, ipsis clericis conuenire potest. vt dicam infra.

Declaratur hæc opinio vera, vt non procedat, quotiescunq; laicus † de licentia sui Prælati, ad quem 14
correctio pertinet, clericum caperet fugitiuum, vt dicit gloss. *in d. c. cum non ab homine*, & ibi Anton. de Butr. *n. 31.* dicit, regulariter si laicus capiet clericum sine auctoritate sui superioris, incurrit excommunicationē, & parum infra dicit: Sis ergo cautus si vis absq; scrupulo licitas facere tales prehensiones, quod officiales laici in hoc deputentur executores, & captores à pręlatis suis, idem dicit *in c. vt famæ, n. 7. de sent. excomm. & ibi Felyn n. 3.* & addentes ad ipsum alios citant, Dec. *in d. c. cum non ab homine, n. 46. in fin.* Bernardin. Diaz. *in sua pract. cap. 123.* Angel. *in tractat. de malefic. in ver. quod fama publica. num. 63. in princip.*

Et licet aliqui arbitrentur, neq; de licentia prælati posse laicū capere clericos malefactores, per tex. *in c. vniuersitatis, de sent. excom.* Vbi Prælatus † valens ver- 15
berare clericum, non potest cōmittere executionem laico, etiam quando crimen aliter non potest puniri, tanto minus videtur laico permittendum esse capere clericum. Tamen Dec. *in d. c. cum non ab homine, n. 45.* per multa probat non valere argumentum de verberibus ad capturam. Et Anchar. *in d. c. ea quæ, in 20 q. de reg. iur. lib. 6.* recte dicit, quod licentia † non potest da- 16
ri in generali, sed potest in speciali, quia sic nullam habet cognitionem de crimine, sed meram executionē facti, sed in generali negari non potest, quin sit sibi commissa aliqua cognitio super crimine per quod ad capturam procedere vult.

Secundus articulus est: clericus † in fragranti cri- 17
mine repertus nō potest prehendi per iudicem laicū, etiam cum animo illum ducendi ad iudicem competentem. Hic casus patet ex resolutione eorum quæ diximus in præcedenti, quia nulla est potestas laicorū in clericos, nisi tanquam meri executores de licentia proprii prælati: Nec potest limitari, vbi deest Prælatus, quia est contra tex. *in c. qualiter, & quando, de iudic.* vbi in defectum ecclesiastici, nō recurritur ad laicum iudicem pro iustitia ministranda inter clericos, sed ad alterum ecclesiasticum. Et illa † communis opin. quę 18
habet clericum in fragranti crimine repertum, posse per laicū apprehendi, & duci ad suum episcopum, de qua per Clar. *in §. fin. q. 77 vers. sed quæro* cum aliis per eum, & latius per Syntagma com. opinion. *tom. 1. loc. 1. cap. 5. col. 1.* vbi citat Suarez. Bonacoss. & alios testantes de communi, debet intelligi respectu defensionis priuatæ,

priuatæ. Nam omnes Dd. allegant Innoc. *in d.c. si vero.* qui vt dixi loquitur in defensione priuati hominis, *in vers. si compesceret eum, & ligaret, quia aliter compesci non poterat ab iniuria priuati hominis.* Et Clarus *in d. vers. Sed hic quæro.* disputat de clerico, qui vult aliquod delictum committere contra personam, vel res alterius, & respondet, quod potest illum impune capere, & ligare, si aliter eum à maleficio prohibere non potest, hæc igitur procedunt in laico priuato, respectu defensionis personæ suæ, vel suorum, aut etiam bonorum, vt per Innocen. ibi, non autem in publico, considerato vt publica persona, quia regula est in contrarium, & non potest allegari iurisdictio laicorum super clericos criminosos, (si qui forte reperiuntur) nisi ius canonicum expressum allegetur, quod reperiri non potest. Imo contrarium per *Bullam; Cœna domini.* vt dixi in principio.

19 Tertius articulus est: Clericus † debitor laici, suspectus de fuga, non potest capi per ministros laicos. Primo per text. *in c. si clericos, de sent. excomm. lib. 6.* vbi à contrario sensu, clericus pro debito ciuili non potest capi, nec carceribus mancipari, & hanc firmant ibi Io. Andr. Geminian. & Franch. Item Innoc. *in c. vt famæ. de sent. excommun.* Cardinal. *in clemen. 1. de offic. ordinar.* Franch. *in c. dilectus, de appellat.* Marsil. *in sua pract. criminal. §. attingam. n. 7.* Lapus *allegatione 98. incip. Quæritur non leuiter, & in rubric. de foro compet. col. 1. in fin.* Bertachin. *in suo repertorio in ver. clericus conuenitur, vers. clericus pro debito.* Io. Andr. *in c. nullus, de priuileg.* Hostiens. *in c. 2. de deposito,* & ibi Abb. *colum. 2.* vbi dicit, si

20 clericus † est impotens ad satisfaciendum, non potest carcerari, nec excommunicari, nec potest cogi ad cedendum bonis, quia non tenetur vltra quam facere potest, *d. c. Odoardus, de solutionib.* Et hæc procedunt etiam in clericis in minoribus ordinibus constitutis, vt dicit Mathesil. *singular. 60. incip. Nota quod clerici,* quia *d. c. si clericos.* generaliter loquitur, vt notat Franch. *ibi*

21 *in 1. not.* Et ideo priuilegio † *d. c. Odoardus.* non potest per clericos renunciari, etiam cum iuramēto, cum sit inductum ob reuerentiam personæ, & ordinis clericalis: Vnde dicit Bald. *in consil. 80. incip. Clericus, vol. 2.* quod clericus non potest se obligare ad personalem districtionem iudicis secularis, sed per episcopum posset personaliter distringi, si coram eo hoc actum esset: Sed hoc intelligitur dummodo teneatur in curia ecclesiastica, non autem in seculari, nec in compe-

22 dibus, propter † metum excommunicationis, vt firmant Io. Andr. *in c. ex rescripto, in fin. de iureiur.* & ibi cæteri sequuntur, Hostiens. *in c. 1 de deposito.* & ibi Io. Andr. vbi licet arguat clericum posse in vinculis detineri, qui gessit administrationem laici, donec rationem reddat, tamen subdit, quod hoc non auderet facere sine licentia Papę, vt ibi factum fuit, nec quandiu paratus est obedire.

23 Secundo probatur, siquidem ad capiendum † debitorem suspectum de fuga multa requiruntur, quæ latius alijs ponit Lanfranc. de Orian. *in c. quoniam contra, de probationib. n. 118 & seq.* videlicet quod constet de debito, & sit liquidum, alias non fiet carceratio, *l. 1. C. de præd. curial. lib. 11.* Bald. *in l. apertissimi, in fin. C. de iudic.* & late probat late Dec. *in consil. 75. colum 2. vers. quinto suadetur.* qui etiam respondet contrariis. Item illa suspicio debet probari per duos testes summarie Bald. *in auth. ei qui, C. de bonis auctorit. iudic. possidend.* Aretin. *Instit. de actionib. in princ.* ait, quod cum agatur de graui præiudicio, propter verecundiam, debet probari suspicio fugæ per duos testes, Alex. *in l. si fideiussor, ff. qui satisd. cogant.* Caccialup. *in tract. de debit. suspect. & fugitiuo, quæst. 6 principal. num. 13.* vel per instrumentum liquidum, vt per Dec. *in d. consil. 75. col. 2.* Item quod ista suspicio † sit causata de nouo; nam si inerat tēpo- 24
re contracti debiti, nihil fieri potest, testes igitur debent dicere quod tempore cōtracti debiti erat diues, & nunc effectus est pauper, alias secus, vt notat Ang. *in l. si ab arbitro, ff. qui satisd. cogant.* qui dicit propterea se fecisse destrui mille capturas debitorum, Imol. *in l. 1. in princip. ff. solut. matrim.* Alexand. *in consil 19. viso processu capturæ, vol. 3.* Aretin. *Instit. de actionib. in princ.* late Dec. *in d. consil. 75. col. 1.* vnde debitor, † qui tempo- 25
re contracti debiti erat pauperrimus, non potest capi per text. *in d. l. si ab arbitro, §. qui ex causa, ff. qui satisdar. cogant.* quæ si non fuerint obseruata, captura ipsa est nulla, vt notant omnes præcitati Doctores, Roman. etiam *in consil. 251. spectabiles domini,* cum aliis per Dec. *in toto d. consil. 75.* sed hæc omnia iudicialia sunt; ergo contra clericum coram iudice laico expediri non possunt, *cap. si diligenti.* quia iurisdictiones sunt distinctæ, *c. bene quidem, distinct. 96.*

Nec valet dicere quod si hæc omnia facta fuerint per iudicem laicum, possint postea confirmari per ecclesiasticum, quia captus, † vt suspectus de fu- 26
ga non potest allegare iudicis incompetentiam, vt consuluit Ancharan. *in consil. 192. in auxilium veritatis, colum. 2.* Item captura † existente nulla, potest refir- 27
mari, *l. fin. §. fin. ff. de eo quod met. caus.* vbi Bartol. & communiter Doct. sic intelligunt. Marsil. *in practica criminal. §. secunda, num. 38.* vbi in materia capturæ dicit, quod quando constat de veritate, non curantur sollemnitates, nec iuris ordo, idem *in l. patre, vel marito, num. 58. & seq. ff. de quæstion.* quem sequuntur Addentes *ad singular. 93. Cremens. quod incipit; Tenuta,* idem dicit Dec. *in consil. 449. num. 19.* quod si captura fuit nulla ex defectu citationis, vel alio modo, & in rei veritate constat de debito, nō debet relaxari, sed confirmari, per *d. l. fin. in § fin.* Crauett. *in cons. 46. n. 7.* vbi carceratus † nulliter, quando vigore aliarum literarū 28
deberet carcerari non debet relaxari, sed confirmari, allegat doctrinam Angeli communiter receptam *in l. si finita. ff. de damn. infect.* Crauet. *in cons. 172. n. 7.* qui alios refert, & ita fuit sæpius decisum. Franc. *decis. 415. n. 3.* Francisc. Marc. *decis. Delphinal. 1061. part. 1.* Rota *decis. 151. n. 5. part. 2. in nouiss.* Ioseph. Ludouic. *decis. 40. Perusina in 1. parte.*

Quia hæc omnia non procedunt in captura † nul- 29
la ex defectu iurisdictionis, vt late probat Dec. *in d. cons. 75.* respondens omnibus contrariis, sed procedūt in captura nulla ex defectu citationis, vel alterius solemnitatis requisitæ coram illo iudice capiente, hac enim captura committitur delictum, quia iudex decernens, & eius ministri laici incidunt in excommunicationem *Bulla; Cœna domini.* & iudex ecclesiasticus non potest absoluere & cōfirmare, nisi prius pareant; & sic carceratus in pristinum reducatur.

Neque obstat illa recepta Dd. sententia, creditorem posse capere debitorem suum fugiētem cum pecunia, ex regula *d. l. ait † prætor, §. si debitorem, ff. quæ in* 30
fraud. credit. & ita inferūt si potest fieri à priuato, multo magis auctoritate iudicis laici in clericum, vt firmarunt Ias. *in §. 1. nu. 72. & seq. Instit. de actionib.* Andr. Gail *in lib. 2. obseruat. 44* Mynsing. *centur. 2. obseruat. 65.* Caccialup. *in tractat. de debitore suspecto, & fugitiuo, quæst. 5. princip. n. 19.* Cornel. Beniucas. *in tract. de paupertate,*

pertate, in 8. speciali, n. 17. cum aliis per eos citatis, & per Dd. allegatos nuper *in 1. casu.* Primo, quia istorum opinio est fundata super legib. ciuilibus, quæ non obseruantur in clericos, vt per Compostellan. Io. Andr. & Anton. de Butr. *in rubric. de consuetudine,* dicentes, quod coram iudice ecclesiastico non attenduntur leges laicorum, sed ius canonicum, *c. quod clericis, de for.*
31 *compet.* Item quia clerici † pro debito ciuili in carceres mancipari non possunt per ecclesiasticos, tanto minus per laicos & priuatos, & quatenus posset in clericum debitorem suspectum de fuga per ecclesiasticum fieri aliqua detentio, ipse debet iudicare secundũ ius canonicum, & ita, vt euitetur carcer, quod est cle-
32 ricorum priuilegium, *d. c. si clericos.* Nec regula *d. §. † si debitorem.* quo mouentur Dd. quicquam facit pro hoc negotio. Quia ille text. procedit, quando creditor caperet debitorem fugientem cum propria pecunia, vt dicit Marian. Socin. *in tract. de dilationib. artic. 20. q. 17.* quem refert, & sequitur Caccialup. *in d. q. 5. num. 20.* ita creditor hanc capturam faciet pro defensione rerum suarum, & habebunt locum quæ dixi nuper in proximo præcedenti articulo, ex doctrina Innoc. *in d. c. si*
33 *vero.* Et si id fieret contra † clericum fugientem cum propria pecunia, illa debet statim præsentari iudici ecclesiastico, alias iurabitur in litem contra eum, vt dixit Baldus in materia repressaliarum *in authent. sed omnino, C. ne vxor pro marito,* & dixi latius supra *in casu 41.*

CASVS XLIII.

Ecclesiasticos non teneri ad prestandum homagium Principibus secularibus, neq; etiam Prælatis ratione spiritualium: Neque temporalium in ecclesiam translatorum, nisi ratione feudi.

SVMMARIA.

1 *Homagium, & fidelitas quid sint.*
2 *Et quomodo differant.*
3 *Contractus fidelitatis potius capit vires de consuetudine, quam de iure.*
4 *Homagium ligium est quod fit Imperatori, & Regi.*
5 *Iuramentum fidelitatis præstitum contra Imperatorem non valet.*
6 *Homagium aliquando præstatur iurisdictionis.*
7 *Iuramentum fidelitatis si interueniat cum præstatione homagii, facit præsumi concessionem in feudum, & num. 20.*
8 *Ecclesiastici non tenentur præstare homagium superioribus ecclesiasticis ratione spiritualium.*
9 *Homagium dicitur species seruitutis temporalis.*
10 *Simonia est præstare homagium pro rebus spiritualibus.*
11 *Clerici pro beneficiis quæ obtinent ab episcopo tenentur iurare fidelitatem.*
12 *Iuramentum fidelitatis præstatur potius dignitati, quam personæ.*
13 *Prælati ecclesiarum non tenentur facere homagium Regi.*
14 *Principes laici ratione feudorum quomodo faciunt homagium.*
15 *Ecclesiastici non tenentur facere homagium principibus laicis. ratione bonorum temporalium.*
16 *Nec tenentur præstare iuramentum ratione originis, aut familiaritatis.*
17 *Ecclesiastici tenentur præstare iuramentum fidelitatis ratione feudi, quod tenent à Principibus.*
18 *Tenentur obseruare omnia alia, quæ cæteri vasalli.*
19 *Feudo concesso, intelliguntur concurrere omnia requisita.*
21 *Iuramentum fidelitatis potest remitti per pactum.*
22 *Et potest præscriptione acquiri.*
23 *Præscribi possunt prohibita alienari.*
24 *Feudalia præscribi possunt.*
25 *Fidelitas nullo tempore potest præscribi à feudatario.*
26 *Fidelitas non potest remitti per pactum.*
27 *Nec potest præscriptione quæri.*

Homagium † aliquando ponitur pro fidelitate, 1
Aluarott. *in prælud. feud. quæst. 7. vers. aliqui appellant.* Est autem fidelitas iusiurandum quod à vasallis præstatur domino, *c. 1. §. fidelitatem, quid præced. deb. inuestit. vel fidelit. vbi Andr. num. 1.* Ego puto quod satis differunt, quia homagium est, quando quis facit promissionem † alteri genibus flexis, & positis mani- 2
bus intra manus illius, ita quod efficitur homo illius, & talis homo dicitur homo ligius, ita dicit Abbas *in c. ex diligenti, de simonia.* Anton. Corsett. *in repet. c. grandi. de suppl. negligen prælat. num. 150.* & latius per Specul. *in tit. de feudis, §. quoniam, col. 1.* vbi subdit, quod iste contractus † potius capit vires de consue- 3
tudine, quam de iure, & de diuersis moribus præstandi homagium inter Reges, & alios, scripsi supra *parte 1. cap. 7. & cap. 8.* Speculat. autem *in d. §. quoniam, colum. 1. ver. & nota.* distinguit: Aut fit Imperatori, vel † Regi, & dicitur proprie homagium, quia ligium 4
est, & hanc esse veriorem opinionem testatur Mozz. *in tractat. de feud. rubric. de substitut. feud. num. 24.* Aut alteri, & non est proprie ligium, quia semper iuratur salua auctoritate Imperatoris, vel Regis, *c. imperialem, §. fin. de prohib. alienat. feud. per Federic.* Aluarott. *in c. 1. §. nulla, colum. 4. vers. ex qua collige: per quos fiat inuestit.* Bald. *in d. § fin. num. 23.* vbi subdit, quod iuramentum † fidelitatis, vel homagii præstitum contra 5
Imperatorem non valet, quia est contra legem, & contra bonos mores. Afflict. *in d. §. fin. num. 3. & seq.* vbi etiam, quod in dicto iuramento semper excepta est auctoritas Papæ, Sonsbecc. *in tractat. de feud. part. 11. num. 4.*

Præstatur autem homagium, † aliquando ratio- 6
ne iurisdictionis, puta cum subditus loci inferioris, ratione loci iuret homagium loco superiori, Oldrad. *in consil. 159.* & late per Roland. *in consil. 50. num. 53. & seq. volum. 3.* & tunc dicitur præstitum tanquam à subdito, ratione bonorum temporalium, sed si cum iuramento † homagii interueniat promissio seruitii 7
personalis, tunc illa bona, pro quibus hæc præstantur, dicuntur esse concessa in feudum, Afflict. *in decis. 129. num. 2.* Grammatic. *in decision. septuagesima septima, numer. 1.* Caccheran. *decis. 27. num. 8.* Idem Afflict. *in constitutione regni, incip. Constitutionem diuæ memoriæ, num. 65.* Albertus Brun. *in consil. 41. num. 4. part. 1.* Cephal. *in consil. 1. num. 25. & sequen. volum. 1.* & tunc homagium dicitur præstitum tanquam à subdito, & vasallo simul. Ideo videndum est, vtrum ecclesiastici teneantur præstare homagium vel Principibus laicis, ratione bonorum, & feudi, aut etiam ecclesiasticis superioribus, etiam pro spiritualibus, qui casus expedietur per tres articulos.

Primus articulus est; Ecclesiastici † non tenentur 8

præstare homagium superioribus ecclesiasticis ratione spiritualium: Nam cum iuramentum fidelitatis sit species seruitutis. Andr. *in c.1. de noua forma fidel.* Luc. de Penn. *in l.coloni, colum.1. C.in quibus caus.coloni.*
9 *lib.11.* Afflict. *decis.304.n.2.* tanto magis homagium † dicitur species seruitutis,& res temporalis, Anton. Corsett. *in d.c.grandi, num.150.* Anton. de Butr. *in c.veniens, num.3. de accusat.* Ideo non præstatur pro rebus spiritualibus, quia præstare homagium pro rebus spiritualibus est quid simoniacum, gloss. *in c.1.§.verum, de statu regular. lib.6.* Ideo dicit text. *in c. fin. de regal iur.* quod indignum est,& à Romanæ ecclesiæ consuetudine alienum, vt pro spiritualibus facere quis homagium compellatur, tum quia hæc præstatio seruitutis speciem habet, Felyn. *in c.meminimus, num.7. de accusat.* & ecclesia libera est, & mater libertatis; ergo & eius filii ministri, & hanc opinionem firmant Doct. *in d.c. veniens.* Anton. Corsett. *in d.c.grandi, num.150. in fin.* vbi respondet contrariis, Philip. Probus *in tract. de iure regal. quæst.1. num.4.* Abb. *in c.ex diligenti. de simonia.* per
10 illum text. vbi probatur † hanc esse simoniam, qua ratione idem tenet Arnolphus Ruzeus *in tract. de iure regal. priuileg.43. num.13.* Specul. *de feud.§. quoniam, in princip.* Aluarott. *in prælud. feud. quæst. 7. vers. vtrum autem.*

11 Et licet clerici † pro beneficiis, quæ obtinent ab episcopo, teneantur iurare fidelitatem, *c.cum clericus, de verbor. significat. c.quamquam, dist.23. c. ego N. de iureiur. & c.graue, de excess. prælat.* vbi præstant iura fidelitatis,& homagii: Tamen tex. *in d.c.graue,* debet intelligi de homagio largo modo, vt comprehendat tantum fidelitatem, vt ibi notant omnes cum hac ratione, quia homagium continet temporale commodum illius, cui præstatur: nam efficitur eius subditus, & vasallus, & obligatur ad certa seruitia, quæ pro spiritualibus beneficiis præstari non possunt, vt notat
12 gloss. *in d c.ex diligenti, de simonia.* Sed iuramento † fidelitatis iuratur sola ipsa fidelitas, & præstatur potius dignitati, quam personæ, *c.venerabilis. de elect.* quæ fidelitas aliquando iuratur etiam ratione administrationis. Propterea infero non bene aduertisse excellentissimos illos Doctores, qui scribentes de iuribus Regalium Christianiss. Regis Francorum, circa facultatē nominandi episcopos, aliosq; prælatos ad multas ecclesiasticas dignitates, vt ex indultis summ. Pontif. obtinuerunt, de quibus scribo supra *in part.2 c.14.* dicentes, dictos episcopos, cæterosque prælatos teneri facere homagium ipsi Christianissimo Regi, quia fidelitas, quæ præstatur Regi, dicitur homagium, ergo debet præstari cum ea omni sollemnitate, cuius con-
13 suetudo est in loco præstādi homagii. Siquidem † hęc non procedunt in Prælatis. Vnde Io. Ferrald. *in tract. de iurib. & priuileg. regni Francorum, n.25.* dicit, episcopi & Prælati aliter se habent iurando, q̃ seculares Prin-
14 cipes,& † laici. Nam ipsi solent iurare stola ad collum posita,& manu ad pectus, nō autē iurant inter manus Regis, aut dignissimi Cancellarii, aut quæstoris,& laici iungunt manus inter manus, & Arnulph. Ruzeus *in d.tract. de iure regal. n.14.* dicit idem, addens hanc fidelitatem non fieri ratione episcopatuum, qui sunt spirituales: Nec ratione temporalium in ecclesiam translatorum, sed solum ratione feudi, quod obtinent à Rege,& ita firmauit etiam Innoc. *in c.solitæ, de maior.& obedient.*

15 Secundus articulus est: Ecclesiastici † non tenentur præstare homagium Principib. laicis ratione bonorum temporalium: nam cum ea bona sint in ecclesiam translata,& sic Deo dicata, *§.sacræ. Instit. de rerum diuis.& ibi Arct. latissime,* non possunt vlterius in vsus humanos referri, *c.nouerint, 10.q.1.c.semel Deo dicatum, de reg.iur. lib.6.* & hanc opinionem firmant Innoc. *in c.solitæ, de maior.& obed.* Abb *in c.veniens, n.4. de accusat.* Ant. Corset. *in d.c.grandi, n.150. in princ.* Arnulph. Ruz. *in d. priuileg.43 n 13.* pro istis igitur bonis nullum præstatur iuramētum, neq; homagii, vt dictū, neq; iuramentū assecurationis illi Principi, sub cuius iurisdictione habitāt, de quo *in c.1.§.1. quali. vasal. iur. deb fidel.* & per Paris. de Put. *in tract. de reinteg. feud. c.246 quod incip Nunc videndum est, n.4.* Neq; iuramentū † q͂ præ- 16
statur ratione originis, puta quando aliquis succedit ad bona, neque iuramentum quod præstatur ratione familiaritatis, domesticitatis, habitationis, vel longæ habitationis, in sua terra, istæ enim iuramentorū species omnes sapiunt naturam seruitutis, vt dixi, à qua libera sunt bona Deo consecrata.

Tertius articulus est; Ecclesiastici † tenentur præ- 17
stare iuramentum fidelitatis ratione feudi, quod tenent à Principib. secularibus, ad hoc est tex. *in c vnic. §.verum, de statu regul. lib. 6.* vbi Abbatissa pro feudo, quod tenet monasterium à Principe seculari, præstat iuramentum cum aliis iurib. supra adductis, & hanc firmant Innoc. *in d.c.solitæ.* Abb. *in d.c. veniens, n.4.* Ias. *in prælud. feud. n.5.* Curt. iun. *in tract. feud. part. 2. q. 4.* Aluarott. *in c. 1. col. pen. vers si vero clerici, qualit. vasall. iur. deb. fidelit. & in c.1.§ qui clericus, colum fin. vers. vtrum autem, si de feud. fuer. controuer.* & omnia alia † obser- 18
uare debent, ad quæ alii vasalli obstricti sunt, Bald. *in l.fin. in fin. C. sine censu vel rel q.* Afflict. *in c.1 § item si clericus, de capit. Corr.* Ias. *in l.placet, n.21. C. de sacros. eccles.* Curt. *part.1 in 2. quæst. principali.*

Et ratio est, quia dum conceditur in feudum, opus est † vt concurrant omnia requisita, Afflict. *decis. 80.* 19
n.8. substantia feudi est fidelitas, Andr. *in c.1. ex quib. caus. feud. amit & in c.1. § similiter, de capit. qui cur. vendidit.* Afflict. *decis. 320. n.4.* Ideo iuramentum fidelitatis arguit † rem esse feudalem, Cur. iun. *de feud part.1.q.6.* 20
princ. Abb. *in consil 82. n.6. part. 1.* Ruyn. *consil. 42. n.1. vol.1.* Ias. *in prælud. feud. n. 28.* cum aliis per Menoch. *lib.3. præsumpt.91. num.46* Et licet iuramentum † fide- 21
litatis possit remitti per pactum, *c.1.§.nulla, per quos fiat inuestit. c.1. in fin. qualit. domin propriet. priu. c.1.§.1. & ibi Aluarott. Præposit.& Afflict. quæ fuit prima caus. benefic. amitt. c. 1. in princ. de capit. Corrad.* ergo potest præscriptione † acquiri, quia præscriptio æquiparatur inue- 22
stituræ, *c.1. quib. mod feud. constit. potest, c. 1. in princip. de consuet. rect. feud. c. 1 §. si quis per triginta annos. si de feud. defuncti contentio sit.* Et quod præscribi † possint pro- 23
hibita alienari spatio 30. vel 40. ann. Castrens. *in l fin. § pen. C.comm. de legat.* Alex. *in consil.59. num.11. colum.3.* Corn. *in consil. 404. vol 1.* Curt. iun. *in auth res quæ, n 7. C.comm. de leg.* Ias. *in cons 57 vol 1. & in §. diui, n. 156.* Et in specie quod feudalia † præscribi possint, est casus *in* 24
d.§.si quis per triginta annos. Ias. *in l. imperium. n 22. ff. de iurisdict. om. iudic.* & late per Schrader. *de feud part.5 c. 4. per totum.* Tamen nunquam præscribitur ipsa fidelitas, & † ipsi feudatarii omni tempore sunt obligati 25
ad omnia quæ in iuramento fidelitatis continentur, Alexand. *in consil 30. num.19. vol.1.* Aluarott. *in c. 1. §.1. num.6. & ibi Præposit. num.1. quæ fuit prima caus. benefic. amitt.* Zas. *in tractat. de feud. parte vltima, num.34.* Curt. *in tractat. de feud. parte 1. in 7. quæst.* Iason *in prælud. feud. num.114.* Vnde retorqueri potest argumentum, dominus

26 dominus cum vasallo † conueniri non potest, ne vasallus sit ipsi obligatus ad fidelitatem, Aluarot. *in præl. feud. in 2. diuis. & ibi Præposit. n. 34.* Curt. *in tract. de*
27 *feud. 1. part. quæst. 7. n. 3.* Ergo ipsa fidelitas † præscriptione acquiri non potest; & sic semper clerici, vt obseruent substantialia contractus, tenentur iurare fidelitatem, vel eam obseruare directo domino feudi.

CASVS XLIV.

Statutum, puniens concubinas clericorum, non valere, & illarum animaduersionem esse solius iuris canonici.

SVMMARIA.

1. *Christus Dominus noster cum Publicanis conuersatus est.*
2. *Delicta latentia non habent vindictam publicam, & publica dant scandalum.*
3. *Statutum de puniendis concubinis clericorum intelligitur de publicis.*
4. *Imperator Constantinus quando videbat ecclesiasticos peccantes, sua chlamyde cooperiebat.*
5. *Concubinæ clericorum etiam respectu concubinatus sunt de foro ecclesiastico.*
6. *Concubinatus prohibitio ab ecclesia habuit originem.*
7. *Concubina clerici, ratione adiuncti efficitur de foro ecclesiæ.*
8. *Delinquens simul cum clerico est remittendus ad ecclesiasticum.*
9. *Concubinæ clericorum dicuntur de familia ipsorum, & de eorum foro.*
10. *Concubinatus clericorum cognitio pertinet ad solos iudices ecclesiasticos ex declaratione Papæ.*
11. *Statutum de puniendis concubinis clericorum, nullo modo valet.*
12. *Publicum dicitur aliquando etiam per solam suspicionem.*
13. *Statutum contra ecclesiæ iurisdictionem non valet.*
14. *Statutum publicans crimina clericorum non valet.*
15. *Iudices seculares nullo modo animaduertunt in concubinas clericorum, nisi in subsidium implorati ab ecclesiastico.*
16. *Nec possunt punire concubinas clericorum ob negligentiam iudicis ecclesiastici.*
17. *Prælati possunt habere ministros executionis.*

1 OPortet in hoc mundo cum fornicatoribus, & peccatoribus viuere, sicut Christus † Dominus noster cum Publicanis, & peccatoribus conuersatus est, & sciens Iudam furem, tolerauit, nec perdidit, vt not. *in c. multi, & c. si peccauerit, & c. Deus omnipo-*
2 *tens, 2. q. 1.* quia latentia † delicta non habent vindictam publicam, *c. Christiana religio, 22. q. 7.* sed quando sunt publica, præsertim in clericis concubinariis, magnum afferunt scandalum, propterea, quia reipublic. Christianæ interest huiusmodi mala exempla arceri vehementius, etiam per seculares solent fieri statuta
3 de puniendis † concubinis clericorum, quæ intelliguntur de publicis, non autem de occultis; quia peccata occulta in hoc seculo non habent punitionem *d. c. Christiana,* & ecclesia non iudicat de occultis, sed talia iudicio diuino relinquuntur, *c. erubescant impii, 32. dist. in vers. de manifestis quidem loquimur, quia secretorum Deus cognitor est, & iudex,* & habetur *in c. in scripturis,*
4 *dist. 96.* quod Constantinus † Imperator, quando videbat sacerdotes peccãtes, illos sua chlamyde cooperiebat, ne ab aliis viderentur. Propterea dubito de validitate istorum statutorum, pro cuius resolutione explico tres articulos.

Primus articulus est, concubinas † clericorum esse de foro ecclesiastico, & nullo modo illarũ animaduersionem respectu dicti concubinatus pertinere ad iudices laicos. Nam cum criminis concubinatus prohibitio † ab ecclesia habuerit originem, *c. nemo sibi blandiatur, 32. q. 4.* & de iure ciuili permittebatur, *l. in concubinatu, ff. de concubin.* Ideo ponitur crimen mere ecclesiasticum, Abb. *in c. cum sit generale, de foro compet.* qui refert Goffredum Doctorem antiquum hoc tenuisse, omnes Canonistæ *in c. ecclesia sanctæ Mariæ, de constit.* quos refert Bermond. *in tract. de concubin. in ver. penitus arcere, n. 2.* & ideo per iudicem ecclesiasticum punitio fieri debet, Io. Andr. *in reg. sine culpa, lib. 6.* 5 6

Quod tanto magis procedit in casu nostro, concubinatu † patrato per clericum, quia ratione adiuncti efficitur de foro ecclesiæ, & ad ecclesiasticum iudicem est remittenda, vt docuit Anton. de Prato veter. *in l. 1. ff. quæ sent. sine appell. rescind.* Socin *in c. 2. col. 15. vers. secundo fallit, de mutuis petit. & cons. 12. col. 6. vol. 1.* Marsil. *singul. 18.* Ferrar. *caut. 10.* Vbertinus de Carrigio *in l. posthumo, n. 36. C. de bonorum possess. contra tab.* Socin. *in l. cum Senatus, in fin. ff. de reb. dub.* qui testatur ita vidisse in practica obtentum in quolibet delinquẽte † cum clerico, vt ad iudicem ecclesiasticũ remittendus sit, Stephan. Aufrer. *in clem. 1. de foro comp. in Addit. reg. 2. fall. 15.* Socin. iun. *in cons. 34. col. 1. vol. 1.* Paris. *in consil. 154. col. 1. vol. 4.* Bart. *in l. præcipimus, in fin. C. de appellat.* Alciat. *in l. 2. in princip. ff. de verb. oblig.* Andr. Sic. *in c. quanto, in princ. de iudic.* Riminald. sen. *in consil. 399. in fin.* Bossius *in tit. de foro competent. n. 147.* Foller. *in practica criminal. in parte 1. 2. partis, ver. audiant excusatores, n. 79.* Io. de Arnono *Soliloquio 57.* & isti tres testantur sic fuisse iudicatum. Menoch. *de arbitrar. iud. casu 371. n. 12.* Sapia *in l. imperium, ff. de iurisdict. omn. iud. & ibi Riminal. iun. n. 83.* Et licet aliquando fuerit decisum in foro laicorum, vt clericus remittatur ad iudicem ecclesiasticum, & laicus socius delicti retineatur, vt infra dicam in particulari casu, tamen hęc diuisio non potest procedere in illis personis, quæ per coniunctionem effectæ sunt de foro ecclesiastico ex propria natura, sicut sunt cõcubinæ † clericorum, quia dicuntur de eorum familia, & idem priuilegium habet familia, quod dominus, *c. ad deliberandum, de Iudæis* gloss. *in c. clericum nullus, 11. q. 1.* & dicitur per naturam de foro ecclesiæ, quia nõ iure ciuili, sed iure canonico dicitur ancilla ecclesiæ, vt etiam per Bermond. *in d. ver. penitus arcere, n. 1.* 7 8 9

Et hoc in specie declarauit Leo Papa X. *in sua Bulla concordatorum Franciæ, in tit. de publicis concubin.* quod cognitio † istius criminis clericorum & eorum concubinarum pertineat ad solos ecclesiæ Prælatos. Nec obstat opinio Rebuffi *in d. tit. de public. concubin. §. eos, vers. contrarium teneo.* vbi quod si dicta cõcordata fuerunt facta inter Papam, & Regẽ, ergo lex est cõmunis vtriusq;, & ita Rex Franciæ etiam Legislator, & eius officiales possunt cognoscere de concubinis clericorum. Quia hæc opinio etsi iure reprobata sit, vt dictũ, tamen quantũ pertinet ad concordata, Pontifex Leo prohibuit secularib. ne se intromittant circa huiusmodi animaduersionem, per hæc verba: *Præterea omnibus secularibus viris, etiam si regali præfulgeant dignitate, ne vllum qualecunq; inferant impedimentum, quocunque quæsito colore, Prælatus, qui ratione officii sui, aduersus subdi-* 10

tos suos pro huiusmodi concubinatu, & aliis causis, sibi à iure permissu procedunt, &c. Nulla igitur voluntas Christianissimi Regis præsumi potest in ferendo legem super concordatorum obseruantia, in animaduertendis clericorum concubinis, quod tum iure canonico, tum specialiter per ipsum Beatissimum Pontificem inhibitum fuerat.

11 Secundus articulus est; Statutum † de puniendis concubinis clericorum, nullo modo valere. Nam licet intelligatur de publicis, vt dixi, tamen Leo Pontifex *in d. Bulla concordatorum, in d. tit. de publ. is concubin.*
12 declarauit, non solum dici publicos, si † per sententiã aut confessionem in iure factam, seu per rei euidentiam, quę nulla possit tergiuersatione celari, sed etiam qui mulierem de incõtinentia suspectam & diffamatam tenent, quo casu posset procedi. Sed quod non valeat, quia est contra libertatem ecclesiæ, probatur ex duabus rationibus. Prima, quia cum hæc cognitio pertineat ad ecclesiam, vt firmatum est in præcedenti
13 articulo, hoc statutum † esset de directo contra ecclesiæ iurisdictionem, & ita libertatem illius infringeret, ita in terminis huius statuti probat Felyn. *in c. ecclesia sancta Maria, n. 102. de constit.* Secunda ratio est valde notabilis Petri de Ancharan. *in cons. 196. incip. Magnifice & illustris domine, n. 4.* Quia per hoc statutum
14 detegerentur † crimina clericorum, & infamarentur saltem de facto, & in mentibus fidelium scandalum generaretur, *c. presbyter, 2 q. 5. & c. si mala fama ibid.* Iaf. *in l. cum quadam puella colum fin. ff. de iurisdict. omn. iudic.* Felyn. *in d. c. ecclesia sancta Maria n. 102. vers. putarem tamen.* Rebuff. *in d. tit. de publicis concubin. §. ipsas, vers. & hoc intelligi debet.* Io. de Anan. *in rubr. de adulter. col. fin.* & alios ad hoc congerit Bertach. *in tract. de gabell. in 7. parte principali, n. 15.* Ex quibus Felyn. ibi concludit, quod consuetudo, vel statutum emanans ad opprobrium cleri, non tenet.

15 Tertius articulus est, Iudices † seculares nullo modo posse animaduertere in concubinas clericorũ, nisi in subsidium, implorati pro brachio ab ecclesiasticis. Quod disponitur *in d. Bulla, in vers. Ipsas autem concubinas, aut suspectas Prælati omnib. modis curent à suis subditis per auxilium, & brachii secularis inuocationem si opus fuerit, penitus arcere. &c.* & ideo ipsi laici sunt meri executores, *c. pastoralis, § quia vero, vers. nihilominus exequi tenentur eandem, de offi. deleg.* Canonistę *in c. 2. de maledicis.* Dd. *in l si quis latrones, C. de his qui latron. occultau.* & not. *in l. executorem, C. de execut. rei iudic.* Neq; possunt huius clausulę vigore animaduertere in ipsos ante prædictam implorationem, vt credebat Rebuff. *in*
16 *d. § ipsas, in fin.* videlicet † in casu negligentiæ iudicis ecclesiastici, quia hoc non est iure dispositũ, & regula incurrendæ excommunicationis est in contrarium, ideo nisi detur ius canonicũ expressum pro hoc, semper censetur excommunicatus: tanto magis, quia ipsum brachium seculare imploratur in subsidium, si Prælatus per suos ministros nõ poterit executionem facere, vt scribit Bermond. *de publicis concubin. in ver. si*
17 *opus fuerit.* & quod Prælati suos † possint habere ministros exequendi etiam contra laicos late scripsi supra *part. 2. c. 35.* quomodo autem brachium imploratum impertiendum sit, latius dixi supra *part. 1. c. final.*

CASVS XLV.

Statutum imponens pœnam consanguineis clericorum, intuitu eorum, non valere.

SVMMARIA.

1 *Statutum grauans consanguineos clericorum propter ipsos est contra libertatem ecclesiæ.*

2 *Metus illatus consanguineis clericorum, censetur illatus clericis.*

3 *Statutum imponens pœnam coniunctis clericorum declinantium iurisdictionem, non valet.*

4 *Statuentes non possunt per indirectum grauare ecclesiasticos.*

5 *Donatio, vel legatum factum filio Titii, censetur factum Titio.*

6 *Statuta quibus modis censeantur inferre grauamen ecclesiasticis.*

7 *Donatum infanti à compatre leuante ipsum de sacro fonte, censetur datum contemplatione patris.*

8 *Renunciatio ob liberationem fratris à carceribus, dicitur esse meticulosa.*

9 *Iniuria facta domestico meo, censetur facta mihi.*

Statutum † grauans consanguineos clericorum, 1
propter ipsos clericos est contra libertatem ecclesiæ, quia clerici efficiuntur timidiores, ad hoc est tex. *in c. sciant cuncti, de elect. lib. 6. in vers. vel consanguineos eorum.* vbi metus † illatus consanguineis clerici, cense- 2
tur illatus ipsi clerico, quo ad reddendũ eum timidiorem, & hanc opinionem firmat Bald. *in l. 1. C. de indict. vid. tol. n. 3.* vbi quod statutum † imponens pœnam 3
coniunctis clericorum declinantium iurisdictionem iudicis laici, non valet, neq; etiam quo ad pœnã ipsorum coniunctorum. Bart. *in l. 1. in fin. ff. de his qua pœna nomin.* Bald. & Angel. *in l. 1 ff. in ius voc. vt eant.* & ibi Alex. & Io. de Imol *in l. heres meus, §. fin ff. de condit. & demonstr.* Federic de Sen. *in cons. 111 quæstio talis est, an diœcesanus, col. pen.* vbi loquitur de colonis, & fictuariis ecclesiæ. Anchar. *in repet. c. 1. de constit. lib 6.* Abb. *in c. ecclesia sancta Maria, in 2 lect. n. 29.* & Felyn *ibid. num. 99.* & Dec. *n. 180.* Barbat. *in cons. 29. vol. 4.* Syluest. Aldobrand. *in addit. ad Dec. in d. num. 80.* qui dicit se ita consuluisse, & allegat *consilium 48. lib. 4. Antonii Vespucii.* Bertachin. *in tractat. de Gabellis, parte 7. num. 15.* Baldus Perusinus *in tractat. de statutis, in ver. ecclesia, num. 1. & 2.* Lapus *allegatione 30.*

Nam cum non possint † derogare directo libertati 4
ecclesiæ, dicuntur illam offendere per indirectũ, grauando eorum consanguineos, quãdo ipsi ecclesiastici sunt causa finalis ipsius grauaminis per statutũ inducti, de quo *in auth. cassa, & in auth. statuimus.* & per Bald. *in l. cunctos populos.* Sic in simili dicimus, quod † donatio, 5
vel legatum factum filio Titii, censeatur factum contemplatione Titii patris, ita vt illi acquiratur ex regul. *l. profectitia, §. 1. ff de iur. dot. & l. sed si plures, §. in arrogato, ff. de vulg. & pup. & l. traditio, §. 1. ff de acq. hered. cum simil.* & quot modis id contingere possit ex diuersis modis nominandi patrem, vide per Menoch. *in lib. 3. præsum. 28.* quia eisdem modis possumus præsumere, quando statuta † huiusmodi dicantur inferre grauamen 6
huic generi hominum contemplatione ecclesiasticorum. Addo alterum modum præsumendi, quando nulla est alia causa statuendi prę̨ter clericos, quia tunc ea causa cẽsetur expressa, Ial. *in auth. quas actiones, n. 22. & seq.* Crauet. *de antiquit. parte 4. num. 48. & seq. & num. 83.* Gambara *in tractat. de extensionib. num. 118. & seq.* Propterea diebus præteritis consului in casu nouo, quod donatum † infanti à compatre ipsum leuãte 7
de sacro fonte, cẽsetur donatũ contẽplatione patris,

ex di-

ex dictis per Surdum *in decis.322.n.52.in fin. & num.53.* quia solus pater fuit causa finalis dictę donationis, q illum vocauit in compatrem, & hodie fiunt donatiua reciproca inter ipsos compatres, vt habetur inter mea consilia.

Rota *decis.7. de renunciationib. in nouis* dicit, quod
9 renunciatio † facta in manib. ordinarii propter liberationem fratris renunciantis de carceribus, dicitur facta per metum, & non valet, quia metus consanguineorum est iustus metus. Sic etiam si facta est propter timorem amissionis patrimonii, venit rescindēda, Cardinal. *in clem.1.in princip.not.13.de excess. Praelato-*
10 *rum*; dicit, quod iniuria † facta domestico meo, contemplatione mea, dicitur facta mihi, qua ratione iniuria facta clericorum consanguineis propter ipsos clericos, dicitur facta eisdem clericis, & est excommunicatus, ac si proprie in clericos intulisset iniuriam, vt dicit Felyn. *in d.c.ecclesia S.M.num 99.vers. Sed ad istud de vulnerante.*

CASVS XLVI.

Constitutiones, & statuta laicorum circa possessiones beneficiorum ecclesiasticorum acquirendas, etiam sub praetextu quietis publicae, ad euadendum scandalum facta, esse nulla & inualida, praeterquam de beneficiis, quorum collatio, ex indultu summi Pontificis pertinet ad Reges.

SVMMARIA.

1 *Dispositio nulla laicorum valet super possessionibus beneficiorum ecclesiasticorum.*
2 *Principes laici nō possunt se intromittere circa beneficia ecclesiastica.*
3 *Iurisdictio ecclesiae non est vsurpanda.*
4 *Princeps non potest facere edictum, ne quis accedat Romam ad impetrandum beneficium.*
5 *Statutum pro bono publico, & quiete ciuitatis non potest fieri super rebus ecclesiasticis.*
6 C. filiis, vel nepotibus, 16. q. 7. *quomodo procedat.*
7 *Principes possunt disponere super possessorio beneficiorum, de quibus possunt disponere ex indultu Papae.*
8 *Vicereges an possint disponere de possessorio beneficiorum, de quibus poterant Reges.*
9 *Causae spirituales non possunt aliis committi, vel delegari.*
10 C. cum inter vniuersas, de electione, *declaratio.*
11 *Papa potest confirmare actum, cuius confirmatio spectabat ad Regem.*
12 *Rex si confert beneficia ex priuilegio Papae, nihil spiritualitatis confert ex se.*
13 *Rex quando confert beneficia dicitur subrogatus loco episcopi.*
14 *Principes ex indultu Pontificis possunt disponere super possessorio beneficiorum respectu exterorum.*
15 *Aduenae in quibus locis non possunt obtinere beneficia.*
16 *Principes seculares nullo modo possunt auocare ad se possessionem beneficiorum vacantium.*
17 *Oeconomi deputatio est ius spirituale.*
18 *Oeconomus quomodo differat à vicedomino.*
19 *Oeconomus debet esse de gremio ecclesiae.*
20 *Beneficiorum fructus sunt temporales.*
21 *Fructuum collector dicitur Oeconomus.*
22 *Principes satagunt possessionem beneficiorum in diminutionem iurisdictionis ecclesiasticae.*
23 *Principes se intromittunt super possessorio beneficialium ex priuilegio Papae.*

SOlent plurimae nasci discordiae circa possessiones acquirendas, vt not. *in l. aquissimum, ff. de vsufruct.* etiam circa beneficia ecclesiasticorum. Propterea superiores laici, ex regula d. legis ciuilis sub praetextu euitandi scandali, & quietis publicae ipsius ciuitatis, satagunt variis modis de beneficiorum possessionib. disponere, quos reducendo ad tria capita generalia, decisiue describo per duos articulos.

Primus articulus est nullam disposionem † laicorum, etiam Principum, esse validam disponētem clericos beneficiis institutos, non posse eorum accipere possessionem absq; licentia laicorum. Nam cum beneficia ecclesiastica sint spiritualia, *c. fin de rescript. lib. 6.* cum aliis per Io. de Selua *in tract. de beneficiis, part. 1. q. 1. & q. 7. num. 38. & plur. seq.* & per Alphons. Hoieda *in tract. de beneficiorum incompatibilitate in praefat. num. 2.* Sola ecclesia † administrat, *c. si Imperator, dist 96. c. fin. de reb. ecclesi. non alienan.* Neque possunt Principes, aut iudices laici se intromittere, *c. tuam, de ordine cognit. c. lator, qui fil sint legit.* Abb. *in c. literas, de iuram. calumn. col. 3. vers. mere spiritualis:* & ius statuendi de rebus, & iuribus spiritualibus, ad solam ecclesiam pertinet, *c. deniq., & c. cum ad verum, dist 96.* & contrarium facientes excommunicantur, *c. generali, & c. quia saepe, de elect.* vnde Papa *in clem. pastoralis, circa fin. de re iudic.* dicit nō esse vsurpandā iurisdictionem † ad alterum pertinentem, & *c. venerabilis, in princ.* falcem in alienam messem imponit, qui alterius officium vsurpat, & ideo huiusmodi statuta laicorum dicuntur potius destitutio, quam constitutio, vt *in d. c. fin. de reb. eccl. non alien.*

Hinc opinionem firmat Abb. *in consil. 83. praesens dubium, part. 1.* ex tribus rationibus, quibus repetitis per Felyn. *in c. ecclesia sancta Mariae, n 96. de constit.* sequitur eandem opinionem, atq; Dec. *ibid. n. 185.* Similis casus est, de quo per Boss. *in tit de Principe, n. 218.* Vbi, quod Princeps † non potest facere edicta, ne quis accedat Romam ad impetrandum beneficia, vel capiat possessionem illorū sine beneplacito principis, & ne quis citet alium ad Romanam curiam, qui propterea damnat talia edicta facta per Ducem Mediolani, tanquam à non habente potestatem, & tam condentes, quam seruantes incidunt in poenam *c. nouerint, & c. graue. de sent. excommun.* Abb. *in d. consil. 83. vers. quinimo statuentes.*

Ex quibus infertur errare Angel *in consil. 23. incip. Nulla persona de ciuitate.* & Socin. *in cons. 20.* inter consilia Curt. sen. relatus per Thesaur. *in decis. 131. n. 6.* atq; Syluest. Aldobrandin. *in addition. ad Dec. in d. c. ecclesia sanctae Mariae, n 185. in additione, incip. Vide quae scripsi in commento d statuti Florentini.* vbi tenui quod valet d. statutū. Moti, quia huiusmodi statutū † pro bono, & quiete publica ciuitatis potuit per statuētes fieri, haec enim opinio latius est reprobata à nobis supra *in cas. 1.* Vbi quod nō valet ex causa boni publici, etiam si nullam de clericis facerēt mentionem, à fortiori ergo nō valet hoc, de quo loquimur, expressam de clericis, & eorum beneficiis nominationem faciens. Neq; huic statuto posset opitulari regula *c. filiis, † vel nepotib. 16. q. 7.* vbi habetur recursus ad Regem; quia vt latius dixi *in 2. part.* ille est casus particularis propter distantiam loci à Romana curia, & videtur tolerari, seruatis prius

seruandis, videlicet prius comparitione facta coram episcopo, & eo negligente coram Archiepiscopo, & tandem quia ecclesia iuris patronatus minabatur ruinam, nec poterat expectari tempus propter distantiã ab vrbe, in subsidium aditur Rex. Nam de regula est, vt propter negligentiam iudicis ecclesiastici, ipsi laici non se intromittant, de quo *in c. qualiter & quando, in fine, de iudic.* Non enim debent apponere manum in messem alienam, aliter sunt excommunicati. Nec obstat si diceretur, quod valet statutum, quia de possessorio beneficiorum, etiam laici cognoscere possunt, quia hæc opinio procedit tantum, vbi clericus ageret contra laicum, secus est, quando tractatur de acquirendo possessionem contra alterum clericum, vt late scripsi supra *casu 38.*

Primo declaratur hic articulus, vt non procedat
7 super possessione † illorum beneficiorum, quorũ collatio & institutio ex indultu sum. Pontif. pertinet ad Reges, vt de Rege Apuliæ est gloss. *in ver. ecclesias, in summa, 16. q. 7.* & de aliis Regib. habentibus hanc facultatem scripsi supra *in part. 2. c. 14.* Nam si sunt habilitati ad cõferendum, & instituendum clericos de certis particularibus beneficiis, censentur etiam habilitati ad disponendum circa possessionem ipsorum.

Hanc declarationem aliqui intelligunt procedere non solum in Regibus habentib. hanc facultatem,
8 sed etiam in eorum Viceregib. † Igneus *in repet. l. 5. §. non alias, n. 331. ff. ad Syllanian.* de quo ego valde dubito, quia potestas conferendi regulariter est laicis interdicta, *c. dilectus, de prabend. c. fin. de concess. prabend. & not. 16. q. 7. in fin. summe, cum aliis per Paris. in cons. 40. n. 22. & 29.*
9 *vol. 4.* Neque possunt causæ † spirituales aliis cõmitti, vel delegari, vt de legato de latere Papæ dicit Petr. Andr. Gambarus *in tract. de auctoritate legati de latere, lib. 1. num. 72.* & ibi notat in hoc esse maiorem potestatem episcopi, quã legati de latere, cuius persona cum sit electa circa ipsa spiritualia, non potest aliis committere, tanto minus Rex potest committere laicis.
10 Nec obstat † *c. cum inter vniuersas, in fin. de elect.* quo mouetur Igneus, vbi Papa vice regia approbat illam electionem. Quia illa confirmatio imprimis pertinebat ad Regem, nõ tamen erat penitus abdicata à persona Papæ, quia & ipse denuo debebat confirmare. Vnde notat ibi gloss. & communiter omnes Canoni-
11 stæ, quod Papa † confirmans pro Rege, debet iterum cõfirmare vt Papa, ergo canonice potuit fieri illa cõfirmatio vice regia, quia Pontifex erat capax illius iurisdictionis, vt in altero simili iurisdictionis dicit Bald. *in proœm. ff. num. 51.* Neque est verum, quod ius conferendi non sit mere spirituale, sed ratione vnionis, & ideo facile transit in laicum, vt inuitentur ad constructionem, & fundationem ecclesiarum, Archidiacon. *in c. pia mentis, 17. quæst. 6.* Abb. *in c. 1. de prabend.* Quia hoc procedit in præsentatione patronatuum; sed in collatione beneficiorum præsertim curatorum secus est, quorum collatio spiritualis est, ideo pertinet ad solum Papam, & episcopum priuatiue, & ad legatum de latere, *c. 1. de offic. legat. lib. 6.* non autem ad laicum propter commissionem exercitii curæ animarum, quam laicus, prout nec alius Prælatus à prædictis tribus committit. Nam hierarchia huiusmodi curæ solum in Papa & Episcopo, ac subsidiarie in Curato existit, vt dicunt Anchar. Anton. de But. & Imol. *in c. cum non ignores, de prabend.* qui subdunt, non esse absurdum pluribus in solidum curam populi competere, sicut pluribus tutoribus, *l. 1. ff. de administ.* *tut.* Et dicit Io. de Lignan. *in c. dilectus, in 3. in fine, de prabend.* quod si Rex † confert beneficia ex priuilegio 12
Papæ, nihil spiritualitatis dat ex se, sed à Papa & per ipsum Regem transit spiritualitas sicut aqua per canale lapideum, vt not. *in c. si iustus fuerit, 1. quæst. 1. in vers. in canali lapideo nihil generatur.* Et quando † Rex 13
confert, dicitur subrogatus loco episcopi, vt ait Probus *in tract. de iure regalia, quæst. 12. num. 5.* Sed laicus non potest esse vicarius Prælati ecclesiastici in spiritualibus, & spiritualibus annexis, vt probant Io. Andr. Gemin. & Franc. *in c. vnic. de cleric coniug. lib. 6.* Abb. *in c. sane, in 1. not. de offic. vicar.* Collectar. *in c. decernimus, de iudic. & ibi Abb. num. 12.* Rebuff. *in pract. benefic. tit. de form. vicar. episcop. num. 35. & seq.* ergo nec potest esse Vicarius Regis laici ad conferendum beneficia ecclesiastica.

Secundo declaratur vt non procedat † in posses- 14
sione illorũ beneficiorum, quæ sita sunt in regnis, & ciuitatibus, quarum Regibus summi Pontifices concesserunt gratiam, vt nullus exterus posset obtinere beneficia sine licentia ipsorum, & huiusmodi priuilegio obtinuit Rex Catholicus Hispaniarum, vt nullus exterus † in Regnis Hispaniarum absq; ipsius con- 15
sensu possit obtinere beneficium, præsertim dignitates electiuas Pontificales, & Cathedrales, annullando gratias, & expectatiuas in contrarium obtentas, vt testatur gloss. *in regula Cancell. 19.* & refert Benedict. *in c. Raynutius, in ver. & vxorem, num. 482. de testamen.* & propterea condita est *lex Regia, lib. 1 partitarum, tit. 3 lib. 16.* Idem priuilegiũ concessum fuit Christianissimo Regi Franciæ, vt ait Benedict. ibid. & Rebuff. *de liter. naturalib. gloss. 2. n. 2. & in pract. beneficial. in tit. de rescript. mixtis, gloss. 1. & in tract. de pacific. possessor n. 216.* Boer. decis. 31. n. 18. Propterea idem fuit dispositũ de stylo Parlamenti, vt cautum est *sub rubric. de prabend. ordinat. 3.* Quo casu ipsi Reges volunt esse certi quis possideat beneficia, ne exteri secreta regni in maximam eius perniciem reuelẽt, & super hac declaratione late scribit Diaz *in practica canonica, cap. 54.*

Secundus articulus est, Principes † seculares nul- 16
lo modo posse auocare ad se possessionem beneficiorum vacantium, constituendo Oeconomum, donec de beneficio fuerit per Pontificem prouisum. Nam vt conclusum est supra in 1. artic. in princip. laici nullo modo possunt se intromittere circa spiritualia, sed deputatio † Oeconomi est ius spirituale, vt probat Io. 17
de Selua *in tract. de benefic. part. 1 q. 7. n. 44* quia habet ipse aliquid iurisdictionis spiritualis, & ideo debet cõstitui auctoritate episcopi, vel Prælati, *c. cum similibus, 9. q. 3. l. omnes, § hoc nihilominus, C. de episcop. & cler. c. Imperatorum, in fin. de iuram. calumn. c. quia in quibusdam, dist. 89. c. cum nobis, de offic. ordinar.* Aliquando autem appellatur Vicedominus, † *c. volumus, dist. 89.* tamen Oe- 18
conomus proprie est in rebus canonicorum, & ecclesiæ, Vicedominus autem in episcopalibus, de quo per Spec. *in tit. de his qu. alieno nomin. §. 1. ver. Oeconomus,* & debet esse clericus, *l. decernimus, C. de episc. aud. c. nona. 17. q. 7. arg. c. edoceri, de rescrip. & c. vnic. de syndic.* Item debet † esse de gremio illius ecclesiæ, à qua est Oecono- 19
mus constitutus, alias non valet, *c. quia, dist. 89. c. quoniam, 16. q. finali.* Ergo non possunt Principes laici circa constitutionem Oeconomi aliquo modo se intromittere.

Neque obstant considerationes Thesauri *in d. decis. 131. n. 5. ad fin.* qui contrarium determinauit, ex eo quia fructus † beneficiorum sunt temporales, cum 20
vendi

vendi possint, ex not. etiam per Caccher. *decis. 31. n. 5.* Quia aliud est vendere, & locare fructus ad modicum tempus, quod est temporale, secus si ad longum tempus, quia tunc ratione administrationis, dicitur quid spirituale, vt per Io. de Selua *de benefic. parte 1. quæst. 7. n.*

21 *2.* Aliud est deputare † collectorem fructuum, qui Oeconomus appellatur, & hic ratione iuris spiritualis, quod habet, vt dixi, non potest à Principe laico deputari. Et quamuis ista reductio fructuum beneficii vacantis ad manus Principis esset vtilis Ecclesiæ, tamen dicitur nimis damnosa Ecclesiæ vniuersali, quia

22 Principes † hoc satagunt ad diminutionem iurium ecclesiasticorum, & potest Oeconomus à Capitulo, vel alio ecclesiastico superiore in Ecclesia vacante deputari: nec debent laici apponere falcem in messem alienam, vt dicit Pont. *in d. clem. pastoralis, in fine*, alias excommunicantur, *d. c. generali, & d. c. quia sæpe, de elect.* Nec est vera illa opinio, quod iudex secularis se intromittat de possessorio spiritualium, vt dixi supra

23 *casu 38.* Non tamen nego posse † hoc facere illos Reges & Principes, quibus ex priuilegio summi Pontificis id indultum est, de quibus loquuntur Doctores allegati per Tesaur. *in d. decis. 131. n. 9.* & dicta priuilegia firmant regulam in contrarium in cæteris.

CASVS XLVII.

Nulla consuetudine, etiam immemorabili, introduci posse, vt Principes laici conuocari debeant ad eligendum Prælatum Ecclesiæ, neque aliquo modo posse Prælatum electum non admittere, nisi canonica existente causa.

SVMMARIA.

1 *Principes laici possunt episcopos electos sibi suspectos non admittere.*
2 *Principes laici non possunt interuenire in electionibus prælatorum.*
3 *Neque consuetudine id introduci potest.*
4 *Laici non se intromittunt super spiritualibus, vel illi annexis, nisi de licentia Papæ.*
5 *Laicus possidens spiritualia semper præsumitur esse in mala fide.*
6 *Præscriptione nulla acquiruntur spiritualia.*
7 *Consuetudo, vt mortuo prælato denuntietur Principi laico futura electio, an sit valida.*
8 *Principis munus est ecclesias restaurare.*
9 *Princeps potest opponere contra canonicam electionem causas suspicionis.*
10 *Exceptiones in facto consistentes potest quis cogi ad opponendum.*
11 *Consuetudine potest introduci, vt Princeps requiratur ad opponendum exceptiones in facto contra electum prælatum & n. 14.*
12 *Consuetudo requirendi Principem non est ad essentiam electionis.*
13 *Electio facta non requisito Principe seculari est valida, etiam stante consuetudine in contrarium.*
15 *Electio contra priuilegium est nulla.*
16 *Princeps irritat electionem solum quando timet de coniuratione, proditione patriæ, & reuelatione suorum secretorum.*
17 *Princeps ex consuetudine posset restringere electionem ad certum genus personarum.*
18 *Electio restricta per Principem ad certum genus personarum, non dicitur per impressionem facta.*

Qvia Principes † laici possunt Episcopos electos 1
sibi suspectos non admittere, & causis suspicionis probatis electionem retractari facere, vt per Innoc. *in c. super his, col. fin. de accusat.* quod Abb. *ibi col. 3.* reputat dictum singulare, & *in c. 1. de elect.* & Felyn. *in d. c. super his.* Geminian. *in c. in nouo, dist. 21.* extollit, & sequitur dictum Innoc. pro quo multos allegat Petrus à Biasio *in suo directorio electionum, parte 1. cap. 6. numer. 2.* Ideo paulatim creuerunt multi abusus in ecclesia Dei, vt dicit idem Petrus in principio *dicti directorii*, qui tanquam contra canones sunt penitus extirpandi, eosque reduco ad duos articulos principales.

Primus articulus est: Cum Principes † laici regu- 2
lariter non possint interuenire in electionibus Prælatorum ecclesiæ, *c. sacrosancta, & c. Messana, de elect.* licet possint ex priuilegio summi Pontificis, tamen nullo modo posse consuetudine † introduci, vt in- 3
teruenire debeant. Hanc opinionem firmarunt Abb. *in c. quisquis, n. 3. de elect.* post Io. Andr. *in c. 2. de præbend. lib. 6. in nouell.* vnde hic potius dicitur abusus, & consuetudo corruptela, vt *in d. c. Messana, in fin. & ibi gloss. in vers. vt laicus princeps, vel potestas.* Idem Abb. *in c. sacrosancta, n. 2. de elect. & in d. c. Messana, n. 4. & in c. causam, n. 3. & plur. seq. de præscript. & in sua disputatione incip. Augerio.* Specul. *in tit. de instrument. editione, §. 7. vers. quid ergo.* Dec. *in c. decernimus, n. 198. & plur. seq de iudiciis.* Alex. *in consil. 57. viso puncto, vol. 4.* Francisc. Marc. *in decis. Delphinal. 1024. n 5. parte 1.* Laicus † enim non se intro- 4
mittit de spiritualibus, vel illi annexis, nisi de licentia Papæ, *c. cum contingat, de arbitr. d. c. causam, de præscript. & c. princeps 26. q. 3.* & habetur *in c. Adrianus, dist. 63.* & per Gemin. *in d. c. 2. de præbend. lib. 6.* nisi in casibus à iure expressis, gloss. singul. *in c fin. 23. q. 1.* ergo firmatur regula in cõtrarium in cæteris. Vnde dixit Innoc. *in c. constitutis, de elect.* quod laicus † possidens spiritualia 5
semper præsumitur esse in mala fide, idem dicit Bald. *in l. super longi, col. 4. C. de præscript. longi temp. & in l. male agitur, C. de præscript. 30. ann.* dicit, quod possidens spiritualia cogitur ostendere titulum; ergo nulla temporis præscriptio, † etiam immemorabilis potest iu- 6
uare laicum in istis spiritualibus, *d. c. causam, & ibi Abb. n. 3.* dicit, non valere argumentum de priuilegio ad præscriptionem, quando persona non est habilis ad possidendum, tunc enim per priuilegium Papæ fit habilis, gloss. *in §. verum, dist 32. & in c. bene quidem, dist 96. & in d. c. Adrianus.* vbi Papa concessit Imperatori, & multis Regibus facultatem conferendi beneficia: sine priuilegio non sunt capaces, vt dixi, ergo non possunt præscriptione acquirere, ex *reg. c. sine possessione, de reg. iur. lib. 6.* & quomodo hoc argumentum non procedat data incapacitate tituli, scripsi latius supra *in parte 2. cap. 10.*

Secundus articulus est: Consuetudo, † vt mortuo 7
prælato denuntietur Principi laico futura electio, vt habeatur eius consensus in eligendo, est valida. Hanc opinionem firmauit primus Innoc. *in c. quod sicut, n. 1. in fine, de elect. & ibi Abb n. 7.* Idem Abb. *in c. 1. n. 9 & in c. cum inter vniuersas, n 4. de elect. & in c. 1. in fine, de consuetudin.* Roman. *singular. 290. incip. cap. cum terra, de electione.* Io. Lup. *in proœmio repetit. de donat. inter virum & vxor. col. 6. vers. hinc est.* Restaur. Castald. *in tract. de Imperat. quæst. 100. n. 21.* Corsett. *de potestate regia, parte 2. n. 12.* Io. de Selua *in tractat. de benefic. parte 2. quæst 23. num 25.* Petrus de Biasio *in d. directorio electionum, cap 6. num 3. parte 1.* Card. Alex. *in dict. c. 1. de elect.* Felyn. *in c. dilecto,*

in princip. de testib. & in c. apostolicam, de regular. & in c. apostolica, col. 4. vers. cæterum limitabis, de except. Bertachin. *in tract. de episcop. parte 1. princip. quæst.*

Primo declaratur validitas huius consuetudinis, vt
8 Princeps, † cuius munus est ecclesias contritas restaurare, *c. boni principis, dist. 96. & ibi Archidiacon. & Gemin.* admoneat Capitulum ad eligendum aliquem bonum, & fidelem sibi, vt defendat ecclesiam ab oppressionibus aliorum, & ne quid prauitatis in electione intercedat, ita dicit Francisc. Marc. *in d. decis. 1024. n. 9. parte 1.* Super alio etiam potest esse fundata dicta
9 consuetudo: nam cum Princeps † post electionem factam, possit opponere canonicas causas electionem irritandi, vt dixi in princip. huius casus, potuit per consuetudinem similis casus introduci, vt denuntietur ei electio futura, ad finem, vt proponat ex-
10 ceptiones suas si quas habet: & quod habens † exceptiones in facto consistentes, possit cogi per iudicem ad eas opponendum, siue sine scriptis, vt tenet Bartol. *in l. 1. §. 1. ff. de except.* & Cyn. & Bald. *in auth. querelam, C. de non num. pec.* prout est communis opinio, de qua per Dec. *in c. quoniam contra, n. 101. de probationib.* siue in scriptis, vt probat Lanfranc. de Orian. *in d. c. quoniam contra, n. 13.* quam opinionem contra communem ego sequor, instante parte, vt probat Barbat. *in additionib. ad Abb. in c. pastoralis, super n. 4. de iudic. in additione incip. quod sic.* per tex. *in d. c. pastoralis, in vers. nisi indiscrete per alios.* & ita vidi iudicari Neap. in sacro consilio, vt habens exceptiones in facto consistentes, teneatur, instante parte, illas in scriptis proponere, & facit altera *decisio Franchi 263. in fine.* Ergo si hoc
11 est verum de iure, potuit consuetudine † introduci, vt ipse Princeps requiratur ad opponendum, alias præcludatur via vlterius ipsam electionem irritandi, ita dicit Abb. *in c. cum terra, n. 2. de elect. in vers. sed requiritur consensus, vt audiantur exceptiones legitimæ, si quas habet, vt in posterum non possit opponere.* Et erit intellectus huius consuetudinis: cum enim Princeps debeat consentire, saltem tacite, non opponendo causas legitimas contra electionem iam factam, potest consuetudine introduci, vt ipsius consensus requiratur, ne postea electio impediatur, ita dicit Corsett. *de potestate regia, parte secunda, numero duodecimo, in fine, & numer. 13.*

12 Secundo declaratur, vt requisitio Principis, † vigore prædictę consuetudinis non fiat ad essentiam electionis, quia sic esset contra libertatem ecclesiasticam, *c. 1. de consuetud. d. c. cum terra, de elect.* sed tantum de honestate, vt dicit Francisc. Marc. *in d. decis. 1024. n. 6. parte 1.* & de vrbanitate, vt per Abb. *in d. c. cum terra.*
13 Ideo electio † facta, non requisito Principe seculari, est valida, nec potest irritari, ratione prędicti consensus omissi, ita firmat Abb. *in d. c. cum terra, in tota col. 1. & in d. c. quod sicut, §. super eo, n. 7. in fine, de elect.* Io. de Selua, *de benefic. parte 2. quæst. 23. n. 27.* Corsett. *de potestate regia, parte 2. n. 13.* post alios per eum citatos, & Francisc. Marc. *in tota d. decis. 1024.* Et hoc mihi vide-
14 tur voluisse † Innoc. *in d. c. quod sicut.* si recte perpendantur eius verba, dum dicit in princip. quod aduersus electum potest opponi aliquod crimen, mox in glossa sua (nominatio) dicit, quod laici possunt interesse, si hoc habent de iurisdictione sua, *c. nobis, de iure patronat.* id est, ex priuilegio Papæ, statim subdit; Mors autem Prælati potest nuntiari Principi, & eius consensus requiri, si de consuetudine, vel priuilegio hoc habet Princeps: sed quia dixerat de consuetudine, vel priuilegio, statim declarat, de priuilegio, quia electio † contra priuilegium est nulla; electio autem 15
contra istam consuetudinem nuntiandi non est nulla, quia, vt dicit ipse, iura spiritualia non cadunt in personas non spirituales, & non consecratas, & ita ex ipso Innocentio, qui est auctor huius opinionis, quam cæteri sequuti sunt, apparet electionem factam contra hanc consuetudinem nuntiandi esse validam.

Electione autem facta, duo tantum possent opponi per Principem ad irritandum illam, videlicet, quod Princeps † timet de coniuratione, seu proditione patriæ, seu reuelatione secretorum suorum, & hoc 16
ratione patriæ, vnde electus est oriundus, vel propter parentes suos, qui sibi fuerunt infesti, in quo est audiendus, vt dicit Innoc. *in d. c. super iis,* & præfati Doct. in princip. huius casus, Io. de Selu. *in d. quæst. 23. n. 27.* Ex quo notant Doct. quod Princeps † requisitus pro 17
consensu, vigore dictæ consuetudinis, posset restringere electionem faciendam ad certum genus personarum, nec tunc diceretur impediri libertas, quæ est substantia electionis, vt dicit Abb. *in d. c. cum terra, n. 2. prope finem.* per tex. *in c. abbate, de verb. signific. & in c. cum dilectus, de consuetud. & in c. 2. de in integr. restit.* & declarat Petr. de Biasio *in dict. capit. 6. numer. 9.* vbi etiam quod talis electio † non diceretur per impressionem 18
facta.

CASVS XLVIII.

Neque iura disponentia de præscriptione mobilium, vel immobilium, aut actionum, vt breuiori quadraginta annorum tempore præscribantur, comprehendere ecclesias, & ecclesiasticos: neque statuta laicorum contra ius commune restringentia præscriptionem: & si de ecclesia, aut ecclesiasticis mentionem faciant, non valere.

SVMMARIA.

1 *Præscriptio quadraginta annorum currit contra quamlibet ecclesiam, præter Romanam, tam de iure ciuili, quam canonico.*
2 *Et incipit à morte prælati alienantis.*
3 *Ecclesia Romana patitur solam præscriptionem centum annorum.*
4 *Ecclesia restituitur aduersus præscriptionem, stante læsione.*
5 *Ecclesia præscribit contra ecclesiam spatio quadraginta annorum.*
6 *Priuilegium eius qui tractat de damno prævalet ei, qui tractat de lucro.*
7 *Præscriptionum tempora quot sint assignata in iure.*
8 *Vsucapio triennii non habet locum in bonis mobilibus ecclesiæ.*
9 *Iuris canonici generalitas non potest limitari per ius ciuile.*
10 *Lex ciuilis in dubio an præsumatur correcta de iure canonico.*
11 *Ecclesia non admittit minorem præscriptionem quadraginta annorum, etiam in mobilibus.*
12 *Bona mobilia ecclesiæ alienari non possunt, sicut immobilia.*
13 *Vsucapio triennii non habet locum in bonis mobilibus fisci.*
14 *Ecclesia quælibet habet fiscum.*
15 *Statutum in vno de æquiparatis, censetur in altero.*

16 Vsu-

16 *Vsucapione transfertur dominium in possessorem.*

17 *Vsucapio regulariter est fauorabilis, fallit respectu ecclesiæ.*

18 *Statutum correctorium disponens in vno censetur disponere in altero, quod sublata significatione comprehenditur sub disposito.*

19 *Vsucapionis & præscriptionis eadem ratio assignatur.*

20 Auth. quas actiones, C. de sacrosanct. ecclesiis. *qua ratione liget ecclesias.*

21 *Ecclesia circa præscriptionem non vtitur alio iure, quam canonico.*

22 *Vsucapionem triennii qui dicunt currere contra ecclesiam, firmant etiam ipsam restitui aduersus vsucapionem.*

23 *Præscriptiones minori tempore quadraginta annorum de iure ciuili, non currunt contra ecclesiam.*

24 *Præscriptio quadriennii* l. bene à Zenone. *non habet locum contra ecclesiam.*

25 *Ecclesia donataria Imperatoris potest vti præscriptione* l. bene à Zenone.

26 *Ecclesia si non sit vsa rescripto infra annum, non præscribitur ius eius.*

27 *Præscriptio vnius anni actionum de dolo non comprehendit ecclesiam.*

28 *Statutum, quod contra ecclesiam præscriptio currat minori tempore quadraginta annorum, non valet.*

29 *Statutum, quod ecclesia nunquam præscribat, non valet.*

30 *Statutum non potest præiudicare ecclesiæ, etiam in quærendis.*

31 *Statuentes laici non possunt derogare iuri canonico.*

32 *Statutum de præscriptione crediti nullo modo afficit ecclesiasticos.*

33 *Nec afficit laicos, quia est nutritiuum peccati.*

34 *Negligentia non petentis non præponderat peccato præscribentis in realibus secus in personalibus.*

35 C. finale, de præscript. *loquitur tam de realibus, quam personalibus actionibus.*

36 *Obligatio maior est in actione personali, quam reali.*

37 *Constitutio correctoria ampliatur, quando tractatur de euitando peccato.*

38 *Ius canonicum eneruat omnem præscriptionem ratione peccati euitandi.*

39 *Statutum inducens præscriptionem vsurarum est validum.*

40 *Statuta laicorum valida, non includunt ecclesiasticos.*

41 *Statutum de præscriptionibus non nocet ecclesiæ heredi creditoris, contra quem erat incepta præscriptio.*

1 OMnis ecclesia † præter Romanam patitur præscriptionem quadraginta annorum, tam de iure ciuili, *authent. quas actiones, Cod. de sacrosanctis ecclesiis.* quam de iure canonico, *c. de quarta, c. ad aures, c. illud, de præscription.* vnde laicus possidendo rem ecclesiæ bona fide, spatio quadraginta annorum præscribit contra ecclesiam, gloss. final. *in c. final. de præscription. lib. 6. & in c. facultates, in versicul. triginta annorum 14. quæstione secunda.* cum aliis ad hoc allegatis per Francisc. Balbum *in tractat. de præscriptionib. in prima quæstione quintæ*
2 *partis principalis.* Hoc autem tempus † quadraginta annorum non incipit in vita Prælati alienantis, sed ab eius morte capit procedendi principium, *c. sacerdos 16. quæstione tertia.* & per Innocent. *in c. tum ex literis in princip. de restitution. in integrum.* Bald. *in l. 1. Cod. de bonis matern.*

Ecclesia autem † Romana solam centum annorum præscriptionem patitur, *d. auth. quas actiones, & c. ad audientiam, & c. cum nobis, & c. si diligenti, de præscriptionib. & in auth. vt ecclesia Romana, in rubro & nigro.* & quot modis dicatur ecclesia Romana, declarat Baldus *in d. auth. quas actiones, col. pen. & final.* 3

Et finito tempore † præscriptionis ecclesiæ competit restitutio aduersus præscriptionem completam 4
stante læsione, secundum magis communem opinionem, de qua per Ias. *in d. auth. quas actiones, n. 43. & seq.* per tex. *in clem. 1. & ibi gloss. in ver. admittenda.* & Cardinal. Zabarell. *n. 3. & 4. & 7. & 9. & alii Doct. de restit. in integrum.* Decius *in consil. 36. vers. tertio & vltimo quæritur, & in consil. 282. viso puncto, & consil 367.* Bellonus *in consil. 46. vers. ad vltimam an possit peti restitutio.* Abb. *in consil. 32. parte 1.* Roman. *in consil 166. vers præmissis tamen & in cons. 369. col. 4 vers quoad quartum.* Et sicut ecclesia † præscribit contra ecclesiam spatio quadragin- 5
ta annorum, Ias. *in d. auth. quas actiones, vers. sum in secunda parte.* quia quandocunque sunt duo priuilegiati, quorum vnus tractat de lucro, alter de damno, tunc † conquassantur priuilegia, & tractans de da- 6
mno vitando gaudet, *l. verum, §. fin. ff. de minoribus.* ita vna ecclesia restituitur in integrum aduersus aliam, & sic priuilegiatus contra priuilegiatum, Abb. *in c. auditis, col. 2. de restit. in integr.* Roman. *in consil. 166. in fine.*

Sed quia de iure communi Romanorum in multis casibus satis minori tempore præscribitur, puta res mobiles † præscribuntur triennio, *Inst. t. de vsucap.* 7
in princip. & ista vsucapio currit etiam contra ignorantem, Bald. *in l. cum longi, col. 2. vers. adde quod sicut vsucapio, C. de longi tempor. præscript.* Item actio de dolo præscribitur per spatium vnius anni, vel biennii, quibus elapsis amplius in iudicium deduci non potest, Bartol. & Doct. *in l. itaque, §. at si res, ff. de dolo.* Bartol. Bald. Salyc. Castrens. Alex. & alii *in l. fin. C. de dolo.* affirmantes, quod tempus prædictum sit continuum, & ideo currit etiam contra ignorantem. Item præscriptio quadriennii, ad fauorem fisci, de qua *in l. bene à Zenone, C. de quadrienn. præscript.* Item per statuta laicorum solet limitari præscriptio in multis casibus, aliquando etiam contra ecclesiam: ideo circa materiam iurisdictionis respectu præscriptionis in hoc casu decidendi sunt sex articuli.

Primus articulus est: Vsucapio † triennii, quæ de 8
iure ciuili procedit respectu mobilium, non habet locum in bonis mobilibus ecclesiæ, vel ecclesiasticarum personarum, quæ non possunt vsucapi minori tempore quadraginta annorum. Hanc opinionem tenent gloss. *in c. fin. § quas actiones 16. q. 3.* gloss. *in c. 1. de restit. in integr.* & ibi Host. quem refert ibidem Abb. *n. 11. & n. 13.* in fine dicit, quod est æquior opinio, quia est in fauorem ecclesiæ.

Et ad hoc est tex. *in c. illud, de præscript.* quod generaliter loquitur, aduersus ecclesias canones non approbare, nisi præscriptionem quadragenariam, nec ponitur differentia inter mobilia & immobilia: neque potest generalitas † iuris canonici limitari per ius ciuile, 9
quia hoc non permittitur, vt dicit Innoc. *in c. fin. de rebus ecclesi. non alien.* Dyn. *in regula, possessor, n. 18. & seq de regul. iur. lib. 6.* Nec est verum quod dicit Ias. *in auth. quas actiones, n. 43. in fine.* & Felyn. *in c. de quarta, in fine.* legem ciuilem † in dubio non præsumi correctam 10
per ius canonicum, quia quando constat de correctione non debemus exquirere falsas solutiones, vt in his terminis dicit Io. Andr. *in c. qui ad agendum, n. 3. in fine,*

fine, de regul. iur. lib. 6. Quod autem constet de correctione, patet *in d. c. illud.* vbi Papa dicit, licet quidam canones comprobent tricennalem præscriptionem:
11 tamen Romana ecclesia non admittit † minorem præscriptionem, quam quadraginta annorum, & ita illud capitulum conditum est ad correctionem iuris antiqui, & licet Abb. *in d. c. 1. n. 13. in fine, de restit. in integrum.* dicat, corrigere ius antiquum respectu immobilium; tamen quia generaliter corrigit, intelligendum est corrigere, etiam respectu mobilium, in quibus militat eadem ratio. Siquidem ratio præscriptionis quadragenariæ fuit, quia cum immobilia ecclesiæ prohibita sint alienari, quæ regulariter non possunt præscribi, *l. 2. C. de vsucap. pro empt.* quia in tali præscriptione requiritur titulus, *l. nullo, C. de rei vendic. l. diutina, C. de prascript. longi tempor.* & talis titulus alienationis est nullus, *l. filiusfamilias, §. diui, de leg. 1. l. pater filius, §. Iulius Agrippa, de leg. 3. l. cum pater, § libertis, de leg. 2.* & est communis opinio, vt dicit Ripa *in d. §. diui, n. 113.* nisi in præscriptione triginta vel quadraginta annorum, Castrens. *in l. fin. §. pen. C. comm. de legat.* Alex. *in consil. 59. n. 11. vol. 3.* Corn *in consil. 404. vol. 1.* Curt. iun. *in auth. res qua, n. 7. C. comm. de legat.* Ias. *in consil. 57. vol 1. & in d. §. diui, n. 156.* Socin. *in consil. 251. vol 2.* Balbus *in tract. de præscriptionib parte 4. principali, quæst. 5.* Ideo fuit specialiter dispositum per Imperatorem, vt res ecclesiæ præscribi non possint, nisi spatio quadraginta annorum, & præscriptio huius temporis fuit admissa per ecclesiam, *d. c. illud.* Sed hæc ratio militat etiam in mo-
12 bilibus † ecclesiæ, quæ alienari non possunt, *l. sancimus, C. de sacrosf. ecclef.* ergo stante idemptitate rationis dicendum est, dispositionem *d. c. illud.* generaliter loquentem, verificari, & comprehendere etiam præscriptionem in rebus mobilibus, & ita cessat Dyni ratio *in d. c. possessor, n. 20. de reg. iur. lib. 6.* dicentis, indefinitam non æquipollere vniuersali in terminis *d. c. illud.* quando non militat eadem ratio. Addo quod Salyc. *in l. 1. n. 4. C. de vsucap. transform.* tenet, res mobiles Roma-
13 næ ecclesiæ non posse † vsucapi triennio, ea ratione, quia ecclesia Romana habet fiscum, sicut Imperator, & in rebus mobilibus ipsius fisci non currit vsucapio, *§. res fisci, Instit. de vsucap.* & hanc opinionem tenet etiam Abb. *in c. cum dilecta, n. 12. in fine, de confirmat. vtili vel inut.* & Balbus *in tract. de præscriptionib. parte 5. prin-*
14 *cip. quæst. 1. n. 23.* sed quælibet ecclesia † habet fiscum, sicut Rex, gloss. *in c. quia diuersitatem, de conceff. prabend.* quæ reputatur singularis à Cardinali *in clem. 2. §. 1. de hæretic.* Anania & Felyn. *in c. excommunicamus, in 1. eod. tit.* Barbatia *in c. 1. n. 61. de probationib. Repertorium inquisitorum, in ver. confiscatio.* Anton. de Butr. & Immol. *in d. c. quia diuersitatem, col. 4.* Paul. de Castr. *in l. fin. n. 5. in fine, C. de sacrosf. ecclef. & ibi Bald.* Et hæc est verior opinio, & moribus recepta, vt per Couar. *in lib. 2. var. resolut. cap. 9. n. 11.* Idem testatur Bernard. Diaz. *in practic. crim. canonic. cap. 134. & cap. 124.* cum aliis per Peregrin. *de iure fisci, lib. 7. tit. de prascript. fiscalibus, n. 42.* ergo cuiuslibet ecclesiæ res mobiles vsucapi non debent triennio, sed quadraginta annorum spatio, iuxta *d. c. illud.* Vnde fieri potest ratio generalis, ecclesia & fiscus æquiparantur, *l. fin. C. de sacrosf. ecclef.* sed disponitur in fisco, vt eius mobilia triennio non vsucapiantur, *d. §. res fisci.* Ergo idem debet esse in ecclesia, quia statu-
15 tum in † vno de æquiparatis, censetur dispositum in altero, *l. si quis seruo, C. de furt. l. quod vero. & ibi gloss. ff. de legib. c. quamquam, c. quamuis, & c. quam sit, de elect. c. qui contra certam, de elect. lib. 6.* Roman. *consil. 221. n. 3.*

Et quod hæc opinio sit vera, confirmatur, quia cum vsucapione † transferatur dominium in posses- 16
sorem, *§. 1. & ibi gloss. final.* quæ dicit, hoc non habere contradictorem, *& ibi omnes Doctor. Instit. de vsucapion.* Non potuit lex ciuilis sola transferre dominium rei ecclesiæ in alterum, quæ ratio mouit Hostiens. *in c. 1. de restitution. in integrum.* ad sequendum hanc opinionem, subdens, hanc legem vsucapionis, tanquam damnosam ecclesiis esse valde odiosam: vnde illa regula, quod vsucapio † est fauorabilis, præscriptio vero o- 17
diosa, de qua per gloss. *Instit. de vsucap. in princip. in versicul. per triennium. & ibi Io. Fab. column. 2. & Aretin. colum. penultim.* & Dyn. *in dict. regula; possessor.* & Bartol. *in l. 2. §. final. ff. pro emptore. & in leg. final. in princip. ff. de eo per quem fact. erit, & in leg. naturaliter, §. 1. ff. de vsucapion. & in l. sicut, Cod. de prascription. 30. vel 40. annor.* non militat in vsucapione contra ecclesiam, ex doctrina glossæ communiter recepta *in leg. venia, Cod. de in ius vocand.* cuius respectu dicitur valde odiosa. Et ita respectu ecclesiæ valebit illa receptissima opinio, quod statutum correctorium † disponens in vno censeatur dispone- 18
re in altero, qui ex lata significatione comprehendi poterat sub expresso, de qua per gloss. *in clem. 1. in ver. eligatur, cum ibi not. de elect.* & gloss. *in ver. ad curationem, in authent. vt hi, qui obligat. se hab. perhib. res minor. & in authent. minores, Cod. qui tut. dari poss.* per quas glossas ita firmat Alex. *in l. 2. col. 1. ff. de legat. 1. & in consil. 97. & consil. 216. nec arguendi sumus, col. pen. vol. 2.* præsertim quando est eadem ratio vtriusque, vt per Iason. *in dict. authent. quas actiones, numer. 22.* Sed, vt dixi, vsucapionis & † præscriptionis eadem ratio est, videlicet odii 19
causati ex translatione & acquisitione rei ecclesiasticæ, ergo dispositio *dict. c. illud.* quatenus eius generalitas esset tantum respectu immobilium, quod non admitto, adhuc extenderetur, imo ex idemptitate rationis vsucapionem comprehenderet rerum mobilium, & sic tanto magis cessaret ratio Dyni *in d. regula; possessor.* si de hac diuersitate rationis voluit intelligere.

Neque obstat ratio Abb. *in d. c. 1. n. 13. de in integr. restit.* per quam dixit quod contraria opinio est verior de subtilitate iuris. Nam si ecclesia recipit, *d. auth. quas actiones.* † pro se respectu temporis quadraginta an- 20
norum in immobilibus; ergo debet recipere pro se, respectu triennii vsucapionis mobilium. Quia ego nego assumptum, nam *d. auth quas actiones.* si non esset recepta de iure canonico *in d. c. illud.* non ligaret ecclesiam, & ecclesia † circa præscriptionem non vtitur a- 21
lio iure, quam canonico. tex. cum gloss. *in c. quicunque militum 12. q. 2.* Item d. rationi respondet Io. Andr. quem ipse Abbas potuisset videre *in c. qui ad agendum, de reg. iur. lib. 6.* vbi per plures rationes firmat, quod ecclesia contra priuatum præscribit spatio decennii, vel viginti annorum, & tamen priuatus contra ecclesiam solo quadraginta annorum tempore præscribit. Neque titulus quod quisque iuris locum habet in ecclesia, quia motu proprio Imperiali fuit conditus, non autem ad petitionem ecclesiæ, de quo etiam scripsi supra *casu 5.*

Et licet Innoc. *in d. c. 1. de restit. in integr.* & ibi Doct. dicant, vsucapionem † triennii currere in rebus mo- 22
bilibus ecclesiæ, Dyn. *in d. reg possessor.* Ias. *in d. auth. quas actiones, col. fin.* Felyn. *in d. c. de quarta, col. fin.* Tamen Innoc. & cæteri fatentur etiam, post finitam vsucapionem ecclesię dari restitutionem in integrum, Specul. *de restit. in integr. §. 2. vers. vt autem.* Cardinal. *in clem.*

1. in

1.in 12.quæst.eod.tit. Sed glossa in d.c.finali, in ver. vsucapione 16.q.3. dicit, cum ecclesia restituatur iure minoris, melius est intacta eius iura seruari, quam post causam vulneratam remedium quærere, l.fin.C.in quib.caus.restit.in integr.non est necess.

23 Secundus articulus est: Præscriptiones † minoris temporis quadraginta annorum de iure ciuili non comprehendere ecclesias. Qui licet ex præcedenti satis liqueat, tamen placuit aliquos casus subnectere.

24 Præscriptio quadriennii, † de qua in l.bene à Zenone, C. de quadrienn.præscript. non procedit de iure canonico, quod debet seruari in ecclesia, c. quicunque militum 12.quæst.2. & ibi gloss.in ver. consensu. gloss. & Doctor. in

25 c.2.de rebus eccles. non alienan. Sed an ecclesia † donataria Imperatoris posset ea se iuuare, Balbus in tractat.de præscriptionibus, in quinta parte principal. quæstion. 1. num. 11. tenet quod non: ego autem contrarium firmo per rationes Io.Andr.in dict.c.qui ad agendum. quem ad hoc

26 citaui in præcedenti articulo. Item si ecclesia † non sit vsa rescripto infra annum, non præscribitur ius eius, Io.Andr.in c.plerunque, column.1. de rescript. Collectar.in c.1.numer.5.de in integrum restitution. Abb.in con-

27 silio 31. parte prima. Item præscriptio † vnius anni actionum de dolo, de iure ciuili, vt dixi in principio huius casus, non comprehendit ecclesiam, in qua non admittitur præscriptio cum mala fide, & iudex ecclesiasticus cogit laicum ad obseruantiam iuris canonici, stante mala fide præscribentis, c.licet, de iureiur. lib.6. & c.decernimus, de sent. excomm. eod.lib.6. & not. in c.cum sit generale, de foro comp. & dixi latius supra part.2. cap.46.

28 Tertius articulus est: Statutum, † quod contra ecclesiam præscriptio currat minori tempore quadraginta annorum, non valet. Hic articulus non habet difficultatem, postquam tendit in derogationem iurium ecclesiæ, & sic statuentes incidant in pœnam c. nouerit, de sent. excomm. & ex defectu potestatis nominando expresse ecclesiam, vel ecclesiasticos, non valet, ex notatis per omnes in c. ecclesia sanctæ Mariæ, de constitutionibus. Et quod statutum non valeat, firmarunt Bald.in consil.450 vol.3. Ancaran.in cons.258 supradictum statutum. Tiraquell.in tract.de præscriptionib.glossa 10.§.1. Io.Andr.in c.1.de iure patron. lib.6. in nouell. Bonus in tract. de statutaria vrbu præscriptione, glossa 19. numer.200.

29 Quartus articulus: Statutum † non valere, quod ecclesia nunquam præscribat, Bald.in rubrica de constitutionib. Octauian.Vulpell. in tract. de libertate ecclesiastie, parte 2.n.2. Nec valet ratio Nattæ in consil.647. viso themate suprascripto, n.11. vbi quod valet huiusmodi

30 statutum, † ex eo quia respicit quærenda ecclesiæ, in quibus per laicos potest fieri præiudicium. Quia neque etiam in quærendis potest inferri præiudicium ecclesię, per tex.in l.magis puto, § fundum ff.de reb.eorum. & diffuse probat Villagut decis.1. n.52. & plur.seq. Et cum præscriptio sit etiam inducta de iure canonico

31 in ecclesiasticis, non possunt statuentes † expresse illi derogare, vt per Bald. Perusinum in tract. de statutis, in ver. decretum, n.1. & derogantes iuri ecclesiæ incidunt in pœnam d. c. nouerit. de quo per Abb. in d.c. ecclesia sanctæ Mariæ, in 2.lect.n.27.

32 Quintus articulus est: Statutum † de præscriptione crediti nullo modo afficere ecclesiasticos, quia hoc statutum non valere dixerunt Bartol. in l. omnes populi. Io.Andr.in c.2.de except.lib.6. & ibi Ancar. Immol. & Geminian. Idem Ancar.in regul.possessor.in 7. quæst.de reg.iur.lib.6. Et licet Bartol.in l sequitur, § si viam ff de vsucap. dixerit contrarium, quem secuti sunt Bald. in c.1.§.si quis per triginta annos, col.3.tit si de feudo fuer.controuers. Abb. in cap fin. col. 2. & seq. de præscript. & alii multi, quos recenset Gabriel in communib. conclus. tit. de præscriptionibus, conclus 4. Tamen relatis ibi per eum omnibus Doctoribus, probat primam opinionem esse magis communem. Et quod ne dum clericos, sed nec etiam laicos † liget hoc statutum, tanquam nul- 33
lum & inualidum, præcipua ratio ab omnibus assignatur, quia est nutritiuum peccati, cum inducat pręscriptionem ad fauorem debitoris cum mala fide, & ad hoc est tex. in c.fin.de præscript. vers.cum generaliter sit omni constitutioni atque consuetudini derogandum, quæ absque peccato mortali non potest conseruari.

Et licet Hostiens.in summa, in tit.de præscriptionib. rerum corporalium, §. res quæ præscribi possunt. dicat d. c. fin. loqui de præscriptione rerum realium, in quibus ius canonicum corrigit ius ciuile, quia cum talis præscriptio requirat possessionem præscribentis, merito si apud eum est mala fides, & sic est in peccato, tali casu negligentia † non petentis, non præponderat pecca- 34
to ipsius præscribentis, & in hoc ius canonicum corrigit ius ciuile circa præscriptionem, de qua in l.1.C.de annali except. & l 2. C.de constit pec. & l omnes, & l.sicut, C.de præscript.30.annor. & Instit. de perpet.& temporal.actionib. in princip. Secus dicit esse in actionibus personalibus, in quibus debitor obligatus nihil possidet alienum, l.2.§.appellata, ff.si cert.pet. & ideo non dicitur debitor peccare si non soluit, nisi interpellatus, & inuitus, propterea potest præscribere ius liberationis contra negligentiam creditoris non petentis.

Tamen verior est opinio, quod d.c.fin. † loquatur 35
de præscriptione tam in actione personali, quam reali, Io.Andr.in c.2 de exceptionib.lib.6. expresse dicit, disputatum fuisse, tale statutum non iuuare debitorem, nec valere, & in c. per tuas, de donationib. loquens de actione personali, quæ de iure ciuili præscribitur spatio triginta annorum, ait, deficiente bona conscientia ex parte debitoris, ratione peccati, agi poterit de iure canonico, etiam post illud tempus per d. c. fin. de præscriptionib. Mox declarat illum peccare, qui se tuetur iniquo præscriptionis præsidio, eo quod habuit malam fidem, vt dicit esse casum in auth. vt ecclesia Rom. gaudeat spatio 100. annor. col.2. Idem tenet in c.1. de iudic. quod contra Bartol. est tex in d. c. fin. qui videtur habere locum in quolibet mala fide præscribente, etiam in actione personali, quia alias d. c. finale diceret illud idem, quod dicitur in c.vigilanti, eod.tit. Idem dicit Ancar. in d. c. 2. de except. lib. 6. & in regula, possessor malæ fidei, eod. libro. Et hanc opinionem sequuntur Anton.de Butr.in c.2.de præscript. & Florian.in d.c.vigilanti. & esse communiter receptam inter Modernos testatur Immol. in d. c. fin. pro qua dicit se alias consuluisse.

Et ad hoc ponderatur d. c. fin. in ver. vt nulla valeat absque bona fide præscriptio tam canonica quam ciuilis, &c. loquitur per vniuersale negatiuum, quod comprehendit etiam personalem. Imo potius est quis obligatus † actione personali, quam reali, quia proprie ob- 36
ligatus non dicitur, qui tenetur reali actione, §. 1. Instit. de actionib. l. Aurelius, §. Mania, ff. de liberat. legat. & quando tractatur de euitando peccato, † constitutio 37
etiam correctoria ampliatur, vt notat Bartolus in authentic.sacramenta puberum, C. si aduers. vendit. & in dubio tenenda est illa opinio, per quam euitatur peccatum,

tum, *c. iuuenis, de sponsalib. clem. exiui de paradiso, de verb. significat.* & not. gloss. *in c. vnic. de scrutinio.* Item ponderatur *vers. final. d. c. fin.* Vnde oportet, vt qui præscribit, in nulla temporis parte, rei habeat conscientiam alienæ. Sed præscribens aduersus actionem personalem habet scientiam rei alienæ, quia certus est contra quem præscribit, & præscribendo actionem dicitur præscribere rem, cuius appellatione veniunt actiones & iura, *l. Quintus, ff. de auro & argent. legat.* Bartol. *in l. rei appellatio, ff. de verb. significat. & in l. 1. ff. si certum petatur.* Item quia dicitur res aliena, quæ est alteri debita, *l. si me & Titium, ff. si certum petatur, c. quid dicam 13. quæst. 3.* Item debitor in larga significatione dicitur possidere debitum, *l. etiam, §. final. ff. de petit. heredit.* Immol. *in dicta lege, sequitur, §. si viam, ff. de vsucapionibus.*

Neque obstat quod ius ciuile introducens præscriptionem cum mala fide considerauit finem publicæ vtilitatis, videlicet, vt esset litium finis, *l. fin. ff. pro suo.* & ne dominia rerum essent in incerto, *l. 1. ff. eod.*

38 Quia ius canonicum † eneruat omnem præscriptionem ratione peccati euitandi, in quo esset præscribens debitor, cum eius peccatum non tollatur negligentia non petentis, & quia tractatur de peccato vitando, ideo ius canonicum præfertur iuri ciuili, gloss. *in d. c. malæ fidei.* & not. *in c. 1. de noui oper. nuntiat. & in l. priuilegia, C. de sacrosanct. eccles.*

Sed si cessaret ratio peccati, puta quia debitor ignorasset se debitorem, vel fuisset obligatus ex facto procuratoris, tunc præscriptio procedit, vt per Innoc. *in c. quia plerique, de immunit. eccles.* Capyc. *decis. 4.*

39 Item si statutum † induceret præscriptionem crediti odiosi, puta quod infra quinquennium præscribatur creditum fœneratorum, quod esset validum, vt firmant Anton. de Butr. & Immol. *in d. c. fin. de præscriptionib.* & Ancar. *in d. regula, possessor.* Quod ego credo verum, quia præsumitur, fœneratorem intra quinquennium tantum exegisse de vsuris, quod verisimiliter confundat totam sortem, & ita debitor non sit in peccato, sed statutum sit inductum in solum o-

40 dium fœneratorum. His casibus statutum † validum non includeret ecclesiasticos, ex defectu potestatis, vt *d. c. ecclesia sanctæ Mariæ.* & quia tenderet in diminutionem iurium ipsorum, vt *d. c. nouerit, de sent. excomm.* & ad hoc videnda est *decisio 86.* Rotæ Auenionensis, quam post hæc scripta vidi, loquens de statuto Auenionen. quo mercatores non possunt petere credita post tres annos.

41 Sextus articulus est: Statutum † de præscriptionibus non nocet ecclesiæ heredi creditoris, contra quem erat incepta præscriptio. Hanc opinionem firmauit Bald. *in d. auth. quas actiones, n. 9.* Dec. *in c. ecclesia sanctæ Mariæ, n. 207. & ibi Felyn. n...* & post Anton. de Butr. *in sua disputatione incip. stante statuto municipali, in fine 2. dub.* consuluit Cuman. *in consil. 139.* Milus *in repertorio, in ver. præscriptio inchoata contra priuatum.* Vnde si sumus in realibus, & contra priuatum currisset præscriptio per octo annos, pro complemento præscriptionis contra ecclesiam illius heredem requiruntur alii triginta duo. Secus dicunt esse in actionibus personalibus, quia sufficit tempus triginta annorum, & minus secundum qualitatem actionis. Corsett. *in singular. præscriptionum, n. 2.* Capyc. *decis. 4. n. 11.* Milus *in repertor. in d. ver. præscriptio contra priuatum.* Quorum opinionem non admitterem, quia Romana ecclesia nullam aliam præter quadraginta annorum præscriptionem admisit contra ecclesiam, vt dixi supra *eod. art. 1.* ergo si volumus contra d. ecclesiam heredem præscribi, ex suo priuilegio non requiritur minus temporis.

CASVS XLIX.

Priuilegia ecclesiis concessa competere etiam ecclesiasticis in eorum patrimoniis, & an limitetur in aliquibus casibus.

SVMMARIA.

1. *Clerici in bonis patrimonialibus gaudent omnibus priuilegiis concessis ecclesiæ.*
2. *Ecclesiastici an gaudeant priuilegiis ecclesiæ in non expressis sed per similitudinem expressorum.*
3. *Ecclesiastici gaudent priuilegiis in patrimonialibus, quia accessoriè veniunt ad personam.*
4. *Bona clericorum non habentia onus annexum sequuntur personam.*
5. *Clerici in patrimonialibus, in quorum titulum susceperunt ordines gaudent priuilegiis ecclesiæ.*
6. *Patrimonium clerici destinatum ad alimenta an possit alienari.*
7. *Non potest imputari filio in legitimam.*
8. *Decima an debeat solui de patrimonio clerici, propter quod suscepit ordines.*
9. *Collecta non potest imponi in bonis patrimonialibus clericorum.*
10. *Bona patrimonialia clericorum an gaudeant priuilegiis ecclesiæ, quando persona eorum accessoriè consideratur.*
11. *Clerici in patrimonialibus non gaudent præscriptione ecclesiæ.*
12. *Restitutio in integrum non conceditur ecclesiasticis in patrimonialibus.*
13. *Compromissum potest fieri à clericis in patrimonialibus.*
14. *Ecclesiastici actores possunt gaudere beneficio agendi ex* l. vnica, C. quando Imper. inter pupillos & viduas.
15. *Ecclesia æquiparatur pupillo.*
16. *Clerici sunt personæ miserabiles in foro laicorum.*
17. *Ritus magnæ curiæ vicariæ Neapolis specialiter mentionem facientes de ecclesiasticis sunt nulli ipso iure.*

CLerici † in bonis patrimonialibus etiam gaudent omnibus priuilegiis, quibus gaudent ecclesiæ, *c. fin. & ibi gloss. fin. de vita & honest. cleric.* 1
Doctores tamen intelligunt hoc non procedere, nisi tantum in casibus à iure expressis. Hanc dicit communem opinionem Decius *in c. episcopus, n. 10. de præbend.* Abb. *in c. ecclesia sanctæ Mariæ, n. 3. & 26. de constitut. & in c. 1. de consuetud. & in c. si diligenti, n. 36. de præscript. & in c. ex literis, n. 12. de pignorib.* Abb. & Immola *in c. fin. de vita & honest. cleric.* Felyn. *in d. c. ecclesia sancta Maria, n. 8 vers. sed nihilominus. & ibi Dec. n. 63.* Anton. de Butr. *in d. c. si diligenti.* Felyn. *in c. 2. in fine, de præscript.* Philip. Franc. *in c. 1. col. 2. in fine de præscript. lib. 6.* Salyc. *in auth. quas actiones, in fine & ibi Ias. in fine, C. de sacrosanct. eccles.* Balbus *in tract. de præscriptionib. quæst. 5 principal. in quinta quæst.* Couar. *in lib. 1. variarum resolut. c. 4. n. 3* Tiraquell. *in tract. de præscription. §. 1. glossa 10. vers. sed an etiam.* Vasquius *in tract. de success. creatione lib. 3. § 22. limitatione 17. n. 42.*

Sed quia Doctores multoties concluserunt, eccle-

siasti-

2 fiastici † gaudere priuilegiis in certis casibus etiam qui non sunt de iure expressi, sed per similitudinem expressorum, ex regula *l. non possunt. ff. de leg b.* Ideo videamus, an isti casus possint reduci sub certa methodo doctrinę. Decius *in d. c. Ecclesia sanctæ Mariæ num. 63. versic. sed in ista communi resolutione animus non acquiescit.* arbitratur omnes prædictos casus posse reduci ad duos articulos, qui plurimum placent.

Primus articulus est: In omni actu, in quo persona principaliter consideratur, & bona accessorie veniunt ad personam, ipsi Ecclesiastici † in eorum patrimonialibus, gaudent priuilegiis Ecclesiarum. Nam quo ad forum persona principaliter consideratur, *c. si diligenti, de foro compet.* & notat Oldrad. *in consil 83. an Episcopus*, ideo gaudent priuilegio fori, *c. decernimus, de iudic.* Decius *in d. c. Ecclesia sanctæ Mariæ, num. 67. & ibi Abb. in 2. lect. num. 3. in fin.* & dicit Cardinalis *in clem. præsenti, in 2. notab. de censib.* quod bona † clericorum non habentia onus annexum, sequuntur personam tanquam accessoria, ideo gaudent priuilegio fori Ecclesiastici, de quo etiam per Abbatem *in c. cum sit generale, col. 2. de foro compet.* & hæc omnia procedere, etiamsi ageretur actione reali contra clericos, decisum est per Dominos meos de Rota vrbis *decis. 5. de foro compet. in antiq.* & scripsi sæpius de hoc supra. Adde Roland. *in consil. 17. in fin. vol. 4.* qui respondet contrariis, & *in consil. 12. num. 61. eodem vol.* Alban. *in consil. 480. num. 17. & sequen.*

5 Item clerici † in patrimonialibus, in quorum titulum susceperunt ordines, gaudent omnibus priuilegiis Ecclesiæ, glossa fin. *in c. Episcopus, de præbend. & ibi Dec. num. 20.* Idem Dec. *in d. c. Ecclesia sanctæ Mariæ, num. 70. versic. prædicta, & ibi Felin. num. 10.* Bald. *in tit. de pace Constantiæ, col. 5* & licet Couar. *in lib. 1. variarum resolut. cap. 4. num. 4.* dissentiat, quem refert, & sequitur Vasquius *de success. creatione, lib. 3. §. 22. limit. 17. num. 43 versic. sed contrarium,* propter gloss. fin. *in c. tuis, de præbend.* quam sequitur ibi Abb. & Immol. & Couar. *in d. nu. 4. versic. deinde glossa Bernardi,* dicit, non videri sibi veram
6 dictam opinionem, quia patrimonium † clerici non fuit expresse destinatum in titulum alimentorum clerici, sed solum ex iuris dispositione, eo videlicet casu, quo clericus habens patrimonium fuit promotus per Episcopum. Tamen hæc ratio Couarru. cessat hodie ex dispositione sacrosancti Concilii Tridentini *sess. 21. cap 2. in versic. patrimonium illud vel pensionem vere ab eis obtineri, taliaque esse, quæ ad eis vitam sustentandam satis sint, atq; illa deinceps sine licentia Episcopi alienari, aut extingui, vel remitti nullatenus possint, &c.* & sic cessat ratio Couar. postquam ex præfata dispositione in titulum alimentorum ipsum patrimonium prohibitum alienari assignandum est. Ex quo infertur, quod cum ipsum patrimonium sub cuius titulo ordinatus est
7 clericus hodie vendi non possit, ideo nec † posset imputari filio in legitimam, quam opinionem tenet Ioannes Fab. *in §. fin. Institut. de inoffic. testam.* & sequitur Aymo Sabillin. *in consil. 136.* & stante dispositione præfati Concilii, cessat ratio Vasquii *in d. limit. 17. num. 44.* qui contrarium sentiebat. Nec mouere debet glossa fin. *in d. c. tuis,* vbi quod etiam de hoc patrimonio, in
8 cuius titulũ est ordinatus, debet solui decima, † ergo dicunt, non gaudet priuilegiis Ecclesiæ. Quia illa glossa loquitur de decima prædiali, qua erat prius affectum dictum patrimonium ipsi Ecclesiæ, à qua neque Prælati Ecclesiæ, neque Canonici, neque Sacerdotes aliquo modo excusantur, vt late per Rebuff. *quæstione 5. in tractat. de decimis.* Item glossa non dicit, quod soluitur decima de patrimonio, in cuius titulum est ordinatus, sed quod soluitur illa decima, in qua dictum patrimonium prius erat affectum; ergo opus est, vt deducta decima, & aliis oneribus, iudicetur sufficiens, & sic in eius titulum ordinetur.

Alterum exemplum est, quia sicut non possunt collectari res † Ecclesiæ, ita nec bona patrimonialia 9
clericorum, cum persona principaliter consideretur, & collectæ imponuntur personæ pro rebus, Bartol. *in l. rescripto, §. sciendum, ff. de muner. & honor.* cum aliis per Dec. *in d. c. Ecclesia sanctæ Mariæ, num. 69.* Addo, quod ista est communis opinio, de qua testatur Ioan. Ant. de Nigris *in repet. extrauag. vnic. de vita, & honest cleric. num. 152.* & ita not. per Abb. & alios *in c. fin. de vita, & honest. cleric.* Archidiacon & alii *in c. 1. de immunit. Eccles. lib. 6.* Bartol. *in l. vnic. C. de mulierib. & in quo loco, lib. 10.* Bald. *in l. placet, C de sacros. Eccles.* Afflict. *in constitut. regni, incip. hac edictali, col. 1.* Geminian. *in c. 1. §. cæteris, de cleric. coniugat. lib. 6.* Anton. de Butr. *in c. non minus, in 3. not. de immunit. Eccles.*

Secundus articulus est, in omni actu, in quo bona clericorum † principaliter considerantur, & persona 10
venit accessorie, non gaudent priuilegiis Ecclesiarum: Cuius multa exempla adducuntur. Primum de præscriptione, in qua principaliter considerantur bona, ideo in ipsis patrimonialibus clerici † non gau- 11
dent priuilegiis Ecclesiæ, nec currit præscriptio quadragenaria, sed solum præscriptio, quæ inter priuatos, gloss. *in c. possessiones, 16. quæst. 3.* quam Abb. sequitur, & æstimat singularem *in d. c. Ecclesia sancta Maria, in 2. lect. num. 3.* cum aliis per eum ad hoc citatis. Idem Abb. *in d. c. 1. num. 3. de consuetud. & in c. si diligenti, nu. 36. de præscript.* Ias. & Salycet. *in d. authent. quas actiones, in fin.* Tiraquell. *in d. gloss. 10.* Bald. *in d. quæst. 5 partis quintæ principalis, num. 1.* Item restitutio † in integrum conce- 12
ditur ratione bonorum, & non personæ, *c. 1. de restitut. in integr.* ideo Ecclesiastici in patrimonialibus non restituuntur in integrum, gloss. *in clem. 1. in verb. Ecclesia, de restitut. in integrum, & ibi Cardinal. num. 14.* Felin. *in d. c. Ecclesia sanctæ Mariæ, num. 9. & ibi Dec. num. 69.* Afflict. *dec. 390.* & ibi Vrsil. qui alios refert, cum aliis per Odd. *de restit. in integrum, part. 1. quæst. 6 art. 8.* vbi *num. 55.* putat id extendi etiam ad bona clerici, ad quorum titulum sacros ordines suscepit, quæ opinio fuit reprobata supra *in 1. artic.* Item, † quia in patrimonialibus 13
potest compromittere in laicum, *c. exposita, de arbitris,* de quo diffuse scripsi supra *casu 40. art. 1.* vbi vide.

Ex prædictis infero, non bene sentire excellentissimos illos Dd. qui asserunt Ecclesiasticos † actores 14
circa concernentia res Ecclesiæ tantum posse gaudere priuilegio *l. vnica, C. quando Imp. inter pupillos, & viduas,* quia Ecclesia † æquiparatur pupillo, gloss. & ibi 15
notat Bart. & alii *in l. respublica, C. ex quibus caus. maior. c. auditis, in fin. & ibi gloss. in ver. minoris, de restitut. in integrum, & ibi per Canonistas,* quæ glossa dicit, quod æquiparatur minori viginti quinque annis, sed quod æquiparetur pupillo, est glossa *in l. liberos, in verb. administrauerint, C. de excus. tut.* de quo etiam per Carauit. *super ritu magna curia vicar. Neapol. 233.* & hic est casus decisus per Afflict. *decis. 257.* Quod dicunt non esse verum, quando agerent clerici circa concernentia patrimonium, quia tunc de loco subdito non habent electionẽ agendi coram Imperatore, & laicum ciuem Campanum conuenire Romæ. Nam, vt dixi supra *in art. 1. in princ.* quo ad forum persona principaliter con-

K sideratur,

ſideratur, & bona acceſſorie veniunt; ergo hic caſus comprehenditur ſub *d. art. 1.* & priuilegium hoc competens Eccleſiis, debet competere clericis agentibus circa eorum patrimonia. Nec obſtat, quod clerici non
16 æquiparantur pupillis, ſicut Eccleſia. Quia † negari non poteſt ipſos eſſe perſonas miſerabiles in foro laicorum, ex illa regula, quia ſemper ſunt infeſti laicis, *c. laicos, 2. quaſt. 7* præſertim propter libertatem Eccleſiæ, de quo per Dec. *in d. c. Eccleſia ſancta Maria, num. 4.* & licet Neapoli ſemper contrarium decidatur, vigore *conſtitutionis regni, incip. ſtatuimus, vt magna curia.* Tamen illæ deciſiones non poſſunt procedere de iure
17 communi, ſed ex quadam declaratione *rit.* † *229.* eiuſdem curiæ, quo diſponitur, quod ſi clerici de rebus Eccleſiaſticis, cum iuramento dixerint, quod perhorreſcunt, trahunt ad magnam curiam, non autem de rebus eorum, cuius diſpoſitio, cum ſpecialiter nominet clericos, & res Eccleſiæ, eſt nulla ipſo iure: ſed dicunt fuiſſe prædictos ritus approbatos per Summum Pontificem, ipſi viderint, quos obteſtor, vt timeant cenſuras.

CASVS L.

Statuta laicorum non eſſe ſeruanda in curia Epiſcopi.

SVMMARIA.

1 *Cauſa clericorum ſunt decidendæ de iure Canonico.*
2 *Ritus magnæ curiæ vicariæ Neapolis non habent locum in foro Epiſcopi.*
3 *Leges laicorum non ligant Eccleſiaſticos, niſi fuerint expreſſe approbatæ per Papam.*
4 *Statutum pœnale non extenditur contra non ſubditum.*
5 *Ius Canonicum ſeruatur etiam in foro laicorum in cauſis ſpiritualibus.*
6 *Seruatur inter ſubiectos iuriſdictioni Pontificiæ.*
7 *Statuta laicorum non ſeruantur, cum tractatur de rebus Eccleſiaſticis.*
8 *Statuta laicorum an ſint ſeruanda, quando ſunt condita in patrocinium clericorum.*

1 CAuſæ † clericorum de iure Canonico decidendæ ſunt, *c. quod clericis, de foro compet.* & ideo ſtatuta laicorum non eſſe ſeruanda in foro Eccleſiaſtico, firmarunt Ioan. Andr. Compoſtellan. & Anton. de Butr. *in rubrica de conſuetudine,* Anton. de Butr. *in d. c. quod clericis, & ibi Abb. col. fin.* Alexand *in conſil. 185. viſo proceſſu, col. 1 vol. 2.* Vnde Afflict. *in conſtitutione regni, in-*
2 *cip. ſi quis in poſterum, num. 17.* dicit, quod ritus † magnæ curiæ vicariæ Neapolis non habent locum in curia Epiſcopi, & ſequitur Ioan. Anton. de Nigr. *in extrauag. vnic. de vita, & honeſt. cleric. num. 350. & ſeq.* & ratio
3 eſt, quia leges † laicorum non ligant Eccleſiaſticos, niſi fuerint expreſſe approbatæ per Papam, vel tacite receptæ, ex regula *c. 1. de noui operis nuntiat. cum ſimilib.* quod intelligas, vt dixi ſupra *caſu 19.* Ideo ſtatutum ge-
4 nerale † pœnale non extenditur contra non ſubditum, vt *c. à nobis, in 1 de ſent. excommunic. c. vt animarum, de conſtit. lib. 6. & c. cum eſſes, de teſtamen.* vbi ſtatuta laicorum imponentia pœnam ſuper inſinuatione non facta non ſeruantur in foro Eccleſiaſtico, & hanc opinionem firmant Abb. & ceteri Canoniſtæ *in c. Eccleſia ſancta Maria, de conſtit.*
5 Nam ſi ſumus in foro Canonico, & tractatur † materia ſpiritualis, vel peccatum concernens, ſicut eſt vſurarum, iuramenti, & ſimiles, tunc non ſolum in foro Epiſcopi, ſed etiam in foro ſeculari, cauſæ decidendæ ſunt ſecundum ius Canonicum, Socin. *in conſil. 77. nu. 20. vol. 1.* & de hoc habetur *in c. fin. de præſcript.* Marant. *de ordine iudic. in 3. part. num. 73.* cum aliis late per Felin. *in c. cum cauſis, num. 1. de teſtib.* & per Afflict. *in deciſ. 322.* & ibi Vrſill. Item ſi ſumus † inter ſubiectos 6
iuriſdictioni Pontificiæ debet ſeruari ius Canonicum, & non ſtatuta ciuilia, vt eſt communis opinio de qua per Foller. *in ſua pract. cenſual. in verb. iur. mod. vigorem, num. 22.* poſt Innocent. Fulgoſ. & alios, quos allegat, Marant. *in d num. 73.* Corn. *in conſil. 169. in hac conſultatione, num. 4. verſic. his non obſtantibus. vol. 3.* omnes Canoniſtæ *in d. c. Eccleſia ſancta Maria.* Item ſi ageretur de rebus † Eccleſiaſticis, non ſeruarentur ſtatuta lai- 7
corum, ſed ius Canonicum, Abb. & cæteri *in c. 1. de conſtit.* Dec. late *in 2. lect. num. 3.* Marant. *in d. 3. part. num. 76.* Nec poſſunt dicere conſuetudinem eſſe ius ciuile, *l. de quibus,* ipſamque factam eſſe etiam per clericos de populo, & ideo aliquando iudicandum eſſe iure ciuili laicorum in foro Eccleſiæ. Quia hoc negatur, non enim populus Eccleſiæ poteſt facere conſuetudinem, vel ſtatutum, vt poſt Hoſtienſ. dicit Bald. *in cap. cum omnes, in fin. de conſtit.* & ſequitur Barbat. *in additionib. ad Abb. in d. c. quod clericis, de foro compet. ſub num. 45. in addit. quæ incipit; non valerent.*

Hanc autem concluſionem non procedere, quando ſtatuta † laicorum eſſent condita in patrocinium 8
clericorum, per textum *in c. ſi in adiutorium, diſtinct. 10.* firmarunt Bald. poſt Bartol. & Oldrad. *in l. cunctos populos, C. de ſumma Trinit.* quos refert & ſequitur Baldus Peruſinus *in tract. de ſtatutis, in verb. ſtatuere ſtatutarii, num. 10.* & ego ſequor, dummodo illa ſtatuta non ſint condita per modum legis, de quo *in l. legis virtus ff de legib.* vt dixi ſupra, & notant communiter *in d. c. Eccleſia ſancta Maria.*

CASVS LI.

Statutum obligans filium ad debita patris cedentis, non comprehendere filios clericos, etiam in minoribus ordinibus conſtitutos.

SVMMARIA.

1 *Statutum obligans filios, & vxorem ad debita patris eſſe validum.*
2 *Etiamſi non ſint heredes patris.*
3 *Statutum quod pater teneatur pro delicto filii eſt validum.*
4 *Statutum quod dominus teneatur pro familia eſt validum.*
5 *Conſuetudo quod villa teneatur pro facientibus furta eſt valida.*
6 *Statuta poſſunt obligare aliquos ex ſola cauſa, ſine culpa.*
7 *Statutum obligans filios ad debita patris ceſſantis non comprehendit Eccleſiaſticos, etiam in minoribus ordinibus conſtitutos.*
8 *Statutum prædictum ex quibus probetur odioſum.*
9 *Statutum quod pater ſit obligatus pro debito filii, non comprehendit contractum factum extra territorium.*
10 *Clerici dicuntur extra territorium ſtatuentium laicorum*
11 *Statutum quando dicatur iniicere vinculum in ligatos.*

Barto-

Bartolus *in tract. repressaliarum, quaest. 1. num. 8.* dicit
1 statutum † Florentinum, quo disponitur pro mercatore fugiente teneri vxorem & liberos, esse validum, & sequitur Bald *in l. dotis, num. 4. C. de iure dot.*
2 vbi quod tenentur † filii, etiamsi non probentur heredes, vel constet, quod expresse repudiauerint hereditatem. Dec. *in consil. 359.* Alexand. *in l. saepe, num. 14. ff. de re iudic.* Straccha *in tract. de decoctorib. part. 4 num. 14. & 15.* Bald. *in l. 1. num. 8. C. ne fil. pro patre,* Ancarar. *in c. canonum statuta, col. 2. versic quaero vlterius scriptum est, de constit.* Roman. *in l. si filio, in 2. ff. soluto matrimon* cum multis aliis cumulatis per Farinac. *in tit. de delictis, &*
3 *poenis, quaest. 24. num. 159. & seq.* Nam valet † statutum, quod pater teneatur pro delicto filii, Bald. *in l. recepititia, C de constit. pec. & in l fin. §. 1. col. fin. C. de vsur. rei iudic.* & de hoc est casus *in c. 2. in versic. secundum consuetudines, de delictis puerorum, & ibi per Anton. de Butr.* de quo late
4 per Alexand. *in d. l saepe, num. 11.* Item valet † statutum, quod dominus teneatur pro familia, Bartol. *in l. 1. §. familia, ff. de publican.* Item valet statutum, quod illi de domo teneantur pro consorte, Bald. *in l sancimus, C de poenis,* Ias. *in l. si quis suo, §. legis autem, ff. de inoffic. testamen.*
5 Item valet † consuetudo, quod villa teneatur pro facientibus furta, Bald. *in l. de quibus, ff. de legib.*

Declaratur autem validitas praedictorum statutorum iusta existente causa, alias sine ipsa non valent, vt per Alexand. *in d. l. saepe, num. 13.* Nam, vt vxor & liberi teneantur pro mercatore fallito, videtur dispositum ad obuiandum fraudibus, quae possunt fieri in fallimentis, in occupandis bonis deficientium, quod facilius potest fieri per vxorem, & filios. Item, vt prudentius agant, & magis absterreantur à delictis, & sufficit
6 sola † causa, licet non interueniat culpa eius, qui tenetur ex statuto, *c. sine culpa, de reg. iur. lib 6. c. quoniam, § si vero, vt lite non contest cum aliis per Alexand. ibi.*
7 Hoc autem † statutum non comprehendere clericos, etiam in minoribus ordinibus constitutos, firmarunt Socin. *in consil 57. num. 12 vol 3.* post Alexand. quem citat *in consil. 210. & consil. seq. vol. 2.* Straccha *in d. tract. de decoctorib. part. 4. num. 15.* Negari enim non po-
8 test, huiusmodi † statutum esse odiosum, quia contra ius diuinum, quo disponitur, filius non portabit iniquitatem patris. Item contra naturalem aequitatem, *c. 1. in princ. de iniur. lib 6.* Item contra ius ciuile, vt *C. ne filius pro patre, & C. ne vxor pro marito* Sed statutum odiosum restringitur, & non extenditur vltra territorium statuentium, *c. cum dilectus, de consuetud. c. ex literis, de constit. c. vt animarum, §. 1. de constit lib 6 c. à nobis, de sentent. excommunic. l. fin. ff. de iurisdict omn. iudic.* Ancaran. *in consil 91. pro specifica, num. 1.* Alexand. *in consil. 41. visis quae subtiliter, num. 3. vol. 5.* propter quam rationem Imnol. *in consil. 80.* in casu praemisso consuluit, statu-
9 tum, † quod pater sit obligatus pro filiofamilias non existēte soluendo, quando ei peculium non apparet, non comprehendere contractus, & debita facta extra territorium statuentium, idem dixit Socin. *in l. Modestinus, ff. de exception.* propter quorum auctoritatem Dec. *in d. cons. 359.* consuluit, quod filii obligati vigore dicti statuti, non teneantur ad debita patris facta ex-
10 tra territorium statuentium, sed clerici † sunt extra territorium statuentium, ideo non possunt eos ligare, tanquam non subditos, *l. fin. ff. de tutor. & curator. datis ab his, &c.* & in his terminis dicit Alexan. *in d. consil. 211. num. 1.* & sicut expresse non possunt statuentes ligare clericos, ita nec tacite, ex reg. *l cum quid. ff. si certum petat. & l. triticum, ff. de verbor. obligat.* & ita tenent Salycet. & Fulgos. *in authent cassa, C de sacrosanct. Eccles.* Alexand. *in d. consil 210. num 8. vol. 2.* & dixi late supra *in casu 11.* Neque possunt creditores decocti iuuari contra filios clericos ex illa sententia, quod statutum † in- 11
iecit vinculum in filios ante clericatum. Quia hoc negatur, tunc enim vinculum iniecisse dicitur, quando incipit agi posse, vt diffuse scripsi supra *casu 22.* sed ante decoctionem agi non poterat contra filios; ergo vinculum tunc temporis iniecisse non dicitur, cum autem decoctus est, filii facti sunt clerici; ergo eos nullo modo comprehendit.

CASVS LII.

Statutum quod laici sint aequales clericis, etiam in iudiciis, esse contra libertatem Ecclesiae. Item priuilegia Ecclesiis concessa reuocari non posse.

SVMMARIA.

1 *Statutum quod clerici sint aequales laicis, & econtra, quomodo intelligatur.*
2 *Statutum quod clericis reddatur idem ius in foro laicorum, quod redditur laicis in foro Canonico, an sit validum.*
3 *Legis natura est, vt possit ad libitum legislatoris reuocari.*
4 *Princeps reuocando priuilegium nemini facit iniuriam.*
5 *Priuilegium sponte concessum, potest ad libitum reuocari.*
6 *Priuilegia concessa Ecclesiis per leges laicorum, an possint per nouas leges reuocari.*
7 *Priuilegiorum reuocatione quando nulla fiat iniuria.*
8 *Statuta laicorum, expressam mentionem facientia de clericis, etiamsi priuilegia concederent, non esse valida.*
9 *Statuendi potestas à iurisdictione regulatur.*
10 *Priuilegium potest concedi clericis à laicis, non per modum legis.*
11 *Statuta fauorabilia clericis non valent, nisi approbata per Papam.*
12 *Statuta fauorabilia clericis in dubio praesumuntur approbata.*
13 *Statutum Florentinum de seruanda aequalitate inter clericos, & laicos, non valere.*
14 *Statutum reuocans eleemosynam faciendam Ecclesiae non esse validum.*
15 *Priuilegium concessum Ecclesiae reuocari non posse.*
16 L. si quis curialis, C. de Episcop. & cleric. *quomodo procedat.*
17 *Priuilegia Principum aequiparantur vltimis voluntatibus.*
18 *Sine causa reuocari non possunt.*
19 *Neque per eius successorem possunt reuocari.*
20 *Priuilegium concessum non subdito, reuocari non potest.*
21 *Statuta non posse reuocare alia statuta in praeiudicium Ecclesiae.*

Statutum † quod laici sint aequales clericis, & econ- 1
tra, intelligitur de omni aequalitate, & priuilegiis, quae cadere possunt in personis eorum, vt declarat Alberic. in statuto Pergami *in tract. de statut. quaest. 164.* & ideo potest intelligi de ea aequalitate, quae in iudiciis seruatur, de qua *in l. fin. C. de fruct. & lit. expens.* Vnde

Abb. *in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ num. 24. in 1. lect. de con-*
2 *stit. & ibi Dec. num. 183.* dicunt, statutum † validum, quo cauetur, clericis reddendum esse idem ius in foro seculari, quod redditur laicis in foro Ecclesiastico, quia in effectu nullum ipsis infertur præiudicium, sed beneficia duntaxat statutorum laicorum denegantur clericis, quibus propterea nulla fit iniuria, & hanc opinionem affirmarunt Bald. *in authentic. cassa, num. 3. C. de sacrosanct. Eccles. & ibi Salycet. num. 8.* qui loquitur de statuto Florentino, quod est huiusmodi, & ibi *Fulgos. & Castrens.* Idem Bald. *in l. si quis curialis, in fin. versic. deinde noto, C. de Episcop. & cleric.* Ancaran. *in repet. c. canonum statuta, in 11. q. de constit.* & ratio potest assignari,
3 quia de natura legis † est, vt possit ad libitū concedentis, vel legislatoris reuocari, etiam sine causa, *c. conquestum, 9. quæst. 3. c. frater, 16. quæst. 1.* & ita procedit totus titulus de priuilegiis, & ad hoc facit textus *in c. 1. de constitut. lib. 6.* quem retentis his terminis, allegat pro ratione Castrens. *in consil. 287. volum. 1.* Vnde dicit Bald. *in consil. 226. Rex Romanorum, num. 6. volum. 1.* quod Imperator non potest sibi legem imponere, quo minus ad suum libitum, possit concessa reuocare per textum *in §. interim, in authent. de defensor. ciuit.* & sicut statuentes fuerunt caussa concessionis, eodem modo ipsi possunt reuocare, & sibimet sunt causa, Angel. *in l. Antiochensium, ff. de priuileg. creditor. & in l. 2. C. de quadriennii*
4 *præscript.* Ideo Princeps † non tenetur priuilegium obseruare, & illud reuocando nemini facit iniuriam, Bald. *in l. qui se patris, C. vnde liberi,* & sequitur Ias. *in con-*
5 *sil. 1. col. 7. volum. 1.* & quod priuilegium † sponte concessum possit ad libitum reuocari, affirmarunt Felyn. *in cap. quæ in Ecclesiarum, num. 68. de constitut.* Bellon. *in consil. 28. num. 9* & hanc sententiam dicit notabilem Curtius iunior *in consil. 157. num. 18. & consil. 174 num. 13. & consil. 138 num. 5.* & quia statuentes sunt causa illius iuris ciuilis, pari ratione possunt illud ius sine causa, medio alterius iuris ciuilis auferre, etiamsi agatur de graui præiudicio, vt est communis opinio, quam tenet Curtius iunior *in consil. 1. num. 18 & seq. vol 1.* Ideo dixit Fulgosius *in l. si quis curialis, C. de Episcop. & cleric.*
6 quod priuilegia † collata Ecclesiis per Principes, & generales constitutiones, possunt per eosdem concedentes contrariis constitutionibus reuocari, quia non possunt sibi legem imponere, à qua recedere non valeant, *l. si quis in principio testamenti, ff. de legat. 3.* & dicit Abb. *in d. cap. Ecclesia sanctæ, in 1. lect. num. 24. in fin.* quod per reuocationem primi statuti priuilegium inducentis, non fit iniuria clericis. Adde rationem, nam
7 quando per † reuocationem illius quod prius concessum erat, reducitur ad ius, quod prius competebat antiquitus, non potest conqueri, is qui damnum sentit ex tali reuocatione, Bald. *in c. canonum, statuta num. 22. de constitut.* gloss. *in l. si vnus, §. pactus ne peteret, in ver. quod in specie, ff. de pact.* quam refert, & sequitur in his terminis Curtius iunior *in d. consil. 1. num. 22.* & ratio finalis est, quia quando per aliquam dispositionem reuertimur ad ius commune, illa dispositio est fauorabilis iudicanda, Gozadin. *in consil. 9. num. 32. & consil. 26. num. 54.*

Ego autem considero receptissimam esse senten-
8 tiam, statuta † laicorum, vbi de clericis expressam nominationem faciunt, etiamsi priuilegia concesserint, non esse valida, hoc probat textus *in c. bene quidem, distinct. 96.* vbi expresse disponitur, quod laici, licet religiosi sint, & potentes de facultatibus Ecclesiasticis aliquid detrahere quomodolibet prohibentur, nam potestas statuendi † à iurisdictione regulatur. Ita be- 9
ne distinguit Anton. de Butr. *in cap. quod clericis, de foro compet. & ibi Abb. Immol. & alii,* Dec. *in d. cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, num. 89. & in cap. quæ in Ecclesiarum, num. 38. eodem tit.* Neuizan. *in consil. 39. num. 10.* Alexand. *in consil. 211. num. 1. in fin. vol. 2.* Surd. *in consil. 2. num. 14. vol. 1.* Nam cum statuere sit iurisdictionis, Bartol. *in l. omnes populi, num. 3. ff. de iustitia & iure,* Roman. *in consil. 218. num. 2.* & laici nullam habeāt iurisdictionem in clericos, *l. decernimus, C. de Episcop. & cleric. c. 2. vbi gloss. de foro compet.* Oldrad. *in consil. 83. c. si Imperator, distinct. 96.* non possunt expresse etiam priuilegia concedendo clericis de illis disponere per modum legis, ex regula *l. legis virtus, ff. de legib.* vt dicit Alexand. *in d. consil. 211. num. 1.* quia licet esset vtile clericis illud priuilegium, tamen est magis damnosum ratione iurisdictionis statuentium, quam sibi appropriant super clericis, in quibus non possunt.

Ergo in casu nostro, si primum statutum generaliter loquens est vtile clericis, & de eis mentionem non faciat, est validum. Idem est, si † de clericis mentio- 10
nem faciat, puta concedendo illis priuilegium, sed non per modum legis, vt dixi. Cum vero per secundum statutum, de quo tractamus, fiat de clericis specialis mentio, iubendo, vt sint æquales laicis, hoc statutum non valet, quia licet possint statutum illud reuocare, vt dixi, tamen non valet ex defectu potestatis, qua carent in nominando clericos. Addo, quod statuta, † etiam fauorabilia clericis non valent, ni- 11
si sint approbata per Papam, Mathesilan. *singul. 112.* cum aliis per Surdum *in d. consil. 2. num. 15. volum. 1. & consil. 301. num. 14 & seq. volum. 3.* sed in dubio semper censetur approbata, † quando est fauorabilis, nisi ex- 12
presse reprobetur, vel contradicat alicui canoni; ergo primum statutum erit validum, secundum vero ex eo quia continet odium clericorum, non præsumitur à Papa approbatum, & non valebit.

Effectus huius resolutionis erit, nam dum Salycet. *in d. auth. cassa, nu. 8.* vult exemplum adducere pro validitate dicti statuti, dicit, stante statuto † Florentino, 13
quod si clericus litiget in foro seculari, id consequatur contra laicum, quod consequeretur laicus contra clericum in foro Ecclesiastico. Pone, quod alio statuto cauetur, vt inuentus portare vuas de alterius vinea, domino inuito, vel ignorante, teneatur pro quolibet racemo soluere domino solidos decem, clericus non potest cogi ad solutionem dictæ pœnæ in foro Ecclesiastico, si inuentus fuerit portare vuas de vinea alicuius laici, vigore statutorum; ergo dicit Salycet. idem debet esse, si laicus inuentus fuerit portare vuas de vinea clerici, & ad hoc conueniretur in foro seculari, quia laicus conuentus posset excipere de primo statuto seruandæ æqualitatis: Nos autem dicamus, quod cum dictum statutum sit inualidum, dicta exceptio opposita contra clericos, nullo modo est admittenda: Nec opus est adducere illam regulam, *quod quisque iuris, &c.* quia, vt sæpius scripsi, non procedit contra clericos, & vide ad hoc Ioan. Andr. *in cap. quo ad agendum, de regulis iur. lib. 6.*

Secundus effectus est, quia laici non possunt reuo-
care † per statutum eleemosynam singulis annis fa- 14
ciendam Ecclesiæ per alterum prius statutum dispositam, ita firmat Bartolus *in l. priuilegia, in fin. C. de sacrosanct. Eccles.* & sequitur Geminian. *in cap. quæ in Ecclesiarum, colum. 7. versic. venio ad tertium, de constitutionibus,*

nibus, Roman. *in authent. similiter, versic nono, &c. C. ad legem Falcidiam, & in singul. 438. pone quod populus*, Ioan. Andr. *in additionib. ad Specul. at. in tit. de instrument. editione, §. nunc vero aliqua, in fin.* Felyn. *in d. cap. Ecclesia sancta Maria, num. 97. & in cap. ad Apostolicam, num. 2. de simon.* qui respondet contrariis, & Tiraquell. *de priuileg. piæ causæ, priuileg. 159.* vbi multos allegat pro vtraque parte, & nihil concludit. Tamen hæc opinio est verissima, quam tenet Decius *in d. cap. Ecclesia sancta Maria, num. 232. & 238.*

15 Et quod priuilegium † concessum Ecclesiæ reuocari non possit, firmat Lucas de Penna *in l. fin. num. 64. C. de locat. præd. ciuil. lib. 11.* vbi quod Princeps debet imitari Deum, qui nunquam reuocat beneficia collata in aliquem, sed magis cumulat liberalitatis fasciculum, *c. quantaslibet, in fin 33 quæst. 3.* & Princeps imitando Deum, non debet, nec potest priuilegium suum semel concessum, præsertim Ecclesiæ reuocare, prout loquuntur in Ecclesia iura per eum allegata, eandem firmat Innocent. *in d. cap nouit, de iudic.* pro quo Felyn. *in d. cap. ad Apostolicam, num. 1. de simonia*, dicit esse ibi casum de hoc, Ias. *in l. non amplius, §. si certum num. 14 ff. de legat. 1.* dicit, quod ista opinio in consulendo, & iudi-

16 cando est tenenda. Nec obstat *d. l.* † *si quis curialis, C. de Episcop. & cleric.* quia, vt dicit Felyn. *in d. cap. Ecclesia sancta Maria num. 97. in fin.* ibi Imperator reuocauit de facto. Nos autem dicamus, quod dictæ leges Codicis, in quantum sunt præiudiciales Ecclesiis, non censentur approbatæ per Summum Pontificem, & tanquam factæ à non habente potestatem, non valent, neq; sunt allegandæ in decisionibus causarum, Dec. *in d. c. Ecclesia sancta Maria, num....*

17 Et confirmatur, quia etsi priuilegia † Principum æquiparantur dispositionibus vltimarum voluntatum, *c. quia cunctis, de concess. prabend. c. si pluribus, de prebend. lib. 6.* Gigas *in tract. de pensionib. quæst. 27. num. 5.* Ta-

18 men sine causa † reuocari non possunt, Bald. *in l. 1. in 5. not. C. de legib.* inferens ad concessionem castri factam alicui bene merito, quod sit ei defendenda, neque auferenda, & impetratio in contrarium facta sit nulla ipso iure, per gl. *in l. si qua loca, C. de fundis & saltibus rei dominicæ, lib. 11.* quem sequitur Curt. iun. *in l. heres absens, in princ. num. 19. ff. de iudic.* post Castrens. *in d. l. 1.* qui dicit, Bald. sæpe facere mentionem de hac conclusione, quia sibi contingit in facto proprio. Idem dicit Bald. *in c. 1. in princ. de feudo sine culpa non amit.* & ad hoc est text *in auth. de referendar. in princ.* vbi proprium Principis est concessa per eum non auferre, Afflict. *in c. 1. §. similiter, num. 64. de capitan. qui cur. vend. & ibi Andreas, num. 24. in fin.* qui reprobat aduocatos fiscales contrarium sentientes, & latius Bald. *in consil. 326 Rex Romanorum, num. 6. versic. sed ego non credo, vol 1.* tenet, quod priuilegia non possunt per Principem, neque

19 per eius successorem † sine causa reuocari, quia Princeps quicquid agit sine ratione non valet, & ad hoc est gloss. fin. *in c. penult. 22. distin.* neminem posse amittere priuilegium suum sine causa, sed nullam causam potuit Ecclesia dare, propter quam esset priuanda solita eleemosyna sibi per priuilegium concessa.

20 Item confirmatur, quia priuilegium † concessum non subdito reuocari non potest, vt voluit singulariter Innocent. *in d. c. nouit*, quem sequitur Bart. *in l. qui se patris, C. vnde lib. & in l. si cum mihi. ff. de dolo*, Cardin. *in repetit. c. perpendimus, in princ. de sent. excommun.* Archidiac. *in c. quicunque, 11. quæst. 1.* Castrens. *in consil. 317. viso & examinato puncto, col. 3. versic. constat autem, vol. 1.* vbi loquitur in priuilegio immunitatis, Dec. *in consil. 286. num. 6.* Ias. *in consil. 56. nu. 2. vol. 1.* Castrens. *in l. digna vox, circa med. versic. nota pro terris Ecclesiæ, C. de legib.*

Neque obstant allegata per Boss. *in tit. de Principe, num. 176.* vbi dicit communem opinionem esse, priuilegium concessum Ecclesiæ per Principem posse reuocari per eundem, etiam ex interuallo, post acquisitionem. Quia nullus ex citatis per eum, loquitur in reuocatione priuilegii, sed tantum in † reuocatione 21
statuti: Quo casu intrat supradicta resolutio, quando priuilegium concessum est per statutum, non per modum legis, quia tunc censetur approbatũ per Papam, si reuocatur per statutum subsequẽs, specialiter mentionem faciens de clericis, non valet, tum ex defectu potestatis statuentium, tum etiam quia dicitur inductum in diminutionem iurium Ecclesiæ acquisitorum, & sic contra eius libertatem.

CASVS LIII.

Statutum quod maritus lucretur dotem, exclusis filiis primi matrimonii, non comprehendere filios Ecclesiasticos.

SVMMARIA.

1. *Statuto Florentino maritus lucratur dotem in præiudicium filiorum primi matrimonii.*
2. *Statutum Florentinum de lucro dotis an comprehendat filios Ecclesiasticos.*
3. *Statutum non extenditur extra territorium statuentium.*
4. *Statutum afficiens personas non comprehendit non subditos.*
5. *Statutum de lucro dotis dici fauorabile qui teneant.*
6. *In contrarium quod sit odiosum secundum veram opinionem.*
7. *Statutum mandans ne quis declinet iurisdictionem potestatis, non includit clericos.*
8. *Statuti generalis dispositio non trahitur ad ea, de quibus in specie non poterat disponi.*
9. *Voluntas arguitur ex defectu potestatis.*
10. *Filii Ecclesiastici possunt succedere ad bona extra territorium, non obstante statuto Florentino de lucro dotis.*
11. *Statutorum diuersitate causatur diuersum ius testandi, & succedendi.*
12. *Filii primi matrimonii capiunt bona extra territorium, non obstante statuto Florentino.*
13. *Etiamsi filii sint subditi iurisdictioni statuentium.*
14. *Etiamsi statutum esset fauorabile.*
15. *Statutum excludens à successione, dicitur excludere à legitima.*
16. *Statutum non potest excludere filios à legitima respectu bonorum extra territorium.*
17. *Statuta ad bonum publicum facta non ligant clericos postea factos.*

STatuto † Florentino maritus lucratur dotem post 1
mortem vxoris, non obstantibus filiis dictæ vxoris ex primo marito, quod est sub *rubr. 129. lib. 2.* & semper fuisse obseruatum, etiam in præiudicium filiorum primi matrimonii, testatur Decius *in consil. 19. & consil. 283.* Socin. *in consil. 52. vol. 3.* Paris. *in consil. 91. vol. 3.* Roland. *de lucro dotis, quæst. 24. & seq. & quæst. 31. & seq.* concludentes per hoc statutum correctam esse dispositionem *l. hac edictali, C. de secundis nupt.* Menoch. *consil. 4. num. 41.* Berous *quæst. 119. colum. 5.* vbi de communi opinione testatur Cephal. *consil. 299. num. 8. vol. 2.*

 & de

& de hoc statuto Florentino meminit Castrens. *in l.1. num.4. C.de inoffic.dot.* & hanc opinionem per plura firmauit Rota Florentina *decis.209.lib.17.part.2.* & ita ego consului in casu occurrenti Florentiæ, dum eram Pisis legendo ordinarie ius ciuile, defero ad purgandum peccata mea Anno 1598.

2 Sed dubitationis est, an hoc statutum † excludat filios primi matrimonii Ecclesiasticos, non subiectos iurisdictioni statuentium, Paris. *in consil.91. vol.3.* affirmat comprehendere, sed re vera ipse non dispungit articulum respectu qualitatis Ecclesiasticæ, tantum disputat de statuto disponente maritum lucrari dotem, & donationem propter nuptias, si filios non habuerit ex illo matrimonio, & concludit comprehendere filiam monialem, cuius allegationes duntaxat respiciunt, an comprehendat filios primi matrimonii simpliciter loquendo. Nos igitur hanc Ecclesiasticam qualitatem considerantes, dicimus statutum huiusmodi nullo modo excludere filios Ecclesiasticos primi matrimonii à successione matris secundo nubentis.

3 Est enim opinio receptissima, vt statutum † non extendatur extra territorium statuentium, Bartol. *in l.1.num.32.in fin. C.de summa Trinit. l.fin.ff.de iurisdict.om. iudic. & ibi Dec. num.3.* Cagnol. *num.21.* Dec. *consil.276. num.4. & consil.314. in 2.dub. & consil.457.num.4.* Crauetta *consil.30. num.3.* Rub. *consil.45. col.1. & consil.17. in fin.* Gozadin. *consil.35. num.9. & consil.49. num.6. & seq.* Tiraquell. *de retract. consanguin. §.1. gloss.1. & in tract. de iure primogenit. quæst.46.* Brunus *in tract. de statuto exclusiuo fœminarum, artic. 8. quæst. 25. & quæst. 26.* & ista est communis opinio, de qua per Viuium inter communes, *in verb. statutum excludens fœminas,* & ita fuit pluries decisum, Caccheran. *decis. Pedemontana 100. in fin.* Puteus *in decis. Romana 351. part.1.* Item quia hoc sta-
4 tutum † afficit personas, intendit enim præiudicare filiis, quod fieri non potest aduersus non subditos, Bart. *in d.l.1.num.42.C.de summa Trinit.* Alexand. *in consil.44. videtur prima facie, vol.4.* Ancaran. *in consil.169. visis puncto, & statuto, prope fin. versic. & maxime hoc verum,* Brun. *in d. tract. de statuto exclusiuo fœminarum, artic.6. in 1. quæst. col.2. versic. sin autem verba concipiantur in personam,* Dec. *in d. consil.276. col.fin. versic. secundo ad dictum statutum* Immola *in c. quod clericus, de foro compet.* concludit statutum non comprehendere forensem non subditum, quando respicit personam.

5 Et licet hoc statutum † dicatur fauorabile, vt per Roland. *de lucro dotis, quæst.24. num.7.* quia inductum fauore matrimonii, vt viduæ facilius viros reperire possent, quod respicit publicam vtilitatem, vt per Bald. *in consil.495. num.4. versic. item quia, & in fin. vol.5.* vbi dicit, non obstare, si dicatur hoc statutum continere quandam iniquitatem, quia excludit filios primi matrimonii, quia ipse respondit, concedēdo hoc statutū non esse æquum, sed esse bonum secundū situm generatiuæ, id est, appetitiuæ regionis: Tamē hæc vtilitas non est publica primario, sed secundario, Bartol. *in l.1. §.huius studii, in 2. opposit. ff. de iustitia & iur. & in l.1. in 4. opposit. versic. exemplum, ff. soluto matrimon. & in l. ambitiosa, colum.6. versic. sed pone quæro, ff. de decret. ab ordine faciend. & in l.2. ff. ad municipal.* Ergo cum princi-
6 paliter † sit odiosum, auferens filiis successionem maternam, contra *l. maximum vitium, C. de liberis præterit.* & contra dispositionem *l. hac edictali, C. de secundis nuptiis,* quæ fundata est in iure naturæ, vt scripsi consulendo, & iuris communis correctorium, stricte est interpretandum, Paris. *consil.56.nu.6.vol.2.* vt non comprehendat, nisi casus expressos, *l. præcipimus, C. de appellat. l. sancimus, C. de testam. c. cupientes, § quod si per viginti, & ibi gloss. & Dd. de elect.* Bart. & alii *in l. si vero, § de viro, ff. sol. matrim.* nec comprehendat eos filios, de quibus in specie disponere non poterant, Bart. *in l. si quis sub conditione, in fin. ff. de condit. instit.* dicit, quod statutum † mandans, ne quis declinet iurisdictionem po- 7
testatis, non includit clericos, idem dixit Ioan. Monachus *in c.2. de constit. lib. 6.* generalis enim statuti † dis- 8
positio non trahitur ad ea, quæ fieri non possunt in specie, Dec. *in c. Ecclesia sanctæ Mariæ, num.50. de constit.* Crot. *in §. diui, num.80. de legat.1.* & generalis dispositio non comprehendit ea, quæ specialiter non venirent, *l. obligatione generali, ff. de pignorib.* & ex defectu † pote- 9
statis, arguimus voluntatem, *l. Lucius, §. penult. ff. ad municip. c. à nobis, de sentent. excommun.* nemo enim videtur apponere manum ad sibi illicita, & impossibilia, *l. miles, §. eam, vbi Angel. ff. de adulter.* Ancaran. *in repetit. c.1. num. 29. de constitut.* Stricte igitur intelligendo statutum odiosum, non possunt comprehendi filii Ecclesiastici, de quibus in specie statuentes disponere non poterant.

Sed vt iste casus diffusius explicetur, describamus duos articulos.

Primus articulus est, quando mulier secundo nubens † habet bona dotalia existentia extra territo- 10
rium statuētium, tunc filii primi matrimonii, etiamsi nō sint Ecclesiastici, possunt succedere ad dicta bona, non obstante prædicto statuto, Bald. *in l. si arrogator, num.27. versic. & facit ad plures quæstiones, ff. de adoptionibus,* vbi loquens de bonis dispositis per statutum, dicit, seruari ex diuersitate patriæ, diuersitatem statutorum, & quodlibet in suo territorio præualet, & ibi diffuse Ias. *num.42. & 48. & 50.* Idem Bald. *in consil.19. factum, prope fin. versic. soluendo igitur propositam, & consil.439. super primo, circa finem, versic. tamen consideratis omnibus, vol.3.* Corn. *in consil.85 prima dubia, num.9. vol.3.* dicit ex diuersitate statutorum † causari diuersum ius 11
testandi, & successionis, quæ dicitur anomala, in qua non habet locum regula: Neminem posse decedere pro parte testatum, & pro parte intestatum, & *in consil.202. circa præsentem, col.4. versic. nihilominus, vol.2.* Alexand. *consil.41. num.7. versic. nisi, vol. 5. & consil. 19. circa primum, num. 7. versic. & ista, vol. 6. & consil. 155. viso titulo, num. 4. versic. & saltem, volum. 7.* vbi addentes testantur de tali obseruantia, late Gozadin. *in consil.49.* Brun. *in d. tract. de statuto exclusiuo fœmin. artic. 8. quæstione 25. num. 119. & num. 130. versic. quicquid autem sit,* quem sequitur Phanuccius *in tract. de lucro dotis, gloss. 9. num.36.*

Cum ergo bona diuersorum locorum habeant diuersa iura successionis, sequitur, vt filii † primi matri- 12
monii capiant bona extra territorium statuentium, & maritus cætera existentia in eorum territorio: & hæc conclusio procedit, etiamsi statuentes expresse disposuerint de dictis bonis extra eorum ditionem existentibus, & ille, qui vellet succedere, † esset sub- 13
ditus dictis statuentibus, quia nihilominus statutum non comprehendit dicta bona, vt concludit Rubeus *in consil. 71. in fin.* & post Alexand. Socin. & alios quos refert, testatur esse communem opinionem Paris. *consil. 84. num. 42. & seq. volum. 1. & consil. 68. num. 8. volum. 2.* vbi loquitur, non obstante, quod † statutum 14
esset fauorabile pro familia, & Ruyn. *in consil. 48. volum. 3.* qui respondet rationi Calderini *in consil. 34. num. 2.*

num.2.& 3.de testament. quicquid dixerit Puteus *in consil.vnic. num.112. post consilia Oddi Perusini,* tanto magis, si ille, qui vult succedere, nō esset subditus ditioni statuentium, puta quia esset Ecclesiasticus, de quo per Cephal. *in consil.161.num.11.vol.2.*

15 Nam cum statutum † excludens à successione dicatur excludere à legitima, Dec. *in consil 525.* Alexand. *in consil. 41. vol. 1.* quia legitima debetur respectu successionis ab intestato, *authent. nouissima, C. de inoffic. testament.* Alexand. *consil. 65. vol. 4.* Cuman. *in consil.188.* vbi dicit, quod contraria opinio Salycet. communiter reprobatur, & post plurimos quos allegat Bott. *in consil.9. num.9.* testatur de magis communi, & late per Turret. *in consil. 5. per tot.* non videtur conueniens filios primi matrimonii esse exclusos per statutum à
16 legitima, † etiam respectu bonorum alibi sitorum, cum statuta sint taliter restringenda, vt quanto minus lædant ius commune, Caccialup. *in l. omnes populi, nu.103.* Laurus de Palatio *in tract. de success. mascul. exclus. fœmin. super §. cæterum, Institut. de heredit. quæ ab intestato deferunt. in 2. part. num. 44* Decius *in consil. 484. num. 9.* Socin. *in consil. 252. in fin. versic. secundo respondeo, volum. 2.* Ruynus *in consil. 28. num. 5. volum. 3.* Brunus *in d. tract. de statuto exclusiuo fœminarum, artic. 13. quæst. 4. colum. 1. versic. & iccirco bene dixit,* Parisius *consilio 59. volumine 3.*

Secundus articulus est, filii Ecclesiastici primi matrimonii, non excluduntur per dictum statutum à successione matris, per illius secundum maritum, & hic patet, tum ex generalibus dictis in principio hu-
17 ius casus, tum etiam quia statuta † ad bonum publicum facta, non ligant clericos postea factos, Aretin. *in cap. quod clericis, in fin. de foro compet.* Salycet. *in authent. cassa, num. 14. C. de sacrosanct. Eccles.* qui dicit, ita fuisse determinatum per valentissimos viros, & hæc opinio fuit recepta in tribunalibus, vt per Capyc. *decis. 98.* & Franch. *decis. 411.* qui decidunt in casu consuetudinis Neapolitanæ prohibentis testari de bonis antiquis ante clericatum, vt non comprehendat clericos, Sard. *decis. 20.* & scripsi late de hoc supra *in cas. 4.* Tunc enim filii Ecclesiastici dicuntur excludi, quādo venit casus successionis, & non ante, vt ibi dixi *per l. si cognatis, ff. de rebus dubiis,* sed eo tempore non sunt subditi ditioni laicorum; ergo, &c. propter quam rationem conclusi *in casu 5.* quod statutum excludens fœminas propter masculos, non comprehendat moniales, ex quorum casuum resolutionibus, apparebit resolutio præsentis articuli.

CASVS LIV.

Statutum laicorum, quo funebris pompa Ecclesiæ imminuatur, atque clericorum, vel cereorum numerus restringatur, non valere.

SVMMARIA.

1. *Statutum laicorum disponens de mortuariis est contra iurisdictionem Ecclesiæ.*
2. *Statutum disponens de impensis quæ fiunt in mortuariis ad solatium animæ defunctorum non valere.*
3. *Prælati successor tenetur soluere expensas pro mortuario prædecessoris.*
4. *Sumptus funerum olim fecisse Ecclesiam Constantinopolitanam.*
5. *Expensæ funerum ad pompam viuorum possunt taxari per statutum laicorum.*
6. L. & si quis, §. equini, ff. de relig. & sumpt. funer. *quomodo intelligatur.*
7. *Sumptus funerum ad solatium viuorum, non debent solui à Prælato Ecclesiæ.*
8. *Dispositio testatoris quod eius cadauer sepeliatur cum cantu & alacritate, an valeat.*

STatutum † laicorum disponens de mortuariis esse 1
contra iurisdictionem Ecclesiæ, dicit textus *in cap. fin. de rebus Ecclesiæ non alienand. in versic. sed etiam de mortuariis, nec non de aliis, quæ iuri spirituali annexa sunt,* propterea huiusmodi statutum non valere, concludit Decius *in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, num.196. de constitut.* Roman *singul.358. reuerendissimus dominus,* & quod sit ius spirituale, super quo committitur simonia, probat Ægidius Bellamera *in tract. de permutatione beneficiorum part.2. quæst.3. num.3.* Ideo laici non possunt se intromittere: vt autem hic casus clarius innotescat, explico per duos articulos.

Primus articulus est, statutum prædictum si dispo-
nat † de impensis, quæ fiunt in remedium, siue sola- 2
tium animæ defuncti, vt sunt impensæ, quæ fiunt circa clericos confluentes ad associandum cadauer, & orandum pro eius anima in officio sepulturæ, vel circa cereos, & cruces, & similia, & tunc statutum non valet, ita dicit Abb. *in d. cap fin. num.5. de rebus Ecclesiæ non alienandis, & in consil.26. quidam officiales, & consil.63. part.1. & in quæst 3. incip. Sempronius clericus, colum. 2.* & sic intelliguntur omnes præcitati Dd. & ipse text. *in d. cap. fin.*

Hinc est, quod Prælato † Ecclesiæ defuncto, suc- 3
cessor tenetur ad huiusmodi impensas, quia concernunt spiritualia, à quibus nullus Prælatus excusatur, Rodoanus *in tract. de rebus Ecclesiæ non alienandis, quæstione 5. in §. & Prælatus successor, num.5.* Abbas *in d. quæstione 3. in 1. dubio,* Benedictus Canofil s *in repetitione extrauagantis; ambitiosæ, in tit. de rebus Ecclesiæ non alienandis, in 2 suo tract. in tit de sepulturis,* & ita est casus decisus vt per Capyc. *decis. 84.* Idem Abbas *in cap. vt prætеritæ, colum. penult. versic. & ex prædictis, de electione,* & Decius *in consil.157. num.1.* scribens in funere Cardinalis Triuultii, &c. Ioannes Baptista Asinius *in l. funeris impensam, num.4. ff. de religiosis, & sumpt. funerum,* & pro hoc facit, olim in ciuitate Constantinopolitana hu-
iusmodi funerum sumptus † fecisse Ecclesiam, cui 4
ob id oneris Constantinum, & Anastasium Imperatores mille, & centum officinas donasse, vt ex eorum redditu funerum sumptus faceret, & feretra suppeditaret, vespillonibus, & lecticariis mercedes solueret, iis nempe qui mortuos efferunt, & sepeliunt, vt habetur *in Nouel.43. de officio Eccles. Constantinopolitan. & 59.* vbi Iacobus Cuiacius *de sumpt. funer.* explicat.

Secundus articulus est, † impensæ funerum, quæ 5
fiunt ad pompam viuorum, vt sunt apparatus, constructio sepulturæ, pretiosa exequiorum pompa, videlicet quod multi induantur vestibus luctuosis, & similibus, vel quod fiant illæ amplæ cultrices sericæ, vel aureæ, quæ fiunt Neapoli in funere cuiuslibet defuncti nobilis, & postea deseruiunt pro ornamentis capellarum, seu sepulcrorum ipsius defuncti, bene possunt taxari, & restringi per statutum, hanc opinionem firmat Abbas *in d. cap. fin. num.6. de rebus Ecclesiæ non alienandis, & in d. quæst.3. in 1. dub.* Ioannes Fran-

ciscus Pauin. *in tract. de officio & potestate Capituli sede vacante, in 2. part. princip. quæst. 8. num. 28.* Petrus de Vbaldis *in tract. de canonica Episcopali, & parrochiali, cap. 13. canonicæ parrochialis*, & ratio est, quia huiusmodi pompæ, magis sunt viuorum solatia, quam mortuorum suffragia, vt habetur in Diuo Augustino *in lib. de cura pro mortuis, cap. 2. & cap. 18.* & per Diuum Thomam *in 4. libro sententiarum, distinctione 45. quæstione 2.* Summa Tabien. *in tit. de excommunicatione, casu 20.*

Et quod huiusmodi impensæ funerum factæ ad solatium viuorum, & sic temporaliter possint taxari per statuta laicorum, inducitur. Nam vt ait Cicero *in 2. lib. de legibus*, ex lege Solonis ab initio fuerunt taxatæ istæ funerum impensæ: Postea lege duodecim tabularum idem dispositum est: *Ne facito rogum, ascia ne polito, mulieres genas ne radunto, neue lessum funeris ergo habento.* Nec enim laudabilia sunt, & locupletibus fere cum plebe communia, & à natura procedit, vt in morte tollatur discrimen fortunæ. Post legem duodecim tabularum iterum ad easdem immensas effusiones res redacta est. & iure ciuili dispositum est, maiorem esse debere funeris impensam in nobili viro, quam in ignobili, propter ætatis dignitatem,
6 *l. & si quis*, † *§. equini, ff. de religios. & sumptibus funer.* quem textum ita intelligit Alexand. *in l. ex facto, § si quis rogatus, ff. ad Trebellian.* & Bonus de Curtili *in tract. de nobilitate, part. 5. num. 82.* quo fit, vt per diuersa statuta funerum sumptus, in diuersis ciuitatibus fuerunt restricti, ne videlicet fierent tot apparatus equorum, signorum vestiumque diuersarum, aut etiam conuiuarum, de quibus habetur per Afinium *in l. si quis sepulcrum, § sumptus funeris, in pluribus numeris, ff. de religiosis, & sumptib. funer.* Et hanc limitationem fieri posse non est dubitandum, cum de temporali tractetur negotio, atque reducendo funera ad statum naturæ, vt in morte tollatur omne discrimen fortunæ.

7 Confirmari potest, quia huiusmodi † sumptus cum fiunt temporaliter facti, ad solatium viuorum, vt dixi, non debent solui à Prælato successore in Ecclesia, sed ab herede defuncti, vt est decisum per Capycium *in dicta decis. 84.* & scribunt Rodoanus *in dicta quæstione 5. §. & Prælatus, num. 5.* Ioannes Franciscus Pauin. *in dicta quæstione 8. num. 2.* Cardinal. qui ita pluries consuluit per textum *in cap. bona, in 2 de elect.* Calderinus *in consil. 1. & consil 2. in tit. de solutionibus*, &
8 ad hanc confirmationem facit dispositio † illius, qui ordinauit eius cadauer tumulari debere cum cantu, & alacritate, rubeis vestimentis, ex quo fuit iudicatum illum fuisse dementem, de quo per Alexand. *in l. 1. in princip. num. 19. ff. de verborum obligationib.* & Castrensis *in l. non oportet, num. 2. C. de his quibus vt indign.* Tamen Mantic. *de coniectur. lib. 2. tit. 5. num. 9.* dicit, non posse præsumi illum fuisse dementem, ex quo erat Doctor: & à nobis adducuntur ad firmandum, quod dispositio super huiusmodi impensis funerum temporalis est, propterea per laicos iure possent moderari.

CASVS LV.

Statutum negans audientiam non subdito, nisi præstet fideiussionem, non comprehendit Ecclesiasticos actores coram iudice seculari.

SVMMARIA.

1 *Ecclesiastici, strictius dicuntur non subditi, quam forenses.*
2 *Statutum Lucæ negans audientiam non subdito, nisi præstiterit fideiussionem, comprehendere clericos, qui teneant, & num. 16.*
3 *Contrarium est verius.*
4 *Statuta facere pertinet ad iurisdictionem.*
5 *Paria sunt ligari statuto, & ad forum trahere.*
6 *Statutum deteriorem faciens conditionem clericorum, quam sit de iure communi, est contra libertatem Ecclesiæ, & num. 8.*
7 *Statutum auferens priuilegium, quod est commune omnibus, non valere.*
9 *Statuentes quod non possunt expresse contra clericos, nec possunt tacite.*
10 *Statutum laicorum non potest priuilegium auferre, quod competit clericis ex eodem statuto.*
11 *Statuti reuocatio non valet in præiudicium clericorum, sine approbatione Papæ.*
12 *Processus factus ab Ecclesiasticis coram laico, etiam non præstita fideiussione ordinata à statuto, valet.*
13 *Statutum recipit interpretationem de iure communi.*
14 *Etiamsi corrigat ius commune, & quomodo.*
15 *Fideiussionem præstare obligatus, non tenetur, nisi fuerit ipsa petita.*
17 *Statutum, quod bannitus non audiatur, facit processum nullum, etiamsi non fuerit opposita exceptio statuti.*
18 *Processus factus contra formam legis, est nullus.*
19 *Conditio licet debeat impleri, quamprimum potest, tamen debet peti implementum.*
20 *Statutum negans audientiam forensi, nisi præstita fideiussione, intelligitur si petita fuerit.*
21 *Acta facta absque fideiussione ab eo, qui satisdare debebat, valent, nisi petita fuerit.*
22 *Exceptio dilatoria, debet à principio opponi.*
23 *Bannitus auditur, non obstante statuto, nisi fuerit oppositum.*
24 *Vel exceptio banni sit notoria.*
25 *Exceptio fideiussionis præstandæ censetur reiecta per processum ad vlteriora.*
26 *Exceptiones peremptoriæ debent statim terminari.*
27 *Alias censetur reiecta per processum ad vlteriora.*
28 *Iudex dicitur cognoscere super exceptione, quando super ea auditis partibus ad vlteriora procedit.*
29 *Etiamsi eadem die interloquatur.*

Statutum Lucæ *libro 1. cap. 145.* denegat audientiam non subdito: Nisi præstiterit fideiussionem; & cum Ecclesiastici † strictius dicantur non subditi, 1
quam ipsi laici forenses, vt dixit Signorol. *in consil. 21. statuta ciuitatis*, quia ipsi etiamsi volunt, non possunt consentire in laicum, *cap. si diligenti, de foro competenti.* Ideo Decius *in cap. Ecclesia sancta Maria, num. 223. & seq. de constitutionibus*, dixit, dictum statutum comprehendere clericos, & *in consil. 275.* in causa Lucæ † con- 2
suluit idem, & ita reperio fuisse decisum per Rotam Lucensem inter decisiones nouissimas Camilli Lepidi, & aliorum, *decisione 43.* Ego autem in resolutione istius casus Ecclesiastici constituo tres articulos.

Primus articulus est: Statutum † huiusmodi nul- 3
lo modo comprehendere clericos. Quia si statutum denegaret audientiam clericis, expresse non valeret, ita

ita dicit Decius *in consil.275 num.2. versic. & sic licet absolute non valeret statutum per quod audientia clericis denegatur, &c.* Item ex alia causa, quia expresse de clericis faceret mentionem. Decius *in d. c. Ecclesia sancta Maria, num.197. & distinct.96. in summa, &c.* bene quidem.

4 Nam cum, vt sæpius dixi, statuere † sit iurisdictionis, Bartolus *in l.omnes populi, num.3. ff. de iustitia & iure*, & laici nullam habent in clericos iurisdictionem, *l. decernimus, C.de Episcop. & cleric.c.2. & ibi gloss. de foro compet.* Innocent. *in c. significantibus, de offic.deleg* vbi quod clerici sunt exempti à iurisdictione Imperatoris, & dicit textus *in c.si Imperator, distinct.96.* & sicut Princeps secularis non potest iudicare clericos, *c.at si clerici de iu-*

5 *dic.* ita non potest statuto astringere, quia à pari † procedunt ligare aliquem statuto, & ad forum trahere, Innocent. *in rubr.de consuetud.* Archidiac. *in c. quo iure, distinct. 9.* Dec. *in d.c. Ecclesia sancta Mariæ, num.6.* Item quia auferret competentia clericis de iure communi.

6 Quo casu statutum † faciens deteriorem conditionem clericorum, quam sit de iure communi, dicitur esse contra libertatem Ecclesiasticam, *auth. cassa, & irrita, C. de sacros. Eccles.* vbi dicitur esse contra Ecclesiasticam libertatem, quod fit contra canonicas, & temporales sanctiones, & Inocent. *in c. nouerit, de sent. ex-*

7 *commun.* dicit, non valere statutum † auferens priuilegium, quod est commune omnibus, Alexan. *in consil.210. num.11. vol.2. versic roborantur*, dicit non solum lædi Ecclesiasticam libertatem, quando tollitur priuilegium competens clericis, sed etiam quando id denegatur, quod à iure communi conceditur; & subdit, & si non possit dici contra libertatem Ecclesiæ, quo ad incurrendam pœnam *d. c. nouerit*, tamen negari non potest, quod nullo modo sunt seruanda contra clericos, contra quos statuentes nullam habent iurisdictionem, & statuta non ligant extra territorium statuentium, *c vt animarum, de constit. lib.6. l fin. ff. de iurisd. omn. iudic.* & difficilius tollitur, quod competit de

8 iure communi, † quam quod de iure speciali, *l. eius militis, §. militia missus, ff. de milit testam.* Felin. *in d.c. Ecclesia sancta Maria, num.42. & ibi Dec. num. 3.* post Anton. de Butr. dicit, magis dici contra libertatem Ecclesiasticam, si tollantur, quę iuris communis beneficio competunt, quam si competant ex priuilegio.

9 Ergo si statuentes † non possent expresse hoc statutum facere contra clericos, neque dicuntur posse tacite, quia in dubio nemo videtur in sua dispositione voluisse comprehendere eos, de quibus expresse disponere non potest, *c à nobis, de sent. excommun. l Lucius, § penult. ff ad municip.* & statutum recipit semper interpretationem à potestate statuentis, Bart. *in l. si quis sub conditione, in fin. ff. de condit & demonst* Ioan. Monach. *in c.2. de constit. lib.6.* Dec. *in d.c. Ecclesia sancta Maria nu. 50.* Crot. *in l. filiusfamilias, §. diui, nu. 80. de legat.1.* & generalis dispositio non comprehendit ea, quæ specialiter non venirent, *l. obligatione generali, ff. de pign. cum simil.*

10 Nec valet, quod dicit Dec. *in d. consil. 275. n.2. vers. & ideo debet valere quantum † ad denegandum audientiam in beneficio statuti, de quo agitur, &c.* Primo, quia conclusimus supra *in casu 52.* statutum laicorum non posse auferre beneficium competens clericis etiam ex eodem statuto; quia aut exprese de eis faceret mētionem, & nō valet; aut generaliter aufert certo generi personarum, & ex defectu potestatis, nec comprehenduntur, nec intelliguntur tacite comprehensi. Item quia si illud beneficium clericis fuisset concessum expresse, & nō per modum legis, vt dicit Alex. *in d. consil. 211. nu.2. vol.2.* valeret & in dubio censeretur approbatū à Papa, quatenus non ostenderetur reprobatum, Abb. *in d. c. Ecclesia sancta Maria, num 9.* sed reuocatio † istius benefi- 11
cii fieri non posset sine approbatione Papæ, quia statuta laicorum non ligant clericos sine dicta approbatione, Matthesil. *sing.112.* Denique quia Dec. *in d. nu 2.* expresse sibi contradicit. Primū dicit statutū denegās audientiā clericis nō valere, deinde dicit valere in hoc, vt denegetur audientia quo ad beneficium statuti, sed beneficiū dicti statuti consistit in hoc, vt actores possint audiri coram iudice seculari, nec de alio loquitur; ergo expressa videtur contradictio, & propterea sibi non credendum, Alexand. *in consil. 185. num. 32. versic. non obstat, volum. 7.* Ias. *in consil. 89. colum. penult. volum.3.*

Secundus articulus est: processum † factum per 12
Ecclesiasticos actores coram iudice seculari, vbi viget tale statutum, esse validum etiamsi fideiussio præstita non fuit, neque opposita per laicum conuentum fideiussionis exceptio. Quia statutum † recipit inter- 13
pretationem de iure communi, *l. si serui vestri, C. de noxal. & ibi Bart* gloss. fin. *in l. fin. §. in computatione, C. de iure delib.* vbi Bald. & cæteri *c. ad audientiam, de cleric. non resid.* gloss. *in c. contra eum, de reg. iur. lib 6.* gloss. *in l veterib. ff. de pact.* Bartol. *in l. omnes populi, in 6. quæst.* Felyn. *in cap. ex literis, num. 4. & ibi Abb. num. 5. de constitutionib.* etiam † si est contra ius commune, tamen in quan- 14
tum fieri potest, secundum illud debet interpretari, Alexand. *in l. inter cætera, num.5. de liber. & posthum* Roland *in consil.72. nu.33. volum.3.* Zanch. late *in consil 169. num 8. inter consil. vlt. volunt vol.1.* Curt. iun. qui te statuit de communi *in consil.7 num. 8.* quod intelligo solum excepto eo, in quo expresse corrigit, *c. dilectus, de fide instrument.* glossa, & Doctores *in d l. si serui vestri*, Gozadin. *in consil.19. num. 16.* Ruyn. *in consil. 29. num. 5. & consil 32. num 11. & consil.38. num.6. volum.3.* & ideo recipit omnes declarationes datas de iure communi ipsi iuri communi in illa materia, Antonius de Butrio *in consilio 9. viso, in 3. dubio*, Decius *in consilio 484.*

Sed de iure communi specialiter dispositum est in materia præstandæ fideiussionis, † vt qui ad illam te- 15
netur, cogi non possit, nisi petatur, *l. peto, §. fratre, de legat. 2. in versic. si cautio non fuerit postulata, & l.2. §. quod ait prætor, ff. quorum legatorum, in versic. non ergo offerre debet satisdationem, sed petenti moram non facere, & l. 1. §. non exigit ff vt in poss. ff. legat. in versic quare si non fuerit, qui interpellet.* Item gloss. fin. *in l. vniuersa, C. de precibus Imperat. offerend.* dum dicit textus, impetrans rescriptum vti non potest, nisi præstet fideiussionem, exponit, tenetur ad hoc, si postuletur, aliter actus facti valent. Plura similia huius generis, actus videlicet factus præter illud quod fieri debebat ab agente valere, quando interpellatus non fuerit, congerunt Felyn. *in cap. si autem, de rescript.* Marsil. *in l. vnius, §. cogniturum, colum. 2. & 3. ff. de quæstionibus*, & Ias. *in dicta l. vniuersa*, qui etiam iuris Canonici similia congerit.

Sed quia ex resolutione contrariorum veritas magis elucescit, ideo videamus per quas rationes motus fuerit Decius † ad consulendum contrarium *in d. con-* 16
sil. 275. in 2. dub. & cur Rota Lucensis *in d. decis. 43.* sequuta fuerit Decium, qui *in d. consil. 275. num.2. versic. & Immola, in l.1. § sublata, ff. ad Trebellian. & ibi Alexand.* dicit, istam esse magis communem opinionem. Vnde postea Dec. concludit, & cum ista sit communis,

ab ea

ab ea non est recedendum. Sed rogo, aduertite Iudices rem tam magni præiudicii in Ecclesiasticos, legatis obsecro Alexand. *in d. § sublata, in versic. vt quia statutum dicat, bannitus,* † *non audiatur, seu ius non reddatur,* nam tunc ipso iure, absque quòd opponatur exceptio aliqua, processus erit nullus, & ad hoc allegat Ioan. Andr. *in additionib. ad Speculat. in tit. de sententia, §. iuxta, num. 5. in additione, quæ incip. est sciendum*, vbi quærit de statuto, quod bannitus non audiatur, vel ei ius non reddatur, & concludit, quod etiamsi non fuerit opposita exceptio, processus factus est nullus,
18 quia † contra formam legis, & hanc dicit esse magis communem opinionem. Sed hic non est casus noster, quia statutum Lucæ dicit, forensem non audiri, nisi præstita fideiussione, vnde aliud est tollere actionem, & impedire, ne nascatur, & hæc est illa magis communis, quæ procedit in bannito: aliud est impedire exercitium actionis iam natæ, & hoc facit statutum Lucæ, dum dicit, non audiatur, nisi præstiterit fideiussionem, non ergo impedit natiuitatem ipsius, quam præsupponit esse productam, per dictionem *Nisi*, ex regula, quod priuatio præsupponit habitum, *l. decem. ff. de verborum obligationib.* sed vult impediri eius exercitium, quousque fuerit fideiussio præstita, quo casu non loquitur dicta communis, & succedit regula, difficilius tolluntur nata, quam nascenda, vt in his terminis dicit Cumanus *in d. l. 1. § sublata*, per regulam *l. patre furioso, ff. de his, qui sunt sui vel alieni iuris.* Nec obstat, quod dicit Ripa *in d. §. sublata, num. 4. versic. item dicebam*, vbi, quod hic *versic. nisi præstiterit fideiussionem*, est de forma, quia inducit conditionem, quo casu debet offerri, etiamsi non petatur. Quia Aretinus *in consil. 94. consideratis, colum. 4.*
19 *versic. tertio sicut*, dicit, licet conditio † debeat impleri quam primum potest; tamen debet procedere interpellatio partis, cui mora prodesset, & plura ad hæc allegat, & sequitur Marsilius *in dicto §. cogniturum, num. 11.*

Pro confirmatione istius resolutionis allego verba Doctorum circa hunc articulum dicentium sta-
20 tutum huiusmodi, † forensem non esse audiendum, nisi præstita fideiussione, intelligendum esse, si petita fuerit ipsa fideiussio, alias acta valent. Ex quo licebit intelligere, quantum differat hoc statutum ab altero simpliciter loquente de bannito non audiendo. Paulus de Castro *in l. vniuersa, num. 6. C. de precibus Im-*
21 *perator. offer.* quærit de statuto, quando forensis † agit contra ciuem, teneatur præstare fideiussionem, alias processus non valet, & concludit processum valere, nisi fuerit petita fideiussio. Ias. *in d. l. vniuersa, num. 2.* dicit, quando lex, vel statutum requirit, quod præstetur fideiussio, alias actus non valeat, debet intelligi, si petatur à parte, prout ipse declarat de statuto Patauino, quod dicit esse huiusmodi, & refert hanc opinionem tenere Alexand. *in consil. 210. volum. 2.* & Aretin. *in consil. 137.* vbi etiam dicit, istam esse exceptio-
22 nem † dilatoriam, quæ si à principio non fuit opposita, non potest vlterius opponi. Eandem tenent Marsil. *in d. cto §. cogniturum*, & Felyn. *in d. cap. si autem*, & pro hac confirmatione faciunt doctrinæ grauissimorum virorum, dicentium hanc opinionem pro-
23 cedere etiam in statuto loquente de bannito, † vt non audiatur, qui tamen potest audiri, nisi opponatur, Bartol. *in l. eleganter, § si quis post, ff. de condict. indeb.* Angel. *in l. venditioni, num. 2. C. de vsucapion. pro emptor.* & hanc eandē tenet Io. Andr. *in c. statutum, de rescript. lib. 6. in glossa in ver. nec audiantur*, prout refert, & sequitur Ang. sibi. Sed possunt intelligi, quando exceptio † banni non est notoria iudici, vt tunc debeat 24
opponi, alias processus factus valet, ita declarat Baldus *in l. non dubium, num. 30. versic. & ideo dico, aut quis non debet audiri. & hoc liquet iudici, C. de leg. bus*, eodem modo declarat Ioannes Andr. *in additionib ad Speculat. in d. add. t. est sciendum, in versic. aut quia exceptionem non habuit pro probata*, & ita illa magis communis, in qua se fundarunt Decius & Rota Lucensis, procedunt solum de statuto non audiendi bannitum, quando notorie constat, illum esse bannitum, ergo si ad excludendum bannitum non notorium debet opponi exceptio, multo magis in casu statuti, de quo tractamus, alias processus factus tenet.

Tertius articulus est: Si clericus egerit contra laicum in foro Lucensi, & sibi per laicum opposita fuerit exceptio † fideiussionis præstandæ per proces- 25
sum ad vlteriora censeri reiectam. Nec iste articulus contradicit superiori proxime præcedenti: Ibi enim tractauimus processum aliter factum esse validum, ea ratione, quia peti debebat, Doctores autem allegati loquuntur simpliciter de forensi, nec aliquis ex eis loquitur de clericis: sed isti dicto statuto non ligantur, vt conclusimus *in primo articulo*. Ergo quando dicta fideiussio à clerico actore peteretur, per processum ad vlteriora, reiecta censenda est. Hæc enim exceptio impedit litis ingressum, ideo sicut cæteræ debent † statim terminari, ne sequatur lis, 26
Afflict. *decis. 63.* Nec est reseruanda ad merita, sed in primis discutienda, Puteus *decis. 243 num. 2 part 3.* ergo si ea non obstante, iudex ad vlteriora † processe- 27
rit, dicitur cognita, & tacite aduersus opponentem interlocutum, *l. 1. C. de ordine iudic. l. à procedente, vbi Bartol C. de dilationibus*, & hęc interlocutoria facit ius, *c. cum dilecti, de electione*, & Bartol. sequuntur cæteri, vt dicit Felynus *in cap. suborta, colum. 4. versic. limita tamen prædicta, de re iudic.* Addo Barbatiam *in consil. 45. colum. penult. in fin. volum. 2.* Signorol. *in consil. 242. numer. 12.* Aretin. *in consil. 73. colum. 2. versic. aliquando iudex, & consil. 107. num. 2. versic. secundus casus*, Ruyn. *in consil. 61. num. 36. volum. 5.* Dec. *in consil. 276. num. 4.* Iason *in consil. 105. numer. 2. & consil. 199. in fin volum.* Tiraquell. late *de legibus connubialibus, glossa 5. num. 58.* Vantius *in tract. de nullitat. in tit. quibus modis sententia nulla possit reparari. num. 9.* Socinus *in consil. 90. colum. penult. volum 3.* Paris. *consil. 98. num. 15. volum. 3.* Chassan. *in consil. 68. num. 41.* Alciatus *responso 409 num. 3.* & Ancaranus *in consil. 192. num. 4. versic. confirmat hoc*, dixit, contradictionem sine appellatione esse leuis momenti, & Aretinus *in l. naturaliter § nihil commune, numer. 10. in princip. ff. de acquiren. possess.* dicit hoc procedere, quando reipsa iudex cognouisset de ipsa exceptione, † quod satis mihi videtur cognitum, quando op- 28
posita exceptione, & auditis partibus super ea, iudex non interloquitur super ea, sed procedit ad vlteriora, puta dando dilationes iuris in causa principali. Et licet Felyn. *in d. cap. suborta, colum. 4. versic. limita tamen prædicta*, putet hoc procedere, quando ex interuallo iudex ad vlteriora procedit, & sequitur Ruyn. *in consil. 117. num. 18. volum. 5.* Tamen idem est, si eadem † die, 29
dummodo partes super dicta exceptione audiuerit, quia satis dicitur cognouisse, & in omni casu debere appellari, dicunt omnes præfati Doctores.

CASVS

CASVS LVI.

Statutum, vt non possit haberi recursus ad Papam, esse contra libertatem Ecclesiæ.

SVMMARIA.

1 *Papa est iudex ordinarius omnium hominum totius mundi.*
2 *Ecclesia Romana est refugium omnium oppressorum.*
3 *Appellatio ab omnibus oppressis permittitur ad Ecclesiam.*
4 *Appellatio à iudicibus laicis regulariter non permittitur ad Papam.*
5 *Nisi quando iniustitia laicorum esset notoria.*
6 *Papa habet iurisdictionem temporalem in omnibus.*
7 *Recursus est species naturalis defensionis, qui non potest impediri.*
8 *Statutum nullo modo potest prohibere, ne habeatur recursus ad Papam.*
9 *Statuentes contra iurisdictionem Ecclesiæ incidunt* in Bullam, Cœnæ Domini.

1 SVmmus † Pontifex est iudex ordinarius omnium hominum totius mundi, & concurrit cum quolibet alio iudice ordinario, Baldus *in cap. 1. in princip. qui feud. dare possunt, c. cuncta per mundum, 9. quæst. 3.* etiam quo ad collationem beneficiorum, *cap. si à sede, de*
2 *prabend. lib. 6.* Nam Ecclesia † Romana est refugium omnium oppressorum fidelium Christianorum, instar Dauid, ad quem erat oppressorum recursus, *1. lib. Regum, cap. 22.* omnis, qui opprimebatur à Saule, recurrebat ad Dauid. Et habetur *in c. ad Romanam, in 2.*
3 *secunda, quæst 6.* Ad Romanam † Ecclesiam ab omnibus, maxime tamen ab oppressis appellandum est, & concurrendum, quasi ad matrem, vt eius vberibus nutriantur, auctoritate defendantur, & à suis oppressionibus releuentur, quia non debet mater obliuisci filium suum. Est etiam alter textus *in c. omnis oppressus, eadem caussa, & quæstione.*

4 Et licet regulariter à iudicibus laicis † non appelletur ad Papam, qui non sunt de eius iurisdictione temporali, Abbas *in rubric. de appellationibus, num. 9. & ibi Franch. num. 13.* Idem Abbas *in cap. si duobus, §. denique, num. 5. per illum textum, eodem tit. & ibi Franch. nu-*
5 *mer. 11. & omnes Canonistæ.* Nisi quando † iniustitia Imperatoris, vel Regis, aut aliorum Principum non recognoscentium superiorem esset notoria, essetque in casibus arduis, tunc enim posset ad Papam appellari, secundum gloss. *in cap. ex transmissa, de foro compet.* & late per Innocent. *in cap. licet ex suscepto, eodem tit.* & per Afflict. *in proœmio constitutionum regni, quæst. 21. num. 7. ad finem,* Dec *in d. cap. si duobus, num. 10. & plur. sequen.* Non solum ratione peccati commissi propter notoriam iniustitiam, vel quia eius causa posset tur-
6 bari pax vniuersalis; Sed etiam ratione † propriæ temporalis iurisdictionis, quam Summus Pontifex habet in vniuerso, vt diffusè scripsi supra *part. 1. in relectione extrauagant. vnam sanctam, cap. 18.* vbi etiam quod facilius admitti debet appellatio ad Summum Pontificem ab illis regnis, & statibus, qui sunt sub recognitione dominii sedis Apostolicæ, vel per eam infeudati, quos singulariter recensui *in d. part. 1. cap. 8.* & probat Lucas de Penna *in l. fin. colum. fin. versic quinto ex hu queritur an à Rege Siciliæ, C. de locat. prædior. ciuil. lib. 11.*

Tamen non posset impediri recursus, † qui est 7
species defensionis naturalis, Minadous *decis. 27. numer. 2.* Hinc est, quod prohibita appellatione non censetur prohibitus recursus, Minadous *in d. decis. Neapolitana 27. & in decis. 42.* Abbas *in cap. 1. de rescript.* & late per Lancellot. *de attentatis, tit. de attentatis pendente recursu, cap. 19.* vbi *num. 21.* post alios testatur hanc esse magis communem opinionem, & per Menoch. etiam *de arbitrar. iudic. lib. 1. quæst. 70.*

Ideo cum viderim *decis. 196. primæ partis Francisci Marci Delphinalis*, in qua disputatur, an per statutum possit † prohiberi, ne habeatur recursus ad Papam, 8
non potui non indignari tantæ temeritatis vitium, quærentes auferre iurisdictionem ab eo, qui est fons, & origo totius iurisdictionis spiritualis, & temporalis, vt scripsi supra *in d. cap. 6. primæ partis.* Item si statutum specialem mentionem faciens de clericis est contra libertatem Ecclesiæ, etiamsi priuilegium eisdem concederet per modum legis, ex regula *l. legis virtus, ff. de legibus,* vt pluries scripsi supra, præsertim in casu præcedenti *artic. 1.* quanto magis, quando de ipso Summo Pontifice mentionem facit, qui omnes iudicaturus à nemine iudicari potest, *can. cuncta per mundum, 9. quæst. 3.* Denique rogo, † vt aduertant iudi- 9
ces, & consiliarii Principum, ad quos huiusmodi cura sanciendæ legis pertinet, singulis annis in cœna Domini Romæ per ipsum Beatissimum Pontificem excommunicari sic statuentes, consulentes, & impedientes eos oppressos, qui ad Summum Pontificem, & Ecclesiam Romanam recursum habere satagunt, de quo *in Bulla cœnæ prædicta, excommunic. 7. vbi Cardinalis Toletus num. 1. & excommunicat. 9. vbi idem Cardinal. num. 7. impressa post eius summam.*

CASVS LVII.

Statutum prohibens venationes, & piscationes, non comprehendere Ecclesiasticos.

SVMMARIA.

1 *Clerici de iure Canonico prohibentur venari.*
2 *Statutum prohibens venationes comprehendere Ecclesiasticos qui teneant.*
3 *Feudatarii non possunt prohibere venationem, aut piscationem suis vasallis.*
4 *Venationes concessæ Baronibus, non intelliguntur concessæ cum iure prohibendi.*
5 *Gratia Principis semper debet intelligi saluo iure alterius.*
6 *Iurisdictionis possessio probatur per banidmenta.*
7 *Bandum non intelligitur vsu receptum, stante contradictione.*
8 *Barones non possunt statuere contra regulas iuris communis.*
9 *Neque possunt prohibere piscationes.*
10 *Princeps non potest prohibere venationem, aut piscationem.*
11 *Nisi ex causa.*
12 *Et antiqua consuetudo non dicitur iusta causa.*
13 *Princeps prohibens venationem, & piscationem peccat.*
14 *Venationis prohibitionis iusta causa quæ sit.*
15 *Piscationes, & venationes à iure æquiparantur.*
16 Cap. 1. in ver. piscationibus, quæ sint regalia, *declaratur.*
17 *Clerici de iure Canonico non sunt regulariter prohibiti venari.*

18 Clerici

18 *Clerici in quibus partibus viuant de venationibus ex consuetudine.*
19 *Clerici habentes redditus sufficientes ad alimenta possunt aliquando venari.*
20 *Venatio in dubio præsumitur facta causa recreationis.*
21 *Et quando præsumitur facta ad viuendum.*
22 *Clerici nullo modo sunt prohibiti piscari.*
23 *Clerici ferentes arma prohibita, non tenentur vigore statuti prohibentis.*
24 *Venationis prohibitio potest fieri à priuatis dominis locorum.*
25 *Clerici possunt prohiberi venari, & piscari in re alterius priuati ab eodem domino.*

1 CVm clerici † de iure Canonico prohibeantur venari, vt toto titulo de clerico venatore. Ideo putarunt aliqui statutum, siue edictum Principis secula-
2 ris prohibens † venationes, comprehendere dictos Ecclesiasticos, sicut in simili statutum prohibens exportationem armorum, comprehendit clericos, qui de iure Canonico ferre arma prohibentur, vt de magis communi opinione testatur Clarus *in §. fin. quæstione 36. versic. vlterius quæro*, & scripsi de hoc supra *casu 7*. Vt igitur hic casus innotescat, explico per tres articulos.

3 Primus articulus est: Vtiles dominos, † Feudatarios, siue Barones, vel Domicellos appellatos non posse aliquo modo venationem, aut piscationem subditis vasallis prohibere: Hanc opinionem firmauit Hostiens. *in c. non est, de decim.* vbi dicit, quod si dominus prohibeat subditis, ne venentur, seu aucupentur, dicitur eis facere violentiam, quem secuti sunt Iacobin. *in sua inuestitura feudali, in verb. & cum venationibus, num. 1. in fin.* Capyc. *in sua inuestitura feudali, in ver. & cum venationib.* Ioan. Fab. *in §. flumina, Institut. de rerum diuis.* Bossius *in sua practica criminali, in tit. de regaliis, num. 42.* Grammatic. *in decis. 67. num. 9.* Guido Pap. *decis. 514.* & omnes isti loquuntur in inferiori à Principe, vtili domino, & feudatario ipsius. Et ratio est, quia licet ve-
4 nationes † sint concessæ Baroni, non tamen sunt concessæ cum iure prohibendi, vt declarat Natta *in consil. 435. num. 6. & seq.* & in simili, quod nec habeat ius prohibendi respectu furni vel molendini, declarat Bossius *ibid. tit. de regaliis, num. 41.* Iacobin. *in d. inuestitura in ver. & cum molendinis, num. 3.* Ias. *in l. quo minus, ff. de fluminib. & ibi Ripa num. 132. & seq.* Cepol. *in tract. de seruitutibus vrban. prædior. cap. 50. de furno, num. 2.* Abb. *in cap. significante, de appellationib. & in cap. Abbate sancti*
5 *Syluani, de verborum significat.* & gratia † Principis semper debet intelligi sine præiudicio alterius, Alciatus *regula 3. præsumpt. 11. num. 3.* Marsilius *singular. 483. post princip.* Afflict. *decis. 334. num. 5.* ergo dicta concessio & cum venationibus non potest intelligi, & cum iure prohibendi, quicquid dixerit Andr. Fachin. *in suis controuersiis, lib. 1. cap. 1. colum. 3. versic. secunda est causa*, & quia Barones faciunt bannimenta, per quæ pro-
6 bant possessionem † iurisdictionis, etiam quod non probentur postea fuisse vsu recepta, Innocent. *in cap. dilectus, num. 3. de capell. Monachor.* Ripa *in cap. cum Ecclesia, num. 62. & seq. de causa possess. & propriet. & in l. arboribus, §. nam & si agrum, num. 1. ff. de vsufruct.* Rolandus *in consil. 22. num. 27. volum. 2.* Ideo cautela est ad euitandam possessionem huiusmodi iurisdictionis Ba-
7 ronum, † vt ipsi subditi statim contradicant, nec acquiescant, ita dicit Hostiens. *in d. cap. non est, de decimis*, & sequitur Ioan. Andr. & Anton. de Butr. ibidem, ex quo sequitur ipsos feudatarios non posse prohibere venationem suis subditis vasallis. Adde aliam rationem, † quia non potest statuere contra regulas 8
iuris communis, Rolandus *in d. consil. 22. num. 6.* Socinus *in consil. 227. num. 5. versic. quarto principaliter, vol. 2.* ergo in hoc articulo non debemus tractare, an comprehendat clericos, quia non entis nullæ sunt qualitates. Et quod † neque possint prohibere piscatio- 9
nes, scribit Iacobin. *in d. inuestit. in ver. & cum piscationibus, num. 2.* vbi, quod ita obseruatur in Francia.

Secundus articulus est: Licet iure communi Princeps † non possit prohibere venationem, per textum 10
in l. 1. & 2. & 3. ff. de acquir. rerum domin. & §. fera, Instit. de rerum diuis. vbi Imperator determinat, quod cum venatio, & aucupatio sint de iure gentium, cuilibet licet venari, & aucupari, ne dum in suo, sed etiam in alieno; ergo Princeps non potest contrarium iubere, cuius potestas subest iuri naturali primæuo, & gentium, vt declarat Bartol. *in l. fin. C. si contra ius, vel vtilit. public.* Dec. *in consil. 197. in 1. fundam.* Grammatic. *in d. decis. 67. num. 9. & num. 12.* & Natta *in consil. 375.*

Nihilominus quia hæc conclusio non seruatur de facto, cum indies fiant edicta venationum prohibitoria ab ipsis supremis Principibus, Doctores se inuicem insequentes firmarunt vnam communem opinionem concludentes, supremos Principes † ex cau- 11
sa posse venationem prohibere, de qua testatur Couar. *in relectione cap. peccatum, de reg. iur. lib. 6. in 2. part. §. 8. num. 1.* & Sebastianus Medic. *in tract. de venatione, quæst. 5. num. 1.* & Andr. Fachin. *in d. c. 1. col. 2. versic. quibus tamen non obstantibus*, & isti congerunt omnes Dd. qui hanc sequuntur sententiam.

Neque existimo iustam causam prohibendi, quando ex antiqua † consuetudine solis Principibus ve- 12
natio competit, quia si illi quorum interest, prohibitioni acquieuerunt, dicitur fieri de eorum consensu, & contra facientes † peccant, vt dicit Hostiens. *in d. c.* 13
non est, de decim. col. 1. versic. si vero hoc faciunt, de consensu illorum, quorum interest & sequitur Anton. de Butr. *ibidem, col. 1. versic. hæc vera, nisi interueniat consensus illorum, quorum interest*, vnde consensus non potest esse iusta causa prohibitionis, quia prohibitio non fit illi.

Ideo omissis multis † arbitror iustam causam pro- 14
hibitionis esse, quotiescunque publica vtilitas suadet, prohibendum esse, puta si prohiberetur certis tantum mensibus, in quibus animalia syluestria solent esse prægnantia: nam cum hoc tendat ad vtilitatem publicam, licita est talis prohibitio, vt dicit Antonius de Padilla *in l. per agrum, num. 8. C. de seruit. & aqua.* Item quando venatio esset multum excessiua, circa quoddam genus animalium, quæ omnino extinguerentur; nam tunc licet prohibere, vt post alios, quos allegat, firmat Gammaticus *in d. decisione 67. num. 11.* Aut si prohiberetur ad conseruandam pacem, ne quis ingrederetur ad aucupandum in alienum fundum; nam si dominus fundi potest prohibere, ne ingrediatur venator, *§. fera. versic. plane, Instit. de rerum diuis.* multo magis per Principem superiorem, ad conseruandum pacem, id fieri potest, & ita textus *in §. nemo retia, de pace tenenda*, super quo fundata est dicta communis opinio, & qui habet plurimos intellectus, quos congesserunt ibi Andreas de Barulo, & Afflict. & Iacobin. *in d. ver. & cum venationibus, colum. 1.* & propterea non videbatur super eo posse fieri fundamentum, ex regula *l. in ambiguo, ff. de rebus dubiis, cum vulgaribus*, videtur saltem posse intelligi propter publi-

cam

cam vtilitatem ad conseruandam pacem, propter auctoritatem dictæ communis opinionis.

15 Et quia piscationes † & venationes in iure æquiparantur, *§ flumina, Inst. de rerum diuis.* & late probat Dec. hanc æquiparationem *in cons. 197. col. 2.* propterea quæ dicta sunt de venationibus, procedunt in piscationibus.
16 Nec obstat *c. 1.* † *in ver. piscationibus, quæ sint regal.* quia, vt dicit Dec. *in d. cons. 197.* loquitur de datiis super piscationibus, & ita affirmant ibi Doct. & Iacobin. *in inuestitura, in ver. & cum piscationibus.* Bellon. *in cons. 49. n 9.* ergo nulla existente causa publicæ vtilitatis piscationes prohiberi non possunt. Nec loquimur de ea præscriptione, quæ permissa est de iure, de qua *in l. si quisquam, ff. de diuers. præscriptionib.* & per Dec. *in d. cons. 197. in 4. fundamento.* sed de prohibitione generaliter facta per Principem super flumine publico, quam, nisi iusta existente causa publicæ vtilitatis, fieri non posse, ex superioribus liquet.

17 Tertius articulus est: Clericos † de iure canonico non esse regulariter prohibitos venari, sed tantum si ad voluptatem venati fuerint, & sæpius in ipsa voluptate detenti fuerint, ita dicit tex. *in c. 1. de clerico venatore, in vers. quod si quispiam talium personarum in hac voluptate sæpius detentus fuerit.* & ita concludit Abb. *in d. c. 1. prope finem.* & Collectarius. Tanto magis, quia in qui-
18 busdam partibus clerici † non habentes redditus viuunt de venationibus, vt in Francia testatur idem Abb. *in d. c. 1. vers. sicut in Francia licet eis, quia non faciunt ad voluptatem.* & hoc voluit etiam Hostiens. *in c. 2. de clerico venat.* & testatur Guglielm. de Benedict. *in c. Raynutius, in ver. & vxorem nomine Adelasiam, n 313.* Sebastian. Medic. *in tract. de venationib. quæst. 8. n. 17.* Item
19 quia in aliis partibus † habentes redditus possunt aliquando venari recreationis causa, puta vt excitarent appetitum, propter infirmitatem præcedentem, vt dicit tex. *in c. dilectus, de homicid.* & Abb. *in d. c. 1. prope fi-*
20 *nem.* Propterea in dubio præsumitur venari † causa recreationis, vt tenet Archidiacon. *in c. qui venatoribus, dist. 86.* Alex. *in consil. 82. inspecto diligenter processu, volum.*
21 *1.* Item præsumitur venari, † vt ex venationibus faciat retractum ad viuendum, vt dicit Collectar. *in d. c. 1.* quod intelligo, si in loco venetur, vbi non habet redditus, & de consuetudine clerici viuunt ex venationibus. Ex quibus licet intelligere, hanc ferarum venationem, de qua loquimur, de iure canonico non esse clericis simpliciter prohibitam.

22 Piscationes † autem clericis non sunt aliquo modo prohibitæ, sed permissæ, *c. Esau, dist. 86. c. nunquam, de consecratione, dist. 5.* Afflict. *in c. 1. §. nemo retia, n 4. de pace tenenda.* Et quare clerici regulariter non prohibeantur piscari, & aliquando prohibeantur venari, Sebastian. Medic. *in d. tractatu de venationibus, quæst. 8.* ponit vndecim causas.

Non igitur militat illa ratio, clerici de iure canonico prohibentur venari; ergo statutum Principis venationem interdicens comprehendit clericos. Quia nec clerici prohibentur simpliciter venari, vt dictum est, & quando simpliciter prohiberentur, ratio non concluderet: supra enim *in casu 7. vers. & quod clericus.*
23 conclusimus, ipsos ferentes † arma prohibita non comprehendi sub statuto prohibitionis laicorum: neque per proprium Episcopum pœna dicti statuti esse puniendum, sed ad ipsius arbitrium. Nec supremi Principes hanc habent prohibendarum venationum facultatem, nisi ex causa: sed nulla publicæ vtilitatis causa potest iurisdictionem dare Principibus, vt generaliter statuendo possint comprehendere ecclesiasticos, prout diffuse *in casu 1.* exarauimus. Ex defectu igitur potestatis præsumitur eos noluisse comprehendere, de quibus in specie disponere non poterant, vt sæpius diximus, præsertim *casu 55.*

Declaratur iste articulus, vt non procedat in ea prohibitione, † quam domini locorum propriorum 24
possunt facere aliis, ne ingrediantur ad venandum, de qua *in d. §. feræ, vers. plane. Instit. de rerum diuis.* & per Francisc. Marc. *decis. Delphinal. 529. n. 16. parte 1.* & Sebastian. Medic. *in d. tract. de venationib. cap. 5. n. 4.* Item nec procedat in ea prohibitione iuris piscandi, quam possunt facere domini locorum priuatorum cuilibet, puta stagnorum, & similium, de quo per Dec. *in d. consil. 197 in 4. fundamento.* Roland. *in consil. 5. n. 68. vol. 1.* vbi quod quamuis in mari & flumine publico quis possit piscari, nec per alium possit prohiberi, tamen si alii iussit præscriptum in aliqua parte ex consuetudine vel priuilegio, aliter dicendum est, Iacobin. *in d. ver. & cum piscationibus, n. 3.* His enim casibus, etiam clericis † per priuatos potest fieri huiusmodi prohi- 25
bitio. Nam ob defensionem rerum suarum licitum est clericis resistere, Innoc. *in c. olim, de restitut. spoliat.* & scribunt communiter Ciuilistæ *in l. vt vim, ff. de iust. & iur.* & si contra prohibitionem attentauerint, quia dicuntur facere iniuriam, Aretin. *in d. §. feræ, Instit. de rerum diuis.* possunt coram proprio Episcopo conueniri.

CASVS LVIII.

Statutum, vt in foro seculari non opponatur exceptio excommunicationis, non valere. Neque statutum de probanda excommunicatione per instrumenta tantum.

SVMMARIA.

1 *Exceptio excommunicationis rarissime solet admitti in Curia Romana.*
2 *Iudex secularis an possit cognoscere de exceptione excommunicationis coram ipso opposita.*
3 *Statutum, quod non opponatur exceptio excommunicationis, vel non possit probari per testes, non valere.*
4 *Et esse contra libertatem ecclesiæ.*
5 *Excommunicatus nullatenus potest interuenire in iudiciis.*
6 *Excommunicatio est actus mere ecclesiasticus.*
8 *Ius canonicum vbilibet est seruandum in materia excommunicationis.*
9 *Laici non possunt corrigere ius canonicum.*
10 *Statutum inferioris valet contra ius commune de iure ciuili, secus est de iure canonico.*
11 *Excommunicatio probanda est per certissima argumenta.*
12 *Et qui sunt modi probandæ excommunicationis.*
13 *Excommunicatum appellans, qui non est, tenetur ad interesse.*
14 *Excommunicatio non probatur per denuntiationem.*
15 *Nisi præsumptiue.*

CVm exceptio † excommunicationis rarissime 1
soleat admitti in Curia Romana, Rota *decis. 8. n. 2. de sentent. excommunicat. in nouis.* Francisc. Marc. *decis. Delphinali 983. n. 2. parte 1.* Et si opponatur coram iudice seculari † variæ sint opiniones, an ille possit de ex- 2
communicatione cognoscere, vel de iure, vel de facto. Ideo in multis partibus statuta fiunt circa huiusmodi censurarum exceptionem. Bononiæ † extat sta- 3

tutum, quod non opponatur exceptio excommunicationis, vt testatur Bald. *in l. placet, n. 18. C. de sacrosanct. eccles.* Item Lucæ extat statutum, quod excommunicatio non possit probari per testes, sed solum per instrumentum, super quo consuluit Angel. *in consil. 200. incip. in ciuitate Lucana, n. 4. vers. circa secundum.* Item in magna Curia Vicariæ Neapolis extat ritus, per quem statuitur, ipsam Curiam cognoscere & pronuntiare de exceptione excommunicationis. Dubitatur igitur quid iuris sit de huiusmodi dispositionibus.

Respondendum est, nullo modo valere, ita probat Dec. *in c. ecclesia sanctæ Mariæ, n. 197. de constit.* cum specialiter disponat de excommunicationibus, quæ sunt de foro ecclesiæ, & hanc opinionem tenet Io. de Anania *in c. postulasti, de homicid.* & Bald. *in d. l. placet.*
4 quem refert Dec. ibi. Alexand. † *in additionibus ad Bartol. in l. 1. §. quæ onerandæ, ff. quarum rerum actio non detur.* dicens esse contra libertatem ecclesiæ, prout legitur, & notatur *in c. 1. in vers. sed ipse aliquis, in titulo de statutis, & consuetudinibus contra libertatem ecclesiæ.* post Bart. Bald. Iacob. Butr. & alios, quos ad hoc allegat Alex. *in d. additione.*

Addo alteram rationem: nam cum excommuni-
5 catus † nullatenus possit interuenire in iudiciis, *c. decernimus, de sent. excommunicat. lib. 6.* nec vti actor, *c. intelleximus, de iudiciis.* neque per viam reconuentionis, quia reconuentio est species actionis, *c. cum inter, de exceptionib.* nec vti Iudex, nec vt Aduocatus, nec vt Notarius, *d. c. decernimus.* nec vt iudex delegatus, *c. ad probandum, de re iudic.* nec arbiter esse potest, quia arbitria sunt redacta instar iudiciorum, *l. 1. ff. de arbitr.* Doct. *in l. ex facto, §. si quis rogatus, in 2. ff. ad Trebell. & in l. si quis arbitratu, ff. de verb. obligat.* Blanc. *in tractatu de compromiss. in 2. quæst. principali, n. 9.* nec vt iudex ordinarius, Vantius *in tractatu de nullitat. tit. de nullitatib. ex defectu iurisdictionis, n. 137. & tit. de nullit. sentent. ex defectu iurisdict. delegat. n. 61.* nec etiam vt accusator, *d. c. intelleximus.* vbi Abb. generaliter loquitur, nec vt denuntiator, nec vt liti assistens, Abb. *in c. veritatis, n. 32. de dolo & contumac.* Quod facit iudex etiam parte non opponente, *c. exceptionem. de exceptionib. vbi Abb. col. final.* & multi alii sunt effectus excommunicationis, de quibus scribo supra *parte 3. cap. 8.* Si non posset opponi exceptio censurarum, vigore dicti statuti destrueretur tota machina iurisprudentiæ. Item cum ex-
6 communicatio † sit actus mere ecclesiasticus, in quo secularis potestas nihil potest disponere, *c. bene quidem, dist. 96. c. 2. de iudic. c. quanto, de sentent. excommunicat. c. si iudex laicus, eod. titulo lib. 6.* Caldérin. *in consil. 9. sub titulo de iudiciis.* & ideo circa ipsam attendendum est
8 ius † canonicum, non ciuile, tam in terris Imperii, quam ecclesiæ, *c. fin. & ibi Doct. de præscript.* Abb. *in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ, n. 11.* Felyn. *n. 41.* Marc. Mantua *n. 17.* Io. Andr. & alii *in c. possessor, de regul. iur. lib. 6.* Bartol. *in l. priuilegia n. 2. C. de sacrosanct. eccles.* Geminian. *in c. 114. si procurator episcopi, col. fin. n. 5.* Afflict. *decis. 322.* Maranta *de ordine iudic. in 3. parte, n. 73.* & quod procedat etiam in foro seculari, post multos alios, quos refert, firmat Cornel. Benincas. *in tractatu de paupertate, quæst. 5. n. 31.* & Maranta, vbi supra. Ideo non possunt laici statuere, ne opponatur exceptio excommunicationis in
9 iudiciis. Quia hoc † esset corrigere ius canonicum, quod non possunt, vt probat Baldus Perusinus *in tractatu de statutis, in verbo, decretum, n. 1.* Et de iure cano-
10 nico † non valet statutum inferioris contra canones, *c. quod super his, de maior. & obedient.* licet secus sit de iure ciuili, ex reg. *l. omnes populi, & l. 1. C. de emancipation. liberor. & l. prohibere, §. plane, ff. quod vi aut clam.* vbi valet statutum inferioris contra ius commune, & rationem diuersitatis ponit Abbas *in c. finali, de consuet.* Immol. *in c. final. de officio deleg.* & Canonistæ omnes *in d. c. quod super his.*

Istæ etiam rationes militant contra d. statutum Lucæ: nec potest illa dispositio subsistere, tanquam de iure canonico. Quia etsi † excommunicatio, tan- 11
quam negotium magni præiudicii, sit probanda per certissima argumenta, *c. pia, de exceptionib. lib. 6.* Tamen multi sunt alii modi probandæ excommunicationis
in † iure, videlicet per literas ordinarii, *c. post cessionem, de probationib. c. cura, 11. quæst. 3.* Bellamera *decis. 86.* 12
quia literæ episcopi solo sigillo sigillatæ, absque testium subscriptione, ac tabellione in his, quæ spectant ad eius officium, plene probant, vt dixerunt domini de Rota *decis. 1. de probationib. in nouis, & decis. 16. eod. tit. in antiq. & decis. 8. de offic. delegat. in antiq.* late Mascard. *de probationib. conclus. 627. vol. 2.* Item probatur per literas aliorum officialium, Bald. *in l. pacta nouissima, C. de pact.* Felyn. *in d. c. post cessionem, n. 12. de probationib.* Item probatur per denuntiationem, vt late per Mascard. *conclus. 692.*

Et textum *in d. c. pia, de exceptionib. lib. 6.* aliter intelligit Hostiens. quam nos induximus, & multi Canonistæ sequuntur Hostiens. tamen stante diuersitate probationis excommunicationis potest dici, quod quotiescunque excommunicatio opponitur in vim peremptoriæ, hæc exceptio sapit obiectum, quod debet clare dari & probari, *c. super his, de accusationib. c. accedens, de elect.* quia maxima fit iniuria appellando aliquem excommunicatum, † qui non est, & tenetur 13
appellans ad interesse. Nauarr. *in relectione cap. si quando, de rescript. remed. 2. n. 29.* In vim autem dilatoriæ exceptio admittitur, Roman. *in consil. 349.* Paris. *consil. 104. vol. 4.* leuius, & citius admittuntur, atque expediuntur exceptiones dilatoriæ, quam peremptoriæ, *c. dilectus, de ordine cognit. c. 1. cum ibi notat. de litis contestation. lib. 6.*

Item licet Rota *decis. 8. de sent. excommunicat. in nouis,* dicat, per denuntiationem † non probari excommu- 14
nicationem aliquo modo, neque in vim dilatoriæ, neque in vim peremptoriæ, & ita dixere Curiam seruare, in qua rarissime admittitur exceptio excommunicationis, quia nunquam debite proponitur, neque specificatur, & ita videtur decisio contraria *decisioni 8. de exceptionib. in nouis.* tamen hanc contrarietatem resoluit Franc. *in c. licet, n. 4. de sentent. excommunicat. lib. 6.* & est communis opinio, quod per denuntiationem
probatur † exceptio excommunicationis, saltem 15
præsumptiue, vt testatur Paris. *in d. consil. 104. n. 4. vol. 4.* quam tenet etiam Milus *in suo repertorio in ver. excommunicatio non probatur per denuntiationem,* vbi alios congerit.

Ex quibus concludo Angelum *in d. consil. 200.* male consulere pro validitate dicti statuti; tum quia in alienam messem, videlicet spiritualem, laici non potuerunt manus apponere; tum etiam quia cum multi sint modi probandæ excommunicationis, vt dixi, dictum statutum tenderet ad correctionem iuris canonici, quod est omnino reprobatum, vt dixi.

Quo vero ad ritum magnæ Curiæ Vicariæ Neapolis, an iudices laici possint cognoscere de exceptione excommunicationis, scribam infra *casu 101.*

CASVS

CASVS LIX.

Priuilegium patriæ, ne incolæ trahantur ad iudicium extra patriam, non comprehendere ecclesiasticos, qui debent conueniri coram proprio Episcopo, etiam si existeret extra illam patriam.

SVMMARIA.

1 *Priuilegium incolis concessum non extenditur in alterius præiudicium.*
2 *Princeps non præsumitur in dubio derogare iuri tertii.*
3 *Princeps de plenitudine potestatis an possit præiudicare iuri tertii.*
4 *Priuilegium vtile clerico præsumitur approbatum à Papa.*
5 *Priuilegium laicorum non valet in præiudicium iurisdictionis ecclesiæ.*
6 *Papa non potest alicui Principi concedere iurisdictionem iudicandi in ecclesiasticos.*
7 *Clerici veniunt appellatione incolarum & ciuium.*
8 *Dicuntur ciues districtuales.*
9 *Dicuntur ciues etiam alienigenæ in loco beneficii.*
10 *Clerici non possunt consentire in iudicem laicum.*
11 *Priuilegium incolis concessum, ne trahantur extra patriam ad iudicium, non comprehendere clericos.*

1 HOc priuilegium † incolis Delphinalis concessum, etiam si cum clausulis derogatoriis esset concessum, non extenditur ad ea, per quæ potest alteri parari præiudicium, Bald. *in proœm. ff. col. 4. vers. item dicit Andr.* & Felyn. *in c. nonnulli, n. 48. vers. & si rescribit, de rescript.* Caccheran. *decis. Pedemontan. 90. n. 11.* quia
2 Princeps † non præsumitur in dubio velle derogare iuri tertii, Ias. *in l. Barbarius, ff. de offic. prætor.* Dec. *in l. 1. n. 81. ff. de regul. iur. & in consil. 284. n. 2. & consil. 520. n. 9.* Alciat. *regula 3. præsumpt. 11. n. 3.* Marsil. *singular. 483.* Afflict. *decis. 334. n. 3.* Imo dicunt quod etiam de plenitu-
3 dine † potestatis non possit præiudicare iuri tertii, Gabriel. *in suis commun. conclus. in tit. de iure quæsito non tollend. conclus. 1. n. 1. vers. contrarium, & vers. tenendo, n. 6.* Hieronym. Gabriel. *consil. 193. n. 13. vol. 2.* Camill. Borrell. *in consil. siue controuers. cap. 14.* etiam si esset concessum per modum gratiæ, quæ semper censetur habere clausulam sine præiudicio tertii. Afflict. *in d. decis. 334.* de hoc dixi infra *casu 195.*

Vnde licet hoc priuilegium Delphinale, de quo scribit Francisc. Marc. *in decis. 1090. parte 1.* esset vtile a-
4 licui clerico † particulari, quo casu posset præsumi esse approbatum à Papa, ex his, quæ scribunt Hostiens. *in c. fin. de censib.* & Abb. *in c. ecclesia sanctæ Mariæ, n. 9. de*
5 *constitution.* Tamen est maximum † præiudicium toti ordini clericorum, *c. fin. de reb. eccles. non alienand.* vbi consideratur hoc præiudicium ratione iurisdictionis, cuius clericale priuilegium est de iure diuino, *c. Imperator, dist. 96.* Cardinal. *in repetit. cap. perpendimus, de sent. excomm. in 12. responsione.* & probat Innoc. *in c. 2. de maior. & obed.* & Abb. *in c. proposuit, n. 14. vers. ex quo*
6 *infertur, de concess. præb.* Propterea Papam † non posse sine causa concedere alicui Principi seculari potestatem & iurisdictionem iudicandi inter clericos. Vnde cum clerici conuenirentur coram Episcopo residente in metropoli suæ diœcesis, forte extra patriam Delphinalem, si opponerent, se vigore dicti priuilegii eligere forum patriæ Delphinalis, fieret præiudicium iurisdictioni totius ordinis clericorum; ergo ipsos ecclesiasticos comprehendere est impossibile, & si summus Pontifex non posset derogare, vt dictum, ergo nec Imperator facere præiudicium, *d. c. Imperator.* Ideo succedit illa receptissima conclusio; non intelliguntur comprehensa in genere, de quibus non potest specialis fieri dispositio, de qua scripsi supra *casu 55.*

Neque potest comprehendere clericos, ex eo quia priuilegium est concessum incolis, † quorum appel- 7
lationе veniunt clerici, qua mouebatur Francisc. Marc. *in d. decis. 1090. parte 1.* & dicit Bartol. quod veniunt appellatione ciuium, *in l. 1. n. 11. ff. ad municip.* Bald. *in c. 1. de vasallo qui arma bell. depos.* vbi dicit, quod ecclesia dicitur de corpore ciuitatis, Natta *in tract. de statuto exclusiuo fœminar. in 3. quæstione princip. n. 85.* Marsil. *in tract. de bannitis, in ver. ciuitate, n. 116.* & Chassan. *in consuetudin. Burgund. rubric. 13. §. 9. n. 2.* vbi dicit quod
clerici † dicuntur ciues districtuales, & pars ciuitatis, 8
Tiraquell. *de primogeniis quæst. 44. n. 9.* Cumias *super ritibus magna Curiæ Siciliæ, cap. 40. n. 280.* Et procedit et-
iam in clericis † alienigenis, si in eo loco habitent, vel 9
habeant beneficia, quia habentur pro ciuibus, dum moram ibi trahunt, Bartol. *in l. ciues, C. de incolis, lib. 10.* Barbat. *in c. Rodulphus, n. 137. de rescript.* Felyn. *in c. dilectis, in 2. num. 2. & 8. de rescript.* Boer. *decis. 260. n. 20.* Ideo gaudere debent omni commodo ciuitatis. Quia cum conuenirentur coram proprio Episcopo extra pa-
triam existenti, & ipsi exciperent de priuilegio, † ta- 10
cite consentirent in iudicem laicum, quod non est permissum, *c. si diligenti, & c. significasti, de foro compet. & c. contingit, de sentent. excommunicat.* Speculator *in tit. de citatione, §. 1. vers. sed pone.* & late per Grammatic. *in voto criminal. 18. col. 2.*

Ex quibus patet d. decisionem Francisci Marci iure non subsistere. Neque obstat *c. dilecti, de foro compet.* vbi dicit esse casum de dicto priuilegio. Quia priuilegium, de quo *in d. c. dilecti* fuit concessum à sede Apostolica, vt ibi legitur expresse, & propterea sunt diffe-
rentes termini. Quare † priuilegium laicorum incolis 11
concessum, etsi clericis particularibus esset vtile, tamen ipsos comprehendere non potest, ne fiat præiudicium iurisdictioni ecclesiasticæ.

CASVS LX.

Statutum, quod occidens clericum puniatur in aliqua pecuniæ quantitate, est contra libertatem ecclesiæ.

SVMMARIA.

1 *Pœnæ imponuntur delinquentibus pro medicina.*
2 *Pœna debet correspondere qualitati criminis.*
3 *Pœna mortis in quibus casibus imponatur de iure communi.*
4 *Pœna statuti est imponenda, vbi concurrit cum pœna iuris communis.*
5 *Pœna illa est imponenda per statutum, quæ magis timetur.*
6 *Etiam si esset pecuniaria.*
7 *Pœna pecuniaria quis potest puniri, etiam post mortem.*
8 *Statutum, quod pro homicidio imponatur pœna pecuniaria, an valeat.*
9 *Pœna minuitur ratione delicti extra territorium commissi.*
10 *Ius canonicum nunquam imponit pœnam mortis, etiam pro delicto grauissimo.*
11 *Statutum, quod pro homicidio imponatur pœna pecuniaria, est nutritiuum peccati, & non valet. n. 14.*

12 *Et est contra legem diuinam.*
13 *Leges humanæ non possunt in totum corrigere legem diuinam.*
15 *Statutum imponens pœnam pecuniariam in occidente clericum est contra libertatem ecclesiæ.*
16 *Statutum, quod laici vulnerantes clericos puniantur in quinque solidis, non valet.*
17 *Episcopus potest præcipere laicis, vt cassent statuta contra libertatem ecclesiæ de libro statutorum.*

IN qualibet bene instituta ciuitate & republica pœ-
1 næ † imponuntur delinquentibus pro medicina, vt illarum timore cæteri mali abstineant à criminibus committendis, cum in omnibus bene institutis communitatibus potissima pars publici magistratus in hoc versetur, vt delicta iustis puniantur pœnis, alioqui libera daretur delinquendi licentia, nec tuta esset inter improbos innocentia, *c. factæ sunt leges, dist. 4.* & post multa ex Eusebio tradit Io. Stobæus *sermone 44.*
2 Pœna † autem debet correspondere qualitati criminis, *c. non offeramus 24. quæst. 1. l. respiciendum, ff. de pœnis.* & facit *auth. omnes peregrini, C. communia, de success.* vbi dicitur, quod pœna est commensuranda delicto, ad idem tex. *in l. 1. §. sed & qui, ff. de abigeis, & §. si quis autem per donationem, in auth. de non alienand. & c. felicis, §. cæterum, de pœnis, lib. 6. & c. quæsitum, de his quæ fiunt à maiori parte Cap.* & scribitur Deuteronom. *cap. 25.* iuxta mensuram delicti, erit plagarum modus.
3 Ideo de iure communi in multis casibus † imponitur pœna mortis, vt in eum, qui lapidat Christianum odio nominis Christi, *l. 1. C. de Iudæis.* Item in raptorem virginis, *l. 1. C. de raptu virgin.* Item in sacrificantem idolis, *l. 1. C. de Saracenis.* Item in turbantem officia diuina, *l. si quis in hoc genus, C. de episcop. & cleric.* Item in luxuriantem contra naturam, *l. cum vir, C. de adulter.* Item in eo qui scienter se rebaptizauit, *l. 2. C. ne sanctum bapt. reiteretur.* Item in violante muros ciuitatis, *l. fin. C. de rerum diuis.* Item in proditore Principis, *l. quisquis, C. ad l. Iuliam de adulter.* Item in parricida, *l. 1. C. de his qui parent. occider.* Item homicida, *l. 3. C. de episcop. audient.* Item in frangente pacem, *c. 1. §. si quis, de pace iuram. firmand.* Item in seditioso, *l. 1. C. de seditios.* Item in seruo proditore domini, *l. capitalium, §. signi, ff. de pœnis.* Item in seruo vitiante dominam, *l. 1. C. de mulier. quæ se propriis seru. supposuer.* Item in adultero, *l. quamuis, C. de adulter.* Item in commentariense, qui reum mortis emisit, *l. ad commentariensem, C. de custod. reorum.* Item in faciente priuatum carcerem, *l. 1. C. de priuat. carc.* Item in sacrilego maiore *l. sacrilegi, ff. ad l. Iul. peculat.* Item in falsario monetæ, *l. fin. C. de falsa monet.* Item in latrone publico *l. capitalium, §. grassatores, ff. de pœnis.* Item fure famoso, *d. l. capitalium, §. famosos.* & in multis aliis casibus solet imponi pœna mortis.

Et licet per statuta soleant minui pœnæ, quo casu
4 pœna † statuti, non autem iuris communis est imponenda, Marsil. *in practica criminal. in §. quæritur per totum, & n. 6. in principio,* citatis aliis, probat hanc esse
5 magis communem opinionem, & illa pœna † debet à statuto imponi, quæ magis timetur, glossa *in c. licet de pœnis.* Hostiens. & Io. Andr. *in c. 1. de homicid. lib. 6.* etiam
6 si esset pecuniaria, † vt post alios, quos citat, firmat Felyn. *in c. irrefragabili, numer. 5. prope princip. de offic. or-*
7 *dinar.* tanto magis, quia pœna † pecuniaria quis potest puniri etiam post mortem, Caccheran. *decis. Pedemontana 149.*
8 Ideo videtur valere statutum, † quod pro homicidio imponatur pœna pecuniaria, prout dicit esse communem opinionem Albericus *in tractatu de statutis, parte 2. quæst. 120.* & Decianus *in tractatu criminal. tomo 2. lib. 9 cap. 20.* de legibus circa homicidium latis, *n. 25.* Et sic videtur esse validum statutum, quod pœna pecuniaria imponatur in occidente clericum, quia pœna † minuitur ratione delicti commissi extra ter- 9
ritorium delinquentis, Carrerius *in sua practica criminali fol. 24. n. 65.* & ius canonicum † nunquam pro 10
quocunque delicto etiam grauissimo imponit pœnam mortis, gloss. *in c. præuaricator 2 quæst. 3.* Innocent. *in c. cum oporteat, & in c. qualiter & quando, de accusationib.* vbi Felyn. *in §. ad corrigendos, & in c. crimina. vbi Abbas, de colluf. deteg.* Castrens. Alex. & Ias. *in l. transigere, C. de transactionib.* Cæpolla *in consil. 73.* Socin. *in c. sententiam sanguinis, ne clerici vel monachi.* Abb. *in c. at si clerici, de iudic.* dicit, non reperire de iure canonico pœnam mortis.

Sed certe, si volumus attendere veritatem, statutum, † quod pro homicidio imponatur pœna pecu- 11
niaria, non valet. Primo quia est nutritiuum peccati, cum præbeat audaciam delinquendi, sicut dicimus, quod pactum huiusmodi non valet, *l. conuenire, ff. de pactis dotalib. c. quemadmodum, de iureiur.* per quam rationem ita firmarunt Hostiens. & Io. Andr. *in c. fin. de consuetud.* Aretin. *in consil. 59. col. 8 circa medium.* qui simpliciter sequitur opinionem Hostiens. & Decius *in c. cognoscentes, n. 4. de constitutionib.* qui dicit hanc esse communem opinionem. Hanc rationem expressit textus *in c. pauper 11. quæst. 3.* per hæc verba: Cito violatur auro iustitia, nullamque reus pertimescit culpam, quam redimere nummis existimat. Propterea Couar. post multos alios, quos refert *in lib. 2. variarum resolut. cap. 9. n. 2. vers. deinde quod pœna pecuniaria.* sequendo hanc opinionem, dicit: Crescit enim multitudo peccantium, cum redimendi peccati spes datur, & facile itur ad culpas, vbi venalis est ignoscentium gratia. Item quia hoc statutum aduersatur † legi diuinæ & e- 12
uangelicæ, per quas homicida debet mori, Genes. *cap. 9. Quicunque effuderit humanum sanguinem, effundetur sanguis illius.* Et Leuitici *cap. 24. Qui percusserit, & occiderit hominem, morte moriatur.* Et Numer. *cap. 35. Si quis ferro percusserit, & mortuus fuerit qui percussus est, reus erit homicidii, & ipse morietur.* Et Matthæi *cap. 26. Omnes enim, qui acceperint gladium, gladio peribunt.* Sed leges humanæ † non possunt in totum corrigere legem di- 13
uinam, præsertim peccandi occasionem præbentes. Et pro confirmatione † istius veræ opinionis viden- 14
dus est Clarus *in §. homicidium, vers. sed nunquid valet statutum.* vbi citatis multis probat; quod hæc est vere magis communis, & secundum eam testatur fuisse iudicatum, eamq; obseruari nostris temporibus, quicquid Albericus de obseruantia scripserit *in d. quæst. 120.* quod forte procedebat suis temporibus. Et quia hæc opinio est vera, rogo de ea dubitantes, vt perlegant Doctores citatos in contrarium à Deciano *in d. cap. 20. n. 25.* & à Marsil. *in singular. 665.* & à Romano *in singular. 714. & Addent. ad eum.* & Augustin. de Arimin. *in additionib. ad Angel. de malefic. in ver. & ex interuallo, n. 7.* Quia nullus ex dictis Doctoribus simpliciter loquitur, vt nos allegauimus: ideo aliqui dixerunt statutum esse validum, quando pœna pecuniaria non est contemptibilis, quod si sic esset, statutum esset tela aranearum, ligans pauperes, & non diuites, qui valentes soluere pœnam, inuitarentur ad delinquendum.

Ergo

15 Ergo statutum † imponens pœnam pecuniariam in occidente clerico hac ratione non valet, imo est contra libertatem ecclesiæ, vt firmat Felyn. *in c. ecclesia sanctæ Mariæ, n. 102. in fine, de constitut.* Octauianus Vulpellus *in tractatu de libertate ecclesiastica, parte 1. n. 6.* Summa Tabiena *in ver. excommunicatio, casu 20. n. 1. & seq.* vbi quod sic statuentes incidunt in excommuni-
16 cationem: tanto minus erit validum † statutum Venetorum, quo cauetur, vt laici vulnerantes clericos puniantur in quinque solidis, quod recenset Felyn. *in d. n. 102. in fine.* sunt enim huiusmodi statuta contra libertatem ecclesiasticam, ex quo clerici efficiuntur timidiores, vt per eundem Felyn. *in d. c. ecclesia, n. 70. & ibi cæteri Canonistæ.* & scripsi super hoc puncto supra *casu 36. vers. secundo casu.* Et quod tunc poterit Episco-
17 pus † præcipere laicis, vt cassent huiusmodi statutum de libro statutorum, alias submittere locum interdicto, late scripsi supra *in secunda parte, capite quadragesimo quarto.*

CASVS LXI.

Statutum de executione instrumenti, etiam secundum formam guarentigiæ, non habere locum contra clericos, etiam in foro ecclesiastico.

SVMMARIA.

1 *Obligatio iuxta formam guarentigiæ frequens est in Italia.*
2 *Statuta de executione instrumentorum iuxta formam guarentigiæ an comprehendant clericos.*
3 *Clericus creditor laici vigore instrumenti guarentigiæ, petit executionem illius coram iudice laico.*
4 *Statuta generalia, fauorabilia clericis, ad eos extenduntur.*
5 *Guarentigia quid sit.*
6 *Notarius dicitur iudex chartularius, & habet iurisdictionem in habitu.*
7 *Statutum excitat iurisdictionem Notarii solum contra debitorem.*
8 *Statuta guarentigiæ sub qua forma fieri debeant.*
9 *Iudicium executionis instrumenti est criminale.*
10 *Reconuentio in criminalibus fieri debet solum coram iudice ordinario rei.*
11 *Reconuentio non habet locum in executiuis.*
12 *Reconuentio non fit, vbi non est iudicium.*
13 *Executio instrumenti guarentigiæ non potest peti contra clericum debitorem.*
14 *Statutum de instrumento guarentigiæ non est seruandum in curia Episcopi contra clericos.*
15 *Causæ in foro ecclesiastico non sunt iudicandæ secundum leges laicorum.*
16 *Statutum de executione instrumenti respicit ordinatoria iudicii.*
17 *Ius canonicum attenditur in executiuis contra clericum in vtroque foro.*
18 *Executio de iure canonico non fit, nisi prius facta discussione bonorum.*
19 *Clericus debitor nullo modo potest carceribus mancipari.*
20 *C. 1. de noui operis nuntiat. non habet locum in constitutionibus Regum derogantibus iuribus clericorum.*

1 FRequentissima est hæc obligandi † conditio in omnibus Italiæ partibus, vt debitores & contrahentes obligentur in forma guarentigiæ per statuta locorum, sub diuersis formis inductæ: ideo apud plu-
2 rimos dubitatum fuit, an statuta † inducentia executionem dictæ obligationis & instrumenti comprehendant clericos. De qua quæstione tractarunt Benedict. de Barz. *in tractatu de guarentigiis, parte 1. quæst. 4. per totam.* Freccia *in tractat. de præsentatione instrument. parte 13. quæst. 1.* Carauita *super ritu 166. magnæ Curiæ Vicariæ Neapolis, à num. 34. vsque ad 41.* Anton. de Canar. *in tractatu de executione instrument. quæst. 51.* Sed vt casus magis innotescat, explicemus ipsum per duos articulos.

Primus articulus est: Clericus † creditor laici vi- 3
gore instrumenti guarentigiæ petit executionem illius coram iudice laico. Benedict. de Barz. *in d. quæst. 5. in princip.* Anton. de Canar. *in tract. de execut. instrument. quæst. 22. n. 51.* Carauita *super d. ritu 166. n. 37.* qui multos allegat. Couar. *in lib. practicar. quæst. cap. 8. n. 5.* Berardinus Pandus *in tractatu de executione instrument. parte 2. declaratione 14.* Omnes mouentur ea ratione, quia statuta † generalia, fauorabilia clericis, ad eos exten- 4
duntur, *c. dilecti, de foro compet. c. si in adiutorium, distinct. 10.* Ego autem moueor alia ratione. Cum enim guarentigia † nihil aliud sit, quam confessio voluntarie 5
facta coram iudice chartulario, vt docet. Cyn. *in l. 1. C. de confess.* & sequitur Bartol. *in l. non fatetur ff. eod. tit. & in l. 1. ff de edendo. & in l. possessio, §. si possessio, ff. de acquir. possess.* Angel. *in l. ait prætor, §. 1. ff. de re iudic.* sequitur, quod Notarius, † apud quem facta est dicta confes- 6
sio, & qui dicitur iudex chartularius, gloss. *in l. 1. ff. de iudic. & in l. rem non nouam, C. eod. tit.* dicitur habere iurisdictionem in habitu pro exercendo præcepto guarentigiæ, vt dicit Bartol. *in l. fin. C. vbi & apud quem.* ideo non potest vti iurisdictione in faciendo præceptum, nisi ex speciali concessione sibi facta à lege & statuto, Bartol. *in l. à diuo Pio, §. si iudex, ff. de re iudic.* Sed cum statutum † excitat iurisdictionem dicti Notarii 7
iudicis chartularii, habentis illam in habitu, & reducit ad actum, dicitur excitare solum respectu ipsius debitoris, in quem facit præceptum, & ideo Barzius *in d. quæst. 1 in princip.* dicit, guarentigiam esse ipsum præceptum, & in fine d. quæstionis dicit, communiter omnia huiusmodi statuta † fieri sub hac forma: Quod 8
præceptum factum à Notario habeat executionem paratam. Non igitur debet tractari, an statutum comprehendat clericos creditores, quia effectus statuti est solum respectu præcepti exequendi in debitorem, & propterea iure poterit exerceri per clericum creditorem contra laicum coram suo iudice seculari.

Nec obstant quæ dicit Frecc. *in d. tract. de præsentation. instrument. parte 13 quæst. 1.* vbi conclusit, clericum non posse exercere guarentigiam contra laicum in foro seculari, quia si laicus vellet reconuenire clericum debitorem in eodem foro, petendo executionem alterius instrumenti, non posset: quia hoc iudicium † executionis instrumenti est criminale, vt in 9
casu suo scribit Frecc. ibi, sed iudex laicus non est competens contra clericum in iudicio criminali, *c. at si clerici, de iudic. c. si diligenti, de foro compet. cum vulgaribus.* ergo concludit, statutum prædictum nullo modo includere clericos, neque actiue, neque passiue. Quia respondeo, quod etsi in criminalibus non detur † re- 10
conuentio nisi coram iudice ordinario ipsius reconuenti, *l. 2. §. sed si agant, ff. de iudic.* cum aliis per Marant. *de ordin. iudic. parte 4. dist. 6 n. 60.* Tamen in causis † exe- 11
cutiuis, de quibus tractamus, non habet locum reconuentio, Bal. *in auth. & consequenter, col. 3. in fine, vers. quæro nunquid, C. de sent. & interloc.* vbi in terminis di-

 cit,

cit, quod si petatur executio instrumenti confessionati, non habet locum reconuentio, Speculat. *in tit. de reconuention. §. nunc dicamus, vers. sed quid si agebam.* Maranta *in d. dist. 6. n. 39.* Et hanc opinionem sequor, quia

12 reconuentio † propriè non fit, vbi non est iudicium, Cyn. *in l. fin. C. qui admitti.* Bal. *in c. 1. col. fin. de controuers. apud par. termin.* Barbat. *in repet. rubric. de mutuis petitionib. n. 6. vers. & vnum pondera.* Circa hanc executionem tractatur solum de præcepto faciendo vigore confessionis liquidæ, & veræ, non fictæ, quæ fit coram iudice chartulario; ergo propriè iudicium non est, & reconuentio non admittitur: non igitur valet ratio, non admittitur reconuentio eiusdem generis; ergo clericus non potest petere executionem instrumenti. Nec loquor de aliis pœnis ritus 166. prædicti, propter quas arguebat Frecc. ibi in contrarium. Quia illę aliæ pœnæ recesserunt ab aula.

Secundus articulus est: Executio instrumenti iux-

13 ta † formam guarentigiæ non potest peti contra clericum debitorem, sic obligatum, coram suo proprio Episcopo. Hanc opinionem firmarunt Benedict. de Barz. *in d. tract. guarentig. q. 4. col. pen. & fin.* vbi probat, huius opinionis fuisse Azonem *in summa, tit. de consuetud. §. veritate, vers. sed pone quod statutum vult, &c.* & Bal. *in l. omni innouatione, C. de sacros. eccles.* vbi concludit,

14 hoc statutum † non esse seruandum in curia episcopali in præiudicium clericorum, & Petr. de Ancaran. *in quadam disputatione, quæ incipit; Ea quæ fiunt à iudice maleficiorum, &c.* Et licet allegetur doctrina Bartol. in contrarium *in l. 1. n. 29 C. de sum. Trinit.* tamen Bal. *ibi n. 35.* respondet eius rationi, & ideo Barzius ibi concludit, Baldum esse huius opinionis, quam etiam sequuntur Aretin. *in d. l. 1. C. de sum. Trin. col. 5.* & Caccial. *ibid. col. 50.* Afflict. *in constitutione regni incip. Si quis in posterum, n. 16.* Francis. Marc. *decis. Delphinal. 61. n. 6. part. 2.* Bernardinus Pandus *in tract. de execut. instrum. part. 2. declaration. 14. n. 2.* Felyn. *in c. ecclesia sanctæ Mariæ, n. 81. in princip. de constitut.* qui plurimos refert Canonistas esse huius opinionis.

Et satis mihi videtur hæc opinio esse veritati con-

15 sona, non solum quia causæ † in foro ecclesiastico non sunt iudicandæ secundum leges laicorum, *c. ecclesia sanctæ Mariæ, de constitutionib.* & scripsi supra *casu 50.* sed etiam quia tenentes contrariam opinionem

16 dicunt, huiusmodi statutum † respicere ordinatoria iudicii, quo casu clerici ligantur huiusmodi legibus, vt scripsi supra *casu 31.* Sed, retento hoc principio, dico, quando hoc statutum concerneret modum procedendi, tunc in Curia Episcopi non esset seruandum, quia circa ordinatoria prædicta seruantur leges eiusdem fori, ex reg. *l. 2. C. quemadmod. testam. aper. & l. 2. C. de emancipat. liber.* Addo quod cum hoc statutum nullam admittat exceptionem contra instrumentum, ideo respicit meram executionem, & non præparatoria iudiciorum, vt dicunt Doct. *in d. l. 1. C. de*

17 *summa Trinit.* Sed in † executiuis & decisiuis attenditur ius canonicum, & non ciuile, etiam in foro ciuili, vt dixit gloss. *in c. quod clericis, de foro compet.* Bald. *in l. ex ea, ff. de postuland. & in d. l. 1.* Imo de iure canonico pro

18 debito ciuili non fit executio, † nisi prius facta discussione bonorum; ergo attenta dispositione iuris canonici non potest fieri executio dicti instrumenti vigore dicti statuti. Item quia statuta guarentigiæ disponunt, debitorem posse in carceribus mancipari,

19 sed de iure canonico clericus † debitor nullo modo potest in carceres mitti, *c. si clericos, de sent. excom. lib. 6.* & scripsi supra *casu 42. art. 3.* ergo statutum prædictum, tanquam procedens contra dispositionem iuris canonici, non est seruandum in Curia Episcopi.

Ex quibus apparet, non esse vera allegata per Couar. *in lib. pract. quæst. c. 8. n. 5.* hæc procedere in statutis inferiorum à Principe, non autem in constitutionibus Regum habentium iura Imperatoris, quorum dispositiones, si iuri canonico non sint contrarię, militant etiam in foro ecclesiæ, & hanc sequitur Carauita *super d. ritu 166. n. 38.* quia regula † *c. 1. de noui operis* 20

nunt. non habet locum in constitutionibus Regum derogantibus aliquo modo iuribus clericorum, vt scripsi supra *casu 19.* Sed huiusmodi constitutiones expresse derogarent iuri canonico, & eius principiis, vt dixi; ergo neque in curia secularium, neque in foro ecclesiastico afficiunt clericos.

CASVS LXII.

Sollemnitates contractuum celebrandorum, ordinatæ per statuta laicorum, in quibus casibus debeant obseruari etiam per clericos.

SVMMARIA.

1 *Statutum laicorum, de sollemnitatibus contractuum, debet seruari etiam à clericis, qui volunt sibi obligari laicos.*

2 *Contractus est nullus, nisi adhibeantur sollemnitates statuti.*

3 *Clericus si vult sibi obligari laicum, debet seruare omnes sollemnitates requisitas pro obligatione laici.*

4 *Statuti qualitates debent seruare etiam forenses in loco.*

5 *Laicus subditus non potest contrahere cum non subdito, spreta lege sui superioris.*

6 *Statutum:* Ne minor, vel mulier possit contrahere sine consensu propinquorum: *an comprehendat ecclesiasticos.*

7 *Statutum:* Ne mulier possit testari sine consensu propinquorum: *non comprehendit testamentum, quod fit ad pias causas.*

8 *Statutum introducens nouam sollemnitatem contra ius commune non obseruatur in præiudicium clericorum.*

9 *Statuta dicuntur contra libertatem ecclesiæ, si auferunt competentia clericis de iure communi, aut ex priuilegio.*

10 *Siue directe, siue indirecte id fiat.*

11 *Etiam si tacite, principaliter disponendo de laicis.*

12 *Statutum:* Quod filii non nubant sine consensu patris: *non valere.*

13 *Statutum:* Quod cessio actionis non possit fieri in nobilem contra plebeium: *non potest comprehendere ecclesiasticos.*

14 *Statutum:* Ne inuestitura fiat alteri, non vocato possessore: *non comprehendit inuestituram, quæ fieret per clericum.*

15 *Statutum semper debet aliquid operari vltra ius commune.*

16 *Statutum disponens idem quod ius commune saltem operatur monitionem.*

17 *Sollemnitas introducta per statutum laicorum seruatur à clericis, quando nullum sibi paratur præiudicium.*

18 *Sollemnitates nouiter inductæ per statuta impossibiles, aut difficiles obseruatu, non habent locum in contractibus, qui fiunt cum ecclesiasticis.*

19 *Principis consensus an & quando reputetur impossibilis.*

20 *Princeps in quibus casibus teneatur necessario consentire.*

21 Sta-

21 *Statutum de consensu Principis habendo, an liget ecclesiasticos.*

22 *Statutum prohibens laicos contrahere cum clericis non valere.*

23 *Et sic statuentes incidunt in excommunicationem.*

AD euitandum dolos, qui solent interuenire in contractibus celebrandis, sæpissime dispositum est in pluribus ciuitatibus: vt, nisi adhibitis certis sollemnitatibus, vel interuentu coniunctorum, aut decreto iudicis & similibus, contractus sint ipso iure nulli, quorum occasione, dubitari contingit, an prædictæ sollemnitates statutariæ seruari debeant, etiam si cum clericis contrahendum sit. Ad cuius decisionem explicemus tres articulos.

1 Primus articulus est: Statutum † de sollemnitatibus contractus conditum per laicos, debet obseruari etiam per clericum, qui vult sibi obligari laicũ, Abb. *in c. ecclesia sanctæ Mariæ, in 2. lect. nu 43. vers. sed hoc casu distinguo.* Felyn. *n. 81. vers. quartus casus.* Dec. *num. 257. & plur. seq.* vbi referens Abbatem, dicit, quando statu-
2 tum † concernit sollemnitatem adhibendam tempore contractus, si omissa tali sollemnitate contractus fiat, erit nullus, prout statutum disponit, & hoc etiam habet locum si contrahatur cum clericis, non quia
3 statutum liget † clericos, sed quia si clericus velit laicũ obligare, debet obseruare omnia, sine quibus ille obligari non potest, idem dicit Rochus de Curte *in tractat. de consuetudine, sectione 8. num. 75.* multos ad hoc congerit Decian. *in tomo 1. tractat. crimin. lib. 2. cap. 35. num 11.* Propterea Domini de Rota vrbis sæpius con-
4 cluserunt, quod statuti † qualitates tenentur obseruare etiam forenses contrahentes in loco statuti, alias contractus redderetur nullus. Coram R. P. D. Robusterio in illa Vrbeuetana heredit. 7. Nouembr. 1578. *ex consilio Signorol. 166. & Cuman. consil. 72.* & est *decisio Caputaquens. 195. & decis. 206. lib. 3.* Adeo vt non sufficiat in ipso contractu exprimere sollemnitates statuti in genere, sed speciatim, & singulariter exprimi debent, ne ipse contractus corruat, Caccheran. *decis. Pedemont. 172. à num. 10. ad finem.*

Omnes ea mouentur ratione, quia non potest lai-
5 cus † subditus cõtrahere cum non subdito, spreta lege sui superioris, vel consuetudine ciuitatis suę, imo peccat, *c. 2. de maior. & obed.* & quod transgressor cõsuetudinis puniatur sicut transgressor legis, est tex. *in c. in his, dist. 11.* ergo ex parte laici nulla contraheretur obligatio, nisi seruata sollẽnitate data à lege particulari, q̃ obligationi resistit, *l. cum lex, & ibi notatur, ff. de fideiuss.*

Difficultas est modo in videndo de qua sollemnitate possit huius conclusionis reddi exemplum. Philip. Francus *in disputatione petitorii, §. fin. n. 22.* putat
6 posse dari exemplum, vt si statutum † disponeret: *Ne minor, vel mulier possit contrahere, vel alienare sine consensu propinquorum:* cum fragile & debile sit consilium mulieris, *c. forus. in fin. de verb. signif.* quo casu dicit in tali prohibitione comprehendi ecclesiam, ideo non poterit minor, vel mulier alienare etiam ad pias causas, vel in ecclesiam sine sollemnitate statuti. Sed huius contrariũ tenet Bald. *in l. in generali, C. de sacros. eccl.* vbi
7 concludit, statutum: *Ne † mulier possit testari sine consensu propinquorum,* non includere casum, quando testamẽtum fieret ad pias causas, quia valebit sine tali sollemnitate, ex quo ecclesia est priuilegiata à principio in vltimis voluntatibus, & ibi sequitur Fulgos. cum aliis etiam per Abbatem *in c. relatum, in 1. de testam.*
8 Ideo pro resolutione distinguo: Aut † sollemnitas statutaria venit in derogationem, vel diminutionem sollemnitatis introductæ de iure communi, & tunc si ex sollemnitate iuris communis ecclesia, vel ecclesiastici sentiunt aliquod commodum, quod per statuti sollemnitatem perderent, statutum non valet respectu contractus, & dispositionis quæ fieret in ecclesiasticos, & hoc probatur ex dictis per Anchar. *in consil. 155. col. 2. & 3.* Et ex alia ratione, quia illa statuta dicuntur † contra libertatem ecclesiasticam, per quæ im- 9
pediuntur personæ ecclesiasticæ facere quę sibi competunt, aut priuilegio, aut iure communi, aut alio modo, vel redderentur timidiores ad id faciendũ vigore statuti, Felyn. *in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ, n. 61. & in c. nouerint, de sent. excommun.* Socin. *in consil. 241. circa primam, col. 3.* & probatur ex dictis Bart. & aliorum *in auth. cassa, C. de sacros. eccl. s.* & Bart. *in l. 1. §. quæ onerandæ, ff. quarum rerum actio non detur.* & dicuntur contra libertatem ecclesiæ, siue † directe, siue indirecte 10
id fiat, *c. statutum de hæretic. lib. 6.* siue expresse, siue tacite, *c. clericis, §. fin. & § nos igitur, de immun. eccles. lib. 6.* etiam si non loquantur de personis ecclesiasticis, sed solum de subditis statuentium, *c. quanto, de priuileg. c. fin. de immunit. eccles. lib 6.* Alba *consil. 8. colum. 2. vol. 1.* Sed ecclesia est priuilegiata à principio in ipsis vltimis voluntatibus, per *l. 1. C. de sacros. eccles.* vnde dicit Bald. *in l. cunctos populos, C. de summa trinit.* cum ecclesia, & pia causa sit ab ipso principio priuilegiata, si per statuta laicorum impediretur, fieret contra libertatem ecclesiæ. Neque obstat quod dicit Francus *in d. §. fin. num 23* quod hoc non fit contra ecclesiasticos principaliter, sed in suos subditos, disponitur, quo casu ipse putat valere dispositionem. Quia, vt dixi, etiam si tacite, & † per indirectum fieret con- 11
tra ecclesiasticos, non valeret, & dicit text. *in d. ct. cap. quanto, de priuileg.* quod pœna quæ personis ecclesiasticis per laicos imponi non potest, neque etiam imponi potest subditis statuentium, cum aliis ad hoc allegatis per Albam *in d. consil. 8. col 5. num. 18.*

Quare concluditur hoc exemplum de sollemnitate testamentorum per statutum introducta, non esse verum pro confirmatione, & declaratione præsentis articuli, & de hoc scripsi supra *casu 28.* & ex hoc infertur non valere † statutum de sollemnitate 12
matrimonii, puta quod filii non nubant sine consensu patris, vt late per Dec. *in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ, n. 128.* hæc enim sollemnitas est in derogationem iuris canonici, quo matrimonia debent esse libera, vt dicam latius infra in particulari casu. Item infertur exemplum statuti: † *quod cessio actionis non possit fieri in no-* 13
bilem contra plebeium: non posse applicari huic articulo, de quo tractamus, prout scribunt Felyn. *in d. c. ecclesia S. M num. 81. vers. quartus casus.* & Deci. *num 261. & seq.* quia concernit substantiam dispositionis, & nos loquimur de modo, quo ipsa dispositio sollemniter facienda est. Et ex alio dictum statutum non valere, quia est exorbitans, & correctorium iuris communis, auferens liberam disponendi facultatem, contra tex. *in l. in re mandata, cum vulgarib.* ideo non potest tacite comprehendere ecclesiasticos sub generali sermone, de quibus in specie non potuissent statuentes disponere, vt pluries scripsi in superioribus, quicquid dixerit Federic. de Senis, *in consil. 85. statuto ciuitatis Perusinæ.* Item infertur statutum: † *Ne inuestitura fiat alteri,* 14
non vocato possessore, non comprehẽdere inuestituram quæ fit per clericũ alteri laico, non vocato possessore, prout cõsulebat Alex. *in cons. 93. vol. 2.* & seq. Fel. *in d. v.*

quartus casus, quia impedit hæc sollemnitas libertatem ecclesiæ, & venit in præiudicium notabile ipsius, vt late scripsi supra *casu 20*.

Aut statutum disponit de sollemnitate iuxta for-
15 mam iuris cõmunis, & tunc quia debet † aliquid aliud operari vltra ius commune, ne videatur frustra factũ, vt probat Marsil. *in repetit. rubricæ, ff. de fideiussorib. num. 356. & in practica criminali, §. oportune, num. 41. & plur.*
16 *seq.* Dico, quod † producet effectum monitionis, sicut statutum de residentia episcoporum, ad hoc vt aliquid disponat vltra ius commune, Felyn. *in c. si autem, num. 3. vers. primo si statutum, de rescript.* & huius membri distinctionis potest esse exemplum, puta si statutũ disponeret de insinuandis donationibus coram tali iudice, quod cum procedat iuxta dispositionem iuris communis, *l. sancimus, C. de donat.* comprehendet donationem, quæ fit in ecclesiasticos, quia per insinuationem auctoritas impertitur agenti actum, nõ recipienti, Ægid. Bellamer. *decis. 6. de foro compet.* quem citat, & sequitur Rota *decis. 7. num. 5. de iudiciis, in nouis.* ergo si clericus vult gaudere donatione, debet prædicta sollemnitas obseruari.

17 Aut sollemnitas non erat prius per ius † cõmune introducta, sed de nouo inducitur per dispositionem statuti, propter occasionem euitandę fraudis vel doli, & tũc dico procedere etiam supradictum articulum, dummodo nihil præiudicii ecclesiasticis inferatur.

18 Secundus articulus est: quando † sollemnitates nouiter inductę sunt impossibiles obseruatu, tunc nõ habent locum in cõtractibus, qui fiunt cum personis ecclesiasticis. Cuius exemplum potest esse, si statuto disponeretur, quod non possit fieri contractus sine
19 consensu Principis, qui † reputatur impossibilis, ex regula *l. continuus. §. cum quis, ff. de verb. oblig.* & probat Ias. *in l. apud Iulianum, §. constat, n. 16. de legat. 1.* per illum tex. Sed pro declaratione distingue: Aut consensus Principis de facili solet impetrari, & sibi imputet qui nõ impetrauit, ex reg. *l. sed & si per prætorem, vers. sed nec reos, ff. ex quib. caus. maior. l. 3. § quid ergo, ff. de contrario iudicio tutel. l. 1. §. permittitur, ff. de aqua quotid. & æstiu.* melior text. *in l. qui cum maior. vers. si minor, ff. de bon. libert. & in l. 2. §. tentari, vers. vel imputetur matri, ff. ad Tertull.* Ideo ecclesiasticus, qui vult acquirere obligationem laici, sibi imputet, qui non obtinuit consensum Prin-
20 cipis: Aut sumus in casibus, in quibus Princeps † tenetur de necessitate consentire, qui recensentur ab Afflict. *in constitut. regni, incip. Si quis in posterum, n. 22. & seq.* quo casu, si denegaretur per Principem, fieret iniuria, vt ibi per eum, & probatur in postulatione, quæ est gratia, & si non admittitur, fit iniuria, *c. bona, in 1. de postulat. prælat.* quo casu consensus iste dicitur debitus, vt post Abb. *in d. c. bona*, dicit Afflict. ibi, & ita si Princeps non consentit, nec denegat, iudex poterit interponere decretum, quod facilius est, & sufficit, vt per Afflict. *ibid. n. 23.* Aut consensus iste est difficilis
21 impetratu, quia Princeps † non solet cõsentire in beneficium clericorum, & tunc aut tractatur de contractu oneroso, & ecclesiasticus poterit modeste abstinenere, & super alio negotio contrahere; aut lucratiuo, & hic pũctus, &c. Ego credo ꝙ cum hoc statutũ procedat in diminutionem rerum ecclesiæ, cui neque in quærendis potest fieri præiudicium, Villagut. *decis. 1. num. 51. & plur. seq.* & dixi sæpius, nullo modo erit obseruandum, & patet etiam ex allegatis in præcedenti articulo.

22 Tertius articulus est: quando statutum † prohibet omnino laicos contrahere cum clericis, & tunc dico statutum non valere, esseque contra libertatem ecclesiæ, *c. fin. de immun. eccles. lib. 6.* Bart. & Salyc. *in d. auth. cassa.* Octauian. Vulpell. *de libertate eccles. part. 1. n. 7.* Quo casu statuentes † incidunt in excommuni- 23
cationem, vt probat Francisc. Plot. *in tract. de excommunicatione, §. 30 n. 5.* Abb. *in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ, in 2. lect. n. 27.* Et huc pertinet, quod nõ possunt statuentes laici de ecclesiasticis specialem mentionem facere, quod deseruit pro inualiditate statuti, vt per Surd. *in consil. 301. col. 2. vol. 3.* & Albam *in d. cons. 8. col. 3. vol. 1.*

CASVS LXIII.

Consuetudinibus laicorum nullo modo affici clericos.

SVMMARIA.

1 *Consuetudinis virtus, & potestas quæ sit.*
2 *Et quomodo differat à legibus.*
3 *Consuetudo potentius operatur, quam statutum.*
4 *Consuetudo trahitur ad casus similes.*
5 *Argumentum à contrario sensu non habet locum in statutis secus in consuetudinibus.*
6 *Priuilegium concessum terræ, vel patriæ comprehendit clericos.*
7 *Clerici non possunt facere consuetudinem.*
8 *Consuetudinem introducere est iurisdictionis.*
9 *Consuetudinem quando possit inducere vna familia.*
10 *Consuetudo non potest induci ex tacito consensu clericorum.*
11 *Consuetudo potest recipere validitatem per præscriptionem quadraginta annorum.*
12 *Præscriptio iurisdictionis ecclesiasticæ non introducitur sine consensu Papæ.*
13 *Clerici non ligantur consuetudinibus laicorum.*
14 *Consuetudo mixta clericorum, & laicorum simul, dari non potest.*
15 *Lege correcta, censentur correcta omnia, quæ eius occasione facta sunt.*
16 *Statutis reuocatis censentur reuocatæ omnes reformationes statutorum.*
17 *Lege correcta non censetur correcta eius ratio.*
18 *Ratio quæ nunquam in lege scripta fuit, potest allegari.*
19 *Ratio legis quando censeatur correcta, ipsa lege correcta.*
20 *Consuetudo mixta laicorum & clericorum simul, nullo iure canonico probatur.*
21 *Consuetudo iudicum dicitur obseruantia actorum causæ.*
22 *Clerici ligantur consuetudine iudiciorum laicorum, si ibi litigant.*
23 *Nisi consuetudo sit contra ius.*
24 *Consuetudines laicorum in diminutionem iurium ecclesiæ, non esse validas.*
25 *Stylus, & obseruantia tribunalium contra ius, non valet.*
26 *Stylus debet probari, & cur sit difficillimæ probationis.*

CONsuetudo, vt † inquit Connanus *in Commentariis iuris ciuilis, lib. 1. cap. 10.* pars est iuris ciuilis, 1
in iis rebus posita, quæ prius quam venissent in consuetudinem poterant sine scelere, vel prætermitti, vel violari, postquam autem longo omnium vsu comprobatæ sunt, parem legib. habent potestatem. Imo sanctiora videntur esse ea, quæ moribus afferuntur,
quam

2 quam quæ impetrantur legibus, propterea † quod le-
ges dantur, vt plurimum inuitis, & recusantibus, ab
eo, qui plus potest, & iccirco ingratiores sunt, quia
coactæ. At quod in consuetudine est, suaue per se in-
fluit in mores hominum, sic, vt vel à natura putetur
esse, aut ab antiquis, bono publico institutum, & li-
3 cet consuetudo † non differat à statuto, nisi tanquam
tacitum ab expresso, Dec. *in consil. 694. num. 7.* Andr.
in proœmio constitutionum regni. Tamen quantum ad
effectum potentius operatur consuetudo, quam sta-
tutum, Felyn. *in c. 1. num. 4. & seq. de sponsalib.* Primo,
4 quia trahitur † ad casus similes, quod non est in statu-
to, Angel. *in consil. 52.* Alexand *in consil 119. num. 14. vol.*
6. & multa de præstantia consuetudinis ponit Cardin.
Alban. *in additionib. ad Bartol. in repetition. l. de quibus, ff.*
de legibus. Item quia consuetudines dicuntur pacta ci-
uium, & sic quodammodo contractus, vnde in statu-
5 tis non habet locum argumentum † à contrario sen-
su circa ea quę sunt prouisa de iure communi, Bartol.
in l. omnes populi, in 6. quæst. princ. ff. de iust. & iur. & tamen
in contractibus non ita distinguitur, *l. pecuniam, ff. si*
cert. pet. etiam si sint stricti iuris. Roman. *consil. 339.*
Capyc. *decis. 21. num 5.* Sed clerici non desinunt esse ci-
ues illius ciuitatis, Bartol. *in l. 1. col. 3. vers. iuxta prædi-*
cta, ff. ad municip. Bald. *in c. 1 colum. fin. vers. an sacerdos,*
de milit. vasall qui arma bell. c. depos. Oldrad. *in consil. 22.*
Natta *in consil 157. num. 8.* Et ideo priuilegium conces-
6 sum † terræ, vel patriæ non solum laicos, sed etiam
clericos comprehendit, Roman. *in consil. 180. num. 2.*
Felyn. *in c. ecclesia sancta Mariæ, num 76. de constitut.* &
Oldrad. *in consil. 32.* dixit, clericos esse de vniuersitate
personarum; ergo videtur quod consuetudine ciui-
tatis ligentur clerici, etiam ciues ipsius, cum eorum
cõtractus cum laicis facti, sint etiam obseruandi. Pro
cuius casus resolutione, explicemus tres articulos.

7 Primus articulus est: Consuetudine † laicorum nõ
ligantur clerici: Quia clerici non possunt consuetu-
dinem facere, Bald. *in c. cum omnes, in fin. de constit.* post
Hostiens. quem refert ibi, cum non possint in laicos
tacite, vel expresse consentire, *c. significasti, de for. com-*
pet. Francisc. Marc. *decis. Delphinal. 157. par. 1.* Item quia
8 introducere consuetudinem † est iurisdictionis, quia
ipsa est lex, vt dicit Alex. *in consil. 173. num. 12. vol. 6.* ergo
ille populus potest introducere consuetudinem, qui
potest facere statutum, Bald. post gloss. *in l. 2. in 1. &*
3 opposit. C. quæ sit longa consuet. Vnde dicit Innoc. *in*
c. cum accessissent, de constitut. Qui habent iurisdictio-
nem, possunt facere statuta super omnibus, quę ad iu-
risdictionem suam pertinent, sicut & cõsuetudinem
inducere possunt. Ideo vna familia non potest indu-
9 cere † consuetudinem, nisi habeat imperium, & sic
ius statuendi, vt probat Alex. *in l. si non specialis, col. 2. C.*
de testament. post plures Doct. quos refert. Sed laici
non possunt statuere aliquo modo, vt includant cle-
ricos, vt scripsi latius supra *casu 1.* ergo nullo modo
possunt inducere consuetudinem, quæ ipsos liget: &
licet sint ciues, & de populo, vt dixi, tamen postquam
facti sunt clerici non possunt vlterius in laicos con-
sentire, *c. si diligenti, de foro compet.* ergo si consuetudo
10 induceretur † ex tacito eorum consensu, esset contra
ius, & sic non valeret, nec debet attendi, Dec. *in consil.*
11. & cons. 49 col. 1. & consil 677. in fin. Alex. *consil 36. vol.*
2. Socin. iun. *consil 2. num. 7. volum. 2.* Natta *consil. 252.*
num 6 & consil. 575. num 32. & seq. Borgnin. *decision. 11.*
num 47 parte 1. Caccheranus *decis. Pedemont. 22. num.*
3. & seq. Afflict. *decis. 315. num. 11.* Quo casu, licet pos-
set recipere validitatem † per præscriptionem qua- 11
draginta annorum, vt per Aretin. *in consil. 23. col. 4.*
vers. sed quando vniuersitas, & consil. 115. & Crauett. *de an-*
tiquit. parte 4. in princip in 4. & 5. different. & post alios
Borgnin. *in d. decis. 11. num. 48.* Tamen hæc præscriptio
iurisdictionis † ecclesiasticæ non posset procedere si- 12
ne consensu Papæ, consensus episcopi non sufficeret
nisi ad præscriptionem ecclesiastici, *d. c. significasti, de*
foro compet. Papa sicut non potest expresse consenti-
re, vt clerici sint de foro laicorum, vt dixi supra *casu.*
Ita nec tacite, ergo neque præscripta consuetudo va-
lere posset.

Quare nec clerici faciunt consuetudinem, nec
populus potest eam inducere in clericos cũ aliis, nec
clerici possunt dici præstare consensum circa ipsam
introducendam, nec potest ipsa consuetudo præscri-
bi in pręiudicium clericorum. Propterea affirmarunt
Dd. consuetudinibus † laicorum clericos non ligari, 13
Cyn. *in l. 2. in fin C. quæ sit long. consuetud.* Ant. de Butr.
in rubric de consuetudin. n 3. & 12. Hostiens. *in summa tit.*
de consuetud. Innoc. *in rubr. de consuetud.* Abb. *in d. c. ec-*
clesia S. M n. . Geminian. *in c. 1. de iureiur. lib 6.* cum a-
liis per Petr. Duen. *regul 135.* & ita fuit sæpius decisum
in practica, Capella Tholos. *decis. 153.* Franch. *decis. 285.*
& decis. 411. Capyc. *decis. 98.*

Secundus articulus est: Non posse dari consue-
tudinem † mixtam clericorum, & laicorũ simul, quia 14
clerici non possunt consentire super consuetudine
introducenda, vt dixi nuper in primo articulo, quic-
quid dixerint Abb. *in c. cum causa, n. 4. vers. erat ergo con-*
suetudo mixta, scil. clericorum & laicorũ, de sent. & re iud. &
in c. cum venissent, n. 3. de eo qui mit. in poss causa rei seruan-
dæ, vers. & potest intelligi quando consuetudo est communis
clericis & laicis. & Imol. *in c. ad nostram, de probat.* qui
vult illum textum loqui de dicta consuetudine mi-
xta. Quia textus *in d. c. cum causa,* in quo se fundat
Abb. *& in c. ad nostram.* in quo se fundat Imol. fue-
runt per summum Pontificem reprobati, & correcti,
& lege † correcta, censentur correcta etiam omnia, 15
quæ eius occasione facta sunt, vt dicit Cyn. *in l. transi-*
gere. circa fin. vers. pro hoc optime, C. de transact. per text.
in l. fin. C. de edict. diui Adrian. tollen. & ibi Bald. & Ca-
strens. & ad hoc facit *c. translato, de constitut.* vbi Bald.
in princip. dicit, abolito titulo, intelligitur abolita
lex sua, idem Bald. *in l. 1. in princip. C de latin. libert.*
tollend. vbi quod reuocatis statutis, † censentur reuo- 16
catæ omnes reformationes statutorum, quia subla-
to principali, tolluntur omnia, quæ ipsum sequun-
tur, *c. fraternitatis, de hæretic.* vbi damnato auctore,
censentur damnata omnia eius scripta, nisi speciali-
ter sint approbata, *c. 2. §. fin. de summa Trinit.* & ideo
dicit Abb. *in d. c. cum causa, num. 3. in fine.* Sed certe
per istum textum non potest fieri aliquod bonum
fundamentum: Primo, quia Papa simpliciter consue-
tudinem reprobauit, &c. & ita dici potest *ad d. cap.*
ad nostram. Neque obstat quod correcta lege, † non 17
censeatur correcta eius ratio, *l. has obligationes, ff.*
de capit. diminut. cap. auctoritate, de concess. prabend.
vbi est casus de hoc, quia ratio legis est æterna, &
immutabilis, vt notat Abbas *in c. non debet, de con-*
sanguinit. & affinit. ideo correcta lege, non esse cor-
rectam rationem, dixerunt Anton. de Butr. & Imol.
in c. 1. de constitut. Ioan. Andreas, & Geminian. *in c.*
1. §. illum autem, de restitut. spoliat. per dict. *l. has obli-*
gationes. Vnde sicut ratio, quæ † nunquam in lege scri- 18
pta fuit, posset allegari, *c. ratio nulla, & ibi Doct. de*
prabend,

praben.l.scire oportet,§.sufficit,ff.de excusat.tut. ita poterit allegari ea quæ remanet, & semel à iure probata est. Quia hæc omnia nō procedunt ex defectu iurisdictionis,& in resolutione huius articuli incidentis, datur ista distinctio. Aut ratio legis non innitebatur
19 rationi † naturali, & æquitati, sed solum Legislator cogitauit illam esse bonam,& tunc correcta lege, est etiam correcta eius ratio, nec vlterius potest allegari: Aut est fundata super æquitate naturali,& communis est opinio, vt correcta lege, eius ratio possit allegari. Sed nulla ratio legis, vel consuetudinis secularium est sufficiens ad obligandum clericos, & quilibet est contra naturalem rationem ad inducendum illorum ligamen; ergo correcta & reprobata lege, vel consuetudine, censentur etiam reprobatæ eius rationes, saltem respectu obligationis clerico-
20 rum inducendæ. Ex quibus † concludo, non posse aliquo modo tractari *d.c.cum causa,& d.c. ad nostram,* intelligi debere de prædicta consuetudine mixta.

Neque obstat *d.c.constitutus,* quia ibi clericus agebat contra laicum, eratque laicus de temporali iurisdictione ecclesiæ, vt notat ibi Abb. in princip.& quia respectu rei, erant seruandæ leges, & consuetudines laicorum,ideo legatus commisit causam iudicandam secundum ius & consuetudinem laicorum: Non igitur tractatur ibi an consuetudo liget clericos. Et dum Pontifex dicit,si consuetudinem, quam allegat,laudabilem esse constiterit, &c. Animaduertendum est, quod loquitur de consuetudine procedendi in iudicio, probatur per *vers.qui cum secundum ius tantum vellent procedere,&c.* verbum enim *procedere* significat ordinem iudicii,vnde Petrus ille reus appellauit, & sic etiam fecit actum de ordine processus, *c.quoniam contra,de probat.* sed consuetudo iudiciorum ligat clericos litigantes in foro laicorum,vt mox subiiciam; ergo,&c.

21 Tertius articulus est: Consuetudo † iudicii, quæ aptiori vocabulo dicitur obseruantia actorum curiæ & tribunalis,vt per Roch.de Curt. *in tract. de consuet. n.23.& 27.* siue stylus Curiæ, Felyn. *in c. ex parte.n.17.de*
22 *rescript.* debet obseruari, etiam † si clerici litigent in foro seculari contra laicum, ex regula *l.actor,C.vbi in rem act. & c. si clericus, & c. cum sit generale, de foro compet.*

Hanc opinionem probat Felyn. *in d.c. ad nostram, num.3. vers.ex eodem textu,de probationib.* pro quo dicit esse casum *in c. quod clericis, de foro compet.*& ego credo esse casum *in d.c.constitutus,* secundum inductionem, q̄ fecimus in præcedenti articulo. Ex quo notandum est, Doctorum sententiam, concludentium clericos ligari consuetudine laudabili clericorum, intelligendam esse de consuetudine iudiciorum, quia laudabilis
23 dicitur, † dummodo non sit contra ius, aliter diceretur irrationabilis, vt per Aretin. *in consf.44.col.2.* Idem si esset contraria æquitati naturali, vt per Aretin. *in consil.92.col.3.vers.tertio confirmatur.& consf.145.col.2.* vel quando à lege,aut statuto reprobaretur, Alex. *in consf. 196.col.3.vol.2.* Crauet. *in consf.96 n.3.* & probatur per *d.c. constitutus,* vbi loquitur de hac consuetudine laudabili iudiciorum, vt dixi.

Et quod clerici ligentur statutis & consuetudinib. circa ordinem iudicii, late scripsi supra *casu 31.* & inibi declaraui, non procedere, quando statuta & consue-
24 tudines † iudiciorum extinguerent iura clericorum, tunc enim obseruādæ non essent cōtra clericos, quia procedentes in diminutionem iurium ipsorum, essent contra libertatem ecclesiasticam, & ita non laudabiles. Vnde stylus, † & obseruantia tribunalis con- 25
tra ius non valet, nec debet attendi, Dec. *in consf.11. & consf.49.col.1.& consf.677.in fin.* Alex. *in consf.36.col.fin.vol. 2.* Socin.iun. *in consf.2.n.7.vol.2.* Albert.Brun. *in consf.3.n. 10.* Nisi essent præscripti, vt dixi *in 1.artic.* quo casu debet probari † stylus, & est difficillimæ probationis, 26
quia variabilis, vt probat Paris. *in consf.31. vol. 1.* & præscriptio nō obesset ecclesiasticis, quia si statutum circa ordinatoria litis non attenditur in curia respectu clerici, si tendit in diminutionem iurium ipsius, multo minus consuetudo, obseruantia, aut stylus præscriptus, cum non plus possit consensus tacitus, quam expressus: Neque possit consensus tacitus operari sine scientia Papæ, vt dixi *in d.art.1.*

CASVS LXIV.

Cōsuetudine nullo modo posse induci, quod Principes laici habeant iurisdictionem in clericos: Nisi ex dispensatione Papæ, quam potest facere contra ius diuinum ex causa.

SVMMARIA.

1. *Priuilegium fori clericorum est de iure diuino.*
2. *Clerici sunt exempti à Deo de iurisdictione Imperatoris.*
3. *Opinio communis nūquam est amplectenda contra ecclesiasticos,& piam causam.*
4. *Papa non potest submittere omnes causas clericorum iurisdictioni laicorum.*
5. *Iurisdictio clericorum nulla præscriptione quæri potest.*
6. *Consuetudo quod rex habeat iurisdictionem in clericos, non valet.*
7. *Consuetudo vt inferior habeat iurisdictionem in superiorem,non valet.*
8. *Clerici sunt maiores laicis,etiam Principibus.*
9. *Principes respectu iurisdictionis clericorum, reputantur vt priuati.*
10. *Consuetudo non potest dare iurisdictionem priuato.*
11. *Consuetudo potest dare iurisdictionem fœminæ in dignitate existenti.*
12. *Consuetudo potest inducere iurisdictionem in alieno territorio.*
13. *Priuilegio quæsibilia possunt quæri præscriptione.*
14. *Papa potest dispensare in omnibus,etiam contra ius diuinum, præter quam in articulis fidei.*
15. *Papa potest dispensare super matrimonio contracto à simpliciter vouente.*
16. *Pontifices pro tempore,in quibus matrimoniis dispensarunt contra ius diuinum.*
17. *Papam non posse dispensare in voto tenent Theologi,contrarium obseruatur,vt per Canonistas.*
18. *Papa potest committere aliquas causas clericorum laicis.*
19. *Laici sunt infesti,& odiosi clericis.*

PRiuilegium † fori clericorum est de iure diuino 1
introductum, vt habetur Numer. *cap.3. Ego tuli Leuitas à filiis Israel, eruntque Leuitæ mei, meum est enim primogenitum.* Idem habetur *cap.18.* & Iosuæ *cap.17.in fine. Tribui Leui non dedi possessionem, quoniam Deus Israel ipse est possessio eius.* Et alibi: *Nolite tangere Christos meos. Psalm. 104.* hanc opinionem tenet gloss. *in c.si Imperator,dist.96.* gloss. *in ver. degenerari, in auth. de non alienan. reb.*

veb. eccles. & Beatus Gregorius *in c. sacerdotibus, 11.q.1.* dicit Imperatorem Constantinum retulisse, cum episcoporum accusatio eidem proposita fuisset: *Ite, & inter vos causas vestras disponite, quia dignum non est, vt nos iudicemus deos, id est, clericos.* Item Constantinus in sancta Nicena Synodo præsidens, cum querelam clericorum quorundam ad se deferendam conspiceret, ait: *Vos à nemine diiudicari potestis, quia ad Dei solius iudicium reseruamini, c. satis, distinct. 96. c. continua, 11. quæst. 1. & c. certum, distinct. 10. Cum de causis Dei agitur, studeatis subdere regiam voluntatem sacerdotibus Christi.*

Hanc opinionem satis probat Cardinalis *in repetit. c. perpendimus, de sentent. excommunicat. in 7. opposit.* Abb. *in c. at si clerici, num. 23. de iudic. & in c. ecclesia sanctæ Mariæ, in princip. de constit. & in c. solita. in 6. not. de maior. & obedient. & in c. si diligenti, de foro compet.* gloss. *in c. quamquam, de censib. lib. 6.* quam communiter sequuntur Canonistæ, late Felyn. *in c 2. colum. 1. & 2. de maior. & obed.* qui multos ad hoc congerit Dec. *in c. clerici, num. 61. & seq. de iudic.* Oldrad. *in consil. 83 colum. penult.* Roman. *singular. 419 incip. Sed an Papa, & in l. si vero, §. de viro. in 7 fallent. ff. solut. matrim.* Alexand. *in consil. 8. videtur, volum. 1 & in consil. 149. in causa, volum. 6.* Grammatic. *decis. 29. & decis. 61. & consil. 1. num. 29. edito post suas decisiones.* Stephanus Aufrerius *in repetit. clemen. 1. de officio ordinar. in 3. quæst. num. 8.* cum aliis ad hoc cumulatis per addentes ad Felyn. *in d c. 2.* & per addentes ad Alexand. *in d. singular. 419.* Ex quibus apparet hanc esse receptissimam omnium Doctorum sententiam, eamque tenet Innocent. *in d c. 2. de maior.*
2 *& obedient.* Vbi quærit, quis † exemit clericos de iure Imperatoris, dicit Papam consentiente Imperatore, statim subdit: Sed hic non plene eximunt, vnde dicimus, quod exempti sunt à Deo, allegat *d. c. si Imperator, dist. 96.* Ex quo infertur male Couar. *in lib. practic. quæst. cap 31. num. 2. vers. contraria opinio.* allegare Innocentium pro contraria parte. Nec illa contraria sententia est amplectenda, cum neque iure subsistat, neque plurimorum Doctorum auctoritate fulcita sit, &
3 licet aliquando dubitari possit, an opinio † contra communem sit amplectenda, quæ melioribus rationibus fulcita sit: tamen ipsam nunquam sequi debemus contra ecclesiam ex regula *leg. sunt personæ, ff. de religios. & sumpt. funer.* & de hoc scripsi infra *in cas. 164.* ibi vide.

Ex huius articuli resolutione inferunt præcitati
4 Doctores, Papam † non posse submittere omnes causas clericorum iurisdictioni laicorum, Abb. Felyn. & Roman. in præallegatis locis, & late scripsi de hoc
5 supra *parte 2. cap. 6.* ergo non potest iurisdictio † in clericis aliquo tempore, etiam immemorabili, etiam mille annorum præscriptione acquiri, gloss. *in c. clerici, ver. consuetudine, de iudic.* Rolan. *consil. 23. num. 9. vol. 2.* Alex. *consil. 8. vol. 1.* propter quam rationem ita decisum est pluries in Rota Romana, vt *decis. 2. de consuetudine in antiquiorib. & decis. 10. eod. tit. in antiquis.* vbi
6 consuetudo † Anglicana, quod Rex habeat iurisdictionem cognoscendi in clericos, non valet, & hanc opinionem tenet Innoc. *in c. postulasti, de foro compet.* Archidiac. *in c. 1. in 2. gloss. eod. tit. lib. 6.* Rochus de Curte *in tract. de consuetudine, section. 5 num. 31.* Rebuffus *super concordatis Franciæ, in tit. de protectione concordatorũ, col fin. vers. Tertio infertur.* Stephan. Aufrer. *in addition. ad Capell. Tholos. decis. 126.* & licet Doctores nõ loquantur de consuetudine immemorabili: Tamen gloss. *in d. c. clerici, ver. consuetudinem immemorabilem importare videtur*, per illa verba, quantocunque tempore obtenta esset, & quia semper est contra libertatem ecclesiæ, ideo nullis metis temporum præscribitur, & quanto est longior, tanto est periculosior, & aduersus hanc consuetudinem immemorabilem scribit Decian. *in lib. 4. cap. 9. num. 14. tract. criminal.* & processus *Bullæ; Cœna Domini*, qui legitur singulis annis in fine, aufert quascunque consuetudines etiam immemorabiles.

Item consuetudo, vt † inferior habeat iurisdi- 7
ctionem in superiorem, nõ valet, *c. inferior, & ibi Præposit. dist. 21.* quia esset contra rationem naturalem, vt inferior iudicaret superiorem, vt habetur *in c. cum inferior, & c. solita, de maior. & obed.* & naturaliter inferior exhibet honorem superiori, *l. 1. §. sicut, & ibi gloss. ff. de aqua pluu. arcend.* gloss. *in summa, distinct. 93.* Sed clerici
sunt † maiores laicis, etiam Principibus, *c. 1. in fine,* 8
dist. 17. & c. quis dubitet, distinct. 96. & c. duo sunt, 12 quæst. 1. ergo non possunt Principes vigore consuetudinis acquirere iurisdictionem in clericos. Item quia re-
putantur † priuati respectu iurisdictionis clericorum, 9
cum nullã in eis exercere possunt, *c. at si clerici, & c. clerici, & c. qualiter. de iud. c. 2 & c. si diligenti, de for. comp. & d. c. continua, 11. quæst. 1.* Boer. *decis 96.* cum aliis per Couarru. *in d. cap. 31. num. 3. vers. hac autem exemptio clericorum.* & per Diaz *in cap. 62. sua practica, colum. 1.* Sed
consuetudo, quæ † alias dat iurisdictionem, *l. 1. C. de* 10
emancip lib. etiam contentiosam & necessariam, *l. viros, C. de diuers. offic. lib. 11.* cum aliis per Io. Mariam de Riminald. *in cons. 726. num. 8. vol. 4.* non habet locum in priuato, vt dicit Decian. *in tom. 1. tract. criminal. lib. 4. c. 27. n. 2. vers. & cætera iura quæ adducuntur, non loquuntur in priuato.* Et licet Dec. *in l fœmina, col. 2 ff. de regul. iur.* firmet quod consuetudo possit dare iurisdictionem etiam fœminæ priuatæ, tamen eius opinionem per multas rationes reprobat Marcus Anton. Blancus *in tract. de compromissu, q. 2. in ver. Mulier.* vbi post Abbat. *in c. dilecti, num. 3 de arbitr.* probat consuetudinem tri-
buere † non posse fœminæ iurisdictionem, nisi in di- 11
gnitate existēti, ex quo fuit habilitata ab initio, & Doctores omnes, qui ad hoc allegantur, non loquuntur in inducenda iurisdictione noua, sed in ampliando antiquam, Iaf. *in l. fin num. 18. ff. de iurisdict. omn. iud.*
dicit, consuetudinem posse † inducere, vt quis in alie- 12
no territorio valeat iurisdictionem suam exercere, Alex. *in cons. 240. vol. 6.* probat ex quamplurimis consuetudinem ampliare iurisdictionem.

Non ergo possunt Principes præscriptione prætēdere se posse exercere iurisdictionem in causis profanis clericorum, quia huiusce iurisdictionis sunt in-
capaces, & ideo regula; *quæ sunt quæsibilia † priuilegio,* 13
possunt etiam præscriptione acquiri; de qua *in c. super quibusdam, §. præterea, de verb. significat.* non procedit data incapacitate possidentis, vel quasi, Felyn. *in c. causam, col. 1. & in c. accedentes, num. 6. vers. fallit tertio, de præscript.* & dicit Andr. Barbat. *in consil. 35. sapienter scribitur, colum. 7. in princip vol. 2.* si possidens non esset capax, licet per mille millia dierum possideret, non præscriberet, nec acquireret ius in ea re, cuius incapax existit. Nisi per priuilegium Apostolicum essent habilitati ad hoc in certo causarum genere clericorum, quo casu sufficeret immemorabilitas cum fama priuilegii, vt per Felyn. *in d. 3. fallentia* & fuit decisum per Dominos de Rota *decis. 1027. parte 3 lib. 3.* & quæ requirantur ad probandum consuetudinem immemorabilem, ponit gloss. *in c. 1. ver. memoria, de præscript. lib. 6,*

lib.6. Natta *conf.636.n.105.* Felyn. *conf.2.n.8.* Verall. *decis.343.part 3.* Et non posset per scripturas probari gl. *in d.ver.memoria,*&ibi Io. Andr. *n.4.*

Neq; obstant allegata per Couar. *in d.c.31.n.4.vers. Sed & dum ipse præmittit.* vbi ista nō posse stare, & contradictionem præ se ferre, quod priuilegium fori clericorum sit de iure diuino, & Papa possit in aliquibus casibus causas clericorum committere laicis, atq; dare priuilegium huiusmodi Principibus laicis, dispensando contra ius diuinum, contra quod Papa dispensare non potest, vt ipse idem Couarru. ex auctoritate Theologorum conatur probare *in epitom.in 4.lib. decretal: in 2.part.cap.6.§.9.num.4.*

14 Quia in contrarium est veritas, summum † Pontificem posse dispensare in omnibus, etiam contra ius diuinum, præterquam contra articulos fidei, & contra vniuersalem statum ecclesiæ, *c.literas, & ibi gloss. in ver.non potest.de restitut.spoliat.* gloss. *in c.proposuit, in ver. dispensare, de concess. præbend.* Hostiens. *in c rursus, col. 2. circa finem. qui clerici vel vouentes*, dicens, sicut Pa-

15 pa † potuit facere constitutionem, vt teneat matrimonium contractum à simpliciter vouente, sic potest facere à sollemniter vouente, Abb. *in c. non est, de voto*, dicit, posse eum cum causa in iure diuino dispensare, Felyn. *in c.quæ in ecclesiarum, num. 19. de constitut.* & hanc esse communem opinionem testatur Gratus *in consil.1.num.31.vol.2.* & hoc sæpesæpius practicatur

16 in Curia Romana, Martinus V. † dispensauit, vt frater duceret in vxorem germanam suam, Archiepisc. Florentin. *in summa, parte 3.titulo 1. cap. 11.* Item in alio casu, de quo per Ancharan. *in consil.373.* quod filius fratris duceret in vxorem relictam patrui sui, quod fuit in Rege Angliæ, vt per Felyn. *in d. c. quæ in ecclesiarum, num.26.* & not. *in c. fin. de diuort.* Iulius Papa II. dispensauit in Rege Angliæ, vt posset ducere in vxorem relictam fratris sui sine sobole, in simili casu consuluit Laurent. de Pinu *in consil.2* Celestinus Papa tertius dispēsauit, vt Henricus Imperator Constantiam monialem, quæ sollemniter vouerat, Siciliæ Regis filiam, duceret in vxorem, pro quo vide Rom. *in singular.596.incip. An subdiaconus.* Alexand. Papa III. Venetiis existens, pro recuperanda familia Iustiniana, cum Monacho dispensauit, & quod possit dispensari cum Monacho filio Regis vnico, vt vxorem ducat, ne Regium nomen pereat, Io. Andr. *in reg. actus legitimi, & in reg. semel Deo dicatum, de reg.iur.lib.6.* Sixtus Papa V. nostris temporibus dispensauit in fratre Illustrissimi, & Reuerendissimi Cardinalis de Gioiosa, equite sancti Ioannis Hierosolymitani, vt vxorem duceret, ne eius Illustrissima familia extingueretur. Et licet D.Thom. *in 2.2.quæst.88.artic.fin.* teneat con-

17 tra opinionem canonistarum, quod Papa † non possit dispensare in voto: Tamen contrarium tenet *in 4. lib. sent. dist.28.quæst.1.art.4.* quod possit fieri dispensatio ex magna causa, & hanc commun. opin. sequuntur plurimi Doctores, relati per Felyn. *in c.si quando, col.4. & seq. de rescript.* Ideo Calixt. Papa III. recusauit dispensare super coniugio diaconi, qui solummodo allegabat, se legi carnis nō posse resistere, vt per Dec. *in d consil.112.col.5. & in d.c.quæ in ecclesiarum.*

Ideo cessante allegata contradictione per Couar.

18 firmiter restat, vt summus Pontifex † clericorum causas etiam laicis possit committere, & prophanarum priuilegium Principi laico ex causa concedere: Non tamen omnium, quia committendo totum clerum laicis, peruerteretur vniuersalis status ecclesiæ, quod non posse eum facere, dicunt gloss. & Doct. *in d.c. proposuit, de concess. prabend.* Benedict. *in c. Raynutius, in ver. & vxorem, n.427. & seq. in ver. si absq; liberis, in 2. n.47. de substitutione fideicommiss. de testament.* cuius dicti credo rationem esse, quia inimicis se committere, est contra rationem naturalem, sed laici † sunt communiter cle- 19
ricorum inimici, & infesti, *c.laici, 2.q.7.c.clericos, de immun.eccles.lib.6.* Quam rationem, vtinam sum. Pontifex pro tempore existens, consideret, cum casus acciderit, causas huiusmodi clericorum Principi laico concedendi.

CASVS LXV.

Ecclesiastici litigantes in foro seculari, in omnib. causis tenentur iurare de calumnia, & respondere positionibus cum licentia proprii episcopi, & quid stante statuto.

SVMMARIA.

1. *Clerici siue agant, siue reconueniantur, tenentur iurare de calumnia.*
2. *Tenentur per se ipsos iurare, quando per seipsos causas agunt.*
3. *Possunt hodie iurare per procuratores, nisi pars petierit iurari ab eis.*
4. *Clerici tenentur iurare de calumnia siue in causis prophanis, siue in spiritualibus siue in annexis.*
5. *Iuramentum calumniæ non potest tolli, per contrariam consuetudinem.*
6. *Statutum quod Procuratores fiscales non teneantur iurare de calumnia, non valet.*
7. *Clerici in foro alterius tenentur iurare de calumnia de licentia proprii episcopi.*
8. *Licentia episcopi datur clerico in scriptis, alias non esset licentia, sed voluntas.*
9. *Statutum de præstando iuramento per partes, quomodo liget clericos.*
10. *Clerici non tenentur respondere positionibus criminosis collitigantis.*
11. *Nec tenentur respondere positionibus captiosis, & multiplicibus.*

Clerici † siue agant, siue reconueniantur, vtroq; 1
iure, tenentur iurare de calumnia, *c. cæterum, de iuram.calum. & ibi gloss. in ver. in ciuilib. causis, vbi Abb. in princip.* gloss. *in c.1.in ver. in criminali. eod.tit.* gloss. *in l.2. §.sed quia veremur, in ver. remitti. vers. alii distinxerunt, C. de iureiur. propter calum.dand.* Et hanc opinionem simpliciter sequitur Bartol. *in d.§.sed quia veremur, num.4.* Alberic. *in d.l. 2. num. 27.* & tenentur † clerici per sei- 2
psos iurare, quando per seipsos causas agunt, gloss. *in d.ver. in criminali.* per text. *in c.final.de iuram.calum.* Sed
hodie † possunt iurare per Procuratorem, vt post mul- 3
ta concludit Socin. *in c in pertractandis, num. 7. eod.tit.* Quod intellige, nisi pars aduersa instaret iurari de calumnia per ipsos clericos principales, tanquam legaliores, & magis de facto certioratos, quo casu non obstante procuratoris iuramento, & ipsi etiam iurare debent. Socin. *in d.c.in pertractandis, n.25.* Specul. *in tit. de iuram.calumn.§.3.n.2.vers. si tamen, & seq.* Nec solum
tenentur † hoc iuramentum præstare siue agant, siue 4
reconueniantur pro facto, siue re propria, vt per glos. *in d.§.sed quia veremur, in ver. remitti.* sed etiam si pro rebus spiritualibus, vel eisdem annexis, vt sunt decimæ, ius patronatus & similia, & in istis licet non iurabatur

vrabatur de calumnia, *c.2.eod.tit.* sed solum de veritate dicenda, vt *c.dudum,de election.& c.ex literis, de iureiur.* tamē hoc est hodie correctum, & in huiusmodi causis etiam iuratur de calumnia, *c.1.de iuram.calum.lib.6.* Abb. *in d.c.dudum, in 2.num.3.& in c.in literis, num.19. de restitut spoliat.* licet Socin. *in c.fin.eod tit.in antiquis, num.46.* dicat in causis spiritualibus, vel annexis, iurari solum de calumnia in illis casibus, in quibus vera confessio noceret, non autem in aliis. Adeo quod
5 consuetudo † contraria non posset tollere hoc iuramentum calumniæ, quo minus præstaretur à partib. nam cum sit inductum ad eliciendum veritatē, fraudesq; vitandas, consuetudo in contrarium esset irrationabilis, & non valeret, Abb. *in d.c.cæterum, n.3.* & ibi Addentes alios congerunt. Et dicit Andr. *in c.1.de*
6 *controuers.inuestitur.* non valere statutum, † quod procuratores fiscales non teneantur iurare de calumnia, Io.Andr. *in additionib.ad Specul. in tit. de iuram. cal. § sequitur, vers.& not.* vbi quod licet non possit in totum tolli per statutum, vel consuetudinem, potest tamen postergari, & differri vsque ad sententiam, & sequitur Anton.de Butr.& Abb. *in d.c. cæterum.* & licet rescripto principis possit remitti, gloss. cōmuniter approbata *in d.§.sed quia veremur, in ver. remitti.* Tamen hoc casu diuersa est ratio à statuto, quia ho. respicit generaliter omnes causas, sed princeps rescribendo potuit moueri ex aliqua iusta causa, vt dicit Francisc. Curt. *in tractatu de iureiurando propter calumn. §. cum & iudices, num 12.*

7 Declaratur hic casus, vt clerici † iurare debeant de calumnia in alterius foro siue episcopi non proprii, siue secularium cum licentia sui proprii episcopi, per text. *in c.1.§.penult.& ibi gloss.fin.eod tit.in antiq.* & ratio est, quia iuramentum calumniæ defertur auctore prætore, *l.de pupillo, §.qui opus, ff.de noui oper.nuntiat. & ibi gloss.in ver.prætor.* Socin. *in c.1.num.11.de iuram.cal.* etiam in præsentia iudicis, *d.l.2.§.1.C.eod tit.* sed clericus non potest consentire in non suum iudicem, *c.si diligenti, de foro comp.* & hanc opinionem affirmarunt,
8 Socin. *in d c.fin.n.17.* vbi quod debet esse verbis † expressa, nec sufficit tacita, vt probant Addētes ad Abb. *in d.c.1.eo.tit.in antiq.sub n.20.in ver.licentia litigandi,* quia si esset tacita, diceretur potius voluntas, quam licentia. Addentes ad Abbat. *in c.significasti, in princip. in ver. episcopi licentia, de for.compet.* & magna aduertentia est, vt concedatur licentia specialiter ad iurandum super tali causa, sicut in aliis similibus diximus supra *casu 34.*

9 Secundus articulus est, stante statuto † quod quælibet pars teneatur respondere positionibus cum iuramento calumniæ, an hoc statutum includat clericos litigantes in foro seculari, & in illis casibus, in quibus tenentur iurare de calumnia: Cum clerici ligentur statutis laicorū circa litis ordinatoria, quæ nō sunt in extinctionem, siue diminutionem iurium ipsorum clericorum, vt conclusum est supra *casu 31. & casu 64.* & hoc statutum noluit comprehendere clericos ab initio, sed ipsi clerici se submiserunt legibus illius fori rei, contra quem agere satagebant, dicendum est hoc statutum seruandum esse, etiam inter clericos.

Declaratur tamen hic articulus, vt non procedat,
10 quoties ex positionibus aduersarii † collitigantis, iura clericorum efficerentur deteriora, saltem quo ad famam, vel honorem, quia tunc statutum ex post facto esset contra libertatem ecclesiæ, puta si positiones essent criminosæ, quia tunc non teneretur respondere, Innoc. *in c.dudum, de electione.* Specul. *in tit. de positionib. §.septimo videndum, num.40.* Bald. *in l.2.§.quod obseruari, num.23.C.de iuram.calum.* Item non tenetur † respondere, quando positiones essent captiosæ, & multiplices, seu non simplices, secundum gloss. *in c.2.de confess. lib.6.* Specul *in d.§.septimo videndum, num.21.* Item non teneretur respondere, quando positiones essent duplicatæ, vt solent multoties facere litigātes, ad finem potius inuoluendi principalem, quam veritatem habendi, & Specul. *in d.§.septimo videndum, num.1.* Bald. *in d.§.quod obseruari num.20.* gloss. *in c.2. ver. absq; rationabili. de confess.lib.6.* alios casus ponit Speculat. *in d.§. septimo videndum.* & Bart. *in l.manifesta, ff.de iureiur.* 11

CASVS LXVI.

Leges imperiales de iureiurando in litem nō habere locum in ecclesiasticis.

SVMMARIA.

1 *Iuramentum in litem quotuplex sit.*
2 *Iuramentum in litem veritatis quale sit.*
3 *Iuramentum veritatis defertur in vim difficilis probationis.*
4 *Iuramentum in litem affectionis, quale sit.*
5 *Clerici agentes in foro secularium non debent præstare iuramentum in litem affectionis.*
6 *Ecclesia non potest exigere pœnam, nisi quatenus damnum passa est.*
7 *Ecclesiasticis potest deferri iuramentum in litem veritatis.*
8 *Prælati ecclesiarum non possunt vendere bona plus iusto pretio.*
9 *Dispositio de iureiurando in litem non habet locum contra clericum conuentum in foro ecclesiastico.*
10 *Iuramentum in litem affectionis non habet locum contra clericum reconuentum in foro secularium.*
11 *Iuramentum in litem irrogat pœnam reo ex sola voluntate iurantis.*

CVm duplex sit iuramentum † in litem secun- 1 dum communiorem sententiam, de qua per Ias. *in l.in actionibus, num.12. ff.de in litem iurand.* & ibi Bartol. Bald. & Alexand.gloss. *in l 2.§.interdum, ff.eod.tit.* Abb. *in c.finali, de his, quæ vi, metusve causa fiunt.* Quorum alterum iuramentum in litem † veritatis appel- 2 lant, vt cum prosequimur illud solum quod nobis debetur absque dolo aduersarii, & nihil aliud, quod ex affectione pluris æstimaremus, *d.l.in actionibus, §. plane, & l.si quando, C. vnde vi, & d. l.numis, & l.fin. C. de iur.dom.impetr. & d.c.fin. de his, quæ vi metusve caus. fiunt,* & defertur hoc iuramentum † solum in defe- 3 ctum difficilis probationis, vt consuluit Abb. *in consil.109.in fin. vol. 2.* & declarat etiam Phanuccius *in tractatu de in litem iurando, casu 2. parte.1.* vbi etiam ponit multas alias huius iuramenti in litem veritatis species. Alterum iuramentum † in litem affectionis dicitur, 4 quando vltra communem rei æstimationem, ex proprio, & singulari affectu, aliquid efflagitando iuramus, de quo habetur *in l si tutor, & l. videamus, ff. de in lit iur & l qui restituere, ff.de rei vendicat.* licet gloss. *in d. l.in actionibus, §.plane.* velit quod hoc propriè sit iuramentum in litem, in quo de affectu in rem iuratur, quam sequitur Bald.& Dec. *ibi, n.23.vers. hoc efficaciter.*

 & Ho-

& Hostiens. *in summa titul. de iureiur.* Sed communis est in contrarium, vt dixi, & ab etymologia iuramenti in litem apparet includi etiam hoc iuramẽtum veritatis, cum litis nomine veniat quicquid in iudicium deducitur, aut deducendum esset, *l. litis, l. actionis verb. ff. de verb. significat.* & declarat Bolognett. *in d. l. in actionib.* An igitur disposita de huiusmodi iuramento in casibus, vbi prestandum est, de quibus apud Phanucc. *in d. tractat. in 2. parte.* locum habeant in ecclesiasticis, constituo tres articulos, negatiue conceptos.

5 Primus articulus est: Clerici † agentes in foro secularium, non debent iurare in litem iuramento ex proprio & singulari affectu rei æstimationem efflagitando, Zas. *in l. si tutor, ff. de in lit. iur.* dicit Christiana æquitas non patitur, vt vltra verum rei pretium aliquid soluatur, & ideo de iure canonico non reperitur hic titul. de iureiurando in litem, & sequitur Phanuc. *in d. tract. part. 1. c. 3. n. 3.* & Decan *in cons. 138. n. 7.* consuluit,
6 ecclesiam † non posse exigere pœnam, nisi quatenus damnum passa est. Et Afflict. *in decis. 169. n. 7.* dicit, ec-
7 clesiasticis † posse deferri iuramentum in litem veritatis, & *n. 9.* post quam de hoc iuramẽto æstimationis affectionis nõ potest particularis Doctorum decisio inueniri, illud Prætorium determinauit, esse deferendum ad arbitrium sacri Consilii. Et pro hoc articulo facit, quia prælati ecclesiarum † non possunt vendere
8 bona plus iusto pretio, etiam sponte offerẽti, vt dicit gloss. *in c. hoc ius porrectum, in vers. vt plus, 10 q. 2.* Abb. *in c. plerunq. n. 9. de immun. eccles. & in c. 1. de empt. & vendit.* Bald. *in l. in causæ, in 2 ff. de minorib.* Io. de Arnono *sing. 173.* & scripsi de hoc supr. *in 3. part. c. 1. & 2.* ergo non possunt petere æstimationem rei, vltra verum ipsius valorem, qui communis est, non affectionis, vt notant Dd. *in l. 2. C. de rescind. vendit.*

9 Secundus articulus est: disposita † de iureiurando in litem non habent locum contra clericum conuentum in foro ecclesiastico. Nam quantum pertinet ad iuramentum æstimationis ex affectu, non innititur principiis iuris canonici, cũ contra æquitatẽ, & summo iuris ciuilis rigore procedat, ideo non obseruandum in foro ecclesiastico, vt declaraui sup. *casu 19.* Fateor tamẽ posse deferri iuramentũ in litem veritatis, vt per multa pbat Socin. *in cons. 213. n. 3. & seq vol. 2.* quẽ sequitur Plot. *in tract. de in litem iurand. n. 200.* qui multa ad hoc congerit, & ego sequor cum resolutione præcedentis articuli.

10 Tertius articulus est: contra clericum † reconuentum in foro seculari, non posse iurari in litem iuramento æstimationis affectionis, quia hoc solũ datur ob dolum rei, *d. l. in actionib.* & ideo multoties irrogat infamiam, quando casus esset huiusmodi, quo casu si leges ciuiles contra clericos obseruarentur, essent cõtra libertatem ecclesiæ, vt plenissime not. *in c. ecclesia S. M. de constitut.* Item quia hoc iuramentum irrogat
11 pœnam † reo ex sola voluntate iurantis, gloss. *in d. l. in actionib. in ver. non etiam ob culpam, vers. Item nec quantum.* Sed leges ciuiles pœnales non habent locum in clericis; ergo sufficere debet posse iurari iuramentó veritatis, quanti vere interfuit.

CASVS LXVII.

Statutum quod banniti possint impune offendi, non comprehendit clericos.

SVMMARIA.

1 *Banniti possunt occidi vigore statuti permittentis offensionem.*
2 *Clericus bannitus per episcopum, non potest impune offendi vigore statuti laicorum.*
3 *Statutum semper recipit interpretationem à potestate statuentium.*
4 *Statutum quod banniti possint occidi, quomodo intelligitur.*
5 *Statuta de occidendis bannitis non valere de iure.*
6 *Non extenduntur in non subditos.*
7 *Statutum non ligat clericos ob causam publicæ vtilitatis.*
8 *Clericus bannitus non amittit ea quæ sunt ordinis.*
9 *Statutum de occidendis bannitis non comprehendit laicum bannitum per episcopum.*
10 *Statuentes quando habent intentionem comprehendere clericos, sunt excommunicati.*
11 *Clerici non debent occidere bannitos vigore statuti laicorum.*
12 *Clerici sunt prohibiti delicta perpetrare.*
13 *Filius quando possit occidere patrem bannitum.*
14 *Bannitus an possit occidi etiam in foro conscientiæ, stante statuto secularium de occidendis bannitis.*
15 *Homicidium non excusatur in foro conscientiæ, quod permittitur à statuto ad vindictam.*

EXtant statuta in Italia, vt banniti † possint impune offendi, quo casu posse etiam interfici, con- 1
cluserunt communiter, quia verbum *offendere*, continet homicidium, *c. fin. de homicid. lib. 6. & l. testamento centurio, ff. de manumiss. testam.* Bartol. *in consil. 188. statuto castri plebis, parte 1.* Ioan. Andr. *in additionib. ad Speculat. in titulo de constitutionib § 1.* Alberic. *de statutis, parte 4 quæst. 18.* cum aliis per Menoch. *de arbitrar. iudic quæst. 90. num 26.* & per Peregrin. *in tractat. de iure fisci, lib. 3. tit. 7. num. 3.* Dubitantes igitur an huiusmodi statuta includant clericos, resoluamus per duos articulos.

Primus articulus est: Clericus † bannitus per epi- 2
scopum, non potest impune offendi vigore dicti statuti. Quia in dubio nemo videtur eos voluisse comprehendere in sua dispositione, de quibus expresse disponere non potest, *c. à nobis. de sentent. excommun. l. Lucius, §. fin ff ad municipal.* vnde statutum † semper re- 3
cipit interpretationem à potestate statuentium, Bart. *in l. si quis sub conditione, in fin ff. de cond. & demonstr.* cum aliis, quæ latius scripsi super hoc *in cas. 55.* Sed statuẽtes non poterãnt expresse disponere, non solum quia in clericos nullam habent iurisdictionem, *c. ecclesia sanctæ Mariæ. de constitut.* sed quia non potuerunt banniri, vt occiderentur, cum ecclesia sanguinis pœnam non imponat, *c. sententiam sanguinis, ne clerici vel monachi,* & illa opinio, bannitos † posse occidi vigore hu- 4
iusmodi statuti, temperatur, dummodo sit bannitus pro delicto, pro quo veniebat imponẽda pœna mortis, Ang. & Castr. *in l binas ædes. ff. de seruit. vrban præd.* Nellus *in tractat. de bannitis, in 2. parte secundi temporis, num. 7.* Et quantum ad aliam offensionem præter occisionem, aduertendum est talia statuta † de iuris sub- 5
tilitate non valere, vt per Iacob. de Aren *in tractat. de bannitis, num 17.* per textum *in l. 4 ff. de decretis ab ordine faciend. & in l. decernimus, C. de episcop. audient.* ideo vt odiosa & correctoria iuris non posse amplia-
ri † in non subditos, vt de communi opinione te- 6
statur Iason *in authent. quas actiones. Cod. de sacrosanct. eccles.* Et licet communiter dicant huiusmodi statuta valere propter publicam vtilitatem, vt homines à delinquendo terreantur, scien-

scientes se posse impune offendi, & ne maleficia remaneant impunita, vt probat Nellus *in d. tract. de bannitis, in 1. parte secundi temporis, col. 1.* tamen nullum statutum, † quãtumcunq; ob publicam vtilitatem con-
7 ditum, potest ligare clericos ex defectu iurisdictionis, vt latius probaui supra *in casu 1.* Et quantum ad causam ne delicta remaneant impunita, non possunt laici se intromittere, cum separatum sit negotium, etiam ob negligentiam iudicis ecclesiastici, *c. qualiter*
8 *& quando, de iudic.* Item clericus † bannitus non amittit ea quæ sunt ordinis, ideo non est casus exceptus à regula, *c. si quis suadente diabolo, 17. quæst. 4.* quos casus recenset ibi Turrecremata, ideo offendens bannitum clericum est excommunicatus, & probari potest: nam regula *l. Gracchus, C. de adulter.* non habet locum in offendente clericum, cum nullam potuerit dare auctoritatem offensionis, quam leges ciuiles nõ habent, *d. c. ecclesia sanctæ Mariæ.* Offendens igitur clericum bannitum dicitur delinquere; ergo in excommunicationem incidit. Item quia hoc statutum non
9 includit laicum † bannitum per episcopum pro causa spirituali, vel in aliis casibus in quibus habet iurisdictionem, vt *c. fin. de foro compet. lib. 6. & c. decernimus, de iudic.* & scripsi pluries supra *in 2. part.* & ita concludit Nellus *in d. tract. de bannitis, in d. 2 parte secundi temporis, num. 37.* ergo tanto minus comprehendet clericos
10 bannitos. Et quando statuentes † habuissent talem intentionem, essent excommunicati, Francisc. Plot. *in tractat. de excommunicatione, §. 30. num. 1.* Quare concludo statutum prædictum nullo modo includere clericos bannitos ab episcopo, quicquid dixerit Bald. *in l. 1. col. 2. C. si à non compet. iudic.* & ad Specul. *in tit. de citatione, colum. 1. ver. non valet citatio*, post hæc scripta visus.

11 Secundus articulus est; Clerici † non debent vigore dicti statuti occidere bannitos, illos autem occidendo pœnam pati nõ debent temporalem, sed quia incurrunt irregularitatem, sunt ab episcopo puniendi. Primo, quantum ad pœnam temporalem: Nam bannitus dicitur inimicus, & hostis patriæ, *l. 3. §. transfugas, ff. de sicar. l. amissione, §. qui deficiunt, ff. de cap. dimin.* & hanc opinionem tenet Marsil. *in cons. 11. circa hoc dubium.* Sed hoc procedit quantum ad iudicem bannientem, à iudice autem ordinario ipsius homicidæ poterit puniri, Ias. *in l. fin. num. 22. ff. de iurisdict. om. iudic.* Corn. *in l. 1. num. 20. C. de heredib. instit.* Afflict. *in c. 1. in 1. not. Hic finit. lex Corradi.* tanto magis in † clerico, qui
12 specialiter prohibitus est similia perpetrare, *d. c. sententiam sanguinis. Ne clerici, vel monachi.* Item sunt prohibiti arma portare, *c. clerici arma portantes, de vita & honest. cleric.* Nec licet clerico cõmittere homicidium absque incursu irregularitatis, præterquam pro defensione sua, *clem. vnic. de homicid.* in aliis autem casibus semper incurrit irregularitatem, *c. suscepimus, c. de cætero, c. tua nos, c. Ioannes, de homicid.* Nec possunt se excusare ex regula *d. l. Gracchus*, ex defectu iurisdictionis, vt dixi.

Neq; obstant allegata per Marsil. *in d. cons. 11.* licitum esse aliquando homicidium, & filio † etiam oc-
13 cidere patrem bannitum, quia eius doctrinæ procedunt, quando tractatur de liberando patriam à proditione patris, quæ alia via liberari non posset, vt declarat Frãch. *in decis. 276. n. 10.* vnde decisum est in Prætorio Neapolis, neq; filio, neq; vxori licitũ esse occidere, aut mandare occidi patrem, vel maritum bãnitum, & aliter facientes, esse puniendos: Ita & multo fortius debemus affirmare de clerico, quia specialiter de iure canonico prohibitus est.

Vnde licet bannitus † possit occidi, etiam in fo- 14
ro conscientiæ, si statutum permittat illum occidi, vt est communis opinio, de qua per Alexand. *in l. si plagii, in princip. ff. de verb. obligat.* qui allegat Bald. *in l. Gracchus, C. de adulter. & in l. 1. col. 12. C. de confess. & in l. 1. col. 3. C. si à non compet. iudic. & in l. 1. colum. 9. C. de summa trinit. & in l. fin. C. si contra ius vel vtilit. public.* Angel. *in l. de quibus ff. de legib.* Anton. de Butr. *in c. quæ in ecclesiarum, de constitut.* Quod intelligitur, quando occidens facit zelo reipublicæ, & animo exequendi statutum, alias peccaret, si animo fundendi sanguinem humanum, & ex odio particulari, vt per Bald. *in l. vt vim. ff. de iust. & iur.* Et ex hoc sequitur, quod vbi per legem, vel statutum permittitur homicidium † ad 15
vindictam, non excusatur occidẽs in foro conscientiæ, gloss. *in c. inter. 33. quæst. 2.* quæ dicit patrem occidentem adulterum filiæ, non excusari in foro conscientiæ, quia lex id concedit ad vindictam, Ioan. de Anania *in c. interfecisti, de homicid.* Abbas *in c. veniens, in 2. de sponsalib. & in c. cum esses, de testamen.* Tamen hæc non procedunt in clerico, qui specialiter est prohibitus, vt dixi, eiusque arma debent esse lachrymæ, & orationes, *c. conuenior, 23. quæst. 8. c. porro, vbi glossa, 16. quæst. 4.* gloss. *in c. ex multa, §. fin. de voto.* ideo contra faciens, peccat mortaliter & delinquit, estq; puniendus, pœna homicidii, de qua per Bernardin. Diaz *in sua practica criminali canonica, cap. 94.*

CASVS LXVIII.

Statuta non posse fieri per laicos super iure quærendo ecclesiæ, eiusq; præiudicium, & facta non valere, esseq; contra libertatem ecclesiasticam.

SVMMARIA.

1 *Ecclesiæ non potest fieri præiudicium etiam in quærendis.*
2 *Et qui teneant opinionem contrariam.*
3 *Statuto laicorum posse fieri præiudicium ecclesiæ in quærendis, qui teneant.*
4 *Prælatum posse præiudicium facere ecclesiæ in quærendis, qui teneant.*
5 *Prælatum posse non acceptando legatum præiudicare ecclesiæ.*
6 *Prælatus solus potest remittere caducitatem emphyteutæ.*
7 *Ecclesia habet recursum contra prælatum, & eius bona, ratione præiudicii sibi facti.*
8 *Prælatus sine iusta causa non acquirens ecclesiæ, tenetur de suo satisfacere.*
9 *Prælatus patiens rem ecclesiæ præscribi, tenetur ad interesse.*
10 *Statuto laicorum non posse impediri dominium, quin transeat ad ecclesiam.*
11 *Statutum auferens ecclesiasticis competentia de iure communi, est contra libertatem ecclesiæ.*
12 *Statuentes laici non possunt expresse disponere de quærendis ecclesiæ.*
13 *Prælatos non posse præiudicare ecclesiis in quærendis, esse veriorem opinionem.*
14 *Dominium transit in ecclesiam recta via.*
15 *Ecclesia an æquiparetur pupillo, vel minori viginti quinque annis.*

16 L. 1. C. de prædiis minor. *declaratur.*
17 *Præscriptione quare non possunt quæri bona ecclesiæ.*
18 *Alienatio bonorum ecclesiæ in casibus à iure permissis hodie non potest fieri sine consensu Papæ.*
19 *Alienationis sollemnitas quando non possit præscribi.*
20 *Prælatum posse præiudicare ecclesiæ in quærendis, quomodo intelligatur.*
21 *Legatum relictum ecclesiæ non potest repudiari per rectorem.*

Licet in præcedentibus scripserim, neque per laicos, neque per clericos posse fieri præiudicium
1 iuri quærendo † ecclesiæ: Tamen nunc ad satietatem placuit hunc casum describere, qui multoties, in pertractandis iuribus, & priuilegiis ecclesiasticis, occurrere solet.

2 Et in primis sciendum est opinionem † contrariam affirmare Bald. *in consil. 11. factum super, inter consilia Ancharan. & in rubric. de constitutionib.* Decius *in c. ecclesia sanctæ Mariæ num. 240. & seq. eod. tit. & in consil. 259. colum. 2. & consil. 271. colum. fin vers. non obstat.* Cardinal. *in consil. 144. statuit ciuitas.* Probus *in additionib. ad Io. Monach. in c. quia, num. 13. de rescript. lib 6.* Addentes ad Abb. *in d. c. ecclesia sancta Maria, in 2 lect. sub num. 42.* qui allegant ad hoc Corn *in consil. 114. incip. Quamuis primo aspectu, volum 2.* Hippolyt. Riminald. *in consil. 368. num. 65. volum. 4.* Marsil. *singular. 194. magna diffe-*
3 *rentia.* Omnes concludunt † statuto laicorum posse disponi super iure quærendo ecclesiæ, illique fieri præiudicium in quærendis, licet secus sit in quæsitis.

Mouentur omnes quadam opinione receptissima inter Doctores, cateruatim & sine discursu illam
4 fundantes, videlicet, posse prælatũ, † qui alias est prohibitus bona ecclesiæ alienare, & sic iurauit, *c. vt circa, & c. fin. de reb. eccles. non alienan.* præiudicare illi in quærendis, & non acquirere ecclesiæ, quam opinionem in primis dixit Federic. de Senis, quem cæteri secuti sunt, *in consil. 9.* Io. Andr. *in c. 1. de sepultur. lib. 6.* dicit, prælatum in acquirendo posse illi quandoque præiudicare, Abb. *in c. tua, num. 9. de his quæ fiunt à maior. parte Capit. & in c. quoniam, num. 4. vers. vltimo hic quæro, de decimis, & in c. verum, num. 28. de foro compet. & in c. verum, num. 3. de conditionib. apposit. & in c. potuit, num. 15. vers. vnde solus prælatus, de locato.* Decius vltra loca superius adducta, *in c. pastoralis, num 25. de exceptionib. & in l. seruus, num 9. & seq. C. de pact. & in consil. 588. num. 15.* Geminian. *in c. 1. colum. penult. in fin. vers. pone quod prælatus, de rebus eccles. non alienand. lib. 6.* Mantua. *in c. 1. de in integrum restitut. à num. 29. ad 32.* Innocent. *in c. 2 de donationib.* & ibi Imola, loquens de legato facto sub conditione, quam si non adimplet prælatus, non debetur, & sic præiudicatur ecclesiæ, quem in hoc refert, & sequitur Socin. *in l. Termilius, num. 16. ff. de condit. & demonstrat.* Bartol. *in l. iubemus, in 2. num. 4. C. de sacrosf. eccles. & in l. seruus, C. de pact.* Ias. *in d. l. seruus, num. 2. & in l. si constante, num. 10. ff. solut. matrim. & in l. filiusfamilias, §. diui, num. 8. de legat. 1. & in l. legatum, eod. tit.* Vbi dicit esse communem opinionem, quod pos-
5 sit prælatus † non acceptando legatum, præiudicare ecclesiæ, Roman. *in consil. 184. visis & narratis.* vbi quod statutum prohibens mulieri alienationem bonorum, intelligitur de quæsitis, non de quærendis, idem dicit Imola *in consil. 74. in casu præmisso.* Berous *in consil. 109. num. 31. vers. nec repugnat licentia.* vbi quod emphyteuta non soluens, non cadit ipso facto, ideo solus prælatus † posset, recipiendo pensionem remit- 6
tere caducitatem, & sic præiudicare ecclesiæ, quia nõ tractatur de non alienando, sed de non acquirendo in quo potest fieri præiudicium, allegat Innoc. *in d. c. 2. de donat.* Idem dixit *in consil. 112. n 9 & 23. vol. 1.* & de hoc etiam per Cardinal. Florentin *in c. potuit, de locat. & per Imol ibi. col. 26.*

Sed certe ista ratio non firmat opinionem, pro validitate statuti. Nam quatenus prælatus † posset præ- 7
iudicare ecclesiæ, pro quantitate præiudicii poterit habere recursum super bonis ipsius prælati, gloss. *in c. placuit, in ver. perueniant, 16. q. 3* quam Felyn. æstimat singularem *in c. contingit, num. 5. vers. & si ecclesia patitur graue damnum;* & hanc sequitur Archidiacon. *in d. c. placuit.* & si Prælatus † sine iusta causa non acquisi- 8
uit ecclesiæ, tenetur de suo satisfacere, Abb. *in cap. tua, circa finem, de his quæ fiunt à prælatis.* Item Rebuff. *in tractatu de rebus eccles. non alienand. vers. Sexto dicit prælatus, qui potuit quærere ecclesiæ, & non quæsiuit, tenetur ad interesse, c. quicunque, & ibi gloss. 12. quæst. 4. & ibi gloss. in ver. aut neglectum.* quæ dicit teneri ad similitudinem tutoris, ex regula *l. quicquid, C. arbitr. tutel.* Abbas *in c. paternitati, de donationib.* dicit: Prælatum † patientem rem ecclesiæ præscribi, teneri ad in- 9
teresse in quantum ecclesia est damnificata ex negligentia sua, sed hoc non potest fieri contra statuentes; ergo non est bona ratio. Et ideo si statutum laicorum † posset fieri circa quærenda ipsius ecclesiæ, 10
& impedire ne quæreretur, corrigeret ius commune, quo disponitur dominium ipso iure transire in ecclesiam absque traditione, *l. final. C. de sacrosanct. eccles. l. 1. & ibi gloss. C. de donationib. quæ sub modo.* sed statutum auferens † ecclesiis sibi competentia de iu- 11
re communi dicitur contra libertatem ecclesiasticam, Innocent. *in c. nouerint, de sentent. excommun. c. & ibi Anton. de Butr. colum. penult.* vbi quod libertas magis tollitur in his, quę competunt de iure communi, cum aliis ad hoc allegatis per Dec. *in c. ecclesia sanctæ Mariæ, n. 7. & seq. de constitut.* Bart. *in l. cunctos populos, & in auth. cassa.* & ibi per Dd. & Addentes ad Bartol. qui alios congerunt. Item aut hic statuentes † expresse dispo- 12
suerunt circa quærẽda ipsis ecclesiis vel ecclesiasticis, & statuta non valent si de eis simpliciter faciant mentionẽ, etiam concedendo beneficia per modũ legis, si vero intulerint vel minimũ pręiudicii dicitur contra libertatem ecclesiasticã, & statuentes incidunt in excommunicationem, Abb. *in d. c. ecclesia S. M. n. 26. & n. 37.* Dec. *n. 197.* & sæpius dixi: Aut de eis non loquuntur expresse, sed generaliter, & nõ possunt intelligere de ecclesiasticis, de quib. expresse nõ poterat disponere, *c. à nob. de sent. excõ.* & dixi sup. *cas. 55. & cas 67. ar. 1.*

Nec est vera illa opinio, quod prælati † possint 13
præiudicare ecclesiæ in quærendis, & contrariam opinionem Ancharan. *in c. vt circa, num. 6. de rebus eccles. non alienand.* Felyn. *in d. c. contingit, num. 5. de sentent. excom.* qui dicit veriorem esse opinionem glossæ ibi *in ver. iniuriosa.* dicens, ecclesiam non posse facere conditionẽ suæ ecclesiæ deteriorẽ, Imol. *in c. 1. de reb. eccles. non alien. & in c. tua nuper, in fin. vers. vltimo tangit hic, de his quæ fiunt à prælat.* Præposit. *in c. sine exceptione, num. 17. 12. quæst. 2.* qui dicit hanc opinionem tenuisse Io. Calderin. & Petrum de Perusio *in d. c. contingit, de sent. excom.* per text. *in l. magis puto, § fundum, ff. de reb. eor.* Paul. de Castr. *in d. l. legatum, de legat. 1.* dicit Feder. de Sen. *in d. consil. 9.* cõsuluisse contra casum legis *in d. l.*

magis

magis puto, §. fundum. Ruyn. *in consil. 123. col. 1. in fin. vers. & sicut videmus, vol. 3.* qui dixit hanc esse communem opinionem, Alexand. *in d. l. legatum, num. 2. in fin.* dixit hanc esse magis communem opinionem, Roman. *in l. si is qui heres, §. neque filius, ff. de acquir. heredit.* Et potissima ratio huius veræ opinionis est secundum me,
14 quia cum † in ecclesiam transeat dominium recta via, *d. l. fin. C. de sacrosf. eccles.* cum aliis per Tiraquell. *de privileg. piæ causæ, cap. 107.* semper prælatus diceretur præiudicare in quæsitis, nec habet locum titulus distinctionis in quærendis. Et licet Abbas Alphonsus Villagut *in decis. 15.* vbi late disputat de hoc articulo, sub
15 *num. 24.* dicat prædium pupillo † debitum iure pignoris posse vendi, neq; esse casum Senatusconsulti prohibentis alienationem, per *l. 1. C. de prædiis minor.* & sic arguit de pupillo ad ecclesiã, vt vult glossa iuris ciuilis *in §. ex maleficiis. Instit. de actionib. & ibi per Aretin. & Iaf.* Tamen glossa iuris canonici *in c. auditis, in ver. minoris, de in integr. restit.* dicit ecclesiam æquiparari minori viginti quinque annis, & non pupillo, per text. *in c. 1. eod tit.* Et si æquipararetur pupillo secundum Ciuilistas, hic procedit quantum ad prohibitionem alienationis, vt per Euerardum *in loco à pupillo ad ecclesiam, n. 6.* sed non procedit quantum ad priuilegium acquirendi dominium sine traditione, quod habet eccle-
16 sia, vt dixi, & caret pupillus. Neq; *in d. l. 1.* † *C. de prad. minor.* tractatur de quærendis pupillo, imo de distrahendo iure luendi, competente pupillo, ex causa necessaria, vigore pacti præcedentis, saltem taciti, ex traditis per Dd. *in l. ordo, C. de execut. rei iudic.*

Cum igitur dominium sit incorporatum ecclesiæ statim absque traditione Doctores firmantes prælatum posse præiudicare in quærendis, voluerunt intelligere, vt illud dominium possit per possidentem
17 præscriptione † acquiri, ob negligentiam prælati, quod licet potuisset fieri de iure communi, quo sufficiebat præsumptus consensus, qui præscriptione poterat præsumi, sed hodie stante dispositione *extrauagantis; Ambitiosæ, de reb. eccles. non alienand* qua certa sollemnitatis forma, cum consensu Papæ in alienationib. huiusmodi interuenire debet; consensus præsumptus nõ sufficit, & ita nec præscriptio, Frecc. *in 2. lib. de subfeudis, q. 28 assensus.* vbi quod propter constitutionem regni prohibẽtem alienationem feudorum, non sufficit consensus tacitus per præscriptionem inductus, & dicit Gondissaluus de Villadiego *in tract. de legato, q. 11.* quod hodie in casib. à iure expressis, & permissis,
18 non licet alienare † res cuiuscunque ecclesiæ inconsulto Romano Pontifice; quia hoc est inductum pro forma, & ideo consensus legati non sufficit, & sequitur Rodoan. *in tract. de reb. ecclesiæ non alien. casu 6. n. 6.* Huc etiam pertinent quæ decisa sunt per Caccheran. *decis. Pedemontana 165.* vbi quando per nouam
19 legem prohibentem alienationem † est inducta noua forma, sollemnitas alienationis non potest præscribi, quia defectus formæ constituit in mala fide, cũ qua non potest stare præscriptio.

20 Deniq;, prædicta opinio, quod prælatus † possit præiudicium facere ecclesiæ in quærendis, recipit varias declarationes per Dd. Bald. *in l. pupillorum, n. 2. C. de repudiand. vel abstinend heredit.* dicit: prælatus, perquisito, quod hereditas delata ecclesiæ sit damnosa, vel nimis subiecta vexationibus, potest eam efficaciter repudiare: tamen si est ecclesia collegiata, requiritur consensus Capituli. Idem Bald. *in l. contra iuris, §. si curator, ff. de pact.* dicit: Iste tex. est in argumentum, quod legatum † relictum ecclesiæ, Rector ecclesiæ nõ pos- 21
sit repudiare, sicut non poterit pacisci de non petendo, & si Federicus tenuerit cõtrarium, credo (inquit) si istud legatum esset vtile ecclesiæ, quod non posset repudiare, secus si contineret onus. Nam etiam in acquirendis, cum repudiatur, versatur damnum, *l. liberto octoginta, ff. de bonis libert.* Idem dixit *in l magis puto, §. fundum, ff. de reb. eorum. & in l fi. C. de acquir. & retinen. possess. in sua additione, in fin.* Felyn. *in d. c. contingit n. 5.* dat alias declarationes, alias etiam ponit Villagut. *in d. decis. 15. n. 27.* ex quibus iura ecclesiæ respectu istius articuli conseruantur illæsa.

Quare concludendum est: Neque hoc fundamentum huius statuti esse certum, neque statutum ipsum, prætermisso eodem fundamento posse subsistere, & laicos non posse præiudicium inferre iuribus ecclesiasticis, in quærendis, vt aiunt.

CASVS LXIX.

Statutum quod solutio debiti non possit probari per testes, non afficit clericos litigantes in foro laicorum.

SVMMARIA.

1 *Probatio in quibus casibus de iure non potest fieri per testes.*
2 *Statuto potest disponi, vt in omnibus casibus probatio debeat fieri per instrumenta.*
3 *Statutum quod solutio debiti non possit probari per testes, non comprehendit ecclesiasticos.*
4 *Statutum laicorum circa litis ordinatoria in diminutionem iurium clericorum non afficit ipsos.*
5 *Statutum de probationibus non faciendis per testes, quare non afficiat clericos, & piam causam.*
6 *Statutum quando dicatur inijcere vinculum ante, vel post clericatum.*

De iure communi in multis casibus dispositum est, quod probatio † nõ possit fieri per testes, sed 1
requiratur scriptura, *l. ne cui, C. de locato, l generaliter, C. de non num. pecun. auth. sed nouo iure. C. si cert. pet. auth. hoc ius porrectum, C. de sacrosf. eccles. l. testium, C. de testibus, l. 3. C. si minor se maiorem dix. c. 1. de censib lib. 6.* cum aliis ad hoc cumulatis per gloss. *ibi in ver. in scriptis.* Propterea potest per statutum † disponi, vt in omnibus 2
casibus, probatio debeat fieri per instrumẽtum, non autem per testes, prout extat statutum Bononiæ, & in multis aliis ciuitatibus Italiæ, quod in omni negotio excedente summam centum aureorum, vel centum librarum, probatio non possit fieri per testes, sed debeat fieri per instrumentum. De cuius statuti validitate disputat Marsil. *in rubr. C. de probat. n. 43. & plur. seq.* & tandem *n. 47.* concludit pro validitate dicti statuti, reprobata gloss. communiter per omnes *in rubr. C. de decretis decur.* de quo etiam per Felyn. *in c. sicut consuetudo, n. 12. & plur seq. de probat.*

An autem hoc statutum † liget clericos litigantes 3
in foro secularium, communis opinio, & vera resolutio est pro parte negatiua, quam firmarunt Io. Calderin. *in sua disputat. incip. Statuto ciuitatis, in fin.* Felyn. *in d. c. sicut consuetudo, n. 15.* post Io. Andr. Ancharan. & Io. de Imol. quos allegat, Marsil. *in d. rubr. de probation. n. 56.* post Petr. de Perusio fratrem Baldi, quem allegat, in sua subscriptione facta *ad consilium Baldi 107. dictat statutum, vol. 6.* Idem Marsil. *in repetit. rubricæ, ff. de fideiussorib. n. 141. & in suo singulari 29. incip. Statuta laicorum.*

rum. Abbas *in c. ecclesia sanctæ Mariæ, n. 46. de constitut.* post Archidiacon. & Cyn. quos allegat Dec. *in d. c. ecclesia n. 206.* post Raphael. Cuman. *in consil. 139. col. 2.* quem allegat. Alexan. *in consil. 211. visa facti narratione, num. 4. volum. 2.*

Nam statutum † laicorum si est circa litis ordina-
4 toria, atq; in diminutionem iurium clericorum, non
seruatur in clerico litigante in foro seculari, vt dixi
5 supra *casu 31.* Sed hoc statutum † proprie respicit personã, quæ probationis onus subire debet, vt dicit Alex. *in d. n. 4. vers. quia probatio proprie respicit personã, quæ secundum dispositionem iuris communis potest probare per testes,* ergo in quibus limitaretur ista probandi facultas, corrigeretur ius commune, & auferrentur clericis sibi competentia de iure communi, & sic contra libertatem ecclesiæ. Imo fortius, quia tollerentur sibi competẽtia de iure canonico, quo admittitur probatio per testes, *c. in omni negotio, de testib. c. cum esses, & c. relatum, de testam.* & propterea statutum prædictum non habere locum in causis piis, probat Marsil. *in d. rubric. de probationib. num. 63.* Nec habere locum in dote, ibidem probat *n. 75* sed dos non habet plura priuilegia clericis, ex quibus apparet certa conclusio, non habere locum in ipsis.

Nec obstat illa distinctio, quod si debitum fuit factum ante clericatũ, ligat clericos postea factos, quia statutum iniecit vinculum ante clericatum, vt dicit Alex. referendo Io. Calder. *in d. cons. 211. num. 4. in princ.*
6 *vol. 2.* Quia tunc statutum † dicitur iniicere vinculum, quãdo actio exerceri potest, vt dixi supra *casu 22.* ergo licet debitum sit factum ante clericatum, quia tamen probatio contingit fieri post clericatum, non possumus dicere quod statutum iniecerit vinculum ante clericatum, vt etiam dicit Decius *in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ, num. 206.*

CASVS LXX.

Statutum prohibens cõtrahi matrimonium sine consensu patris, non valere, secus si diposuerit super consilio, aut sollemnitate non substãtiali, & in casu inualiditatis statuti, pœnam non deberi.

SVMMARIA.

1 *Statuta super matrimoniis contrahendis sæpissime fiunt in Italia.*
2 *Statuta laicorum disponentia circa substantiam matrimonii contra ius canonicum quomodolibet, non valent.*
3 *Leges ciuiles circa matrimonia recipiunt correctionem de iure canonico.*
4 *Matrimonium est de foro ecclesiastico.*
5 *Statutum quod filii non possint nubere sine consensu patris est nullius efficaciæ.*
6 *Leges ciuiles requirentes consensum patris in matrimoniis esse correctas.*
7 *Consensus patris in matrimonio filii requiritur de honestate, non necessitate.*
8 *Matrimonii omnis qualitas impeditiua reiicitur.*
9 *Conditio de non nubendo reiicitur.*
10 *Statutum etiam rationabile non valet dato defectu potestatis in statuentibus.*
11 *Statutum requirens consensum patris in matrimonio filii de consilio, an sit validum.*
12 *Testator potest disponere, vt eius filia nubat de cõsilio talis.*
13 *Conditio nubendi de consilio talis, potest apponi in institutionibus.*
14 *Et talis conditio non reiicitur à lege.*
15 *Ad matrimonium potest quis inuitari præmiorum exhortatione.*
16 *Filia instituta heres sub conditione nubendi de consilio talis, non habet hereditatem, nisi nubat.*
17 *Conditio perpetuæ viduitatis an sit seruanda.*
18 L. cum tale, §. rescriptum, ff. de condit. & demonst. *declaratur.*
19 *Conditio quando ponatur ad impediendum principium acquisitionis, & quando ad resoluendum ipsam acquisitionem.*
20 *Conditio nubendi, quando censeatur apposita à testatore fauore mulieris.*
21 *Statutum quod pater possit exheredare filiam nubentem sine eius voluntate, non valet.*
22 *Statutum quod matrimonium non possit contrahi cum puella ante 25. annum sine consensu agnatorum, non valet.*
23 *Statuta imponentia pœnam contrahentibus matrimonia sine certa forma, non valere.*
24 *Pœna imposita nubentibus infra tempus luctus, sunt sublatæ.*
25 *Statutum impediens matrimonium nullo modo valet, etiam quo ad pœnam.*
26 *Pœna quæ imponitur secundo nubentib. fauore filiorum, non est sublata per canones.*
27 *Statutum quod mulier secundo nubens non succedat filio, est validum.*
28 *Statutum tollens lucrum à seipso, vel à lege datum, est validum.*
29 *Statuta laicorum circa accidentia matrimonii, sunt valida.*

NImis creuit vsurpandæ iurisdictionis ecclesiasticæ desiderium in Italia, vbi quasi in singulis ciuitatib. statuta † sunt cõdita super matrimoniis con- 1
trahendis, vt testatur Io. Andr. *in c. statuimus, in 1 n. 1. de hæretic. lib. 6. in nouella.* quæ cum pertineant ad forum ecclesiasticum, *c. tua. cum ibi not. de ordine cognit. l. Titia, & ibi not. Bartol ff. solut. matrim.* tanquam res spirituales, nullius valoris existunt, super quorum nullitate, discurramus per aliquos articulos.

Primus articulus est: Statuta laicorum † dispo- 2
nentia circa substantiam matrimonii contra ius canonicum, vel directe, vel indirecte, aut contra eius principia, nullius sunt valoris, nec efficaciæ, de hoc est casus *in c. 1. de sponsal.* vbi sic disponitur:

[De Francia quidam nobilem mulierem de Saxonia, lege Saxonum duxit in vxorem, verum quia non eisdem vtuntur legibus Saxones, & Francigenę, causatus est, quod eam nõ sua, id est non Frãcorum lege desponsauerat, dimissaq; illa, aliam superduxit, diffiniuit super hoc sancta Synodus, vt ille trãsgressor euangelicæ legis subiiciatur pœnitentiæ, & à secunda coniuge separetur, & ad priorem redire cogatur.]

Per quem textum ita firmant hunc articulum ibi Anton. de Butr. & Abb. quos refert & sequitur Felyn. *ibid. n. 10. in princ.* Item Hostiens. & Io. Andr *in nouell. in c. fin. de secund. nupt.* firmarunt, quod omnes leges ciui-
les † circa matrimonia, recipiunt correctionem à lege 3
canonica, quia lex secularium non potest disponere de matrimoniis, & sequuntur But. Abb. & cæteri. Feder. de Sen. *in cons. 340.* generaliter dicit, quod statuta laicorum circa matrimonium, nullius sunt roboris, vel

momen-

4 momenti, cum matrimonium † sit de foro ecclesiastico, iuxta notata *in d. c. tua, de ord. cognit.* & per Bartol. *in d. l. Titia.* & per Io. Andr. *in d. c. fin. de secund. nupt.* idem tenet Abb. *in consil. 12. parte 1.* Io. Brunellus *in tractatu de sponsalibus conclus. 19. in princip.*

5 Secundus articulus est, statutum, † quod filii non possint nubere sine consensu patris, est nullius roboris & efficaciæ, cuius resolutio licet verificetur ex præcedenti articulo, tamen in propriis terminis huius statuti ita affirmarunt Io. Andr. *in d. c. statutum, in nouell. de heretic. lib. 6.* quem sequuntur ibi Ancaran. Geminian. & Franc. item Abb. & cæteri *in d. c. 1. de sponsalib.* Abb. *in d. consil. 12. parte 1.* Decius *in c. ecclesia sancta Maria, n. 130. de constit.* post Abb. ibid. quem refert. Antonius de Butr. *in consil. 40. visa forma.* dicit, leges † re-
6 quirentes in matrimoniis consensum patris esse correctas, *c. primo 27. quæst. 2. & c. vnico 30. quæst. 2.* Brunell. *in d. conclus. 19. n. 5. vers. sed his non obstantibus.* Ancar. *in consil. 20. n. 3.* dicit, quod *l. in coniunctione, C. de secund. nupt.* & aliæ leges ciuiles loquentes de huiusmodi consensu patris sunt correctæ de iure canonico, per *d. c. 1. de sponsalib. & c. honorantur 32. quæst. 2.* vbi quod re-
7 quiritur consensus † patris, procedit de honestate, non necessitate, & ideo concludit, quod postquam canones dant liberam nubendi potestatem, non potest per statuta coarctari, hanc etiam tenent Barbatia *in tractatu de præstantia Cardinalium, in 2. quæstione basilicæ primæ partis, n. 13.* & Bald. *in l omnem, n. 15. C. ad Tertull. & ibi lata apostilla.*

Et ratio est, quia matrimonia debent esse libera, *c.*
8 *gemma, de sponsalib.* & omnis qualitas † impeditiua matrimonii à qualibet dispositione reiicitur, tanquam à iure reprobata, *l. cum tale, §. rescriptum, ff. de conditionib. & demonstrationib.* vbi probatur, quod non solum
9 conditio † de non nubendo reiicitur, sed etiam omnis illa, quæ inducit nuptiis impedimentum, *c. cum locum, & c. veniens, de sponsalib. l. vnic. C. de his quæ pœnæ nomine* & ita scripserunt Bal. & Alberic. *in d. l. cum tale. & Immol. late in fine.* & consuluit Aretin. *in cons. 142.* Et licet hoc statutum videatur rationabile, vt probat Dec. *in d. c. ecclesia sancta Maria, n. 28.* tamen dato defe-
10 ctu † potestatis in statuente, nihil potest operari rationabilitas, vel aperta iustitia statuti, ita respondet Felyn. *in d. c. 1. n. 13. prope finem, vers. & dato defectu, de sponsalib.* & Brunell. *in d. conclus. 19. n. 5. in fine.*

Declaratur hic articulus, vt procedat solum quan-
11 do requirit consensum de necessitate, † secus si de consilio, vt dicit Dec. *in d. c. ecclesia sancta Maria, n. 130.* post Bald. *in d. c. statutum, de heretic. lib 6.* & dicit Felyn. *in d. c. 1. n. 14. de sponsalib. vers. & ad istud facit conformitas.*
12 vbi probat, testatorem † posse disponere, vt eius filia nubat de consilio talis; ergo idem potest per statutum induci, propter conformitatem quæ est in hoc casu à testamento ad statutum. Quod probatur, quia si testator instituit heredem Titiam, vt nubat de consilio talis, dicitur inuitari ad futuras nuptias sub spe lucri, quod est permissum de iure, *l. Titio centum, §. 1 ff. de conditionib. & demonstrat. l. vter ex fratribus, ff. de condit. instit. l. 2. C. de institut. & substitut.* Et quod talis conditio
13 possit † apponi institutioni scribunt Cyn. *in l. cum tale, §. arbitratu, ff. de condit. & demonstrat.* Castrens. Angel. de Periglis, & Alex. *in l. turpia. §. 1. de legat. 1. & ibi Ias. n. 4.* Ancaran. *in c. nemo potest, col. 3. de regul. iur. lib. 6.* Felyn. *in c. ex parte, col 2. de constitut.* Dec. *in d. c. ecclesia sancta Maria, n. 132. & in c. si pro debil tate, n. 9. de offic. delegat. & in l. 2. n. 10. C. de institut. & substitut.* Io. Lup. *in c. per vestras, §. 52. n. 8. de donat. inter vir. & vxor.* Benedict. *in c. Raynutius, in ver. qui cum alia matrimonium contrahens, n. 88. & in ver. cuidam Petro, n. 8. de testam.* Et pro hac opinione consuluerunt Ruyn. *in consil. 126. n. 6. & 7. vol. 2.* Io. de Anania *in consil. 15.* & Bolognin. *in consil seq.* Menoch. *in consil. 69. n. 29. vol. 1.* Hieronym. Gabriel. *in consil. 131. n. 10. & seq. vol. 1.* Hippolyt. Riminald. *in consil. 215. n. 183. vol. 2.* citans ad hoc Connanum *in suis commentarus, lib. 8. cap. 2. col. 5.* vbi late de hoc.

Quod autem talis conditio † non reiiciatur à lege, 14
scribit Bald. *in l. 1. in fine, C. de nupt.* per tex. *in l. Theopompus, ff. de dote prælegat. & per l si pater pactum, C. de sponsalib.* ergo nisi Titia nuberet de consilio talis, sub qua conditione fuit instituta, caderet ab hereditate prædicta, prout consuluerunt Oldrad. *in consil. 16.* Paul. de Castr. *in consil. 300. videtur dicendum, vol. 1.* Crauett. *in consil. 1 per totum, & consil. 80. n 11.* & Io. de Anania *in d. consil. 15.* Nec est nouum † quod quis præmiorum ex- 15
hortatione inuitetur ad bonum, *l. 1. ff. de iust. & iur.* Felyn. *in d. c. 1. n. 14 de sponsalib. & in d. c. final. de secund. nupt.* quem sequitur Benedict. *in d. c. Raynutius, in 2. parte, in ver. cuidam Petro, n. 10.* Dec. *in d. c. ecclesia sancta Maria, n. 132.* Potestque certa conditio apponi rei, quæ datur, *l. ob res, §. 1. ff. de pact. dotal. l. 1. ff. de solutionib.* quam si Titia heres instituta † non adimplet, non potest lucrari he- 16
reditatem, vt consuluerunt Oldrad. Castrens. & Crauett. in locis præfatis, & deficiente conditione, sub qua dos relicta est, debet deficere etiam relictum, *l pecuniam quam, ff. si cert. pet. l. hæc venditio, ff. de contrah. empt.* cum similibus per Crauett. *in consil. 93. n. 3.* vnde Castrens. *in l. fin. n. 2. & seq. C. de indict. viduit. tollend.* dicit: Si maritus leget vxori sub ista conditione, † si non 17
nupserit, vel si remanebit vidua, quæ conditio inducit viduitatem perpetuam, & perpetuo debet seruari, & vxor aliquo tempore vidua, postea secundo nupserit, tenetur restituere rem cum fructibus perceptis, ac si legatum nunquam fuisset factum, per tex. *in auth. cui relictum, C. de indicta vid. toll.* quod dictum sequitur ibi Corn. *n. 1.* dicens esse de mente omnium Doct. Ias. *col. fin.* Paris. *consil. 95. n. 52. & seq. vol 2.* quo loci subdit, omnes ita tenere *in d. auth. cui relictum.* Natta *in consil. 459. n 15. & 17.* Angel. *in consil. 34. Constantius, n 10.* Felyn. *in c. Rodulphus, n. 7. de rescript.* Agitur enim in prædictis de auferendo lucrum, non autem de pœna imponenda, quod perditur, nisi pareatur voluntati testatoris imponentis conditionem de consilio respectu matrimonii contrahendi, vt est casus *in l. cum pater, §. libertis, de legat. 2.*

Nec obstat tex. *in d. l.* † *cum tale, in §. rescriptum, ff.* 18
de condit. & demonstrat. quia loquitur, quando in substantia matrimonii apponitur dicta conditio, hoc est, committitur in mera voluntate alicuius, vtrum matrimonium fiat, vel non, secus si conditio apponatur circa qualitatem tantum, Io. de Anan. *in d cons. 15. n. 4.* Castren. *in d. cons. 300.* vbi *n. 1. vers. item ibi.* dicit, *in d. §. rescriptum.* conditio tendebat † ad impediendum prin- 19
cipiũ acquisitionis legati; secus est quãdo cõditio apponitur de cõsilio, quia tunc censetur apposita ad resoluendã acquisitionẽ ipsius, iam factam, si voluntas ipsius testatoris non impleretur. Quã differentiã non aduertũt aliqui Dd. dicẽtes esse potius verbalẽ, quam realem, nihil ad hoc allegantes; imo debebãt aduertere, in suo casu substantiam matrimonii esse collatam in arbitrium tertii, vt ipsi in principio suæ decisionis figurant, dicentes, testatorem illum ordinasse, vt primogenitus teneatur, & debeat accipere in vxorem, &

M 4 pro

pro vxore illam puellam, quam ipsa Maria voluerit & ordinauerit, &c. quæ verba sic præcisa & geminata vnicuique demonstant, substantiam matrimonii esse collatam in alterius voluntatem. Et dicit Bolognin. *in additionib. ad d. consil. 15.* Io. de Anan. *sub n. 6. in fine.* quod *in d. §. rescriptum.* est fauor mulieris, vt reiiciatur illa
20 conditio, † sed quando est apposita de consilio est fauor mulieris, vt seruetur, vt valeat acquirere hereditatem. Ergo sic probata conformitate inter testamentum & statutum, remanet verificata declaratio, vt statutum sit validum, quando non imponit necessitatem, sed solum disponit de consilio. Nec desunt qui tenent, semper hoc statutum intelligi de consilio, & nunquam de præcepto, quia emanat fauore personæ, vt late de hoc per Guttieres *in repet. auth. sacramenta puberum, n. 38. C. si aduers. vendit.*

Ex resolutione huius articuli infertur: Non valere
21 statutum, † quod pater possit exheredare filiam, quæ nuberet absque voluntate ipsius, contra quod consuluit Ancaran. *in d. consil. 20. in 2. dubio.* Item non valere statutum Ferrariæ imponens pœnam librarum trium millium mulieri nubenti forensi, non sustinenti onera in ciuitate, contra quod consuluit Curt. sen. *in d. consil. 27. in 1. dub.* Item nec valere statutum dis-
22 ponens † contrahentem matrimonium cum puella ante 25. annum sine consensu agnatorum incidere in certam pœnam, vt tenebat Calderin. *in c. 2. de clandestin. despons.* contra quem concludit Curt. sen. *in d. consil. 27. n. 3.* & probat Abb. *in d. consil. 12. n. 4. parte 1.* non valere statutum, per quod libertas matrimonii impeditur ad tempus, alia statuta huius generis omitto breuitatis causa, de quibus per Brunell. *in d. conclus. 19. n. 3. & 4. & seq.*

23 Tertius articulus est: Statuta † huiusmodi inualida quoad contractum matrimonii non tenere, etiam quoad pœnam, Innoc. *in c. fin. de secund. nupt.* dicit: quia
24 pœnæ † impositæ nubentibus intra tempus luctus sunt meræ pœnę, & ideo omnes pœnas à legibus propter hoc infl ctas tolli credimus, sicut infam iam, &c. & sequitur Bald. *in d. l. omnem, n. 15. C. ad Tertull.* vbi etiam quod episcopus posset inhibere iudici laico, ne huiusmodi pœnæ exigantur, & hanc esse magis communem doctrinam, testatur Curt. sen. *in d. consil. 27. n. 3. vers. ex quorum auctoritatibus.* videlicet, sicut non va-
25 let statutum † impediens matrimonium, odio contrahentium, ita non valeat quoad pœnam, vbi *n. 2. & n. 3 in fine.* plurimos Doctores congerit ad hoc.

Declaratur iste articulus, vt procedat, quando pœ-
26 na † est imposita odio contractus matrimonii, quod secus est, si fuerit imposita fauore filiorum, Innoc. *in d. c. fin. de secund. nupt.* dicit, sed pœna, quæ imponitur secundo nubentibus, non est mera pœna, sed fauor filiorum, ideo non tollitur hæc pœna per canones, & hanc opinionem sequuntur Baldus, Antonius de Butrio, & Felyn. *in d. c. 1. de sponsal.* & quasi cæteri Canonistæ, præter Abbatem ibi, cuius rationibus respondet Io. Brunell. *in d. tractatu de sponsalibus, conclusione 19. n. 6.* Ideo Bald. *in consil. 215. incip. quæritur vtrum,*
27 *vol. 3.* dicit, valere statutum, † mulierem transeuntem ad secundas nuptias non succedere filio, & loquitur in terminis statuti Masii, & in terminis statuti Astensis Signorol. de Homodeis *in consil. 37. factum sic, vers. venio ad tertium.* hoc est, ad secundam dispositionem, & *in consil. 69. incip. in quæstione Blandixiæ,* præsertim *col. final.* Raymundus de Forliuio *in consil. 68. incip. quædam mulier, vers. in tertia parte, inter consilia Signoroli.* Alex. *in consil. 68. circa præmissam consultationem, in fine, vol. 4.* & late de hoc per Albert. Brun. *in tractatu de statuto exclusiuo fœminarum, art. 1. quæst. 2.* Et pro confirmatione facit, quia, vt dixi in declaratione secundi articuli huius casus, statutum † imponens pœnam lucri cessan- 28
tis, videlicet tollens lucrum à seipso, vel à lege datum, est validum, quem articulum latius probat Brunell. *in d. conclus. 19. limitatione 2. n. 7.* & dicit Bald. *in rubric. de constitutionib. in fine.* valere omnia statuta † laicorum 29
circa accidentia matrimonii, vt sunt dotes & successiones. & sollemnitates extrinsecæ, quæ non tangunt substantiam matrimonii.

CASVS LXXI.

Statutum prohibens fieri matrimonia clandestina, atque imponens pœnam aliter facienti, est nullius roboris & efficaciæ, etiam quoad pœnam.

SVMMARIA.

1 *Matrimonia clandestina sunt prohibita de iure canonico.*
2 *Et propter quas causas.*
3 *Statutum prohibens matrimonia clandestina an sit validum. & n. 6.*
4 *Pater salua conscientia potest impedire filium ne contrahat matrimonium cum indigna.*
5 *Matrimonia quare debent fieri præcedentibus publicis denuntiationibus.*
7 *Matrimonii clandestini triplex est species.*
8 *Matrimonium dicitur clandestinum si fiat in præsentia testium & alterius sacerdotis, quam proprii parochi.*
9 *Matrimonium sine denuntiationibus est clandestinum, sed est validum.*
10 *Denuntiationes non probant matrimonium contractum, sed contrahendum.*
11 *Matrimonium non dicitur clandestinum sine denuntiationibus, si non solent fieri de consuetudine.*
12 *Matrimonium sine denuntiationibus est validum, licet partes grauiter peccent, & puniri possunt.*
13 *Denuntiationes quare non sint de essentia matrimonii.*
14 *Episcopi possunt ex causa remittere denuntiationes matrimonii.*
15 *Denuntiationes quæ non fiunt ex causa ante contractum matrimonium, debent fieri postea.*
16 *Denuntiationes post contractum matrimonium quare fieri debeant aliquando.*
17 *Statutum laicorum non potest prohibere matrimonium derogando iuri canonico.*
18 *Matrimonia clandestina valent in se, quoad forum conscientiæ.*
19 *Menoch.* in consil. 69. *reprobatur.*
20 *Matrimonium non impedit disparitas coniugum.*
21 *Matrimonium non præsumitur ex disparitate coniugum.*
22 *Filius debet ducere vxorem de consilio patris.*
23 *Matrimonii libertas nullo modo debet impediri ex dispositione sacri Concilii Tridentini.*
24 *Pœna statuti non debetur, quando statutum est inualidum.*

Clandestina † matrimonia prohibita sunt de iure canonico, *c. cum inhibitio, de clandestin. desponsat.* 1
Primo propter peccatum, ne fiant inter personas prohibitas, vt dicit Innoc. *in d. c. cum inhibitio, col. 1.* Item ne tantum sacramentum sit in incerto, Anton. de Butr. *ibid. in 3. not.* Addunt etiam Ciuilistæ, ne iuuenes † contrahendo matrimonium decipiantur, re- 2
spectu

ſpectu ſanguinis, ætatis, diuitiarum, & morum: pro-
pter quam cauſam arbitrantur poſſe multas oriri diſ-
cordias in ciuitatibus inter patrem & filium. Item in-
ter patrem filii, & patrem filiæ, vt poſt alios dicit Me-
noch. *in conſil. 69. n. 44. vol. 1.* Ad quas euitandas, pro
bono publico, iuſte videtur poſſe fieri ſtatutum, clan-
3 deſtina † prohibens matrimonia, prout fuit diſpoſi-
tum Mediolani, *ſub rubrica de pœnis, in § matrimonia.* v-
bi cauetur, quod matrimonia clandeſtina eſſe non
debent, & vt occurratur morbo, ne ipſa clandeſtine
celebrentur, præcipitur fieri debere cum licentia pa-
tris vel matris, & in ſubſidium duorum ex proximio-
ribus agnatis, & ſi aliter fiat, imponitur pœna, de qua
in ipſo decreto. Pro cuius decreti validitate ſcribit
Plotus *in tractatu de in litem iurando, n. 329. & plur. ſeq.*
poſt Gratum *in conſil. 42. viſis.* Et ad hoc facit quod
4 pater † ſalua conſcientia poteſt impedire, ne filius
cum indigna contrahat, vt Geneſ. *cap. 24.* vbi Abra-
ham ſeniorem ſeruum ſuum adiurat, ne de filiabus
Chananæorum filio ſuo Iſaac vxorem accipiat, ſed ex
terra, & cognatione ſua. Item Geneſ. *cap. 28.* vbi Iſaac
ita præcepit filio ſuo Iacob: Noli accipere coniugem
de genere Chanaan, ſed vade, & proficiſcere in Me-
ſopotamiam Syriæ, ad domum Bathuel patrem ma-
tris tuæ, accipe tibi in vxorem de filiabus Laban a-
uunculi tui. Et hæc videtur fuiſſe intentio ſacroſan-
cti Concilii Tridentini, vt dicit Cephal. *in conſil. 712. n.
7. & ſeq vol. 5.* vbi *ſeſſ. 24. cap. 1. de reformatione,* habetur,
5 matrimonia † fieri debere præcedentibus denuntia-
tionibus, &c. dicit Cephal. vt pateſiant, ſi qua ſunt im-
pedimenta, propterea arbitratur ex intentione d.
Concilii, *in tractatu matrimonii,* poſſe interuenire con-
iunctas perſonas, quæ melius cæteris, poſſunt habere
nota nuptiarum impedimenta, ac debere conſilium
illarum interuenire, ne iuuenes nubentes decipian-
tur, idemque dixit *in conſil. 421. n. 68. vol. 3.* poſt Crauett.
in conſil. 190. n. 2. verſ. ea propter.
6 Veritas tamen huius articuli eſt, ſtatutum † huiuſ-
modi eſſe nullum & inualidum. Pro cuius reſolutio-
ne eſt præmittendum ex eodem ſacroſancto Conci-
7 lio, *in d. cap. 1. de reformat. ſub ſeſſ. 24.* haberi † triplicem
ſpeciem matrimonii clandeſtini. Primo, quando de-
ficiunt teſtes: Secundo, quando præſentia parochi:
Tertio, quando non fiunt tres denuntiationes in ec-
cleſia; ideo circa primum caſum diſponitur, quod ſi
contrahatur ſine teſtibus, licet cum præſentia paro-
chi, dicatur matrimonium clandeſtinum irritum, &
8 nullum; circa ſecundum, ſi cum teſtibus, † verum ſine
præſentia parochi, licet cum præſentia alterius ſacer-
dotis, non tamen de licentia parochi vel ordinarii, eſt
clandeſtinum, vt habetur *in d. cap. 1. verſ. qui aliter.* & ad
hoc fuit facta declaratio 68. ſacræ congregationis
Concilii Illuſtriſſ. & Reuerendiſſimorum Cardina-
lium, ordinans huiuſmodi matrimonium debere de-
clarari irritum & nullum; circa tertium, cum defi-
9 ciunt † denuntiationes, etſi dicatur clandeſtinum, vt
docet Rebuff. *in practic. benefic. in regul. de diſpo. in gra.
prohibit. gloſſ. 5. n. 54.* non tamen eſt irritum & nullum,
ſed matrimonium eſt validum, ſiue denuntiationes
omiſſæ fuerint cum licentia ordinarii, ſicut habet ar-
bitrium ab eodem Concilio, quicquid dixerint Me-
noch. *in d. conſil. 69.* & Cephal. *in d. conſil. 421.* ſiue fue-
rint omiſſę abſque licentia ordinarii, ita dicit Nauarr.
in manuali cap. 22. n. 70. Couar. *de ſponſalib. parte 2. cap. 6.*
10 *n. 10.* Et ratio diuerſitatis eſt, quia per † denuntiatio-
nes non probatur matrimonium contractum, ſed
contrahendum, ideo ſi poſt factas denuntiationes
quis clam, & ſine teſtium, vel parochi præſentia, nu-
beret mulieri denuntiatæ, poſſet nihilominus cum a-
lia palam contrahere, neque ſufficerent præcedentes
denuntiationes ad probandum matrimonium fuiſſe
contractum cum denuntiata, & ita non eſſet ſuccur-
ſum malo, cui ſancta Synodus prouidere ſatagebat, *in
d. c. 1. verſ. cui malo.* Et licet Cephal. *in d. conſil. 421. n. 59.
verſ. neque ſextum.* dicat, per denuntiationes etiam
probari legitimum impedimentum, reſponſio ſua a-
ptatur ad impedimentum matrimonii primi, non au-
tem ad probandum, an ſit canonice contractum ad
impediendum ſecundum.
Et licet Oldrad. *in conſil. 256. n. 3.* arbitretur, matri-
monium † non dici clandeſtinum ob omiſſionem 11
denuntiationum, tamen hoc procedit, vbi denuntia-
tiones fieri non conſueuerunt, ſed vbi ſolitæ ſunt fie-
ri procedit hæc declaratio, vt reſpondet Abb. *in c. fin.
n. 9. de clandeſtina deſponſat.* & Geminian. *in conſil. 27. in
fine.* cum aliis per Menoch. *in d. conſil. 69. n. 70. & ſeq.*
Quod autem matrimonium † abſque denuntia- 12
tionibus ſit validum, licet partes grauiter peccent, &
puniri poſſunt, ſi omittantur, Nauarr. *in d. cap 22. n. 69.
& 70.* cum aliis multis ad hoc allegatis per Plot. *in d.
tractat. de in lit. iur. n. 431. verſ. ſcias quod.* & fuit ſæpius iu-
dicatum, vt teſtatur Borgninus Caualcan. *in deciſ. 29.
n 18 parte 1.* & ego etiam ſic vidi bis iudicari, Romæ, &
Neapoli, & probatur per ſimile *in c. ſicut, ne clerici vel
monachi. vbi Hoſt. & Io. Andr.* clerici prohibiti tabellio-
natus officium exercere, ſi exerceant, contractus va-
lent, ſed ipſi debent puniri, Dec *conſil. 17. n 2. & ſeq. &
conſil. 494. n. 11.*
Et ratio eſt, quia denunciationes † non ſunt de 13
ſubſtantia matrimonii, cum poſſint præcedere, & ſe-
qui, vt habetur *in d. c. 1. de reformatione.* vbi cum detur
facultas epiſcopis † remittendi denuntiationes præ- 14
dictas ex cauſis, de quibus per Nauarr. poſt alios *in d.
c. 22. n. 70. in fine.* ſi abſque illis fieret matrimonium, de-
clarauit † dicta ſacra congregatio ſub declaratione 3. 15
antequam deueniatur ad conſummationem ipſius,
ſemel vel bis eſſe faciendas denuntiationes prędictas,
& ſic fuiſſe reſponſum ab eadem congregatione epi-
ſcopo Lucenſi, probat epiſcopus Minorenſis *in ſua
praxi epiſcopali, parte 1. verbo matrimonium, verſ. nono.* &
eſt valida conſequentia, quia quæ ſunt de ſubſtantia
actus, debent in ipſo actu interuenire, gloſſ. & Doct.
in l. vniuerſa, C. de precib. Imperat. offerend. Bartol. *in l filio
præterito, ad finem, ff. de iniuſto teſtam.* Geminian. *in c. vt
circa, § 1 in fine, de electione lib. 6.* Nec ſine magna ratio-
ne fuerunt ordinatæ denuntiationes † faciendæ poſt 16
contractum matrimonium de licentia epiſcopi ſine
prędictis, quia ſi poſtea oriretur aliquod impedimen-
tum impediens & dirimens, filii nati eſſent illegitimi,
etiamſi illud impedimentum ignorauerint, ante-
quam contraxerint, Soto *in 4. lib ſentent d ſt. 28. quæſt. 1.
art. 2.* Couar. *in 2. parte de ſponſalib. c. 6. n. 12. verſ. 2.* Sum-
ma Syluestrina *in ver. filii, § 9.*
Cum igitur matrimonium clandeſtinum abſque
denuntiationibus valeat de iure canonico, non po-
teſt ſtatutum † laicorum prohibere huiuſmodi ma- 17
trimonia, derogando iuri canonico, & apponendo
manus in meſſem alienam, ex his quæ ſcripſi in præ-
cedenti caſu. Item quia † matrimonia clandeſtina va- 18
lent in ſe quoad Deum, & forum conſcientiæ, vt no-
tatur *in ſumma. 35 qu. 5.* & per Dd. *in rubr. de clandeſt. de-
ſponſ.* Berous *quæſt. 107. in fin.* Cephal. *conſ. 276. n. 16. vol. 2.*
Nec

19 Nec est vera ratio Menochii † *in d. consf.69.* propter disparitatem sanguinis posse patrem impedire ne matrimonium fiat, quia secundum magis commu-
20 nem opinionem disparitas † non impedit matrimonium, de qua testatur Cephal. *in cons. 540. n. 18. vol. 4.* per tex. *in c. inter opera charitatis, de sponsalib.* & probat idem Menoch. *in consil. 18. n. 12.* licet ipsa disparitas sit suffi-
21 ciens causa, † vt non præsumatur matrimonium, Cephal. *in d. cons. 540. n. 23. & consil. 82. n. 63. vol. 1.*

22 Quamuis etiam filius † debeat ducere vxorem de consilio patris, Soto *in 4. lib. sent. dist. 28. quæst. 1. art. 1.* & aliter faciens absque rationabili causa peccet, *c. honorantur 32. quæst. 2.* Nauarr. *in manuali, cap. 14. n. 15.* Decanus Louariensis *in tractatu de impedimentis matrimonii.* Alphonsus à vera cruce *in speculo coniugum, parte 3. art. 20. conclus. 3.* Burgos de Paz. *in consil. 20. n. 7.* Nihilominus sacrosanctum Concilium Tridentinum *in d. sess. 24. cap. 9.* maxime nefarium esse dicit, matrimonii li-
23 bertatem † violare, & ab eis iniuriam nasci, à quibus iura expectantur, vnde præcipitur sub anathematis pœna, ne quouis modo, directe, vel indirecte, subditos suos vel alios quoscunque cogant, qui minus matrimonium contrahant. Quem textum intelligi etiam de parentibus & aliis quibuscunque impedientibus matrimonium, probat Albernoz. *lib. 4. delli arte delos contractos, titulo 1. del sancto Concilio Tridentino fol. 157. in vers. el, cap. 8.* quicquid dixerit Io. Guttieres *in suis quæstionibus canonicis, cap. 20.*

24 De pœna autem † non loquor, quia dixi in præcedenti casu, quando statutum est inualidum, neque etiam deberi pœnam.

CASVS LXXII.

Statuta laicorum non posse irritare contractus iuratos, neque super iuramentis etiam per indirectum disponere, & ideo simpliciter loquentia non comprendere contractus iuratos.

SVMMARIA.

1 *Statuentes laici nullo modo possunt disponere super iuramento.*
2 *Iuramenti religio est res spiritualis.*
3 *Iuramentum esse de iure naturæ, qui teneant.*
4 *Statutum laicorum super spiritualibus non tenet.*
5 *Statutum annullans contractum minoris iuratum, sine interuentu consanguineorum, non valet.*
6 *Statuta infirmantia iuramenta non valere, qui teneant.*
7 *Ius canonicum non potest disponere, vt iuramentum non obseruetur in casu licito.*
8 *Contractus minoris prohibitus per statutum firmatur iuramento.*
9 *Iuramentum est seruandum, etiamsi persona quæ iurauit sit prohibita contrahere per statutum.*
10 *Iuramentum mariti alienantis fundum dotalem contra prohibitionem legis Iuliæ est seruandum.*
11 *Iuramentum mulieris est seruandum, non obstante statuto prohibente ipsam contrahere sine consensu propinquorum.*
12 *Iuramenti relaxationem ad effectum agendi non posse fieri à iudicibus laicis.*
13 *Seculares non possunt aliquid disponere super iuramento præstando.*
14 *Principes seculares non possunt prohibere Notariis, ne apponant iuramentum in contractibus, de quibus rogantur.*
15 *Principes seculares non possunt disponere, quod Notarii loco iuramenti apponant in contractibus aliquam clausulam executiuam.*
16 *Principes laicos posse aliquid disponere super iuramento præstando qui teneant.*
17 *Lex ciuilis an possit remittere iuramentum præstandum.*
18 *Iuramentum esse de iure diuino quomodo probetur.*
19 *Statuta laicorum non valere quomodocunque spiritualia nominauerint.*
20 *Seculares etiam super spiritualibus non adhuc in esse productis carent iurisdictione.*
21 *Statuere ne iuramenta producantur in esse, est statuere super spiritualibus.*
22 *Statutum prohibens matrimonium contrahendum inter personas prohibitas de iure canonico est contra libertatem ecclesiæ.*
23 *Statutum laicorum quomodolibet mentionem faciat de iuramento non valet, secundum communem opinionem.*
24 *Iuramenti remissio potest fieri à quolibet creditore.*
25 *Statutum disponens principaliter de contractu, & in consequentiam de iuramento, non valet.*
26 *Statutum inducens præsumptionem fraudis in contractu, etiam iurato, non valet.*
27 *Statutum an possit præsumere iuramentum esse dolo extortum.*
28 *Iuramentum appositum super contractu à lege prohibito non obligat.*
29 *Statuentium assertioni an sit standum super veritate causæ expressionis.*
30 *Dispositio qualibet simpliciter loquens non comprehendit contractum iuratum.*
31 *Statutum de compromissis non habet locum super contractibus iuratis.*
32 *Saluus conductus concessus per Principem non extenditur ad contractus iuratos.*

CVm in secunda parte huius operis cap. 12. tractauerimus cognoscere de iuramenti viribus atque causis esse mixti fori: nunc videamus, vtrum seculares possint directe vel indirecte super iuramentis statuta condere: & quidem negatiue respondendum est in omni casu. Vt autem decisio huius casus clarior fiat, explico per quinque articulos.

Primus articulus est: Seculares † nullo modo possunt directe statuere super iuramento iam præstito. 1
Quia iuramentum procedit de iure diuino, iurate, & reddite vota vestra, *c. & si Christus, c. debitores, de iureiur.* & not. gloss. *in c. quanto, eod. tit. & in c. cum sit generale, de foro compet.* Ergo iuramenti religio † pertinet ad re- 2
uerentiam, & fidem Deo præstandam, & tanquam res spirituales ad laicos spectare non potest, *c. venerabilis, de election. c. nouit, de iudic. c. cum contingat, & d. c. debitores, de iureiur.* Et tenendo quod etiam sit iuramentum
de † iure naturæ, vt voluit Archidiacon. *in c. auctoritatem 15. quæst. 6.* & Ancaran. *in consil. 382. retento themate.* 3
quos sequuntur Addentes ad Bellug. *in speculo Principum, rubric. 12. §. quadam, in additione, quæ incipit, diuinum.* per legem humanam non potest naturalis obligatio impediri, *§. naturali, Instit. de iure nat. gent. & ciuil.* & statutum laicorum † in spiritualibus non tenet, cum de- 4
ficiat auctoritas statuentium, *c. decernimus, de iudic. c. ecclesia sancta Maria, de constitut. c. contingit, de arbitr. c. fin. de reb. eccles. non alien.* etiamsi in fauorem ecclesiæ sit conditum, quia seculares non debent apponere manum in messem alienam, *c. si Imperator, dist. 96.* Barbat. *in con-*

in consil.15.clementissime, col.4.circa medium, vol.4. Alex. *consil.59.n.4.& 7. & consil.115.n.6.vol.1.* Grammatic. *decis.29.n.8.& consil.1.for iudic.n.28.*

5 Vnde statutum annullans † contractum minoris, etiam iuratum, si vltra iuramentum non interuenerit certa sollemnitas, puta interuentus consanguineorum, vel vicinorum, non valet, vt de hoc statuto Sarzanæ, ex multis probat Socin. *in cons.279.n.4.vol.2.* qui testatur hanc esse magis communem opinionem, & ita potest dici de statutis Parmæ, Paduæ & Papiæ, annullantibus iuramenta & derogantibus, *auth. sacramenta puberum, C. si aduersus vendit.* de quibus per Fortun Garziam *in tract. de vltimo fine vtriusque iuris, n.374.*

6 Et quod huiusmodi statuta † non valeant, firmauerunt Hostiens. *in c. tuam, super glossa, de ordine cognit.* Abb. *in c. tua, de decimis, & in d. c. cum contingat, de iureiur.* & latius *in sua disputatione, incip. statuto ciuitatis Senarum.* Imola & Geminian. *in c. quamuis, de pactis, lib. 6.* Couar. *de pactis, lib.6.parte 1.§.3 n.7.* Stephan. Aufrer. *in tractatu de potestate seculari super ecclesiasticis, regula 4. n.4.vers. sed videtur salua correctione.* Bartol. *in l. omnes populi, in 1. quæst princip. ff. de iust & iur.* Cuman. *in l. si quis pro eo, ff. de fideiussor.* dicit hanc opinionem Bartoli esse veriorem, Bald. *in d. auth. sacramenta puberum.* & ibi Castrens. *n.11.* dicit opinionem contrariam esse falsam, Alex. *in consil.59 vol 1.* Francisc. Marcus *in decis. Delphinali 84. parte 2.* Ferratius *cautela 16.* Ias. *in l. fin. ff. qui satisd. cog.* qui respondet omnibus contrariis.

Et pro confirmatione facit illa opinio, quod neq;
7 ius † canonicum potest disponere, vt iuramentum non obseruetur in casu licito, vt tenet Innoc. *in c. cum inter, de renuntiat.* & Archidiacon. *in d. c. auctoritatem, 15. quæst. 6.* vbi gloss. de hoc satis dubitat. Specul. *in tit. de legato §. nunc ostendendum, vers. vigesimo quarto.* gloss. *in c. quanto, de iureiur. & ibi Abb col.3.* & probatur *in c. si vero, de iureiur.* vbi dicit summus Pontifex, se nolle esse auctorem periurii, licet iusta causa absoluatur à iuramento, vt *d. c. si vero.* puta, quia vi, vel metu iuratum est, & habetur etiam *in d. c. auctoritatem.*

Neque valet illa distinctio longam faciens differ-
8 rentiam, an per statutum sit prohibitus † contractus minoris, an vero persona ipsius sit prohibita contrahere; nam primo casu dicunt, non obstante statuto, iuramento firmari, secundo vero nequaquam, Bartol. *in d. auth. sacramenta puberum, n. 15. & in l. si quis pro eo, n.11 ff. de fideiussor. & in l. non dubium, in final. verb. C. de legib. & in l. decernimus, n.1. C. de arbitr. & in l.2. in fine, C. ne fideiuss. dot. dentur.* Et hanc opinionem Bartoli sequuntur Baldus & Angelus relati per Curtium iun. *in d. auth. sacramenta puberum, n.109.* qui dicit se legendo & consulendo tenuisse hanc opinionem, & de communi per Couar. *de pact. lib.6. in 2. parte, §.2. in princip.* & fuit recepta in prætorio Neap. vt per Grammatic. *decis.12.n.12.*

9 Quia quod in vtroque casu † iuramentum sit seruandum, probant Castrens. *in d. auth. sacramenta, n.11. in fine,* dicens se ita pluries consuluisse, & vidisse alios consulentes, Salyc. *n. 27.* dicens, differentiam Bartoli esse potius verbalem, quam realem, & adducit rationes, & contra Bartol. consuluit Alex. per decem rationes *in consilio 27. viso libello producto, vol. 1.* vbi dicit, quod fere omnes Doctores, Legistæ & Canonistę, tenent hanc opinionem contra Bartol. Idem Alex. *in consil. 38. n. 10. & seq. vol. 3.* & hanc opinionem contra Bartol. esse magis communem, testatur Ias. *in d. auth. sacramenta pub. n.51. & seq.* vbi plures allegat. Couar. vbi sup. *n. 7. vers. primum falsam esse opinionem Bartol.* & Alciat. *in c. cum contingat, n. 96. de iureiur.* Belluga *in d. §. quadam, n. 30.* dicens, quia prohibitio legis Iuliæ de fundo dotali est facta in persona viri ne alienet, & tamen si interueniat iuramentum, † tenetur ad illius 10
obseruantiam, *d. c. cum contingat.* & à tali iuramento non potest fieri relaxatio, vt ibi per eum, & *n. 37.* respondet omnibus contrariis allegatis per Bartol. Ita etiam consuluit Alex. *in consil. 29. n. 11. vol. 7.* vbi quod est communis opinio, vt stante statuto, quod mulier non possit contrahere sine præsentia consanguineorum, iuramentum tamen † mulieris confirmet con- 11
tractum per ipsum celebratum, absque prædicta sollemnitate, & sequitur Castrens. *in d. l. fin. n.4. ff. qui satisd. cog.* Ex quibus satis clare liquet, siue prohibitio fiat de contractu, siue in personam, nunquam statutum posse infringere iuramentum, in vtroque vel altero casu apposito.

Quas rationes vtinam bene considerarent illi Excellentissimi de Camera Imperiali, qui relaxant iuramentum † ad effectum agendi, quam opinionem co- 12
nantur probare validam, Andr. Gail. *lib.1. obseruation. 22. & obseruat. 25.* Mynsinger. *in lib. obseruat. centur.3. obseruat. 99.* quia leges, quas allegant, non probant eorum intentionem, vt in eorum terminis respondet Stephan. Aufrer. *in d. tractat. de potestat. secul. super ecclesi. regula 4. n. 4. vers. sed videtur salua correctione.* & Matthæus Boys ibi in additionibus post multa dicit, hanc eorum opinionem esse correctam de iure canonico, cui in materiis spiritualibus standum est, & latius per Ias. *in d. l. fin. ff. qui satisd. cog.*

Secundus articulus est: Seculares † non possunt a- 13
liquid statuere super iuramento præstando, puta si prohiberent ipsum interponi, vel recipi in actibus subditorum, & hic probatur rationibus inductis in præcedenti articulo. Hanc etiam opinionem late probat Alex. *in consil. 59. col. 2. volum. 1.* vbi dicit etiam esse magis communem opinionem, à qua in iudicando non est recedendum, eamque sequitur *in consil.125. col 3. vol.1. & cons.53 vol 3. & consil 27. col pen in fine, vol.1.* Dec. *in consil.639. col. final. & consil.351. col final. & consil. 536.* Ruyn. *in consil.132 n.6. vol 4.* Socin. iun. *in consil 3. n. 24 vol.2. & consil.125. vol.3.* Ias. *in consil.156. in 3. quæstione, vol.4.* Et hanc opinionem latissime defendit Rolandus *in consil.99 vol.3.*

Et ideo non possunt Principes † seculares prohi- 14
bere Notariis, ne iuramentum apponant in contractibus, vt late distinguendo probat Ægidius Bellamera *in c. cum laicus, n.19. & seq. de foro compet.* quam lecturam ponit post eius consilia Benedict. *in c. Raynutius, in 1 parte, verb. duas habens filias, n.247. vers. nec potest iudex secularis, aut Princeps, prohibere Notariis, de testam.* loquens in materia renuntiationis & finium, quas faciunt mulieres, de qua *in c. quamuis, de pact. lib. 6.* & subdit, quod ita fuit iudicatum in arresto pacis, & super hoc articulo consuluit Barbatia contra statutum Parmæ *in consil.15. vol.3.*

Et licet plurimi ex Doctoribus teneant † laicos 15
posse disponere super iuramento præstando: sicut Parmę per constitutionem Ducalem fuit dispositum de anno 1595. ne per Notarios iuramenta formalia exigantur, sed loco iuramenti apponatur clausula, Sub vinculo sinceræ & immaculatæ fidei; quam constitutionem late credebat posse defendere Petr. Anton. à Petra *in tractat. de potestate Princip. c.20.* & fuit eius liber ab ecclesia reprobatus & interdictus.

Et

16 Et quod Princeps † possit super iuramento præstando aliquid disponere, allegantur isti Doctores. Baldus *in l. omnes populi, n. 39. ff. de iust. & iure. vers. antequam incidat in periurium potest populus et remittere.* Idem Bald. *in l. pactum, n. 10. C. de collat.* vbi quod per statutum ciuitatis potest prouideri, ne valeat iuramentum, idem dicit ibi Dec. *n. 11.* Ias. *in auth. sacramenta puberum,*
17 *n. 82.* dicit, legem † ciuilem posse remittere iuramentum præstandum. Alex. *in consil. 151. n. 4. vol. 7.* Couar. *de pact. lib. 6. parte 1. §. 3. n. 7. vers. primum posse legislatorem.* Afflict. *in c. 1. §. item sacramenta, n. 58. de pace iuram. firmand.* Marsil. *singular. 194. in fine.* Belluga *in speculo Princip. § quadam, rubric. 12. n 77. & seq.* Anton. Sala *in constitut. Sabaudiæ in tit. de alienat. minor. gloss. 5. n. 2. vers. sed quantum.* Carpanus super statuto Mediolan. *parte 1. cap. 463. n. 101. & 106.* & hanc esse communem opinionem, probat Viuius *opinione 794.* dicens post Mynsinger. ita fuisse iudicatum in Camera Imperiali, Iass ed. *decision. 320.* Asinius *de executionibus §. 9. capit. 378. numer. 3.*

Nihilominus ista opinio est falsa. Negari enim
18 non potest, iuramentum † esse de iure diuino, *d. c. etsi Christus.* vel de iure naturæ, cui ius diuinum cooperatur, vt ait Bald. *in consil. 147. n. 1. vol. 1.* & Socin. *in c. 1. n. 80. & seq de crimin. fals.* Bertazol. *in consil. 99. n. 12. & plur. seq. in ciuilib.* & ideo eius iudicium, tanquam rei spiritualis, pertineat ad ecclesiam, *d. c. venerabilem de elect. & d. c. etsi Christus, de iureiur. & c. fin. de foro compet. lib. 6.* Et propterea non valere, quomodocunque ipsa spiri-
19 tualia † nominauerint, etiamsi ad bonum finem, vt est receptissima inter Canonistas *in c. ecclesia sanctæ Mariæ, de constitut.* Abb. *in 2. lect. n. 26. & 37.* Dec. *n. 197.* & dixi millies in præcedentibus, & ex defectu potestatis non possunt virtutem iuramenti impugnare, prout est communis opinio, de qua per Beroum *in consil. 37. n. 22. vol. 1.* cum aliis ad hoc congestis per Roland. *in d. consil 99. n. 14. vol 3.*

20 Nec valet dicere, hoc casu seculares † non impugnare iuramentum, quod non est adhuc in esse productum, & ipso non producto non adesse qualitatem tribuentem iurisdictionem ecclesiasticis, vt volebat Petra *in d. cap. 20. n. 7.* quia Doctores, quos allegat, non dicunt hoc, & certe ipse decipitur, siquidem super spiritualibus in habitu, ecclesiastici habent iurisdictionem, saltem in habitu, & impedire, ne res spiritualis producatur in esse, directe fit contra libertatem
21 ecclesiæ. Item statuere † ne iuramenta producantur in esse, est statuere super re spirituali in habitu, quod non licet laicis, ergo quantum ad potestatem statuendi, non est facienda differentia de iuramento præstito, & præstando, & ita disponitur in multis similibus,
22 statutum † prohibens matrimonium contrahendum inter personas non prohibitas de iure canonico est contra libertatem ecclesiæ, vt est receptissima opinio, de qua per Felyn. *in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ, n. 62.* Item statuta disponentia de acquirendis ecclesiæ non valent, cum aliis multis, quæ scripsi supra *casu 46. & casu 68.* Et ipse idem Petra *in d. tractatu cap. 19. n. 25.* dicebat,
23 quomodolibet statutum † mentionem faciat de iuramento, non valet, atque probabat esse communem opinionem ex Bartolo *in d. l. omnes populi, n. 25.* sed disponere ne iuramenta recipiantur, non solum expresse disponitur, sed etiam impeditur ecclesiastica libertas.

Neque debet mouere numerus Doctorum, qui allegantur per Petram pro contraria parte, quos recensui nuper *in vers. & quod Princeps.* quia si recte legantur, vel non loquuntur in terminis, vel friuolis, & reprobatis rationibus mouentur. Bald. *in d. l. omnes populi.* loquitur de remissione iuramenti, † quod potest 24
fieri à quolibet creditore, & *in d. l. pactum.* loquitur de iuramento præstito, qui casus est reprobatus supra *in artic. 1.* Dec. *ibid. n. 11.* dicit expresse, statutum posse prohibere iuramentum præstari, sed allegat Bald. *in d. l. pactum.* qui loquitur de iuramento præstito, vt dixi, Ias. *in d. auth. sacramenta puberum.* allegat pro se Gemenian. qui *in c. quamuis, col. fin. vers. sed quæritur, de pactis, lib. 6.* post allegatam *l. quæ sub conditione, ff. de condit. & demonstrat.* dicit esse cogitandum, quia passus est periculosus, Alex. *in d. consil 151. n. 4.* loquitur de iuramento præstito. Couar. *in d. vers. primum posse.* mouetur per *d. l. quæ sub conditione.* & per *l. 2. C. de indict. viduit. toll.* sed hoc est quod disputamus, an leges ciuiles possint prohibere iuramenta de futuro, ideo non est opus ad firmandam opinionem propriam allegare leges ciuiles. Afflict. *in d. § item sacramenta.* loquitur, quando statutum prohibet minorem contrahere, etiam cum iuramento, quem casum reprobauimus supra *articul. 1. vers. neque valet illa distinctio.* Marsil. *singular. 194.* mouetur, quia laici possunt præiudicare ecclesiæ in quærendis, quem articulum reprobauimus supra *in d. casu 68.* cæteros Doctores omitto, quia alter alterum allegat, & ex passione statutorum suæ patriæ scribunt.

Tertius articulus est: Statutum † non disponens 25
principaliter, & directo super re spirituali, sed principaliter super actu, vel contractu temporali, puta annullando, vel impugnando contractum, etiam si iuratus fuerit, non valet. Hanc tenet Bartol. *in d. l. omnes populi, numer. 25.* Alex. *in dict. consil 59. numer. 4. volum. 1.* Barbat. *in d. consil. 15. vol. 3.* cum alii s per eos relatis, & patet ex dictis in primo articulo, & ex dicendis in sequenti.

Quartus articulus est: Quotiescunque † statutum 26
præcipit, ne minores & mulieres possint contrahere, non seruata certa sollemnitate, & contractus aliter factus sit nullus, præsumptus & simulatus, atque præsumendum esse minores dolo inductos ad contrahendum, etiam si iurauerint, non valet. Quia disponit de iuramento per indirectum, vt dicunt Doct. ex regula *c. cum quid vna via, de reg. iur. lib. 6.* Ego dico, quia disponit directo de iuramento, propter illam clausulam, etiam si iurauerint. Et hanc opinionem firmarunt Abbas *in quæst. 2. stante statuto, n. 5. & seq. & in c. cum contingat. & ibi Immol. de iureiur.* Alberic. *in d. l. omnes populi.* Castrens. *in d. l. quæ sub conditione, n. 6. ff. de condit. institut.* Paris. *in consil. 16. n 90. vol. 2.* Angel. *in l. 1. ff. de constitut.* Roman. *in consil. 12.* Ruyn. *in consil. 51. n. 22. & seq vol. 1.* vbi probat hanc esse magis communem opinionem, & Iasonem *in d. auth sacramenta puberum.* dicentem opinionem contrariam esse communem, dicere falsitatem, & post multos relatos, concludit hanc opinionem, vti magis communem Roland. *in d. consil. 99. n. 15. vsque ad n. 19. vol. 3.* Pro qua facit etiam illa receptissima opinio, quod statutum laicorum non potest præsumere contractum esse vsurarium, de qua per Abbatem *in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ, n. 22. & Felyn. num. 64. in fine, versic. octaua & vltima declaratio & Dec. num. 144.*

Et licet Bartolus *in d. l. omnes populi, n. 25.* obfirmet, statutū huiusmodi † esse validum, fingēdo contractū 27
simulatū, & propterea iuramentū super eo appositum esse

esse dolo extortum, cuius opinionem sequuti sunt, vltra plurimos Ciuilistas, relatos per Ias. *in d. authent. sacramenta puberum*, & per Lamberteng. *super statuto Mediolani, de contract. mulier. gloss. 8. num. 93.* & de communi testatur Neuizan. *in consil. 21. num. 24.* & firmarunt etiam Canonistæ, Abb. *in d. c. Ecclesia sanctæ Mariæ, num. 22. versic septimus casus*, quem sequitur Felyn. *ibi num. 65.* & dicit esse notabile, Dec. *num. 145.*

Tamen ista opinio posset sustineri concurrentibus duobus. Primo, quando statutum nihil expresse diceret de iuramento, sed solum de temporali actu loqueretur, vt quia annullat contractum factum cum minore, vel muliere sine certa sollemnitate, qua omissa, præsumit illum contractum per dolum, vel me-
28 tum extortum, quia tunc iuramentum † super eo appositum non obligat, vti per dolum præsumptum præstitum, *d. c. quamuis, de pact. lib. 6. & d. c. cum contingat, & d. authent. sacramenta puberum, & vbiq. per Doctores*, quia fictio statuti idem operatur quod veritas in casu vero, & pro hac declaratione multa congerit idem Roland. *in d. consil. 99. num. 19.* Secundo, quod statuentes moti fuerint ex aliqua iusta, & rationabili causa ad id disponendum, vt quia in loco frequenter mulieres, vel minores decipiebantur, vt declarant Anton. de Butr. & Abb. *in d. c. cum contingat*, & Abb. *in d. c. Ecclesia sanctæ Mariæ, num. 22.* & latius per Roland. *in d. consil. 99. num. 20. vol. 3.* vbi relatis multis, probat esse communem opinionem, & ibi etiam quod illa iusta, & rationabilis causa debet esse expressa in statuto: De cuius causæ veritate, multi dicunt, non esse standum
29 assertioni † statuentium, sed volentem sustinere validitatem actus, debere probare causam, frequentiam, & consuetudinem decipiendi, nisi statutum fingeret dolum, vel metum, vt per Alciat. *in d. c. cum contingat, num. 150. in 3. diff. ult.* Communis tamen opinio est, sufficere talem causam esse in statuto expressam, vt per Lamberteng. vbi supra *num. 96.*
30 Quintus articulus est: Qualibet dispositio † simpliciter loquens, non comprehendit contractum iuratum, gloss. fin. *in c. cum non deceat, de elect.* & ibi communiter omnes notant, Alba *consil. 4. num. 21.* & de communi Paris. *consil. 92. num. 2. vol. 1.* Cephal. *consil. 170. num 34. vol. 2.* Bursat. *consil. 183. vol. 2.* cum multis aliis relatis per Lamberteng. vbi supra *num. 10. & seq.* Vnde si
31 statuto † cauetur, quod inter coniunctos ad instantiam rei debeat fieri compromissum, non habet locum, quando actor fundaret suam intentionem ex instrumento promissionis iuratæ per ipsum reum, qui petendo compromissum fieri veniret contra iuramentum. Nec est verisimile statuentes de hoc casu cogitasse, quia aperuissent viam periuriis, & statutum non debet extendi ad casum illicitum, Alexand. *in consil. 37. volum. 2.* dicens ita fuisse iudicatum, quem sequitur Marcus Antonius Bauerius *in tract. de virtute, & viribus iuramenti, num. 37.* Item saluus condu-
32 ctus † concessus debitori per Principem, non extenditur ad debita iurata, Alexand. *consil. 137. num. 4. vol. 6.* Afflict. *decis. 5. & decis. 101.* & pro hoc videndi sunt Ias. *in l. quoties, in princ. C. de precib. Imperat. offeren & in l fin. ff. qui satisdare cogunt.* Felyn. *in cap. constitutus, col. 2 versic. statuta iurata, num. 5. de rescript.* & Addentes ad Afflict. *in dicta decis. 5. & decis. 66. & decis. 111.*

Puteus *decis. 512. num. 4. parte secunda.*

CASVS LXXIII.

Principem supremum non posse impedire Presbyterum à ministerio Sacramentorum tempore pestis, sed ministrantes infectis potest prohibere à commercio sanorum.

SVMMARIA.

1 *Pestis est omnium ægritudinum regina.*
2 *Est diuina vltio.*
3 *Principes seculares tenentur adhibere humana remedia contra pestem.*
4 *Principes seculares tempore pestis, quæ probibere possint.*
5 *Principes seculeres an possint prohibere Sacerdotes ne ministrent Sacramenta, tempore pestis.*
6 *Causa beneficii publici non tribuit laicis iurisdictionem super clericis.*
7 *Pestilentia immissa est à Deo propter peccatum Regis.*
8 *Religio noua posset institui ad obsequium infectorum.*
9 *Sacerdotes non debent impediri tempore pestis ab obsequio infectorum.*
10 *Princeps tempore pestis potest prohibere Sacerdotes & alios ministrantes infectis à sanorum commercio.*
11 *Leprosis propter scandalum sanorum interdicitur ingressus Ecclesiæ.*
12 *Filii leprosorum separantur à parentibus, & debent manere cum sanis.*
13 *Coniux sana non debet manere in eadem domo cum leproso viro.*
14 *Rector Ecclesiæ leprosus factus remouetur ab administratione.*
15 *Rectori Ecclesiæ suspecto de infectione datur coadiutor ab Episcopo, non à Principe laico.*

CVm pestilentia † omnium ægritudinum sit regi- 1
na, *c. sicut, de simonia*, & plaga Dei, eiusque virga, & manus nuncupetur, Exod. *cap 9.* Leuit. *cap. 26.* Deuteron. *cap. 28. & lib 2. Reg. cap. 24.* & 1. Paralip. *cap 21.* & Ezechiel. *cap. 6. cap. 14. & cap. 33.* & ideo tanquam † di- 2
uinam vltionem immitti, cui humanæ vires resistere non possunt, Bartol. & Doctores *in l. naturaliter, ff de vsucap.* Anton. de Butr. Abb. & Felyn. *in c. ex transmissa, de prascript.* Putaruntque Summi Pontifices precibus, & orationibus rogare Omnipotentem Deum, vt liberet populum suum ab huiusmodi vltione, etiam indulgentias concedendo iis, qui tempore pestis, infectis ministrant, vt Clemens VI. Gregorius XIII. &
alii. Atq; Principes † seculares alia remedia inuenire, & 3
summa cura, & diligẽtia procurare, vt humana remedia adhibeantur; & inprimis, quia Deum tentare conatur, qui in loco contagioso contendit habitare, vt
dicit Abb. *in c. dilecti, de dolo, & contu.* Propterea † pro- 4
hibetur, ne quis cum infectis commercium habeat, imo eos ipsos infectos, seu suspectos de suis domibus eiici mandant; eorumque bona mobilia contaminata comburi, vt fuit iudicatum in Regio criminali Consilio Cataloniæ die 24. Maii, 1583. de quo Ludouic. à Peguera facit decisionem *cap. 8.* Ideo dubitari
potest, an supremus Princeps † ad auferendum con- 5
tagium quantum potest, valeat ordinare, ne Presbyteri ministrent Sacramenta tempore pestis, quem casum expedio per duos articulos.

Primus articulus est: Principes non posse impedire Sacerdotes ministrare Sacramenta tempore pe-

 stis;

stis: Quia etsi non valeat ordo ex defectu potestatis
6 & causa † beneficii publici non tribuit laicis iurisdictionē super clericis, vt latius dixi *in casu 1.* & propterea Principem non posse impedire prædicationem, dixit D. Thomas *in quolibetis, quæst. 18. artic. 28.* tamen in ipsis terminis loquendo, per talem legem Deus magis ad furorem, & iracundiam prouocaretur, quia cum multi in necessitate spirituali morientes sine auxilio damnarentur, Deus intensius tenderet arcum, & vibraret sagittas, nam si propter peccatum Dauid,
7 numerando † populum, pestilentiam immisit, quanto magis propter tam iniquam legem, qua tot fidelium animę, sine auxilio damnari possent. Propterea multę erigentur congregationes fidelium ad hunc effectum, & hodie ad obsequium infectorum posset ali-
8 qua religio † institui, vt dicit Sanctus Thomas *in 2. 2. quæst. 188. artic. 2. & artic. 4.* Item probatur Leuit. *cap. 14.* vbi tempore lepræ, qui erat morbus contagiosus, Sacerdos ingrediebatur domum leprosi ad mundandum, vel iudicandum, nec expellebatur; ergo multo
9 minus impediendus est Sacerdos † noui Testamenti à prædicto obsequio infectorum, & ideo curatus non tenetur obedire illi secularium legi, vt dicit D. Thomas *in 1. 2. quæst. 96. art 4. ad secundum, & in 2. 2. quæst. 60. artic. 5. ad primum,* oportet enim magis obedire Deo, quam hominibus, Actuum *cap. 4.*

10 Secundus articulus est: Princeps † tempore pestis, potest impedire curatos, & alios ministrantes infectis à sanorum commercio, idque probatur Leuitici *cap. 13. & cap. 14.* & Num. *cap. 5.* & habetur *in c. hoc ipsum, 33. quæst. 3.* vbi traditur lex de separatione leprosi à castris, ne contaminet ea, & Leuit. *cap. 14.* domus leprosi claudebatur septem diebus, quo tempore omnia efferebantur de domo, radebantur lapides, & parietes, rasura in locum immundum extra ciuitatem proiiciebatur, & demum si quispiam domum introisset, quamdiu immunda erat, immundus erat vsque ad vesperam, & qui dormiebat in ea, vel comedebat, lauabat vestimenta sua, & quod hæc lex erat iustissima, probat ibidem Anton. Fonseca *in additionib. ad commentarios Caietani.* Item ad probandum hunc articulum adducitur dispositio Caroli Vormatiensis *cap. 31.* vbi ita habetur: Leprosis si fideles fuerint, Dominici corporis, & sanguinis participatio tribuatur, cum sanis autem eis conuiuia celebrare non permittatur, atque ad hoc est dispositio *c. 1. & ibi gloss. de coniug. lepros. & ibi Abb. num. 1.* separandus est autem non solum à conuersatione leprosus, sed etiam à cœmeterio sanorum propter horrorem, Abb. *in c. 2. de Ecclesi. ædificand.*
11 Item † leproso de iure Canonico interdicitur ingressus Ecclesiæ propter scandalum sanorum, *c. de rectoribus, & ibi Abb. num. 3. & 4. de cleric. agrot.* & cum multo magis præualeat contagium in pestilentia, ideo non solum ipsi infecti, sed qui cum ipsis conuersantur, caute erant prohibendi, & sequestrandi. Item confir-
12 matur, quia filii † leprosorum separantur à parentibus, & debent manere cum sanis, ne inficiantur, Sum-
13 ma Syluestrina *in ver. lepra, num 3. in fin.* Item † coniux sana non tenetur habitare in eadem domo, vel lecto cum leproso, si immineat periculum probabile mortis, vel similis infectionis, D. Thom. *4. lib. sentent. distinct. 2; quæst. 2. artic. 3. ad tertium, & distinct 32. quæst. 1. & distinct. 36 quæst. 1.* Petrus de Palude *in 4. lib. sentent. distinct. 32. quæst. 1. artic. 2. conclus. 1.* & ita post alios probat Syluestrina *in ver. debitum, §. 1. & in ver. lepra, num. 3.* De-
14 nique probatur, quia si rector † Ecclesiæ leprosus factus sit, propter scandalum sanorum, & eorum qui Ecclesiam ingrediuntur, ne propter abominationem & timorem contagii deterreantur, remouetur ab administratione, & dandus est ei coadiutor, *c. tua, c. de rectoribus, de clerico agrot.* & dicit D. Thomas *in 2. 2. quæst. 108. artic. 4. ad secundum, & in 3. part. summæ quæst. 82. artic. 10. ad tertium;* ergo si tempore pestis sit infectus, vel cum infectis conuersetur, & propterea sit † suspectus 15
de infectione, ob eandem causam necesse erit dare ei coadiutorem. Verum quia hæc omnia fiunt ab Episcopo, propterea Princeps, qui nullam habet in clericos hæc exercendi iurisdictionem, poterit rogare Episcopum pro executione prædictorum.

CASVS LXXIV.

Nullum Principem, præter Summum Pontificem, posse alterare testatorum voluntates, in quibuslibet casibus.

SVMMARIA.

1 *Papa solus potest vltimas voluntates morientium alterare.*
2 *Destinata inter viuos, vel in vltima voluntate ad vsum pium non posse alterari ab alio, quam à Papa.*
3 *Episcopus tanquam delegatus sedis Apostolicæ debet cognoscere de causa alterandi voluntates defuncti.*
4 *Sed non potest alterare voluntates defuncti.*
5 *Papa solus derogat iuri patronatus, & an possit legatus Papæ.*
6 *Papa de plenitudine potestatis potest commutare voluntates defunctorum sine causa.*
7 *Potest donare omnes res Ecclesiæ.*
8 *Donatum Ecclesiæ proficit ad pœnas purgatorii.*
9 *Papa potest disponere super pœnis purgatorii.*
10 *Episcopus potest dispensare super legato pecuniæ facto Ecclesiæ ad certum vsum.*
11 *Legatum pecuniæ factum Ecclesiæ pro calice, potest expendi pro planeta ex ordine Episcopi.*
12 *Princeps secularis non potest alterare morientium voluntates.*
13 *Rex potest derogare maioratui, qui de licentia ipsius erectus est.*
14 *Et qui teneant contrarium.*
15 *Principes seculares an possint derogare vltimis voluntatibus morientium cum iusta causa.*
16 *Causa propter quam possunt alterari morientium voluntates debet esse publica.*
17 *Causa semper præsumitur in Principe, etiamsi non exprimat.*
18 *Princeps debet exprimere causam, & probari, in derogando iis, quæ sunt de iure gentium.*
19 *Princeps an possit de plenitudine potestatis derogare vltimis voluntatibus.*

CVm iure Canonico declaratum sit, Apostolicam duntaxat sedem, Summumque † Pontificem 1
posse vltimas morientium voluntates alterare, & commutare, *clem. quia plerique, de religios. domib. in versic. cum tamen ea, quæ ad certum vsum largitione sunt destinata fidelium, ad illum debeant non ad alium, salua quidem sedis Apostolicæ auctoritate conuerti. &c.* Sed quia frequentissime inter Doctores conclusum est, idem posse supremum Principem secularem, vt veritas istius casus innotescat, explico per duos articulos.

Primus

2 Primus articulus est; destinata † inter viuos, vel in vltima voluntate ad vsum pium, non posse alterari, aut commutari, præterquam per Summum Pontificem, *d. clem. quia plerique*, & notatur *in c. quod translatione, de offic. legat.* Sed quia non decet alterare voluntatem defuncti, *c. non licet, 12. quæst. 2. & c. non est de voto.* Ideo dicunt, Summum Pontificem volentem id facere, debere moneri ex iusta causa, & priusquam exe-
3 quatur Episcopus, † tanquam delegatus sedis Apostolicæ, summarie, & extraordinarie debet cognoscere, nihil in precibus tacita veritate, vel suggesta falsitate fuisse narratum, vt cauetur hodie per sacrosanctum Concilium Tridentinum *sess. 22. cap. 6. de reformatione.*

Et hanc opinionem tenet Staphileus *de literis gratiæ, num. 15.* dicens, hoc esse de casibus reseruatis Papæ, Couarr. *in c. tua, num. 17. de testamen.* dicens, id non pos-
4 se fieri, præterquam à Summo Pontifice, † Guido Pap. *decis. 556.* dicens, id non posse Episcopum, Capella Tolosana *decis. 26.* Ioan. Gutierrez *in repetit. l. nemo potest, de legat. 1. num. 83.* Alexand. *in consil. 92. prope fin. vol. 1.* qui se remittit ad dicta per eum *in consil. 2. eodem vol. 1.* quem sequitur Petrus Anton. de Petra *in tract. de fideicommissis, quæst. 11. concl. 22. versic. & hanc opinionem, fol. 155.* & omnes Canonistæ *in d. clem. quia plerique*, præsertim Cardinalis *num. 12. in 5. quæst.* vbi quod pertinet
5 ad solum Papam † derogare iuri patronatus contra voluntatem fundatoris, posset autem legatus Apostolicus id facere ad tempus, & cum consensu heredis, & quod eodem modo posset facere Episcopus, scribit Felyn. *in c. cum accessissent, num. 19 de constit.*

6 Verum si Summus Pontifex † vellet, posset de plenitudine potestatis, etiam sine causa, voluntatem defuncti commutare, quia ipse tanquam Dominus rerum Ecclesiæ, posset remittere quicquid donatum est
7 Ecclesiæ, atque donare † res Ecclesiæ ad nutum suæ voluntatis, vt *c. oportebat, distinct. 9. & ibi Archidiac. & in c. 1. de præbend. lib. 6.* Imo etiam Laicis donare posset, *§. his ita 35. quæst. 1.* Item si in remissionem peccatorum, vel in aliam causam piam relictũ sit, etiam potest per Summum Pontificem remitti, cum enim id proficiat
8 ad † purgatorii pœnas, vt notatur *in c. quod te, de pœni-*
9 *tent. & remiss.* ipse Summus Pontifex † potest etiam super illis disponere ex potestate clauium, vt notatur *in d. c. quod te, & in clem. 1. de pœnit. & remis. & in c. 1. de pœnis, lib. 6.* & per Ancar. *in reg. peccati, de reg. iuris, lib. 6.* & latius per Felyn. *in tract. de indulgentiis.*

Declaratur hic articulus, vt non procedat in lega-
10 to † pecuniæ facto ad certum vsum pium, non ita necessarium Ecclesiæ, eo enim casu posset Episcopus dispensare, vt in illum vsum pium magis necessarium illa pecunia expendatur, cui necessitati aliunde subueniri nequiret absque maxima necessitate, Couarr. *in d. c. tua, num. 7. de testament.* Ioan. de Selua *in tract. de benefic. part. 1. quæst. 6. num. 12. versic. 5.* Summa Syluestrina *in ver. legatum, in 4. num. 12.* Summa Tabiena *in verb.*
11 *legatum, in 2. num. 2.* exemplum est, si legetur † pecunia pro calice Ecclesiæ, quo Ecclesia non indigeat, vti eget planeta, quam propter tenuitatem redituum Ecclesia facere non posset, eo casu, Episcopus posset pecuniam legati calicis conuertere in faciendo planetam, & licet Gomesius in regula de triennali possessore *quæst. 92.* requirat ad hoc consensum heredis, tamen Ioan. de Selua in loco citato id intelligit, quando non posset adimpleri Episcopi voluntas de iure, & de facto.

Secundus articulus est: Supremum † Principem 12
secularem non posse alterare voluntates morientium, derogando testamentis, aut fideicommissis, aut legitimando spurios, vt succederent contra voluntates morientium, per textum expressum *in l. si testamentum, C. de testament.* & hanc opinionem affirmarunt, Martin Laudens. *in tract. de Principibus, §. 22.* Archidiacon. *in c. Episcopus, distinct. 88.* Roman. Fulgos. & Corn. *in d. l. si testamentum*, qui testatur esse communem opinionem, Socin. iun. *in consil. 65 per tot. vol 2. & consil. 110. n. 26. vol. 3.* & de communi Pancirola *in consil. 59. n. 63. & seq.* Alciat. *in consil. 201.* Menoch. *in consil. 20. num. 27. & plur. seq.* Dec. *in consil. 357. num. 5. & consil. 403 num. 14 & consil 519. num 5. & consil. 537. num. 5.* Crauet. *in consil. 296.* Petr. Antonius de Petra *in tract. de fideicommiss. quæst. 11. conclus. 22. versic. hic autem dubitari potest, fol. 154.* Thesaur. *decis. 270. num. 6.* vbi quod institutio heredis sub conditione deferendi arma testatoris, & mutandi cognomen heredis, non potest alterari, neq; mutari per Principem.

Et licet Couarru. *in lib. 3. variar. resolut. cap. 6. in princ.* teneat, posse † Regem derogare maioratui, qui de li- 13
centia Regis erectus est, in persona primogeniti, & in præiudicium legitimæ cæterorum filiorum, tamen Vasquius *in tract. de success. creat. l b. 1. §. 1. de testantium potentia, num. 32.* satis † docte probat contrarium, non 14
enim potest Princeps ius alterius de potestate ordinaria, & citra vrgentem, & legitimam causam aliqua ex parte minuere, ideo cum non potuerit ab initio erigi maioratus in persona primogeniti in præiudicium legitimæ cæterorum filiorum, sine iustæ & legitimę causæ cognitione, ita nec potest postea per Principem fieri præiudicium illi primogenito absque eadem veræ, & legitimæ causæ cognitione.

Propterea in hoc articulo dixerũt communem esse resolutionem, posse supremum Principem † dero- 15
gare vltimis morientium voluntatibus cum iusta, & legitima causa, vt plurimis Doctoribus relatis, hanc communem probarunt Couarr. *in d. cap. 6. num. 7. versic. sexto hanc sententiam*, & Vasquius *in d. §. 1. num 29.* & Peregrin. *in tract. de fideicommiss. artic. 24. num. 44.*

Primo declaratur iste articulus, vt hęc causa, † pro- 16
pter quam debent alterari morientium voluntates, debeat esse publica, Bartol. *in l. fin. C. si contra ius, vel vtilit. public.* Abb. & cæteri *in c. quæ in Ecclesiarum, de constit.* Alexand. *in consil. 216. nec redarguendi, col. 4. versic proba quia, vol 2.* cum aliis per Crauet. *in consil. 5. nu. 4. & consil. 135. num 21. & consil. 241. num. 13.* vbi multas considerat causas, ex quibus permissum fit ius quæsitum tolli per Principem: & ideo licet in Principe † semper præ- 17
sumatur causa, etiamsi non expresserit, vt communiter per scribentes, de quibus per Ias. *in d. l. si testamentum, num 3 C. de testamen.* & ad iustificandum placitum Principis sola voluntas dicitur esse iusta causa, gloss. fin. *in l. relegati, quam sequitur Bartol. & cæteri ff. de pœnis.* Tamen hoc procedit in iis, quæ sunt de iure ciuili, secus si vellet derogare contra ius gentium, sicut est testamentum, quia tunc non præsumitur iusta causa in Principe: † Neque sufficit sola voluntas, sed debet ex- 18
primere causam, & probari iusta, alias dispositio non valet, vt late per Ias. *in d. l. si testamentum*, cum aliis per Socin. iun. *in d. consil. 65. vol. 2.* Bald. *in d. l. si testamentum*, dicit, per temeritatem autem nullus rationabiliter potest, cum adita hereditate sit nata naturalis obligatio ad obseruationem testamenti, quæ per temeritatem rescripti non tollitur. Hæc Baldus.

Secundo declaratur, vt de potestate absoluta pos-
19 sit Princeps † corrigere, & mutare vltimas voluntates, quia dicta potestas nullis regulis est submissa, & hoc modo posset etiam sine causa, sed ita faciens, tenetur ipse Princeps soluere pretium ei, cui ius ablatum est, Decius *in d.consil.357. colum.4. versic.postremo*, Socin.*in consil.120.memini,col.7. versic.sed hoc non obstante,volum.3.* Archidiacon.*in cap.fin. 9.quæst.fin.* Restaur. *in tract. de Imperatore, quæst.98. num.8.* Pinellus *in rubr. de rescind.vendit.part.11.cap.12.nu.14.* Berous *in consil.76. num.24.vol.1.*Roland.*in consil.69.num.23.& seq.vol.2.*

CASVS LXXV.

Ecclesiasticos heredes institutos, non conficientes inuentarium, non teneri insolidum, sed duntaxat de eo, quod est in hereditate.

SVMMARIA.

1 *Heres simpliciter adiens hereditatem tenetur omnibus creditoribus.*

2 *Sed conficiendo inuentarium qua commoda habeat.*

3 *Ecclesia, vel monasterium heredes instituti, non conficientes inuentarium, non tenentur insolidum.*

4 *Ecclesia non potest donari res damnosa.*

5 *Clerici heredes instituti, non conficientes inuentarium, non tenentur vltra vires hereditarias.*

6 *Heres non conficiens inuentarium an teneatur vltra vires hereditarias in foro conscientiæ.*

7 *Heres in terris Ecclesiæ non conficiens inuentarium, non tenetur vltra vires hereditarias.*

8 *Clericus adeundo hereditatem quare non teneatur, nisi de eo, quod ad ipsum peruenit.*

9 *Clerici per non confectionem inuentarii non tenentur amplius, quam facere possint.*

10 *Heres in foro conscientiæ non tenetur, nisi de eo, quod ad ipsum peruenit.*

11 *Lex ciuilis obligat in foro conscientiæ, si prohibeat, secus est si consulat.*

12 *Heres non conficiens inuentarium præsumitur esse fur, siue dolosus.*

13 *Lex ciuilis præsumens fraudem, siue delictum in clericis, nullo modo valet.*

14 *Iuramentum in litem datur contra heredem non conficientem inuentarium.*

15 *Iuramentum in litem non datur contra clericos.*

1 Heres † simpliciter adiens hereditatem, tenetur insolidum omnibus creditoribus hereditariis, *l. si te bonis, l.fin.§.cum igitur, C.de iure delib.l.more, ff.de acquir.hered. l.quæ dotis, ff.soluto matrim. l.quia poterat, ff.ad*
2 *Trebell.* sed per † confectionem inuentarii præseruatur sine damno, *l.fin.§.& si præfatam,& §.hæc quidem,& §.fin autem hoc,C.de iure delib.* ob quod ne ad minimum quidem tenetur de suo creditoribus, nec legatariis, imo lucratur Falcidiam, & liberatur ab omni molestia iuris, & facti, *d.§.& si præfatam*, cum aliis per Monticul. *in tract. de inuentar. cap.1. num.76.* Ideo dubitari potest, an hæc habeant locum in Ecclesiasticis heredibus institutis, & quidem duo articuli considerandi sunt.

3 Primus articulus est; cum Ecclesia, † vel monasterium instituitur heres, si inuentarium non fecerit, non tenetur insolidum, nec vltra vires hereditatis. Hanc opinionem tenet Bartol.*in l.1.C.de sacrosanct.Ec-*
4 *clesi.* quia quilibet prohibetur † Ecclesiæ donare rem damnosam, *authent.sicut, C.de sacros.Eccles.* Bald.*in l.fin. C.de iure deliber.* vbi quod fiscus heres, si inuentarium non fecerit, non tenetur vltra vires hereditatis, *l.1.§.1. ff.de iure fisci*, ergo neque Ecclesia, quæ fiscus est spiritualis, quo argumento vtitur Abb. ad hoc probandum *in cap.Ecclesia sanctæ Mariæ, in 1.lect. num.13. de constit.* Idem Abb.*in cap.1.num.4.de testam. & in cap.1. nu.13. de restitut.in integr.* & ibi Addentes alios allegant, Cardinal.*in cap. 1. de solutionib.* Monticulus *in d.tract.de inuentario, cap.6.num.11.* Felyn.*in cap.de quarta, num.7. versic.decimo, de præscript.* qui dicit, hanc esse communem opinionem.

Secundus articulus est; clerici, † & cæteri Ecclesia- 5
stici heredes instituti, non conficientes inuentarium, non tenentur vltra vires hereditatis insolidum, sed solum de eo, quod vere in hereditate reperitur. Hanc opinionem firmat Ioan.Andr. *in c. quanquam, num.9. de vsur. lib.6.* vidi dubitari, an in foro conscientiæ, heres qui † non confecit inuentarium, teneatur vsuras 6
restituere vltra vires hereditatis, Hostien. tenet quod non, & ipse, & Ber.*in c.in literis, de raptor.* intelligunt de foro iudiciali, & constat, quia sæpe hi duo fori discordant, Angel.*in d l.fin.§.si vero, C.de iure delib. nu.2.vers.in text. ibi, insolidum teneatur*, dicit hæc verba: Hoc fallit de æquitate canonica in terris Ecclesiæ, in quibus heres † licet inuentarium non conficiat, non tenetur vl- 7
tra vires hereditatis, vt notat Hostiens.*in summa, tit. de testam.* Bald.*in rubr.ff.de acquir.hered.* dicit, bene tamen fateor, quod de iure Canonico, non tenetur vltra vires hereditatis, & istud est de benignitate iuris Canonici, sed de rigore iuris, quia adeundo quasi contrahit cum creditoribus hereditariis, secus est. Et licet inducatur etiam pro contraria parte, *in l.fin in prin.n.12.C.de iure delib.* tamen si aduertatur, non est sibi contrarius, quia hic loquitur de rigore iuris, quo ad obligationem inducendam, quam neque negauit in dicta rubrica, sed dixit, de benignitate canonica non teneri, Bart.*in l.gerit, num.7.ff.de acquir.heredit.* dicit, cum aditio fiat nuda voluntate, non potest clericus † adeundo 8
obligare se alteri, nisi quatenus ad eum peruenit. Item quia clerici tenentur solum in quantum facere possunt, Abb.*in c.cum esses, num.28.de testam. & in c.Odoardus, vbi cæteri Canonistæ, de solutionib.* cui priuilegio renuntiare non possunt, Mathesil.*in sing.61.* Nota, quod clerici, & ibi Addentes alios allegant, ergo † per non 9
confectionem inuentorii non possunt teneri vltra, quam facere possunt, & licet hoc sit in executione, tamen, quando idem esset in obligatione, adhuc inanis esset actio, quæ executionem habere non posset, *d. c. Odoardus*, & hæc omnia procedunt de æquitate iuris Canonici, quæ attendenda est in clericis in foro Ecclesiastico. Pro qua facit illa receptissima sententia de quolibet herede † inuentarium non conficiente, vt 10
non teneatur vltra vires hereditatis, in foro conscientiæ, Bart.*in rubr.nu.3.ff.de acquir.heredit.* qui ait, ita teneri per Theologos, glos.*in c.parrochiano, de sepultur.* Bald.*in l.fin.in princ.num.6.C.de iure delib.* Ioan. Andr. ad Specul. *in tit.de instrument.edit. §.nunc vero aliqua in addit. quæ incip.an in foro conscientiæ*, Immol.*in l.1. §.hac stipulatio.ff.si cui plusquam per legem Falcid.* Anton.de But. *in c.quia plerique, de immunit. Eccles. & in d. c. in literis, de raptorib.* Abb.*in c.tua nos, de vsuris.* Ias.*in rub.ff.de acquir. heredit.col.2.* & licet aliqui teneant contrarium, quia lex † obligat in foro conscientiæ, Bartol. & cæteri *in* 11
l.si quis pro eo, ff.de fideiussor. Nauarr.*in manuali, cap.22. num.88.* tamen hoc procedit in lege prohibente secus in consulente. Nam & heres per inuentarium consulitur

litur à lege, vt non habeat damnum, cum itaq; sit heredis electio, non obligatur ad obseruantiam.

Et hanc opinionem vti verissimam sequor. Nam
12 cum heres† nō conficiens inuentarium, præsumatur fur, siue dolosus, §. *sancimus*, §. *si vero non fuerit*, *in authen. de heredib & falc.* Montic. *de inuentar. c. 4. nu 6* Roland. *in tract. de inuentar. quæst. 38.* Magon. *decis. Lucensi 40. num. 2* & scribit late Alexand. qui tenet opinionem contrariam *in d. rubr. ff. de acquiren. heredit.* Lex au-
13 tem † ciuilis præsumens delictum vel fraudem in clericis nullo modo valet, ex defectu potestatis, vt est communis opinio, de qua per Abbat. & cæteros *in d. cap. Ecclesia sancta Maria*, & stante huiusmodi præsum-
14 ptione† aduersus heredem non conficientem inuentarium, iuratur in litem, *d. l. fin.* §. *si quis autem temerario, C. de iure deliberan.* & probat Phanucc. *de inuentario,*
15 *part. 2. cap. 2. num. 23.* sed hoc iuramentum † non dari contra clericos, diffuse probaui supra *cas. 66.* quam rationem si considerassent Abb. & Alexand. forte non firmassent contrarium.

CASVS LXXVI.

Statuta, quod bona non perueniant ad Ecclesiam siue inter viuos, siue in vltima voluntate, siue licentia Principis, quam amortizationem appellant, & soluto certo iure amortizationis, esse contra libertatem Ecclesiæ.

SVMMARIA.

1 *Amortizatio quid sit.*
2 *Homines manus mortuæ, qui appellentur.*
3 *Possessio Ecclesiæ nunquam dicitur vacare, etiam mortuo Prælato.*
4 *Ecclesia, ciuitas, & collegium nunquam moriuntur.*
5 *Amortizatio dicitur, quando nunquam res ad dominum peruenit.*
6 *Amortizationes in quibus regnis obseruentur in præiudicium Ecclesiasticæ libertatis.*
7 *Amortizationem esse contra libertatem Ecclesiasticam qui Doctores Galli firmarunt.*
8 *Ecclesia probibita possideri immobilia in regno, satis dicuntur grauari.*
9 *Fori, & ordinationes prohibentes amortizationem fieri in Ecclesiam, nullo modo valent.*
10 *Statutum, quod homo manus mortuæ possit alienare hereditagium hominibus illius conditionis, etiamsi esset fauorabile Ecclesiis, illas non comprehendit.*
11 *Ecclesiæ libertas impeditur propter onera imposita rebus.*
12 *Fori, & ordinationes, ne Ecclesiis aliqua acquirantur, dicuntur esse nulli, & inualidi.*
13 *Statutum prohibens ingredientem monasterium posse succedere, est contra libertatem Ecclesiæ.*

1 AMortizatio † est in manum mortuam translatio, iussu Principis facta, vt communiter est intellectus hic terminus in regno Franciæ, de quo per Ægidium *in tract. de amortizationib. in princip.* atque in regno Valentiæ, vt per Petrum Bellugam *in speculo*
2 *Principum, rubr. 14.* § *veniamus, num. 2.* Homines † autem manus mortuæ appellantur Ecclesiæ, Capitula, Collegia, & Vniuersitates, ita dictæ, quod nunquam moriantur, de Ecclesia quidem est text. *in c. liberti, 12. quæst. 2.* Andr. & cæteri *in cap. 1. de alienat. feud.* Afflict. *in constitut. regni, incip. hac edictali, in 3. notab.* Paril. *in consil. 101. num. 134. vol. 1.* & nunquam possessio † Eccle- 3
siæ dicitur vacare, etiam mortuo Prælato, ex quo ipsa possidet, secundum Bald. & alios *in l. fin. C. de edict. Diui Adrian. tollend.* Paris. *in consil. 24. num. 7. volum. 1.* Bursat. *in consil. 30. num. 46. vol. 1.* Riminald. iun. *in consil. 447. num. 29. volum. 4.* eodem modo sunt ciuitas, † vniuer- 4
sitas, & collegium, quæ nunquam moriuntur, priuanturque domini spe iuris sibi competentis, quia ea corpora nunquam moriuntur, quamuis personæ, ex quibus existunt, moriantur & deficiant, *l. proponebatur, ff. de iudic. l. sicut, §. in decurionibus, ff. quod cuiusque vniuers. nomin. l. grege, de legat. 1. l. inter stipulantem, §. sacram ff. de verborum obligat. l. qui res, §. aream, ff. de solutionib.* & ideo melius videtur posse dici amortizatio, quia res mori dicitur, cum † nunquam ad do- 5
minum redeat, vt scribit Ioannes Bessiati *in consuetudine Aruerniæ, cap. 27. della ordination deman morte, per totum.*

In prædictis igitur locis prohibita est † amortiza- 6
tio non solum generaliter, sed in multis casibus particularibus, vt de iure fororum regni Valentiæ, quod bona de realenco non possint venire per successionem ex testamento, vel ab intestato in monachum, vel monasterium, & quod dominium in Ecclesiam transire non possit sine licentia Regis, de quo per Bellugam *in d. rubr. 14. §. veniamus, num. 36.* & quod quando conceditur licentia amortizationis, solui debeat certa pecunia iure amortizationis, vt per eundem Bellug. *in d. rubr. 14. § nunc videamus, num. 3.*

Super eisdem amortizationibus in regno Franciæ factæ sunt plurimæ ordinationes in præiudicium Ecclesiæ, tam generaliter, quam specialiter, & plura arresta expedita ab anno Domini 277. hucusque, quæ recenset Ægidius *in d. tract. de amortizationibus, per totum*, ac etiam Ioannes Bessiati *in d. consuetud. Aruerniæ, cap. 27.*

Sed nemini dubium fore arbitror huiusmodi amortizationes in præiudicium Ecclesiæ esse contra libertatem Ecclesiasticam. Inprimis autem scire oportet hanc †opinionem tanquam veram etiam Do- 7
ctores Gallos amplexos esse, Petrus Iacob. de Aureliaco *in suis libellis, in tit. de causis, ex quibus vasallus debeat amittere feudum, colum. 26. versic. quidam vero, spretis iuribus*, dicit. Et pro certo practici Galliæ in hoc grauauerunt Ecclesias regni, in quantum inuenerunt hoc, quod Ecclesiæ † non possint habere res immobiles in 8
regno sine amortizatione, quod dictum refert, & sequitur Chassan. *in consuetud. Burgund. rubr. 9. §. 9. nu. 37.* Mox probemus hanc veram opinionem rationibus, atque veris principiis iurisdictionis. Certum est huiusmodi foros, † atque ordinationes specialiter pro- 9
hibentia amortizationem fieri in Ecclesiam non valere, *cap. Ecclesia sancta Maria, vbi Abb. num. 37. Dec. num. 187.* & late per Caccialupum *in l. 1. num. 159. C. de summa Trinit.* Abhorrent enim canones, vt laici, qui inferiores sunt, *cap. solita, de maior. & obedient.* condendo legem super Ecclesiasticis, etiam in eorum fauorem, vsurpent hanc iurisdictionem. Qua ratione statutum, † quod homo manus mortuæ possit alienare he- 10
reditagium hominibus illius conditionis, etiamsi esset fauorabile Ecclesiis, illas comprehendere non potest, in quas nullam habent laici facultatem legis condendæ, etiam priuilegium concedendo, Alexand. *in consil. 211. num. 2. volum. 2.* Item quod sint con-

11 tra libertatē Ecclesiæ, onera enim Ecclesiæ † imponi non possunt, per quæ libertas ipsius tollatur, aut imminuatur, *cap. 1. & cap. fin. de immunit. Eccles. lib. 6.* late Felyn. post Abb. *in d. cap. Ecclesia sancta Maria, & in cap. nouerint, de sentent. ex communic.* Capyc. *decis. 161. num. 6.* & latius dixi supra *casu 14.* & dicuntur huiusmodi fo-
12 ri, † & ordinationes contra libertatem Ecclesiæ, tanquam factæ contra charitatem, ne Ecclesiis, & locis piis aliquid acquiratur, vt diffuse conclusi supra *casu*
13 *68.* & quod statutum † prohibens ingredientem monasterium posse succedere, sit contra libertatem Ecclesiæ, reiecta distinctione Bartoli *in l. fin. C. de pactis,* qui est in hoc communiter reprobatus, firmarunt Angel. Fulgos. Ias. & Dec. *in d. l. fin.* Alexand. *in l. stipulatio hoc modo concepta, ff. de verborum obligationib. & in consil. 139. volum. 2.* Immola *in cap. quamuis, de pact. lib. 6.* Brunus *in tract. de statuto excludente fœminas propter masculos, in 1. memb. 2. quæst. artic. 6.* Socin. *in consil. 81. in præsenti consultatione. col. penult. versic. sed restat, vol. 1. & in consil. 241. circa primam, vol. 2.*

CASVS LXXVII.

Statutum, quod mandata siue ad lites, siue ad negotia, quando non est adiectum tempus, durent solo quinquennio, non comprehendunt mandata facta ab Ecclesiasticis.

SVMMARIA.

1 *Exceptio procuratorii pertinet ad litis decisionem.*
2 *Statutum, vt mandata durent quinquennio, non comprehendunt mandata facta per Ecclesiasticos.*
3 *Clerici non semper ligantur legibus, & stylo fori, vbi litem habent.*
4 *Clerici non ligantur statutis de mandatis conficiendis.*
5 *Statuta de mandatis conficiendis non ligant forenses extra territorium.*

1 COgnoscere de mandatis ad lites, & an procurator † constitutus debeat admitti, vel non, iste articulus pertinet ad litis decisionem, imo potius ad ipsius causæ expeditionem, vt ex multis probat Caccialup. *in l. 1. C. de summa Trinit. num. 153. versic. non obstant allegata in contrarium.* Ex quo vero principio infertur,
2 quod statutum, † vt mandata sine certo tempore facta durent quinquennio, non possunt comprehendere mandata facta per Ecclesiasticos, qui licet ligentur laicorum legibus in ordinatoriis iudicii illius fori, vbi caussam agunt, tamen secus est in causæ decisione, vt dixi supra *casu 31.* Vnde licet Rota Lucensis recte diffinierit, hoc statutum Lucæ non comprehendere prædicta Ecclesiasticorum mandata, vt per Ioseph. Ludouic. *in decis. 39.* tamen quod ipsa pertineant ad litis ordinationem, auctor decisionis admittere non debebat.

3 Nec est semper vera illa opinio, clericos † actores in foro laicorum ligari legibus, & stylo illius fori, fallit enim quando in eodem foro clericorum iura saltem in parte diminuerentur, vt dixi *in d. casu 31.* quod esset in casu prædicto.

4 Quod autem mandata † ipsorum prædicto statuto non ligentur, etiam in foro laicorum, ex multis rationibus concludit Caccialup. *in d. l. 1. num. 152. versic. sed quid si diceremus, & plur. seq.* vbi disputans de statuto Senarum disponente de mandatis, in quibus certum tempus appositum non erat, vt durent anno, & non vltra, concludit post multos Dd. relatos, non comprehendere † mandata facta per forenses extra ter- 5
ritorium Senarum, licet ciuem Senensem procuratorem constituerit, & sequitur Riminald. iunior *in consil. 11. num. 13. vol. 1.* ergo eadem ratione non comprehendit Ecclesiasticos, qui non sunt de iurisdictione statuentium.

CASVS LXXVIII.

Stante statuto, quod legata peti non possint, nisi fuerint insinuata coram vicario potestatis, si clericus est heres institutus, non potest per legatarios citari coram illo vicario, sed debet coram Episcopo citari super dicta insinuatione facienda.

SVMMARIA.

1 *Statutum de insinuandis legatis coram iudice laico, an habeat locum in legato facto clericis.*
2 *Iudicem laicum posse citare clericum super insinuatione legati facienda, qui teneant.*
3 *Iudicem laicum posse citare clericum super confectione inuentarii, qui teneant.*
4 *Insinuationis solemnitas requiritur respectu illius, qui facit actum.*
5 *Iudex clerici debet insinuare donationem à clerico factam laico.*
6 *Legatarius laicus potest petere legatum à clerico coram iudice Ecclesiastico, absq; insinuatione statuti.*
7 *Actor in casu l. diffamari, quem iudicem adire oportet.*
8 *Insinuatione nulliter facta coram iudice laico, non potest iterum fieri coram Ecclesiastico.*
9 *Exceptione nullitatis opposita, acquiritur ius opponenti.*
10 *Insinuatio nulliter fit cum citatione per edictum.*

SVpra *casu 28.* ostendimus statuta de insinuationibus, & aliis sollemnitatibus testamentorum, non comprehendere testamenta, neque hereditates clericorum. Modo videamus, quid sit de statuto † in- 1
sinuandorum legatorum coram iudice laico, alias nullius sint roboris, & efficaciæ, sicut extat Perusii de quo per Bald. *in l. testamenta num. 6. C. de testam. ordin.* & clerico instituto herede, laico sit aliquid legatum, an debeat coram dicto iudice laico, vel coram Ecclesiastico vero iudice ipsius clerici prædictam insinuationem facere, Bald. *in d. l. testamenta,* putat coram iudice laico, ipsumque iudicem † posse clericum citare super 2
illa ipsa insinuatione facienda, quem sequuti sunt plurimi Dd. Castrens. *in d. l. testamenta, nu. 7.* Alexand. *nu. 4.* Idem Alexand. *in consil. 4. num. 9. vol. 3.* Dec. *in consil. 700. num. 2.* Aretin. *in consil. 36. col. penult. circa fin.* & pro hac opinione facere videtur doctrina Angeli *in l. 1. §. hac stipulatio, col. 8. in repetit. versic. solum restat videre, ff. si cui plusquam per leg. Falcid.* vbi quod in inuentario † con- 3
ficiendo, citari debent omnes legatarii, & si clericus reperitur legatarius, poterit etiam coram seculari iudice citari, quia talis requisitio fit ad eius commodum. Item Ancaran. *in reg. ea quæ, in quæst. 17. ver. occurrit dubium de reg. iur. lib. 6.* concludit, quod si minor velit restitui aduersus aditionem hereditatis, omnes creditores debent citari *authent. omnes, C. si vt se ab heredit. abstin.* & si vnus reperitur clericus, poterit etiam coram iudice laico citari; ergo citatio in hoc casu debet etiam tolerari ex necessitate, alter nunquam valuissent legata.

Certe

Certe contraria opinio est verior; Nam cum sollemnitas † insinuationis requiratur respectu illius, qui
4 facit actum, & in casu proposito legatarius laicus debeat capere de manu heredis, *l. 1. ff. quorum legator.* insinuationis auctoritas præstanda est à iudice ipsius heredis, ita dixit Rota *decis. 7. num. 5. de iudic. in nouis, versic.*
5 *& econuerso, si clericus † vellet laico sic donare, alienare, vel se obligare, quod iudex ipsius clerici super insinuatione, vel auctoritate debebit adiri.* Hoc statutum Perusii noluit comprehendere casum, in quo clericus sit institutus heres, quia ex defectu potestatis arguitur noluntas, vt millies supra probauimus; ergo vel dicendum est lai-
6 cum legatarium † posse petere legatum à clerico coram iudice Ecclesiastico absque illa insinuatione, de qua statutum non potuit intelligere; vel si ad omnem finem meliorem, insinuationem fieri desideraretur, posset coram iudice Ecclesiastico illum citare super insinuatione facienda, auctoritate videlicet præstanda ad effectum consequendi legatum.

7 Et pro hac opinione facit altera, quod actor † in casu *l. diffamari*, non debet adire iudicem ipsius actoris, qui postea futurus est reus, sed iudicem ipsius rei in casu *d. l. diffamari*, qui vere futurus est actor, vt per Afflict. *in decis. 268.* vbi testatur per omnes Dominos sic fuisse votatum, licet contrarium dixerit Capyc. *in dec. 18.* qui tandem in fine ipsius se remittit ad Afflict. *in d. decis. 268.* & hanc sequutus sum infra *in casu 185* vnde si clericus heres iactaret de insinuatione legati non facta, ipseq; laicus legatarius contra clericum vellet remedio *d. l. diffamari*, procedere, iudicem Ecclesiasticum adire deberet, oporteret enim diffamationem probari per testes, atque alia acta iudicialia fieri, de quibus per Couar. *in lib. 1. variar. resol. c. 18. num. 4.* quæ non sunt excepta à regula totius tituli de foro com-
8 petenti. Quo casu si insinuatio † coram iudice laico, non citato clerico herede, & sic nulliter facta esset, non posset amplius ad validandum legatum ipsius insinuationem fieri petere coram iudice Ecclesiastico, ita tenet Angel. in terminis donationis *in consil. 179 visis prædictis instrumentis. col. penult. versic. si tamen donatio,* & sequitur Alexand. *in consil. 237. in fin. vol. 6.* Bald. *in l. 1. §. sin autem ad deficientis, in fin. C. de caduc. tollend.* & probat Corn. *in consil. 99. col. 3. versic. his tamen non obstantibus, vol. 4. & in consil. 221. col. penult. ad fin. versic. & id quod*
9 *ipse, vol. 1.* pro quo facit, quia per oppositionem † de nullitate, post cœptum iudicium, est acquisitum ius opponenti, quod non potest tolli, vt per prædictos firmat Crauetta *in consil. 216. col. penult. & consil. 192. num. 16. & consil. 245. col. fin. versic. tertio mora,* neque va-
10 leret insinuatio † si per edictum clericus heres citaretur coram iudice laico, quia, vt supra *casu 37.* probauimus, huiusmodi citationes per edicta non afficiunt clericos. Et quod illa doctrina Angeli de inuentario non obstet, apparebit ex infra dicendis *in casu* .... cum specialiter de inuentarii confectione tractabo.

CASVS LXXIX.

Principem supremum non posse legitimare clericos, nisi de patris consensu quo ad eius successionem tantum, secus in cæteris: Summum vero Pontificem posse legitimare quemlibet, vbilibet, etiam in terris Imperii.

SVMMARIA.

1 *Legitimatio natorum est actus iurisdictionis.*
2 *Et quando sit voluntaria, & quando contentiosa.*
3 *Princeps secularis non legitimat clericum.*
4 *Clerici etiam in minoribus constituti non subsunt iurisdictioni, facultati, siue officio laicorum.*
5 *Non possunt se submittere iurisdictioni voluntariæ laicorum.*
6 L. fin. ff. de iurisd. &. omn. iudic. *habet locum etiam in voluntaria iurisdictione.*
7 *Princeps secularis non potest legitimare clericum filium clerici.*
8 *Clerici illegitimi nullo modo possunt succedere ex constitutione Pii V.*
9 *Clerici legitimati non possunt succedere ex constitutione Pii V.*
10 *Imperator potest legitimare clericum filium laici.*
11 *Imperator de consensu patris potest legitimare in terris Ecclesiæ.*
12 *Imperator legitimans in terris Ecclesiæ, quando non faciat præiudicium iurisdictioni Ecclesiasticæ.*
13 *Imperator non legitimat in terris Ecclesiæ, respectu bonorum ibi sitorum.*
14 *Imperator iurat Papæ nullam iurisdictionem exercere in sua ditione.*
15 *Legitimatio facta ab Imperatore in terris aliorum Principum valet quoad bona ibi sita.*
16 *Præscriptio contra Imperium quomodo procedat.*
17 *Subditi aliorum Principum possunt prorogare iurisdictionem Imperatoris.*
18 *Legitimatio facta ab Imperatore sortitur effectum quo ad bona, & personas ditionis Venetiarum.*
19 *Princeps vnus non potest legitimare subditum alterius.*
20 *Legitimatio facta per Imperatorem vigore iurisdictionis prorogatæ in quibus valeat.*
21 *Legitimati ab Imperatore non possunt fieri clerici.*
22 *Laicus natus ex monacha legitimatus ab Imperatore, potest succedere.*
23 *Emancipatio facta generaliter ad vnum actum est valida.*
24 *Legitimatus ab Imperatore non succedit ad ius patronatus.*
25 *Ius patronatus non transit per pactum speciale.*
26 *Ius patronatus non transit in confiscatione bonorum.*
27 *Papa legitimat subditos Imperatoris, & aliorum Principum, etiam in temporalibus.*
28 *Papa tenet Monarchiam mundi, & habet vtrumq; gladium.*
29 *Argumentum de potestate Imperatoris ad Papam, non valet.*
30 *Papa legitimans aliquem in spiritualibus, in consequentiam dicitur illum legitimare in temporalibus.*
31 *Quod est verum, quando legitimat super radice matrimonii.*
32 *Papa quando dicatur dispensare super radice matrimonii.*
33 *Potest dispensare in omnibus, præterquam in articulis fidei.*
34 *Papa dispensat in voto continentiæ, & super iure diuino.*
35 *Papa dispensat cum monacho filio Regis vnico, vt vxorem ducat.*
36 *Papa semper potest dispensare super radice matrimonii, etiam contra ius diuinum.*
37 *Papa legitimat etiam non subditum quo ad spiritualia.*
38 *Papa legitimat omnes, etiam non subditos in temporalibus, dispensando super radice matrimonii.*

39 *Papa legitimat generaliter omnes in terris aliorum exercendo iurisdictionem contentiosam.*
40 *Imperium, & quæ regna recognoscantur ab Ecclesia.*
41 *Papa habet vniuersalem iurisdictionem, & dominium in vniuersali in omnibus.*
42 *Iurisdictio contentiosa potest prorogari de persona ad personam.*

1 QVia legitimatio † natorum est actus iurisdictionis, *cap. per venerabilem, versic. iurisdictionis nostræ, & versic. rationibus, &c. qui filii sint legitimi, & ibi Abb. num. 11.* Martinus Laudens. *in tract. de legitimationibus, num. 4.* Anton. de Rosell. *in tract. de legitimationib. lib. 2.*
2 *num. 9.* siue sit voluntariæ, † quæ exercetur in subditum, *l. 2. ff. de offic. proconsul.* & potest semper & vbique prorogari, siue contentiosæ, cum per eam præiudicium feratur ab intestato venientibus, vt per Bartol. & Ias. *in l. Gallus, §. & quid si tantum, ff. de liberis & posthum.* Propterea dubitant Doctores, an possit exerceri in non subditos in temporalibus per Imperatorem, vel Summum Pontificem. Vt autem decisio præsentis casus clara appareat, distinguo per duos articulos.

3 Primus articulus est: Supremus Princeps † secularis non legitimat clericum, siue dicamus, quod legitimatio sit actus facultatis, vt voluit Calderinus *in consil. 3. circa fin. sub tit. qui filii sint legit.* siue quod sit voluntariæ iurisdictionis, vt tenent communiter Doctores *in d. cap. per venerabilem,* Signorol. *consil 221.* per textum *in §. generaliter, in authent. quibus modis nat. effic.*
4 *sui*, in clericos exercere non potest, qui etiam † si in minoribus sint constituti, laicorum iurisdictioni, & facultati, seu officio non subiiciuntur, *c. clericum nullus, 11. quæst. 1. & c. 2. de foro compet. & c. cum non ab homi-*
5 *ne, de iudic.* Nec etiam iurisdictioni † voluntariæ laicorum se submittere possunt, Geminian. *in cap. si annum, §. si vero, col. fin. de iudic. lib. 6.* Ancaran. *in consil. 321.*
6 *primum dubium est nouum*, vbi quod regula *l. fin.* † *ff. de iurisdict. omn. iudic.* habet locum etiam in voluntaria iurisdictione, per textum *in clem. ne Romani, §. porro, de elect.* Alexand. *in consil. 57. col. 3. vol. 1.* Item quia actus voluntariæ iurisdictionis debet fieri coram competenti iudice, *l. 1. §. fori, C. de emancipat. liberor.* ergo Princeps secularis clericum legitimare non potest, & pro hac opinione plenissime consuluit Dec. *in consil. 150. per totum*, & hanc opinionem firmarunt Benedictus de Plumbino *in disputat. incip. statuto Pisano,* Baldus *in l. 1. C. de naturalibus liberis,* Alexand. *in consil. 8. volum. 2.* Socinus *in consil 65. colum. final. & consil. 47. num. 20. volum. 2.* Socinus iunior *in consil. 58. colum. 3. volum. 2.*

Tanto magis procedit hæc vera opinio, si clericus
7 legitimandus † est filius clerici. Primo, quia in casibus à iure permissis, debet adiri iudex patris, & sic clerici. Geminian. *in d. cap. si vero,* Paris. *in consil. 2. num. 24. volum. 2.* Item quia nouissime fuit dispositum per constitutionem Pii Papæ V. contra illegitimos editã, per quam sunt sublatæ omnes legitimationes, ha-
8 bilitationes, & facultates concessæ illegitimis † succedendi quibuscunque etiam extraneis, etiam in bonis propriis illorum, in quibus de iure communi illegitimi non poterant illis succedere, vt fuit resolutum in Rota, vt testatur eadem Rota in casu simili, *in decis.*
9 *505. num. 2. part. 1. in nouissimis,* dictaque constitutio † inhabilitat in totum legitimatos, addens, quod non obstante legitimatione non possint quoquo modo succedere, &c. Cui constitutioni Pontificiæ circa clericos, non potest per Imperatorem derogari, vt late per Abb. & cæteros *in c. Ecclesia sanctæ Mariæ, de constitut.*

Et licet decisio huius articuli non procedit in legitimatione † clerici progeniti à laico patre, huius e- 10
nim consensus potest prorogare iurisdictionem voluntariam Imperatoris, in qua non consideratur territorium, *d. l. 2. de offic. proconsul.* & ita firmarunt communiter omnes *in d. c. per venerabilem, Ioan. Andr. col. 2. versic. Iacobus de Bellouis. Ancaran. nu. 26. Cardinal. num. 12. & 14. Anton. de Butr. col. 2. versic. venio ad secundum,* Calderin. *in d. consil. 3. eiusdem tit.* & de communi testatur Præposit. ibid. quam vt communem opinionem amplexa est Rota Romana, vt per Caputaq. *decis. 146. part. 2.* & ibi latissime probat Imperatorem † de patris 11
consensu posse legitimare in terris Ecclesiæ, & *in decis. seq. 147.* cum aliis per Couar. *de sponsalib part. 2. cap. 8. num. 19.* & potissima ratio est, quia legitimare clericum de patris laici consensu, non est submittere illum iurisdictioni laicorum, sed submittere patrem, per cuius iurisdictionem prorogatam Imperator † potest 12
facere hoc beneficium clerico, quod non procedit in diminutionem priuilegii clericalis, dummodo hoc non sanciat Imperator per modum legis, vt probat Alexand. *in consil. 211. num. 2. vol. 2.* & sæpe dixi supra.

Tamen declaratur hæc limitatio. Primo, † vt non 13
procedat, quoad bona sita in terris Ecclesiæ, prout est magis communis opinio, de qua testatur Alexand. *in consil. 67. nu. 19. vol. 1.* idem testatur Dec. *in consil. 55. nu 3.* Ruyn. *in consil. 178. num. 12. vol. 2. & consil. 86. num. 10. vol. 3. & consil. 77. num. 3. vol. 3.* Crauet. *consil. 277. col. 2. in princ.* Cephal. *consil. 23. num. 76. & seq.* Couar. *in d. c. 8. num. 14.* qui plurimos ad hoc allegant.

Sed hæc declaratio procedit solum propter auctoritatem iurisdictionis Summi Pontificis, cui Imperator † iurat nullam iurisdictionem exercere in sua di- 14
tione, *clem. Romani, ver. in eis, de iureiur.* & si contra faceret esset periurus, & forte actus non valeret, vt per Anton. de Rosell. *in d. tract. de legitimat. lib. 2. in tit. de legitimatis Principum clementia, num. 28.* Sed respectu iurisdictionis aliorum Principum, non est dubitandum, quin in puncto iuris, verior sit opinio, legitimationem † factam per Imperatorem, prorogata eius iu- 15
risdictione, valere etiam quo ad bona sita in ditionibus aliorum Principum, & loquor de successionibus ab intestato, quia in testamento posset in omnibus bonis institui, vt declarat Gregor. Lopez *super gloss. 6. l. 4. partit. 4.* Nam cum Imperator habeat vniuersalem illam iurisdictionem, & directum dominium in vniuersali, de qua latissime scripsi supra *part. 1. cap. 20.* & contra Imperium † præscribi non potuit, nisi cum 16
priuilegio, vel concurrente fama priuilegii, vt diffuse etiam probaui *in d. part. 1. cap. 9.* Non intelligitur concessisse illam vniuersalissimam iurisdictionem dicti vniuersalis domini, cuius ratione adhuc remanet dominus vasallorum, vt notant Doctores præcipue Felyn. *in cap. solitæ, de maior. & obed.* & notatur *in cap. Romana, §. debet, de appellationib.* & per Gabriel. *in consil. 21. num. 25. vol. 1.* Quo casu non sequor opinionem Abb. *in cap. per venerabilem num. 26. de elect.* volentis, solum ipsum superiorem legitimare posse, quem sequitur Anton. de Rosell. *in tract. in tit. de legitimatione per rescriptum, num. 35.* & Ludouic. de Sardis *in eodem tract. quæst. 8.* sed dico, per eosdem subditos † iurisdictio- 17
nem Imperatoris prorogari posse, vt legitimatio per ipsum facta, valeat quo ad bona sita in aliorũ ditionibus,

bus, & hæc est vera opinio, tenendo, quod omnes ditiones habeant dependentiam ab Imperio, vt probaui *in d part. 1.* in dictis capitibus.

18 Et quod legitimatio † facta ab Imperatore sortiatur effectum quo ad personas, & bona ditionis Venetorum, firmarunt, *in consil. 1. num. 5. & 12. & seq. & consil. 10. num. 118. & seq. & consil. 14. num. 33. & seq vol. 2.* & subdit, ita fuisse iudicatum. Item Alciat. *in consil. 17. num. 4. lib. 4.* dicens, Venetos, quo ad hæc reseruata Imperatori non se impedire, *& in consil. 73. num. 13. lib. 9.* Idem de Florentinis scribit Socin. *in consil. 47. nu. 37. vol. 4.* & late de hoc per Decian. *in consil. 3. nu. 107. & seq. vol. 1.* vnde quæ dicuntur de legitimatione inualida, quo ad bona sita in alterius territorio, intelligenda sunt, respectu aliorum Principum, puta quod Se-
19 renissimus † Dux Sabaudiæ non possit legitimare Florentinum ad successionem bonorum alterius Florentini extra suam ditionem, de quo scribit Bald. *in consil. 146. num. 1. versic. vnde non posset, vol. 1.* ex quo infertur, illam communem opinionem, quod legitimatus excludit substitutum, de qua per Cardinal. Mantic. *de coniectur. lib. 11. tit. 10. num. 42.* intelligi, si ipse legitimatus, & is de cuius successione tractatur, fuerint subiecti iurisdictioni ipsius legitimantis, alioquin non excludit, cum legitimatio non possit valere, nisi vigore prorogatæ iurisdictionis, vt ibi per eum.

Secundo declaratur dicta limitatio, vt ipsa legiti-
20 matio † facta per Imperatorem virtute iurisdictionis prorogatæ procedat solum quo ad successionem bonorum, secus est, quo ad alios effectus iurisdictionis Ecclesiasticæ, gloss. *in c. lege, distinct. 10. & in c. officia, distinct. 59.* quam esse communiter receptam, dicit Couar. *in d. c. 8. nu. 18. in princ.* (Non enim possunt ab Im-
21 peratore legitimati † clericali tonsura, aut aliis ordinibus insigniri, *c. 1. de filiis presbyt. c. 1. & c. 2. distinct. 56.* & scribit late Præposit. *in d c. 2.* & Diaz *in pract. crimin canonic. cap. 14.*) & hanc opinionem tenent Cyn. & Bartol. *in authent. ex complexu, C. de incest. nupt.* vbi quod
22 laicus † natus ex monacha, legitimatus ab Imperatore, est successibilis quo ad bona tanquam legitimus, sed quo ad alios effectus pertinet ad Papam, & sequitur Benedictus de Barhiis *in tract. de filiis non legitime natis, num. 50.*

Nec obstat, quod legitimatio est actus indiuiduus, qui videretur monstrum, si pro parte valeret, & pro
23 parte non valeret, quia etiam emancipatio † est actus indiuiduus, & tamen facta generaliter causa testandi valet, secus si esset facta specialiter quo ad vnum actum, scilicet ad condendum testamentum, vt consuluit Gabriel. *in consil. 16. à num. 35. infra vol. 1.* Item tutor potest dari ad vnum actum, vt dicit Bartol. *in l. hereditas, ff. de testament. tut. & in l. cum in vna, §. 1. ff de appellationib.*

24 Ex quo infertur hunc legitimatum † ab Imperatore non succedere ad ius patronatus, pro quo multa allegat Roch. de Curte *in tract. de iure patronat. in ver. competens, num. 8.* sed hoc intelligo, si specialiter vellet succedere ad ius patronatus, quia per pactum specia-
25 le † ius patronatus non transit, vt per Innocen. *in c. ex his, num. 3. de iure patronat.* Bald. *in l. fin. num. 48. versic. dicit Innocent. C. de edict. D. Adrian. tollend.* secus est si cum vniuersitate bonorum, vt idem Roch. firmat *ibi d n. 9.* cum aliis per Couar. *in d. c. 8. num. 18. in fin.* & potest esse ratio, quia quæ alias sunt prohibitiua, si fiant cum vniuersitate, sunt permissa, *l. modici, ff. de contrah. empt. l. quædam, ff. de acquir. rerum domin. cum similib.* sed de hac
opinione valde dubito, quia ius patronatus † non 26
transit in confiscatione bonorum per laicum iudicem facienda, gloss. *in clem pastoralis, § rursus, ver. subiecta, & ibi Anton. de Butr. & Ioan. de Immola*, Oldrad. *in consil. 17. col. 2. versic. nec obstat*, Felyn. *in c. quanto, num. 3. de iudic.* quicquid dixerit Abb. *in c. cum Lucis, num. 3. de iure patronat.*

Secundus articulus est: Summus Pontifex † legi- 27
timat subditos Imperatoris, & aliorum Principum, etiam in temporalibus. Hanc opinionem firmarunt grauissimi Doctores, Hostiens. *in d. c. per venerabilem, qui filii sint legit.* vbi dixit Papam posse legitimare in terris Imperii, & vbilibet, quia hodie tenet † Monar- 28
chiam mundi, & habet vtrumque gladium, Iacob. de Bellouis. *in auth. quib. mod. nat. effic. sui*, per sex rationes probat hãc opinionem, quas omnes colligit *ex d. c. per venerabilem*, Ioan. & Gaspar Calderinus relati per Anton. de Rosell. *in tract. de legitimat. lib. 2. in tit. de legitimatis Principum clementia, num. 6.* Martinus Laudens. *in tract. de legitimatione, num. 2.* vbi quod omnium maxima est potestas Papæ circa legitimationem, nec est ar-
guendũ de Imperatore † ad Papam, cum penes Sum- 29
mum Pontificem sit vterque gladius, vt ibi per eum, & certe si consideretur *d. c. per venerabilem*, ex eo probatur hæc opinio, ibi enim supplicans non erat suppositus Papæ, qui arguit id posse facere, & probatur *in c. ex tenore, & c. cum inter, & c. quod nobis, eod. tit.* vbi Papa facit legitimum, qui non est, etiam quo ad hereditates, & habet locum vbilibet, & hoc facit per viam legis, multo magis si per priuilegium.

Innocent. *in d. c. per venerabilem*, tenet, quod † Papa 30
legitimum faciens aliquem ad spiritualia, in consequentiam ille sit legitimus quo ad temporalia, Ioan. Andr. ibidem dicit, quod aut Papa legitimando disponit super matrimonio, & radice † matrimonii, & 31
ista legitimatio extenditur vbique, & in omni foro, & quo ad omnem effectum, & hanc opinionem sequũtur omnes Canonistæ ibidem, Anton. de Butr. Abb. Anton. de Rosell. *in d. tit. de legitimatis Principum clementia, col. 3. & 4.* & Martin. Laudens. *in d. tract. de legitimatione, num. 87.* quorum opiniones à nobis adducuntur, vt appareat grauiores viros descẽdere in hanc sententiam, licet per diuersa principia.

Neque diminuit auctoritatem Pontificiam illa distinctio Ioan. Andr. *in d. c. per venerabilem*, dicentis, vbi impedimentum matrimonii est de iure positiuo, posse Papam † dispensare super radice matrimonii; secus 32
si impedimentum esset de iure diuino, puta quod patruus ducat neptem in vxorem, vel quod proles suscepta per clericum in sacris constitutum, aut monachum professum sit legitima. Nam de hoc fuit sæpissime disputatũ in curia Romana, & conclusum Summum Pontificem † posse dispensare in omnibus præ- 33
terquam in iis, quæ sunt contra articulos fidei, aut vniuersalem statum Ecclesiæ, *c. literas, & ibi gl. in ver. non potest, de rest. spol.* gl. *in c. proposuit, in ver. dispensare, de concess. præb.* & quod Papa dispenset in voto † continẽtiæ, 34
probat Hostiens. *in c. rursus, circa fin. qui clerici, vel vouentes*, vbi quod sicut Papa potuit facere cõstitutionem, vt teneat matrimonium contractũ à simpliciter vouente, sic etiam à sollemniter vouente, Martinus Papa V. dispensauit, vt frater duceret in vxorem germanam suam, Archiepiscopus Florentinus *in summa, part. 3. tit. 1. cap. 11.* Item quod filius fratris duceret in vxorem relictam patrui sui, super quo consuluit Ancharanus *in consilio 373.* & fuit in Rege Angliæ,

vt per

vt per Felyn. *in c. quæ in Ecclesiarum, num. 26. de constitut.* & notatur *in c. fin. de diuort.* Item Iulius Papa II. dispensauit, vt Rex Angliæ posset in vxorem ducere relictam fratris sui sine sobole. Item Celestinus Papa III. dispensauit, vt Henricus Imperator duceret in vxorem Constantiam monacham Regis Siciliæ filiam, super quo vide Roman. *in singul. 596. an subdiaconus.* Et
35 quod possit dispensari † cum monacho filio Regis vnico, vt vxorem ducat, ne regium nomen pereat, scribit Ioan. Andr. *in c. actus legitimi, & in c. semel Deo, de regulis iur. lib. 6.* Item Alexander Papa III. dispensauit cum monacho pro recuperanda familia Iustiniana. Et propterea concluditur posse Summum Pontificem ex magna causa in huiusmodi dispensare, quam opinionem tenuit D. Thom. *in 4. lib sent. dist 28. q. 1. artic 4* licet contrarium dixerit *in 2. 2. q. 88. art. fin.* sed illã primam opinionẽ amplexi sunt Canonistæ, & vt cōmunẽ secuti sunt plurimi Dd. quos refert Felyn. *in c. si quando. col. 4. & seq de rescript.* & in terminis nostræ decisionis dicit Abb. *in d. c. per venerabilem, n. 21. in fin. vers. sed puto talem dispensationem fieri non posse, nisi ex maxima, & vrgenti causa* Ex quibus concluditur quãtum pertinet ad opinionem Ioan. Andr. Summum Pontificem
36 super † radice matrimonii semper posse dispensare, dummodo si contra ius diuinum faciat, ex maxima, & rationabili causa, & in Potentatibus moueatur: Nec potest considerari rationabilis differentia, an Papa disponat super radice matrimonii ex nunc, an prout ex tunc, hæc enim distinctio dicta est in diminutionem huius potestatis, quod non licet sine ratione.

Sed vt decisio huius articuli clarior appareat, discurramus ipsam per capita. Primum caput, de voluntaria iurisdictione, non debet habere difficultatem respectu subditi proprii, ex his quæ diximus in præcedenti articulo *versic. & licet decisio.* Secundum caput de contentiosa iurisdictione, & respectu non subditi,
37 distinguendum est, quia aut † Papa legitimat quoad actum spiritualem, puta quod illegitimus, etiam spurius possit fieri clericus, & religiosus, & tunc verissima est opinio, quod efficitur legitimus in totum, & vbique, etiam quoad alia concernentia temporalitatem, vt probat Anton. de Butr. Abb. & cæteri *in d. cap. per venerabilem,* atque Anton. de Rosell *in d. tract. de legitimat. in tit. de legitimatu Principum clementia, num. 16. versic. primo casu aut facit illum clericum.*

38 Aut Papa † legitimat quo ad actum temporalem, & tunc aut legitimat super radice matrimonii, & est expeditum, & ad hoc vide quæ congeruntur per Cardinal. Mantic *de coniect. lib. 11. tit. 12. nu. 8.* aut nulla considerata causa spiritualium, neque radicis matrimonii, sed solum legitimat tanquam Summus Pontifex ratione iurisdictionis Pontificiæ, & tunc dico abso-
39 lute, quod potest legitimare † etiam in terris laicorum, etiam exercendo contentiosam iurisdictionem, & non ratione peccati, ex his, quæ latissime scripsi supra *part. 1. c. 6. in relect. extrauag. Vnam sanctam, in 2. part.* Addo, hanc opinionem negari non posse respectu
40 imperii, quod † recognoscitur ab Ecclesia Dei. Item respectu illorum regnorum, quę sunt feuda Ecclesiæ, & aliis Regibus concessa, etiamsi sit translata omnimoda iurisdictio, atque directum dominium in corporibus singularibus, quia cum penes ipsum Sum-
41 mum † Pontificem concedentem remanserit illa vniuersalis iurisdictio, atq; directum dominium in vniuersali, potest eius contentiosa iurisdictio per subditos illius loci prorogari. Nam si regulariter iurisdictio † contentiosa potest prorogari de persona in per- 42
sonam, *l. 1. C. de iurisdict. omn. iudic. l. 1. & l. 2. ff de iudiciis, c. de causis, & c. penult. & c fin. de offic. deleg.* multo magis in Papa, qui retinet radicem domini, & iurisdictionis translatæ in personam Imperatoris, vel Regis feudatarii, & super hac potestate exercendi iurisdictionem contentiosam vbilibet, vide quæ scripsi *in d. extrauag. Vnam sanctam.*

CASVS LXXX.

Testatorem non posse monasterium, vel Ecclesiam ab hereditate excludere, si heres institutus factus fuerit monachus.

SVMMARIA.

1. *Statutum quod ingrediens monasterium non succedat, est contra libertatem Ecclesiæ.*
2. *Testator non potest monasterium, vel Ecclesiam ab hereditate excludere si heres factus fuerit monachus.*
3. *Conditio seu grauamen à testatore appositum contra professionem religionis, reiicitur.*
4. *Testator non potest vti clausula, non obstante tali lege.*
5. *Funeris impensam debere fieri secundum facultatem testatoris, nec ipsum testatorem posse prohibere.*
6. *Testator non potest grauare heredem clericum, vt conueniatur coram iudice laico.*
7. Menoch. lib. 4. præsumpt. 83. *reprobatur.*
8. §. sed & hoc præsenti, authent. de sanctissim. Episcop. *declaratio.*
9. L. Deo nobis, C. de Episcop. & cleric. *est correcta per Imperatorem.*
10. *Consuetudine nulla induci potest, vt testator expresse monasterium, vel Ecclesiam excluderet.*
11. *Consuetudinem inducere est iurisdictionis.*
12. *Laici non possunt statuta facere, quæ tangant competentia clericis de iure communi.*
13. *Consuetudo mixta clericorum, & laicorum non datur.*
14. *Testator neque de rigore iuris neque de consuetudine potest inducere conditionem in præiudicium religionis.*

CVm argumentum à statutis ad testantium dispositiones procedat, vt scribit Euerard. *in loco ab vltima voluntate ad statutum, legem, vel consuetudinem,* & statutum † quod ingrediens monasterium non succe- 1
dat, sit contra libertatem Ecclesiasticam, vt probant Canonistę *in c. in præsentia, de probat. Felyn. n. 35. Dec. n. 53.* & scripsi supra *cas. 76.* Ideo videndum est, an pari, vel simili, aut certa ratione idem dicendum sit, cum testator priuat suum heredem hereditate, si religionem ingressus fuerit. Et videtur respondendum esse negatiue per text. *in l. Deo nobis. C. de Episcop. & cleric.* vbi patri permittitur, ne quid amplius filio relinquat vltra legitimam, si religionem professus fuerit. Sed pro resolutione, distinguo per duos articulos.

Primus articulus est in puncto iuris: Testatorem non † posse monasterium, vel Ecclesiam ab hereditate excludere, si heres institutus factus fuerit mona- 2
chus. Hanc opinionẽ tenent Canonistæ *in c. in præsentia, de probat. Ant. de Butr. nu. 27. Aretin nu 76. Felyn. nu. 67. Bald. num. 18.* Abb. *in c. Ecclesia sanctæ Mariæ, nu. 55. versic. ex his infertur, de constit.* eandem amplexi fuerunt antiquiores, & grauiores iuris ciuilis interpretes, primus omniũ Thom. de Formaginis, quam disputãdo cum Riccardo de Malumbris, sic conclusit, vt eorũ disputationem referẽs Io. Andr. sequitur hanc opinionem *in ad-*

in additionib ad Speculat. in tit. de statu Monach. circa med. versic. disputata fuit hac quaestio, Alberic. de Rosate refert eandem & sequitur *in d. l. Deo nobis, num. 7. & 8. & in tract. de statutis part 2. quaest. 104.* Bartol. *in l. 2 nu 1. ff. de his qua poena nomine.* Roman. *in l. stipulatio hoc modo concepta. num. 17. ff. de verborum obligat.* Immola *in l. Lucius, in 2. circa fin. ff. de heredib. instit.* Socin. sen. *in d. l. 2. num. 1. ff. de his qua poena nomine*, Ias. *in auth si qua mulier, nu. 11. in fin. C. de sacros. Eccles.* dicens, hanc opinionem in puncto iuris esse veriorem. Et pro hac opinione consuluerunt infra scripti, Bart. *in consil. 1. Parmensis, part. 1.* Angel. *in consil. 80. hac quaestio, col. 2.* Alexan. *in consil. 121. num. 11. vol. 2. & in consil. 35. num. 7. vol. 3.* Socin. *in consil. 269. in princ. vol. 2.* qui dicit in consulendo, & iudicando ab hac opinione non esse recedendum, & esse magis communem pro ea, testatur *in consil 241. num 3. in fin. eod. vol. 3.* de eadem testimonium fert Dec. *in consil. 674. num. 2. & seq.* addens in iudicando non esse ab ea recedendum, latissime Roland. *in consil 35. vol. 3.* qui plurimos refert, atque se ita respondisse excellentissimo Principi, & diligentissime perscrutando iura, & scribentium auctoritates in hac materia cognouit omnem iustitiam esse pro hac opinione, & *ibid. num. 16.* dicit hanc opinionem melioribus rationibus, & auctoritatibus esse fundatam, Alexand. *in additionib. ad Bart. in d. l. 2 ff. de his quae poena nom.* dicit ita fuisse iudicatum Bononiae, pro hac opinione idem testatur Immola *in d. l. Lucius*, Matthesil. *in sing. 52. incip. nota quod si testator*, dicit se mirari, quod monasteria monialium hoc iure non vtantur.

Habet haec opinio textum pro se, qui inficiari non potest *in §. sed & hoc praesenti, in auth. de sanctiss. mis Epi-*
3 *scop.* vbi conditio † seu grauamen à testatore appositum contra professionem religionis reiicitur, & pro nullo, & pro non scripto habetur; ergo monasterium semper succedit, licet testatoris contraria sit expressa voluntas. Sed testator contra legem expressam disponere non potest, *l. nemo potest, de legat. 1. l. quidam decedens, ff. de administrat. tut. l. testandi, C. de testament. l. si quando, C. de inoffic. testam. c. tua nos, & c. requisisti, de testam.* cum aliis per Vasq. *de success. creat. §. 2. num. 5. in fin.*
4 *& §. 3. num. 5.* vnde testator † vti non potest clausula non obstante tali lege, quae solis Principibus concessa est, *l. codicillis, §. fin. de legat. 3. & d. l. testandi*, per quae infra ita firmat Angel. *in d. l. nemo potest*, cuius opinionem esse communem, testatur Vasq. *de success. creat. § 6. num. 2.* & Ioan. Gutierrez *in repetit. d. l. nemo potest, num. 157.* sic in simili, cum de iure disponatur impen-
5 sam funeris debere † fieri attenta ratione facultatum testatoris, *l. 1. § fin. ff. ad legem Falcid.* non poterit testator facere, ne haec lex in suo testamento locum habeat, *l. at si quis, § hac actio, ff. de relig. & sumpt. funer.* per quam legem ita concludit Ioan. Gutierrez *in d. l. nemo*
6 *potest, num 90.* Item non posset testator † instituto suo herede clerico, ei praecipere, vt patiatur se conueniri coram iudice laico, Bald. *in l. 2. nu. 4. C. vt in poss. legat.* Ripa *in d. l. nemo potest num. 18.* quia contra *authent. statuimus, C. de Episcop. & cleric. & cap. 2. de iudic. cum vulgaribus*, propterea omnes istae conditiones, & grauamina in praeiudicium religionis, reiiciuntur, & contra leges posita, pro non scriptis habenda sunt.

Neque potest procedere responsio Dd. citatorum
7 à Menochio, † qui contrariam sectatur sententiam *in lib. 4. praesumpt. 83. num. 16. versic. primo affertur*, vbi quod procedit ex praesumpta voluntate testatoris, non exprimentis expresse conditionem, de qua tractamus, tunc enim illa conditio reiicitur fauore religionis, & praesumitur ita voluisse testatorem. Sed quando testator verbis expressis id iussit, monasterium excluditur, vt idem Menoch. probat *ibi num. 2. ac plur. seq.* cum aliis ad hoc citatis per Franch. *decis. 29. per tot.* Quia *in d. §. † sed & hoc praesenti*, expresse testator monasterium 8
excludit, probatur. Nam heres erat pure institutus, deinde grauatus restituere sub conditione si liberos non procreauerit, vel si absq; liberis decesserit, & monasterium ingrediatur, quo casu Imperator substitutionem sub ea conditione factam, inualidam esse, & pro non scripta haberi, disposuit; ergo monasterium per dictum text. succedit contra expressam voluntatem testatoris. Imo si voluntas testatoris in casu *d. §. sed & hoc praesenti*, non appareret manifesta, idem respondendum esset, cum non possit assignari ratio diuersitatis, & in vtroque casu semper fauor religionis militet. Et per hunc text. opus est fateri hanc esse veram opinionem in puncto iuris, quicquid caeteri in hoc garriant, & per hunc text. dicunt communiter corrigi text. *in d. l. † Deo nobis*, qui etiam parum facit, 9
tanquam praeiudicialem religioni, & à non habente potestatem conditum, ex notatis *in cap. Ecclesia sanctae Mariae*, & diximus saepius.

Secundus articulus est: Nulla † consuetudine, et- 10
iam immemorabili posse induci, vt testator expresse possit monasterium, vel Ecclesiam excludere, si heres institutus ingrediatur religionem. Quia introducere consuetudinem † est iurisdictionis, ipsa enim est lex, 11
Alexand. *in consil. 173. num. 12. vol. 6.* ergo ille populus potest introducere consuetudinem, qui potest facere statutum, Bald. post gloss. *in l. 2. in 1. & 2. opposit. C. quae sit longa consuet.* Innocent. *in c. cum accessissent. de constit.* Alexand. post alios quos refert *in l. si non speciali, col. 2. C. de testam.* sed laici † non possunt statuta facere, quae 12
tangant competentia clericis de iure communi, siue ex priuilegio, vt est receptissima omnium Dd. sententia *in c. Ecclesia sanctae Mariae*, & scribit Surdus *in consil. 2. vol. 1. & consil 301. vol. 3.* Honded. *in consil. 3. vol. 1.* etiamsi ob publicam vtilitatem, nulla facta mentione ipsorum, & in re communi cum clericis, vt diffuse scripsi supra *casu 1.* ergo neque possunt inducere consuetudinem in praeiudicium religionis. Nec est recurrendum ad illam consuetudinem † mixtam clericorum, 13
& laicorum, quia haec non datur, vt scripsi supra *casu 63.* Imo clerici non possunt facere consuetudinem, vt post Hostiens. probat Bald. *in c. cum omnes, in fin. de constit.*

Ex quo infertur non bene sentire dicentes, non posse testatorem † huiusmodi expressam prohibitio- 14
nem facere de rigore iuris, ipsam tamen factam sustineri vigore generalis consuetudinis, vt per Bald. *in d. l. Deo nobis, in princ. nu. 1.* cum aliis per Cardinal. Mantic. *de coniectur. vlt. volunt. lib. 11. tit. 18. num. 29. vers. sed contrariam opinionem, vsq. ad num. 31.* & per Franch. *in d. decis. 29. num. 4.* vbi quod opinio, de qua in praecedenti articulo, est verior, & communior, sed haec contraria est vsu recepta, & debet praeferri. Nam cum consuetudo praedicta induci non possit in praeiudicium religionis, illa communis opinio, fundata in expressa dispositione iuris obseruanda est, etiam iubente Episcopo, per ea quae scripsi supra *in part. 2. c. 41.* vide pro hoc articulo quae scripsi infra *in casu 95.*

CASVS

CASVS LXXXI.

Legatum factum vxori donec caste vixerit, & lectum vidualem seruauerit, debetur eidem, etiamsi monasterium ingrediatur: Non obstante, quod communis vsus loquendi contrarium intelligeret.

SVMMARIA.

1 *Legatum factum vxori donec caste vixerit, an debeatur, si ingrediatur monasterium.*
2 *Statuentes non censentur cogitasse de casu, quem non possunt.*
3 *Vidua ingredienti monasterium debetur legatum cum clausula,* donec caste vixerit.
4 Vidua *quæ proprie dicatur.*
5 *Ingressus religionis comprehenditur sub conditione viduitatis seruandæ.*
6 *Vsusfructus non extinguitur per ingressum religionis.*
7 *Testatoris mens interpretatur, vt non trahatur ad odiosa.*
8 *Mariti mortui memoria offenditur per secundas nuptias relictæ.*
9 *Mariti memoria honoratur, si eius relicta ingreditur monasterium.*
10 *Testator præsumitur se conformare cum iure communi.*
11 *Communis vsus loquendi non attenditur contra propriam verborum significationem.*
12 *Nec attenditur in præiudicium religionis.*

Similitudo magna est in interpretando statuto disponente viduam fore vsufructuariam bonorum mariti prædefuncti, atque legato eiusdem vsus-
1 fructus † facto vxori, si in vtroque adsit clausula; *donec caste vixerit, & lectum vidualem seruauerit*; An eidem viduæ debeatur, si monasterium ingrediatur, & loquor de interpretatione huius clausulæ, non de potestate disponentis, quia diuersa sunt principia vtri-
2 usque negotii, cum statuentes † non possint expresse, & tacite non censentur cogitasse de casu, quem non poterant, vt sæpissime hoc fundamẽtum exarauimus in præcedentibus, & testator disponendo ad sui libitum, non arrogat sibi iurisdictionem super Ecclesiasticis, vt dicitur *in c. fin. de rebus Eccles. non alienand.* sed quia huiusmodi legatorum frequentissimus est vsus, propterea fauore religionis de huiusmodi legato quæro, & decisiue respondeo, viduæ ingredienti mo-
3 nasterium, † deberi legatum sub hac clausula factum, quam opinionem affirmauit primo Bald. *in l. Deo nobis, num. 11. C. de Episcop. & cleric.* & sequuti sunt Alexan. *in l. mulier, §. cum proponeretur. ff. ad Trebellian.* Ias. *in l. fin. num. 33. C. de indicta vidui. tollend.* Paulus de Montepico *in l. Titia, §. Titia cum nuberet, num. 146. de legat. 2.* Alciat. *in consil. 62. num. 11. lib. 2.* Cremens. *sing. 142.* Cardinalis Mantica *in tract. de coniecturis, lib. 11. tit. 19. num. 27. & seq.* Ioan de Arnono *in soliloq. 33.* Chassan. *in consuet. Burg. rubr. 4. in § femme marie, in ver. pour eo iouyrsa vie durant, num. 5.* Gabr. Sarayna *in addit. ad Mathesil. in d. sing. 142.* ex quibus patet esse receptissimam sententiam.

Ego etiã hanc opinionem libenter amplector. Pri-
4 mo ex interpretatione verbi *vidua*: † nam licet vidua dicatur, quæ maritum adhuc non habuit, *l. malum, §. viduam. ff. de verbor. signific.* tamen ex communi vsu loquendi illa proprie dicitur vidua, cuius maritus mortuus est, *c. vidua, distinct. 34.* & permanet separata à marito, vt ibi dicit Archid. *c. ex tenore, c. ex parte, vbi expresse hoc dicit Abb. de foro comp.* & sequitur Felyn. *in proœm. decret. col. 2.* Rebuff. *in d. l. malum, §. viduam, col. 3 vers. primo limitatur,* dicit, vsus obtinuit, vt illa tantum dicatur vidua, cuius maritus mortuus est, & Bald. *in l. decreto, num. 1. C. ex quibus caus. infam. irrogat.* dicit proprie viduitas stat in continentia, Riminald. iun. *in consil. 112. num. 94. vol. 2.* post Bald. *in consil. 267. num. 4. vol. 5.* quem refert, dicunt, ista verba, ipsa stante in habitu viduali, ac honorem & lectum seruante, intelligenda esse, id est, si ipsa non nupserit. Sed nullo meliori, & honestiori modo dicitur ipsa relicta continentiam seruare, atque non nubere, quam si religionem profiteatur, ergo species hæc non nubendi carnaliter, de quo secundum communem vsum loquendi testator intellexit, videlicet per ingressum † religionis, com- 5
prehenditur sub genere viduitatis seruandæ, & multo magis dicere debemus fauore religionis, cum per eius ingressum non extinguatur vsusfructus, † sed donec 6
relicta vsufructuaria vixerit, monasterio acquiritur, vt post gloss. tradit Bartol. *in auth. ingressi, in 1. lect. in fin. & in repetit. num. 52. & seq. C. de sacros. Eccles. Bald. num. 12. Ias. num. 48.* Alexand. *consil. 10. num. 14. vol. 5.* Abb. *in c. fin. num. 2. de pignorib.* & esse communem sententiam testatur Couarr. *in c. 2. num. 8. de testam.* Item ex alio, quia mens testatoris, quæ in hoc negotio spectanda est, magis colligitur ex ratione, quam ex verbis, Bald. *in consil. 121. à capite, col. 3. sed hic est aduertendum, vol. 3.* per text. *in l. iuris gentium, §. pactorum, ff. de pact.* sed ea mens testatoris † fuisse creditur, ne ad ea dispositio sua tra- 7
hatur, quæ odiosa sunt, *l. Lucius, in 2. de legat. 2. l. testamento centurio, ff. de manumiss. testament. cap. 2. de filiis presbyteror. lib. 6.* Decius *in consil. 361. col. 3. in fin.* Crauet. *consil. 256. colum. penultim. versicul. quinto adduco,* & maxime odiosum esset, si bona peruenirent ad eum, à quo iniuriam accepit, gloss. *in l. athletæ, §. 1. ff. de excus. tut.* dico ad secundum maritum, propter cuius repetitum matrimonium, anima testatoris † of- 8
fenderetur, *§. fin autem tutelam, §. quæ nunc vero, vers. nos igitur, & § soluto, in authent. de nupt.* mariti enim prioris memoria negligitur, vt ibi probatur, quam esse grauissimam iniuriam, probat Aretin. *in consil. 154 periculosum, num. 7. versic. sed posito fine præiudicio*, ex his constat mentem testatoris in hoc casu fuisse, ne bona legata peruenirent ad secundum maritum à quo testatoris memoria offenderetur: sed si dicta eius relicta
fieret † monialis, satis honoraretur defuncti testatoris 9
memoria, vnde verisimiliter potest præsumi hic casus cogitatus, & comprehensus, vt in similibus terminis conditionis viduitatis seruandæ dicit Laurentius de Pinu *in consil. 30. nu. 2.* licet non expressisset, quia militat ratio finalis suæ dispositionis, ne bona perueniant ad eum, à quo molestiam, & iniuriam eius memoria penes posteros pateretur.

Solum Raynaldum Corsum inueni hucusque, dissentientem ab hac opinione, qui *in lib. 2. indagationum iuris, c. 23.* mouetur, ex eo quia testator † præsumitur 10
se conformare cum communi vsu loquendi, qui in vltimis voluntatibus interpretandis primum locum obtinet, ex late congestis per Cardinal. Mantic. *lib. 3. cap. 8. de coniecturis,* & secundum ipsum, viduæ intelliguntur, quæ manent in hereditaria domo mariti, atque honestum matrisfamilias nomen custodiunt. Neque vitæ monasticæ competere nomen viduæ ait, quinimo ipsam desponsari Deo, atq; mutare nomen, & habitum, fierique nouam creaturam.

Sed

11 Sed certe communis † vsus loquendi non attenditur contra propriam verborum significationem, & naturam, quia iura sapientum deturpari non debent per ora rusticorum,& idiotarum,secundum Bald.*in l. 2. C. de successor. edict. & in c. 1. de success. feud.* in quibus, seu in eorum sensu non cadit veritas, aut differentia vocabulorum, vt testatur glossa *in l. quid si nepotes, ff. de testament. tut.* tales enim locutiones imperitarum personarum non sunt propriæ, sed abusiuæ, *Litem prator,*
12 *§. 1. ff. de suis & legit.* Quod multo fortius † procedit in præiudicium religionis, cui non potest per laicorum consuetudines, & imperitiam loquendi fieri aliquo modo præiudicium: imo in hoc casu; relicta ingrediens monasterium vidua dicitur, quia statin continentia, & sine viro est, vt dixi, & licet monasticam vitam professa fuerit, tamen semper aget, atque in iudicio comparebit vt vidua relicta sui mariti prædefuncti, imo in foro dicti sui viri, Io. Andr. *in additionibus ad Specul. in titulo de competentis iudicis aditione, § 1. vers. 44.* professio non repugnat viduitati, quę per religionem caret illa dualitate, matrimonium spirituale fit cum anima; ergo nihil obstantiæ cognoscere possum, cur fauore religionis legatum consequi non mereatur, vide pro hoc articulo quæ scripsi *in casu 95.*

CASVS LXXXII.

Clerici iuuantur statutis disponentibus standum esse iuramento damnum passi, licet eisdem non iuuentur forenses.

SVMMARIA.

1 *Statuto, quod stetur iuramento damnum passi, non gaudent forenses.*
2 *Statutum quando liget forenses.*
3 *Clerici possunt gaudere beneficio statuti, quod stetur iuramento damnum passi.*
4 *Clerici non desinunt esse ciues ciuitatis.*
5 *Clerici originales & alienigenæ sunt de districtu.*
6 *Dicuntur ciues priuilegiati.*
7 *Sustinent onera spiritualia, non temporalia.*

1 Licet forenses † non possint vti beneficiis statutorum, disponentium, quod ad probandum damnum stetur iuramento damnum passi, vt probat Castrens. *in l. omnes populi, in fine, ff. de iust. & iur.* citans ad hoc Bartol. *in tractatu repressaliarum.* Item Castrens. *in consil. 156. statutum supra relatum, vol. 1. & in consil. 424. in fine vol. 2.* Alberic. *in 2. parte statutorum quæst. 9.* Socinus *in consil. 120. vol. 1.* Roman. *in consil. 224. ista captura, n. 6.* qui testatur hanc esse communem opinionem, Alex. *in l. inter claras, in verb. execres, C. de summa Trinit. & in consil. 41. n. 3. & consil. 111. vol. 7.* Marsil. *consil. 253.* cum plurimis aliis ad hoc allegatis per Mandos. *in additionibus ad Roman. in d. consil. 224.* & per Plotum *de in litem iurando, n. 854.* & late per Parisium *in consil. 12. n. 26. vol. 3.* Cuius beneficii exclusionis rationem putat
2 Plotus, quia forensis † non subit onera. Ego autem, omissis multis, quæ ad hoc propositum non pertinent, veram rationem arbitror, quia hoc statutum disponit de personis, & iuribus personalibus, vnde secus esset si de rebus & iuribus realibus disponeret, quia concernit territorium, & sicut statutum excludit, ita includit forenses pro rebus sibi subiectis, vt prudentius consuluit Alex. *in cons 44. vol. 5.*
3 Tamen huiusmodi statuti beneficio † gaudere possunt clerici, vt conclusum est communiter per scribentes, Castrens. *in d. l. omnes populi, n. 8. vers. item an clerici.* Alex. *in d. consil. 41. n. 4. & seq. & in d. consil. 111. vol. 7.* Dec. *in consil. 114. in 1. dubio, & in consil. 275. in 1. dubio.* cum aliis ad hoc cumulatis per Plotum *in d. tract. de in litem iurando, n. 854. vers. clerici tamen.* qui post alios testatur esse communem opinionem.

Et ratio est, quia clerici, † vt pluries firmauimus, 4
tum desinunt esse ciues illius ciuitatis, Bartol. *in l. 1. n. 11. ff. ad municip.* Bald. *in c. 1. de vasall. qui arma bellica depos.* vbi dicit, ecclesiasticos esse de corpore ciuitatis, Oldrad. *in consil. 32. & consil 74.* Natta *in tractatu de statuto exclusiuo fœminarum, in 3 quæst. principali, n 85.* Marsil. *in tract. de bannitis, in ver. ciuitate, n. 116.* Castrens. *in consil. 52. vol. 1.* Felyn. *in c. Rodulphus, de rescript.* Bertrand. *in consil. 92. visum est, lib. 5.* & diffuse scribit de hoc Chassan. *in consuetud. Burgund. rubric. 13. § 9. n. 2.* vbi post Oldrad. Io. Andr. Roman. & Abbatem probat, clericos
esse † ciues districtuales. Et hoc procedit non solum 5
in clericis originariis, sed etiam in alienigenis, dummodo in loco habitent, vel habeant beneficia, quia habentur pro ciuibus, dum moram ibi trahunt, Bartol. *in l. ciues, C. de incol. lib. 10.* Andreas Barbat. *in c. Rodulphus, n. 137. de rescript.* Felyn. *in c. dilectus, in 2. n. 2. de rescript.* Boer. *decis. 260. n. 20.* Et licet dicantur † ciues pri- 6
uilegiati, vt dicit Alex. *in d. consil. 41. n. 4. vol. 7.* tamen adhuc debent gaudere beneficiis statutorum: ne concessa in priuilegium, resultent in odium, contra regulam *l. quod fauore, C. de legib. & l. nullam, ff eod. tit.* Et
licet † non sustineant onera temporalia, tamen suffi- 7
cit eos sustinere spiritualia, vt orationes & vigilias in loco statuti, vt dixi supra *in casu 9.* & etiam per modum priuilegii, & libertatis ecclesiasticæ dictorum statutorum beneficiis vti possunt.

CASVS LXXXIII.

Statutum disponens super publicatione bonorum tractorum extra territorium, non habet locum in fructibus bonorum ecclesiasticorum. Et quid si clerici clam extrahant bona alterius, an illa sint publicanda.

SVMMARIA.

1 *Statuto vetante extractionem bladorum non ligantur ecclesiastici.*
2 *Etiam in bonis patrimonialibus.*
3 *Clericus deferens res alterius dicens esse suas, facit illas incidere in commissum.*
4 *Mulio, qui defert res alterius, non soluens gabellam, facit eas incidere in commissum.*
5 *Dominus mercium commissarum per gabellam, quando restituitur in integrum.*
6 *Gabella publicat merces interceptas, nulla admissa excusatione mulieris.*
7 *Clerici iuramento statur contra gabellarios, dicentis res esse suas.*
8 *Iudex ecclesiasticus est competens in cognoscendo de bonis clerici, exemptis à gabellis.*

Statuto † deuetus extractionis bladorum extra 1
territorium, non ligantur ecclesiastici pro fructibus recollectis de bonis ecclesiasticis, vt probat Ripa *in titulo de remediis præseruatiuis ad conseruandum vbertatem, n. 122. in tract. de peste.* & post alios relatos sequitur Plotus *in tract. de in litem iurando, n. 189. vers. ex ipso tamen decreto.* quod habere locum, etiam si ex bonis † patri- 2
monialibus clericorum recollecti fuerint, satis probari potest ex dictis supra *casu...*

Sed difficultas est, quid si clericus † deferat res al- 3

O terius

terius non exempti, dicens esse suas. Certe faciet illas incidere in commissum, Bartol. per illum tex. *in l. fin. C. de annonis & tribut. lib. 10.* quem citat Bertachin. *in tract. de gabellis, parte 7. quaest. 20. n. 42.* addens simile esse in collectis, quo casu res illis suppositæ, asseritaque clericorum, debent confiscari, Bartol. *in l. 1. C. de nauib. non excus. lib. 10.* Neque releuet, quod non de scientia domini fuerunt datæ clerico, prout dicimus de mu-
4 lione, † qui portauerat merces alterius, & non soluerit gabellam, vt non sint ex eius culpa publicatæ merces: & si per statutum esset dispositum, quod merces publicentur, cuiuscunque sint, ex sola culpa, vel dolo deferentis, quod statutum valet, vt probat Paul. de Castro, & Roman. *in l. cotem. § dominus, ff. de publican. & vectigal.* eo casu ipse mulio teneretur domino mercium, & si non esset soluendo, datur de iure domino
5 mercium † restitutio in integrum ex clausula generali, argumento eorum, quæ notat Innoc. *in rubric. de consuetud. col. fin.* & ita dicunt Immola, & Roman. *in d. l. cotem, § dominus.* ex notatis per Bartol. ibidem, & sequitur Alex. in additionibus. Sed istis non obstantibus contrarium fuit decisum Neapoli in tribunali Regiæ Cameræ, vt scribit Regens Reuerterius *in suis votis*, quæ ego habeo manuscripta: & fortius hoc procedit, si fuissent facta banna, quod qui non soluit iura doganarum, & alia vectigalia, amittat merces interceptas, & non possit se excusare ob culpam mulionis,
6 vel † alterius commissi, seu factoris, vel ministri, alias nunquam merces extractæ contra decretum, inciderent in commissum ob dirictus non solutos, quia nunquam, vel raro vehuntur per dominos mercium.

Declaratur resolutio istius difficultatis. Nam si ga-
7 bellarii dicerent res esse alienas, clerici † autem proprias, stabitur iuramento nedum clericorum, sed etiam nuntiorum, nisi repugnaret qualitas personarum, Cardinal. *in clem. præsenti, de censib.* Doct. communiter *in l. caetera, § sed si quis, de legat. 1.* Francisc. Marc. *decis. 41. parte 1. & decis. 268. parte 2.* cum aliis per Roland. *in consil. 71. n. 24. vol. 4.* & si opus esset determi-
8 natio iudicis, ad ecclesiasticum † recurrendum est, vt in his terminis probat idem Cardinal. *in d. clem. præsenti, in 6. quaest. per textum ibi, in vers. locorum diœcesani.* cum aliis per Roland. *in d. consil. 71. n. 25. vol. 4.*

CASVS LXXXIV.

Stante statuto, quod libri mercatorum faciant plenam fidem, non possunt facere fidem contra clericos, præsertim extra actum mercaturæ.

SVMMARIA.

1 *Statutum vel consuetudo dictans dari fidem libris mercatorum, non valent.*

2 *Libri mercatorum an faciant fidem contra ecclesiasticos vigore statuti.*

3 *Statutum de adhibendo fidem libris mercatorum intelligitur de pertinentibus ad mercaturam.*

4 *Libri mercatorum non faciunt fidem de fideiussione, etiam stante statuto.*

5 *Priores artium habentes iurisdictionem in hominibus illius artis, intelliguntur de pertinentibus ad illam artem.*

1 CONclusum est inter Doctores, statutum, † vel consuetudinem de adhibendo plenam fidem libris mercatorum, non valere, quia inducit facilitatem delinquendi, & peccandi, Felyn. *in c. 1. de fide instrument. & in c. sicut, de probationib.* Bald. *in l. vnic. C. de confess.* Abb. *in c. bona, in 2. de postulat. prælat.* Bartol. *in l. nuda ratio, ff. de donat. & in l. quadam, ff. de edendo. & ibi Angel. in §. nummularios.* & in specie de libris mercatorum Florentiæ, quod non probent, non obstante statuto Florentino, propter eandem rationem, conclusum fuit in Rota Vrbis, vt *in nouissimis decis. 951. lib. 3. fol. 232.*

Sed quia in tota prouincia Etruriæ condita sunt huiusmodi statuta, super quorum validitate inueterata est consuetudo iudicandi: dubitatum est, an alia ratione posset dici, libros prædictos † nullam fidem 2
facere contra ecclesiasticos: & licet veri termini iurisdictionis sint, ex defectu potestatis non præsumi statuentes velle clericos comprehendere, de quibus in specie disponere non poterant. Item quod statuta laicorum non sint obseruanda in Curia Episcopi, vt sæpius probauimus supra: tamen omissis his terminis, qui etiam iudicibus mercatoribus persuaderi non possunt, dicendum est, etiam clericos absoluendos esse. Quia regulariter hoc statutum † debet intelligi 3
de pertinentibus ad mercaturam, non autem extra actum mercaturæ, Felyn. *in c. caeterum, n. 8 in fine, de iudic. & in c. post miserabilem, col. 2. in fine, de probat.* Aretin. *in consil. 33. incip. consultatio præmissa, col. 1.* Roman. *in consil. 205. in puncto proposito, col. 1. & ibi Addentes.* & hanc esse communem opinionem probat Roland. *in consil. 92. n. 7. & seq. vol. 3.* Alba. *in consil. 95. n. 12. & consil. 577. n. 9. & consil. 719. n. 7.* Crauetta *de antiquit. tempor. parte 1. n. 67. vers. rursus talis, & n. 236. vers. quinto intellige.* Dec. *in c. 2. n. 18. de fide instrument. & in c. 1. n. 30. de probat.* Viuius *in suis communib. opin. in ver. statutum iubens libris, vers. dictumque statutum.*

Et ad hoc est textus *in l. si quis ex argentariis, §. in ratione, ff. de edendo.* qui ait, si argentarius in libro suo scripsit pignus, non censetur esse actus pertinens ad eius negotiationem, & ibi Ias. notat hoc, idem Ias. *in consil. 103. vol. 1.* consuluit non esse adhibendam † fi- 4
dem libris mercatorum, in quibus erat scriptum, Titium fideiussisse, quia fideiussio non erat de pertinentibus ad eorum mercaturam, & sequitur Alba *in d. consil. 577. n. 12.* Idem Alb. *in consil. 576.* scripsit non esse credendum libris mercatorum, vbi erat descriptum, presbyterum Simonem post mortem Antonii promisisse soluere ipsis mercatoribus quod debebat Antonius, & ita loquitur in terminis huius articuli.

Pro quo etiam facit, quod voluit Guglielm. de Cun. *in l. nulli, C. quorum appell. non recip.* quod licet priores † artium habeant iurisdictionem ministrandi 5
iustitiam inter homines suæ societatis illius artis, tamen intelligitur tantum circa res pertinentes ad illam artem, & non circa alia. Item alia similia pro comprobatione huius articuli congerunt Barbat. *in c. cum ordinem, col. fin. de rescript.* & Marsil. *in repetitione rubricæ ff. de fideiussorib. num. 209. vsque ad 213. & in l. fin. n. 168. & plur. seq. ff. de iurisd. omn. iudic.* & Roland. *in d. consil. 92. vol. 3.* vbi vide.

CASVS LXXXV.

Statutum, quod occisor non succedat occiso, non comprehendit clericos perpetrantes homicidium, etiam cum qualitate: nec potuit inferre præiudicium fisco ecclesiæ.

SVM-

SVMMARIA.

1 *Statutum, quod occidens non succedat occiso, est validum.*

2 *Statutum, quod occisor nihil possit habere inter viuos, vel vltima voluntate, quomodolibet de bonis occisi est validum.*

3 *Fiscus aufert bona ab occidente, qui poterat esse heres occisi.*

4 *Statutum, quod occidens non succedat occiso, habet locum in homicidio qualificato.*

5 *Statuta auferentia successionem ab occisore proximiore occisi, non comprehendunt ecclesiasticos occisores.*

6 *Occidens aliquem, qui est illi proximior, succedit de iure communi, sed fiscus aufert tanquam ab indigno.*

7 *Frater si fratrem occidit, priuatur feudo, quod vadit ad agnatos, secus si feudum non sit paternum.*

8 *Statutum auferens successionem occisi ab occisore est correctorium iuris communis.*

9 *Statutum interpretatur, vt minus corrigat ius commune, quam sit possibile.*

10 *Dispositio correctoria & odiosa extenditur ex rationis identitate pro euitando peccato.*

11 C. 1. de homicid. lib. 6. *extenditur ad personas maximi gradus.*

12 *Et comprehendit etiam Cardinales.*

13 *Prælati ecclesiæ debent plus aliis à fraude esse alieni.*

14 *Statutum correctorium pro euitando peccato ex defectu potestatis non comprehendit ecclesiasticos.*

15 *Statutum generale nunquam extenditur ad personas non subditas.*

16 *Statuentium dispositio commensuratur à potestate.*

17 *Iurisdictio non confertur à publica vtilitate, nec à causa euitandi peccati.*

18 *Statuta auferentia successionem occisi ab occisore intelliguntur etiam si ad defensionem factum fuerit.*

19 *Dictio* penitus *est præcisa, nec recipit modificationem.*

20 *Aduerbium* omnino *est affirmatiuum, & intelligitur etiam ex leui causa.*

21 *Aduerbium* nunquam *potentius operatur in omni casu.*

22 *Clericus occidens aliquem ad sui defensionem non priuatur eius successione de iure communi.*

23 *Clericus occidens ad sui defensionem non incurrit irregularitatem.*

24 *Item si occideret occupatorem rerum ecclesiæ.*

25 *Statuta non recipiunt interpretationem à iure communi, quod corrigunt.*

26 *Donatio perditur à donatario occidente donantem.*

27 *Fiscus non aufert à donante occidente donatarium, cui nihil erat quæsitum.*

28 *Statutum idem disponens, quod ius commune, debet aliquid operari.*

29 *Expensa litium debentur victori, stante statuto, etiam si victus habuit iustam causam litigandi.*

30 *Statutum vt aliquid operetur, debet interpretari vltra ius commune.*

31 *Statuta excludentia fiscum à publicatione bonorum homicidæ, dicuntur contra libertatem ecclesiæ.*

32 *Ecclesiam habere fiscum secundum communem sententiam.*

33 *Statuta cum tangunt iura ecclesiæ, etiam per indirectum, sunt contra eius libertatem.*

STatuto Perusii disponitur *in rubrica de homicidiis*, Si quis alterum interfecerit, cui ex testamento, vel ab intestato ipse, vel descendentes ex eo succederent, eo casu à successione prædicta, tanquam indigni, tam ipsi, quam descendentes ex eo, penitus sint exclusi, atque successio deferatur ei, qui post dictos expulsos de iure admitteretur, ita quod non deferatur in fiscum.
De cuius statuti † validitate, & quod dicatur priuare 1
filios delinquentis etiam legitima, atque penitus excludere fiscum, late consuluit Decius *in consil. 525.*

Simile statutum est Brixiæ, quod occisor † nun- 2
quam possit habere de bonis personæ occisæ per modum successionis ex testamento, vel ab intestato, nec per modum alicuius acquisitionis, nec contractus cuiuslibet, vel aliquo alio modo. Qui modi, per quos de ipsis bonis personæ occisæ talis persona homicida acquisiuisset, ipso iure & facto nullius sint momenti. Per quod statutum, ipsum occisorem fieri incapacem successionis prædictæ: neque ei aliquo modo quæri
posse, à quo tanquam ab indigno † fiscus auferre pos- 3
set, & data occisoris incapacitate fiscum nihil prætendere posse, diffuse scripsit Andreas Barbatia *in consil. 8. in 2. dubio, vol. 3.* & Peregrin. *in consil. 91.* & multo magis
dictum statutum † habere locum in homicidio qua- 4
lificato, puta parricidio, vel assassinio, consuluit idem Barbat. *in d. consil. 8. in 3. dubio.* & Surdus *in consil. 16.*

Sed quia Peregrinus *in d. consil. 91.* infestatus fuit illam opinionem, etiam in casu, quo clericus diabolico spiritu ductus similia delicta perpetraret, conclusitque habere locum in ipso, vt veritas huius casus appareat, declaro per tres articulos.

Primus articulus est: Statuta † prædicta auferentia 5
successionem ab occisore proximiore illi occiso, nullo modo posse comprehendere ecclesiasticos. Pro cuius veritate firmandum est, opinionem verissimam
atque certam, Occisorem † proximiorem occiso, suc- 6
cedere illi de iure communi, à quo fiscum, tanquam ab indigno auferre. Quam firmarunt Baldus *in l. eam quam, n. 10. C. de fideicommiss.* post Dynum, quem refert & sequitur *in l. sequens quæstio, ff. ad Syllanian.* Idem Bal. post Cynum *in l. hereditas, C. de his quib. vt indign.* vbi subdit, quod Bart. qui tenet contrariam opinionem *in l. cum ratio, §. fin. ff. de bon. damnat.* dixit contra casum *l. his consequenter, § 1. ff. famil. hercisc.* idem dixit Florian. contra Bart. *in d. l. his consequenter, §. 1.* Idem Bal. *in c. 1. §. similiter in primo, quibus modis feud. amitt.* ait, si frater oc-
cidit † fratrem, priuatur feudo, & vadit ad agnatos 7
proximos, si est paternum, & non applicatur fisco; secus si non est paternum, quem refert, & sequitur Ioannes de Amicis *in consil. 10. n. 9.* eandem opinionem tenet Angel. *in l. fin. ff. si quis aliquem test. prohib.* & Salyc. *in d. l. hereditas.* Benedict. *in c. Raynutius, in ver. condidit, in secundo, n. 10.* Andreas Barbat. *in d. consil. 8. in 1. dubio.* cum aliis per Boer. *decis. 25.* & hanc esse magis communem opinionem probat Peregrin *in d. consil. 91. n. 3.* pro qua est casus *in l. Lucius, ff. de iure fisci.*

Ergo statutum † auferens successionem occisi ab 8
occisore, dicitur correctorium iuris communis, sed non potest intelligi corrigere respectu ecclesiasticorum. Primo, quia sufficit statutum in suo actu aliquid
operari, & sic respectu laicorum, & postea, † vt minus 9
corrigat, quam sit possibile, *c. cum dilectus, de consuet.* Alex. *in l. inter cætera, n. 5. ff. de liber. & posthum. & in l. 3. §. prætor ait, ff. de damn. infect.* Curt. iun. *in consil. 7. n. 8. & consil. 105. col. 1.* Paris. *consil. 46. n. 68 vol. 1. & consil. 100 n. 6. vol. 3.* Roland. *consil. 72. n. 37. & seq. vol. 3.* Ial. *in l. omnes populi.* probat esse communem Surdus *decis. 56. n. 3.* qui alios referunt.

Et licet quando † agitur de salute animarum, & e- 10
uitando peccato, dispositio correctoria & odiosa de

tali materia loquens, extenditur ex rationis identitate, Io. Andr. *in c. ex tenore, qui fil. sint legit.* quem sequitur ibi Ant. de Butr. & Abbas. Idem Abb. *in c. quæsiuit, de diuort.* per Bart. *in auth. sacramenta puberum, vers. quæro vtrum ista, C. si aduers. vendit.* Sicut dicimus, quod dis-
11 positio † *c. 1. de homicid. lib. 6.* respicit fauorem animarum, & ideo Io. Andr. ibi extendit ad personas etiam maximi gradus, & ideo cum loquatur etiam de Principe, ipse extendit etiam ad personas supra Principem, ex quo constitutio illa respicit fauorem animarum, & Reipublicæ secundum eum, & Capyc. *decis. 155.*
12 *n. 23.* & ideo comprehendere etiam Cardinales, † probat Felyn. *in c. ad aures, n. 31. de rescript.* & Cassador. *decis. 38. n. 5. de regul. Cancellar.* Et sicut dicimus, quod *in d. c. 1.* non fuerunt nominati Cardinales propter honestatem religionis, & ne Christianis detur scandalum, quod Episcopi & Cardinales possunt huiusmodi de-
13 licta facere. Nam cum maiori † dignitate sint præditi, oportet eos plus aliis à fraude esse alienos, vt notatur *in c. cum quidam, de iureiur. & l. presbyteri, C. de episcop. & cleric.* & facit tex. *in clem. 1. de renuntiat.* & ideo Sarnens. *super regula de infirmis resignantibus*, alios citans, concludit *in dispositione d. c. 1.* comprehendi etiam Cardinales, & per prædicta concluserunt grauissimi viri, comprehendi etiam Archiepiscopum Pisanum, qui fuit furcis suspensus à populo Florentino propter coniurationem in Laurentium Medices, Socin. *in cons. 20. quæst. 4. in fine, inter consilia Francisci Curtii.* Idem Curt. *consil. 21.* & cæteri illius temporis consultores. Ita cum per hoc statutum correctorium agatur de salute animarum, & euitando peccato, videtur etiam com-
14 prehendere ecclesiasticos, † de quibus, propter honestatem, & ad euitandum scandalum, ne similia perpetrare videantur soliti, nullam mentionem facere opus erat.

Tamen hoc non procedit ex defectu potestatis, qua carent statuentes laici in clericos, & ideo non præsumuntur velle quod non est in eorum potestate, *c. à nobis, in primo, de sent. excomm.* cum aliis per Albam
15 *in cons. 375.* vnde statutum † quantumcunq; generale non extenditur ad personas exemptas, neq; subditas iurisdictioni statuentium, Bal. *in l. omnes populi.* Socin. *in cons. 74. n. 11. vol. 1.* Gozadin. *in cons. 76. n. 12.* Ias. *in §. diui, in prima lectura n. 83.* Abb. *in c. constitutus n. 4. vers. secus, de restit. in integr.* Ideo verba generalia statuti non possunt intelligi de personis exemptis, Syluan. *in cons. 73. n. 4.* Riminal. sen. *in cons. 313. n. 13. vol. 2.* Bursat. *in cons.*
16 *186. n. 33. lib. 2.* quia dispositio statuentium † commensuratur ab eorum potestate, neque creditur personas exemptas in sua generali dispositione voluisse comprehendere, Abb. *in d. c. nobis, n. 4 & 5. de sent. excomm.* Alex. *in consil. 210. vol. 2.* Cro. *in cons. 75. n. 13.* Alba *in cons. 8.* & ibi quod ecclesiastici, qui non subduntur statuentibus, sub statuto nullo modo includuntur, & quod in materia iurisdictionis valeat argumentum, si non possunt expresse, non præsumuntur tacite voluisse, sæpius probaui supra. Nec illa publica vtilitas,
17 quam † considerauit Peregrin. *in d. cons. 91. n. 11.* neque ratio euitandi peccati potuit dare iurisdictionem laicis super ecclesiasticos, quæ peccati euitandi ratio proprie consideratur per ius canonicum, ideo dispositio *d. c. 1. de homicid. lib. 6.* potuit comprehendere Cardinales, qui subsunt Pontificiæ potestati, quod secus est de clericis respectu laicorum.

18 Item hæc statuta † comprehendunt homicidium quomodocunq; factum fuerit, etiam si ad defensionem. Nam statutum Perusii priuat penitus occisorem, & descendentes eius à successione, & qui occidit ad defensionem homicidium perpetrat. Item quia dictio *penitus* † præcisa est, nec recipit limitationem, aut 19
modificationem, Angel. *in cons. 31. viso laudo, col. 3.* Alex. *in l. qui vsumfructum, ff. de verb. oblig.* Dec. *in auth. qui rem, col. fin. C. de sacros. eccles. & in cons. 137. col. 1. & in cons. 401. col. 2.* Tiraq. *in l. si vnquam, in ver. reuertatur, n. 87. C. de reuoc. donat.* Et dictio *penitus* importat idem quod *omnino*, Albert. Brun. *in tract. de præpositionibus, n. 81.* & dictio *omnino* † est aduerbium affirmandi, quod verificatur 20
etiam ex leui causa, vt dicit idem Albert. per tex. *in c. etsi Christus, de iureiur.* Multo magis hæc procedunt in statuto Brixiæ, quod dicit occisorem nunquam posse habere de bonis occisi; ergo comprehendit homicidium ad defensionem, quia aduerbium *nunquam* † est 21
vniuersale negatiuum, quod potentius operatur, & in omni casu *l. hoc iure, ff. de condit. & demonstrat.* & ibi Castrens. Imol. Cuman. & alii. Signorol. *consil. 68. quædam mulier, col. 2.* Riminald. iunior *in consil. 586. n. 45. & consil. 529. n. 9.* ergo non potest limitari in homicidio ad defensionem. Sed de iure communi clericus si aliquem † ad sui defensionem interficeret, non pri- 22
uaretur successione occisi, vt dixi, & fiscus non posset auferre ab eo, tanquam ab indigno, quia neque hoc casu peccaret, neq; irregularitatem † incurrit, *clem. 1.* 23
de homicid. Iacobus de Graffiis *in decisionibus casuum conscientiæ, cap. 64. n. 6. & seq. lib. 2.* Simon Maiolus episcopus Vulturariensis *in tractatu de irregularitatibus & aliis canonicis impedimentis de homicidio, cap. 48. n. 6. & seq.* Idem si occideret † occupatorem rerum ecclesiæ, non 24
esset irregularis, Innocent. *in c. olim, de restitut. spoliat.* Archidiacon. *in c. generali, de electione lib. 6.* Cardinal. *in clem. 2. in 5. notabili, de relig. dom.* ergo si prædicta statuta comprehenderent clericos, auferrent eis competentia de iure communi, & sic essent contra libertatem ecclesiasticam, & non valerent, vt communiter per scribentes *in c. ecclesia sanctæ Mariæ, de constitut.* & scripsi sæpius supra. Neque possunt prædicta statuta † reci- 25
pere hanc interpretationem de iure communi, quod corrigunt, Bald. *in l. maximum vitium, col. 5. vers. vlterius quæritur, n. 14. C. de liber. præterit.* Alex. *consil. 227. ponderatis, col. 1. vol. 6.* Socin. *in consil. 89. circa præmissum, n. 10. vol. 4.* Dec. *in l. 1. in secunda lect. n. 14. C. qui admitti.* & esse communem opinionem testatur Cotta *in suis memor. in verb. statutum.* Næuizan. *in consil. 95. n. 18.* Gozadin. *in consil. 19. n. 19. & consil. 59. n. 26.* Socin. iun. *in consil. 73. in fine, vol. 3.* Menoch. *in consil. 65. n. 57. & consil. 88. n. 30. vol. 1.* qui dicit esse magis communem opinionem. Et licet aliqui velint recipere interpretationem de iure communi in eo, in quo non corrigunt illud, vt per addentes ad Bartolum *in l. 3. § hæc verba, ff. de negotiis gest.* Tamen prædicta statuta, vt dictum est, corrigunt in omni casu homicidii respectu dictæ successionis.

Secundus articulus est, cum tractatur de bonis, quæ debentur ex mera liberalitate donantis, tunc per homicidium † perpetratum à donatario contra do- 26
nantem, ipso iure perditur lucrum illorum, Bald. *in l. si tibi, C. de donat. ante nupt.* Guglielm. de Bened. *in c. Raynutius, in ver. condidit, n. 10. vers. & ita fuit alias attesto.* vbi testatur sic fuisse iudicatum; ergo fiscus † non auferret à do- 27
natario, cui nil fuit quæsitum, & huc conferunt scripta per Barbatiam *in d. consil. 8. in 2. dub.* Quo casu, si idem disponeretur per statutum, neq; comprehenderet clericos. Nam cum statutum † disponens idē quod 28
ius

ius commune debeat aliquid operari vltra ius commune, ne videatur frustra factum, gloss. *in authent. de exhibendis reis, §. quia vero.* & ibi Angel. illam commendat. Vnde licet victus non debeat condemnari in ex-
29 pensis, † quando habuit iustam causam litigandi, vt habetur *in l. qui solidum, §. etiam, de legat. 2. & in l. eum quem temere, ff. de iudic. & in l. properandum, §. sin autem, Cod. eod. titul. & c. finem litibus, de dolo & contumac.* Si tamen per statutum disponatur, quod victus victori condemnetur in expensis, tunc etiam si habuerit iustam causam litigandi condemnabitur, vt statutum aliquid operetur vltra ius commune, vt tenet idem Angel. *in l. non solum, ff. de rei vendicat.* & sequitur Alex. *in consil. 257. viso processu, in fine, & consil. 183. viso puncto, in fine, volum. 5. & in additionibus ad Bartol. in l. 1. Cod. de thesaur. libr. 10.* Et quod statutum huiusmodi debeat aliquid operari vltra ius commune, probat Marsil. *in practica criminal. §. oportune, numer. 41. & sequent. & in*
30 *repetit. rubricæ, ff. de fideiussor. numer. 356.* Imo vt † aliquid operetur, debet interpretari vltra ius commune, vt probat idem Marsil. *in l. patre vel marito, numer. 29. ff. de quæstionibus.* Saltem operabitur admonitionem vltra ius commune, puta si disponeret super residentia episcoporum, vt aliquid operetur vltra ius commune, Felyn. *in c. si autem, numer. 3. versicul. primo nisi statutum, de rescript.* Quo casu illud plus effectus, quod producturum esset statutum, non posset habere locum contra clericos ex defectu potestatis, *dict. c. ecclesia sanctæ Mariæ.* neque potuissent statuentes de ipsis intelligere, vt dixi in præcedenti articulo, etiam si produceret solam monitionem, quia nullo modo pertinet ad laicos in clericos disponere, etiam admonendo.

31 Tertius articulus est: Statuta † prædicta excludentia fiscum à publicatione bonorum clerici homicidę, dicuntur contra libertatem ecclesiæ. Nam cum probatum sit in primo articulo, homicidam non excludi de iure communi à successione occisi, & ab ipso interfectore auferre fiscum, tanquam ab indigno; hanc igitur bonorum publicationem faciet fiscus delinquentis, & sic fiscus ecclesiæ, vt probat Antonius de Butrio post glossam *in c. quia diuersitatem, de concess. præb.* cum aliis ad hoc adductis per Diaz. *in sua practica canonica cap. 135. n. 3. & seq. & ibi Addentes.* & de hoc scri-
32 bam infra *in 2. centuria, casu 137.* Et quod ecclesia † habeat fiscum, dicunt gloss. & Anton. de Butr. *in d. c. quia diuersitatem.* Cardinal. *in clem. 2. §. 1. de hæretic.* Abb. *in c. 2. de success. ab intestat.* Felyn. late *in c. irrefragabili, §. cæterum, vers. quarta conclusio, de offic. ordinar.* Stephan. Aufrer. *super Capell. Tolos. decis. 274.* Et hanc opinionem vti magis communem, & vsu comprobatam, probat Couar. *in lib. 2. variarum resolut. cap. 9. n. 11.* & sequitur Francisc. Marc. *decis. 339. n. 12. parte 1.* & late [illegible]bit Fol-
33 ler. *in practic. criminal. canonic. fol. 68. n. 14.* Sed † statuta cum tangunt iura ecclesiasticorum, etiam si per indirectum ipsa minuerent, dicuntur contra libertatem ecclesiæ, vt probant Gaspar Calderin. *in consil. 12. inter consilia Ancarani.* & Collegium Bononiense *in consil. seq.* & idem Ancaran. *in consil. 155.* & sic fuisse iudicatum, refert idem Ancaran. *in consil. 298. n. 3.* quos refert, & sequitur idem Peregrin. *in d. consil. 91. n. 13.* Quicquid super huiusmodi confiscatione dixerit Roman. *in singulari 579. incip. heres indignus.* cui respondebo diffusius in congruentiori loco infra *in 2. centuria casu....*

CASVS LXXXVI.

Ecclesiasticos non teneri recipere hospites, neque milites in eorum domibus, aut monasteriis, vigore ordinum laicorum, siue tempore necessitatis belli, siue aduentus Principis, & consuetudinem contrariam non valere.

SVMMARIA.

1 *Prælatus debet esse hospitator pauperum.*
2 *Clerici seculares quomodo tenentur ad hospitalitatem.*
3 *Laici non possunt cogere clericos ad hospitalitatem.*
4 *Executores priuatorum non debent habitare in domibus ecclesiarum.*
5 *Principes seculares non possunt ponere milites, vel alios laicos in hospitiis ecclesiasticis.*
6 *Laico nulli licet rumpere domos ecclesiæ ratione iuris sibi debiti.*
7 *Consuetudo nulla hospitandi potest grauare clericos, & alios ecclesiasticos.*
8 *Clerici non possunt cogi ad hospitandum, etiam stante maxima necessitate.*
9 *Etiam de iure ciuili.*
10 *Leges Codicis dum inferunt præiudicium ecclesiis, non sunt approbatæ per Papam.*

PRælatus † debet esse hospitator pauperum, & ne- 1
cessaria eis ministrare, atque eleemosynas maxime mendicantibus verecundis erogare, *1. ad Timoth. c. 3.* & habetur *in summa dist. 42.* Item alii clerici † seculares 2
tenentur ad hospitalitatem, tex. cum gloss. *in c. de monachis, de præb. & ibi Abb. n. 3. & 4. post Innoc.* intelligit ad solitam, & iuxta vires facultatum: non enim tenentur omnes recipere, & postea mendicare, sed primo subueniendum est seruitoribus, *c. de his, de eccles. ædificand.* item reparanda est prius ecclesia, *c. pastoralis, de his quæ fiunt à prælatis, in princ.* ex aliis redditibus potest teneri hospitalitas, & intelligit Abb. *in d. c. de monachis, n. 4.* Nisi esset tanta proximorum necessitas, quod fame morerentur, quia tunc eisdem subueniendum est, quia etiam ecclesia tenetur vendere bona, etiamsi sint vasa ecclesiæ, *c. aurum 12. quæst. 2.*

Propterea laici † abutentes opera charitatis, ali- 3
quãdo solent cogere ecclesiasticos ad huiusmodi hospitalitatem præstandam, contra quos summus Pontifex *in c. 1. de immunit. eccles.* statuit per hæc verba: [Vt in domibus ecclesiarum, neq; missus, neq; comes, vel iudex publicus, vel minister, quasi pro consuetudine placitum, vel hospitium vendicent, sed in publicis locis domos constituant, in quibus placitum teneant, & etiam hospitentur.]

Per quem textum dicit Anton. de Butr. *in 1. not.* Nota quod executores † priuatorum non debent ha- 4
bitare in domibus ecclesiarum, sicut isti comestabiles, & gentes armorum, & prouisionati non debent poni in ecclesiis, neq; in domibus ecclesiarum, quanquam contrarium de facto seruetur, & male hic in Florentia. Neque Comes intelligitur de comite, qui ducit secum magnam comitiuam, quod notat contra Bononienses, qui ponunt dominos ciuitatum, & tyrannos pessimos in ecclesiis, & quod peius est in mendicantium choris, in quibus fiunt omnes dissolutiones, &c. Abbas *ibid. n. 3.* dicit: Ex hac opinione nota contra Principes † seculares, qui ponunt Legatos 5
Principis, seu alicuius Domini, seu Comitis, vel Capitaneos gentium armorum ad hospitandum in ecclesiis, monasteriis, pro eorum domibus, quod fieri non

non debet, vt hic, tum propter immunitatem ecclesiarum, vt hic, tum propter dissolutiones, & lasciuias, quæ per tales ibi fiunt. Idem firmat ibi Innoc. *n. 2. vers.*
6 *Sed nobis videtur quod nulli laico*, † *imo etiam clerico licet violenter rumpere domos ecclesiæ ratione alicuius iuris sibi debiti, cum omnia bona ecclesiarum sint sancta sanctorum, & domino consecrata, & in eis sacrilegium committatur, c. nulli liceat, 12. quæst. 2. &c.* Ex quo patet, nullam con-
7 suetudinem † hospitandi posse grauare ecclesiasticos ad hoc; imo talis consuetudo esset contra libertatem ecclesiæ, & non valeret, vt post Innoc. probant Io. Andr. & Ancaran. ibid. vterque *n. 2.* & Abb. *n. 4.* Neq;
8 ad hoc possunt cogi † etiam stante maxima & grauissima necessitate, prout scripsit Octauian. Vulpell. *in tract. de libertate ecclesiastic. lib. 2. n. 47. & seq.* quia imo hic casus, sicut plurimi per ipsum congesti, sunt contra libertatem ecclesiasticam, & non conueniunt illi egregio titulo: & late scripsi supra in primo casu, stante maxima necessitate belli, & vbi bona laicorum non sufficerent, nec teneri ecclesiasticos vigore alicuius ordinis laicorum, nisi per summum Pontificem declararetur vel in certis casibus per Episcopum, vt ibi diffusius dixi. Sed ipse Deus omnipotens liberet ecclesias atque ecclesiasticos à tam imminenti necessitate, & quando acciderет, auertat animos Prælatorum ecclesiæ in dispensando, ne ecclesiæ atq; cæteræ res sacræ tam prauiter deturpentur.

9 Idem etiam est dispositum † de iure ciuili, *l. 1. C. de episcop. & cleric. vers. neque hospites suscipietis.* quam legem licet Salyc. ibi limitet in aduentu Principis, per tex. *in l. neminem, C. de sacros. eccles.* & Gregor. Lopez *in l. 51. titul. 6. partita 1.* in glossa finali dicat esse rationem, quia bona & possessiones prædictæ, antequam peruenirent ad ecclesiasticos, erant obligatæ ad hoc munus personale, seu militare, puta exercitus, vel hospitium, (quod est patrimoniale) vel aliud simile, ergo dicuntur peruenire ad ecclesiasticos cum hoc onere: tamen hanc non esse doctrinam bonam constat, quia leges
10 Codicis † dum inferunt præiudicium ecclesiis non censentur approbatæ per summum Pontificem, & factæ à non habente potestatem, nullius sunt efficaciæ respectu ecclesiasticorum, vt dicunt communiter *in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ.* Item quod bona & possessiones, quæ erant subiectæ oneribus laicorum, si peruenerint ad manus ecclesiasticorum, non amplius subiaceant prædictis oneribus, sed sint liberæ & immunes, satis superque scripsi supra *casu 11.*

CASVS LXXXVII.

Statutum, quod Notarius non matriculatus in collegio non possit instrumenta conficere, & si contra fecerit, incidat in pœnam, ipsaque instrumenta nullius sint efficaciæ, non comprehendit clericos, neque Notarios Pontificia aut Imperiali auctoritate creatos.

SVMMARIA.

1 *Statutum, quod Notarius non matriculatus in loco, non conficiat instrumenta sub pœna, an sit validum.*
2 *Statutum de prohibitione Notariorum sub pœna non comprehendit clericos.*
3 *Clerici regulariter non possunt esse Notarii.*
4 *Clerici possunt esse Notarii in concernentibus iura ecclesiarum.*
5 *Statuta specialem mentionem facientia de clericis non valent.*
6 *Statuta laicorum prohibentia Notarios forenses exercere in loco, non comprehendunt Notarios Pontificia & Imperiali auctoritate creatos.*
7 *Notarius creatus ab Imperatore potest facere instrumenta in Francia, Anglia & Hispania.*
8 *Statutum factum ab inferiori à Principe, nihil potest in præiudicium superioris.*
9 *Notarius non descriptus in loco inferiori potest conficere instrumenta, si descriptus est in loco superiori.*
10 *Collegium artis quas ordinationes facere possit, non autem leges.*
11 *Statuta à collegiis Notariorum condita quando appellentur monopolia.*
12 *Notarii creati à Principibus inferioribus Papa & Imperatore, non possunt exercere in loco non subdito.*
13 *Notarius creatus ab vno Principe non potest rogari de instrumentis inter subditos alterius Principis.*
14 *Secus inter subiectos sui Principis etiam extra territoriũ.*
15 *Notarius Pergami potest conficere instrumentum Mediolani inter Pergamenses.*
16 *Statutum loquens de personis non potest inhabilitare forenses.*
17 *Statutum inhabilitans Notarios an loquatur in personam, vel in rem.*
18 *Statutum mixtim loquens de persona, & de forma, non ligat forenses.*
19 *Instrumenta confecta per Notarium forensem in loco prohibito, valent inter subditos Principis creantis Notarium.*
20 *Ignorantia præsumitur in forensi.*

SÆpe dispositum est de Notariis, siue ad conseruandam iurisdictionem in loco, siue ad euitandum amissionem lucri, ne forensis † Notarius, in 1
Notariorum matricula non descriptus, possit aut valeat instrumenta conficere in loco sub pœna, ipsaque instrumenta per forensem celebrata nullius sint roboris aut efficaciæ, prout de statuto ciuitatis Casalis scripsit Surdus *in consil. 257.* & de statuto ciuitatis Ferrariæ per Cephal. *in consil. 167.* Ideo dubitatur, an huiusmodi statuta comprehendant clericos, & Notarios Pontificia vel Imperiali auctoritate creatos, pro cuius casus expeditione conuenit videre tres articulos:

Primus articulus est: Statuta † de prohibitione 2
Notariorum forensium non comprehendere clericos: nam licet clerici † regulariter prohibeantur No- 3
tariorum munus exercere, *c. sicut, ne clerici vel monachi. & ibi Hostiens. Io. And. Abb. & cæteri, l. vniuersos. & ibi Bart. Angel. & alii, C. de decur. lib. 10.* Milus *in repert. in ver. clericus in sacris fol. 77.* Rom. *consil. 409. n. 8.* Diaz *in sua pract. c. 58. & ibi Addentes.* tamen fallit in pluribus casibus, qui vel concernunt † commodum ecclesiasticarum re- 4
rum, & iudiciorum, vt in casu *c. vt officium, §. ad describendas, de hæret. lib. 6.* & in causa matrimoniali, vel alia, de quibus per Addentes ad Diaz *in d. c. 58.* & per Ias. *in l. 1. §. huius studii, n. 8. ff. de iust. & iur.* In quibus casibus statuta prædicta essent contra libertatem ecclesiasticam, quia auferrent clericis competentia de iure communi, vt per scribentes *in c. ecclesia sanctæ Mariæ, de constit.* Felyn. *n. 70.* Dec. *n. 7. & n. 11.* & dixi sæpius supra: Tanto magis huiusmodi statuta † non valerent, si 5
specialiter de clericis mentionem facerent, ipsisq; interdicerent huiusmodi negotium, etiam si prædicta statuta essent generaliter approbata per summũ Pontificẽ, qui non censetur in generali cõfirmatione statutorum, voluisse intelligere illud quod est contra libertatẽ ecclesiæ, vt scribit Sfortia Odd. *in consil. 44. in 1. dub.*

Secun-

6 Secundus articulus est: Statuta † prædicta non possunt comprehendere notarios Pontificia, vel Imperiali auctoritate creatos, quia possunt vbilibet, & inter omnes personas conficere instrumēta, vt communiter per Canonistas *in c. cum P. Tabellio, de fide instrument.* Speculat. *in tit. de instrument. edition.* §. *restat.*
7 *num. 22. & seq.* vbi probat quod notarius † creatus ab Imperatore, vel ab eo, cui Imperator concessit facultatem, potest vbique instrumenta conficere, in Francia, in Anglia, & Hispania, eandem opinionem tenet Bart. *in l. 2. ff. de offic. proconsf.* vbi quod notarius creatus à Papa, vel à Principe, vel ab aliis comitibus qui Principis auctoritate notarios faciunt, possunt vbiq; locorum instrumenta conficere, & hanc opinionē amplexa est Rota Roman *in decis. 5. de fide instrum. in nouis.* & est magis communis opinio, & magis vera de iure, vt probat Roland. *in consf. 91. n. 18 vol. 3.* & Surd. *in d consf. 257 n. 11.* & Ias. *in consf. 122. col. 3 vol. 4.* quicquid dixerit Boer. *in decis. 242.* quæ procedunt potius de facto, quam de iure.

Probatur consequentia, quia aut hoc statutum est
8 factum † ab inferiore à Principe, & non potest in præiudicium superioris, videlicet Papæ, vel Imperatoris: nam vt ostendimus sup. *in 1. part. c. 8.* nullus est Rex, vel Princeps, quin de iure subsit Papę, vel Imperatori. Ex quo infertur quod stante statuto, quod notarius mi-
9 nime descriptus † in matricula non valeat conficere instrumenta, poterit exercere non obstante dicto statuto, dummodo sit descriptus in matricula loci superioris, Dec. *in consf. 17. col. final. versf. ex quib. omnib.* vbi quamuis ex dispositione terræ Castilionis, notarius non possit conficere instrumēta, nisi sit descriptus in matricula terræ Castilionis, tamen hoc statutum non comprehendit notarium descriptū in matricula Florentiæ, quæ est ciuitas superior, vt ibi per eum, quem sequitur Cephal. *in d consf. 167. n. 13.* Aut statutum est factum per collegium artis, & sumus in claris, quia licet
10 illorum collegium † possit facere ordinationes de administrando suo exercitio: Non tamen potest facere legem, ꝙ nullus artē exerceat, præter certas personas, ita respondet Ias. *in d. consf. 122. col 2. versf. non obstat, vol. 4.*
11 & probat quod talia statuta † à notariis condita appellantur monopolia, & prohibita per *l. 1. C. de monopol* & per Bart. *in l. fin. n. 20 ff. de colleg. illic.* & quod vtroq; modo huiusmodi statutum non possit comprehendere notarios Pontificia, vel Imperiali auctoritate creatos, probat Ias. *in d. consil. 122.* quia inferior non potest derogare facto superioris, *c. venientes, de iuretur. c. cum inferior, de maior. & obed.*

Declaratur hic articulus, vt procedat in notariis creatis à Papa, vel Imperatore, seu ab eis potestatem
12 habentibus, non autem ab aliis Principibus, † quia isti regulariter nō possunt exercere in alieno territorio, Bart. *in l. cunctos populos, in 7. q. C. de sum. Trinit. & in l. 1. ff. de offic. proconsul. & legat.* Io. Andr. *in addition. ad Spec. in tit. de instrum. edit.* §. *restat. versf. quid de his.* Ant. de Bur. *in d. c. cum P. tabellio, de fide instrumen. & ibi Abb. col final.* dicit esse commun. opinion. Ruyn. *in consf. 69. col. 3. in prim. vol. 3.* Berous *in consf. 89. col. 1. vol. 3.* declarationem autem istam intelligo inter subditos iurisdictionib. illorum Principum, qui notarios creauerunt. Vnde
13 notarius † creatus ab vno Principe non posset rogari de instrumētis inter subditos alterius Principis, Bald. *in c. cum dilectus, de fide instrum.* dicit, si rogatum est instrumentum extra territorium, illud nō faciet fidem,
14 nisi inter † subiectos illius, qui creauit notariū, idem dicit *in d. l. cunctos populos.* Felyn. *in d. c. cum P. tabellio, col. pen. versf. 14. de fide instrum.* Abb. *in c. sicut, n. 14. ne clerici, vel monachi.* Paul. de Castr. *in l fin. C. de tempor. in integr. restit.* qui se remittit ad suum *consf. 226. vol. 2.* vbi vult quod statutum disponens, ne notarius possit recipere instrumenta, quin sit originarius Mediolani, atq; descriptus in matricula notariorum Mediolani, non cōprehendit notariū forensem, puta † Pergami, quin 15
possit conficere instrumentū inter Pergamenses, etiā si fuerit creatus ab inferiore à Principe, quia penes diuersitatē locorum non subest diuersa ratio, sed penes personas & res.

Addit etiam Castrens. aliam rationem (quæ generalis potest esse ad omnes articulos istius casus) quia statutum hoc non potest † inhabilitare forenses, cum 16
loquatur in personam, prout est receptissima opinio, de qua testatur Roland. *in consil. 24. n. 17. & seq. vol. 3.* vbi multa congerit. Et licet idem Roland. *in d. consil 91. à n. 21. ad fin. vol. 3.* velit hoc statutum † inha- 17
bilitans notarios ad conficiendum instrumenta, nisi fuerint in matricula descripti, nō dici proprie in personam, sed in rem, & ideo comprehendere etiā notarios forenses, cumulans multa similia, quæ in seipsis vera sunt, tamen primum dictum Rolandi non procedit, quia vere hoc statutum loquitur in personam, quantumcunq; postea superaddat formam, & loquatur de re, Bald. *in d. l. cunctos populos, n. 13.* dicit, non valere statutū quod mixtim loquitur de forma † & per- 18
sona, quia ex quo forma est accessoria personæ, nihil operatur, & forensis non ligabitur, ex quo principaliter est dispositū de iure personę, & sequuntur Corn. *in consf. 64. in fin. vol 3.* & Ruyn. *in consf. 160. n. 5. vol. 4.* cum aliis multis ad hoc congestis per Surdum *in consil 257. num. 14. & plur. seq.*

Tertius articulus est, instrumenta † confecta per 19
notarium forēsem in loco dictorum statutorum, inter subditos illius qui creauit notarium, esse valida, ipsumq; notarium non incidisse in pœnam, probatur, quia statuta non solū auferūt validitatē ab instrumētis, sed etiā imponunt pœnam; ergo intelligēda sunt, quando notarius scit, nō autem quando ignorat, sed forensis † præsumitur ignorare, Corn. *in d. consf. 64. in* 20
fin. vol. 3. Marsil. *in l fin. n. 76. ff. de iur. d. omn. iud* Et sicut in ignorante non habet locum pœna, Castr. *in l. de pupillo, §. nuntiationem. versf. nuntiare. ff. de noui oper. nuntiat.* per text. *in l. fin. C. de decret. ab ordin. faciend.* ita nec actus annullatio, vt probat Dec. *in consil 591. n. 3.* & Cephal. *in d consf. 167. n. 11.* qui diffuse scribit super hoc articulo.

CASVS LXXXVIII.

Statutum quod maritus post mortem suam non possit relinquere vxori vltra centum aureos, non comprehendit casum, quando relinquit vxori multo maiorem quantitatem, pro eleemosyna distribuēda pauperibus per ipsam.

SVMMARIA.

1 *Statutum quod vxor nil possit legare marito est validum.*
2 *Statutum quod maritus non possit legare vxori, nisi certam quantitatem, est validum.*
3 *Et habet locum etiam si legetur tertio, qui det vxori.*
4 *Fraus non debet fieri legi de persona ad personam.*

5 *Statutum prohibens alienari in certum genus personarum intelligitur, etiam per interpositam personam.*
6 *Vxori an possit fieri legatum distribuendum inter pauperes, prohibente statuto illi legari posse.*
7 *Maritus potest legare vxori extra ditionem statuti prohibentis.*
8 *Hereditas testatoris, quando fingitur esse duplex.*
9 *Statutum quod non possit legari vxori, non extenditur ad bona alibi sita.*
10 *Siue loquatur in rem, siue in personam.*
11 *Vxor legataria ad distribuendum pauperibus simul cum alio, potest facere, non obstante statuto.*
12 *Vxor legataria ad distribuendum ad pias causas, debet reddere rationem episcopo.*
13 *Legatorum ad pias causas cognitio pertinet ad forum ecclesiasticum.*
14 *Episcopus potest compellere heredem ad executionem legatorum ad pias causas.*
15 *Et an pertineat ad episcopum originis testatoris, vel domicilii, vel ad vtrumq;.*
16 *Statutum nullo modo potest derogare piæ causæ.*
17 *Statuto laicorum non censetur derogatum*, auth. præterea, C. vnde vir & vxor.
18 *Testator disponens pro anima non censetur velle facere fraudem legi.*
19 *Morti proximus non præsumitur immemor salutis æternæ.*

1 SIcut valet statutum, † vt vxor non possit aliquid legare marito, vt dicit Bald. *in l. cunctos populos, n. 38. vers. primo quæro, C. de summa Trinit.* quia vxor posset ad
2 hoc cogi per virum: Ita valet statutum, † vt maritus non possit relinquere vxori, nisi certam quantitatem per statuentes taxatam ad occurrendum infestationibus mulierum, & earum importunitatibus, blanditiis, ac insidiis, & delinimentis, de quib. loquitur tex. *in l. non est consentiendum, ff. de inoffic. testam.* quibus mariti multoties inducuntur ad priuandum filios, atque cæteros proximiores omittẽdum, propter quas rationes concludit Socin. statutum valere, esseque factum odio vxorum, *in consil. 74. difficultatem, col. 2. vers. & pro solutione, vol. 3.* & Practica Papiens. *in forma libelli, quo vxor agit ad dotem, §. dedit, & legauit, circa princ.* dicit statutum esse factum odio vxoris, quæ marito infirmo non seruiret, nisi eidem, quicquid vellet, relinqueret: Sed in hoc casu, statutum de marito non comprehendit vxorem, nec econtra, vt consuluit Rom. *in consil. 39.*

Vnde Dd. firmarunt certã sententiam, vigore prę-
3 dicti † statuti non posse legari alicui tertio amico, qui postea reddat vxori, Ripa *in l. si ventri, §. eorum ratio, n. 6. vers. tertio infertur ff. de priuileg. credit.* quia non de-
4 bet fraus † fieri legi de persona ad personam, *l. non dubium, vbi gloss. Ias. & cæteri.* Castrens. *in consil. 163. super isto puncto, col. 1. vers. his non obstantibus, vol. 2.* tex. *in l. 3. §. non tantum, ff. de donat. inter vir. & vx.* & huic simile est,
5 quia si statutum † prohibeat alienari in certum genus personarum, & quis alienet in personam permissam, quæ postea transferat possessionem in prohibitam, præsumitur factum in fraudem prohibitionis, Alex. *consil. 25. viso, num. 10. & seq. vol. 2.* Dec. *in consil. 182. col. fin. vers. secundo respondeo.* Socin. *in consil. 129. tota difficultas n. 12. vol. 4.* Castrens. *in d. cons. 163. super isto puncto, col. 2. vers. item etiam, vol. 2.* Ripa *in d. §. eorum ratio.*

Ideo posset verisimiliter dubitari, an p̃sumeretur
6 fraus, si maritus † legaret vxori certam quantitatem, distribuendam per ipsam inter pauperes Christi pro eleemosyna pro anima ipsius testatoris, sed vt quęstio præsentis casus explanetur, duo articuli expediendi sunt.

Primus articulus est, quando maritus habet bona extra ditionem † statuentium & illuc transtulerit do- 7
micilium, atque inibi testatus fuerit, tunc potuit legare vxori suę de illis bonis ad eius arbitrium, nõ obstante dicto statuto, hanc opinion. firmarunt Salyc. *in l. 1. n. 11. vers. & hoc satis puto verum, C. de sum. Trin.* Alex. *in consil. 16. viso titulo, n. 2. & consil. 128. n. 7. vol. 1. & in consil. 41. n. 7. vers. nisi, vol. 5. & consil. 19. circa primum, n. 7. vers. & ista, vol. 6. & consil. 155. viso titulo, n. 4. vers. & saltem, vol. 7.* vbi Addentes Parisienses testantur ita obseruari, & post multos quos refert, late probat Gozadin. *in consil. 49. num. 7. & 8 & 9. & 23.* Albertus Brunus *in tractatu de statuto exclusiuo fœminarum, artic. 8. quæst. 25. num. 119. & seq.* Phanuccius *in tractat. de lucro dotis, glossa 9. num. 36.* Quo casu hereditas † dicti testatoris separanda erit, 8
quia fingitur duplex hereditas, ita in his terminis dixit Socin *in consil. 288. circa primum, col. 1. vol. 2.* allegans Baldum *in l. si arrogator, colum. 4. vers. & facit ad plures quæstiones, ff. de adopt.* quem sequitur Ias. *in consil. 86. colum penult. in fin. volum. 3.* & Benedict. *in c. Raynutius, in ver. & vxorem, decis. 5. n. 215.*

Et ratio est, quia statutum † est odiosum, factum 9
odio vxorum, vt dixi, ideo non extenditur ad bona alibi sita: Neq; potest dici statutum fauorabile, & propterea extendendum extra ditionem statuentium, vt consuluit Roman. *in consil. 39. qui num. 2. vers. sed ratio.* dicebat fauorabile, quia concernit fauorem mariti, ne mutuo amore spolietur, quia hæc ratio non potest considerari post mortem, *l. si cum vxori, in fine, ff. de donat. inter virum & vxor.* vbi inter virum & vxorem causa mortis donationes receptæ sunt, & *in l. seq.* datur ratio, quia in hoc tempus excurrit donationis euentus, quo vir & vxor esse desinunt; ergo nõ potest dici fauorabile propter rationẽ Roman. & in rei veritate, statutum odiosum dicitur. Sed præsupposito domicilio extra ditionem dicti statuti, quod non extendatur ad bona alibi sita, siue statutum † loquatur in 10
rem, siue in personam, etiam si fuisset factum ad fauorem agnationis, consuluit Rubeus *in consil. 71. in fine,* & post multos quos refert, probat esse communem opinionem Paris. *in consil. 84. num. 42. & seq. vol. 1. & consil. 68. num. 8. vol. 2.* & Ruyn. *in consil. 48. vol. 3.* qui respondet contrariis.

Secundus articulus est: præsupposito quod maritus habeat solum bona in territorio statuentium, & tunc si maritus legaret vxori † vltra quantitatem ta- 11
xatam à statuto, distribuendam pauperibus pro anima testatoris, an hic articulus comprehendatur sub statuto, Doctores distinxerunt: Aut illam distributionem sola vxor facere debet, & legatum non valet, quia censeretur fieri fraus statuto: Aut distributio, & eleemosyna facienda est per vxorem, simul cum aliqua alia persona, puta episcopo, vel coniuncto, & tunc legatum valet. Ita dixit Io. Andr. *in additionibus ad Speculatorem in titulo de instrumentorum editione, §. nunc vero aliqua super num. 62. in fin. in additione quæ incip. Legatur ad istum finem.* & sequuntur Ias. *in l. captatorias, n. 6. vers. aduerte, C. de testam. milit.* Albert. de Rosat. *in tract. de statutis, part. 2. q. 112. in fin.* Alex. *in cons. 57. perspectis, n. 7. vol. 2. & in l. cogi, §. hi qui solidum, col. fin. ff. ad Trebell.* Socin. *in l. qui heredi, ff. de reb. dub.* Ias. *in l. non dubium, n. 47. C. de legib.* Alba *in consil. 437. n. 2.*

Ego

Ego vero contrariam amplector sententiam. Nam si legatum valet, quoties distributio est facienda cum interuentu alterius, vt dixerunt præfati Doctores, qui contrariam sequuntur opinionem, cum hoc legatum sit ad pias causas, *l. id quod pauperibus, C. de episcop. & cleric.* Vel est distribuendum cum interuentu episcopi, vt probat Roman. *in consil. 250.* & Stephan. Aufrer. *in additionib. ad Capellam Tholosan. decis. 112.* vel
12 ipsa legataria † data executrix dicti legati, debet reddere rationem de prædicta distributione ipsi episcopo, quod enim teneatur reddere rationem, Specul. *in tit. de instrument. editione, §. nunc reliqua, vers. sed an simplex executor.* Castrens. *in consil. 332. viso testamento Michaelis, volum. 1. etiam ad petitionem cuiuscunque interest.* Cyn. *in d. l. id quod pauperibus, C. de episcop. & cleric.* Salicet. *in l. nulli, C. eod. tit.* Bald. *in l. penult. C. de donation.* Quod autem teneatur reddere episcopo, probatur.
13 Nam cognitio legatorum † ad pias causas pertinet ad forum ecclesiasticum, Hostiens. *in c. licet ex suscepto, de foro compet.* Innoc. *in c. cum tibi, de testam.* Guido Pap.
14 *decis. 576.* Et quod episcopus † possit compellere heredem, vel legatarium ad executionem legatorum ad pias causas, etiam si testator prohibuisset, ne episcopus se intromitteret, quia illa clausula habetur pro non adiecta, *c. tua, de testam. & ibi Conarru. num. 6. & 8.* Gomes. *in c. 2. §. statuto, num. 4. de constitut. lib. 6.* & fuit dispositum in sacrosanct. Concil. Tridentino *sess. 22. cap. 9. de reformatione.* An autem hoc pertineat ad episco-
15 pum † originis testatoris, vel domicilii, vel ad vtrumque, vide per Summam Syluestri in. *in ver. testamentum, in 2. §. 3. vers. quintum.* & per Stephan. Aufrer. *in d. decis. 112. Capellæ Tholosanæ.*

Item cum pia causa habeat quamplurima priuilegia iuris, de quibus per Tiraquel. *in speciali tractatu.*
16 Non possumus dicere hoc statutum † voluisse derogare in hoc articulo, tum quia non potuit expresse, vt cōmuniter per omnes *in c. ecclesia S. Mariæ, de constitut.* & ex impotentia arguitur voluntas, vt sæpe probaui: Tum etiam vt quanto minus corrigat ius commune, Alexand. *in consil. 5. colum. 2. volum. 6.* Dec. *in consil. 484. num. 9.* Socin. *in consil. 252. in fin.* Riminald. iun. *in consil. 125. volum. 1.* Paris. *consil 59. volum 3.* qua ra-
17 tione per huiusmodi statutum † non censetur derogatum *authent. præterea, C. vnde vir, & vxor,* ergo si maritus decedens est locuples, & vxor superstes inops, non obstante dicto statuto ipsa vxor habebit quartam partem bonorum mariti, ne laboret inopia, maxime, quia hæc est successio legalis data à iure, quę per statutum non censetur sublata, Ripa *in l. filiusfamilias, §. diui, num. 96. de legat. 1.* & maritus testando non posset priuare vxorem ipsa quarta parte, Dec. *in d. authent. præterea, num. 9. vers. sexto nota,* & tam *d. auth. præterea.* quam iura de piis causis loquentia, sunt iura limitatoria, quæ non censentur sublata per leges, aut statuta noua, per quæcunque verba generalia facta, etiam cum clausula non obstantiarum generali, *l. sciendum, vbi gloss. in ver. non compelli. vers. secundo an sit hodie correcta, ff. qui satisdare cogan. & ibi hoc notant Alex. & Ias.* Roman. *in consil. 49. visis, & consil. 322. in casu, & consil. 399. præsens, colum. 3.* & ideo omne legatum relictum vxori à marito, stante hoc statuto, imputabitur eidem vxori in illam quartam, *d. authent. præterea, in fine.*

Denique cum testator in fine vitæ disposuerit, &
18 quidem pro anima, † non præsumitur voluisse facere fraudem statuto, & ita incidere in peccatum, quia lex ciuilis obligat etiam ad peccatum, quādo non est nutritiua peccati, vt per Abb. *in c. 1. col. 3. de constit. & ibi cæteri Canonistæ.* D. Thom. *in 1. secunda, quæst. 96. artic. 4.* & late per Abbatem *in c. quia plerique, de immunit. eccles.* & quod liget in foro animæ, Tiraquell. qui multos citat *in tractat. de retract. in præfatione, n 73. vers. verum.* & esse communem opinionem probat Villalobos *in suis Communibus, in ver. lex ciuilis, num 95.* Sed proximus morti, vel † moribundus non præsumitur immemor 19
salutis æternæ, *l. final C. ad l. Iul. repetund. c. sancimus, 1. q. 7. glossa in l. 1. C. de falsa causa adiect.* cum aliis per Grammatic. *in consil. 61. num. 1. & voto 3. num. 4 & seq. & decis. 34. num. 37. & decis. 42. num. 10. & decis. 46. num. 12.* & per Caccheran. *in decisione Pedemontan. 79 num. 20.* Vnde ex parte testatoris non præsumitur fraus, ipsa autem legataria, vel cum episcopo debet distribuere, vel illi tenetur reddere rationem; ergo huiusmodi legatum est validum, non obstante dicto statuto.

CASVS LXXXIX.

Directus dominus feudi, qui super feudalibus est iudex competens si ciuiliter agatur in clericos feudatarios, vbi ob feloniam commissam criminaliter agendum esset, non posse ex rationabili causa illos feudo priuare, neq; de possessione deiicere, nisi per ecclesiasticum iudicem fieret, atque ecclesiæ nulli inferretur præiudicium.

SVMMARIA.

1 *Rex est iudex competens super feudo, si habet litem cum feudatario.*
2 *Et ratione fidelitatis, est iudex in causa propria.*
3 *Dominus feudi etiam si sit priuata persona est competens iudex cum feudatario.*
4 *Iudex in causa propria potest esse etiam priuata persona, si hoc habet in priuilegium ab Imperatore.*
5 *Clerici feudatarii debent litigare coram domino feudi etiam laico.*
6 *Etiam si feudatarius sit Papa & Imperator.*
7 *Qui semper ratione feudi censentur inferiores domino.*
8 *Principes in contractibus vtuntur iure priuatorum.*
9 *Iurisdictio domini in feudatarios clericos, an habeat locum, etiamsi tractetur de felonia per ipsos commissa.*
10 *Clericus feudatarius negans tenere feudum à Rege, an possit ab eo cognosci.*
11 *Ecclesia incidit in naturales pœnas feudorum, sicut cæteri feudatarii.*
12 *Ecclesia emphyteuta cessans soluere canonem potest priuari, sicut quilibet alter.*
13 *Vasallus committens feloniam, adhuc retinet feudum, & dignitatem.*
14 *Felonia commissa, dicitur agi ad vindictam publicam.*
15 *Contrahentes semper censentur se conformare cum dispositione rei de qua agitur.*
16 *Feudatarius statim dicitur se submittere iurisdictioni directi domini.*
17 *Iurisdictio directi domini feudi simul cum ordinario, non se habet cumulatiue sed priuatiue.*
18 *Iudex ecclesiasticus est competens solus, quando agitur contra clericum feudatarium ad priuationem feudi.*

19 *Iudex ecclesiasticus solus procedit contra clericum criminaliter.*
20 *Princeps secularis nunquam extendit manus in clericum, nisi praecedente sententia ecclesiastici.*
21 *Causa feudalis quando proprie dicitur.*
22 *Iudex ecclesiasticus est competens in causa criminali etiam ciuiliter intentata contra clericum.*
23 *Iurisdictio directi domini in feudalibus non est vera in omni casu, priuatiue.*
24 *Iudex ordinarius quando est competens in feudalibus.*
25 *Iurisdictio in dubio non praesumitur concessa priuatiue, sed cumulatiue.*
26 *Clerico feudatario, negante habere feudum à Rege, debet adiri iudex ecclesiasticus super tali negotio.*
27 *Rex non potest propria auctoritate clericum feudatarium expellere, etiam data sententia per ecclesiasticum.*
28 *Dominus directus feudi distringens clericum feudatarium incidit in excommunicationem.*
29 *Habet iurisdictionem in feudum non in personam.*
30 *Rex non potest terrere clericos vi armorum, aut repellendo colonos; quin incidat in excommunicationem.*
31 *Clerico an possit vis fieri, sine excommunicatione.*
32 *Iudex ecclesiasticus cognoscit de compulsione clerici eiiciendi de possessione.*
33 *Possessorium executiuum est summarium.*
34 *Clerico feudatario condemnato per iudicem ecclesiasticum, cui sit feudum applicandum.*
35 *Feudum quando est hereditarium, & delictum est commissum in Regem, tunc applicatur Regi.*
36 *Feudum ex pacto, & prouidentia nouum, applicatur Regi, quando delictum est commissum in Regem.*
37 *Feudum ex pacto & prouidentia antiquum, applicatur agnatis, quando est commissum delictum in Regem.*
38 *Feudi ex pacto, & prouidentia antiqui tot sunt concessiones, quot sunt personae.*
39 *Vasallo delinquente in dominum, eius feudum applicatur domino vita durante vasalli, si est ex pacto, & prouidentia antiquum, & post eius mortem agnatis.*
40 *Clerico feudatario condemnato per iudicem ecclesiasticum, eius feudum quando applicetur Regi, vita durante.*
41 *Ecclesia quando recuperet feudum Regi applicatum propter delictum vasalli clerici.*
42 *Ecclesia an possit fieri perpetuum praeiudicium propter delictum clerici in omittendo.*
43 *Regiae dignitati non fit praeiudicium post mortem Regis delinquentis.*
44 C.1.§.fin.de capit.Corradi.*declaratur.*
45 *Praelatus delinquens non facit praeiudicium mensae capitulari.*

1 QVia super controuersia inter feudatarium, † & Regem de feudo ligio, ipse Rex est iudex competens. *c.final.§ penult.de prohib.feudi alienat.per Federic. c.caeterũ & ibi Innoc.& caeteri Canonistae, de iud c.ex transmissa, & c verum, & vtrobiq; Socin. & Dd. de foro compet.* Curt.iun.*in tract. de feud.part.1.q.8.in 2.effect. & part. 7. n.3.* Ias.*in praelud feud.n.112.vers.quartus.* Francisc.Sonsbec.*in tract de feud.part.4.n.26.* Petr.Gregor.*in tract.de concess.feud. part.5.q.8.col.fin.* Zas. *in tract.de feud. par.11. n.6.* Schrader.*in tract.de feud.part.10.sect.1.per multas columnas.* vbi plurimos allegant, quia cum illi domino fuisset promissa fidelitas, nulla † alterius fidelitate seruata, habeaturq; supremus Princeps, iure optimo potest esse iudex in causa propria, Bartol. *in l. proxime, in princ.n.1.ff.de his, quae in testam.del.* vbi idem dicit, in caeteris dominis, qui non recognoscunt superiorem, Bart. *in l.1.n.1.ff.ne quis in sua causa, & in l.& hoc Tiberius, circa med ff.de hered.instit.& in l.est receptum, n.1.ff.de iurisd.omn.iud.* Capic.*in inuestit.feudali, verb.feudorum genera, vers.ligium, concl.11.* Et procedit etiam si dominus feudi † sit priuata persona, nullam habens iurisdictionem, quia in controuersiis feudalib. adhuc est iudex competens, vt probat Ægid.Bellamer. *in c.caeterum, n. 26.de iudiciis, & ibi Dec.in 2.notab.n.3.* cum aliis ad hoc cumulatis per Schrad. *in d.sect.1.n.56.* Quod ego credo verum † si illa priuata persona haberet hoc in priuilegium ab Imperatore, vt in causis feudalibus futurus esset iudex in causa propria, vt declarat Surd. *in cons.193.n.2 vers.& quamuis.* 2 3 4

Et quod haec conclusio procedat, etiamsi feudatarii sint † clerici, & dominus feudi sit laicus, Innoc. *in d.c.verum, n.1.de foro comp.gloss.in sum.11.q.1.* Archidiac. *in c.1.de cleric.coniugat.lib.6.* Andr. *in c. 1. §. item si clericus, col.2 de capit. Corradi.* Aluarot.*in c.1.§.qui clericus, si de feudo def.contentio fuer.& in c.statuimus, de statut.cont. libert.ecclesiastic.* Amad.de Pont.*in tract quis sit iudex in causa feudi, col.5.in magnis.* cũ aliis ad hoc cumulatis per Menoch.*in tract. de retinenda possess. remed. 3.n.396. vsq. ad n.403.* & per Clar.*in tract.de feud.q.90.* Nam quilibet ab altero feudum recognoscens, etiam si sum. † Pontifex, Imperator, Rex, vel quilibet alter Princepss, super feudalib. controuersiis debet cognosci à directo domino feudi, Socin. *in d. c. ex transmissa, n.36. de foro compet.* Bald. *in cons.275. col. final. vers. saluo semper iure domini Comitis Sabaudiae, vol.2.* quia semper ratione feudi † censentur esse inferiores directo domino, Bald. *in l.sed si hac, §.si libertà, arg.illius legis, ff.de in ius voc.* Zas. *in tract.de feudis, part.7.n. 19.* quia Principe † in contractibus vtuntur iure priuatorum, Bald.*in c.1.§.final.n.3. de noua forma fidel.* Foller. *in pract. censuali, vers. & submissiones.n.6.& n.26.* Socin.iun. *in cons. 65. n. 6. vol. 1.* & considerantur vt priuati, Foller. *ibid.n.24.* Loffred. *in consil.38.n.28.* Albert.Brun. *in consil.114.n 126.& in cons. 117. n. 99.* & de hoc scripsi etiam supra *casu 16.* 5 6 7 8

Sed vlterius in materia iurisdictionis potest dubitari, an iurisdictio † directi domini in feudatarios clericos procedat etiam si tractetur de felonia commissa per ipsos & ita de priuatione feudi, vt igitur hic casus diffusius declaretur, explico per quinque articulos. 9

Primus articulus satis in controuersiam ponitur inter Doctor. ideo procedo disputando ad partes: An cum clericus † feudatarius, qui non negat tenere feudum à Rege, committit delictum, propter quod priuandus sit feudo, possit priuari per Regem. Et pro opinione affirmatiua, quod directus dominus laicus possit de ipsa felonia animaduertere in clericum feudatarium, quia ecclesia † incidit in naturales poenas feudorum, sicut caeteri vasalli, *c. 1. §. final. de capit. Corradi.* Bald. *in c.quae in ecclesiarum, colum. 2. circa med. de constitut. & in cap. 1.colum. 4. de alienat. feud.* vbi quaerit de ecclesia, quae habet † rem in emphyteusim, si cessauerit biennio soluere canonem possit expelli, sicut caeteri emphyteutae, & concludit affirmatiuam esse veram, idem Bald. *in c. 1. colum. 2. de controuers. feud. apud pares termin. & in c.1.de controuers. inter vasallum & episcopum.* Ias. *in praeludiis feudor. num. 5. & plur.seq.* 10 11 12

Et pro

Et pro hac opinione conferunt scripta per Schraderum *de feudis, part. 10. sect. 1. num. 117. & plur. seqq.* vbi
13 quod vasallus † committens feloniam, adhuc retinet feudum, atq; dignitatem, siue nobilitatem si feudum fuerit nobile, & ante datam sententiam priuationis illorum, adhuc est feudatarius, pro quo multa similia congerit. Ergo concludit posse, & debere per ipsum directum dominum in feloniam committentem animaduertere. Conferunt etiam scripta per Surdum
14 in his terminis *in d. consil. 193. n. 3.* quod felonia † commissa, agitur de vindicta publica, & non de interesse domini, ideo posse dominũ directum in feudatarium clericum feloniam committentem animaduertere.

Denique pro hac opinione vrgere videtur, quod feudatarius recipiens feudũ à directo domino, dici-
15 tur cum illo contrahere, contrahentes † autem semper censentur se conformare cum dispositione rei, de qua agitur, *l. si vno, in princip. ff. locati. l. si olei, C. eod. tit. l. damni infecti quidam, & ibi Angel. ff. de damn. infect. l. fin. C. de non num. pec. l. cum quid, ff. si cert. pet. c. soluta, & ibi Canonistæ de maior. & obed.* Alex. *in cons. 26. n. 6. vol. 3.*
16 & eo ipso, quod quis recipit feudum † ab aliquo, statim ratione feudi se subiicit iurisdictioni illius directi domini, Bald. *in c. quæ in ecclesiarum, num. 21. de constitut. c. cæterum, & c. nouit. de iudic. c. verum, & c. ex transmissa, de foro compet.* ergo per ista iura constat iurisdictionem directi domini in feudatarios clericos fuisse approbatam per summum Pontificem. Sed iurisdi-
17 ctio † directi domini respectu iudicis ordinarii non se habet cumulatiue, sed priuatiue, ita q; cum euenit casus cognoscẽdi in feudatarios, solus dominus directus id potest, cæteri iudices ordinarii nequaquam. Abb. *in d. c. cæterum, n. 3. & 7. de iudiciis,* Felyn. *n. 4.* Dec. *n. 5.* Felyn. *in c. pastoralis, n. 3. de offic. ordinar.* Afflict. *in c. 1. §. præterea si inter. n. 25. de prohib. feudi alienat. per Federic.* Freccia *in lib. 2. de subfeudis in decima auctoritate.* Albert. Brun. *in cons. 47. col. 2.* Roland. *in cons. 48. n. 25. vol. 2. & in cons. 78. n. 5. eod. vol. 2.* Grammatic. *decis. 30.*

Sed istis non obstantib. in contrarium est veritas,
18 cum agitur criminaliter † contra clericum ad priuationem feudi, iudex cõpetens non est ipse Rex, directus dominus feudi, sed iudex ecclesiasticus, qui sit ordinarius ipsius clerici conuenti, Innoc. *in c. verum, n. 2. & 3. de foro compet. & ibi Hostiens. Anton. de Butr. & Abbas n. 17.* Socin. *in cons. 12. n. 22. vol. 1. & in d. c. ex transmissa, de foro compet.* vbi probat generaliter procedere non solum in causa criminali respectu feudorum, sed gene-
19 raliter in qualibet causa criminali † contra clericos, debere solum iudicem ecclesiasticum animaduertere, Andr. Sicul. *in c. qualiter, de iudic. in fin.* dicit, quod si possessio clerici caderet in commissum, non debet
20 Princeps † secularis extendere manum, nisi prius declaretur per iudicem ecclesiasticum, per text. *in c. cum secundum leges, de hæretic. lib. 6.* Stephan. Aufrer. *in repetit. clem. 1. de offic. ordin. in 3. quæstione per totam,* probat, feudo ꝓpter feloniam cõmissam à clerico, deuoluto ad dominum, non posse ipsum animaduertere in clericum, sed id debere fieri per iudicem ecclesiasticum, Paris de Puteo *in tract. de reintegratione feudorum, c. 198. quod incip. An citatus super reintegratione feudi, n. 9. & seq.*
21 dicit, tunc ergo dicetur causa † feudalis, cum ageretur de successione feudi, fidelitate, vel tributo, vel rei vẽdicatione, vbi vero ageretur actione personali ex empto, vel pignoratitia, vel iniuria facta in rebus feudalibus, naturam feudi non tangentibus, vel fidelitatem, non erit causa feudalis, ideo cognosceret ordinarius clericus. Amadeus de Ponte *in tractat. quis sit iudex in causa feudi, colum. 5. vers. Nũ si in causa crimina-*
li, † etiam si ciuiliter intentetur contra clericum, in 10. to- 22
mo tractatuum parte 2. fol. 197. colum. 1. Menoch. *in tractat. de retinend. possess. remed. 3. num. 402. vers. hæc doctrina.* vbi allegat Milum *in suo repertorio, in ver. feudi quæstioni, si est de iurisdictione.* Berous *in consil. 82. num. 11. vol. 1.* Surdus *in d. consil. 193.* præsertim *num. 15.* ergo prima opinio procedit secundum regulam, quam in tractatu iurisdictionis describere iussimus, hæc autem secunda opinio etiam est vera, & procedit secundum limitationem regulæ.

Nec est vera simpliciter illa opinio, quod iurisdi-
ctio † directi domini in feudalibus sit priuatiua respe- 23
ctu cæterorum iudicum ordinariorum, quia tũc priuaret in omni casu, sed multi sunt casus, in quibus adcundus est iudex † ordinarius, puta si sit quæstio inter 24
vasallum, & alium tertium, quem constat non esse vasallum etiam si super feudalibus, tunc directus dominus non est iudex, sed ordinarius, gloss. *in c. cæterum, de iud.* quem sequuntur *ibid. Abb. n. 13. Felyn. n. 7. Dec. n. 9.* Curt. *in tract. de feud. part. 7. n. 8.* Zas. *in tract. de feud. part. 11. n. 9.* & late per Socin. *in cons. 273. in causa dominæ Lysæ, vers. sexto ista conclusio probatur, vol. 2.* cũ aliis per Schrader. *in d. parte 10. sect. 2.* Huc etiam pertinet illa recep-
tissima sentẽtia, quod iurisdictio † in dubio nõ præ- 25
sumitur concessa priuatiue, sed cumulatiue, de qua per Bart. *in l. 1. C. de offic. præfect. vrb.* Abbas *in d. c. cæterum, & ibi Addentes ad Decium sub num. 6. vers. in dubio, de iudiciis.* Dec. *in l. in toto iure, num. 16. circa finem, & ibi Cagnol. de regul. iuris.* late per Rolandum *in consil. 1. num. 135. & decem sequentibus, & consil. 80. per totum vol. 2.* Albert. Brun. *consil. 47. num. 3. & 4.* Dec. *consil. 3. num. 3.* Aretin. *consil. 102.* Grammatic. *consil. 6. in fine, & voto 28. num. 4.* Afflict. *decis. 41.* & ibi Vrsill. aliquos congerit.

Secundus articulus est, quando clericus † habens 26
feudum, negat illud recognoscere à Rege, & tũc Rex directus dominus debet adire iudicem ecclesiasticum contra clericum, gloss. Innoc. & Abb. *in d. c. cæterum, de iudic.* Franchus, & Geminian. *in c. Romana, §. debet, de appellat. lib. 6. & ibi Io. Andr. in nouella,* & est casus decisus, vt per Franc. Marc. *in decis. Delphinali 369. part. 2.*

Tertius articulus est, quando iudex ecclesiasticus protulisset sententiam in clericum feudatarium, declarando ipsum ob feloniam incidisse in amissionem
feudi, tunc Rex † non posset clericum possessorem 27
feudi propria auctoritate expellere à possessione, Io. Andr. *in c. verum, & ibi Abb. n. 23. de foro compet.* testantur opinionem Innocentii ibidem, dicentis contrarium, esse communiter reprobatam, & hanc opinionem sequuntur, Siculus *in d. c. qualiter, in fin. de iudic.* Zenzell. & Bonifac. *in d. c. verum.* Bapt. de Clusell. ibi-
dem dicit, quod si dominus † feudi repellit iniuriam, 28
non incurrit excommunicationem, *c. olim, & c. si vero, de sent. excom.* si vero capit clericum, distringit, vel alias eidem violentiam infert personalem, remota defen-
sione, tunc esset excommunicatus, † quia in feudum 29
iurisdictionem habet, non in personam; & hoc tenet etiam Stephan. Aufrer. *in d. q. 3. in fin.*

Nec est sequenda opinio Anton. de Butr. *in d. c. ve-*
rum, videlicet posse Regem † id facere, non tangendo 30
personam clerici, sed illam compellendo terrore armorum, aut repellendo colonos tenentes possessionẽ pro clericis, quia facẽdo executionem realẽ, non cogendo, vel tangẽdo personã, non incidit in canonem

si quis

si quis suadente diabolo, & hanc opinionem tenet Cardinal. *in clem. 1. in 6. quæst. de pœnis.* & sequitur Felyn. *in c. nuper, col. final. ver. & limita. de sentent. excommunic.*
31 Vbi dicit, quod clerico † non potest vis inferri sine excommunicatione, secus si metus inferatur, etiam si sit metus armorum. Quia vt optime respõdet Abb. *in d. c. verum, n. 23. in fin.* hæc omnia procedunt, quando Rex vellet defendere suam possessionem, quam clericus turbaret, sed in casu proposito ipse tractat de acquirẽdo possessionem, quam retinet clericus; ergo sicut cognitio causæ criminalis pertinet ad ecclesia-
32 sticum, ita compulsio † clerici, deiiciendi de possessione pertinere debet ad iudicem ecclesiasticum, & hanc etiam probat Stephan. Aufrer. *in d. q. 3. prope finem.* Est
33 enim hoc possessorium † summarium, & executiuum, quod debet ab eodẽ iudice exequi, qui de causa principali cognouit, *l. nulli, C. de iudiciis, l. ordinarii, C. de rei vendic. c. 1. de caussa possess. & propriet.*

Quartus articulus est, quando clericus feudatarius
34 esset † condemnatus per iudicem ecclesiasticum, sed haberet feudum familiare, cui sit applicandum, an fisco Regis directi domini ipsius feudi, an vero agnatis. Et distinguo, prout in cæteris laicis, per tria membra: Primum membrum est, quando feudum est heredita-
35 rium, † & delictum est commissum in Regem, tunc Regi applicatur exclusis omnib. heredibus, Andreas *in c. 1. col. 2. in fin. si vasall. feud. priu.* Glossator consuetudinum Parisiens. *in tit. 1. § 30. n. 133. q. 36.* Alex. *in consil. 1. n. 42. vol. 5.* Curt. sen. *in consil. 49. n. 76.* Curt. iun. *in consil. 130. num. 23.* Secundum membrum distinctionis
36 est, quando feudum † est ex pacto, & prouidentia nouum, & tunc Regi applicatur, per text. *in c. 1. § si vasallus culpam, si de feudo defuncti mil.* Aluarott. *in c. 1. § denique, num. 8. vers. & prima conclusio, quæ sit prima causa benefic. amitt.* Curt. iun. *in tract. de feudis, in 5. part. conclus. 1.* dicit quod in feudo nouo hæc conclusio est per omnes approbata, & post alios, Clarus *de feudis, quæst. 66. vers. & hæc quidem.* Vltimum est, quando feudum
37 est † ex pacto, & prouidentia antiquum, & tunc veritas est, quod pertineat ad agnatos, non autem ad Regem, hanc opinionẽ firmarunt, gloss. *in c. 1. § hoc quoq. in ver. partem, de success. feudi*, glossa *in c. 1. § denique, in ver. proximos, quæ sit prima causa benefic. amitt. & in c. 1. § & quia, de his qui feudum dare possunt.* Andr. *in c. 1. § præterea, num. 10. in fine vers. melius, & æquius, & num seq. quæ sit prima causa benefic. amitt. & in c. 1. § si vasallus culpam. si de feud. fuer. content. inter domin. & agnat.* Afflict. *in d. c. 1. § si vasallus culpam, num. 1. & in c. 1. num. 6. si vasall. feudo priu. & in c. 1. in verb. & bona committentium crimen læsæ maiestatis, n. 4. quæ sint regal.* Thom. de Marinis *in tractat. de feudis, in titulo de feudo ex pacto, & prouidentia antiquo, num. 88.* Glossator *consuetudinum Parisiensium in d. tit. 1. § 30. quæst. 36. num. 33. vers fin autem sit feudum conuentionale.* Camerarius *in c. 1. an agnatus, in 11. oppositione.* & hanc opinionem vti verissimam amplexi fuerunt quam plurimi consulentes relati per Crauett. *in consil. 859. quæstio duplex in iudicio. num. 12. vers. in quæstione hac.* & per Roland. *in consil. 1. n. 31. vol. 3.* & Ruyn. *in consil. 7. num. 12. vol. 1.* Cuius conclusionis veriorem rationem puto, quam declarat Tho-
38 mas de Marinis *in d. tit. de feudo † ex pacto, & prouidentia antiquo*, quia in hoc quot sunt personæ, tot sunt concessiones, nempe, vt vita durante vnus habeat, & post eius mortẽ alter, And. *in d. c. 1. n. 9. de success. feud. & in c. 1. § præterea ducatus, de probib. alien. feud. per Federic. n. 38. in fi.* Camerar. *in repet. d. c. 1. an agnatus, q. 6. n. 2.*

Et ex hac ratione declaratur hoc vltimum † mem- 39
brum distinctionis, vt procedat, post mortem illius vasalli delinquentis: nam in eius vita dominus aufert, qui hoc tempore præferetur agnatis, ita dixit Andreas *in d. c. 1. § denique, num. 50. quæ sit prima causa benefic. amitt.* per text. *in l. Statius Florus, § Cornelio Felici, ff. de iure fisci, & in d. c. 1. num. 4. vers. si directe, si vasallus feudo priu. cui def.* & hãc declarationem diffuse probant Freccia *in tractatu de subfeudis, in 29. auctoritate, num. 1.* & Vrsillus *in additionib. ad Afflict. super decis. 282. num. 20. & seq.* qui alios referunt.

Quintus articulus est, cum clericus † condemna- 40
tus per iudicem ecclesiasticum possidebat feudum concessum ecclesiæ, & tunc distinguendum est: Aut enim hoc feudum erat de mensa ipsius prælati: Aut de mensa Capituli. Primo modo dico, quod ecclesiæ potest auferri feudum, donec prælatus viuat, qui deliquerit, sed illo mortuo, vel ab officio, seu dignitate ecclesiastica remoto, ecclesia † statim illud feudum 41
recuperat, *c. 1. § finali, de capit. Corradi.* & ibi Andreas, Baldus, Aluarottus, Afflictus, & cæteri, & declarat Glossator *consuetudinum Parisiensium in d. tit. primo, § 30. quæst. 14.* Ioan. Andreas *in d. c. verum, num. 4. de foro compet.* Abbas *ibid. num. 19.* Stephan. Aufrer. *in repetit. d. clem. 1. de offic. ordinar. in 3. quæst. in fine.* Hanc eandem opinionem tenent Ancharan. Cardinal. & Abbas *in c. final. de donationib.* Ioan. Andreas, Ancharan. & Geminian. *in c. vnic. colum. penult. de relig. domib. lib. 6.* Abb. *in c. 1. num. 18. de dolo & contumac.* Ripa *responso 28. num. 20. & responso 30. colum. 1. in titulo de rescriptis.* & licet aliqui distinguant de delicto vel in omittendo, vel in committendo, vt secundo modo procedant prædicta, sed quando delictum est in omittendo, tunc † perpetuo præiudicatur ecclesiæ, Ias. *in l 2. num.* 42
48. C. de iure emphyt. Tamen contraria opinio est verior, quia per delictũ Regis, siue consistat in cõmittendo siue in omittendo, piudicatur Regię † dignitati 43
in feudis cõcessis ipsi dignitati, donec ipse Rex delinquens viuat, & regiam dignitatem obtineat, & non vltra, Bald. *in l. executorem, col. fin. C. de execut. rei iudic.* & sequitur Præposit. *in d. † c. 1. § final. de capit. Corradi.* & 44
tanto magis procedit hæc opinio, quia textus *in d. c. 1. § final.* super quo se fundant Doctores, loquitur solum de delicto, siue felonia commissa contra dominum feudi, vt ibi omnes Doctores interpretantur; ergo non est extendendum ad aliud delictum, quantumcunque fuerit priuatione dignum, quod non fuerit commissum contra personam domini; quia in delictis non fit extensio, & delictum in omittendo non potest inferre præiudicium contra personam domini. Secundo autem modo, quando feudum pertinet ad mensam Capituli, & tunc hic articulus non procedit, non enim in vita prælati † delinquentis 45
potest inferri præiudicum toti ecclesiæ, Anton. de Butr. *in cap. 1. & ibi Abb. num. 18. de dolo, & contumac.* Afflict. *in d. c. 1. § final. num. 4. de capit. Corradi.* Ripa *in l. final. num. 175. C. de reuocand. donat.* Stephan. Aufrer. *in d. clem. 1. in d. 3. quæstione, in fine.*

CASVS XC.

Leges ciuiles, de potestate patris in filium, atque de iuribus domini in libertum loquentes, non habere locum, si filius, vel libertus facti fuerint clerici.

SVM-

SVMMARIA.

1 *Pater ob necessitatem famis potest vendere filium.*
2 *Item vt se redimat ab hostibus.*
3 *Filii clerici non possunt vendi, vel pignorari per patrem, & num. 5.*
4 *Filii tenentur alere patrem non ratione patriæ potestatis.*
6 *Pater vnde habuit potestatem vendendi, & pignorandi filios.*
7 *Filius factus clericus non potest in seruitutem redigi.*
8 *Filius Christianus tenetur patrem infidelem alere.*
9 *Secus si resultaret in damnum religionis.*
10 *Filius Christianus tenetur patrem alere in foro conscientiæ, non contentioso.*
11 *Libertus quando est ingratus reuocatur in seruitutem.*
12 *Et quæ sint causæ ingratitudinis.*
13 *Libertus clericus nullo modo reuocatur in seruitutem.*
14 *Libertus non promouetur ad ordines, nisi fuerit manumissus libere, sine retentione obsequii.*
15 *Dominus non succedit in bonis liberti clerici.*

1 IVre ciuili dispositum est, vt pater, † ob necessitatem
famis, possit vendere filium, vt se ipsum alat, *l. 2. C.
de patribus qui fil. distrax.* gloss. *in c. si quis propter necessitatem, de furtis, & in c. discipulos, de consecrat. distinct. 5.*
Abbas *in c. nonne, colum. fin. in princip. de præsumpt. & in
c. ex literis, num 7. de diuort.* Cyn. *in l. 1. C. de alend. liber.*
Bartol. *in l. qui filios, C. quæ res pignor. obligar. poss.* Bald. *in
l. in suis, ff. de liber. & posthum.* cum aliis ad hoc cumulatis per Tiraquell. *in tractat. de retractu consanguinit. §.
26. glossa 1. num. 14.* & per Couarru. *in lib. 3. variarum resolut. cap. 14. num. 4.* & per Surdum *in tractatu de alimentis, priuileg 38.*
2 Item potest vendere, vt † se redimat ab
hostibus, Doct. *in d. l. 2.* & per Cagnol. *in l. non debet,
ff. de regul. iur.* Surd. *in tractat. de aliment. titul. 6. quæst. 8.
num. 98.*

Baldus *in d. l. 2. num. 1. C. de patribus qui fil. distr.* dixit
hoc esse dispositum propter patriā potestatem. Sed
quando hæc ratio esset vera, neq; cōprehenderet clericos, quia † statim ac sunt effecti clerici liberati sunt à
3 patria potestate, vt plene scripsi sup. *cas. 27.* & q alendi
4 necessitas † non proueniat à patria potestate, probatur, quia etiam filius emancipatus est ad prædicta obligatus, *l. si à liberis, §. sed vtrum, & ibi Doct. ff. de liber. agnoscend.* & probatur *in l. legatum, ff. de capit. diminut.*
Cagnol. *in l. vnica, num. 25. C. quando non petentium partes, &c.* Bart. *in tractatu alimentorum, n. 10. & in l. alimenta, §. imperatoris, num. 3 ff. de liber. agnoscend.* Aretin. *in §.
final. Instit. quib. mod. solu. ius patriæ potest.*

5 Sed dispositio † ista non habet locum in filio clerico, quem pater ob necessitatem famis vendere non
potest, vt se alat, ita firmarunt Hostiens. Io. Andr. &
Innoc. *in c. Iudæorum, de ætat. & qualit.* Cagnol. *in d. l. non
debet, n. 4. ff. de reg. iur.* Couar. *in d. lib 3. var. resolut. c. 14.
n. 4. vers. quarto quod in d. lege.* Gregor. Lopez *in glossa 2.
l. 8. tit. 17. partita quarta.* Io. de Anan. *in d. c. si quis propter
necessitatem, vers. tu adde, de furtis.* Cornel. Beninecas. *in
tract. de paupertate, in 8. quæst. speciali quinto.* Surd. *in d.
tract. de alimentis, priuileg. 38. n. 16.* qui alios allegat.

Cuius opinionis potest esse ratio, quia potestas
6 vendendi, & † pignorandi filios, habet originem ab
antiquissima lege, qua licebat patri occidere filios, *d. l.
in suis, ff. de suis & legit.* & ita declarat Bald. *in d. l. 2. C. de
patrib. qui fil. distrax.* sed cùm filius † factus est clericus, 7
non potest vlterius ab aliquo offendi, citra excommunicationem, nec in seruitutem redigi, quia fieret
in opprobrium totius ordinis clericalis, qua ratione
dispositum est non licere clerico mendicare, *c. diaconi,
dist. 93.* Sicut in simili dicimus, quod licet filius Christianus † teneatur patrem infidelem alere, vt per D. 8
Thom. *in 2. 2. quæst. 31.* & esse communem opinionem
inter Canonistas, testatur Abb. *in c. si quis episcopus, in 1.
notab. de haeretic.* cum aliis congestis ad hoc per Surd.
in d. tract. de alimentis, tit. 1 quæst. 19. num. 5. tamen hæc opinio non procedit, quādo id resultaret † in damnum 9
fidei, & religionis Christianæ, Cardinal. *in c. non satis,
distinct. 86. & ibi Præposit. num. 20.* Sed Felyn. *in c. cum sit,
de Iudæis,* intelligit illam † cōmunem opinionem pro- 10
cedere in foro conscientiæ, quia coram iudice ad id astringi non posset, & idem potest dici de patre excommunicato.

Secundus articulus est, libertus, † quādo est ingra- 11
tus, de iure ciuili reuocatur in seruitutem, *l. 2. C. de libertis & eorum liberis.* Ripa *in l generaliter. col. 1. C. de reuoc. don.* quod intelligo † si patronus nō remisisset ius 12
patronatus, quia si remisisset, iniuriæ debent esse graues, vt possit reuocari in seruitutē, vt habetur *in auth.
vt liber. de cætero non indig. §. 1. & ibi gloss. in ver. restituimus,* quæ vult, quod tali casu requirantur illæ causæ,
ex quibus reuocatur donatio, seu aliqua earum, & fuit
opinio Azonis *in summa C. de libert. & eorum lib* & debet esse offensa in faciendo, quia si esset in omittēdo,
vt in obsequialib. non reuocaretur libertus in seruitutem propter talem ingratitudinem, sed aliter coerceretur, *l. solo, C de liberali causa.* nisi esset in non alendo patronum inopem, vt habetur *in l. alimenta, §. final.
ff. de liber. agnoscend l. diuus §. fin l. libertus à patrono, ff. de
iure patronat.* Surd. *in tractat. de aliment. tit. 1. q. 51. num. 9.*
& dicit Bartol *in d l alimenta.* hanc esse obligationem
causatiuam, non præcisam, vnde est in electione liberti vel præstare alimenta patrono pauperi, vel redire in seruitutem.

Sed hæc omnia nullo modo procedunt in liberto
clerico, † vt probat Innoc. *in c. 3 in fin. de seruis non ordin.* 13
vbi quod nullo modo reuocatur in seruitutem propter ingratitudinem, & ratio est, quia † libertus non 14
promouetur ad ordines, nisi fuerit manumissus directe, & sine obsequio, quo casu in totum est eradicatum ipsum ius patronatus, & illæ reliquiæ istius iuris,
quæ remanebant respectu maximarum causarum ingratitudinis, nō possunt exerceri, obstante charactere
clericali. & præiudicio totius ordinis. Et ideo Ang *in
l. 1. C. de bon. libert.* dixit, quod dominus † non succedit 15
in bonis liberti clerici, & poterit disponere ad sui libitum, quia non ligatur dispositione *§. sed nostra. Institut. de success. libert.* & allegat Innoc. tenere eandem
opinionem *in d. c. 3. de seruis non ordin.* eandem opinionem tenet Io. Fab. *in d. §. sed nostra,* & citat etiam Innocent. & mouetur etiam per textum *in auth. presbyteros diaconos, C. de episc. & cleric.* & est opinio æqua, &
ita vidi seruari in practica.

CASVS XCI.

Edictum de alienatione iudicii mutandi causa facta, non habet locum si alienatio fiat in clericum vel ecclesiam, siue inter viuos, siue in vltima voluntate.

SVMMARIA.

1 *Cessio in potentiorem facta, regulariter est nulla.*
2 *Et cedens qua pœna puniatur.*
3 *Cessio facta clerico contra laicum, non dicitur facta in potentiorem.*
4 *Cessio in potentiorem ob quam causam sit prohibita.*
5 *Alienatio emphyteusis quando dicatur fieri in potentiorem.*
6 *Cessio in potentiorem est prohibita ratione iurisdictionis.*
7 *Clericus non est potentior nisi habeat officium, & iurisdictionem.*
8 *Cessio in potentiorem procedit ex solo titulo lucratiuo.*
9 *Cessio in ecclesiam non dicitur facta in potentiorem.*
10 *Ecclesia nunquam censetur potentior laico, nisi habeat iurisdictionem.*
11 *Cessio litis potest fieri ecclesiasticis in vltima voluntate.*
12 *Vitium litigiosi non habet locum, quando alienatio fit in vltima voluntate.*
13 *Alienatione facta titulo vniuersali, res particulares veniunt in consequentiam.*

1 CEssio in † potentiorem facta, regulariter est nulla, vt *in rubric. ff. de alienat. iudic. mut. causa facta, & per totum titulum, & C. ne liceat potentioribus*, & qui
2 huiusmodi cessionem † facit, causam amittit, atque arbitraria pœna punitur, sed quia glossa *in c. final. de alienat. iudicu.* dicit cessionem factam clerico comprehendi sub dicta prohibitione, & sequitur Collectarius ibidem, ad ostendendum veritatem, declaro casum per tres articulos.

3 Primus articulus est: Cessio † facta clerico contra laicum, non dicitur facta in potentiorem, adeo vt militet pœna *d. l. final.* Nisi clericus habeat potestatem de iure, & de facto. & hanc opinionem tenet Innocent. *d. c. fin & ibi Hostiens & Abb. colum 1. vers. sed hoc dictum non placet.* Et ratio est, quia dispositio dictorũ
4 titulor. habet locum, quãdo cessio † siue alienatio bonorum, vel actionũ fit dolo in potentiorem ratione officii, ita declarat glossa *in l. 1. ver. specialiter. vers. secundo siquidem, C. ne liceat potentiorib. &c.* Bart. Bald. Ang. Salyc. Paul. de Castro, Alex. & Aret. *in d l fin. C. eod. tit.* Specul. *in tit de cessione action § 1. col. 1. & col 2. vers. cuius officii occasione terribilis aduersario esse potest. & in vers. ex proxime dictis.* Et hanc opinion. sequuti sunt Domini de Rota *in decis. 1. de alienat. iudicii, in nouis.* & Senatus Pedemontanus, vt per Caccher. *decis. 144. n. 12.* cum aliis per eum adductis. & ita debet intelligi Ias. *in l. fin. n. 90. & seq. C. de iure emphyt.* quando alienatio emphy-
5 teusis † dicatur, fieri in potentiorem, & Menoch. *in consil. 38 n. 47.* concludit, quod ad effectum prohibitę alienationis in potentiorem, requiritur, quod is, in quem fit alienatio sit potentior de iure, & de facto, &
6 ratione iurisdictionis † possit perterrere eũ, in quem fit alienatio, quod non contingit in clerico carente huiusmodi officio & iurisdictione. Nec obstat auctoritas d. glossæ primæ *in d. c. final. de alienat. iudic.* quia est communiter reprobata, vt dicunt omnes Doctores ibi, præcipue Abbas *num. 2.* cum aliis ad hoc allegatis per Petrum Duenam *regul. 88. num. 4.* Clericus igitur † non est potentior, nisi in effectu officium, & 7
iurisdictionem habeat contra cessum, & quatenus absque prædictis esset æqualis laico cedenti, non diceretur comprehendi sub edicto prohibitionis, quia prohibitio in potentiorem procedit propter suspicionem inferendi terroris aduersario, quæ ratio non procedit vbi cessio fieret in æque potentem, vel aduocaretur patrocinium æque potentis, nihil enim potest dici in fraudem actum, cum non dicatur inferre terrorem, sed magis excludere, Natta *in consilio 491. in fine.*

Declaratur hic articulus, vt procedat tãtum si cessio † facta fuerit clerico ex titulo lucratiuo, secus si ti- 8
tulo oneroso; quia clericis prohibita est negotiatio, quam facerent mercãdo litem alterius mediante pretio, prout diffuse hanc declarationem probat Rolan. *in cons. 38. num. 27. vsque ad fin. vol. 2.*

Secundus articulus est: Cessio † non dicitur in po- 9
tentiorem facta, si in ecclesiam facta sit, hanc opinionem probat Roman. *in toto consil. 318. in casu proposito.* & esse communem opinionem probat Sarnensis *super regulis Cancellar. in regula de non subrogand. colliganti. 6. quæst. 1. n. 2.* Ial. *in l. vnic. vers. confirmo per illud, C. de his, qui potent. nomine.* & ratio est, quia ecclesia particularis nullo modo † potest considerari potentior laico, nisi 10
habeat iurisdictionem super eo, vt per Innoc. & Host. *in d. c. 2. de alienat. iudic.*

Tertius articulus est: Cessio litis † potest fieri ec- 11
clesiasticis in vltima voluntate, hanc opinionem tenet Bald. *in l. hereditatis. C. de heredib. instituend.* vbi dicit, quod in vltima voluntate non distinguitur, an quis cedat potentiori, nec ne. Item quia debet esse libera testamenti factio, neque debet restringi metu pœnarum, vel amissionis iuris, Alex. *in cons. 155. n 2. vol. 2.* Item vitium † litigiosi non habet locum, quando 12
alienatio fit in vltima voluntate, *l. nomen, de legat. 3. l. final. §. exceptis, C. de litig.* cum distinctione de qua *in authen. nunc si heres, C. de litig.* Et hic articulus multo magis procederet, & sine difficultate, si institutio esset vniuersalis, tum quia est fauorabilior, Dec. *in l. in testamentis. ff. de reg. iur.* Ias. *in l si pluribus, col. 2. de legat. 1.* tum quia, vbi res alienatur † titulo vniuersali, heredi- 13
tario, res singulares veniunt in consequentiam, & principaliter attenditur sola successio ad vniuersum ius defuncti, *l. hereditas, ff. de reg. iur.* & ideo vbi principaliter alienatio non valeret, debet valere accessorie subsequens, ex regula *l. si quis causam, ff. si cert. pet.* & ita in his terminis probat Cephal. *in consil. 13. num. 20. & plur. seqq. & in consil. 64. numero decimotertio. & numero 15. volum. 1.*

CASVS XCII.

Dominos temporales nullo modo posse prohibere subditos, ne agant, vel conueniantur coram iudice ecclesiastico.

SVMMARIA.

1 *Iurisdictio Episcoporum potest prorogari per subditos laicos, etiam non obstante prohibitione dominorum.*
2 *Edicta, & ordines laicorum specialem mentionem facientes de clericis, non valere.*

3 Iuris-

3 *Iurisdictionem Papa tentare impedire, temeritatis est.*
4 *Statuta subditorum:* Ne liceat appellare ad superiorem: *non valent.*
5 *Recursus potest haberi ad superiorem, etiam prohibente statuto.*
6 *Statuta impedientia iurisdictionem ecclesiæ sunt contra libertatem eius.*
7 *Recursus potest haberi ad ecclesiasticum propter iniustitiam laicorum.*
8 *Episcopus potest præcipere statuentibus, vt edicta, & statuta contra libertatem ecclesiæ cassent de libro.*

Benedictus *in c. Raynutius, in ver. & vxorem, decis. 2. num. 53.* dicit officiales Regios posse prohibere laicos suos subditos, ne in realibus, vel personalibus
1 actionibus valeant prorogare iurisdictionem † episcoporum, & exterorum ecclesiasticorum, cuius opinionem secutus fuit Petrus Antonius de Petra *in tractat. de potestate Principis, cap. 4. num. 10.* concludens idem posse facere omnes dominos temporales in suos subditos, & propterea *in eodem tractatu, cap. 6. num. 87.* conclusit, posse eosdem dominos statuere, ne liceat eisdem subditis appellare ad Papam.

Sed ista opinio est omnino falsa. Primo, vt scripsi
2 sæpius, statuta, † edicta, atq; ordines laicorum specialiter mentionem facientia de ecclesiasticis, nullo modo esse valida, *c. bene quidem. dist. 96.* Anton. de Butr. Abbas, & Imola *in c. quod clericis, de foro compet.* Dec. *in c. ecclesia sanctæ Mariæ, num. 89. & ibi omnes.* Nam cum statuere, & edicta facere sit iurisdictionis, qua laici carent in clericos, non possunt laici quicquam ordinare specialiter nominando ecclesiasticos, & quicquid contra fecerint, est nullum ipso iure, prout scripsi supra *casu 52. vers. ego autem considero.* quod multo fortius procedit si de episcopis, & summo Pontifice mentionem fecerint. Item conclusum est supra *casu 56.* Statutum ne possit appellari, nec haberi recursus ad Pa-
3 pam esse contra libertatem ecclesiæ, † atque temeritatis esse auferre iurisdictionem à summo Pontifice, qui est fons & origo totius iurisdictionis, siue temporalis, siue spiritualis, vt diffuse probaui supra *in prima parte in relectione extrauagantis; Vnam sanctam, cap.*
4 *6.* Addo, quod statuta † subditorum non valent, disponentia; *non esse licitum appellare ad superiorem:* vt concludunt omnes Doct. *in l fin C. de sentent. titul. generali per illum text. Bald. ibidem in fin.* Et quod ratione di-
5 recti dominii possit haberi recursus † ad ipsum supremum superiorem, etiam si statuto cõtrarium dispositum esset, consuluit Curtius iunior *in consil. 104. in fine.* loquens de statuto ciuitatis Ferrariæ, & in casu regni Neapolitani consuluit Ias. *in consil. 168. colum. 6. volum. 4.* & idem dicendum est de regno Siciliæ, quod est de patrimonio Beati Petri, *c. ad Apostolicæ. de re iudic. lib. 6.* & de aliis regnis & statibus subditis ecclesiæ Romanæ, scripsi supra *part. 1. c. 8.*

Denique negari non potest, quin huiusmodi ordi-
6 nationes, edicta, atque statuta cuiuscunque † sint generis, siue directe, siue indirecte, auferentia ea quæ competunt ecclesiasticis, sint contra libertatem ecclesiæ, vt concludunt communiter *in c. ecclesia sanctæ Mariæ, de constitut.* & pluries scripsi supra, & ita contra *c. fin. de rebus eccles. non alienand.* & contra *c. nouerint. de sent. excommunicat.* Quod autem auferant iurisdictionem ecclesiasticorum, probatur. Nam pro-
7 pter iniustitiam laicorum posse haberi recursum † ad ecclesiasticum, dispositum est *in c. qualiter, de iudic.* Idem si esset grauatus à non recognoscente superiorem de facto, quia tunc per denunciationem euangelicam potest haberi recursus ad ecclesiam, vt communiter per Canonistas *in c. nouit. de iudic.* vbi late Nauarr. Curt. iun. *in d. consil. 104.* Franch. *in c. si duobus, §. denique, num. 14. de appellat.* & quod quando propter aliquod impedimentum facti, aut iuris quis non potest consequi quod sua interest coram iudice laico, tunc de iure potest agere coram ecclesiastico, diffuse scripsi supra *parte 3. cap. 2.* ergo huiusmodi edicta essent de directo contra libertatem ecclesiæ, & posset episcopus † præcipere statuentibus, atq; ordinantib. 8
vt illa reuocent, etiam sub pœna excommunicationis, & in subsidium submittere locum interdicto, vt scripsi supra *part. 2. cap. 44.*

CASVS XCIII.

Principes laicos nõ posse statuere limitando, vel interpretando ius diuinum, sed hoc esse munus Apostolicum.

SVMMARIA.

1 *Principes laici an possint per statutum interpretari, vel limitare ius diuinum.*
2 *Aliqui tenent posse in temporalibus, secus in spiritualibus.*
3 *Papa potest declarare, limitare, & dispensare contra ius diuinum.*
4 *Deus an possit dispensare in omni casu super iure diuino.*
5 *Præceptum nullum Decalogi esse dispensabile etiam per omnipotentiam qui teneant.*
6 *Præcepta duo prima Decalogi esse indispensabilia, cætera vero dispensabilia.*
7 *Deus omnipotens quomodo possit dispensare in omnibus præceptis Decalogi.*
8 *Malitia in actu humano quando consideratur contra rationem, & quando contra voluntatem Dei.*
9 *Diuina voluntas quomodo consideretur dupliciter in præceptis Decalogi.*
10 *Deus potest dispensare Decalogo, non obligando nos ad præceptum.*
11 *Deus dispensauit cum Abrahamo, vt posset filium occidere, & in quibus aliis.*
12 *Peccatum committitur quando contra fit illi, quod Deus vult nos velle.*
13 *Papa habet potestatem super voluntate hominis respectu peccati.*
14 *Papa potest dispensare super iure diuino, in quo intercedit humana voluntas, non diuina.*
15 *Papa potest dispensare in omnibus præterquam in articulis fidei.*
16 *Papa solus interpretatur ius diuinum.*
17 *Imperator nullo modo potest disponere super matrimonio.*
18 *Dispensatio fieri non potest, quæ contineat in se intrinsecam rationem mali.*
19 *Dispensatio fieri non potest in iis, quæ implicant contradictionem.*
20 *Dispensatio fieri non potest super mendacio.*
21 *Principes laici non possunt super iure diuino dispensare.*
22 *Princeps potest ciuilia iura tollere, dummodo non offendat legem Dei.*

23 *Inferior non habet iurisdictionem contra legem superioris.*
24 *Principis potestas est subiecta iuri diuino.*
25 *Principes laici an possint dispensare iuri diuino de plenitudine potestatis.*
26 *Principes non possunt dispensare contra ius ciuile fundatum in naturali æquitate.*
27 *Lex fundata in naturali ratione æquiparatur iuri naturali.*
28 *Principes laici possunt constitutiones facere addendo ad ius diuinum.*
29 *Lex naturalis non dicitur mutari per additionem.*
30 *Principes possunt addere pœnam iuri diuino.*

DOctores *in c. quæ in ecclesiarum, de constitut.* dispu-
1 tantes quæstionem an Principes † laici possint per statutum interpretari, vel limitare ius diuinum, concludunt communiter, posse in illis casibus, in quibus aliquando limitatum fuit, dummodo in tempo-
2 ralibus, † in quibus ipsi habent iurisdictionem, in spiritualibus autem non posse, sed ad solum summum Pontificem pertinere, Abbas *n. 9. & seq.* Felyn. *n. 2. & n. 16. & seq.* Dec. *n. 43. & plur. seq.* Stephan. Aufrer. *in tract. de potest. secular. in ecclesiasticos, reg. 1. 4. limitat. 47.* Sed vt iste casus cum faciliori distinctione explanetur, constituo tres articulos.
3 Primus articulus est; Sum. Pontificem † posse constituere declarãdo, limitando, atque dispensando super iure diuino. Pro cuius intelligentia, inuestigandũ est cum Theologis an super iure diuino possit per Deum omnipotentem dispensari: nam ex eius resolutione apparebit vera ratio, cur licitum sit summo Pontifici super iure diuino dispensare. Prima opinio fuit Guglielmi Ocami, qui simpliciter dixit, nihil esse adeo malum, & iniquum, in quo Deus † dispensare non
4 possit, ita vt ex dispensatione fiat laudabile, etiam ipsius Dei odium, quia nihil est impossibile apud Deũ, & cũ ideo aliquod est peccatum, quia lege prohibitũ; ergo sublata lege, q̃ Deus potest auferre, nullum erit peccatũ; ergo secundum istam opinionem, nõ solum Deus potest in aliquo præcepto dispensare, sed contrarium præcipere. Secunda opinio est D. Thom. *in 1. 2. quæst. 99. art. 5. & quæst. 100. artic. 8.* quæ est de directo contraria primæ, videlicet, nullum præceptum Deca-
5 logi esse † dispensabile per quamcunque potentiam, etiam per omnipotentiam, licet quædam alia, quæ sunt extra Decalogum, & pertinent ad legem naturæ dispensationem admittant: & hanc opinionem sequuntur ibi Caietanus, Soto, & omnes Thomistæ, atque etiam Altisiodorensis, Riccardus, & nonnulli alii. Tertia opinio fuit Scoti, *in 3 lib. sententiar. dist. 37. q. 5.* retinens medium inter prædictas, videlicet duo
6 prima † præcepta primæ tabulæ esse indispensabilia, cætera omnia dispensationis per diuinam potẽtiam, esse capacia, & hanc sequitur Gabriel. *lib. 3. titul. 7. q. 5.* dicũt enim dupliciter aliquid esse de lege naturæ; vel vt principium practicum, & conclusionem necessario subsequentem, & in istis nullo modo potest esse dispensatio, in quo ordine sunt duo prima præcepta; vel neque vt principium practicum, neque necessariam conclusionem, & huius ordinis sunt omnia præcepta Decalogi, quæ sunt dispensabilia, quia non habent necessariam connexionem ad consequutionem vltimi finis, & hanc opin. sequuntur Petr. Tarantasia, D. Bonauentura, & cæteri Scotistæ. Quarta est opin. Durandi *in lib. 1. sententiar. dist. 47. q. 4.* dicẽtis, in quarto præcepto de honorandis parentibus, & in quinto de non occidendo, posse fieri dispensationem, in cæteris autem non posse dispensari.

Sed ego credo Deum omnipotentem † posse dis- 7
pensare in præceptis Decalogi, auferendo rationem culpæ in ordine ad se, nõ tamen auferendo malitiam in ordine ad rationem humanam, quam distinctionẽ sic declaro. Duplex enim est malitia † in actu huma- 8
no, vna quæ est contra rationem, altera quæ est contra voluntatem Dei, & peccatũ ex priore malitia non habet quid dicat culpam contra Deum, sicut peccatum naturæ vel artis non censetur habere rationem culpæ, licet sit contra naturæ præscriptum, & contra artem, sed ex eo quod est contra voluntatem Dei. Item sciendum quod diuina † voluntas est duplex, vna, 9
qua vult aliquid, vt parentes honorari, altera, qua vult nos idem velle, id est, vt parentib. honorem exhibeamus, peccatum autem non committitur contra priorem voluntatem, sed cõtra posteriorem, quia aliquis posset nolle quod Deus vult, nisi sciret Deum ipsum id velle. Tunc responderi potest, quod quamuis Deus præcepit † non esse occidendum, tamen sua potẽtia 10
absoluta potest nõ obligare nos ad id volendũ, sicuti ipse multa vult, ad quæ nos nõ obligat, vt sunt ea, quę habent rationẽ consilii; & hoc modo posset dispensare in decalogo, si nollet nos obligare ad volendũ idem q̃ ipse præcepit, & quia secus faciendo nõ fieret contra voluntatem diuinam, ideo non esse peccatum.

Huius declarationis possunt multa S. Scripturæ exempla allegari, Deus omnipotens † dicitur dispensasse 11
secum Abrahamo, vt posset filium occidere, Genes. *c. 22.* Item cum Samsone, vt se vna cum aliis perimeret, ac etiam cum Eleazaro. Iudith. *c. 16.* Item cum Iudæis in furto, qui iussu Dei acceperunt vasa ab Ægyptiis, quæ non restituerunt, *1. lib. Machab. cap. 6.* Item cum Osea, in fornicatione, qui Deo imperante fornicariam cognouit, & filios fornicationis habuit, Oseæ *cap. 1.* Item Machabæi sine peccato pugnarunt in sabbato *1. lib. Machab. cap. 2.* cum tamen ex lege Decalogi, tali die ab omni opere cessandum esset. Item de lege naturæ est, ne quis cognoscat sororem, & tamen filii Adę suas cognouere sorores matrimonio legitimo. In quibus certius potest dici omnipotentem Deum exemisse prædictos ab obligatione volendi id quod in diuinis præceptis fuerat ordinatum.

Ex hac vera dispensationis diuinæ ratione, potest inferri ad veram rationem dispensationis humanæ. Nam cum vt dictum est, diuina voluntas consistat, vel in eo, quod ipse vult, vel in eo, quod vult nos velle, † & peccatum committatur secundo modo, 12
non primo, & sic quando voluntas hominis requiritur; ergo Papa potest dispensare, probatur, quia voluntas † hominis est sub potestate Papæ, & quicquid 13
sum. Pontifex per ecclesiasticas constitutiones facit, ipse idem Deus omnipotens, cuius auctoritate prędictæ constitutiones conduntur, facere dicitur, vt probat Anch. in his terminis *in cons. 373. reuocatur in dubiũ, n. 7.* Theologi dicunt, quod esse de iure diuino contingit duobus modis, vel cum res aliqua ex sola Dei voluntate dependet, vt quod baptismus fiat in aqua, & quod sit necessaria materia, & forma, vel cum intercedit humana voluntas, vt accidit in voto, & iuramento, quæ vbi facta sunt, obligant etiam ex iure diuino, sed Deus non obligat ad vouendum, vel iurandum, ita in priore genere nulla potest per summum † Pontificem fieri dispensatio, 14
vnde

vnde non posset ordinare, vt baptismus fieret in vino & lacte, sed in posteriore casu, vbi interuenit hominis voluntas, quæ sub potestate humana est, potest fieri dispensatio: & ex hac ratione Theologorum communis Canonistarum opinio confirmari potest,
15 quæ vult summum Pontificem † posse in omnib. dispensare, præterquam in articulis fidei, & vbi turbaretur status vniuersalis ecclesiæ, *c. literas, & ibi gloss. in ver. non potest, de restit. spol.* gloss. *in c. proposuit, in ver. dispensare, de conceß. prabend.* & late scripsi de hoc supra *casu 79 artic. 2. vers. neque diminuit.* & scribit etiam Dec. *in d. c. quæ in ecclesiarum, n. 45 vsque ad 54.* & potest intelligi eximendo hominem à volendo, id quod iure di-
16 uino sancitum est. Et quia solus Papa † habet auctoritatem in spiritualibus, ideo ipse solus interpretatur ius diuinum, & non Principes laici, & ad hoc est text. *in c. per venerabilem, qui fil. sint legit.* & probant Abb. & cæteri *in d. c. quæ in ecclesiarum.* quos allegaui supra in principio huius casus, Archidiac. *in § hinc colligitur. 2. q. 3.* sed limitare circa voluntatem hominis, ne incidat in peccatum, est de spiritualib. *c. nouit, de iudiciis, & ibi notant omnes.* ergo nullo modo potest fieri per Principes laicos. Vnde Dd. *in c. final. de nupt.* dicunt Impe-
17 ratorem † non potuisse disponere super matrimonio, etiam ex causa rationabili, vt non sit matrimonium, quod est de iure diuino, ideo *titulus C. de interdicto matrimonio inter pupill.* Item *titulus C. si rector prouinciæ.* Item *C. de secund. nupt.* & similes non valent, quia conditi à non habente potestatem.

Declaratur hic articulus, vt procedat, quoties dis-
18 pensatio † facienda per summum Pontificem contineret in se intrinsecã rationem mali, & ita repugnantiam, exemplum potest dari in primis duobus præceptis decalogi, in quibus non potest dispensari, quia quod implicat contradictionem per nullam potentiam fieri potest, sed implicat contradictionem † esse
19 odium Dei, & esse secundum voluntatem Dei, ergo fieri non potest. Probatur, detur homo qui odio habeat Deum, idque ex præcepto & voluntate diuina, tunc, si arguo: Is odio habet Deum, propter ipsum Deum, quia facit quod Deus vult; ergo amat Deum, sed implicat amare & odisse. Idem dicendum est de præcepto de non honorando Deum. Item ab actibus contrariis istis præceptis, non potest auferri malitia, quia actus auertens ab vltimo fine est intrinsece malus, sed irreuerentia in Deum est actus auertens ab vltimo fine; ergo est intrinsece malus; ergo non est capax dispensationis. Idem dicunt de octauo præce-
20 pto Decalogi, quoniam † mendacium est intrinsece malum, cum opponatur veritati; ergo non potest super eo dispensari, & ita probat Pet. Roydius *in decis. Lituanica 5. num. 248.* Ias. *in l. cunctos populos, n. 54. & seq. C. de summa Trinit.*

21 Secundus articulus est: Principes † laici non possunt super iure diuino dispensare, gloss. *in l. final. C. si contra ius vel vtilit. public. & ibi Salyc. in princ.* glossa prima in fine *in l. quoties, C. de precib. imperat. offerend.* quã omnes sequuntur, præsertim Castrens. *in l. rescripta, n. 3. C. eo. tit.* Ias. *in l. quom nus, n. 3. & seq. ff. de fluminib.* Bald. *in l. 1. in 1. lect. n. 5. ff. de constit. Princip.* Archidiacon. *in c. final. in princip. 9. quæst. vltima.* Felyn. *in c. quæ in ecclesiarum, num. 26. & seq. de constitut. & ibi Imola, n. 2. & 3. & Anchar. n. 7.* Andr. *in c. naturali s, n. 1. in fin. si de feudo de-*
22 *funct.* dicit, Princeps † potest ciuilia iura tollere quando vult, dummodo nõ offendat legem Dei, vel naturalem, Fulgos. *in cons. 20. in fin.* Ancharan. *in d. c. quæ in ecclesiarum, n. 7.* dicit quod non valet rescriptum Principis contra ius naturale, vel diuinum, quia inferior non † potest contra legem superioris, *l. nam & magi-* 23 *stratus. ff. de arbitr.* & ita respondit Ias. *in cons. 145. num. 3. vol. 2.* & quod nulla sit maior auctoritas quam lex æterna, probant Bald. *in l. 2. num. 4. C. de seruit. & aqua,* & Calcaneus *in consil. 53. n. 14.* & ideo suprema, & absoluta potestas Principis † subiecta est iuri diuino, *c.* 24 *sunt quidam, 25. quæst. 1.* per quem textum ita concludit Felyn. *in c. in causis, in princ. de re iudic.* Angel. *in l. adoptio non iure facta, ff. de adopt.* & quod iuri diuino & præceptis sacræ Scripturæ potestas Principis sit obligata, est textus *in c. 1. 25. quæst. 1.* per quem ita firmat Lucas de Penn. *in l. fin. num. 57. C. de locat. præd. ciuil. lib. 11.* Curt. iun. *in l. imperium, num. 53. ff. de iurisdict. omn. iudic.* & Iason *in consil. 105. in fin. vol. 1.* ergo non potest contra ipsum ius diuinum dispensare, quia inferior non potest: & licet plenitudo potestatis aliquando subeat locum causæ, secundum quam posse Principes † laicos 25 dispensare & derogare iuri naturali, dixit Dec. *in d. c. quæ in ecclesiarum, num. 29. vers. sed aduertendum est.* & Capyc. *decis. 106. num. 5.* Tamen in dispensatione prædicta requiritur auctoritas, & potestas, quam, vt dixi, in præcedenti articulo, non habent Principes laici, sed solus summus Pontifex, qui condit constitutiones auctoritate Dei, propter quam rationem concluserunt Dd. quod nec possunt † disponere contra ius 26 ciuile, quando illud fundatum esset super naturali æquitate. Abbas *in d. c. quæ in ecclesiarum, & in c. per tuas, de arbitr.* cum aliis per Marsil. *in sua practic. criminal. §. sequens, num. 39.* & potest esse ratio, quia lex † fundata 27 in naturali ratione, æquiparatur iuri naturali, ita concludit Curt. iun. *in l. 1. in princ. nu. 10. ff. quod quisq. iur.* & communiter per omnes Doctores *in l. venia, C. de in ius voc.*

Tertius articulus est: Principes † laicos posse con- 28 stitutiones condere, addendo ad ipsum ius diuinum. Hic articulus satis patet ex his, quæ scripsimus supra *part. 3. cap. 9.* vbi diffuse ostendimus nullam legem condi posse, quæ legis validitate habere dicatur, quin deriuet à principiis diuinæ legis, atque declarauimus quasi omnes leges ciuiles trahere originem à præceptis decalogi. Nec dicitur lex naturalis † mutari per 29 additionem; Imo aliquando necessarium fuit addere, quia cum lex diuina fuisset obscurata per peccatum, atque vitiata, ad occurrendum malitiæ humanæ, opus fuit aliqua additione pro maiori obseruantia diuinæ legis, vt lex diuina statuit; in ore duorum, vel trium stare veritatem; lex humana addidit in multis casibus adhiberi plures testes, vt *c. præsul, 2. q. 4. & l. hac consultissima, C. de testam.* sic in multis aliis, & validitatem habere dicuntur, quia trahant originem ab illa diuina lege. Vnde Alphonsus de Castro *in tract. de lege pœnali, cap. 10.* considerauit leges aliquas esse morales tantum, vt præcepta Decalogi; Exodi *cap. 20 & c. quid in omnib. 32. q. 7.* aliquas esse solum pœnales, vt sunt *17. canones,* de quibus habetur *in 30. distinct.* Alias vero esse mixtas, vt *in c. omnis, de pœnit. & remiss. & in extrauag. execrabilis.* & hanc diuisionem sequutus est Nauarr. quo ad pœnam expressam *in tract. de lege pœnali, n. 27. in fin.* Sic possunt † Principes ad occurrendum humanæ 30 malitiæ, pro defensione fidei, religionis, atq; iuris diuini condere legem mixtam, videlicet illi addendo pœnam, vt *C. de summa Trinit. & fide Catholica,* & in quamplurimis aliis.

CASVS XCIV.

Nullam præscriptionem currere contra Ecclesiam super bonis alienatis sine solemnitate Apostolica, per *extrauagantem; ambitiosæ*. Secus est de iure communi, quod nõ cẽsetur correctum circa validitatem contractuum antea celebratorum.

SVMMARIA.

1 *Præscriptio an possit præiudicare iuribus ecclesiæ.*
2 *Sollemnitas extrinseca an præsumatur ex diuturnitate temporis.*
3 *Possessores bonorum ecclesiasticorum sine sollemnitate Apostolica, an possint se tutari præscriptione.*
4 *Sollemnitas præsumitur in possess. re in re parui praiudicii.*
5 *In beneficialibus non præsumitur quod toleretur male institutus.*
6 *Sollemnitas ex temporis diuturnitate non præsumitur in rebus magni praiudicii.*
7 *Contrarium, quod præsumatur per spatium triginta annorum.*
8 *Præscriptio nulla iuris ciuilis currit contra ecclesiam nisi spatio quadraginta annorum.*
9 *Præscriptio non currit contra dotem.*
10 *Sollemnitas ex diuturnitate temporis non præsumitur in rebus magni præiudicii de iure canonico.*
11 *Nisi per spatium centum annorum.*
12 *Sollemnitas Apostolica requisita de iure nouissimo nullo vnquam tempore præsumitur.*
13 *Sollemnitas præsumpta, quando non sufficit.*
14 *Sollemnitas forma substantialis nunquam præsumitur.*
15 *Statutum disponens præter ius commune dicitur dare formam.*
16 *Forma quando præsumatur in dubio.*
17 *Actus dicitur ipso iure nullus, si omittatur quod est de forma.*
18 *Forma consistit in sui integritate.*
19 *Clausula annullatiua actus, inducit formam.*
20 *Præscriptio non inducitur cum defectu tituli.*
21 *Formæ defectus inducit malam fidem.*
22 *Contra præscriptionem centum annorum defectus opponitur malæ fidei.*
23 *Mala fides ab initio quando afficiat etiam singularem successorem.*
24 *Priuilegii fama requiritur probari in antiquissimis, in quibus res non potest obtineri sine titulo.*
25 *Præscribi possunt prohibita alienari.*
26 *Secus si non fuit seruata forma legis.*
27 *Sollemnitas præsumpta sufficit in rebus ecclesiæ, ante* extrauagantem; ambitiosæ.
28 *Leges nouæ non trahuntur ad præterita quæsita præscriptione.*
29 *Lex noua non præsumitur velle alicui facere præiudicium.*
30 *Princeps etiam de plenitudine potestatis non aufert ius quæsitum ex contractu.*
31 *Lex noua incipit ligare à tempore quo fuit vsu recepta.*
32 *Lex noua cum clausula irritantes, ligat etiam ignorantes.*
33 *Clausula irritans nunquam potest afficere contrahentes quo ad pœnam.*

MOdo videamus an iuribus ecclesiasticis possit fieri præiudicium per præscriptionem, † propter quam possit præsumi sollemnitas. In quo casu magis communis opinio Doctorum est, propter antiquitatem temporis præsumi sollemnitatẽ † extrinsecam atq; omnia requisita legitima in quocũq; actu, *l. si filius, & ibi Bart. Bald. & Dd. ff. de petition. heredit. l. qui aliena. & ibi Alex. & Ias. & cæteri Moderniores. ff. de acquir. heredit.* Angel. Alex. Rom. Ias. & cæteri *in l. sciendum, ff. de verb. obligat.* Ias. *in l. si certis annis, C. de pact.* Anton. de Butr. & Abb. *in c. peruenit, de empt. & vendit.* Felyn. *in c. sicut, de sentent. & re iudic.* & esse magis communem testantur Dec. *in l. 1. C qui admitti.* Corn. *in consil. 284. vol. 4.* Hieronym. Gabriel. *in consil 36 num. 52. volum. 1.* Anton. Gabriel *in suis communib. conclusionib. titul. de præsumptionib. conclus. 1.* Crauett. *in tractat. de antiquit. tempor. parte 3. §. venio ad tertium; & §. vidimus in genere.* Et procedit etiam si in actu, de quo tractatur, nulla sollemnitatis mentio, nec enunciatiue quidem facta sit, Felyn. *in d. c. sicut, num. 33. vers. septimo & vltimo, de sent. & re iudic. & in c. Albericus, colum. fin. de testibus,* vbi Hostiensis primus dixit hoc, Ias. *in d. l. sciendum, col. 7. vers. quid tenendum in tanta varietate.* Dec. *in consil. 381. colum. 6. & in consil. 558. colum. 2. circa finem.* Crauett. *in d. §. venio ad tertium, num. 11.* & hanc esse communem opinionem, attestatur Felyn. *in d. c. Albericus, colum. final.* 1 2

Ex quo inferunt pro defensionibus possessorum bonorum † ecclesiasticorum, quæ cum prohibita sint alienari, vt in pluribus titulis iuris canonici de rebus ecclesiæ non alienandis, nisi adhibita certa sollemnitate iuris communis, vt prælatus cum toto capitulo capitulariter congregato, *c. nullam, 19. q. 2.* Abbas *in c. quanto, de his quæ fiunt à Prælat.* Bald. *in auth. hoc ius porrectum, num. 3. C de sacros. eccles.* cum aliis per Menoch. *in consil 73. num 2. vol. 1.* Atque sollemnitate *extrauagantis; Ambitiosæ. de rebus eccles. non alienand.* putant possessores prædicti se tutari posse antiquitate temporis, cum clare docere non possint de sollemnitatib. prædictis. Sed vt casus diffusius explicetur, declaro per quatuor articulos. 3

Primus articulus est, cum tractamus de sollemnitate iuris communis, recepta est opinio Iurisconsultorum, si sumus in casibus, in quib. tractatur de reb. parui præiudicii, concurrente possessione † vnius, & patientia alterius, per spatium decem annorum præsumi sollemnitatem interuenisse, & hic est casus *in d. l. qui in aliena, ff. de acquir. heredit. & in l. si cum fideicommissa, §. Aristo. ff. qui & à quibus,* exemplum est in his, quæ principaliter fiunt ad acquisitionem, in quibus licet in consequentiam obligentur, qui patiuntur longo tempore, tamen inspicitur id solum, quod principaliter agitur, Angel. *in consil. 317.* & notant omnes Canonistæ *in c. nosci tur, de his quæ fiunt à prælat. & in c. licet Hely. de simonia & in c. illud, de præsumpt.* vbi agitur de beneficialibus, † in quibus non est verisimile quod toleretur male institutus, & vtrobique non agitur principaliter ad exclusionem alicuius, sed solum fit his præiudicium, quorum consensus requiritur circa concessionem alteri faciendam, nihil autem ipsis aufertur, & ita dicitur agi de rebus leuis præiudicii. 4 5

Sed si tractetur de rebus magni præiudicii, puta de exclusione alterius principaliter, & validitate alienationis in præiudicium domini, tunc secundum

vnam

vnam opinionem, ex temporis diuturnitate non
6 præsumitur † sollemnitas, Bartol. *in quæstione incip. mulier habens magnum patrimonium, col. final. in princip.* quem refert, & sequitur Alex. *in consil. 12. n. 7. vol. 4. & in consil. 218. n. 5. & seq. vol. 6. & in consil. 94. n. 6. vol. 7.* vbi consulit super instrumento venditionis vetustissimo, annis quinquaginta elapsis acto, & concludit, non præsumi sollemnitatem, & post multos alios hanc opinionem sequitur Caccheran. *in decis. Pedemontana 173. col. 1.*

Verior autem, communior, & certior opinio est,
7 vt in rebus † magni præiudicii, concurrente patientia vnius, & possessione alterius, per spatium triginta annorum præsumatur sollemnitas, glossa, Immola, & Barbat. *in c. peruenit, de emptione & vendit.* Felyn. *in d. c. sicut, n. 30. de re iudic. & in d. c. Albericus, in fine, de testib. & in d. c. illud, col. penult. de præsumpt.* Albertus Brunus *in tractatu de sollemnitate, in articulo de probationib. col. 9. in fine.* Balbus *in tractatu de præscript. in 3. parte, quæst. 10. limitatione 2.* Et licet Crauetta *in tractatu de antiquitate tempor. parte 3.* in secundo casu teneat contrarium, videlicet sufficere decem annos, tamen Gabriel. *in d. concl. 36. n. 51. vol. 1.* relatis quamplurimis aliis Doctoribus pro hac opinione, ostendit Crauettam errasse, allegando Doctores pro eius opinione, qui dicunt contra eundem Crauett. & sic ex dictis Gabriel. *in d. num. 51. & num. 52.* apparet hanc esse veriorem, & communiorem opinionem.

Sed hæc omnia non procedunt contra ecclesiam, quia, vt supra docuimus *casu 48.* nulla præscriptio iu-
8 ris † ciuilis currit aduersus ecclesiam siue respectu immobilium, siue etiam mobilium, nisi spatio quadraginta annorum, & ex illis dictis concludo, qualiter concurrente possessione vnius, & patientia ecclesiæ, quadraginta annorum spatio, insistendo in terminis iuris communis, de quibus loquor in hoc casu, posset præsumi dicta sollemnitas.

Et aduerto, quod supradicta opinio vera est, sed non per *d. c. peruenit, de empt. & vendit.* vt volebat Gabriel. *in dicto consilio trigesimo sexto, numer. 49 & sequent. volumine primo*, quia illius dispositio non se fundat so-
9 lum in præscriptione, nam contra dotem, † de qua ibi, non præscribitur, *l. in rebus, C. de iure dot.* & aduertit Abb. *in dict. c. peruenit.* Item præsumptio de iure canonico non procedit cum mala fide, *c. final. de præscript.* & ibi illa mulier emptrix habebat scientiam donationis factæ vxori, quia in textu dicitur vxorem consensisse, propterea textus non se fundat in præscriptione, sed in aliis, puta, quia pretium conuersum erat in vtilitatem vtriusque coniugis, & vterque consenserat, & quatenus etiam summus Pontifex ibi habuisset aliquam considerationem præscriptionis etiam, secundum vnam opinionem, tamen textus non facit contra hanc nostram determinationem, quia non loquitur de præscriptione contra ecclesiam, sed contra priuatum.

Secundus articulus est, cum tractamus de rebus
10 magni † præiudicii, adhuc in terminis iuris communis loquendo, non præcedente possessione vnius, & patientia alterius, tunc nullo modo potest præsumi, sollemnitatem interuenisse, contra aliquem, nisi la-
11 pso spatio † centum annorum, hanc opinionem firmarunt Hostiens. Io. Andr. Immola, & Ancaran. *in d. c. Albericus, de testibus.* Alexand. *in dicto consilio 218 volumine sexto.* Corn. *in consilio 181. numero vigesimo secundo, volum. 2.* & hanc esse communem opinionem testatur Gabriel. *in d. consil. 36. n. 52. vers. & alii multi, quos referre non oportet.*

Tertius articulus est, cum tractamus de sollemni-
tate † iuris nouissimi, videlicet *dictæ extrauagantis; ambitiosæ, de reb. eccles. non alienand.* corrigentis ipsum ius 12
commune, tunc sollemnitas prædicta nullo vnquam tempore potest præsumi: Primo, quia *dicta extrauagans, ambitiosæ.* requirit sollemnitatem veram, & quod in effectu sit vtile ecclesiæ, sed per quamcunque temporis præfinitionem non posset altera esse sollemni-
tas, † quam præsumpta, ideo non sufficit, ita in termi- 13
nis constitutionis regni Neapol. prohibentis alienationem feudorum in regno sine consensu Regis, probat Frecc. *in 2. lib. de subfeudis, quæst. 31. assensus, n. 4.* vbi quod licet de iure communi feudorum prohibita esset alienatio feudi, *c. imperialem, de prohib. alienat. feudi per Feder.* & poterat præscribi, *c. si quis per triginta annos, si de feud. defunct.* & ita sufficiebat consensus domini præsumptus, quia tamen per constitutionem regni fuit correctum ius commune, & ordinatum, vt interuenirent certę sollemnitates, non sufficit interuenire præsumptas & tacitas, sed expressæ & veræ interuenire debent, & ibi late probat Freccia. Item sollemnitas requisita per *dict. extrauagant. ambitiosæ.* est de forma substantiali, quæ respicit iustitiam tituli, ideo ex antiquitate temporis non potest præsumi, ita probat Alex. *in l. qui in aliena ff. de acq. heredit. & in cons. 179. n. 5. & seq vol. 6.* Grammat. *in decis. 79. n. 14.* Crauett. *de antiquit. temp part. 3. n. 22.* post alios, quos refert Albert. Brun. *in tract. de forma & sollemnit. in art. de probat. & præsumpt. formæ, vers. vndecimo est aduertendum.* vbi dicit, formam
& sollemnitatem essentialem † nunquam præsumi, 14
quia sic esset præsumere ipsum factum, non autem sollemnitatem facti. Item de forma censetur illa sollemnitas, quæ ab initio actui non inerat, sed de nouo inducitur, Calcan. *in cons. 24. col. 6. post med.* Immol. *in l. eum qui, circa finem, ff. de acq. hered.* vt quando statutum de nouo inducit certas modificationes, Dec. *in consil. 434. n. 1. & consil. 435. n 7.* Ancaran. *in consil. 242. in fine.*
Sicut etiam † de forma est, quando statutum aliquid 15
disponit præter iuris communis dispositionem, Socin. *in cons. 92. col. 3. vol. 4.* Marsil. *in cons 65 n. 14.* Crauett. *in consil. 182. n. 10.* sed sollemnitas apostolica per *d. extrauag. ambitiosæ.* introducta, est noua, præter dispositionem iuris communis, inest hodie substantialiter ipsi actui alienationis; ergo est de forma. Et in dubio illud
dicitur † de forma, cuius omissio potest afferre graue 16
præiudicium, Ruyn. *in rubrica ff. de noui oper. nuntiation. col. 3. vers. sed quid si dubitetur.* & est de mente Bart. & aliorum, præsertim Aretin. & Ias. *in l. 2. §. prius, col fin. vers. tertio casu, ff de noui oper. nuntiat.* Felyn. *in c. cum dilecta, n. 24. vers. tertium signum, de rescript.* Sed omissio istius sollemnitatis apostolicæ posset afferre magnum præiudicium, quia posset sine ea fieri alienatio rei ecclesiæ in damnum ipsius, non autem in euidentem ecclesiæ vtilitatem, prout decet; ergo est de forma.
Quod autem est de forma, † si omittatur, actus dici 17
tur ipso iure nullus, *l. cum hi, § prætor. ff. de transact. l. in conuentionalibus in fine. ff. de verborum oblgation.* Bartol. *in l nominatim, ff. de condit. & demonstration.* Bald. *in leg. final. C. de suis & legit.* Ias. *in consil. 97. col. 4. vol. 1.* Dec. *in c. de appellationibus, numer. 3. & 4. de appellat. & in consilio 77. in princip.* etiamsi in qualibet minima qualitate omittatur, actus est ipso iure nullus, Alciat. *in libro 5. paradoxor. cap. 16.* Dec. *in consil. 532.* quia forma † consistit 18
in sui integritate, Dec. *in l. hac consultissima, n. 12. C. qui*

testam. fac. poss. & in dubio forma censetur substantia-
lis & essentialis, ideo in dubio ipso iure vitiat, Bald. *in*
l. comparationes, n. 5. C. de fid. instrument. Alex. *in consil. 50.*
n. 5. vol. 5. Dec. *in consil. 10. n. 2. & consil. 455. n. 7.* & latissi-
me per Caccheran. *in decis. 165.* vbi quod non seruata
forma decreti ducalis actus omnino corruit, tanto
19 magis, quando habet clausulam † annullatiuam a-
ctus, prout adest *in d. extrauagant. ambitiosa.* & ideo hęc
forma non posset remitti à partibus, vt probat idem
Caccheran. *in decis. 166. n. 7.* argument. notatorum *in l.*
fin. C. de vendit. rerum ciuil. lib. 12. & ex actu celebrato si-
ne forma, neque ciuilis, neque naturalis obligatio na-
scitur, *l. 1. §. eum qui, ff. de constit. pec. l. 1. §. si quis, ff. de verb.*
obligat. Bartol. *in l. cum quis ius ignorans, col. 3. C. de iuris &*
fact. ignorant. Alciat. *in l. 1. in princip. n. 5. ff. de verb. obligat.*
Alex. *in l. 1. n. 7. ff. de condict. indeb.* & ex defectu tituli, et-
20 iam † qui potest rescindi, non habetur iusta causa
præscriptionis, vt probat Ruyn. *in consil. 170. n. 34. vol. 1.*
per tex. *in l. in causæ, §. interdum, & §. seq. ff. de minoribus.*
21 post alios per eum citatos. Item quia defectus † for-
mæ inducit malam fidem, *l. 1. vbi glossa & Bartol. n. 11. &*
communiter Doct. C. de fide instrum. & iure hasta fiscal. lib.
10. Næuizan. *in consil. 85. n. 14.* & in terminis, quando
forma statutorum non fuit obseruata, Paris. *in consil.*
100. n. 67. & seq. vol. 1. & post plurimos Doctores per
eum citatos, probat Albert. Brunus *in d. tract. de forma*
& sollemnitate, in artic. de potentia & effectu formæ, col. 11.
22 *vers. 7. effectus.* Et contra præscriptionem † etiam cen-
tum annorum obstat defectus malæ fidei, vt de magis
communi opinione testatur Crauetta *de antiquitate*
parte 4. n. 49. quem cum aliis citat, & sequitur Vrsill. *in*
additionibus ad Afflict. super decis. 329. & super decis. 368. in
fine. Quod sic probatur, quia ipse emptor rei ecclesiæ,
propter non seruatam sollemnitatem dicitur esse in
dolo, & mala fide, vt dixi, ideo nulla currit præscri-
ptio dum ipse emptor vixit, *c. final. de præscript. c. possessor,*
de regul. iur. lib. 6. Dec. *in consil. 144. n. 4.* Balbus *in*
tractatu de præscriptionib. in 2. parte 3. partis principalis,
vers. 13. quæro, & in 4. parte princip. in 12. quæst. vers. sed du-
bitatur. loquens in præscriptione rei feudalis, Calcan.
consil. 25. n. 13. cum aliis per Port. *in suis communibus con-*
clus. lib. 3. cap. 44. & cap. 46. Item mala † fides ab initio
23 afficit etiam singularem successorem venientem acces-
sione sui auctoris, vt diffuse probat Paris. *in consil. 29. n.*
24 & seq. & consil. 101. n. 98. & seq. vol. 1. Balbus *in d. tract.*
de præscriptionib. in d. 2. parte 3. partis princip. quæst. 12. col. 2.
per textum *in auth. malæ fidei, C. de præscript. longi temp.*
ergo aut quilibet successor vti vult contractu & ac-
cessione sui auctoris, & inficitur mala fide, vt dixi, aut
vult incipere præscriptionem à se, vel ab altero, &
non potest, quia in antiquissimis, vbi aliquid non po-
test obtineri sine titulo, debet saltem probari fama i-
24 psius † tituli & priuilegii, Mohedanus *decis. 340. circa*
finem. Put. *decis. 365. parte 2.* Cassador. *decis. 2 de probatio-*
nib. Innocent. *in c. veniens, de verborum significat.* Doct. *in*
l. cum aliquis, C. de iure delib. Crauett. *de antiquit. tempor.*
parte 1.

Ex quo infertur, quod licet sit vera opinio, quod
25 res prohibitæ † alienari præscribi possunt, de qua late
per Pinell. *in auth. nisi trecennale, C. de bonis matern. num.*
24. in fine, vsque ad numer. 30. quam intelligo veram in
præscriptione triginta vel quadraginta annorum,
Castrens. *in l. final. §. penultim. C. commun. de legat.* Alex.
in consil. 59. numer. 11. volumin. 3. Corn. *in consil. 404. volu-*
min. 1. Curt. iun. *in authent. res quæ, num. 7. Cod. commun.*
de legat. Ias. *in consil. 57. volumin. 1. & in §. diui, num. 156. de*
legat. 1. Socin. *in consil. 251. vol. 2.* Balbus *de præscription.*
part. 4. quæst. 5. Tamen non possunt † præscribi, quan- 26
do non fuit obseruata forma legis nouæ corrigentis
ius commune, quia deficit titulus, deficit bona fides,
& continuatur in successorem, qui non potest ob-
tinere, nisi probet saltem famam iusti & legitimi pri-
uilegii.

Quartus articulus est, sollemnitas † præsumpta, de 27
qua dixi in primo articulo, sufficit in contractibus fa-
ctis ante *dictam extrauagantem; ambitiosa*, quia regula-
riter leges nouæ disponunt de futuro, & nunquam
trahuntur ad præterita, *l. leges & constitutiones, C. de le-*
gib. l. iubemus, in fine, C. de testam. c. 1. & c. final. de constitut.
& vbique per Doctor. & quod quando nouum ius in-
ducunt, licet conditæ essent ad declarationem iuris
antiqui, tamen in eo, in quo de nouo disponunt, non
trahuntur ad præterita, Alex. *in consil. 7. visis, n. 4. vers.*
tamen dico, vol. 2. Paris. *in additionib. ad Bartol. in d. l. leges*
& constitutiones, & in l. causas, in 1. lect. C. de transact.

Et tanto fortius hæc procedunt, si contractus esset
factus saltem decem annis ante conditam *d. extraua-*
gantem; ambitiosa. quia leges nouæ non trahuntur † ad 28
præterita quæsita per præscriptionem, vt probat Ra-
phael Cumanus *in toto consilio 159. in dubium vertitur.*
Nam cum per spatium decem annorum acquiratur
vtile dominium, vt in locatione ad longum tempus,
dicunt Canonistæ *in c. 1. de rebus ecclesi. non alienand.* Fe-
lyn. *in consil. 25.* Immola *in clem. 1. de rebus ecclesi. non alien.*
& in consil. 68. col. final. Abb. *in c. ex literis, col. final. de iure*
patronat. Rodoan. *in tractatu de rebus ecclesi. non alienand.*
quæst. 6. n. 8. Couar. *in lib. 2. var. resolut cap. 16 n. 2.* hoc do-
minium longo tempore acquisitum non potest intel-
ligi ablatum per legem nouam, quæ non præsumitur
alicui voluisse inferre † præiudicium, ex regula *l. hoc* 29
iure, ff. de aqua quotid & æstiu. & l. 2. §. si quis à Principe. ff.
ne quid in loco publ. c. & Princeps non præsumitur au-
ferre ius tertii. Afflict. *decis. 334. n. 3.* Alciat. *regula 3. præ-*
sumpt. 11. n 3. Marsil. *singular. 483.* Et ad hoc facit, quod
Princeps † etiam de plenitudine potestatis non au- 30
fert ius quæsitum ex contractu, Abb. *in c. veniens, n. 4.*
deuoto. Dec. *in consil. 407. n. 17.* Crauett. *in consil. 241. per*
totum. cum aliis per Gabriel. *in suis communib conclus.*
tit. de iure quæsito non tollend. conclus. 1. n. 6. & seq. Et
quando posset id facere per viam legis. pro bono pu-
blico, tenetur soluere pretium, vel reddere excam-
bium. Crauett. *consil. 208. in Franchesia, col. 1. vers. breui-*
ter. Suarez *allegation. 100.* Næuizan. *in consilio 160. nu-*
mer. 40.

Et quatenus contra ecclesiam particularem præ-
scribatur solo spatio quadraginta annorum, *auth. quas*
actiones, C. de sacros. eccles. c. de quarta, c. illud, de præscript.
Aduertendum est, quod noua constitutio † incipit li- 31
gare à tempore quo fuit publicata, & vsu recepta in a-
liquo loco, & qui se fundat in hoc, debet probare, vt
fuit decisum in Rota, vt per Caputaquens. *decis. 203.*
parte 3. Et licet hæc constitutio propter clausulam, ir-
ritantes, † liget etiam ignorantes, quia inferiores 32
non potuerunt per non vsum tollere legem Princi-
pis, vt per eundem Caputaquens. *decis. 204. parte 3.*
Tamen clausula irritans non potest trahi ad contra-
ctus antea factos, ex quibus quæsitum erat ius, quod
non præsumitur sublatum, vt dixi. Item quia illi con-
tractus præbebant iustum titulum præscribendi, prę-
scriptio autem non impeditur, nisi cum mala fide,
quæ penes ignorantes existere non potest, & ideo
clausula † irritans nunquam potest afficere contra- 33
hentes

bentes quoad pœnam, quæ non debet dari ignorantibus constitutionem, vt fuit resolutum in Rota, vt per Put. *decis. 281. parte 1.* ergo præscriptio bona fide, & iusto titulo inchoata ante conditam *d. extrauag. ambitiosæ.* non potest dici impedita per ipsam à die datæ ipsius, sed à die quo vere fuit vsu recepta in populo, ad effectum constituendi malam fidem in possidente, & interim poterat currere præscriptio. Nisi probetur, quod *dicta extrauagans, ambitiosæ.* fuit vsu recepta antequam compleretur dicta præscriptio quadraginta annorum: & interim præsumo contrarium, propter regulas: *Ne lex noua trahatur ad præterita.* Item: *Ne lex noua faciat alteri præiudicium.*

CASVS XCV.

Testatorem non præiudicare ordini ecclesiastico per conditionem, *si sine liberis decesserit*, quæ non excludit ecclesiasticos, nec monasterium ante professionem, etiam substituto altero filio.

SVMMARIA.

1 Conditio, si decesserit sine liberis, *euanescit, quando institutus vel legatarius religionem ingreditur.*
2 *Idem est, si conditio concepta sit,* si sine filiis legitimis & naturalibus. *& n. 23.*
3 *Conditio, quæ aduersatur vitæ contemplatiuæ, reiicitur.*
4 *Conditio,* si decesserit sine liberis, *pro non scripta habetur, si ingrediens religionem mortuus fuerit infra annum professionis.*
5 *Ingressus religionis fit pure, resoluendus sub conditione, si sibi non placuerit.*
6 §. sed & hoc præsenti, auth. de sanctissim. episcop. *declaratio & n. 22.*
7 Auth. ingressi monasterium. *declaratio.*
8 *Nouitio decedente infra annum professionis, bona acquiruntur monasterio.*
9 Auth. si qua mulier. *declaratio.*
10 *Conditio ex sui natura trahitur retro.*
11 *Conditio trahitur ad suum principium, tanquam si non esset apposita.*
12 *Conditio resolutiua purificatur in primo momento temporis.*
13 *Conditio suspensiua retrotrahitur quoad omnia, præterquam dominium.*
14 *Dominium quando non sit translatum irreuocabiliter.*
15 *Dominium ex defectu modi retro transfertur ad sua principia.*
16 *Dominium bonorum ingressi, statim quæruntur monasterio.*
17 *Nouitius infra annum potest condere testamentum.*
18 *Sed debet ecclesiæ relinquere.*
19 *Conditio,* si sine liberis decesserit, *dicitur defecisse per ingressum monasterii, etiam si alter filius sit substitutus.*
20 *Voluntas testatoris non est attendenda contra expressam dispositionem iuris.*
21 *Monasterium in quibus excludatur per filios.*
24 *Doctor non potest attestari de consuetudine totius orbis.*
25 *Conditio,* si decesserit sine liberis, *reiicitur, etiam si institutus factus fuerit clericus.*

1 QVod ista conditio, † *si decesserit sine liberis*, sub qua conciperetur aliqua vltima voluntas, euanescat, & pro non scripta habeatur, quotiescunque institutus vel legatarius religionem ingressus fuerit, & fauore religionis ipsum monasterium excludat substitutum, textus est *in §. sed & hoc præsenti, in auth. de sanctissim. episcop. & in c. in præsentia, de probat.* & vtrobiq; per Doctores inuestigantes quæ sit vera ratio huius decisionis, & de electione verioris rationis late per Cardinal. Mantic. *in tract. de coniectur. lib. 11. titulo 7. in primis columnis*, quam quæstionem diffusius tractant Berous & Parisius *in d. c. in præsentia*, & Menochius *lib. 4. præsumptione 83.* pro qua faciunt quæ scripsi supra *casu 80. & casu 81.* Idemque esset dicendum, si conditio † concepta fuerit, *si sine filiis legitimis & naturalibus decesserit.* 2
Aut sit concepta, *si decesserit sine liberis ex suo corpore procreatis*, quia isti casus multo magis aduersantur vitæ † contemplatiuæ & professioni religionis, quam si 3
simpliciter conditio concepta esset, & ideo reiiciendam, & pro non scripta haberi, dicit Bartol. *in auth. ingressi, n. 53. C. de sacros. eccles. & in l. si ita quis, §. si cui, de legat. 2* cum aliis per Cardinal. Mantic. *in d. titulo 7. n. 20.* vbi quod hæc est magis communis opinio, fundata melioribus fundamentis, de qua attestatur Couar. *in libr. 1 variar. resolution. capit. 9. numer. 11. versicul. quam opinionem.* & eam tanquam veriorem probat, & sequitur Socin. iun. *in consil. 63. n. 61. vol. 3.* Sed quia circa hunc casum de multis solet dubitari in præiudicium iurisdictionis ecclesiasticæ, ideo reassumo per tres articulos.

Primus articulus est, conditio, † *si decesserit sine liberis*, dicitur defecisse, & pro non scripta habetur, etiam 4
si is, qui ingreditur religionem, mortuus sit infra annum probationis, & sic ante factam professionem tacitam, vel expressam. Quia ius ciuile loquens de ingredientibus religionem, recipit declarationem à iure canonico, quo disponitur, vt ingressus † religionis sit pure factus, resoluendus sub conditione, *si sibi* 5
non placuerit infra annum, pro quo Dec. *in auth. ingressi, n. 4. vers. sed postea.* post Ancaran. *in consil. 69. contra donationem, n. 8. in fine.* allegat *c. super eo, c. significatum, c. statuimus, de regularib. lib. 6.* quæ iura denotant resolutionem. Vnde dicit Dec. quod secundum istam declarationem debent intelligi alii effectus, qui ex ingressu religionis proueniunt; ergo ita debemus intelligere textum *in d. §.* † *sed & hoc præsenti, in auth. de sanctissim. e-* 6
pisc. in vers. tales conditiones inualidas, & pro non scriptis esse, &c. vt statim religionem ingresso habeantur pro non scriptis, & sic primus ipse ingressus pure fiat, resoluendus sub conditione, & si diceremus contrarium, obstarent verba, *pro non scriptis esse*, quæ si intelligerentur sub conditione, haberentur pro scriptis, & contradicerent verbis Imperatoris. Ita etiam intelligenda est *d. auth. ingressi* † *monasterium, ipso ingressu se,* 7
suaque dedicant, &c. ergo de primo ingressu, quia pronomen, *ipso*, est ad oculos demonstratiuum, Bald. *in consil. 304. nobilis vir, vol. 5.* Ia. *in §. diui, in 2. lect. col. penult.* Loaz *n. 498.* Ripa *n. 111. de legat. 1.* Riminald. iun. *consil. 509. n. 32.* Menoch. *consil. 82. n. 158.* & sic de primo ingressu, non autem de eo, qui fit post professionem, qui demonstrari non potest ab initio.

Ex quo infertur, quod si intra annum professionis iste † nouitius decesserit, eius bona acquiruntur mo- 8
nasterio, excluso substituto, vel venientibus ab intestato, & hanc opinionem firmarunt grauiores & antiquiores viri, Iacob. Rauenn. Petrus de Bellapert. Raynerius de Forliu. *in d. auth. ingressi. & ibi Cyn. in 2. quæst.* Bartol. *in auth. si qua mulier, in fine, C. de sacros. eccles.* Dec. *in d. auth. ingressi, nu. 4.* Ancaran. *in dict. consil. 69. & in c. cum causam, de elect. & in c. 2. in 5. notab. de testament.*

ment. Barbatia *in clem.1.verſ.& ex iſtis, de elect.* Antonius
de Butr. *in c. in præſentia, n... verſ.quæro an ſi monachus, de
probationib.& ibi etiam Dec.* Collectar. *in c.quanto, col.fi-
nal.verſ.ſed quid ſi monachus, de offic.ordinar.* Et pro hac
9 opinione eſt tex. *in d.auth.* † *ſi qua mulier, in verſ. mona-
ſterium intrauerit, monaſterio quod intrauit, res eius compe-
tere, &c.* Fit igitur pure ingreſſus, quia ſtatim quæri-
tur, & hic eſt effectus puræ diſpoſitionis ex doctrina
gloſſæ *in l.2.ff.de in diem addict.*

Ergo quando moritur in religione infra annum,
illa conditio habetur pro non appoſita, quia conditio
10 ex † ſui natura trahitur retro, Bolognet. *in l.ſi is qui pro
emptore, n.305.ff de vſucap.* Vnde ſi principium fuit pu-
rum, conditio ſubintellecta, *ſi ſibi placuerit infra an-
num*, euaneſcit, dum moritur in monaſterio, quia di-
11 citur ſibi placere. Et quod trahatur † ad ſuum princi-
pium, tanquam ſi non eſſet appoſita, firmant Angel.
in l.fin. §.1.& ibi late Alex. ff.de vulgar.& pupill. Dec. *in l.ſi
pecuniam, in 2.notab.ff.ſi cert.pet.* Tiraquell. *de retract.
conſanguinit.§.1.gloſſ.2.n.27.* Roland. *de lucro dot quæſt.51.
n.4.verſ.quarto confirmatur, & ibid.n.10.* dum conſiderat
12 in primo momento † temporis purificari iſtam con-
ditionem reſolutiuam. Et licet Bartol. *in l.ſi is qui pro
emptore, n.47.ff.de vſucap.* dicat, conditionem retrotra-
13 hi † quoad omnia, præterquam quoad dominium,
Iaſ. *n.312.* Pariſ. *in conſil.11.n.31.vol.1.* Tiraquell. *in d.l.ſi
vnquam, ver.reuertatur, n....* Tamen Bartol. loquitur in
conditione ſuſpenſiua, ſed nos ſumus in reſolutiua. I-
tem eius dicta procedunt, quando dominium eſſet
14 translatum irreuocabiliter, ſed quando † dominium
poſſet annullari per conditionem reſolutiuam, tunc
non dicitur translatum irreuocabiliter, ſed ſuſpenſi-
15 ue, ita quod ex defectu † modi illud dominium retro
transferatur ad ſua principia attractiua, Bald. *in l.3.C.
de pact.inter empt.& vend. & in l.ea lege, n.13 C.de condict.
ob cauſ.* & declarat Franciſc. de Ponte *in conſil. 81.n.39.*
Gabriel. *in conſil.48.n.2.vol.1.* vbi quod dominium ſta-
tim retro transfertur, & *in conſil. 66. eod.vol.* probat
hanc eſſe æquiorem, & magis communem opinio-
nem, Roland. *in conſil.62.vol.2.* qui etiam atteſtatur de
communi. Quare ſi bona ingreſſi, ſtatim ac intrat
monaſterium, illi quæruntur, *d.auth ſi qua mulier, in
princip.* & hoc per canones intelligitur cum conditio-
ne, *ſi ſibi placuerit infra annum*, iſta conditio dicitur re-
ſolutiua; ergo præſupponitur dominium bonorum
16 ingreſſi † eſſe quæſitũ monaſterio, & ſic cum ibi mo-
ritur abſque alia diſpoſitione, excludi ſubſtitutum,
atque venientes ab inteſtato. Et licet aliqui velint,
quando dominium transfertur pure, cum conditio-
ne reſolutiua, tunc non dici vere dominium, ſed ius
dominii, vt gloſſa *in conſtitutione regni Neapolitani, quæ
incipit, ſi donatio, fol.210.col.2.n.30.* quia ius dominii de
facili redit ad ſua principia ſine traditione, tamen hoc
non procedit in eccleſia, in qua dominium vere
transfertur, etiam ſine traditione, *l.fin.C.de ſacroſanct.
eccleſ.*

Neque obſtant contra hanc opinionem Docto-
res citati per Tiraquellum *in tractatu de retract. lignag.
§.1.gloſſ.8.numer.36.* quos dicit tenere contrarium: ſi-
quidem Ancaran. quem citat, pro ſibi contrario *in c.
beneficium, numer.3. verſicul. iſta faciunt ad quæſtionem, de
regularib.lib.6.* quando conſuluit *in dict. conſilio 69.* mu-
tauit opinionem, vt ibi ipſe dicit, & refert à ſe ſcripta
in d.c.beneficium. Item Franch. quem allegat *in d.c.bene-
ficium.columnn.3.verſicul.& pro declaratione materiæ* nihil
certi firmat, ſed confuſe in hoc articulo citat Docto-
res pro vtraque parte, ad quos ſe remittit. Item Abbas
in dict. c. in præſentia, numero ſexageſimo octauo, non fir-
mat contrarium, vt Tiraquell. allegat, ſed cum diſtin-
ctione loquitur, concludens, quod vbi bona nec ta-
cite nec expreſſe tranſiuerint ad monaſterium, tunc
ipſe ingreſſus habet facultatem teſtandi, & hanc opi-
nionem ſequitur ſumma Angelica *in ver. Nouitius, §.11.*
& de hoc mox dicam. Item Barbat. in additionibus
ad Abbatem, quem Tiraquellus allegat, nihil certi
firmat, ſed more ſcribentium apoſtillas citat Docto-
res pro vtraque parte, & quando ipſe ſcripſit ex pro-
poſito, tenuit opinionem veram, pro qua ipſum alle-
gauimus. Item Fulgoſius, quem ſequitur Iaſ. *in auth ſi
qua mulier, num. 58. & ſeq. Cod. de ſacroſan.eccleſ.* tenent
contrarium, moti, quia iſte non eſt vere religio-
ſus, antequam profiteatur. Non igitur ex numero
Doctorum poteſt impugnari ſupradicta vera opi-
nio, ad fauorem religionis, procedens ex veris ter-
minis.

Neque obſtat ratio Abbatis, quod nouitius † in- 17
fra annum poteſt condere teſtamentum, quia vtrum-
que ſtare poteſt, cum dominium non ſit translatum
irreuocabiliter, ſicut in donatione cauſa mortis, quæ
morte confirmatur; ergo ſi non teſtatur, ipſe non re-
uocat, & ſic morte confirmatur. Imo ſi teſtatur, † de- 18
bet eccleſiæ relinquere *d.auth.ſi qua mulier* ergo eccle-
ſiæ erat quæſitum ius ſuper eo, & quando diſponeret,
deberet adhibere ſollemnitatem, de qua per ſacro-
ſanct. Concil. Tridentin. *ſeſſ.25.cap.16.* non facit; ergo
morte eſt confirmatum dominium. Nec obſtat ratio
Iaſonis, quod non ſit religioſus, quia ratio præſuppo-
nit acquiri monaſterio à tempore quo religionem
profeſſus eſt, ſed nos declarauimus nuper, acquiri à
tempore primi ingreſſus.

Secundus articulus eſt, conditio, † *ſi deceſſerit ſine* 19
liberis, dicitur defeciſſe ſi inſtitutus ingrediatur reli-
gionem, etiam ſi alter filius teſtatoris ſit ſubſtitutus.
Quia teſtator non poteſt expreſſe monaſterium, vel
eccleſiam ab hereditate excludere, ſi heres [illegible]
monaſterium ingreſſus fuerit, vt probaui [illegible]
octuageſimo; ergo non eſt præſumendum talem [illegible]
teſtatoris voluntatem, vt potius voluiſſet exc[illegible]
monaſterium, & admitti ſubſtitutum, vt prob[illegible]
Cardinal. Mantic. *in dicto libro 11. titulo ſeptimo, nu[illegible]
decimo tertio.* & Menoch *libr.4 præſumption 83.* In [illegible]
caſu noſtro non attenditur voluntas teſtatoris, quia
conditio iſta reiicitur tanquam turpis, & pro non
ſcripta habetur, *dict.§.ſed & hoc præſenti.* & hoc fit con-
tra voluntatem teſtatoris. Et quando † ius diſponit 20
contra voluntatem teſtatoris, non eſſe attendendam
illius voluntatem, probant Dyn. & Bartol. *in leg. ſi ita
quis.§.1 de legat.2.* Cyn. Ray. Bartol. & Angel. *in auth.ni-
ſi rogati, Cod.ad Trebellian.* Caſtrenſ. & Immol. *in leg. fi-
deicommiſſum, ff. de condit. & demonſtrat.* per quam ra-
tionem Ruynus *in conſilio centeſimo quinquageſimo ter-
tio, in fine, volumin.3.* concludit in his terminis, mona-
ſterium excludere etiam filium ſubſtitutum. Nec eſt
vera ratio, qua mouentur Cardinal. Mantic. & Me-
noch. in locis citatis, leges & canones permittere fie-
ri interpretationem pro filiis contra † monaſterium, 21
quia, vt optime, & diffuſe reſpondet Dec. *in conſilio
426.* hoc procedit ſolum reſpectu legitimæ, ſed quan-
do filio relicta eſt legitima, tunc de iure magis fauen-
dum eſt eccleſiæ, & religioni, quam filiis, pro quo
multa Decius ibi congerit, & concludit, monaſte-
rium excludere etiam filium ſubſtitutum: tanto ma-
gis

22 gis quia dispositio *d.§.* † *sed & hoc præsenti.* generalis est ad fauorem religionis; ergo comprehendit omnem casum, nec potest dari casus, qui religione maiorem contineat fauorem. Item excipit solum casum, quando est substituta pia causa; ergo confirmat in cæteris, & ita latissime concludit ibi Dec. Et pro hac opinione facit altera magis communis, & verior, de qua dixi
23 in principio, quod monasterium † excludit substitutum, etiam si conditio concepta fuerit, *si sine liberis legitimis & naturalibus institutus decesserit*, prout etiam diffuse probat Alex. *in consilio 121. volumin. 2. & in consil. 35. volumin. 3.* quam opinionem magis communem esse in puncto iuris veriorem, attestatur Gratus *in consilio 111. numer. 56. volumin. 2.* licet dicat, contrariam esse vsu receptam, & debere præferri. Sed hæc ratio
24 vsus est facti, & non potest Doctor † attestari de consuetudine totius orbis; & si quis esset vsus particularis alicuius loci, vel etiam vniuersalis, non posset præiudicium afferre religioni, vt dixi supra *casu octuagesimo primo.*

25 Tertius articulus est, hic fauor religionis † procedit, etiam si institutus sub hac conditione factus fuerit clericus secularis, & simpliciter sacerdos, hunc articulum late probat Felyn. *in d. c. in præsentia, n. 56. de probat.* quia non potest reddi ratio cur non idem fauor, de quo *in d. §. sed & hoc præsenti.* qui debetur vitæ monachali, non debeatur etiam clericali, quando ipsa vita clericalis futura sit perpetua, & probant etiam Ruyn. *in d. consil. 153. n. 1. & seq. vol. 3.* & Dec. *in consil. 259. n. 5. & seq.* cum aliis per Cardinal. Mantic. *in d. tit. 7. col. finali.*

CASVS XCVI.

Quando vniuersitas grauatur per numerum foculariorum, vigore statuti de damno dato, an clerici, qui non comprehenduntur, computandi sint in numero ipsorum.

SVMMARIA.

1 *Statutum, quod vniuersitates teneantur de incendiis & damnis datis, est validum.*
2 *Vniuersitas quando teneatur soluere pœnam, vigore statuti.*
3 *Clerici sunt ciues vniuersitatis, in qua habent beneficium.*
4 *Faciunt numerum foculariorum ciuitatis vel villæ.*
5 *Clerici, qui non soluunt pœnam, an sint causa, vt cæteri soluant maiorem pœnam.*
6 *Statuentes de vniuersitatibus soluentibus pœnam non potuerunt intelligere de clericis.*
7 *Clerici nunquam possunt facere partem vel numerum in damnum aliorum.*
8 *Statuta, quod vniuersitates teneantur ad emendam damni, intelliguntur in subsidium.*
9 *Statutum de emenda damni dati, intelligitur de præsentibus & habilibus.*
10 *Pœna applicanda fisco iuxta numerum foculariorum, non intelligitur de clericis.*
11 *Exemptione facta alicui particulari ex priuilegio, non augetur onus aliis.*
12 *Ciuis, qui damnum passus est, tenetur contribuere, quando vniuersitas tenetur de damno dato.*

POena suos debet tenere auctores, *l. sancimus, C. de pœnis, §. quoniam, in auth. vt null. iudic.* vbi Angel. dicit, de iure communi villam non teneri emendare damnum per alium illatum. Sed ad excitandum communitates, vt curent, ne in loco versentur homines malæ conditionis, vtque incitent vniuersitates ad custodiam & diligentiam, in multis locis condita sunt statuta, quod vniuersitates † teneantur de incendiis 1
& damnis datis, super quo statuto consuluit Alba *in consil. 275. & consil. seq.* Roman. *in consil. 7. visis necessariis.* Calcaneus super statuto Brixiæ *in consil. 61. incip. ventura.* & in regno Neapol. adsunt plures constitutiones, & Capitula regni contra communitates, super prouisione prædictorum damnorum. Solent autem prædicta statuta condi sub comminatione pœnæ † sol- 2
uendæ per vniuersitatem secundum numerum foculariorum, verbi gratia, à mille focularis supra soluatur pœna fisco, scutorum centum, à quingentis vsque ad mille soluatur pœna scutorum quinquaginta, vltra solutionem damni dati, prout disponit *Capitulum regni, quod incip.t, clandestinis maleficiis.* & dicta statuta pœnalia non includunt clericos, vt pluries conclusimus in præcedentibus casibus. Sed quia clerici † sunt 3
ciues illius vniuersitatis, in qua nati sunt, vel beneficium habent, Bartol. *in l. 1. n. 11. ff. ad municipal. & in l. ciues, C. de incolis lib. 10.* & ideo faciunt numerum † focu- 4
lariorum ciuitatis, vel villæ: ideo dubito, an ipsi, qui non soluunt, † sint causa, vt cæteri soluant maiorem 5
pœnam, verbi gratia, sunt mille focularia, inter quæ sunt centum clericorum, vtrum debeat solui pœna centum, vel quinquaginta, & ita centum focularia qui non soluunt, faciant, vt reliqui soluant integraliter pro numero mille.

Negatiue respondendum est, & ita in terminis respondet Bartholomæus de Capua, super *d. capit. clandestinis, n. 5.* quia numerus foculariorum intelligitur de soluentibus, † & subditis iurisdictioni laicorum, 6
sed clerici nec soluunt, nec subsunt dictæ iurisdictioni; ergo de eis non potuerunt intelligere statuentes laici, quia ex impotentia arguimus noluntatem. Et certe ista opinio est satis æqua, quia cum clerici nullo modo comprehendantur sub statutis laicorum, etiam respectu bonorum patrimonialium, & sint immunes à quibuscunque oneribus, respectu ipsorum habendi sunt pro mortuis, & ita nunquam † possunt 7
facere partem neque numerum in damnum aliorum. Sicut dicimus de filio ingrediente religionem fratrum minorum, non capacem bonorum, qui in computatione legitimæ filiorum nec facit partem, nec facit numerum, Bald. *in l. vnic. in princip. n. 11. C. de caduc. toll.* Alex. *in l. plane, §. si duobus, n. 7. de legat. 1.* qui attestatur esse communem opinionem, Aretin. *ibi col. 8. in fine, versicul. & quia.* Immola *columm. 2 circa finem.* Crotus *in leg. re coniunctis, numer. 130. de legatis 3.* Idem Alexand. *in leg. si pater filium, numer. 143. ff. de inofficiof. testament.* Fabian. *in authentic. nouissima, Cod. de inofficios. testament. num. 21.*

Ex quo infertur, quod statuta † Mediolani, Papiæ, 8
Florentiæ, & similia disponentia, teneri communitates ad emendam damni, quod intelligunt in subsidium, Alberic. *de statutis parte 2. quæst. 84.* Hippolyt. Bonacoss. *in quæstionibus criminalibus, rubric. de damno & incendio.* non comprehendunt de iure communi minores, mulieres, clericos, senes, infirmos, absentes, Alberic. vbi supra *quæst. 68.* Bald. *in rubric. C. qui accus. non poss. num. 15.* Plotus *in l. si quando, numer. 863. versicul. quinquagesimo sexto. C. vnde vi.* Roman. *in d. consil. 7. num. 1. & numer. 9.* Et ideo aut quærimus de emenda † dam- 9
ni dati, & dico quod eorum bona non possunt grauari, sed omne damnum debet emendari, & solui per

alios de communitate, habiles, & præsentes tempore delicti, & maleficii, atque obligatos ad custodiam, & capturam, Innoc. *in c. graui, de sent. excomm.* Afflict. *in constitutione regni incip. generalia iura, n. 3.* Alberic. *de statutis in 2. parte quæst. 71.* Thobias Nonius *in consil. 46.* & ideo augeri debet onus aliis non exemptis, sed comprehensis à statuto, Petrus de Vbaldis *in tractatu de*
10 *collectis, n. 31.* Aut quærimus de pœna † applicanda fisco propter dictum damnum datum, ex numero focu lariorum, & dico ex eadem ratione, quod non faciunt numerum in computatione ipsorum, ex quo statuta huiusmodi intelligi debent de obligatis ad solutionem onerum, prout in simili, quando exemptio
11 est † facta alicui particulari ex priuilegio, non augetur onus aliis, sed priuilegium vertitur in damnum concedentis. Bellon. *in consil. 28.* & late per Nicolaum Festas. *in tract. de collectis, cap. 2. n. 67. & seq.* multo magis in priuilegiatis de iure communi. Credo tamen quod in vtroque articulo comprehendatur is, qui damnum
12 passus † est, nam secundum veram opinionem tenetur contribuere partem suam pro modo facultatum suarum, *l. 2. §. cum in eadem naue, ff. ad l. Rhod. de iact.* Bald. *in l. ab omnibus, § si Titio, de legat. 1.* Alberic. *de statutis in 2. parte, quæst. 67. vers. item quæritur.* quicquid in contrarium consuluerit Bertrand. *in consil. 227. numer. 8. parte prima.*

CASVS XCVII.

Si Comes creatus fuerit Episcopus, non amittit castrum, quod obtinuerat vigore primogenituræ.

SVMMARIA.

1 *Consuetudo præferens primogenitum secundogenito, dicitur iniicere vinculum ante clericatum.*
2 *Comes qui successit ad feudum vigore primogenituræ, factus Episcopus non amittit castrum.*
3 *Feudum an perdatur feudatario facto clerico.*
4 *Iura feudorum prohibentia ecclesiasticos succedere in feudis, non comprehendunt Cardinales.*
5 *Cardinales posse succedere ad feudum, contra Ruynum.*
6 *Episcopi non comprehenduntur sub generali dispositione.*
7 *Seruitium militare, quando possit fieri per substitutum.*
8 *Comes origine, factus Episcopus, non perdit Comitatum.*

1 CONsuetudo † præferens primogenitum secundogenito, dicitur iniicere vinculum antequam quis fiat clericus, vt supra *casu 22.* satis superque probatum est, & ideo clericatus superueniens non potest auferre ius successionis ad feudum, ex cuius casus resolutione apparere potest resolutio alterius. Quid si
2 Comes, † qui iam successit ad feudum vigore primogenituræ, factus fuerit Episcopus, an castrum amittat, super quo consuluit Cephalus *in toto consil. 1.* Nam si clericus primogenitus potest acquirere feudum, ergo multo magis retinere, & hæc est vera ratio consulendi super hoc casu. Neque obstant quæ communiter per scribentes allegantur, quod feudum per-
3 ditur, † statim facto clerico, *c. qui clericus, si de feud. defunct. c. 1. an mutus vel alias imperfectus, c. 1. de vasall qui arma bellica depos. c. 1. in fine, de feud. fœm.* cum aliis per Cephal. *in d. consil. 1. n. 1.* allegatis. Quia ad ista iura dedimus veram responsionem & intelligentiam in *d. casu 22.* ibi consule, ne bis repetamus. Addo considerationem Iasonis *in consil. 117. n. 2. vers. tertio principaliter, vol.*
4 *4.* vbi quod iura † feudorum prohibentia clericos & religiosos succedere in feudis, non procedunt in Cardinalibus propter eorum excellentiam, & ideò non veniunt in generalitate dispositionis. Ex quo infertur non bene consulere Ruynum *in consil. 42. vol. 1. n. 9.* vbi concludit, Cardinales † non succedere posse 5
ad feudum. Nam & possunt militare seruitium per substitutum præstare, vt dixi, sicut cæteri clerici, & non comprehenduntur sub generali dispositione propter eorum excellentiam, propter quam rationem, neque comprehendi Episcopum † sub genera- 6
litate dispositionis, & de excellentia dignitatis episcopalis multa scribit Cephal. *in d. consil. 1. col. penult. per multos numeros.* Et tanto magis hæc procedunt, si concessio feudi facta fuerit pro se, atque filiis, & descendentibus, quo casu cum non censeatur electa industria personæ, quæ seruitium † militare præstare de- 7
bet, ideo poterit per substitutum fieri, Felyn. *in c. in præsentia, n. 83. de probationib.* Ias. *in d. consil. 117. col. 4. vers. quarto principaliter moueor.* cum aliis per Cephal. *in d. consil. 1. n. 32.* Denique ad resolutionem ipsius casus videndus Baldus *in c. inter dilectos, de fide instrument.* vbi *col. 2. in fine* dicit, quod Comes † origine, factus Episcopus, non desinit esse Comes, nec perdit Comitatum, etiam si habebat in feudum ab Imperatore, quia licet sit factus miles Dei, non tamen desinit esse miles seculi, & ad hoc proprie est textus *in d. c. inter dilectos.* 8

CASVS XCVIII.

Statutum, quod si locator vel conductor noluerit continuare reconductionem, teneatur alteri denuntiare per duos menses ante finem temporis contractus, non comprehendit ecclesiasticos, neque successores in prælatura.

SVMMARIA.

1 *Consuetudo Neapolis, quod locator vel conductor nolentes continuare contractum, teneantur denuntiare alteri, non habet locum in inquilino rerum vrbanarum.*
2 *Statuta de denuntiando, quod non intendunt stare locationi vel conductioni, non comprehendunt ecclesiasticos.*
3 *Statutum, quod conductores apothecarum non possint expelli, soluendo pensionem, non comprehendunt apothecas ecclesiasticorum.*
4 *Statutum auferens beneficium iuris communis est magis contra libertatem ecclesiæ, quam si auferat clericis beneficium priuilegii.*
5 *Statuto impediente locationes, clerici dicuntur fieri timidiores.*
6 *Statuta loquentia in personam non comprehendunt ecclesiasticos.*
7 *Conductor antiquus an possit expelli, si velit tantum soluere, quantum offert nouus.*
8 *Prælatus successor non tenetur stare locationi per prædecessorem.*
9 *Prælatus in vita dicitur vsufructuarius, & in morte vsuarius.*
10 *Prælatus successor facit omnes fructus suos, etiam à solo non separatos.*
11 *Fructus spectant ad emptorem prædii seminati.*
12 *Colonus partiarius habet actionem personalem contra locatorem, quando expellitur.*
13 *Hypotheca posteriorum creditorum resoluitur, facta venditione sub hasta.*
14 *Colonus expulsus per Prælatum nouum habet actionem contra heredes Prælati mortui.*

Lici-

Licitum est vnicuique de iure communi, locatione
finita, bona sua alteri locare, *l. si cui, C. de locat.* sed
propter aliquas causas solent statuta corrigere ius
commune, vt propter causam culturæ agrorum, ad-
est *consuetudo Neapol. incip. sed & si fundum, sub tit. de lo-*
1 *cato. & conducto*, vbi quod si conceditur † fundus ad
pensionem, debet dominus de mense Maii denuntia-
re vel prohibere, quod non vult pro sequenti anno
dimittere dictum fundum, sic etiam disponitur de
colono, qui de eodẽ mense debet denuntiare domino
quam consuetudinẽ non habere locum in inquilino
rerum vrbanarum, Afflict. facit *decis. 238. & decis. 365.*
& vtrobique late scribit Vrsillus. Huiusmodi autem
2 statuta † non comprehendere Ecclesiasticos, nec eo-
rum bona, scribunt Alexand. *in consil. 17. viso instrumen-*
to, versic. nec obstat, vol. 4. Ancharan. *in consil. 25.* Abb. *in*
consil. 84. part. 1. Barbat. *in consil. 13. vol. 1.* Crot. *in repetit.*
l. filiusfamilias, § diui, num. 34. versic. tertio elicitur, de le-
gat. 1. & ibi Ferdinand. num. 159. Ancaran. *in cap. 1. de con-*
stitut. versic. quæro etiam de quæstione, vbi loquitur in sta-
3 tuto † Senensi, disponente, quod conductores apo-
thecarum non possint expelli soluendo pensionem,
& probat non comprehendere apothecas clerico-
rum, vel Ecclesiarum, & ad hoc probandum multa
congerit Rochus *in tract. de consuetud. sect. 8. num. 55.*
Et ratio potest dari, quia magis sunt contra Eccle-
4 siasticam libertatem, quæ tollunt beneficium † iuris
communis, quam quæ auferunt competentia per pri-
uilegium, vt docet Dec. *in c. Ecclesia sanctæ Mariæ, nu. 3.*
post Anton. de Butr. de constitut. Galiaula *in repetit. l. cen-*
turio, num. 157. ff. de vulgar. & pupill. dicit, quod si ea sunt
contra Ecclesiasticam libertatem, quæ tollunt priui-
legium, multo magis, quæ sunt contra ius commune,
respicientia fauorem Ecclesiarum, & post plurimos
Dd. quos allegat, probat idem Calcan. *in consil. 7. nu. 16.*
Alba *in consil. 8. num 7.* Rochus *in d. tract. de consuetudi-*
ne, sect. 5. n. 20. & seq. Clar. *in § fin quæst. 77. num. 28.* & per
huiusmodi statuta clerici prohiberentur locare quan-
5 do, & cui vellent, imo efficerentur † timidiores ad fa-
ciendum id, quod cessante statuto, & iure communi
inspecto facerent libere, ita Bart. & Angel. *in l. 1. §. quæ*
onerandæ, ff. quarum rerum actio non detur, Bald & Angel.
in l. 1. ff. de in ius voc. Abb. & Ancaran. *in d. c. Ecclesia san-*
ctæ Mariæ, quos ibi sequitur Felyn. *num. 42. versic. secun-*
do fuit, & num. 69. & ibi Dec. num. 4. Opizo *in d. § diui,*
num. 90. Alba *in d. consil 8. num. 3.* tanto magis, quia hu-
6 iusmodi statuta diriguntur † in personam, & ideo non
possunt comprehendere Ecclesiasticos, de quibus in
specie disponere non poterant, vt sæpius diximus
supra.
7 Nec obstat, quod de iure communi † conductor
antiquus non potest expelli, si vult tantum soluere,
quantum offert nouus, Calcan. *consil. 8. num. 36.* Cotta
in memor. ver. locator primus. Boer. late *decis. 107.* per text.
in c. ad aures, & ibi Anton. de Butr. de empt. & vendit. & hoc
saltem procedit de æquitate, per text. *in l. 1. § permitti-*
tur, ff. de aqua quotidiana & æstiua, de cuius intellectu
Gozadin. *in consil. 39. prima facie, num. 18. & consil. 71. in*
causa, num 3 & consil. 86. videtur prima facie, num. 23. &
quod nõ possit vetus inquilinus expelli, quando tan-
tundem vult soluere, Grammat. *in consil. 4. num. 2. in*
ciuil. & vide Afflict. *in d decis 238.* quia quando hæc o-
pinio esset vera, procedit tantum in rusticis, non au-
tem in vrbanis, Alexand. *in consil. 80. v. sis oportune, circa*
fin. num. 18. vol. 1. Mantua *consil. 48* Item procedit, quan-
do dominus nullam habet iustam causam expellendi
antiquum, tunc ex æquitate pro eodem pretio esset
præferendus antiquus, Alexand. *in consil. 129. puto quod*
de iure, vol. 2. Ias. *in auth. qui rem, C. de sacros. Eccles.* Curr.
Sen. *in consil. 66. sapienter, col. 18. versic. capio nunc aliam du-*
bitationem, sed statuta generaliter disponunt; ergo in
casu quem corrigunt essent contra libertatem Eccle-
siæ, & quando disponerent illud idem quod ius com-
mune, ex defectu potestatis Ecclesiasticos compre-
hendere non possunt, *d. c. Ecclesia sanctæ Mariæ, & c. fin.*
de rebus Eccles. non alienand.
Secundus articulus est in præsenti casu, † Prælatus 8
successor non tenetur stare locationi factæ per præ-
decessorem de re Ecclesiæ, gloss. & Innocent. *in c. fin.*
ne Prælati vices suas, probatur *in cap. 2. de precar.* notant
Dd. *in l emptorem, C. de locat. & in l. si filiofamilias, §. si vir*
in quinquennium, ff sol. matrimon. vbi late Alexand. post
Immol. Angel. *in cons 245. quia omne datum optimum*, &
late per Albam, qui plurimos ad hoc refert *in cons. 134.*
vol. 1. & ratio est, quia Prælatus † dicitur in vita vsu- 9
fructuarius, & in morte vsurarius, Ias. *in consil. 75. vol. 3.*
Dd. *in c. cæterum, de donation. per illum text.* Hostiens. *in*
c. fin. de pecul. cleric. Abb. *in c. cum esses, num. 23. de testam.*
Rota *decis. 41. num. 2 de probat. in antiq.* & ideo non po-
test præiudicium inferre successori, quia morte fini-
tur vsusfructus, *§. finitur, Instit. de vsufruct.* & Prælatus
successor non dependet à prędefuncto, vt facit heres,
Crot. *in consil. 19. num. 7. & seq. vol. 1.* Probus *in addit. ad*
Ioan. Monach in c. nemo, nu. 25 de elect. Calcan. *in consil 28.*
nu. 16 late Abb. *in c quia V. num. 8. & seq. de iudic.* sed suc-
cedit Ecclesiæ, seu nomine Ecclesiæ, vt notat Abb. *in*
c. quoniam, col. 4. in fin de offic. delegat. Et hodie est dispo-
situm per Concilium Trident. *sess. 25. c. 11.* vbi sunt pro-
hibitæ locationes in præiudicium successorum in be-
neficiis, etiam locationes ad longum tempus; ergo
statutum, in casu de quo loquimur, non posset corri-
gere, & præiudicare Prælatis successoribus, propter
easdem rationes supradictas.
Quo casu Prælatus † successor facit omnes fructus 10
suos à solo nõ separatos, etiamsi colonus conduxisset
ad partem fructuũ, & ipse de sua pecunia seminasset,
sicut dicimus de emptore † prædii iam seminati, quod 11
ad ipsum spectat, *l. fin §. fructus, ff. quæ in fraudem credit.*
l. Iulianus, §. si fructus, ff. de action. empt. præsertim cum
fructus pendentes sint pars fundi, *l. fructus pendentes,*
ff. de rei vendic. Roman. *in consil. 10. & consil. 309.* & ibi la-
te Mandos. *in addit.* Et sicut dicimus, quod † colono 12
partiario datur solum actio personalis contra suum
locatorem, Alexand. *in consil. 28. num. 2. vol 1. & consil. 15.*
num. 3. vol 2 Cuman. *in consil 20.* Ias. & alii *in l. diuortio, ff.*
sol. matrim. Alexan. *in d. l si filiusfamilias, §. fin. nu. 17. ff. sol.*
matr. Aretin. *in consil. 159. nu. 14.* Corn. *in consil. 150. vol. 4.*
Dec. *in consil. 543. n. 20* Grat. *respons. 18. n. 8. vol. 1.* Hippol.
Marsil. *sing. 321.* Negusan. *de pignorib. in 2. memb. 2 part.*
not. 6. & est casus decisus per Franch. *decis. 334.* & po-
test confirmari per *l. 1. C. si antiquior creditor*, vbi facta
venditione sub hasta, vrgentibus anterioribus, resol-
uitur hypotheca † posteriorum habentium ius in re; 13
ergo multo magis ius coloni, non habentis ius in re,
& hæc mihi videtur veritas, quicquid in contrarium
dixerit Caccheran. *decis. 82.* contra quem semper vidi
practicari dictam primam opinionem. Ita in hoc arti-
culo dicimus, quod colono † dabitur actio persona- 14
lis contra heredes Prælati mortui, vt in his terminis
dicunt Hieronym. Gigas *in tract. de pensionib. quæst. 88.*
Marcus Mantua *singul. 596. inquilinus*, Ruyn. *consil. 60.*
num. 1. vol. 1. & consil. 90. vol. 5. Laurent. de Pinu *in con-*

fil. 101. quicquid in contrarium dixerit Borgnin. Caualcan. *in decis. 44. num. 23. & seq.*

CASVS XCIX.

Statuta laicorum confirmata per Summum Pontificem, quando sint seruanda inter Ecclesiasticos.

SVMMARIA.

1 *Statuta laicorum confirmata per Papam sunt seruanda inter Ecclesiasticos.*
2 *Statuta omnia generaliter confirmata per Papam, non dicuntur Papalia.*
3 *Statuta possunt reuocari per eundem populum, secus post confirmationem Papæ.*
4 *Actus confirmatus à Papa ex certa scientia, dicitur actus sedis Apostolicæ.*
5 *Confirmatio statutorum, etiam de plenitudine potestatis non valet, per obreptionem, & subreptionem facta.*
6 *Papa generaliter confirmans statuta, non censetur confirmare, quæ sunt contra libertatem Ecclesiæ.*
7 *Confirmatio priuilegiorum, non prodest priuilegio iniusto.*
8 *Statuta laicorum generaliter confirmata per Papam non sunt seruanda in præiudicium Ecclesiæ.*

1 AN statuta † laicorum confirmata per Summum Pontificem seruanda sint inter Ecclesiasticos, Canonistæ tenent affirmatiuam, *in c. ad nostram, de probat.* Abb. & Felyn. *in c. Ecclesia sancta Maria, de constitut.* quia confirmatio emanans ab eo qui non dedit, habet vim simplicis dationis, Bald. *in l. si donatio, C. de donat.* Iaf. *in l. more, num. 36. ff. de iurisdict. om. iudic.* Gabriel. *in consil. 129. num. 19. vol. 1.* Sed vt hic casus certius intelligatur, multipliciter declaro.

2 Primus articulus est: statuta † omnia si sunt confirmata generaliter à Papa, non dicuntur Papalia, sed populi statuentis, Baldus *in l. ex placito, num. 6. versic. an statuta, C. de rerum permutat.* Felyn. *in c. cum venisset, num. 2. de testib.* effectus huius articuli est, quia si sunt
3 statuta † populi statuentis, ipse idem populus potest reuocare: sed si Papa confirmaret vtrum solum statutum illud decerneretur Papale, argum. *c. si eum, & c. si Apostolica, de præbend. lib. 6.* vbi actus † confirmatus à Pa-
4 pa ex certa scientia dicitur actus sedis Apostolicæ, & ita dicit Bald. *in d. l. ex placito,* quo casu non posset populus statuens reuocare. Et ideo in hoc articulo concludo, quod statuta laicorum specialia, & particularia confirmata per Summum Pontificem, ex certa scientia, sunt seruanda inter Ecclesiasticos.

Declaratur hic articulus, vt procedat, quando con-
5 firmatio vnius statuti facta ex certa † scientia, non fuisset obtenta per subreptionem, vel obreptionem, quia tunc etiam si de plenitudine potestatis facta fuisset, & cum clausula, *supplentes omnes defectus,* non valeret, vt notabiliter declarat Abb. *in c. inter dilectos, de fide instrum.* vbi dicit, quod priuilegium cõfirmationis impetratum à Papa, vel à Principe, si est subreptitium, puta quia sit confirmatorium alicuius instrumenti falsi, vel simulati, & de his non sit facta mentio Principi confirmanti, talis confirmatio est nulla, etiamsi in confirmatione apponantur verba; *Confirmamus actum, si de se est validus, alias de nouo concedimus.* Imo dicit, esse nullam, etiamsi adesset clausula, supplens omnes defectus tam iuris, quam facti, si qui sunt de plenitudine potestatis, & nihil operaretur propter vitium subreptionis.

Secundus articulus est: Papa † generaliter approbans statuta laicorum, non censetur approbare statuta, quæ sunt contra libertatem Ecclesiæ, Felyn. *in c. Ecclesia sancta Maria, nu. 4. de constit. & in c. ad nostram, num. 4. de probat.* Corn. *in consil. 9. nu. 5. & consil. 25. nu. 20. & seq. & consil. 36. in fin. vol. 3.* Paris. late *in consil. 106. per tot. vol. 3.* Berous *in consil. 107. num. 11. & consil. 180. num. 25. vol. 1.* Honded. *in consil. 20. num. 15. vol. 2.* & dicunt Cyn. & Bald. *in l. cum oportet, C. de bon. quæ liber.* quod confirmatio priuilegiorum † non prodest priuilegio iniusto, idem dicit Bald. *in l. 1. §. fin. ff. de his qui sunt sui, vel alieni iur. & in c. 1. per illum tex. per quos fiat inuestit.* quod inuestitura non prodest rebus iniuste possessis, Roman. *in consil. 217. præsens casus,* & de ista materia, videlicet quod generalis confirmatio non comprehendat iniusta, vel contra libertatem Ecclesiæ, diffuse scribunt Ancaran. *in c. ex parte, in 1. de rescript. & ibi Felyn. num. 39. & seq.* Idem Felyn. *in c. cum venisset, num. 2. de testib.* ergo statuta † laicorum generaliter confirmata per Summum Pontificem, non sunt seruanda inter Ecclesiasticos in præiudicium libertatis Ecclesiasticæ, & iurisdictionis Ecclesiæ, cui non censetur Summus Pontifex voluisse derogare, Bald. *in consil. 336. volum. 3.* 6 7 8

CASVS C.

Sicut clerici non possunt renuntiare priuilegio fori, ita non possunt renuntiare priuilegio, vt non subsint statutis, & ordinibus laicorum.

SVMMARIA.

1 *Ecclesiastici non possunt renuntiare priuilegio, quod non subsunt iurisdictioni laicorum.*
2 *Et non possunt se submittere iudici laico, etiam in dubio.*
3 *Et non possunt per renuntiationem se submittere statutis laicorum.*
4 *Renuntiari non potest priuilegio, quod est concessum in fauorem sui, & alterius.*
5 *Renuntiari non potest* c. si diligenti, de foro compet.
6 *Priuilegium fori Ecclesiastici principaliter est concessum ordini clericorum.*
7 *Renuntiari non potest priuilegio nobilitatis.*
8 *Renuntiari non potest priuilegio* l. ad egregias, ff. de iureiurando.

HVcusque vidimus statuta laicorum non posse obligare Ecclesiasticos, neque eis facere præiudicium. Modo videamus an ipsi Ecclesiastici † possint per pactum renuntiare huic priuilegio, vt non subsint statutis & ordinibus clericorum, ex regula *l. si quis in conscribendo, C. de pact.* & ita per renuntiationem facere se subditos. Et negatiue respondendũ est, quia sicut non possunt se submittere iudici laico, † *c. significasti, & c. si diligenti de foro comp.* quod procedit etiam in dubio, quia si promittant respondere corã quocunq; iudice, non intelligitur de iudice laico, sed de clerico, Capella Tolosana *decis. 126.* Gallesf. *in tract. forma Cameralis obligationis, part. 2. quæst. 1. & 2.* Ita non possunt per renuntiationem † prædictam se submittere statutis, & ita in terminis huius renuntiationis consuluit Alba *in consil. 387. nu. 16. & seq.* quia in effectu idem est ligari statutis laicorum, & cognosci à iudice laico; ergo 1 2 3

ergo vtrumque est prohibitum per *d.c.significasti,& d. c.si diligenti.*

Et contra hanc renunciationem obstat regula,
4 quæ habet, tunc priuilegio non posse † renuntiari
quando est concessum in fauorem sui, & alterius, *l.2.*
ff.de pactis dotal. vbi in fauorem Reipublicæ est ibi, vt
dos citius habeatur; ergo renuntiari non potest. Item
fauore publico introductum est iuramentum calu-
mniæ, *l.2.§.sed quia veremur semper, C.de iuram.calum.* er-
go renuntiari non potest. Alia exempla ad hoc citat
Cyn. *in l.si quis in conscribendo, num.7. C.de pact.* per quæ
concludit regulam, renuntiationem priuilegii non
procedere, quotiescunq; esset concessum in fauorem
proprium, & alterius, etiamsi ille alter esset priuatus,
ne illi fiat præiudicium, *l.quos prohibet, & l.quisquam, C.*
de postul. Sed vt dictum, priuilegium clericorum est in-
ductum ad fauorem totius religionis; ergo, &c. Con-
5 firmari potest, quia si *in d.* † *c.si diligenti,* agitur de leui
præiudicio, videlicet mutatione fori, & nõ potest fie-
ri etiam cum iuramento, quanto magis fieri non de-
bet renuntiatio in casu, de quo agimus, per quam cle-
rici vigore statutorum laicorum possent carceribus
mancipari, & alia multa mala pati, & carceribus de-
tenti, æquiparantur captis ab hostibus, *auth res quæ, C.*
commun.de legat. & si hęc renuntiatio est longe durior,
& intolerabilior renuntiatione, de qua *in d.c.si dili-*
6 *genti,* concludendum est, fieri non posse. Item † hoc
priuilegium non est primarie concessum clericis, sed
ordini clericorum, & ideo statim quod quis fit cleri-
cus, quasi naturale fit sibi, & ab eius ossibus euelli non
potest, arg. *l.eas causas, ff.de capit. dimin. & l.iura sangui-*
nis, vbi Dec.late multa adducit, ff.de reg.iur. per quam ra-
tionem Vasq. concludit, priuilegio † nobilitatis re- 7
nuntiari non posse, *in tract. de success. creat. lib.3.§.22. li-*
mit.12.num.74.& seq. Et licet qui contrarium sentiunt
de nobilitate, dicant non posse renuntiare, sed per re-
nuntiationem perdi nobilitatis effectus, hocq; fieri
posse per legem positiuam, ex reg. *l.nihil tam naturale,*
ff.de reg.iur tñ nulla lex positiua potest fieri, eximendo
Ecclesiasticos à iurisdictione Ecclesiastica, & submit-
tendo laicis. Nec etiã Summus Pontifex posset, vt plu-
ries superius examinauimus: eadẽ ratione concluse-
rũt Dd. priuilegio † *l.ad egregias, ff.de iureiu.* renuntiari 8
non posse, Cyn. *in l.nec honorem, C.de Episcop. & cleric.*
Alberic. & Alexand. *in d.l.ad egregias,* Roman. *sing.169.*
Felyn. *in c.si quis testium, de testib. per c.2.de iudic. lib.6. &*
ibi Gomez.num.45. Quia, vt Vasq. ibidem considerauit
num.83. negari non potest, quin ex parte illius, qui ac-
ceptauit talem renuntiationem, sit quædam irreue-
rentia, impuritas, inhonestas, & quasi turpitudo, quæ
ex parte sua vitiosam faciat conuentionem.

Quare dicta renuntiatio
nullo modo
valet.

7 *Iurisdictio in Ecclesiasticos, & eorum bona nulla consuetudine acquiritur.*
8 *Laici sunt omnino incapaces iurisdictionis Ecclesiasticæ.*
9 *Consuetudo acquirendi iurisdictionem Ecclesiæ aboletur per concilia & bullam;* Cœnæ Domini.
10 *Papæ tolerantia, & tacitus consensus non præsumitur, stante lege prohibitiua.*
11 *Consuetudinem non sufficit allegare nisi probetur.*
12 *Doctores scribentes contra iurisdictionem Ecclesiæ sunt suspecti.*
13 *Consuetudo immemorabilis, & centenaria, quomodo differant.*
14 *Consuetudo immemorabilis quibus Principibus non prosit.*
16 *Iudices laici cur non possint conqueri de vsurpata iurisdictione contra clericos.*
17 *Iurisdictio non deuoluitur ad laicum ob negligentiam Ecclesiastici.*

SCRIBENTES pro iurisdictione
laicorum, arbitrati sunt, quod sicut
1 laicus † turbans Ecclesiasticorum
iurisdictionem, efficitur de foro
Ecclesiæ, *cap. olim, de iniur & ibi gloss.*
Anton. de Butr. *in 3. not.* & Abb. *in 1.*
not. Innoc. & Butr. *in c. cum dilectus, de pœn.* ita æqua lan-
ce clerici laicorum iurisdictionem vsurpantes, effi-
ciuntur de foro laicorum, ne ad imparia iudicentur, &
eam in clericos vlcisci non possint, excogitarunt re-
medium, imo potius venenum, vt contra eos proce-
2 dant ad omnium bonorum temporalium, † & eorum
fructuum sequestrationem, ad finem, vt tædio affecti
Prælati, eorumque vicarii, ab assertis vsurpationibus
desistant.

Hanc opinionem firmarunt Doctores Hispani,
Couar. *in lib. pract. quæst. c 35. n. 3. versic. aduersus vero cle-
ricos.* qui allegat Benedict. *in c. Raynutius, in ver. & vxo-
rem, decis. 2. nu. 140.* Carol. de Grassal. *in lib 2 regal Fran-
ciæ iure 7 col. penult.* Item Belluca *in speculo Princip rubr.
28. § denuo, num 6.* Alphons. Aluarez *in spec. Rom. Ponti-
fic. & Imperator. & Regum, cap. 36.* Castillus Bouadilla *in
lib. sua politica, cap. 16. num 90 & cap. 19. num. 31. & seq.* vbi
refert Hispaniæ ordinationes, & Cancellariæ stylum,
& *in lib. 2. cap. 18. num. 139. col. 3.* qui vltra citatos, allegat
Gregor. Lopez *in l. 13. tit. 13 gloss. 4 versic. dubitari tamen,
in partitar. part. 2. & ibi Humada in scholiis ad eum, gloss 4.
num. 6.* allegat etiam Petr. Cenedum *in collectaneis ad
decretum cap. 37. num. 15.*

Eandem firmarunt Doctores Galli, Stephan. Au-
frer. *in tract. de potestate secul super Ecclesiast. reg. 1. fallent.
14. & 15. num. 22. & seq.* Benedict. *vbi supra.* allegatus ab
Hispanis, Chassan. *in consuet. Burgund. rubr. 1. §. 5. in text.
s'il à grace, num. 85. & seq.* de quo iure dicit, Regem &
eius officiarios esse in possessione, Igneus *in l. necessa-
rios, § non alias, num. 61.* Bernard. Laurentus *in tract. in
quibus casib. iudex secularis, &c. num. 14.* quos secutus est
Menoch. *in tract. de retinenda possess. remed. 3 num. 354. &
num. 356.* vbi allegat Nauar. *in repet. cap. cum contingat,
fol. 152.* quem inuenire non potui.

Addunt in illis regnis & prouinciis, vbi hæc opi-
nio fuit vsu recepta, præsertim cum scientia, & tole-
rantia Summi Pontificis, nullam posse habere con-
3 trouersiam, quia consuetudo † est sufficiens, atque
potens ad acquirendam iurisdictionem præsertim
antiqua, *c. irrefragabilis, § excessus, de offic. ordin. c. dilecti,
de arbitr.* gloss. 4. *in c. cum quidam, de except. lib. 6. c. Roma-
na, ver. consuetudine, de appellat. lib. 6. c. Romana ver puni-
re, de pœnis,* Bart. Immol. & Roman. *in l. 1. § denique, ff. de
aq. plu. arcen.* Couar. *in reg possessor, part. 2. § 3.* Zasi. *in l. ex-
tra territorium ff de iurisdict omn. iud. num. 8. & ibi Marsil.
num 24.* Bouadil. *in lib. 2 politic. c. 17. num. 170.* qui plures
cumulat, Decian. *in criminal. tom. 1. lib. 4. c. 27.* Belluga
*in spec. Princip. rubr. 22. §. & quia, num. 52. & seq. versic. sed
dubitatur,* Guido Pap. *sing. 284 & 426.*

Sed quicquid sit de Doctoribus Gallis, & Hispa-
nis, qui supradictam opinionem fundarunt, ex qua-
dam asserta consuetudine sine præscriptione, quam
appellant: Veritas tamen est in contrarium. Nam
certissimi iuris est, clericos † in realibus nullo modo 4
posse conueniri coram iudice laico, quam opinionem
firmarunt Ioan. Andr. *in cap qualiter, de iudic. & ibi Abb.
num. 8. & Collectar.* Item Archidiac. *in c. 1. de cleric. coniu-
gat. lib. 6.* Mainer. *in reg aliud, §. refertur, num. 96. & seq.
fol. 287. de regul. iur.* Petr. Cenedus *in collect. ad decretum,
c. 37 nu. 14 fol. 54.* Azeueda *in l. 10. nu. 30. tit. 1. lib. 4.* Vant.
*in tract. de nuuit ex defect. iurisdictionis, num. 54. versic. quæ
procedunt,* Tiraquel. *de retract. lignag. §. 32. gloss. 1 num. 80.*
Bouadilla *in lib. 2. politic. c. 18. num 164.* & hanc esse com-
munem opinionem, attestantur Alber. *in auth statui-
mus, C. de Episcop. & cleric.* Mynsinger. *in cent 1. obser. 22.*
Roland. *in consil. 12. num. 37. & seq vol. 2.* Stephan Aufr.
*de potestate secul reg. 2. limit. 4. versic. & in summa ista est
communis opinio,* de qua re scribam latissime inferius
in casu 125.

Item certius est, clericos † in patrimonialibus gau- 5
dere eisdem priuilegiis, & exemptionibus, quibus
gaudent in Ecclesiasticis, vt scripsi superius *in casu 11.
num. 25. & in casu 49. per tot.* Ergo sequestrum bono-
rum nullatenus fieri potest per iudices laicos; Nam
quotiescunque bona ipsa veniunt accessorie ad per-
sonam Ecclesiastici, semper Ecclesiarum priuilegiis,
& immunitatibus gaudere debent, vt probaui *in d. ca-
su 49. artic. 1.* sed vbi clericus laicorum iurisdictionis
reus prætenditur, eius persona imprimis inspicitur, &
sequestrum † ipsius intuitu fieri dicitur, propterea 6
neque persona, neque bona sequestrari permittitur.

Nec suffragantur, quæ de consuetudine afferuntur.
Primo, quia nullus ex præcitatis Dd. loquitur de ac-
quisitione iurisdictionis Ecclesiasticæ per laicos fa-
cienda; quia illius sunt penitus incapaces. Item quia
talis consuetudo esset contra libertatem Ecclesiasti-
cam, & contra statutum Ecclesiæ, ideo iurisdictio † in 7
Ecclesiasticos, vel eorum bona nulla penitus consue-
tudine, quantumcunq; immemorabili præscribi po-
test, gloss. *in c. clerici, ver. consuetudine, de iudic.* Rota *de-
cis. 10 de consuet. in antiq.* Alexand. *consil. 8. vol. 1.* Alexand.
de Neuo *in consil 86. num. 1.* Roland. *in consil. 23. num. 9.
vol. 2.* Imo quanto longior asseritur consuetudo, tanto
ostenditur periculosior, *c. fin. de consuet.* eandem opi-
nionem probat Decian. *in tract. criminal. lib. 4. cap. 9.
num. 14.* Neque temporis † cuiuscunque decursus po- 8
test laicos facere huius iurisdictionis capaces, Felyn.
*in cap. causam, num. 2. versic. signa theoricam, de præscri-
ptionib.* Stephan. Aufrer. *in clement. 1. num. 88. de offic. or-
dinar.* Curt. iun. *in consil. 158. num. 18.* Hostiens. *in c. cum
laicis, num. 11. de reb. Eccles. non alien.*

Propterea sacris canonibus atque conciliis omnis
consuetudo † deletur, *cap. aduersus, de immunitat. Ec- 9
cles. versic. irrita habeantur, nullo vnquam tempore duratu-
ra.* Item Concilium Lateraneum sub Leone X *sess. 10.*
vbi loquens de immunitate Ecclesiarum, & persona-
rum Ecclesiasticarum, dicit quæcunque contraria

 consue-

consuetudine non obstante. Item processus Bullæ; *Cœnæ Domini*, qui singulis annis recitatur publice, *in fin. versic. non obstantibus*, dicit hæc verba: Nec non consuetudinibus etiam immemorabilibus, & præscriptionibus,& aliis quibuscunque obseruantiis scriptis & non scriptis, ex quibus apparet quamcunque consuetudinem penitus abolitam esse: Neque ex
10 scientia Summi Pontificis, † etiamsi non contradixerit, argui potest tolerantia, siue consensus tacitus, nam cum lex prohibitiua semper loquatur, & semper prohibeat, *l. Arriani, C. de heretic.* semper Papa præsumitur contradicere,& ita omnis tacitus consensus excluditur.

11 Imo nec est bona consuetudinis † allegatio, nisi probetur, aut saltem præsumptiue deducatur, quod cum non fecerint supradicti scribentes, mirandum certe, cur ita praue detrahant immunitati Ec-
12 clesiæ, ex quo valde suspectos † se reddunt, non esse de Ecclesiæ corpore, vt dicit Ioannes Lupus *in tract. de libertate Ecclesiastica, part. 1. quæst. 4. num. 12.* atque concludit istos Doctores ab hæresi non multum distare: & quod peius allegando consuetudinem confunduntur, alii centenariam vocant, alii immemorabilem, vtrumque multis eorum dominis præiudi-
13 ciale: Primo, quia magna est differentia † inter centenariam,& immemorabilem, Felyn. *in cap. si diligenti, num. 13. de præscriptionib. & in cap. nobis, num. 6. & in cap. ad audientiam, num. 27. eodem tit.* Couarru. *in regula; possessor, part. 2. §. 3. num. 6.* Molin. *de primogen. lib. 2. cap. 6. num. 45.* Item de immemorabili nulla initii memoria extare debet, Natta *in consil. 636. num. 105.* Felyn. *in consil. 2. num. 8.* Verall. *in decis. 343. num. 1. part. 3.* Ideo neque per instrumenta, neque per scripturas probari potest, Doctores *in cap. 1. de præscriptionib. lib. 6.* Ioannes Andr. *num. 4.* Ancaran. *num. 9.* & ibi gloss. *in ver. memoria*, docet modum probationis immemorabilis. Denique
14 non potest immemorabilis † consuetudo illis prodesse Principibus, qui à centum annis citra hominium inchoarunt, quę continet tempus infinitum, Oldrad. *in consil. 254. nu 8.* & difficilioris est probationis, vt per gloss. *in d. ver. memoria*, & si centum anni præscriptionis non sunt completi, non suffragatur centenaria, quia agitur de præscriptione valde præiudiciali, quæ propterea non est extendenda, Ach. l. de Graff. *in decis. 3. sub tit. de decimis.*

15 Nec procedit supradictum argumentum † æqualitatis seruandæ, quia laicis manet obsequendi necessitas, non auctoritas imperandi, *c. bene quidem, di-*
16 *stinct. 96 c. laicis, 16. quæst. vlt.* Nec possunt † conqueri de vsurpata iurisdictione contra clericos, quia ab initio omnis iurisdictionis exercitium erat penes Ecclesiasticos, *cap. per venerabilem, qui filii sint legit.* & probaui diffuse in prima parte huius operis, & ideo res de facili redit ad sua principia, qua ratione si iudex Ec-
17 clesiasticus † fuerit negligens, iurisdictio non deuoluitur ad laicum, sicut in casu econuerso, vt est textus *in cap. qualiter, & quando, de iud c.* & ibi omnes Canonistæ dant rationes, & scribam latissime inferius *in cap. 146.* Neque laici sunt capaces iurisdictionis in Ecclesiasticos,& in eorum bona, propterea ratio seruandæ æqualitatis, (quæ sæpissime in his quæstionibus solet allegari) non procedit data diuersitate ex parte laicorum, iurisdictionis Ecclesiasticæ incapacium.

CASVS CII.

Clericus citatus vt laicus coram iudice seculari, non comparens coram eo ad opponendum fori declinatoriam, nullo modo potest condemnari in expensis, neq; mulctari, etiam si coram Ecclesiastico iudice postea conueniretur.

SVMMARIA.

1 *Clericus coram iudice laico conueniri non potest.*
2 *Clerici sunt exempti à iurisdictione secularium.*
3 *Clericus citatus coram iudice seculari non tenetur comparere.*
4 *Citatus per incompetentem non tenetur comparere.*
5 *Contumacia orta ob incompetentiam iudicis non meretur pœnam.*
6 *Iudex secularis nullo modo potest animaduertere in clericos.*
7 *Contumax quando non possit mulctari.*
8 *Contumacia est delictum.*
9 *Clericus non potest condemnari in expensis, si coram iudice laico non comparuerit.*
10 *Clericus non tenetur ad refectionem actorum factorum coram iudice laico.*
11 *Processus iudicis secularis contra clericum nullo modo valet.*
12 *Bannum clerici factum sub nomine laici à iudice seculari non valet.*
13 *Clericus citatus tanquam laicus coram iudice laico non tenetur comparere.*
14 *Neq; allegare suum priuilegium.*
15 Cap. exceptionem, de exceptionibus, *declaratio.*
16 *Iudex secularis est competens in clericos ratione feudi.*
17 *Clericus captus vt laicus à iudice seculari, debet opponere declinatoriam, & ostendere Bullas.*
18 *Clerici quando tenentur ad expensas, debent pro illis conueniri coram iudice Ecclesiastico.*
19 *Citatio quando continet vitium, cætera quæ sequuntur, non valent.*
20 *Actor præsumitur scire, reum conuentum esse clericum.*

Clericus † coram iudice laico regulariter conueniri non potest, *cap. 1. & cap. 2. & cap. si diligenti, §. fin. & cap. significasti, de foro compet. & cap. 2. & c. p. si clerici, de iudic.* & ita fuit dispositum ex sacro Concilio Tridentino *sess. 24. cap. 20. causæ omnes*, & ad hoc facit de iure ciuili, *l. si conuenerit, l. fin. ff. de iurisdict. indic. l. in criminali, C. eodem tit.* & declarat Bald *in l. magisterii, num. 1. & seq. C. eodem tit.* quia clerici † sunt exempti à 2
iurisdictione secularium, cum se totos in corpore & anima ascripserunt in sortem Christi, *c. cui portio, 12. quæst. 1.* & notant Ioan. Andr. & Innocent. *in cap. 2. de maior. & obedien.* & iidem *in cap. significantibus, de offic. delegat.*

Ergo clericus † citatus coram iudice seculari non 3
tenetur comparere, nec reputatur contumax, si non comparet, Ioan. Andr. Anton. de Butr. & Abb. *in cap. si diligenti, de foro compet.* & regulariter citatus † per in- 4
competentem non tenetur comparere, gloss. *in cap. in causis, in ver. venire, de offic. delegat.* gloss. *in ver. citet partes, in cap statutum, § in nullo, de rescript.* gloss. fin. *in cap. veniens, de accusat.* & multa ad hoc congerit Ias. *in rubr. ff. de*

ff. de in ius voc. Afflict *deciſ. 366* Lucas de Penna *in l. ante omnia. col. 1. verſic. vel vt hac materia*, *C. de proxim. ſacror.*
4 *ſcrin. lib. 12.* dicit, quando citans non innititur alicui
iuriſdictioni, tunc citatus non tenetur comparere, etiam allegaturus ſuum priuilegium, Bald *in l. ſi quis ex conſenſu, verſic. deinde nota, C. de Epiſcop. aud.* dicit, citatus per iudicem competentem, ſi non comparet, & ſit contumax, propter quod iudex ponat illum in banno, ex hoc non debet timere, quia cum acta ſint nulla, tanquam facta coram iudice incompetente, ex præ-
5 dicta contumacia † non poteſt oriri aliquis effectus pœnæ, idem Bald. & Paul. de Caſtro *in l. ſi per errorem, ff. de iuriſdict. omn. iudic.* dicunt, citatum coram iudice competente, ſi non opponit declinatoriam fori, nec aliquid faciat, quod actum eſt, nihil valebit per illam legem, *in verſic. nihil valebit, quod actum eſt*, & ideo concludunt, quandocunque declinatoriam fori opponere poſſe.

Imo nec eſt licita clerici comparitio coram iudice ſeculari, neque poſſibilis illius iuriſdictionis prorogatio, *d. c. ſi diligenti*, & omnia iura deteſtantur, quod
6 iudex † ſecularis animaduertat in clericum, *c. clericum nullus, 11. quæſt. 1.* ergo non eſt contumax, propterea ob
7 contumaciam † mulctari non poteſt, Specul. *in tit. de citatione, § 1. verſic. ſed pone quod iudex, num. 20.* Bald. *in l. ex quacunque, num. 7. ff. ſi quis in ius voc. non ier. & in l generaliter, in 2. col. 3. C. de Epiſcop. & cler.* Bart. *in conſil. 225. incip. clericus non ſub nomine*, & ita fuit ſæpius iudicatum, Guido Pap. *deciſ. 450.* Grammat. *voto 18. num. 9 & ſeq. & voto 27. per tot. & deciſ. 29. num. 4. & deciſ. 61. nu. 15. & in conſil. 1. de fori abdicatione, poſito poſt ſuas deciſiones ſub num. 27.* cum aliis per Caranit *ſuper ritib magnæ curiæ Vicar. Neapol. in rit. 65. num. 1. & ſeq.* Ratio eſt, quia con-
8 tumacia † eſt delictum, *l. contumacia, & ibi per omnes Dd. ff. de re iudic.* Cephal. *in conſil 350. num. 29. & ſeq. vol. 3.* Grat. *conſil. 100 num. 12. vol 1.* Corn. *conſil. 45. num. 1. vol. 3.* Theſaur. *deciſ. 265. num. 1.* & ideo non poteſt iudex ſecularis pœnam contumaciæ in clericum infringere, *c. 1. de cleric. coniugat. lib. 6.* cum aliis per Grammat. *in d. conſil. 1. num. 36.*

9 Minus poterit † condemnari in expenſis, ſi coram iudice laico nō comparuerit, allegando ſuum priuilegium, quia ſi non tenetur venire ad iudicem laicum, vt dicit gloſſ. *in c. nullus Epiſcopus, 11. quæſt. 1.* & ideo acta
10 facta † ſint nulla, non poterit teneri ad refectionem actorum, quæ nulla ſunt, & ita firmāt Henric. Boych. *in ſing. 38. incip citatus*, Vrſil *ſuper 2. deciſ. Afflicti, in nu 5.* Guido Pap. *in d. deciſ. 450.* & dicit Ioan. Andr. *in c. ſcien-*
11 *ti, in mercurialibus*, non tenere proceſſum † iudicis ſecularis contra clericum citatum per ipſum, & non comparentem ad allegandum priuilegium clericatus, & ſi non valet in principali cauſa, neq; valebit in pœ-
12 nam contumaciæ, & ideo non obſtabit bannum, † licet ſub nomine laici omnia facta fuerint, idem dicit Bald. *in l. 1. ff. ſi quis in ius voc. non ier.* Alexand. *in conſil 65. vol. 3.* & multa ad hoc congerit Felyn. *in c. veniens, nu 5.*
13 *de accuſat.* Et procedunt hæc omnia, etiamſi † clericus citatus fuerit tanquam laicus, quia ſi nunquam oppoſuerit declinatoriam, & paſſus fuerit ſe condemnari, nihilominus ad nihilum poſtea tenebitur, vt fuit iudicatum in prætorio Neapolis, de quo per Franch. *deciſ. 400.*

Et licet plurimi Dd. affirmauerint, clericum citatum vt laicum coram iudice ſeculari, ſi diſtulerit alle-
14 gare † ſuum priuilegium, teneri actori in expenſis, Bellamera *deciſ. 226. in cauſa mea*, Felyn. *in c. exceptionem, in princ. de exceptionib.* Boer. *in conſuetud. Bituricenſ. tit. de coſtumes conceruans, §. 21.* Calderin. *in conſil. 12. tit. de iudic.* Dec. *in conſil. 241.* Stephan. Aufrer. *de poteſtate ſecul. in Eccleſiaſtic. reg. 2. num 33.* & ibi Matthæus Boys *in additionib.* alios refert, Couar. *in lib. practic. quæſt. c. 33. num. 2. verſic. clericus vero*, Aſin. *in practic. §. 32. in 62. ampliat. num. 1.*

Nihilominus animaduertendum eſt: Primo omnes prædictos Dd. moueri per text. *in c.* † *exceptionem, de except.* vbi reus, qui à principio noluit oppo- 15
nere exceptionem excommunicationis contra actorem, ſi poſt multum progreſſum cauſę oppoſuerit, tenetur ad refectionem expenſarum, ſed ille text. non facit ad propoſitum huius caſus, quia ibi præſupponitur illum iudicem fuiſſe competentem vtriuſque litigatoris, ſed hic ſecularis iudex nihil iuriſdictionis habet in clericos, niſi in cauſa † feudi propterea Fe- 16
lyn. *in d. c. veniens, in fin.* intelligit hoc procedere ſolum vbi in citatione expreſſiſſet cauſam feudi. Secundo aduertendum eſt, Dd. prædictos incidere in hunc errorem à citatione reali, ad verbalem. Sed non eſt eadem ratio, quia cum clericus † captus eſt vt laicus per 17
iudicem ſecularem, tunc debet allegare declinatoriam & oſtendere Bullas, quia reperitur in fortiis laici, vt declarat Epiſcopus Minorenſis *in ſua praxi Epiſcopali part. 1. verb. clericus, verſic. ad ſeptimum*, quod ſecus eſt in verbali, quia clericus citatus, non tenetur comparere, neque ad comparendum cogi poteſt; ergo nec ad expenſas ex cauſſa prætermiſſæ comparitionis.

Denique Dd. qui dixerunt, teneri ad expenſarum refectionem, † concluſerunt etiam clericum prædi- 18
ctum conueniendum eſſe ad hoc coram iudice Eccleſiaſtico, Dec. *in d. conſil. 241.* Couarru. *in d verſic. clericus vero*, Roland *in conſil. 12. num. 38. vol. 2.* Grammat. *voto 18. nu. 17.* Diaz *in pract. criminal. canonica, c. 62. quod noue editum eſt, nu. 6.* Farinac. *in ſuis quæſtionib. criminal. quæſt. 8. num. 17.*

Sed hoc eſt remedium Magiſtri Grilli, quia clericus conuentus ad hoc coram Eccleſiaſtico, allegat ſe non teneri, quia comparere non debebat, & vbi eſt vitium in citatione, † nunquam valent cætera, quæ 19
ſequuntur, Bald. per illum text. à contrario ſenſu *in auth. ſi omnes, col. 2. verſic. deinde not. C. vt ſe ab hereditat. abſtin.* Neque ex ignorantia actoris poteſt fieri præiudicium clerico non comparenti, vt teneatur ad expenſas, quia ipſe actor † præſumitur ſcire illum eſſe 20
clericum, ex quo tenebatur ſcire conditionem hominis, cum quo negotiabatur, ita probat de filiofamilias, Grammat. *deciſ. 12. num. 10. & ſeq.* quem ſic creditor præſumebatur ſcire, quia ad id tenebatur, licet ille dixerit ſe patremfamilias.

CASVS CIII.

Clericum litigantem coram iudice laico in caſibus permiſſis, non teneri ad ſportulas.

SVMMARIA.

1 *Clerici litigantes coram iudice laico, non tenentur ſoluere ſportulas.*
2 *Clerici litigantes quando non tenentur ſoluere ſportulas, neq; alii collitigantes tenentur ad eaſdem.*
3 *Priuilegiatus concurrens cum non priuilegiato, facit illum gaudere ſuo priuilegio.*
4 *Præſertim quando tractat de damno vitando.*
5 *Priuilegium conceſſum vni litigatori, prodeſt alteri.*

R 4 6 Clericu

6 *Clericus litigans coram quocunque iudice Ecclesiastico, non tenetur soluere sportulas.*
7 *Iudex Ecclesiasticus quando habet redditus sufficientes tenetur gratis ius reddere.*
8 *Et quando possit recipere sportulas.*
9 *Iudices nō habentes salarium possunt recipere sportulas.*

SEd an teneatur soluere sportulas, quando coram iudice laico litigare permissum est? Respondeo per tres articulos.

1 Primus articulus est: Clerici † coram iudice seculari litigantes, non tenentur soluere sportulas, §. *sportularum, in auth. de sanctissimis Episcopis, & auth. vt iudic. sine quoquo suffrag. in princ. & per tot.* text. iuris Canonici *in c. cum ab omni, de vita, & honest. clericor. & ibi omnes Canonistæ*, glossa iuris ciuilis *in l. cum clericis, in fin. C. de Episcopis & cleric.* gloss. iuris Canonici *in c. si quis cum clerico, 11. quæst. 1.* Bartholomæus de Capra *super capitulis regni Neapolit. in rubr. de trigesima, & salario officialium, num. 4.* post Innocent. Hostiens. & alios, quos allegat Cardinal. *in clem 1. quæst. 17. de vita, & honest. cleric.*

2 Secundus articulus est: Quando clerici † non tenentur soluere sportulas, neque litigantes secum, tenentur easdem soluere, quia priuilegiatus concur-
3 rens cum non priuilegiato, † facit non priuilegiatum gaudere suo priuilegio, gloss. *in l. 4. C. de inoffic. testam. l. si quis duos, ff. de liberat. legat.* Marsil. *singul. 501. Titium, & singul. 617. memor,* præsertim quando priuilegiatus
4 tractat † de damno vitando, *l. fin. ff. quib. ex caus. maior. c. auditis de restitut. in integrum,* Bald. *in authen. perpetua, C. de sacros. Eccles.* cum aliis per Dec. *in l. in re obscura, de regul. iur.* Vnde Dyn. *in cap. in iudiciis, de regulis iuris, lib. 6.* dicit, quando agitur de priuilegiis ad litis ex-
5 ecutionem pertinentibus, tunc † priuilegium concessum vni litigatori prodest etiam alteri, ratione æqualitatis seruandæ, *l. in sacris, C. de proxim. sacrorum scrin. lib. 12.* & scribit Ias. *in l. non tantum, col. 1. ff. de re iudic.* & si hoc procedit in priuilegiis, in quibus stricta fit interpretatio, tanto magis in beneficiis & aliis dispositionibus, quæ late interpretantur, *l. fin. ff. de constitut. Princip. c. olim, de verborum signif.* Gammat. *decis 4. num. 9.*

6 Tertius articulus est: Clericus † litigans coram iudice Ecclesiastico, non tenetur soluere sportulas, siue sit iudex ordinarius, siue delegatus, Summa Syluest. *in ver. clericus, in 1. versic. nonum,* Ioan. Andr. Abb. & communiter omnes *in d. c. cum ab omni, de vit. & honest. cler. & in c. vnic. de plus pet.* per text. *in d. c. cum ab omni, & in c. statutum, §. insuper, de rescript. lib. 6.* Idem de iudice delegato, Abb. *in d. c. cum ab omni, col penul.* Corset. *in sing. in ver. sportulæ.* Io. Fab *in §. tripli, col. fin. Instit. de actionib.* Immol. *in l. Pomponius, ff. de re iudic.*

Declaratur hic articulus, vt procedat solum, quan-
7 do iudex † Ecclesiasticus siue ordinarius, siue delegatus habet redditus sufficientes ex beneficiis, quia tunc tenetur gratis litigantibus ius reddere, & non petere sportulas, vt per Abbat. & cæteros *in d. cap. cum ab omni,* ergo si non habet beneficium sufficiens,
8 neque redditus sufficientes, tunc potest † recipere sportulas, ex dictis per Salycet. *in l. iubemus, C. ad leg. Iul. repet.* vbi concludit, licere iudicibus non habentibus
9 salarium † accipere de publico munere pro præmio sui salarii, & non vltra. *auth. de mandatis Principum, §. illud, auth. de iudicibus, §. ne autem Labor,* quod militat etiam de iure Canonico, secundum Ant. Corset. *in suis sing. in ver. sportulæ.*

CASVS CIV.

Clericum depositarium laicorum debere cogi à iudice Ecclesiastico ad restituendum depositum, vigore ordinis iudicis laici.

SVMMARIA.

1 *Depositum factum apud clericum, repetendum est coram iudice Ecclesiastico.*
2 *Depositarius conuentus potest aduersus deponentem aliquando excipere.*
3 *Depositum si est subrogatum loco alterius contractus, possunt opponi omnes exceptiones primi contractus.*
4 *Iudices laici non possunt cognoscere aduersus clericum depositarium.*
5 *Clerici, etiam in patrimonialibus sunt exempti à iurisdictione secularium.*
6 *Clerici in realibus coram Episcopo conueniendi sunt.*
7 *Clericus depositarius factus à laico non potuit se submittere iurisdictioni laicorum.*
8 *Iudex secularis, qui eligit clericum in depositarium, ordinat depositum esse restituendum.*
9 *Iudex laicus declarat, depositum esse restituendum, & iudex Ecclesiasticus cogit clericum depositarium ad restitutionem*

DEposito per laicos apud clericum facto, cum tractetur de illius restitutione, & dubitatur, quis sit iudex competens, duo articuli explicandi sunt.

Primus articulus est, cum depositum † fit apud cle- 11
ricum, non iudicialiter, neque aliquo iudicis ordine præcedente, & tunc iste casus non est exceptus à regula, Actor sequitur forum Rei, *cap. si clericus, & cap. cum sit generale, de foro competente, l. actor, C. vbi in rem act.* Imo ex *cap. 1. de deposito,* apparet iudicem Ecclesiasticum esse super hoc competentem, *in versic. non debemus de iure contra Canonicos eiusdem Ecclesiæ intentare iustitiæ instantiam, &c.* Probatur etiam ratione, siquidem quilibet depositarius † potest aduersus depo- 12
nentes aliquando excipere, pone, quod depositum sit correspectiuum, tunc poterit opponi exceptio retentionis, vel similis, Socin. *in consil. 143. col. 2. in fin.* quia dispositio *l. si quis, C. de deposito,* est fundata in perfidia tollenda, vt ibi dicitur, *in versic ad perfidiam reducatur,* qua cessante poterit omnis exceptio opponi, Caroccius *in tract. de deposito, part. 1. in tit. de causis, num. 47.* Item si depositum † est subrogatum loco 13
alterius contractus, tunc licitum est omnes exceptiones opponere, quæ aduersus primum contractum opponi possent, vt per eundem Caroccium *in d. tit. de causis, num. 42. & plur. seq.* Item si depositum deperditum sit, & tractetur de dolo, lata, vel leui culpa depositarii, aut quia depositarius vsus fuerit deposito, & sic commiserit furtum, *l. qui furem, ff. de condict. furtiua. l. qui sacculum ff. deposit. l. 3. C. eodem tit.* Capella Tolosan. *decis. 168.* Certe iudices † laici non possunt in 14
prædictis, & similibus in clericos depositarios iudicare, ac condemnare, *cap. 1. & 2. de foro competent.* Alexand. *in consil 149. num 1. volum. 6.* Menoch. *de arbitrar. iudic. lib. 1 quæst. 43. num. 15.* sunt enim clerici † à iurisdi- 15
ctione laicorum exempti, secundum communem opinionem Doctorum, de qua per Alciat. *in c. cum non ab homine, in princ. de iudic.* Vasq. *de success. creat. l. b. 3. §. 22. limit. 17. num. 58. & seqq.* Bursat. *consil. 42. num. 2. volum. 1.* Couar. *pract. quæst. c. 31.* non solum respectu personæ,

sed

ſed etiam bonorum patrimonialium, Immola in cap. conſtitutus, num.6. de reſtitut. in integrum, Burſat. in d. conſil.42. num.3. & in omnibus cauſis, tam pro obligatio-
6 nibus † realibus, quam perſonalibus coram Epiſcopo conueniendi ſunt, authent. ſtatuimus, C. de Epiſcop. & cleric. & c. ſtatuimus, 11 quæſt.1. Menoch. de arbitrar. iudic.
7 caſu 246. num.5. Neque potuit clericus † recipiendo depoſitum penes ſe ſubmittere iuriſdictioni laicorum. Quia etiam ipſo clerico volente, & conſentiente, non poteſt coram iudice laico conueniri, cap. ſi diligenti c. ſi quis clericus, vbi gloſſ. & DD. de foro comp. Afflict. deciſ.55. num.1. Gratus conſil.87. num.3. & ſeq. col.1. Port. Immol. in conſil.107. num.4. & ſeq. ergo nullo modo clericus depoſitarius coram iudice laico conueniendus eſt.

8 Secundus articulus eſt, quando iudex † ſecularis eligit clericum depoſitarium laicorum, tunc idem iudex ordinat depoſitum eſſe reſtituendum, Bald. in l. acceptam, num.6. C. de vſur. & in l. ſi fideiuſſor, §. fin. in 1. lect. ff. qui ſatiſd. cogunt. per text. in l. fin. § penult. C. de bon. auctorit. iudic. poſſ. Salycet. in d. l. acceptam, col.1. Iaſ. in d. l. ſi fideiuſſor, in § fin. col.1. ff. qui ſatiſd. cog. & in l.1. in fin. num.7. ff. de offic. eius, Aufrer. in addit. ad Capell. Toloſ. in deciſ.168. & in tract. de poteſtate ſecul. reg.2. fallent.14. num.14. & in clem.1. de offic. ordinar. Benedict. in c. Raynutius, in ver. & vxorem, num.419. Tiraquell. in tract. de retract. tit.2. §.4. gloſſ.7. num.10. afferens id in Gallia obſeruari, ſed de iure dicit ſe multum dubitare, Afflict. deciſ.24. num.3. & ibi Vrſil. Maranta de ordin. iudic. part.4. diſtinct.11. num.62. Cumias ſuper ritib. magnæ curiæ regni Siciliæ, cap.19. num.24. & ſeq. Caroc. in tract. de depoſito, in tit. de cauſis, num.40.

Sed hæc opinio non poteſt procedere per modum
9 coactionis † clerici, tum quia iudex laicus non habet iuriſdictionem in ipſum, tum quia etiam ipſe nolens non poteſt ſe ſubmittere iuriſdictioni laicorum, vt dixi nuper: Ideo declaratur iſtorum opinio, vt procedat quo ad iudicem ſecularem declarantem depoſitum eſſe reſtituendum, non autem reſpectu coactionis clerici depoſitarii ad reſtituendum; fateor igitur iudicem ſecularem imploratum iuxta doctrinam Baldi, declarare, atque clericum ex officio ſuſcepto teneri reſtituere, vigore dictæ declarationis laicalis, verum non poſſe ad id cogi per iudicem ſecularem, ſed duntaxat per Eccleſiaſticum, aliter deſtruerentur omnes regulæ iuriſdictionis, tam per ius ciuile, quam Canonicum diſpoſitæ, de quibus in præcedenti articulo.

CASVS CV.

Clericum fideiubentem pro laico nullo modo poſſe conueniri coram iudice ſeculari, ſed debere coram Eccleſiaſtico.

SVMMARIA.

1 *Clericus non debet fideiubere.*
2 *Clerici fideiubentes peccant in foro conſcientiæ.*
3 *Clericus fideiuſſor contractus laici debet conueniri coram Eccleſiaſtico.*
4 *Fideiuſſor non eſt condemnatus, quando eſt condemnatus debitor principalis.*
5 *Obligationis qualitas quæ eſt in principali cenſetur repetita in fideiuſſore.*
6 *Principali ſe ſubmittente foro mercatorum, cenſetur ſubmiſſus fideiuſſor.*
7 *Obligationis qualitas non cenſetur repetita in fideiuſſore clerico.*
8 *Fideiuſſor poteſt opponere omnem exceptionem, etiam quam principalis non opponeret.*
9 *Poteſt opponere contractum eſſe vſurarium etiamſi principalis diceret eſſe verum.*
10 *Clericus fideiuſſor laici de iudicato ſoluendo coram iudice laico, non poteſt ab eodem cogi ad ſoluendum.*
11 *Clericus per fideiuſſionem non cenſetur ſe ſubmittere iudici laico.*
12 *Executio contra clericum fideiuſſorem debet fieri à iudice Eccleſiaſtico.*
13 *Creditor recipiens fideiuſſorem non idoneum poteſt petere iterum ſibi caueri.*
14 *Fallit ſi reciperetur per actuarium cauſæ, vel eſſet clericus.*
15 *Laicus quando fideiubet de iudicio ſiſti, & poſtea fit clericus, ipſa fideiuſſio finitur.*
16 *Conueniri quando quis poſſit in loco contractus.*

Clericus † fideiuſſionibus inſeruiens abiiciatur, 1
vt præcipit Summus Pontifex in c.1. de fideiuſſor. qui textus licet loquatur de aſſidua fideiuſſione propter verbum inſeruiens, tamen ſimpliciter eſt prohibita ipſorum fideiuſſio in c. te quidem, 11. quæſt.1. & hanc prohibitionem eſſe de regula, firmat gl. in d. c.1. Quod ego credo † verum in foro conſcientiæ, quia fideiu- 2
bendo peccant, vt dicit Innoc. in d. c.1. ſed in foro contentioſo propter fideiuſſionem factam obligantur ad ſatisfaciendum, per c.2. de fideiuſſor. vbi Pontifex præcipit, clericos fideiuſſores debere ſatisfacere, & ita obſeruat practica, ſed quia fideiuſſionem per eos cōtingit aliquando fieri etiam in vtroque foro, pro laicis. Ideo per tres articulos expediamus, coram quo iudice conueniri debeant.

Primus articulus eſt, clericus † fideiuſſor contra- 3
ctus laici debet coram iudice Eccleſiaſtico conueniri, nam cum ſit agendum contra eum ex obligatione ſua l. Græce, §. etiam, verſic. & ſi cum defenſore, ff. de pignorib. debet agi coram iudice ipſius fideiuſſoris rei conueniendi. Ideo ſi principalis † debitor eſt condemna- 4
tus, nunquam eo ipſo eſt condemnatus fideiuſſor, & & in eo habent locum regulæ vtriuſque iuris; Res inter alios acta, & c. quamuis, & c. cum ſuper, de re iudic. & cap. inter dilectos, de fide inſtrument. & hanc opinionem firmarunt gloſſa, Franchus, Ioannes Monachus, & Ancaranus in cap.1. de iniuriis, lib.6. & licet qualitas † obli- 5
gationis principalis ad voluntatem creditoris ſit repetita in fideiuſſore, l. ſi proponitur, ff. de fideiuſſor. l. fin. § fin. ff. de verborum obligationib. & notat Bart. & cæteri in l. ſi ita ſtipulatus, § Chryſogonus, ff. eodem tit. & in l. hi qui acceſſionis, ff. de fideiuſſorib. vnde ſi principalis † ſe ſub- 6
miſerit foro mercatorum, ergo & eius fideiuſſor: tamen hoc non procedit lege reluctante, ſiquidem cap. ſi diligenti, de foro compet. prohibet clericos † ſe ſubmit- 7
tere iuriſdictioni laicorum, ergo illa qualitas fori non potuit repeti tacite in perſona clerici fideiuſſoris, cum nec expreſſe fieri potuiſſet. Imo fideiuſſor † po- 8
teſt opponere quamcunque exceptionem, etiamſi principalis aliqua de cauſa opponere non poſſet, Baldus in l. cum mulier, col.9 verſic. quæro de vno, ff. ſol. matrim. Marſil. in repetit. rubr. ff. de fideiuſſorib. num.169. vbi quod fideiuſſor poteſt † opponere contractum eſſe vſura- 9
rium, etiam quod principalis fateretur illum eſſe verum, & non fœneratitium, allegat Bald. in l. tam mandatori, C. de non numerat. pecun. Riminald. iunior in conſil.62. num.33. & ſeq. vol.1. Addentes ad Alexand. in conſil.36. vol.2.

Secundus

10 Secundus articulus est, clericus † fideiussor laici de iudicato soluendo coram iudice seculari, non potest cogi per eundem iudicem ad soluendum dictam fideiussionem, sed debet coram iudice Ecclesiastico conueniri, hanc opinionem firmarunt Bart. *in l. 1. ff. si quis in ius voc. non ier.* Bald. ad Specul. *in tit. de comp. iudic. additione, ver. laicus*, Franch. *in c. 1. de iniur. lib. 6. col. 2. versic. eadem ratione videtur idem dicendum*, vbi clare probat ex fideiussione clerici coram iudice laico, non posse fieri executionem contra eum per iudicem secularem, sed debere fieri per Ecclesiasticum, vt notatur *in c. dispendia, §. reus quoque, de rescrip. & in c. pen. de for. comp. & in c. fin. de except. lib. 6.* Ancar. *in d. c. 1. de iniuriis, lib. 6. num. 26. versic. contrarium notat*, Cyn. probat, quod per
11 talem fideiussionem † non potest dici in iudicem laicum consensisse, & iudicium coram iudice laico contra principalem respectu ipsius clerici, dicitur iniu-
12 stum, vnde executio † contra clericum fideiussorem facienda esset coram iudice Ecclesiastico iuris auctoritate propter contractum à sua auctoritate causatum, non autem à sententia iudicis laici, eandem opinionem tenet Bertach. *in tract. de Episcop. lib. 4. par. 1. nu. 3. & in lib. 4. part. 5. nu 97.*

Vnde licet secundum veriorem opinionem, reci-
13 piens fideiussorem † non idoneum, non possit petere iterum sibi caueri, sed sibi imputet, Angel. *in d. l. 1. ff. si quis in ius voc. non ier. & ibi Castrens.* Idem Castrens. *in l. satisdare, ff. de fideiussor.* & probat Alexand. *in consil. 60. consideratis, vol. 5.* & latius per Marsil. *in rubr. ff. de fideiussorib. num 73.* Tamen fallit, quando ille fideiussor reci-
14 peretur per actuarium causæ, & esset clericus, † quo casu licite posset petere sibi iterum fideiussionē præstari, & hoc modo posset procedere opinio gloss. *in l. quis stipulatus sit Stychum, § fin. ff. de verbor. obligat. & in l. inter causas, §. abesse ff mand.* vt iterum possit petere sibi præstare fideiussionem, & licet in subsidium habeat actionem contra magistratum, *toto tit. ff. de magistrat. conuen.* tamen per dictam instantiam tolleretur replicatio excussionis, quæ non posset fieri coram eodem iudice.

15 Tertius articulus est, quando laicus † fideiubet de iudicio sisti, & postea fiat clericus, fideiussio ipsa finitur, ita probat Cardinal *in clemen. 1. in q. 9. de censib.* vbi q per alterationem status mutauit forum, vt amodo per iudicem secularem astringi non possit, & dixit Iacob. Butr. *in l. quisquis, per illum text. C. de Episcop. & cler.*
16 quod licet ratione contractus, quis possit † conueniri in loco contractus, etiamsi mutauit domicilium, tamen hoc fallit, quando cum mutatione fori, concurreret etiam mutatio status personę. vt quia laicus post contractum efficeretur clericus, quia tunc non potest amplius coram iudice laico, sed coram Ecclesiastico conueniri debet, & hanc opinionem tenet Cyn. & Bald. *in authen. causa quæ fit cum monacho, C. de Episcop. & cleric.* Immola *in c propofuisti, de foro compet.* Ial. *in l. cum quædam puella ff. de iurisd. omn. iudic.* & post multos alios hanc opinionem diffuse probat Marsil. *in repet. rubr. ff. de fideiussor. à num. 132. vsq; ad 138.*

CASVS CVI.

Laicum clerici fideiussorem non semper conueniendum esse coram iudice seculari.

SVMMARIA.

1 *Fideiussor laicus clerici non potest declinare forum seculare.*
2 *Exceptio declinatoria competens principali non competit fideiussori.*
3 *Fdeiussor de præsentando aliquem, qui postea fuit clericus, non tenetur vlterius.*
4 *Clerici persona non potest tangi, vel molestari absq; incursu excommunicationis.*
5 *Laicus fideiussor pro clerico, qui litigabat coram iudice laico, non potest molestari ab eodem iudice.*
6 *Sententia nulla contra clericum, non potest executioni mandari contra eius fideiussorem laicum.*

SEd an laicus fideiussor clerici possit coram seculari iudice conueniri? Respondendum est per duos articulos.

Primus articulus est, laicum † fideiussorem clerici non posse declinare iurisdictionem iudicis laici, Speculat. *in tit. de competent. iudic. aditione, §. 1. num. 26. versic. sed pone clericus*, quem refert, & sequitur Bald. *in l. fin. C. de priuileg dot.* Cagnol. *in l. venditor, num. 10. ff. de iudic.* Ioan. de Arnono *singul. 79.* Marsil. *in rubr. ff. de fideiussorib. quæst. 42.* Roman. *singul. 633. nunquid fideiussor clerici*, Guido Pap. *decis. 562. num. 6.* pro quo est textus *in l si reus, ff. iudic. solu.* vbi exceptio † declinatoria competens principali, non competit fideiussori, seu cessionario, & probatur *in l. sed & si restituatur, §. 1. ff. de iudic.* & in quibus aliis casibus istæ, & similes exceptiones competentes principali non competant fideiussori, congerit Vrsillus *in additionibus ad Afflictam in decis. 74. & decis. 206. & decis. 288.* cum aliis ad hoc per Octauianum Vulpellium *in tract. de libertate Ecclesiastica, part. 3. num. 28. & Boer. in singular. in verb. cautio & fideiussio, num. 6.* Stephanus Aufrerius *in tractatu de potestate secular. in Ecclesiast. reg. 4. fallen. 22.* & ibi per Matthæum Boys *in addit.* 1 2

Secundus articulus est, laicus quando † fideiussit de præsentando aliquem reum, & ille postea efficiatur clericus, non potest vlterius fideiussor cogi ad illum reum præsentandum, hæc est doctrina glossæ, & Doctorum *in cap. quæstioni, de appellationib.* Abbas *in consil. 90. circa primum, part. 1.* Immola *in clement. 1. num. 11. de censibus*, Franciscus Marcus *in decis. Delphinal. 1067. part. 1.* Ioannes Botta *in consil. 38. num. 2. & seq.* Marcambrun. *in consil. 44. num. 65.* Bertachin. *in suo repertorio, in verb. fideiussor de iudicio sisti, versic. fideiussor de præsentando laicum*, & quod hoc casu persona † clerici non possit tangi de iure, neque molestari sine incursu excommunicationis, est communis opinio omnium Doctorum *in cap. 1. de obligationibus ad ratiocinia*, vbi per Ioannem Andr. & Abbat. & late per Lambertin. *in cap. 1. de hæretic. lib. 6. quæst. 13.* Placa *in epitom. delict. cap. 35. num. 3.* Couarru. *in lib. practicarum quæstionum, cap. 32. num. 4. versic. tertia conclusio*, Socin. *in cap. proposuisti, num. 46. & seq. versic. primum exemplum, de foro compet.* & pro hoc articulo satis conferunt dicta à nobis in casu præcedenti *art. 3.* 3 4

Tertius articulus est, laicus † quando fideiussit de soluendo iudicatum pro clerico, qui tanquam laicus litigabat coram iudice seculari, & post sententiam contrariam ostendit se esse clericum, non potest vlterius conueniri coram iudice laico. Nam licet sententia lata contra principalem executioni mādetur contra fideiussorem iudicatum solui, *l. 1. ff. iudic. solu.* tamen hoc procedit, quando sententia † est valida, alias si esset nulla non posset exequutioni demandari, *l. 2. §. fin. ff. de pœn. & ibi gloss. in ver. causa*, per tex. *in l. 4. §. condemnatum, ff. de re iudic.* vbi neq; nomen sententiæ meretur, 5 6

tur, quæ nulla est, & sententia lata per iudicem laicum contra clericum nulla est ex defectu iurisdictionis, qui non potest tacite, nec expresse in iudicem laicum consentire, *c. si diligenti, cum vulgarib. de foro compet.* & reprobata in hoc *decisione Afflicti 206.* vbi concludit fideiussorē clerici obligati coram iudice seculari, posse ab eodem iudice condemnari, contrarium fuit decisum ab eodem Prætorio Neapolis, vt per Franch. *in decis. 400.* quem consule pro decisione huius articuli.

CASVS CVII.

Clerici litigantes in foro laicorum, an & quando possint reconueniri à laico coram eodem iudice.

SVMMARIA.

1 *Clericus potest reconueniri coram iudice laico.*
2 *Contrarium qui teneant.*
3 *Papæ decisio desideratur an clericus possit reconueniri coram iudice laico.*
4 *Clericum posse reconueniri vbi est consuetudo, qui teneant.*
5 *Reconuentio debet fieri ante litem contestatam.*
6 *Reconuentio post litem contestatam parte contradicente non admittitur.*
7 *Reconuentio in quibus casibus non procedat contra clericos.*
8 *Reconuentio laici contra clericum non admittitur, stante fraude.*
9 *Clericus agens criminaliter contra laicum, non potest reconueniri.*
10 *Reconuentio non procedit contra clericum coram iudice laico in causa spirituali.*
11 *Reconuentio non fit contra clericum coram iudice laico de crimine.*
12 *Etiamsi ageretur de crimine ciuiliter ad pœnam.*
13 *Reconuentio non admittitur contra clericum, quando manus laici essent apponendæ in eius personam.*
14 *Clericus actor coram iudice laico non potest renuntiare iudicio ad finem euadendi reconuentionem.*

1 Clericus † potest reconueniri coram iudice laico. *gloss. in c. 1. ver. super suis, de mutuis petit. & in c. at si clerici, ver. non tenet, de iudic. & in c. multi, ver. seculari, 2. quæst. 1. & in c. in summa, 11. quæst. 1. & in c. denique, in gloss. fin. distinct. 96. & in l. cum Papinianus, C. de senten. & interlocut. omn. iudic. Bart. in authent. & consequenter, col. fin. C. eodem tit.* Speculat. *in tit. de reconuentione, §. nunc dicamus, versic. sed pone clericus,* Bald. *in l. 2. §. sed si agant, ff. de iudic. & in authent. clericus, C. de Episcop. & cleric. & in d. authent. & consequenter, vbi etiam Salycet. & Fulgos.* Item Ancaran. *in regula; ea quæ, in 14. quæst. de reg. iur. lib. 6.* Socin. *in cap. 1. de mutuis petit.* Archidiacon. *in d. summa, 11. quæst. 1. & in c. non ita, 2. quæst. 6.* Menoch. *de arbitrar. lib. 1. quæst. 44.* Aufrer. *in tract. de potestate secul. in Ecclesiastic. reg. 2. fallent. 3. num. 4.* Lapus *allegat. 118. quæritur non leuiter, col. 2.* Socin. *reg. 56. in 4. fallent.* Duen. *reg. 102. part. 1.* Marant. *in suo speculo, part. 4. distinct. 6. num. 44.* & esse communem opinionem testatur Felyn. *in d. c. at si clerici, nu. 8. & ibi late per Dec nu 155. & plur. seq.* Villalob. *in commun. opinio. ver. clericus, num. 72.* & ita sæpius vsu receptum fuit in tribunalibus, Boer. *decis. 69.* Afflict. *decis. 173.* Franch. *decis. 193. & decis. 376.*

Alii credunt tutiorem opinionem esse, vt coram iudice laico clericus actor † reconueniri non possit, 2
Collectar. *in cap. 2. de foro compet.* Geminian. *in c. cuius in agendo, 3. quæst. 8.* qui dicit, de hoc esse casum *in cap. fin. de iudic.* Idem dicit *in cap. multi, 2. quæst. 1.* Cardinal. *in clem. statutum, de elect.* Anton. Francisc. *in additionib. ad Abbatem, in d. cap. at si clerici, in addit. quæ incipit; an clericus possit reconueniri,* qui probat pro hac opinione esse casum *in cap. qualiter & quando, de iudic. in versic. omnino fieri prohibemus,* & ita fuit decisum in Capella Tolosana, *decis. 95.* Et quod propter † varietatem 3
opinionum in hoc articulo desideratur decisio Summi Pontificis, dicit Andreas Sicul. *in d. cap. at si clerici,* quem sequitur Dec. *ibid. num. 155.*

Cæteri concordant † primam opinionem procedere in locis, vbi extat consuetudo, Andreas Sicul. *in* 4
d. cap. at si clerici, Abb. *in cap. 1. de mutuis petitionib. & in d. cap. at si clerici, vbi Dec. num. 165. in fin. & num. seq.* probat valere talem consuetudinem.

Et tenendo primam opinionem in tribunalibus, vbi extat talis consuetudo, quousque aliud per Summum Pontificem fuerit dispositum: Potest declarari, vt procedat, quando reconuentio † facta fuerit ante 5
litem contestatam, nam postea reconuentioni non est vlterius locus, *gloss. in clem. sæpe, § verum, in ver. exordio, de verborum signification.* adeo quod etiam quo ad effectū iurisdictionis prorogandæ non potest proponi ex interuallo post contestatam litem, secundum Ioannem Andr. *in d. cap. 1. de mutuis petitionib.* vbi dicit; quod sine nouis literis non fit coram delegato, & sequitur Calderin. ibi. Idem Ioannes Andr. *in additionibus ad Speculat. in tit. de reconuentione, §. 1.* Socin. *in d. cap. 1. de mutuis petitionib. num. 97. vsque ad finem,* vbi allegat Aretinum, atque concludit, post litem † contestatam 6
ex interuallo non admitti parte contradicente, & sequitur Maranta *distinct. 6. num. 6.*

Item declaratur, vt contra clericos † reconuentio 7
non procedat in illis casibus, in quibus contra cæteros actores laicos proponi non potest. Non enim fit, vbi non est proprie iudicium, Cyn. *in l. fin. C. qui admitt.* Bald. *in cap. 1. colum. fin. de contr. ouers. inuestit. apud par. terminand.* Andreas Sicul. *in rubri. de mutuis petitionib. nu. 6. versic. & vnum pondera.* Item non fit, quando agitur remedio, quis sit manu tenendus, Bartol. *in l. 1. C. vbi causa stat. & ibi Salycet.* Item non fit in causa appellationis, *l. 1. & l. 2. ff. qui & à quibus. l. 1. § si apud, & ibi Angel. ff. quæ senten. sine appellat. rescind.* & late per Socin. *in c. 1. quæst. 21. de mutuis petit.*

Viso igitur quod reconuentio non procedit contra clericos in casibus, in quibus contra laicos neque fieri potest, videamus in quibus casibus reconuentio laicorum contra clericos fieri non potest, inspecta proprie persona, vel qualitate causæ, idque explicemus per quatuor articulos.

Primus articulus est: Quando laicus † iniuriā face- 8
ret clerico, tunc ipse conuētus à clerico corā iudice seculari, nō potest clericū coram eodē iudice reconuenire, quia talis fraus sibi prodesse non debet, *l. 2. §. sed si agant, ff. de iudic. c. relatum, §. ad hoc, de iur. patr.* ideo talis reconuentio contra clericum non procederet, Specul. *in d. tit. de reconuentione, §. 1. versic. quid si laicus, gloss. in d. cap. relatum, in ver. seculari,* quam sequitur Abb. *in cap. dilectus, colum. 3. ad fin. de arbitr.* cum aliis ad hoc per Farinac. *in tit. de inquisitione, quæst. 8. num. 101.* Imo & si hoc non fieret, in fraudem tamen reconuentio fieri non potest, Baldus *in d. cap. 1. de controuers. apud par. terminand. in versic. item est ista glossa in argumentum.*

Quod

9 Quod si clericus agat † de iniuria sibi illata, vel furto, vel alio maleficio, quod nõ possit reconueniri coram iudice laico, ex eo quod nullus priuilegiatus agens de iniuria, vel furto, vel alio maleficio sibi illato, potest reconueniri coram alias non suo iudice, per textum. *in d. §. sed si agam*, idem tenet Bald. *in d. authent. & consequenter, colum 3. versic. quid si clericus, C. de sentent. & interlocut. omn. iudic.* & ad hoc multos congerit Matth. Boys *in addit. ad Aufrer. de potestate secul. in Ecclesiast. in reg. 2. super fallent. 3. in fin.*

10 Secundus articulus est: reconuentio † coram iudice laico non procedit contra clericum in causa spirituali, vel annexa spirituali, tunc enim remittenda est ad iudicem Ecclesiasticum, *c. tuam, de ordine cognit. c. Lator, qui filii sint legitimi*, gloss. *in d. c. cuius in agendo, 3. quæst. 8.* Innocent. & communiter Dd. *in d. c. 1. de mutuis petit.* Abb. *in d. c. at si clerici, num. 20.*

11 Tertius articulus est: reconuentio † non procedit contra clericum in foro secularium, si de crimine fieret, etiam ciuiliter per text. *in c. vnic. de cleric. coniugat. lib. 6.* & ita firmat Ioan. Andr. & communiter Canonistæ *in d. c. 1. de mutuis petitionib.* Abb. *in d. c. at si clerici, num. 20.* Dec. *num. 25.* dicit istam esse communem opinionem, reprobatis glossis, quæ contrarium voluerunt,

12 quãdo † de crimine ageretur ciuiliter ad pœnam pecuniariam, *in c. multi, 2. quæst. 1. & in d. c. at si clerici, in princ.* cum aliis ad hoc allegatis per Stephan. Aufrer. *in repetit. clem. 1. de offic. ordinar. num. 84. versic. quod secundum communem opinionem Canonistarum.*

13 Quartus articulus est: quandocunque manus † iudicis secularis opponenda esset in personas clericorum, nullo vnquam modo reconuentio procedere potest in eius foro, Archidiacon. *in d. c. vnic. de cleric. coniugat. lib. 6.* Stephan. Aufrer. in additionibus ad Capel. Tholos. *in d. decis. 95. & in d. reg. 2. fallent. 3. versic. sexto nisi ageretur*, & hic articulus, vt generalis est, ita potest multos alios comprehendere, de quibus in limitationibus, quas ponit Socin. ad hoc *in d. c. 1. de mutuis petitionib.*

14 Addo quintum articulum, videlicet clericum † actorem coram iudice laico non posse renuntiare liti, per eum motæ ad finem euadendi reconuentionem, quia nihilominus in eodem iudicio procederetur in causa reconuentionis, ita dixit Speculat. *in tit. de reconuentione, in fin.* ex cuius doctrina fuit articulus decisus in tribunalibus Afflict. *decisione 173.* qui alios allegat, Franch. *decis. 349.* & scribit Menoch. *de arbitrar. iudic. lib. 1. quæst. 44.* Declaratur tamen hic articulus, vt procedat, quando clericus est reconuentus ante litis contestationem. Item quando post reconuentionem factam, ipse vellet renuntiare liti, quod non potest facere in præiudicium litis motæ.

CASVS CVIII.

Emancipationem clerici filiifamilias posse fieri coram iudice laico atque Ecclesiastico.

SVMMARIA.

1. *Emancipatio filii clerici debet fieri coram iudice competenti.*
2. *Emancipatio filii clerici potest fieri coram iudice Ecclesiastico.*
3. *Argumentum de alienatione rei ad alienationem personæ, valet.*

Emancipatio † filii clerici debet fieri coram iudice competenti, *l. 1. C. de emancip. liber.* vbi loquitur de iure patris, quod habet in filium adimendo, & in ipsum filium præmium conferendo, emancipatio enim vocatur præmium, siue donum, *l. 2. l. cum oportet, C. de bon. quæ lib.* quo casu illius iudex est adeundus, qui confert præmium, non qui recipit super auctoritate præstanda, & cum exemptio clericorum tendat ad libertatem eorum, huiusmodi emancipatio non derogat illorum libertati, si coram iudice laico fiat. 1

Ego autem credo, quod si emancipatio † filii clerici fieret coram iudice Ecclesiastico valeat. Nam si Prælatus vellet alienare bona sui monasterii sita in aliena diœcesi, poterit adhibere auctoritatem vtriusque iudicis, ita dicit Cyn. *in l. si prædium, C. de præd. minor.* & valet argumentum † de alienatione rerum ad alienationem personæ, quæ quasi in emancipatione versatur, vt in his propriis terminis probat Ancaran. *in regula; ea quæ, quæst. 18. num. 22. de regulis iuris, lib. 6.* & quod possit fieri coram vtroque iudice est casus decisus per multas rationes per Bellameram *decis. 732.* & pro decisione huius casus conferunt, quæ scripsimus supra *casu 27.* Ecclesiasticos factos non ligari amplius patria potestate; ergo quoties emancipatio prædicta ad aliquem finem facienda esset, sufficit fieri coram Ecclesiastico. 2 3

CASVS CIX.

Insinuationem donationis factæ clerico expediri posse coram quocunque iudice ordinario siue donantis, siue donatarii.

SVMMARIA.

1. *Donationes quando indigeant insinuatione.*
2. *Insinuatio debet fieri in donatione quæ fit clerico.*
3. *Et debet fieri coram iudice laico.*
4. *Insinuatio donationis debet fieri coram Ecclesiastico, quæ fieret à clerico ipsi laico.*
5. *Donatio potest insinuari coram quocunq; iudice siue donatoris, siue donatarii.*
6. *Insinuatio quare requiratur in donatione.*
7. *Insinuatio est voluntariæ iurisdictionis.*
8. *Iudex sicut non potest prohibere donationem, ita non potest insinuationem.*
9. *Insinuatio tollitur iuramento partium.*
10. *Insinuatio habet effectum etiam in bonis extra ditionem iudicis sitis.*
11. *Donatio posset insinuari coram donatore, aut coram donatario, quando alter eorum esset iudex ordinarius.*

Quia regulariter in donationibus † excedentibus summam quingentorum aureorum requiritur insinuatio, *l. sancimus, C. de donationib.* quæ auctoritate iudicis competentis in scripturam redigitur, & publicatur, vt probat Ant. de Canar. *in tract. de insinuat. in princ.* Ideo Dd. quærentibus an hæc regula procedat, si clerico † velit donare laicus vltra dictam summam, determinauit Rota Romana pro affirmatiua, atque subiunxit debere fieri à iudice seculari, † qui potest donatoris laici personam habilitare, sicut si minor vellet se sollemniter obligare, eius proprius iudex adeundus est super auctoritate præstanda. Ita econuerso dixerunt, si laico † similem summã vellet donare clericus, Ecclesiastici iudicis auctoritatem implorandam, atq; impertiendã esse, Ægid. Bellam. *dec. 6. sub tit. de for. competenti,* 1 2 3 4

competenti. quem citat, & sequitur Papazonus *in additionibus ad Rotam Roman. decis. 7. n. 5. de iudiciis, in nouis*, de qua distinctione locuti fuimus supra *casu 28.*

Sed certe vera principia iurisprudentiæ, donatio-
5 nem ipsam † coram quocunque iudice ordinario, siue donatoris, siue donatarii, & ita eius insinuationem celebrandam, fieri posse demonstrant, siquidem, quod insinuatio donationis possit fieri coram quocunque iudice, siue donatoris, siue donatarii, firmauit Bartolus *in l. Modestinus, n. 3. ver. & hoc apparet, ff. de donationib.* & sequuntur Alex. *in consil. 157. n. 6. & plur. seq. vol. 2.* Guido Pap. *decis. 325. potest fieri, in princip. & in singular. 341. insinuatio, n. 3.* post Speculat. quem allegat *in tit. de instrument. editione, §. porro.* Anton. de Canar. *in tractatu de insinuationibus, quæst. 6. in fine.* post Io. Andr. *in additionibus ad Speculat. quem allegat, in d. §. porro, vers. donec, & vers. viso.* Mandell. de Alba *in consil. 198. n. 23. vol. 1.* Gomes. *in §. item si quis in fraudem, n. 22. Institut. de a-*
6 *ctionibus.* Ratio enim, quare † requiratur insinuatio, est, quia cum debeat ipsa fieri aliquo tempore post donationem, hoc tempore intermedio potest donans deliberare, an sibi expediat donationem ipsam confirmare, & vt etiam possit pœnitere si sibi visum fuerit. Item vt talis iteratio actus denotet constantiam mentis in donando. Item vt tollatur omnis suspicio fraudis, cum sæpe malis artibus inducantur homines ad donandum, & dilapidandum substantias suas, & sic ne fiant tales donationes clandestinæ introducta est sollemnitas insinuationis, prout considerarunt Bart. *in d. l. Modestinus.* & Io. Andr. ad Specul. *in d. §. porro, vers.*
7 *donatio.* Ex qua ratione apparet, insinuationem † esse voluntariæ iurisdictionis, *l. in hac, C. de donat.* & ideo illi iudex non potest contradicere, vel prohibere, aut non admittere, *§. & hoc peruenit, auth. vt nulli iudic.* Anton. de Canar. *in d. quæst. 6. n. 14. vers. ad hoc.* concludens
8 per illum tex. quod sicut iudex † non potest prohibere donationem, ita neque insinuationem. Hinc est, quod facta donatione, si cum iuramento fuerit renuntiatum insinuationi, donatio valet, quia quamuis insinuatio sit inducta ob publicam vtilitatem ad excludendum fraudes, tamen voluntate partium saltem
9 cum iuramento † insinuatio tollitur secundum magis communem opinionem, Dec. *cons. 329. col. vers. praeterea in casu isto, & in cons. 432. col. 2. in fin.* Socin. *in consil. 80. col. fin. vol. 1.* Curt. iun. *in cons. 141. col. fin.* Ripa *lib. 3. responsorum, in tit. de reuocand. donat. cap. 5. & cap. 11. in fine.* Marsil. *in practic. crim. §. secunda quæstio, n. 65.* Federic. de Sen. *in consil. 281.* qui hoc intelligit, quando expresse fuerit renuntiatum insinuationi, & hæc vera opinio, & ita vidi sæpius iudicari. Hinc etiam est, quod si facta fuerit donatio plurium bonorum existentium in diuersis ditionibus, & vtrobique requiratur insinuatio,
10 atque † donatio fuerit in vno loco insinuata, habet validitatem extra ditionem iudicis insinuantis, Bal. *in cons. 167. n. 6 vol. 5.* Benedict. Capra *in consil. 144. punctus, quadam domina Gregoria.* vbi determinat, quod statutum Castri disponens donationes debere publicari coram potestate Castri, aliter non valeant, non porrigit vires ad infirmandam donationem in alio loco celebratam, licet de bonis sitis in territorio Castri, Aretin. *in consil. 54. in causa, col. 2. vers. tertia ratio.* vbi decidit, donationem factam Senis à muliere Cortonense de bonis in territorio Cortonæ valere, licet non obseruata sollemnitate statuti Cortonensis.

Ergo cum insinuatio ipsa sit voluntariæ iurisdictionis, neque circumscribatur loco, quia omnis locus ei patet, libera enim est, *l. emancipari, ff. de adoptionib.* potest coram quocunque iudice celebrari, siue sit donatoris, siue iudex sit ordinarius donatarii, ex qua ratione concludit Alexand. *in d. consil. 157. n. 7. vol. 2.* quod posset dicta donatio † insinuari coram eodem 11
donatore, aut etiam donatario, quando & ipsi iudices essent ordinarii, ita etiam dixit Io. de Immol. *in l. Aquilius Regulus, ff. de donationib.* & vterque sequitur Bartol. *in d. l. Modestinus.*

CASVS CX.

Iudicem laicum non posse dare tutorem aut curatorem clerico pupillo: aut ecclesiasticos dare tutores laicis.

SVMMARIA.

1 *Iudex laicus non potest dare clericum tutorem alicui pupillo laico.*

2 *Et dans tutorem eum, vel curatorem, peccat mortaliter.*

3 *Clerici si velint, possunt suscipere legitimam tutelam.*

4 L. sicut hereditas, C. de legit. tutor. *non habet locum in clericis.*

5 *Clerici debent suscipere tutelam de pauperioribus & miserabilibus personis.*

6 *Iudex laicus non dat tutorem pupillo clerico.*

7 *Et qui teneant contrarium.*

8 *Iudicem vtrumque dare tutorem pupillo clerico, qui teneant.*

9 *Iudex ecclesiasticus nominat laicum tutorem pupillo clerico, sed iudex laicus illum cogit.*

10 *Tutor datus à iudice laico non habet potestatem in bonis ecclesiasticis pupilli clerici.*

11 *Curator pupilli clerici datur à iudice ecclesiastico.*

12 *Iudex laicus an det curatorem clerico pupillo coram se litem habente.*

13 *Et quando illum det iudex ecclesiasticus.*

SEd an iudex laicus se intromittat circa dationem tutelæ vel curæ ecclesiasticorum. Respondendum est per tres articulos.

Primus articulus est; Iudex laicus † non potest da- 1
re clericum tutorem alicui pupillo laico, gloss. *in c. Cyprianus, 21. quæst. 3.* Io. Andr. & Gemin. *in c. 1. § in cæteris, col. 2. de cleric. coniugat. lib. 6.* Abb. *in c. non minus, col. 3 de immun. eccles.* Io. Anton. de Nigr. *in extrauag. vnic. de vita & honest. cler. n. 143. & seq.* Antonius Piaggius *in tractat. de tutor. & curator. quæst. 3. in princ.* Imo dans † eum 2
tutorem vel curatorem peccat mortaliter, *d. c. Cyprianus, 21. quæst. 3.* & priuantur ecclesiastica sepultura, *c. neque apud, dist. 88.* & tradit Hostiens. *in summa de sepultur. vers. quibus interdicatur ecclesiastic. sepult. n. 4.*

Declaratur primo, eos posse, si velint, legitimam tutelam † recipere secundum gloss. *in c. final dist. 86.* & 3
hoc est priuilegium clericorum, quia licet possint succedere ab intestato, non tamen coguntur suscipere legitimam tutelam, & sic in eis non habet locum *l. sicut † hereditas, C. de legit. tutor. & §. 1. Instit. de legit. patr.* 4
tut. ita dicunt gloss. *in c. generaliter, 16. q. 1.* & gloss. *in l. generaliter, C. de episcop. & cleric.* Niger *in d. extrauag. vnic. n. 144.* & ratio est, ne clerici occasione tutelæ distrahantur à diuinis, *d. c. Cyprianus.* Multos Doctores ad hoc congerit Borgnin. Caualcan. *in tract. de tutore & curat. cap. 1. n. 288.*

Secundo declaratur, vt hæc procedant respectu tutelæ, & curæ onerosæ, declaratæ per ius ciuile, secus est de tutela & cura generaliter loquendo, quam debent habere clerici † de pauperioribus & miserabili- 5

 bus

bus personis, *c. monachi, 16. quæst. 1.* Imo si ipsi nolunt, possunt cogi per episcopum ad talium curam suscipiendam, *c. decreuit, dist. 88.* in quo laici nullam habent iurisdictionē, sed solū iudicis ecclesiastici munus est.

6 Secundus articulus est: Iudex † laicus non dat tutorem pupillo clerico, quia tutela est vis & potestas in capite libero, &c. *Inst. de tutel. in princ. & l. 1 ff. eod. tit.* & talem potestatem laicus in clericum habere non potest, vt not. *in c. ecclesia sanctæ Mariæ, & in c. fin. de reb. eccles. non alien.* Abb. *in c. at si clerici, de iudic.* & hanc opinionem tenent gloss. *in c. fin. de iudic. lib. 6. in ver. eiusdem. & ibi Ancaran. in 6 not.*

7 Et licet plurimi Doctores teneant, quod † iudex laicus possit dare tutorem pupillo clerico, relati per Stephan. Aufrer. *in tract. de potestate seculari in ecclesiasticos, regul. 2. fallent. 28 & seq.* & per Borgnin. *in d. cap. 1. n. 288. vers. & quod à iudice laico.* Atque Bald. *in l. generali-*
8 *ter, C. de episc. & cleric.* dicat, quod tam † ecclesiasticus, quam iudex laicus dabunt tutorem clerico: tamen
9 hoc declarari potest, quod iudex ecclesiasticus † nominet tutorem laicum pupillo clerico, sed iudex laicus illum tutorem cogat ad suscipiendam tutelam, ad requisitionem iudicis ecclesiastici, vt declarat Aretin. *in § sed hoc iure, n. 9. vers. & aduerte, Inst. de Attiliano tutore.* nisi in ditione dandi tutoris iudex ecclesiasticus etiam temporalem iurisdictionem exerceret, vt not. *in c. si duobus, de appellat.* & vide ad hoc gloss. & communiter Doct. *in c. 2. de iudiciis.* gloss. *in c. bene quidem, ver. præter, dist. 96.* Archidiac. *in c. clericum nullus, 11. quæst. 1.* Feder. de Sen. *in consil. 125. super eo.* per quæ concludit Dec. *in consil. 159 n. 7 vers. & sic.* quod hoc fundamentum est in iudice ecclesiastico, & ratio omnium potest esse,
10 quia etsi iudex † laicus daret clericum tutorem pupillo clerico, non haberet ipse tutor potestatem in bonis ecclesiasticis, neque in personam pupilli clerici, vt dicit Ancaran. *in d. c. fin. de iudic. lib. 6.* ergo non qualitas tutoris, sed qualitas superioris, qui dat tutorem, inspicitur.

11 Tertius articulus est: Curator † clerici minoris regulariter datur à iudice ecclesiastico propter easdem rationes. Idem est de generali curatore ad lites, vt à suo proprio iudice dandus sit, vt distinguit Oldrad. *in consil. 59. n. 2. vers. quia aut quærimus.* & Salyc. *in l. fin. §. 1. C. de administ. tut. & in l. 1. prope finem, C. vbi pet. tut. vel curator.* Specul. *in tit. de curator. §. 1. & ibi Io. Andr. in additionibus.* Sin autem loquimur de clerico pupillo litigante coram iudice laico, hoc casu dixerunt domini de Ro-
12 ta, quod iudex † laicus dabit illi curatorem in illa lite, vt *in decis. 14. de iudic. in antiq.* & sequitur Maranta *de ordine iudic. parte 4. dist. 11. n. 13.* & ad hoc est tex *in l. fin. §. 1. C. de administr. tut.* vbi dicitur recurrendum esse ad iudicem competentem, & competens est is proprie, coram quo lis vertitur, & ad hoc facit *c. fin. de iudic. lib. 6.* vbi dicitur speciale esse in delegato Papæ, vt possit dare curatorem in causa, quæ coram eo vertitur. Sed quia d. decisio Rotæ fundatur ratione, quia curator datur bonis; ergo loquitur in casu, quo clericus litigaret coram laico super bonis temporalibus: vnde sequitur quod si lis fieret super speciali re ecclesiastica,
13 iudex ecclesiasticus † curatorem dabit, & ad hoc est textus *in c. si annuum, de iudic. lib. 6.* vbi quando agitur de beneficio per minorem 14. ann. iudex ecclesiasticus dabit curatorem ad litem, non secularis, & hoc procedit ratione beneficii rei spiritualis, super qua iudex laicus caret iurisdictione, *d. c. ecclesia sanctæ Mariæ, de constit. & ibi late. & d. c. fin. de reb. eccles. non alien.* Ea

CASVS CXI.

Seruitores laicos episcoporum gaudere priuilegio fori ecclesiastici.

SVMMARIA.

1 *Serui ecclesiarum & clericorum gaudent priuilegio fori.*
2 *Etiam immunitate soluendorum onerum.*
3 *Familia episcopi gaudet priuilegio fori.*
4 *Familia episcopi debet remitti ad iudicem ecclesiasticum.*
5 *Episcopos posse habere familiam armatam.*
6 *Seruitores clericorum temporales & conductitios gaudere priuilegio fori.*
7 *Priuilegium idem habet libertus, quod dominus.*
8 *Causæ seruorum & rusticorum ecclesiæ pertinent ad forum ecclesiasticum.*
9 *Familiares clericorum non deferentes habitum nec tonsuram, gaudent priuilegio fori.*
10 *Et qui teneant contrarium.*
11 *Et quomodo procedat contraria opinio.*
12 *Seruitores commensales qui dicantur.*
13 *Familiares necessarii militum gaudent eorum priuilegiis.*
14 *Famuli scholarium gaudent eorum priuilegiis.*
15 *Iurisdictioni seculari non debet fieri fraus.*
16 *Famuli clericorum quando non dicantur esse de domo eorum.*

Videamus an aliæ personæ præter clericos gaudeant priuilegio fori ecclesiastici, & inprimis de familia & seruitoribus clericorum, quod, vt melius explanetur, explico per tres articulos.

Primus articulus est: Serui, † mancipia atque famuli perpetui ecclesiarum & clericorum gaudent 1
priuilegio fori ecclesiastici, sicut gaudent eorum domini, *c. ecclesiarum seruos, 12. quæst. 2. & c. indicatum, distinct. 89. l. 1. & l. 2 C. de episc. & cler.* glossa, Archidiac. & Præpositus *in c. clericum, in primo, 11. quæst. 1.* glossa *in c. eos, distinct. 11.* Hostiens. *in summa, in tit. de foro compet. §. quibus ex causis, col. 6. vers. ex præmissis.* Capyc. *decis. 12. in causa Hergonis* Grammat. *voto criminal 33. in causa clerici.* Imo gloss. *in d. c. ecclesiarum seruos.* extendit hunc articulum etiam ad priuilegium immunitatis soluendorum † onerum, & ibi Præposit. & de hoc dixi supra, & 2
hic articulus non habet difficultatem penes Dd.

Secundus articulus est: Familia † episcopi gaudet 3
priuilegio fori, tam in ciuilibus quam in criminalibus, *c. final. de offic. archidiac. & ibi communiter per omnes Canonistas.* Abb. *in c. 2. n. 6. vers. in familia de foro comp. & ibi Felyn.* Hostiens. Io. Andr. & Abb. *in c. cum non ab homine, col. 1. de iudic.* & pro familia episcopi consuluit Io. de Monte Sperello *in consil. 71. incip. quia copiose, posito inter consilia Laurentii Calcanei.* & Benedict. de Baptizat. *in consil. 72. incip. cum in vtroque, posito inter eadem consilia Calcanei.* vbi quod si quis de familia captus † esset per 4
seculares, posset per ipsam curiam ecclesiasticam repeti, & ideo Abbas antiquus *in d. c. fin. de offic. archidiac.* dicit, quod iudex potest repetere subditum suum ab alio iniuste detentum, & hoc esse speciale in familia episcopi, dicunt omnes *in d. c. fin.* & hanc esse receptissimam sententiam, testantur iidem Io. de Monte Sperello, & Bened. de Baptizat. *in dd. consil. 71. & 72.* & quod episcopi † possint habere familiam armatam pro exe- 5
cutione iustitiæ, probaui latissime supra *part. 2. cap. 35.*

Tertius articulus est: Famulos & seruitores † cle- 6
ricorum non perpetuos, sed temporales & conductitios gaudere priuilegio fori ecclesiastici, dum sunt

sunt in seruitio ipsorum, glossa *in d.c.clericum, in princ. 11.quaest.1.& in c.eos, distinct.32.& in d.c.ecclesiarum seruos, 12. quaest. 2.* Andreas Barbatia *in additionibus ad Abbatem in d.c.2.de foro compet.* Socin. *in c.1.eod.tit.* Maranta *de ordine iudic.parte 4. distinct.11.nu.4.* Summa Clauas. *verb. clericus, §.14.* Cardinal. *in clem.1.in quaest.17. de vita & ho-*
7 *nest. clericorum.* quia idem priuilegium † habet libertus, quod habet dominus, *c. ad deliberandum, de Iudaeis.* & libertus sequitur forum patroni, *l. assumptio, ff. ad municipal.* Bald. *in l.2.in 3.notab. C.de episcop.& cleric.* dicit, quod seruientes clericorum, & qui sunt in ministerio ipsorum, gaudeant priuilegio dominorum non principaliter, & per se, sed propter fauorem suorum dominorum, & ibi hoc tenet etiam Iacob. Butr. & Hostiens. *in d. tit. de foro compet. in d. §. quibus ex causis.*
8 vult, quod causae † seruorum & rusticorum ecclesiae pertineant ad forum ecclesiasticum, Socin. *in d.c. 2. in 18.declaratione, de foro compet.* vbi hoc tenet, etiam si familia esset mercenaria, dummodo non dietim seruiat, sed ad annum, vel ad longius tempus, quia tunc omnino gaudet eisdem priuilegiis fori, & firmat etiam Alber.de Rosat. *in l.1.C.de episcop.& cler.* & Gram-
9 matic. *in d. voto 33. n.20.* vbi quod familiares † clericorum non deferentes habitum nec tonsuram gaudent priuilegio fori ecclesiastici, & probat Lauren.Calcan. *in consil.70.* Episcopus Minorensis *in sua praxi episcopali in verbo Episcopus, vers.decimo primo, in parte 1.*

10 Et licet contrariam † opinionem in hoc articulo amplectantur Archidiacon. *in d. c. clericum.* Abbas *in d.c.2.de foro compet.* Federic.de Sen. *in consil.111.* Stephan. Aufrer. *in tractatu de potestate seculari in ecclesiasticos, regula 2. n. 36.* cum aliis per Octauian. Vulpell. *in tract. de libertate ecclesiastica, parte 3. n. 24.* & per Io. Anton. de Nigris *in repetitione extrauag. vnice, de vita & honest. cleric. n.91.* & per Clarum *in §. finali, quaest.35. vers. quarto nota quod familiaris.* Tamen praedictorum contraria opi-
11 nio † procedit in iis seruitoribus, qui salario deputato dietim, vel per hebdomadas seruiunt, non autem in iis qui ordinarie seruiunt, & commensales dicun-
12 tur, quae commensalitas † corpore & dentibus fit, in propria domo ipsius domini, vt dicit textus *in c. finali, de verb. significat. lib.6. & ibi notant omnes.* Vnde Bald. *in l.1. C. ne vxor pro mar.* dicit, quod scutifer & familiares
13 militum † gaudent eodem priuilegio, si sunt familiares necessarii, & hoc etiam tenet Cyn. ibi, & Iacob.de Butr. *in d.l.2.C.de episcop.& cleric.* firmat, priuilegia data scholaribus per *authentic. habita, C. ne fil. pro patre.* in declinatione fori, & in aliis ibi contentis, extendun-
14 tur ad famulos † scholarium, quandiu sunt in seruitio dominorum, postea non, quia non habent priuilegium per se, sed fauore dominorum. Et quod famuli necessarii scholarium, & nuntii gaudeant eorundem priuilegiis, probatur *in d. auth. habita, in vers. tam ipsi, quam eorum nuntii.* & notat hoc ibi Cyn. *in princip.* Bald. & Salyc. *n. 7.* Bologninus *n. 15.* cum aliis per Petrum Duen. *in regula 305.* & aliis satis plurimis ad hoc congestis per Horatium Lutium *in tractatu de priuilegiis scholarium, in fine tractatus, n.2.* ergo seruitores necessarii, & commensales clericorum, id est, sub eodem tecto, corpore & dentibus, non debent esse peioris conditionis circa priuilegia dominorum, quam sint seruitores necessarii scholarium.

Declaratur igitur hic articulus, vt procedat solum in seruitoribus ecclesiasticorum, qui non solum sunt commensales, sed etiam in actu seruitutis concurrunt, stricta enim interpretatio facienda est in diminutionem iurisdictionis † secularis, & ne illi fiat 15
fraus, prout in simili, Regula cancellariae de impetrando beneficio vacante per obitum familiaris Cardinalium, intelligitur de commensali, vt probat Gomes. *super d. regula quaest.13.*

Vnde famuli † clericorum conducti sub certa 16
diurna pensione, sicut conduci solent operarii, etiam cum pacto, vt per annum non possint locare operas suas alteri, quia constituunt suum proprium fumantem, non dicuntur esse sub eadem domo clericorum, Bartol. *in l. qui concubinam, §. vxori, de legat.3.* Paul. Picus *in l. Titia, §. Titia, n.63. de legat.2.* Imo non sufficit quod quis stet sub eadem domo, & sub eadem claui, ad hoc vt cohabitare dicatur, prout declarat Angel. *in l. quis sit fugitiuus, ff. de aedilit. edict.* & hoc esse singulare notandum, & menti tenendum, dicit Andr. Barbat. *in additionibus ad Bald. in l. final. C. de collationib.* & probat Surdus *in tract. de aliment. tit. 4. quaest.15. n.6.*

CASVS CXII.

Colonos ecclesiarum, & clericorum, & conductores bonorum suorum conuentos coram iudice laico, aliquando posse fori ecclesiastici declinatoriam opponere, & obtinere.

SVMMARIA.

1 *Coloni & conductores bonorum ecclesiae debent coram iudice laico conueniri.*
2 *Conductor aut emptor bonorum ecclesiae debet pati onera, sicut de caeteris bonis.*
3 *Ementes salinas ab ecclesiis debent soluere pedagium.*
4 *Ementes à fisco debent soluere onera.*
5 *Colonus quando teneatur ad collectas.*
6 *Collectarum onus respicit fructus.*
7 *Gabella an debeat solui à colonis partiariis.*
8 *Ecclesia quando dicatur grauari per suos colonos.*
9 *Coloni & conductores ecclesiae quando opponant declinatoriam fori.*
10 *Ecclesiastici comparentes in iudicio conductorum suorum, petunt remissionem causae ad ecclesiasticum.*
11 *Colonus vel conductor generalis administrator bonorum ecclesiae debet conueniri coram ecclesiastico.*
12 *Coloni ecclesiae obligati in forma Camerae debent conueniri coram iudice ecclesiastico.*
13 *Debitor principaliter obligat animam per obligationem in forma Camerae.*

Colonos † & conductores bonorum ecclesiae debere coram iudice laico conueniri, nec posse opponere exceptionem declinatoriam fori ecclesiastici, affirmarunt Federic.de Sen. *in consil. 13. n.9.* Specul. *in tit. de competent. iudic. aditione, §.1. n.27.* vbi si conuenirentur praedicti ex delicto, vel contractu, sortiuntur forum laicorum, Abbas, Felyn. & Aretin. *in c.2. de foro compet.* Praeposit. *in c. eos, dist.32.* Geminianus *in c.1. 11. quaest. 1.* & de magis communi opinione testatur Capyc. *in decis.12. n. 2.* quam sequuta est in decidendo Senatus Pedemontanus, vt per Tessaur. *decis. 22.* Natta *consil.576. n.3. & seq.* Clarus *in §. fin. quaest. 35. vers. quaero numquid.* Decian. *in tract. criminal. lib. 4. cap.9. n.58.* cum aliis per Gabriel. *in consil.37. n.4. vol.2.* Contra istos igitur si clerici agere volunt, reorum forum sequi debent, quia non est casus exceptus à regula *c. cum sit generale, de foro compet.* nisi essent serui, mancipia, aut famuli perpetui, vt dixi in praecedenti casu, *artic. 1.* aut coloni familiares commensales, prout dixi *in artic. 3.* eiusdem casus. 1

Probatur etiam hic articulus, quia si clericus suam ecclesiam locat, aut eiusdem fructus vendit, condu-
2 ctor † & emptor non gaudent priuilegio ecclesiæ, propterea patietur onera sicut de bonis propriis, gloss. & Immol. *in clem. fin. col. 2. de censib.* Geminian. *in c. quamquam, col. final. eod. tit. lib. 6.* Dyn. *in l. licitatio, §. mercatores, ff. de publican. & vectigal.* vbi ponit de emen-
3 tibus † salinas ab ecclesia, quod teneantur soluere pedagium, sequitur Ias. *in auth quas actiones, col. 13. vers. per illum textum, C. de sacros. eccles.* allegans gloss. *in c. præsenti, de censib.* Archidiacon. *in d. c. quamquam.* & ibi Io. Andr. & Franch. Federic. de Sen. *in consil. 111. quæstio talis est, an diœcesanus, col. 6.* Alex. *in additionibus ad Bartol. in d. l. licitatio, §. mercatores.* Io. Andr. *in additionib. ad Specul. in tit. de immunit. eccles. in fine.* Sed Bartol. *in d. §. mercatores.* intelligit id procedere in ordinariis vectigalibus, secus in extraordinariis, vt ibi per eum, Salyc. *in l. vniuersi, C. de public. & vectigal.* dicit idem esse in emen-
4 tibus à fisco, † Bertachin. *in tractatu de gabellis, in 7. parte princip. quæst. 13.* vbi testatur hanc esse communem opinionem, & propterea dicit Bartol. *in l. 1. & ibi gloss. in ver. fructus, C. de annonis & tributis, lib. 10.* quod si quis
5 locauit † fundum ad pensionem percipiendam in pecunia, vt fructus omnes remaneant apud colonum, quod dominus ad tributa vel collectas non tenetur, sed colonus, nisi aliter consuetudo se haberet, quod dicit esse menti tenendum, & probatur *in l. si sine herede, §. Lucius, ff. de administr. tut.* & probat Ias. *in l. 1. col. 7. vers. item quod dictum est, C. de iure emphyt.* Onus colle-
6 ctarum † respicit fructus, ergo ad illum spectat, ad quem fructus pertinent, *l. si pendentes, §. si quid cloacarii, ff. de vsufruct.* de quo per Roman. *in l. inter quos, §. damna, ff. de damn. infect.* Socin. *in consil. 217. circa hanc, col. 2. volum. 2.* Ergo coloni partiarii ecclesiarum tenentur
7 soluere gabellas † de parte fructuum eis contingentium, & alia onera, quæ imponuntur per Principes, quia pars eis contingens in nullo est priuilegiata, Geminian. *in d. c. quamquam col. final. de censib. lib. 6.* Syluestrina in summa *verbo excommunicatio, in nono §. col. 28. vers. sexto nota.* Federic. de Sen. *in d. consil. 111. col. 5. vers. i-*
8 *tem quæritur.* Nisi ecclesia † per indirectum grauaretur, quia forte propter nimium grauamen non reperiretur, qui vellet laborare possessiones ecclesiæ, de quo scripsi supra *casu 13.* Sed hoc cessante coloni & conductores bonorum ecclesiæ nullo eius priuilegio gaudent, ergo exceptionem fori ecclesiastici declinatoriam opponere non possunt.

9 Sunt tamen aliqui articuli, in quibus coloni † & conductores prædicti possent fori declinatoriam obtinere.

10 Primus articulus est, quando ecclesiastici † necessario comparere debent in iudicio moto contra colonos vel conductores prædictos, ad eosdem defendendum, quo casu remissionem esse faciendam ad ecclesiasticum, dicit Ripa *in c. decernimus, n. 2. & n. 4. de iudic.* & Præpos. *in c. clericum, in 2. 11 quæst. 1.* quos refert, & sequitur Tessaur. *in d. decis. 22. n. 7. vers. fallit septimo.* & pro isto articulo probando conferunt quæ late scripsi supra *casu 34. artic. 4.*

11 Secundus articulus est, quando colonus † vel conductor efficitur generalis administrator bonorum ecclesiæ, quo casu debere conueniri coram ecclesiastico, vt tenet gloss. *in c. iudicatum, dist. 89.* Abb. *in d. c. 2. numer. 6. versicul. fallit in duobus, de foro compet.* Tessaur. *in dict. numer. 7. versicul. fallit quarto.* & ratio est, quia semper conueniretur nomine ecclesiæ, & nunquam proprio; ergo & coram ecclesiastico iudice debet.

Tertius articulus est, cum coloni † ecclesiæ, & eiusdem bonorum conductores se obligarunt in forma Cameræ Apostolicæ, atque sic se submiserunt iurisdictioni ecclesiasticæ, quo casu debent conueniri coram iudice ecclesiastico, vt dicit Couar. *in libr. pract. quæst. cap. 35. n. 2. vers. quinto non video.* Nam per hanc obligationem debitor † principaliter animam obligat, ita vt possit excommunicari, & communione fidelium priuari, vt infami illa publicatione notatus, curet satisfacere, vt declarat Antonius Massa Gallesius *in tract. de formula Cameralis obligationis, quæst. 2. n. 10.* quod non possunt exequi iudices laici, nisi ex speciali delegatione Papæ, vt dixi supra *parte 3. cap. 2.* ideo clerici creditores huiusmodi obligationis adeunt eorum iudicem ecclesiasticum contra prædictos. 12 13

CASVS CXIII.

Eremitæ, confraternitates laicorum, hospitalarii, equites religionum, atque similes personæ deferentes habitum religiosum, an sint de foro ecclesiæ.

SVMMARIA.

1 *Eremitæ sunt de foro ecclesiæ.*
2 *Eremitæ non possunt in ius vocari, sed eorum prælatus.*
3 *Abbas in c. 2. de foro compet. reprobatur.*
4 *Eremitarum vita est approbata tanquam in statu pœnitentium.*
5 *Eremitæ sunt sub episcopo, & reputantur persona ecclesiastica.*
6 *Eremitæ quem habeant in caput & prælatum.*
7 *Confraternitates laicorum quādo sunt sub foro episcopi.*
8 *Confraternitatib. relictū quando dicatur ad pias causas.*
9 *Confraternitates non habentes hospitalia non dicuntur loca pia.*
10 *Et possunt disponere de bonis suis, sicut cætera collegia.*
11 *Et debent conueniri coram iudice laico.*
12 *Quarta episcopalis an detrahatur de relictis confraternitatibus disciplinatorum sancti Dominici.*
13 *Collegia battutorum non sunt personæ ecclesiasticæ.*
14 *Præscriptio laicorū contra quas cōfraternitates procedat.*
15 *Confraternitas quare non dicatur locus pius.*
16 *Priuilegium concessum confraternitati non dicitur concessum loco.*
17 *Confraternitas propter aliqua signa dicitur locus ecclesiasticus.*
18 *Confraternitates quomodo cognoscantur sub cuius iurisdictione sint.*
19 *Quarta episcopalis debetur de relictis confraternitatibus habentibus proprium templum.*
20 *Confraternitates laicorum semper sunt sub iurisdictione episcopi, quando tractatur articulus spiritualis.*
21 *Hospitalia laicorum de cuius iurisdictione sint.*
22 *Hospitalia quando possint redigi in vsus profanos.*
23 *Hospitalia quando non gaudent priuilegiis loci pii.*
24 *Pius locus vt constituatur quot requirantur.*
25 *Hospitalia quando sint iudicanda sicut cæteræ ecclesiæ.*
26 *Et restituuntur in integrum, sicut cætera ecclesiæ.*
27 *Et eorum bona alienari non possunt, sicut bona ecclesiæ.*
28 *Hospitalarii hospitalium quando sint de foro ecclesiæ.*
29 *Hospitalia quando præsumantur esse ecclesiastica.*
30 *Hospitalia de iurisdictione laicorum sunt etiam de iurisdictione episcoporum.*
31 *Episcopi possunt visitare hospitalia, etiam prohibente fundatore.*
32 *Equites Hierosolymitani sunt de foro ecclesiæ.*

33 Equi-

33 *Equites milites religionum non sunt proprie religiosi.*
34 *Equites religionis sancti Stephani possunt prorogare alterius iurisdictionem.*
35 *Exceptioni dilatoriæ quando censetur renuntiatum.*
36 *Beguinæ gaudent omnibus priuilegiis ecclesiæ.*
Et fratres tertii ordinis, sancti Dominici & sancti Francisci.
37 *Oblati religioni an & quando gaudeant priuilegiis ecclesiæ.*

SEd an prædictæ personæ de foro existant ecclesiastico, discutiamus per singulos articulos.

1 Primus articulus est de eremitis, † quos de foro ecclesiæ fateri necesse est, quia pertinent ad dispositionem ecclesiæ, *c. vnico, in fine, de excess. prælat. lib. 6. c. priuilegium, de verb. signif. lib. 6. vers. cellis ad monasterium spectantibus.* & hanc opinionem affirmarunt Felyn. *in c. 2. de foro compet. n. 5. & ibi Anton. de Butr. Barbatia & Aretin.* Innoc. *in c. cum ad monasterium, de elect.* Collectar. *in c. ex parte, de conuers. coniugat. & in c. cum Ioannes eremita, de fide instrument.* Cardinal. Turrecremata *in c. qui vere, in 2. quæst. 16. quæst. 1.* D. Antoninus *in summa, parte 3. titulo 16. capite 1. §. 4.* Immol. *in clem. per literas, col 1. de præbend.* Geminian. *in c. indemnitatibus, in §. supradicta, in 1. not. & ibi Franch. in 3. notab. de elect. lib. 6.* Stephanus Aufrer. *in additionibus ad Capell. Tholosan. in decis. 8.* Et hanc etiam tenet glossa, quam sequitur Bartol. &
2 Angel. *in l. 2. ff. de in ius vocand.* volentes eremitam † in ius vocari non posse; sed eius prælatum, qui respondere debet pro eodem, & gaudere priuilegio monachorum & clericorum, idem Angel. *in consil. 121. vers. quinimo etiam eremita.* Et hanc esse veram & communem opinionem testatur Boerius *in tractatu de vita eremitica, n. 14. prope finem, vers. & ista est vera & communis opinio.*

Ex quo infertur primo, non esse verum dictum
3 Abbatis † *in d. c. 2. de foro compet. n. 10.* volentis hanc opinionem procedere de æquitate, sed contrariam esse veriorem de iure, quia, vt probant præcitati Doctores, hæc est vera & communis opinio, quam amplexi sunt domini de Rota, vt *decis. 1. de regularibus, in antiquis.*

Item infertur, non esse veram illam opinionem, videlicet eremitas gaudere priuilegiis ecclesiæ, si sint sub obedientia alicuius superioris vel episcopi, prout Abb. *in c. ex parte, n. 10. de conuers. coniugat.* Archidiac. *in d. c. qui vere, 16. quæst. 1.* Summa Syluestrina *in ver. eremita, in 2. §. 1. & in ver. ecclesia, in 1. §. 1.* Nauarr. *in manuali, cap. 27. n. 79.* Quia vt probat Anton. de Butr. *in consil. 19. vers. ad nouum.* quem sequitur Boer. *in d. tract. de vita e-*
4 *remitica, n. 13.* Vita † eremitarum est approbata tanquam in statu pœnitentium, vt nunc sunt fratres Iesuitæ, qui statum pœnitentium & vitam eremiticam ducunt, tales enim sunt, & esse debent sub obedientia episcopi, *c. aliud, 10. quæst. 1.* Nec sunt sicut locustæ sine capite, vt quidam nimis arroganter euomuerunt,
5 quia imo sunt sub episcopo, † & reputantur personæ ecclesiasticæ, & gaudent priuilegio clericorum. Nec aliud caput vel superiorem compelli possunt habere,
6 quia Christum habent in caput, † & summum Pontificem, & Episcopum, siue eorum parrochianum, in cuius diœcesi & parrochia sunt, & si habent Abbatem, tunc quoad iurisdictionalia & forum pœnitentiæ sunt sub ipso Abbate, sicut erant sub Episcopo.

Secundus articulus est de confraternitatibus laicorum, quæ congregantur in vno loco religioso, & cum quæritur, an sint fori ecclesiastici, distinguendum est per tria membra. Aut confraternitates † lai- 7
corum habent hospitalia cum campanilibus, & campanis, & ibi celebrantur Missæ, & dicuntur loca pia, quæ sunt subiecta Episcopo, ita concluserunt domini de Rota Vrbis, vt per Verallum *decis. 328. n. 3. parte 1.* Et in hunc modum possunt intelligi adducta per Tiraquell. *in præfatione tractatus de priuilegiis piæ causæ.* volentem huiusmodi confraternitates † inter pia loca 8
numerari, atque piæ causæ fauorem obtinere, & propterea si quid relictum est eisdem, dici relictum ad pias causas, vt dicit etiam Petrus de Vbald. *in tractat. de quarta canonica.* Abbas *in consil. 31. incip. ad claram decisionem omnium difficultatum, & in consil. 32. incip. circa duo dubia. parte 1.* Paul. de Cast. *in cons. 5. incip. dicendum est, quod dicta fraternitas, vol 2.* vbi quod dicitur relictum ad pias causas, ex eo quia dicitur habitus respectus potius ad hospitale, seu pauperes, qui debent commodum percipere, quam ad personas dictorum hominum societatis, qui nullum commodum sunt pro se percepturi, Io. Andr. *in c. Ioannes, de testam.*

Aut dictæ confraternitates † nulla habent hospi- 9
talia modo prædicto, & tunc non sunt proprie pia loca, neque gaudent fauore piæ causæ, sed sunt collegia profana & secularia, & debent coram iudice laico conueniri, Bald. *in l. illud, col. 1. vers. quid de eo, C. de sacros. eccles. & in auth. hoc ius porrectum, vers. secundo quæro, C. eod. tit.* Abbas & Immola *in c. officii, de testament.* Alex. *in consil. 102. super primo quæsito, vol. 7.* firmat, quod corpus fraternitatum potest res suas vendere, quia non est pium collegium, sed omnino profanum & seculare, & non priuilegiatum, vnde potest omnino disponere de † bonis suis, sicut cætera collegia secularia, *per l. 1. §.* 10
quibus, ff. quod cuiusque vniuersit. nom. Bart. *in l. cum senatus, ff. de rebus dub. & in l. fin. ff. de colleg. illicit.* concludit, quod huiusmodi fraternitates † debent conueniri 11
coram iudice seculari, idem dicit Bald. *in l. si quis ad declinandum, C. de episcop. & cleric.* dum tractat, an de relicto facto fraternitati disciplinatorum sancti Dominici possit detrahi ab Episcopo quarta, † quæ non de- 12
trahitur de relicto etiam pio loco, nisi & is sit religiosus, nec de legato facto hospitali priuato, secundum Alex *in consil. 130. vol. 1.* requiritur enim vt fiat pro anima, & opus sit pium, & pio loco relinquatur, *c. final. de testament.* quod non videtur adesse fraternitatibus, Paul. de Castr. *in l. collegium, n. 3. C. de hered. instit.* dicit congregationes seu collegia † battutorum, vt sunt i- 13
sti fraterni, non possunt dici personæ ecclesiasticæ, cum sint mere laici, & sic possunt conueniri coram iudice seculari; idem dicit *in d. l. cum senatus, n. 2. & 3. ff. de rebus dubiis. & ibi Socin. n. 10.* Corn. *consil. 307. vol. 4.* Paris. *consil. 50. n. 26. vol. 2.* & quod contra huiusmodi fraternitates † currat præscriptio, sicut contra priuatos, 14
nec habeat locum priuilegium loci pii, probat Corn. *in consil. 119. n. 27. vol. 2.* Balbus *in tract. de præscript. in 5. parte princip parte 1. n. 6.* Et ratio huius articuli est, quia fraternitas † non potest dici locus pius, nam vicem 15
personæ sustinet, ex regula *l. mortuo, ff. de fideiussor.* & quamuis fraternitas in loco congregetur, tamen personæ non sunt ita obligatæ, & insertæ illi loco, vt possit dici locum inesse collegio, & collegium loco, sed separatim optime considerantur; ergo † priuilegium 16
fraternitati concessum nullo modo potest dici datum loco, neque loco & personis, sed omnino datum personis tantum, vt patet ex dictis per Bald. *in d. l. si quis ad declinandum, C. de episcop. & cleric. in §. omnibus, n.*

19. Immola *in c. officii, n 21. de testam.* Alex. *in rubric. ff. de noui operis nuntiat. n. 25.* ergo confraternitas non est pius locus, & priuilegium amittit, sicut quilibet pri-
17 uatus, quamuis propter † signa possit dici locus ecclesiasticus. Nec refert, quod huiusmodi fraternitates sint erectæ ex auctoritate summi Pontificis, quia auctoritas Pontificia non potest facere vt persona sit locus, facit autem vt collegium dicatur licitum, nec erectum contra prohibitionem, nec facit quod sit locus pius.

Sed hic est aduertendum, prout dicit Alex. *in d. consil. 102. n. 2. & seq. vol. 7.* ad cognoscendum huiusmodi
18 fraternitates † sub cuius iurisdictione sint, num bona illarum consueuerint, vel debeant distribui in pios vsus, & num fuerint institutæ propter pietatem seruandam, & propter opera pietatis & charitatis exercenda, de quibus constare poterit ex priuilegiis, & concessionibus factis ab episcopo, per quas appareat eas fraternitates habere loca erecta ad diuinos cultus, & ad pietatem seruandam cum auctoritate epi-
19 scopi; his enim stantibus, si habeant proprium † templum, de eorum relictis debetur quarta episcopo, vt dicit ibi Alex. nam debetur de relictis ecclesiæ, *c. requisiuisti, de testament.* alioquin non debetur, & personis non loco relictum videtur, Abb. & Immol. *in d. c. officii, de testam.* licet ibi Barbat. teneat contrarium, & *in consil. 1. vol. 4.* super hoc autem distinguit Petrus de Vbaldis *in tractatu de canonica episcopali portione, lib. 1. quæst. 14.* quia confraternitas non est de iurisdictione episcopi, cum episcopus non exerceat ibi iurisdictionem, nec sint loca sacra, vel religiosa, vel ecclesiastica, & ipsis ecclesiæ non possunt accedere, vel alia iura spiritualia, *d. clem. per literas, de prabend.* & de hoc scribit late Rebuffus *in tomo 2 commentariorum in constitutiones regias, in tractatu de confratriis, seu artificum conuenticulis & collegiis.*

20 Aut inter istas confraternitates † laicorum tractatur articulus more spiritualis, puta si oriatur controuersia inter eas de præcedentia, & tunc ex dispositione sacri Concil. Tridentini *sess. 25 cap. 13.* & per constitutionem Gregorii Papæ XIII. datur modus componendi huiusmodi controuersias per episcopum, & nihil potest se intromittere iudex laicus, quicquid scripserit Io. Vincent. Anna *in singulari 90.*

21 Tertius articulus est de hospitalibus, † de cuius iurisdictione existant, eodemque modo distinguendum est: Aut hospitale est erectum sine auctoritate episcopi, & sine aliqua consecratione, quod potest fieri; nam licite potest quis ex deuotione sine alicuius auctoritate deputare partem domus suæ ad suscipiendos pauperes peregrinos, & ibi hospitalitatem retinere, secundum gloss. *in clem. quia contingit, in §. final. in ver. altaria, de religios. domib.* & Hostiens. *in summa de regularib. § 1 vers. quid de rusticis, & in tit. de ecclesiis ædifican. §. cuius auctoritate, ver. quid si episcopus.* Innoc. Host. Io. Andr. & Ant. de Butr. *in c. ad hæc, de religios. domib.* Ant. de Butr. *in c. cum dicat apostolus, de ecclesiis ædificand.* Lapus *in repetitione capituli de xenodochiis, in 10. quæstione, de relig. domib.* gloss. *in c. vnicuique, de consecrat. dist. 1.* Io. de Sylua *in tract. de benefic. parte 1. quæst. 6. numero 6.* Summa Syluestrina *in verbo hospitale, §. 2. n 3.* tex. *in §. si quis ædificationem, ver. in omnibus, in auth. de ecclesiasticis titulis.* & tunc talis locus non est ecclesiasticus, vt dicunt præci-
22 tati Doct. & posset iterum ad prophanos † vsus redigi, vt dicit Innoc. *in c. inter dilectos, circa medium, vers. vel dic quod melius videtur, de sacrosanct. eccles.* & Bald. *in authent. hoc ius porrectum, col. 2. Cod. de sacrosanct. eccles.* Specul. *in titul. de statu monach. §. 1. versicul. 36.* & sequitur Ancaran. *in dict. clem. quia contingit, & in clem. per literas de præbend. & in consilio 122. super primo dubio.* Et ideo hoc hospitale, & eius ministri subsunt iurisdictioni Principis secularis, vt post multos probauit Francisc. de Ponte *in consilio decimo octauo, columna prima, & seq.* Camillus Borellus *in additionibus ad Bellugam in speculo Princip. super rubric. 11 in §. videndum, super verb. hospitalarii.* qui alios refert. Quamuis enim huiusmodi hospitale sit locus pius, quia piæ operæ in eo exercentur, & ad hunc finem factum est, tamen non gaudet † priui- 23
legiis loci pii, nisi sit approbatum vel factum auctoritate superioris, Bald. *in dict. authent. hoc ius porrectum, numer. 2.* Alexand. *in consil. 90. numer. 7. volumin. 4.* Felyn. *in c. de quarta, n. 9. de præscript.* Balbus *in d. tractatu de præscriptionibus, in d. quinta parte principali, in prima eius parte, n. 6.* Nam ad constituendum locum pium, qui gaudeat priuilegiis, † tria copulatiue requiruntur. Primo, 24
vt sit locus, cui personæ ita adiunctæ sint, vt nequeant separatim considerari, Bald. *in d. l. si quis ad declinandam, C. de episcop. & cleric.* Secundo, vt sit ordinatus ad pia loca & opera, & huiusmodi opera pia in eo exerceantur, vt notatur *in d. c. officii.* & per Felyn. *in d. c. de quarta.* Tertio, vt sit approbatus, & ædificatus auctoritate summi Pontificis, vel ordinarii, Abbas *in c. auctoritate, de censib.* ergo auctoritas, vel sola approbatio non sufficeret, vt prædictis priuilegiis ecclesiæ gaudere posset.

Aut in constructione hospitalis † concurrunt prædicta, & tunc de eo idem iudicatur, quod de ecclesiis, 25
l. omnia priuilegia, C. de sacros. eccles. & hanc opinionem firmant Federic. de Sen. *in consil. 111. incip. quæstio talis est, an diœcesanus, & in consil. 130. incip. factum tale est, quadam domus.* Abbas Siculus *in disputatione, quæ incipit, Sempronius in 3. dubio, & in c. fin. & in c sopita, de censibus.* & ad hoc est tex. *in clem. dispendiosam, de iudic. & ibi gloss. in ver. beneficium.* Ideo restituitur † in integrum eo mo- 26
do sicut ecclesiæ, Io. Andr. & Gemin. *in c. 2. de restitut. in integrum, lib. 6.* Ancar. *in c. 1. eiusdem tituli & libri, & in d. clem. per literas.* Item eius bona regulariter † alienari 27
non possunt, nisi cum sollemnitate, qua alienantur cætera bona ecclesiæ, Hostiens. Io. Andr. & Anton. de Butr. *in c. nulli, de reb. eccles. non alienand.* per tex. & ibi Bald. *in d. auth. hoc ius porrectum.* & latius per Lapum *in repetitione d. c. de xenodochiis, in quæst. 70.* ergo huiusmodi hospitalia sunt de foro ecclesiastico, sicut in cæteris gaudent priuilegiis ecclesiæ, vt probant præcitati Doctores, & idem dicendum esse de hospitalariis † hu- 28
iusmodi hospitalium, probat Felyn. *in d. c. 2. n. 8 de foro compet.* pro quo probando conferunt quæ diximus supra *casu 84.*

Aut non apparet, an requisita ad esse hospitale ecclesiasticum † interuenerint, & tunc ita præsumendum est, quando ista concurrerent. Primo si esset in 29
forma ecclesiæ; item si Missæ celebrantur; item si sit ibi altare; item si sit ibi campanile, siue campana, licet solum in festiuitatibus magnis celebraretur, vt notat Cardinal. *in dict. clem. final. de censib.* & Io. de Sylua *in tractat. de benefic. parte 1. quæst. 6. numer. 25. & sequen.* textus *in c. vnicuique, de consecrat. dist. 1. & ibi glossa.* Abbas *in c. inter dilectos, n. 8. & n. 12. de donationib. & ibi late addunt Zacchar. & cæteri.* Archidiacon. *in c. nemo, de consecrat. dist. 1.* quem sequitur Anton. de Butr. *in d. c. final. de censib.* & Petrus de Vbaldis *in tractatu de quarta canonica, in 13. quæstion. principal. versicul. demum quæritur si appareret.*

Lapus

Lapus *in repetitione d.c. de xenodochiis, in 58. quaest.* & Fe-
deric. de Sen. *in d. consil. 111.* locus enim qui per talia
signa habet effigiem loci ecclesiastici, talis praesu-
mendus est, & censendus. Sed haec procedunt, quan-
do non constat de fundatione, vt declarat Abb. *in d.c.
inter dilectos, num. 12.* & late per Paris. *in consil. 34. vol. 4.*
quos refert, & sequitur Io. Francisc. de Poute *in d. con-
sil. 18. num. 7.*

Sed primum membrum huius tertii articuli decla-
30 rari debet, quia licet hospitalia mere † laicorum sint
de iurisdictione secularium, id tamen non excludit
iurisdictionem episcoporum in aliquibus. Nam epi-
scopi possunt huiusmodi hospitalia visitare post
mortem fundatoris, & possunt priuare rectores eo-
rundem deputatos per heredes, si inuenti fuerint
male administrare, Summa Syluestrin. *in ver. hospita-
le, §. 2. num. 3.* Angelica *in ver. hospitale, in princip.* Et hoc
procedit, etiam si testator, qui aedificauit, prohibuis-
31 set, ne episcopus † in tali negotio se intromitteret,
vt ex dispositione sacri Concil. Tridentini *sess. 7. c. fin.*
quia testator non potest facere quin leges in suo te-
stamento locum habeant, vt dixi supra *in casu 80.* Item
possunt videre computa, & cognoscere de admini-
stratione rectorum, vt ex eod. Concilio, *d. sess. 7. cap. 9.*
Nisi in fundatione, ex indulgentia ecclesiae esset ad
hoc dispensatum, vt episcopi nullam in hoc haberent
facultatem, vt fuit resolutum penes sacram congre-
gationem Concilii, vt habetur inter eius *declaration.
184.* Et de his, & similibus casibus vide per episcopum
Minorensem *in sua praxi episcopali, parte 1. in verb. ho-
spitale.*

Quartus articulus est; De equitibus religionum.
32 Certe equites † Hierosolymitani sunt de ordine cleri-
cali, & gaudent omnibus clericorum priuilegiis, quia
sunt separati à lege matrimonii, & obligati ad horas
dicendas, habentque certum & limitatum ordinem
à Pontificibus institutum, *clem. 1. de religios. domib.* &
computantur inter personas ecclesiasticas, *c. duo sunt
genera, & ibi gloss. 12 q. 1.* Bartol. *in l. semper, §. quibusdam,
ff. de iure immunit.* Io. Maurit. *in repetit. l. vnica, C. quo
loco mulier munera subire deb.* gloss. *in c. ex parte, in t. de
decim.* Io. Francisc. de Ponte *in consil. 14.* Petrus Duen.
33 *in regula 99. num. 5.* Equites † autem caeterarum reli-
gionum, vt sunt milites Hispani, atque equites reli-
gionis sancti Stephani nō esse proprie religiosos, fuit
conclusum in Rota Vrbis in vna Lucana plebis die
22. Maii, 1579. ergo non gaudent priuilegiis ecclesiae.
Vnde licet disponatur inter capitula religionis sancti
34 Stephani, nullum † equitem posse conueniri, in tri-
bunali eiusdem religionis, siue in alio tribunali sine
licentia Auditoris magni Magistri, si tamen citatus in
alio quocunque tribunali compareat, & compiletur
processus, etiam in ditione magni Magistri, nō potest
postea dicere de nullitate, quia ista exceptio est dila-
35 toria, & † non potest opponi post litem contestatam,
& per processum ad vlteriora illi censetur renuncia-
tum, Bartol. *in l. à procedente, in fin. C. de dilationib.* & in
istis terminis fuit decisum in Rota Florentina, vt est
in motiuis *fol. 68. lib. 26.* extra hanc ditionem, semper
debent comparere, si nolunt pati executionem.

36 Quintus articulus est de beguinis, † & fratribus
tertii ordinis sancti Dominici, & sancti Francisci, &
isti gaudent priuilegiis ecclesiae, tam canonis, *si quis
suadente.* quam fori, vt post multa probat Felyn. *in c.
2. num. 9. de foro compet.* vbi ostendit etiam sic fuisse
dispositum per constitutiones extrauagantes sum-
morum Pontificum, Nauarr. *in summa, in d.c. 27. num.
79. vers. octaua declaratio.* & ita fuit decisum in Rota
Romana, vt *d. decis. 1. de regularibus, in antiquis.* & pro-
pterea Baldus *in consil. 335. incip. Quadam soror, volum. 4.*
consuluit, stante statuto, quod mulier nō possit con-
trahere, nisi certa sollemnitate seruata, non compre-
hendi mulierem tertii ordinis.

Oblati † vero religioni non gaudent priuilegiis 37
ecclesiae, nisi se, & sua bona obtulerint, vt perpetuo
stent, & seruiant in religione, Abb. *in c. tuarum, num.
4. de priuil.* & hanc opinionem amplexa est sacra con-
gregatio Concilii super declaratione *cap. 11. sess. 24. de
reformation.* die 26. Ianuarii 1606. licet Nauarr. *in
Manual. c. 27. num. 79.* addat, dummodo gregatim vi-
uant, & alii distinguant de oblatis ecclesiae regulari,
vel seculari, Syluestr. *in summa ver. ecclesia in primo, n. 6.
vers. quintum.* Marian. Socin. *in tractat. de oblationib.
lib. 8. num. 59.*

CASVS CXIV.

Donationem factam à clerico suae concubinae, posse repeti per Fiscum ecclesiae, non autem per heredes ipsius clerici.

SVMMARIA.

1 *Iudex ecclesiasticus animaduertit in concubinas clericorum.*
2 *Donatio potest fieri concubinis de iure ciuili.*
3 *Concubinae militis nihil potest donari, vel relinqui.*
4 *Argumentum de milite armatae militiae ad militem caelestis valet. & num. 12.*
5 *Clericus concubinarius multis poenis punitur.*
6 *Et quando sunt etiam dignitatibus, & honoribus priuandi.*
7 *Clerici concubinarii hodie debent pati poenas sacri Concilii Tridentini.*
8 *Lex correctoria in totum aufert legem priorem.*
9 *Donatio concubinae facta à clerico, est applicanda fisco ecclesiae.*
10 *Fiscus repetit quod turpiter datur.*
11 *Donatum à milite suae concubinae, per eundem militem repeti potest.*
13 *Clericus non posse donare suae concubinae ob benemerita.*
14 *Iudex secularis an possit animaduertere in concubinas clericorum.*
15 *Fiscus principis secularis aufert bona à secularibus.*
16 *Concubina clerici semper debet per episcopum iudicari, & quando debeat tradi seculari.*
17 *Concubinatus clericorum an sit mixti fori.*
18 *Iudex laicus procedit in concubinas notorias clericorum.*
19 *Concubina publica dicitur mulier de incontinentia suspecta, vel diffamata.*
20 *Iudices laici non possunt in concubinam occultam clericorum procedere.*
21 *Ecclesia habet fiscum.*

SVpra *casu 44.* docuimus, solum iudicem † ecclesia- 1
sticum animaduertere posse in concubinas cleri-
corū, modo quaeramus, an donatio illi facta à clerico
repeti debeat per fiscū ecclesiae, vel per donatoris cle-
rici heredes. Licet igitur de iure ciuili cōcubinis † do- 2
nari possit, *l. affectionis, & ibi gl. ff. de donat.* Bart. & com.

Doct. in l.donationes in concubinam ff.eod.tit.l.qui concu-
binam,l.item legato,§.parui,de legat.3.§.1.in auth. quibus
modis nat.effic.legit. glossa, Bartol. Bald.& cæteri in l.mi-
les,§.mulier,ff.de milit.testam.quia concubinatus de iu-
re ciuili erat permissus,vt habetur in titulo de concu-
binis (quod secus est de iure canonico,& per sacrum
Concil. Tridentin.sess.24.c.8.de reformatione matrimo-
nii, datur certus modus procedendi contra concubi-
narios per episcopos;) Tamen dixerunt omnes hanc
3 regulam non procedere in concubina † militis, cui
neq; per contractum, neq; per vltimam voluntatem
relinqui potest,d.l.miles ita,§.mulier,& l.mulierem,ff de
his quib.vt indign.& l.2.C. de donat. inter vir. & vx. quod
dixerunt etiam procedere in concubina clerici, argu-
4 endo † de milite armatæ militiæ,ad militem cœlestis,
Bart.& communiter Dd. in d.l.miles ita,in princ.& in d.
l.mulierem,& in d.§.mulier,& in d.l.affectionis,& in d.l.2.
C.de donat.inter vir.& vx. Palat. Rubeus in rubric.de do-
nationib.inter virum & vxorem,§.39.in princ. Felyn. in c.
cum ex officii,col.1.de præscript. Dec.in consil.132. Tiraqu.
in l.si vnquam,in ver.donatione largitus,n.4.C.de reuoc. do-
nat. Peregrin.de iure fisci,lib.2.tit.9. de concubinis, col.2.
Et licet de iure canonico multæ fuerint statutę pœnę
5 aduersus clericum concubinarium † malorum morũ,
atq; pernitiosi exempli, de quibus per Rebuff super
concord.Franciæ,in tit.de publicis concubin. & per Bernh.
Diaz in sua pract.canonica,cap.79. de concubinis. Tamen
hodie per sacr. Concil. Trident.sess.25.cap.14.de refor-
matione, specialiter dispositum est, quod si à superio-
ribus moniti ab ipsis concubinis nõ abstinerent, ter-
tia parte fructuum quarumcunq; pensionum, & be-
neficiorũ sint ipso iure priuati. Item si in eodem deli-
cto cum eadem, vel alia fœmina perseuerãtes, secun-
dæ monitioni adhuc non paruerint, non tantum
fructus omnium beneficiorum amittãt, vt supra, sed
ordinarius, tanquam sedis Apostolicę delegatus, pro-
ut arbitrabitur, ab administratione beneficiorum
suspendat. Item si ita suspensi, cum eisdem conuer-
sentur, vel easdem non expellant, priuentur perpe-
tuo omnibus beneficiis, & pensionibus. Item si post-
quam eas semel dimiserint, earundem consortium
intermissum repetere, vel alias huiusmodi mulieres
scandalosas sibi adiungere ausi fuerint, præter dictas
pœnas excommunicationis mucrone plectantur. I-
6 tem sint inhabiles, ac indigni † quibuscunque hono-
ribus, dignitatibus, beneficiis, & officiis, donec, &c.
clerici autem non beneficiati, iuxta qualitatem deli-
cti, pœna carceris, suspensionis ab ordine, atq; inha-
bilitate ad beneficia obtinenda, atq; aliis modis iux-
ta sacros canones ab ipsis episcopis puniantur. Circa
7 quarum pœnas, † stãdum esse dispositioni huius iuris
nouissimi Concil. Tridentini, probat Gomes. in c.1.
num.53.& plur.seqq. de constitut.lib.6 & præcipua est ra-
8 tio, quia lex posterior † correctoria in totum aufert
legem priorem, cuius vires potest tollere, & diminue-
re eius effectus, pro quo videndi sunt Couar.in c.alma
mater,part.2.in initio. nu.2.& seq. Dyn.in reg.indultum,
lib.6. Nauarr.in c.penult.§.sacerdos,num.171. de pœnitent.
distinct.6.

Hoc presupposito, responderi potest donationem
9 concubinæ † factam à clerico, esse applicandam fisco
ecclesiastico. Nam cũ concubinatus de iure canoni-
co punibilis sit, intrat dispositio l.mulierẽ,ff.de his quib.
vt indign. vbi Bart.& Ias.in l.sed quod meretrici,n.2.& seq.
ff.de con.ob turp.caus. vbi datum ob delictum, iniquum
est, repeti posse, nisi à fisco, quod enim turpiter datur,
solus fiscus † repetit. Et hãc opin. firmant Palat. Rub. 10
in d.rubr.de donat.int. vir.& vx.§.39.n.6.vers.ex alia. Ant.
Gomes.in l.50.Tauri,n.68.in fin. Bermond.in tractat.de
publicis concubinis, in verb.contra prædictos. Castrens.in d.
l.donationes,C.de donat.inter vir.& vx. per notat.in tex.
in l.Lucius,ff.de iure fisc.& in d.l.mulierem.& in l.cum hic
status,§.1.ff.de donat.inter vir.& vxor.

Nec obstat quod donatum † à milite suæ cõcubinę 11
per eundem militem repeti potest, l.2.C.de donat.inter
vir.& vxor. cuius argumento, Cyn.& Bart.& Alberic.
ibid. credunt idem esse in clerico concubinario, quia
& si valeat argumentũ † ab vno ad aliud, quo ad pro- 12
hibitionem, vt dixi, non tamen valet quo ad repeti-
tionem, stante diuersitate iurium, & suorum princi-
piorum, concubinatus quidem iure ciuili est permis-
sus, iure canonico prohibitus omnibus, in clericis au-
tem valde punibilis, tanquam pernitiosi exempli, da-
tum est igitur ob turpem causam legibus inhibitam;
ergo fisco applicandum argum. d.l.Lucius, & d.l.cum
hic status, cum vulgarib.

Neq; credo veram illam opinionem, clericos † vi- 13
delicet posse donare concubinæ suæ ob benemerita,
de qua per Antonium Gamam in decis.Lusitaniæ 105.
quia delictum nullum præsupponit meritum, ex re-
gula l.mercalem,C.de condict.ob turp.caus. ergo concu-
bina clerici delinquens, non potest ex suo peccato
commodum reportare.

Secundus articulus est; Cui fisco sit hæc donatio
applicanda, & videtur quod fisco seculari; quia di-
cunt iudicem † secularem posse animaduertere in 14
concubinas clericorum, quæ & ipsæ seculares exi-
stunt, & ab eisdem aufertur, vt ab indignis, Bald.in l.si
quis presbyter,col.1.C.de episc.& cleric. dicit, pone quod
sacerdos aliquis habebat filium spurium, & relinquat
ille sacerdos fratri cum cautione secreta de restituen-
do tali spurio presbyteri, & sic non capaci, cum enim
hæc hereditas debeat auferri ab eo, cui debet applica-
ri, an fisco ecclesiæ, an fisco principis secularis, Bald.
ibi concludit, quod fisco † principis secularis, quia 15
bona auferũtur de manu heredis, qui est laicus, & cui
erat ius quęsitũ, ideo applicantur fisco seculari: Chas-
sanæus in consuetud Burgund rubric.8.§.quinto, in princ.
n.4. sequitur hoc dictum Baldi per hanc rationem,
quia tractatur de iure quærẽdo ecclesiæ, de quo Prin-
ceps secularis potest disponere, & auferre pro se,
Gregor. Lopez super l.38 tit.6.partit.1.super gloss 3.in fi-
ne, dicit specialiter per Regiam pragmaticam in re-
gno Hispaniæ, fuisse prouisum, vt iudices seculares a-
nimaduertant in concubinas clericorum, Boer. in
decis.72.in fin. testatur idem fuisse vsu receptum in re-
gno Franciæ, & sic pluries iudicatum.

Sed hæc opinio est falsa per textum in c.eos,& ibi
glossa in ver.indulgemus, distinct.32. vbi quod concubi-
na clerici † debet per episcopum puniri, & si non va-
let illam punire, tradere debet iudici seculari, & ibi se- 16
quuntur illam Archidiacon. Geminian. & Cardinal.
Alex. & Roman. in singulari 662.incip licet vxor. quem
citat & sequitur Zaccard. in additionib. ad Abbatem in c.
2.n.7.de foro compet.in additione quæ incip. Adde quid in
concubina clerici. Ant.de Butr. Abbas, Sicul.& Aretin.
in c.cum sit generale, de foro compet. Abbas in c.si concubi-
næ.de sent.excom. Ias.in l.cum quadam puella, col.2.vers.se-
cundo limita,ff.de iurisdict.omn iudic. Federic. de Sen.in
consil 167.mulier accusata in fin. Anchoran.in reg.ea quæ,
in 23.quæst.vers.in contrarium, de regul.iur lib.6. Cacche-
ran. in decis.Pedemont.103,num.3.

Nec

Nec puto valere opinionem dicentium hoc pro-
17 cedere in concubina † occulta, secus in notoria, cuius animaduersio est mixti fori, & iudices seculares possunt præueniendo punire, quam opinionem tenent Felyn. *in d. c. cum sit generale, num. 14. vers. considera.* Socin. *ibid. num. 23. vers. tu vero latius* Marquard. *in tract. de cœlibatu sacerdotali non abrogando, cap. 1. num. 13.* Ancharan. *in d. quæst. 23. vers. ego tunc distinxi quod concubinas notorias.* Boer. *in d. decis. 72. n. 2.* & Caccheran. *in d. decis. 103.* & ego etiam scripsi supra *part. 2. cap 26.* Quia
18 tunc semper iudex laicus procederet † in concubinas clericorum, cum per constitutionem Papæ Leonis X.
19 fuerit declaratum, concubinam † publicam respectu clerici dici etiam mulierem, quę de incontinentia suspecta est, vel diffamata, vt allegaui & declaraui *in d.*
20 *cas. 44. art. 2.* Sed non possunt laici iudices † in concubinam occultam procedere, ne quid infamię iuris vel facti in clericum imponant, vel ex eorum sententia emergat, vt volūt omnes canones, & canonistæ, quos citaui ibidem, & in concubina notoria militat eadem ratio infamiæ clericorum non detegendæ per laicos, vt considerat etiam Ancharan. *in d. quæst. 23. prope finem,* ergo nullo modo possunt iudices laici in illam animaduertere. Et ita neque donationem illi factam seculari fisco applicare, sed fisco ecclesiastico appli-
21 canda est, quia & ecclesia † habet fiscum, vt diffuse scripsi supra *part. 2. cap. 9.* Neque in quęrendis possunt ecclesiæ inferre præiudicium, vt scripsi supra *eadem parte casu 68.*

CASVS CXV.

Clerici, qui aduocati munus in foro laicorum exercere non possunt, nisi in certis casib. non prohibentur allegationes iuris conficere, & consilium petentibus dare.

SVMMARIA.

1. *Aduocati meliorem vitam ducunt, quam fratres prædicatores.*
2. *Aduocati officium quot sancti exercuerunt.*
3. *Clerici an prohibeantur exercere officium aduocationis.*
4. *Aduocatorum tituli qui sint.*
5. *Imperatores ad gloriam referebant se trahere originem ab aduocatis.*
6. *Clerici tribunalia laicorum frequentare non possunt.*
7. *Et prohibentur patrocinia secularia exercere.*
8. *Clerici prohibentur generaliter, & specialiter patrocinia exercere.*
9. *Prohibitio est maioris efficaciæ, quam permissio.*
10. *Iudex secularis debet excludere personas prohibitas à suo tribunali.*
11. *Clerici non prohibentur in foro ecclesiastico secularia negotia patrocinari.*
12. *Clerici in quibus casibus coram iudice laico possint aduocationis munus exercere.*
13. *Clerici in Camera possunt pro aliquo consulere.*
14. *Clerici non debent iudicem instruere contra suam ecclesiam.*
15. *Vasallus quomodolibet accusationem adiuuans contra dominum, feudum amittit.*

1 ADuocati, qui † legibus vtuntur, meliorem vitam gerunt, quam fratres prædicatores, teste Hostiens. *in proœmio suæ summæ,* quem citat Alberic. *in l. 1. prope finem, ff. de iust. & iur.* Ripa *de priuileg. contract. cap. pen. num. 217.* Et ipse Christus saluator noster, teste Augustino, aduocati † officium non paucis imper- 2
titus est, vt Magdalenæ. Item in mulieris de adulterio accusatione, & in discipulorum suorum variis criminationib. factum in euāgelio legimus. D. Ambrosius, vndecim annis in curiis, & foro causas egit, Germanus, & Lipardus D. Leonardi magni fratres, in numerum sanctorum relati sunt: Iuo etiam Aduocatus inter beatos connumeratur, prout de omnib. testificatur Sarnens. *in repetit. c. si pater. de testam. lib. 6.*

Propterea videtur clericos † aduocationis munus 3
exercere, non debere prohiberi, quia est officium nobilissimum, & in dignitate positum, *l. nemo, C. de dignitatib. l b. 12.* Chassan. *in consuetud Burgund. in rubric. des droicts, § 19 gloss. 1. & §. 4. rubric. des enfans de plusieurs, glossa 1.* dicuntur enim aduocati † clarissima eloquen- 4
tiæ lumina, *l. restituenda, C. de aduocat. diuersorum iudic.* & facundissimi, ibidem & clarissimi, *l. 1. eod. tit.* etiam deposito officio, vt ibidem pater, & spectabiles, *l in sacris, in tertia, C de proxim. sacr. scrinior. lib. 12. & in §. quia vero competens, in authen. de iudicib. l laudabile, C. de aduocat. diuers. iudic.* ideo spectabiles, id est, spectatione digni, quasi admirabiles, vt probatur *in l. 1 num 217 & seq. ff. de offic. eius.* Item Comites, *l. 1. C. de aduocat. diuers. iudic. l. laudabile, ibidem.* quamobrem æquiparantur iurium comitibus, sed non in stipendiis. Ideo Suillius Tiberio mandante, pretium linguæ prosequutus est. Cuius exemplum Græci omnes, ac Latini postea sequuti sunt, longe magis fructuosam linguam, quam mercaturam experientes, & ob eam causam ad tantum decus, & honorum culmen aduocatorum dignitas est prouecta, vt Imperatores † ad gloriam no- 5
minis, & laudem referrent, Ab Ordine Aduocatorum Genus Trahere, teste eodem Sarnense *in dict. c. si pater.*

Sed magna ratio obsistit in contrarium, quia videlicet clerici † tribunalia secularia sine dedecore totius 6
ordinis clericalis, frequentare non possunt, & apud ipsa litigare, propter quam causam regulariter fuere prohibiti apud seculares huiusmodi patrocinia secularia † exercere, *c. 1. Ne clerici vel monachi & ibi Abb. num.* 7
5. & c. clerici, & c. cum sacerdos, de postul. & ibi communiter per omnes Canonistas. Ignatius Lopez *in additionibus ad practicam Bernhardi Diaz super cap. 63.* Bologninus *in authent. habita, C. ne filius pro patre, num. 98.* Riminald. iunior *in consil. 386. num. 4. volum 4.* Andreas de Isernia *in repertorio constitutionum, & capitulorum regni. in verb. clerici non possunt esse aduocati.* Afflict. *in constitutione regni, incip. Aduocatos, numero 17. & seq.*

Nec placet quod dicit † Innoc *in c. vnic. de oblig. ad ratiocin.* hanc patrocinia præstandi prohibitionem 8
intelligi de generali, sed non prohiberi vnam, vel alteram causam defendere, quia generalis est prohibitio, & comprehendit omnes suas species. *l. si quid eorum, §. anteremptum, de legat. 3. l. 1 §. generaliter, ff. de legat. præst* Imo prohibitio est † maioris efficaciæ, quam 9
permissio, quia etiam tacita prohibitio facit cessare tacitam permissionem, Bartol. *in l 2. ff. de suspect. tutor.* Bald. *in l. si Ruffinus, C. de milit. testam.* Ias. *in l. si arrogator. num. 47. ff. de adoption.* Ideo ad excludendum clericū ab hoc munere, sufficit, proponi exceptionē *c. 2. & ibi not. Abbas, de postul. cap. dilecti, de arbitr.* & si clericus replicat, debet fundare suam replicatam intentio-

intentionem ex aliquo casu particulari, specialiter deciso, qui confirmabit regulam generalem in cæte-
10 ris. Imo ipse idem iudex secularis † deberet iudicare pro hac regula, ad excludendum personas à suo tribunali, quæ si nimis arroganter loquerentur, aut aliter quomodocunque in aduocationis munere delinquerent, non possent ab eodem iudice seculari carceribus mancipari, aut puniri, vt dicit Abb. *in rubric. de postulando, num. 2.* & hanc esse magis communem opinionem testatur Andreas Alciatus *in consil 91. num. 4.* quos refert, & sequitur Ignatius super *d. cap. 63. in vers. Illud vero notatu dignum est.*

Ideo ad contraria posset responderi, quod proce-
11 dunt in foro † ecclesiastico, quia coram episcopo non prohibentur etiam secularia negotia patrocinari, vt probat Io. Andr. *in c. 2. ne clerici vel monach.* text. *in c. 2. de postul.* & *in c. in nostra, de procuratorib.* quod non procedit in monacho, vt probat Ioan. Andr. *in cap. argumentum, de regul. iur. lib. 6.* quicquid dixerit Ignat. super *d. c. 63. vers. tertio pro ecclesia.*

12 Et in quibus casibus † coram iudice seculari possint aduocationis munus exercere, ponit Bolognin. *in d. authent. habita, num. 98.* septem limitationes, Ignatius Lopez super *d. cap. 63.* congerit nouem limitationes, multas etiam Afflict. *in d. constitutione regni Aduocatos, num. 19.* & Addentes ad Abbatem in supradictis locis.

Secundus articulus est, an clerici, qui regulariter
13 sunt prohibiti † aduocati officium exercere, possint in Camera pro aliqua partium scribendo consulere, & partem affirmatiuam tenet Bartol. *in l. 1. §. postulare, & ibi Angel. ff. de postul.* Idem Bartol. *in l. 1. §. aduocatos, ff. de variis, & extraordin. cognit.* Decius *in l. fœmina, num. 10. ff. de regul. iuris.* Iason *in l. 1. in princip. colum. 3. ff. de verbor. obligat.* Et licet Ioan. Andr. *in rubrica, de magistris, colum. 3.* teneat contrarium, quia eadem videtur ratio loqui, & scribere, vt etiam dixi *in l. 1. in princip. ff. de verbor. obligat. in illa quæstione, an prohibitus loqui cum monialibus sub pœna excommunicationis, incidat in eam mittendo literas.* Tamen diuersa est ratio in hoc articulo, quia solum prohibetur postulare, ne compareat personaliter in foro secularium, ideo dicebat Menochius *in additionibus ad Bartolum, in dict. l. 1. §. postulare.* quod instruens iudicem per scripturam, non potest dici aduocatum gerere.

Declaratur tamen hic articulus, dummodo non
14 scribat, vel † iudicem instruat contra suam ecclesiam, quia sic, tanquam ingratus posset beneficio ecclesiastico priuari, *c. final. de postul.* Afflict. *in dict. constitutione regni Aduocatos, num. 19.* Bernhard. Diaz *in dict. capit. 63.* Pro qua declaratione facit, quia vasal-
15 lus † gerens aduocatum, vel quomodolibet adiuuans accusationem contra dominum suum, feudum amittit, gloss. *in c. 1. §. item qui delator. & ibi Andr. quæ fuit prima causa benefic. amitten. & ibi etiam Nicolaus de Neapol. Aluarott. Præposit. & Afflict.* Iacobin. de sancto Georgio *in sua inuestitura, in ver. qui quidem inuestiti, num. 26.* Curtius *in tractat. de feudis, parte 4. num. 72.* Zas. *in tractatu de feud. parte 10. num. 49.* Hieronym. Gabriel *in consil. 5. num. 12. volum. 1.* gloss. *in d. cap. final. in ver. contra ecclesiam, & ibi Abb. de postul.* Speculat. *in §. 1. vers. item quod postulas, sub titulo de postulando.*

CASVS CXVI.

Clerici an, & quando possint esse procuratores laicorum: Item Notarii, & scribere rogita instrumentorum, & circa gesta per eos cognoscantur à iudice seculari.

SVMMARIA.

1 *Clerici non possunt esse procuratores laicorum in criminalibus.*
2 *Clerici regulariter non possunt esse procuratores laicorum in ciuilibus.*
3 *Non possunt esse Oeconomi laicorum.*
4 *Clerici turpiter dicuntur versari in foro laicorum.*
5 *Processus compilatus in foro laicorum per clericum procuratorem, quando est validus.*
6 *Accusatio proposita à persona inhabili, quando valeat.*
7 *Clericus procurator laicorum, aliquid committens in foro secularium, non potest per iudicem laicum puniri.*
8 C. sacerdotibus, Ne clerici vel monachi, *declaratur.*
9 *Clerici non possunt pro ciuilibus negotiis carceribus mancipari.*
10 *Iudex ecclesiasticus non potest detinere clericum inuitum, etiam coniugatum.*
11 *Clericus administrator laici, an possit detineri in vinculis.*
12 *Clericus potest esse procurator laici in vna tantum causa.*
13 *Quod intelligitur de causa à iure expressa.*
14 *Clericus in quibus causis possit esse procurator laici.*
15 *Clerici non possunt esse Notarii.*
16 *Instrumenta confecta in clerico notario, valent.*
17 *Notarii, & tabelliones, an dicantur serui reipublicæ.*
18 *Tabellionis officium est vilissimum.*
19 *Notarius potest esse libertus.*
20 *Clericus in minoribus suscipiens tabellionis officium, censetur renunciare ordinibus.*

MOdo videamus an possint procuratorum, atq; notariorum munus exercere, idq; explicemus per tres articulos.

Primus articulus est, clerici † non possunt esse pro- 1
curatores laicorum in criminalibus dico in illis casibus, in quibus potest interuenire procurator, quos recenset Gabriel *in commun. conclus. tit. de malefic. concl. 9.* & hanc opinionem tenent Cardinal. Zabarel. *in c. 1. in 3. q. de postul.* Specul. *in tit. de aduocato, §. 1. vers in causa autem criminali.* quos sequitur Cæpoll. *in consil. ciuil. 21. an clericus, in princip.*

Secundus articulus est, clerici † in ciuilib. regulari- 2
ter nō possunt esse procuratores laicorum, ad hoc est text. *in c. sacerdotib. ne clerici vel monachi.* & hoc expresse fuit specialius prohibitum in Concilio Toletano *cap. 18.* per hæc verba:

[Qui in sortem Domini vocati sunt, & diuinarum rerum ministerio, ac spirituali addicti militiæ, meminerint se, iuxta D. Paulum, Deo, cuius signis militare decreuerunt, placere nō posse, si quid ꝓpter sui ducis militiam agant, & secularib. negotiis vacauerint, quæ à diuinis, ac spiritualibus distrahere frequentissime solent, prohibet igitur sancta Synodus † clericos in 3
sacris, & eos qui beneficium ecclesiasticum obtinent

laicorum

laicorum esse œconomos, ac secularium rerum dispensatores, necnon in foro ciuili procuratores, exceptis his negotiis, quibus iuxta canonicas sanctiones, pietatis causa, vacare iuste possint, alioqui ab ordinario, pœna suspensionis ab officio, & beneficio per sex menses puniantur.]

Est etiam prohibitum de iure ciuili. *l. plurimum, C. de episc. & cleric. & §. Deo amabilis, & §. alium in auth. de sanctissim. episc.* de episcopo est text. *in c. te quidem. & ibi gloss. 11. q. 1.* & generaliter de quolibet clerico notatur *in c. deniq. 17. quæst. 5.* & scribunt de hoc Bertachin. *in tract. de episcopis, lib. 4 part. 1. num. 31.* Diaz *in sua pract. cap. 57.* Et hæc probatur per rationes dictas in præcedenti casu, imo illæ rationes magis militant in præ-
4 senti, quia clerici satis † turpiter versarentur in secularium foro, exercendo officium procuratoris, quod est vilissimum, vt diffuse probat Tiraquell. *in tractatu de nobilitate, cap. 30.*

Declaratur primo hic articulus. Nam si clericus, vt procurator secularis interueniat in foro secularium, & non fuit oppositum contra illius personam, & sic
5 processus † compilatus, iudiciũ est validum, vt firmat Abb. *in d. c. sacerdotib. n. 3.* & pro hac declaratione facit casus similis, quia valet processus factus per procuratorem in casu quo non potest interuenire, si nihil fuit oppositum. gloss. *in c. 1. de iudiciis, lib. 6.* glos. *in l. quamuis, C. de adulter.* gloss. *in l. vniuersi, C. de precib. Imperat. offerend.* gloss. *in §. si quis, vers. si cogatur, auth. quib. modis nat. effic. legit.* notat Anton. de Butr. *in c. in præsentia, de procurator. vers. opponitur extra.* Abb. *in c. veniens, de cognat. spirit. & in c. veniens, de accusat.* vbi latissima additio de hoc, & facit doctrina Bart. *in l. 1. §. accusationem, ff. ad*
6 *Turpill.* vbi quod si personæ † prohibitæ accusare proponunt accusationem, & non fuerit eis oppositum, valebit iudicium, idem dicit Bart. *in l. hos accusare, §. lex Iulia, in fin. ff. de accusat.*

7 Secundo declaratur; nam si clericus † interueniens vt procurator laicorũ in foro seculariũ aliquid cõmiserit dignum pœna, aut rationes non reddiderit, non potest puniri per iudicem secularem, coram quo illud cõmiserit, & hoc probatur per magis communem sententiam, quam citauimus in præcedenti casu, *vers. nec placet, in fin.* & hanc opinionem in his terminis firmat Abb. *in d. c. sacerdotib. num. 3.* & sequitur Diaz *in sua practica, cap. 57. num. 2.*

8 Neque obstat *d. c. sacerdotib.* † *Ne clerici vel monachi,* vbi quod clericis transgredientibus tale præceptum non subuenitur ab ecclesia, quia, vt Abbas ibi post glossam in 2. interpretatione dicunt, per illa verba; *clerici non amittunt priuilegium fori;* quia illud perdere non possunt sine monitione. Ideo intelligunt, quod ecclesia non subueniet, dando auxilium, & fauorem.
9 Et ego intelligo, quia regulariter clerici † nõ possunt pro ciuilib. negotiis, carceribus mancipari, *c. clericos à contrario sensu, de sent. excom. lib. 6. & ibi Io. Andr. Geminian. & Franch.* Innoc. *in c. vt famæ, de sent. excom.* Io. Andreas *in c. nullus, de pignor.* Cardinal. *in clem. 1. de offic. ordinar.* Marsil. *in sua pract. crimin. § attingam, n. 70.* Lapus *allegation. 98. vers. quæritur non leuiter, & in rubric. de foro compet. col. 1. vers. nec obstat.* Vbi plus dicit, quod iudex
10 ecclesiasticus † in causa pecuniaria, de qua cognouit, non posset inuitum detinere clericum, etiam coniugatum, incedentem in habitu, & tonsura, sine metu excõmunicationis. Sed hoc priuilegium amittũt clerici procuratores laicorum in foro secularium, quia contraueniunt præcepto Concilii, & sum. Pontificis, & in his terminis Io. Andr. *in c. 1. de deposito.* probat, quod clericus potest in vinculis detineri, qui gessit administrationem † laici, donec rationem reddiderit, & sequitur Calderin. *in cons. 3. incip. Appellatur sub tit. de appellat.* & ad hoc vide Corn. *in cons. vlt. vol. 4.* 11

Tertio declaratur per Doctores hic articulus, vt procedat in procuratore generali alicuius laici in foro seculariũ, quod secus esset si in vna † tantum causa procurator constitutus esset, ita dixit primo Innoc. *in c. 1. de obligat. ad ratiocin.* & sequitur Federic. de Sen. *in consil. 270. incip. quod clericus.* Roman. *in singulari 277. vos scitis.* late Felyn. post Abbatem *in c. cum I. & A. de re iudic. in ver. est etiam clerico.* & Cardinal. post Abb. *in c. 2. de postul.* & Socin. *in c. constitutis, in 1. not. de appellat.* cum aliis congestis ad hoc per Addentes ad Roman. *in d. singular. 277.* intelligentes omnes iura prohibentia procurationem prædictam de procuratore generali. 12

Ego autem, vt dixi in præcedenti casu, nescio facere d. diff. etiam inter procuratorem generalem & specialem, quantum ad causam comparendi in iudicio seculari, propter quam fuit facta d. prohibitio. Et propterea hæc Doctorum declaratio non potest aliter intelligi, nisi in causis † particularibus à iure permissis, puta clericus † potest esse procurator ad causas promouendas, atque gratias impetrandas, *cap. per venerabilem, qui fil. sint legit. in princip.* Item in causa propria; item in causa suæ ecclesiæ; vel pro miserabilibus personis, cum aliis casibus, quos congerit Cæpolla *in d. consil. 21. per totum,* dummodo hoc faciat de licentia sui proprii episcopi, vt sæpius dixi in præcedentibus. 13 14

Tertius articulus est, clerici † non possunt esse notarii, vt notant Hostiens. & Io. Andr. *in c. sicut. per illum text. ne clerici vel monachi, & ibi Abb. & cæteri Canonistæ.* Mil. *in suo repertorio, in ver. clericus in sacris, fol. 77.* Chassan. *in consuetud. Burgund. rubric. 1. §. 6. num. 31. vers. Additio de hac materia.* Roman. *in consil. 409. num. 8.* vbi quod prohibentur exercere officium tabellionatus, si tamẽ conficiunt instrumenta, † valent, pro quo multa allegat ibi Mandos. in additionibus, & hanc opinionem probant Diaz *in sua practica, cap. 55.* & ibi Ignatius in additionibus. 15 16

Aliqui putant huius articuli rationem esse, quia notarii, † & tabelliones dicuntur serui reipublicæ, per *l. non aliter, ff. de adoptionib. & l. 2. C. eod. tit. & l. 2 ff. rem pupill. saluam fore.* & ita intelligit Accursius ibidem dictas leges, & secundum istos terminos dicunt procedere *§. cum autem. Instit. de adoptionib.* Ego autem aduerto vbique in istis locis, seruos publicos intelligi seruos reipublicæ, per text. *in l. 1. C. de seruis reipubl. manumit.* nam quos seruos reipublicæ appellat illa rubrica, *d. l. 1.* appellat seruos publicos. Neque reperitur textus in iure, qui loquens de notariis, nuncupet eos seruos publicos, sed vel tabelliones, vel notarios, vel actuarios, aut aliter, nunquam autem seruos publicos. Meliorem rationem considerauit Abbas *in d. c. sicut.* quia vilissimum est tabellionis † officium, *l. vniuersos, & ibi gloss. & Doct. C. de decur. lib. 10.* quem textum dicit singularem ad hoc Bald. *in c. post cessionem, col. 2. de probat.* & ita voluit Crauett. *in consil. 163. n. 1.* Angel. *in consil. 284. præmitto.* & probatur, quia libertus potest esse † notarius, *l. fin. C. de seruis reipubl. manumit.* qui tamen non potest assequi aliquam dignitatem, *l. 1. C. ad leg. Iul. maiest.* & pro hac ratione vidẽdus est Tiraquel. *in tractat. de nobilitate, in d. cap. 30.* 17 18 19

Sed

Sed cur gesta per clericum notarium firmitatem
20 habeant, potest esse ratio, quia si clericus † in minoribus suscipiat tabellionatus officium intelligitur renunciare clericatui, & beneficiis, vt post Abb. *in c. 1. & c. diuersis, de clericis coniug.* per illa iura probat Alphon. Villagut. *in decis. 15. nu. 52. & seq.*

CASVS CXVII.

Clericos cogi non posse ad ferendum testimonium contra laicos. Item seculares nõ posse facere testimonium contra clericos in causa criminali, & testimonium factum contra dictum clericorum priuilegium, non esse attendendum.

SVMMARIA.

1 *Clerici an possint cogi ferre testimonium coram iudicibus laicis.*
2 *Non possunt cogi vbicunque tractatur de pœna imponenda.*
3 *Quare prohibentur à ferendo testimonio.*
4 *Clerici prohibentur facere testimonium aduersus laicum.*
5 *Prælatus quando non debet impartiri licentiam, vt fidem faciat clericus coram iudice laico.*
6 *Laici non possunt facere testimonium contra clericos in causa criminali.*
7 *Etiam contra clericum minoris ordinis.*
8 *Laici sunt suspecti clericis.*
9 *Clerici contra laicos possunt esse testes cum licentiã Prælati.*
10 *Testimonium clericorum redditur inualidum sine licentia episcopi.*
11 *Iudex laicus an & quando possit cognoscere de exceptione criminis contra testem clericum.*

SÆpe dubitatum est inter Doctores, an clerici co-
1 gi possint † coram iudicibus secularibus ad perhibendum testimonium veritatis in causa criminali, *in c. dilectorum, de testibus, vbi Cardinalis, Hostiens.* quem sequitur Ancharan. Cardinal. Zabarell. & Abbas, putant clericos cogi posse ad ferendum huiusmodi testimoniũ, etiam si de pœna sanguinis agatur, & probatur, quia nisi sic diceretur, Deus offenditur, & Respublica; Item nocens absoluitur, & veritas occultatur.

Sed contraria opinio est longe verior, non solum
2 si tractatur de pœna † sanguinis, sed etiam de qualibet corporali, cuiusmodi est fustigatio, relegatio, & deportatio, & hanc opinionem amplectuntur Doctores ciuilistæ *in l. 1. §. generaliter, & in l. absentem, & in l. capitalium, ff. de poen.* & fundatur maxima, & æquissi-
3 ma ratione, ne ex testimonio facto clerici † inimicitias contrahant, atque à cultu diuino subtrahantur. Item ne in irregularitatem incidant, si de facili ex eo posset sequi mors, & hanc rationem excogitauit Iacobus de Amelia antiquus Doctor *in tractatu de testibus*, quem secuti sunt Ioan. Andreas, Ioan. Calderin. Anton. de Butr. & Io. de Imola *in d. c. dilectorum, omnes in fine commenti.*

Et pro huius veræ opinionis confirmatione inducitur text. *in c. testimonium, de testibus.* Testimonium
4 clerici † aduersus laicum nemo recipiat, Abb. *in c. de catero, in princip. & ibi Felyn. in princip. de testib.* Crotus *in tract. de testib. num. 69. in princ.* Monticell. *in suo repertorio testium, in verb. testes in criminalib.* Farinac. *in tract. de testib. q. 61. in 12. opposit. n. 57.* qui alios citant. Neque prælatus † debet hanc licentiam impertiri, vt clericus 5
in huiusmodi negotio fidem faciat coram iudice laico, vt probat Thom. Triuisanus *in decis. 30. lib. 2.* Imo etiam cum licentia superioris non admittuntur clerici contra laicos in iudicio criminali, vt probat Carauita super *ritu 144. magnæ Curiæ vicariæ, n. 5.* & Grammatic. *in consil. 3. num. 8.* Foller. *in pract. crimin. titulo de fragmentis, num. 9.*

Secundus articulus est, laicos † non posse testimo- 6
nium ferre contra clericos in causa criminali coram iudice ecclesiastico, & ad hoc est text. *in c. de catero, de testib.* vbi Põtifex dicit: *De catero laicos in accusationem ad testimonium contra clericos in criminali causa non esse aliquatenus admittendos, censura sacrorum canonum manifestius docet*, & ibi hoc notant omnes Canonistæ, est etiam textus *in c. ipsi Apostoli, 3. q. 7.* vbi Pontifex Fabrianus scribens literas ad episcopos Orientales, dicit nõ esse idoneum testem in criminali causa contra sacerdotem, eum qui clericus non sit, nec clericus esse possit, quod late declarat Couar. *in lib. practic. quæstion. c. 13. num. 2.* & plures adducens testatur hanc esse cõmunem opinion. Vasquius *in tract. de success. creatione, lib. 3. §. 22. limitat. 12. num. 73. & seq.* dicit clericos † etiam 7
minoris ordinis non solum gaudere priuilegio fori, sed etiam, vt laicus contra ipsos testis esse non possit, & pro hac opinione receptissima infinitos Doctores congerunt scribentes tractatus de testibus, Stephan. Aufrer. *in tract. de reprobatione testium, n. 61.* Nepos de Monte Albano *in tract. de testib. n. 153.* Campeg. *in tractat. de testib. regul. 98.* Bossius *in tit. de oppositionib. contra testes, n. 91.* Monticell. *in repertorio testium, in d. verb. laicus contra clericum.* Farinac. *in tract de testib. quæst. 61. in 13. opposit. num. 98.* & licet videatur apparens ratio, propter æqualitatem seruandam, cum neuter contra alterum testimonium ferre possit; tamen ego credo veram rationem esse propter suspicionem laicorum † in 8
clericos, de qua *in c. laici, & c. laicus, 2. quæst 7.* vbi quod sunt infesti clericis, propter quam suspicionẽ eorum fides diminuta est, ideo solum indicium faciunt, Abb. *in d. c. de catero, de testib. n. 5. & ibi Felyn. n. 7.* qui respondet contrariis, & post alios quos allegat, probat Farinac. *in d. tract. de testib. in d. 13. opposit. num. 109.*

Tertius articulus est, vbi clerici † contra laicos, 9
cum Prelati licentia possunt esse testes, vt dicunt Specul. *in tit de teste, §. 1. col. 3. vers. item excipitur quod est monachus.* Aretin. *in cons. 160. longa est ista consultatio.* Calc. *in consil. 9. in quæstione, col. pen.* sine qua † testimonium 10
redditur inualidum, vt probat Marsil. *in consil. 45. n. 5.* Tunc si contra clericos testes obiiceretur crimen per quod à testimonio repellerentur, iudex laicus † non 11
potest de hac exceptione cognoscere, sed episcopo est illius cognitio remittenda, prout probat Bartholomeus de Capua super *capitulo regni Neapolis incipien. In pecuniariis, num 11.* quod est verum in plenaria cognitione, secus est in simplici informatione facti, quã posset iudex laicus adhibere, ad cognoscendum an sibi credendum sit, illi testi, de quo scripsi supra *in part. 2.* quo casu non cognoscit proprie de crimine obiecto in clericum, sed dicitur cognoscere cõtra laicum, qui illum produxit, quoniam ipse ex eius repulsione patitur pœnam, & non clericus, quando eius testimonio non esset credendum.

CASVS

CASVS CXVIII.

Clericus, & laicus simul rei debendi debent coram iudice ecclesiastico conueniri.

SVMMARIA.

1 *Clericus, & laicus simul rei debendi debent coram iudice ecclesiastico conueniri.*
2 *Iudex competens aliquando fit ratione adiuncti.*
3 *Priuilegio coniuncti gaudet alter coniunctus.*
4 *Socius gaudet immunitate socio concessa.*
5 *Praescriptio quanta debet esse contra laicum simul cum ecclesia.*
6 *Appellatio interponenda est ad ecclesiasticum, quando laicus, & ecclesiasticus simul iudicarunt.*
7 *Alimenta petuntur coram ecclesiastico, quando heredes sunt clerici & laici simul.*
8 *Iudex ecclesiasticus est competens laicorum in indiuiduis causis cum clericis.*
9 *Restitutio concessa minori prodest maiori in indiuiduis.*
10 *Minor non potest renunciare beneficio restitutionis in praeiudicium maioris.*
11 *Causa quando est diuidua retinentur laici, & remittuntur clerici.*
12 *In solutione potest contingere diuisio.*
13 *Sententia plures condemnati in solidum, possunt opponere beneficium diuisionis.*
14 *Obligationes indiuiduae quae sint necessaria, naturales, & accidentales.*
15 *Obligatio indiuidua necessaria quae sit.*
16 *Est indiuidua origine, statu, & resolutione.*
17 *Indiuiduitas naturalis, quae sit.*
18 *Indiuiduitas accidentalis praesupponit rem sui natura diuisibilem.*
19 *Facta omnia sunt indiuidua.*
20 *Creditor obligationis indiuiduae, qua prohibeatur facere heredibus obligati.*
21 *Laicus cohaeres obligationis indiuiduae, debet conueniri coram ecclesiastico etiam liberato clerico coherede.*
22 *Creditor quando teneatur cedere actionem.*
23 *Exceptio cedendarum repellit creditorem à iudicio.*

HAEc quaestio ita contingit in ciuilibus, sicut in criminalibus, sed primo expediamus in ciuilib. Communis, & receptissima sententia est, quotiescun-
1 que clericus, † & laicus rei sunt debendi insolidum, & vterque reus lite pulsandus est, coram iudice ecclesiastico expedienda lis est, quia ad magis dignum cõueniens est minus dignum accedere, & ideo laicus correus debendi coram ecclesiastico conueniri debet, & ipse idem posset ad illum petere se remitti. Hanc opinionem firmarunt, Bartol *in l praecipimus, § eodem obseruando, C. de appellat. & ibi Alex.* idem Bartol *in l iurisperitos, §. cum oriundus. ff. de excusat. tut.* Ias. *in l. imperium, num. 3 vers. sexto facit, ff de iurisdict. om. iudic.* Socin. *in consil. 12. num. 17. vol. 1.* Federic. Scot. *in consil 6 num. 3. lib. 6 tom. 1.* Riminaldus senior *in consil. 399. num. 9. vol. 2.* Stephan. Aufrer. *in tractat. de potestate ecclesiastica super laicos, num. 49.* Surdus *in tract. de alimentis quaest. 14. num. 3. tit. 9.* & ad hoc est text. *in c. quam sit, de Iudaeis, in*
2 *vers. tuisq; socijs.* Ex quo colligitur, qui iudex † competens per se non est, ratione adiuncti fit competens, & quod propter communionem, & societatem inhabiles gaudent beneficio habilium, *l. si communem, ff quemadm seruit. amitt. l. si is qui duos. & ibi Bartol. ff. de*
3 *liberat. legat.* Et quod coniunctus † gaudeat priuilegio coniuncti, quando alias priuilegium esset inutile, & suum effectum non produceret, ponit glossa *in l. fin. C. de muner. & onerib. lib. 10.* vbi † socius omnium bo- 4
norum gaudet immunitate socio concessa, vnde Innoc. *in c. ad audientiam, de praescript.* dicit, quod si laicus rem habeat cõmunem cũ ecclesia, non erit locus praescriptioni † contra eum, nisi tantum temporis efflu- 5
xerit, quantum requiritur ad praescribendum contra ecclesiã, Ias. *in l. si emancipati, n. 17. C. de collationib.* Natta *in consil. 590. col fin.* & ideo si iudex ecclesiasticus, & laicus iudicarunt causam, appellatio † interponenda est 6
ad iudicem ecclesiasticum, non secularem, Bart. *in l. 1. §. si quis in appellatione, in fin. ff. de appell.* Item si duo sint relicti executores testamenti alter clericus, alter laicus, ambo compellentur, & quo ad officium executoris iudicabuntur à iudice ecclesiastico, non autem à seculari, Cardinal. Zabarell. *in c. cum Ioannes, per illum text. de testam.* & probat Geylius *in lib. 1. de pace publica, cap. 26. num. 19.* Marthesilan *singular. 143. & ibi Sarain. in additionib* scribunt Doct. *in d. l si communem, ff. quemadmod seruit. amitt.* Ias. *in d l si emancipati, n. 10. C. de collat.* Petrus Costalius *ad l. 1. ff de quib. rebus ad eund. indic. eatur,* post Bald. *in l final. col. 6. C. de edicto diui Adr. toll.* & dicit Bartol *in l solent, col. vltima, vers. sed ponamus, ff. de aliment. & cibar. legat.* quod si heredes † alicuius sint 7
laici, & clerici, & ab eis petantur alimenta, poterunt coram ecclesiastico omnes etiam laici conueniri, & iudex laicus coget laicum sibi subiectum ire coram episcopo, & eius iurisdictionem prorogare, & praedicta optime probantur per textum *in c. per tuas, de arbitr.* & hoc dictum extollit Marian. Socin *in c. 2. in 8 fallentia, de mutuis petit.* quem etiam refert Felyn. *in c. 2. num. 11. de praescript.*

Primo declaratur resolutio huius casus, vt procedat † in indiuiduis tantũ, in quibus causae continentia 8
diuidi non debet, & ita proprie loquitur Bartol. *in d. §. eodem obseruando, & in d. §. cum oriundus.* sic probari potest in multis. Nam appellatio per vnum ex litigatorib. interposita, prodest aliis, si causa sit indiuidua, *l. 1 § si vnus ex plurib. l si quis separatim, § final. ff. de appell.* Item restitutio † concessa minori prodest etiam maio- 9
ri, si causa est indiuidua, Bartol. *in l. 1. C. si in communi eademq; causa.* post gloss. ibi, quam sequuntur Bald. Salyc. & Castrens. ponentes rationem, quia cum materia sit indiuidua, maiori nõ prodesset, nec etiam minori, Bart. *in l 3 §. sed vtrum, in fin. ff. de minor.* Decius *in d. l si emãcipati, n. 5. & ibi Cagnol. n. 103. C. de collat.* Aufrer. *in decis. 55. super Capella Tholosan* & ideo minor † non 10
posset renunciare beneficio restitutionis sibi concessae, in praeiudicium maioris, cui erat communis, & sibi quaesitum ius ex regula *l. ampliorem, C. de appellat.* & intelligo hoc dictũ siue re integra siue non integra, vt dicebat Ant. de Alex. quia hoc beneficiũ restitutionis non cõpetit minori iure speciali q̃a tunc potuisset renunciare ex reg. *l. si iudex circumuento, ff. de min.* cũ aliis per Franch. *decis. 346.* sed competit iure communi; ergo in indiuiduis non posset renunciatio restitutionis fieri in praeiudicium maioris.

Secus dicendum est de diuiduis, in quibus resolutio non procedit. Nã, vt dicit Capyc. *in decis. 173.* quando causa † est diuidua, retinemus laicos, & remittimus 11
clericos, & alias personas priuilegiatas, & ita solet iudicari in illo praetorio Neapolis. Vnde licet clericus & laicus sint obligati insolidum, quia tamen diuisio potest contingere in † solutione, *l. 1. C. si plures vna sen-* 12
tentia, l. qui separatim, §. quoties, ff. de appellat. & habet locum

S cum

cum etiam in debito per hypothecam contracto, Afflict. *decis.215.* ideo secundum *decis. Capyc.173.* poterit laicus retineri, & clericus remitti. Et quod quando
13 plures sunt condemnati vna sententia, etiam † cum dictione insolidum, quod nihilominus possit in executione opponi exceptio diuisionis, est doctrina Bartoli *in l. Paulus, in 2. ff. de rei vendic.* & est commun. opin. vt testatur Vrsill. *in additionib. ad Afflict. super d. decis.215.* & ita in specie est casus decisus, vt per Boer. *decis.69. n. 8.* vbi loquitur de sententia, in qua plures essent condemnati insolidum, & *in decis.320. n. 4.* vbi loquitur de sententia, in qua plures sunt condemnati simpliciter.

Secundo declaratur in indiuiduis obligationibus,
14 quæ † indiuiduæ sunt, necessariæ, vel naturales, vel accidentales. Item in obligationib. factorum, in quib. non potest fieri diuisio neq; ex parte creditoris, neq; eius heredum, neq; ex parte debitoris, neq; eius heredum, & ideo indiuidualiter petendum est coram iudi-
15 ce digniore. Est autem obligatio † indiuidua necessaria, quæ tam origine, siue contractu, quam statu, resolutione, & omni respectu, tam actiue, quam passiue, tam ex parte creditoris, quam debitoris est indiuidua, quæ concernit tam obligationem, quã executionem, siue simul, siue seorsim. Nec aliud est, quam multiplicatio ipsius obligationis in quemcunq; obligatorum in solidum, siue qualitas obligationi adhærens, & faciens indiuisibilem, singulos quos contingit insolidũ teneri, & hoc procedit ex natura rei debitæ, & de hac est tex. *in l. via. ff. de seruitutib. in l.2. § ex his ff. de verb. obl. & in l. final. ff. de seruit. legat.* Et hæc obligatio non so-
16 lum est indiuidua † ab initio, antequam sit in esse, vel in dispositionem deducta, nec solum sub ipso statu, & cõsistentia obligatio nis, sed etiã in resolutione ipsius, quia nõ potest, etiam pacto, acceptilatione vel legato, aut alio respectu eiusdem d b toris, vel creditoris, seu stipulatoris pro parte tolli, & pro parte nõ, sed tota tollitur in eadem persona, vel tota remanet. *l. pro parte. in*
17 *fin. ff. de seruitut.* Indiuiduitas † naturalis est, quę ex natura & forma ipsius rei promissæ, vel debitæ, statim sine alio pacto, & sine alia conuentione oritur, quę obligatio non solum non recipit diuisionem ex parte creditoris, nec ex parte heredum ipsius creditoris, sed neque ex parte debitoris, neq; ex parte heredũ ipsius debitoris, sicut est obligatio ędificandi certam domũ, vel effodiendi certam fossam, in quibus licet factum naturaliter recipiat partes, non solum successiuas, sed etiam interpellatas; tamen quia habetur respectus ad formam futuram, & effectum operis, qui non potest præstari pro parte, non recipit solutionem per partes, & ante formam completam quicquid fit, non censetur pars rei debitæ, quę nondum est, sed futura est, ideo censetur præparamentum quoddam. Et hæc indiuiduitas concernit solum debitores qui facere debẽt, quia nullus eorum per se facere potest, nisi totum faciat, vnde singuli insolidum obligantur: Non concernit creditorem, siue plures creditores, quia ad singulos res pro parte pertinere potest, imo non nisi pro parte competit obligatio, & actio, vt vnus necesse habeat pro parte sua tantum petere, & de hoc est tex. *in l. in stipulationib. §. operarum, ff. de verb. obligat.* Indiuidui-
18 tas † accidentalis est, quando obligatio de se, suiq; natura est diuidua, sed non est simpliciter contracta, sed cum certa circumstantia indiuidua principaliter intenta, & in obligationẽ deducta, vt fundum tradi ad turrim erigendam, quo casu, superstitib. quatuor heredibus debitoris, si alter conuentus offert quartam partem, videlicet hereditariam tradere, nihil agit, nec morã purgat, quia præstatio partis hoc casu corrumpit stipulationem, id est, non implet illam in aliquo, quia turris non potest fieri pro parte, neque fundamentum fodi pro parte, & hic est verus intellectus *l. stipulationes non diuiduntur, ff. de verb. obligat.* & dixi in lecturis. Item obligatio generis est per naturam diuidua, *l.2. §. & harum ff. de verb. obligat.* Sed ex accidenti indiuiduatur propter solutionem, & liberationem; quæ dicitur indiuidua mixte, siue indiuidua supposititie, id est, supposito hoc, vel illo. Denique facta † o- 19
mnia sunt indiuidua: Primo, quia non sunt in rerum natura, ideo non possunt habere partes, quia partes sunt respectu totius, quod adhuc non est in rerum natura. Item quia partes facti non possunt afferre vtilitatem, ex quo non adest totum, quod dicitur adesse, quando eius forma introducta est, & ita perfectũ est, *l. si is qui quadraginta, §. quadam. ff. ad leg. Falcid.* denique quia non possumus imaginari partes, etiam per intellectum illius rei, quæ non est adhuc in rerum natura, & ita communiter Dd. concludunt omnia facta esse indiuidua, gloss. *in l.4. §. Cato in ver. diuisionem, ff. de verb. oblig. Ias. n.2 Zas. n.14. Bologn. n.51.* & de istis indiuiduis procedit resolutio præsentis casus.

Tertio declaratur. Nam cum non impediatur creditor, † siue stipulator indiuiduæ obligationis alteri 20
ex heredib. promissoris, siue gratis, sine accepto pretio referre, nõ animo tollendi totam obligationem, neque animo liberandi alterum heredem, sed animo liberandi hunc solum heredem pro parte sua, & remittendi ius suum pro parte, & valebit remissio, vel acceptilatio, *l. pro parte ff. de seruitut. l. si communem, l. si vnus ff de seruit. rustic. præd.* & per hanc liberationem nõ liberatur iste in parte, sed in totum, scilicet quo ad se, & coheres remanet ipso iure etiam obligatus in totũ, & in solidũ. Pone quod heres liberatus † sit clericus, 21
& alter, qui ad solidam obligationem tenetur sit laicus, hoc casu, licet simus in indiuiduis; tamen iudiciũ fieri non debet coram ecclesiastico, quia persona quę trahebat ad ecclesiasticum est liberata. Imo, quia hic laicus debitor habet exceptionem dimidiæ partis remissæ, quæ non respicit essentiam obligationis, sed modificationem ipsius, parit hunc effectum, vt hic debitor laicus non teneatur ad totum, quia stat per actorem, qui coheredem, & condebitorem liberauit. Item, quia creditor † agens contra vnum ex duo- 22
bus reis, tenetur cedere actionem, *l. Modestinus ff. de solutionib. l.1. & ibi not. C. de duob. reis.* & non solũ personalem, sed etiam hypothecariam in bonis competẽtem, *l.1. & l. cum alter C. de fideiussor. l.1. ff. de fideiussor.* quæ licet loquantur in fideiussorib. tamen idem Dd. intelligunt in duobus reis, qui adinuicem fideiubere videntur, *l. vir vxori. cum ibi not. ff. ad Velleian.* Socin. *in consil.260. volum.2.* Vnde si creditor propter suam culpam non potest cedere, vt quia renunciauit, vel liberauit, tunc obstat exceptio cedendarum, † & repellitur à iu- 23
dicio, Socin. *in d. consil 200. volum.2.* Negusant. *in tractatu de pignor. in 3. memb. 5. partis, num.29. & seq.* ergo creditor laicus non posset conuenire hunc laicũ condebitorem indiuiduæ obligationis, quia clerico liberato, modificata est indiuiduitas, & sublata qualitas maioris iurisdictionis, tanto magis, quia à toto repellitur, cum non possit cedere pro parte.

CASVS

CASVS CXIX.

Clericus, & laicus focii criminis debent à iudice ecclesiastico iudicari, & laicus non sufficienter punitus per ecclesiasticum, poterit per laicum iudicem iterum puniri.

SVMMARIA.

1 *Clericus & laicus simul delinquentes debent à iudice ecclesiastico conueniri.*
2 *Et qui teneant contrariam partem.*
3 L. si quis vxori, ff. de furtis, *declaratur.*
4 *Furtum quare non committatur ab vxore in bonis mariti.*
5 *Exceptio perplexitatis quando impedit processum iudicum, tunc recurrendum est ad digniorem.*
6 *Delictum mandantis, & mandatarii, dicitur esse idem numero.*
7 *Et debet cognosci ab vno iudice.*
8 *Mandans, & mandatarius in delictis, an singuli obligentur de per se.*
9 *Prauentio iurisdictionis non fit à laico contra clericum.*
10 *Magis dignum trahit ad se minus dignum.*
11 *Delictum non sufficienter punitum à iudice ecclesiastico, potest puniri per iudicem laicum.*

IN criminalibus etiam receptissima est sententia,
1 quod clericus, & † laicus simul delinquentes, debeant à iudice ecclesiastico iudicari, primus auctor huius opinionis fuit Antonius de Prato veteri *in l. 1. §. final. ff. quæ sententia sine appellat. rescind.* & secuti sunt Socin. *in consil. 12. quoniam in præsentiarum, num. 17. vers. verum in terminis, vol. 1. & in c. 2. colum. 4. vers. octauo fallit, de mutuis petit.* Felyn. *in c. 1. colum. 4. vers. considerata tamen, de præscript.* Socin. iun. *in consil. 34. colum. 4. volum. 1.* Paris. *consil. 154. colum. 1. volum. 4.* Maranta *de ordine iudiciorum, parte 4. dist. 11. num. 22.* Alciat. *in l. 2. in princip. ff. de verbor. obligat.* Andr. Barbat. *in c. quanto, in princip. de iudic.* Riminald. iun. *in consil. 202. num. 12. & seq. volum. 2. & in consil. 551. num. 68. vol. 5.* Menoch. *de arbitrar. casu 371. num. 13.* qui dicit hanc esse veriorem opinionem, Farinac. *in quæst. criminal. titul. de inquisitione, quæst. 8. num. 151.* qui plurimos alios recensent. Et secundum hanc opinionem fuit sæpius iudicatum, vt testantur Socin. *in l. cum Senatus, in fin. ff. de rebus dub. is.* Idem testatur Boss. *in tit. de foro compet. num. 147.* & Foller. *in practic. criminal. in 1. part. 2. partis, ver. audiant excusatores, num. 79* idem testatur Io. de Arnono *soliloquio 57.* & receptum est in Rota Lucensi, Ioseph. Ludouic. *decis. 26. num. 18.* Eandem opinionem amplectuntur Doctores Galli, Chassan. *in consuet. Burgund. rubrica 1. §. 5. in glossa silua grace, num 70.* Boer. *decis. 300.* Aufre. *de potestat. ecclesiastica super laicis, n. 13.* Benedict. *in c. Raynutius, in ver. & vxorem nomine Adelasiam, n. 246.* Rebuff. *in sua arbore exceptionum, colum. 8. sub litera q.* Igneus *in repetit. §. non alias, n. 441. ff. ad Syllan.* Etsi aliqui ex eis tanquam parum sibi constantes allegantur etiam pro contraria parte. Hanc opinion. esse magis communem, & veriorem, testantur Boss. *in d. tit. de foro compet n. 116. in fin.* Menoch. *in d. casu 371. num. 13. in fi.* Bonacoss. *in libro commun. opinion. ver. laicus si delinquit, fol. 45.*

2 Sed quia non desunt, qui contrariam † sectantur sententiam, Couarr. *in lib. practic. quæst. cap. 34.* Crauet. *in consil. 232. volum. 2.* Clarus *in §. final. quæst. 36.* Anton. Gomes. *in cap. 10. delictorum, num. 6.* Igneus *in l. 1. §. si quis in villa, num. 27. ff. ad Syllan.* Io. de Næuizan. *in sua sylua nuptiali, lib. 6. n. 38.* Rebuff. *in auth. habita, priuileg. 106. C. ne filius pro patre, & in procemio constitutionum regiarum, gloss. 5. num. 117.* Ioan. Rupellanus *in lib. 3. forensium institutionum, cap. 11.* Boerius *in consuetudin. Bituricens. tit. de iurisdict. om. iudic. §. 9.* & ita aliquando iudicatum, Franch. *decis. 426.* vbi quod clericus remittitur ad ecclesiasticum, & laicus retinetur in foro seculariũ, Caccheran. *in decis. Pedemont. 103.* & vide Vrsillum *in additionib. ad Afflict. super decis. 213. n. 7. & seq.*

Ideo examinemus quæ opinio sit verior. Pro hac
contraria mouentur per tex. *in l. si quis † vxori, in prin-* 3
cip. ff. de furtis. vbi subtrahens cum vxore res mariti, furti tenetur, vxor vero secus, sed actione rerum amotarum duntaxat tenetur, per quem textum clare apparet socium criminis nõ gaudere priuilegio vxoris sociæ eiusdem criminis; ergo nec laici socii criminis, gaudere debent priuilegio clericorum. Sed ille textus mihi nõ videtur obstare, quia nos disputamus quando par est delictum vtriusq; delinquẽtis, sed ibi secus est, quoad vxorem, quia per legem dispositum
est, vt & ipsa furtum † non committat in bonis mari- 4
ti, *l. 1. ff. de act. rerum amot.* quæ & ipsa particeps est omnium bonorum viri, ita declarat Connanus *in comment. iur. ciuil. lib. 1. c. 15. n. 5.* & ideo Caius *in l. 2. ff. eod. tit.* dicit, quod in honorem matrimonii turpis actio aduersus vxorem negatur.

Ego credo primam opinionem esse verissimam,
quãdo sumus in delictis, in quibus exceptio † perple- 5
xitatis impedit processum iudicũ, vt notatur per Canonistas *in c. per hoc, de hæretic. lib. 6.* & per Bald. *in c. 1. num. 7. in fin. de controuers. feudi apud pares termin.* exem-
plum potest dari in mandante, † atque mandatario 6
delicti, vt dicit Nat. *in cons. 135. n. 1. vers. tertio dicitur.* vbi quamlicet diuersitas personarũ, tamen est idemptitas negotii, & propterea debet ab vno iudice expediri. Addo, quod delictum mandantis, & mãdatarii est vnum & idem specie, & numero, vt probat Cynus *in l. 1. C. si reus, vel accus. mortuus fuerit.* & ibi refert ita consuluisse Dynum, & sequitur Rayner. super Cyn. per text. *in l. athletas. ff. de falsis,* idem tenet Bart. *in l. hos accusare, §. lege Iulia ff. de accusat.* per leges à Cyno allegatas, & Iacob. Butr. *in l. hos obseruare, §. 1 ff. de offic. proconsul. & leg.*
& ideo debet terminari per vnum iudicem, † proba 7
tur, quia posset vnus absoluere mandatarium, & alter condemnare mandantem, quæ esset clara perplexitas, & contradictio, sed exceptio perplexitatis impedit processum iudicum, vt dixi. Ideo Dynus *in cap. ratihabitionem, de regul. iur. lib. 6.* dicit, quod si fuit pronunciatum delictum non fuisse commissum, & ideo absolutus mandatarius, prodest mandanti, & hanc opinionem tenet Alberic. *in l. non ideo minus, colum. 2. in fin. vers. an autem sententia absolutoria. C. de accusat & in tractatu de statutis, parte 3. quæst 45. incip. An sententia absolutoria.* Grammatic. *decis 38. num 9.* Decian. *in tract. criminal. lib 9. cap 33. num. 7. vers. sed certe sanior mihi videtur opinio Dyni, & vers. ego sic distinguo* & hanc opinionem tenet Bart. *in l. amissi, §. final ff. de fideius.* & latius probauit *in l. ex duobus, num. 16. ff. de duobus reis.* licet parum sibi constans, contrarium dixerit *in l. adulter, §. si eo tempore, ff. de adulter.* ergo ad euitandum hanc perplexitatem, coram vno iudice negotium expediendum est. Itaq; coram ecclesiastico, ex illa regula; quia magis dignum trahit ad se minus dignum.

Ex quo infertur non esse veram opinionem Baldi *in d.l.non ideo minus,n.32.C.de accusat.* vbi quod mandatarius,† & mãdans in delictis quilibet obligatur de per se, & ideo potest cognosci coram suo iudice. q̃ opin. secuti sunt multi relati per Decian. *in tract.criminal.lib.9.c.33.n.5.* sed absq; ratione, solũ sequentes auctoritatẽ Baldi. Sed iḋ Bald. *in d.c.1. n.7. de controuers. feudi apud pares termin.* dixit, hoc non procedere propter perplexitatem, quæ impedit processum iudicũ, & licet subdat, hoc casu illum futurum iudicem, qui primo præuenerit causam, & iurisdictionẽ, tamen hoc non procedit contra † clericos, toto titulo de foro competenti, contra quem iudex laicus præuenire non potest. Quare restat, quod si coram vno iudice hoc negotiũ, licet diuersarum personarum, agendum sit, & non sit locus præuentioni, vt coram iudice ecclesiastico terminari debeat, ex regula, quia magis dignum † trahit ad se minus dignum, & hanc esse veram rationem huius opinionis, probabat Socinus *in d.c.2. de mutuis petition. & in d.consil.12. vol.1.* improbans rationem desumptam ex regula *l.nulli prorsus, C.de iudiciis*, quia sic iudex secularis de clerico deberet cognoscere, quod est falsum, & ego diffuse scripsi *in 2.parte cap...* quod *d. l. nulli*, non habet locum inter iudices diuersarum ditionum.

8

9

20

Declaratur hic casus, quia si iudex ecclesiasticus, qui † cognouit de delicto laici, non sufficienter punierit ipsum, poterit iudex secularis illum iterum punire, vt scribunt Canonistæ *in c.de his, de accusationib.* & tradit Bald. *in l.final.in 6.quæst. C.de edicto diui Adr.toll. & in l.1. C.de sacros. eccles.* cum aliis in his terminis per Decian. *in tract.criminal. lib.4.cap.9. num. 45.* & latius per Boer. *in decis.289.per totam.*

21

CASVS CXX.

Compromissum posse fieri à laicis in clericum, & à clericis in laicum de bonis patrimonialibus: vbi autem factum est à laicis in clericum & laicum, reductio ad arbitrium boni viri petenda est coram iudice ecclesiastico.

SVMMARIA.

1 *Clerici possunt esse arbitri laicorum.*
2 *Compromissum factum in laicum est validum, etiam si fiat clericus.*
3 *Clerici in bonis patrimonialibus possunt compromittere in laicum.*
4 *Iurisdictio laicorum non prorogatur à clericis per compromissum.*
5 *Reductio ad arbitrium boni viri, quando petenda est coram iudice ecclesiastico.*
6 *Dignius quod est, trahit ad se minus dignum.*
7 *Reductio ad arbitrium boni viri petenda est coram iudice ordinario ipsius rei.*
8 *Reductio ad arbitrium boni viri petenda est coram eo iudice, coram quo causa agitanda esset, compromisso cessante.*
9 *Laudum & compromissum sunt quædam transactio.*
10 *Arbitri si sunt discordes in proferendo laudo, debent eligere tertium.*
11 *Iudices ordinarii discordes in deliberanda futura sententia debent eligere tertium.*
12 *Clericus, & laicus arbitri, discordes in eligendo tertium, quem superiorem debent adire.*
13 *Qualitas potentior est præferenda minus potenti.*
14 *Iudex ordinarius quando discordat à delegato, recurritur ad superiorem ipsius delegati.*
15 *Reductio ad arbitrium boni viri contra clericum quare non possit peti coram iudice laico.*
16 *Reductio petenda est coram ecclesiastico, etiam si clericus, & laicus compromiserint vigore statuti.*
17 *Reductio ad arbitrium boni viri à statuti compromisso petenda est coram iudice ordinario ciuitatis statuentis.*
18 *Arbitri vigore statuti de compromissis dicuntur iudices ordinarii siue delegati iuris.*
19 *Statutum de compromissis non habet locum in ecclesiasticis.*

PIum, & sacerdotale munus est ancipites controuersias componere, vt inquit Io. Andr. *in additionibus ad Speculatorem, in titul.de arbitris, §.potest, in fine.* Ideo iure ciuili dispositum est, clericos † posse esse arbitros, vel arbitratores ex potestate sibi à partibus laicis tributa, *l. non distinguemus, §.sacerdotali, ff. de arbitr. l.si qui ex consensu, & l seq. C.de episcop.audient.* & hoc est verum, etiam si compromissum † factum esset in laicum, qui postea fieret clericus sacerdos, vt tenet Alberi. *in d.§ sacerdotali*, qui dicit ita communiter teneri, idem dicit esse, si fieret monachus, dummodo vellet pronunciare de licentia sui Abbatis superioris, Gregor. Lopez. *in l. 28. glossa 4. titulo 4. partita tertia.* 1 2

Item clerici † de bonis patrimonialibus possunt cõpromissum facere in laicos, *c.exposita, de arbit.* Abb. *in consil.83. in princ. vol.2.* Barbat. *in c.2.de iudiciis*, quia vt dixi supra *casu 40. artic. 1.* arbiter, & arbitrator non habent iurisdictionem, sed quandam notionem, *l.ait prætor, ff.de re iud.* ergo per compromissum non se subiiciunt iurisdictioni † laicorum, quod est prohibitum, licet id fieri debeat de consensu episcopi, vt dixi *in d.artic.1.in fin.* & secundum Rolandum *in consil.23.num.4. volum.2.* hoc procedit etiam in causa possessoria beneficiali. 3 4

Sed dubium est, si factum sit compromissum in clericum & laicum, & dato laudo, contingat alteram partem prætendere se grauatam, coram quo peti debeat reductio ad arbitrium boni viri, an coram episcopo superiore ipsius clerici, an coram iudice superiore ipsius laici. In quo facio tres alios articulos.

Primus articulus est, quando compromissum factum est de re pertinente ad ecclesiam, vel super eo est appositum iuramentum, tunc reductio † petenda est coram iudice ecclesiastico, *c.exposita, & c.peruenit, de arbitr.* Antonius de Butr. *in c. Quintauallis num. 40. de iureiur. & ibi Abbas, num 39* Ancharan. *in regula; ea quæ, de regul.iur.lib.6. in 17.quæst.vers. & iuxta prædicta* cum aliis ad hoc allegatis per Stephan. Aufrer. *in tractatu de potestate secul.super ecclesiastic.regula 2 fallent.17. & de potestate ecclesiastic. in secul. num. 43. vers. centesimo tertio.* 5

Et ratio est, quia si ius dicentes, siue arbitratores fuerint mixtæ personæ, scilicet alter clericus, & alter laicus, cum clericatus sit dignior, † trahit ad se minus dignum, vt habetur *in l.final. C. de petit. heredit. & in l.præcipimus, C.de appellat. & l.alicui, ff.de solut. cap.super quæstionum, de offic. deleg. c. quod in dubiis, de consecrat. eccles. vel altar.* & ita reductio petenda est coram 6

iudice

iudice ecclesiastico, ita probat Roman. *in consil. 265. in casu proposito aduertendum est.* Maranta *de ordine iudic. parte 4. dist. 11. num. 18.* Marcus Antonius Blancus *in tract. de compromissis, quaest. 10. principali, num. 15. & seq.* Lanfrancus de Oriano *in tract. de arbitris, diuisione 7. quaest. 19. num. 43.* qui alios referunt, Felyn. *in cap. 1. de praescript.*

Nec facienda est differentia in hoc casu inter petitionem reductionis, & appellationem. Quia & si ve-
7 rior sit opinio, quod reductio † petenda sit coram iudice ordinario ipsius rei, Bartol. *in l. si societatem, §. arbitrorum, col. 3. vers. quis erit iudex. ff. pro socio.* Bartol. & Bald. *in l. 2. C. vbi, & apud quem, &c.* cum aliis per Rolan. *in consil. 24. vol. 4.* qui in fine testatur hanc esse magis communem opinionem, tamen ista opinio procedit ex illa regula, quod Actor sequatur forum Rei, sed in hoc articulo, causa respectu spiritualium, & caeterorũ praefatorum agitanda est coram iudice ecclesiastico: ergo succedit altera verissima opinio, quod ista reductio petẽda sit coram iudice ecclesiastico, ex late congestis per Roland. *in d. cons. 24. n. 13. vol 4.* vbi quod re-
8 ductio † ad arbitrium boni viri petenda est coram eo iudice, coram quo causa agitanda esset, cõpromisso
9 cessante. Item quia laudum, † iuncto compromisso est quaedam transactio, gloss. *in auth. vt different. iudic. §. 1.* Bald. *in l. praeses, C. de transact.* vnde pro transactione adimplenda debet adiri locus rei, vel locus fori ipsius transactionis, hoc est, in quo facta est trãsactio, & cum in articulo praemisso loquamur de rebus ecclesiasticis, necessario cõcludendum est, fuisse in eius foro factam; ergo & ibi petenda reductio.

Secundus articulus est, de re mere profana, nullo apposito iuramento, & tunc si laicus, & clericus compromittant in laicum, & clericum, reductio petenda erit coram iudice ecclesiastico, ex illa ratione, quia magis dignum, &c. & confirmatur. Nam si arbitri
10 sunt † discordes in proferendo laudo, debent eligere tertium, *c. cum speciali, §. 1. de appellat.* Io. Baptist. *in tract. de arbit. lib. 5. c 4. & c. 8. in fin. & c. 17.* & probatur, quia
11 etiam iudices ordinarii † discordes in deliberanda futura sententia, tenentur eligere tertium, per textum, & ibi Bartol. *in l. in offerendis, C. de appellat. & ibi Salyc.* Felyn. *in c. fin. col. 2. vers. prima declaratio, de re iudic.* Bartholom. Bellenein. *in additionib. ad Abbatem, in d. c. final.* Ias. *in l si duo iudices, & in l. inter pares, ff. de re iudic.* Sed si
12 laicus, & clericus † essent arbitri & discordes in electione tertii, adeundus est ille superior, qui sit dignior altero, Bart. *in l. si duo, ff. de re iudic.* quaerit, quid si vnus est ordinarius, & alter delegatus sibi à Principe datus, & concludit, quod recurrendum est ad superiorem delegati, & sic ad Principem, quia magis dignum trahit minus dignum & iudex delegatus est dignior ordinario, *cap. sane, de offic. deleg. cap. pastoralis, §. 1. de offic. ordinar.* propter quam etiam rationem concludit Geminian. *in c. à duo, de offic. deleg. lib. 6.* quando duo permiscentur, quorum vnum est potentius altero, potentius attrahit ad se naturam minus potentis. Itẽ quan-
13 do concurrunt duae qualitates, † quarum altera est potentior, illa praeferenda est minus potenti, Abb. *in c. cum non sit, in 3. not. de decim.* per illum tex. Idem Abb.
14 *in c. fin. col. 4. de re iudic.* ait, quod si delegatus † concurrat cum ordinario, & proferant sententias diuersas, recurritur ad Papam, *c. per hoc, de praebend. lib. 6.* vbi tex. dicit, si ordinarius, puta episcopus, & Inquisitor discordant, recurritur ad superiorem Inquisitoris, & sic ad Papam, Felyn. *in d. c. final. col. 2. vers. quarta declaratio.* Bart. *in d. l. si duo,* quem communiter omnes sequuntur, vt ibi per Ias. Idem Felyn. *in d. c. fin. de re iudic.* dicit, quando iudices sunt cõiuncti, semper debet considerari ille, qui in dignitate praecellit, quod prius dixit Bald. *in d. c. finali.*

Deniq; pro confirmatione facit, quia aut laudum est † datum ad fauorem clerici, & frustratoria esset 15
petitio reductionis coram superiore laico, quia laicus iudex non posset compellere clericum etiam volentem comparere coram eo, *c. si diligenti, de foro compet.* quam rationem considerat Bart. in terminis appellationis, *in l. 2. ff. de appellat.* & in terminis reductionis dicit Calcan. *in consil. 127. vers. secundo facit eadem ratio.* Aut laudum est datum contra clericum, & laicus non poterit petere executionem laudi contra clericum, quia forum eius, contra quem petitur executio, considerandum est, non autem forum iudicantis, seu laudum proferentis, ita docet Bald. *in l. cum antea, C. de arbitr.* per illum text. cuius sententiam esse communiter receptam, testatur idem Calcan. *in d. cons. 127. col. 2. vers. quinto pro hoc facit.* ergo concludendum est, nullo modo coram iudice laico, reductionem praedictam petendam esse.

Tertius articulus est, stãte statuto de compromittendo † inter coniunctos, si clericus & laicus com- 16
promiserint in clericum & laicum, adhuc reductio petenda est coram iudice ecclesiastico. Quia licet sit vera opinio, quod si compromittatur in aliquos ex forma statuti, quicunq; sint arbitri, siue laici, siue clerici, semper reductio † petenda est coram iudice or- 17
dinario ciuitatis statuentis, quia dicti arbitri habent iurisdictionem à statuto prouenientem, Alex. *in l. ex facto, §. si quis rogatus, in secundo, col. 2. ff. ad Trebell.* ergo debet haberi recursus ad iudicẽ superiorem illius iurisdictionis statutariae. Imo dicit Bart. *in l. fin. C. de iud.* quod dicti arbitri † vigore statuti de compromitten- 18
do, sunt ordinarii, siue delegati iuris, quia subintrant locum iudicis ordinarii, & hanc sequuntur Hostiens. & Io. Andr. *in c. suspicionis, de offic. deleg.* & propterea dicit Blanc. *in tract. de compromiss. quaest. 10 principali, n. 15.* quod si duo Paduani compromitterent in vnum Veronensem ibi habitantes, prolato laudo, reductio petenda est coram iudice ordinario Paduae, & hanc opinionem esse veram, quando sit compromissum vigore statuti, probat ibidẽ Blancus, & *in 6. quaest. principal. quaest. 1. in fin.* Abbas *in d. c. Quintauallis. num. 39 vers. sed ego limito, de iureiur.* Calcan. *in d. consil. 127. in princip. & in col. 2. vers. Nec in hoc attendenda est.* Tam hoc † sta- 19
tutum nõ habet locum in ecclesiasticis, vt plene probaui supra *casu 40.* ergo respectu clericorum isti arbitri non dicuntur habere iurisdictionem à statuto, sed illam cognitionem habent de iure communi, & sic remanent quae dicta sunt in secundo articulo, etiam in hoc praesenti.

CASVS CXXI.

Laicum factũ clericum, siue religiosum post cõtracta debita, & obligationes, vel commissa delicta, nunquam respectu personae, posse citari, nec iudicari per iudices seculares; licet secus sit respectu bonorum, quando iurisdictio laicorum fuisset praeuenta, secus si fieret monachus.

SVMMARIA.

MAgna quæstio est de iurisdictione, an laicus factus clericus, mutet forum seculare, quo ad cognitionem debitorum, vel delictorum cõmissorum tempore sui status laicalis. Et affirmatiue videtur re-
1 spondendum, quia ordo † superueniens tollit munus publicum impositum, *l. prætor, circa princ. ff. de excusat.*
2 *muner.* Item si paganus † accusetur de crimine, & fiat miles, non agitur sub primo iudice, sed sub secundo, *l. qui cum vno, §. reus, ff. de re militari, l. hos accusare, §. 1. ff. de accusat.* cum aliis ad hoc cumulatis per Anchar. *in c. ea quæ, de regul. iur. lib. 6. in 13. quæst. vers. secunda est opinio.* Pro contraria parte Bellamera *in c. proposuisti, quæst. 2.*
de foro compet. simpliciter tenet clericum † effectum 3
post delictum commissum debere à iudice seculari puniri, & sequitur Anton. Gomes. *in titul. quando reus gaudeat immunit. eccl. num. 5.* quia in delictis puniendis atttenditur tempus delicti, non sententiæ, *l. 1. vbi Doct. ff. de pœn. l. iniuriarũ extimatio, ff. de iniuriis, l. doli, § fin. ff. de seruo corupto, l. si quis decurio, in fi. C. ad l. Cornel. de fals.*
& propterea clericus † delinquens, qui postea ducat v- 4
xorem, & ita tacite renunciet clericatui, non debet de illo delicto puniri per iudicem laicum, sed per ecclesiasticum, vt fuit decisum in prætorio Neapolis, vt testatur Franch. *decis...* Ad digerendum omnes difficultates tam in ciuilibus, quam criminãlibus, in præsenti casu explicabo quinque articulos.

Primus articulus est, laicus † effectus clericus de- 5
bet cognosci, & iudicari à iudice ecclesiastico pro contractibus, & obligationibus factis ante clericatum, Iacob. Butr. *in l. quicquid, C. de episcop. & cler.* quem refert, & sequitur Hippolyt. de Marsil. *in rubric. ff. de fideiussorib. num. 110.* Bald. post Cyn. *in auth. causa, quæ fit cum monacho, in fin. C. de episcop. & cleric.* Alberic. *in l. nam Magistratus, num. 3. ff de arbitr.* Cardinal. Alban. *in additionib. ad Bartol in l. si quis postea ff. de iudic.* Alexan. *in l. cum quædam puella, nu. 3. ff. de iurisdict. omn. iud.* Cardinal. Z barella *in clem. 1. quæst. 9. de censib. & in clem in agro, §. quia vero, in 7 quæst de statu monach.* Felyn. *in c. ex tenore, num. 19. vers fallit vndecimo, de rescript. & in c final. num. 14. vers. & facerent, de constitut.* Lapus *allegation. 118. num. 4. vers similiter modo.* Federic. de Sen. *in cons. 97.* Geminia. *in c. nemo, 11. quæst. 1.* cum aliis per Franch. *in decisione Neapolitana 400.*

Secundus articulus est, iudicium † cœptum contra 6
laicum in foro secularium, si is postea fiat clericus, debet finiri coram eodem iudice seculari, quia in bonis patrimonialibus bona ꝗõ mutarunt naturam,
sed sententia contraria † clerico debet exequi per iu- 7
dicem ecclesiasticum. Hanc opinionem firmarunt Io. Andr. *in c. vnic. de obligatis ad ratiocin.* Specul. *in tit. de reo, §. 1. vers. sed quid si est criminalis.* Ancharan *in d. c. ea quæ, in 14. quæst. de regul. iur. lib. 6.* Doct. *in c. quia de iudiciis.* Socin. *in c. proposuisti, num. 46. & seq. vers. prima opinio, de foro compet.* vbi refert multas opiniones ad hoc. Stephan. Aufrer. *in additionibus ad Capellam Tholesan. super decis. 147.* cum aliis multis pulcre, & docte ad hoc cumulatis, per Borgnin. Caualcan. *in decisione 10. num. 32. parte 5. sub titulo de delictis, fol. 48. in magnis.*

Tertius articulus est, laicus citatus, † siue ciuiliter, 8
siue criminaliter coram iudice seculari ad comparendum infra certum tempus, si infra dictum terminum efficiatur clericus, neque comparuerit, non poterit ab eodem iudice mulctari, nec in pœnam pecuniariam condemnari, quia non posset plus operari contumacia, quam consensus, sed ipse non posset postea in laicum consentire, *c. si diligenti, cum vulgaribus.* Ergo contumacia non posset esse causa mulctandi, & hanc opinionem tenet Bartol. *in l. ex quacunque, ff. si quis in ius vocatus non iuerit,* & post multa quæ allegat, ita concludit Guido Pap. *in decis. 450.* dicens, textum *in d. l. ex quacunque.* loqui in eo contumace, qui si comparuisset, potuisset consentire in iudicem, & licet loquantur in citatione facta clerico, tamen idem iuris est in citatione facta laico, qui

infra

infra terminum citationis efficiatur clericus, quia statim alterato statu personę mutatur forum, adeo quod nec principaliter, nec incidenter coram iudice seculari distringi potest, vt post alios firmat Stephan. Aufrer. *in additionibus ad Capell. Tholosan. in decis. 144.* & scripsi de hoc *in tractatu de præuentionibus tribunalium vrbis, cap. de præuentionib. in genere, n. 18.* (quem composui in prima mea iuuentute, cum inceperam aduocatum gerere in vrbe, quia illi excellentissimi seniores mussitabant me ignorare practicam vrbis) Quare si post prædictam citationem infra terminum fiat cle-
9 ricus, & non compareat, non est aliquo modo † condemnandus per iudicem secularem, & si quid contra illum fiat, est nullum ipso iure, vt late scribit Marcambrunus *in consil. 44. in pluribus numeris.* & post plurimos, quos ad hoc allegat, ita testatur fuisse iudicatum Borgninus Caualcan. *in dicta decisione 10. numer. 6. parte 5.*

10 Quartus articulus est: Clericus † factus post delictum commissum, & inquisitionem siue accusationem formatam coram iudice seculari, non potest vlterius molestari per illum. Et ratio est, quia imprimi-
11 tur character in quolibet ordine, etiam primæ † tonsuræ, qui est ordo per textum expressum *in c. cum contingat, de ætate & qualit.* per quem characterem quilque sacer efficitur, atque eximitur ab imperiali iurisdictione, & ideo erit prius iudicandus per episcopum, & si delictum meretur depositionis & mortis pœnam, facta depositione est, sicut in cæteris, seculari iudici tradendus, & hanc opinionem firmarunt Guglielm. de Cun. Iacob. Butricarius & Bartol. *in l. 1. ff. de pœn.* Bald. *in l. 1. n. 2. C. an seruus ex facto suo.* Dynus *in l. item Vlpianus, ff. de accusat.* Iaf. *in l. cum quædam puella ff. de iurisdict. omnium iudic.* Ancaran. *in d. c. ea quæ, in 13. quæst. de regul. iur. lib. 6.* Stephan. Aufrer. *in clem. 1. de offic. ordinar. regula 1 fallent. 11.* & si aliter iudices seculares faciant, eos male facere, probat Couar. *in lib. practicarum quæst. cap. 32. n. 4. vers. tertia conclusio.* post Bartol. &
12 alios per eum citatos, & quod persona † clerici in casu huius articuli non possit tangi neque molestari per iudices seculares, est communis opinio Doctorum *in c. 1. de oblig. ad ratio.* de qua testatur etiam Borgnin. Caualcan. *in d. decis. 10. n. 2.* post Lambertin. *in c. 1. in 13. quæst. de hæretic. lib. 6.* Marcambrun. *in d. consil. 44. n. 65.* Placa *in epitomat. delict. cap. 35. numer. 3.* Socin. *in dict. c. proposuisti, numer. 46. & sequent. versicul. primum exemplum, de foro competent.* Neque poterit capi aut detine-
13 ri † per seculares, quin incidant in pœnam *c. si quis suadente diabolo, 17. quæst. 4.* & committant sacrilegium, vt notant Lapus *allegatione 118.* & Cardinal. Albanus *in consil. 13.* ergo non potest detineri, donec fuerit per iudicem ecclesiasticum declaratum, an ab ipso iudice seculari puniendus sit, prout est communis opinio, de qua attestatur Lælius de Zanch. *in tractatu de priuilegiis ecclesiæ, priuilegio 85. n. 13.* & scribit etiam *in priuilegio 79. n. 8.*

14 Nec obstat quod per homicidium † quis efficitur irregularis, D. Antonin. *in tract. de irregularitate, cap. 2. in princip.* Felyn. *in c. ad audientiam, n. 2. & seq. de homicid.*
15 & per irregularitatem † impeditur quis accipere sacros ordines, Nauarr. *in suo manuali cap. 27. n. 191. & seq.* Couar. *in clem. si furiosus, in initio primæ partis, n. 1. de ho-*
16 *micid.* Quia etiam illegitimo † suscipienti ordines sine dispensatione imprimitur character, *c. quoad translationem, de temporib. ordinat. c. fin. de temporib. ordinat. lib. 6. c. vel non est, de ætate & qualit.* Sylueſtrina in summa de *ordine quantum ad suscipiendos, cap. 2. n. 21.* licet ipso iure sit suspensus ab executione ordinis, Geminian. & Franc. *in c. eos, de temporib. ordinat. lib. 6.* Hostiens. & Abb. *in d. c. quoad translationem.* Et quod laico † homi- 17
cidæ imprimatur character, si fiat clericus, etiam si fieret in carceribus, & in fraudem iurisdictionis secularis, probat Franch. *in decis. Neapolit. 209. n. 4. vers. hæc ratio procedit, & decis. 384. n. 12. & decis. 189. n. 4.* Propterea Borgnin. *in d. decis. 10. n. 27. parte 5.* probat supradictam opinionem procedere, etiam si clericus † nulli- 18
ter fieret, & sine dispensatione, vt in bigamo, spurio & homicida. Nam donec fiat declaratio per episcopum, talem non potuisse fieri clericum, iudex laicus non poterit illum detinere, vel punire, quia clericus est, & character impressus est, ergo non sufficit sola declaratio, sed degradatione opus est, vt dixi.

Ex quo infertur non esse veram illam distinctionem communiter à Doctoribus traditam, an iste factus sit in fraudem † vel non, respectu personæ di- 19
stringendæ per iudicem secularem, de qua distinctione late per Io. Anton. de Nigris *in extrauagante vnica, de vita & honest. cleric. n. 511. & seq.* Quia, vt dixi, imo præsupposita fraude, impressus est character, adhuc debet per iudicem ecclesiasticum cognosci, & secundum ius canonicum puniri.

Licet possit prædicta distinctio fraudis defendi solum respectu † condemnationis in bonis, Immola *in* 20
consil. 118. incip. in casu præmisso, & in consil. 119. incip. ad primum quæsitum. concludit, quod supradicta communis opinio non potest procedere quoad pœnam personalem, sed solum quoad pœnam imponendam in rebus, & sic pecuniariam, Couar. *in d. cap. 32. n. 4. vers. tertia conclusio.* dicit, quod præsupposita fraude, videlicet clericatum † assumptum esse post delictum, & inqui- 21
sitionem, atque præuentam iurisdictionem laicorum, non poterit puniri in persona, sed tantum in bonis, & rerum multa, Farinac. *in titulo de inquisitione, quæstion. 8. numer. 167.* dicit quod etiam præsupposita fraude, licet non possit amplius à seculari iudice puniri, tamen poterit in pecunia, & in bonis, allegat Io. Andr. *in d. c. 1. de obligat. ad ratiocin.* Archidiacon. *in c. 1 vndecima quæst. 1.* Bartol. *in dicta lege prima, ff. de pœnis.* & hanc esse communem opinionem testantur Bossius *in titulo de pœnis, numer. 38.* Stephan. Aufrer. *in dicta regula 1. fallent. 11. numer. 19.* Couar. *in dict. versicul. tertia conclusio.* Clarus *in practica criminal. quæstion. 36. versicul. sæpenumero contingit.* Borgnin. *in dict. decision. 10 num. 3. parte 5.*

Quintus articulus est: Monachus † factus post de- 22
lictum, & inquisitionem formatam, debet cognosci & iudicari per iudicem ecclesiasticum. Quia etsi non possit suscipere sacros ordines sine dispensatione, potest tamen fieri monachus, vt dicit Abb. *in c. in quibusdam, per illum text numer. 1. & numer. 4. de pœnit. & ibi Socin. numer. 11.* Simon de Maiolis *in tractat. de irregularit. libr. 2. numer. 6.* imo facilius dispensatur super irregularitate † descendente ex proprio delicto propter in- 23
gressum religionis. Summa Sylueſtrina *in ver. irregularitas, quæstione vltima.* Et quod nouitius † sit de foro 24
ecclesiæ, & non possit conueniri coram iudice seculari, firmat Hostiens. *in c. statuimus, column. 2. in ver. posse, de regular.* Archidiacon. Io. Andr. Geminianus, & Franchus *in c. religioso, de sent. excomm. lib. 6.* Io. Andr. Gemin. & Franch. *in c. beneficium, de regular. lib. 6.* cum aliis per Tiraquell. *de retract. lignag. §. 1 glossa 8. numer. 21.* Iaf. *in authent. si qua mulier, num. 59. C. de sacros. eccles.*

post Angel. *in l. 1. ff. de pœnis.* per textum à simili *in l. statuliber. ff. de quæstionib.*

Et propterea in hoc articulo non procedit supradicta distinctio, an fuerit factus monachus in fraudem, vel non, quia respectu personæ non procedit, vt dictum est, respectu vero bonorum nequaquam. Primo, quia nulla inquisitione formata, vel alias quandocunque dubitaremus an deliquerit, non præsumi-
25 tur in dubio factus monachus † in fraudem, argum. *l. fin. §. 1. ff. de bonis eorum, qui sibi mortem consciuer.* & ita tenet Alberic. *in tractatu de statutis, parte 3. quæst. 41. in fine.* Dyn. *in l. item Vlpianus, in fine, ff. de excusat. tut.* cum aliis per Io. Antonium de Nigris *in extrauagant. vnic. de vita & honest. cleric. n. 512.* & per Farinac. *in d. quæst. 8. n. 110.* Item, quia præsupposita inquisitione formata, & accusatione certa adhuc non præsumitur factus in fraudem, quando post delictum fieret religiosus ex voto satis ante delictum emanato, quia ingressus re-
26 ligionis † trahitur retro ad votum vnde habet originem, & ideo non posset puniri per iudicem secularem, Bald. *in l. 1. C. an seruus ex facto suo.* quem sequitur Ias. *in l. cum quadam puella, n. 11. ff. de iurisdict. om. iudic.* Marsil. *singular. 534.* & ita fuisse iudicatum, attestatur D. Regens Brugnolus, nunc meritissimus præsidens Senatus Mediolani *in decisione 11. posita inter decisiones Borginii Caualcani, in 5. parte, vers. secundo principaliter, fol. 51. in magnis.* qui respondet contrariis.

Denique quod dicta distinctio fraudis non procedat respectu bonorum, apparet ex dictis à nobis supra *casu 95.* vbi ostendimus statim in ipso ingressu re-
27 ligionis † acquisitum esse ius monasterio super bonis ipsius ingressi, vnde si infra annum professionis in monasterio moreretur, nullo condito testamento, ipsum monasterium succederet, atque excluderet omnes venientes ab intestato, & probauimus hanc esse veram opinionem, quicquid alii senserint, ergo sicut
28 ingressus † religionis retrotrahitur ad votum, ad finem euadendi iurisdictionem secularem, vt non dicatur ingressus in fraudem factus, sic etiam debet dici respectu bonorum, quod minus affert præiudicii. Cum igitur bona ingredientis in ipso ingressu translata fuerint in monasterium; ergo mutarunt natu-
29 ram, quia quando persona, † in quam transferuntur, est priuilegiata, tunc ab ipso priuilegio augetur ius translatum, & hoc ius auctum non habetur à transferente, sed à proprio priuilegio, *l. cum quidam, §. debitores, ff. de vsuris.* cum aliis, quæ allegaui ad hoc probandum supra *casu 11.* Sed priuilegium monasterii est, ne conueniatur coram iudice seculari, ergo quantumcunque inquisitio & accusatio processerint ab initio, etiam respectu bonorum, non potest vlterius iudex secularis procedere. Imo etiam clericus succedens laico, contra quem erat cœptum iudicium, non tenetur illud idem prosequi, sed alia instantia incipienda est coram iudice ecclesiastico, vt plene probaui supra *casu 33.*

CASVS CXXII.

Clericos non posse citari coram iudice laico super confectione inuentarii, licet habuerint interesse: nec inuentarium in bonis spolii clericorum posse fieri per iudicem laicum, nisi in casu, quo clericus posset laicum habere heredem, vel essemus in feudalibus.

SVMMARIA.

1. *Ecclesiastici heredes vel legatarii an possint citari coram iudice laico super confectione inuentarii.*
2. *Creditores vbi agere debeant contra heredem.*
3. *Clericos posse citari per edictum super confectione inuentarii qui teneant.*
4. *Citatio cum clausula,* si sua putauerit interesse, *qualis sit.*
5. *Edicta secularium monentia quemcunque ad comparendum non afficiunt ecclesiasticos.*
6. *Clerici non possunt citari per laicum cum clausula,* si sua putauerit interesse.
7. *Citatio probat iurisdictionem.*
8. *Citatio per edictum non sufficit, quando sumus certi de persona.*
9. *Citatus super inuentario conficiendo, dicitur reus necessarius.*
10. *Inuentarium, vt valeat contra clericum, debet moueri coram iudice ecclesiastico.*
11. *Citatu solum fit præiudicium per actum voluntariæ & contentiosæ iurisdictionis.*
12. *Inuentarium valet respectu citatorum, secus non citatorum.*
13. *Iudex competens in inuentario dicitur respectu subditorum suæ iurisdictionis tantum.*
14. *Inuentarium in bonis ecclesiasticorum an sit faciendum per iudicem laicum.*
15. *Inuentarium in spolio clericorum debet fieri per iudicem ecclesiasticum.*
16. *Inuentarium in bonis ecclesiasticorum est faciendum per iudicem laicum, quando perueniunt ad manus laicorum.*
17. *Clericus feudatarius potest citari coram iudice laico super reintegratione alicuius corporis feudi.*
18. *Iudex secularis cognoscit de feudo ciuiliter contra clericos.*
19. *Feudi qualitas si negetur per clericos, iurisdictio non spectat ad laicos.*

CVm heres vult hereditatem adire cum beneficio legis & inuentarii, iuxta *l. fin. C. de iure delib.* & super illius confectione citandi sint omnes creditores & legatarii, sæpe dubitatum est, an ecclesiastici, si fuerint † huiusmodi, citari possint coram iudice seculari 1
illius loci, vbi bona hereditaria, vel dictorum bonorum maior pars, vel vbi heres habet domicilium: in istis enim locis creditores † agere debent, cum volunt 2
consequi quod sibi debetur, *l. 1. C. vbi de heredit. agi oport. l. si fideicommissum, in princ. & in § si æs alienum ff. de iudic.* Bal. *in l. quod legatur, eod. tit.* glossa *in l. cum res, de legat. 1.* vel vbi defunctus sortiebatur forum, videlicet si heres ibi reperiatur, *l. heres absens, in princ. ff. de iudic.* & electio pertinet ad ipsum actorem, glossa fin. *in l. fin. C. vbi in rem actio. & ibi late Castrens. col. 2* & late per Ancaran. *in c. Romana, §. contrahentes, in 3. notab. de foro compet. lib. 6.* Cuius occasione expedio tres articulos in materia iurisdictionis, respectu inuentarii.

Primus articulus est hic, qui præcipue quæritur, an clerici † vel cæteri ecclesiastici possint citari super 3
confectione inuentarii coram iudice laico. In quo Doctores concluserunt posse citari generaliter per edictum, vel specialiter, vt compareant, si sua putauerint interesse, Angel. *in l. 1. §. hac stipulatio, col. 6. vers. solum ergo restat videre an possint requiri sacerdotes, ff. si cui plus quam per legem Falcid.* vbi quod iudex laicus potest citare legatarios & creditores, etiam si sint clerici & præ-

prælati, vel existentes in magistratu, & dicit de hoc esse casum *in auth. de heredib. & Falcid. § sancimus.* alias est *§. fine nobu. & ibi glossa in ver. dignitas. & sequitur ibi Immola col. 4. vers. item adde in quantum Angel.* atque ampliat procedere etiam in similibus casibus. Hanc opinionem firmarunt Doct. *in l. testamenta omnia, C. de testament. vbi Bald. Paulus de Castr. Alex. & Iaf.* Idem Bald. *in l final. in 5. quæst. col. 12. vers. sed hic quæritur, C. de edict. diui Adr. toll.* Alex. *in l. in prouinciali, §. si in publico, in fine, ff de noui oper. nuntiat.* Felyn. *in c. cum inter priorem, n. 12. de exception. & in c. ecclesia sancta Mariæ, n. 68. de constitut.* Ancaran. *in regula, ea quæ, in 17. quæstion. de regulis iuris, libr. 6.* Monticulus *in tractatu de inuentario, cap. 7. numer. 20.* Dec. *in dict. c. cum inter, numer. 16. de exceptionib.* Stephan. Aufrer. *de potestate seculari in ecclesiastic. regul. 2. fallent. 12.*

4 Et rationem dicunt, quia citatio, † si sua putauerit interesse, non est vera & simplex citatio, sed potius monitio, vt compareat, si voluerit, quæ nullam de iure præsupponit necessariam superioritatem, vt per gloss *in c. cum causa, de offic. deleg. & in c. dilecti, de except. & ibi communiter omnes.* & ideo non arctat citatum ad necessario comparendum, vt ait Innoc. *in d. c. dilecti.* & dicit Bald. *in d. l. testamenta, col. 2. C. de testament.* quod huiusmodi citatio dicitur potius ad voluntatem exquirendam, quam ad causam, vnde citatus cum hac clausula non potest dici contumax non comparendo, & actus ipse valebit, quia iudex & pars faciendo quod possunt non tenentur ad ampliorem obseruantiam, *l. mulier, §. si quis hereditarium, ff. de condit. instit.*

5 Ego autem declaraui supra *casu 37.* edicta † iudicum secularium monentia quemcunque ad comparendum, si sua putauerit interesse, nullo modo afficere clericos, quia huiusmodi citationes sunt exorbitantes à iure communi, *clem. causam, de electione, l. dies, §. prætor ait, ff. de damno infecto.* Ergo non possunt in odiosis comprehendere clericos, & ibi latius probaui
6 *in articulo 2.* Quod autem non possit fieri citatio † in specie contra clericos, etiam cum clausula; *si sua putauerit interesse*; probaui ibidem, in casu quo futurus esset reus necessarius. Nunc probo etiam in casu, quo clericus ex propria voluntate agere vellet. Nam cer-
7 tum est, quod citatio † denotat iurisdictionem, cum non possit fieri extra territorium citantis, Bartol. *in extrauag. ad reprimendum, n. 9. & in l. omnes, §. verum si apparitor, n. 2. C. de episcopis & cleric.* Sed quilibet actus à secularibus factus, etiam ad fauorem clericorum, etiam si concederent priuilegia clericis, dicitur nullus, & inualidus, quotiescunque fit per modum superioritatis & iurisdictionis, vt communiter per scribentes *in c. ecclesia sancta Mariæ, de constitut.* & per Alex. *in consil. 211. n. 2. vol 2.* & dixi millies in præcedentibus, vnde, aut
8 sumus certi de persona, † & ipsam non sufficit citare per edictum generaliter, Bartol. *in extrauag. ad reprimendum, n. 16.* cum aliis, quæ dixi *in d. casu 37. articul. 1.* Aut citatur personaliter cum clausula; *si sua putauerit interesse*; & licet fiat monendo, dicitur nulla, tanquam facta à non habente potestatem. Item quia etsi per dictam citationem dicatur reus voluntarius, tamen hoc procedit respectu comparitionis, id est, si ipse volue-
9 rit comparere, sed respectu † inuentarii faciendi, ipse dicitur reus necessarius, quia illud inuentarium valebit contra omnes citatos, & in omni casu ipse clericus debet opponere declinatoriam fori, alias tanquam transgressor canonum puniri debet, vt post Bald. *in l. 1. C. de indicta viduit. toll.* dicit Phanucc. *in tract. de inuentar. parte 3. n. 23.* Imo etiam in casu, quo voluntarie vult comparere coram iudice laico, debet sui episcopi licentiam obtinere, vt dixi supra *casu 34.* Propterea, vt inuentarium † fiat validum, opus est mone- 10
ri clericum per suum iudicem competentem, sicut in cæteris extra ditionem ius dicentis in inuentario fieri debere, ostendit Monticulus *in tractatu de inuentario, cap. 7. n. 20. in fine.* Et quando replicaretur, hanc monitionem faciendam esse per iudicem inuentarii; detis instantiam; quid enim aliud est hoc, quam defendere iurisdictionem secularem, quod est omnino reprobatum, vt dixi, tanto magis quia si clericus legatarius, aut creditor in inuentario non citaretur, inuentarium non vitiaretur in totum, quoniam sicut actus iurisdictionis contentiosæ citatis † præiudicat, & ir- 11
requisitis non præiudicat, *l. 2. ff. de fide instrument.* ita dicendum est in actu voluntariæ iurisdictionis, & extraiudiciali, & dicit Phanucc. *in d. parte 3. n. 26.* quod citatio legatariorum & creditorum in inuentario non est de sollemnitate formali, sed de sollemnitate extrinseca, ideo ob defectum citationis, in aliqua parte commissum, non dicitur inualidare inuentarium † in totum, sed solum quoad non citatos, & vi- 12
deo ad hoc Bald. *in auth. si omnes, C. si vt se ab heredit. abstin.* vbi fatuum appellat iudicem credentem ob prætermissam aliquorum citationem inuentarium vitiari. Non igitur valet argumentum, iudex secularis est competens respectu inuentarii † faciendi; ergo debet 13
monere etiam ecclesiasticos, quia intelligitur quoad eos, qui subsunt suæ iurisdictioni, quo vero ad alios remedium est, quod moneantur coram suo iudice competente, alias inuentarium remanebit validum quoad citatos.

Secundus articulus est: Inuentarium † in bonis ec- 14
clesiasticorum an sit faciendum per iudicem secularem, Benedictus *in c. Raynutius, in ver. & vxorem, decis. 2. n. 132. & seq.* tenet indistincte debere fieri per iudicem laicum. Ego autem distinguo per duo capita: Primum est, quando bona ecclesiasticorum perueniunt ad manus religiosorum, siue clericorum, tunc nullo modo potest fieri per iudicem secularem, vt est in casu spolii † clericorum. Nam eorum bona patrimo- 15
nialia gaudent priuilegio exemptionis, ne sint subdita iurisdictioni laicorum, Bartol. *in l. placet ff. de hered. actionib.* & sequuntur conditionem & priuilegium personæ, non econtra, *l. 2. C. quibus & quando quarta pars deb. lib. 10.* per quam rationem ita fuit iudicatum in Parlamento Delphinali, vt testatur Francisc. Marc. *decis. 105. parte 1.* Secundum est, quando bona † eccle- 16
siasticorum perueniunt ad manus laicorum, & tunc inuentarium faciendum est per iudicem secularem, quia bona affecta priuilegio clericali, per mutationem personæ, desierunt esse ecclesiastica, & sequuntur conditionem heredum, *l. Paulus respondet per procuratorem, §. 1. ff. de acquir. heredit.* & ibi Bart. post Dyn. probat hoc, & latius per Paulum de Castro, & ita est casus decisus, vt per Guidon. Pap. *decis. 261. incip. cappellano.*

Tertius articulus est: Clericus † feudatarius potest 17
citari coram iudice seculari super reintegratione alicuius partis feudi ponendæ & describendæ in inuentario feudi, ita docte probat Paris de Puteo *in tractatu de reintegratione feudi, capitul. 198. quod incipit; An citatus super reintegratione.* Et ratio est, quia iudex secularis † cognoscit de feudo ciuiliter contra 18
eccle-

ecclesiasticam personam, *c. verum, de foro compet.* & dixi latius supra *casu 16. & casu 89.* Item iurat fidelitatem laico, à quo feudum tenet, per notata *in c. nimis, de iureiur.* & de episcopo feudatario habetur *in c. solita, de maior. & obed.* & per Innoc. *in c. veritatis, de iureiur.* propterea potest citari, vt deponat bona feudi in inuentario, quia hoc continetur sub forma fidelitatis.

Declaratur hic articulus, vt procedat, quando notorium est, illa bona, quæ petuntur contra clericum in inuentario feudi describi, esse bona feudalia, neque
19 id negatur, † quia ista est qualitas, quæ fundat iurisdictionem laici contra clericos in feudis, vt per Anton. de Butr. & cæteros *in c. cæterum, de iudiciis, & in c. cum laicus, de foro compet.* sed si negaretur ista qualitas, ante omnia probanda est coram iudice ecclesiastico, vt post Anton. de Butr. Lapum & Archidiacon. quos allegat, probat Paris de Put. *in d. cap. 198. n. 30. & plur. seq.*

CASVS CXXIII.

Neque creditores in maiori quantitate posse cogere clericum in foro secularium ad concurrendum super aliquo pacto ad beneficium debitoris: neque ipsum debitorem posse, cedendo bonis, agere contra clericum creditorem in eodem foro, nisi per viam reconuentionis.

SVMMARIA.

1 *Creditores quando solent remittere partem debiti, vel dare dilationem debitori ad soluendum.*
2 *Creditorum maior pars potest remittere partem debiti, non totum.*
3 *Creditores siue in actione personali, siue reali possunt remittere partem crediti.*
4 *Creditores in actione personali non cogunt creditores in hypothecaria.*
5 *Cessio bonorum est actus reiterabilis.*
6 *Renuntiari non potest beneficio cessionis bonorum.*
7 *Debitor qui habuit dilationem quinquennalem non potest cedere bonis.*
8 *Creditorum maior pars vt possit præiudicare minori, requiritur vt conuocentur simul.*
9 *Clericus concreditor laici non potest per cæteros creditores citari coram iudice laico ad concurrendum cum maiori parte creditorum.*
10 *Iurisdictiones sunt distinctæ.*
11 *Clerici nullo modo possunt trahi coram iudice laico, siue agatur reali, siue personali, siue alio iudicio.*
12 *Creditorum maior pars facit præiudicium minori, solum in casibus expressis.*
13 *Reconuentio non datur contra clericum creditorem facientem detineri in carceribus suum debitorem.*
14 *Causa indiuidua expedienda est coram iudice ecclesiastico.*
15 *Debitor laicus non potest conuenire clericum coram iudice laico super cessione bonorum.*
16 *Cessio bonorum in quibus casibus non permittatur.*
17 *Clericus consentiens in iurisdictionem laicorum est puniendus.*
18 *Debitor carceratus per clericum creditorem reconuenit ipsum super cessione bonorum coram eodem iudice.*

QVando debitor aufugit extra ciuitatem, nec possunt creditores illum persequi, neque in eius
1 bonis, quibus caret, solent creditores † vel remittere partem debiti, vel dare dilationem certi temporis ad soluendum; idem solent facere heredi, si debitor mortuus esset, & heres nollet adire hereditatem, *l. iuris gentium, §. hodie, l. maiorem, l. rescriptum, ff. de pactis.* quas leges in prædictis casibus intellexit Afflictus *in decis. 278.* Et hoc posse fieri, etiam si debitor minime dicat se velle cedere bonis, prout requiritur *in l. final. C. qui bon. ced. poss.* dicit Franch. *in decis. Neapolitana 82. n. 1.* Verum si creditores omnes non sunt concordes in hoc, solet maior pars creditorum minorem conuincere, atque cogere ad concurrendum iuxta voluntatem maioris partis, vt habetur in præfatis locis citatis.

Id autem intelligitur, dummodo velint remittere partem, † secus si totum eorum creditum, quia non 2
possent in toto præiudicare cæteris in minori quantitate, Immola & communiter Doct. *in l. 4. §. Cato, ff. de verb. obligat.* Roman. *singular. 99. incip. creditores possunt.* Straccha qui alios allegat *in tractatu de decoctoribus, parte 6. n. 12.* Item intelligitur, posse fieri dictam remissionem partis debiti, siue fiat inter creditores † in a- 3
ctione personali, inter quos non cadit prælatio, sed seruatur dispositio legis pro debito, *C. de bonis auctorit. iud. possid.* siue inter omnes creditores hypothecam habentes, quia licet in eis seruetur regula *l. qui prior, ff. de reg. iuris.* tamen conquassantur priuilegia, & vnus cogit alterum in minori quantitate, vt per Vrsill. ad Affl. *d. in d. decis. 278. in fine.* Sed creditores in actione personali † non possent cogere creditores in actione 4
hypothecaria ad remittendum partem debiti, vel dandum dilationem, etiam respectu bonorum, licet possent hoc facere respectu personæ, Franch. *in d. decis. 82. n. 8.*

Solent etiam debitores falliti & decocti cedere bonis, quod est remedium miserabilium personarum, vt *toto tit. C. qui bonis ced poss. & c. Odoardus, de solutionib.* & cessio † bonorum est actus reiterabilis, qui 5
potest iterato fieri in præiudicium aliorum creditorum, contra quos prima cessio facta non fuit, Salyc. *in l. ex contractu, in fine, C. qui bon. ced. poss. & ibi Castrens.* adeo quod huic beneficio † cessionis bonorum renun- 6
tiari non potest, Capella Tholosan. *decis. 230.* Guido Pap. *decis. 211.* Alex. qui alios allegat *in l. alia, §. eleganter, col. 2. ff. solut. matrim.* cum aliis per Vrsill. *super d. decis. 278. in fine.* Verum si debitor † dilatione quinquenna- 7
li semel gauisus est, non potest postea bonis cedere glossa communiter recepta *in l. cum solito, in fine, C. qui bon. ced. poss.* & sequitur Afflict. *in d. decis. 278. n. 2.*

Sed quia creditores † quando volunt remittere 8
partem debiti, aut debitori concedere dilationem temporis, necesse est, vt omnes in vnum conuocentur, & congregentur, *l. suam quoque, §. fin. ff. de pact. vbi Bartol. Alex. & Salycetus. ibi in vers. hodie tamen ita demum pactio huiuscemodi creditoribus obstat, si conuenerint in vnum, & communi consensu declarauerint, quota parte debiti contenti sunt. d. l. final. vbi etiam Bald. C. qui bon. ced. poss. in vers. vt omnibus in vnum coadunatis, &c.* Ias. *in d. l. rescriptum, ff. de pactis.* cum aliis per Straccham *in d. tract. de decoctorib. parte 6. n. 9. & n. 19.* Quia in actibus tangentibus plures, vt singulos, non vt vniuersos, ad hoc vt maior pars aliis præiudicet, necesse est, in vnum conuocandos & congregandos esse, quia facile contingere potest, quod minor pars in suam sententiam maiorem trahat, *c. 2. & ibi Doct. de arbitr. lib. 6. l. si tres, ff. de arbitris.* Bartol. *in l. 2. C. de decur. lib. 10. cap. cum omnes, vbi Abb. n. 8. de constitut.* Et quando congregatis omnibus maior pars in vnam venerit sententiam, potest cogere minorem partem coram iudice ad concurrendum.

dum. Item quia cessio bonorum debet etiam fieri coram iudice, citatis omnibus creditoribus quorum interest.

Ideo dubitari contingit in materia iurisdictionis, quid iuris sit, si inter istos creditores reperiatur aliquis clericus, an possit citari per alios concreditores, siue extraiudicialiter, siue coram iudice seculari, siue per ipsummet debitorem super cessione bonorum, & vt dubitatio euanescat, explicari potest per duos articulos.

9 Primus articulus est: Clericus † concreditor laici non potest per cæteros creditores cogi coram iudice laico ad concurrendum circa diminutionem partis debiti, vel concedendum dilationem temporis. Nam etsi Vrsillus *in additionibus ad Afflictum in decis. 380 n. 7.* dicat, fuisse iudicatum in his casibus in prętorio Neapolis contra clericum, etiam petentem remissionem ad suum iudicem ecclesiasticum, tamen nullam rationem affert, nec aliquid potest allegari, & omnia iura sunt de directo contraria. In hoc enim iudicio clericus concreditor condemnandus est; ergo per iudicem ipsius rei, ex reg. *c. si clericus, & c. cum sit generale, de foro compet. & l. actor, C. vbi in rem actio.* etiam si æque priuilegiatus sit cum ipso reo, quia tunc eorum priuilegia penitus conquassantur, Franch. *decis. 188.* tanto magis in clerico, *d. c. cum sit generale, & auth. statuimus, C. de episcop. & cleric.* vbi nullo modo laicus, quacunque dignitate fulgeat, potest cognoscere in clericum, etiam consentiente ipso & episcopo suo, *d. c. si diligenti, & c. ex transmissa, de foro compet.* Deus enim ipse di-
10 stinxit † iurisdictiones, *c. cum ad verum, c. denique, dist. 96.* & laici non habent iurisdictionem in ecclesiasticos, etiam de consensu episcopi, *auth. vt clerici apud proprios episcop.* Afflict. *in constitutione regni incip. de personis, in 1. notab c. qualiter, de iudiciis.* & ibi Io. Andr. pro-
11 bat, clericum † non posse trahi coram iudice seculari, siue agatur reali, siue personali, siue petitorio, siue possessorio, siue iudicium sit summarium, siue ordinarium, Socin. *in consil. 13 n. 12. & n. 30. vol 4.* Iura enim detestantur, quod laicus vel minimo modo animaduertat in clericum, Grammatic. *voto 18. n. 7.* Maranta *de ordine iudic. parte 4. dist. 11 n. 2.* Et ad hoc conferunt mille similia dicta à nobis in præcedentibus, ex quibus non possum considerare rationem, propter quam motum fuerit illud prętorium, in condemnando clericum concreditorem ad concurrendum.

Nec posset iudicari contra clericum in causa reconuentionis, puta si is creditor in carceribus detineri faceret suum laicum debitorem coram eius iudice,
12 quia concursus maioris partis † creditorum potest tantum in casibus expressis per Afflictum *in d. decis. 278.* præiudicium inferre minori parti, in cæteris nequaquam, Franch. *decis. 82.* & hic non est de expressis;
13 imo non dicitur reconuentio, † sed nouum iudicium inter creditores laicos & clericum. Neque possumus dicere clericum posse conueniri in casu huius articuli propter connexitatem causæ, quia vt diximus supra *casu 34.* etiam in iudicio euictionis, vbi clericus venditor tenetur defendere, prætorium Neapolis iudicat, clericum esse remittendum, & laicum retinen-
14 dum. Et quando causa † esset indiuidua, expedienda esset coram iudice ecclesiastico ex illa regula, quia magis dignum trahit ad se minus dignum, de qua diffuse tractauimus supra *casu 118.* Et quod causa sit indiuidua probari potest ex eo, quia clericus creditor facit partem in numero creditorum, & *d. l. maiorem, cum similib. ff. de pact.* loquitur de omnibus. Quare iudicium concreditorum non potest fieri contra clericum coram iudice seculari, sed fieri debet coram ecclesiastico.

Secundus articulus est, laicum debitorem † peten- 15
tem se admitti ad miserabile beneficium cessionis bonorum, non posse conuenire clericum suum creditorem coram iudice seculari, propter rationes dictas in præcedenti articulo; tanto magis, quia debitores † in 16
multis casibus non sunt admittendi ad hoc beneficium, puta si in dolo & culpa fuerint, *l. fin. § fin. ff. quæ in fraud. credit. vbi glossa Cyn. & Bartol.* Bald. *in l. 1. col. 2. C. qui bon. ced. poss.* Canonistæ *in c. Odoardus, de solutionib.* late Ia. *in §. fin. in 4. & 5. limitat. Instit. de actionib.* vt sunt decoctores & falliti, deceptores & fraudatores, vt dicit Bald. *in consil. 382. vol. 5.* quem refert, & sequitur Io. Baptista *in tract. de debitore suspecto, quæst. 1. col. final. vers. illud scio.* Item non est admittendus ad hoc beneficium, qui sciens se non posse soluere infra certum tempus promittit intra illud soluere, & sic dolose facit, vt dicit Castrent. *in l. indubitati, n. 3. C. de non numer pec.* Bald. *in c. licet vasallus, si de feud. fuer. controuers.* Afflict. *in constitutione regni incip. quia frequenter, col 4.* Dec. *in consil* [illegible]*2. n. 2. in fine.* Alex. *in consil 137. vol. 6. & consil. 205 vol. 2.* & multi sunt casus similes indigentes discussione, an sint impedimentum admissionis huius beneficii, quæ non potest fieri in clericum per iudicem laicum, imo si clericus † consentiret in iurisdictionem laicorum, 17
extraordinarie puniendus esset, vt post alios probat Grammatic. *decis. 61. n. 8.*

Declaratur hic articulus, vt non procedat, quando debitor detineretur † in carceribus ad instantiam 18
clerici creditoris, tunc enim per viam reconuentionis posset petere contra clericum admitti ad hoc beneficium cessionis. Nam etsi multi velint reconuentionem debere fieri super eadem re, Abb. *in c. 1. de mutuo petit.* tamen posse fieri super re penitus diuersa, probat Maranta *de ordine iudic. parte 4. dist. 6. n. 5. & plur. seq.* & ita fuit sæpius iudicatum, vt per Viuium *decis. 49. n. 5. lib. 1.* quæ multo magis est admittenda hic propter æquitatem.

CASVS CXXIV.

Clerici deputati sequestri per iudices seculares non possunt per eosdem cogi ad restitutionem ipsius.

SVMMARIA.

1 *Clericus potest deputari sequester à iudice laico.*
2 *Clerici nullo modo possunt se ingerere in negotiis secularium.*
3 *Clerici non possunt ferre testimonium pro laicis sine licentia episcopi.*
4 *Clerici non debent recipere sequestrum, vel depositum laicorum, sine licentia episcopi.*
5 *Executio laicorum contra clericos semper est facienda per ecclesiasticum.*

Hic casus similis est illi de clerico depositario, de quo scripsimus supra *casu 104.* Nam cum receptum sit inter Doctores, clericum † posse deputari 1
sequestrum à iudice laico, concludunt etiam iudicem laicum posse sibi præcipere vt restituat, Bald. *in l. 4. §. si satisdatum. vbi Ias. n. 6. ff. qui satisd. cog.* Stephan. Aufret. *in tractatu de potestate seculari in ecclesiasticos, regula 2. fallentia 14. versicul. & istud posset adduci. & in additionibus ad Capell. Tholosan. in decisione 167.* Afflict. *decision. 74.* cum

74. cum aliis per Vincentium Carroc. *in tractatu de sequestro parte 1. in 1. quæst. 5. quæstionis princip.*

2 Sed quia receptum est, clericum † nullo modo posse se ingerere in negotiis secularium, etiam in quibus nullum præiudicium affertur iurisdictioni ecclesiasticæ sine licentia sui proprii episcopi, Bald. *in l. 1. C. de indicta viduit. toll.* quem sequitur Phanucc. *in tract. de inuentar. parte 3. n. 23.* & dixi supra *casu 34.* vnde non
3 potest † ferre testimonium in iudicio secularium sine licentia proprii episcopi, vel sui superioris, probat Farinac. esse communem opinionem *in tract. de testib.*
4 *quæst. 61. n. 83.* Ideo neque depositum, neque † sequestrum recipere debet, sine proprii episcopi licentia, & aliter faciens extraordinarie est puniendus. Quare concludo posse iudicem laicum inter acta iudicialia ordinare sequestrum esse restituendum, sed executionem huius ordinis esse faciendam per iudicem ecclesiasticum, quia in quocunque casu potest clericus condemnari per iudicem secularem, puta in causa re-
5 conuentionis, semper executio † sententiæ facienda est per episcopum loci, ad instantiam iudicis secularis, vt probant Anton. de Butrio & Socin. *in c. 1. de mutuis petit.* & ad hoc conferunt scripta per Salyc. *in l. episcopali, C. de episcop. audient.* & per Vrsill. *in additionib. ad Afflict. super decis. 173. n. 2.* & notatur *in c. postulasti, de foro compet.*

CASVS CXXV.

Clericos nullo modo posse conueniri coram iudice seculari in realibus.

SVMMARIA.

1 *Clerici in realibus an possint iudicari per laicos ex consuetudine.*
2 *Clerici in realibus non possunt conueniri coram iudice laico de iure.*
3 *Persona exempta facit rem esse exemptam.*
4 *Clericus etiam in realibus debet gaudere priuilegio clericorum.*
5 *Iudex ecclesiasticus quando est competens ratione rei sitæ.*
6 *Clerici in bonis patrimonialibus, etiam in realibus gaudent priuilegio fori.*
7 *Bartolus* in l. sacrosanctæ, C. de episcop. & cleric. *reprobatur.*
8 *Bona clericorum esse de foro laicorum, qui teneant.*
9 *Executionem in bonis clericorum debere fieri per secularem, qui teneant.*
10 *Dominium bonorum ecclesiæ est penes Deum, & ecclesiam vniuersalem.*
11 *Dominium patrimonialium clericorum non est Principis, sed ipsorum.*
12 *Imperator non habet dominium rerum particularium subditorum.*
13 *Princeps est dominus vniuersalis quantum ad protectionem.*
14 *Princeps non potest alterare bona subditorum.*
15 *Rex Franciæ non potest alienare vnam ciuitatem inuitis ciuibus.*
16 *Vasallorum interest non mutare dominum.*
17 *Bona quæ perueniunt ad dominium clericorum mutant naturam.*
18 *Princeps nullo modo potest præiudicare domino particularium.*
19 *Forum mutatur ex mutatione conditionis personæ.*
20 *Fori iurisdictionem fundat persona, non res.*
21 *Clerici in patrimonialibus gaudent omnibus priuilegiis, quibus gaudent ecclesiæ.*
22 *Bona clericorum non posse arrestari per iudicem laicum, contra Baldum.*
23 *Executio sententiæ reconuentionis per iudicem laicum debet fieri per ecclesiasticum contra clericos.*
24 *Consuetudo laicorum nulla potest introduci iudicandi in realibus contra clericos.*

Licet iura sint clara, quod clerici neque criminaliter, neque ciuiliter, etiam in actione reali possint iudicari per iudicem laicum, *c. at si clerici, de iudic. c. si diligenti, cum similib. de foro compet. auth. statuimus, & auth. clericus, C. de episcop. & cleric.* tamen quia ex consuetudine quorundam prouinciarum Europæ introductum est, vt clerici in actione † reali iudicentur per seculares, vt attestantur isti Doctores, Io. Fab. *in § final. Institut. de satisdationib.* dicit, quicquid sit de iure, scio quod de consuetudine in regno Franciæ clerici conueniuntur in realibus coram iudice seculari, & cum sim de regno, leges regni non impugno, de quo etiam per Stephan. Aufrer. *in repetitione clem. 1. de offic. ordinar. n. 87. & in tractatu de potestate secul. in ecclesiastic. regula 2. fallent. 4.* Boerius *in decis. 69. n. 22.* dicit, quod in regno Franciæ iudicatur secundum consuetudinem Regis, Costalius *in l. venditor, ff. de iudic.* Carolus Molineus Parisiensis *in consil. 12. n. 8.* Et ita quoque seruatur in Imperiali Camera, vt attestatur Mynsinger. *in lib. obseruationum, centur. 1. obseruat. 22. n. 2. & centur. 4. obseruat. 95. & centur. 5. obseruat. 93.* idem attestatur Gail. *obseruat. 37. n. 4.* & rursus *in lib. de pignorationibus, obseruat. 7.* Ideo in duobus articulis videamus quæ sit veritas de iure communi. Deinde an dicta consuetudo possit aliquid disponere, & præiudicium inferre dispositis per ius commune.

Primus igitur articulus est: De iure communi clerici nullo modo possunt conueniri in actione † reali 2
coram iudice seculari. Hanc opinionem tenent Io. Andr. *in c. qualiter, de iudic.* vbi clericus coram iudice seculari non potest trahi, siue agatur reali, siue personali, siue petitorio, siue possessorio, Socin. *in consil. 12. n. 13. & n. 30. vol. 4.* quos cum aliis citat ad hoc Roland. *in consil. 12. n. 37. & plur seq. vol. 2.* Idem tenet Collectar. *in dict. c. qualiter, de iudic.* per text. *in d. d. auth statuimus, C. de episcop. & cleric.* vbi prohibetur in ciuilibus, & in criminalibus, & per *d. c. si diligenti.* sed actio realis ciuilis est. Item quia si persona † est exempta, ergo & res 3
eius. Idem notat Archidiacon. *in c. 1 de cleric. coniugat. lib. 6.* & Abbas *in d. c. qualiter, n. 8. de iudiciis.* vbi quod non bene dixit Guglielm. de Cun. *in l. de his, C. de episcop. & cleric.* ratione tributi pro re quam tenet posse conueniri clericum coram iudice laico. Item Specul. *in tit. de reo, §. 1 vers. item clericus. & in titulo de competentis iudicis aditione, §. 1. vers. in clerico.* Pro hac opinione à multis allegatur Baldus *in authent. clericus, Cod. de episcop. & cleric. & in c. decernimus, de iudic.* quam dixit esse veram opinionem Petr. Iacob. *in sua practic. in titulo de rei vendicat. circa finem. & in titulo de vi bonorum raptorum.* eandem esse communem opinionem testatur Albericus *in dict. authent. statuimus.* quam disputando late defendit, eandem esse magis communem testatur Mynsinger. *in d. obseruat. 22. n. 2. centuria 1.* & de communi etiam testatur Stephan. Aufrer. *in d. limitatione 4. vers. & in summa ista est communis opinio.* vbi etiam quod de stylo Curiæ Romanæ sic obseruatur, & ita fuit decisum in Rota Romana *decisione 5. de foro*

com-

4 competent. in antiq. vbi quod clericus † etiam in reali
debet gaudere priuilegio clericali, vt conueniatur co-
ram iudice Ecclesiastico, de quo etiam scripsit Viuius
in decis. 49. num. 3. lib. 1. cuius opinionis potissima ratio
consideranda est, quia semper consideranda est qua-
litas personæ, quæ conuenitur ratione rei sitæ, & ideo
5 si conueniendus ratione rei sit clericus, iudex † com-
petens est Ecclesiasticus in loco rei sitæ, vt docte pro-
bat, & late deducit Socin. in c. sane si Episcopus, num. 9. de
foro compet. post Archidiac. & Oldrad. quos allegat.

Et intelligo hanc opinionem esse veram, non so-
lum respectu bonorum Ecclesiæ, & acquisitorum ex
6 suo beneficio, sed etiam respectu bonorum sui † patri-
monii, Innoc. in c. 1. de apostatis, vbi quod clerici simpli-
ces, gaudent omnibus priuilegiis, & immunitatibus,
dummodo clericaliter viuant, nō negotiando, quem
sequitur Parpalia in repet. l. placet, nu. 22. C. de sacros. Ec-
7 cles. Nec obstat doctrina Bart. † in l. sacrosancta, C. de E-
piscop. & cleric. vbi quod clerici gaudent priuilegiis, &
immunitatibus Ecclesiæ solum in acquisitis ex sua
Ecclesia, & beneficiis, & Capra reg. 102. nu. 100. per text.
in auth. presbyteros, C. de Episcop. & cleric. Quia imo per
d. authen presbyteros, apparet Bart. non bene sentire, vt
ponderat Barbat. in c. quia nos, col. 3. de testam. ponde-
rando verba dictæ authenticæ, in vers. res quomodolibet
ad eorum dominium venientes habere sub sua potestate præ-
cipimus, & in d. auth. sacrosancta, in versic. quæcunque bona,
quo tempore fratribus non conferant, & hanc opinionem
probat Ias. in l. filia licet, col. 2. C. de collationib. & pluries
nos probauimus supra esse communem, & veram o-
pinionem, clericos gaudere omnibus priuilegiis, &
immunitatibus etiam respectu bonorum sui patri-
monii.

Neque obstat contra principalem opinionem hu-
ius articuli, quod personæ clericorum sunt de foro
8 Ecclesiastico, sed res † sunt de foro laicorum, vt dicit
Immol. in c. postulasti, de foro comp. & in c. nouimus, de im-
munit. Eccles. Vnde Bald. in auth. sed periculum, C. sine cen-
su vel reliq. dicit bona temporalia clericorum posse ar-
restari, & Feder. de Senis in consil. 94. incip. factum quod
proponit, vers. item ad id, quod obiicitur, dicit executionem
pœnæ accusationis calumniosæ, vel testimonii falsi
commissi coram iudice seculari, si facienda est in per-
sonam, reseruandam esse Episcopo; sin autem realis
9 executio † facienda est in bonis, iudicem secularem
posse facere, & propterea etiam reperitur decisum,
quod clericus in actione reali debeat conueniri co-
ram iudice laico, Francis. Marc. decis. Delph. 250. & de-
cis. 1056. part. 1. & decis. 362. part. 2.

Quia aut loquimur de rebus Ecclesiarum, & ipsa-
10 rum dominium † non est apud Ecclesias, vel perso-
nas Ecclesiasticas, sed est apud Deum, & Ecclesiam
vniuersalem, cuius Papa est Vicarius, & caput Eccle-
siæ, Hostiens. in summa, tit. de decimis, quæst. 9. Paulus de
Castro in consil. 414. num. 4. vol. 1. ergo non possunt esse
de foro laicorum. Aut de bonis patrimonialibus cle-
11 ricorum, & istorum dominium † est ipsorum clerico-
rum, sicut in cæteris priuatis, non autem Principis,
nam vt dicit gloss. 1. in proœm. ff. & ibi Bart. Imperator
est dominus mundi quantum ad protectionem, & iu-
risdictionem, atq; recognitionem vniuersalem, non
12 autem quantum † ad dominium particularium re-
rum, Bald. in l. bene à Zenone, & ibi Angel. in fin. dicit, hanc
esse communem opinionem, C. de quadrien. præscript. Priuati
igitur sunt domini rerum suarum particularium, iu-
xta illud Psalm. 113. & habetur Exodi cap. 13. Cælum cæli
Domino, terram autem dedit filiis hominum. Et Deut. c. 11.
Omnis locus, quem calcauerit pes vester, vester erit, & latius
scripsi supra in part. 1. c. 1. vbi ostendi, quod dominium
rerum in singulis procedit de iure diuino. Et quod
Princeps † non sit dominus, nisi quantum ad prote- 13
ctionem, probat Andr. in c. naturales, num. 2. si de feudo
defuncti militis, &c. contra errorem Martini, vt ipse re-
petit in c. 1. § vectigalia, nu. 4. vers. nec enim Princeps est do-
minus, quæ sint regalia, & Bald. in cons. 327. pridie cum con-
sului. par. 1. vbi cōcludit, quod Princeps est mundi dñs,
quantum ad bonū, & naturale regimen, ne inde iniu-
riarum occasio nascatur, vnde iura nascuntur, l. memi-
nerint, C. vnde vi. Et ipse Princeps † non potest alterare, 14
aut immutare, aut etiā alienare aliqua bona subdito-
rū, quia licet inter ipsum, & subditos, nullus sit initus
cōtractus expressus, est tamē quidā quasi contractus
tacitus vt alter alterius conditionem duriorem non
faciat, vt post Hostien. & Io. Andr. in c. dilecti, de maior.
& obed. dicit Bald. in c. in generali, si de feud. fuerit contro-
uers. Vbi quod Rex Franciæ † non potest alienare v- 15
nam ciuitatem inuitis ciuibus, cum concordantibus,
de quibus per eum, Alexand. in consil. 25. num. 19. & seq.
vol. 5. Ias. in consil. 227. in princ. vol. 2. Hippol. Marsil. in l. 1.
§. cum quidam, num. 10. ff. de quæstionib. post Bald. in d. c. di-
lecti, de maior. & obed. vbi notat ex illo textu, quod sub-
diti possunt contradicere, si dominus vult eos, vel
terram alii subiicere, quia ipsorum † interest non mu- 16
tare dominium, & latius declarat Neuizan. inter con-
silia Alberti Bruni consil. 12. col. 2. in princ. versic. quarto
probatur. Quæ à nobis adducuntur ad probandum,
quod nec Princeps † in seipso cōsideratus potest præ- 17
iudicare dominio particularium hominum, neque
consideratus respectu vasallorum, aut respectu sub-
ditorum; ergo dominium particularium rerum non
est ipsius Principis, sed ipsorum particularium.

Sed cum bona † perueniunt ad dominium cleri- 18
corum, mutant naturam, quia mutata persona, muta-
tur & conditio rei, Bartol. in consil. 180. part. 1. Bald. in l.
placet, C. de sacrosanctis Ecclesiis, Felyn. in cap. Ecclesia
sancta Maria, num. 76. Marcambrunus in consil. 40.
num. 5. & sequen. qui probat hanc esse communem
opinionem, pro qua multa allegauimus supra casu 11.
vers. alter articulus, & mutata conditione personæ, mu-
tatur status rei, etiam quo ad forū, † vt probat Alber. 19
in d. auth. statuimus, nu. 6. versic. in contrarium pro Episcopo,
ordo enim superueniens, tollit munus publicum im-
positum, l. prætor, circa princ. ff. de excusat. muner. Item si
paganus accusetur de crimine, & fiat miles, non agi-
tur sub primo iudice, sed sub secundo, l. qui cum vno,
§. reus ff. de re militari, l. hos accusare, §. 1. ff. de accusat. & di-
xi supra casu 121. Et quantum ad forum, † attendenda 20
est persona, non res, ideo pro re alibi sita, quis conue-
nitur in loco domicilii, l. fin. C. vbi in rem actio, & l. à Di-
uo Pio ff. de re iudic. & cum bona peruenerint ad Eccle-
siasticos, eius conditionem, & forum sequi debent,
nam quæ religiosis adhærent, religiosa sunt, l. quæ reli-
giosis, ff. de rei vendicat. & magis dignum trahit ad se mi-
nus dignum, cap. quod in dubiis de consecrat. Eccles. vel Al-
tar. & quod clerici † in patrimonialibus gaudent o- 21
mnibus priuilegiis, quibus gaudent Ecclesiæ, cap. fin.
& ibi gloss. fin. de vita, & honestate clericorum, & scripsi
latius supra casu 49. Nec est verum dictum Baldi,
quod bona † clericorum possint arrestari per iudi- 22
cem laicum. Quia supra casu 41. docuimus repressa-
lias, arresta, pignorationes nullo modo esse conce-
dendas à laicis in clericis, & contrafacientes incidere

in excommunicationem *Bullæ; Cœnæ Domini.* Propterea nec executio realis potest fieri à iudice laico in clericos, quia in causa reconuentionis, in qua iudex lai-
23 cus potest iudicare, executio sententiæ † etiam in realibus facienda est per iudicem Ecclesiasticum, Anton. de Butr. & Socin. *in cap. 1 de mutuis petitionib.* Vrsill. ad Afflict. *super decis. 173. num. 2.* & ita semper obseruari in actu practico attestatur Viuius *decis. 49. num. 6. lib. 1.*

24 Secundus articulus est, nulla consuetudo † laicorum iudicandi in realibus contra clericos potest introduci per quodcunque tempus, etiam mille annorum, quia iurisdictio clericorum est de iure diuino, contra quod ne Summus Pontifex quidem potest dispensare sine causa, vt probaui supra *casu 64.* & inibi videndum est.

CASVS CXXVI.

Siue clericus patiatur se conueniri coram iudice laico, siue laicus, aut clericus traherent clericum ad iudicium laicorum, semper causam amittunt, & eius commodum alteri applicatur, & si fuerint concordes applicatur Ecclesiæ.

SVMMARIA.

1 *Clericus conueniens clericum coram iudice laico, causam amittit.*
2 *Clericus reus si permittit se conueniri coram iudice laico causam amittit, & quas alias pœnas patiatur.*
3 *Etiam si sit clericus coniugatus.*
4 *Commodum causæ amissæ debet applicari alteri clerico.*
5 *Clerici collitigatores coram iudice laico amittunt causam applicandam Ecclesiæ.*
6 *Clericus actor coram laico incurrit pœnam post litem contestatam.*
7 *Pœnitentia non admittitur post litem contestatam ad euadendum pœnam.*
8 *Litis contestatio in quibus iudiciis non requiratur.*
9 *Litis contestationis effectum quis actus iudicialis habeat.*
10 *Clericus conuentus coram iudice laico, quam practicam debeat obseruare.*
11 *Clericus conuentus in iudicio ordinario coram laico, quid facere debeat.*
12 *Iudex qui non potest esse in principali, aliquando est iudex super accessorio.*
13 *Practica procedendi contra clericum agentem coram iudice laico contra alterum clericum.*

1 CLericus si conuenerit clericum † coram iudice seculari, debet causam, id est, rem petitam amittere per sententiam, *c. inolita, & c. placuit, 11. quæst. 1.* glossa, & Innocent. *in cap. si diligenti, de foro compet. & ibi Abb. antiquus col. 2.* Speculat. *in tit. de competent. iudic. adit. §. 1. num. 23.* & hanc esse communem opinionem testantur Collectar. *in d. cap. si diligenti, num. 8. & Socin. num. 26.* & notant omnes Doctores *in l. in crimi-*
2 *nali, C. de iurisdict. omnium iudicum.* Idem est si † clericus reus permitteret se conueniri coram iudice laico, nam si in criminalibus, etiamsi pro eo sit lata sententia, amittet beneficium, vel si eo caret, perdet ordinem, quia deponetur, vt dicit Speculat. ibidem, si vero in ciuili, amittet rem, à qua per sententiam fuisset absolutus. Idem est, si laicus conuenerit clericum coram iudice seculari, quia perdit causam, Speculat. *in d. §. 1. num. 24.* & ad hoc est textus *in authent. statuimus, C. de Episcopis & cleric.* Roland. *in consil. 16. num. 14. volum. 4.* Roman. *in consil. 369. num 39.* Alberic. *in d. authent. statuimus, num. 7. versic sed nunquid, & num. 8.* & scribit de hoc Ignatius Lopez *in additionib. ad practic. Diaz super cap. 62. num. 22. & seq.* Et hæc procedunt etiam respectu † clerici coniugati, vt dicit Speculat *in* 3
d. §. 1. num. 24. dummodo contraxerit cum vnica, & virgine, & in habitu incesserit, *cap. 1. de cleric. coniugat. lib. 6.* Maranta *de ordine iudic. part. 4. distinct. 11. num. 5.* Ioan. Ant. de Nigr. *in extrauagan. vnic. de vita, & honest. cleric. n. 152.* cum aliis per Carauit. *super rit. 66. n. 8. magnæ curiæ Vicariæ Neapol.* & dicit Parpal. *in repet. l. placet, C. de sacros. Eccles. nu. 21. & n. 23. vers. p. amittatu,* quod omnia iura, quæ loquuntur de clericis, intelliguntur de clericis primæ tonsuræ, vt ibi late probat per plura exempla; Commodum † autem causæ amissæ debet 4
alteri parti applicari, vt dicunt glossa, & Doctores citati *in d. cap. si diligenti,* Speculat. & Roman. in dictis locis citatis, & si ambo † consenserint in iurisdictio 5
nem laicorum, tunc applicabitur Ecclesiæ, cui facta est iniuria, atque spreta eius iurisdictio. Imo poterunt excommunicari, quia textus *in d. cap. inolita,* dicit, causam perdat, ea à communione efficiatur extraneus, quod intelligit Ignatius *super d. cap. 62. num. 22.* quousque Ecclesiæ, cui iniuria illata est, plena sit facta satisfactio, *cap. 2. de foro compet.* prout sic etiam interpretatur Turrecrem. *in d. cap inolita, num. 1.* & hanc sequuntur Hostiens. Ioan. Andr. & Abb. *in d. cap si diligenti.*

Sed quia pœnam amissionis causæ non incurrit 6
actor, † nisi post litem contestatam, Alberic. *in d. authentic. statuimus, num. 7. versic. sed si pœniteat,* & licet Innocent. *in d. cap. si diligenti,* dicat, posse pœnitere citra amissionem causæ vsque ad sententiam, tamen communis opinio est, quod post litem contestatam non licet pœnitere, † ad effectum euadendi pœnam, 7
cum sit alteri colliriganti ius in ea quæsitum, vt de communi attestatur idem Ignatius *super d. cap. 62. num. 24. versic similiter,* & litis contestatio fiat, si ipse reus compareat, coram eodem iudice, atque sic comparendo incidet in eandem pœnam. Ideo Roman. *in d consil. 369. num. 39.* dicit difficultatem huius negotii consistere in reducendo in practicam. Et vt melius intelligatur, explico per duos articulos.

Primus articulus est, quando sumus in iudiciis summariis, † aut in commissis cum clausula summa- 8
rie, simpliciter, & de plano, vel sine strepitu, & figura iudicii, in quibus non requiritur litis contestatio, *clement. sæpe, de verborum significationib.* Bartol. *in extrauagant. ad reprimendum, in verb. & figura,* quo casu ille primus actus, † qui sequi solet post litis contestatio- 9
nem in causis ordinariis, habet vim litis contestationis in summariis, Bartol. & Bald. *in l. nulla, & in l. nihil, C. de probationib.* Cardinal. *in clement. constitutionem, §. fin. in fin. de electione,* Abb. *in cap. insinuante, in fin. de offic. deleg.* Felyn. *in cap. olim, de accusationib.* Roman. *in consil. 124.* Maranta *de ordine iudic part. 6. §. decimum & vltimum, num. 2.* quo casu non opus est dubitare, an clericus conuentus fecerit sibi præiudicium in litem contestando, quia non comparuit, & per dictum actum iudicialem dicitur contestata lis, & sibi clerico reo conuento omnino ius quæsitum super † com- 10

modo

modo totius causæ petitæ, qui debet Episcopo denuntiare, vt iudici laico inhibeat, & coram Episcopo petere, vt eum absoluat ab eo, in quo erat debitor, propter dictum iudicium coram iudice laico intentatum, vt ait Speculat. *in tit de compet. iudic. aditione, §. 1. num. 25 versic. lite m ergo negando.*

11 Secundus articulus est, quando sumus † in iudiciis ordinariis, in quibus opus est litis contestatione, & Bart. *in l. in criminali, C. de iurisdict. omnium iudic.* posuit duplicem modum practicandi, Romanus vero *in d. consil. 369. num. 39.* posuit triplicem. Primus est, vt in eadem instantia coram eodem iudice petatur mulctari actorem in amissione commodi ipsius causæ, quia

12 qui non est iudex † in principali, potest esse iudex in accessorio, ad hoc allegat textum *in cap. de appellationibus friuolis, de appellationib. lib. 6. cum similib.* Sed hic modus non procedit, quia clericus actor pro mulcta totius causæ coram iudice laico, incideret in eandem pœnam, & commodum esset applicandum Ecclesiæ, cuius iurisdictioni ab vtroque fit iniuria, vt dixi, non enim *d. c. inolita, 11. quæst. 1.* hunc casum excipit, & contra eum obst t regula, & communis Doctorum opi-

13 nio. Secundus modus practicæ est, † vt postmodum noua instantia inchoetur pro consequutione dictæ pœnæ, & agitur condictione *ex d. decretali; si diligenti, cum similib.* Sed hic modus est diminutus, quia non explicat coram quo iudice, neque dicit, quando sit inchoanda noua instantia, & si clericus patitur fieri iudicium coram iudice laico, atque proferri sententiam, ipse incidet in eandem pœnam. Et omissis aliis inductis per Romanum ibidem, melior & doctior practica est, quam Speculator ibidem his verbis explicauit. Reus enim tractus, debet protestari se esse clericum, & ideo non debere coram illo respondere. & si iudex petat, vtrum hoc proponat excipiendo, vel petendo propter hoc à iudicii instantia se absolui, tunc ille dicat; Nihil peto, nec excipio, sed protestor: Si iudex sibi dicat, quod respondeat, vel litem contestetur, tunc protestetur, quod ipse respondet, vel litem contestatur viribus prætoræ compulsus, vel metu terribilis personæ, vel secularis dominii, & super hoc testes adhibeat, vel confici faciat publicum instrumentum. Lite ergo, negando, contestata, non vltra procedat, sed hoc Episcopo denuntiet, vt illi iudici inhibeat, ne vlterius in causa procedat, quo facto, poterit coram Episcopo petere, vt eum absoluat ab eo, in quo tenebatur, &c.

CASVS CXXVII.

Clericus siue delinquat in aliquo artificio laicorum, quod exerceret, siue in officio sibi concesso à Principe seculari, nunquam potest cognosci, aut iudicari à Principe seculari, aut iudicibus laicis illius artis.

SVMMARIA.

1 *Clerici non prohibentur fodere proprias vineas, & domos reficere.*

2 *Clerici non prohibentur ex proprio artificio victum quærere.*

3 *Clericos ob aliquod artificium esse conueniendos coram iudice artis, qui teneant.*

4 *Clericos officiales iudicis laici esse puniendos per eundem, qui teneant.*

5 *Clerici non possunt conueniri coram iudicibus laicis, etiamsi artificia, & officia laicorum exercuerint.*

6 *Clerici post trinam monitionem ligantur iurisdictione laicorum in officiis, & artificiis ipsorum.*

7 *Ecclesiastici superiores nisi reuocauerint clericos detentos à laicis, in eandem pœnam incurrunt.*

8 *Episcopi non debent in Principum curiis interesse.*

Clerici † non prohibentur proprias vineas computare, vel fodere, ac domos suas reficere, & 1
quodlibet iustum negotium decens exercere, propter eorum necessitates, nam legimus Apostolos negotiatos fuisse, & manibus propriis victui necessaria quæsiuisse, *c. 1. in fin. ne cleric. vel monach. c. cauendum, 11. quæst. 3. c. nunquam, de consecrat. distinct. 5.* dum tamen Ecclesias non negligant, *can. clericus, in 2. distinct. 91.* & ex artificio † honesto victum quærere, *cap. 2. & cap.* 2
3. eadem distinct. 91. & scribit de hoc Speculator *in tit. de cleric. coniugat. col 2.* & late Summa Syluestrina *in ver. clericus, in 3.* Ideo dixerunt etiam posse ipsos exercere chirurgiam, Ioan. Anton. de Nigr. *in repetit. extrauag. vnic. de vita & honestate clericor. num. 390.* & Cephal. *in consil. 611.* vbi per totum probat artem chirurgiæ non esse vilem.

Propterea dubitatum est apud Doctores, si aliquam artem † exercuerint, quæ habeat consules, vel 3
primates, apud quos sit iurisdictio illius artificii. Item si seculare officium à Principe obtinuerint, & in vtroque, vel altero ministerio deliquerint, vel conueniendi sint, an cognosci possint per Principem, † at- 4
que consules eiusdem artificii, & partem affirmatiuam concluserunt, Bald. *in additionib. ad Specul. in tit. de reo, in princ. ver. scholaris, & in tit. de cleric. coniugat. ver. si autem clericus,* Felyn. *in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, num. 68. versic. secundo de constitutionib.* qui mouetur per textum *in l. in criminali, C. de iurisdict. omnium iudic.* Marsil. *in singul. 694. incip. apud omnes sanos, nu. 2.* allegat etiam Baldum *in l vnic. C. in quibus caus. milit. fori præscript. vti non poss.* Bertach. *in tract. de Episcopis, in 5. part. 4. lib. num. 97. versic. nisi sit artifex, vel negotiator, quia coram consulibus artis, &c.* Stephan. Aufrer. *in tract. de potest. secul in Ecclesiast. reg. 1. fallent. 16. & fallent. 17.* Chassan. *in consuetud. Burgund. rubr. 1. in §. 5. num. 71. versic. dic quod prædicta regula,* pro quo dicit esse textum *in cap. sacerdotibus, ne clerici, vel monachi,* & probat, quod iudex laicus auctoritate illius capituli potest clericum occasione administrationis capere, quasi in dicto casu videatur nudari priuilegio clericali, Benedict. *in cap. Raynutius, in ver. & vxorem, in secundo, num. 155.* vbi quod ita seruatur in regno Franciæ, pro quo multa allegat.

Sed contraria opinio est de iure verior, videlicet clericos † non posse conueniri coram iudicibus lai- 5
cis, licet exercuerint officia, & artificia secularium, atque adhuc eos retinere priuilegium clericale, nisi ter moniti, vt ab officiis, & artificiis destiterint, non curauerint desistere, & hanc opinionem firmant glossa, Hostiens. Goffredus, Abb. & cæteri *in d. c. sacerdotibus, ne cleric. vel monach.* per textum *in c. fin. de vita & honestate clericorum,* & hanc opinionem probat esse veram, Chassan. *in consuetud Burgund. in d. rubr. 1. §. 5. num. 72. in fin. & seq.* atque Stephan. Aufrer. *in d. fallent. 16. in fin.* dicens, clericos † in prædictis officiis, & arti- 6
ficiis laicorum non ligari iurisdictione secularium, nisi post trinam monitionem, & hanc esse communem opinionem attestantur, idem Stephan. Aufrer. *in repetit. clem. 1. de offic. ordin. num. 25.* quem refert Couar.

in lib. practicarum quæstionum, cap. 33 num. 6. & vtrumque refert Ignatius Lopez *in additionib ad practic. Diaz, super cap. 61. versic. si tamen clericus*, Iul. Clarus *in pract. criminal. quæst. 26. versic. quæro pone.*

Huiusmodi negotia debent prudenter animaduertere superiores Ecclesiastici, ne sequantur, tan-
7 quam pernitiosi exempli; Imo si clericos † à laicis detentos, ac puniendos, remediis Ecclesiasticis non reuocauerint, in eandem pœnam incurrunt, quam seculares iudices, vt probat Chassan. *in d. §. 5 nu. 73.* Sed prudentius est prouideri ab initio, multa enim sequuntur pericula animarum, atque Ecclesiarum, si
8 Episcopi, † qui istis incumbere debent, secularium artificiis, atq; in Principum curiis continuo versentur, seu Principum Consiliarii fiant. Ideo in Concilio Antiocheno continetur, quod si quis Episcopus, vel Presbyter, vel omnis omnino, qui est sub Ecclesiastica regula constitutus, præter Concilium, vel literas eorum, qui sunt infra prouinciam, & maxime Metropolitani ad Imperatorem perrexerit, quod abdicetur, & eiiciatur à communione, & à propria dignitate, sed si necessitas cogit eum ire, quod vadat cum deliberatione, & consilio Metropolitani, & Episcoporum ipsius prouinciæ, & de hoc plene habetur *21. quæst. quinta, quasi per totam.*

CASVS CXXVIII.

Falsitatem commissam à clericis coram iudice laico, esse puniendam per iudicem Ecclesiasticum; Et quid si laicus commiserit falsum coram iudice Ecclesiastico.

SVMMARIA.

1 *Clerici de licentia Episcopi debent ferre testimonium coram laico.*
2 *Clerici testes de licentia Episcopi an sint facti de iurisdictione secularium.*
3 *Clericum falsarium coram iudice laico qui teneant posse ab eodem condemnari.*
4 *Iudices possunt suam iurisdictionem pœnali iudicio defendere.*
5 *Testis falsus potest puniri ab illo iudice, coram quo deposuit.*
6 *Testis receptus secundum stylum tribunalis si falsum deposuerit, coram quo sit cognoscendus.*
7 *Clericum ferentem testimonium falsum coram laico, posse ab eodem puniri.*
8 *Et qui teneant posse puniri extraordinarie.*
9 *Clericus falsum deponens coram laico nullo modo, neq; in persona, neque in bonis potest condemnari per laicum.*
10 *Clerici cuius auctoritate sint exempti à iurisdictione laicorum.*
11 *Clericus in criminalibus nullo modo potest facere testimonium coram laico.*
12 *Causa quæ non est in cognitione, non est in pronuntiatione.*
13 *Iudex delegatus in causa ciuili non potest testem falsum coram se punire.*
14 *Iudex delegatus nullam falsitatem punire potest.*
15 *Iudicem ciuilem non posse falsum testem coram se punire extraordinarie.*
16 *Iudex delegatus non habet coertionem personalem licet minimam.*
17 *Iudex delegatus non potest mulctare contumacem.*
18 *Testis falsus punitus à iudice ciuili extraordinarie, an possit ordinarie puniri à criminali.*
19 *Falsitas nulla habet pœnam extraordinariam de iure.*
20 *Falsitas clerici testis coram iudice laico potest ab eo cognosci ratione causæ ciuilis.*
21 *Iudex laicus an possit se informare de delictis clerici testis coram se deponentis.*
22 *Iudex laicus non potest formare processum repulsæ contra testem clericum.*
23 *Iudex potest de notoria falsitate coram se commissa cognoscere.*
24 *Clericus producens falsum testem coram iudice laico, potest interrogari coram eodem, an velit vti depositionibus testium.*
25 *Interrogatio partis circa vsum testium quando permittatur.*
26 *Clericus producens falsam scripturam coram iudice laico, non potest ab eodem detineri.*
27 *Laicus falsum deponens coram iudice Ecclesiastico, potest ab eo puniri.*
28 *Iurisdictio dicitur præuenta etiam per citationem.*
29 *Falsitas commissa per laicum coram iudice Ecclesiastico est mixtæ iurisdictionis.*
30 *Falsitas laici punita per Ecclesiasticum potest iterum puniri per laicum.*

Clerici † de licentia Episcopi debent ferre testi- 1
monium coram iudice laico. *c. super prudentia, §. potest, versic. iubente Episcopo. & ibi gloss. in verb. potest, 14. quæst. 2. cap quanquam, versic si autem euentu, & ib gloss. in figuratione casus, in fin. eadem causa, & quæst.* quam esse communiter receptam opinionem probat Mascard. *de probationib. lib. 3. conclus. 1358. n. 32. & 61.* & Farinac. *in tract. de testib. quæst. 61. num. 83.* qui alios allegant, ergo videntur habilitati † à suo superiore, vt respectu 2
illius testimonii, quod ferunt, effecti sint de iurisdictione secularium. Propterea dubitatur à scribentibus, quid si testimonium sit falsum, an iudex laicus possit in eos animaduertere, & vt plenius casus explicetur, declaremus quinque articulos circa falsitatem commissam à clericis & laicis coram vtroque iudice.

Primus articulus est: An clericus † falsum testimo- 3
nium ferens coram iudice seculari possit ab eodem iudice puniri. Pro parte affirmatiua inducitur tex. expressus *in l nullum, C. de testib.* vbi hoc permittitur propter offensionem factam illi iudici, coram quo deposuit, & dicunt Bartol. & Bald *in l. vnic. per illum text. ff si quis ius dicen. non obtemper.* quod omnes iudices † pos- 4
sunt omnes inobedientes punire, & suam iurisdictionem pœnali iudicio defendere. & Bart. *in l. si quis obrepserit, in fin. ff. de falsis,* dicit, quando in actu iudiciario fit aliquod delictum coram iudice, vel à parte, vel à notario, vel à teste, vel aduocato, tunc iudex ille potest delinquentem punire ex suo officio, per *l. athletas, § 1 ff. de his qui not. infam.* Couar. *pract. quæst. cap. 18. num. 8.* Angel. *in l. quoties, in fin. C. de iudic.* Propterea Roland. *in consil. 12. num. 1. & seq. vol. 2.* concludit, testem † fal- 5
sum effici de iurisdictione illius iudicis, corã quo deposuit; ergo testis examinatus Senis vigore literarum commissionalium iudicis Romani, si falsum deposuerit, dicitur factus de iurisdictione iudicis Romani, quia eius iurisdictio dicitur offensa: sed hoc intelligo, si iudex Romanus commiserit examen recipiendũ secundum modum iudicii committentis, vt dixi supra *cas. 31. art. 1. in fin.* aliter recipere † debet secundum sty- 6
lum curiæ Senensis, & tunc pro falsitate commissa ef-

fectus

fectus est de vtriusque foro, Ioan. de Anan. in c. 1. nu. 18. de crimine fals. Bald. in d. l. nullum, num. 6. C. de testib. & ibi Salycet. num. 9. versic. quod facit ad quaestionem, & ad hoc vide Roland. in d. consil. 12. num. 7. & 8. vol. 2.

7 Ex quibus apparenter videri potest, clericum † ferentem falsum testimonium coram iudice laico, posse ab eodem puniri. & hanc opinionem firmarunt, gloss. in d. l. nullum, in ver. praescriptionem, dum ait, quia sit clericus, & ibi Cyn. & Bald. Item Alexand. in additionib. ad Bartol. in l. 1. in 2. opposit. ff. de iudic. Marsil. in l. fin. num. 152. ff. de iurisdict. omn. iudic. Ioan. Sicard. in d. l. nullum num. 9. versic. quid autem iuris sit in clerico, Lanfranc. in tract. de confessionib. num. 13. versic. subiungit etiam, Bald. in l. 1. C. quomodo, & quando iudex, quod si clericus producatur in testem coram iudice seculari, &c. Monticul. in tract. de testib. rubr. testis punitio per quem.

8 Alii dixerunt clericum † falsum testem coram iudice laico, extraordinarie ab eodem puniri posse, Angel. in l. quoties, in fin. C. de iudic. Ita quod si executio facienda est in persona, reseruatur Episcopo, sed realem executionem in bonis posse facere iudicem laicum. Ita inprimis firmauit Federic. de Sen. in consil. 88. incip. factum quod proponitur, quem sequuti sunt Doctores Galli, Stephan. Aufrer. in repetit. clem. 1. de offic. ordinar. num. 81. versic. Federic. de Senis, & in versic. a qua igitur videtur consideratio, idem in tract. de potest. secul. in Ecclesiast. reg. 1. fallent. 2. Benedict. c. Raynutius, ver. & vxorem, decis. 2. num. 142. Chassan. in consuetud. Burgund. rubr. 1. §. quinto, num. 82. Franciscus Marcus decis. 215. num. 1. part. 1.

Contraria opinio est magis communis, & verior,
9 videlicet clericum † in casu praedicto nullo modo posse per iudicem laicum puniri, neque in persona, neque in bonis. Quam amplexi sunt, Innocent. Hostiens. Ioan. Andr. Anton. de Butr. & caeteri in c. verum, de foro compet. & latius per Felyn. ibid. num. 5. versic. contra clericum falsum deponentem, Ioan. Andr. in c. at si clerici. de iudic. per text. in authent. statuimus. C. de Episcop. & cleric. & in c. 2. col. 2. in fin. de crimine falsi, Ioan. de Anan. in c. 1. num. 2. & seq. eodem tit. Socin. in c. postulasti, quaest. 18. de foro compet. Ancaran. in c. ea qua, in quaest. 18. de regulis iur. lib. 6. Bertachin. in tract. de Episcop. part. 5. lib. 4. num. 63. Alexand. sibi contrarius in apostilla ad Bart. in d. l. nullum, C. de testib. & ibi Salycet. num. 4. in fin. Alberic. in l. Presbyteri, num. 1. C. de Episcop. & cleric. Ias. in l. 1. §. qui mandatam, num. 7. ff. de iurisdict. omn. iudic. Marsil. in l. 2. §. praeterea, num. 27. ff. ad legem Cornel. de falsis, Iacobin. in l. quaesitum. ff. de testib. Angel. de malefic. in ver. falsario, num. 24. versic. nisi clericus, & ibi Augustin. de Arimin. in additionib. Tiraquell. de retract. conuent. §. 4. num. 10. Episcopus Minorensis in sua praxi Episcopali. part. 1. versic. falsarii. § secundo poena, versic. hoc fallit in clerico, Menoch. de arbitrar. iudic. quaest. 91. Alphanus collect. 972. Anna singul. 155. Decian. in tract. criminal. lib. 4. cap. 9. num. 22. Guido Pap. consil. 45. num. 4. Roland. consil. 12. vol. 2. Surdus consil. 396. num. 27. & ita fuit pluries decisum in tribunalibus, Afflict. decis. 230. & ibi Vrsill. in additionib. Capyc. decis. 5. num. 13. Capella Tolosan. decis. 379. & de magis communi opinione testantur isti Doctores, Couarru. practicarum quaest. cap. 18. nu. 8. Boss. in tit. de falsis, num. 110. Clarus in pract. crimin. quaest. 38. versic. sed hic quaero, Farinac. in tract. de testibus, quaest. 67. §. 2. num. 56. Viuius in commun. opin. ver. clericus, vbi acriter reprehendit Bart. eiusque rationes falsas dicit, atque concludit clericum à laico puniri non posse, Ignatius Lopez in additionib. ad practic. Bernardi Diaz super cap. 93. vbi late Syntagma communium opinionum in tom. 1. loco 1. c. 5. col. penult. versic. clericus productus, vbi post alios ait, quod reiectis omnibus rationibus Andr. Barbat. contrarium sentientis in d. cap. verum, à num. 52. vsque ad 62. de foro compet. tanquam friuolis, haec opinio est verior, atque communior, ideo amplectenda.

Sed ne stylum moderniorum in cumulando tantum insequamur, quod in hac materia pro fundanda iurisdictione Ecclesiae vberius scribendum est, videamus, qua ratione haec certior sententia subsistat: praetermissis regulis generalibus, vt in cap. si diligenti, cum simil. de foro compet. & authent. statuimus, C. de Episcop. & cleric. & quia clerici exempti † sunt à iurisdi- 10
ctione laicorum auctoritate Dei Optimi Maximi, c. cum ad verum, c. duo sunt, c. Imperator, distinct. 96. cum aliis ad hoc allegatis per Bernard. Laurent. in tract. in quibus casibus iudex secularis possit manus imponere in Ecclesiastic. num. 5. credo veram rationem dari posse, quia nos loquimur de clerico teste deponente in ciuilibus cum licentia sui superioris coram iudice laico, cum in criminalibus † testimonium ferre non possit, c. testi- 11
monium, 11. quaest. 1. & ibi gloss. & Archidiacon. num. 3. in fin. & Praeposit. num. 1. Abb. & Felyn. in c. de caetero, num. 1. de testib. etiam si veritas aliter haberi non possit propter periculum irregularitatis, quam vel de praesenti, vel aliquando in futurum incurrere possit, sed agitata causa ciuili coram iudice laico, non venit criminalis, vt probat Ancaran. in consil. 62. & Stephan. Aufrer. in d. clem. 1. de offic. ordinar. num. 82. versic. ego ad istam partem, & quod non est in cognitione, † non est in pro- 12
nuntiatione, textus est in cap. P. & G. de offic. delegat. & c. cum dilecta de rescript. ergo defectus iurisdictionis non tantum venit ex subiecto clerici, in quem iudex secularis non potest manus imponere, sed etiam ex parte sua, quia iurisdictione caret animaduertendi in quemlibet falsum testimonium coram eo ferentem: Sicut dicimus in delegato, † cui mandata est causa ci- 13
uilis, quod non possit testem falsum coram se deponentem punire, ita probant Guglielm. de Cuneo, & Alberic. in d. l. 1. §. qui mandatam, ff. de iurisdict. omnium iudicum, sed debet remittere ad suum superiorem, per text. in §. si vero ignoti, in auth. de testib. Idem firmat etiam Alberic. in l. imperium, versic. quaero an torquere sit mixti imperii ff. de iurisdict. omn. iudic. & Alexan. in l. 2. ff. eodem tit. & dicit Bald. in c. ex parte, in 2. de rescript. si quis produxit falsum rescriptum coram iudice delegato, † de- 14
bet illum remittere cum fida custodia ad ordinarium, vt eum puniat, non igitur iudex laicus potest testem falsum coram eo deponentem punire. Et hanc partem respectu delegati sequuntur Immol. in c. dilectus filius, de poenis, & in c. 2. de falsis, Anton. de Butr. in c. vnic. vt Ecclesiastica benefic. Ioan. Andr. ad Speculat. in tit. de teste, §. opponitur, versic. sed quid de legato, Ancaran. in consil. 174. circa primum dubium, Angel. in d. l. quoties, C. de iudic. & in l. si vacantia, C. de bon. vacant. lib. 10.

Neque vnquam mihi placuit illa responsio, iudicem † ciuilem posse huiusmodi falsum deponentem 15
punire poena extraordinaria ratione contemptus, non autem ordinaria, vt per Anan. in c. 1. num. 17. de crimine fals. gloss. in d. l. nullum, & ibi Bartol. & caeteri, cum aliis per Farinac. de testib. in d. quaest. 67. §. 2. num. 38. Si enim hoc esset verum ex ratione d. l. nullum, quia est offensa illius iurisdictio, multo magis procederet in delegato, qui est maior ordinario, c. sane, c. pastoralis, de offic. deleg. sed in delegatum † nō transit aliqua coertio 16

personalis, quantumuis minima, vt dicit Bart. *in l. 2. & in l. magistratibus, ff. de iurisdict. omn. iudic.* Imo delegatus
17 nullo † modo potest mulctare contumacem, *l. 2. §. fin. ff. de iudic.* Bart. & Doctores *in l. 1. in princ. ff. si quis ius dic. non obtemper.* ergo tanto minus poterit punire corporaliter. Et ipse idem Farinac. *in d. § 2. nu. 48 & seq.* cum multos allegasset ad probandum, delegatum in casu prædicto, posse punire extraordinarie, tandem concludit hoc esse verum, quando esset delegatus in causa criminali, quia aliquo modo haberet potestatem puniendi, alias nullo modo posset punire, vt declarat Couar. *in lib. practic. quæst. cap. 18. nu. 8. versic. sunt tamen, & versic. idem erit.* Idem igitur dici debet de ordinario, nisi enim sit habilitatus ad animaduertendum in delicta, nullo modo potest testem falsum coram se deponentem punire, nam quod nõ est in cognitione, non est in pronuntiatione, vt dictum est. Et ad hoc est tex. *in l. Diuus Pius, ff. de falsis,* vbi pro mensura cuiuscunque delicti constituendum in eos, qui apud iudices instrumenta protulerint, quæ probari non possunt, aut si plus eos meruisse videatur, quam ex forma iurisdictionis pati possint, vt Imperatori describatur, æstimaturo, quatenus coerceri debeant, & ita posset conciliari cum *d. l. nullum,* quæ de iudice habente facultatem animaduertendi in facinorosos procedat, sed *d. l. Diuus Pius,* de eo iudice loquatur, cui hæc iurisdictio concessa non erat, aliter essent de directo contrariæ.

Et per *d. l. Diuus Pius,* videtur improbari illa magis communis opinio, de qua per Farinac. *in d. cap. 67. § 2.*
28 *num. 40.* vbi quod testis † falsus punitus à iudice ciuili extraordinarie, potest puniri pœna ordinaria à criminali. Nam lex illa dicit, aut si plus eos meruisse videantur, quam ex forma iurisdictionis pati possunt, Imperatori rescribendum, sed cum testes falsi pœna legis Corneliæ puniendi sint, de qua *in l. 1. §. fin. ff. de fals. & in §. item lex Cornelia, Instit. de public. iudic.* & in legibus Iurisconsultorum de hac pœna extraordinaria
19 nulla † fit mentio, quam Doctores, ad euadendas difficultates legum, inuenerunt, non ergo possent iudices meri ciuiles, coram quibus falsum testimonium latum est, hanc pœnam imponere, tanto magis, quia opinio Bart. est fundata *in l. prætor edixit, § 1. ff. de iniur.* vbi quod electa vna pœna, licet minor, non potest ad alteram haberi recursus. Quare concludo iudicem ciuilem illius causæ, coram quo deposuit clericus, non solum non posse in clericum, si falsum coram se deposuerit, animaduertere, ex eo quia caret iurisdictione contra clericum, sed quia caret iurisdictione contra quemlibet falsum testem.

20 Secundus articulus est: Falsitas † clerici testis coram iudice laico, licet non possit cognosci ab eodem iudice ad effectum puniendi, vt diximus in præcedenti articulo, poterit tamen cognosci ab eodem iudice per modum exceptionis, ad effectum expediendi causam, adhibendo, vel repellendo fidem ab eius testimonio. Ista est receptissima sententia, quam probat, & attestatur Couar. *in d. cap. 18. in fin. versic. illud vero existimo,* Bald. *in l. 1. num. 26. C. quomodo, & quando iudex,* Ancaran. *in d. c. ea qua, in quæst. 21. de reg. iur. lib. 6.* post Innoc. & Hostien. *in c. verum, de foro compet.* & alios quos allegat, Steph. Aufrer *in repet. clem. 1. de offic. ordin. nu. 81 in princ.* Surdus *in consil. 390. num. 27. in fin. vol. 3.* Thomas Triuisan. *in decis. 8. num. 5. lib. 2.* post Abbatem *in d. c. verum, nu. 20. & seq.* quem allegat, & de communi testatur etiam Farinac. *in d. § 2. in fin. & in tit. de inquisitione, quæst. 8. num. 26. in fin.*

Declaratur hic articulus, vt procedat, quando iudex † ex eisdem actis vult se informare de dictis ex- 21
ceptionibus contra clericum testem productum, secus est, si vellet formare nouum processum, vt fit in regno Neapolis, vbi publicato processu datur terminus ad repulsandum dicta, & personas testium, de quo per Carauitam *super ritu 282. magnæ curiæ Vicariæ Neapol.* & Marant. *de ordine iudic. part. 6. in §. tertius decimus actus,* & Capyc. *decis. 62.* tunc enim iudex † laicus 22
hoc non posset, etiam ad effectum expediendi causam principalem, quia infamia irrogaretur ipsi clerico, vt dicit Ancaran. *in d. quæst. 21. versic. hac ergo ratione videtur remittenda cognitio ad Episcopum, postquam potest clericus ex probatione tali, siue cognitione grauari,* & pro hoc facit doctrina Nicolai Emerici *in directorio inquisitorum, part. 3. quæst. 73. in princip. & num. 4.* tunc iudicem † posse de falsitate coram se commissa co- 23
gnoscere, quando de ea constat notorie, & manifeste, puta quod sit testis confessus, vel conuictus, absque eo quod formetur nouus processus, quia tunc ipse iudex non posset. Et quando notorie constat de falsitate clerici testis coram iudice laico, an ex eius actis possit condemnari à iudice Ecclesiastico dicam infra.

Tertius articulus est: Clericus † producens falsum 24
testem coram iudice laico, licet non possit puniri ex dictis in primo articulo, potest tamen interrogari, an velit vti depositionibus testium, nam cum aliquando agens in iudicio siue reus, siue actor sit, possit se excusare à pœna falsitatis, introductum est, vt interrogetur † an velit vti depositionibus testium, vt probat 25
Bossius *in tit. de falsis, num. 116. & plurib. sequentib.* de qua interrogatione late per Felyn. *in cap. præsentium, de testib.* & Afflict. *in decis. 189.* & ibi Vrsill. alios congerit atque Franch. *decis. 173. in fin.* potest igitur clericus actor coram iudice laico interrogari, an velit vti depositionibus testium, saltem ad effectum amittendi causam, sicut quilibet alii amittunt, qui falsitatem in ea committunt, ex late deductis per Boer. *decis. 291.*

Quartus articulus est: Clericus † si producat fal- 26
sam scripturam coram iudice laico, neque potest detineri ab eodem iudice, ita dixit Hostiens. *in c. super eo, de crimine falsi,* & sequitur Archidiacon. *in c. in memoriam, distinct. 19.* & vtrumque sequitur Luc. de Penna *in l. nullus, col. 2. versic secundo quæritur, C. de veteranis, lib. 12.* atque Ancaran. *in d. c. ea quæ, in 21. quæst. de regulis iuris, lib. 6.*

Quintus articulus est: Si laicus † falsum deposue- 27
rit coram iudice Ecclesiastico, poterit ab eodem iudice puniri, ex regula *d. l. nullum, C. de testib.* quia offensæ sunt aures iudicis Ecclesiastici, qui etiam criminaliter procedere potest, & probauimus supra *in 2. part. cap. 35.* Episcopum in casibus suæ iurisdictionis habere capturam, & punitionem personæ: Et hæc clare procedunt, quando falsitas est notoria ex actis curiæ Ecclesiasticæ, vt quia confessus, vel conuictus est, quo casu, etiam præsupposito quod iudex laicus posset contra hunc falsarium animaduertere, posset iudex Ecclesiasticus illi inhibere, vt probat Socin. *in consil. 237. vol. 2.* vbi quod in casibus mixtæ iurisdictionis, si iudex Ecclesiasticus præuenisset, posset inhibere, & excommunicare iudicem laicum ne procedat, & de hoc scripsi *in 2. part. cap. 2.* & dicitur iurisdictio † præ- 28
uenta, etiam per citationem, *l. si quis postea, ff. de iudiciis,* Bald. *in l. pluribus, de legat. 1.* quod multo magis procedit, quando falsitas commissa ex eisdem actis notoria apparet.

Sed

Sed quid si faciendus sit nouus processus contra testem laicum falsarium coram Ecclesiastico produ-
29 ctum, certe reus laicus † de iurisdictione secularium est, & vbique delinquit ab eodem puniendus est, & quod hæc falsitas sit mixtæ iurisdictionis, scripsi supra *part. 2. cap. 34.* & probat Afflict. *in decis. 230.* & ibi Vrsill. & Franch. *in decis. 147.* propterea inibi iudicatum est, præuentione decidi hunc casum: Verum si
30 iudex Ecclesiasticus † præuenisset, atque suam canonicam pœnam imposuisset, non impeditur postea iudex secularis alteram pœnam de iure ciuili reo inferre, vt ibi per Afflict. vt delicta, pro bono publico, sicut conuenit, puniantur.

CASVS CXXIX.

Ecclesiasticum quemlibet assassinum posse puniri à iudice seculari, præcedēte sententia declaratoria delicti per iudicem Ecclesiasticum.

SVMMARIA.

1 *Assassinium quando dicatur committi.*
2 *Assassini homines qui dicti sunt, & vnde originem habuerunt.*
3 Cap. 1. de homicid. lib. 6. *quomodo intelligatur.*
4 *Assassinii crimen committitur etiamsi alter Christianus mandauerit alterum occidi mediante pecunia.*
5 *Assassinus est, qui aliquo sibi dato delinquit.*
6 *Mandantes assassinium fieri puniuntur de eodem.*
7 *Assassinatus delictum perpetratur etiam per promissionem.*
8 *Etiam sine promissione, ad complacentiam.*
9 *Clericus assassinus est diffidatus à populo Christiano, & potest à laico puniri.*
10 Cap. 1. de homicid. lib. 6. *comprehendit quoscunq; in dignitate positos.*
11 *Cardinales non ligantur constitutione generali.*
12 *Cardinales sunt maiores Episcopis.*
13 *Cardinales comprehenduntur sub dispositione* cap. 1. de homicid. lib. 6.
14 *Dictio*, quicunque, *geminata comprehendit odiosiora.*
15 *Dignitate maiori præditi debent esse plus aliis à fraudibus alieni.*
16 *Iudex laicus potest clericos assassinos punire, duobus concurrentibus.*
17 *Assassinii commissi declaratio debet fieri per iudicem Ecclesiasticum antequam clericus puniatur à laico.*
18 *Iudex laicus quando possit procedere contra laicum absq; degradatione.*
19 *Degradatio requiritur in atrocissimis, etiam stante incorrigibilitate.*
20 *Iudex an possit cognoscere de qualitate suæ iurisdictionis.*
21 *Iudex laicus non potest cognoscere in clericum etiam de qualitate assassinii notorii.*
22 *Assassinium an committatur sine reciproco consensu mandantis, & mandatarii.*
23 *Iurisdictio laicorum in clericos assassinos vbi fundata est.*
24 *Bannire, & diffidare, idem est quod statuere, vt impune possit occidi.*
25 *Declaratio delicti semper spectat ad Ecclesiasticum, quando pœna per seculares exequenda est in clericum.*

DE assassinio pertractantes respectu iurisdictionis laicorum in clericos ad intelligentiam text. *in c. pro humani, de homicid. lib. 6.* quatuor articulos expediamus.

Primus articulus est: Assassinium † dicitur com- 1
mitti etiam si Christianus mandauerit alteri Christiano, vt alterum Christianum occideret, idque pactum inter eos fuerit mediāte pecunia. Nam licet (ad intelligentiam *d. c. 1 de homic. lib. 6.*) vt scribit Volaterran. *in lib. 11. c. de sectis.* Syriæ assassini dicerentur † ho- 2
mines Syriæ, à pueritia ita instructi, vt inimicos Regis, aut domini, cui obediunt, eius mandato occiderent, & Paulus Æmilius Vernensis *in lib. 5 de rebus gestis Francorum, in vita Ludouici XII & lib. 7. in vita D. Ludou. secundum Duarenum in lib. 2. disputat anniuersariarum*, scribat Assassinos fuisse gentem obscuram, sed formidolosiorem magis Regibus, & Imperatoribus, fuisseque circiter sexaginta hominum millia, & habuisse decem oppida, atque fuisse in Phœnicia, ibi fere, vbi antiquitus habitabant Esseni, profectos vero fuisse istos assassinos ex Persia, & Mahumeticam superstitionem coluisse, & sanctissimos à barbaris fuisse existimatos, ac nulla honorum cupiditate detentos inter se vixisse vnanimiter, nec vnquam de imperio, & magistratu contendisse: Fuisse autem ipsos in ea opinione, quod nihil melius fuisset in hac vita, quam pro salute publica mori cum opus esset, & ita animo fuisse affectos, vt crederent se Dei beneficio futuros immortales, si sectæ suæ hostes occiderent: Cui vero sorte obtigerat prouincia occidēdi vnum ex proceribus Christianis, illū consueuisse se immiscere tanquā vnum ex nostris turbæ nostrorū, & per fallaciam interficere, neq; abstinuisse, licet de euasione desperaret. A duobus autē assassinis cōfossum fuisse Tripoli Raimundum Com. Tripolitanum, qui infestabat eam gentem, & eius casu cæteros Principes fuisse factos cautos, & adhibuisse sibi custodes corporis. Item Beatus Antoninus *in tract. de excom. c. 3.* dicit, assassini fuerunt, & forte adhuc sunt quidam infideles, qui ex quibusdam falsis opinionibus, in quibus fuerunt enutriti, mittebantur ad occidendum quoscunq; Christianorū, non curantes si propterea etiam ipsi occidendi essent. Contra quos Innoc. Papa IV. statuit dictā decretalem. Item Frater Leand. *in descript. Ital. c. de Calabria septima regione Italiæ*, scribit, Assassinus primo fuit nomen quorundam populorum, qui cœperunt occidere homines in viis publicis, indifferenter, vt eos spoliarēt, vnde tractum fuit vocabulum Assassini, & illis impositū, qui aliquē occidunt, vt illum spolient, licet illi non ducant originem ab illis populis. Item Alber. *in dictionar. in ver. assassinus*, dicit, fluxit à quibusdā populis infidelibus, qui ex quibusdā falsis opinionibus mittebantur ad occidendū Christianos, contra quorū pestem, & receptatores, statutæ fuerunt grauissimæ pœnæ, vbi allegat *d. c. 1.* Idem Alber. *in ver. Asisii.* dicit, Asisios dici etiā posse assassinos, sicut enim assassini exponunt se morti, vt dominis suis obediāt in malū, sic & Asisii aliquādo dominis suis adducunt mulieres, quod est prohibitū per *auth. de lenonib.* & sicut assassini sunt homicidæ corporum, sic & isti animarū, & hæc omnia latius habentur per Host. *in c. penul. de cler. non residentib.* gl. *in d. c. 1. in ver. formidantem.* Sum. Syluest. *in ver. assassinus, n. 1.* Sum. Angelica *in eod. ver. in princ.* Summa Armill. *in eod. ver. & in ver. excommunicatio, c. 67.* Francisc. de Plat. *in tract. de excommunicatione, in princ. n. 15.* & latius per Couar. *in lib. 2. var. resolut. c. 20 num. 9. versic. primo, secundo, & tertio*, Na-

uarr. *in suo manuali, cap 27. num. 135.* qui alios referunt, atque conantur probare, *d. cap. 1. de homicid. lib. 6.* contra hoc assassinorum genus disponere.

3 Nihilominus dispositio *d. c. 1.* † communiter intellecta est, vt procedat etiam in illis Christianis, qui pretio recepto, vel pacto similium alterum occiderint, licet non ducant originem ab illo hominum genere, quia in locum illorum sunt subrogati, & sic sapiunt illorum naturam, ex regula *l. si eum, §. iniuriarum, ff. si quis cautionib.* & quia decies millies dispositio *d. c. 1.* fuit sic intellecta, vtique mutanda non sunt, quæ certam semper interpretationem habuerunt, *l. si de*
4 *interpretatione. ff. de legib.* & quod crimen assassinii † dicatur committi, etiam si quis Christianus alterum occiderit mediante pecunia, vel pacto similium, probant infra scripti Doctores, qui alios referunt, atque attestantur de communi opinione, Clar. *in §. assassinium, col. 1.* post Bossium *in tit. de mandatu ad homicid. nu. 16.* dummodo interfectus fuerit Christianus, vt dicit Ioan. Andr. *in d. c. 1.* quem sequuntur communiter Doctores, de quo attestatur Alexand. *in consil. 166. in fin. vol. 6.* Carrer. *in pract. crimin. §. circa, num. 15.* & hanc sententiam omnium consensu esse stabilitam, inquit Petr. à Plaza *in epitom. delict. cap. 19. num. 8.* Decian. *in tract. criminal. lib. 6. cap. 28. num. 18.* Farinac. *de inquisitione, quæst. 8. num. 83.* Marsil. *in pract. crimin. §. examinanda, col. 4. & §. diligenter, num. 166.*

5 Bartol. *in l. Cicero, ff. de pœnis,* assassinum † esse ait, qui pecunia, vel aliquo sibi dato delinquit, Alexand. *in l. 1. §. hac actio, ff. de eo. per quam factum erit,* Bartol. *in l. non solum. §. si mandato, ff. de iniur.* si quis facit, vel fieri facit homicidium mediante pecunia, dicit esse assassinium, & sequitur Angel. *in l. 1. ff. de sepulcr. viol.* assassinos dicens, qui pecunia corrupti, delicta faciunt, quo
6 casu ait puniri nedum qui faciunt, sed qui † mandant de eodē delicto, sequitur Paris de Put. *in tract. de syndic. in ver. inquisitio,* Franch. *decis. Neap. 176.* cum aliis per Couar. *in d. c. 20. n. 10. vers. quarto eadem ratione,* & dicit Francis. Curt. *in cons. 20.* quod per promissionē factā alicui, vt delictum committat, dicitur perpetratū delictum
7 assassinatus, † imo Ioan. Andr. *in c. penult. de cler. non resident,* quod nedum si pro pecunia, sed etiam vt complaceat alicui, quis delictum committat, dicitur perpetratum delictum assassinatus, vt etiam sequitur Grammat. *in voto criminal. 9. in princ.* Socin. *inter consilia Curtii in d. consil. 20 num. 43. versic. omitto postremo, etiam quod occisi res esset,* vt etiam de tali casu loquitur Aretin. *in consil. 163. num. 17.* Imo etiamsi nihil sit da-
8 tum, vel promissum occidenti, sed occidens † motus fuerit, vt alteri complaceret, adhuc dicitur occidisse per assassinium, vt dicit Ioan. Andr. *in d. c. penult. de cleric. non resident.* Grammatic. *in d. voto 9 num. 3.* quod saltem procedit quando suberat verisimilis spes consequendi beneficium, siue remunerationem ab eo, cui complacere volebat, vt declarat Carrer. *in pract. crim. §. circa.*

9 Secundus articulus est: Clericus † assassinus cum sit à toto populo Christiano diffidatus, potest à iudice seculari puniri absque vlla degradatione. Hæc est dispositio *d. c. 1. ibi, clericus, qui horrenda inhumanitate, detestandaque sæuitia per assassinium quempiam interfici fecerit, sit cum omnibus bonis mundanis, tanquam Christianæ religionis æmulus à toto Christiano populo perpetuo diffidatus, &c.* quæ verba denotant, quod per iudicem secularem, & alios impune occidi possit, vt declarant ibi Gemin. & Franch. *in 10. not.* Angel. *in consil. 14. nos Carolus, col. 2.* And. Barbat. *in c. at si clerici, num. 129. de iudic.* Couar. *in lib. 2. var. resol. c. 20. num. 10. & in lib. pract. quæst. c. 22. num. 2. versic. primum etenim illud constat,* Diaz *in sua pract. canonic. c. 96. num. 4. & ibi Ignat. Lopez,* Steph. Aufrer. *in tract. de potest. secul. in Ecclesiast. reg. 1. limit. 18. n. 26.* motus, quia idem est bannire, & diffidare, quod statuere, & præcipere, vt impune occidi possit, vt notat Cyn. & alii *in l. reos, C. de accusat.* idem notat Speculum aureum *in 4. part. distin. 11. nu. 76.* & ad hoc cumulantur plurimi Doctores perscribentes practicam criminalem, Clar. *in § fin. quæst. 36. versic sed quæro,* Boss. *in tit. de foro compet. num. 141.* Marsil. *in pract. crimin. § diligenter, num. 60 & in d. §. examinanda. num. 25.* Practica Corradi *in tit. de inquisitione, num. 8. in 18. fallent.* vbi quod ita seruatur in practica, Grammat. *voto 8. & voto 9.* Boer. *decis. 69. num. 18.* Capyc. *decis. 155. num. 26.*

Tertius articulus est: Cum hoc crimen sit adeo atrox, enorme, & Christianæ religionis pernitiosum, ideo voluit Summus Pontifex sub dispositione *d.* † *c.* 10
1. de homicid. lib. 6. comprehendere omnes, & quoscunque personatus, etiam quauis suprema dignitate fulgentes. Et quod comprehendat Imperatorem, dixit Ioan. Andr. *in d. c. 1.* quem sequitur Couar. *in d. cap. 20. num. 10. versic. primum fere censeo, in fin.*

Sed videtur, quod non comprehendat Dominos
Cardinales, † quia nulla constitutio ligat ipsum con- 11
dentem Principem, *l. Princeps, ff. de legib. l. digna vox, C. eod. tit.* natura enim canonum est ligare subditos tantum, non seipsos, *c. quod autem, de sentent. excommun.* sic econtra concedens indulgentiam, siue remissionem illa vti non potest, Specul. *in tit. de pœnit. & remiss. in fin.* Ioan. And. *in reg. cui licet, in mercur.* Sed Domini Cardinales sunt pars corporis ipsius Papæ, *c. nouit, & c. quanto, de his quæ fiunt à Prælat.* & late scribit de hoc Barbat. *in tract. de præstantia Cardinalium, part. 1. quæst. 2.* ergo Cardinales non videntur comprehensi sub hac generali, & odiosa dispositione, & ad hoc est textus *in c. quam periculosum, de sentent. excommun. lib. 6. in versic.* nisi de Episcopis, vel eorum superioribus expressa
mentio habeatur, sed Cardinales sunt Prælati † supe- 12
riores Episcopi; ergo, &c. & ideo Ioan. de Lignano *in c. 1. de cleric. non residentib.* & Doctores omnes *in c. 1. de schismat. lib. 6.* dicunt, dispositionem *d. c. quam periculosum,* non habere locum in Cardinali propter coniunctionem, quam habent cum ipso Papa, *c. requisisti, de testam.* & hanc opinionem latissime probat Barbat. *in d. tract. de præstantia Cardinal. part. 1. quæst. 7.*

Verior tamē est opinio, Dn. Cardinales † compre- 13
hendi sub dispositione *d. c. 1.* cum enim agitur de salute animarum, & euitando peccato, dispositio correctoria, & odiosa de tali materia loquēs, extenditur ex rationis identitate, Io. And. *in c. ex tenore, qui fil. sint legit.* quem ibi sequuntur Ant. de Butr. & Abb. Idem Abb. *in c. quæsiuit, de diuort.* Bart. *in auth. sacramenta puberum, vers. quæro vtrum ista, C. si aduers. vendit.* sed dispositio *d. c. 1.* respicit fauorem animarum, vt dicit ibi text. & ideo licet loquatur de Principe, Io. Andr. extendit ad personas etiam maximi gradus supra Principem, ex quo constitutio illa respicit fauorem animarū, & Reip. sequitur Capyc. *in d. dec. 155. n. 23.* Item propter dictionē
quicunq; † geminatā, ibi expressam, quæ comprehendit 14
etiā odiosiora, Soc. *in cons. 47. n. 30 vol. 4. & cons. 3. n. 23. vol. 3.* Corn. *cons. 237. nu. 16. vol. 4.* Dec. *in cons. 599. num. 2.* Crauet. *cons. 308. n. 3.* Rolan. *cons. 5. n. 44. & cons. 61. n. 40. vol. 1.* & maxime in materia fauorabili, vt per eundem Roland. *in cons. 12. nu. 36. vol. 4.* Neq; obstat, quod de eis ex-

pressa

pressa mentio fieri debuisset, quia propter honestatem religionis, & ne Christianis detur scandalum, quod prædicti supremi Prælati huiusmodi delicta faciant, prætermissi sunt, tacite autem comprehensi. & certe mente præconcepti per illa verba, quicunque Princeps, Prælatus, seu quævis Ecclesiastica persona, quo casu comprehendi Cardinales, probant Felyn. *in c. ad aures, nu. 31. de rescript.* & Cassador. *decis. 38. num. 5. de reg. Cancell.* est altera ratio. Nam cum maiori dignitate
15 sint † præditi, opus est, eos plus aliis à fraudibus esse alienos, iuxta notata *in c. cum quidam, de iureiuran. & l. Presbyteri, C. de Episcop. & cleric.* facit text. *in clem. 1. de renuntiat.* & ideo Sarnens. *super reg. de infirmis resignantibus,* alios citans, concludit *in d. c.* comprehendi etiam Do. Cardinales.

16 Quartus articulus est: Iudex laicus † potest clericos assassinos punire, duobus concurrentibus. Primo, quod qualitas assassinii probata sit concludenter, ita voluit Ioan. Andr. *in d. cap. 1.* Dec. *consil. 13 vol. 2.* Grammat. *voto 11. num. 5.* Fabius Montelco *in sua pract. arbitraria, in 2. part. septimæ partis, num. 22.* Augustin. de Arimin. *in additionib. ad Angel. de malefic. in ver. fama publica, num. 22.* Marsil. *in pract. in d. §. examinanda, num. 24. & in l. 1. C. de rapt. virgin. num. 106. & in consil. 127. num. 7.* Paul. Merenda *in consil. 88. num. 7 tom. 2. consil. criminal.* & Matthæus Brunus *in consil. 115. num. 79. in d. tom. 2. criminal.* qui in specie loquitur in Presbytero inquisito de homicidio cum qualitate assassinii, & concludit post Grammat. *in d. voto 11. in fin.* & Carrer. *in d. § circa, nu. 13. & 14.* quod probatio debet esse concludens, facta per argumenta probabilia, quæ intelligantur, & declarentur esse indicia indubitata, secundum Felyn. *in c. afferte, limit. 3. de præsumptionib.*

Secundo requiritur iudicis Ecclesiastici declara-
17 tio, † quod delictum commissum fuerit per assassinium, & pendente dicta declaratione, iudex laicus non potest in Ecclesiasticos exequi pœnam *d. c. 1.* neque etiam detinere, ita consuluit Cardinal. Alban. *in consil. 13.* & scribit Placa *in lib. 1. epitom. delict. cap. 19. num. 27.* & post Carrer. & alios, quos refert, attestatur hanc esse communem opinionem Ignatius Lopez *in additionib. ad pract. Diaz. super d. cap. 96. versic. notabis tamen utiliter,* & licet Clarus *in §. fin. quæst. 30. versic. sed quæro,* & Capyc. *in decis. 155. num. 25.* dicant contrarium obseruari apud suos, tamen hæc obseruantia non potuit præiudicium afferre ordini Ecclesiastico, aliter esset contra libertatem Ecclesiæ, vt plene scripsimus supra *casu 63. & casu seq. & casu 81.*

18 Nec obstat, quod iudex † laicus potest procedere contra clericum absq; degradatione, qua ratione motus fuit Decian. *in consil. 82. vol. 2.* ad probandum hanc declaratoriã iudicis Ecclesiastici non requiri. Quia vtrumque potest stare, & iudicem laicum procedere contra clericum assassinum absque degradatione, ex indultu Papæ, ad notata per gloss. *in c. laicus, 17. quæst. 7.* & Cardinal. *in c. perpendimus, num. 6. & 7. de sentent. ex-*
19 *commun.* quæ degradatio † in cæteris delictis atrocioribus per clericum patratis requiritur, etiam stante incorrigibilitate, cum iudici seculari puniendus traditur, vt in sequenti casu exarabo. Atque ipsum iudicem secularem non posse procedere ad executionem dictæ pœnæ, nisi prius facta declaratione per Ecclesiasticum, alias sequeretur, quod clericus ex sola imputatione assassinii amitteret priuilegium clericatus, quod non reperitur dispositum, & est contra omnes iuris regulas, debet enim plene de eo constare, vt assassinii pœnæ exequi possint, vt dixi. Et illa regula, quod idem iudex † possit cognoscere de qualitate suæ 20
iurisdictionis, de qua plenius scripsi supra *in 2. part.* non procedit in iudicio contradictorio, Felyn. *in c. si clericus laicum, col. 2. versic. prima conclusio, de foro compet.* & de communi attestatur Alexan. *in consil. 1. col. 2. vol. 4.*

Neque posset de hac qualitate † cognoscere idem 21
iudex laicus, quando delictum assassinii esset notorium, vt dicebant Grammat. *in d. voto 11.* & Capyc. *in d. decis. 112.* quia potest dari factum notorium, sed dubitetur de definitione ipsius. Exemplum sit hoc, clericus mandat Titio, vt occidat Sempronium, promittendo equum, quo casu assassinium esse commissum ex sola promissione, dixi supra *artic. 1.* Titius ipse, non acceptando promissionem, occidit, dubitari potest an hic casus comprehendatur sub definitione assassinii, quia † non habet requisitum ipsius, videlicet con- 22
uentionem, mediante reciproco consensu inter mandantem, & mandatarium, vt dixerunt Bald. *in d. consil. 383. vol. 5.* Corn. *in consil. 249. col. 2 vol. 1.* per regulam *l. 1. §. conuentionis, ff. de pact.* & plenius scribit Grammat. *in d. voto 11. num. 19.* & Paul. Merenda *in d. consil. 88. num. 15. & 17. tom. 2. consil. criminalium,* qui ad casum assassinii inducendum, considerat promissionem alteri factam fuisse acceptatam, pro quo etiam videndi sunt Gabriel. *in comm. conclus. tit. de criminalib. conclus. 1. col. fin.* & Petr. Plac. *in d. lib. 1. epit. delict. cap. 19. num. 10 versic. rursus,* articulus iste iuris est, nec potest dici secularem iudicem cognoscere de facto, quia factum non impugnatur, & declarare hunc articulum iuris non pertinet ad iudicem secularem propter magnum præiudicium iurisdictionis Ecclesiasticæ. Denique si diceremus iudicem laicum hoc posse declarare, sequeretur quemlibet alterum priuatum posse idem facere, iurisdictio enim † laicorum in clericos assassinos fundatur in il- 23
lis verbis *d. c. 1.* videlicet, sit cum suis mundanis opibus, tanquam Christianæ religionis à toto populo Christiano perpetuo diffidatus, sed idem est bannire, ac † diffidare, quod statuere & præcipere, vt impune 24
occidi possit; ergò aut debemus dicere solum iudicem Ecclesiasticum posse clericum assassinum declarare, & postea pœnas *d. c. 1.* debere exequi: Aut quemlibet, etiam priuatum posse clericum assassinum occidere, declarando ipsum assassinum, cum respectu verborum iurisdictionis laicalis *in d. c. 1.* non sit maior ratio de iudice, quam de quolibet altero priuato, & quam sit hoc absurdum cuique patet. Propterea sequendo communem opinionem concludo, quod declaratio † delicti pertinet ad iudicem Ecclesiasticum, 25
vnde si secularis iudex præuenisset aliquo modo, posset iudex Ecclesiasticus vti remediis Ecclesiasticis.

CASVS CXXX.

Clerici committentes delicta atrocissima, propter quæ mereantur depositionem, non aliter esse tradendos curiæ seculari, nisi data eorum incorrigibilitate.

SVMMARIA.

1 *Clerici committentes delicta atrocissima an tradantur curiæ seculari, etiam sine incorrigibilitate.*
2 *Ecclesia non infligit pœnam mortis.*
3 *Incorrigibilitas non consideratur in crimine falsi.*
4 *Clericus degradatus nunquam tradendus curiæ seculari, nisi data incorrigibilitate.*

5 Opinio

5 *Opinio illa est amplectenda, quæ habet regulam iuris pro se.*

6 Cap. cum non ab homine, de iudiciis, *loquitur de omni crimine atrocissimo.*

7 *Dictio* quibuscunque *quomodo ampliet dispositionem.*

8 *Dictio* ita quod, *quomodo intelligitur.*

9 *Iudex laicus habet iurisdictionem in clericos incorrigibiles in atrocissimis.*

10 *Clerici enormitatibus se immiscentes non perdunt priuilegium clericale sine incorrigibilitate.*

11 *Clerici ob crimina enormissima depositi, quando detrudantur in monasterium.*

12 *Clerici committentes delicta Reipublicæ pernitiosa, non sunt tradendi curiæ seculari.*

13 *Nisi consulto Romano Pontifice.*

PRo resolutione præsentis casus, sciendum est, quod Doctores attestantur esse communem opi-
1 nionem pro vtraque † parte, siquidem Abbas *in c. at si clerici, num. 39. de iudic.* defendit clericum committentem homicidium qualificatum debere deponi, & tradi curiæ seculari, etiam non expectata eius incorrigibilitate, per text. *in c. 1. de homicid.* vbi si quis per industriam occiderit proximum suum, ab altari meo euelles eum, vt moriatur. Verbum, *euelles*, intelligendum est de clerico homicida, qui ab altari cui seruit, dicitur euelli, non autem laicus, & dum dicitur, moriatur, intelligi debet per ministrum iustitiæ secularis, quia Ec-
2 clesia † non infligit pœnam mortis, sed solum degradando tradit curiæ seculari. Eandem opinionem tenet Abb. *in c. nouimus, per illum text. de verb. sign.* vbi text. loquens de crimine falsi, dicit, si quis propter hoc crimen, vel aliud flagitium graue, non solum damnabile, sed etiam damnosum fuerit degradatus, tanquam exutus priuilegio clericali, seculari foro per conse-
3 quentiam applicetur, neque in crimine † falsi potest considerari aliqua incorrigibilitas. Et hanc opinionem sequuntur Ancaran. *in consil 158.* Barbatia *in consil. 65. col. 3. vol. 1.* Felyn. *in c. 1. num. 49 de constitutionib.* Alciat. *in c. cum non ab homine, num. 22. de iudic.* & hanc esse magis communem opinionem attestatur Guglielm. de Benedict. *in quæst. de homicidio, num 40. in fin. posita post repetit. cap. Raynutius,* Clarus *in § fin. quæst. 36. versic. pariter etiam,* & ita pluries fuisse iudicatum, attestantur Bernard. Diaz *in sua pract. cap. 96.* Guido Pap. *decis. 121.* & Episcopus Scalens. *in tract. de censuris & irregularitatibus, tit. de depositione, & degradatione, cap. 14. per tot.* qui alios referunt.

Contrariam vero partem, videlicet quod clericus
4 degradatus † propter quoduis enorme delictum, non aliter tradendus sit curiæ seculari, nisi sequuta incorrigibilitate esse magis communem opinionem, & veriorem attestantur, & probant Petrus à Plaza *in lib. 1. epitom. delict. c. 22. num. 43.* Villalob. *in commun. opin. ver. clericus, nu. 82.* & Bonacoss. *lib. 1. ver. clericus si per insidias, col. 2 in fin.* Couar. *in d. lib. 2. variar. resolut. cap. 20. num. 7. versic. & tamen maximam dubitationem, & versic. quibus ego libenter accedo,* Aret. & Dec. *in d. c. cum non ab homine,* qui alios referunt.

Vnde stante re dubia, datur remedium, quod illa
5 opinio † sit amplectenda, quæ fauet parti, habenti pro se aliquam regulam iuris, ita docet Mathesilan. *in tract. de electione verioris opinionis, col. 4. post princ. versic. aut sumus in materia,* & Anton. Maria Corat. *in tract. de commun. opin. lib. 2. tit 9. casu 32. versic. secundum est remedium,* & latius scripsi *in mea methodo consulendi, & iudicandi, in c. de constitutione legitima super Dd opin.* Sed in ista materia ponitur regula clericum degradatum nō aliter esse tradendum curiæ seculari, nisi sit incorrigibilis, & hic casus nō reperitur expresse in iure Canonico limitatus, sicut expresse comprehēsus sub regula, ergo nullo modo clericus depositus seculari curiæ tradendus puniendus est, nisi fuerit incorrigibilis.

Hanc veram opinionem efficaciter probat Dec. *in d.* † *c. cum non ab homine,* præsupponendo primum di- 6
ctum dictæ dispositionis loqui in omni crimine, licet atrocissimo, vt illa verba demonstrant, & probatur per pronomen *quibuscunque* † ibi positum, quod am- 7
pliat, & extendit generalitatem dispositionis, *l. qui autem, § fin. ff. de constit. pec. versic. quibuscunq. verbu, c. quia plerique. de offic. ordinar. lib. 6.* & late scribunt Decian. *respons. 35. num. 23. vol. 3.* pronomen *quibuscunq.* comprehendere omnem significationem verbi, cui adicitur, etiamsi sit impropriissima. Bald. *in l. 1. quæst. 34. ff de rerum diuis.* Decius *consil. 599. num. 2.* & dicit Bart. *in l. generali, §. vxori, ff. de vsufruct. leg.* quod verba *quicunque* & similia operantur, & ampliant significatum verbi, cui adiunguntur, vt etiam extendatur ad latissimum significatum, cuius doctrinam commendat Cardinal. Alexan. *in c. si Romanorum, distinct. 19.* & Alexand. atque Aretin. *in l. 1. de legat. 1.* dicunt verba generalia, & vniuersalia recipere restrictionem ab aliis iuribus, aliter sicut generaliter loquūtur, ita generaliter intelligenda sunt. Ex pronomine igitur *quibuscunq.* ibi posito, constat comprehendi sub eius dispositione omne delictum, quantumcunque atrocissimum. Deinde text. dicit, deponendum esse à iudice Ecclesiastico. Denique subdit, quod si depositus incorrigibilis fuerit, &c. quæ verba secundum Dec. referenda sunt ad præcedentia, vt not. *in l. Iulianus, ff. de hered. inst.* ergo & ipsa incorrigibilitas consideranda est in quolibet crimine quantumcunque atrocissimo, hanc Decii inductionem sequutus est Berous *ibid. num. 18.* dicens, bene sciuisse Pontificem multa esse delictorum genera grauia, & grauissima, & vt omnia comprehenderet, vsum fuisse illis verbis vniuersalibus. Altera potest esse illius text. inductio ad hanc opinionem comprobandam; nam cum dixerit, si depositus incorrigibilis fuerit, & in profundum malorum veniens, contempserit: subdit, ne possit esse plurimorum perditio, per secularem comprimendus est potestatem, ita quod ei deputetur exilium, vel alia legitima pœna inferatur.
Dictio, *ita quod,* † habet vim taxationis, Alexand. *in l.* 8
legata inutiliter, de legat. 1. Ruyn. *in consil. 1. num. 12. vol. 4.* Hippolyt. Riminald. *in consil 482. num. 78.* & regulariter proferri debet ad declarandum, & limitandum, Gabriel. *in consil. 111. num. 24. vol. 1.* & dicuntur addere modum, & speciem rei dispositæ, *l. cum tale, & l. Titio, in princ. & §. Titio, ff. de condit. & demonstrat.* Thomas Fastol. *in decis. Rotæ antiquioribus, causa 11. dub. 31. num. 2.* & sicut exilii pœna non est mors, ita verba illa, vel alia legitima pœna inferatur, debēt intelligi citra mortē, & sic similis, gloss. *in l si fugitiui, C. de seru fugit.* Decian. *respons. 55. num. 7. vol 3.* sed pœna exilii, vel similis à iudice laico imponi non debet pro delicto † atrocissimo; 9
ergo concludendum est, illas irrogandas esse solum ratione incorrigibilitatis, non igitur sola depositio, sed mixta cum incorrigibilitate sunt causa tradendi clericum criminosum iurisdictioni laicorum. Vnde idem Abb. *in cap. perpendimus, de sentent. excommunic.* loquens de clerico primæ tonsuræ, qui eam & habitum dimiserit, atque enormitatibus † se immiscuerit, 10
non

non per hoc perdi priuilegium clericale ait, sed resti-
tui debet iudici Ecclesiastico, nisi sit incorrigibilis,
aut inueteratus in huiusmodi aggressuris, & enormi-
tatibus, de quo etiam per Couarru. *in lib. practic. quaest.*
cap. 32. versic. tertio his, & per Grammatic. *voto 33. num.*
14. & 15. Denique pro hac opinione possunt induci a-
11 liqua iura canonica, quibus clericos † ob crimina e-
normissima depositos, disponitur detrudi in mona-
sterium, *c. tuae, c. clerici, de excess. Praelat.* & ad hoc viden-
dus Bertazol. *in consil. 78. num. 5. & seq. volum. 1.* vbi late
probat, quod clericus quantumcunque grauia delicta
committat, nisi illa reiteret, in eisque perseueret, nun-
quam efficitur de secularium iurisdictione. Nec pla-
cet limitatio Episcopi Scalens. *in d. tract. de irregularita-*
12 *te, cap. 14.* vbi delictum per clericum † commissum es-
set Reipublicę perniciosum, tunc ad euitandum scan-
dali timorem posse curiae seculari tradi, non aliter ex-
13 pectata clerici incorrigibilitate, dummodo id † fiat
consulto Romano Pontifice. Quia haec non limitant
regulam generalem *d. cap. cum non ab homine*, de iure
communi, sed ex noua Pontificis dispositione, quan-
do ille permitteret hanc traditionem non expectata
incorrigibilitate. Ideo retorquendo hoc dictum, ap-
paret certius firmari hanc veram opinionem, & pos-
set dici, vbi scandalum maximum immineret, etiam
in casibus comprehensis in regula, consulta eadem
sanctitate posse fieri relaxationem iurisdictionis Ec-
clesiasticae. Ad iura allegata in contrarium non opus
esse censeo singulariter respondere, postquam docte
responsum est per Decium, & Beroum *in d. c. cum non*
ab homine, ne eadem repetamus.

CASVS CXXXI.

Iudex secularis quam iurisdictionem habeat super clerico criminoso, degradato, sibi tradito, suaeque iurisdictioni relaxato.

SVMMARIA.

1 *Clericus degradatus non potest conqueri de iniusta degradatione apud iudicem laicum.*

2 *Episcopus electus non consecratus non potest actualiter degradare.*

3 *Episcopus solus quando possit actualiter degradare.*

4 *Degradationis verba quae sint.*

5 *Iurisdictio laici in clericum degradatum fundatur per qualitatem degradationis.*

6 *Iudex Ecclesiasticus non tradit degradatum sed ostendit illum iudici Laico.*

7 *Degradatio dicitur praeparatio exercitii iurisdictionis Laici.*

8 *Lucae de Penna error circa cognitionem degradationis.*

9 *Clericus depositus incorrigibilis, relaxatus iurisdictioni seculari, potest per iudicem laicum puniri.*

10 *Degradatus actualiter, statim incipit esse de foro secularium.*

11 *Episcopus quomodo est degradandus.*

12 *Episcopus quos debet vocare in degradando aliquem actualiter.*

13 *Per degradationem clerici quando non efficiatur de foro secularium.*

14 *Depositus verbaliter incorrigibilis absque degradatione actuali est de foro secularium.*

15 *Iudex secularis an debeat videre processum clerici degradati, et possit poenam imponere.*

16 *Et quod non possit cognoscere de iustitia processus, neque nouum processum formare, est communis opinio.*

17 *Iudex secularis non se intromittit de delicto mere Ecclesiastico.*

18 *Clericus degradatus traditus seculari, qui illum condemnauerit ad poenam iniustam, ad quem possit appellare.*

19 *Clericus degradatus iudicatur vt subditus iurisdictioni laicorum.*

NVnc videamus, stante clerici incorrigibilitate, si is tradatur curiae seculari, iuxta *cap. degradatio, de poenis, lib. 6.* qualiter iudex laicus in eum iurisdictionem suam valeat exercere; Idq; expediamus per tres articulos principales.

Primus articulus est: Clericus † degradatus per 1
iudicem Ecclesiasticum, atque relaxatus iudici secu-
lari, non potest apud eundem secularem iudicem
conqueri de iniusta degradatione. Quia cognitio
degradationis est causa spiritualis; probatur; nam
Episcopus † electus, non consecratus, licet possit 2
pronuntiare clericum criminosum esse degradan-
dum, non tamen potest actualiter degradare, vt scri-
bit Conradus Brunus *in tractat. de haeretic. lib. 4. cap. 13.*
num. 4. Item actualis degradatio, aut fit habenti mi-
nores ordines tantum, & solus Episcopus † conse- 3
cratus facere potest, aut fit habenti maiores, & non
potest solus Episcopus, nisi cum assistentia aliorum
Episcoporum in numero à sacris canonibus defini-
to, *cap. non potest, & ibi gloss. Alb. & Felyn. de re iudic.*
gloss. *in cap. 1. in verb. canonibus, de haeretic. lib. 6.* fallit,
quando idem numerus haberi non potest, vt decla-
rant Ioannes Andreas, & Franchus *in d. cap. degrada-*
tio. Item probatur, quia verba degradationis † sunt 4
haec: *Auctoritate Dei Omnipotentis, Patris, & Filii, &*
Spiritus sancti, ac nostra auferimus tibi clericalem habi-
tum, & deponimus, degradamus, spoliamus, & exui-
mus te omni ordine, & beneficio, & priuilegio clericali, vt
probat Conradus *in dict. cap. 13. num. 6.* ex quibus ap-
paret actum degradationis esse mere spiritualem; er-
go iudex laicus non potest de querela iniustae degra-
dationis cognoscere.

Vlterius idem probatur alia ratione principali.
Nam iudex laicus fundat suam iurisdictionem † in 5
clericum degradatum per qualitatem degradatio-
nis. *dict. cap. degradatio, de poenis, lib. 6.* Abbas *in cap. no-*
uimus de verborum significationibus, Decius *in cap. cum*
non ab homine, numer. 68. de iudic. Rolandus *in consil. 24.*
numer. 10. & sequent. volum. 1. quia definit esse cleri-
cus, vt dicit Abbas *in cap. cum sit proprium, numer. 2.*
de conditionibus appositis, ergo debet constare de hac
qualitate inprimis, & earum praesupposita, nulla
competit iurisdictio, *l. 2. §. sed si dubitatur, ff. de iudic.*
l. si quis aliena, ff. eodem tit. l. 1. §. ait praetor, ff. ne quid in
flumine publico, l praetor, §. docere, ff. de vi bonorum rapto-
rum. Bartol. *in l. multum, ff. de conditionibus & demonstra-*
tionibus, & in l. si finita, §. Iulianus de damno infecto, Paris
de Puteo *in tractat. de syndicat. in verb. iudices puras, ver-*
sic. iudici semper sentit. Vnde dicit Conradus *in dict. cap.*
13. numer. 9. iudex † Ecclesiasticus non tradit cle- 6
ricum degradatum iudici seculari, sed potius osten-
dit, & declarat clericum esse priuilegio cleri-
cali exutum, post Franchum *in dict. cap. degrada-*
tio, §. proderit. ipsa igitur degradatio † dicitur prae- 7
paratio exercitii iurisdictionis secularis, sed si iudex

laicus

laicus vellet de asserta iniustitia degradationis cognoscere, ageret sine fundamento suæ iurisdictionis, quæ fundata est in qualitate degradationis, vt dixi, & obstaret regula iuris *c.ex eo,lib.6.*

8 Ex quo infertur errare Luc. † de Penna *in l. 1. col.3. versic secundo quæritur, C.de priuileg.scholar. lib.12.* concludentis posse iudicem laicum de huiusmodi degradationis iniustitia cognoscere, quē sequuntur Chassan.*in consuet.Burgund. rubr.1.§.5. num.56. versic.si tamen dicat se iniuste degradatum*, & Stephan. Aufrer. *in tract. de potest.secul.in Ecclesiast.reg.1. fallent.4. versic.sed quid si talis clericus dicat se contra iustitiam degradatum.* Item quia allegata ibi per Lucam concernunt potius impositionem pœnæ, de qua in sequenti articulo loquar. Nec valet argumentum, iudex laicus potest non imponere pœnam mortis, sed alteram iuxta qualitatem negotii; ergo etiam potest cognoscere de asserta iniustitia degradationis, quia primum præsupponit qualitatem iurisdictionis, secundum impugnat qualitatem, ergo iurisdictione caret.

9 Secundus articulus est: Clericus † depositus, incorrigibilis, relaxatus iurisdictioni laicorum potest puniri per iudicem secularem secundum leges ciuiles ad eius arbitrium, de hoc est text. *in c.ad falsariorum, de crimin falsi, & in d.c.cum non ab homine,de iudic. ibi; vel alia legitima pœna, &c.* & probant Abb. *in d.c.cum non ab homine,in vlt.notab.* Diaz *in pract crimin. canonic.cap.161. num.5.* Stephan.Aufrer.*in d.reg.1.fallent.4.* Clar.*in pract. §.fin. quæst 36.versic.sed an iudex.*

10 Declaratur hic articulus, vt procedat in † degradato actualiter, qui statim incipit esse de foro seculari, etiam antequam tradatur curiæ seculari, secundum Ioan. Andr. *in c.cum non ab homine, col.fin. de iudic.* secus vero in verbotenus deposito, quia non efficitur de foro seculari antequam tradatur. Et ad cognoscendum istā differentiam, primo aduertendū est, quia si degra-
11 dandus † est Episcopus actualiter, in eius actuali degradatione requirūtur duodecim Episcopi astantes; si est Presbyter, requiruntur sex; si est Diaconus vel Subdiaconus, tres; si est Clericus in minoribus constitutus, sufficit proprius Episcopus, ita est textus expressus *in cap fin.15.quæst 7.* & scribit Summa Syluestrina *in ver.degradatio,quæst 1.* Maranta *de ordine iudic.part. 4.distinct.11. num. 71.* Sed hodie ex dispositione Sacro-
12 sancti Concilii Tridentini, solus Episcopus, † adhibitis quibusdam Prælatis Ecclesiæ suæ potest degradare actualiter, vt per Bernard. Diaz *in pract.crimin.canonic.cap.3.num.7.* Idem est si degradatio fit verbaliter, non ad effectum vt sequatur degradatio actualis, quia sufficit solus Episcopus. Secundo aduertendum est circa degradationis formam. Nam si Episcopus dicat
13 tantum degradamus † te, absente iudice seculari, & nihil aliud proferat, non subest ex hoc illi iudici seculari, nisi eo præsente degradetur, & tradatur; sin autem dicat degradamus te, & priuamus omni priuilegio clericali; tunc censetur esse relaxatus iurisdictioni secularium, Anton. de Butr. *in cap. at si clerici, §.de adulteriis, versic.venio ad tertium contrarium,de iudic.* Nicolaus de Milis *in suo repert. in verb. clericus actualiter,*
14 vbi quod idem est, si clericus depositus † verbaliter, iterat delictum; quia ex hac incorrigibilitate subest iudici seculari absq; alia degradatione actuali, & traditione: sed hoc intelligitur, quando incorrigibilitas surgit ex trina monitione, vt per Ioan. Andr. quem sequitur Anton. de Butr. *in d c.cum non ab homine, in 2.opposit.* & per Milum in loco citato.

Secundo declaratur articulus secundum iuris ciuilis interpretes, vt iudex secularis, † cui clericus de- 15
gradatus est traditus, non statim debeat pœnam imponere, & executionem facere, nisi viso processu iudicis Ecclesiastici, eoque iusto inuento, aut ex nouo processu per eum facto, pœnam imponat, ita firmarunt, Bartol. Angel. Fulgos. Paul. Castrens. & alii communiter *in l.magistratibus, ff. de iurisdict. omn. iudic.* Idem Bartol. *in l.non dubium, & in l diuus.ff de custod.reorum,* & Bartoli doctrinam esse communiter receptam testatur Iodocus *in practic. crimin. cap.61. num.54.* & dicit Igneus *in l.1. §. cum dominus, num. 41. ff. ad Syllanian.* quod vidit eius opinionem seruari in Senatu Mediolani, de quo etiam per Clar. *in § fin. quæst.96. versic. quæro etiam*, atque per Vasquium, qui alios Doctores referunt, *in tract. de success. creat. §.1. de testantium potestate, num.16. versic. denique.*

Verum in contrarium se habet communis † opinio Canonistarum, de qua testatur Berous *in cap. at si clerici, num.79. & seq. de iudic.* & Clarus *in d.quæst.96. ver. quæro etiam, versic. nihilominus communis opinio præsertim Canonistarum est contra Bartol.* & hanc docte defendit contra Bartol. Ignatius Lopez *in additionib. ad practic. Diaz super cap. 144.* Sed Clarus ibidem post alios distinguit, communem opinionem Ciuilistarum procedere in illis casibus, in quibus si reus fuisset laicus, potuisset iudex secularis cognoscere; secus esse probat, vbi crimen fuisset mere Ecclesiasticum, † quia de 17
eo iudex laicus non potest se intromittere, *cap. inquisitionis, §. prohibemus, de hæretic. lib. 6.* sed statim exequi debet ad instantiam iudicis Ecclesiastici, de quo latius scripsi supra *in part.1. cap.13. de imploratione brachii secularis*, ibi videndum est. 16

Tertius articulus est: Vbi iudex secularis † sententiam profert condemnando clericum degradatum sibi traditum, tunc si sumus in casibus, in quibus habet iurisdictionem, si illud delictum fuisset perpetratum à laico, posset ille clericus condemnatus à sententia iudicis secularis ad illius superiorem appellare, sicut posset quilibet alter laicus. Hanc opinionem probat Bernardus Diaz *in d.cap.144. versic. crederem tamen quod si depositus sic traditus*, & ratio est, quia hic clericus † iu- 19
dicatur vt subditus iurisdictioni laicorum; ergo non debet esse deterioris conditionis, quam quilibet alter, in quem iudex laicus animaduertere posset, & cum de periculo hominis, & salute conscientiæ agatur, cautius est agendum, *l.addictos, C.de appell. l.1. §.sed si quis, ff. de Carbonian. edict. c.quiescamus, distinct 43. cap. vbi periculum, de electione, lib.6.* Intelligo tamen hunc articulum in casibus suæ iurisdictionis, vt dixi. Item nisi brachium seculare denuo imploratum esset cum comminatione pœnæ, vt scripsi *in d.cap.13.part.1.* Item iudicando ex eisdem actis, quia non posset nouus formari processus, vt dicam in sequenti casu. 18

CASVS CXXXII.

Iudicem laicum non posse torquere clericum actualiter degradatum, sibi relaxatum, nouum formando processum super impositione pœnæ.

SVMMARIA.

1 *Degradatum actualiter percutiens incidit in excommunicationem.*
2 *Clericus degradatus semper retinet characterem ordinū.*
3 *Character, & consecrationes perpetuæ sunt.*

4 Degra-

4 *Degradatus si restituatur, non debet iterum ordinari.*
5 *Degradatus si moreretur, & postea resurgeret, non debet iterum ordinari.*
6 *Clericus degradatus non potest torqueri per laicum.*
7 *Laici torquentes clericum etiam de ordine superioris, incidunt in excommunicationem. & n. 9. & 11.*
8 *Clericus non potest torqueri per laicum, etiam de licentia episcopi.*
10 *Clericus criminosus contra quem sunt indicia non potest torqueri, nisi sit infamatus.*
12 *Episcopus praecipiens torqueri clericum per ministros laicos est excommunicatus.*
13 *Iudex laicus non potest contra clericum degradatum formare nouum processum.*
14 *Acta facta coram episcopo faciunt fidem coram laico.*
15 *Notorium sufficit allegare, nec opus est probare.*

1 PErcutiens degradatum † actualiter, incidit in excommunicationem, *c. si quis suadente diabolo, 17. quaest. 4.* vt tenet gloss. & Doct. *in c. 2. de poenis, lib. 6.* gloss. *in c. accedens, dist. 50. & c. 2. dist. 54. & c. dictum, dist. 81.* Bertachin. *in tract. de episcop. parte 4. titulo de causa finali, & effectu degradationis, n. 2.* Et ratio est, quia semper retinet ordines, † & remanet character, ratione cuius, si
2 de facto celebraret, conficeret verum corpus Christi, vt tenet Io. Andr. *in nouell. & ibi Abb. in c. 1. n. 11. qui cleric. vel vouentes matrim. contrah. poss.* Et haec est communis opinio omnium Theologorum, vt attestatur Abb. *in d. c. 1. in fine.* D. Thom. *in 3. parte summa, quaest. 83. articulo 8.* concludit, potestatem consecrandi eucharistiam pertinere ad characterem sacerdotalis ordinis; chara-
3 cter † autem quilibet, qui cum aliqua consecratione datur, indelebilis est, sicut quarumcunque rerum consecrationes perpetuae sunt, neque possunt amitti,
4 vel reintegrari. Ideo si degradatus † restituatur, non debet iterum ordinari, *c. si episcopus, 11. quaest. 3.* Specul. *in tit. de dispensationib. § nunc de episcoporum, vers. 65.* Bertachin. *in d. parte 4. n. 6.* Item si degradatus † moreretur,
5 & postea resurgeret, non debet iterum ordinari, glossa *in c. 2. 32. quaest. 7.* Andr. Sicul. *in c. non potest, de re iudic.* Doctores *in c. degradatio, de poenis, lib. 6.* & haec est vera, pia & sacrosancta opinio, quicquid alii senserint in contrarium.

6 Ergo non potest torqueri † per laicum, glossa *in c. final. dist. 35.* & ibi Praeposit. dicit esse notandum propter officiales, qui quandoque torquent clericos, per
7 laicos, † & male faciunt, quia excommunicationem incurrunt, vt voluit glossa *in summa dist. 45.* Et quod
8 clericus † non possit torqueri per laicum, etiam de licentia proprii episcopi, firmarunt Io. de Anania *in c. super eo, col. 2. in fine, de crimine falsi.* Archidiacon. & Gemin. *in summa dist. 45.* Anton. de Butr. & Ancaran. *in c. vt fama, de sentent. excommunicat.* & refert ibi Abb. in fine, & sequitur Dec. *in c. dilectis, in princip. de appellat.* Idem Ancaran. *in c. vniuersitatis, de sent. excomm.* Maranta *de ordine iudic. parte 4. dist. 11. n. 74.* late probat Stephan. Aufrer. *in tract. de potestate secul. super eccles. regula 3. fallent. 12. vers. & propterea dicit glossa.* vbi quod laici
9 torquentes † clericos de licentia episcopi sunt excommunicati, & consuetudo in contrarium non excusat à culpa, quae est irrationabilis, Summa Syluestrina *in ver. excommunicatio, in sexto, §. 11* Diaz *in sua practica capit. 126. versicul. nota tamen. & ibi Ignat. Lopez in additione quae incip. torqueri per laicum.* qui alios allegat. Gregor. Lopez *in lege quinquagesima sexta, glossa 10. titulo 5. partit. 1.*

Et licet clericus † criminosus, contra quem adsunt 10
indicia, non possit torqueri, nisi sit infamatus, vt voluit Abb. antiquus *in c. grauis, de deposito. & ibi Paul. de Eleazar.* & Io. de Anan. *in c. 1. col. 5. de clerico percuss.* Abb. *in c. cum in contemplatione, de regul. iur.* Felyn. *in c. veniens, col. 2. de testib.* Marsil. *in practica criminal. §. nunc videndum, col. 11. vers. scias. & in §. expedita, n. 40. & in rubric. ff. de fideiussorib. n. 126. & in singular. 55. incip. aduertas.* cum aliis ad hoc cumulatis per Petr. Duen. *in regula 190. vers. contrariam tamen opinionem.* tamen non debet torqueri à ministris laicis, etiam coram proprio episcopo, & dicit Abbas *in d. c. vniuersitatis, n. 6.* quod clerici † nullo 11
modo sunt torquendi per laicos, etiam de licentia proprii episcopi, quia in tortura dantur verbera, & cruciatus ad eruendum veritatem, propterea laicus exequens, & episcopus † praecipiens, non possent e- 12
uitare excommunicationem, propter maximam ignominiam, quae inferretur toti ordini clericorum, & laici magis exardescerent, quam deberent, in odium clericorum: subdit tamen in fine *dicti num. 6.* hoc debere permitti, quia clerici non obtemperarent, cum non sint periti in hac arte torquendi, cuius dictum sequitur Gregor. Lopez *in d. glossa decima d. legis 56.* Sed Felyn. *in d. c. vniuersitatis.* dicit, Abbas vult, quod ista consuetudo excusat, sed conclusio est vera, & verissima, quod non excusantur; imo facientes clericos per laicos torqueri sunt excommunicati, & ad hoc plurimos allegat, addens, si clerici nesciunt torquere, poterit Praelatus vocare ministros laicos qui ligabunt, & postea clerici torquebunt, quod est satis honestum & pium, ne fiat opprobrium toti ordini clericorum. Ex his apparet, clericos degradatos torqueri non posse per officiales laicos, quin incurrant excommunicationem, quia characterem retinent, eosque percutientes sunt excommunicati.

Ex his infertur errare Lucam de Penna † *in l. 1. col.* 13
2. vers. sed quicquid dicant Canonistae, C. de priuileg. scholar. lib. 12. volentem iudicem secularem, contra clericum degradatum, atque relaxatum suae iurisdictioni, posse formare nouum processum, & *ibid. col. 3. vers. concluditur ergo manifeste, pro veritate habenda posse clericum degradatum torquere.* Nam vt late probaui supra, secularis percutiens clericum degradatum incidit in excommunicationem; ergo multo magis incidit, si torqueret, cum sit grauior percussio. Item quia relaxatur iudici seculari, tanquam notorie confessus, vel conuictus de delicto, pro quo degradatur, & cum sit executa poena degradationis, sententia ipsa dicitur veritas ex reg. *l. res iudicata.* & notorie dicitur constare de delicto. Nec opus est nouo processu, quia acta † facta 14
coram episcopo debent facere fidem coram iudice laico, *c. statuimus. 11. quaest. 1.* vbi non debet examinari iudicium, quando delictum est notorium, sed solum poena imponi, vt ibi notat Archidiacon. & ad hoc est tex. *in c. ad petitionem, de accusationib.* & quando crimen est notorium vel ex confessione rei, vel ex actis legitime factis, nullae sunt partes iudicis, nisi in condemnando, *c. cum olim, de verb. significat.* & confessus habetur pro iudicato, *l. 1. C. de confess.* & notorium resultat ex confessione facta in iudicio. Afflict. *in decis. 176.* Bald. *in l. properandum, in fine, C. de iudic.* quod facit recedere à regulis iuris communis, Roman. *in l. si vero, §. de viro, in 30. fallent. ff. solut. matrim.* Et sufficit allegare notorium, † nec opus est probari, gloss. *in clem. appel-* 15
lanti, in verbo iudex, de appellationib. quam esse communiter approbatam dicit Crotus *in l. 1. n. 57. ff. de noui*

oper. nuntiat. propterea sufficit allegari tantum coram iudice laico, cuius ministerium erit tantum exequendi, pœnam legitimam imponendo. Et huc pertinent quæ scripsi *in 1. articulo præcedentis casus*: nam iudex laicus fundat iurisdictionem suam propter degradationem & relaxationem, quoad pœnam legitimam imponendam, vtrumque igitur debet præsupponere ex canonice compilato processu; ergo ex eodem debet condemnare, nec nouum fabricare, alias careret iurisdictione impugnando actum, ex quo illam obtinuit, *c. ex eo, de regul. iur. lib. 6.* Neque obstat textus *in §. si vero crimen, in auth. de sanctiss. episcop.* in quo se fundat Lucas de Penna, *in vers. & secundum leges litem examinans, &c.* quia ibi acta erant facta coram episcopo, & iudex secularis pro impositione pœnæ tantum debet litem examinare, quod nos admittimus, sed non ex illo textu, tanquam conditus à non habente potestatem, vt supra in prima centuria de similibus legibus pluries scripsimus.

CASVS CXXXIII.

Clericos delinquentes in Principem, aut Rempublicam, non committere crimen læsæ maiestatis, etiam si feudum recognoscerent ab eisdem, & in eis non habere locum pœnam *l. quisquis, C. ad L. Iuliam maiest.* Neque posse puniri per iudices laicos, & quæ pœna sit eis imponenda per iudicem ecclesiasticum.

SVMMARIA.

1 *Crimen læsæ maiestatis contra quem committitur.*
2 *Committitur contra non recognoscentes superiorem de facto & de iure.*
3 *An committatur per clericos.*
4 *Clerici non possunt committere crimen læsæ maiestatis in aliquo capite.*
5 *Crimen læsæ maiestatis nō committitur per non subditū.*
6 *An cōmittatur per non subditū si habet domiciliū in loco.*
7 *Clerici dicuntur esse in dominio & ditione Principis laici.*
8 *Clerici post clericatum non sunt amplius subditi Imperatoris.*
9 *Clericus per electionē domicilii non fit de foro seculariū.*
10 *Clericus feudatarius Principis laici nullo modo committit crimen læsæ maiestatis.*
11 *Subditus ratione feudi cum non est ligius, non committit crimen læsæ maiestatis. & n. 14.*
12 *Feudum non dat imperium in vasallos.*
13 *Obligatio subditi ratione feudi differt ab obligatione ratione iurisdictionis.*
15 *Feudi natura non tribuit iurisdictionem in personam.*
16 *Statutum de committentibus crimen læsæ maiestatis intelligitur de subditis ratione originis, vel domicilii, non autem ratione feudi.*
17 *Et quid de subditis ratione delicti vel contractus.*
18 *Pœna* l. quisquis, C ad l. Iul. maiest. *non habet locum in filio clerico.*
19 *Patre condemnato propter læsam maiestatem, non publicatur beneficium ecclesiast. cum filii.*
20 *Pœna* l. quisquis, C. ad l. Iul. maiest. *non comprehendit filiam.*
21 *Masculinum quando concipiat fœmininum in odiosis.*
22 *Pœna* l. quisquis *procedit in filius masculis & fœminis.*
23 *Verbum* posteros *comprehendit fœminas.*
24 *Filiæ fœminæ ita proueniunt ex sanguine infecto patris, sicut masculi.*
25 *Filiæ rei criminis læsæ maiestatis diuinæ sunt incapaces & infames.*
26 *Crimina hæresis & læsæ maiestatis humanæ sunt hodie exæquata.*
27 *Clerici proditores patriæ vel Principis non sunt cognoscendi per laicos iudices.*
28 *Constitutio Neapolis, qua clerici proditores Regis cognoscuntur per laicos, est contra omnia iura.*
29 *Rex Neapolis nullam iurisdictionem habet in clericos ex conuentione cum ecclesia.*
30 *Episcopi quæ remedia debent adhibere pro defendendo iurisdictionem ecclesiasticam.*
31 *Clerici delinquentes aduersus læsam maiestatem quam pœnam pati debent.*
32 *Liber Decretorum fuit approbatus simul cum paleis ab Eugenio Papa.*
33 *Degradatio verbalis est idem quod depositio.*
54 *Clericus coniurator contra episcopum debet deponi.*
35 *Clericus maledicens Principi arbitrarie punitur.*

CRimen † læsæ maiestatis olim committebatur 1
aduersus populum Romanum & eius securitatem, *l. 1. ff. ad l. Iuliam maiest.* Deinde consideratur committi solum contra Imperatorem, *l. quisquis, C. eod. tit.* Sed hodie dicitur etiam committi contra † domi- 2
num non habentem superiorem de facto, vt probat Castrensl. *in l. 3. C. de episc. & cler.* & Lucas de Penn. *in l. contra publicam, col. 2. C. de re milit. lib. 12.* vbi quod si Comites habentes regalia offendantur ab eorum subditis, illi incurrunt crimen læsæ maiestatis, & rationem considerauit Aymo *in consuetud. Aluerniæ titul. 29. artic. 2. n. 14. vers. aduerte circa istam materiam.* quia isti sunt loco Principis in omnibus, præterquam in reseruatis in signum superioritatis, de quibus *in tit. quæ sint regalia.* & hoc quantum ad huiusmodi crimen in secundo capite, sed respectu primi capitis, hoc crimen committitur solum contra non recognoscentes superiorem aut eorum officiales, de quo latius per Castrens. *in d. l. 3. C. de episc. & cler* & per Felyn. *in c. cum non liceat, col. 6 de præscript.* Sed dubitationis est, an hoc delictum † dicatur committi per clericos, vt ideo 3
subsint animaduersioni Principum secularium, aut eorum magistratuum, contra quos deliquerint. Cuius resolutio vt clarior habeatur, explicemus per quinque articulos.

Primus articulus est: Clerici † non possunt com- 4
mittere crimen læsæ maiestatis in aliquo capite, Bald. *in l. 2. C. de falsa moneta.* dicit; Si subditus ciuitatis falsificat monetam ipsius, incidit in crimen læsæ maiestatis. Et quod dixi subditus, quia non subditus † non 5
incidit in crimen læsæ maiestatis, subdens proditorem populi incidere in crimen læsæ maiestatis, si est subditus, alias secus, idem tenet *in l. nihil, C. de manumiss. vindict.* & hanc opinionem sequuti sunt Martin. Laudens. *in tract. de Principib. in tit. de crimine læsæ maiestatis.* Alex. *in addition. ad Bart. in l. 1. in vltima addit. ff. ad l. Iul. maiest.* Luc. de Penn. *in l. 1. col. 2. vers. an scilicet crimen, C. de conductor. & procurat. seu exactor. præd. fiscal. lib. 10.* Ignacus *in l. necessarios, §. non alias, n. 417. ff. ad Syllanian.* Ruyn. *in cons. 23. col. 1. vol. 1.* Cæpoll. *in consil. 17. col. 4 vers. & ideo videtur.* Ægid. Bellamer. *in cons. 15. in 2. quæst.* Felyn. *in c. 1. col. 2 vers. fallit tertio de offic. deleg.* Marsil. *singular. 164. in fin. & in l. de minore, in princip. col. 2. vers. adde in hoc crimine, ff. de quæst.* Boer. *in tract. de seditiosis, §. præsuppono etiam, numer 2.* Corn. *in consil. 96. num. 3. volumin. 4.* Grammatic. *voto criminal. 10. num. 34.* Cephal. *in consil. 75. num. 56. volum 1.* Roland. *in consil. 4. volum. 1.* vbi late.

Gigas

Gigas *in tractatu de crimine læsæ maiestatis, quæst. 68.* Clarus *in §. læsæ maiestatis, vers. hinc infertur.* Bernard. Diaz *in suæ practic. criminal. cap. 110.* Arnaldus Albertin. *in repetitione c. quoniam, de hæret. quæst. 11. n. 75. vsque ad num. 88.* qui alios referunt.

Et omnes mouentur ex ratione textus *in clem. pastoralis, §. cæterum, & ibi glossa in ver. non subfuit, de re iudic.* & licet posset retorqueri idem tex. *in §. rursus.* à contrario sensu, quod non subditus committit cri-
6 men † læsæ maiestatis, quando habet domicilium in loco ipsius Principis, quem offendit. Nam ibi *in versic. eodem regno, vt præmittitur, non in imperio certum, continuum & notorium domicilium suum habens, &c.* Ex quibus verbis colligitur, non dici commisisse crimen læsæ maiestatis, quia non habitabat in ciuitatibus imperii; ergo à contrario sensu, si habitasset, & deliquisset in Imperatorem, diceretur commisisse crimen læsæ
7 maiestatis, sed clerici † dicuntur esse in dominio & ditione ipsius Principis, *c. final. §. 1. de offic. delegat. lib. 6.* & ibi omnes Canonistæ notant, qua ratione Barbat. *in consil. 70. incip. vbi Christus, vol. 4.* tenuit clericum committere crimen læsæ maiestatis contra Principem laicum; & hanc opinionem sequuntur multi relati per Farinac. *in titulo de inquisitione, quæst. 80. n. 30.* tamen Clarus *in d. vers. hinc infertur.* respondet, clericos
8 post clericatum † non esse amplius subditos Principis secularis, & latius probat Roland. *in d. consil. 4. n. 6. & plur. seq. vol. 1.* Aliter credo responderi posse, *d. clem. pastorala.* loqui de Rege, non autem de clerico, & Rex ipse laicus est, *c. tua, in primo, de decimis.* & inibi Abbas aduertit, quod licet Rex vngatur, non tamen recipit potestatem super ecclesiasticis. Est autem differentia, quia laicus per electionem domicilii efficitur de illius foro, in cuius territorio eligit, vt notant Doct. *in c. li-*
9 *cet, de foro compet.* sed clericus † per electionem domicilii non potest effici de foro secularium, *c. si diligenti, de foro compet. c. nouerint, 10. quæst. 1.* Quare remanet vera opinio fundata non solum auctoritate plurimorum Doctorum, sed & ratione Pontificia, clericos non posse committere hoc crimen læsæ maiestatis, quia subditi non sunt Principis secularis.

10 Secundus articulus est: Clericus habens † feudum à Principe laico, quomodocunq; in illum delinquat, non potest dici, committere crimen læsæ maiestatis: opus est enim, vt sit subditus ratione originis vel do-
11 micilii. Vnde subditus ratione † feudi, cum non est ligius, non committit crimen læsæ maiestatis, *d. clem. pastoralis, §. denique. & ibi Albertin. in quæst. 11. n. 86. & seq.*
12 Oldrad. *in consil. 40.* qui dicit, feudum † non dare aliquod imperium in vasallos, sed esse quendam contractum, in quo quis alteri obligatur, in iis de quibus in titulo de noua forma fidelitatis. Et differt obligatio
13 subditi † ratione feudi ab eo, qui est subditus ratione iurisdictionis, *c. 1. qualiter iur. deb. fidelit.* Andreas *in c. imperialem, n. 8. de prohib. feud. alienat. per Federic.* Capyc. *decis. 162. n. 12.* Loffred. *in consil. 5. n. 42.* Roland *in consil. 1. n. 26. vol. 3.* quod scripsit in causa illorum de Flisco Genuensium, Socin. *in consil. 222. vol. 2. & in consil. 27.*
14 *vol. 3.* qui omnes concludunt, subditum † ratione feudi non posse dici committere crimen læsæ maiestatis. Eandem opinionem firmarunt Immola *in d. clem. pastoralis.* Cardinal. Zabarell. *ibidem in §. rursus, in 3. not.* Bonifac. de Vitalinis *ibidem in §. nos autem, n. 41.* vbi
15 quod natura feudi † non tribuit iurisdictionem in personam, sed eam tantum, quando de feudo tractatur, & dicitur iurisdictio realis, non personalis; ergo si homo imperii efficeretur vasallus ecclesiæ, non per hoc efficeretur subditus iurisdictioni ecclesiæ, nisi solum quando contenditur de feudo. Card. Alex. *in c. in pœnis, §. de persona, 2. quæst. 1.* Specul. *in tit. de feudo, §. quoniam, vers. decimo septimo quæritur.* Afflict. *in cap. 1. col. 2. vers. qualiter vasall. iurare deb. fidelit.* Boss. *in titulo de crimine læsæ maiest. n. 106.* Clarus *in d. §. læsæ maiestatis, §. vidi quoq;* vbi testatur hanc esse communem opinionem, Gigas *in tractatu de crimine læsæ maiest. lib. 1. quæst. 68.* Caccheran. *in consil. 69. n. 27. & in consil. 64. n. 11.*

Ex quo infertur, quod stante statuto, vt subditi committentes tale † delictum reputentur rei læsæ 16
maiestatis, debet intelligi de subditis ratione originis vel domicilii, non autem ratione feudi, vt aduertit Bald. *in l. omnes. §. si vero, col. 2. vers. delinquentes autem, C. de episcopal. audient.* & Felyn. *in c. final. n. 48. de foro compet.* Castrens. *in consil. 89. n. 2. vol. 2.* Et licet quoque possint comprehendi subditi ratione † delicti, vel con- 17
tractus, vbi factum est, cum ipsi quoque efficiantur subditi, tamen semper de primis intelligitur, glossa, & ibi ponderat Alex. *in l. penult. num. 12. ff. de iurisdict. omn. iudic.*

Tertius articulus est: Pœna † *legis, quisquis, C. ad l.* 18
Iuliam maiestatis. non habet locum in clerico filio delinquentis, ita dixit glossa notabilis *in c. satis peruersum, dist. 56.* quam refert, & sequitur Alex. *in additionib. ad Bartol. in d. l. quisquis.* Archidiacon. *in c. si is, 6. quæst. 1. & ibi etiam Præposit.* Cardinal. *in c. vergentis, de hæretic.* Arnaldus Albertin *in c. quoniam quæst. 11. n. 81. de hæretic.* Io. Anton. de Nigr. *in repetit. extrauag. vnic. de vita & honestat. cleric. n. 464.* Marsil. *in repetit. rubric. ff. de fideiussorib. n. 143.* Et pro hac opinione facit quod dixit Angel. *de malefic. in ver. & eius bona publicamus, in vers. quid si filiusfamilias damnatur, in fine.* vbi quod si pater propter crimen † læsæ maiestatis esset condemnatus, 19
non intelligitur publicatum beneficium ecclesiasticum filii, neque præbenda, sed ipsi filio reseruanda sunt, Immola *in l. cum filius ff. de verb. obligat.*

Aliqui putant, huius articuli similem rationem posse dari, quia pœna † *d. l. quisquis.* non comprehen- 20
dit filiam fœminam ipsius delinquentis, vt est communis opinio, de qua per Gigant. *in tract. de crimine læsæ maiestat. libro 3. quæst. 14.*

Sed ista opinio nunquam mihi placuit. Et Doctores qui illam defendunt, solum disputant articulum num quid masculinum † concipiat fœmininum, & re- 21
spondent, quod in odio irrationabili fœmininum non comprehendit, allegantes *d. l. quisquis.* Nec habet aliquam rationem pro se, & contrariam partem defendunt grauissimi viri, Claudius de Seissello *in l. si quis id quod, ff. de iurisdict. om. iudic.* à *num. 3.* per tres columnas disputat articulum, atque resoluit contraria, demonstrans Salyc. & sequaces in hoc multum errasse, & *n. 14.* exclamat, temerarium esse tam in iudicando, quam in consulendo contrarium sentire, & *n. 5.* respondet ad Falcidiam filiabus permissam, ex dispositione *d. l. quisquis.* † nam ex hoc remanent omnes a- 22
liæ pœnæ æqualiter in masculis, sicut in fœminis, vt instituti nequeant, vnde remanent fœminæ habilitatæ solum in casu dispensatiuo, non in aliis, vti Claudius ex pluribus deducit. Et contra dictam communem est textus *in l. final C. de bonis damnat.* quæ declarat *d. l. quisquis.* Nam postquam disposuit de bonis damnatorum quoad filias, subiecit formalia verba; *Excepta sola maiestatis quæstione, quam si aliquis sacrilego animo assumpserit, iuste pœnam ad suos etiam posteros transmittit.*

23 *mittit.* Verbum autem † *posteros* etiam fœminas comprehendit, *c. vbicunque, de pœnis, lib. 6.* Hanc etiam opinionem tenent Io. de Terra Rubra *in tract. rebell. lib. 2. articul. 2. quæst. 12.* & Bursat. *in consil. 216. n. 20. vol. 2.* late etiam hunc casum contra communem defendit Igneus *in l. 1. §. iuxta hoc tamen, n. 35. ff. ad Syllanian.* Item potest adduci ratio, quia *d. l. quisquis.* punit filios, tanquam ex infecto sanguine patris, vt probat Dec. *in consil. 64. n. 3. vers. vltim. prædicta conclusio.* macula enim patris est in filiis & descendentibus, qui non diligant, quem pater odit, & in quem delinquit, *l. diuo Marco,* C. *de quæstionib.* & considerat Andr. *in §. præterea si vasallus, n. 11. vers. nec videtur hoc sine ratione, quæ sit prima caus. benefic. amitt.* propter quam rationem tenentes communem dixerunt, patrem non teneri ex rebellione filii, neque fratrem ex rebellione fratris, quia non de-
24 scendunt ex sanguine infecto, sed filiæ † fœminæ ita proueniunt ex sanguine infecto patris, sicut & masculi. Ergo in pœna *d. l. quisquis.* comprehendi debent. Denique, quia in crimine læsæ maiestatis diuinæ tam
25 filiæ † fœminæ, quam masculi sunt incapaces & infames, *c. statutum, in secundo, de hæretic. lib. 6.* & de communi testatur Claudius *in d. l. si quis id quod, n. 6. vsque ad*
26 *8. ff. de iurisdict. om. iudic.* Sed crimen † hæresis, & læsæ maiestatis humanæ hodie sunt æquiparata, Napodan. *in c. ad vindictam, n. 14. fol. mihi 60.* omnes Dd. post gloss. *in l. Manichæos, in ver. subire, C. de hæretic.* Decian. *in consil. 18. n. 43. vol. 1.* qui alios refert. Ergo siue attenta dispositione *d. l. quisquis.* siue attenta æquiparatione criminum puniendæ sunt fœminæ sicut masculi, vt communis schola Canonistarum ad hoc concordant, teste Ias. *in consil. 106. n. 3. vol. 3.* non ergo est bona ratio, quæ pro hoc articulo deducitur.

Arbitror igitur veram huius articuli rationem dari posse, quia leges ciuiles non comprehendunt clericos, præsertim in odiosis odio irrationabili, vt ex late deductis supra in omnibus casibus primæ centuriæ apparere potest.

27 Quartus articulus est: Clerici † quatenus committerent proditionem patriæ, vel Principis, non sunt cognoscendi vel puniendi per iudices laicos, quia in quocunque enormissimo crimine, etiam si læsa esset maiestas humana, non possunt puniri per iudices laicos, late probant hunc articulum Gigas *in d. tract. de crimine læsæ maiest. in rubric. quis de crimine læsæ maiestatis cognoscere possit, n. 12.* Roland *in d. consil. 4. n. 6. & plur. seq. vol. 1.* Boss. *in tit. de foro compet. n. 127.* Farinac. *in d. tit. de inquisitione, quæst. 8. n. 29.* Et licet in regno Neapolis sit
28 *constitutio,* † *quæ incipit, de personis,* per quam disponitur, quod semper clericus delinquens in quocunque delicto debeat cognosci & iudicari per suum episcopum, excepto si commiserit crimen proditionis contra Regem, vel aliud magnum crimen; quia tunc debet iudicari per iudices seculares ipsius Regis: tamen illa constitutio est contra omnia iura; primo ex defectu iurisdictionis contra *c. ecclesia sanctæ Mariæ, de constit.* Item contra *auth. statuimus, C. de episc. & cleric.* per quam *auth.* Andr. ibi expresse tenet constitutionem non valere, & scribit Bald. *in c. si clericus, de pace tenen-*
29 *da* Denique quia conuentum † fuit inter Regem Carolum I. & Ecclesiam Romanam in inuestitura regni, quod Rex nullam habeat iurisdictionem in clericos, nisi ratione feudi, vt attestantur Andreas *in suo repertorio posito post constitutiones regni, in ver. clericus si fuerit criminaliter.* & Afflict. *in d. constitutione de personis, n. 2. in fine.* Et licet Clarus *in d. §. læsæ maiestatis, vers. hinc infertur, in fine. & in §. fin. quæst. 36. vers. quæro nunquid.* dicat, quod in hoc casu Principes seculares de facto seruant contrarium. Tamen adsunt remedia ecclesiastica, & episcopi, † nisi fuerint negligentes, poterunt eis 30
vti, monendo, declarando excommunicatos, & tandem subiiciendo loca interdicto, de quibus scripsi supra in parte secunda, & possunt etiam feudis priuari, si qua tenent ab ecclesia, *d. auth. statuimus, & c. grauem, de sent. excommunic.* & si propter negligentiam episcopi fuerint per iudicem laicum puniti, credo, quod episcopus etiam inciderit in eandem excommunicationem, vt dixi supra *casu 129.*

Quintus articulus est: Quæ pœna imponenda sit in clericos † delinquentes aduersus humanam maie- 31
statem, Roman. *in singulari 701. incip. dicam tibi dubia.* dicit, clericum coniurantem contra Principem laicum debere degradari, & priuari beneficiis, atq; officiis, ad hoc allegat textum *in c. si quis laicus, 22. quæst. 5.* vbi habetur, quod presbyter & episcopus, si hoc delictum commiserint, degradentur. Barbat. *in c. at si clerici, col. fin. de iudic.* dicit, non esse faciendam vim *in d. c. si quis laicus.* quia ipsum palea est, sed non est vera responsio, quia totus liber † Decretorum simul cum paleis fuit 32
approbatus ab Eugenio Papa III. vt attestatur Cornelius Benincasa *in tractatu de paupertate, quæst. 3. n. 24.* & communiter tenent librum Decretorum esse approbatum, dicit Felyn. *in c. 2. n. 44. de rescriptis.* & scribit etiam Cæpolla *in tractatu de cognitione librorum iuris canonici.* Ideo aliter est respondendum, quod *d. c. si quis laicus.* loquitur de degradatione † verbali, quæ aliter 33
depositio nuncupatur; & hanc opinionem tenent Dec. *in d. c. at si clerici.* & Aretin. *in d. c. cum non ab homine, de iudic.* & sequitur Arnald. Albertin. *in d. quæst. 11. n. 82.* & probatur: nam vt diximus supra *casu 131.* duplex est degradatio, altera verbalis, altera actualis, & hæc est pœna grauior, in dubio ex regula *c. in pœnis, de regul. iur. lib. 6.* semper debemus interpretari legem in mitiorem partem, & pro hac interpretatione videtur textus expressus *in c. coniurationem, & c. seq. 11. quæst. 1.* vbi clericus † coniurator contra episcopum, vel alios, 34
debet deponi, & hæc est vera resolutio huius articuli. Nisi fuerit incorrigibilis, quia tunc sicut in cæteris debet degradari, Afflict. *in ver. bona committentium crimen læsæ maiestatis, n. 117. quæ sint regalia.* dicit se nunquam vidisse clericos priuari beneficiis ob rebellionem commissam in dominum secularem, & *in d. constitutione; De personis, n. 7.* dicit esse arbitrarium episcopo, an velit illum priuare beneficiis, quia non reperitur in iure certa pœna diffinita contra clericum committentem rebellionem aduersus dominum temporalem, vnde clericus † maledicens Principi arbitrarie 35
punietur, Io. de Anania *in c. 1. de maledic.* Hostiens. *in summa eiusdem tit. §. qualiter.* & ex circumstantiis, tanta posset esse iniuria illata Principi per clericum, qui bene posset eum beneficiis priuare: sed postea non potest vlterius habere beneficium, *c. infames, 6. quæst. 1. vers. qui contra innocentes Principum animos prouocant.* & non possunt habere beneficium, quia infamibus portæ dignitatis patere non debent, *c. infamibus, de regul. iur. lib. 6.*

CASVS CXXXIV.

Clericum lacerantem, vel aliter rumpentem saluam guardiam siue saluum conductum alicui à Rege concessum, non posse puniri aut cognosci per iudices seculares.

SVM-

SVMMARIA.

1 *Crimen læsæ maiestatis committitur per lacerantem saluum conductum Principis.*
2 *Et quomodo hoc intelligitur.*
3 *Clericum lacerantem saluam guardiam Principis posse puniri per laicos tenent Doctores Galli.*
4 *Rex & eius ministri non possunt animaduertere in clericum rumpentem saluam guardiam Regis.*
5 *Iudex secularis imponens manum in clericos pro delicto secularium est excommunicatus.*
6 L. 2. C. vt nemo priuatus. *non habet locum in ecclesiasticis.*
7 *Priuilegium concessum clericis à Pontificibus & Imperatoribus non est dispositiuum, sed declaratiuum.*
8 *Clerici ex auctoritate Dei sunt exempti à iurisdictione laicorum.*

EX dictis in præcedenti potest dari resolutio præsentis casus. Si quis enim laceret saluam guardiam
1 siue † saluum conductum Principis alicui concessum, tenetur crimine læsæ maiestatis, *l. 1. & ibi gloss. in ver. aduersus securitatem eius, ff. ad l. Iul. maiest.* Bartol. *in l. 3. §. transfuga, ff. ad l. Cornel. de sicar.* Martin. Laudens. *in tract. de crimine læsæ maiest. quæst. 6.* & declarat Dec. *in consil. 102. inter consilia criminalia, vol. 1.* quod intelligitur
2 dummodo † faciat animo vsurpandi Principis imperium & maiestatem, in illiusque contemptum; secus si ex odio & inimicitia particulari, quam habebat cum eo, cui concessus erat, vt post Riminald. iun. *in consil. 704. n. 10. & plur. seq. vol. 6.* declarat Fabius Anna *in consil. 67. n. 5. & seq.*

3 An igitur clericus † lacerans, vel aliud faciens aduersus saluam guardiam Principis, in eiusque contemptum, sit puniendus per iudices laicos? Doctores Galli tenent partem affirmatiuam per tex. *in l. 2. C. vt nemo priuat. in vers. miles vel clericus, & in vers. executoresque huius legis omnes iudices.* Stephan. Aufrer. *in tract. de potestat. secul. in ecclesiastic. regula 1. fallent. 12.* Chassan. *in consuetud. Burgund. rubric. 1. §. 5. n. 81.* vbi in additione probat, clericos pro infractione saluæ guardiæ quotidie condemnari per iudices seculares ad emendam, & si non habent immobilia, detinentur in carceribus episcopi Parisiensis, vsque ad satisfactionem emendæ, &c. Benedictus *in c. Raynutius, in ver. & vxorem, decis. 2. n. 143. & 147.* vbi quod punitur clericus in huiusmodi delicto pœna pecuniaria per iudices regios, sed pro corporali remittitur ad suum episcopum puniendus, Boer. *in decis. 297. in princip. & n. 4. & n. 7.* vbi quod hæc est verior opinio, & quod Rex Franciæ est in possessione iudicandi per suos officiales contra clericos de huiusmodi delicto, testaturque sic pluries fuisse iudicatum.

Imo verior opinio est in contrarium, videlicet ne-
4 que Regem † ipsum Christianissimum, neque eius ministros posse animaduertere in clericos huiusmodi facinoris reos. Primo hanc opinionem defendunt etiam aliqui Doctores Galli, Petr. Iacobi *in tit. de condictione ex lege, Institut. de actionibus, §. quadrupli, col. 2. vers. hodie in multis.* Guido Pap. *decis. 77. vers. sed an iudex*
5 *temporalis.* dicens, iudices † temporales Franciæ cognitionem huius criminis suscipientes esse excommunicatos per tex. *in c. penult. de immun. eccles. lib. 6.* & cum personam clerici distringunt, est locus pœnæ *c. si quis suadente 17. quæst. 4.* vt dicit Io. Andr. *in c. 2. in glossa penult. ibi; de facto forte, de foro compet. lib. 6.* Imo sunt excommunicati singulis annis *in Bulla; cœna Domini.* Et pro hac resolutione faciunt quæ scripsi in præcedenti articulo, clericos non dici committere crimen læsæ maiestatis, & si in contemptum Principis verba iniuriosa proferrent, esse per episcopum ad eius arbitrium puniendos. Non obstat † *d. l. 2. C. vt nemo priuatus.* 6
quia ex scriptis in omnibus casibus primæ centuriæ apparet, legem non ligare clericos, tanquam conditam à non habente potestatem, vt etiam communiter omnes probant *in c. ecclesia sanctæ Mariæ, de constitut.* Neque obstat illa asserta consuetudo iudicandi in prædicto casu, contra quam scripsimus supra *casu 63. & casu 64.* clerici enim sunt exempti à iurisdictione Imperatoris, Innoc. *in c. significantibus, de offic. deleg.* quia sunt res spirituales, ideo solum debent conueniri coram iudice ecclesiastico, non seculari, vt probant omnes *in c. at si clerici, de iudic.* Et hoc † priuilegium 7
concessum clericis à Pontificibus & Imperatoribus non habuerunt dispositiue, sed declaratiue, vt dixit glossa final. *in c. si Imperator, dist. 96.* & antequam emanasset constitutio ecclesiastica, clerici erant liberi à iurisdictione seculari, ideo constitutio ecclesiastica est declaratio, non dispositio, ita dicit tex. *in d. c. si Imperator, in vers. Deus omnipotens voluit clericos † discuti à* 8
Pontificibus, & non à potestatibus secularibus. Item tex. *in c. clericum, in secundo, 11. quæst. 1.* dicit, negotia clericorum siue criminalia, siue ciuilia, non nisi apud iudicem ecclesiasticum ventilanda sunt, & late probat Alex. *in consil. 8. vol. 1.* vbi quod laicus quacunque dignitate fulgeat, nullo modo potest cognoscere in causa ciuili ipsius clerici, & multo minus in criminali; iurisdictiones enim sunt distinctæ, & summo Pontifici competit in spiritualibus, Imperatori vero in temporalibus, *c. cum ad verum, dist. 96.* & contra hanc opinionem conferunt etiam quæ scripsimus supra *casu 125.* clericos, ne in realibus quidem, posse conueniri coram iudicibus secularibus.

CASVS CXXXV.

Clericus, qui dimisso habitu clericali immiscet se enormitatibus, nullo modo poterit puniri per iudicem secularem, nisi fuerit tertio admonitus per ecclesiasticum.

SVMMARIA.

1 *Clericum in habitu laicali immiscentem se delictis, sic captum posse per iudicem secularem puniri, qui teneant.*
2 *Clericus nunquam punitur per laicum, nisi præcedente trina monitione.*
3 *Priuilegium fori non ita facile perditur, sicut priuilegium canonis.*
4 *Clericus sine habitu incedens non priuatur priuilegio fori, fallit in coniugato.*
5 C. perpendimus, de sentent. excommun. *non loquitur de priuilegio fori. & n. 7.*
6 *Ratio dubitandi colligitur ex responsione.*
8 *Clericus non amittit priuilegium fori, sine trina monitione.*
9 *Clerici ex indultu Papæ in quibus regnis subsint iurisdictioni laicorum delictis se immiscentes, sine trina monitione.*
10 *Trina monitio est necessaria de iure, vt clerici perdant priuilegium fori.*
11 *Clerici in minoribus perdunt priuilegium fori sine monitione, quando faciunt actum clericatui contrarium.*
12 *Monachus apostata, qui duxit vxorem, an perdat priuilegium fori.*

 13 Cle-

13 *Clericus ioculator, goliardus, buffonus, an perdat priuilegium fori.*
14 *Clericus factus miles quando perdat priuilegium fori.*
15 *Perseuerantia in delinquendo ex quoto numero fiat.*
16 *Clericus factus miles reassumens habitum efficitur de foro ecclesiastico.*
17 *Clericus factus miles quando censeatur clericatui renunciare.*
18 *Clericus in minoribus constitutus, immiscens se enormitatibus, sine habitu clericali, nullo modo potest cognosci per laicum.*
19 *Clerici in minoribus ex dispositione Concilii Tridentini non gaudent priuilegio fori, nisi ferant habitum, vel habeant beneficium ecclesiasticum.*

1 SÆpenumero solet dubitari, an clericus, † qui dimisso habitu clericali immiscuit se in sæuis & atrocibus delictis, & in habitu laicali repertus in fragranti crimine, possit per iudicem secularem puniri, nulla præcedente admonitione iudicis ecclesiastici. In qua dubitatione magis communiter Doctores amplexi sunt opinionem affirmatiuam, prout relatis Doctoribus pro hac parte probant, & attestantur hanc esse communem opinionem, Bossius *in titulo de foro competenti, n 134. & n.139. & seq.* Couar. *in lib. practic. quæst. cap 32. n.2. vers. tertio hic erit adu. tendum.* Clarus *in §. finali quæst. 36. vers. quæro modo.* Alexand. de Neuo *in consil 56. n 20.* Capy. *decis 161.* Boerius *decis. 69. n. 16.* & omnes mouentur per textum *in c. perpendimus, de sent. excomm.* Vt igitur ipsa dubitatio clarius resoluatur, atque vera decretalium Pontificalium intelligentia habeatur, explico responsionem per tres articulos.

2 Primus articulus est: Clericus, † qui dimisso habitu clericali, & tonsura in profundum malorum lapsus fuerit multa delicta perpetrando, non potest puniri per iudicem laicum absque trina monitione iudicis ecclesiastici, vigore *d. c. perpendimus.* Nam priuilegium
3 fori † non ita facile perditur, sicut priuilegium canonis, quia primum est de iure diuino, *c. quamquam, de constitutionib. lib. 6.* gloss. *in c. si Imperator, dist. 96.* Innoc. *in c. 2. de maioritate & obedient.* ideo difficilius perditur. Secundum vero est de iure positiuo, introductum ab Innocentio Papa II. vt in rubrica *d. c. si quis suadente.* ex quibus infert Roland. *in consil. 4. n. 26. & seq. vol. 1.*
4 quod licet clericus † coniugatus, vt gaudeat fori priuilegio, duo copulatiue requiruntur, scilicet habitus & tonsura, *c. 1. de cleric. coniugat. lib. 6.* tamen in clerico non coniugato sufficit alterum, & ideo incedens sine habitu non priuatur priuilegio fori, licet priuetur priuilegio *canonis, si quis suadente.* Et stante hoc funda-
5 mento probo, *d. c. perpendimus* non † loqui de priuilegio fori. Primo, quia clericus seditionem excitauerat, propter quam à Comite iussus fuerat fustigari, & in patibulo expirauit; non ergo inibi tractatur de iudice, quia clericus erat mortuus. Item ratio dubitandi illius textus erat, an propter violentas manus in clericum illatas in eam excommunicationem incidisset, à qua absolui non posset, nisi à Papa, iuxta dispositionem *d. c. si quis suadente.* quæ probatur ex responsione: Pontifex enim respondet, non teneri ad Apostoli-
6 cam sedem accedere, & ex responsione † colligitur dubitandi ratio, ex regula *l. 1. & ibi gloss. in ver. vt interrogatus, ff. de verb. obligat.* Denique per illum textum non potest dici, clericum fuisse relaxatum iurisdictioni laicorum, quia Pontifex sic mandat: tu vero, qui merita personarum bene nosti, pœnitentiam competentem eis iniungas; datur igitur pœnitentia; ergo non remittitur foro alterius, quia sunt contraria. Quare † concludendum est, illum textum loqui 7
de priuilegio canonis, quod habet respectum ad priuatum, non autem ad iudicem; & hanc opinionem firmarunt Io Andr. Abb. & Cardinal. *in d. c. perpendimus.* Alex. *in consil. 8. n 2. vol. 1.* Socin. *in consil. 12. col. 7. vol. 1.* Roland. *in d. consil 4. n. 30. vol. 1.* Decian. *in tract. criminal. lib. 4. cap 9 n. 89.* Summa Syluestrina *in ver. clericus, in tertio, §. 9.* Summa Angelica *in verbo clericus, in decimo, quæst. 10.* Ignat. Lopez *in additionib. ad practic.* Diaz *super cap. 142. in ver. vt tradatur curia seculari.* Nec valet argumentum ex eo, quia maior ratio deberet esse in iudice, qui secundum iuris ordinem cognosceret de tali crimine; hoc enim negatur, cum maior ratio sit de priuilegio fori, quam canonis, vt dixi. Item quia Pontifex ibi non permittit priuato, sed mandat pœnitentiam imponi, quod contradicit admissioni.

Secundus articulus est: Clericus † in casu prædicto 8
non amittit priuilegium fori, absque trina monitione præcedente. Hanc opinionem amplexi sunt Cardinal. & Abb. *in d. c. perpendimus.* Hostiens. & Ancaran. *in c. 1. de apostat.* Alex. *in c. cum non ab homine, n 8. de iudic.* Alex. *in d. consil 8. vol. 1. & in consil. 61. vol. 4. & in consil. 149. vol 6.* Roland. *in d. consil. 4. n. 29 & plur seq. vol. 1.* Vasquius *in tract. de success. creatione, lib 3. §. 22. limitatione 17 n 63.* Decian. *in d. cap. 9. n 88. & seq.* & hanc esse communem opinionem attestatur Viuius *in lib. comm. opinion. in ver. clericus apostata.* & Ignat. Lopez *super d. cap. 142. vers. multis tamen & summæ auctoritatis viris.* Alberic. *in tract. de statutis parte 2. quæst 42.* vbi dicit se vidisse communiter seruari, quod requiratur monitio, postquam nisi clericus se correxerit perdat priuilegium clericale, & latius omnibus Capolla *in consil criminal. 11.* & pro hac opinione sunt iura expressa, *c. in audientia, de sentent. excomm. in vers. si à prælatis suis tertio commoniti, &c. c. contingit, eodem titulo, in vers. mandamus vt si tales à te tertio commoniti seipsos contempserint emendare, illius effi iantur immunitatis extorres, c. final. de vita & honest. cleric. vers. mandamus qualiter si tales tertio à te commoniti, &c. c. 1. de vita & honest. cleric. vers. & tertio moniti non resipuerint, careant omni priuilegio clericali.*

Confirmari potest, quia summus Pontifex, † ad 9
instantiam Imperatoris Caroli V. & Francisci Regis Christianissimi, pro bono regimine iustitiæ in eorum regnis, concessit, vt absque trina monitione, de qua in dictis canonicis sanctionibus procedi posset contra clericos incedentes in habitu, & tonsura, atque in sæuis, & enormitatibus se immiscentes. Siquidem Clemens Papa VII. id concessit ipsi Imperatori pro regno Siciliæ citra Farum, qui tunc regnabat, quam constitutionem extrauagantem interpretatus est Io. Anton. de Nigris Campanus, est *sub titulo, de vita & honestate clericorum.* & habetur *in sexto volumine repetitionum canonicarum.* & in d. extrauagante committitur Reuerendissimo D. Nuntio Neapolitano tunc temporis, vt clericos primæ tonsuræ & minorum ordinum in d. regno Siciliæ citra Farum existentes per edictum publicum, vt infra terminum duorum mensium, quos illi pro termino peremptorio, & trina monitione canonica assignabis, moneas, & requiras, vt habitum & tonsuram honeste, iuxta canonicas sanctiones, deferant, alioquin dicto duorum mensium termino elapso, si cum habitu decenti clericali incedere, & tonsuram deferre, & alia sollemnia obseruare neglexerint, eosdem foro seculari sub-

subiectos esse, & tanquam laicos per curiam secularem, & vsque ad vindictam sanguinis, vltimique supplicii pœnam puniri posse, &c. ergo per d. extrauagantem derogatur dispositioni canonicæ circa trinam monitionem, per ipsum edictum generaliter, in vim vnicæ monitionis, & peremptoriæ.

Item Leo Papa X candem gratiam concessit Regi Christianissimo pro fœlicissimo regno Franciæ, cuius constitutionem ponit, & interpretatur Chassaneus *in consuetud. Burgund. rubric. 1. § 5. num. 51. & seq.* vbi Pontifex ad supplicationem Regis, vt ibi dicitur, pro quieto & tranquillo statu sui regni, derogat dictis canonicis sanctionibus, & loco trinæ monitionis mandat, vt singulis annis dicta constitutio in ecclesiis in certis diebus publicari debeat, dictaq; publicatio deseruiat loco trinæ monitionis à iure requisitæ, vt ibi habetur. Ergo clarissime patet trinam illam moni-
10 tionem esse † de iure communi necessariam, ex illa regula, quia exceptio firmat regulam in non exceptis, *l. quæsitum, §. deniq. ff. de fundo instruct. & ibi gloss. l. nam quod liquide, §. fin. ff. de penu leg. l. quod libertatis, in 2. resp. ff. de euictionib. l. si seruatis, ff. de seruis, c. dominus, in princip. 32. quæst. 7.*

11 Tertius articulus est: clericus † in minorib. ordinibus constitutus, sine habitu clericali incedens, qui sæuis, & enormibus delictis se immiscuerit, in tantum priuatur priuilegio fori ecclesiastici absque trina monitione, in quantum fecerit actum clericatui contrarium, vt quia ducet secundam vxorem, vel primam corruptam, vel effectus sit miles, & sæua exerceat, tunc enim, etiam sine monitione efficitur de foro secularium, Hostiens. & cæteri *in c. 1. de apostat.* Dd. *in c. 1. de bigamis, lib. 6 & c. quisquis, distinct. 84.* Alexan. *in d. consil. 8. num. 3. volum. 1.* Afflict. *in constitut. regni, incip. Apostatantes.* Grammatic. *voto 33.* Alberic. *de statutis, part. 3.*
12 *quæst. 42.* vbi ponit de monacho, † qui intrauit religionem, deinde cœpit apostatare, & habitu deposito vxorem viduam duxit, atque enormitatibus & delictis se immiscuit, quod perdat priuilegium clericale, vt possit à iudice laico puniri. Idem si factus sit iocu-
13 lator, † goliardus, vel buffonus, *c. 1. de vita, & honestat. cleric. lib. 6.* & ibi scribunt de hoc omnes Canonistæ; & late etiam per Gandin. *in tract. maleficiorum, in rubr. de pœnis reorum.* & per Capyc. *in decis. 101.*

14 Et exemplum datum de clerico † facto milite, qui se in sæuis, & enormibus delictis immiscuerit, intelligo si pluries id fecerit, non enim sufficit vnicum delictũ, sed requiritur quod sit inueteratus, & perseueret in delinquendo, ita dicunt Ioan. Andr. Anton. de Butr. & Abbas *in d. c. perpendimus, de sentent. excommunic.* idem Abb. *in d. c. contingit, in secundo, eod. titul.* Bald. *in l. nemo, C. de episcop. audient.* dicit ad inducen-
15 dam huiusmodi perseuerantiam † delinquendi, saltem requiri tria vel duo delicta perpetrata, & scribit Alexand. de Neuo *in consil. 59. num. 21. & plur. sequent.* Ego autem credo non sufficere perseuerantiam delinquendi solam sine monitione trina, ex his quæ scripsi supra *in 2. articulo,* nisi fecerit actum clericatui contrarium, puta quia factus sit miles, & vtrumque debere copulatiue interuenire, quia habitus mi-
16 litis potest facile dimitti, & reassumi clericalis, † quo casu dicetur de foro ecclesiastico, ex allegatis per Alexandr. *in d. consil. 8. colum. final. vers. & dato quod talis clericus coniugatus, volum. 1.* sed vbi factus miles pluries enormia delicta committit, præsumitur omnino renunciasse clericatui: Reassumptis enim vestibus clericalibus, & tonsura, reintegratur ad priuilegium clericorum, gloss. *in clemen. 1. in ver. quamdiu, de vita & honest. cleric.* gloss. *final. in c. final. eodem titul. & ibi Abb. num. 8.* Summa Syluestrina *in ver. excommunicatio, in 6. num. 4. vers. si autem talis.* sed cum † vti mi- 17
les continuat pluries in delinquendo, tunc facto censetur clericatui renunciare, Nauarr. *in suo Manuali, cap. 27. num. 80. in 5. not.* sicut potest expresse renunciare priuilegio fori, & canonis in manibus episcopi, dicens ex nunc in antea nolo esse clericus, Abbas *in cap. ad Apostolicam, numero sexto, & numero decimo, de regularib.*

Ex quo infertur non esse veram opinionem, quæ
dicit, clericum in † minoribus constitutum, sine ha- 18
bitu clericali incedentem, sæuia & enormia committentem, posse, etiam absque trina monitione ecclesiastici, puniri per iudicem secularem, quam tenent Couarru. *in d. cap. 32. num. 3. practic. quæst.* & Ignatius Lopez *super d. cap. 142. vers. non vero prætermittendum est,* cum aliis per Farinac. *in titul. de inquisitione, quæst. 8. num. 54. vers. & licet.* Hæc enim distinctio nullo iure, nullaque ratione fundatur: Neque potest reddi ratio differẽtiæ, cur requiratur monitio in clericis in maioribus ordinibus constituto, in minoribus autem nequaquam, cum vtrique eodem modo gaudeant priuilegio fori. Nisi dicamus clericos in minoribus in tantum perdere priuilegium fori, in quantum fecerint actum clericatui contrarium, per quem illi videantur renunciare, quod non possunt clerici in maioribus ordinibus constituti.

Sed hodie iste articulus est resolutus ex dispositione Concilii Tridentini *sess. 23. cap. 6.* vbi habetur, cle-
ricos in minoribus † constitutos, fori priuilegio non 19
gaudere: Nisi habeant beneficium ecclesiasticum, aut deferentes habitum clericalem, & tonsuram, deseruiant alicui ecclesiæ de mandato episcopi, aut versentur in seminario clericorum, siue in aliqua schola, aut vniuersitate de licentia episcopi. Guido Pap. *decis. 83.* si quis igitur clericus captus à seculari iudice, careat aliquo ex istis requisitis, non debet remitti ad ecclesiasticum.

CASVS CXXXVI.

Clericos coram iudice seculari non posse accusare laicos in delictis grauibus, citra pœnam sanguinis; verum si temere accusauerint, ab eodem iudice laico non posse condemnari.

SVMMARIA.

1. *Accusatores ob publicam vtilitatem non peccant mortaliter.*
2. *Iudex, carnifex, & accusator, in quibus conueniant.*
3. *Clerici nullo modo possunt aliquem criminaliter accusare.*
4. *Clerici accusatores, quibus pœnis subiiciantur.*
5. *Clerici non debent se immiscere negotiis odiosis, etiam ad vindictam publicam.*
6. *Clerici quando possint accusare criminaliter citra irregularitatem.*
7. *Irregularitas non incurritur per accusationem citra pœnam sanguinis.*
8. *Clericus capiens, & tradens furem iudici seculari, quando non sit irregularis.*

9 *Clericus ferens testimonium in causa criminali etiam cum protestatione citra pœnam sanguinis, est irregularis.*

10 *Clericus qui temere accusauit laicum coram iudice laico, non potest ab eodem puniri.*

11 *Iudex laicus neque principaliter, neque incidenter potest iudicare clericum.*

12 *Nec potest absoluere clericum.*

1 CVm accusans † aliquem criminaliter, si ob publicam id fecerit vtilitatem, non peccet mortaliter, vt probat Vasquius *de success. creatione, lib. 1. §. 6. num. 22. vers. vnde data paritate.* quia non potest differentia assignari inter iudicem, † carnificem, & accusatorem, qui omnes publicę saluti officium, & ministerium impertiuntur, prout occidens aliquem ad publicam vtilitatem non peccat mortaliter, vt notat gloss. *in c. inter hæc, 33. quæst. 2.* & sequuntur Dd. *in l. vt vim, ff. de iustit. & iur.* Ias. *in l. vbi pactum, n. 16. C. de transact.* quod est verum si occidat eum, qui de iure naturali, & diuino poterat occidi: Secus si de iure positiuo, quia tunc neque ad suorum defensionem licet, vt declarat Abb. *in c. interfecisti, de homicid. & ibi omnes Dd.* secus si accusauerit ad propriam vindictam, exequendi sui animi odium causa, vt ibi per Vasquium. Ideo dubitari potest, an clerico liceat ad publicam vtilitatem, atque ad vindictam propriam aliquem corã iudice laico accusare; In quo casu declarabimus tres articulos.

Primus articulus est: clerici † neq; ad publicam vtilitatem, neque suam, vel suæ ecclesiæ iniuriam prosequendo, & ita ad vindictam priuatam, possunt aliquem criminaliter accusare, de hoc sunt iura expressa *c. his à quibus, 23. quæst. 8. c. sacerdotes, 2. quæst. 7.* & si contrafecerint, pluribus pœnis afficiuntur, videlicet irregularitate, † *c. sententiam sanguinis: Ne clerici, vel monachi, c. postulasti, de homicid. c. ex literis, de excess. prælat. can. 1. distinct. 50. can. si quis post acceptũ, dist. 51.* Item debent sub perpetuo damnationis ergastulo detineri, vt dicit tex. *in d. c. his à quibus, in fine.*

(margin: 2 at "signari", 3 at "litatem", 4 at "gularitate")

Declaratur hic articulus, vt ad vindictã publicam nunquam clericus possit accusare, quia non debet se 5 immiscere † negotiis odiosis, etiam si pœna sanguinis imponenda non esset, sed vbi prosequitur suam, vel suæ ecclesię vltionem potest accusare, si pœna sanguinis de iure imponenda non sit, quia tunc cessat irregularitatis timor, ita declarat Abbas *in c. cum P. Manconcella, n. 8. de accusat.* & scribunt Dd. *in c. cum sit generale, de foro compet. & in c. 2. & in c. postulasti, de homicid. lib. 6.*

6 Secundus articulus est: clericus † prosequendo suam, vel suæ ecclesiæ vltionem, vbi accusando reum capitis incurreret irregularitatem, & alias pœnas, potest id facere, si protestetur de pœna sanguinis se minime laborare, sed tantum agere velle de resarciendo damno, aut de cautione in posterum de non offendendo, neq; similia faciendo: Neque clerico est hoc imputandum, licet delictum sit capitale, & propterea iudex illum condemnet ad mortem, ad hoc est tex. *in c. prælatis, de homicid. lib. 6.* & hanc opinionẽ sequuntur, Abb. *in d. c. cum P. Manconcella, n. 10. vers. si vero venit imponenda pœna sanguinis; & in d. c. sententiam sanguinis.* Summa Syluestrina *in ver. homicidium, in 3. vers. secundo quæritur.* Nauarr. *in Manuali confessorum, c. 27. num. 226.* Couarr. *in clem. si furiosus, in 2. parte relectionis, §. 5. n. 1. de homicid.* Io. Bernhard. Diaz *in sua pract. criminal. canon. c. 98.* Federic. Scot. *in cons. 16. n. 1. lib. 6. tom. 1.* & quod hoc casu clericus accusator † cum protestatione prædicta 7 non sit irregularis, probat D. Antonin. *in tract. de irregularitate, c. 2. n. 8.* Et *n. 22.* dicit: Item si clericus capit † furem, & tradit eum iudici, vt sibi restituantur 8 res ablatæ, quas aliter rehabere non poterat, si non habet intentionem corruptam, scil. vt intendat mortem furis, & super hoc facit protestationem, quod nõ intendit vindictam sanguinis, sed suum rehabere, etiam si sequatur mors, non erit irregularis.

Neq; obstat, quod vbi clericus † testimonium ferret in causa criminali contra dispositionem text. *in c. testimonium, de testib.* etiam si protestetur se testificari citra pœnam sanguinis, adhuc incurrit irregularitatem, Felyn. *in c. de cætero, n. 1. vers. sed considera, de testib.* Clar. *in §. fin. q. 24. vers. vlterius quæro, & versic. sed quid si clericus.* vbi testatur de communi opinione cum aliis ad hoc per Farinac. *in tract. de testib. quæst. 61. opposit. 12. n. 59.* & per Bossium *in tit. de oppositionib. contra test. n. 9. vers. de iure vero.* Quia testificari est omnino prohibitum clericis, *d. c. testimonium.* sed accusare est permissum citra pœnam sanguinis, *d. c. prælatis,* & considerat Gomez *in lib. 1. var. resolut. c. de delictis, n. 33.* quod si clerici non possent accusare citra pœnam sanguinis, daretur occasio delinquendi in clericos. 9

Tertius articulus est: Clericus, † qui temere accusauit laicum coram iudice laico, non potest ab eodem iudice puniri de calumnia, vel cõdemnari in expensis, vt post Hostiens. quem citat, probat Ancharan. *in c. ea quæ, vers. secundo quæro, n. 25. de regul. iur. lib. 6.* Feder. de Sen. *in consil. 93. incip. Factum quod proponitur, num. 2. vers. item ad id, quod obiicitur.* vbi quod neque principaliter, neque incidenter iudex † laicus potest iudicare clericum, & in his terminis probat Decian. *in tract. criminal. lib. 4. cap. 9. num. 22.* Sequitur Surdus *in consil. 396. num. 28.* & probant hunc articulum omnia, quæ scripsimus supra *casu 128.* de clerico falsum testimonium ferente coram iudice laico, etiam cum licentia proprii episcopi, vt nullo modo puniri possit per ipsum iudicem laicum, sed per ecclesiasticum, conferunt etiam quæ scripsimus supra *casu 102.* vbi quod clericus neq; mulctari, neq; condemnari aliquo modo potest in expensis per iudicem secularem, sed per ecclesiasticum id fieri debere, deficit enim fundamẽtum iurisdictionis; ideo iudex secularis nec † absoluere quidem posset clericum in hoc casu, Bald. *in auth. clericus, n. 10. C. de episc. & cler.* Cagnol. *in l. nemo qui condemnare, in fin. ff. de reg. iur.* & licet gloss. ibi teneat, quod iudex laicus potest absoluere, tamen hoc intelligi debet declarando sententiam à se latam esse nullam, & inualidam, vt per Bart. *in cons. 225 vol. 1.* & probant Surd. *in d. consil. 396. n. 28.* & Decian. *in d. c. 9. n. 61.* post Ancharan. Barbatiam, & alios, quos referunt. (margin: 10 at "Tertius", 11 at "liter", 12 at "risdictionis")

CASVS CXXXVII.

Publicationem bonorum clerici, pro quocunque crimine ordinatã per sententiam iudicis ecclesiastici, debere applicari fisco ecclesiæ, non autem Principis secularis.

SVMMARIA.

1 *Bona clerici delinquentis publicanda, cui fisco sint applicanda.*

2 *Clerici committentes delicta digna publicatione bonorum de iure ciuili, nunquam sunt ea pœna afficiendi per episcopum.*

3 Publi-

3 *Publicatio bonorum quomodo variatis temporibus fuerit introducta de iure ciuili.*

4 *Publicatio bonorum in quibus casibus permittatur de iure ciuili.*

5 *Iura disponentia de publicatione bonorum non afficiunt clericos.*

6 *Leges Codicis loquentes de ecclesiasticis esse nullas ex defectu iurisdictionis.*

7 *Imperatores non præsumuntur apponere manus in ecclesiasticis.*

8 *Leges generales non extenduntur ad personas exemptas.*

9 *Legislatorum dispositio recipit modum ab eorum potestate.*

10 *Parta sunt sortiri forum, & ligari statutis.*

11 *Clerici etiam prima tonsura non ligantur legibus laicorum.*

12 *Ecclesia super bonis clerici delinquentis semper præferenda est fisco imperii.*

13 *Ecclesia & episcopus habent fiscum.*

14 *Dispositio auferens clericis competentia de iure communi, dicitur contra libertatem ecclesiæ.*

15 *Siue directe, siue indirecte auferat.*

16 *Etiam si tollat priuilegia.*

17 *Belluga* in speculo Principum *reprobatur.*

18 *Priuilegium clericorum procedit etiam respectu bonorum patrimonialium.*

19 *Bona laicorum quæ perueniunt ad clericos statim mutant naturam.*

20 *Priuilegia concessa ecclesiasticis per Principes laicos non possunt ab eisdem reuocari.*

21 *Bona patrimonialia clericorum, vbi ob aliquod delictum publicanda sunt, applicanda sunt fisco ecclesiæ.*

22 *Clerici habent verum dominium bonorum.*

23 *Bona clericorum publicanda ex imitatione legis ciuilis semper sunt applicanda fisco ecclesiæ.*

24 *Bona mobilia semper sequuntur conditionem, & qualitatem personæ.*

25 *Bona feudalia clerici delinquentis debent applicari ecclesiæ durante vita feudatarii.*

26 *Alienari prohibita an possint publicari.*

27 *Feudatarii bona confiscanda pertinent ad fiscum quo ad vsufructum vita durante.*

28 *Maioratus possessore delinquente, illius commoditas pertinet ad fiscum.*

29 *Feudum quando veniat in publicatione bonorum, applicandum fisco ecclesiæ.*

30 *Emphyteusis clerici delinquentis est applicanda fisco ecclesiæ.*

31 *Concessio facta à laico præsumitur magis in censum, quã emphyteusim.*

32 *Dominium vtile emphyteutæ sequitur conditionem personæ.*

33 *Fiscus ecclesiæ capit commoditates emphyteutæ vita durante de emphyteusi laicorũ data clerico delinquenti.*

34 *Clerici ex fructibus beneficiorum quam partem habeãt.*

35 *Fructuum beneficiorum pars quæ veniat in confiscatione bonorum.*

36 *Clerici habent verum dominium fructuum beneficiorum simplicium.*

1 QVæro casum, vbi bona † clerici delinquentis publicanda sunt, cui sint applicanda, fisco ecclesiæ vel secularis Principis. Idẽ de bonis laici delinquentis in crimine ecclesiastico, & ab episcopo puniendi, de quo scripsi etiam supr. *casu 15. & casu 85. in 3. artic.* sed vt magis distincte, & vberius tractemus materiam, declaro per quinque articulos.

Primus articulus est: Clericos † committentes delicta, propter quæ veniat imponenda pœna confiscationis de iure ciuili, nunquam dicta publicatione esse damnandos per episcopum: Ius enim ciuile variatis temporibus tripliciter de publicatione † disposuit: 3 Imprimis antiquiori iure imponebatur hęc confiscationis pœna in omnib. casibus, in quibus pœna mortis naturalis siue deportationis irrogabatur; Mox incepit singulariter disponi, in singulis casib. pro quibus necessariũ erat irrogari, vt pro crimine læsæ Maiestatis, falsæ monetæ, & similib. quorum † casuum 4 numerum 49. congerit Francisc. Lucan. *in tractat. de fisco & eius priuileg. part. 2. cap. 1.* Denique ius authenticorum introduxit, vt delinquentium bona minime publicentur, sed venientib. ab intestato reseruentur, *auth bona damnatorum, C. de bon. proscript. § fin. in auth. vt nulli iudic. §. oportet, in auth. de mandatis Principum.* Per hoc igitur ius authenticorum non corriguntur iura specialiter disponentia de confiscatione bonorum, sed solum illud ius antiquum ab initio, quo pœna publicationis imponenda erat in consequentiam dictæ pœnæ mortis, vel deportationis, Bart *in l. 1. n. 3 ff de bo. damnat.* Bald. *in c. 1. de pace tenend. n. 11.* Boss. *in tit. de publicatione bonorum, n. 1. vers. & primo scias.* & post alios quos refert, probat esse communem opinionem Cephal. *in consil. 79 num 4. vol. 1.*

Nulla autem † istarum dispositionum potuit clericos comprehẽdere, quia leges laicorum non ligant clericos *c. quæ in ecclesiarum, c. ecclesia S. Mariæ, vbi gloss. Felyn. & Dec. qui alios allegant, de constitutionib.* Nauarr. *consil. 39. n. 3.* clerici enim laicis sunt maiores, & leges inferiorum non ligant superiores, *§. plebiscitum. Inst. t. de iur. natural.* & inferior non iudicat superiorem, *c. cum inferior. de maiorit. & obed.* Vnde communis est omniũ Canonistarum sententia, leges † Codicis, de ecclesiasticis disponẽtes, esse nullas ipso iure, licet cõtineant fauorem, & priuilegium clericorum, tanq̃ conditas à non habente potestatem, vt declarat Anton. de Butr. *in c quod clericis, de foro compet. & ibi Abb. & cæteri.* Dec. *in d. c. ecclesia S. Maria, n. 24.* Alex. *in consil. 211. num. 2. vol. 2.* Menoch. *de recuperand. possessione, remed. 14 n. 56* & priuilegium non potest concedi clericis per modum legis, quia esset vsurpare iurisdictionem super eis, quod est reprobatum *c. fin. de reb. eccles. non alienand.* 5 6

Cum igitur Imperatores † id non potuerint specialiter, non est credendum eos voluisse comprehendere ecclesiasticos in huiusmodi generalibus dispositionibus: nemo enim præsumitur apponere manum ad sibi impossibilia & illicita de iure, *l. miles. § cũ, vbi Angel. ff. de adult.* Anchar. *in c. 1. n 29. de constitut.* & nemo in dubio videtur in sua dispositione comprehendere eos, de quibus in specie disponere nõ potest, *l. Lucius, § pen ff ad municip. c. à nobis, de sent. excom.* & leges † quantumuis generales non extenduntur ad personas exemptas, nec subiectas iurisdictioni legislatoris, Bald. *in l. omnes populi ff de iust. & iur.* Socin. *in consil. 74 n. 11. vol. 1.* Gozadin. *in cons. 76 n. 12.* Ias. *in §. dict. in prima lectur. n. 83.* Abb. *in c. constitutus, num. 4. vers. secus, de in integrum restitut.* sed legum verba generalia intelligenda sunt de omnibus, præterquam de priuilegiatis. Syluan. *in consil 74. num. 4.* Riminald. sen. *in consil. 313. num. 13. volum. 2.* Bursat. *in consil. 186. num. 33. volum. 2.* Quare qualibet legislatorum dispositio † modum recipit ab eorum potestate. & non creditur illas personas in generali dispositione voluisse cõprehendere, de quibus in specie disponere non possunt, 7 8 9

Abb.

Abb. *in d.c. à nobis, in 1. num. 4. & seq. de sentent. excom.* Crot. *in consil. 370 num. 3. & seq. vol. 3.* & in simili idem Crot. *in consil. 75. num. 13. & seq. vol. 1.* Mandell. de Alba *in cons. 8. num. 10.* Alex. *in consil. 210. n. 1. vol. 2.* Vnde Bart. *in l si quis sub conditione, in fin. ff de condit. & demonstrat.* dicit, statutum mandans, ne quis declinet iurisdictionem potestatis, non includere clericos, nō enim trahitur ad ea, quæ fieri non possunt in specie.

Item quia clerici non possunt iudicari à laicis, toto titulo de foro competenti, sunt enim distinctæ iurisdictiones, *c. cum ad verum, distinct. 96.* ergo publicatio bonorum, quæ antiquiori iure fiebat in consequentiam pœnæ mortis vel deportationis, non potuit cle-
10 ricos comprehendere, paria † sunt enim sortiri forū, & ligari legibus, Innoc. & Anton. de Butr. *in rubric. de consuetudine.* Archidiacon. *in c. quo iure. dist. 90.* cum aliis allegatis per Dec. *in d. c. ecclesia sancta Maria, num. 6.*
11 vbi infert quod clerici, † etiam in minorib. ordinibus constituti, quia sunt de foro ecclesiæ, *c. cum non ab homine, de iudic. c. 2. de foro compet.* non distringuntur cōstitutionibus laicorum, & hoc procedit etiam in clericis primæ tonsuræ, quia habent immunitatem ab ecclesia, gloss. *in c. nullus, in ver. tonsura, de temporib. ordin. lib. 6.* & in clericis coniugatis in illis casibus, in quibus gaudent priuilegio fori, *c. 1. de cleric. coniugat. lib. 6.* Item quia nullus ex prædictis clericis dicitur committere crimen læsæ Maiestatis, vt scripsi supra *casu 133.* ergo non possunt comprehendi sub bonorum publicatione faciēda ad illud delictum ordinata. Ita possem discurrere, super cæteris casibus bonorum publicationis faciendæ congestis per Francisc. Lucanum, *in d. 2. parte tractatus de fisco, & eius priuilegiis.*

12 Præterea dispositum est de iure, ecclesiam † super bonis clerici delinquentis semper præferendam esse fisco Imperii, *l. si quis presbyter, C. de episc. & cleric. §. interdicimus, in auth. de ecclesiast. tit. §. si vero filii, in auth. vt cum de appellat. cognosc. auth. item de Nestorianis, C. de haeretic.* vbi ecclesia prefertur fisco seculari in bonis confiscatis in crimine hæresis, gloss. *in clem. volentes, ver. et-*
13 *iam ecclesiae. de haeretic.* Et ecclesia † atque episcopus habent fiscum, gloss. *in c. quia diuersitatem. de concess. praeb.* q̄ esse communiter receptam, probaui sup. *in d. cas. 15. vers. nec est vera, & in d. casu 85. art. 3.* Sed si diceremus leges ciuiles de bonorum publicatione loquentes ad beneficium fisci imperialis comprehendere clericos, opus esset fateri illas dispositiones esse nullas ipso iure; nam contra ecclesię libertatem procederent; pro-
14 batur; quælibet enim dispositio † auferens clericis cōpetentia de iure communi, dicitur contra libertatem ecclesiasticam, vt probant Anton. de Butr. & Imol. *in d. c. ecclesia S. Mariae.* Fulgos. *in auth. cassa, C. de sacros. eccl.* Alex. *in d consil. 210 n. 12. & d. consil. 211. n. 7. vol. 2.* Mandell. de Alba *in d consil. 8. n. 3.* vbi probat hoc procedere, siue directe, † siue indirecte clericis auferantur si-
15 bi competentia de iure communi, Maranta *disputat. 8. n. 3.* & si diceretur hanc conclusionē procedere quando auferuntur concessa clericis in priuilegium; potest
16 replicari: Nam si tollendo † clericorum priuilegia dicitur fieri cōtra libertatem ecclesiasticam, & non valet, Cyn. & Salyc. *in d. auth. cassa.* Bald. *in auth. statuimus, C. de sacros. ecclesi.* multo fortius contra libertatem ecclesiæ dicitur, & nō valet dispositio derogans iuri cōmuni in præiudicium clericorum, fortius est enim ius commune, quam speciale, *l. eius militis, §. militia missus, ff. de testam. milit. §. quia vero, in auth. de non alienand.* & hac ratione Couar. *in c. possessor malae fidei, de regul. iur. lib. 6. in 2. part. relect. §. 4. n. 7. vers. ex qua.* post Anton. de Butr. Imol. Felyn. & alios quos refert, concludit, verā esse conclusionem, quod dispositio auferens competentia clericis de iure communi, dicitur esse contra libertatem ecclesiæ, & hanc sequuntur omnes Dd. *in l. 114. §. diui, de legat. 1.* Alex. *n. 12. vers. tamen veritas.* Ias. *in 1. lectur. n. 74. & in 2. n. 108.* Ripa *n. 81. & seq.* Socin. iun. *n. 167.* cum aliis per eos allegatis.

Ex quibus satis clare constat, leges ciuiles de bonorum publicatione loquentes pro delictis commissis, non comprehendere clericos delinquentes; ergo hac pœna legali puniri non possunt.

Neq; obstat consideratio Bellugæ † *in speculo Prin-* 17
cipum, rubric. 14. vers. nunc videamus, num. 29. vers. sed dic contra. vbi ꝙ hęc bona temporalia clericorum semper fuerunt affecta, & subdita Principibus laicis; ergo iure comprehēduntur sub generali dispositione bonorum publicationis. Quia vt dixi sæpius supra in casib.
primæ centuriæ, priuilegium † clericale, vt à legibus, 18
& dispositionib. laicorum Principum eximantur, nō solum procedit respectu personæ, sed bonorū etiam patrimonialium, Imol. *in c. constitutus, n. 6. de restit. in integr.* Bursat. *in consil. 42. n. 3. vol. 1.* qui alios allegant, Riminald. iun. *in consil. 449. n. 35. vol. 4.* Ripa *responso 4. in titulo de iure gentium, vel ciuili, num. 7.* Et licet bona
deferantur † clericis aliquando ex dispositione iuris 19
ciuilis, tamen eo ipso, quod peruenerunt in dominiū clericorum, mutarunt naturam, neque sunt amplius affecta legibus, vel oneribus laicorum, vt latius pro-
baui supra *casu 11.* Et priuilegia † concessa ecclesia- 20
sticis per Principes seculares, non possunt per eosdem ob aliquam causam reuocari, vt diffuse scripsi supra *casu 52.* Minus obstat regula *cap. 1. de noui operis nunciat.* quia etsi bonorum publicatio non imponatur in tot casibus de iure canonico, non sequitur; ergo publicatio fieri debet in beneficium fisci Imperii; ecclesia enim, & episcopus habent fiscum, vt dixi, nec potest fieri illa legum ciuilium imitatio in præiudicium iuris ecclesiastici, vt scripsi supra *in toto casu 19.* Ita ex veris principiis huius scientiæ iurisdictionis apparet leges ciuiles de bonorum publicatione loquentes non comprehendere ecclesiasticos.

Secundus articulus est: bona † patrimonialia cle- 21
ricorum, vbi ob crimen ecclesiasticum publicanda sunt, applicanda esse fisco ecclesiæ, quod enim publicari possint, probant Couarru. *in lib. 2. variar. resolution. cap. 9. num. 12.* Repertorium Inquisitorum, *in ver. confiscatio, §. bona clericorum.* Simancas *in tractatu de Catholicis institutionibus, titul. 9. num. 92.* qui alios re-
fert, & ratio est, quia ipsi habent horum † bonorum 22
verum dominium, vt ait D. Thomas *in 2. 2. quaest. 185. artic. 7.* & quod applicentur fisco ecclesiæ est textus *in c. excommunicamus, in primo, §. 1. de haeretic.* dicit glossa *in clemen. 2. de haeretic.* Et quod in cæteris casibus, v-
bi bona † clericorum publicanda sunt, aut ex dispo- 23
sitione canonum, aut ex imitatione legali, semper sint applicanda fisco ecclesiæ, probant Diaz *in pract. criminal. canonica cap. 135. vers. vltimo autem.* Francisc. Lucan. *in tractatu de fisco, parte 2. capit. de publicatione bonorum, num. 6.* & scripsi *in d. casu 85. artic. 3. & in d. casu 15. colum final.* Et ad huius articuli confirmationem satis confert, quod ecclesia & episcopus habent fiscū, qui non debet esse ludibrio. Item leges ciuiles de bonorum publicatione loquentes nō possunt comprehendere ecclesiasticos; ergo tota publicationis bonorū iurisdictio in ecclesiasticos residet penes episcopū.

Minus

Minus difficultatis habet hic articulus respectu mobilium clericorum, cum etiam contrariam insectantes sententiam, concordent in hoc, quod haec
24 mobilia † sequantur conditionem, & qualitatem personae, ex regula *l. j. C. de imponend. lucrat. descript. lib 10.* & propterea in publicatione bonorum comprehensa pertineant ad episcopum, Oldrad. *in cons. 17 col. 1.* Bald. *in l mercatores C. de commerciis.* Peregrin. *de iure fisci, in tit. de publicatione bonorum, num. 141. & in titul. de his qui iura fiscalia habent, num. 110.*

25 Tertius articulus est: bona feudalia † clerici delinquentis in crimine ecclesiastico, quae recognoscit à Principe laico, in casu publicationis bonorum debere applicari fisco ecclesiae, durante vita ipsius clerici delinquentis. Nam Doctores scribentes feudum, emphyteusim, maioratum, atque ius patronatus non comprehendi sub generali bonorum publicatione,
26 ea mouentur ratione, quia prohibita alienari, † publicanda non sunt, quam opinionem multis argumentis probauit Alexand. *in consil. 23. volum. 1.* & est communiter recepta per omnes. Sed certe satis docte reprobata fuit per D. Hieronymum Gabrielem praeceptorem meum *in consil. 123. volum 1.* qui respondet singulis Alexandri rationibus, atque probat alienari prohibita venire in publicationem bonorum, idem scripsit etiam *in consil. 184. volum. 1.* Sed scribendo per generales Doctorum conclusiones, & praesupposita dicta communi opinione, quantum pertinet ad feudalia, receptissima est scribentium sententia, quod licet bona feudalia non transeant in fiscum per generalem bonorum confiscationem, sed reuertantur vel ad directos dominos, vel transferantur in eos, qui de iure successuri erant; tamen viuente condemnato,
27 qui feudum tenebat, fiscus † succedet in feudum quo ad vsumfructum, mortuo autem condemnato succedent, qui de iure successuri sunt, Andr. *in c. 1. §. denique, & §. praeterea, quae sit prima causa benefic. amitt.* ex regula *l. Statius Florus, § Cornelio Felici, ff. de iure fisci.* quam habere locum in feudis, scripsere Loffred *in consil. 1. num. 143.* Thomas de Marinis *in tractat. de feud. titulo de feudo ex pacto, & prouident. antiquo, numero 88.* Crauetta *in consil. 859 num. 13.* cum aliis, quae super hoc eodem articulo scripsi supra *parte 2. cap. 9.* Et in maioratu idem probat Molin. *de primogen. Hispan. lib. 4. cap. vndecimo, numero duodecimo, & seq.* vbi quod etiam stante prohibitione alienationis bonorum, vel
28 maioratus, † delinquente possessore, licet ad fiscum vsusfructus peruenire non possit, per regulam *dict. §. Cornelio Felici,* tamen poterit fiscus ex eo percipere commoditates, etiam si in specie prohibitum esset, ne quid ad fiscum perueniret, quia in fraudem fisci id prohiberi non potuit. Hanc autem opinionem de-
29 claro: Nisi concessum † sit feudum cum facultate transeundi ad heredes extraneos: quo casu sicut potest transire in fiscum, ex late deductis per Hierony. Gigant. *in tractat. de crimine laesae Maiest. titulo de poenis committentium tale crimen, quaest. 5. num. 6.* ita poterit transire in fiscum ecclesiae, de quo non potest esse minor, vel diuersa ratio. Neque posset per aliquam dispositionem impediri, ne fisco ecclesiae quaeratur, vt potest probari ex his quae scripsi supra *casu 68. & casu 76.*

30 Quartus articulus est: bona emphyteutica † clerici delinquentis in crimine ecclesiastico, quae recognoscit à directo domino laico, vbi publicanda sunt, debere applicari fisco ecclesiae, non autem seculari. Et ratio est, quia emphyteusis laicorum ex sui natura est transitoria ad heredes extraneos, vt & communis opinio, de qua per Clarum *in §. emphyteusis, quaest. 28. colum. 1.* qui alios recenset, & ideo concessio † facta à laico praesumitur magis in censum, quam in emphyteusim, Capyc. *decis. 103.* & emphyteuta legans vsumfructum omnium bonorum suorum censetur legasse etiam vsumfructum emphyteusis, Bartol. *in l. generali, §. vxori, num. 4. ff. de vsufruct. legat.* argum. *l. Iulianus, de legat. 3.* Roman. *in consil. 44. num. 5.* Ruyn. *in consil 150. numero duodecimo, volum. 3.* Alciat. *in consil. 611.* & est casus decisus in Rota Florentina 5. Martii, *1566. ex libro motiuorum 28. fol. 36.* Sed vbi feudum vel emphyteusis transit ad heredes extraneos, potest transire in fiscum, vt dixi in praecedenti articulo in fine. Et pro hoc articulo facit, quia dominium vtile, quod † transit in emphyteutam, sequitur conditionem personae; Ideo dominium vtile, quod habent emphyteutae ecclesiae, est mere laicum, ac profanum, ac propterea subiectum legibus secularium Principum, Ancharan. *in consil 443. ista domina, num. 3. vers. non obstat.* Andr. Barbat. *in consil. 14. scribit Propheta. num. 5. volum. 1.* Castrens. *in consil 194. colum. final. vol. 1.* Alexand. *in consil. 9. ponderatis, column. 2. volum. 5.* de quo scripsi supra *casu 13 in princip.* ergo dominium vtile quod habet ecclesiastici de emphyteusi laicorum est mere ecclesiasticum, & propterea cum veniat in confiscationem bonorum, debet applicari fisco ecclesiae. Quicquid in contrarium scripserit Oldrad. *in d. cons. 17.* ex eo, quia dominium bonorum immobilium pertinet ad Principem secularem, atque ex aliis rationibus, quas reiecimus supra *eod. in art. 1.* 31 32

Si vero emphyteusis ad extraneos heredes vigore inuestiturae transire non posset, vt quia ex pacto & prouidentia concedentis alteri essent inuestiti, tunc habent locum dicta à nobis in praecedenti articulo, vt durante vita clerici emphyteutae, fiscus † ecclesiae commoditates illius percipiet. Pro quo facit, quia huius ex pacto & prouidẽtia emphyteuta potest meliorationes à se factas alteri etiam extraneo legare, & debentur saltem quo ad aestimationem, vt probat Riminald. iun. *in consil 648. num. 7. vol. 4.* 33

Quintus articulus est de bonis acquisitis per clericos ex suis beneficiis. Pro cuius resolutione distinguo: Aut loquimur de bonis acquisitis ex beneficiis curatis, & praesupponendum est, clericos ex fructibus † istorum beneficiorum, vnam tantum partem habere, quae ad suam, & suorum sustentationem deseruit, *c. de reditibus, 12. quaest. 2.* caeterae autem partes in vsus pauperum, in cultum diuinum, atque in necessitates ministrorum ecclesiae expendendae sunt, vti scribunt D. Thomas *in 2. 2. quaest. 185. artic. 7.* & Dominic. Soto *in lib. 10 de iustitia & iure. quaest. 4. artic. 3.* quos recenset, & sequitur Couarru. *in c. cum in officiis, de testam.* ergo sequitur quod ex illa † sola parte acquisita, cuius dominium habent, possunt in confiscationem venire, ex caeteris autem partib. nequaquam; sicut dicimus de bonis ecclesiae, vt sunt praedia, possessiones, domus, & similia, ex quibus clerici percipiunt redditus, quae non veniunt in cõfiscationem, vt dicit tex. *in clem. nolentes, de haeretic.* quia delictum ministrorum non debet ecclesiae praeiudicare, Repertorum Inquisitorum *in ver. Confiscatio. vers. an bona in d. lib. 10.* Soto *de iust. & iur. quaest. 4. artic. 3.* 34 35

Aut loquimur de bonis acquisitis ex beneficiis simplicib. † quorũ fructuum ipsi habent verũ dominiũ, 36

vt pro-

vt probant Summa Syluestrina *in ver. clericus, in 4.* Corn. *in consil.314.vol.3.*& Couar. *in d.c.cum in officiis,de testam.*&tunc habemus claram dispositionem tex.*in c. excommunicamus,in primo,§.1. de hæreti.* vbi quod bona clericorum damnatorum de hæresi applicantur ecclesiis,à quibus stipendia habuerunt,Bernhard.Diaz *in d.c.135.col.3.* Idem dicimus de bonis acquisitis ex quotidianis distributionibus,quorum verum dominium acquisiuerunt,*c.vn.de cler non resident.lib.6.& ibi Geminian.* & probant Barbat.*in c.fin.de pecul. cler.* Dec. *in cons.280.* Paril. *in consil.33. vol. 4.* Dominic. Soto *de iust.& iur. lib.10.quæst.4.artic.3.conclus.3.*

CASVS CXXXVIII.

Publicationem bonorum laici pro crimine hæresis, ordinatam per sententiam iudicis ecclesiastici, debere applicari iuxta dispositiones summorum Pontificum.

SVMMARIA.

1 *Bona laici hæretici cui fisco sint publicanda.*
2 *Iudices seculares non se ingerunt super negotio inquisitionis.*
3 *Constitutiones Pontificum sunt obseruandæ vbilibet in materia hæresis, etiam si non sint in corpus iuris redacta.*
4 *Hæreticorum bona quibus iuribus publicanda sunt.*
5 *Bona hæreticorum confiscata in quot partes sint distribuenda.*
6 *Hæreticorum feuda ecclesiæ, semper sunt applicanda ecclesiæ.*
7 *Emphyteusis ecclesiastica non transit in fiscũ secularem.*
8 *Ecclesia semper repetit à fisco.*
9 *Emphyteusis ecclesiæ non transit ad heredes extraneos.*

SVperest videre in eadem materia de publicatione
1 bonorũ † laici delinquentis in crimine hæresis,cui
fisco applicanda sint,seculari,an ecclesiastico, de qua
re scripsere alios Dd. recensendo Clar. *in pract. in ver.
hæresis,vers.item bona.* Gomez.*de delictis,in tit.de crimine
læsæ Maiest.* Monoch.*de arbitrar.casu 374.n.4.* Rolan.*in
cons.20.n.13 & seq.vol.3.& cons.8. per tot.eod.vol* Peregr.
in tract.de iure fisci,lib.4.tit.5.n 31. Felyn.*in c.irrefragabili,n.5.in fin.de officio ord n.*
2 Sed quia super hoc negotio † seculares nõ possunt
se ingerere,*c.inquisitionis, §.prohibemus, de hæretic.lib.6.*
3 solæ igitur Pontificiæ † dispositiones attendendæ, etiam si in corpus iuris redactæ non sint. Specialiter n. est dispositum,vt omnes constitutiones, & extrauagantes Pontificiæ contra hęreticam prauitatem emanatæ, etiã si in corpus iuris vniuersale non cõtineantur,obseruandas esse,*c.fin.§.fin de hæreti. lib.6. clem.1.§. fin.de hæretic.*& diffuse scribit super hoc artic. Reuerend. D. Francisc.Pegna *super directorio inquisitor.q.97.* ponderans ad hoc tex.*in l. Arriani,§. cunctis quoq; legib. C.de hæretic.*

Imprimis igitur iure canonico reperitur dispositũ,
4 *in c.vergentis, de hæretic.* vt hæreticorum bona † confiscarẽtur,sicut per leges ciuiles fuerat constitutũ,& in terris ecclesię applicarẽtur fisco ecclesiæ,in terris vero Imperii fisco Principis.Idẽ dispositũ est *in c.excõmunicamus,in primo,§.damnati vero,de hæretic.*addita sola differentia inter bona hæreticorũ laicorum, & clericorum,de quibus scripsi in præcedenti casu.Deinde Innocent. Papa IV. & Alex.Papa IV. atq; Clemens Papa IV.successiuis temporib.decreuerunt,bona hære-
ticorũ † confiscata in tres partes diuidenda esse,qua- 5
rum vna deueniat in Cõmune ciuitatis,vel loci,altera pertineat ad officiales inquisitionis,qui tunc negotia peregerint, tertia ponatur in aliquo loco tuto, prout episcopo diœcesano,& Inquisitorib.videbitur,expẽdẽda in fauorẽ fidei ad hæreticos extirpandos, quorũ constitutiones esse obseruandas vbilibet,etiã extra Italiã,probat D.Pegna *in d.q.97.* respondendo omnib. contrariis allegatis per Rol.& Burs.vt ibi per eum.

Declaratur hic articulus respectu tripartitę bonorum diuisionis faciendæ,vt nõ procedat in feudis lai-
corũ hæreticorum,† quę recognoscebant ab ecclesia, 6
laico enim possidente feudum ecclesiæ, quomodolibet eius bona propter delictum publicentur, semper feudum reseruatur ecclesiæ,Bal.*in l.1.in 42 q.ff.de rerũ diuis.* Aluarot.*in c.1.§ illud,in fin.de probib.feud. alien.per Federic.*Boss.*in tit.de publicat.bonor.n.60.* Bernhar.Diaz *in pract.crim.canonic.c.124.n.11. & n.15.* Mart. Laudens. *in tract.de crim.læsæ Maiest q.33.* Hieron. Gigas *in tract. de crim læsæ Maiest. in tit.de pœnis committentium tale cri-
men,q 5.n 8.*Idem est de emphyteusi † ecclesiastica,quę 7
ob delictum emphyteutæ non potest in fiscum transire,Bart. *in l.si finita,§ si de vectigalib.q.2 ff.de dãm.infect.*
Et ratio est,quia ecclesia † repetit à fisco,*§.1.in auth.de* 8
alienat.& emphyteu. Idem tenet Roman.*in d.§ si de vectigalib.*allegat tex.*in c.felicis,vers.si qua vero feuda,de pœnis,lib.6.* Alex. *in d.§.si de vectigalib.* Ant.de But.*in cons. 61.* Augustin.de Arim. *in addition.ad Angel.de malefic.in vers.eius bona publicamus,* qui dicit esse commun. opin. Capella Tholos.*decis.395.* Afflict.*in c. imperialem, §. illud quoq;,n.11.de probib.feud alienat.per Federic. & in c.si quis hominem,in 10.not.n.6.de pace tenend.& in decis.282.n. 13.& in c.1. §. præterea si vasallus.gloss 3.n.88. quæ sit prima causa benefic.amit.* Curt.iun. *in cons.4.col.antepen.* Alte-
ra ratio est,quia emphyteusis † ecclesiæ non transit ad 9
heredes extraneos,Bart.*in l.si tibi decem,§.si pactus,n.9. ff.de pact.* gloss.Bart.Bald.& alii *in l.etiam ff.solut.matr.* &est commun.opin.de qua per Dec.*in cons.271.in prin.* cum aliis per Clar.*in §.emphyteusis, q.28.* ergo non venit in confiscationem bonorum; ergo non est diuidenda illa tripartita diuisione, sed tota integraliter spectabit ad ecclesiam.

CASVS CXXXIX.

Confessionem clerici de delicto factam coram iudice laico nullius esse effectus, ne quidem extraiudicialis iudicii.

SVMMARIA.

1 *Voluntatis declaratio sequitur ex actu nullo.*
2 *Consuetudo etiam nulla exprimit intentionem.*
3 *Confessio clerici coram iudice laico est nulla.*
4 *Et nullum producit effectum.*
5 *Aduerbium,* aliquatenus,*quomodo intelligatur.*
6 *Confessio interposita super actu nullo,an sit valida.*
7 *Contractus si non tenet, neq; tenet confessio in eo facta.*
8 *Statutum annullans contractus, non dicitur annullare confessiones.*
9 *Confessiones quando veniant appellatione contractus.*
10 *Confessio facta in actu nullo ex defectu iurisdictionis non valet.*
11 *Clerici confessio coram iudice laico, nullum facit indicium ad torturam.*
12 *Confessio clerici coram iudice laico est reuocanda coram ecclesiastico.*
13 *Confessio facta per clericum coram ecclesiastico incompetente facit indicium.*

14 Con-

14 *Confessio clerici coram laico iudice non habet vim extraiudicialis confessionis.*
15 *Clericus non potest torqueri ex solo indicio.*
16 *Confessio metu extorta est nulla ipso iure.*
17 *Confessio clerici neq; sponte, neq; coacta valet corã laico*
18 *Tortura est maior pœna, quam si manus obtruncetur.*
19 *Confessio in tormentu sine legitimis indicijs, non valet.*
20 *Nec ex ea quis debet condemnari.*
21 *Clericus confessus delictum coram iudice laico, non debet puniri etiam in foro pœnitentiali.*

1 EX actu nullo sequitur declaratio † voluntatis, Bartol. *in l. si ita stipulatus, §. Chrysogonus, & ibi Addentes, ff. de verb. obligat. & in l. final. per illum text. ff. de reb. eorum, &c. & in l. certi condictio, §. si munus, ff. si cert. pet.* Tiraquell. *in tract. de constituto, part. 3. limit. 7. n. 26.*
2 & consuetudo † etiam nulla exprimit intentionem, Angel. *in §. ex non scripto. Instit. de iure natural.* quod etiam valere ad causandum indicium delicti, dixit Blancus *in tract. de indicijs, verbo post homicidium, num. 214. vers. quia quod nullum.* Cum autem clerici criminosi, etiam volentes non possint in iurisdictionem seculariũ consentire, *c. si diligenti, de foro compet.* si contigisset coram iudicibus secularibus siue sponte, siue coactos
3 confiteri, quia confessio † nulla est, *c. at si clerici, de iudic.* & in hoc omnes Dd. concordant. Dubitatum est, an ex illa confessione nulla, ex qua dicitur apparere de eius voluntate, possit condemnari, vel illius vigore torqueri à suo iudice ecclesiastico: Qui casus explicandus est per tres articulos.

Primus articulus est: Clerici confessio facta coram
4 iudice † laico, nullum producit effectum, vt ex ea possit condemnari per iudicem ecclesiasticum, hanc opinionem affirmant Bart. *in l. magistratib. n. 4. ff. de iurisdict. om. iud. & ibi Ias. num. 4. Dec. num. 7. & cæteri Dd. ibid.* Bart. *in l. diuus, in secunda, num. 2. in fin. ff. de custod. reorum.* Alex. *in consil. 13. n. 10. vol. 1.* post Cyn. & Specul. quos allegat, Grammatic. *in consil. 42. crimin. n. 2.* Abb. *in c. at si clerici, n. 13. vers. secundum quod ex tali, de iudic.* Dec. *num. 16.* Anton. de Burgos *in repetit. d. c. at si clerici, num. 43. & seq.* Marsil. *in repetit. d. c. at si clerici, n. 116.* & hoc est expresse dispositum *in d. c. at si clerici. in vers.*
5 *aliquatenus † condemnandi.* quod est aduerbium vniuersale, prohibens omne genus pœnæ, prout interpretantur omnes Dd. communiter.
6 Nec est omnino verum, confessionem † interpositam super actu nullo esse validam, prout tenet Bald. *in l. si absentis, C. si cert. pet.* vbi quod si ex forma statuti instrumenta guarentigiata, siue confessionata habent executionem paratam, si non tenet principale, id est,
7 contractus, nec † tenet accessorium, id est, confessio siue præceptum guarentigiæ illi contractui adhærẽs. Idem voluit *in l. si non sortem, §. 1. vers. sed quid si instrumentum, ff. de condict. indeb. & in l. in contractibus, in fine principij, C. de non num. pecun.* quem sequuntur multi Dd. relati per Tiraquell. *in tract. de constituto, in 3. part. limit. 7. n. 26.* & dicta per Bart. *in d. §. Chrysogonus,* & alijs locis citatis, possunt procedere quando contractus redditur inutilis, & inualidus ex defectu sollemnita-
8 tis, secus si per statutũ † annullaretur contractus, quia tunc annullarentur etiam confessiones, nam appella-
9 tione contractus veniunt confessiones, † Cepolla *in l. verba contraxerunt, ff. de verb. signif.* Geminian. *in c. 2. de reb. eccles. non alien. lib. 6.* per illum text. & plene per Tiraquell. *in legib. connub. num. 116.* & est communis opin. vt testatur Carauita *super Pragmatica regni Neapolit. incip. Filiusfamilias, §. 8. 14. & seq.* alias si diceremus confessiones remanere, & esse validas, statutum ipsum parum, aut nihil operaretur. Et in his terminis, confessionem factam † in actu nullo ex defectu iurisdictio- 10
nis non valere, firmarunt Iason *in d. l. si ita stipulatus, §. Chrysogonus, ff. de verb. oblgat. n. 47. vers. secundo ad idem facit,* allegans Innoc. *in c. Pisanis, de restitut. spoliat. in princip.* & dixit Bart. *in l. si confessus, ff. de custod. reorum,* atque super hoc scripsere Imol. Paul. de Castr. & Alex. *in d. §. Chrysogonus.* Felyn. *in c. qualiter, & quando, §. licet autem, n. 9. vers. septimo limita, de accusat.* Vant. *in tract. de nullit. tit. quib. mod. sententia nulla reparari potest, n. 26. vers. quamuis igitur.*

Secundus articulus est: Clerici † confessio facta 11
coram iudice seculari, nullum facit indicium, vt ex illo torqueri possit coram ecclesiastico, Anton. de But. *in d. c. at si clerici. & ibi Felyn. n. 5.* atq; Barbatia ibidem probat septem rationib. inferens per illum text. non esse veram doctrinam Baldi *in l. vnic. C. de confess.* arbitrantis ex confessione clerici facta coram laico, clericum non esse torquẽdum, dummodo illam cõfessionem † reuocet coram iudice ecclesiastico, vt erro- 12
neam: nam quod nullum est, reuocari non debet, & sequitur Diaz *in sua practic. canonic. c. 126. num. 8.* Marsil. *in repetit. d. c. at si clerici n. 127. & plur. seq.* qui respondet omnibus rationib. Decij ibidem contrarium acriter defendentis, atq; probat idem Marsil. dictam confessionem nullum producere effectum, neque vt iudicialem, neq; vt extraiudicialem, idem probat cõtra Dec. Anton. de Burgos *in d. c. at si clerici, n. 44. in fi.* & hanc opinionem late defendit Blanc. *in tract. de indicijs, & tortura. ver. post homicidium, n. 214. & plur. seq.* Carrer. *in sua pract. crimin. §. septimum indicium, n. 13.* vbi post plures Doctores citatos, attestatur hoc concludi inter eosdem, quod si confessio facta est coram penitus incompetenti iudice, vt quia laicus coram ecclesiastico, vel ecclesiasticus corã laico confitetur, tunc non valet talis confessio, nec nocet, nec facit indicium, neq; confessus cogitur perseuerare, si vero fiat coram ecclesiastico † per clericum, tamẽ alias incom- 13
petenti, & tunc cogitur perseuerare coram competenti, & valebit vt extraiudicialis, hoc idem probat Blanc. *in d. tract. de indicijs, n. 218.* hanc opinionẽ tenent etiam Bald. *in c. cum super, de confess.* Angel. *in l. 1. col. fin. C. de confess. & in l. 2. ff. eod. tit.* Io. de Anania *in c. 1. col. final. de clerico percuss.* Andr. Barbat. *in cons. 25. vol. 1.* quos refert & sequitur Boer. *in decis. 90. n. 3.* Stephan. Aufr. *in additionib. ad Capell. Tholos. super decis. 426.* dicit: Nec valet similitudo de confessione extraiudiciali, quia ibi contra ius nihil agitur, neque datur materia vsurpandi iurisdictionem alterius, sed quando fit per tractum coram iudice vetito, tunc ius violatur, atque tribuitur materia violandi iurisdictionem ecclesiasticam.

Et certe nostris temporibus hæc est vere communis opinio. Doctores enim, qui contrariam sectantur sententiam, confundebant terminos, putantes confessionem † clerici coram iudice laico habere effectũ 14
extraiudicialis confessionis, quæ facit indicium ad torturam, sed à nobis allegati fatentur, id quidẽ procedere, vbi iurisdictionis incompetentia non obstat, & sit incompetentia reluctante lege. Vnde non valet similitudo de confessione facta coram notario, quia licet in illa ius non assistat, tamen nõ resistit, sed contra istam confessionem ius resistit, incompententiæ iudicis secularis, *d. c. at si clerici.* ergo penitus nulla, &

X inuali-

inualida. Item ipsum *c. at si clerici.* dicit confessio non valet, quia contra ius, & sic integraliter loquitur; ergo neq; debet valere vt indicium, quod est pars confessionis, *l. cum probatio. ff. de probat.* Item quia Dd. tenentes clericum ex hac confessione posse cogi per ecclesiasticum perseuerare in ea, præsupponunt ex solo

15 indicio posse torqueri † clericum, quæ est opinio reprobata, vt conclusi supr. *casu* 132. vbi quod clericus torqueri non potest, nisi fuerit etiam de crimine infamatus, tanto magis, quia hæc confessio facta coram iudice laico, semper præsumitur metu extorta ex illa regula, laici sunt oppido infesti clericis, de qua *in c. laici, & c. laicos, 2. quæst. 7.* & ita firmarunt Aufrer. *super d. decis. Tholosan. 426. n. 3.* atq; Blanc. *in d. tract. de indiciis,*

16 *n. 215.* sed confessio † metu extorta est nulla ipso iure, imo nec potest ex post facto ratificari, Salyc. *in l. 2. C. de custod. reor.* arg. *l. penult. ff. de condict. ob caus.* Anchar. *in clem. 1. de homicid.* Neque valet consideratio Abb. *in*

17 *d. c. at si clerici.* distinguentis an sponte † talis clericus cõfessus fuerit, an coacte, vt primo modo valeat tanquam indicium, secundo vero nequaquam, & idem tenet Aufrer. *in d. decis. 426. n. 3. vers. si tamen.* quia hoc dictum est contra casum *c. si diligenti, de foro compet.* vbi neque volens clericus potest iurisdictionem iudicis laici prorogare: Imo consentiendo in illius iurisdictionem incidit in pœnas, de quibus scripsi supr. *casu 126.*

Denique si ecclesiasticus posset torquere clericum confessum coram iudice laico, vigore dictæ confessionis, tanquam indicii, sequeretur quod tortura posset dari non præcedentibus legitimis indiciis; quod est falsum; consequentia probatur, textus enim *in d. c. at si clerici. in vers. non sunt aliquatenus condemnandi.* ex-

18 cludit omne genus pœnæ, sed tortura magna † pœna est, & dicit Paris de Puteo *in tract. de syndicatu, in ver. tortura.* quod est maior pœna, quã si manus obtruncaretur. Item, quia si clericus positus ad torturam vigore illius cõfessionis, persisteret in eadem, tunc posset condemnari, essetq; contra mentem Pontificis, iubentis nullo modo posse condemnari. Falsitas au-

19 tem probatur, quia confessio † facta in tormentis nõ præcedentibus legitimis indiciis, etiam si post torturam ex interuallo aliquid confessus fuerit, vel ratificauerit, non valet, textus & gloss. *in l. penult. ff. de quæstiomb.* Angel. *in l. qui in aliena, §. Celsus, ff. de acq. heredit.* & ita consuluit Alex. *in consi. 52. viso themate, vol. 3.* Marsil. *in pract. crimin. §. diligenter, n. 187.* Et quandocunq; aliquis est tortus sine legitimis indiciis, licet perseue-

20 ret in confessione delicti, non debet † condemnari, *d. l. pen ff. de quæst.* Gandin. *in tract. de maleficiis, in titul. de tormentis, in rubric. quæ incip. Quæritur nunquid confessus in tormentis.* Ancharan. *in d. clem. 1. de homicid.* Salyc. *in l. 2. colum. final. C. de custod. reorum.* Bald. *in additionib. ad Specul. in tit. de confess. col. 1.* Roman. *in consil. 67.* Mathesilan. *singular. 55. nota quod quotiescunq;.* Marsil. *in l. 1. in princ. num. 24. & in l. quæstionis, num. 12. ff. de quæstionib. & in practic. §. quoniam, num. 43 & §. secunda.* Grammatic. *cons. 37* Corn. *in consil. 134. vol. 4.* Iason. *in consil. 188. colum. 1. vol. 2.*

21 Tertius articulus est, clericus † confessus delictum coram iudice laico, non debet puniri vigore dictæ confessionis in foro pœnitentiali, puta, vt ipse clericus se canonice purget ad euitandum infamiam facti, hanc opinionem tenet Abb. *in d. c. at si clerici, n. 10. vsque ad 13.* & sequitur Dec. illam probans *num. 103.* & Anton. de Burgos *ibid. in repetitione, num. 43.* & omnes mouentur per textum ibi *in vers. aliquatenus condemnandi,* quod excludit omne genus pœnæ, & ita etiam purgationem canonicam.

CASVS CXL.

Clericum excommunicatum per iudicem ecclesiasticum, non posse banniri per iudicem secularem.

SVMMARIA.

1 *Clericus pacis perturbator an possit banniri per iudicem laicum.*

2 *C. si clericus, de pace tenenda, non habet locum in ecclesiasticis.*

3 *Iudex secularis non potest bannire excommunicatos ab ecclesia.*

4 *Bannitus non potest offendi, nisi fuerit diffidatus.*

5 *Fallit de iure feudorum.*

6 *Offensionis appellatione venit etiam capitalis.*

7 *Episcopus non potest concedere licentiam bandiendi excommunicatum.*

8 *Statutum de occidendis banditis est validum.*

9 *Excommunicatio propter quam causam relaxatur.*

10 *Banditi non potest quis ob solam contumaciam.*

11 *Banditus ob contumaciam causatam ex delicto dicitur banditus ex delicto.*

IVre ciuili dispositum reperitur *in c. si clericus, de pace tenenda,* clericum pacis † turbatorem, postquam 1
fuerit à proprio episcopo excommunicatus, posse exbanniri per iudicem secularem, quem textum ibi Afflict. *num. 5.* intellexit, si eius episcopus consentiat, idemque asseuerat Afflict. *in proœmio constitutionum regni, incip. Post mundi machinam, num. 62. vers. an autem si iudex.* Et pro confirmatione posset induci, quod clericus non sufficienter punitus per iudicem ecclesiasticum, potest iterum puniri per iudicem secularem, quam opinionem & de iure, & de cõsuetudine Franciæ nititur probare Benedict. *in c. Raynutius, in ver. & vxorem, num. 246. & seq.*

Sed vt verum fateamur tex. *in d. c. si clericus,* † nul- 2
lam debet habere firmitatem, tanquam conditus à non habente potestatem, *c. ecclesia sanctæ Mariæ, de constitut.* & diffuse scripsi supra in tota prima centuria, atque magis proxime *in casu 137.* Ideo circumscripto d. textu, hæc opinio non habet vera fundamenta iurisprudentiæ; & in primis, ne desit auctoritas supremi Doctoris in terminis, allego † Innocentium *in c.* 3
1. num. 1. in fin. de offic. ordin. dicit: Nec iudex secularis sententiam proscriptionis feret in excommunicatos ab ecclesia.

Age discurramus per vera fundamenta, licet de iure communi bannitus † non possit offendi, nisi fuerit 4
diffidatus, arg. *l. final. C. de malefic. & mathem.* & probat Bald. Perusin. *in tract. de statutis, in ver. bannitus, & bannum, n. 43.* quia priuato nõ potest plus permitti, quam iudici, sed iudex non posset procedere ad executionẽ mortis contra bannitũ; ergo nec priuatus, & sequitur Alberic. *in tract. de statutis, part. 4. q. 16. n. 5.* cum aliis per Carrer. *in pract. crim. §. septimo excusatur, fol. 191.* & nemo debet diffidari, nisi prius moneatur, vt not. *in c. 1. de homicid. lib. 6.* & not. per Bal. *in l. cum mulier, ff. sol. matrim.* Tamen de iure feudorum bannitus † potest offen- 5
di, vt habetur *in c. 1. de milite vasall. qui contum. est,* & ibi in glossa dicitur bannitum posse vnumquemque deprædare. Item textus *in c. vnic. & ibi gloss. in ver.* nunquid

nunquid vasall. in titul. hic finitur lex Corradi, &c. Sed tex. *in d.c. si clericus*, à quo trahit originem hæc opinio, est situatus in eodem iure feudorum; ergo alter alterius intelligentia iuuari debet, siue igitur interpretemur deprædare, id est offendere, quo casu quælibet
6 offensa † potest intelligi, *l.1. §. quod autem, ff. de aleatorib.* & appellatione offensæ videtur contineri etiam capitalis, & grauissima, *l. quod si iterum, ff. de adim. leg. & ibi per Alberic.* siue deprędare in bonis citra mortem, semper hæc faciens incurret excommunicationem *canonis; si quis suadente diabolo, 17. quæst. 4.* quia clericus excommunicatus retinet ordines, & late scripsi supra *casu 131.* de offendente, vel deprædante degradatum ab ecclesia, quod in eandem excommunicationem
7 incurrat. Nec posset episcopus † concedere banniendi licentiam, quia ecclesia mortis pœnam non imponit, *c. cum non ab homine, de iudic. c. nouimus, de verb. signific.* vbi quando clericum degradatum tradit seculari iudici, efficaciter intercedere debet, vt citra mortem illum puniat, & scripsi supra *casu 132.* iudices laicos non posse torquere clericos etiam de licentia proprii episcopi, & aliter facientes incurrere excommunicationem; ergo si episcopus id permitteret, non repræsentaret ecclesiam, sed ageret vt priuatus, & ipse quoque incurreret excommunicationem, & irregularitatem. Tanto magis, quia hodie in singulis Italiæ
8 ciuitatibus adsunt statuta, vt liceat bannitum † impune occidere, de cuius statuti validitate scribunt, Bart. Bald. Ias. & Dec. *in l. vt vim, ff. de iustit. & iur.* Bartol. & Ias. *in l. omnes populi, ff. eod. tit. & in l. 2. C. quando liceat sine iudice se vindic.* Bald. *in l. Gracchus, C. de adult.* Alberic. *de statutis part. 4 quæst. 57.* Imol. & Felyn. *in c. quæ in ecclesiarum, de constitut.* & latius per Nell. *in tract. de bannit. in 1. parte secundi temporis, quæst. 1.* Afflict. *in constitut. regni, incip. Pœnam eorum, in quæst. 1.* Marsil. *in practic. §. aggredior, circa princ.* cum aliis per eosdem.
9 Item quia excommunicatio † relaxatur propter contumaciam, non autem propter delictum, vt not. *in c. 1. de sent. excom. lib. 6.* & latissime scripsi supra *in part. 3. c. 2.* sed ob solam contumaciam quis non posset ban-
10 diri stante statuto quod banditi † possint impune offendi, Alex. *in l. omne delictum, ff. de re milit.* Allegat Baldum & Imol. *in l. si mora ff. solut. matrim.* sequitur Marsil. *in pract. §. post quam, & §. sequitur vers. & teneas menti, & in l. de vnoquoq., nu. 174. ff. de re iudic.* Felyn. *in c. quæ in ecclesiarum, in primo casu de constitut.* Angel. *de malefic. in ver. qui iudex videns quod inquisitus.* Et licet banditus
11 ob † contumaciam causatam ex delicto, dicitur banditus propter delictum, vt per Bartol. *in d. l. omne delictum*, & ibi declarat Alexand. in apostill. ad Bart. cum aliis allegatis ad hoc per Decian. *in tractat. criminal. lib. 1. cap. 8. num. 6.* tamen nos loquimur solum de clerico excommunicato, non autem de clerico delinquente: nam ex aliis etiam rationibus iudex secularis non potest se intromittere in clericum delinquentem; ergo considerata sola excommunicatione, quæ ob contumaciam tantum pro medicina imponitur, *d. c. 1. de sent. excomm.* non posset à iudice seculari in bannum poni. Cætera quæ per Benedict. in præfata confirmatione adduximus, non procedunt de iure, obstante toto titulo de foro competenti, & consuetudo, de qua attestatur ille doctor, est vsurpatio, & deprauatio iurisdictionis ecclesiasticæ cum excommunicatione, à qua Deus Optimus Maximus liberet illum populum, propter suam misericordiam.

CASVS CXLI.

Laicus effectus clericus post peremptam instantiam iudicii coram iudice seculari, non potest vlterius coram eodem conueniri, restituta eadem instantia.

SVMMARIA.

1 *Instantiam iure ciuili peremptam quando Princeps restituat.*
2 *Instantiæ restitutio est de reseruatis Principi.*
3 *Instantiæ restitutio in regno Neapolis quare appelletur insufflatio spiritus vitæ.*
4 *Laicus factus clericus post peremptam instantiam non potest à iudice laico iudicari.*
5 *Instantia perempta omnia acta ordinatoria pereunt.*
6 *Instantia perempta an reus debeat absolui ab obseruatione iudicii, vel per diffinitiuam.*
7 *Iurisdictio expirat per lapsum instantiæ.*
8 *Laicus factus clericus post peremptam instantiam non potest petere se absolui coram iudice laico.*
9 *Instantiæ restitutio per Principem laicum nō potest præiudicare iurisdictioni ecclesiasticæ.*
10 *Gratia Principum debent intelligi saluo iure tertii.*
11 *Restitutio aduersus lapsum fatalium datur ex causa.*
12 *Restitutio instantiæ quando fiat per iudicem sine libello.*
13 *Appellationum fatalia possunt pacto litigantium prorogari.*
14 *Et restitui per iudicem.*
15 *Laicus factus clericus perempta instantia non potest illam prorogare coram iudice laico.*
16 *Iurisdictio secularium non est extincta, si instantia prorogatur, ante quam finiatur.*
17 *Instantiæ restitutio non potest fieri vltra duas vices.*

INstantia † in ciuilibus finitur triennio, in criminalibus autem biennio, *l. properandum, in princ. C. de iudic.* Aliquando tamen eam peremptam per lapsum dicti temporis, solus Princeps solet restituere, vt per Afflict. *in c. 1. in princip. num. 96. quæ sint regalia*, quia ista restitutio † est de regalibus, atque reseruatis Principi, Bossius *in titul. de regalib. in princip.* cum multis aliis ad hoc cumulatis per Rolan. *in consil. 4. num. 11. vsq. ad 18. vol. 3.* Signatura autem iustitiæ sanctiss. Domini nostri Papæ non restituit instantiam, nisi refectis expensis, vel illis reseruatis in fine litis, quando restitueretur instantia ob paupertatem oratoris, vt per Vantium *in tract. de nullit. in titul. final. num. 135.* & Staphil. *in tract. de literis iustitiæ §. si quispiam, num. 10.* 1 2

Quæ restitutio † in regno Neapol. appellatur insufflatio spiritus vitæ: nam cum solus Princeps faciat, dicitur quasi resuscitare litem extinctam, vt per Marant. *de ordine iudic. part. 5. n. 32.* & ad hoc est *Rit. magnæ Curiæ Vicariæ Neapol. 243.* super quo multa scribit Carauita, etiam Paris de Put. *in tract. de syndicat. in ver. sententia, vers. restat vnum, n. 4. & seq.* Et quod restitutio dictæ instantiæ possit vere dici insufflatio spiritus vitæ, allegatur glossa *in l. ab hostibus, § sed quod simpliciter, in ver. restitutionis, vers. sed dic vtilis suscitatur, ff. ex quibus caus. maior.* & ibi Bald. notat hoc, gloss. *in §. rursus ex diuerso, in ver. rescissa. Instit. de actionib.* Bartol. *in l. si ab hostib. num. 5. vers. quæro quando, C. ex quib. caus. maior.* Ang. *in l. 2. ff. de natalib. restituend. & in consil 36. incip. Pro decisione, in fin.* vbi loquitur de insufflatione spiritus vitæ, quam facit testamētum, atq; statutum. Item Paul. de Castr. *in l. Stichum, §. aditio, ff. de solutionib.* vbi loqui- 3

tur de herede qui restituerat hereditatem, & ita apud eum remanserunt actiones directæ inefficaces, si succederet dicto fideicommissario vniuersali, dicta successio insufflat in illis directis spiritum vitæ.

Ideo dubitari potest, an si perempta instantia lai-
4 cus † qui erat reus fieret clericus, ipsaq; restituatur per Principem, siue eidem insuffletur spiritus vitæ, possit ex eisdem actis iudicari per iudicem secularem contra clericum iam effectum post peremptam instantiã. Pro parte negatiua stat veritas, & quod laicus factus clericus non possit iudicari ex eisdem actis in pristinum restitutis, & hanc opinionem tanquam veram probat Io. Vincent. de Anna *singular. 129 incip. Clericus effectus*, quem allegaui etiam supra *casu 32.* & ratio est,
5 quia instantia † perempta; omnia acta ad litis ordinationem pertinentia pereunt, vt sunt libellus, litis contestatio, terminus, satisdationes, conclusio, & similia, licet non pereant acta probatoria, Bartol. *in l. cum lite mortua, ff. iudicat. solui.* Speculat. *in tit. de iudice delegato, §. restat. vers. sed nunquid omnia.* Bald. *in l. cum antea, circa fin. C. de arbitr.* Alex. *in consil. 58. vol. 2.* Afflict. *decis. 148. cum aliis per Addentes nouissimos ad Afflict. ibid.*
6 quo casu † an reus debeat absolui per sententiam diffinitiuam, vel ab obseruatione iudicii, scripsi *in d. casu 32. in princ.* At in casu quo reus absoluendus est ab obseruatione iudicii, condemnando reum in expensis, vt notant Bald. Alex. & cæteri *in d. l. properandum, in §. de illo.* Innoc. *in c. fin. de iur. iur.* Felyn. & Dec. *c. de causis, de offic. deleg.* quia non perit ius partis, tunc potest actor nouam causam incipere, & aliam fabricare, *d. l. properandum, § fin. & ibi gloss. in ver. vigorem.* quam Dd. communiter sequuntur, Maranta *in d. part. 5. nu. 47.* quo tempore, reus non est amplius de iurisdictione secularium, & succedit regula *c. cum sit generale, de foro compet. & l. fin. C. vbi in rem act.* & licet supra *in casu 121.* firmaui, quod laico facto clerico post inchoatum iudicium coram iudice seculari, possit vsque ad sententiam respectu bonorum finiri iudicium, cum secularium iurisdictio preuenta fuerit, tamen in hoc casu
7 per lapsum † instantiæ iurisdictionis præuentio expirat, quia finiũtur acta ordinatoria; ergo nouã inchoando, debet proprium rei iudicem adire. Imo si idem
8 effectus † clericus instaret absolui siue per diffinitiuã, siue ab obseruatione iudicii ab eodem iudice seculari, incideret in pœnas, de quibus scripsi supra *casu 126.*
9 Neque potuit restitutio instantiæ per † Principem facta præiudicare iurisdictioni ecclesiasticæ, de cuius foro, canonice erat effectus iste clericus, cum semper
10 gratiæ † Principum habeant clausulam; *saluo iure tertii*; ex traditis per Afflict. *id decis. 334. n. 3.* Alciat. *in reg. 3. præsumpt. 11. n. 3.* Marsil. *singular. 483.* cui in dubio nõ præsumitur velle derogare, Ias. *in l. Barbarius, ff. de offic. prætor.* Dec. *in l. 1. num. 81. de reg. iur. & in consil. 284. n. 2 & consil. 520. num. 9.* tanto magis in concernentibus iurisdictionem ecclesiæ, in quibus non potest in specie; ergo non præsumitur voluisse in generali dispositione, vt diffuse scripsi supra *casu 137. in art. 1.*

Declaratur primo hic articulus, vt procedat non solum in restitutione primæ instantiæ, sed etiam se-
11 cundæ, hæc enim restitutio † datur aduersus lapsum fatalium ex causa, sed datur sine libello, Bartol. *in authent. item si appellatione, num. 3. C. de tempor. appellat.* Bald. *in auth. ei qui, n. 5. C. eod. tit.* Sed Bartolus loquitur stante impedimento ex facto iudicis prouenien-te, Baldus autem indifferenter loquitur, per tex. *in l. defendente, ff. de auctorit. tut.* Abbas *in c. ex ratione, n. 6. de appellat.* dicit sine libello si ex facto iudicis, † quia 12
iudici constat causam esse legitimam, & ipse iudex dicit, restituo te; ergo si iudici non constaret, deberet adhiberi causæ cognitio, & hæc est vera opinio, quia si restitutio fit ex causa, non dicitur causa ante, quam sit in esse deducta, ideo debent citari quorum interest, & sicut appellationum † fatalia possunt pacto liti- 13
gantium prorogari, *l. final. C. de tempor. appellat. in vers. legum auctoritate in hoc casu volumus pactis litigantium mitigari*, & ita fuit decisum, Thesaur. *decis. 244.* Rota Rom. *decis. 2. n. 2. de dilationib. in nouis*, per tex. *in auth. si tamen, C. de tempor. appellat. & in clem. quamdiu, de appell.* Ita debent posse prorogari, & restitui † per iudicem, 14
tanto magis per Principem, ita arguunt in terminis restitutionis instantiæ, Paul. de Cast. *in consil. 141. visa inquisitione, n. 1. vol. 1.* Crauet. *in consil. 833. col. 2.* quos refert, & sequitur Riminald. iun. *in consil. 495. n. 6. vol. 5.* Sed neque iudex, neque ipse Princeps possent restituere in præiudicium iurisdictionis ecclesiasticę, vt dixi. Item, quia neq; ipse clericus † factus posset vlterius, perem- 15
pta instantia, illam prorogare, *c. si diligenti, de foro compet.* alias incideret in pœnas *d. casu 126.* ergo neq; eadẽ ratione possent Princeps vel iudex.

Secundo declaratur hic articulus, vt procedat, quando restitutio fit perempta instantia, quo tempore reus factus est clericus, tũc enim ratione iuris quęsiti super extinctione actorum, nõ potest fieri insufflatio vitæ in præiudicium iurisdictionis ecclesiæ; ergo si ante † lapsum instantiæ in fine ipsius per Princi- 16
pem fieret ista restitutio, siue prorogatio, iuxta terminos *c. super eo, in secundo, de appellat.* non diceretur secularis iurisdictio extincta per extinctionem actorum, & si lapso termino primo d. instantię reus fieret clericus, habebunt locum à nobis dicta supr. *in casu 121.*

Tertio declaratur, dummodo ista restitutio, siue insufflatio † vitæ fiat bis, & non amplius, quia vlterius 17
fieri non potest de iure, ex his quæ late scribit Capyc. *in decis. 165.* vnde si in fine secundæ restitutionis, causa non expedita, reus fieret clericus, licet Princeps tertio restitueret de plenitudine potestatis, id non posset præiudicium inferre iurisdictioni ecclesiasticæ.

CASVS CXLII.

In actionibus mixtis clericum nõ posse conueniri coram iudice seculari.

SVMMARIA.

1 *Actiones mixtæ quæ sint.*
2 *Clericus an possit conueniri coram iudice laico in actionibus mixtis.*
3 *Baldus reprobatur circa iurisdictionem actionum mixtarum.*
4 *Actor quis proprie dicatur.*
5 *Instantia perit actori, non reo.*
6 *Actiones mixtæ sunt indiuiduæ, & quando pertineant ad ecclesiasticum.*
7 *Actiones mixtæ ab origine sunt personales.*
8 *Et dicuntur mixtæ ex accidenti.*
9 *Accidentia non variant speciem.*
10 *Actiones mixtæ continentur sub simplicibus.*
11 *Mixtum quando continetur sub simplicibus.*
12 *Mixta quomodo veniant sub dispositione legali de simplicibus.*
13 L. nulli prorsus, C. de iudic. *declaratur.*
14 *Iudicium possessorium, & petitorium coram quo iudice fieri debeat.*

Actiones

1 Actiones mixtæ † sunt illæ, in quibus quilibet litigatorum est actor, & reus, *l. iudicium communi diuidundo, ff. finium regund. l. 2. §. familiæ, & l. inter coheredes, §. familiæ, ff. famil. hercisc. & l. 2. §. 1. ff. communi diuid. & l. in tribus, & l. seq. ff. de iudic.* possunt etiam dici mixtæ, quæ dantur ad reales, atq; personales præstationes simul, *l. item Labeo, §. familiæ, ff. famil. hercisc.* & declarat Ias. *in §. quadam, num. 15. & seq. Instit. de actionib.* in qui-
2 bus clericum † posse conueniri coram iudice seculari, defendunt Doctores Galliæ, Benedict *in c. Raynut. de testament. in ver. & vxorem, decis. 2. num. 46. & plur. seq.* post Stephan. Aufrer. quem allegat *in tractat. de potest. secul. in ecclesiastic regula 2. fallent. 15.* atque Io. Fab. *in §. item Seruiana. Instit. de actionib.* atque probant in primis de iure, per tex. *in l. 1. ff. quibus de reb. ad eundem iudic. eatur, & in l. nulli prorsus, C. de iudic.* Atque etiam ratione reconuentionis, cum quilibet sit actor, & reus, vt dixi. Mox idem asseuerant, ob illam Franciæ consuetudinem iudicium ferendi per seculares aduersus clericos, de qua etiam attestatur Bald. *in auth. clericus, C. de episc. & cleric.* Sed prætermissa ista consuetudine, aduersus quam plures scripsimus in præcedentibus, & quod seculares iudices nullo modo in realibus contra clericos iudicare valeant, vt etiam scripsi supr. *casu 125.* Scribentes tantum de iure, visus est Bald. hanc o-
3 pinionem amplecti *in † l. fin. C. de edict. diui Adrian. toll. in 6. q. sub n. 54.* vbi quod tex. *in d. l. 1. ff. de quibus reb. ad eundem iud. eatur.* ratione clericatus non debet infringi, allegat Innoc. *in c. cum M. Ferrariensis, in fin. de constit.* nam, vt ipse dicit, litis natura, & res ipsa trahit personam, sicut dicimus in feudis, & forus principalis est attendendus, vbi est maior pars hereditatis.

Sed si volumus verum fateri, hæc opinio est omnino falsa. Primo ex regula *c. cum sit generale, de foro compet. & l. fin. C. vbi in rem actio.*
4 Sed actor † ille dicitur in iudicio, qui aliquid petit ad sui commodum, quomodocunque petat, etiam si aliquando in eodem iudicio posset esse reus, Bartol. *in l. de pupillo, §. final. col. 1. ff. de noui oper. nunciat.* vbi si ille contra quem data est tenuta, petat ipsam declarari nullam, & si sit reus, quia tamen ad sui commodum petit, dicitur actor, & hanc opinionem amplexi sunt Bald *in c. 1. de rescript.* atque Nellus de sancto Gemin. *in tractatu de banditis, in 1. parte secundi temporis, quæst. 64.* Socin. etiam *in consil. 109. volum. 4.* Is ergo dicitur originarie actor, quod sufficit, vt reus in hac petitione possit obtinere commodum regulæ legis; *fauorabiliores, ff. de regul. iur.* vt dixit Rota Roman. *in decis. 236. num. 5 part. 1.*
5 *in nouissimis.* Item quia instantia † perit actori, non reo, ex regul. *l. properandum,* vt declarat Socin. *in d. consil. 109. vers. Secundo principaliter.* Item quia istæ actio-
6 nes † mixtæ indiuiduæ sunt, in quibus si laicus, & clericus simul litigare debent, adeundus est iudex ecclesiasticus, tanquam dignior, vt scripsi supra *in toto casu 118.* & Baldus, qui semper sibi contradixit, obfirmauit hoc *in l. præcipimus, in fin. C. de appellat.* ergo aut debemus asserere, petentem debere sequi forum conuenti, siue hic clericus, siue laicus fuerit, aut iudicem ecclesiasticum vti digniorem esse competentem. Præ-
7 terea istæ actiones † ab origine sunt personales, quia oriuntur ex quasi contractu, *§. item si inter aliquas, §. heres quoq;. Instit. de obligat. quæ ex quasi contract.* ergo sunt personales, *§. 1. & ibi gloss. in ver. quibusdam modis. Instit. de act.* vnde Ias. *in d. §. quadam, num. 12.* probat impossibile esse dari aliquam actionem mixtam ex sui o-
8 rigine, dicuntur igitur mixtæ † ex accidenti quia habent mixtum effectum, vt *l. 1. ff. finium regund.* ergo qui petit vigore alicuius ex dictis actionibus, petere dicitur vigore actionis personalis non mixtæ, probatur consequentia, quia accidentia † non variant 9
speciem, *l. 1. & ibi Bald. C. de condict. ob caus. l. si cum exceptione, §. Labeo, ff. quod met. caus. l. eos, C. de vsur. l. ex parte, ff. famil. hercisc.* & accessorium sequitur naturam principalis, *c. accessorium, de reg. iur. lib. 6.* In persona igitur actoris semper personalis est, ante vero reconuentionem mixta dici non potest, quamobrem is qui primo agit, rei forum sequi debet; & si ratione mixtionis vnus iudex esset adeundus, hic deberet esse ecclesiasticus, tanquam dignior, vt dixi. Denique † actiones 10
mixtæ continentur sub simplicibus, quæ adulteratæ non sunt, ita vt nouam constituerent speciem, sicut dicitur *in l. adeo, §. cum quis ff. de acquir. rerum domin. & in §. cum ex aliena. Instit. de rerum diuis.* sed semper remanent simplices, imo vt dixi, actor dicitur intentare actionem personalem ab origine, quæ fit mixta ex accidenti, cum autem mixtum † fit ex simplicibus 11
non alteratis, tunc de proprietate sermonis continetur sub simplicibus, *l. si ita facta, ff. de inius. testam. l. is qui puteum, §. interdictum. ff. quod vi aut clam, l. seruis vrbanis, §. si alii, de legat. 3. l. Titiæ textores, de legat. 1. l. spadonem, §. qui accepit ff. de excusat. tutor. l. quid ergo, §. quod ait prætor, ff. de his qui not. infam.* & est ratio, quia si nulla cadit alteratio, remanent simplicia in sua natura, & sunt eadem sicut sunt separata, atque potius appellantur simplicia multiplicata, siue coniuncta, quam mixta; † ergo veniunt de proprietate sermo- 12
nis etiam sub dispositione legali, vt latius per Bolognett. *in l. 1. §. si quis ita, num. 51. & plur. seq. ff. de verbor. obligat.* Cum igitur nulla sit vis facienda in his actionibus respectu mixturæ, quæ ex post facto accidit, sequitur clare, ipsam mixturam neque apud Doctores Gallos posse dici causam, cur apud iudicem secularem agendum sit.

Neque obstat dispositio *d. l. † nulli, C. de iudic.* vbi 13
possessorium & petitorium coram eodem iudice diffinienda dicit, ne continentia causæ diuidatur, vt etiam dicit text. *in l. cognitio, ff. de liberali causa.* Ne varie in vtroque iudicio iudicetur. Quia *d. l. nulli,* loquitur in iudice delegato, vt probatur ibi *in vers. pœna ei ex officio iudicis imminente, qui contra hanc supplicauerit sanctionem, & in vers. alium super principali quæstione iudicem postulauerit.* quam sententiam post Salycet. & Alexand. ibi, firmat Igneus *in l. necessarios, § non alias, num. 536. ff. ad Syllanian.* atque Afflict. *in decis. 354. num. 6.* Vnde Salycet. & cæteri dicunt pœnam illius legis, extra casum suum extendi non posse: Rationem vrgentem sequor Ioan. Ignei, siquidem in causa possessoria, † cum personalis sit, actor rei forum sequi 14
debet, nec alibi conueniri potest, *l. vni. C. vbi de possess. agi oport.* quod est verum in quibuslibet actionibus personalibus, *l. quod legatur, in princip. ff. de iudic.* At si de proprietate sit quæstio, coram loci iudice, vbi res sita est, intentari, ac terminari debet, *l. final. C. vbi in rem act. l. sed si susceperit, in fin. ff. de iudic.* sed in *d. l. nulli,* coram eodem agendum est de possessione & proprietate; ergo necessario concludendum est, ibi de delegato iudice agi. Quod autem secus sit dicendum si agatur coram ordinariis iudicibus, est textus expressus *in c. final. de iudic.* & hanc sequuntur opinionem Alexand. Salyc. & Ign. in locis citatis, quia nihil commune habet possessio cum proprietate, *vulgato §. nihil commune.* Vnde Bart. *in auth. & consequenter, col. fi. vers.*

X 3 quæro

vtroquid si reus, C. de sent. & interlocut. omn. iudic. dicit, si reus conuenit actorem coram alio iudice, siquidem actor egerat coram delegato, processus rei est nullus, si vero coram ordinario, processus valet, nisi opponatur, c. dispendia, de rescript. lib. 6. hoc etiam dixit Innoc. in c. cum M. Ferrariensis, in fin. de constit. & sequitur Abb. ibid. atque Aretin. in consil. 24. num. 25. circa medium, cum aliis per Afflict. in d. decis. 354. col. 1. & ibi latissime Addentes nouissimi alios congerunt. Ex quibus apparet in præsenti casu, cum tractatur de actionibus mixtis, posse coram ordinariis agi ab vtroque, neque tractari de dispositione d. l. nulli prorsus, prout Doctores Galli putabant, sed de dispositione l. vbi cœptum, ff. de iudic. vt aduertit ibid. Afflict. vbi cœptum est iudicium, ibi finiri debet, quod intelligẽdum est, si opponatur: Nisi igitur opponatur, valet processus: Quare nihil impedimenti sunt actiones mixtæ, quo minus agi possit coram diuersis iudicibus ordinariis.

CASVS CXLIII.

Rector super reparatione ecclesię de iure patronatus, an possit conueniri coram iudice seculari.

SVMMARIA.

1 C. filiis, vel nepotibus, 16. quæstion. 7. declaratur.

2 *Rector super reparatione ecclesiæ de iure patronatus an possit conueniri coram iudice laico.*

3 *Et an sit mixti fori.*

4 *Rex potest adiri super reparatione iuris patronatus, cum deest iudex ecclesiasticus.*

1 TExtus *in c. filiis, vel † nepotibus, 16. quæst. 7.* præbet difficultatem in præsenti casu, quo disponitur: *Filiis, vel nepotibus, ac honestioribus propinquis eius, qui construxit, vel ditauit ecclesiam, licitum sit, hanc bona intentionis habere solertiam, vt si sacerdotem seu ministrum aliquid ex collatis rebus prauiderint defraudare: aut commonitionis honesta conuentione compescant: aut episcopo, vel iudici corrigenda denuncient: Quod si talia episcopus agere tentet, Metropolitano eius hæc insinuare procurent. si autem Metropolitanus talia gerat, Regis hæc auribus intimare non differat, &c.*

2 Cuius vigore Doctores Galli obfirmarunt † opinionem, quod vbi ecclesia iuris patronatus minaretur ruinam, possit rector ecclesię, quicunq; sit, coram iudice seculari à patrono conueniri super reparatione ipsius, Stephan. Aufrer. *in tract. de potestate secul. in ecclesiastic. reg 2. fallent. 26.* qui refert ad hoc multa aresta, quibus fuit iudicatum Parisiis, & Tholosæ. Benedict. *in c. Raynutius, in ver. si absq; liberis moreretur, n. 33. & in ver. & vxorem, decis. 2 n. 138. & seq.* Math. Boys *in additionib. ad Aufrer. super d. fallent. 26.* dicit hoc mu-
3 nus † spectare tam ad secularem Principem, quam ad Pontificem, per tex. *in l. hereditatis, in fin ff. de petit. heredit. & l. si in aliquam, §. ædes sacras ff. de offic. procons.* Est enim proprium Regum, vt ipsi, & eorum officiales de ecclesiarum reparatione se intromittant, per tex. *in c. fin. distinct. 66.*

Iste articulus non habet difficultatem, pro cuius resolutione est casus *in c. quanto, de iudic. ibi; causa vero iuris patronatus ita coniuncta est, & connexa spiritualibus causis, quod non nisi ecclesiastico iudicio valent diffiniri, &c.* ratio etiam colligitur ex *c. de iure. de iure patronat. ibi; cum sit spirituale annexum.* Hoc aũt esse intelligendum in initio suæ creationis, vt sic fuerit creatum annexũ spiritualib. non autem quod aliquo tempore fuerit temporale, probat Lambertin. *in tract. de iure patronat. lib. 3. in 1. artic. 9 quæst principal. n. 18.* & ibi, & in duobus articulis sequentibus docte probat, huiusmodi causas esse meræ iurisdictionis ecclesiasticæ, nisi in certis casibus, quos recenset, de quibus scripsi supra inter casus mixti fori, *part 2. cap 14.*

Inde etiam apparet clara resolutio *d. c. filiis vel nepotibus*, quod tribus modis interpretantur prudentissimi viri; vel ita demum esse recurrendum ad Regem, cum per ecclesiasticũ iudicem cogi nõ potest, vt eum corrigat, *c. petimus, 11 q. 1. & c. nec licuit, dist. 17.* & hanc sequitur Cardinal. Turrecr. ibi; vel secundum Hugonem, cum iudex † ecclesiasticus deest, quo casu eccle- 4
sia minante ruinam propter distantiam ab vrbe Roma, posset adiri Rex, vt præstet aliquod auxilium, vt scripsi etiam de hoc intellectu *in d. c. 14.* vel & tertio, in casibus, in quibus iuris patronatus collatio, atque institutio, ex priuilegio summi Pontificis spectat ad Regem. Qui autem Reges hoc priuilegio gaudeant, & in quot ecclesiis, scripsi diffusius *in d. c. 14.* Et secundum istum intellectum, qui congruentius videtur aptari posse illi literæ, primo adeundus esset episcopus, propter rationem *d. c. quanto*, deinde Rex in subsidiũ, extra hunc intellectum, credo nullo modo adeũdum esse Regem, cum non liceat apponere manus in messem alienã, & prætextu boni turbare iurisdictionem ecclesiasticam, & sic incidere in excommunicationem.

CASVS CXLIV.

Iudicem laicum non posse inhibere iudici ecclesiastico, ne relaxet clericum de carceribus, tanquam Regis debitorem, ad eius instantiam captum, atq; illi remissum.

SVMMARIA.

1 *Clericus debitor Regis an possit capi per iudices seculares.*

2 *Stephanus Aufrerius sæpe labitur aduersus iurisdictionem ecclesiasticam.*

3 *Clericus non potest esse debitor Regis.*

4 *Clerici non possunt pro debitis carceribus mancipari.*

STephan. Aufrer. *in tract. de iurisdictione seculari in ecclesiasticos reg. 2. fallent. 24.* affirmat clericum debitorem † Regis posse capi per iudices seculares, de- 1
inde remitti ad ecclesiasticum: Deniq; illi inhiberi, ne relaxet clericum à carcerib. donec soluat. Sed hic casus à nobis adducitur ad confusionem eorum, qui in Aufrerium † multas laudes effuderunt, tanquam 2
scriptorem, & defensorem iurisdictionis ecclesiasticę, qui etiam in illo ipso tractatu, quẽ de ecclesiastica in laicos iurisdictione appellari voluit, aduersus ecclesiã sæpissime prolabitur. Cuius more, forte ob illas ipsas laudes effusas, secuti sunt Moderniores, qui de libertate ecclesiastica librum scripsere, & aduersus ecclesiam vt plurimum adducuntur. Sed hæc est humanarum rerum conditio, vt Aufrerius, qui ex laudib. nulli potest parere præiudicium, tantum laudis cõsequatur, à morte igitur vincere incipit humanus fauor, & vitæ finis principium est gloriæ.

Hic igitur articulus, & quasi oẽs, qui per Aufreriũ, & cęteros aduersus iurisdictionem ecclesiasticã editi sunt, ex his, quæ hucusque scripsimus, vere refutari possunt:

possunt: nec multum tædii atque laboris nobis impendendum erit in confutatione nouissimi tractatus de iurisdictione aduersus ecclesiam, quem audiui hoc anno 1602. editum esse, & hucusque videre non potui, postquam auctor eos vendi non patitur, forte dubitans ne à sancta Romana ecclesia, prout decet, reprobetur: credo enim nullum iurisdictionis ecclesiasticæ articulum occurrere posse, qui ex scriptis hucusque à nobis resolui non possit.

3 Primo enim clericus † non potest esse debitor Regis eo debito, quod putat Aufrer. tributi, vel collectæ exsoluendæ: his enim oneribus clericos grauari non posse, neque astringi, nisi, vbi laicorum bona, declarata fuerint per iudicem ecclesiasticum non sufficere, & tunc ab ipso, non autem à iudice laico, cogi debere, satis superque scriptum est supra *casu 11.* Et quod Regis iudicibus atque ministris non liceat repressalias exercere aduersus clericos, etiam contra ipsorum bona, diximus supra *casu 41.* Quod autem pro nullo debito clerici † possint in carceribus ecclesiasticis
4 detineri, tractauimus supra *casu 42.* tanto minus ad instantiam Regis, qui honorem ecclesiæ, & suorum priuilegia ad exemplum cæterorum obseruare debet. Denique quod iudex laicus, qui inferior est, non possit inhibere iudici ecclesiastico, præsertim in negotio extra suam iurisdictionem, & quomodo ad ecclesiasticum scribere, & literas mittere debeat, scriptum est supra *in 2. parte, cap. 2. & cap. 49.* Resolutio igitur præsentis casus sit exemplum, quomodo quamplurimi alii, qui occurrere possunt, enodari debeant.

CASVS CXLV.

In dubio iudicandum est, quod cognitio causæ pertineat ad iudicem ecclesiasticum: & quis sit iudex competens de hoc articulo dubio.

SVMMARIA.

1 *Iurisdictio in dubio spectat ad iudicem ecclesiasticum.*
2 *Iudex laicus potest cognoscere de expensis funeris repetendis.*
3 *Iudex potest procedere quando libellus habet qualitatem fundantem suam iurisdictionem.*
4 *Iudex non cognoscit de qualitate excludente suam iurisdictionem.*
5 L. cum quædam puella, ff. de iurisdict. omnium iudic. *quomodo procedat.*
6 *Dominus feudi non cognoscit de qualitate feudali, sed ordinarius.*
7 *Pares curiæ non possunt cognoscere an sua sit iurisdictio.*
8 *Iudex non cognoscit an sua sit iurisdictio, negata qualitate fundante iurisdictionem.*
9 C. pastoralis, de rescript. *non habet locum in iudice ordinario.*
10 *Iudex ecclesiasticus cognoscit de qualitate ecclesiastica fundante suam iurisdictionem.*

1 IN dubio iudicandum est, iurisdictionem † causæ spectare ad iudicem ecclesiasticum, non autem ad secularem, hanc opinionem firmant Anton. de Butrio *in c. cæterum, n. 9. de iudic.* Alba *in consil. 391. n. 22.* & esse communiter receptam attestatur Ias. *in l. 2. n. 19. ff. si quis in ius voc. non ierit.* vt autem casus iste clarior fiat, declaratur per duos articulos.

Primus articulus est, cum tractatur de causa mere prophana, puta si tractaretur de mero facto, aut ex pensis funeris † repetendis inter seculares, vel simili- 2
bus, de quibus iudex laicus potest cognoscere, vti probant Marcambrun. *in consil. 44.* Ferrett. *in consil. 12. n. 15. & in consil. 13. n. 1. vol. 1.* & Antonius Fossan. *decis. 82.* si causa, quæ in libello exprimitur, † qualitatem habet 3
fundantem laici iudicis iurisdictionem, poterit vtique ille iudex procedere, *l. cum quædam puella, §. quoties, ff. de iurisdict. om. iudic.* & ibi Bartol. Bald. Castrens. Alex. & Ias. inferunt, atque cumulant plures huius generis quæstiones, vnde gloss. *in clem. dispendiosam, in ver. vsuris, de iudiciis.* dixit, vbi aliquis quid deduxit in libello, propter quod causa summarie cognoscenda est, etiam parte negante, iudex nullis sumptis informationibus super veritate qualitatis deductæ, poterit summarie procedere, attendendo solam petitionem actoris, quam allegant Ias. & Dec. *in d. §. quoties.* Verum si ille textus recte inspiciatur, procedit, quando sola qualitas excludit iurisdictionem, etiam si substantia eius quod petitur non sit vera, puta quando iudex non potest cognoscere de summa excedente centum florenos, si enim ipsi centum petantur, siue debeantur, siue non, semper iudex vti potest sua iurisdictione; secus est, quando qualitas allegata iurisdictionem excludit in totum si falsa est, sin autem veram includit, hoc enim secundo casu ipse non cognoscit † de qualitate excludente suam iurisdictio- 4
nem, hæc est doctrina Antonii de Butrio *in c. si clericus laicum. quam sequitur ibi Abb. n. 9. de foro compet.* Item Abb. *in c. super literis, n. 10. in fine, de rescript.* dicit *d. § quoties.* non procedere quando ex negatione debiti petiti, negatur principaliter iurisdictio. Item Felyn. *in d. c. si clericus laicum, n. 3. vers. pro quibus.* ait *d. l.* † *cum quædam* 5
puella non habere locum quando requiritur vera existentia qualitatis allegatæ, procedere autem quando quis est iudex in mensura quantitatis petitæ, siue sit falsum, siue sit verum id, quod petitur.

Si enim alter ex collitigantibus negaret se esse vasallum, itemque negaret rem esse feudalem, eo casu dominus † feudi non cognoscit, causa autem remit- 6
tenda est ad ordinarium, *c. 1. de controuers. inter dom. & al.* Doct. *in c. 1. de controuers. in maritum facta.* qui textus procedit in fortioribus terminis, quia ibi non agitur de commodo domini, nisi secundario, & hanc opinionem concludunt communiter Canonistæ *in c. cæterum, de iudic.* Abb. *col penult.* Felyn. *n 13. vers. duodecimo fallit, & n. 16. vers. nota quod si coram ordinario.* Alex. *in consil. 79. circa primum, n. 1. vol. 1. & consil. primo ponderatu, col. 1. in fine, & col. 2. vol 5.* Bossius *in titulo de foro competenti, n. 177.* Menoch *in tract. de retinenda possess. remed. 3. n. 442 & in consil. 2. n. 95.* vbi dicit esse communem opinionem. Ias. *in consil. 63. n. 2. vol. 1.* & omnes Doctores mouentur per textum *in l pen. §. 1. ff. ad municipal.* sicut enim neque dominus, neque pares curiæ cognoscere possunt de ipsa causa, ita neque cognoscere possunt, an † sua sit iurisdictio, vt dicit Abb. *in d. c. cæterum, col.* 7
penult. post gloss. *in d. l. penult.* & latius per Iacobin. *in sua inuestitur. in ver. & dicti vasalli, in secundo, col. 8. & 9. vers. iuxta prædicta quæro nunquid fori declinatoria.* & hanc esse communem opinionem dicit Clarus *in § feudum; quæst. 90. vers. sed pone.*

Ex his apparet, negata qualitate † fundante iuris- 8
dictionem non posse cognoscere illum iudicem, an sua sit iurisdictio: sed hoc intelligendum est, quando ille duntaxat est iudex in quodam genere negotii, secus si ordinarius iudex esset, vt dicit gloss. *in dict. c. 1. de inuestitura in maritum facta.* quam sequitur ibi

Bald. & dicit esse singularem, & latius declarat Iacobin. *in d. verb. & dicti vasalli.* Siue igitur de negata qualitate iurisdictionis causæ prophanæ agendum sit coram iudice ordinario ex limitata iurisdictione alterius iudicis in certo causarum genere, vt declarat Felyn. *in d. c. cæterum, col. 4. vers. duodecimo fallit.* & latius *col. seq. vers. nota quod si coram ordinario.* siue agendum sit coram eodem ordinario, inspecto sui officio ab initio, qui potest de ipsa qualitate negata iurisdictionis cognoscere, quotiescunque super eo negotio vertitur præiudicium iurisdictionis ecclesiasticæ, semper in dubio iudicandum est, causam illam pertinere ad iudices ecclesiasticos, prout dixi in principio.

Secundus articulus est, cum tractatur de causa prophana habente connexam spiritualitatem, vel quæ potest ad prophanam & ecclesiasticam rem applicari; negatur autem rem esse prophanam vel ecclesiasticam, quo casu efficitur dubia: tunc siue simus in iudice ecclesiastico delegato, qui simul cum iudice seculari cognoscere debet, ad quem iurisdictio perti-
9 neat, quia textus *in c.* † *pastoralis, de rescript.* non habet locum in ordinariis, vt dicit Innoc. *in c. super literis, in ver. forsan, de rescript.* quem sequitur Anton. de Butr. *in d. c. cæterum, n. 9. de iudic.* licet plurimi Doctores teneant, casum dubię iurisdictionis esse iudicandum ab vtroque iudice, etiam si sint ordinarii, Guido Pap. *decis. 138.* Clar. *in § fin. quæst. 36. vers. regulariter autem.* Remig. *in tractatu de immunitat. eccles. quæst. 2.* Farinac. *quæst. 28. n. 76.* quam opinionem memini me secutum esse (in secunda parte huius operis, dum scripsi de casibus mixtis,) quando iudex ordinarius secularis aliquo modo præuenisset iurisdictionem ecclesiasti-
10 cam. Siue, quod vbi qualitas ecclesiastica † est deducta, solus iudex ecclesiasticus cognoscere debeat, ad quem videlicet iurisdictio ipsa pertineat, vt declarat Socin. *in d. c. si clericus laicum, n. 12. & seq. de foro compet.* neque in ipsius cognitione iudex secularis se intromittere debet, licet fiscus secularis citandus & audiendus sit ad allegandum ad sui libitum, vti scribunt Felyn. *in d. c. si clericus laicum, n. 3. & seq.* Alex. *in consil. 149. in causa inquisitionis, n. 3. & seq. vol. 6.* Io. Monach. *in c. si iudex laicus, de sentent. excommu. lib. 6.* Quo casu discusso articulo, si non apparet certissima resolutio, semper in dubio iudicandum est, iurisdictionem spectare ad iudicem ecclesiasticum.

CASVS CXLVI.

Ob negligentiam iudicis ecclesiastici non posse iurisdictionem ecclesiæ deuolui ad iudicem secularem, neque ad istum posse recurri.

SVMMARIA.

1 *Iurisdictio amittitur propter negligentiam iudicis.*
2 *Episcopus potest in Canonicos animaduertere, Capitulo negligente.*
3 *Ius præsentandi amittitur propter negligentiam præsentationis.*
4 *Collatio beneficiorum deuoluitur ad Papam, ob negligentiam.*
5 *Domino feudi negligente expedire causam, deuoluitur iurisdictio ad superiorem.*
6 *Iurisdictio delegati deuoluitur ad ordinarium ob negligentiam.*
7 *Iudex ecclesiasticus aditur ob negligentiam iudicis laici.*
8 *Iudicem laicum adiri ob negligentiam ecclesiastici, qui dixerunt.*
9 *Contrarium est verius de iure.*
10 C. filiis vel nepotibus 16. q. 7. *esse correctum, & declaratur n. 18.*
11 *Causæ de iure antiquo omnes deferebantur ad ecclesiam.*
12 *Negligentiam minoris supplet maior.*
13 *Episcopo negligente habetur recursus ad Archiepiscopum.*
14 *Prælatis negligentibus recurritur ad Papam.*
15 *Priuilegium fori ecclesiastici non amittitur sine monitione.*
16 *Iurisdictio ob negligentiam non amittitur sine monitione.*
17 *Iudex ecclesiasticus ob negligentiam non facit præiudicium iurisdictioni ecclesiæ.*
19 *Iurisdictio ob negligentiam deuoluitur ad iudicem superiorem immediatum.*
20 *Remissio rei delinquentis quando sit facienda ad iudicem delicti.*
21 *Negligentia iudicis inferioris debet probari ad effectum deuoluendæ iurisdictionis.*
22 *Et quomodo probetur.*
23 *Iudex quomodo potest constitui in negligentia.*
24 *Archiepiscopus quomodo possit cogere episcopum suffraganeum, vt iustitiam faciat partibus.*

IVrisdictio † amittitur propter negligentiam iudicis, *c. per tuas, de sentent. excommun.* Abb. *in c. ex transmissa, numer. 7. de foro competent.* Anton. de Butr. *in c. at si clerici, numer. 5. de iudic.* Specul. *in titul. de competent. iudic. aditione, § primo, versicul. 23.* Plotus *in consil. 133. numero trigesimo secundo.* Et ad hoc est textus iuris ciuilis *in §. & hoc peruenit, in versicul. primatibus ciuitatis, in authent. vt nulli iudic.* quem ad hoc singularem dicit Bald. *in l. 2 numer. 6. Cod. quando fisc. vel priuat.* & sequitur Aretin. *in l. quod in rerum, § si quis post, column. final. de legat. 1.* vbi dicit esse notandum. Vnde Capitulo † negligente intra certum terminum corrigere Canonicos, poterit episcopus in eosdem Canonicos animaduertere, vt videbit diuino cultui conuenire, *c. irrefragabili, in princip. de offic. ordinar.* Item propter negligentiam præsentationis † amittitur ius præsentandi pro illa vice, *c. 2. de suppl. negligent. prælat.* & facit *c. nulla, de concess. præbend.* Item propter negligentiam collationis beneficiorum infra tempus semestre, collatio † pertinet ad Papam, *c. licet, de supplend. neglig. prælat.* & propter negligentiam amittitur ius electionis, *c. final. de electión. c. final. de supplend. neglig. prælat.* Item propter negligentiam concessio beneficiorum pertinet ad superiorem, *c. quia diuersitatem, de concess. præbend.* Item propter negligentiam infra sex menses episcopus potest conferre beneficia vacantia, & episcopo negligente spectabit ad alterum superiorem, *c. nulla, de concess. præbend.* Similiter si dominus † feudi fuerit negligens, poterit superior assignare illi terminum, infra quem causam expediat, atque eo elapso poterit causam assumere, & iudicare, vt dicit Abb. *in c. cæterum, in 3. notab. de iudic.* Roman. *in consilio trecentesimo nonagesimo tertio, & in singulari 479.* vbi addentes multa congerunt, late etiam per Felyn. *in c. irrefragabili, in princip. per illum textum, de offic. ordinar. & in c. pastoralis, numero quinto, versicul. tempera istas, de offic. ordinar.* concludit, propter negligentiam † iudicis delegati posse ordinarium causam cognoscere. Facit etiam quod voluerunt Abb. & Are-

Aretin. *in d.c. cæterum. vbi etiam Decius n.12. in fine*, quod si in prouincia non extent pares curiæ, qui regulariter sunt iudices, quando inter dominum & vasallum est controuersia super feudo, poterit adiri iudex ordinarius. Ex quibus satis clare apparet articulum esse probatum, ob negligentiam amitti iurisdictionem siue delegatam, siue ordinariam, atque deuolui ad alterum iudicem.

Sed quia specialiter est dispositum, vt propter ne-
7 gligentiam † iudicis secularis possit adiri iudex ecclesiasticus, *c. licet, & c. ex transmissa, de foro compet.* Ideo
8 multi Doctores idem firmarunt † in casu è conuerso, vt ob negligentiam iudicis ecclesiastici ipse iudex secularis possit administrare iustitiam etiam inter clericos, Stephan. Aufrer. *in tract. de potestat secul. in ecclesiastic. regul. 4. fallent. 44.* Guglielm. de Benedict. *in c. Raynutius, in ver. & vxorem, decis. 2. n. 31.* Igneus *in l. necessarios, §. non alias, n. 603. & seq. ff. ad Syllanian.* Chassan. *in consuetud. Burgund. rubric. 1. §. quinto, n. 61. vers. vndecimo fallit.* & inter nostrates Menoch. *in tract. de retin. poss. remed. 3. n. 356. & seq* qui multos allegat. Omnes autem mouentur per tex. *in c. filiis vel nepotibus, 16. quæst. 7. in vers. si autem Metropolitanus talia gerat, Regis hæc auribus intimare non differat.* vbi clare disponitur ob negligentiam iudicis ecclesiastici haberi recursum ad secularem. Ad idem est textus *in c. 2. de regularib. in vers. si parentes ipsius intra annum non reclamauerint ad Principem, aut proprium episcopum, vel ad missum dominicum in clericatu permaneat.* Item *c. si quis cum clerico, 11. quæst. 1.* vbi textus ait, sin autem noluerit episcopus litem dirimere, tunc ad ciuilem iudicem disceptatio causæ perueniat. Potest etiam allegari textus de iure ciuili, *in §. si quis autem pro pecuniaria, in auth. de sanctissim. episcop. in vers. & episcopus distulerit inter eos iudicare, licentiam habet actor ciuilem iudicem adire.* quem textum allegat glossa *in §. final. in ver. licentiam, in auth. apud quos oport. monach. aut assistent.*

9 Sed hic articulus est specialiter diffinitus † de iure canonico, *in c. qualiter & quando, de iudic.* vbi iudex secularis non potest officium suum, etiam imploratum impertiri, quantumcunque ecclesiasticus iudex clerico aut cuiuis alio iustitiam denegauerit, vel administrare neglexerit, & ideo gloss. *in l. damni infecti, §. si is qui vicinas, in ver. aliquas, ff. de damno infect.* dicit textum
10 *in d. c. filiis † vel nepotibus.* esse correctum per *d. c. qualiter & quando.* quæ glossa à nobis allegatur, non pro responsione *ad d. c. filiis.* sed vt demonstremus, ipsam vel hanc opinionem sensisse, vel sibi de cætero contradixisse. Hanc opinionem firmarunt omnes Canonistæ *in d. c. qualiter.* Io. Andr. *ibid. n. 6.* dicit quod tex. *in d. c. si quis cum clerico, 11. quæst. 1.* est reuocatus per *d. decretalem, qualiter & quando.* & hanc sequuntur ibi Glossa, Vincent. Goffred. & Io. Anton. de Butr. Abb. Collectar. Ancaran. & cæteri, ponentes rationem diuersitatis; Cur est, quod ob negligentiam iudicis laici potest haberi recursus ad ecclesiasticum, non è conuer-
11 so, quia olim omnes causæ † clericorum & laicorum deferebantur ad ecclesiam, *c. per venerabilem, qui fil. sint legit. c. relatum, 11. quæst. 1. c. si quis presbyter, 2. quæst. 5.* vnde si laicus redeat ad suum primæuum forum, non videtur eius conditio deterior facta, sicut neque dotis conditio fit deterior, quando redit ad suam primæuam naturam, *l. si vnus, §. quod si non, ff. de pact. c. ab exor-*
12 *dio, dist. 35.* Item naturale est, quod maior † suppleat negligentiam minoris, *c. cum simus, 9. quæst. 3.* & notatur *in summa 11. quæst. 1.* sed laicis manet obsequendi necessitas, non auctoritas imperandi, *c. bene quidem, distinct. 96. c. Laicis, 16. quæst. vltima, & c. non placuit, eod.* ergo non possunt negligentiam iudicis ecclesiastici supplere, quia peruerteretur ordo naturæ in iustitia administranda. Vnde si episcopus † est negligens, vel a- 13
liquid male faciat, prodita sunt à iure canonico remedia, quibus vtendum est, videlicet, vt adeamus superiorem immediatum, id est, Archiepiscopum, *c. Romana, de suppl. neglig. prælat. lib. 6. c. Romana, de appellat. lib. 6.* Et quod propter negligentiam cæterorum ecclesiasticorum † recurrendum sit ad summum Ponti- 14
cem, probat Alex. *in consil. 8. n. 1. vers. quinimo nec propter defectum iustitiæ, vol. 1.* per tex. *in c. nullus, de iure patronat. & in auth. vt differentes iudic. in princip.* & ibi Alex. probat, nullo modo posse iudicem laicum in clericum animaduertere, nisi fuerit à proprio episcopo depositus.

Probatur etiam altera iuris conclusione, quam Doctores amplectuntur: nam sicut si clericus incesserit sine habitu & tonsura, atque enormitatibus se immiscuerit, non amittit priuilegium † fori, nisi ter- 15
tio fuerit admonitus per ecclesiasticum, vt scripsimus supra *casu 135.* & tunc non sufficit vna monitio pro omnibus, vt dixit Abb. *in c. contingit, in secundo, de sent. excommun.* imo nec sufficeret monitionem fieri vno contextu, sed per interualla temporum, & plurium dierum, neque sufficeret vna cum interuallo dierum, ex his quæ cumulat Grammatic. *in voto 33. n. 12. & seq.*
Ita non debet amitti iurisdictio, † si ipse iudex eccle- 16
siasticus fuerit negligens, consequentia est necessaria, quia iurisdictio ecclesiastica est de iure diuino, Abb. *in c. solitæ, de maior. & obed.* cui non potest renuntiari etiam per ipsum eundem clericum, quod tacite fieret, si absque habitu clericali se immisceret enormibus, id enim fieri non potest, etiam de consensu proprii episcopi, *c. si diligenti, c. significasti, de foro compet.* & scripsi latius supra *in parte 2. casu 38.* ita neque iudex ecclesiasticus † per suam negligentiam posset præiudicium 17
facere iurisdictioni ecclesiasticæ, & mediante ipsa derogare iuri diuino, atque submittere iurisdictioni laicorum.

Neque obstant iura in contrarium allegata, ad quæ generaliter dici potest fuisse correcta, sed magis specialiter respondendo, tex. *in d. c. filiis † vel nepotibus.* ha- 18
bet tres interpretationes, de quibus scripsi supra *in casu 143.* & ex singulis apparet, iurisdictionem ecclesiæ non limitari. Item tex. *in dict. c. 2. de regularibus, in verb. Principe.* intelligitur de Papa, vt ibi per gloss. quam communiter sequuntur Doctores, & negotium, de quo ibi, non conueniebat Principi laico. Item tex. *in dict. c. si quis cum clerico.* est desumptus ex corpore authenticorum à titulo, *Vt clerici apud proprios episcop.* & idem est dispositum in allegato §. *si quis autem pro pecuniaria, in auth. de sanctiss. episcop.* & leges ciuiles non ligant ecclesiasticos ex defectu potestatis, *c. ecclesia sanctæ Mariæ, de constit.* & ibi communiter per Dd. qui in specie loquuntur de legibus Codicis, & authenticorum particularem mentionem facientibus de ecclesiasticis, & horum iurium non esse attendendam dispositionem etiam ex ipso decreto Gratiani, allegatur text. *in c. omnis oppressus, 2. quæstion. 6.* vbi omnis oppressus libere sacerdotum appellet iudicium, & infra. Si autem difficiles causæ, aut maiora orta fuerint negotia, ad maiorem sedem referantur, & si illic facile discerni non potuerunt, aut iuste terminari, vbi fuerit summorum congregata congregatio, quæ per singulos annos bis fieri solet, & de-

& debet, iuste & Deo placite coram Patriarcha aut Primate ecclesiastica negotia, & coram Patritio secularia iudicentur negotia in commune. Quare nullo modo est faciendus transitus de vna iurisdictione ad alteram propter negligentiam iudicis ecclesiastici.

Ex dictis igitur declaratur superior articulus, vt
19 propter negligentiam iudicis iurisdictio † deuoluatur ad iudicem superiorem proximum & immediatum, qui subsint sub eodem Principe. Vnde sicut negligente iudice Regis Franciæ causæ iurisdictio non deuolueretur ad iudicem Regis Hispaniæ, quia alter non est altero superior, sicut in simili dicimus de re-
20 missione † rei delinquentis carcerati per vnum iudicem, quæ facienda est ad proprium iudicem, sex requisitis concurrentibus, de quibus per Guidonem Pap. *in decis. 202.* quorum principale est, quod omnes prædicti iudices subsint sub eodem Principe, per tex. *in §. si quis vero non compi ebensorum, auth. vt nulli iudic. & in §. hac considerantes, in auth. vt omnes obediant iudic.* pro quo scribunt Clar. *in §. final. quæst 38.* Couar. *in lib. pract. quæst. cap. 11.* Farinac. *de inquisitione cap. 7. n. 25. & n. 29. & seq.* Ita dicendum est, quod ob negligentiam iudicis ecclesiastici non potest causa deuolui ad iudicem secularem diuersæ iurisdictionis, sed quia omnes iudices, etiam laici, subsunt Papæ, ideo data negligentia omnium officialium laicorum, secundum ordinem prædicamentalem subordinatorum, in subsidium recurrendum est ad iudicem ecclesiasticum.

21 Secundo declaratur hic articulus, vt in † tantum procedat, in quantum probata fuerit negligentia iudicis inferioris, Alex. *in consil. 136. n. 3. vol. 7.* Doctores autem ipsam negligentiam probari dicunt. Primo si lapsus fuerit terminus statuti, Dec. *in c. si autem, n. 4. de rescript.* Item si volo probare negligentiam in eo,
22 quod potuit per alium gerere, debeo probare, † quod facile erat alteri committere, *l. idemque. ff pro socio.* Bartol. *in consil. 102. n. 2. & seq.* Idem *in tract. de testib. vers. lata culpa, n. 6.* Item probatur negligentia, si iudex ter ex interuallo fuerit requisitus, vt iustitiam faceret, ita dicit Bal. *in c. 1. si de inuestit. inter vasall & dom. lis oriatur, & in c. 1. de mil. vasallo qui contumax est, col. 4.* dicit, per tertiam requisitionem conuincitur duritia & pertinacia Prælati, & potest recurri ad superiorem, & quo-
23 modo quilibet iudex † constitui possit in negligentia per continuatas instantias & protestationes partium, ac etiam per requisitionem aliquando factam per iudicem superiorem, & qua etiam pœna puniatur iudex negligens in administranda iustitia, diffuse scribit Paris de Put. *in tract. de syndicatu, in ver. negligentia, per totum.* & multa etiam scribit Afflict. *in constitutione regni incip statuimus in secunda, n. 46. & plur. seq.* & per Capyc. *in sua inuestitur. feudali, in ver. magistratuum creatio, fol. 128.* Et in terminis huius casus, quomodo Archie-
24 piscopus † possit cogere suum episcopum suffraganeum, vt administret iustitiam partibus, & causam expediat infra certum terminum, alias eo elapso episcopus dicatur constitutus in negligentia, iurisdictioque illius causæ deuoluitur ad Archiepiscopum, scribit Felyn. *in c pastoralis, n. 6. de offic. ordinar.*

CASVS CXLVII.

Neque in casibus mixti fori iurisdictionem ecclesiasticam præuentam posse ob negligentiam deuolui ad iudices seculares, neq; in realibus. Et an idem sit, si de vasallis laicis contingeret ecclesiam iudicare.

SVMMARIA.

1 *Iurisdictio acquiritur præuentione.*
2 *Respectu fori præuenti est extincta.*
3 *Negligentia vnius non nocet alteri.*
4 *Iudex inferior an vtatur iurisdictione si iudex superior in causa non procedit.*
5 *Iurisdictio in dubio censetur cumulatiue concessa.*
6 *Iurisdictio alteri concessa non videtur abdicata ab ordinario.*
7 *Iudicis negligentia quomodo contestetur.*
8 *Limitatio regulæ debet fundari per textum expressum.*
9 *Iurisdictio vnius non præiudicat iurisdictioni alteri concessæ.*
10 *Iurisdictio concessa per statutum consulibus artis non derogat iurisdictioni potestatis, quæ prorogari potest.*
11 *Iurisdictione priuatiue concessa, quando possit adiri iudex ordinarius.*
12 *Iudex superior potest inferiori assignare terminum, infra quem causam expediat.*
13 *Archiepiscopus potest cogere episcopum, vt causam expediat.*
14 *Iurisdictio ecclesiæ in realibus ob negligentiam non deuoluitur ad iudicem laicum.*
15 *Appellatio, quæ interponitur à subditis Prælati ecclesiæ feudataria laici, debet interponi ad directum dominum feudi.*
16 *Disposita de appellatione habent locum in recursu.*
17 *Recursus quando possit haberi ad dominum feudi, ob denegatam vel neglectam iustitiam feudatarii.*
18 *Appellare licet à grauamine illato propter iustitiam denegatam vel neglectam.*
19 *Iurisdictio concessa ecclesiæ per laicum non videtur in totum à domino abdicata.*
20 *Ecclesia feudo spoliata est iudicanda ab ecclesia.*
21 *Iurisdictio ecclesiastici nunquam potest deuoluere ad laicum ob negligentiam.*

SEd quia Felyn. *in d. c. qualiter & quando, de iudic.* arbitratus est, in aliquibus casibus posse ex negligentia iudicis ecclesiastici deuolui iurisdictionem ecclesiæ ad iudices laicos, ideo ipsos expediamus per tres articulos.

Primus articulus est, in casibus mixti fori, in quibus iurisdictio † præuentione acquiritur, de quibus 1
scripsi in tota secunda parte, dicitur præuenta iurisdictio fori, non autem personæ iudicis, vt dicit tex. *in l. si quis posteaquam, ff. de iudic.* qui est particularis locus Ciuilistarum ad hoc; ergo respectu fori præuenti extincta † est iurisdictio: non enim appellatur ad ali- 2
quem iudicem fori præuenti, sed ad superiorem iudicis præuenientis in illo foro, non est igitur præuenta persona, sed forus; ergo ob negligentiam illius iudicis non potest fieri præiudicium toti foro ecclesiasticorum, quia negligentia † vnius regulariter non nocet 3
alteri, vti scribunt Paul. de Castr. *in consil. 54. n 2. vol. 1.* Menoch. *de arbitrar. casu 182. n. 49.* & negligentia habita in vno iudicio non nocet in alio, Angel. *in l. contra maiorem, n. 3. C. de inoffic. testam.* & de hoc etiam per gloss. *in c. quam sit, ver. commode, de elect. lib. 6.* vbi electorum electio non debet nocere electo, quia alteri per alterum non debet iniqua conditio inferri, Lapus *allegatione 78. n. 8.* Anton. de Butr. *in c. cum olim, n. 10. de maior. & obed.* Bellamera *in c. inter, n. 1. de transactionib.*

Ex quibus infertur, non esse veram opinionem Ancarani *in consil. 196. magnifice & illustris, n. 8.* quam sequitur Felyn. *in d. c. qualiter, vers. limita secundo.* Dec. *in c. ec-*

c. ecclesia sancta Maria, n. 135. de constit. & addentes ad Abbatem *in d. c. qualiter, sub n. 7.* mouentur enim ex regula *c. cum plures, de offic. deleg. lib. 6. & c. si duo, de procurat. eod. lib. & c. significauit, de offic. ordinar.* vbi iudex in-
4 ferior † vtitur sua iurisdictione, si iudex superior in causa non procedit, sed ibi est speciale propter peri-
5 culum animæ. Item quia in dubio iurisdictio † nunquam censetur priuatiue concessa, sed cumulatiue, Albert. Brun. *in consil. 47. n. 2.* Grammatic. *voto 28. n. 4.*
6 inquit, Principem iurisdictionem † alteri concedendo, non videri abdicasse ipsam ab alio ordinario, idem dicit *in consil. criminal. 6. n. 23. & consil. 2. n. 2. post suas decisiones edito.* Paris. *in consil. 9. n. 10. vol. 4.* Ripa *de remediis præseruatiu. contra pestem, n. 60.* Roland. *in consil. 80. n. 1. vsque ad num. 9 vol. 2.* Menoch. *de arbitrar. quæst. 20. n. 1. & seq.* vbi multa allegat. Cum igitur aliquid fuerit speciali iudici demandatum, si is fuerit negligens in
7 expediendo negotium, ipsaque negligentia † legitime fuerit contestata per protestationes partium, vt post alios scribit Afflict. *in constitutione regni incip. statuimus in secunda, n. 46. & seq.* & scripsimus supra in casu præcedenti in fine, poterit alter iudex eiusdem ordinis iurisdictionis procedere; hæc quidem admittimus, sed negamus fieri transitum de iudice ecclesiastico ad laicum, hoc iuri repugnat expresso, vt in præ-
8 cedenti casu, & allegare limitationem † contra textum expressum, opus est fundare illam per alterum textum, sed omnia principia iuris canonici & veritatis repugnant, allegata autem per Ancaran. & Felyn. procedunt respectu iudicum eiusdem prædicamenti. Vnde *in l. 1. C. de offic. præfect. vrb.* habetur, quo etsi alicui sit demandata specialis cura annonæ, non per hoc restringitur ordinaria iurisdictio præfecti vrbis, & dicit Bald. *in l. vnic. §. vbi autem, n. 6. C. de caduc. toll.* quod ex quo iurisdictiones fauore publico conceduntur, iu-
9 risdictio † vnius in dubio, non præiudicat iurisdictioni iam alteri concessæ; & ad hoc sunt iura expressa *in l. final. C. de iurisd. om. iudic. in l. fin. vbi gloss. C. vbi caus. fiscal. c. super hoc, de hæretic. lib. 6. c. vt debitus, de appellat. c. irrefragabili, §. excessus, de offic. ordinar. c. cæterum, de iudic.* Similiter Riminald. post cæteros Doct. *in l. testamenta, n. 2. C. de testam.* vbi hæc materia tractatur, subdit non esse bonam consequentiam, aliquis est deputatus in certis causis; ergo alterius iudicis iurisdictio non potest prorogari, & infert ad quæstionem, quam dicit
10 contigisse, stante statuto artis lanæ, † quod de omnibus litibus inter artifices illius artis priores artis sint iudices, si tamen aliqui ex illis litem egerint coram potestate, acta ipsa sunt valida, cui potestatis iurisdictioni non intelligitur derogatum per concessionem factam prioribus illius artis, & late de hoc scribunt Aretin. *in consil. 102. n. 1.* atque Dec. *in consil. 3. per totum.* Marsil. *in l. final. n. 208. ff. de iurisdict. om. iudic.* Item etiam
11 in casu, quo iurisdictio † esset priuatiue concessa respectu alterius, adhuc si is, cui concessa est, fuerit negligens, poterit adiri iudex ordinarius eiusdem prædicamenti iurisdictionis, ita dicit Bald. *in l. 2. n. 6. C. quando fiscus vel priuat.* sequitur Aretin. *in l. quod in rerum, §. si quis post, col. fin. de legat. 1.* ac Felyn. *in c. pastoralis, n. 5. vers. tempera istas, de offic. ordinar.* In iudicibus autem diuersi prædicamenti iurisdictionis nullus scripsit, Abb. *in c. cæterum, n. 3. de iudic.* dicit, si dominus
12 feudi fuerit negligens, poterit eius superior † illi assignare terminum, infra quem causam expediat, & eo elapso causam assumere, & iudicare, Felyn. *in d. c. pa-*
13 *storalis, n. 6.* dicit, quod Archiepiscopus † poterit cogere episcopum; ergo limitatio, quæ neque iure expresso, neque certa ratione fundari potest, non potest procedere in præiudicium iurisdictionis ecclesiasticæ, in cuius fauorem est iudicandum in dubio, vt scripsi supra *casu 145.*

Secundus articulus est: In realibus † non posse ad 14
iudicem secularem deuolui iurisdictionem ecclesiæ ob negligentiam alicuius iudicis ecclesiastici, prout firmauit Farinac. *in titul. de inquisitione, quæst. 8. num. 23. in fine, vers. limita tertio.* Non enim est verum, iudicem laicum cognoscere in clericos in actionibus realibus, quemadmodum late scripsimus supra *in casu 125.* atque ex ibi dictis hic articulus remanet clarus.

Tertius articulus est: Vbi iudex ecclesiasticus cognoscit de laicis vasallis, si is negligens fuerit in expediendo causam, distinguendum est, aut loquimur de causa feudali ciuiliter mota, & tunc si iurisdictio residet in ecclesia feudataria directi domini laici, quem recognoscit in dominum proximum, & immedia-
tum, sicut ab iniustitia Prælati † ecclesiæ appellatur 15
à vasallis ad hunc proximum directum dominum, Abb. *in c. cæterum, n. 12. de iudic. & ibi Barbat. n. 46.* Abb. *in c. ex transmissa, n. 4. de foro compet.* & ibi Socin. *n. 5. & n. 40.* Præposit. *in c. 1. col. 2. circa finem apud quem, vel quos.* Andr. Gail. *lib. 1. obseruat. 28. n. 3.* Ita poterit apud eundem directum dominum haberi recursus per viam
querelæ & supplicationis, quia dispositá † de appella- 16
tione, etiam in querela, siue recursu ad superiorem locum habent, Bald. & Angel. *in l. 1. C. de sentent. præfect. prætor.* Salyc. *in l. final. §. penult. C. de tempor. appellat.* Marsil. *singul. 88. n. 3.* Boer. *decis. 247. n. 9. circa finem.* Roland. *in consil. 94. n. 22. & seq. vol. 1.* Menoch. *de arbitrar. lib. 1 quæst. 70. n. 27.* Et licet multi Doct. affirment, quod
à iustitia denegata, † vel prætermissa ob negligentiam 17
iudicis procedentis non liceat appellare, sed tantum grauatus habeat remedium per viam querelæ siue recursus, vt iudicem inferiorem in feudo cogat ad administrandam iustitiam, Bald. *in l. final. §. illud, C. de tempor. appellat. & in l. final. n. 5. C. de sentent. & interlocut. om. iudic.* Paul. de Castr. *in l. 4. §. in eum, n. 2. ff. de damn. infect.* Caccheran. *decis. 12. n. 9.* Tamen magis communis Doctorum sententia est in contrarium, vt à grauamine illato † propter iustitiam denegatam, siue ne- 18
glectam, etiam liceat appellare, Hostiens. & Io. Andr. *in c. dilecto, de appellat. & ibi Abb. col. final. Immol. in 4. notab.* Hostiens. *in c. interposita, eod. tit.* Abb. Franc. & Dec. *in c. ex parte, de appellat.* Felyn. *in c. ex tenore, n. 17. vers. fallit 2. de rescript. & in c. pastoralis, col. penult. de offic. ordinar.* Barbatia *in additionib. ad Bald. in d. l. fin. in §. illud, C. de tempor. appell.* cum aliis per Menoch. *de arbitrar. in dict. quæst. 70. num. 15.* & Næuizan. *in consilio 97. numer. 16. & seq.*

Et ipse dominus † feudi concedendo ecclesiæ feu- 19
dum & iurisdictionem, non videtur à se eandem iurisdictionem abdicasse in totum, vt probat Albert. Brun. *in dict. consil. 47. numer. 2.* & Grammatic. *in dicto voto 28. numer. 4. & in dict. consil. 2. numer. 2. & sequent.* post suas decisiones edito. Neque videtur concessisse vltimas appellationes, vt scripsi latius supra *parte 1. cap. 10.*

Aut agitur de causa feudali criminaliter mota, puta quia vasallus vel ecclesia † fuit feudo spoliata, & 20
tunc siue dicamus cognitionem huius causæ proprie pertinere ad ecclesiam, quam opinionem affirmarunt Innoc. *in dict. c. cæterum, numer. 2. in princip. de iudic.*

& ibi

& ibi Collectar.n.3. post Archidiacon. quem allegat *in c. si quis,34. quaest.3.* Et hanc etiam opinionem sequitur Schraderus *in tractatu de feudis,parte 10. sect. 6.n. 234.* & hæc est vera opinio, siue dicamus cognitionem huius articuli esse mixti fori, nunquam ob negligentiam iudicis ecclesiastici cognoscentis de hoc, potest iurisdi-
21 ctio † deuolui ad iudicem laicum, quia hæc iurisdictio residet in ecclesia non aliter considerata persona directi domini laici; ergo sicut à Prælato iniustitiam faciente recurrendum est per appellationem ad suum superiorem ecclesiasticum, ita etiam per viam querelæ & recursus. De hoc autem articulo latius scribam infra in fine huius centuriæ, vbi de casibus feudalibus agam.

CASVS CXLVIII.

Clericum pro tutela per eum gesta non posse conueniri coram iudice seculari: nec si executor testamenti datus sit.

SVMMARIA.

1 *Clericus potest suscipere legitimam tutelam, si velit. & n.8.*
2 *Administrans alterius bona, tenetur reddere rationem.*
3 *Clericum administrantem tutelam legitimam teneri reddere rationem coram iudice laico, qui teneant.*
4 *Executor testamenti tenetur reddere rationem.*
5 *Etiam ad petitionem cuiuscunque interesse habentis.*
6 *Etiam nondum finito officio.*
7 *Clericus neque vt tutor, neque vt testamenti executor potest conueniri coram iudice laico.*
9 *Iudex competens quis sit super tutela danda, vel exercenda.*
10 *Tutor datus legitime, censetur datus bonis extra ditionem dantis.*
11 *Iurisdictio bonorum tutelæ dependet principaliter à persona, quæ tutelam exercuit.*
12 *Administrator quilibet tenetur exhibere libros & rationes.*
13 *Administrans vt amicus non tenetur adhibere ita exactam diligentiam.*
14 *Executor testamenti tenetur conficere inuentarium.*
15 *Iuramentum in litem datur contra administratorem non conficientem inuentarium.*
16 *Leges de iureiurando in litem non habent locum contra ecclesiasticos.*

SCripsi supra *in casu 110.* iudicem laicum non posse tutorem aut curatorem dare clerico pupillo, nec econtra ecclesiasticum dare laico, aut datum lege vel
1 testamento confirmare: posse tamen † ecclesiasticum si velit legitimam tutelam suscipere, prout declarat Specul. *in titulo de tutore, § generaliter, n.10.* & nouissime Paul. Montanus, post illa scripta visus, *in tractatu de iure tutel. & cur. cap.35. de excusation. tut. & curat. n. 195.*
2 Sed quia quilibet alterius bona administrans † tenetur reddere rationem suæ administrationis, *l. 1. §. officio, ff. de tut. & rat. distrah.* vbi Iacob. de Aren. illum textum, qui loquitur in tutore, extendit in quolibet alio administratore, & plura ad hoc congerit Gabriel *in consil.148.vol.1.*

Ideo dicebat Stephan. Aufrer. *in tract. de potestate*
3 *secul. in ecclesiastic. regula 2. in fallent.28.* clericum, † qui volens legitimam tutelam administrauit, teneri reddere rationem coram iudice laico, qui est competens, vt dicit, cuiuscunque personæ petentis tutelam, idem dicit *in regula 4. fallent.25.*

Idem videtur dicendum, si testamenti † executor 4
datus fuerit, tenetur enim reddere rationem, secundum Specul. *in titulo de instrum. editione, §. nunc aliqua, vers. sed an simplex executor.* Paul. de Castr. *in consil. 332. viso testamento Michaelis, vol. 1.* etiam ad † petitionem 5
cuiuscunque interesse habentis, secundum Cyn. *in l. id quod pauperibus, C. de episcop. & cleric.* & Salyc. *in l. nulli, C. eod. titul.* Bald. *in l. penult. C. de donationib.* & scribit Bertachin. *in tractatu de episcop. in 6. parte 4. libri, n. 29.* quod etiam † procedit officio nondum finito, vt ibi 6
per eum; ergo videtur quod coram iudice laico ad id cogi possit.

In contrarium est ipsa veritas: clericus † enim ne- 7
que vt tutor, neque vt testamenti executor, siue ad reddendum rationem administrationis, siue pro soluendis oneribus hereditariis, (vt not. *in l. si quis ad declinandam, C. de episcop. & cleric.* & scribit Alex. *in consil. 98. vol. 2.*) potest coram iudice laico conueniri, & inprimis quantum pertinet ad tutelam, considerandum est, clericum non † posse esse, vel dari tutorem, 8
nisi is propria voluntate legitimam acceptet, *auth. presbyteros, C. de episcop. & cleric. in vers. sua sponte, &c.* sed hæc voluntas exercendæ tutelæ non potest parere præiudicium iurisdictioni ecclesiasticæ, quia dispositum est, vt etiam si is voluerit, non possit se submittere iurisdictioni laicorum; *c. si diligenti, de foro compet.* Item quotiescunque tractatur de iurisdictione iudicis super ipso tutore, semper Doctores nostri considerarunt, illum esse iudicem † competentem, siue su- 9
per tutela danda, siue exercenda, cuius iurisdictioni persona, quæ tutelam exercet, subdita est, licet etiam bona alibi sita sunt, Alex *in consil.44 n.17.vol.5.* per tex. *in l.1. in fine, ff. de tutor. & curat. datis ab his, &c. & l. propter litem, §. licet, ff. de excusat. tut.* & plene not. per Dect. *in l.1. C. vbi tutor. & in l. si curatores, per illum tex. C. de excusat. tut.* atque scribit Alberic. *in rubric. C. de in litem dando tutore.* Quo casu sic legitime datus, qui de sua iurisdictione fuerit, omnibus † censetur datus bonis, et- 10
iam sitis extra ditionem dantis, *§. datus, Instit. de excusat. tutor.* Alex. *in consil.128. n.3. & seq. vol.1.* per tex. *in l. propter litem §. licet, ff. de excusat. tut. & l. magis puto, §. illud, ff. de rebus eorum.* & licet contrarium velit gloss. *in l. non solum, §. qui testamento ff. de excusat. tut.* tamen eam ibi reprobant Dyn. & Iacobus de Aret. atque Cyn. *in l. locum, C. qui petant tutores.* ac sequitur Tiraquell. *in tract. de iure primogenit. quaest.46. n.20. & n. 26.* vbi allegat plurimos Doctores, pro hac opinione, & ita respondit Paul. de Castro *in consil.417. n. 1. vol. 1.* Io. Fab. *Instit. de Attiliano tutore, n. 3.* Et hæc opinio procedit non solum in tutore datiuo, sed etiam testamentario, prout ita respondit Socin. iunior *in consil.148. n.2. vol.1.* quia non qualitas tutoris, sed iudicis, vel superioris dantis inspicitur, Dec. *in consil.150. n.9.* Ex quibus satis clare licet intelligere, iurisdictionem respectu bonorum tutelæ † dependere principaliter à persona, quæ 11
tutelam exercuit, vt subdita sit iurisdictioni illius iudicis, sed clerici nullo modo sunt subditi iurisdictioni laicorum, neque volentes possunt fieri subditi; ergo nullo modo cogi possunt ad reddendum rationem administrationis coram iudice seculari.

Quantum vero pertinet ad vtrumque, videlicet, tutelam gestam, atque executionem testamenti, resolutio apparere potest ex his, quæ scripsimus supra *casu 127.* vbi demonstrauimus, clericum assumentem officia laicorum nullo modo, ratione administrationis per eum factæ, posse conueniri coram iudice seculari.

Con-

Confirmari poteſt, nam cum quilibet adminiſtra-
11 tor † teneatur reddere rationem cum exhibitione librorum, ſecundum Bartol.& alios *in d.l.1.§.officio,ff.de tut.& rat.diſtrahen.* Bald *in conſil.152.ad euidentiam,vol.3.* Angel.*in conſil.297.puncta ſunt multa, & in conſil.286. quoniam in facto,in fin.* Pariſ.*in conſil.189.vol.1.* etiam ſi vt
13 amicus † adminiſtrauerit,quia licet non ita exacta diligentia libros conficere debet, tamen adhuc cum libris quomodolibet confectis tenetur reddere rationem,vt probat Gabriel.*in d.conſil.148.vol.1.* Item cum
14 ipſe executor † teſtamenti teneatur conficere inuentarium,Speculat.*in tit.de inſtrument.editione,§ 14.verſic. ſed cum teneatur inuentarium,* & ibi Bald. *in additionib.in ver. executor tenetur*, Bertachin. *in tract. de Epiſcop. in 6. part. 4.lib. num.32.* & ſcribit Ioan.de Canib. *in tract. de vltim.volunt.in 2.part.verſic.deinde*, alias aduerſus admi-
15 niſtratorem † iuratur in litem, Burſat.*in conſil.105. nu. 5. & num.7. vol.1.* qui atteſtatur eſſe communem opinionem,cum aliis ad hoc ſcriptis per Gabriel.*in d.conſil 148.* & Menoch.*de arbitrar.caſu 208.nu.19.* atque per Cacheran. *deciſ.65.* & quod contra adminiſtratorem bonorum non facientem inuentarium iuratur in litem, diffuſe probat Riminald. iunior *in conſil.53. vol.1.*
16 Sed leges, † de iureiurando in litem loquentes, non habent locum contra Eccleſiaſticos,vt probaui ſupra *in toto caſu 66.*quare concludendum eſt,non poſſe clericos, tutelam, ſiue teſtamenti executionem ſuſcipientes, cogi coram iudice ſeculari ad reddendum rationem, ſed coram Eccleſiaſtico iudice duntaxat conueniendos eſſe.

CASVS CXLIX.

Laicus factus clericus, ordinatus à non ſuo Epiſcopo abſque literis dimiſſoriis, gaudet priuilegio fori Eccleſiaſtici.

SVMMARIA.

1 *Ordines non poſſunt conferri ab alieno Epiſcopo abſq; literis dimiſſoriis.*
2 *Literæ dimiſſoriæ à quo Epiſcopo ſint obtinendæ.*
3 *Et quando poſſint obtineri à Summo Pœnitentiario Romæ.*
4 *Prælati inferiores Epiſcopo nullo modo poſſunt concedere literas dimiſſorias.*
5 *Laicum ordinatum ab alieno Epiſcopo abſque literis dimiſſoriis non gaudere priuilegio fori,qui teneant.*
6 *Ordinum collatio ab alieno Epiſcopo facta, quando ſit nulla.*
7 *Gloſſa* in cap.eos,de tempor.ordinand.lib.6. *declaratur.*
8 *Clericus ordinatus ad primam tonſuram ab alieno Epiſcopo gaudet immunitate.*
9 *Laico ordinato ab Epiſcopo non ſuo ſine literis, imprimitur character.*
10 *Prima tonſura eſt ordo Eccleſiaſticus.*
11 *Contrarium tenent Theologi.*
12 *Prima tonſura habet omnia priuilegia iuris collata ordinibus Eccleſiæ.*
13 *Prælati inferiores Epiſcopo non dant literas dimiſſorias, etiam ſi prætendant legitimam conſuetudinem.*
14 *Epiſcopus ordinans ſine literis dimiſſoriis eſt in culpa.*
15 *Ordinatus quando præſumatur ſcire prohibitionem concilii.*
16 *Epiſcopus alienus quando poſſit conferre ordines ſine literis dimiſſoriis.*
17 *Can.Lugdunenſis 9.quæſt.2.declaratur.*
18 *Epiſcopo alieno prohibito conferre ordines, non ſunt prohibiti ordinandi recipere.*
19 *Ordinibus collatis ab alieno Epiſcopo ſine literis, impeditur eorum executio.*

NVllus laicus poteſt ordinari † ab alieno Epiſco- 1
po abſque literis dimiſſoriis,*c.nullus,de tempor.ordin.lib.6.* declarant autem ſcribentes, præfatas literas obtinendas eſſe † ab Epiſcopo originis, ſiue domici- 2
lii, in quo habet beneficia, vt poſt alios ſcribit Ignat. Lopez *in additionib.ad practic.Diaz.ſuper cap.26.in addit. quæ incip. ſine licentia ſui Præſidis*, & Epiſcopus Minorenſis *in ſua praxi Epiſcopali, in ver. dimiſſoriæ*, quas literas,ſi ob aliquam cauſam obtineri non poſſent ab ordinario,poterunt, expreſſa cauſa, obtineri Romæ † à 3
Summo Pœnitentiario, prout diſpoſuit Pius Papa IV. *in ſua Bulla 69. quæ incipit; in ſublimi, in §.nec minus.* Prælati vero † inferiores Epiſcopo, nullo modo eaſ- 4
dem literas concedere poſſunt, ex nouiſſima diſpoſitione Concilii Tridentini *ſeſſ.7. cap.10. de reformat.* quæ derogat cuicunque conſuetudini in contrarium.

Hinc dubitatum eſt; An laicus † ordinatus ad pri- 5
mam tonſuram ab alieno Epiſcopo abſque literis dimiſſoriis, gaudeat priuilegio fori. Et opinionem negatiuam amplexi ſunt Chaſſan. *in conſuet. Burgund. rubric.1. §.5.in fin.* Petrus Rebuff. *in tract.nominationum, quæſt.14.nu.42.* & Ignat.Lopez *ſuper d.c.26. in verſic. & non ſolum minores*, allegantes omnes gloſſ. *in c. in eos,in ver.ordinare,de tempor.ordin lib.6.* quorum opinio confirmari poteſt ex altera ſimili opinione Doctorum, dicentium,quod ſi Epiſcopus ſibi † non ſubdito con- 6
tulerit ordines ſine literis dimiſſoriis proprii Epiſcopi ſub ſpe ratihabitionis ipſius, illa collatio eſt nulla, ita aſſerunt Rebuff & Ignat. in dictis locis, atque Pariſ.*in conſil.136 num 4.vol.4.* Summa confeſſor.*in tit.de ætate ordinandorum,quæſt.38.* nam cum dicta ordinatio ſit contra ſacros canones,& ita nulla, atq; irrita, non poteſt à proprio Epiſcopo confirmari, ex reg. *l.quod ab initio, ff.de reg. iur.*

Sed certe quantum pertinet ad gloſſam † *in d.c.eos,* 7
in ver. ordinare, qua videntur moueri præfati Doctores, illa non recte allegatur. Dum enim textus ibi dicit; *nullus præſumat alienæ parrochiæ ſubditos abſque ſuperioris ordinandorum licentia ordinare*, gloſſa exponit, etiam ad primam tonſuram; prohibitio igitur facta Epiſcopo ordinanti exponitur à gloſſa vſque ad ipſam tonſuram incluſiue, ex quo inferri non poteſt; ergo laicus ordinatus in prima tonſura à non ſuo Epiſcopo abſque literis, non gaudet priuilegio fori. Imo gloſſa *in c.nullus,eodem tit.in ver.tonſuram*,dum ibi text. habet,nullus Epiſcopus, † & infra,clericalem præſu- 8
mat conferre tonſuram,exponit, per quam immunitate gaudet,& clericalis ordo confertur. Quare gloſſa expreſſe tenet contrarium, videlicet laicum per tonſuram collatam ab Epiſcopo prohibito conferre abſque literis dimiſſoriis, gaudere immunitate Eccleſiarum, & hæc eſt opinio vera, quam etiam ſequuti ſunt Guido Pap.*in deciſ.449.*& Hieronym.Gabriel.*in conſil.181.in 1.dub.vol.2.*& Doctores,qui tenent contrarium, moti ex auctoritate gloſſæ, non habent fundamentum.

Hæc autem vera opinio probatur,quia negari non poteſt per collationem primæ tonſuræ,etiam ab Epiſcopo † non ſuo abſque literis, eſſe impreſſum chara- 9

extrem.c fin.vbi Archidiacon.Gemin.& Præposit.9.quæst.1. Guido Pap.in d.decis.449. quos sequitur Gabriel in d.
10 consil.181.nu.4.vol.2. quia prima † tonsura est ordo Ecclesiasticus, vt sunt iura expressa in c. cum contingat, de ætat. & qualit.& in c.1. de apostatis, in verb. ordine demisso, Innocent.in c.1.de ætate,& qualit. Et licet D.Thom.in
11 3. † part.summa quæst.36. artic.2. & quæst 40. artic.2. teneat, quod non sit ordo, & ita sequuntur communiter Theologi, prout disputando hunc articulum attestatur Ioan. Lup.in tract.de libert.Ecclesiast.part.2. c.5. tamen secundum Canonistas hoc est specialiter decisum in d. c. cum contingat, & inter eos est communis opinio, vt per Summam Syluestrin. in verb.ordo Ecclesiasticus, in 1. quæst. affirmant enim nouem esse ordines, Summa Angelica in ver.ordo,num.1. & Theologi intelliguntur, quia prima tonsura non habet officium spirituale, sicut cæteri ordines, prout declarat Innocent. in d.c.cum contingat, prope fin. Antonius de Butr.ibidem num.6. tenet, quod recipit officium cantandi, Abbas num.1.versic quæro an Psalmi status, Ioan.Andr.num.12.
12 vbi quod est ordo, † & habet omnia priuilegia iuris, Ancaran.in fine, & fuit opinio originalis Host.quem omnes allegant, Cardinal.in clem.dudum, in 8.not.de sepultur. Ex his igitur apparet, veram esse hanc opinionem, quia etiam ab Episcopo non suo imprimitur character fine literis dimissoriis, cum vere sit ordo Ecclesiasticus. Vnde docte Grammat.in voto 33. probat, tonsuratum gaudere priuilegio fori Ecclesiastici, etiam si incesserit in habitu laicali, prout nos etiam supra pluries exarauimus.

Neque obstat dispositio Concilii Tridentini in d. sess.7.cap.10.de reformat.in versic. & sic ordinati, si in minoribus ordinibus constituti fuerint, nullo priuilegio clericali, præsertim in criminalibus, gaudeant, &c. Quia illa dispositio loquitur de ordinatis ab Episcopo alieno cum
13 literis inferiorum Prælatorum † Episcopo, per quam est sublata potestas Capituli, & Prælatorum inferiorum, etiam si prætenderent legitimam consuetudinem, vt volebat Stephan. Aufrer. in additionib. ad Capel. Tolos. super decis. 450. neque militat eadem ratio, in casu quo sine literis dimissoriis ordines collati fue-
14 rint. Quandoquidem sine illis literis, solus † Episcopus est in culpa, qui debebat scrutari, quem ordinat, vel eligit, c.qui Episcopus, distin.23.c.vnic.de scrutin. in ordin.fac. ideo semper Episcopus præsumitur sciens, nisi ignorantiam probet, argum. c.innotuit, de elect.in versic. nec probare coguntur ignorantiam, & ipse ordinatus potuit habere probabilem ignorantiam, prout in multis casibus probat Episcopus Minorensis in d.praxi Episcopali, par.1.ver.dimissoria, §.ad quartum. Sed quando ordinatur mediantibus literis Capituli, vel Prælati inferioris Episcopo, tunc vterque est in culpa, quia
15 etiam ordinatus † præsumitur scire prohibitionem concilii: Propterea non debet ex sua malitia commo-
16 dum reportare, ideo non gaudet. Imo si † Episcopus sibi non subdito ordines conferat, cum spe ratihabitionis proprii Episcopi, tunc ipsæ literæ dimissoriæ necessariæ non sunt, & absque metu pœnæ id fieri potest, ad hoc est text. expressus in c.Lugdunensis, 9.quæst 2. pro qua opinione Ignat.super d.c.26.versis.secundus, refert Raymundum, (hodie consecratum pro sancto) in sua summa, tit. de forma consecrationis, versic. in summa nota quod ordinati, & glossam in c. nullus alterius, in fin.9. quæst.2. atque Maiolum in tract. de irregularitate, lib.4. cap.2.num.7. & ibi, quod videtur hæc opinio probari à contrario sensu in Concilio Trident.sess.14.cap.3.& d. c.Lugdunensis, † procedere in collatione primæ tonsu- 17
ræ, & aliorum ordinum minorum, probat Quintilian.Mandos.in reg.Cancellar.24.quæst.4. num.12. & latius per Gabriel.in d consil.287.col.2.vol.2.

Neque obstat dispositio Concilii Tridentini sess. 23.cap.8.de reformat. & d cap.eos, & d.cap.nullus, de tempor.ordin.lib.6.quia illæ prohibitiones † diriguntur so- 18
lum ad Episcopum, ratione præiudicii alterius Episcopi, vt dicit Gabriel.in d.consil.181.nu.11. Ideo Guido Pap.in d. decis.449.versic. & potest esse ratio diuersitatis, putat illa iura ideo procedere in clerico alterius diœcesis propter præiudicium iurisdictionis Episcopi proprii, quæ ratio non militat in laico, qui est de iurisdictione temporali; ergo potest ab Episcopo non suo primam tonsuram sine literis dimissoriis recipere. Quod est verum respectu ordinis suscepti, & priuilegii fori Ecclesiastici, licet quo ad † executionem 19
ordinis dicta clericatus collatio sit irrita, & ita intelligendo dicta iura, determinauit Rota, vt per Caputaquens. decis.106.lib.1. cum aliis decisionibus eiusdem Rotæ ad hoc allegatis per Gabriel.in d.consil.181.in 1.dubio, vol.1. vbi vide.

CASVS CL.

Clericos non posse homologare sententiam iudicis laici, vt valeat in vim pacti.

SVMMARIA.

1 *Clerici quare non possunt prorogare iurisdictionem laicorum.*
2 *Non possunt compromittere in laicos in spiritualibus.*
3 *Clericos posse homologare sententiam laici, vt valeat in vim pacti, qui teneant.*
4 *Sententia nulla potest valere in vim pacti.*
5 *Laudum nullum confirmatum habet vim confessionis irreuocabilis.*
6 *Prorogatio iurisdictionis non fit de vna specie ad aliam.*
7 L.2.C.communia vtriusque iudicii, *declaratur.*
8 *Sententia nulla valet in vim pacti, quando partes illam exequuntur.*
9 *Laudum nullum non potest approbari, quando partes non habent facultatem disponendi.*

Clerici † regulariter non possunt prorogare iu- 1
risdictionem iudicis laici, c.si diligenti, de foro competen. Iurisdictio enim prorogari non potest de vna specie ad aliam, quia tunc non esset prorogatio, sed nouæ iurisdictionis datio, vt notatur in c. P.& G.de offic. deleg. Neque † possunt compromittere in laicos 2
super spiritualibus, vt late per Felyn.in cap.2.num.8.de iudic. & scripsi supra in casu 40. licet in patrimonialibus possint, dummodo id faciant de consensu sui Episcopi, vt scripsi in d.casu 40. atque in casu 120. Sed dubitatum est, an in casibus, in quibus non potest iudicari à iudice laico, possit illius iudicis sententiam † homo- 3
logare, vt valeat in vim pacti, Mynsinger.in lib. obseruationum, centur.2.obseruat.67.nu.6. tenet partem affirmatiuam, pro quo allegat Felyn.in d.cap.2. de iudic. sed Felyn. loquitur tantum in spiritualibus, & concludit totum contrarium, item allegat Abb.in consil 33.quinque dubia, num.2. part.2. sed is loquitur de compromisso in temporalibus, in quibus potest in laicum compromittere, neque fert sententiam ob iurisdictionem, sed laudum, ob quandam notionem quam debet habere.

Sed

Sed quia Abb. *in d. consil 33. num. 2.* pro confirmatione sui dicti, de quo principaliter loquitur, addit pro ratione, quia clericus potest approbare sententiam à non suo iudice latam, & habebit vim pacti. Ideo videamus, an hic articulus sit verus: inprimis allegat glossam *in c. significasti, in ver. clerici, de foro compet.* quæ secundum Abb. expresse dicit hoc. Item dicit d. hoc esse casum iuris ciuilis, *in l. 2. C. communia vtriusque iudicii.* Item hæc opinio confirmari potest, quod sen-
4 tentia † nulla potest valere in vim pacti, vt docet Bartol. *in l. si expressim, num. 2. versic. sed hæc opinio non est vera, C. de appellationib. & ibi Alexand.* Idem Bartol. *in l. 1. & ibi Bald. in versic. quæro nunquid sententia, C. qui pro sua iurisdict.* Alexand *in l. 1. §. 1. col. fin. cum concordant per eum allegatis, ff. de feriis,* Dec. *in c. fin. de sentent. & re iudic.* Item
5 quia laudum † nullum potest confirmari, approbari, & homologari, & illius approbatio habebit vim confessionis iudicialis, & irreuocabilis, Berous *in consil. 32. num. 4. vol. 3.* & valebit in vim transactionis & pacti, Roman *in consil 173.* Paris. *in consil. 24. col. penult. & fin. vol. 2.* Abb. *in consil. 62. num. 2. part. 2.* Corneus *in consil. 125. & consil. 245. vol. 2.* Socin. *in consil. 220 col. 3. vol. 1.* Angel. *in consil. 191.* cum multis aliis ad hoc allegatis per Ioan. Vincent. Annam *in sing. 299.* atque aliis ibid. allegatis per Fabium eius filium in additionibus, & ita fuit decisum in tribunalibus, Thesaur. *in decis. Pedemontana 253. num. 5.* dicit hanc esse claram, atque expeditam omnium Doctorum sententiam, Afflict. *in decis. Neapolitana 117.*

Ego vero, quantum pertinet ad istum articulum principalem, contrariam insector sententiam, & inprimis Abbas falso allegat glossam *in d. cap significasti,* ipse enim scribit, an clericus possit approbare sententiam iudicis laici, vt valeat in vim pacti, sed glossa *in d. c. significasti,* loquitur de sententia iudicis Ecclesiastici, & est maxima differentia, quoniam, vt dixi nuper,
6 de vna specie non fit prorogatio † ad aliam speciem iurisdictionis, quia esset noua datio, quæ à priuato fieri non potest, quare Abb. loquitur sine fundamen-
7 to. Minus obstat textus *in l. 2.* † *C. communia vtriusque iudicii,* quia vt dicit Bald. *in l. si diuersa, nu. 3. C. de transactionib.* ibi factum partium bene valebat, quia partes ipsæ processerunt ad facti executionem, ideo concludit non tenere diuisionem, tanquam ex sententia, sed quia potest fieri per pactum, vt diuisio teneat.

Ex quibus potest dari resolutio ad doctrinam Bartoli *in d. l. si expressim,* & aliorum citatorum, vt senten-
8 tia † nulla valeat in vim pacti, postquam ipsæ partes exequuntur factum, quia sic videntur de nouo paccisci, secus est altera parte reluctante, ita decisum est in Prætorio Neapolis, vt per Minadoum *decisione 19.*

Neque obstat supradicta Doctorum sententia de
9 laudo † nullo, quia etsi possit approbari in vim pacti, fallit, quando ipsæ partes non haberent facultatem disponendi, vt declarat Abb *in c. examinata, in 2. notab. de confirmatione vtili, vel inutili,* ita intelligendo glossam, *in d. l. 2. C. communia vtriusque iudicii.* Idem Abb. *in consil. 92. in versic. & quia cum sententia, part. 1.* atque sequitur Dec. *in consil. 475. num. 34.* ac Vrsill. *in addition. b. ad Afflict. in d. decis. 117. sub num. 3.* Riminald. iun. *in consil. 239 num. 22. vol. 3.* dicit, quando vitium nullitatis non pendet à consensu partium, prout est materia iuris patronatus, eo casu non potest valere in vim pacti, vel transactionis. Sic dicimus in casu nostro; consentire in iudicem laicum non pendet à voluntate clerici; quare nullo modo potest homologare sententiam, vt valeat in vim pacti.

CASVS CLI.

Executionem in bonis temporalibus clericorum in omni casu debere fieri per iudicem Ecclesiasticum, etiam vigore sententiæ latæ per iudicem laicum in causa reconuentionis.

SVMMARIA.

1 *Iudex Ecclesiasticus exequitur sententiam suam in bonis temporalibus clericorum.*
2 *Executio sententiæ contra clericos nunquam potest fieri per laicos iudices, & num. 10.*
3 *Executio sententiæ Doctoris in scholares mandatur executioni per iudicem ordinarium.*
4 *Episcopi habent propriam familiam, & proprios executores.*
5 *Sententia iudicis laici in causa reconuentionis contra clericos mandatur executioni per Ecclesiasticum.*
6 *Clerici gaudent priuilegiis Ecclesiasticis etiam in bonis patrimonialibus.*
7 *Episcopos habere territorium, & error Bellugæ demonstratur.*
8 *Executio sententiæ quomodo ab initio possit incipere à persona.*
9 *Testes asserentes talia bona executa esse debitoris, sunt fideiussores.*
11 *Metropolitanus cogit iudicem Ecclesiasticum inferiorem, vt exequatur sententiam laici contra clericos.*
12 *Iudex Ecclesiasticus imploratus super executione sententiæ laici contra clericum cognoscit de illius viribus.*
13 *Iurisdictio omnis ab initio residebat penes Ecclesiasticos.*
14 *Iudex Ecclesiasticus non exequitur sententiam laici, antequam cognoscat, an sit præiudicialis animæ.*

Quia parum est sententias obtinere, nisi ipsæ debitæ executioni demandentur, gloss. *in rubric. C. de execut. rei iudicat.* Item quia in clericos iudex laicus aliquando, vt in causa reconuentionis, vel inter casus mixtos, licet rarissime, vt interdum dixi supra *in 2. part.* sententiam profert. Ideo per tres articulos videamus de huiusmodi sententiæ in clericos executione.

Primus articulus est: Iudex † Ecclesiasticus potest 1
exequi sententiam suam etiam in bonis temporalibus clericorum. Hic articulus liquet ex scriptis à nobis supra *in 2. part. cap. 35.* vbi ostendi Episcopos posse habere familiam armatam, habereque capturam personæ, etiam laicæ, in quam iudicauerit in casibus suæ iurisdictionis.

Ex quibus inferri potest errare Gugliel. de Benedict. *in cap Raynutius, in ver. & vxorem, decis. 2. num. 130. & seq.* qui arbitratus est, clerico condemnato per Episcopum in actione personali, executionem † senten- 2
tiæ in bonis temporalibus ipsius, debere fieri per iudicem secularem. Ratio enim sententiæ † Doctoris 3
in scholares, quæ executioni mandari debet per iudicem ordinarium loci, vt dicunt Speculat. *in tit. de sententiæ executione, §. nunc dicendum, num. 12. & ibi Ioannes Andr. in additionib.* atque Bartol. *in l. à Diuo Pio, §. sententiam Romæ, num. 4. ff. de re iudic.* non concludit con-

 tra

4 tra sententiam Episcopi, † qui propriam habet familiam, carceres, atque executores, quibus Rector scholarium, atque Doctor carere debent.

5 Secundus articulus est: Sententiam † iudicis laici aduersus clericum latam in actione personali in causa reconuentionis, debere exequi per iudicem Ecclesiasticum, ad requisitionem iudicis laici, hanc opinionem firmarunt Anton. de Butr. & Socin. *in cap. 1. de mutuis petitionib.* Ancaran. *in cap. 1. in 4. not. in fin. de cleric. coniugat. lib. 6.* & post alios, quos allegat Viuius *in decis. 49. num. 6. lib. 1.* attestatur se vidisse in decisiuis, & in actu practico ipsam variis in causis, & diuersis locis
6 obseruari. Pro qua opinione facit, quia clerici † gaudent priuilegiis Ecclesiasticis, etiam in bonis sui patrimonii, vt scripsi supra *in casu 49.* ergo bona clericorum dicuntur esse extra ditionem iudicis secularis, quo casu intrat dispositio *legis; à Diuo Pio, §. sententiam, ff. de re iudic.* vt sententia vnius iudicis exequi debeat per alterius territorii iudicem. Ex quo apparet, rationem Bellugæ esse falsam contrarium sentientis in suo speculo Principum, *rubr. 14. §. nunc videamus, num. 38.*
7 quia Episcopus † non habet territorium, sed Princeps laicus est supremus tam ratione territorii, quam realium: Latissime enim probaui *in d. cap. 35. 2. part.* Episcopum habere territorium, atque realia clericorum nullo modo subesse iurisdictioni Principum secularium probaui supra *in casu 125.* Ergo sententia secularis iudicis exequenda super bonis clericorum, dicitur exequi extra territorium ius dicentis. Quamobrem ad Ecclesiasticum spectare debet. Denique sic probatur, si exequutio hæc realis, de qua disputamus, per iudicem secularem fieri posset, tunc sequeretur ipsum iudicem personalem etiam habere districtionem contra clericum, quod est omnino fal-
8 sum: consequentia probatur. Nam licet † executio incipere minime debeat à persona, nihilominus capitur ipse debitor de persona, vt præstet executori fideiussorem, ac ipse debitor indicet bona sua super quibus facienda est executio, Paris de Put. *in tract. de syndic. in ver. executio,* gloss. *in l. 3. ff. de cessione bonor.* notat Felyn. *in c. quo ad consultationem, colum. 7. de re iudic.* & Chassan. *in consuetud. Burgund. rubric. 5. §. 2. num. 31.* Potest enim dicere executor, ego nescio, an habeas bona propria, in quibus executionem faciam, exhibeas mihi illa, alias exequar in persona, quo casu si debitor bona exhibet, & per legitimos testes, citato creditore coram iudice, probetur illa esse propria, vel saltem
9 quod ea possidet, non est opus alia cautela, & † testes hoc asserentes sunt veluti periculi nominatores, id est, fideiussores, si vero non faciat, præcise compellitur, donec indicet bona, vt per Put. vbi supra, quem sequitur Maranta *de ordine iudic. tit. de executione sent. num. 23* & vide Bald. *in l. 1. C. quando fisc. vel priuat.* Couarru. *in l. b. 2. variarum resolutionum, cap. 1. num. 2.* Ad euitandum igitur hæc inconuenientia, concludendum est, veram esse supradictorum Doctorum opi-
10 nionem, quod executio † realis contra clericos, vigore sententiæ iudicis laici, facienda sit per iudicem Ecclesiasticum. Et pro hac opinione faciunt allegata per Couarru. *in lib. practicarum quæstionum, cap. 10. num. 1. versic. eadem ratione,* vbi quod iudex secularis, quoties ea necessitas inciderit, poterit implorare iudicis Ecclesiastici auxilium pro exequenda eius sententia aduersus eos, in quos ipse non habet coertionis ius, qui
11 si recusauerit, poterit etiam Metropolitanum † adire, atque ab eo petere, vt inferiorem iudicem Ecclesiasticum cogat auxilium iudici seculari exhibendo, atque præstando ad exequutionem suæ sententiæ, & ibi Couar. cæteros allegat.

Tertius articulus est: Iudex † Ecclesiasticus im- 12
ploratus super executione sententiæ iudicis laici contra clericum, potest cognoscere de viribus sententiæ, si enim clericus de iure non est condemnatus, non est sententia executioni demandanda, *l. si se non obtulit, §. condemnatum, ff. de re iudic.* Imo ipsa executio non tenet, si pro sententia nulla, & inualida facta fuerit, *l. si cum nulla, ff. de re iudic. l. 1. C. de execut. rei iudic.* & si iudex secularis imploratus pro executione sententiæ iudicis Ecclesiastici potest aliquo modo cognoscere de viribus sententiæ, vt per Doctores *in cap. 1. de offic. ordin.* & latius scripsi supra *in part. 1. cap. fin.* multo fortius potest cognoscere iudex Ecclesiasticus de viribus sententiæ iudicis laici, præsertim aduersus clericos, tum quia ab initio omnis iurisdictio † residebat in 13
Ecclesiasticis, etiam respectu laicorum, & ideo possunt supplere negligentiam iudicis laici, vt scripsi supra *casu 146.* non econtra: Tum quia iudex laicus non præcipit Ecclesiastico, sicut econtra Ecclesiasticus mandat laico, atque ipsum inobedientem censuris afficit, ideo Ecclesiasticus non obedit laico, vt dicit Bald. *in cap. 1. de offic. ordinar.* sed patrocinatur iurisdictioni temporali, quod ipse intelligit fieri debere in licitis, & honestis, & sequitur Ias. *in d. l. à Diuo Pio, § sententiam, num. 16. ff. de re iudic.* & dicit Geminian. *in cap. 2. per illum textum, de exceptionib. lib. 6.* quod iudex Ecclesiasticus † non exequitur sententiam iudicis laici, an- 14
tequam cognoscat, an sit præiudicialis animæ; ergo non potest exequi sententiam laici, nisi in quantum sit iuste lata, & à iure Canonico non discrepat, alias secus, *cap. fin. de exceptionib. lib. 6.* ita concludit Ias. *in d. §. sententiam, num. 16.* quem sequitur Couarru. *in d. cap. 10. col. 1. lib. pract. quæst.*

CASVS CLII.

Clericos pro censibus bonorum proprii patrimonii non posse conueniri coram iudice seculari, etiam si per pactum id promiserint.

SVMMARIA.

1 *Clericos non teneri soluere census, tributa, vectigalia siue alia onera realia.*
2 *Clerici pro censibus sui patrimonii non possunt conueniri coram iudice laico.*
3 *Clericos non posse conueniri in realibus, & censualibus coram iudice laico, qui teneant.*
4 *A regula legislatoris nunquam est recedendum, nisi per legem expressam.*
5 *Clericus recipiens bona in censum ab aliquo non se submittit iurisdictioni Laicorum.*
6 *Papa non potest in totum tollere priuilegium fori clericorum.*
7 *Vasallus non se submittit iurisdictioni alterius in præiudicium Baronis.*
8 *Vasallus est subditus suo Baroni, sicut clericus Episcopo.*
9 *Vtile per inutile non vitiatur.*
10 *Etiam in indiuiduis.*
11 *Iuramentum non vitiatur quo ad capitula non prohibita.*

Duo

DVo articuli mixtim tractantur à Doctoribus in hoc casu: Alter est de censibus, siue vectigalibus rerum, quæ debentur Regi, alter vero de censibus patrimonialium, qui debentur priuatis: vt per Tiraquel. *de retract. lignag. in §. 32. gloss. vnic. num. 80. & seq.* post alios Doctores, quos ipse refert: Sed primus articulus à nobis expeditus fuit supra *in casib. 11. & seq.* vbi osten-
1 dimus clericos † non teneri soluere census, tributa, vectigalia, gabellas, siue alia munera realia, etiam de illis bonis, quæ antea Regi tributaria erant, quia perueniendo postea in dominium clericorum, mutarunt naturam; ergo non est opus in hoc quærere de iudice, postquam fundamentum cessat.

2 Secundus autem articulus est: Clericos † pro censibus sui patrimonii debitis priuatæ personę non posse conueniri coram iudice seculari. Qui apparet etiam resolutus ex his, quæ scripsimus supra *in cas. 125.* vbi ostendimus nullo modo in realibus posse conueniri coram illo iudice. Et ad hoc est textus *in c. qualiter, de iudic.* vbi indistinctè prohibentur clerici ad iudicium secularium trahi. Item text. *in authent. statuimus, C. de Episcop. & cleric.* vbi eadem prohibitio facta est, ne trahantur ad iudicium secularium criminale, vel ciuile, sed causa realis ciuilis est, per quæ iura in terminis
3 censualibus † hanc opinionem amplexi sunt Abbas post Collectar. *in d. c. qualiter, in fin.* Bald. *in l. de his, C. de Episcop. & cleric.* & latius per Socin. *in c. sane, in 9. declarat. de foro compet.* Et est opinio vera, quia habet regulam pro se, *d. cap. qualiter, & d. authent. statuimus*, cui debet stari, nisi probetur de exceptione regulæ, *l. ab ea parte, ff. de probationib. & ibi per gloss.* Doctores *in c. ad decimas, de restitut. spol.* gloss. *in l. omnis definitio, ff. de reg. iur.* Bald. *in l. 1. col. 2. & 3. C. de alienat. iudic. mut. caus. fact. & in l. si tutor. & l. fin. C. de seruo pignor. dat. manumiss. & in l. 3. C finium regundor.* dicens non esse recedendum à
4 regula † legislatoris, nisi per aliam legem contrarium probetur, Bald. *in l. tutor. in fin. C. de seruo comm. manumiss.* Bartol. *in l. quoties ff. si quis cautionib.* dicens rem esse certam pro eo, qui habet regulam pro se, & *in l. 1. col. 2. ff. si quis in ius voc.* Innocent. *in c. præterea, de dilationib.* Alberic. *de statutis, part. 2. quæst. 158.* Felyn. *in c. quoniam frequenter, in princ. col. 3. vt lite non contest.* Ias. *in l. cætera, num. 3. & seq. de legat. 1.* Euerard. *in loco ab exceptione ad regulam num. 12. versic. primo quod in dubio.* Et quod non obstet illa consuetudo Franciæ, de qua attestatur Tiraquel. in loco citato, scripsimus supra *casu 63. & casu 64. & casu 125.* & alibi sæpissime.

5 Tertius articulus additur, an clericus † recipiens bona in censum ab aliquo, possit se submittere iurisdictioni laicorum, & hic etiam est à nobis expeditus supra *in 2 part. cap. 38.* pro parte negatiua, quia priuilegium fori clericorum est de iure diuino, cui nec et-
6 iam Summus Pontifex posset derogare, † Andr. Barbat. *in c. 2. de maior. & obed.* Cardinal. Zabarel. *in repetit. cap. perpendimus, de sentent. excommunic.* quod intelligitur, quando Papa vellet tollere dictum priuilegium in totum; secus est, si quoad aliquos, in aliquo casu particulari. Idem Zabarella *in c. lector. distinct. 34.* & notat Archidiacon. *in c. sunt quidam, 25. quæst. 1.* & ad hoc est *cap. vnic. de cleric. coniugat. lib. 6.* regulariter autem clericus non potest se submittere iudici seculari, etiam si Episcopi proprii consensus expressus accedat, *cap. significasti, & cap. si diligenti, de foro compet.* sicut dicitur
7 de vasallo, † qui non potest se submittere alterius iurisdictioni in præiudicium Baronis, vt probauit Baldus *in consil. 121. volum. 3.* allegans rationem, quia vasallus est subditus † suo Baroni, sicut clericus suo diœcesano, & habetur per Abbatem *in consil. 82. volum. 1.* & 8
Socin. senior *in consil. 87. colum. 2. vol. 3.* Inter quos licet secundum Doctores cadat aliqua similitudo, tamen fortior ratio militat in clerico, cur non possit se submittere iurisdictioni laicorum, quia prorogatio non fit de vna specie iurisdictionis ad alteram, vt dixi supra *casu 150.* Nec vitiata hac promissione, contractus censualis corruit in totum, quia regulariter vtile † per inutile non vitiatur, *l. 1. §. sed si mihi, ff. de verbo-* 9
rum obligationib. l. sed si sibi. ff. de stipulat. seru. l. 1. §. 1. ff. quod falso tut. auct. l. pecuniæ fœnebris, l. placuit. ff de vsur. l. quoniam in prioribus, C de inoffic. testamen. l. sancimus, C. de donationib. l. sed & si decem, ff. de constitut. pec. c. sicut fieri, 1. quæst. 1. cap. cum dilectus, de prabend. c. vtile, de regulis iur. lib 6. Nam cum hæc promissio possit separari à cæteris pactis, etiam si essemus in indiuiduis † vtile per 10
inutile non vitiatur, *l. proprium, ff. communia prædior.* Nec obstat iuramentum, quia hoc est diuiduum, vel indiuiduum secundum subiectam materiam, & quo ad effectum, *cap. dilecti, & ibi gloss. fin. Abbas & cæteri, de maior. & obediend.* & dicit Baldus *in cap. 1. §. 1. colum. 2. de controuersia inuestit.* quod iuramentum † non vitia- 11
bitur quo ad capitula non prohibita, Archidiacon. *in can. inter cætera, 22. quæst. 4.* Cum igitur clericus prohibitus sit se subiicere alterius iurisdictioni, iuramentum super contractu censuali appositum, in quo hæc promissio facta fuerit, ipsum non potuit obligare in præiudicium iurisdictionis Ecclesiasticæ, & cessante hoc pacto, remanet contractus validus quo ad cætera.

CASVS CLIII.

Clericos coniugatos nullatenus esse de iurisdictione secularium iudicum, etiam vbi pecuniariter agendum est.

SVMMARIA.

1 *Clerici coniugati nullo modo sunt de iurisdictione laicorum.*
2 *Clerici coniugati non possunt pro debito condemnari à laico.*
3 Cap. 1. de cleric. coniugat. lib. *6. declaratur, & num. 6.*
4 *Verbum,* declaramus, *nihil noui inducit.*
5 *Limitatio regulæ debet probari per textum expressum.*
7 *Causa criminalis quando dicatur, etiamsi pecuniariter agatur.*
8 *Leges nullum verbum habent inutile, & sine mysterio operandi.*
9 *Constitutio noua interpretanda est, vt minus quam potest corrigat ius commune.*
10 *Aduerbium nullatenus quid significet.*
11 *Ioan. Andr.* in cap. 1. de clericis coniugat. lib. *6. reprobatur.*
12 *Clerici coniugati etiam in causa pecuniaria sunt de foro Ecclesiæ.*
13 *Clerici coniugati in casibus in quibus sunt relaxati iurisdictioni secularium, possunt carceribus mancipari.*
14 *Iudicandum quando sit contra communem opinionem.*
15 *Communis opinio per quos Doctores fiat.*

QVia nullus clericus, etiam si coniugatus sit, potest coram iudice laico conueniri iuxta dispositionem *c. 2. de foro compet.* Bonifacius Papa VIII. *in c. 1. de cleric. coniug. lib. 6.* id declarauit, procedere, dummodo in habitu, & tonsura incesserint, & confirmauit Concil. Tridentin *sess. 23. cap. 6. de reformat. in versic. in clericis vero coniugatis*, sed quia Doctores, ministri laicæ iurisdictionis, coaceruarunt falsum intellectum ad *d. c. 1.* vt ipsa veritas elucescat, declaratur per duos articulos.

1 Primus articulus est: Clericos † coniugatos nullo modo esse de iurisdictione laicorum, etiamsi de debito ciuiliter agatur. Hanc opinionem amplexi sunt Archidiacon. *in c. 1. de cleric. coniugat. lib. 6.* quem sequuti sunt Franch. *ibid. col. 3. versic. cogita quia verior videtur altera opinio*, Lapus *allegat. 41.* vbi consuluit pro debi-
2 to † condemnari non posse à iudice seculari, etiam dato, quod ante clericatum fuisset ab eodem iudice conuentus. Et quod hæc sit vera opinio probatur per te-
3 xtum *in d. c. 1.* † *de cleric. coniugat. lib. 6.* & primo *in versic. & cum iuxta Parisiense Concilium nullus clericus distringi, aut condemnari debeat à iudice seculari, præsenti declaramus edicto, &c.* sed disposita in dicto Concilio habentur *in c. 2. de foro compet.* vbi generaliter est facta prohibitio, ne clerici coram laico iudice conueniantur, siue ciuiliter, siue criminaliter agatur, & *in d. c. 1.* Pontifex vti-
4 tur verbo, *declaramus*; † ergo nihil noui voluit inducere aduersus dispositionem Parisiens. Concilii, nisi solum declarationem facere, de qua infra agemus. Itaque restat ipsos clericos coniugatos ex dispositione *d. cap. 2.* non posse ciuiliter etiam coram iudice laico conueniri. Probatur etiam, quoniam dum declaratur habito respectu ad *d. c. 2.* sumus certi, quod sub illius dispositione comprehendantur, & qui dicit li-
5 mitari † illam generalem dispositionem, expressam debet limitationem allegare, vt dixi in casu præcedenti *in artic. 2.* præsertim in re tam maximi præiudicii, vbi excommunicationem iudex incurrit. Et quando res non esset ita clara, in dubio iudex debet credere se excommunicatum, atque absolutionem petere, vt dixi supra *in part. 3. cap. de absolut.* & licet hoc negotium sit clarum pro iurisdictione Ecclesiæ, tamen quando esset, dubium adhuc pro Ecclesia iudicandum est, vt scripsi supra *in casu 145.*

6 Item probatur per *d. c. 1.* † *in vers. nec ab ipsis secularibus iudicibus eos debere personaliter, vel etiam pecuniariter, vllatenus condemnari, &c.* Qui versiculus non est trahendus ad versiculum præcedentem, in quo prohibuerat posse trahi ad iudicium secularium in causa criminali, etiam ciuiliter mota, aliter hic versiculus à nobis allegatus, esset superfluus; probatur; quia pro-
7 hibitus cognosci in criminalibus, † dicitur prohibitus, siue agatur criminaliter, siue ciuiliter, & dummodo pœna veniat applicanda fisco, semper criminaliter agi dicitur. Ne igitur sit superfluus, intelligendus est hic versiculus, vt comprehendat tertium casum, scilicet quando pecuniariter agendum est, contra clericos coniugatos, & tunc agi non possit coram iudice
8 laico: In legibus † enim nihil debet esse inutile, ac superfluum, vel sine mysterio operandi, *§ quibus, in 1. constitu Codic c. si Romanorum, dist. n. 19.* gloss. *in princ. ff. quod met cauf.* Bart. *in l. transigere, in 1. oppos. C. de transactionib.*
9 Item semper constitutio † noua est interpretanda, vt minus quam possit corrigat ius commune, *c. cum dilectus, de consuet.* Alex. *in l inter cætera, num. 5. ff. de libr. & posthum. & in l. 3. §. prætor, col. 3. de dam. infect.* Gozadin. *in consil. 19. nu. 6.* Paris. *in consil. 46. num. 68. vol. 1. & consil. 95. num. 38. eod. vol.* Curt. *in consil. 105. col. 1.* & hanc esse communem opinionem probat Ias. *in l. omnes populi, ff. de iust. & iur.* Vt igitur hic versiculus rei etiam pecuniariter aliquid operetur, opus est dicere, quod differat à versiculo præcedenti *in versic. vel ciuiliter.* Item, vt minus corrigatur ius commune, quia aliter dicẽdo corrigeretur Concilium Parisiense in hoc, vt clerici coniugati pecuniariter possint coram laico iudice conueniri.

Item probatur per aduerbium † *nullatenus*, quo 10
Pontifex vtitur *in d. c. 1.* cuius natura est in totum negare, & vniuersaliter iurisdictionem excludere, Dec. *in c. super literis, nu. 13. de rescript. & in c. eam te, nu 33. eod. tit.* Lanfranc. *in c. qua fronte, de appellat.* gloss. *in clem. 1. in ver. nullatenus, de sequestrat. possess. & fruct.* Hieron Gig. *in tract. de pensionib. in vlt. quæst. nu. 10.* Habetq; vim sententiæ atq; decreti irritantis, & aufert facultatem dispensandi in contrarium, gloss. *in auth. si qua mulier, C. ad Velleian.* Cardinal. *in clem. 1. §. si quis autem, de sequestr. possess. & fruct.* Archidiac. *in c quoniam, in ver. nullatenus, de immunit. Eccles.* Ancaran. *in consil. 170. nu. 2.* Tiraquell. *in l. si vnquam, in ver. reuertatur, num 95. C. de reuoc. donat.* vbi late de hoc. Voluit igitur Summus Pontifex per hoc aduerbium in fine positum excludere omnem iurisdictionem, quod non esset, nisi omnem casum comprehenderet, siue clare expressum, vt nos firmauimus, siue in dubio positum secundum aliquos.

Ex quibus apparet, non esse veram opinionem Ioan. Andr. † contrarium sentientis *in d c 1.* videlicet 11
ibi Pontificem intellexisse in duobus casibus, vbi criminaliter, vel ciuiliter de crimine ageretur, in quibus duntaxat iudex Ecclesiasticus in clericos coniugatos animaduertat: vbi autem pecuniariter agendum esset, non de crimine, coram iudice laico conueniri posse: quam opinionem sequuti sunt ibi Geminian. ac multi alii relati per Couarr. *in lib practic. quæst. cap. 31. num. 7.* vbi *in princ.* testatur hanc esse communem opinionem.

Et primo quantũ ad Io. Andr. quem cęteri pro hac parte habent pro fundamẽto, aduertendũ est, ipsum *in d. c. 2. de foro compet.* expresse dicere dispositionem illius Concilii Parisiensis comprehendere etiam clericos † coniugatos, & ibi disponitur, etiam vbi pecu- 12
niariter agendum esset, sed dicere, quod *in d. c. 1.* casus vbi pecuniariter agendum est, relaxetur iurisdictioni laicorum, vel admittit necessariam correctionem dicti Concilii, quod probatum est esse falsum, vel inducit necessariam contradictionem in eius dictis. Et ideo cessante fundamento, Doctores, qui veluti aues sequuti sunt illius Doctoris opinionem, qui non aliter dispungit articulum, non possunt facere communem opinionem.

Item quantum pertinet ad ipsam attestationem communis, aduertendum est, eundem Couarru. *in d. num. 7.* parum infra dicere hæc verba: Nam licet possit iudex secularis de causa ciuili cognoscere, & eam diffinire, non tamen poterit clericum coniugatum capere, & in carcerem pro executione detrudere, si ipse clericus ea seruauerit, quæ Bonifacii VIII. constitutione continentur, quod præter alios placet Ancaran. *in d. c. 1.* & Ripæ *in lib. 1. responsor. cap. 13.* & hæc opinio communis est.

Sed istæ duæ communes, licet possent stare, quando non adesset dicta constitutio Bonifacii; tamen habito

bito respectu ad illam, vnde trahunt originem, ipsæ sibi contradicunt, siquidem si Summus Pontifex in casu ciuilis conuentionis relaxaret ipsos iurisdictioni laicorum, censeretur relaxare etiam quo ad perso-
13 nalem districtionem; probatur; quia in cæteris † casibus, in quibus sunt relaxati, possunt in carceres per iudices seculares detrudi, quare ista asserta communis iure non probatur, & successiue licitum est contra il-
14 lam † iudicare, vt probat Abb. post Ant. de Butr. *in c. tua nos, num. 9. versic. nota bene, de vsur.* & late contra communem scribit Natta *in consil. 120. num. 1.* qui alios refert. Neque faciunt communem opinionem grauitas, vel numerus Doctorum, sed rationes, ac resolutiones difficultatis currentis, etiam si solius Doctoris fuerit, vt nouissime probat Recollector communium opinionum *lib. 3. cap. 5. num. 9. versic. quarta opinio,* & quod opinioni singularis Doctoris prius sit inhærendum, si melius, & rationabilius scripserit, est casus *in l. 2. § sed neque ex multitudine, versic. cum possit & vnius, & deterioris sententia & multos, & meliores superare,* C. *de veteri iure enuclean.* & probat Dec. *in consil. 499. num. 12.*
15 *& consil. 258. num. 1.* Item illi Doctores † dicuntur facere communem, qui articulo mature discusso, in ipso casu, de quo quæritur, consilia ediderunt, non qui leuiter, & sine aliqua, aut certe modica ratione scribentes, illam sequūtur, vt dicit Abb. *in c. bona, in 2. n. 30. de postulat. Prælat.* Fulg. *in cons. 102. col. 3. in prin.* Ias. *in cons. 151. col. 3. in fin. vol. 4.* Soc. iun. *in cons. 1. col. fin. vol. 1. & in consil. 119. in fin. eod. vol.* Gabriel. *in consil. 100. n. 24. vol. 2.* sed vt dixi, & videri poterit, omnes Doctores citati per Couarru. mouentur ex auctoritate Ioan. Andr. qui neque distinguit articulum, & sibi videtur contradicere: Atque ex inductione *d. cap. 1.* facta per gloss. ibi & Franch. ac Archidiacon. & Lap. *in d. allegat. 141.* apparet clare, comprehendere etiam casum, vbi pecuniariter agendum est. Quare concludo hanc esse veram, & communem opinionem.

Secundus articulus est: Clericus coniugatus in tantum est de foro Ecclesiastico, in quantum contraxerit matrimonium cum vnica, & virgine, atque detulerit habitum, & tonsurã, vt dicit tex. *in d. c. 1. & c. si quis suadente Diabolo. 17. q. 4.* & per Concil. Trident. *in d. sess. 23. cap. 6. de reformat.* additum est; *dummodo alicuius Ecclesiæ seruitio, vel ministerio fuerint deputati ab Episcopo, eidemq; Ecclesiæ seruiant, vel ministrent, &c.* quo casu potest habere beneficium seculare. *cap. ad audientiam, de præscriptionib.* Item Ecclesiasticum simplex, sine dispensatione, si pauper sit, dummodo ei concedatur in stipendium, non autem in titulum, idque fiat propter vtilitatem Ecclesiæ, *c. si qui, distinct. 32. c. quia tua, 12. quæst. 2.* & comuniter per scribentes *in cap. cum M. de constitut. & in cap. clericus, de vita, & honestate clericorum,* & per Immol. *in d. cap. 1. de cleric. coniugat. lib. 6.* Ecclesiasticum vero cum cura habere non potest sine dispensatione Papæ, Ioannes Andr. *in cap. Ioannes, de cleric. coniugat.* & de communi attestatur Capra *in reg. 97. num. 34.* Quibus priuilegiis Ecclesiasticis exutus intelligitur, si bigamus fuerit, vel absque habitu, & tonsura incesserit, beneficium Ecclesiasticum non habuerit, ac denique Ecclesiæ seruitio deputatus non fuerit, de quo latius per Franchum *in dicto cap. 1. de cleric. coniugat. lib. 6.* & per Couarruuiam *in dicto cap. 31. à num. 7. ad finem.*

CASVS CLIV.

Clericum debitorem impotentem non posse cogi cedere bonis, sed admissum ad beneficium *c. Odoardus*, nec debere cogi per iudicem secularem ad cedendum fructibus beneficii.

SVMMARIA.

1. *Clericus debitor impotens quæ remedia habeat.*
2. *Clericum posse cedere bonis qui teneant.*
3. *Clericus non potest cogi cedere bonis.*
4. *Gaudent beneficio, vt non teneantur, nisi in quantum facere possunt.*
5. *Milites armatæ militiæ non possunt cogi cedere bonis.*
6. *Clerici sunt milites cœlestis militiæ.*
7. *Milites quare cogi non possunt ad cedendum bonis.*
8. *Non possunt in carceres pro debitu mitti.*
9. *Clerici non possunt carcerari pro debitis ciuilibus.*
10. *Iudex Ecclesiasticus detinens clericum in carceribus, etiam coniugatum pro debitis ciuilibus est excommunicatus.*
11. *Argumentum de militibus armatæ militia ad clericos, in quibus valeat.*
12. *Clerici an possint gaudere priuilegio directe substituendi post pubertatem sicut milites armatæ militiæ.*
13. *Clericus debitor impotens non potest cogi per iudicem laicum ad cedendum fructibus beneficii.*
14. *Fructus beneficii in quot partes sint distribuendi.*
15. *Iudex laicus non cognoscit in clericum super fructibus beneficii.*
16. *Clericus non renuntiat beneficio sine voluntate superioris.*
17. *Clericus impotens non potest cogi cedere fructibus beneficii per iudicem Ecclesiasticum.*

Clericus † debitor impotens, duplex habet reme- 1
dium, vel opponendi exceptionem *cap. Odoardus, de solutionib.* ne conueniatur vltra quam facere possit, vel cedendi bonis, si primo remedio gaudere nollet, vt tenet Roman. *in singul. 560. quæro an Ecclesia, in fin.* & Steph. Aufrer. *in addit. ad Capell. Tolosan. super decis. 136.* & quod clericus † vtroque remedio gaudere possit, 2
probat Matthæus Brunus *in tract. de cessione bonorum, quæst. 8. 4 quæst. princip. num. 2.* Ideo quæritur, an cogi possit cedere bonis, vel fructibus beneficii, & per quem iudicem.

Primus articulus est: Clericus † non potest cogi 3
cedere bonis. Hanc opinionem probant Petrus de Ancaran. Abbas, & Ioan. de Immola *in d. cap. Odoardus,* Gregorius Lopez *in l. 1. gloss. 6. tit. 15. partit. 5.* eamque communem asserit Couarr. *in lib. 2. variar. resolut. cap. 1. num. 9.* non enim secundum Immol. sunt compellendi inuiti ad ipsam bonorum cessionem, cum ob hunc tantum † finem gaudeant beneficio in quan- 4
tum facere possunt. Ideo Afflict. *in constitut. regni, incip. si quis clericus, in 6. notab.* dicit, clericus conuentus pro debito ciuili, non dicat, cedo bonis, sed excipiendo dicat; ego sum priuilegiatus, vt non debeam, nisi relictis mihi alimentis, conueniri.

Pro cuius opinionis confirmatione induci potest, quod neque ipsi milites † armatæ militiæ bonis cede- 5
re, cogi possunt, vt notant omnes scribentes *in l. miles, in princ. ff. de re iudic.* & latius probat Matthæus Brunus *in d. tract. de cessione bonorum, quæst. 11. 4. quæst. principalis, per totam.* Ergo neque ipsi clerici; probatur,

6 quia sunt milites † cœlestis militiæ, *c.reprehensibile, 32. quæst.8.& cap.Episcopus*,& notant Doctores *in d.l.miles*, & licet Brunus *in d.tract. de cess. bonor. in quæst.3. princip. num.22.* dicat regulam *d.l.miles*, cum similibus esse correctoriam iuris communis; ergo non extendendam de milite armatæ militiæ ad militem cœlestis. Hæc tamen ratio à nobis allegatur, non ad probandum extensionem legis, quia nunquam Ecclesiastici comprehendi possunt sub dispositionibus laicorum Principum, vt latius probaui supra *in casu 1. & in tota 1.centur.* sed ad ostendendum, ex quibus rationibus milites cogi non possunt, ex eisdem neque clericos cogi posse concludendum esse: Et primo Doctores
7 concludunt, ideo milites † ad hoc cogi non posse, quia gaudent beneficio dictæ exceptionis, ne conueniantur, nisi in quantum facere possunt, per *dict. l. miles*, sed clerici gaudent eodem beneficio, inducto de iure Canonico per *d.cap.Odoardus*, quod secundum communem intellectum procedit sine cessione, vt dixi. Item sicut milites ideo non possunt cogi bonis
8 cedere, quia nec possunt † in carceres pro debitis mitti, vt concludunt omnes Doctores *in d. l. miles*, per illam legem, & declarat Bald. *in l.1.in fin. C.qui bon.cedere poss.* Ex eadem ratione concludendum est idem de cle-
9 ricis, † quia in carceres pro debitis mancipari nō possunt, *c.si clericus*, (à contrario sensu) *de sentent. excom. lib.6.& ibi Ioan.Andr.* Geminian.& Franch.Item Innocent. *in c.vt famæ, de sentent.excom.* Ioan. Andr. *in c.nullus, de pignorib.* Cardinal. *in clem.1. de offic.ordin.* Franch. *in c dilectus, de appellat.* Marsil. *in pract. crimin. in §.attingam, num.70.* Lapus *allegat. 98. incip.quæritur non leuiter, & in rubr. de foro compet. col. 1. circa fin. versic. nec obstat;*
10 vbi etiam dicit, quod iudex † Ecclesiasticus in causa pecuniaria, de qua cognouit, non possit inuitum detinere clericum, etiam coniugatum incedentem in habitu, & tonsura, sine metu excommunicationis, Hostiens. *in c.2.de deposito*, & ibi Abb *col.2.* dicit, si clericus est impotens ad satisfaciendum, non potest carcerari, neque excommunicari, nec cogi potest ad cedendum bonis, ex quo non tenetur, vltra quam facere potest, *d.c Odoardus*. cum igitur eædem sint rationes in vtroque, debet esse eadem iuris dispositio.

Propterea Doctores in omnibus conclusere, dis-
11 posita in militibus † armatæ militiæ habere locum in clericis: sicut miles non potest torqueri, neq; suspendi, *l.desertorem, §.1. & ibi gloss. ff.de re milit. l.milites, C.de quæstionib.* Ita nec clerici, Cyn. & Doctores *in l.nullus, C.ad leg. Iul. maiest.* Item sicut non valet donatio concubinæ facta per militem, *l.2. C.de donat.inter virum & vxor.* ita neque facta per clericum, Bart. *in l.affectionis, ff.de donationib.* Cyn. *in d.l.2. C.de donat.inter vir.& vxor.* Ioan. Andr. *in c.de his, de sepult.* Abb. *in c.1.de cleric.ægrot.* Item sicut non valet legatum concubinæ relictum per militem, *l.miles ita, §.mulier, ff.de milit.testamen.* Ita non valet relictum per clericum, Bart.& cæteri *in d.§. mulier*, idem Bart. *in l.mulierem, ff.de his, quibus vt indign.* ex quibus conclusere Dd. quod sicut milites habent priuilegium directo substituendi post pubertatem, vt
12 *l.centurio, ff. de vulgar. & pupill.* Ita & clerici † gaudere possunt eodem priuilegio substituēdi, prout est communis opinio, de qua attestantur *in d.l.centurio, Alexand.num.15. Galiaula nu.51.*& ita dixit Accurs. *in d.l.miles, in ver.facere, ff.de re iudic. & ibi Ias.num.11. Zas.num 9. Alex.nu.3.* Abb *in c.1.n.5.de clerico ægrot.*& late per Euerard. *in loco à milite armata mil. ad militem cœlestis milit.*
13 Secundus articulus est: Clericus † debitor impotens non potest cogi per iudicem secularem ad cedendum fructibus beneficii, deducto ne egeat; primo; quia regula obstat, vt laici non possint iudicare clericos, *c.clericum nullus, 11. quæst.1. c. 2. de foro compet.* & hic casus non reperitur specialiter exceptus. Item quia fructus † beneficii sunt diuidendi per clericum be- 14
neficiatum in quatuor partes, *c.concesso, & c.vobis euum, 12. quæst. 2.* quarum vnam ipse sibi retineat, alteram clericis, pro officiorum suorum fidelitate distribuat, fabricis tertiam, quartam pauperibus, & peregrinis habeat fideliter erogandam. Nec iudex laicus posset de huiusmodi partibus ad spiritualia pertinentibus adhibere cognitionem, quia esset apponere manus in messem alienam. Nec posset cognosci de parte fructuum spectante ad clericum pro suo victu, quin cognoscatur de cæteris in diuisione; ergo ratione indiuisibilitatis, coram iudice Ecclesiastico agendum esset, ex illa regula, quia magis dignum trahit ad se minus dignum, de qua scripsi supra *in casu 118.*

Ex his infertur non esse veram opinionem, quam tenuit Viuius *in de.is.529.num.7.lib.4.* clericum coniugatum debitorem impotētem posse carceribus mancipari, atque per iudicem laicum cogi ad cedendum fructibus beneficii: Ostendimus enim in præcedenti casu, clericum coniugatum gaudere fori priuilegio etiam in mere ciuilibus: Neque iudex † laicus hanc 15
adhibere potest cognitionem super fructibus beneficii Ecclesiastici, vt dixi: Tum etiam, quia † clericus 16
etiam volens non potest dimittere beneficium sine voluntate superioris, *c.admonere, de renuntiat.*& probat Collectar. *in d.c.Odoardus, num.4.versic.quia certum est, de solutionib.*

Secundo infertur, non probari eam opinionem Collectarii *in d. c. Odoardus*, quod clericus † impotens 17
possit cogi cedere fructibus beneficii, quantumcunque per Ecclesiasticum cogendus esset, quam dixit se vidisse seruari in curia Romana, & ideo forte secuti sunt eam, Immol. *in d.c.Odoardus, in vlt.opposit.* Caccialup. *in tract.de pensionib.quæ.11.col.fin.vers.& Collectarius*, Gig. *in tract de pensionib.quæst.39.nu.4.* & Matth.Brun. *in tract.de cess.bonor.q.3.princ.n.10.* Nam si clericus vltra quā facere possit, cogendus nō est, quod intelligitur, vt alimēta habeat secundum eius gradū condecentē, ne cogatur in opprobriū totius Ecclesiæ mendicare. Item si fructuum beneficii eam solum partem habere debet, quæ sibi ad victum necessaria sit, quomodo per iudicem suum ad cedendum fructibus beneficii cogi potest, hæc contradictionem implicant; ergo opinio vera non est.

CASVS CLV.

Cadauer clerici debitoris, sicut alterius cuiuscunque, non posse arrestari per creditorem citra amissionem debiti.

SVMMARIA.

1 *Clericus etiam mortuus remittendus est ad Ecclesiasticum.*
2 *Cadauera clericorum, vel laicorum debitorum non possunt detineri ad instantiam creditorum.*
3 *Creditor detinens cadauer debitoris amittit creditum.*
4 *Homo mortuus, non est amplius homo.*
5 *Cadauera sepelienda sunt sine obstaculo.*
6 *Angelus reprobatur circa cadauera debitorum arrestanda.*
7 *Sepultura corporis mortui denegari non debet.*

Scribit

SCribit Rebuff. *super concordatis Franciæ, in tit. de protectione concordatorum, col. 2. verf. imo anno*, clericum
1 non † solum viuum remittendum esse ad iudicem Ecclesiasticum, sed etiam mortuum, nam cum character impressus sit animæ, & ossibus, nec euelli possit, vt communiter per Doctores *in cap. degradatio, de pœnis, l. 6.* non poterit eius cadauer ad instantiam alicuius detineri: De quo nos etiam scripsimus supra *in 2. part. cap. 39.* de clerici cadauere se suspendentis, sed ibi in pœnalibus, hic autem in mere pecuniariis, diuersum est igitur ius statuendum.

2 Propterea dicendum est, neque cadauer † clerici, neque alterius cuiuscunque laici debitoris posse detineri, aut arrestari pro aliquo credito, & qui contra
3 fecerit, pœna amissionis debiti † puniatur, vt dicit text. expressus *in l. cum sit iniustum, & auth. item qui domum, C. de sepulcro viol. & vtrobique Dd.* Ripa *in l. obligatione generali, num. 34. versic. viso, ff. de pignorib. & in tract. de peste, in tit. de remediis præseruatiuis, num. 101.* Couarru. *in lib. 2. variarum resolutionum, cap. 1. num. 10.* Boerius *decis. 287.* Hoc etiam deciditur per Canonistas, Abb. *in cap. ex parte, num. 3. de sepultur.* reprobata consuetudine Anglorum, quæ erat in contrarium, de qua habetur *in cap. qua fronte, de appellationib.* & ibi Ioannes Andreas dicit, quod hoc, tanquam iniquitatem continens, fuit sublatum, Ancaran. *in d. cap. ex parte.* Felyn. *in cap. sicut Iudæi, colum. 1. de Iudæis*, Bertachinus *in tract. de Episcopis, in 3. part. 4. lib. num. 24.* Benedict. *in cap. Raynutius, in ver. mortuo itaque testatore, num. 56. de testament.* & secuti sunt etiam Roderic. *in repetit. l. post rem, in 5. ampliat. ff. de re iudic.* & Grammaticus *in decis. 82.* atque Castellus *in l. 30. Tauri, super verb. Gastos.* Ratio huius conclusionis est patens, quia debitor post mortem non dicitur debitor, Dynus, & Immola *in l. qui Romæ, §. Augerius, ff. de verborum obligationib.* Socin. *in consil. 293. num. 4. lib. 2.* Item si cadauer retinendum es-
4 set ex actione personali, homo † mortuus non est amplius homo, *l. in actionibus, ff. de in litem iur.* Item
5 quia cadauera † sine obstaculo in memoriam humanæ conditionis sunt sepelienda, *l. quidam in suo, ff. de condit. institut.* est etiam interdicta omnis appellatio, ne cadauera sepeliantur, *l. fin. ff. de appellat. recipien. c. ex parte, in primo de sepultur.*

Ex quibus apparet, falsam esse opinionem Angeli
6 *in † authent. vt defuncti seu funera, §. 1.* volentis cadauera debitorum posse arrestari, præsertim si obligati fuerint in instrumento secundum formam guarentigiæ, vt dicit Marsil. *in l. fin. num. 64. ff. de quæstionib.* quorum opinionem sequuti sunt Segura *in repetit. l. si ex legati causa, num. 73. ff. de verborum obligationib.* & Caruagialius *in repetit. l. 1. col. 3. ff. eodem tit.* Præposit. *in c. præterea, distinct. 51.* Bartholomæus Bellenzinus *in additionib. ad Abb. in d. c. ex parte, de sepultur.*

Aduersus enim istos Doctores est magis communis opinio, & Angelus, qui primus ipsam firmauit, non meretur nomẽ proprium, cæteri vero non ignorarunt opinionem esse potius Dæmone dignam, quã homine, contra quam Roderic. *in d. l. post rem, ff. de re iudic.* satis inuehit, atque respondet omnibus rationibus in contrarium. Ex cuius dictis satis liquido constare poterit, vt etiamsi liquidum fuerit debitum, se-
7 pultura † mortui debitoris denegari non debet, habetur enim Ecclesiast. *cap. 7.* mortuo non prohibeas gratiam, hoc est, gratis sepulturam exhibe; quomodo igitur detineri potest, prohibente lege diuina. Neque obstat ratio liquidationis crediti, ex forma guarentigiæ, quia si iure dispositum est, vt nec aduersus heredes defuncti possit infra nouem dies à morte defuncti, executio peti, vt habetur *in §. meminimus in auth. vt cum de appellat. cognosc. & l. 2. §. penult. ff. de in ius voc.* ergo multo minus aduersus ipsum corpus mortuum, quod desiit esse homo, nec est amplius debitor: qui igitur creditor contrarium tentauerit, pœna amissionis debiti plectendus est, ex dispositione *d. l. cum sit iniustum*, sic intellecta secundum magis communiter scribentes.

CASVS CLVI.

Iudicem Ecclesiasticum siue inter clericos, siue inter laicos, semper debere iudicare causas de iure Canonico.

SVMMARIA.

1 *Causæ spirituales semper decidendæ sunt de iure Canonico.*

2 *Causa inter duos clericos in foro Ecclesiast. esemper decidenda est de iure Canonico.*

3 *Ius Canonicum semper est seruandum in causa pertinente ad iurisdictionem Ecclesiæ.*

4 *Causa laicorum mere profana in terris Ecclesiæ decidenda est secundum ius Canonicum.*

5 *Causa laicorum profana, quæ tractatur in foro Ecclesiastico, in terris Imperii decidenda est secundum ius Canonicum.*

6 *Causa laicorum profana, quæ deuoluitur ad iurisdictionem Ecclesiæ, dicitur Ecclesiastica.*

7 *Iudex Ecclesiasticus in foro suo semper debet seruare ius Canonicum, & num. 9.*

8 *Ius Canonicum aliquando seruari in causis miserabilium personarum, in vtroq; foro.*

CVm in foro Ecclesiastico multa causarum genera discutiantur, sæpe vidi in aliquibus dubitari, quod ius sit attendendum per iudicem Ecclesiasticum, in ipsarum decisionibus, siue inter clericos, siue inter laicos lis habeatur, qui casus diffusius explicatur per sequentes articulos.

Primus articulus est: Causæ spirituales, † vel quæ 1
de peccato tractẽt, vt sunt causæ vsurarum, iuramenti, decimarum, & similes, decidendæ sunt de iure Canonico, Socin. *in consil. 77. num. 20. vol. 1.* Istæ enim causæ semper decidendæ sunt de iure Canonico tam in terris Ecclesię, quam Imperii, *c. fin. & ibi Dd. de præscriptionib.* Dd. omnes *in c. Ecclesia sanctæ Mariæ de constitut. Abb. nu. 11. Felyn. nu. 41.* Maranta *de ord. iudic part. 3. nu. 73.* Cephal. *in consil. 40. num. 16.* multos ad hoc congerit Bouius *in tract. de statutar. vrb. prescript. gloss. 1. num. 16.* Afflict. *in decis. 322.* & ibi Addentes nouissimi plurimos cumulant, Felyn. *in c. in causis, col. 1. de re. iud.* quam esse receptissimam sententiam etiam respectu fori ciuilis in terris Imperii, probat Cornelius Benincasa *in tract. de paupertate, quæst. 5. num. 31.*

Secundus articulus est: Quando causa † deciden- 2
da in foro Ecclesiastico est inter clericos, semper est seruandum ius Canonicum, & nunquam ius ciuile. *c. quod clericis, de foro compet.* & scripsi de hoc supra *in toto casu 50.*

Tertius articulus est: Cum causa decidenda in foro Ecclesiastico est inter laicos, & tractatur de re pertinente † ad iurisdictionem Ecclesiæ, & tunc semper 3
attendendum est ius Canonicum, gl. *in c. inter alia, & ibi Abb. n. 24. de iure immun.* gl. *in c. sicut antiquitus, 17. q. 4.* Immol. *in clem. 1. in fin. de pœnit. & remiss.* & est cõmunis opinio

opinio inter Canoniſtas: eamque amplexi ſunt plurimi Ciuiliſtæ, Fulgoſ. in l. fideli, C. de his qui ad Eccleſ. confuger. Oldrad. in conſil. 154. quidam deliquit, in princip. Alexand. in conſil. 145. viſo themate, vol. 7. vbi concludit etiam in terris Imperii ſeruandum eſſe ius Canonicum in hoc, Ioan. Fab. in §. ſed hoc tempore, Inſtitut. de his qui ſunt ſui, vel alieni iur. qui omnes Doctores loquuntur, in caſu quo tractaretur de immunitate Eccleſiarum, quæ materia proprie pertinet ad iuriſdictionem Eccleſiaſticam. Et hanc opinionem latiſſime probat Decian. in tract. criminal lib. 6. c. 25. num. 7. in 1. tom. vbi demonſtrat, multos ex Doctoribus ciuiliſtis, qui allegantur pro contraria parte, non id dicere, ad quod allegantur, eorum autem qui vere firmarunt opinionem contrariam rationes omnes reſoluit, atq; exemplis ſpiritualibus exaggerat.

4 Quartus articulus eſt: Cauſa † laicorum mere profana, quæ tractatur in foro Eccleſiaſtico in terris ſub iuriſdictione temporali Eccleſiæ, eſt decidenda ſecundum ius Canonicum, c. 1. & ibi Doctores omnes, de conſtitut. Abb. in d. cap. Eccleſia ſancta Mariæ, num. 14. & ibi Felyn. num. 43. Bartol. in l. priuilegia, num. 2. C. de ſacroſ. Eccleſ. & ibi Addentes cæteros Doctores congerunt, Maranta part. 3. num. 73. & poſt Innocent. & alios plurimos, quos allegat, probat eſſe communem opinionem Foller. in ſua pract. cenſuali, in ver. iure mod. rigorem, num. 22.

5 Quintus articulus eſt: Cauſa † laicorum mere profana, quæ tractatur in foro Eccleſiaſtico in terris ſub iuriſdictione temporali Imperii, eſt decidenda ſecundum ius Canonicum, & hanc opinionem tenet Speculat. in tit. de conſtitut. §. 1. num. 6. verſic. & ſunt hæc, per textum in c. cum in agendo, 3. quæſt. 8. Hoſtienſ. in ſumma tit. de teſtament. §. qualiter conficiantur, verſic. verum, Archidiacon. in c. non ita, 2. quæſt. 7. Calderin. in ſua diſputat. incip. ſtatuto cauetur, quem ſequitur Abb. in c. quod clericis, de foro competen. & hanc opinionem late probauit Berous in tota quæſt. 16. mouetur præſertim, quia ſta-
6 tim ac cauſa † laicorum profana deuoluitur ad iuriſdictionem Eccleſiæ, dicitur cauſa Eccleſiaſtica, quod intelligo, non ſolum ſi deuolueretur ratione peccati, vt notatur in c. nouit, de iudic. vel in caſu negligentiæ iudicis laici, vt ſcripſi ſupra in caſu 146. ſed etiam ſi alio quomodocunq; modo deuolueretur ad iudicem Ec-
7 cleſiaſticum, qui ſemper † in foro ſuo tenetur iudicare ſecundum ius Canonicum, non autem ciuile. Vnde Felyn. in c. ſignificantibus, num. 7. de offic. delegat. poſt Anton. de Butr. & Immolam in c. at ſi clerici, de iudic. quos allegat, dicit, in cauſa miſerabilium perſonarum, ſi le-
8 ges variantur à canonibus, debent ſeruari † canones, & ſi eſt verum in vtroque foro, tanto magis in foro Eccleſiaſtico, & M.lus in ſuo repertorio, in ver. iudex Eccleſiaſticus, fol. 213. dicit, ſi materia eſt pia, in vtroque foro ſemper canones ſunt obſeruandi; Et ideo in cauſis libertatis, teſtamenti, ad pias cauſas, pupillorum, & viduarum, atque aliarum miſerabilium perſonarum, lex contraria canoni non ſeruatur: Sin autem fori non ſunt diuiſi, ſed ambo in Eccleſia vniantur, vt quia Eccleſia habet in loco iuriſdictionem ſpiritualem, & temporalem ab initio, vel ex accidenti, vel ex conſuetudine, tunc ſemper canon ſeruandus eſt. Neque obſtant allegata pro contraria parte per Luc. de Penna in l. conductoribus, in 4. quæſt. C. de conductor. lib. 11. quia procedunt, vbi per ius Canonicum, ille caſus non reperitur deciſus. Et quod etiam de hone-
9 ſtate ſit ſeruandum ius Canonicum † in foro Eccleſiaſtico, vbi tractatur inter laicos, probat Alexand. de Neuo in additionib. ad Abb. ſuper cap. 1. de noui operis nunciat. in addit. quæ incip. Hoſtienſ. ponit tres regulas, in verſic. ſed Abbas Sicul. in c. Eccleſia ſanctæ Mariæ dicit quod etiam de honeſtate non eſt ſeruanda lex ciuilis in foro Eccleſiaſtico.

CASVS CLVII.

Attentata à clerico lite pendente ſuper remiſſione ad iudicem Eccleſiaſticum, non debent reſtitui ab eodem iudice laico, ſed eorum cognitio ſimul cum cauſa principali ad Eccleſiaſticum ſunt remittenda.

SVMMARIA.

1 Attentans lite pendente quot dicatur offendere.
2 Attentata reuocantur ſolo officio iudicis.
3 Iudicium attentatorum eſt magis priuilegiatum, quam iudicium ſpolii.
4 Tertius non impedit reſtitutionem attentatorum.
5 Attentata non fiunt lite nulliter pendente.
6 Attentatum poſt appellationem nulliter interpoſitam, non eſt reuocandum.
7 Iuriſdictio non deuoluitur per appellationem nulliter interpoſitam.
8 Citatio clerici per iudicem laicum eſt nulla ipſo iure.
9 Citationis valida requiſita ſunt ſex.
10 Citatio nulla non perpetuat iuriſdictionem.
11 Citatio nulla ex defectu iuriſdictionis nihil operatur.
12 Citatus ab incompetenti, niſi opponat declinatoriam ſub certa forma, poteſt procedi per iudicem citantem.
13 Iudex quando non poſſit ad vlteriora procedere.
14 Iudicis perſona in primis eſt legitimanda in iudiciis.
15 Attentatorum iudicium neq; contra laicum, neq; contra clericum procedit oppoſita declinatoria fori.
16 Iudex ſecularis reſpectu clerici habetur vt priuatus.
17 Tertius quando impediat reſtitutionem attentatorum.

CVm attentans † aliquid lite pendente dicatur 1
offendere ius, iudicem, & partem, vt notatur in c. cordi, de appellat. Rota deciſ. 5. num. 2. de reſtitut. ſpoliat. in nouis. Ideo clericus citatus coram iudice ſeculari, ſi oppoſita exceptione declinatoria, tractaretur de remiſſione cauſæ ad Eccleſiaſticum, & interim pendente remiſſione aliquid attentauerit, & ſic illius iuriſdictionem offenderit, videntur eadem attentata per eundem iudicem reuocanda, non obſtante, quod contigerit cauſam principalem remitti, & hanc opinionem tenet Guglielm. de Benedict. in c. Raynutius,
in ver. & vxorem, in 2. num. 141. quia attentata † debent 2
reuocari ſolo officio iudicis, gloſſ. in c. cupientes, in ver. gratia, de elect. lib. 6 gloſſ. fin. in c. non ſolum, de appel. Bald. in l. appellatione, nu. 4. C. de appellat. & nullo iuris ordine
ſeruato, quia hoc iudicium eſt magis † priuilegiatum, 3
quam ſimplex iudicium ſpolii, Rota deciſ. 2 in princip. verſic ſecus quando petitur reſtitutio, de reſtit. ſpoliat. in nouis, Dec. in conſil. 200. ante num. 2. verſic. & quod plus eſt. Nec videtur propter præiudicium iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, poſſe impediri prædictam attentatorum reſtitutionem per iudicem ſecularem faciendam,
quia tertius † non impedit reſtitutionem attentato- 4
rum, Rota deciſ 3. num. 1. verſic. quam quidem, de reſtitut. ſpoliat. in nouis, c. veniens, in 2. vbi omnes Doctores de teſtib. c. ſuper eo, de offic. delegat. l. à ſententia, & ibi Immol. ff. de appellat.

appellat. Bart. & Doctores *in l. à Diuo Pio, § si super rebus, ff. de re iudic. & in l. penult. & ibi Bald. ff. de petit. heredit.* Interest enim publici, vt attentata restituantur, & si tertius propter quodlibet suum interesse impediret hanc restitutionem, vtilitas priuata præferretur publicæ, ipsaq; delicta remanerent impunita, atq; præstaretur occasio se confouendi in delicto, & intrusione, Capyc. *decis. 176. num. 34.*

Sed hæc doctrina Guglielmi de Benedicto iure non fundatur; Istaque à nobis addita pro confirmatione illius sententiæ ad aliam intelligentiam trahenda sunt. Et inprimis scire oportet, iure diffinitum esse, communi certiorum Doctorum opinione,
5 lite † nulliter pendente, attentata non causari, Afflict. *decis. 360.* & latius probat Franscisc. Herculan. *in tract. de attentatis, cap. 31. num. 77. & num. 137.* atque Lancellot. *in tract. de attentatis, cap. 4. de attentatis lite pendente.*
6 Vnde si quid est attentatum † post appellationem nulliter interpositam, etiam quod sit inhibitum, non est reuocandum, Franch. *in c. dilectus, nu. 10. de appellat.* Bellamera *in decis. 239.* quia si nulliter appellatur, iu-
7 risdictio † non deuoluitur, & vbi nulliter inhibetur, non operatur appellatio reuocationem attentatorum, Bellam. ibid. Rota *decis. 45. de appellat. in nouis, & decis. 43 & 54 eodem tit.* & latius probant Vital. *in tract. de clausul. in clausula; nil innouari lite pendente,* Vantius *in tract. de nullit. in tit. quando, & intra qua tempora, num. 48.* Manfred. *in conclus. 75.*

Cum igitur clericus coram iudice laico citatur, non potest effici contumax, quia non tenetur com-
8 parere, vt scripsi supra *casu 102.* & sic citatio † est ipso iure nulla; ergo clericus citatus, aliquid attentans, non dicitur offendere illius iudicis iurisdictionem. Vnde sicut non comparens non potest mulctari ab eodem in expensis, ita aliquid faciens, non potest dici attentare, ad effectum illum iudicem offendendi.
9 Ad validitatem † citationis, inter sex requisita, quę ponit Guido Pap. *decis. 488.* præcipuum est, quod à competenti iudice emanauerit, & sicut citatio nulla non inducit litis pendentiam, *clem fin. vt lite penden.* Dec. *in conf. 460. n. 28.* Vant. *in d. tit. quando, & intra qua tempora.*
10 Ita non † perpetuat iurisdictionem, Archidiacon. *in c. non ita, in princ. 2. quæst. 6.* Paul. de Castro *in l. 1. ff. de feriis,* & dicit Bald. *in authent. offeratur, col. 4. C de lit. con-*
11 *test.* quando citatio † est nulla ex defectu iurisdictionis, nihil omnino operatur, vnde non interrumpit præscriptionem, siue procedentem de iure communi, *l. si pater, C. ne de statu defunct.* siue de iure statutorum, Gomes. *super regula Cancell. de annali possessore, in quæst. 45.*
12 Confirmatur, quia etiā laicus, † qui secularis iudicis potest iurisdictionem prorogare, si à non suo iudice citatus compareret, opponēdo declinatoriam, his verbis, quod non intendit comparere coram eo, nisi, si, & quatenus est iudex; aliter enim, si non opponerentur dicta verba, iudex posset procedere contra illum, tanquam contra contumacem, Aretin. *in l si ita scriptum, de legat. 1. & ibi Alexand. & in l. non solum, §. morte, ff. de noui operis nuntiat.* Innocent. *in c. quidam consulebat, de re iudic. & in c. Romana, de elect.* Bald. *in l. 2. C. vbi*
13 *de curial. vel cohortal.* quo casu iudex † non potest amplius ad vlteriora procedere, Anton. de Butr. *in c. super literis, col. 13. & ibi Immol. col. 6. de rescript.* Castrens. & Ias. *in l. 2. ff si quis in ius voc. non ier.* Martil. *in l. si quis, ne quæstio, num 82. & seq. ff. de quæstionib.* Gabriel. *in comm. conclus. in tit. de exceptionib. conclus. 1. num. 3.* Vant. *in tract. de nullit. in tit. quib. modis sentent. nullitas repararet. num. 8.* Et nisi constet de substantia iurisdictionis, neque de libelli ineptitudine potest pronuntiari. Bald. *in cap. 1. num. 5. de controuers. inter vasall. & Episcop.* nemo etiam cautionem, aut satisdationem obtinere potest, aut alium actum iudiciarium, vel iudicium respicientem exercere, aut facere cogi potest, & hoc satis clare probatur ex omnibus constitutionibus Pōtificiis, & Imperialibus, *in ff. & C. atq; in Decretalib. in 6. & in Clement.* ante omnia enim quę iudiciū respiciunt, & quæ in iudiciis fieri solent, explicarunt iudicis † personam in- 14
primis esse legitimandam, & sic contra laicum non procedit iudicium † attentatorum factorum pen- 15
dente remissione ad suum proprium iudicem, tanto minus procedit in clericum, qui iudicis laici iurisdictionem prorogare non potest, & in quem, etiam sine oppositionis declinatoria, non posset procedere tanquam in contumacem. Iudex † secularis respectu 16
clerici habetur vt priuatus; ergo facta per clericum post eius citationem, attentata dici non possunt, lite pendente. Ex quo infertur, quod neque eius officium censeatur offensum. Et illa opinio, quod tertius † nō 17
impediat restitutionem attentatorum, non procedit, quando notorie constat de iure ipsius tertii, quod excluderet intentionem illius contra quem attentatum est. Ita fuit decisum in Rota sub die 15. Iunii, 1588. dum eram in vrbe coram Reuerendiss. Mantica nunc propter sua merita promoto ad Cardinalatum. Et hic notorie constat de iure Ecclesiæ, cuius iurisdictioni clericus renuntiare non potest, ideo Episcopus posset iudici laico inhibere: Quare attentata non sunt, neque ab eodem seculari iudice reuocanda.

CASVS CLVIII.

Laicum operarium Ecclesiæ, coram iudice Ecclesiastico teneri reddere rationem suæ administrationis.

SVMMARIA.

1. *Rectores hospitalium fundatorum cum auctoritate Episcopi sunt de iurisdictione Ecclesiæ.*
2. *Operarius Ecclesiæ non debet fieri laicus.*
3. *Operariorum cura quæ sit.*
4. *Operariorum officium non potest committi Laico citra auctoritatem Apostolicam.*
5. *Laici sunt probibiti administrare res Ecclesiæ etiam in temporalibus.*
6. *Operarii Ecclesiarum non solum deputantur in fabrica, sed etiam in spiritualibus.*
7. *Operarius habet locum in choro cum cæteris Canonicis.*
8. *Operarius etiam in fabrica Ecclesiæ non debet deputari laicus.*
9. *Laici prohibentur administrare temporalia Ecclesiarum.*
10. *Laicos posse fieri operarios Ecclesiæ in temporalibus qui tenea nt, & quomodo intelligatur eorum opinio.*
11. *Laicus operarius Ecclesiæ stante consuetudine, semper est conueniendus coram iudice Ecclesiastico.*

EX dictis supra *in cas. 113. art. 3.* clare apparet, Rectores † hospitalium fundatorū cum auctoritate E- 1
piscopi esse de foro Ecclesiæ, quia idem iudicatur de huiusmodi hospitalibus, & eorum Rectoribus, ac de Ecclesiis, & earum Rectoribus. Ex quibus idem concludēdum est nunc de operario Ecclesiæ. Primo, quia regulariter † laicus fieri non debet, generalis enim 2
administrator bonorum Ecclesiæ esse non debet, Innoc. *in c. edoceri, de re iudic.* & est text. expressus *in c. indicatum, dist. 89.* cuius verba decidunt hunc casum.

[Indi-

[Indicatum est nobis, quod laicis quibusdam curam vestri patrimonii commiseritis, qui postmodum in rusticorum vestrorum deprædationibus, atque fatigationibus fuerint deprehensi, & reddere res, quas indecenter retinent, habitas, quasi suæ ditionis, quippe vestræ non suppositæ curationi postponant, vobisque despiciant actuum suorum reddere rationem. Quod si ita est districte à vobis discuti conuenit, atque inter eos, Ecclesiæque vestræ rusticos causam examinare subtilius, & quicquid in eis fuerit fraudis inuentum, cum pœna legibus statuta, reddere compellatur. De cætero vero cauendum à fraternitate vestra, ne secularibus viris, atque non sub regula nostra degentibus res Ecclesiæ committantur, sed probatis de vestro officio clericis, in quibus si quid reperiri poterit prauitatis, vt in subditis, emendare, quod illicite gestum fuerit, valeatis, quo videlicet, apud vos habitus sui officium magis conuenienter administrent, quam accusent.]

Hic igitur textus decidit omnes articulos, qui occurrere possunt super hoc casu, & primo, quod laicus operarius Ecclesiæ fieri non possit, probatur *in versic. de cætero vero cauendum*, per quem text. ita tenet An-
3 ton. de Butr. *in c. decernimus, de iudic.* quia operarii † cura est colligere obuentiones spirituales, & quia habet officium in Ecclesia, & distribuit redditus ad libitum pro fabrica Ecclesiæ, & idem tenet Archid. *in c. in noua per illum text. 16. quæst. 7.* Innocent. *in c. 2. de ætate, & qualit.* & Abbas, qui in operario contrariam sectatus est sententiam, *in d. c. decernimus, num. 11. versic. de officio*, dicit, quod si sit deputatus ad illud officium, & haberet quodammodo præeminentiam, & potestatem percipiendi, atque distribuendi redditus inter cleri-
4 cos, vt fit in Tuscia, credit quod † tale officium non possit concedi laico, citra auctoritatem Apostolicam. Pro confirmatione huius articuli facit, quod
5 generaliter laici † sunt prohibiti administrare res Ecclesiæ, etiamsi in temporalibus, vt per Innocent. *in d. c. 2.* Hostiens. & Ioan. Andr. *in c. vnic. de iudic.* Speculat. *in tit. de œconomo, versic. item quod est laicus*, & post alios, quos allegat, idem firmat Gregor. Lopez *in l. 61. gloss. 2. tit. 5. part. 1.* & de communi opinione attestatur Dec. *in d. c. decernimus, num. 92.*

Et licet Abb. *in d. c. decernimus, num. 10. versic. hæc mihi ex toto non placent*, velit contrariam opinionem esse veram, quando laicus duntaxat deputaretur in administratione rerum temporalium, puta in fabrica Ecclesiæ construenda, absque iurisdictione, & præeminentia in spiritualibus. Imo magis honestum est secundum eum, vt sit laicus, aliquando enim magis instructus est in negotiis, ideo Bald. & Felyn. ibidem dicunt, vbi clericus non reperiretur idoneus, tunc laico committi posse, atque Decius *ibid. num. 101. & seq.* sequitur opinionem Abbatis, quia operarii officium circa Ecclesiæ fabricam versatur, quæ in ædificando consistit. *c. de fabrica, de consecrat. distinct. 1. cap. de his, de Ecclesi. ædificand.* & talis fabrica ab ornamentis Ecclesiæ distinguitur, *c. fin. & ibi Abb. as, de testament.* quamobrem nihil videtur obstare, quin laicus, Ecclesiæ operarius deputari possit.

Nihilominus hæc opinio in duobus errat. Primo, quia, vt communiter videmus in omnibus ciuitatibus, in quibus pessima hæc viget consuetudo depu-
6 tandi in Ecclesiis laicos operarios, † non solum in fabricis, sed etiam in ornamentis Ecclesiæ, Ecclesiarumque, atque etiam Altaris describunt nomen operæ; ex quo apparet, non deputari tantum ad fabricam, sed ad ea, quæ spiritualia sunt: Imo operarius exigit obuentiones Ecclesiasticas, easque distribuit Ecclesiasticis, in quibus omnibus operarii consistit officium. Item sedet in choro, † atque habet cum cæteris 7
Canonicis dignitatem, quod laico conuenire nullo modo potest, & quod pessimum est, aliquando tantam non distribuunt fratribus pecuniæ quantitatem, quæ ad viuendum sufficiat, vt fame pereant, sicut audio fieri Pisis, fratribus conuentualibus Ecclesiæ Sancti Francisci. Secundo hæc opinio, quatenus operarius † deputaretur solum in fabrica, & sic in tem- 8
poralibus, est contra textum *in d. c. indicatum, in versic. curam vestri patrimonii commiseritis, qui postmodum in rusticorum vestrorum deprædationibus, &c.* qui textus de rebus temporalibus loquitur, & ita litera cantat, atque sic communiter intelligitur, laici † enim prohiben- 9
tur administrare Ecclesiasticorum temporalia, solum ob controuersiam iurisdictionis, & vt facilius Ecclesiæ bonorum administratores coram iudice Ecclesiastico conueniantur.

Secundus articulus est: Præsupposito secundum alteram opinionem, quod laicus † possit in illis solum 10
temporalibus Ecclesiasticis rebus fieri operarius, vt firmarunt Abb. & Dec. *in d. c. decernimus*, quod potest intelligi saltem in illis locis, in quibus adest consuetudo, ex scriptis per Calderin. *in consil. 1. sub tit. de consuetudine*, & eius dicta intelligerem, quando clericus non reperiretur idoneus, ex scriptis Baldi, & Felyn. *in d. c. decernimus*, cum etiam stante consuetudine deputandi laicum, clericus non excluditur, quin possit fieri operarius Ecclesiæ, vt probat Calderin. ibidem. Siue secundum opinionem nostram, quod laicus Ecclesiæ operarius fieri possit, ex dispensatione Papæ, vt etiam dixit Abb. *in d. c. decernimus, num. 11.*

Dicendum est laicum † operarium Ecclesiæ sem- 11
per conueniendum esse coram iudice Ecclesiastico pro reddendis rationibus, ita expresse dicit textus *in d. c. indicatum, in versic. quod si ita est, districte à vobis discuti conuenit, &c.* & probant Abb. *in d. c. decernimus, n. 9 versic. sed specialis administratio quarundam rerum committi potest, ita vt superiori administratori respondeat*, Speculat. *in tit. de œconomo, versic. item quod non vult Episcopo, vel Capitulo reddere rationem*, Matthæus Boys *in additionib. ad Stephan. Aufrer. in tract. de potestate secul. in Ecclesiastic. in reg. 4. super fallent. 33.* allegat Roman. *in sing. 353. incip. laicus poss. t esse rector*, Ripa *in d. c. decernimus, num. 66. in versic. & ego pondero.* mouetur per text. *in clem. quia contingit, de religios. domib. in versic. eos teneri conuertere redditus in vsus pauperum, & reddere rationem episcopo*, & conferunt pro hoc probando allegata à nobis *in d. casu 113. artic. 3.*

CASVS CLIX.

Clericus immissus in possessionem ex primo decreto iudicis secularis, cum clausula, *saluo iure*, non potest postea ab eodem iudice priuari possessione sua.

SVMMARIA.

1 *Possessio data, quando debet reuocari.*
2 *Clericus immissus in possessionem per laicum, an possit ab eodem remoueri.*
3 *Iudex laicus an sit competens super possessoriis spiritualium, & temporalium.*

4 Cleri. us

4 *Clericus potest reconueniri coram iudice laico.*
5 *Clausula*, saluo iure, *facit continuari idem iudicium.*
6 *Clericus immissus in possessionem vigore actionis realis vere possidet.*
7 *Possessor vigore statuti est verus possessor.*
8 *Possessor ex secundo decreto dicitur verus possessor.*
9 *Dominium transfertur ob possessionem datam ex causa noxali.*
10 *Clericus immissus in possessionem debet conueniri coram ecclesiastico super reuocatione possessionis.*
11 *Possessio data ob actionem realem, de iure canonico, solum post annum facit possessorem.*
12 *Possessione data à iudice seculari attenditur ius ciuile.*
13 *Clericus possessor à iudice seculari debet conueniri coram ecclesiastico.*
14 *Clerico immisso in possessionem finitum est iudicis officium.*
15 *Decretum de immittendo in possessionem an sit diffinitiuum vel interlocutorium.*
16 *Sententia interlocutoria mandata executioni non potest reuocari.*
17 *Appellatio non permittitur in possessoriis quoad effectum suspensiuum, secus quoad deuolutiuum.*
18 *Bartol.* in l. 2. ff. de appellat. recipiend. *est communiter reprobatus.*
19 *Appellatio non permittitur à possessione data vigore* l. final. C. de edicto diui Adriani toll.
20 *Etiam de iure canonico.*
21 *Iudicis officium est finitum per possessionem adeptam.*
22 *Clausula*, saluo iure, *semper censetur inesse.*
23 *Et solet apponi à iudicibus ad obturandum ora loquentium.*
24 *Possessio sola non facit aliquem esse subditum.*
25 *Citari debet possessor cum tractatur de auferendo possessionem.*
26 *In possessione conseruandus est etiam prædo.*
27 *Spoliatus à iudice sine causa cognitione est restituendus.*
28 *Clericus non potest citari à iudice laico immittente illum in possessionem.*
29 *Iudex ecclesiasticus succedens in locum laici iudicis debet procedere cum illis qualitatibus, cum quibus procedebat iudex laicus.*
30 *Possessor vigore actionis personalis non est verus possessor.*
31 *Sed solum detentator.*
32 *Iudex secularis quando reuocet possessionem datam clerico.*

SI quis immissus fuit in possessionem auctoritate iudicis, & postea compareat contradictor directo contra ipsam immissionem, petens ipsam reuocari, atque annullari pro suo interesse, allegans aliquam iustam causam, puta, quia non fuit citatus, vel similem, debet dicta † immissio reuocari, vt voluit Alberic. *in l. final. n. 13. vers. primo casu, C. de edicto diui Adr. toll. & ibi Zuccard. n. 411.* Mantica *in lectura 1. n. 176.* & prior eis Ancaran. *in consil. 292. videtur.* Menoch. *de adipiscend. possess. remed. 4. n. 677.* & ab eodem iudice qui grauauit debet reuocari, Bald. *in d. l. final. n. 5.* Ferrett. *in consil. 30. n. 2. & consil. 27. n. 7. & n. 10.* Roman. *in consil. 158. n. 2.* & ibi Mandosius plurimos allegat. Hinc dubitatum est, quid si clericus † immissus fuerit in possessionem ex causa fideicommissi, auctoritate iudicis secularis, an comparente eo, qui interesse habet, atque instante reuocari ipsam immissionem, possit ab eodem iudice seculari contra clericum reuocari.

1 (margin, line "lem") / 2 (margin, line "tum est")

Peregrin. *in tractatu de fideicommissis, articulo 48. n. 63.* sensit ab eodem iudice posse reuocari, motus quia in possessoriis † nedum spiritualium, sed etiam temporalium, iudex laicus est competens, vt ibi per eum *n. 63.* Item quia mittere in possessionem rerũ temporalium nullo modo spectat ad iudicẽ ecclesiasticum, quia in illis nullam habet iurisdictionem, pro quo allegat *l. à diuo Pio, §. 1. ff. de re iudic.* Innoc. *in c. significasti, de offic. deleg.* Specul. *in tit. de secundo decreto, §. restat, n. 2.* & hanc opinionem dicit tenere Bald. *in d. l. final. n. 45.* vbi præcise loquitur in clerico possidente, addens rationem, quia hereditas temporalis, & litis natura trahit ad se ecclesiasticum. Tanto magis, quia † clericus comparens coram iudice seculari potest reconueniri coram eodem iudice, *c. dispendia, §. reus, de rescript. lib. 6. c. 1. & ibi not. de mutuis petit.* Bart. *in auth. & consequenter, C. de sentent. & interlocut. om. iudic.* Et per clausulam super d. immissione appositam *saluo iure*, † pars, quæ petit reuocari possessionem, dicitur id petere in eadem instantia, pro quo allegatur Angel. *in d. l. final. col. penult.* ergo quasi per viam reconuentionis potuit ab eodem iudice reuocari. 3 4 5

Sed hæc opinio iure non subsistit, pro cuius veritatis dilucidatione explico duos articulos.

Primus articulus est: In casibus, in quibus clericus immissus † in possessionem vere possidet, vt si vigore actionis realis, Specul. *in titul. de primo & secundo decret. in §. iam de effectu, vers. quæ est ratio.* Iaс. *in l. 3. §. final. col. 5. vers. secunda conclusio, ff. de damn. infect.* Alex. *in l. si finita, §. Iulianus, vbi etiam de hypothecaria, ff. de damn. infecto.* Item si extaret statutum, † vt immissus in possessionem lucraretur fructus, quia tunc efficeretur verus possessor: aut si iudex vellet facere immissum ex aliqua causa verum possessorem, prout vtrumque casum probat Negusant. *de pignorib. in secundo membro tertiæ partis principalis, n. 6. & seq.* Aut si † immitteretur in possessionem ex secundo decreto, quia tunc efficeretur verus possessor, & incipit præscribere dominium, Bartol. *in d. l. si finita, §. Iulianus, in prima col. ff. de damn. infect.* Bald. *in l. in possessione, C. de bon. auctorit. iudic. possid.* aut si immitteretur in possessionem † ex causa noxali, quia tunc transferretur etiam dominium, vt probant Iacob. de Bel. & Guido de S zar. *in tractatu de primo & secundo decreto.* atque Guido Pap. *in eod. tractatu.* 6 7 8 9

Tunc clericus immissus † super reuocatione possessionis debet conueniri coram iudice ecclesiastico: nam licet de iure canonico missus in possessionem ob actionem † realem non sit verus possessor, nisi post cursum anni, *c. fin. de eo qui mit. in possess. caus. rei seruand. c. pastoralis, de offic. ordinar.* & not. *in c. contingit, de dolo & contumac.* tamen, quia immissus est à iudice seculari, attenditur † ius ciuile in foro suo, quo dicitur vere possidere, ex regula *l. si quis emptionis, § penultim. & ibi not. C. de præscriptionib. 30. annorum.* cuius decreti & iuris vigore clericus adeptus corporalem, dicitur vere possidere. 10 11 12

Sed clericum possessorem † conueniendum esse coram iudice ecclesiastico, dixere Zuccardus *in l. final. n. 263. C. de edicto diui Adr. toll. ibi; sed si clericus possedisset, ita quod debuisset citari, tunc crederem, quod ad eundem iudicem non fuisset mittendus, &c.* & *n. 269.* dicit, si possessor esset clericus, vel alia persona priuilegiata respectu fori, ille non esset amouendus de possessione, nisi conueniatur coram suo iudice, Petrus de Ancarano *in c. significasti, in 4. quæst. de foro compet.* distinguit: An clericus possideat, & ita sit reus, & non est vlterius co- 13

ram iudice laico conueniendus: aut non possidet, & sic erit actor, & debet coram illo comparere; eandem opinionem sequitur Barbatia *in additionibus ad Bald. in d.l.final.in add.quæ incip.tene menti quod eleganter ducit Petrus.* est sub *n.7.* Alex.*in consil.103 vol.5.* dicit esse adeundum ad iudicem ecclesiasticum, quia clericus immissus in possessionem, naturaliter futurus est reus.

Huius conclusionis potest maxima ratio assignari;
14 clerico † enim immisso in possessionem ex decreto iudicis, finitum est eius officium. Nam siue dicamus
15 decretum † de immittendo in possessionem esse diffinitiuam sententiam, vt volebat Azo, quem refert Bartol.*in l.quod iussit, n.9 in princip. & n.10. ff. de re iudic.* siue dicamus esse interlocutoriam, vt voluit ibid. Bartol. finitum est eius officium, quia circa hanc immissionem in possessionem vigore actionis, imploratum est officium iudicis mercenarium, quod deseruit actioni intentatæ, ideo non potest vlterius reuocare, Capyc.*in decis.51.n.3.& seq.* & Ias.*in d.l. quod iussit, n.32.*
16 probat ex Bartolo, quando sententia † interlocutoria mandata est executioni, facto hominis, & sic est quæsitum ius parti, tunc non potest vlterius per eundem iudicem reuocari.

Ex quo infertur non esse veram opinionem Angeli *in d. l. final. n. 6. vers. sed ego dico, C. de edicto diui Adr. toll.* vbi quod in eadem instantia contradictor poterit petere reuocari dictam immissionem. Non enim est eadem instantia, cum finitum sit iudicis officium.
17 Probatur etiam, quia in possessoriis † non licet appellare quoad effectum suspensiuum executionis, sed quoad effectum deuolutiuum iurisdictionis, secundum magis communem opinionem, vt voluit Bartol. *in l.2. n.9.ff.de appellat. recip.* dum scribit, lata sententia in possessorio, atque appellatione interposita, faciendam esse executionem sententiæ, deinde iudicem ad quem cognoscere debere de iustitia vel iniustitia, Corn.*in consil.10.n.1.vol.4.* Afflict.*decis.269.* Guido Pap. *decis.37.* plurimos congerit Menoch *in tractatu de recuperand. possess. remedio 9. n.322.* quam sententiam refert Achilles Personalis *in tractatu de adipiscenda possess. n. 331.* qui tamen plurimos allegat indistincte tenentes, appellationem non dari fauore testamenti, & vltimæ voluntatis, quod interest Reipublicæ valere, atque effectum sortiri, & post plures enumeratos adducit Roland.à Valle *in consil. 77. n 15. & seq. vol.2.* dicentem
18 Bartolum † *in d.l.2 ff. de appell recip.* contrarium tenentem esse communiter reprobatum. Si igitur vel nullo modo appellatur, vel solum quoad effectum deuolutiuum, finita est illa instantia, cuius Angeli ratione mouebatur Peregrin.in loco supra citato.

Et in terminis eiusdem Peregrin. quod ab immis-
19 sione † in possessionem vigore *dict. leg final. Cod.de edicto diui Adrian. tollen.* non liceat appellare, passim receptum est à scribentibus, vt post glossam ibi *in verb. missus.* tenent Bartol. Bald. Paulus de Castro, Salycet. Alex. Ias. Dec. Curt.iun. Sebastian. Sapia quos Zaccard. refert *ibid. numer. 389.* Tiraquell. *in tractat. le mort saisit le vif, parte sexta, declaration. 6. numero secundo.* Guido Pap.*decision.132. numero nono.* Berous *quæstion. 44.* Couarruuias *in libro practic.quæstion.capit.23. numer.8 versicul. tertia conclusio.* Caccheran. *in decision. Pedemontan. 25.numero 69.* Menoch *in tractat. de recuperand possess. remedio 4 numer. 826.* & mouentur omnes per *l. quisquis, Cod.quorum appellat.non recip.* atque *l. final. ff.de appellat. recip* vbi voluntas testatoris celerem executionem requirit, cuius locus non esset, si daretur appellatio.

Hæc conclusio procedit etiam de iure canonico, quia *d.l.quisquis.* † in eo reperitur canonizata, & relata *in c.* 20
final. §.si quis 2. quæst. 6. prout tenet Berous *in d. quæst. 44.num.3.* & Petrus Benintend. *in decis.79. nu.7. in fine.* quam conclusionem præfati Doctores indistincte affirmant, non distinguentes de effectu suspensiuo executionis, aut deuolutiuo iurisdictionis. Ex quo licet intelligere clarius, iudicis officium † esse finitum 21
per decretum de immittendo, atque ipsam possessionem adeptam, neque esse eandem instantiam, quando petitur reuocatio adeptæ possessionis, quia coram eodem iudice peti non potest, ergo non dicetur conueniri clericus coram eodem iudice seculari, tanquam per viam reconuentionis, quia ab alio iudice reuocatio petenda est.

Neque obstat clausula, *saluo iure.* † à iudice immit- 22
tente, in decreto posita, quia illa semper inesse intelligitur, *l.2.§.si quis à Principe, & §.merito. ff.ne quid in lo. pu publico.* glossa final.*in c.1.vt lite pendente.* glossa *in l final. C.si contra ius vel vtilit.pub. & ibi Bartol. & ceteri.* Et expressio eius, quod tacite inest, nihil operatur, *l. eius qui in prouincia, ff. si cert. pet.* & dicit Afflict. *in decis. 33. n. 8.* quod clausula, † *saluo iure,* solet apponi à iudicibus ad 23
obturandum ora loquentium. Et quatenus aliquid operari deberet, non est intelligenda saluo iure partis exercendo coram eodem iudice, quia finitum est eius officium per immissionem, vt dixi, sed exercendo coram iudice competenti, & quia sola possessio † non 24
facit aliquem subditum, *l libertus, § sola ff. ad municipal. l. cum neque, C. de incol. lib. 10.* cum aliis per Riminald. iun. *in consil.353. n. 173. vol. 4.* ergo clericus vigore possessionis adeptæ auctoritate iudicis secularis, non est coram eodem conueniendus, sed coram iudice suo, ex regula *c si quis contra clericum, cum similib. de foro compet.* Imo cum tractetur de auferendo possessionem ab immisso clerico, is debet citari, † vt post Bar- 25
tol. Bald. Salyc. & alios quos refert probat Menoch. *in d. 4. remedio adipiscendæ, n 447.* subdens, neminem esse qui dissentiat, possessorem etiam iniustum non esse remouendum de sua possessione de facto, *c. licet episcopus, de præbend. lib.6.* Vnde dicimus, quod etiam prædo † conseruandus est in possessione, in qua reperi- 26
tur, & spoliatus restituendus est, *l.si quis ad se fundum, C. ad l.Iul.de vi, l. colonus, & l cum fundus. ff. de vi & vi arm. c. in literis, de restitut. spoliat.* imo prædo spoliatus † à iudi- 27
ce sine causæ cognitione dicitur vere spoliatus, atque restituendus, glossa *in c. in summa, 3. quæst 9.* Bartol. & omnes *in l.iuste possidet, ff. de acquir. possess.* Bald.*in consil. 147.& consil.149 vol 3.* Oldrad.*in consil. 227.col 1.* Butr.*in consil.62.col.1.* Socin.*in consil 12. col 2. ad fin. vol.1.* Dec.*in consil.125 col final. & consil.200.col.1. & in l factum à iudice. ff. de regul.iur.* Decian.*in responso 23. n.99. vol.1. & responso 41.n.43.vol.3.* sed clericus citandus est coram suo iudice, nec sufficit per generale proclama, vt scripsi supra *in casu 37.* ergo neque à iudice † immittente, eius 28
officium finitum est, neque ab alio seculari in noua instantia, à possessione adepta remouendus est, sed à suo duntaxat ecclesiastico iudice, sicut in simili scripsi supra *in casu 104.* de clerico depositario laicorum, facto auctoritate iudicis laici, qui in casu restitutionis non potest ab eodem seculari iudice condemnari, sed ab ecclesiastico tantum, idem scripsi *in casu 124.* de clerico sequestro.

Neq; ex mutatione iurisdictionis fiet iniuria parti petenti reuocationem immissionis, quia omnia iura sua eodem modo poterit exercere coram iudice

dice ecclesiastico, quo poterat coram seculari: si enim
29 iudex ecclesiasticus † succedit, seu intrat in locum iudicis secularis, debet procedere cum illis qualitatibus, cum quibus procedebat iudex secularis, vt per Bald. *in l. final. C. si mancip. ita fuer. alienat.* dicentem, quod quando vnus iudex intrat in locum alterius, seu succedit, receditur à persona, sed non à modo procedendi, & Io. Andr. *in regula, contra eum, in mercurialibus*, dicit, si episcopus succedit in locum fratrum in electione alicuius, debet eligere de illis, de quibus eligere debebant fratres, in quorum locum successit episcopus; quorum dicta sequitur Io. de Amicis *in consil. 94. num. 6.*

Minus obstant allegata per Peregrin. quod iudex laicus cognoscit super quolibet possessorio, etiam spiritualium: hæc enim opinio est falsa, prout supra probauimus *in casu 38.* vbi videndum est.

Secundus articulus est: Clericus immissus in possessionem auctoritate iudicis secularis, in casibus in
30 quibus non possidet, † vt quando immittitur vigore actionis personalis, prout scribunt Iacob. de Belloui. & Guido de Suzaria *in tractatu de primo & secundo decreto, n. 20.* & Guido Pap. *in tract. de primo decreto, n. 19.* & est communis opinio, de qua attestatur, & pro ea multa cumulat, Syntagma com. opin. *in tomo 2. loco 6. cap. 7.* vt est immissio, quæ fit ex causa damni infecti; item ventris nomine; item pro executione sententiæ, & rei iudicatæ, de quibus per Negusant. *in tract. de pignorib. in secundo membro tertiæ partis principalis, n. 6.* in
31 quibus solummodo detentator † fit, & cum non possideat, neque expellitur antiquus dominus possessor, sed ipse immissus debet in possessione stare vti custos & detentator, *l. si finita, §. si quis ante, & ibi not. ff. de damn. infect.* & late per Canonistas *in d. c. contingit, de dolo & contumac.*

32 In his casibus, quia non est finitum † officium iudicis immittentis, sed solum fit ista immissio, vt reus tædio affectus compareat ad respondendum, & poterit comparere, reficiendo expensas, atque cauendo de iudicio sisti, *auth. ei qui, & ibi per omnes scribentes, C. de bonis auctor. iudic. possid.* Ideo constito de bono iure ipsius rei, poterit per eundem iudicem reuocari immissio ex doctrina Bartoli *in d. l. quod iussit.* quia hæc interlocutoria non transit in rem iudicatam, & in personalibus immissio nunquam facit verum possessorem, etiam post annum, vt per Negusant. *ibid. n. 7.*

CASVS CLX.

Clericum actorem coram iudice seculari non teneri cauere, neque satisdare de reficiendis expensis in casu succumbentiæ.

SVMMARIA.

1 *Actor in principio litis quam cautionem præstare debet.*
2 *Cautiones præstandæ ante iudicium hodie non seruantur.*
3 *Clerici actores coram iudice seculari non tenentur præstare cautionem iuxta formam* auth. generaliter.
4 *Clerici non possunt se obligare ad pœnam coram iudice laico.*
5 *Executio contra clericum debet fieri per iudicem ecclesiasticum.*
6 L. cum clericis, C. de episcop. & cleric. *non habet locum in ecclesiasticis.*
7 *Clerici actores coram iudice laico non tenentur satisdare de expensis.*
8 *Fideiussori filiifamilias subuenitur Macedoniano.*
9 *Fideiussores clerici de soluendis expensis coram laico non tenentur.*

Secundum communes regulas antiqui iuris, actor, priusquam † libellus reo exhiberetur, tenebatur 1
præstare cautionem, primo quod vsque ad finem litem prosequetur; item quod in casu succumbentiæ, pro expensis, decimam partem litis exolueret, iuxta terminos *auth. generaliter, C. de episcop. & cleric.* sed hoc hodie de communi vsu & stylo curiarum non obseruatur, vt attestantur Bartol. & Bald. *in d. auth. generaliter.* & addentes ibi ad vtrumque alios congerunt. Eandem sententiam firmauere gloss. Angel. & cæteri *in §. sed hodie, Institut. de satisdat.* Et quod vsus nequaquam † seruet præstari huiusmodi cautiones, scribit 2
Specul. *in tit. de satisdationib. §. 1. in fine.* & ibi Io. Andr. in additionib. refert, Placentin. Azon. & alios asserentes suis temporibus nunquam vidisse tales cautiones præstari, qui stylus pro lege debet allegari, *clem. sæpe, §. & quia, de verb. significat. & ibi Canonistæ omnes.* Affl. *& in decis. 39. in fine, & decis. 135. & decis. 243.* & ibidem per addentes.

Sed quia Bartol. *in d. auth. generaliter.* dicit, illius dispositionem obseruari in solo casu, quo actor alterius esset iurisdictionis, neque subditus iudicanti, ideo videndum est, an clerici actores cauere vel satisdare teneantur.

Primus articulus est: Clericos † actores coram iu- 3
dice seculari non teneri cauere iuxta formam *d. auth. generaliter.* neque ex dispositione iuris communis, neque ex dispositione statuti, siue styli illius tribunalis, in quo litem aggreditur, quia non possunt clerici † se 4
obligare ad pœnam coram iudice seculari, qui cum in eos nullam habeat iurisdictionem, eius iudicio & foro nullo modo possunt se submittere, etiam voluntarie, & cum iuramento, *c. si diligenti, de foro compet.* Et quando vigore styli tribunalis, aut alterius laicalis dispositionis condemnaretur in expensis, (quorum dispositiones, si de clericis specialiter loquuntur, nullæ sunt, si vero generaliter, de clericis non intelliguntur, vt millies in prima centuria exarauimus) quia illius executio † pertinet ad iudicem ecclesiasticum, 5
Dec. *in consil. 241.* Roland. *in consil. 12 r. 38. vol. 2.* Grammatic. *voto 18. n. 17.* & scripsi latius supra *in casu 102. col. final.* iudex ecclesiasticus cognoscens ipsam cautionem esse nulliter interpositam, contra clericos executionem non faciet. Neque obstat tex. *in §. si quis autem pro pecuniaria, in auth de sanctissim episcop. & in l.* † *cum cleri-* 6
cis, C. de episcop. & cleric. vbi Imperator eximit clericos ab onere satisdandi, sed iubet eosdem debere cauere sub hypotheca & obligatione bonorum, quia vt communiter habetur per omnes Canonistas *in c. ecclesia sancta Maria, per illum textum, de constitut.* dictæ leges ciuiles specialiter de clericis loquentes nullius sunt firmitatis, tanquam à non habente potestatem conditæ, & ita in specie dixi supra *in casu...*

Secundus articulus est: Clericos † actores coram 7
iudice seculari non teneri satisdare de soluendis expensis, in casu succumbentiæ: nam cum ipsi non possint se ad hoc obligare coram dicto iudice, & si contra facerent, obligatio sit nulla, *c. at si clerici, de iudic. & ibi per Doct.* tunc obligatio etiam fideiussorum non valeret, quæ accederet obligationi nullæ, & ita neque ciuilem, neque naturalem parerent, *l. iubemus, & auth. hoc ius porrectum, C. de sacros. eccles. l. quemadmodum, C. de*

 agris.

agric.& censit.lib.11. de quo per Bartol. *in l cum lex, vers. sed iuxta præfata, ff. de fideiussor.* Grat. *in consil.15.n.30.& seq.vol.1.* Item quia cum principalis causa non subsistit, nec ea quæ sequuntur locum habent, *l.cum principalis.ff.de regul.iur.*

8 Ideo fideiussori † in contractu filiifamilias subuenitur exceptione Macedoniani, *l sed si, §.non solum ff.ad Macedon.* quia si ipse teneretur, haberet recursum ad filiumfamilias, qui ciuiliter & naturaliter obligatur, licet exceptionem habeat, *l. 1. & ibi not. in vers.petitio, ff. ad Macedon.* Cum igitur clerici ad hoc nullo modo possint obligari, ergo neque fideiussores

9 † pro eis, qui accedere non possunt, nisi saltem naturalem præsupponant obligationem, *l. fideiussor obligari, §.fideiussor, ff.de fideiussorib.*

CASVS CLXI.

Clericos posse opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ, etiam post biennium elapsum perpetuo tempore.

SVMMARIA.

1 *Exceptio non numeratæ pecuniæ non opponitur post biennium.*

2 *Ecclesiastici an possint perpetuo tempore opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ.*

3 *Ecclesia potest perpetuo tempore opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ.*

4 *Ecclesia obligatur in quantum probatur mutuum fuisse versum in eius vtilitatem.*

5 *Et an hoc procedat in omnibus contractibus.*

6 *Ecclesia in quibus casibus obligetur, etiam si non sit versum in eius vtilitatem.*

7 *Creditor agens ad pecuniam contra ecclesiam quid probare debeat.*

8 *Exceptio non numeratæ pecuniæ infra quod tempus debet probari in aliis contractibus.*

9 *Minores semper possunt opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ.*

10 *Ecclesia est magis priuilegiata, quam omnes minores.*

11 *Ecclesiastici in eorum patrimonialibus possunt opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ etiam post biennium.*

12 *Exceptionem non numeratæ pecuniæ qui alii possint perpetuo opponere.*

13 *Monasterium tenetur ex debito vero, non chirographario.*

14 *Exceptio non num. pec. de æquitate canonica potest opponi omni tempore.*

15 *Leges laicorum non sunt seruandæ contra æquitatem canonicam.*

16 *Obligatus per chirographum non tenetur in foro conscientiæ soluere, nisi quantitatem veram.*

17 *Forum conscientiæ innititur veritati.*

18 *Creditor cui solutum est aliquid contentum in chirographo, quod vere non fuit solutum, tenetur illud restituere in foro conscientiæ.*

19 *Exceptio qualibet potest opponi perpetuo tempore.*

20 *Exceptio non numeratæ pecuniæ quomodo variis temporibus fuerit introducta per Imperatores.*

21 *Dispositio noua non potest præiudicare ecclesiæ in iure quæsita super veteri.*

22 *Dispositio noua auferens competentia clericis de iure communi est contra libertatem ecclesiæ.*

23 *Exceptioni non numeratæ pecuniæ an possit renuntiari, & quid si cum iuramento.*

EXceptio † non numeratæ pecuniæ post biennium opponi non potest, etiam assumpto onere probandi, quod pecunia numerata non fuerit, *l. si intra.l.actio.ratio l.in contractibus, C de non num.pec.l.si non singuli,C.si cert.petatur, § plane, Instit.de liter. obligat.vers. sic fit, vt hodie, dum queri non potest, scriptura obligetur, nam post biennium obligatus erit, licet re vera nihil ceperit.* per quæ iura hanc opinionem secuti sunt Odofred. Azo, Riccard. Oldrad. Iacob. Butrigar. Guido de Suzar. & Dynus, quos refert, & sequitur Alberic. *in l. si cautio, n.2.C.de non num pec.* addens quod eorum opinionem vidit communiter obseruari: eandem opinionem tenent Placentin. *in tractatu de varietate actionum, titulo 19. de literarum obligationib.* Accursius, Baldus & Salyc. *in d. l. si non singuli, C si cert.pet.* Io. Fab. *in princip.Instit.de literarum obligat.n 6.vers.octauo quæritur.* Aretin *in l.si stipulatus, §.Chrysogonus,n.10 ff.de verb obligat. & in l.certi condictio, §. si nummos, col. final ff.si cert.pet.* Purpurat. *in l.manifeste.n.21.ff.de iureiur.* Curt.iun. *in l. 2. §. appellata, n. 7. ff si cert. pet.* qui testatur hanc esse communem opinionem, sic etiam attestatur Felyn. *in c.si cautio, n. 60. de fide instrum.* Marsil. *singular. 463.* ex quibus hanc opinionem probat Emanuel Costa *in l. si ex cautione, n.9.C de non num pecunia.* 1

Et presupposita hac opinione tanquam vera de rigore iuris ciuilis, quærunt grauiores Doctores, an procedat in ecclesia & ecclesiasticis, † vel ipsi perpe- 2
tuo tempore non numeratæ pecuniæ exceptionem opponere possint, & quod valeant æterno tempore illam opponere, fatentur Doctores per varias rationes, quas explicemus per duos articulos.

Primus articulus est: Ecclesia † potest perpetuo 3
tempore opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ. Ita firmarunt Hostiens. & Io. Andr. *in c.final.de solutionib.* & ibi Immola *n. 27.* qui alios refert. Anton. de Butr. & Immola *in c si cautio, de fide instrument.* Cyn. Bald. & Salyc. *in auth. hoc ius porrectum, C.de sacros.eccles.* Bald. *in l.2.§.final.ff si cert.pet.* Angel. *in consil.156 videtur prima fronte, num.1.in fine.* Roman. *in consil. 45. & in authent.similiter, in 7. priuilegio iudiciali, Cod. ad l. g. Falcid.* Capella Tholosan. *in decision. 468.* Addentes ad Dyn. *in regula.locupletari.de regul.iur. libr 6.* Mouentur, quia in tantum ecclesia † obligatur, in quantum vere pro- 4
betur quod mutuum versum sit in eius vtilitatem, *c.1. & ibi Doctor.de deposit. authent. hoc ius porrectum vbi Bartol.& alii, C.de sacrosanct. eccl.* quam rationem licet aliqui intelligant non solum in contractu mutui, sed in omnibus aliis contractibus, † vt per Cardinal. *in clem.* 5
1.quæst.30.de reb.eccles.non alienand. Angel. *in § hoc etiam, in auth. de alienat. & emphyteusi.* tamen verior est opinio, in tribus tantum casibus ecclesiam non obligari, nisi constito quod res sit in eius vtilitatem versa, videlicet in mutuo, *c. quod quibusdam. vbi Barbat. de fideiussor.* Item in deposito, *dict. c. 1. de deposito.* Item quando venditur res ecclesiæ pro soluendo eius debito, extra quos † casus ecclesia obligatur, etiam si id non pro- 6
betur, Innocent. *in dict.c.1.de deposito.* cuius dictum sequitur ibi Io. Andr. Io.de Lignan. Paul. Eleazar. & ibi probauit Anton. de Butr. dicens debere verti pecuniam in vtilitatem ecclesiæ, non quia hæc cura spectet ad iudicem, sequitur ibi Card.& Abbas, qui dicit hoc esse notandum, & quotidianum. Bartol. Bald. & cæteri *in d.auth hoc ius porrectum.* Bartol. *in l.1. C.de vendit.rer.ciuil. lib.11. & ibi Io.de Plat. n.1.* qui loquuntur in emptore, Albert. Castrens.& Roman. *in leg ciuitas, vbi Ias.numer.15. ff.si certum petatur.* qui attestatur falsam esse

esse glossam contrarium tenentem *in d. l. 1. C. de vend. rer. ciuit.* Alberic. *in l. 1. C. si aduers. credit.* Socin. *in consil. 15. n. 25. in fine, vol. 1.* & hanc esse communem opinionem, dicit Dec. *in consil. 36. n. 8 vers. tertio principaliter non obstat.* Rodoan. *in tract. de rebus eccles. non alien. in rubric. de causis vtilitat.* vbi inquit, in aliis contractibus non esse necessariam huiusmodi probationem. Cum
7 igitur creditor † agens ad pecuniam contra ecclesiam nunquam posset obtinere, nisi vere probauerit versam esse in ecclesiæ vtilitatem, vt declarat Socin. *in d. consil 15. n. 26. vers. sexto probatur, vol. 1.* & Dec. *in d. consil. 36. n. 8. vers. secundo pro responsione.* necessario sequitur, ecclesiam non impediri hanc opponere exceptionem, si vellet, quia & ista subalternata sunt, & sub eodem prædicamento probationis faciendæ, dum ergo creditor non potest obtinere, nisi probet, pecuniam fuisse versam in vtilitatem ecclesiæ, frustra quæritur, an ecclesia hanc valeat opponere exceptionem, quæ ad eandem pertinet probationem faciendam, quicquid in hoc scripserit Felyn. *in d. c. si cautio, n. 57. vers. sed istud non est, de fide instrument.* Minus valet eiusdem Felyni consideratio *in d. n. 57. vers. bene fateor, non in omni casu teneri creditorem probare pecuniam in ecclesiæ vtilitatem versam esse.* Quia vt nos etiam hoc probauimus,
8 exceptio † huiusmodi aduersus mutuum duntaxat opponitur infra biennium, de quo disputamus, in cæteris debet opponi intra triginta dies, vt latius probant Affl. & Addentes ad ipsum super *decis. 105. n. 2.* & inter casus, in quibus creditor debet probare, pecuniam in ecclesiæ vtilitatem versam esse, adest mutuum, vt dixi. Accedat, quod eadem dicuntur de
9 minore, † aduersus quem non currit præscriptio ista biennii, vel tot dierum, sed illæsus conseruatur, vt restitutio in integrum ei necessaria non sit, *l. final. C. in quibus casibus restitutio in integrum non sit necessar.* & probat Costa *in d. l. si cautione, §. hoc autem biennii tempus, n. 1. C. de non num. pec.* vbi ostendit, pudendum esse Felyni errorem contrarium sentientis *in d. c si cautio, n. 60.* sed
10 ecclesia † vtitur iure minoris *c. 1. de restit. in integr.* Imo magis est priuilegiata, quam omnes minores, quia & ipsa, & ecclesiastici possunt leges ciuiles accipere, in quibus concernunt eorum fauorem, atque repudiare, in quibus continent odium, vel onus, vt probaui supra *in casu 5. in fine, & in casu 30.* & alibi pluries in prima centuria; ergo in quantum lex priuilegium concedit debitori potest pro se recipere, in quantum vero restringit tempus opponendi exceptionem ad biennium, potest refutare, & ad hanc decisionem conferunt rationes sequentis articuli.

11 Secundus articulus est: Ecclesiastici † in eorum patrimonialibus possunt opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ, etiam post biennium, & omni tempore; probatur inprimis ex his, quæ scripsimus supra *in casu quadragesimo nono,* vbi ostendimus, ecclesiasticos in eorum patrimoniis gaudere omnibus priuilegiis, concessis ecclesiis, sed hanc exceptionem non numeratæ pecuniæ perpetuo tempore possunt
12 opponere ciuitas, † & quilibet sacer & pius locus, prout esse communem opinionem testatur Ripa *in l. si is qui bona, numero decimo tertio, ff. de pignoribus.* Ias. post Bald. *in leg. ciuitas, colum. 7. ff. si certum petatur. & in lege 2. §. creditor, colum. 4. ff. eodem titulo.* & dicit Bald. *in c. in præsentia, de probationib.* quod si confessus debitum spe futuræ numerationis transiret ad religionem, ex illa
13 confessione monasterium † non tenetur, & etiam post biennium potest opponere illam exceptionem, quia tenetur ex mutuo vero non chirographario; ergo & ecclesiastici eodem priuilegio gaudere debent, & hanc opinionem firmarunt Hostiens. Io. Andr. & cæteri communiter *in d. c. fin. de solutionib.* & ibi Io. Andr. *n. 3.* docte probat, summum Pontificem noluisse hac temporis angustia laborare, vt infra biennium duntaxat huiusmodi exceptionem proponere valuissent. Ex quo infertur, vel non esse veram eam attestationem, quod Clemens Papa IV. pronuntiauit contra Treuerensem Electum, vt post biennium non posset contra mercatores opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ, quam attestantur Specul. *in titulo de restitut. in integr. §. quia autem, n. 25.* & Felyn. *in d. c. si cautio, n. 59.* vel non esse trahendam ad exemplum, ex regula *§. sed quod Principi placuit, in vers. vel si cui pœnam irrogauit, &c. Instit. de iure natural. gent. & ciuil.*

Addendum pro confirmatione, verissimam esse opinionem, posse de æquitate canonica huiusmodi exceptionem † opponi omni tempore, dummodo 14
debitor in se assumat onus probandi exceptionem ipsam, videlicet pecuniam non fuisse numeratam; hanc opinionem firmarunt Dyn. *in reg. locupletari, lib. 6.* Innoc. *in c. quia plerique, de immunit. eccles.* ex qua doctrina facit magnum testum Angel. *in consil. 156 prima fronte.* & Roman. *in consil. 45.* dicentes se ita consuluisse in facti contingentia, quos sequitur Bologn. *in rubric. ff. si cert. pet.* Hanc opinionem tenent Bartol. Bald. & cæteri *in l. si ex cautione, Cod. de non numerata pecunia.* Salycet. *in dict. leg. in contractibus, in princip.* eamque esse communem attestantur, & probant Immola *in c. final. numero trigesimo secundo, de solutionib.* Grammatic. *in consil. ciuil. 55. numero secundo, & plur. sequent.* Idem Felyn. latius aliis *in dict. c. si cautio 61.* Sed quando ecclesia & ecclesiastici conueniuntur pro mutuo, vtique in foro proprio conueniendi sunt, ex regula *c. cum sit generale, de foro competent.* ergo & secundum proprias leges fori iudicandi, Io. *cap. 18. in versicul. & secundum legem vestram iudicate illum.* & sic probat Io. Andr. *in dict. c. final. numero tertio, de solutionib. in versi. ul. & idem videtur dicendum de ecclesiasticis.* Et conferunt ad hoc quæ scripsimus supra *in casu quinquagesimo,* leges laicorum † contra æquitatem iuris canonici non 15
esse seruandas in curia episcopi; imo nec in curia secularium esse seruandas contra ecclesiasticos, quando procedunt cum diminutione iurium, siue principiorum, ac æquitatis iuris canonici, vt scripsi supra *in casu 31.* & sic in causa reconuentionis coram iudice laico deberent etiam secundum hanc iuris canonici æquitatem iudicari, vt quilibet, vti dicemus in sequenti casu.

Et quod debeat iudicari secundum hanc iuris canonici æquitatem, facit, quia obligatus † ex chiro- 16
grapho, exclusus post biennium opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ, non tenetur in foro conscientiæ quantitatem soluere in chirographo contentam, vt post Innoc. *in c. plerique, de immunit. eccles.* firmat Immola *in d. c. final. de solutionib.* lex enim positiua se fundat super præsumptione, præsumendo pecuniam fuisse numeratam, ex quo debitor permisit labi biennium, ideo non est obseruanda in foro conscientiæ, † quod innititur veritati, *c. à nobis, in secundo,* 17
de sent. excomm. ita scripsit Anton. de Butr. *in d. c. quia plerique, de immunit. eccles. col. 5 vers. quartus casus.* dicens, quod de suo libere poterit facere eleemosynam, sicut prius, quia naturaliter lapso biennio non est obligatus,

tus, addens quod si obligatus per chirographum soluit, † quod ei numeratum non fuerat, ille, cui solutum est in foro conscientiæ, restituere tenebitur, & 18
sequitur Abb. ibid. *in 5. quæst.* atque Bald. *in l. eum qui, col. 9. C de iur. & fact. ignorant.* Io. Calderin. *in disputatione sua, quæ incipit, vsurarius emit rem.* Ancaran. *in rubric. de regul. iur. lib. 6. col. final.* Salyc. *in d.l. si ex cautione, in 5. quæst.*

Age probemus articulum retentis veris terminis iurisdictionis: inprimis enim cum quis sub spe futuræ numerationis se obligasset, atque creditor, qui non numerauerit, egerit in iudicio, poterat se reus per in factum exceptionem defendere, *l. apud Celsum, §. ad-*
19 *uersus, ff. de doli except.* hæc autem exceptio † suam ordinariam retinebat naturam, vt perpetua esset, *l. pure, §. final. ff. de doli except.* & probanda erat ab excipiente, qui in ea se fundabat, *l. in exceptionibus, ff. de probat.*
20 Postea Imperatores † introduxerunt, vt debitor obligatus per chirographum, cui pecunia soluta non fuerat, potuisset intra solum quinquennium per querelam numerationis non factæ agere contra creditorem, *l. in contractibus, in princip. C. de non num. pec.* & ita annullare effectum obligationis chirographi, quo tempore elapso, non poterit vlterius debitor agere per viam querelæ. Deinde Imperatores in locum quinquennii disposuerunt ad fauorem creditorum breuius tempus, atque introduxerunt biennium, vt habetur *in d.l. in contractibus.*

Sed hæc varia dispositio in diuersis temporibus
21 condita † non potuit obesse ecclesiis, neque ecclesiasticis: aut enim volumus dicere ex dilatione quinquennii fuisse quæsitum ius ecclesiasticis debitoribus, & in eorum præiudicium non potuit noua biennii dispositio introduci, vt in his terminis probat Socin. *in consil. 241. circa primam difficultatem, vers. confirmo hoc, vol. 2.* & ideo vt ipse dicit hodie ecclesiasticos posse opponere huiusmodi exceptionem infra quinquennium, ex dispositione iuris antiqui. Pro quo fa-
22 cit, quia noua dispositio † auferens competentia ecclesiasticis de iure communi, dicitur contra libertatem ecclesiæ, vt pluries exarauimus in prima centuria. Aut volumus dicere nullum esse ius quæsitum ecclesiasticis, quod verius est, quia non ligantur legibus Imperialibus, *c. ecclesia sancta Maria, de constit.* & ita remanebit sub dispositione iuris antiqui: certum est enim, quod si exceptio huiusmodi inuenta non fuisset, debitor chirographarius omni tempore potuisset opponere, de non num. pec. *l. generaliter, & auth. contra qui propriam, C. de non num. pec.* & per totum titulum *C. plus valere quod agitur, & c. & d. l. pure. §. fin. ff. de dol. exception.*

Imo contra dictum Socini *in d. consil. 241.* retentis eiusdem terminis sic argumentor: nam stante inuentionem dictæ exceptionis quinquennii poterant ecclesiastici, sicut quilibet creditores chirographarii omni tempore opponere, vel exceptionem in factum, numerationis non factæ, vel doli exceptionem, vt dixi, sicut non potuit fieri præiudicium ecclesiasticis in quinquennio per biennium, vt dicit Socin. ita ego dico non potuit eisdem fieri præiudicium per introductionem exceptionis in quinquennio proponendæ, limitando tempus perpetuum, quod procedebat tam de æquitate, quam retentis terminis antiquæ dispositionis iuris ciuilis. Neque obstat regula *c. 1. de noui oper. nuntiat.* quia vt dixi supra *in casu 19.* leges Imperatorum non obseruantur contra ecclesiasticos, quando obuiant principiis iuris canonici, & aliquo modo præiudicant iuri ecclesiastico. Quare concludamus ecclesiam atque ecclesiasticos omni tempore ex veris principiis iurisprudentiæ posse opponere huiusmodi non numeratæ pecuniæ exceptionem, in vtroq; foro.

Quomodo autē hic casus amplietur, etiam si exceptioni † huiusmodi renuntiatum esset, vide Felyn. *in* 23 *c. si cautio, n. 48. de fide instrum.* Syntagma com. opin. *in tomo 4. cap. 10. vers. contrariam opinionem.* Costam *in d. l. si ex cautione.* Vasquium *de success. creat. lib. 1. §. 10. n. 22. vers. contrariam sententiam.* etiam si iuramentum appositum sit, Vasquius ibid. *n. 19.* etiam stante statuto, quod hæc exceptio opponi non possit, Costa *in d. l. si ex cautione, in 13. limitatione, C. de non num. pec.* & quod tale statutum laicorum non possit obesse ecclesiasticis, probatur ex omnibus casibus primæ centuriæ.

CASVS CLXII.

Iudicem secularem debere admittere exceptiones descendentes ex æquitate canonica.

SVMMARIA.

1 *Æquitas quot nominibus appelletur.*
2 *Æquitas data paritate præferenda est rigori.*
3 *Exceptiones omnes dantur de æquitate.*
4 *Iudex secularis debet admittere coram se omnes exceptiones descendentes ab æquitate canonica.*
5 *Æquitati non scripta, an sit præferendus rigor scriptus.*
6 *Princeps solus æquitatem iuri scripto præferre potest.*
7 *Æquitatem non scriptam esse præferendam iuri scripto.*
8 *Opinio quæ continet æquitatem præferenda est opinioni quæ continet rigorem.*
9 *Lex dicitur esse omne id quod consistit in naturali ratione.*
10 *Æquitas naturali ratione firmata habet eandem firmitatem, quam habet æquitas scripta.*
11 *Æquitas iuris canonici in quibus casibus amplexa est contra rigorem iuris ciuilis.*
12 C. cum haberet, de eo qui dux. in matrimon. *obseruatur etiam in terris imperii.*

ÆQuitas † diuersis modis à plerisque appellatur, 1 ac diffinitur. Cyprianus æquitatem eam esse scribit, quæ misericordia est temperata, & alia eius descriptio refertur *in c. disciplina, & in c. qui emendat, distinct. 45.* Alibi æquitas intelligitur siue accipitur nomine benignitatis, aut benignæ interpretationis, vt *in l. penult. ff. de condit. & demonstrat. l. 2. ff. de lib. & posthum. l. ex hac scriptura, ff. de donationib. l. proxime, ff. de his, quæ in testam. del. l. benignius, ff. de legib.* Interdum æquitas dicitur benigna opinio, qua interpretatione vsus est Vlpianus *in l. is qui suis nummis, § si ab ignoto emptus, vers. siue autem exprimatur, ff. de manumiss.* ergo, inquit, etsi forte quis seruum comparauerit suis nummis, nec eum manumittat, benigna est opinio dicentium hunc ad libertatem peruenire. Iacob. de Bellouis. quinque modis describit æquitatem, quod & Bald. facit *in c. 1. §. ad hoc, de pace iuram. firm.* Bartol. aliter, & Alberic. ac Salyc. *in l. 1. C. de legib.* atque Antonius de Butr. *in c. in literis, de restit. spoliat.*

Et data paritate æquitas † præferenda est rigori, *l.* 2 *placuit, C. de iudic. l. 1. C. de legib. c. final. de transactionib. l. hac lege, C. de pactis conuentis.* in qua Imperator rescribit, proprias partes eorum, qui ciuitates legibus fundant, esse, vt æquitatem colant, eamq; præcipuo fauore in vsum fori deducant, *l. si quis à liberis, ff. de lib. agnos. l. si*

l. si à liberis, verſ. ſi impubes filius, & §. ſi mater, l. 1. § ſi omnes, ff. de ventr. inſpic. l. inter tutores, ff. de adminiſtr. tut. l. quod dicitur, §. final. ff. de impenſ. in reb. dotal. fact. l. vtilium. ff. eod. titul.

3 Ex æquitate † autem, eiusq; natura deſcendunt, atque dantur omnes exceptiones, *l. qui æquitate, & ibi gloſſ. ff. de doli mali except.* Bartol. *in l. ſi vnus, §. pactus ne peteret, ff. de pact.* Federic. de Sen. *in conſil. 190. caſus eſt talis quidam clericus.* Propterea concluſerunt Doctores iudicem ſecularem † debere admittere coram ſe 4 omnes exceptiones deſcendentes ex æquitate canonica. Ancharan. *in conſ. 5. in fin. verſ. quia regula eſt.* Ruynus *in conſ. 150. n. 13 verſ. quia exceptiones, vol. 4.* Soci. iun. *in conſil. 80 num. 22. volum. 3.* Decian. *reſponſo 2. num. 195. volum. 1.* & omnes mouentur per textum *in c. 2. de exceptionib. lib. 6.*

Et licet plurimi Dd. intellexerint hanc concluſionem, niſi adſit lex ſcripta, quo caſu rigor ſcriptus 5 prælatus † eſt æquitati non ſcriptæ, vt notant gloſſa, & Dd. *in l. placuit, C. de iudic. & in l. 1. C. de legib.* per tex. *in l. proſpexit, ff. qui, & à quib.* & eſt doctrina Alexand. *in l. cum prolatu, num 23. in fin. ff. de re iudic.* ſolus enim 6 Princeps † æquitatem iuri ſcripto anteferre poteſt, *d. l. 1. ff. de legib.* Menoch. *de arbitrar. iudic. quæſt. 13. n. 15.* Aut æquitas ipſa in iure ſcripta reperiatur, tunc enim hanc æquitatem iuris rigori etiam ſcripto præferendam arbitrantur, *dict. l. placuit. & l. 1. ff. de vſucapionib. & l. nam hoc natura, ff. de condict. indeb.*

Nihilominus recte facturum iudicem arbitror, 7 qui æquitatem † non ſcriptam iuri ſcripto præferendam iuſſerit, quod dictum diffuſe probat Sylua nuptialis *lib. 5 num 63.* vbi videndum eſt. Item quia propter æquitatem licet à iuris regulis recedere. *l. ſi me & Titium, in fine, ff. ſi cert. pet. l. diuus, ff. de reſtit. in integr. l. quod ſi Epheſi, ff. de eo quod certo loc. &c. & per Dd. in c. ex parte, in 2. de officio deleg.* quod de non ſcripta æquitate intelligendum eſt, alias allegationes eſſent de indubitabili. Item receptiſſima eſt Doctorum ſententia, vbi lege caremus expreſſa, attendimusque communem opinionem quæ nouã legem expreſſe creat, 8 eo caſu opinio † ſola, quæ æquitatem amplectitur, præferendam eſſe communi omnium opinioni, quæ rigorem continet, ita concludunt Purpuratus *in l admonendi, num. 55. ff. de iureiur. & in l. cum quid, num. 84. ff. ſi cert. pet.* Bolognett. *in l. 1 num 43. in 5. limitation. ff. ſi cert. pet.* Cephal. *in conſil. 93. num. 6. & in conſil. 166. num. 17 & ſeq.* Gratus *in conſil. 2. rurſus in cauſa, num 68. volum 1.* Port. Imol. *in conſil. 42. iuri & æquitati. num. 3.* Marc. Mantua *conſil 121. num. 3. volum. 2.* Mandoſ. *ſuper regula Cancell. 29. de ſubrogand. quæſt. 10. in fin. ver. & ſignatura.* Quorum ſententiam intelligo de ea æquitate, quæ cum maxima ratione fundata eſt, ita dicit Bald. *in rubric. C de conſtit pec & in conſil. 99. ſuper primo, volum. 4.* Roman. *in conſil. 149 concluſionem.* Paul. de Caſtro *in d. l. placuit. C. de iudic.* & ſcribunt gloſſa, Anton. de Butr. Imol. Felyn. & alii *in d. c. ex parte, de 9 offic. deleg.* quod enim in naturali † ratione conſiſtit lex eſſe dicitur, *c. conſuetudo, § porro ſi ratione, diſtinct. 1.* quia ratio eſt anima legis, iuxta tradita per Bald. *in l. ſi quis ſeruo perſuaſerit, C. de furt.* quem ſequitur Iaſ. *in l. de quibus, num. 5. ff. de legib.* & ſi habemus viuam rationem fruſtra quærimus legem, imo infirmitas eſt intellectus, *l. ſcire oportet, §. ſufficit. ff. de excuſat. tut.* Bald. *in l. teſtium, n. 2. in fin. ff. de teſtib.* Angel. *in conſil. 275. thema ſuper quo conſilium, n. 8. verſ. & eodem modo.*

10 Ex quo ſequitur æquitatem † naturali ratione fundatam, eandem habere firmitatem, quam æquitatem iure ſcriptam, & propterea eam ipſam iuri ſcripto præferendam: quam concluſionem ita probauimus, vt oſtenderemus iudicem ſecularem ſemper æquitatem iuris canonici naturali ratione fundatã amplecti debere, etiam contra iuris ciuilis expreſſi rigoroſi diſpoſitionem: quod & in aliquibus caſib. † fuiſſe à Dd. 11
diffinitum legimus, vt in caſu exceptionis nõ numeratæ pecuniæ, opponendæ poſt biennium, aſſumpto onere probandi veritatem probauimus in præcedenti caſu. Item in caſu præſcriptionis cum mala fide, vt concludunt Dd. omnes *in c. final. de præſcript.* Item *in caſu c. cum haberet de eo qui dux. in matrim. quam poll. per adulter.* cuius diſpoſitio licet ſit contra expreſſam diſpoſitionem iuris ciuilis *in auth. ex complexu, C. de inceſt. nupt.* nihilominus, quia diſpoſitio *d. c.* † *cum haberet,* 12
eſt fundata ſuper ratione naturali, de æquitate obſeruatur etiam in terris imperii, & ſic contra expreſſum rigorem iuris ciuilis, ita probant Afflict. *in conſtitut. regni, incip. Quamplurimum, num. 24.* Iaſ. *in conſ. 26. num 13. & ſeq. vol. 1.* qui atteſtatur hanc eſſe communem opinionem. Dec. *in conſil. 611. magnificum, num. 5. & in c. eccleſiæ ſanctæ Mariæ, num. 30. de conſtitutionib. & in c. clerici, num 2. de iud.* Ruyn. *in conſ. 98. v. ſis dubiis, num. 2. vol. 3.* cum aliis per Rolandum *in conſ. 74. vol. 1.* atque per Gabriel. *in tit. de alimentis, concluſ. 1. nu. 1.* ex quibus clare patet iudicem ſecularem debere admittere exceptionem ex æquitate canonica procedentem ſuper naturali ratione fundatam, non ſolum ex probatione concluſionis generaliter, ſed ex deciſione atq; inductione aliquorum caſuum ſimilium.

CASVS CLXIII.

Clericos cogi non poſſe ad dotandum ſororem de fructibus beneficii per iudicem ſecularem, ſed per eccleſiaſticum, in quantum tenentur facere eleemoſynam.

SVMMARIA.

1 *Fratrum quot ſint ſpecies, & an eorum appellatione veniant carnales.*
2 *An veniant patrueles, & conſobrini.*
3 *Frater quis teneatur dotare ſororem pauperem.*
4 *Clericus an teneatur dotare ſororem pauperem.*
5 *Clericum teneri ad dotãdum ſororem pauperem de fructibus beneficii, qui teneant.*
6 *Clericus poteſt dotare ſororem inopem de fructibus eccleſiæ, de bona conſcientia.*
7 *Clericus habens patrimonialia tenetur ad dotandum ſororem pauperem.*
8 *Et per quem iudicem ad id cogi poſſit.*
9 *Fructus beneficiorum eccleſiæ, quomodo ſint diſtribuẽdi.*
10 *Eccleſiaſtici quomodo poſſint eſſe liberales in conſanguineos ſuos.*
11 *Beneficia, an & quomodo ſint conferenda proximioribus ſanguine.*
12 *Clericus de fructibus pro eleemoſyna diſtribuendis an poſſit cogi ad dotandum ſororem.*
13 *Eleemoſyna in caſu neceſſitatis eſt de præcepto.*
14 *Pro eleemoſyna obtinenda poteſt implorari officium iudicis.*
15 *Soror paupera agit contra clericum fratrem ad dotem ſuper fructibus beneficiis per ipſum diſtribuendis pro eleemoſyna.*

1 Quia fratrum † duæ sunt species, alii carnales, alii patrueles, & carnales sunt siue ex eadem matre nati sint, siue ex eodem patre & matre, *l. Iuriconsultus, §. qui cognitionis ff. de gradib. affinit.* siue ex parte patris tantum, vt *§. 1. Instit. de legit. agnat. success.* & quia appellatio fratris intelligitur de fratre carnali, Bald. & Ioan. Andr. *in c. licet. de officio legati.* Abb. & cæteri *in c. causam, de iudic.* Socin. *in consil. 1. volum. 1.* Alexand. *in consil. 97. volum. 2.* Benedict. *in c. Raynutius, in ver. si absque liberis, in 2. num. 32. & ver. mortuo itaque testatore, numero 26.*

2 Nec veniunt fratres † patrueles, seu consobrini, Bartol. *in l. Lucius, §. quæsitum, de legat. 3.* Alexand. *in l. si dotali, num. 4. ff. solut. matrim.* Aretin. *in §. 1 col. 1. Instit. de legitim. agnat. success. & in §. quarto gradu. Institut. de gradib.*

Ideo Bartol. *in l. cum plures, §. cum tutor. ff. de admini-*
3 *strat. tut.* dicit fratrem vterinum † non teneri, sed fratrem ex parte patris teneri dotare sororē pauperem, & ista est commmunis opinio, de qua attestatur Socin. iun. *in l. 1. num. 199. ff. solut. matrim.* Ripa *num 83.* Ias. *num. 29.* Crot. *num. 42.* Bolognett. *num 128.* Doctores omnes *in d. l. cum plures, in §. penult. & final. & in l. non omni, C. de administrat. tut.* gloss. Bartol. Bald. & Angel. *in l. qui filium, ff. vbi pupill. educ. deb.* Bald. *in l. final C. de dot. promiss. & in l. cum acutissimi, C. de fideicommiss. & in auth. nisi rogati, C. ad Trebell.* & secundum hanc communem est casus decisus Guid. Pap. *decis. 439. in fine.* Tessaur. *decis. 192. num. 7.* Stephan. Aufrer. *in additionib. ad Capell. Tholosan. in decis. 290. num. 8.* Afflict. *decis. 371. num 3.*

4 Propterea dubitāt Doctores an clericus † teneatur dotare sororem carnalem pauperem, & ad id cogi possit. Et quid si promiserit, & coram quo iudice, Anton. de Butr. *in c. peruenit, num. 2. de arbitr.* dicit, frater etiam clericus tenetur, & compelli potest ad dotandum sororem indotatam, quæ non habet vnde dotetur, per text. *in d. l. cum plures. § penult. ff. de administrat. tut.* Abb. *in d. c peruenit, in 2. not.* dicit, frater etiā clericus tenetur dotare sororem suam, si illa non habet vnde se dotet, hoc tāmen dictū non probatur hic, tum quia hic nō dicitur quod promisit pro dote, tum quia ipse clericus non fuit hic compulsus, sed sponte fecit, dictum tamen in se puto verum, Mandell. de
5 Alba *in consil. 122.* consuluit fratrem clericum † promittentem dotem pauperi sorori, teneri, & ad id cogi posse, vt de fructibus sui beneficii, soluat, etiam non habita consideratione ne egeat, ex *c. Odoardus, de solut.* Ias. *in l. 1. num. 29. vers. adde quod frater etiam clericus. ff. solut. matrim.* dicit, fratrem teneri dotare sororem inopem de redditibus ecclesiæ, & beneficiorum, Crotus
6 *ibid num. 42. in fin.* dicit, clericus † potest dotare sororem inopem, vel consanguineam de redditibus ecclesiæ, de bona conscientia, sed Socin. iun. *ibid. num. 200.* dicit, caue à dicto Iason. quia Abb. *in d. c peruenit.* non dicit fratrem clericum ad id teneri de redditibus ecclesiæ, sed solum dicit, quod cum bona conscientia potest, si velit, & ex eo non est inferendum quod teneatur, & sic cogi possit, & hoc magis placet.

7 Ego arbitror distingui posse: Aut clericus † habet patrimonialia, & teneri dotare sororem carnalem pauperem, prout demonstrauimus hanc opinionem amplecti communiter omnes ciuilistas, & in patrimonialibus loquitur *d. c peruenit.* ex quo colligit hoc notabile Anton. de Butr. sed ad hoc non potest cogi
8 per alium iudicem, † quam proprium & cōpetentem ex regul. *c clericum nullus, 11 q. 1. & tot. tit. de foro compet.* & specialiter ex regul. *c. cum sit generale, de foro compet.* & quicquid attentaretur in contrarium per iudicem secularem, esset nullum.

Aut clericus caret patrimonialibus, habet tamen redditus ecclesiæ, & beneficiorum, † quorum cum vnam partē teneatur dare pro eleemosyna, *c. quoniam, 16. q. 1.* potest ex bona conscientia si vult dotare sororē pauperem. Hæc opinio fundatur ex dictis per D. Thom. *in 2. 2. quæst. 185. artic. 7. ad secundum,* vbi dicit, cum bona ecclesiarum non sint expendenda solum ad vsum pauperum, sed etiam in alios vsus, si de eo, quod vsui episcopi, vel alicuius clerici est deputatum, velit aliquis sibi subtrahere, & consanguineis, † vel aliis dare, non peccat, dummodo illud faciat moderate. Vnde D. Ambros. *in lib de offic.* dicit, hæc est approbanda libertas, vt proximos seminis tui ne despicias, si egere cognoscas, non tamen, vt illos ditiores fieri velis ex eo, quod tu potes conferre in opibus. Item ex alio loco D. Thom. *in 2. 2. quæst. 31. artic. 3.* vbi probat magis esse benefaciendū † his, qui nobis magis coniuncti sunt. Item tex. *in c. non satis, distinct. 86.* vbi habetur, quod quis prius tenetur suis consanguineis subuenire, quam extraneis, & consuluit Anchar. *in consil. 437.* vbi quod sunt laudandi executores testamenti, qui in propinquos pauperes testatoris, vel defuncti bona distribuunt. Item glossa *in c. peruenit, 1. quæst. 3.* dicit minus peccatum est dare consanguineis, quam extraneis, *c. non satis, dist. 86.* & hæc est ordinata charitas. Sed ego eredo, quod propter affectionem in largiendo consanguineis, magis læditur ecclesia. Item Abb. *in c. inquirendum, de pecul. cleric.* dicit quod Prælatus debet, imo tenetur de redditibus ecclesiæ competens subsidium conferre suis consanguineis, imo potius tenetur suis, & amicis, quam extraneis. Ex quibus satis clare patet, de illa portione, quam pro eleemosyna distribuere debet, vel quæ pro suo victu deseruit, posse cum bona conscientia sorori pauperi dare dotem.

Sed an respectu portionis pro eleemosyna † distribuendæ, possit à sorore cogi ad dotem præstandam. 12
Quod videtur, quia Archidiacon. *in c. sicut, num. 10. dist. 47.* probat, quod eleemosyna † in casu necessitatis est de præcepto per tex. *in c pasce, & in c. non satis, dist. 86.* & probat Dec. *in c. pastoralis, §. verum, col. 2. de appellat.* Ripa *in tract. de peste, in tit. de remedio præseruatiuo contra pestem, num. 196. & seq.* Nam dicit Dominus Esaiæ *cap. 58. Frange esurienti panem tuum, & egenos educ in domum tuam, & carnem tuam ne despexeris.* Et Lucæ *cap. 6. Eleemosynam date, & recte.* Et rursus *cap. 12. Vendite omnia quæ possidetis, & eleemosynam date.* Et habetur *in c. quia, 12. q. 1. & in c. decimas appello, in fin. 16. q. 1.* Et quod eleemosyna in casu necessitatis sit sub præcepto, probatur, quia proximi dilectio est in præcepto, Matth. *cap. 22.* ergo omnia sunt sub præcepto sine quibus dilectio proximi non conseruatur, sed ad dilectionem proximi pertinet, vt ei non solum velimus bonum, sed vt operemur. Vnde Io. *cap. 1.* habetur: *Qui viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo.* Ergo eleemosyna tempore necessitatis est de præcepto. Propterea credo, quod licet pro eleemosyna † obtinenda, non 14
detur actio de iure, poterit tamen implorari officium iudicis, vt dicit glossa notab. *in d. c. sicut, distinct. 47.* & voluit Abb. *in c. 3. de furtis,* & sic probat Constantinus Rogerius *in tractatu de legis potentia, §. videamus, num. 20.* quod fortius procedit in sorore, in qua ad-

est non

15 est non solum † debitum ex præcepto charitatis, sed ex dispositione æquitatis canonicæ, sic firmatæ per canonistas. An autem si promiserit dotem, vt in casu *consil.122. Alba*, possit eo modo cogi, pro vt ipse consuluit, distingue, vt per Dominos de Rota *in decis. vnica de solutionib. in antiquis.*

CASVS CLXIV.

Communem opinionem Doctorum non esse attendendam, quando altera opinio contraria fauet potestati clauium, vel piæ causæ.

SVMMARIA.

1 *Communis opinio Doctorum non est attendenda quando altera fauet potestati clauium, & iurisdictioni ecclesiæ.*
2 *Communis opinio Doctorum non est attendenda, quando altera fauet piæ causæ.*
3 *Communis opinio qualibet crescit & decrescit.*
4 *Opinionem communem non potuit primus Doctor fundare in præiudicium piæ causæ.*
5 *Doctor intelligitur secundum legem, quam allegat.*
6 *Communis opinio non potest plus operari, quam lex imperialis.*
7 *Leges Principum de ecclesiasticis loquentes, non sunt obseruandæ.*
8 *Fauores piæ causæ an sint multiplicandi in præiudicium tertii.*
9 *Relictum ad pias causas censetur relictum animæ ipsius testatoris.*

PLuries occurrit in præcedentibus resolutionibus ostendere communem opinionem Doctorum esse falsam, sed videamus generaliter, an sit attendenda in præiudicium iurisdictionis ecclesiasticæ, idq; expediamus per duos articulos.

1 Primus articulus est: Communis † opinio Doctorum non est attendenda, quando altera contraria opinio fauet potestati clauium, & iurisdictioni ecclesiæ, hanc opinionem tenent Hostiens. & Io. Andr. *in c. rursus qui clerici, vel vouentes.* Felyn. *in c.1. num.54. vers. quinto limita, de constitutionib.* Macagnanus Azognidus *in tractatu commun. opinion. lib.3. cap.8. num.5.* cum aliis per Anton. Mariam Coras. *in lib.2. commun. opinion. casu 16. num.85.* & hanc opinionem fulciunt omnes rationes sequentis articuli.

2 Secundus articulus est: Communis † opinio Doctorum non est attendenda, quando altera contraria fauet piæ causæ, Hostiens. *in c.2. de cognation. spiritual. & ibi Abb. num.3. & cæteri Canonistæ.* Idem Abb. *in c. final. n.3. de re iudicata.* Zecchar. *in addition. ad Abb. in c.1 num.15. de constitut. in additione quæ incip. Limita finaliter.* Felyn. *in d. cap. 1. num.54. vers. tertio limita, de constitutionib. & in rubric. de sponsalib. num.6. in 9. priuileg.* Ias. *in l.1. num.8. & ibi Socin. iu. n.71. & seq. ff. solut. matrim.* Purpurat. *in l. si idem, §. si vna actio, num.13. ff. de iurisd. omn. iud.* Ias. *in l. Gallus, §. quod si is, num.14. vers. imo fortius opinio vnius, ff. de lib. & posthum.* Andr. Barbat. *in consil.6 scriptum est preclare, num.2. vers. præmitto etiam, volum.1. & in consil.40. ab Ioue principium, num.11. vers. ex quo infertur, vol.3.* Curt. iun. *in consil.55. super processu inquisitionis, num.25. vers. sed pondera an ista.* Dec. *in consil.501. in ciuitate Alexandriæ, in fine.* Grammatic. *in consil. ciuil.50. num.40.* Rubeus Alexandrin. *inter consilia matrimonialia diuersorum, in consil.73. num.9. & ibi Thomemo. in consil.62. num.1. volum.* Zasius *in consil.3. num.22 vol.1.* Nicol. Boerius *in consil. 40. viso processu moto, num.89.* Marcus Mantua *in consil. 121. quamuis communis opinio, num.3. vol.2.* Corset. *in suis singular. in ver. opinio, in singulari, incip. Vbi Doctores, n.2.* Euerardus *in loco à contrario sensu, in fine, vers. quando tamen singularis opinio.* Iacob. Nouell. *ad regul. Petri Duen. in regul. 7. gloss. opinio. in fine, num.8.* Alphanus *in collect. iuris ciuilis ad l.1. ff. de officio quæstor. vers. nam opinio vnius*, & scripsi de hoc *in l.1. in princ. num.12. & seq. ff. solut. matrim.* Et licet aliqui sentiant contrarium, tamen pro decisione huius articuli adesse magis communem opinionem Doctorum, attestatur Anton. Maria Coras. *in lib.2. commun. opinion. num.112. vers. & per ista.*

Et licet pro hoc articulo probando sufficeret attestari hanc esse magis communem opinionem contra Doctores aliter sentientes, ex eadem eorum ratione, qua volunt defendere communem, quam tuendo, tutantur, quòd in causis piis licitum est recedere à communi: Tamẽ vt veritas magis muniatur, probo nostram decisionem. Nam quælibet † communis, 3 sicut cæteræ res suum habuerunt principium, quo fit, vt vna opinio aliquando sit communis, aliquando contraria fiat magis communis, Ias. *in l. sciendum n.33. post princip. ff. de verb. obligat.* Purpuratus *in l. cum quid, num.33 ver. & videmus. ff. si cert. pet.* Socin. iun. *in consil. 58. abunde, num.70. vol.2.* Neuizan. *in sua sylua lib.5. num. 4. vers. & sic contingit, & num.9. in prin.* Francis. Herculan. *in tract. de negatiua probanda, num 302. prope finem.* Tunc argumẽtor, primus auctor illius commu. opin. non potuit eius opinionem † firmare in præiudicium 4 causæ piæ ex regula *c. eccl. sia sanctæ Mariæ, de constitut.* ergo neque potuerunt Doctores subsequentes, qui regulariter † intelliguntur secundum Doctorem, 5 quem allegant Bart. *in l non solum, §. liberationis. ff. de liber. legata.* Alex. *in consil 218. num.4. vol 2.* Sed circumscripto isto ordine Doctorum successiuo, & loquendo tantum de ipsa communi, inspecto præsenti tempore, quando iam est creata, & in esse deducta, probo quod neque sit attendenda in præiudicium piæ causæ. Non enim plus potest operari communis † opi- 6 nio, quam lex imperialis, quia ipsa habet vim legis, Gabriel. *in l centurio, num 201. ff. de vulgar.* vbi dixi de hoc, Berous *in consil.91. num.17. vol.2.* sed dispositum est *in d. c. ecclesia sancta Mariæ.* leges † Principum secularium 7 non valere contra piam causam, vel ecclesiasticam libertatem, & propterea communiter tenent ibidem leges Codicis & §. auth. specialem de ecclesiis, vel ecclesiasticis facientes mẽtionem, nullius esse efficaciæ, etiam si ad beneficium ecclesiasticorum conditæ essent, dummodo per modum legis concessio facta esset, vt probat Alex. *in consil. 211. num.2. vol 2.* quia licet ex beneficio ecclesiastici sentiant commoditatem, tamen hoc vertitur in præiudicium totius ordinis & iurisdictionis ecclesiasticæ, vt habetur *in c. fin. de reb. eccles. non alienand.* ergo tanto minus potuit præiudicare piæ causæ, vel ecclesiasticis omnibus ipsa Doctorũ communis opinio, ab eis creata, qui condendæ legis potestatem non habuerunt, & multoties more auium volantium, ac se subsequentium, absque vlla certa ratione creata fuit. Nec est verum, quod Corasius aduertebat *in d. lib.5. com. opin. n.112.* fauores † piæ causæ 8 non esse multiplicandos in præiudicium tertii. Aut enim loquimur de legis dispositione, aut hominis.

Primo

alios *in c. gaudemus, de diuortiis.* & ideo Iudæi possunt
4 contrahere † matrimonium in omnibus casibus permissis de iure ciuili, quia dicũtur viuere de iure communi Romanorũ, *l. nemo Iudæorum, C. de Iudæis*, & possunt contrahere in casu *l. 2. C. de institut. & substitut. vbi Dec. num. 5.* & ibi vide.

5 Secundus articulus est: In causis fidei & † religionis Christianæ, iudex secularis non cognoscit inter Iudæos, sed solus ecclesiasticus & Inquisitor hæreticæ prauitatis, vt in casu quo Iudæi fauerent Christiano, vt pertransiret ad Iudaismum, vel ipsi Iudæi facti Christiani, iterum redirent ad eorum perfidiam, aut etiam in similibus Christianam religionem deturpantibus, Ancharan. *in consil. 12. incip. Iudex spiritualis.* Felyn. *in c. 1. num. 38. vers. idem quando in opprobrium, de constitution.* Guid. Pap. *decis. 63.* & ibi Addentes alios allegant, & ad hoc est Bulla expressa Nicolai Pap. IV. quæ est posita in directorio Inquisitorum, *part. 2. post quæst. 44.* & ibi D. Pegna *in comment. 69.* probat hunc articulum cæteros Doctores allegando.

Ex quo infertur valde errare eos, qui putant, Iudæos delinquentes in religionem Christianam, pos-
6 se per Principem † secularem affidari in eius statu, & dominio, ex regula, quia confugientes ad ecclesiam sunt conseruandi, atque gaudent immunitate ecclesiarum, gloss. *in c. inter alia. de immunit. eccles. & ibi Hostiens. Io. Andr. & Cardinal. quæst. 3.* Tiraquell. *de primogen. quæst. 66.* Imol. post alios *in clem. 1. de pœnit. & remiss.* Summa Syluestrina *in ver. immunitas, in tertio, §. 5.* Marsil. *in l. vnic. C. de rapt. virgin. num. 114.* & hanc esse communem opinionem attestatur Couar. *in lib. 2. variar. resolut. cap. 20 num. 11 vers. 13.* Summa Confessorum *in titul. de immunit. eccles. quæst. 2.* Felyn. *in c. 2. colum. 2. de except.* Hæc enim opinio est diabolica, & eius obseruantia est causa destructionis ciuitatum, & extinctionis dominii, & iurisdictionis, & Ferraria potest esse testis apud illos bonos Principes qui sciunt: Et in contrarium est verior opinio, quã firmarunt plurimi DD. relati per Couar. *in d. c. 20. num. 11.* qui probat non esse recedendum ab hac opinione, quam attestatur esse magis communem Farinac. *in quæst. 28. num. 68.* Clarus etiam de magis communi *in §. final. quæst. 30. vers. præterea quæro.*

7 Tertius articulus est: Vbi Iudæi † delinquunt in eorum propria religione, cognoscendi, atq; iudicandi sunt per iudicem ecclesiasticum, nõ autem per secularem. Hanc opinionem firmauit Innoc. *in c. quod super his, de voto.* & sequuti sunt ibi Io. Andr *num. 11.* Abb. *num. 12.* Glossa *in ver. ab omnibus, in c. 1. de constitutionib. & ibi Dec. & Felyn. num. 38. vers. alius casus est.* Omnes enim præfati Doctores mouentur, ex quo Deus omnipotens fecit vnum pastorem, atque vnum ouile, vt habetur in Euãgelio, & ita Iudæi, & cæteri infideles velint, nolint, sint de illo ouili, sic enim de omnibus interpretatur illud dictum Domini; *Pasce oues meas*; vt latius scripsi supra *in prima parte cap. 6.* necessario concludere oportet, vt & ipsi sub Pontificis ditione
8 existant. Et quod Papa † puniat Iudæos, si contra eorum legem faciunt, probant Innocent. & Io. Andr. ibid. & post multa allegant exemplum Gregorii Papæ, & Innocent. IV. qui mandarunt comburi librum, quem Iudæi vocant Talmuth, in quo multæ Iudæorum superstitiones continebantur, atque eos puniri, qui illas hæreses docuissent, aut audiuissent, vel obseruassent.

Quartus articulus est: Iudæi † in temporalib. semper subsunt iurisdictioni Principis secularis, vt *C. de Iudæis, & C. de paganis, per totum*, quæ loca allegat Abb. *in d. c. quod super his, num. 13. de voto*, & procedunt in temporalibus, in quibus poterant Imperatores leges condere, & quod Iudæi iudicandi sint de iure ciuili, late scribunt Corn. *in consil. 114. num. 3. vol. 1.* Andr. Siculus *in consil. 65. vol. 3. & in consil. 13. & consil. 73. vol. 4.* Aretin. *in consil. 188. incip. Copiose, & subtiliter, in 2. dubio.* Quod est verum si continerent merum rigorem; nam statu- 9
ta, † & leges, quæ fundata sunt in æquitate, non ha- 10
bent locum in Iudæis, glossa fin. in fine, *in c. 2. de iudic.* quam Anton. ibi extollit, & Felyn. circa finem multa allegat, & ita consuluit Socin. *in consil. 62. in præsenti consultatione, vers. circa tertium, vol. 1.* Curt. *in c. final. de consuetudine, in 15. quæst.* Crot. *in repetitione l. si Insulam, col. 2. vers. secundo infertur, ff. de verb. obligat.* & ibi latius per Annibal. de Canon. *col. 6. vers. & etiam ex præmissis.*
Et quod Iudæus factus † Christianus possit à iudice 11
laico puniri de furto commisso ante quam sacrum susciperet baptisma, probat Decius *in toto consil. 130.* quia sacrum baptisma abstulit omnem culpam, sed non pœnam delicti debitam in foro contentioso.

CASVS CLXVII.

Qui dat omnia bona sua monasterio, & ibi habitat cum religiosis, nõ mutato habitu, non est de foro ecclesiæ.

SVMMARIA.

1 *Viuens cum monachis in monasterio retinendo habitum secularem, non est de foro ecclesiæ.*

2 *Cohabitatio, aut conuersatio cum religiosis non aufert aliquem à iurisdictione secularium.*

3 *Bona viuentis secularis cum religiosis translata in monasterium facta sunt de foro ecclesiæ.*

SI quis omnia bona sua dederit monasterio, vt ibi pacifice, & magis quiete vitam duceret, † non mu- 1
tando secularem habitum, cum fratribus vel monachis religiosam vitam currit, is non est de foro ecclesiastico, sed coram seculari iudice conueniendus est, respectu personæ, ita dixit Innocent. *in c. vt priuilegium, §. 1. vers. non mutato habitu, de priuileg.* Hostiens. *in c. non dubium, de sent. excommun. & ibi Collectar. & Felyn.* late Gugliem. de Monte Laud. *in clem. per literas, de præbend. lib. 6.* Andreas Barbat. *in d. cap. priuilegia, & in d. cap non dubium.* Imola *in c. quod ante, in fin. de cleric. coniugat.* Capella Tholos. *in decis. 8. & ibi Stephan. Aufrer. in additionib.* & ratio est, quia nihil interuenit, quod eum eximere debet à iurisdictione secularium, † neque cohabitatio, aut conuersatio 2
cum religiosis hunc effectum producit, Aufrer. ad Capell. Tholos. *in decis. 334.* talis enim æquiparatur secularibus, vt dicit Bald. *in authent. ingressi, vers. tertio quæro, C. de sacrosanct. eccles.* ideo neque gaudent priuilegio canonis, vt dicit Hostiens. *in d. c. non dubium*, sed hoc est verum respectu personæ, fallit autem respectu bonorum, † quæ in monasterium translata sunt, 3
& quæ mutata natura, priuilegio ecclesiæ gaudere debent, pro quibus monasterium, non is qui dedit, conueniendum esset; ergo in foro ecclesiastico.

CASVS

CASVS CLXVIII.

Doctores an habent facultatem expellendi clericos de scholis iuris ciuilis & medicinæ.

SVMMARIA.

1 *Sapientes quo honore decorentur.*
2 *Clerici non possunt audire leges ciuiles, nec medicinam.*
3 *Doctores qui scienter docent religiosos leges, vel physicam, sunt excommunicati.*
4 *Doctores an habeant facultatem expellendi religiosos de scholis legis ciuilis, & medicinæ.*
5 *Verbum* retinere *quid denotet.*
6 *Clericus excommunicatus retinet priuilegium canonis.*
7 C.2. ne clerici vel monachi, lib. 6. *declaratur.*
8 *Clerici audientes legem vel physicam an sint excommunicati ante tempus bimestre.*
9 *Lex noua disponens super vno de æquiparatis per legem antiquam comprehendit alterum.*
10 *Extensio canonis est permissa ad euitandam excommunicationem.*
11 *Clerici & religiosi quare sint prohibiti audire leges, & medicinam.*
12 *Dispositio noua quando comprehendat vtrunq; æquiparatorum.*
13 C.2. ne clerici vel monachi, lib. 6. *comprehendere etiam clericos.*
14 *Clerici possunt audire leges de licentia in scriptis concessa.*

Licet scientia, à natura omnibus peroptata, nulli sit prohibita, & summa ratione in quolibet admirata, quia sapientes prosunt † reipublicæ Christianæ,
1 & ecclesiæ Dei, & ideo relucent inter homines, tanquam stellæ in firmamento, *c. super specula, de magistris, c. de quibusdam, dist. 37. auth. habita,* C. *ne filius pro patre, & in §. summa itaq; ope, in procem. Inst. c. 2. de priuileg. lib. 6.* & habetur in Concil. Trident. *sess. 5. cap. 1. de reformatione, iuxta fin. & in c. nisi cum pridem, de renunciat.* habetur; quia tu scientiam repulisti, & ego te repellam.

2 Nihilominus clericis † specialiter est prohibitum, ne possint audire leges ciuiles & medicinam, *c. non magnopere, & c. final. ne clerici vel monach. c. 2. eod. tit. lib. 6.* quæ iura expressa, etsi sufficiant ad probandum, tamen ad vberiorem doctrinam citātur Doctores, qui de hac materia scripsere, Innocent. Ioan. Andr. Anton. de Butr. & Abb. *in d. c. non magnopere, & in d. c. final.* Io. Monach. Franch. & Geminian. *in d. c. 2. ne clerici vel monach. lib. 6.* Summa Angelica *in ver. excommunicatio, in septimo, in casu 6. & casu 7.* Archidiacon. *in c. non dicetis, 12. quæst. 1.* Diaz *in sua pract. criminal cap. 59.* Io. de Selua *in tractat. de benefic. part. 3. q. 5. n. 18. & seq.* Alber. Trocius *in tractat. de vero & perfecto clerico, lib. 2. cap. 35.* Nauarr. *super d. c. non dicatis, n. 33. & seq.* Rebuff. *in pract. beneficial. tit. de dispensat. cum irregular. num. 27.* & latius aliis Episcop. Minorens. *in sua praxi episcopali, in parte 1. in ver. studium.*

3 Sed quia textus *in d. c. 2.* punit Doctores, † qui scienter doceant religiosos leges, vel physicam sub his verbis: *Doctores quoque siue Magistri, qui religiosos habitu suo dimisso leges, vel physicam audientes scienter docere, aut in scholis suis præsumpserint retinere, simili eo ipso sint sententia innodati.* Ideo dubitatum est an ipsi Doctores habeant facultatem † expellendi religiosos ab audi- 4
endo lectionem legis ciuilis, vel physicæ, & partem affirmatiuam tenet gloss. *in d. c. 2. in ver. retinere.* ex quo notat, officium Doctoris esse scholarem de scholis expellere, eandem opinionem probat Geminian. *in d. c. 2. in ver. Doctores.* Roman. *singular. 680. incip. Quando vniuersitas,* & ibi Nicol. Pign. in additionibus dicit, etiam si esset in sacris, illum afficiens, non incurrit excommunicationem, & ad hoc est text. *in c. veniens, de sent. excommun.* vbi qui expulit monialem sacratam de ecclesia, non incurrit excommunicationem, quia turbabat diuina officia, & in casu ꝓposito, si Doctor permittit illum audire, incurrit eandem excommunicationem; ergo per illum text. *in vers. si in scholis suis præsumpserint retinere,* videtur à summo Pontifice data facultas Doctori illum expellendi: semper enim diceretur retinere, quando non expelleret; & interpretatio glossæ ibi *in ver. retinere.* † quod ipse Doctor exeat de scholis, est contra verba dicti versiculi; nam re- 5
tinere in scholis, præsupponit ipsum Doctorem stare debere, atque legere, nec diceretur retinere, si exiret; nullo igitur alio modo verbum retinere potest verificari, nisi illum expellat, & sic licet clericus † ex- 6
communicatus non perdat priuilegium *canonis: si quis suadente,* per *c. si quis deinceps, 17. q. 4.* tamen Doctor actu legens in scholis videtur habilitatus ad eiiciendum eum clericum, qui vigore prohibitionis *d. c. 2.* excommunicationem incurrerit, & hæc opinio proprie videtur conuenire literæ d. text. Quam intelligo, dummodo per deiectionem prædictam, nulla fiat iniuria toti ordini clericorum, quam rationem cōsiderauit Pontifex *in c. contingit, de sent. excom.* vt propterea excommunicationem incurrat, & ideo posset ipsa deiectio religiosi è scholis, fieri modeste, verbaliter, illū rogando vt exeat, allegando rationes, & protestando de excommunicatione Doctoris.

Sed quia hæc procedunt, solum quando religiosi per auditum legis, vel physicæ excommunicationem incurrerent: Ideo videamus alterū articulum, quando dicantur incurrere: Et videtur distinguendum esse; aut enim loquimur de religiosis, & procedit dispositio *d. cap 2.* † *ne clerici vel monachi, lib. 6.* Aut de clericis, 7
& procedit dispositio *d. c. non magnopere, & d. c. super specula, eod. tit. in antiq.* ita distinguit Franch. *in d. c. 2. in §. Doctores, in 1. notab.* Et quando hæc opinio esset vera, videtur quod clerici † audientes leges, vel physicam 8
non essent excommunicati, nisi elapso tempore bimestri, iuxta dispositionem *d. c. non magnopere.* & interim neq; eos peccare mortaliter, quia bimestre permittitur à iure; Et quicquid fit iure permittente pœnam non meretur, *c. qui peccat, 23. quæst. 4.* & ita firmat Episcop. Minorens. post alios *in sua praxi episcopali, in ver. studium, vers. ad quintum.*

Ego vero credo, dispositionem *d. c. 2.* comprehendere etiam clericos, & omnes personas ecclesiasticas comprehensas *in d. c. non magnopere, & in d. c. super specula:* siquidem clerici prædicti fuerunt cum religiosis *in d. c. super specula* æquiparati, & pariter prohibiti ab auditione legis, & physicæ, quibus similis pœna excommunicationis ipso facto imponitur; ergo dispositio *d. c.* tanquam noua comprehendit etiam clericos, ꝓbatur, quia † lex noua disponens super vno 9
de æquiparatis à lege antiqua, alterum æquiparatum comprehendit, præsertim si lex noua disponat super eadem iuris antiqui dispositione; & ratio est secundum Ancharan. *in c. canonum statuta, de constitutionib.*

quia

quia virtus regulæ, cuius officium est, clauo rationis plures casus coniungere, attribuit dispositionem vtrique æqualiter, *§. colligentes, in authent. de non eligend. sec. nub.* glossa communiter approbata *in l. si quis, Cod. de furt.* vbi quod illa lex pœnalis, & correctoria, loquens de seruo, trahitur ad filiumfamilias, idem not. *in l sciendum, ff. qui satisd. cogan.* Bart. *in l. 1. ff. ad leg. Falcid.* Mathesilan. *in tract. de extensionib. colum. 2.* Doct. omnes *in auth. quas actiones, vbi Ias. num. 19. C. de sacros. eccles.* Crauetta *de antiquit. parte 4. num. 100.* Ideo *in §. ex his, in auth de hered. ab intestato.* sicut remota est differentia agnatorum, & cognatorum in successione, ita remota est in tutela, propter æquiparationem, *Instit. de legit. patron. tut.* similis casus est *in l. si his, ff. de condit. & demonstrat.*

Quod multo fortius debet procedere in casu nostro, quia ex dispositione *d. c. 2.* tractatur de euitanda
10 excommunicatione, † & propterea de salute animarum, propter quam licita est extensio, Bartol. & Ias. *in auth. sacramenta puberum, num. 72. C. si aduers. vendit.* Io. Andr. *in c. 1. de homicid. lib. 6.* Couarru. *de sponsalib. in 2. parte cap. 6. num. 12.* Nec potest dari ratio diuersitatis inter prohibitionem vtrisque factam, clericis, videli-
11 cet, & religiosis, † nisi vna & eadem, vt vacent studio sacrarum literarum, & se non interponant in negotiis, & scientiis secularibus, vt cōsiderat Albert. Trocius *in d. tract. de vero & perfecto clerico, in lib. 2. cap. 35.* quo casu ex idemptitate rationis non dicitur fieri extensio, sed alter æquiparatorum à lege antiqua dicitur esse comprehensus sub noua dispositione, Ioan. Andr. *in c. ex tenore, qui fil. sint legit.* Capyc. *in decis. 155. num. 22. & seq.* glossa *in extrauagant. vas electionis, in ver. prorogamus, de censib.* Nauarr. *in c. 1. § laboret, num. 14. de pœnitent. distinct. 7.* Et quando non potest dari ratio
12 diuersitatis, semper † dispositio vtrumque æquiparatorum comprehendit, gloss. *in c. 1. in ver. Italia, de tempor. ordin. lib. 6.* gloss. *in ver. eligatur, in clem. 1. de electione.* Gomes. *in regula de annali possessore, quæst. 18. & in regula de subrogandis collitigant. q. 2.* ex quibus concludo
13 nouam dispositionem *d. cap. 2.* † *ne cleric. vel monach. lib. 6.* loquentem de religiosis, comprehendere etiam clericos, de quibus *in d. c. super specula, eod tit. in antiq.* in quo fuerunt vtrique æquiparati in specie circa eandem prohibitionem auditionis legis, & physicæ.

Et confirmari potest, quia dispositio *d. c. 2.* loquens de religiosis, non est magis pœnalis respectu clericorum, quia & isti audiendo leges & physicam, ipso facto incurrebant excommunicationem per dispositionem *d. c. super specula.* vt ibi dixit Hostiens. & Innocent. *in d. c. non magnopere, in fin.* qui affirmarunt esse factam innouationem per *d. c. super specula,* quicquid ibi Abb. *num. 8.* dixerit in contrarium; ergo solum Pontifex voluit disponere *in d. c. 2.* ampliando pœnam excommunicationis in Doctore qui præsumpserit religiosos, & clericos in scholis retinere, audiendo leges & physicam. Ex quo infertur etiam infra bimestre, contrauenientes peccare mortaliter, esseque excommunicatos, sed cum de peccato vitando tractatur fauore animarum, dispositio loquēs in vno casu alterum comprehendit, vt dixi. Propterea concludendum est tam religiosos, quam cæteros clericos hodie audientes leges vel physicam, esse excommunicatos ipso facto, atque eos ipsos Doctores, qui legentes huiusmodi disciplinas præsumpserint in scholis
14 eosdem retinere, nisi præuia licentia † in scriptis concessa, & quando, & à quibus sit concedenda prædicta licentia, vide Nauarr. *in Manual cap. 25. num. 118.* Ioan. de Selua *in tractat. de benefic. parte 3. quæst. 42. in fin.* Summa Syluestrin. *in ver. beneficium in 3. num. 5. §. 2.* sacrum Concil. Tridentin. *sess. 7. cap. 12. de reformatione.* Gomes. *in tractatu de breuibus, num. 10. & plur. sequent.*

CASVS CLXIX.

Acta quæcunque facta coram iudice seculari contra clericum nullam fidem facere coram iudice ecclesiastico.

SVMMARIA.

1 *Acta facta in vno iudicio probant inter easdem personas in alio. & num. 6.*

2 *Probationes facta in vno iudicio, quando probent in alio.*

3 *Testes in vno iudicio, possunt produci in alio, & possunt iterum interrogari.*

4 *Acta facta in iudicio possessorio faciunt fidem in petitorio.*

5 *Confessio facta in vno iudicio quando probet in alio.*

7 *Iudex ecclesiasticus non tenetur iudicare cum processu facto per iudicem laicum.*

8 *Iudex ecclesiasticus debet iudicare de qualitate fundante iurisdictionem laicorum, sed non ex processu coram eis facto.*

9 *Exceptio rei iudicatæ coram laico, potest opponi coram ecclesiastico inter easdem personas.*

10 C. final. de exceptionib. lib. 6. *declaratur.*

11 *Acta facta coram seculari non faciunt fidem coram ecclesiastico in diuerso modo agendi.*

12 *Acta facta in vno iudicio in quibus casibus non praeiudicent in alio.*

13 *Acta prosunt vel nocent, cui potest prodesse, vel nocere sententia.*

14 *Sententia lata à iudice ecclesiastico parit rem iudicatam coram laico.*

15 *Pœna imposita per iudicem secularem an & quando impediat ne possit imponi per ecclesiasticum, & econtra.*

Acta † facta in vno iudicio probant inter easdem 1
personas in alio, *l. acta, ff. de re iudic. l. cum lite mortua. ff. iudic. solui. l. 1. C. de aduoc. diuers. iudic. l. cum antea, in fine, C. de arbitr. l. iubemus, C. de liber. causa.* & post alios quos allegat probat Ias. *in l. naturaliter, § 1. num. 106 ff. de acquir. possess.* Quod est verius de depositioni-
bus, & † attestationibus testium, Alex. post Bartol. *in* 2
l. eos, ff. de fals. Bartol. & cæteri *in l. 2. C. de edend.* Testes igitur in vno iudicio examinati faciunt fidem in alio inter easdem personas, vt probat Menoch. *in consil. 366. num. 14. & seq. volum. 4.* vbi hoc ampliat, & declarat, & *in consil. seq. num. 24.* erit tamen in electione ipsius contra quem producuntur, an velit stare illorum depositionibus, † an velit iterum interrogari, *l. cum a-*
pud, C. de testib. l pen. §. fin. ff. de arbitr. & declarat Abb. 3
in c. præsentata, per illum text. num. 4. de testib. Nisi sint mortui, quia tunc debet stari illorum attestationibus, *d. l. iubemus, C. de lib. caus.* Cyn. *in l 2. numero secundo, C. de edendo,* & declarat Carauita super *Ritu 241. magna Curia Vicaria.* Et quod acta † facta in iudicio pos-
sessorio faciant fidem in petitorio, probat Guido 4
Pap. *in decis. 136.* Item quod confessio † facta in vno 5

iudicio probet in alio præsertim inter easdem personas, probat Guid. Pap. *in decis. 253.* & quomodo hæc conclusio amplietur, limitetur, & declaretur, tam in iudiciis ciuilibus, quam criminalibus, vide per Mascard. *in tract. de probat. conclus. 33. & conclus. 34.*

Sed quia istæ cõclusiones videntur esse intelligen-
6 dæ, quando acta † sunt facta in iudicio valido; secus est si in iudicio nullo, vt declarat Cardinal. *in clem. constitutionem, in fin. de elect.* Ideo quantum pertinet ad materiam iurisdictionis, dubitari contingit, an acta facta contra clericum in iudicio secularium faciant fidem coram iudice ecclesiastico, ad quem clericus siue in ciuilib. siue in criminalib. remittitur cum toto ꝓcessu. Qui casus declarari potest per duos articulos.

Primus articulus est: quando iurisdictio plenarie spectat ad iudicem ecclesiasticum, tunc iudex ec-
7 clesiasticus † non tenetur iudicare cum processu facto coram iudice seculari, vt notatur per Bart. & Dd. *in l. eos, §. super his, C. de appellat.* Clar. *in §. final. quæst. 36. vers. vltimo quæro.* quia ille processus non facit fidem coram iudice ecclesiastico, Iacob. Berretta *in cons. 76. n. 1. & seq.* Hugo Cels. *in consil. 96. n. 9.* Cagnol *in l. cum quædam puella, § quoties, n. 1. ff. de iurisd. omn. iud.* Milus *in repertorio in ver. Iudex ecclesiasticus cui fit remissio.* Valasch. *in decis. 65. regni Lusitaniæ, per totam.* & de confessione clerici facta coram iudice seculari, ex qua non debeat moueri iudex ecclesiasticus, scripsi supra
8 *in casu 139.* Item quod † iudex ecclesiasticus, qui debet cognoscere de qualitate fundante iurisdictionem iudicis laici, non debeat de ea iudicare ex processu facto coram eodem iudice seculari, sed nouissime formare processum, scribit Caualcan. *in decis. 21. nu. 22. & plur. seq. part. 5.* qui alios refert.

9 Secundus articulus est: exceptio † rei iudicatę per iudicem secularem potest opponi coram iudice ecclesiastico inter easdem personas, si fuerit iudicatum in causa, in qua ipse secularis habuerit iurisdictionẽ, puta inter laicos, vel in aliis casib. suæ iurisdictionis,
10 & ita tex. *in c. fin.* † *de exceptionib. lib. 6.* intelligitur de sententia valida, vt declarant Dec. *in c. at si clerici, n. 14. de iud.* Rip. *n. 3.* & alii, de quib. per Valasc. *in d. decis. 65 n 3.* Mil. *in repertorio in ver. iudex ecclesiasticus cui fit remissio, in fin.* vbi, quod actis factis coram iudice seculari contra laicum adhibenda est fides coram ecclesiastico, si de eodem agatur coram eo, vt notat Anton. de Butr. *in d. c. at si clerici, in princ. in ver. oppono quod coniunctus.*

Declaratur hic articulus, vt procedat quando esset idem modus agẽdi coram ecclesiastico, qui fuit adhibitus coram seculari: nam si esset diuersus, tunc acta
11 facta † coram seculari non facerent fidem coram ecclesiastico, Bartol. & Alex. *in l. Magistratib. ff. de iurisd. omn. iudic.* & ita est communis opinio, vt attestatur Anton. de Burg. *in repetitione d. c. at si clerici, num. 22. de iudiciis.* (& sententia est de actis, *c. quoniam contra, de probationib.* ideo quæ dicuntur de actis valent de sen-
12 tentia) & dicunt Dd. quod acta facta † in vno iudicio non præiudicãt in altero ad diuersum finem tendente, Bartol. & Angel. *in l. 2. & ibi Dec. num. 62. C. de edend.* Bartol. *in l. quod in diem, ff. de compensationib. & in l. 1. C. de ordin. cognit.* Felyn *in c. causam, in primo, num. 4. de testib.*

Secundo declaratur, vt procedat, quando præcedens causa sic se habet ad secundam, vt sententia lata in vna pariat exceptionem rei iudicatæ in altera, *l. si duobus, §. colonus, ff. de iureiur. l. fundi, ff. de exception.* alias secus, *l. sed si ante, & l. præced. ff. de exceptionib.* & in isto casu loquuntur iura allegata per Bartol. *in l. 2. ff. de vi bon. rapt.* & ratio desumitur ex regul. *l. sæpe, ff. de re iudic.* quod illi cui prodest, vel nocet sententia, † de- 13
bent prodesse, vel nocere acta, & ita tenent communiter Canonistæ *in d. c. causam, in primo, de testib.* & pro hoc vide Addentes ad Abbatem *in c. si clericus super, num. 15. de foro compet.* & ideo si in iudicio venditionis sum absolutus coram iudice seculari, non potes me cõuenire coram iudice ecclesiastico ad obseruantiam iuramenti, quia licet sit diuersus modus agendi, tamen sententia iudicis secularis tendit ad idem; ergo pareret exceptionem rei iudicatæ coram ecclesiastico, vt post Innocent. *in d. c. causam*; est decisum in Capella Tholos. *decis. 199. & ibi late per Aufrerium in additionib.* Sic econtra sententia † absolutoria 14
lata à iudice ecclesiastico parit exceptionem rei iudicatæ coram seculari, Aretin. *in consil. 58 diligenter consideratur, num. 12. & in d. c. at si clerici, in princip. num. 24. de iudic.* imo iudex ecclesiasticus posset inhibere iudici seculari, etiam sub pœna excommunicationis, vt illam sententiam obseruet, vt expresse habetur *in d. c. final. de exceptionib.* & ibi scribunt omnes Canonistæ de hoc.

Quando autẽ sumus in casibus mixti fori, in pœnis ponendis, de quibus scribit Anchar. *in c. ea quæ, in 9. q. de regul. iur. lib. 6.* quomodo pœna † imposita à iudice 15
præueniente non impediat alterum iudicem, quin possit alteram pœnam irrogare, siue canonica, siue legalis prius executa fuerit, scripsi sæpius supr. *in part. 2.* cum egi de casib. mixtæ iurisdictionis. Sed an ex eisdẽ actis, vt hic disputamus, negatiue respondeo, quia singuli iudices circa pœnæ impositionem tendunt ad diuersum finem; ergo & singuli debent noua acta conficere, vt dixi nuper.

CASVS CLXX.

Legatum ecclesiæ factum iure ciuili indebitum, si illi solutum fuerit, repeti non posse.

SVMMARIA.

1 *Legatum indebite solutum ecclesiæ repeti non potest.*
2 *Legatum iure ciuili non debitum solutum ecclesiæ repeti non potest.*
3 *§. final. Instit. de obligat. quæ ex quasi contractu, declaratur.*
4 *Solutum ecclesiæ, quod erat naturaliter debitum, iusta ratione retinetur.*
5 *Solutum ecclesiæ omnino indebitum, repeti non potest.*

COmmunis opinio generaliter receptum habet, vt quod ecclesiæ † indebite solutum est, repeti 1
non potest, ex quacunque causa, de qua attestatur Gomes. *in § ex maleficiis, num. 36. Institut. de actionib.* Ex qua ortum habuit altera specialiter, in casu de quo quærimus, commun. opinio, vt legatum † iure ciuili 2
non debitum, si ecclesiis, vel piis locis solutum fuerit, id repeti non possit, de qua attestatur Vasquius *de succession. creation. in lib. 3. §. 21. num. 6.* Habet hæc opinio textum expressum pro fundamento *in §. final* † *Instit. de* 3
obligat. quæ ex quasi contract. in vers. Sed non omnibus legatariis hoc præbuit, sed tantummodo in his legatis, & fideicommissis, quæ sacrosanctis ecclesiis, & cæteris venerabilibus locis, quæ religionis, vel pietatis intuitu honorantur, relicta sunt, &c. qui textus in hunc nostrum sensum intelligitur

ligitur ab Accursio ibi *in ver. legatariis.* Aretin. *ibid. in 3. notab.* & hanc opinionem probat Roman. *in consil. 428. in terminis propositæ consultationis, numero decimo, & seq.* & probat Tiraquell. *in tract. de priuileg. piæ causæ, priuileg. 125.* hanc etiam opinionem late probauit Horatius Lucius *in tract. de priuileg. Scholarum, priuileg. 21.* quod postea extendit ad scholares, vt eis solutum per errorem amplius repeti non possit.

Cuius *§. final.* inductio est, si à Titio herede instituto fuerint legata relicta ecclesiæ, atque soluta, is ea repetere non potest, siue iuris, siue facti errore sólerit, & inibi præsupponitur secundum multos Dd. fuisse naturaliter debitum, quia testamentum fuerat minus sollemne, & ita quod ecclesiæ naturaliter de-
4 bitum, † solutum est, iusta ratione retinetur, *l. 2. & l. si veritas, C. de fideicommiss. l. final. ff. de reb. eorum.* sed gloss. *in l. cum quis, C. de iur. & fact. ignorant.* intelligit *d. § final.* procedere, etiam si nullo iure esset debitum, habet autem hæc opinio maximum fundamentum, so-
5 luto † enim omnino indebito ecclesiæ & piis locis, nõ cessat coniectura pietatis, quæ impedit repetitionem, *l. cum is qui, § si in ea, ff. de condict. indebit.* & hanc probat Aretin. *in d. §. fin. in fine.* Ex quo infertur non esse veram rationem Gomezii contrarium sentientis, *in d. §. ex maleficiis, num. 36. Institut. de act.* & Vasq. *in d. §. 21. num. 9.* dicentium omnino indebitum solutum ecclesiæ repeti posse, quia si id permittitur in quolibet priuato propter iniquitatem euitandam, multo magis dicendum est in ecclesiis, & piis locis. Hoc enim argumentum non procedit: nam in priuato nõ consideratur coniectura pietatis, quæ respectu ecclesiæ facit omnino cessare repetitionem.

CASVS CLXXI.

Ecclesiam posse cogere vicinos contiguos ad vendendum prędia vrbana pro sui ampliatione, nullo adhibito iudicis arbitrio.

SVMMARIA.

1. *Vendere quare quis non cogatur inuitus.*
2. *Vendere an quis cogatur pro ecclesia ædificanda, aut ampliãda.*
3. *Ecclesia, vel monasterium quando possunt cogere vicinum ad vendendum.*
4. *Ecclesiis fundatis magis fauetur, quam de nouo ædificandis.*
5. L. si quis sepulcrum, ff. de relig. & sumptib. funer. *declaratur.*
6. *Vendere an quis cogatur pro scholis fabricandis.*
7. *Ecclesiæ potius fauẽdum est quam cuicumq; alteri commodo publicæ vtilitatis.*
8. *Iudex secularis nullum habet arbitrium in præiudicium piæ causæ.*
9. *Arbitrium iudicis debet iure fundari.*
10. *Potestas secularis non potest derogare legibus factis ad fauorem religionis.*

1 NEmo inuitus cogitur † vendere, *l. nec emere, C. de iure delib. l. inuitum, C. de contrah. empt. l. possessores, C. de fund. patrim. lib. 11. l. nemo exterus, Cod. de Iudæis.* Non enim debet esse in potestate alicuius, quasi ab initio per rapinam iniusto pretio comparare, vt dicit textus *in l. nec quasi, ff. de rei vendic.* & iniquum est res suas non iusto pretio vendere, *l. nec enim, ff. de action. rer. amot. l. in fundo, ff. de rei vendic.* Sed quia communiter Doctores dixerunt hanc regulam limitari in casu *l. si quis sepulcrum, † ff. de religios. & sumptib. funer.* quã 2
intellexerunt etiam pro noua ecclesia ædificanda, aut ecclesia, vel monasterio ædificatis, ampliandis, & Couar. *in lib. 3. variar. resolut. c. 14. in fin.* conatur ostendere hanc communem opinionem intelligendam esse ad arbitrium iudicis. Ideo videamus per duos articulos, an ecclesia siue monasterium possint cogere vicinam ad vendendum, iuxta iudicis arbitrium.

Primus articulus est: Ecclesia † vel monasterium 3
possunt cogere vicinum ad vendendum agrum, vel domum propriam ad constructionem, siue ampliationem ecclesiæ, vel monasterii. Hanc opinionem firmauit Angel. *in l. 1. in fin. ff. solut. matrim.* qui dicit ita fuisse iudicatum ad sui fauorem, Guglielm. de Cuneo vt ipse refert, *in l decernimus, C. de episc. & cleric.* Bald. *in d. l. 1. ff. solut. matrim.* Io. de Anan. *in c. apostolica, in princip. de donationib.* qui dicit hoc procedere non solum in ecclesia ędificata, sed etiam in ædificanda, quia magis fauetur ecclesiis † fundatis, quam de nouo ædifi- 4
candis, Cepolla *in tract. de seruitut. vrban. præd. cap. 82. num. 5.* Vbi quod hæc opinio procedit non solum in ecclesiis ædificandis, sed etiam pro claustro, & domibus de nouo faciendis, aut aliquo alio necessario faciendo pro monasterio virorum vel monialium, & attestatur ita fuisse iudicatum in ciuitate Veronæ, Afflict. *in præludiis constitutionum regni, quæst. 3. num. 10.* attestatur sic fuisse iudicatum, atque executum ad fauorem monasterii sancti Hieronymi de Neapoli. Eandem opinionem probant Fabian. de Monte *in tract. de emptione & venditione, quæst. 3. num. 38.* atque Couarru. *in d. cap. 14. n. 7.* vbi per sex rationes ostendit hanc esse veram opinionem de iure, & omnes Doctores mouentur per text. *in d. l. si quis sepulcrum, † ff. de religios. & sumptib. fun.* 5

Qui textus habet, fauore religionis posse impetrari viam in re alterius eundi ad sepulcrum propriũ, quo fauore publicæ vtilitatis, fuit interpretata *d. l. si quis sepulcrum*, etiam in similibus, vt quod quis possit cogi ad vendendum † pro scholis fabricãdis, Florian. 6
in d. l. si quis sepulcrum, in princip. Doct. *in d. l. 1. ff. solut. matrim.* Item vasallus potest cogi ad præstandum viam domino per sua prædia, vt firmat Andr. per *d. l. si quis sepulcrum, in c. 1. §. si quis de manso, in 3. not. de controuers. inuestitut. & in c. 1. § similiter, colum. 5. de capit. qui cur. vendid.* dixit *d. l. si quis sepulcrum* habere locũ non solum fauore religionis, sed etiam publicæ vtilitatis, & scribit Afflict. *in decis. 265 num. 108. & seq.* ergo tanto magis debet procedere fauore ecclesiæ, & monasterii, quia ecclesiæ † potius fauendum est, quam 7
commodo alterius publicę vtilitatis, vt probat Mynsing. *in consil. 81. num. 11.* vbi ait, ecclesiam posse propria viuatia commutare, nec teneri promouere commodum ciuitatis cum iactura propria.

Secundus articulus est: Iudicem secularem † nul- 8
lum habere arbitrium in proferenda sententia, moderando leges, vel canones, aut contra communes opiniones Doctorum pronunciãdo in præiudicium religionis. Arbitrium enim iudicis debet esse iuri cõsonum, *c. nunc autem, vbi declarat Prapos. distinction. 21.* Bellamera *decis. 452.* Nec potest aliter † arbitrari, 9
quam iura, & scribentium auctoritas suadeat, Bellamera *in decis. 748.* Gabriel *in consil. 36. num. 52. vol. 1. vers. hoc tamen arbitrium, & in consil. 74. nu. 8. vol. 1.* Gandin. *in titulo de quæstionib. & tormentis, num. 41. vers. nam secundum*

cundum iura. Marsil. *in practica criminal. in §. diligenter, num. 25. & in singular. 397. incip. Arbitrium.* Menoch. *de arbitrar. lib. 1. quæst. 9. num. 3. & seq. & quæst. 77. num. 1.* Matthæus Gribaldus *in 1. tomo Commun. opin. in suis regulis, in regula incip. Arbitrium iudicis.* Alberic. *in 3. parte statutorum, quæst. 32. item quæro, num. 1.* vbi quod licet iudex habeat arbitrium, tamen debet seruare ius commune: nam arbitrium, quod conceditur officialibus, debet semper reduci, atq; restringi ad ius commune, nisi quoad modum procedendi. & circa aliqua leuia, & ita dicit esse communem opinionem, quem citat, & sequitur Clar. *in §. final. quæst. 31. vers. arbitrio.* & dicunt Cataldin. *in tractatu de syndicatu, quæst. 109.* & Amadeus *in eod. tractat. num. 145.* quod in casu contrarii tenentur iudices in syndicatu, & scribit de hoc Bertazolus *in consil. 346. num. 2. & in consil. 332. num. 7.*
10 *vol. 2.* Sed derogare † legibus, vel communi opinioni ad fauorem religionis, non est potestatis secularis, *c. ecclesia sancta Maria, de constit.* & ibi notatur per Dd. Quare nullo modo posset iudex secularis, iuxta opinionem Couar. in præsenti casu arbitrari, an possit vicinus cogi ad vendẽdum, consideratis circumstantiis, ad mouendum arbitrium, sed secundum prædictam Doctorum sententiam, & consuetudinem in Italia iudicandi, sententiam proferre.

CASVS CLXXII.

Ecclesiasticis vendentibus rem duobus, præferendum esse primum emptorem, licet secũdo fuerit possessio tradita, & propterea *legem; quoties, C. de rei vendic.* non habere locum in eis.

SVMMARIA.

1 L. quoties, C. de rei vendic. *non comprehendere ecclesiam, nec ecclesiasticos.*
2 *Vendens rem duobus tenetur pœna falsi, sed hodie non obseruatur.*
3 L. qui duobus, ff. de falsis, *non comprehendit ecclesiasticos.*
4 *Contrahentibus laicis licitum est se decipere.*
5 *Ecclesiasticis non licet fraudare aliquem in suis contractibus.*
6 L. quoties, C. de rei vendic. *esse reuocatam de iure canonico.*
7 *Lex dicitur omne, quod in ratione consistit.*
8 *Lex comprehendit omnes casus, in quibus est eadem ratio.*
9 C. cum autem, de iure patronatus, *habet locum etiam in temporalibus.*
10 C. 1. de noui operis nunciat. *quando non procedit.*
11 *Legum correctio præsumitur in ecclesiasticis.*

SÆpissime dubitatur apud Iurisconsultos an dispo-
1 sitio *l. † quoties, C. de rei vendic.* comprehendat ecclesiam & ecclesiasticos, & partem negatiuam tanquam veriorem amplexi sunt Innocent. Hostiens. & Io. Andr. *in c. continebatur, de his quæ fiunt à prælat. sine consensu Cap.* Felyn. *in c. in præsentia, colum. 2. de testib.* Roman. *in repetitione auth. similiter, in 12. speciali pia causa, C. ad leg. Falcid. & in consil. 70. & consil. 293. incip. circa præmissam, colum. fin.* & vtrobique dicit hoc dictum esse notabile, atque communiter incognitum legistis, & Canonistis, Imola *in clem. cum illustio, in 1. not. de renuntiat.* Alexand. *in consil. 83. colum. 2. volum. 7. & in Apostill. ad Bartol. in d. l. quoties.* Marsil. *in l. qui duobus, n. 3. ff. de falsis.* Zannettin. *in tractat. de differentiis iuris ciuilis, & canonum, num. 15.* Ruyn. *in consil. 76. colum. 2. volum. 5.* Bertachinus *in suo repertorio, in ver. emptor primus,* & hanc esse communem opinionem attestatur, & probat Gozadinus *in consilio decimo quarto, numero 14. & seq.*

Habet hæc opinio certa fundamenta, siquidem circa venditionem, quæ fit duobus, dupliciter dispositum est de iure, in primis, vt venditor † teneatur pœ- 2
na falsi, *l. † qui duobus, ff. de falsis,* gloss. *in d. l. quoties.* de- 3
inde, vt is præferatur, qui primus habuit possessionem, *d. l. quoties.* & licet pœna falsi hodie non imponatur secundum communem opinionem, de qua per Bursat. *in consil. 100. num. 31.* Clarus *in §. falsum, in vers. vendens,* & hoc procedere de generali consuetudine, attestatur Practica Papiens. *in forma libelli in actione hypothecaria, in ver. sub eadem.* tamen Doctores non possunt attestari de generali consuetudine totius ditionis Imperialis: ergo alicubi obseruatur, sed falsum est dicere ecclesiam, & ecclesiasticos comprehendi sub dispositione *d. l. qui duobus,* ergo idem asseuerandum est de dispositione *d. l. quoties.* non enim maior ratio potest reddi de vna, quam de altera & in vtraque adsunt eædem rationes. Imprimis defectus potestatis, *c. ecclesia sancta Maria, de constitutionib.* & dixi supra in prima centuria. item quia etsi laicis † liceat adinui- 4
cem se decipere, *l. quemadmodum, §. item si in pretio. ff. locati, l. in causæ, in secunda, §. penult. ff. de minorib.* tamen hoc non licet ecclesiasticis personis se ad inuicem decipere, vt dicit gloss. *in c. hoc ius porrectum, 10. quæst. 2.* quam sequuntur Anton. de Butr. & Abb. *in c. in ciuitate, de vsuris,* & ecclesia non dicitur adhibere fraudem in suis contractibus, *c. per tuas, de donationib.* quia debet esse tutrix & auctrix iustitiæ, *c. 1. §. licet diuersum, de alienat. feudi.* Cum igitur prohibitum sit ecclesiasticis † fraudare aliquem in suis contractibus, 5
idque ex dispositione iuris canonici, non possumus dicere secundum emptorem ab ecclesiasticis, cui possessio tradita fuerit, præferendum esse ex dispositione *d. l. quoties.* quia sic admitteremus posse primo emptori fieri fraudem ab ecclesiasticis, & ita non minus includi sub dispositione *d. l. quoties.* quam sub dispositione *d. l. qui duobus.*

Quod autem contra dispositionem *d. l. † quoties,* sit 6
dispositum de iure canonico, allegatur text. *in c. cum autem, de iure patronat.* vbi dicit Pontifex, licet permissum sit patrono laico plures præsentare, & ille præfertur, qui prius habuit possessionem, tamen si ecclesiastici fuerint patroni, qui primo præsentatus est, potior est in iure, cum in personis ecclesiasticis variatio sit abominabilis, & improbata. *d. clemen. illustio, de renunciat.* Vnde licet *d. cap. cum autem,* loquatur in præsentatione beneficii, & sic de spiritualibus; tamen eius ratio generalis est ad temporalia, dum dicitur, cum in personis ecclesiasticis variatio sit abominabilis. Lex † enim dicitur omne, quod in ratione 7
consistit, *c. consuetudo, distinction. 1.* ergo vbi ratio legis habet locum, dicitur esse lex, Calderinus *in consilio primo, sub titulo de regularibus.* ratio, inquit, dicitur lex communis ad omnes casus, ideo non inquiritur dispositio, an in ea sit idem casus, vel non, sed ratio tantum desideratur, Ioan. de Anan. *inter consilia Castrens. 261. ad finem, volum. 2.* dicit, vbi est eadem ratio, † & omnimoda similitu- 8
do, non dicitur lex extendi, sed ille casus sub

eiusdem

eiusdem legis dispositione includi, gloss. *in c.1. de temp. ordinat. lib.6.* Bald. *in c. dilectus, col.1. de rescript.* dicit, sicut statutum disponit in his, in quibus expresse loquitur, ita ratio statuti pariter dispositionem inducit, & *in l. de quibus, ff. de legib.* dicit, vbi est eadem ratio, decidit omnes illos casus non per extensionem, imo sicut genus comprehendit species, ita expresso vno casu, veniunt omnes, in quibus viget eadem ratio, quod dictum sequitur Castrens. *in consil.441. pro declaratione, colum. penult. ad finem, volum.1.* & Ias. *in l. à Titio, in 7. not. ff. de verb. obligat. & in consil.141. colum.5. circa medium, vol.2. & in consil.63. colum.4. volum.3.* Quare cum ratio *d. c. cum autem, de iure patronat.* sit generalis etiam ad variationem quæ fieret respectu temporalium, dicitur & ipsa dispositio esse generalis ad hoc, quia ipsa ratio regulat, & ampliat dictum, Bartol. *in l. pater, §. fundum, de legat.3.* textus *in l. cum pater, §. dulcissimis, de legat.2. & in l. hac actio, ff. de calumniator.* & scribit Peregrin. *in tract. de fideicommiss. artic.14. num.22.*

Ex quibus infertur non esse veram opinionē eorum Iurisconsultorum, qui more medicorum satagebant medicari contrarietati Doctorum, distinguētium hanc opinionem, q̄ nos sequimur post grauissimos Doctores, procedere in spiritualib. & beneficialibus; secus esse dicendum in temporalib. in quibus ecclesiasticis vendentibus præfertur is, qui prius possessionem adeptus est, prout affirmabat altera opinio, quam amplexi fuerunt Ant. de Butr. Anchar. Abb. & Imol. *in d. c. continebatur.* & alii Dd. relati per Anton. Gabriel. *in suis comm. conclus. in tit. de emptione, & vendit. conclus.2. n.34. vers. contrariam.* & hanc distinctionem esse cōmuniter receptam, post multos Doctores relatos, attestatur Couar. *in lib.2. var. resol. c.19. n.4.* & eodem modo putat concordare opiniones contrarias Gabriel *in d. conclus.2. num.35.*

9 Ostendimus enim ex ratione *d. c. cum autem.* † nostram opinionē pro cedere etiam in temporalibus, & Doctores, qui contrariam sectantur sententiam, rationibus pro ecclesiasticis non respondere, neq; posse. Econtra vero rationes, quibus ipsi mouentur
10 non subsistere, quia regula *cap.1.* † *de noui oper. nunciat.* non procedit, quando lex imperialis resistit principiis iuris canonici, vt dixi supra *in casu 19.* & iam est probatum *d. l. quoties,* resistere dispositioni *d. cap. cum*
11 *autem.* Item dicere quod legum † correctio est euitanda, non procedit ad euitandum peccatum, cui fugiendo semper ius canonicum incumbit, & ad euitandum peccatum, lex ciuilis præsumi debet correcta, satis enim peccarent ecclesiastici primum emptorem decipiendo, ac vendendo alteri. Imo non est correctio, sed limitatio in ecclesiasticis, in quibus non militat ratio, *d. l. quoties,* & probat Gozadin. *in d. consil.14. num.15.* sicut ipsa *l. quoties.* limitatur in plurimis aliis casibus, de quibus per Dec. *in l. contractus, ff. de regul. iur.* Marsil. *in d. l. qui duobus, ff. de falsis.* limitat in 16. casibus. Gabriel. *in d. conclus.2.* limitat in 12. & etiam per Ias. *in d. l. quoties.*

CASVS CLXXIII.

Iudicem secularem, coram quo litigat clericus actor, non posse transmittere acta alicui Doctori laico, ad consilium sapientis, in præiudicium clerici.

SVMMARIA.

1. *Iudex quilibet potest transmittere causam ad consilium sapientis.*
2. *Iudex secularis non potest transmittere causam clerici ad consilium sapientis, non ad petitionem partis.*
3. *Iudex non potest se leuare onere iudicandi.*
4. *Citari debet pars in vnoquoque actu praiudiciali.*
5. *Causa transmissa ad consilium sapientis fit praiudicium parti.*
6. *Consilium sapientis aliquando plus emitur, quam sit valor causa.*
7. *Causa an sit transmittenda ad consilium sapientis sumptibus iudicis vel partium.*
8. *Iudex potest non sequi consilium sapientis.*
9. *Citatio partium quare debeat fieri, antequam causa transmittatur ad consilium sapientis.*
10. *Causa pupillorum, & viduarum non possunt à iudicibus delegari.*
11. *Oneribus duplicibus nullus debet pragrauari.*
12. *Expensa litis debent solui à petente actum fieri.*
13. *Salarium sapientis pro consilio habendo an debeat solui ab vna parte petente, an à duabus.*
14. *Statutum vt causa transmittatur ad consilium sapientis non comprehendit ecclesiasticos.*
15. *Consuetudo vel statutum transmittendi causam ad consilium sapientis est odiosum.*
16. *Consuetudo transmittendi causam ecclesiasticam ad consilium sapientis non valet.*
17. *Appellari non potest quando causam transmittendam esse ad consilium sapientis pronunciatur, contrarium num.20.*
18. *Appellatio denegatur ab iis qua iudicis conscientia relinquuntur.*
19. *Recursus habetur ad superiorem, quando pronunciatur causam esse remittendam ad consilium sapientis.*
21. *Et quando possit haberi recursus ad ecclesiasticum.*

QVilibet index † causam ad iurisdictionem suam pertinentem, potest transmittere decidendam ad consilium sapientis, gloss. *in l.2. ver. deliberatione, C. de sent. ex peric. recit. & ibi Bald. nu.7. & seq. Angel. num.2.* Addentes ad Bart. *in tract. de consilio habendo n.6.* Bald. *in l.3. vers. per ista determinatur talis quæstio, C. de adulter. & in l. non fine, in princ. in 2. not C. de bon. qua liber.* Dec. *in c. si pro debilitate, num 17. de offic. deleg. & in c. vt debilitas, num.17. de appellat. & ibi Franch. num. 43.* Abbas *in c. ad nostram, de consuetudin.* Bald. *in c. quia propter, num. 20. de electión.* Pacius Schala *in tractat. de consil. sapient. lib.1. cap.21.* & hanc esse communem opinionem attestatur Albert. de Ramponib. ad Bartol. *in tractat. de consilio habendo.* Ideo dubitatur, an clerico actore litem habente contra laicum in iudicio secularium, possit eorum causa transmitti ad consilium sapientis, quam dubitationem ad maiorem intelligentiam expedio per tres articulos. 1

Primus articulus est: Iudicem † secularem, ex sui officio, motum ex propria voluntate, non ad petitionem partis, non posse transmittere causam clerici ad consilium sapientis: Onus enim iudicandi pertinet ad ipsum iudicem, quo † se leuare non est permissum, gloss. *in c. intimasti, de appellationib. & ibi Abb. Dec & Philip. Franchus.* Bald. *in l. qua ex relationib. num.3. vers. temeraria relatio est, C. de legib. & in l.1. num.2. vers. item exigitur & quintum, C. de relationib.* Pac. Schala *in tract. de consil. sapient. lib.1. cap.21. circa fin.* Vnde si commit- 2 3

 tenda

tenda esset alicui sapienti, vt referret, tractaretur de præiudicio ipsarum partium, vt probabo, & ideo es-
4 sent citandæ partes, sicut citari † debent in omni actu, ex quo præiudicium eis generari possit, *l. de vnoquoque, ff. de re iudic. l. fin. C. si per vim vel alio modo, c. inter quatuor, & ibi Felyn. de maiorit. & obedient. cap. cum ex literis, de restitut. in integr. clemen. pastoralis, de re iudic.* Tiraquell. *in tract. res inter alios acta, in princ.*
5 Et quod per transmissionem † causæ ad consilium sapientis dicatur inferri præiudicium partibus, probatur multipliciter. Primo quia causa transmittenda est ad consilium sapientis sumptibus vtriusque partis, Bartol. *in l. si postulauerit, in princip. num. 2. ff. de adulter.* Bald. *in l. 3. vers. per ista determinatur talis quæstio, C. eod. tit.* Pacius Schala *in d. tractat. de consil. sapient. lib. 3. cap. 11.* Ioan. Andr. *in titul. de requisitione consil. in ver. salarium, in additionib. ad Speculator.* Albert. de Ramponib. *in tractat. de consil. sapient. quæst. 10.* Bartol. *in dict. tractat. de consilio habendo, quæst. 10. numero decimo nono.*
6 Et aliquando † posset plus expendi in prædicto consilio habendo, quam sit valor causæ, vel litis, quo casu licet secundum vnam opinionem ipsa causa transmitti non possit, argument. *l. mediterraneæ, & ibi Bartol. & Ioan. de Platea, Cod. de annon. & tribut. lib. 10.* de quo per Monticul. *in tractat. de inuentar. cap. 6. num. 38.* & Phanucc. *in tractat. de in litem iurando, parte 2. §. secundum membrum, numero quadragesimo quarto,* & secundum alteram opinionem suis sumptibus propriis
7 debet iudex causam † ipsam transmittere ad sapientem, de qua per Ioan. Graff. *in arbor. iudic. quæstion. 40. num. 20.* Schala *in d. tractat. lib. 3. cap. 11.* & scribit Cagnol. *in l. diem functo, numero trigesimo tertio, ff. de offic. assessor.* dum vult, quando iudex, nullo litigatore petente, causam ipsam transmittere vult ad consilium sapientis, suis propriis sumptibus hoc facere debet, tamen saltem in casibus, in quibus concludunt Doct. partium sumptibus esse transmittendam, fieret ipsis præiudicium. Item grauarentur nouis expensis aduocatorum circa informationem sapienti faciendam, quæ prius ipsi iudici facta fueri, imo plus onerarentur in tempore, quod forte frustra consumeretur circa instructionem, & relationem prædictam,
8 quia posset ipse iudex † postea non sequi consilium illius, & aliam sententiam etiam consilio non conformem proferre, Specul. *in tit. de requisitione consil. vers. quid si index.* Paris de Put. *in tract. de syndic. ver. iudices, n. 9.* Menoch. *de arbitrar. lib. 1 quæst. 23. num. 5. & num. 11.* Schala *in tractat. de consilio sapient. lib. 1. cap. 20.* Item ipsæ partes ante transmissionem prædictam debent
9 citari, vt † declarent quos sapientes habent suspectos, ne ad illos transmittatur causa, qui vtrique parti, vel alteri tantum suspecti sint. Specul. *in titul. de requisit. consil. num. 3.* Albert. de Rampon. *in d. tractat. de consil. habend. colum. 1.* Bartol. *in eod. tractat. num. 2.* Schala *in eodem tractat. lib. 3. cap. 2.* Cagnol. *in l. consilii, num. 14. ff. de regul. iur.* Io. Baptist. Asin. *in sua practic. §. 25. num. 15.* Sed illæ citationes, onera, & præiudicia sunt extra causam principalem, quia ad exonerationem iudicis aguntur; ergo per secularem non possunt inferri cle-
10 rico coram se litiganti: sicut in simili causæ † pupillorum, & viduarum, quæ à iudicibus terminandæ sunt, delegari non possunt, *l. 1. ff. de offic. eius.* & sicut satis æqua est opinio, vt causa miserabilium personarum ad sapientis cõsilium nullo modo transmittatur, ne miserabiles ob paupertatem superfluis sumptibus prægrauentur, quicquid dixerit Pac. Schala *in d. tract. lib. 2. c. 6.* eadem ratione æquissima debet videri in ecclesiasticis, tanto magis, quia nullus debet duplicibus oneribus † prægrauari, *l. nauis, §. quid ergo, ff. ad l. Rhod. de iact. l. Titia, §. qui inuita, de legat. 2. l. priuatæ, C. de excusat. muner. lib. 10. l. final. Cod. de fund. limitroph. l. 2. C. de collat. fund. patrimon. lib. 11.* gloss. *in l. honorem, ff. de muner. & honor.* Io. de Plat. *in l. 1. num. 5. arg. illius tex. C. de imponend. lucrat. descript. lib. 10.* 11

Secundus articulus est: quando laicus conuentus peteret causam remittendam esse ad consiliũ sapientis, tunc attenta sola dispositione iuris communis, nullo modo esset transmittenda, recusante clerico actore, propter easdem rationes præiudicii. Nec obstat, quod tali casu ipse reus † id petens debet facere expensas, Bartol. *in l. si postulauerit, num. 2. ff. de adult.* Bald. *in d. l. 3. vers. per ista determinatur talis quæstio, C. eod. tit.* Dec. *in l. consilium, num. 6. ff. de offi. assessor.* Cagnol. *in l. diem functo, num. 30. ff. eod. tit.* Schala *in dict. tractat. lib. 3. cap. 11.* Menoch. *de arbitrar. casu 228. num. 22.* Ioan. Andr. ad Specul. *in tit. de requisition. consil. vers. qui petit consilium.* Lanfranch. *in c. quoniam contra, in ver. interlocutoria, num. 25. de probationib.* Quæ opinio vera est, quando transmissio † fieret ad vtilitatem petentis tantum, vt puta quia iudex petenti fuerit suspectus, vel quia ad fauorem alterius partis sentiret, tum enim solius petentis expensis fieri debet, Specul. *in tit. de assessoribus, §. salarium, num. 4.* Bart. *in d. l. si postulauerit, in princ. num. 2 ff. de adulter.* Dec. *in l. in consilium, num. 5. ff. de offic. assessor.* Cagnol. *in d. l. diem functo, num. 30. & seq. ff. eod. tit.* & præter hos casus, quod expensæ debeant fieri communiter ab vtraque parte, tenent Specul. *in titul. de salar. iudic. num. 2. circa fin. & ibi Addent.* Geminian. *in c. statutum, §. assessorem, circa finem, de rescript. lib. 6.* & quando cessaret hoc præiudicium non cessarent alia multa scripta in præcedenti articulo. 12 13

Si vero extaret statutum, vel consuetudo transmittendi causam ad cõsilium sapientis ad simplicem alterius partis petitionem, tunc hoc statutum † non includere ecclesiasticos, satis credi potest ex scriptis à nobis in tota prima centuria, ex defectu potestatis, ex regul. *c. ecclesia sanctæ Mariæ, de constitut. & c. final. de reb. eccles. non alienand.* ex cuius impotentia præsumitur voluntas, sic dixi in simili de statuto compromittendi causam inter coniunctos, quod nullo modo habeat locum in clericis, supra *in casu 40.* quicquid dixerit Pac. Schala *in dict. tractatu de consil. sapient. lib. 2. cap. 13.* Item quia consuetudo, vel † statutum huiusmodi est odiosum cum abhorreat à iuris communis dispositione, Bald. *in l. 1. in 1 opposit. C. quando Imper. inter vid. & pupill.* Ias. *in l. si quis in suo. ff. de inoffi. test.* & probat Schala *in d. tractat. lib. 1. cap. 24. & cap. 25.* & odiosa extendi non debent ad ecclesiasticos, satis superque probatum est supra, & pluries. Denique, quia iure canonico specialiter est hic articulus dispositus *in c. ad nostram, de consuetud.* non valere cõsuetudinem transmittendi † ad consilium sapientis in causis ecclesiasticis, quem text. licet aliqui Canonistæ intelligant, quando transmitterentur ad literatos & illiteratos sapientes, & insipientes, inde inferunt à cõtrario sensu posse trãsmitti ad consiliũ sapientis duntaxat; Tamẽ contrariũ probat Spec. *in tit. de requisit. consilii, §. 1. vers. si vero.* vbi malã & reprobabilẽ iudicat consuetudinẽ, quæ in tota Italia viget, vt sapientes eligantur, qui examinent acta iudicii, vt secundum eorum dictum iudex pronunciet, & mouetur tum auctoritate summi 14 15 16

Pontifi-

Pontificis, *in d. c. ad nostram.* tum quia multa ab ipsis consultoribus contra conuenientiam committi possunt, & ibi Io. Andr. in additionib. citat opinionem Lamberti, & dicit Roman. *in consil 228. n. 14. vers. quinimo.* quod nec valet talis consuetudo, vt in cæteris causis piis, consilium alterius habeatur ex *d. c. ad nostram.* & hic videtur germanus sensus illius textus, vt *vers. illiteratis & insipientibus.* intelligatur de iis, qui non iuste iudicant, vt Roman. *in d. consil. 228.* interpretatur; ergo *vers. sapientibus & literatis.* intelligendus est de iis, qui iuste iudicant, & tamen circa istos etiam est prohibita consuetudo.

Tertius articulus est: licet quando iudex pronun-
17 tiat † causam transmittendam esse ad consilium sapientis, appellari non possit, Bald. *in l. 2. C. quomodo & quand. iud.* Salyc. *in l. societatem, §. arbitrorum, n 26. ff. pro soc. & in l. cum antea, C. de arbitr.* Ias. *in l. si sic legatum, n 5. de legat. 1.* Menoch. *de arbitrar. lib. 1. quæst. 70 n. 6. vers. contrariam.* vbi multos alios citat, quia in iis, quæ con-
18 scientiæ † iudicis permittuntur, denegatur appellatio, gloss. *in d. c. statutum, §. assessorem. & ibi Franch. de rescript. lib. 6.* gloss. *in c. significasti, in primo. & ibi Felyn. n. 4. de homicid.* Bald. *in c. si sacerdos, de offic. ordinar.* nihilominus Doct. concludunt, posse per viam querelæ, sup-
19 plicationis & recursus † adiri superior, vt factum inferioris iudicis corrigat, glos. *in clem. 1. in ver. oneramus, de iure patronat.* Geminian. & Franch. *in d. c. statutum, §. assessorem, de rescript. lib. 6.* Præposit. *in c. pastoralis, in princip. n. 20. de appellat.* Io. de Anan. *in consil. 34. n. 6.* Ego
20 autem credo, vere posse appellari, † quando ad partis instantiam (circumscripto statuto vel consuetudine) pronuntiaretur causam transmittendam esse. Nam inter Doctores etiam receptum est, si id in casu claro fieri pronuntiaretur, à tali pronuntiatione, siue transmissione actorum appellari posse, Bald. *in l. final. circa fin. C. de relationib.* Franch. *in c. intimasti, n. 5. vers. primus est, de appellat. & ibi Decius n. 7. vers. primus casus. atque Præposit. n. 6.* idque non ob aliam causam, nisi propter grauamen, quod alteri parti infertur; ergo ex eadem ratione in aliis casibus transmittendi ad consilium sapientis, idem concludendum est, quia & in cæteris satis superque ostensum est in primo articulo, partes ipsas recusantes grauari sumptibus, expensis, laboribus atque tempore, & ipsi clerici, quando neque per viam appellationis possent à superiore ipsius iudicis obtinere, vt eorum grauaminibus succurratur, habebunt tandem in subsidium recursum ad iu-
21 dicem ecclesiasticum, † non solum ratione peccati, ex reg. *c. nouit, de iudic.* sed ex capite denegatæ atque neglectæ iustitiæ, ex reg *c. qualiter, de iudic.* de quo scripsi supra *in casu 146.* & si sint tertio moniti ab Episcopo, ac recusent ecclesiasticis facere iustitiam, possent ab eodem excommunicari atque puniri, *c. administratores, 23. quæst 5.* & scribit Aufrer. *de potestate ecclesiast. super laicis, in 60. speciali, n. 39.*

CASVS CLXXIV.

Laicus potest esse assessor iudicis ecclesiastici, non tamen potest proferre sententiam in spiritualibus.

SVMMARIA.

1 *Assessores iudicum non habent iurisdictionem.*
2 *Iudex ecclesiasticus potest laicum sibi eligere in assessorem.*
3 *Assessores laici quare non dicantur tractare negotia ecclesiastica.*
4 *Laicus potest dare consilium in ecclesiasticis.*
5 *Princeps laicus potest habere ecclesiasticum pro suo consiliario.*
6 *Ecclesiastici possunt esse consiliarii Principum etiam in criminalibus.*
7 *Assessor laicus in causa ecclesiastica debet esse Canonista, secus in causa prophana.*
8 *Assessor laicus non profert sententiam in spiritualibus.*
9 *Assessor nullus profert sententiam, neque potest iudicare.*
10 *Assessoris officium quale sit.*
11 *Consilium potest haberi ab eo, qui illud negotium tractare prohibetur.*

Assessores † iudicum non habent iurisdictionem, 1
Specul. *in tit. de assessorib.* §. *officium, n. 1. & ibi Io. Andr. in additionib.* Bartol. *in l. præcipimus, § quod si à iudice, C. de appellat.* Bald. *in auth. ad hæc, C. de iudic. & in l. 1. C. qui accus. non poss.* Castrens. *in rubrica, ff. de offic. assessor. n. 1.* Ias. *n. 2.* Curt. iun. *n. 2. & seq.* Ias. *in l. 1. n. 16. ff de offic. assess. & ib. Curt. sen. n 17.* Paris de Put. *in tract. de syndic. in ver. assessor, n. 5.* Dec. *in c. si pro debilitate, n. 7. de offic. deleg.*

Ideo concluserunt scribentes, iudicem † ecclesia- 2
sticum posse laicum sibi eligere in assessorem, Hostiens. *in c. contingit, de arbitr.* Archidiacon. *in c. plures, 16. quæst. 1.* Geminian. *in c. statutum, §. assessorem, de rescript. lib. 6.* Abbas *in c. decernimus, n. 13. de iudic. post cæteros Canonistas ibi, Dec. n. 131. & seq.* testatur hanc esse communem opinionem. Stephan. Aufrer. *in tractatu de potest. secular. in ecclesiastic. regula 4. fallent. 34.* Nec dicuntur assessores † tractare negotia ecclesiastica, quia ipso- 3
rum officium est duntaxat consulere, *l. 1. & l. consiliariis, ff. de offic. assess. l. consiliarios, C. de assessor.* & fuerunt inuenti ad supplendam imperitiam iudicum, vt consuluit, & declarat Angel. *in consil. 274.* & Anton. Franc. *in additionib. ad Abb. in d. c. decernimus, in additione, quæ incip. de hoc an laicus.* & tale consilium † etiam à laico po- 4
test haberi in ecclesiasticis, vt dicit Innoc. quem ibi sequitur Abb. & Dec. *in d. c. decernimus.* Sicut e contra Princeps † laicus potest habere ecclesiasticum pro 5
suo consiliario, qui posset consulere etiam in causis criminalibus, citra pœnam irregularitatis. † Non e- 6
nim est interdictum clericis leges & statuta facere, quæ criminales controuersias concernant, aut Principi consulere, vt committentibus certa delicta irrogent pœnam mortis, aut aliam corporalem, glossa not. *in c. ex literis, in ver. consuluit d. excess. prælat. vb. Abb. & communiter omnes Canonistæ.* Innoc. *in c. ad audientiam, de homicid.* Specul. *in tit. de dispensationib. §. iuxta, vers. quid si iudex.* Abb. *in c. 1. de furt.* Summa Syluestrin. *in ver. homicidium, in 3. quæst. quinta, vers. quartum.* Maiolus *in tractatu de irregularit. lib. 2. cap. 9. n 9.* ex quibus apparet hanc esse communem sententiam.

Declaratur hic articulus, vt laicus † possit esse as- 7
sessor iudicis ecclesiastici hoc modo. Nam si est merus Ciuilista, potest esse assessor in causa profana, in causa autem ecclesiastica laicus assumptus in assessorem debet esse Canonista, ita declarat Geminian. *in c. statutum, in princip de rescript. lib. 6.* Dec. *in c. sicitatus, ante finem, de rescript.* Sebastian. Sapia *in additionib ad Abb. in d. c. decernimus, in addition. quæ incip. iudicis ecclesiastici.*

Secundus articulus est: an laicus † assumptus in as- 8
sessorem à iudice ecclesiastico poterit proferre sen-

 ten-

tentiam in spiritualibus, & Stephan. Aufrer. post alios, quos allegat *in d. regula 4. fallent. 34.* dicit quod non: ego vero puto frustra quæri hanc quæstionem.
9 Nam regulariter nullus assessor † potest iudicare, neque sententiam proferre, gloss. *in l. 1. in ver. epistolis, ff. de offic. assessor. & ibi Bartol. n. 3. Iaf. n. 16. Curt. iun. n. 17. Alberic. n. 7. Iacob. de Nigr. n. 27.* Alberic. *in l. 2. n. 5. ff. quod quisque iur.* Paris de Put. *in tractatu de syndic. in ver. assessor, cap. 1. n. 27.* Alex. *in rubrica n. 27. ff. de offic. eius cui mand. est iurisdict.* Iaf. *in l. si procuratori, in princip. ff. de verb. obligat.* Et ratio est, vt dixi, quia assessores iudicum nil aliud sunt, quam consiliarii iudicum, eorumque præci-
10 puum † officium est iudices adiuuare, atque instruere, *d. l. consiliariis, & l. fin. ff. de offic. assess. & d. l. consiliarios, & l. in consiliariis, l. non minus, l. liceat omnibus, C. de assessor. §. festinabis, auth. de mandat. Princip. §. illud, & §. sancimus, auth. vt defunct. seu funer. eor.* Specul. *in tit. de assessorib. §. assessor.* Ripa *in d. c. decernimus, n. 57. de iudic.* Chassan. *in catalogo gloriæ mundi, parte 7. §. vigesima septima consideratio, vers. & aduertendum.* Lancellot. Corrad. *in templo iudic. lib. 2. cap. 6. § 1 n. 2.* Et certum est in iure, quod quis
11 consultor † esse potest, & ab eo consilium haberi, etiam in talibus causis atque negotiis, quorum ipse principaliter est incapax, & principaliter tractare prohibetur, *l. quidam decedens, & ibi Doct. ff. de administrat. tut.* Bart. & Doct. *in l. Titium & Mæuium, ff. eod. tit.* Dec. *in d. c. decernimus, n. 17.* facit textus *in c. de Constantinopolitana ecclesia, distinct. 22. cap. final. dist. 38. & c. si habes 24. quæst. 3.*

CASVS CLXXV.

Iudex ecclesiasticus, cuius iurisdictio est prorogata per laicos in causa profana, an debeat iudicare de iure ciuili.

SVMMARIA.

1 *Iurisdictio ordinaria est prorogabilis.*
2 *Etiam si iudex non haberet tribunal neque territorium.*
3 *Iurisdictio ecclesiastica pactis priuatorum potest prorogari.*
4 *Iudex tenetur sequi consuetudines litigantium.*
5 *Iudex ecclesiasticus debet iudicare inter laicos in re temporali de iure canonico.*
6 *Statuta mercatorum sunt seruanda etiam à iudice ordinario.*
7 *Iudex ecclesiasticus subrogatus in locum secularis debet iudicare, prout iudex secularis.*
8 *Iurisdictionis qualitas attenditur, quæ inerat à principio.*
9 *Laici prorogantes iurisdictionem ecclesiastici in causa profana, debent iudicari de iure ciuili.*

1 QVælibet iurisdictio † ordinaria est prorogabilis, *l. 1. & ibi Bartol. & Doct. ff. de iudic. l. 1. & ibi Bald. & Doct. C. de iurisdict. om. iudic. & l. si conuenerit, & ibi Doct. ff. eod. tit.* gloss. *in c. Romana, in ver. clericorum, de foro compet. lib. 6.* Bartol. Roman. Castrens. Alex. Ias. & Doct. *in l. 1. §. & post operis, ff. de noui oper. nuntiat.* Anton. de Butr. Abb. Immol. & cæteri *in c. P. & G. de offic. deleg.* et-
2 iam si ille iudex ordinarius † non haberet tribunal, neque territorium, vt sunt Rectores scholarium, & similes, vt declarat Abb. *in d. c. P. & G. n. 14. & ibi Mantuan. n. 22.* Bartol. *in l. 1. n. 8 ff. de iudic.* etiamsi iurisdictio esset alicui certo & limitato modo concessa; nam quod possit prorogari, declarat Angel. *in l. & quia, ff. de iurisdict. om. iudic.* Dec. *in c. de causis, n 3. de offic. deleg.* & scribit Ias. *in l. final. col. antepenult. ff. de feriis.* & in eo qui habet semiplenam iurisdictionem tantum, vt prorogari possit, scribit Innocent. *in d. c. de causis.* Paul. de Castr. *in l. 1. n. 19. ff. de iudic.*

Ergo & ipsa iurisdictio † ecclesiastica pactis priuatorum laicorum posse prorogari, concludendum est: 3
quo casu, an iudex ecclesiasticus inter laicos debeat iudicare de iure canonico, vel ciuili, dixi supra *in casu 50.* in foro ecclesiastico non esse seruandas leges laicorum. Sed hoc intelligendum est, quando inter ecclesiasticos, vel inter laicos de causa originaliter spectante ad forum ecclesiasticum agendum esset; secus si de causa prophana inter laicos, quæ originaliter spectat ad forum secularium, per prorogationem iurisdictionis tractanda esset in foro ecclesiastico. Tunc enim distinguendum esset: Quandoquidem Innoc. *in rubric. de consuetudine n. 8.* dicit, si in principali quæstione alia est consuetudo iudicis, † alia litigantium, iu- 4
dex tenetur sequi consuetudinem litigantium, ex cuius auctoritate distinguit Geminian. *in c. cum quidem, n. 8. in fine, de exceptionib. lib. 6.* licet, inquit, iudex † ec- 5
clesiasticus debeat secundum canones iudicare inter laicos, etiam pro re temporali: tamen hoc debet intelligi quantum ad ea quæ concernunt litis ordinatoria, sed quantum attinet ad decisoria, debent seruari leges, quibus ligantur ipsi litigantes, cuius Gemin. sententiam refert & sequitur Felyn. *in c quod clericis, in fine, de foro compet.* Cyn. etiam *in l. 2. in fine, C. de constit. pec.* loquens de statutis † mercatorum, dicit ea seruan- 6
da esse in decisoriis causæ non solum à conseruatore ipsorum mercatorum, sed etiam à iudice ordinario, cuius iurisdictionem forte prorogassent ipsi mercatores, & hanc doctrinam Cyni citat & sequitur Abbas *in d. c. quod clericis, post num. 21. vers. item iudex, & n. 27.* Et ratio potest assignari, nam quando partes prorogarunt iurisdictionem alterius ordinarii, quam sui, intellexerant subrogare alterum iudicem in locum sui proprii & competentis, quo casu iudex ecclesiasticus † subrogatus in locum iudicis secularis, de- 7
bet iudicare illo iure, quo iudicabat secularis, Io. Andr. *in regula contra eum, in mercurialib.* Et quod iudex subrogatus in locum alterius, siue per Principem, siue per prorogationem partium, debeat omnia facere, ad quæ tenebatur iudex, cui fuit aliter subrogatus, scribunt Bellamera *decis. 39. & decis. 41. & decis. 328.* Cassador. *decis. 8. in tit. de rescript.* Gabriel *in comm. concl. titulo de regulis iuris, conclus. 2. n. 56.* Et in attribuenda iurisdictione debet † attendi illa qualitas, quæ ab 8
initio inerat, Gonsaluus de Villadiego *in tractatu de legato, quæst. 4. n. 7.* facit tex. *in l. 1. § quamuis, ff. de postuland. & l. cæcus, ff. de iudic.* Vnde cum ab initio quæsitum esset ius laicis super causa prophana, vt iudicanda esset de iure ciuili, ex mutatione qualitatis iurisdictionis, non potest partibus inferri præiudicium, † ex scriptis 9
per Ancaran. *in consil. 404. n. 9.* Ex quibus concludo, laicos prorogantes iurisdictionem ecclesiastici in causa mere prophana, debere iudicari de iure ciuili.

CASVS CLXXVI.

Si laicus condemnatus in exilium fiat clericus, ac postea exilium rumpat, an ab ecclesiastico iudice sit ei exilium duplicandum, vel causa ex integro reuidenda.

SVMMARIA.

1 *Laicus factus clericus post delictum non est amplius de iurisdictione secularium.*

2 Lai-

2 *Laicus factus clericus post condemnationem à quo debeat iterum puniri.*
3 *Laico criminoso imprimitur character ordinis.*
4 *Clausula, ex certa scientia, dispensat super inhabilitate.*
5 *Et operatur notabile praeiudicium tertio.*
6 *Promotio criminosi ex certa scientia Papa non aufert poenam delicti.*
7 *Poena criminalis delicti non tollitur per sacramentum baptismi, vel ordinis.*
8 *Poena exilii duplicatur illud frangenti.*
9 *Exilii poenam frangens quando puniatur morte.*
10 *Deportationis poenam frangentes morte naturali sunt puniendi.*
11 *Condemnati ad triremes aufugientes qua poena sunt puniendi.*
12 *Laicus deportatus, vel exulatus factus clericus mutat forum.*
13 C.final.de except.lib.6.*non habet locum in criminalibus.*
14 *Iudex secularis tenetur stare sententiae ecclesiastici condemnantis laicum in crimine haeresis.*
15 *Iudicem ecclesiasticum non teneri sequi sententiam iudicis laici.*
16 C.multi,2.q.1.*an habeat locum in criminalibus.*
17 *Laicus factus clericus est de foro ecclesiae, etiam de delicto antea commisso.*
18 *Causa ex integro est agenda coram ecclesiastico, quando laicus condemnatus factus est clericus.*
19 *Exilium an debeat duplicari in laico frangente illud facto clerico.*

1 Dixi supra *in casu 121.* laicum † factum clericum post delictum non esse amplius de iurisdictione seculari, sed in eum animaduertendum esse per iudicem ecclesiasticum. Nunc superuenit casus, de laico condemnato in exilium, si post condemnationem fa-
2 ctus † fuerit clericus, atque exilium fregerit, qua poena, & à quo iudice puniendus sit, vt autem casus perfectius discutiatur, explico per duos articulos.

Primus articulus est: Laicus damnatus in exilium, si factus est clericus, non dolo, tacens condemnationem & poenam, sed ex certa scientia Papae promotus,
3 quia tunc † character ordinis est impressus, vt probaui supra *in dicto casu 121. articulo quarto.* Certa scientia
4 Papae † operatur, vt censeatur dispensatum super inhabilitate, Abb.*in c. innotuit, num.7. de electione.* & probat Roman.*in consilio 216. electio, num.6. & num.8.* & ita cessat ratio impedimenti executionis ordinis, quod habebat propter inhabilitatem, vt dixi *in dicto articulo quarto.*

Quo casu, licet huiusmodi promotus, secundum aliquos, non videatur vlterius posse molestari, si exi-
5 lium fregerit, quia certa scientia † operatur etiam notabile praeiudicium tertii, Ruyn.*in consil.8.n.8.vol.5.* qui attestatur hanc esse com. opin. & *in consil. 12. n.24. vol.3.* Gozadin.*in consil.5.n.16.* cui per d clausulam dicitur fieri praeiudicium, etiam non citato, Innoc.*in c. Albericus, in fine, de testib.* Abb.*in c. cum olim, de re iudic.* praesertim quando sumus in collatione ordinis, vel beneficii, qui actus proficiscitur ex mera liberalitate Papae, & in eo nemo citatur, *c. licet episcopo, de praebendis, lib.6.* & multo fortius videtur procedere, si cum clausula, *ex certa scientia*, esset coniuncta clausula, *non obstante*, ex his quae congerit Gabriel *in com. conclus. tit. de clausulis, conclus. 1. n. 11.* Tamen verior est opinio, vt dicta
6 promotio † non auferat poenam criminalem pro delicto patrato, & quando auferret in praeiudicium fisci secularis, respectu iurisdictionis, non dicitur auferre respectu priuati, cui est ius quaesitum, vt per Anton. de Butr. post gloss. *in c. gaudemus, de diuortiis.* dicentes quod poena † criminalis delicti non tollitur 7
per sacramentum baptismi, ergo nec per sacramentum ordinis, & ideo sicut de delicto commisso ante baptismum potest puniri criminaliter & ciuiliter, quia iniquum esset, quod sacramentum baptismi tolleret ius alteri competens, & sequitur ibi Abb. atque latius probat Dec. *in consilio 130. proponitur, per totum.* ita d. delicto commisso post sacramentum ordinis, tanto magis, quia tractatur de executione poenae impositae per iudicem secularem & competentem.

Secundus articulus est: Laicus † post condemna- 8
tionem in exilium per iudicem secularem factam, si illud exilium fregerit, ingrediendo locum, à quo exulauit, duplicatur sibi tempus exilii, quod superest, *l. aut damnum, §. quisquis, ff. de poenis. & ibi Bartol. & communiter scribentes.* Antonius Gomez. *in tomo 3. titulo de exilio & relegatione, cap 8. n 2. vers. item adde.* Ludouic. Peguer. *in decis. criminal. cap.41. n.1.* quod intelligitur si infra decennium exilii poena imposita fuerit, secus si in perpetuum exularet, quia tunc exilii † fines fran- 9
gens, ingrediendo loca, à quibus exulem fieri condemnatus est, puniretur poena mortis, vt per Anton. Gomez. *in d. cap. 8.* Clar. *in §. final. quaest 71. vers. quaero quae poena.* Quorum opinio intelligenda est de deportatione. Nam si relegationem inprimis inflictam fregerint, sunt deportandi, *l. relegati, ff. de poenis, l. capitalium, §. in exulibus, ff. eod. tit.* & si deportationis † poenam fre- 10
gerint, morte naturali puniendi sunt, vt Ludouic. à Peguer. *in dict. cap. 41 num.6.* declarat, & Franch. *in decision. 140.* Et licet aliqui contradicant, tamen solent domini iudices deportationis poenam imponere cum comminatione mortis in ipsa sententia descripta, ad euadendas difficultates, sicut in condemnato ad † triremes scribit idem Franch. *in dicta decisione centesima quadragesima, in fine,* qui si à triremi- 11
bus aufugerit, debet in eandem poenam reuerti, nisi in sententia mortis poena naturalis comminata fuerit in casu contrauentionis, quia tunc debet mori.

Verum si condemnatus † deportationem atque 12
exilium frangens clericus factus fuerit, mutat forum, efficiturque de iurisdictione ecclesiastica, ideo non potest vlterius à iudice seculari aut exilium duplicari, aut poena pecuniaria exigi, vel altera imponi, vt est decisio Neapolitana, de qua per Franch. *decisione trecentesima nonagesima quinta.* Et licet regulariter exceptio rei iudicatae per iudicem secularem admittatur in foro ecclesiastico, & econtra, *c. final.* † *de exceptionib.* 13
libro sexto, hoc tamen procedit solum in casibus ciuilibus, non autem in criminalibus, secundum Ioan de Anania *in c. qualiter, in 2. §. ad corrigendos, de accusationib.* Felyn. *in c. at si clerici, numero quarto, de iudic.* addens esse firmam, veram, & communem conclusionem, quod in criminalibus iudex secularis non tenetur stare sententiae iudicis ecclesiastici, nec econtra, & fuit opinio Bartoli *in leg. magistratibus. ff. de iurisdiction. omn. iudic. & in leg. diuus. ff. de custod. reorum.* Immol. *in c. 1. de offic. ordinar.* praeterquam in haeretico condemnato per iudicem † ecclesiasticum, cuius sententiae 14
tenetur stare iudex secularis, *c. inquisitionis, §. prohibemus, de haeretic. libro sexto.* Ex quo infertur iudicem ecele-

ecclesiasticum non posse sequi sententiam condemnationis in exilium per iudicem laicum prolatam, sed instante parte super illius obseruantia & executione causam ex integro esse agitandam in foro ecclesiæ.

Item infertur, minime posse applicari dictum Baldi, quod Ias. dicit esse corditenendum *in l. properandum, §. fin autem reus, n. 4. C. de iudic.* Episcopum requi-
15 situm † pro executione teneri exequi sententiam latam à iudice laico, allegando gloss. *in l. ea, ff. de postuland.* quia hoc vel procedit in causa ciuili, non autem in criminali, vt dictum est, vel est omnino falsum. Sic
16 etiam credo intelligendum esse textum *in † c. multi, 2. quaest. 1.* vbi cauetur, neminem esse prohibendum à communione, nisi fuerit conuictus in iudicio ecclesiastico, vel seculari, ex quo clare infertur sententiam latam in iudicio seculari attendendam esse in foro ecclesiastico. Nam quicquid dixerint ibi glossa, Archidiacon. & cæteri, & Abb. *in d. c. at si clerici, n. 11. de iudic.* Melior intellectus videtur, quod loquatur in ciuilibus tantum, non autem in criminalibus. Vel si propter *vers. conuictus, &c.* volumus interpretari in criminalibus, dicit Marcus Mantua *in d. c. at si clerici, n. 20.* quod loquitur de laico conuicto in iudicio seculari, & hunc intellectum esse magis amicum literæ, quo casu poterit applicari ad præsentem articulum, vt sententia lata in iudicio seculari contra reum tunc temporis secularem obseruanda sit in foro ecclesiastico retento eodem statu iurisdictionis per eundem secularem condemnatum, in quem iudex ecclesiasticus conside-
17 ratur, vt purus executor; sed quando idem laicus † factus est clericus, tunc iudex ecclesiasticus debet illum iudicare vt subditum, vt alias considerabat Abb. *in c. 1. de offic. ordinar. n. 12. post Innoc. & alios ibid.* quo casu si sententia & acta iudicis secularis essent iniusta, non tenetur iudex ecclesiasticus illa sequi, Felyn. *in d. c. at si clerici, n. 4.* Decius *n. 14.* Mantua *n. 22.* Ancaran. *in consil. 382.* Felyn. *in c. causam, in 1. quaest. de testibus.* & est doctri-
18 na Bartol. *in l. diuus, ff. de custodia reorum.* Ergo † causa ex integro coram ecclesiastico est ventilanda, quando tractatur de obseruantia & executione dictæ sententiæ iudicis laici: si vero tractaretur de augendo pœnam ex fractura exilii, tanto magis iudex ecclesiasticus debet ex integro causam agere, quia tractatur de nouo delicto, & noua conditione personæ, vt considerauit Franch. *in d. decis. 395. in fine.* Sed an eo casu de-
19 beat duplicari exilium? † Respondeo esse arbitrarium iudici, qui attenta qualitate delicti, atque clericatu in fraudem criminalis pœnæ suscepto, poterit super hoc pronuntiare: & in casu duplicationis, à duplicatione exilii deducendum est tempus, quo fuit carceratus post sententiam, ex reg. tex. *in l. omnes, C. de pœnis.* & declarat Franch. *in decis. Neap. 317. col. 1.* & Ludouic. à Peguer. *in d. cap. 41. n. 2.*

CASVS CLXXVII.

Clericus, vbi conuenit laicum via ordinaria coram iudice seculari, non poterit variare adeundo alterum iudicem rei, neque mutando alterum modum agendi, secus in executiuis.

SVMMARIA.

1 *Clericus, qui intentauit iudicium ordinarium coram laico, non potest postea intentare executiuum.*
2 *Actor non potest liti renunciare inuito reo.*
3 *Variatio de iudicio ordinario ad executiuum fieri non potest.*
4 *Actor non potest variare alterum iudicem rei, etsi sit clericus.*
5 *Iudex præuentus impedit alterum.*
6 *Exceptio litis pendentiæ impedit litis ingressum.*
7 *Iudicium secundo intentatum est nullum, opposita litis pendentia.*
8 *Clericus contra laicum habens plura remedia executiua, vno intentato potest intentare alterum.*
9 *Exceptio litis pendentiæ non obstat in executiuis.*
10 *Argumentum de iudicio ordinario ad executiuum non procedit.*
11 *Remedia executiua quare inuenta, & quomodo in eis proceditur.*

SÆpe solent actores variare actionem, vt per scribentes *in l. edita, C. de edend.* & cum aduertunt iudicem facere parti aduersæ, satagunt alterum iudicem adire. Videamus igitur per tres articulos, an clerico prohibitum sit, sicut cæteris, vt intentata via ordinaria ad executiuam recursum habere possit, aut variare iudicem; & quid iuris sit etiam in executiuis.

Primus articulus est: Clericus, † qui intentauit 1
viam ordinariam contra laicum, coram iudice seculari, non potest ea relicta ad executiuam habere recursum: conclusum est enim supra *in casu 31.* leges ciuiles atque statuta circa ordinationem litis comprehendere clericos litigantes in foro laicorum. Iure autem ciuili prohibitum est variare de via ordinaria ad iudicium executiuum, *l. de pupillo, §. meminisse, ff. de noui oper. nuntiat. l. minor viginti quinque annis cui fideicommissum, ff. de minorib.* & ita dicit glossa final. *in l. proinde, §. notandum, ff. ad leg. Aquil.* Quia lite contestata non potest actor † liti renuntiare inuito reo, sed tenetur pro- 2
sequi iudicium vsque ad sententiam, *auth. qui semel, C. quomod. & quand. iud. c. causam, de dolo & contumac.* Innoc. *in c. si duobus, de appellationib. & ibi Abb. & Immola, & Franch. in princip. c. accepta, & c. Nicolao, vbi Abb. n. 4. de appellation.* Boer. *decis. 47. n. 7.*

Et quod intentato iudicio ordinario non possit fieri variatio † ad iudicium executiuum, firmarunt, 3
Bald. *in l. 2. n. 29. C. de seruit. & aqu.* dicit, ex quo actor viam iudicii elegit, ad viam facti redire non potest, & *in l. cum filius, §. fin. ad fin. vers. quinto & vltimo, de legat. 2.* dicit, ex quo electio iudicialis à parte instituta, aut ex mero iudicis officio, facit cessare duellum, quem sequuntur ibi Doct. & Canonistæ *in c. 1. & 2. de purgat. canonic.* relati per Albam *in consil. 760. n. 7. vol. 4. & in l. diffamari, n. 13. C. de ingenuis & manumiss. & in l. adem, n. 13. C. de locat.* Ruyn *in consil. 57. n. 3. vol. 4. & in consil. 127. n. 12. vol. 5.* Dec. *in l. fin. n. 31. C. de edicto diui Adr. tollend.* Negusant. *de pignorib parte 4. n. 25.* Caroccius *in tractatu de sequestro, parte 3. n. 8.* plures ad hoc allegat Borgnin. Caualcan. *in decis. 1. n. 16 parte 1.* Valaschus *consultatione 88. n. 8. & seq.* Surdus *decis. 92. n. 13. & seq.* & ad omnia quæ allegantur in contrarium respondet, hanc opinionem confirmando Grammaticus *in consil. ciuil. 95. per totum.*

Secundus articulus est: Clericus, qui coram altero iudice seculari incepit iudicium, non potest illi iudicio renuntiando, coram altero iudice eundem reum conuenire. Ex quo enim primus iudex † est præuen- 4
tus, non est audienda pars, alium iudicem super eadem causa adiens, *l. si quis posteaquam, & l. vbi cœptum, ff. de iudic. c. proposuisti, de foro compet.* Imo secundus iudex tan-

5 tanquam † turbans iurisdictionem primi, poterit à priore impediri, *l. 1. ff. si quis iudic. non obtemper.* atque interdictum, vti possidetis, contra turbantem intendere poterit, ex doctrina Bartol. *in leg. sepulchri, numer. 3. ff. de sepulchr. viol.* Item tantum operatur exceptio litis pendentiæ, quantum exceptio rei iudicatæ, *l. fundi, & l. fundum, ff. de exception rei iudicat.* Vrsill. *ad Afflict. super decision. 354. numer. 7.* & sicut exceptio rei iudicatæ
6 impedit litis ingressum, sic exceptio † litis pendentiæ coram vno iudice non patitur litem denuo fieri coram altero iudice, vt plene scribit Socin. *in consilio 38. numer. 7 volumin. 1.* quem refert Vrsill. *ibid. numer. 2.* in tantum, vt opposita litis pendentiæ exceptione per
7 partem aduersam iudicium † iterum intentatum sit nullum, Innocent. *in c. cum M. de constitut.* & probat Franch. *in c. vt debitus, column. penultim. de appellat.* Et quod per exceptionem præuentionis declinetur iurisdictio iudicis tanquam incompetentis, tenet Bald. *in authent. sed nouo iure, numer. 9. Cod. de seru. fugit.* & ita omnia acta facta à secundo iudice, tanquam incompetente, nulla & irrita declaranda sunt, per ea quę notantur *in leg. 2. ff. si quis in ius vocat. non ier. & toto titul. C. si à non competent. iudic.* Bald. *in l. exceptionem, numer. 15. Cod. de probationib.* Fulgos. *in consil. 150. numer. 1.* Marsil. *singular. 10. per totum.* Triulian. *decision. 68 numer. 4. libro primo.* & multa ad hoc congerit Mandos. *in additionibus ad Roman super consil. 42. in additione, quæ incip. iudicantis.*

8 Tertius articulus est: Clericus † contra laicum habens plura remedia executiua, vno intentato, potest ad alterum habere recursum, quia in executiuis non datur litis pendentia, & hanc opinionem firmarunt Bartol. *in leg. consentaneum, quæstion penultim. Cod. quomodo & quand. iud.* Ias. *in l. nulli prorsus, column. final. versicul. sexto & vltimo, Cod. de iudic. & in l. 1. in princip. numer. 23. ff. si quis iudic. non obtemper.* vbi multa ad hoc allegat, & *in consilio 9. in 2. dubitatione, & consilio 28. numer. 3. volu-*
9 *min. 1.* Et quod in executiuis non obstet exceptio † litis pendentiæ, atque possit creditor variare, & facere transitum de principali ad fideiussorem, atque de vno remedio ad alterum; item de persona ad rem, ex reg. *l. mutuam ff mandati.* probat late Caualcan. *in dict. decis. 1. numer. 15. parte prima*, qui multos alios allegat, & nouissime Seraphin. *in tract. de priuilegiis iuramenti, priuil. 77. n. 81.*

Neque obstat resolutio primi articuli huius casus,
10 quia de iudicio † ordinario ad executiuum non procedit argumentum, vt probat Seraphinus *in dicto priuilegio 77. numer. 81. versicul. & huius dicti ratio est.* & optime scribit Gratus *in responso 193. numer. 35. volumin. 2.* In ordinario quidem iudicio ius quæritur iudici, vt dixi in secundo articulo, sed in executiuo non inducitur
11 litis pendentia, cum remedia † executiua ad consulendum creditoribus inuenta fuerint, vt omissis sollemnitatibus ordinis iudiciarii, inspecta sola veritate, & æquitate, ius suum consequerentur, quantum fieri posset breuissime, & inter iudicia executiua facilius potest fieri transitus propter conuenientiam naturæ, ex regula *l. si vnus, §. pactus, ff. de pact.* & ita sentit etiam Grammatic. *in dicto consilio ciuili 95. numero quarto & numero vigesimo nono, versicul. non obstat secundum.* quicquid dixerit in contrarium Mandell. de Alba *in consilio 118 numero 7. & sequent. volumine secundo.* Nam & ipse sibi contradicit, cum *in consilio 547. numero 28.* contrarium dicat, & sic hanc communem opinionem sequatur.

CASVS CLXXVIII.

Laicus fideiussor clerici de soluendo iudicatum coram Episcopo, an possit impedire illius rei iudicatæ executionem: & quid si tractaretur de executione rei iudicatæ per Archiepiscopum.

SVMMARIA.

1 *Fideiussor potest opponere omnem exceptionem, etiam quam non potest principalis.*

2 *Fideiussor de soluendo iudicatum non impedit executionem sententia lata contra clericum.*

3 *Sententia absque nouo processu non mandatur executioni contra fideiussorem contractus.*

4 *Fideiussor de iudicatum soluendo non appellat à sententia lata contra principalem.*

5 *Stipulatio quando committitur contra fideiussorem iudicatum solui.*

6 *Sententia contra principalem nocet fideiussori iudicatum solui etiam non citato.*

7 *Citandi non sunt in iudicio, quibus per indirectum fit præiudicium.*

8 *Fideiussor clerici de iudicatum soluendo qua possit opponere in executione sententia.*

9 *Fideiussor iudicatum solui in prima instantia tenetur etiam in secunda.*

10 *Fallit quando causa est auocata ad aliud tribunal, de quo non fuit cogitatum.*

11 *Fideiussor iudicatum solui non tenetur, quando Princeps delegat causam alteri, quam ordinario.*

12 *Satisdatio quando extinguitur, si itur de vno tribunali ad alterum.*

13 *Iudex delegatus subrogatus quando censeatur idem quod ordinarius.*

14 *Fideiussio quæ sit voluntaria, & quæ necessaria.*

QVia fideiussor † potest opponere quamcunque 1
exceptionem, etiam si principalis aliqua de causa non posset de illa excipere, Bald. *in l. cum mulier, col. 9. vers. quæro de vno. ff. sol. matrim.* Marsil. *in rubric. ff. de fideiussorib. n. 169.* vbi quod fideiussor potest opponere contractum esse vsurarium, etiam quod principalis fateretur illum esse verum, & non fœneratitium, Riminald. iun. *in consil. 62. n. 33. & seq.* Addentes ad Alex. *in consil. 36. vol. 2.* Ideo contingit dubitare an fideiussor laicus possit appellare, vel opponere contra sententiam, quæ transiuit in rem iudicatam contra clericum, contra quam ipse clericus neque opponere, neque appellare poterat: & hunc casum declaro per tres articulos.

Primus articulus est: Laicus fideiussor † de soluen- 2
do iudicatum non impedit executionem sententiæ latæ contra clericum, & transactæ in rem iudicatam, per appellationem: Quia iste non potest appellare, Bartol. *in leg à sententia, numero secundo. ff. de appellation.* dum post Guglielm. de Cuneo colligit ex illo textu, sententiam † absque nouo processu non mandari 3
executioni contra fideiussorem contractus, & se remittit ad ea, quæ dixit *in leg. 1. ff. iudicat. solui.* vbi distinguit inter fideiussorem iudicii, & fideiussorem contractus, circa appellationem & executionem sententiæ, clarius hoc dixit Bossius *in tit. de carcerat. fideiussor. committ. n. 60.* vbi probat fideiussorē † de iudicatū sol- 4
uendo cōueniri absq; nouo processu, & ideo nō posse appellare à sententia lata cōtra principalē: & propterea sententiā latam contra principalē confestim mandari

dari executioni contra fideiussorem iudicii absque nouo processu, quasi sit præiudicatum illi fideiussori ex sententia, aduersus quam non audiatur ille fideiussor, qui soluere promisit, concluserunt Cyn. *in l. fin. §. & cum antiquitas, C. de vsur. rei iudic.* Bartol. *in l. 1. ff. iudic. solui.* Bald. *in l. 2. §. in fideiussorem, ff. qui satisd. cog.* Et ratio est, quia contra fideiussorem de iudicatum soluendo,
5 statim ac iudicatum est, committitur † stipulatio, *l. iudicatum, in secunda, ff. iudic. solui.* & late super hoc scribit Roderic. Suarez *super legibus fori, in tit. de los emplaZamientos.* vbi *n. 6.* dicit, sententiam Cyni atque Bartoli esse communiter ab omnibus receptam, Bursat. *in consil. 203. n. 12.* & subdit Bald. *in d. l. final. §. & cum antiquitas, C. de vsur. rei iudic.* quod in stipulatione de iudicatum soluendo duo contrahuntur, scilicet obligatio & executio, sed hæc omnia non procederent, si admitteremus fideiussorem iudicati soluendi posse ap-
6 pellare. Et quod sententia † contra principalem noceat etiam fideiussori iudicati soluendi, etiam non citato, cuius factum in quandam necessariam consequentiam tangit, scribit Angel. *in l. in cognitione, in fine, ff. ad Syllanian. & in l. 3. §. si plures, in fine, ff. iudicat. solui.* vbi inquit, sententiam latam contra principalem censeri etiam latam contra fideiussorem, Felyn. *in c. quamuis, numer. 15. de sentent. & re iudicat.* quia illi non
7 sunt citandi † in iudicio, in quibus per indirectum fit præiudicium, Marsil. *in rubric. ff. de fideiussorib. numer. 348.* Alex. *in consil. 156. numer. 5. volumin. 2.* & ideo Bald. *in leg. duobus, §. igitur, ff. de iureiurando, & in dicta lege 2. §. in fideiussorem, ff. qui satisd. cogunt.* fideiussor, ait, de iudicatum soluendo dicitur condemnatus tanquam persona accessoria, & cohærens principali, quamquam vocatus non fuerit in iudicio, & sequitur Iacobin. *in leg. si vero, numer. 3. ff. qui satisd. cogunt.* Boer. *decision. 314. columm. 1.* Ex quibus apparet non esse veram opinionem glossæ *in d. l. fin. in ver. fideiussores. & ibi Castrens. in fine, Cod. de vsur. rei iudic.* volentium fideiussorem huiusmodi posse appellare: nisi intelligamus intra tempus appellandi, tunc enim audiri posset sicut ipse principalis.

8 Secundus articulus est: Laicus fideiussor † clerici de iudicato soluendo, potest in executione sententiæ, transactæ in rem iudicatam contra clericum, opponere aliqua, quæ cognosci debent per viam summariæ cognitionis, in qua adhibenda est illa causæ cognitio, quæ recipitur in executione sententiæ, iuxta tradita *in l. à diuo Pio, §. si super rebus, ff. de re iudic.* & declarat Angel. *in l. 1. ff. iudic. solui.* dum dicit, adhibetur illa causæ cognitio, quæ requiritur in executionem, & tradunt Bartol. & Bald. *in d. l. 2. §. in fideiussorem, ff. qui satisd. cog.* & hanc esse communem opinionem Doctorum testatur Suarez *super d. ll. fori, in d. tit. de los emplaZamientos, n. 9. in fine.*

9 Tertius articulus est: Laicus fideiussor † clerici de iudicato soluendo, stipulata fideiussione in prima instantia coram Episcopo, tenetur etiam vigore sententiæ latæ in causa appellationis ab Archiepiscopo, vel altero superiore, hanc opinionem tenet Bartol. *in l. cum apud, numer. 4. ff. iudicatum solui.* Io. Andr. *in additionib. ad Specul. in titulo de satisdationib. §. expedito, in additione quæ est sub num. 6.* & ita pluries decisum, Franch. *in decision. Neapolitan. 208. numero secundo, & in decision. 320.* Tessaur. *in decision. Pedemontan. 202. numer. 10. versicul. quid dicendum.* qui alios Doctores & rationes ad hoc referunt. Quando enim constat, stipulationem iudicati soluendi non esse limitatam, tunc committitur, siue per eundem, siue per alium iudicem, siue in prima instantia, siue in secunda, aut tertia reus condemnetur, etiam si in prima instantia absolutus fuerit, dummodo sit eadem instantia respectu libelli & iurisdictionis ordinariæ, & eadem res, & non sit causa euocata † ad aliud tribunal, de quo non fuit cogi- 10
tatum, & quod non venit in consequentiam, & ex natura instantiæ, in qua fuit cautum, vt si scholaris, vel alius priuilegiatus trahat ad suum forum, nec Princeps ad se, præter formam ordinariæ iurisdictionis euocet, & alio remittat, quia tunc statim perit stipulatio, *l. 3. in princip. ff. iudicat. solui.* Ideo declaratur hic articulus, vt non procedat, quoties iudicati † soluen- 11
di fideiussione præstita coram iudice ordinario Princeps ab eo auocauit causam, & alteri delegauerit. Nam quoties mutatur iudex, & iurisdictio, & de vno tribunali itur ad alterum non subalternatum, stipulatio iudicati soluendi coram vno iudice non committitur coram altero, vt est casus *in dicta lege tertia, ff. iudicat. solui.* vbi subditur ratio, quia non huius iudicis sententiæ fideiussores se subdiderunt, quem textum ad hoc propositum citat Io. Andr. *in additionibus ad Specul. in dict. titul. de satisdationib. §. expedito, versicul. de hoc, circa finem additionis.* vbi ait, quod quando præstatur cautio † coram certo iudice, & eo dimisso itur ad 12
alterum, satisdatio extinguitur, hanc opinionem sequitur Aretin. *in consilio octuagesimo septimo, numer. 4.* vbi dicit, mutata persona iudicis, alio modo, quam per appellationem, vel subrogationem, fideiussionem extingui, & hoc profundius dixit Bartol. *in leg. cum apud Sempronium, numero quinto, ff. iudicat. solui.* qui in primo capite distinctionis tenet satisdationem extingui, quando post eam itur ad iudicem alterius tribunalis, quod intelligendum est de tribunali non subalternato, & cum Bartolo transeunt communiter scribentes ibidem. Et licet Bartolus ibi dicat delegatum censeri subrogatum loco præfecti, & ideo coram eo fideiussionem durare, & sequitur Angel. ibid. circa princip. Tamen Bartol. & Angel. loquuntur de delegato illius iudicis, coram quo cautio fuerat stipulata, qui dicitur subrogatus † loco illius iudicis, à quo habet iurisdi- 13
ctionem delegatam, & idem officium, idemque tribunal censeri, non obstante delegatione, cum de mandato iudicis iudicet in causa, & vice delegantis fungatur, vt ait Angel. ibi. & clarius Iacobin. *in leg. non à iudice, § si quis alio, ff. de iudiciis.* secus igitur est in delegato Principis auocantis causam à iudice ordinario, quia mutatur non solum persona iudicis, sed etiam tribunal, & noua instantia datur causæ. Secundo declaratur hic articulus tertius, vt procedat in fideiussione † voluntaria, non autem in necessaria, iuxta ter- 14
minos *§. si vero reus, Institut. de satisdationib.* cum aliis ad hoc congestis per Gabriel. *in consilio quinquagesimo tertio, vol. 1.*

CASVS CLXXIX.

Si inter filios fratrum diuidenda est hereditas per capita, prout est ipsa veritas, an facta diuisione per maiorem natu, clericus minor natu debeat prius capere hereditatis portionem.

SVMMARIA.

1 *Successio patrui fit per fratrum filios per capita, & non stirpes secundum veriorem opinionem.*
2 *Fratrum filios succedere per capita fuit decisum ab Imperatore.*

3 Fra-

3 *Fratrum filios succedere per capita qui Doctores teneant.*

4 *Fratrum succedentium maiorem natu diuidere, & clericum minorem natu eligere.*

5 *Diuisio hereditatis quomodo fiat inter fratres de iure ciuili.*

6 *Electio partium hereditatis spectat ad minorem natu de iure Canonico.*

7 *Ratio legis generalis ampliat dispositionem.*

8 *Opiniones Ciuilistarum, & Canonistarum, quando differunt, illa est amplectenda, quæ fundata est super iure diuino.*

9 *Fratrem minorem natu eligere, est dispositum de iure diuino.*

1 FRatrum filii, † qui tractant de successione patrui, an debeant succedere per capita, vel in stirpes, fuit antiquissima quæstio inter Accursium, & Azonem, atque inter eorum successores. Nam etsi Accurs. *in auth. cessante, in ver. in stirpes, C. de legit. hered.* dicat, debere succedere in stirpes, idem dicit *in l. lege duodecim tabular. in gloss fin. C. eod. tit.* vbi se remittit ad ea quæ scripsit *in §. hoc etiam, Instit. de legit. agnat. success. & in §. reliquum, in auth. de hered. ab intest. in gloss. in ver. fratres.* Tamen idem Accurs. sibi contradicens, contrarium dixit *in § hoc etiam, in ver. superstites, Instit. de legitim agnat. success.* expresse firmans, filios fratrum diuidere inter se hereditatem in capita, idque probari ex illo textu ait, idem etiam repetit *in l. post consanguineos, § hereditas, in verb. partes, ff. de suis & legitimis.* Ex quo infertur opinionem Accursii, quam sequitur Bartolus *in l post consanguineos, § hereditas,* quem legit cum *§. agnati. ff. de suis & legitimis,* & sequuntur communiter Doctores, quia caret lege, ac certa ratione, sed sola Accursii auctoritate fundata est, atque per Doctores amplexa more volantium auium, non esse allegandam in decisionibus causarum, procedit enim ab origine infecta, videlicet ab Accursio sibi contrario expresse.

Ideo verior est opinio Azonis *in summa, C. de legitimis heredib. num. 7. versic. illud dubitari,* videlicet successionem istam faciendam esse per capita, non autem in stirpes. Pro cuius opinionis confirmatione, sufficit

2 allegare † sic fuisse decisum ab Imperatore Carolo V. qui in casu currenti rogatus, legem promulgauit à toto Imperio obseruandam, qua sancitum est, filios fratrum debere succedere patruo in capita, non autem in stirpes, cuius legis testimonium facit Couar. *in epit. de successionib. ab intestato, num. 8.*

3 Sed ad eius corroborationem † allegantur etiam grauissimi viri, qui hanc opinionem tutati sunt, Bald. *in authent. cessante, num. 1. & seq. C. de legitimis heredibus,* qui dicit, se mutasse sententiam, quam prius consuluerat, cuius verba sunt, volo te musare super textu, quia nunquam textus loquitur in stirpes, nisi quando filii fratrum veniunt ex priuilegio, vt patet in corpore, *in verb. priuilegium, in verb. beneficium,* quæ verba ibi pluries repetuntur, sed certum est, quando veniunt ex persona sua, non venire obtentu alicuius beneficii, sed ex vi ipsius naturæ, & secundum regulas rigorosas graduum; ergo veniunt in capita: Deinde subdit hæc verba: Ego timens recedere à glossis in consulendo, etiam consului secundum glossas, modo videtur mihi, quod opinio Azonis, & sequacium magis sit consona literæ, & naturæ. Et hanc opinionem sequuntur Curtius senior *in consil. 44. colum. 9. ad fin. versic. & ideo,* Decius *in addit. vlt. ad consil. 35. colum. 1. versic. secundo principaliter,* quos in proposito huius articuli refert Tiraquellus *in tract. de retract. § 11. gloss. 12. num. 3.* hanc eandem opinionem sequuti sunt Doctores omnes antiquiores ante Accursium, vt refert Baldus *in cap. 1. num. 3. de natura success. feudi,* Roffred. *in tit. de bonorum poss. ff. vnde cognati, §. fin.* Hostiens. *in summa, in tit. de successionibus ab intestato, §. viso igitur, colum. fin.* Vbertus de Bobio, & Alberic. qui Oldrad. refert *in d. authent. cessante,* & omnes prædicti referuntur à Tiraquello *in d. §. 11. gloss 12. num. 4.* Salycet. *in d authent. cessante. & in authent post fratres,* Aretin. *in §. cum filius num. 5. Instit. de heredib. instit.* plurimos etiam Doctores ad hoc, more suo, recenset Tiraquellus *in d. num. 4.* ad demonstrandum, quod etiam ex Doctorum numeri auctoritate hæc opinio vincere debet. Sed Fortunius Garzias *in l. Gallus, §. idem credendum, à num. 45. vsque ad 51 ff. de liberis & posthumis,* rationibus vrgentissimis, & indubitatis hanc opinionem muniuit, & textibus apertissimis enucleauit, eandem opinionem rationibus validissimis probauit Zasius *in epitom. feud. tit. 8. de feudi success. conclus. 6. num 17. & pluribus sequent. & in lib. 1. suorum responsorum, cap. 7.* eandem probauit Cuiacius *in commentar. feud. lib. 2 tit. 11. de grad. success. in feud.* Franciscus Duaren. *in consuetud. feud. cap. 9. num. 10. & cap. 11. num. 14.* Vasquius *de succession. resolutione, lib. 1. § 13. num. 13.* Capra *in consil 21. num. 12. & sequent. & consil. 104. volum. 1.* Cephal. *in consil. 431. per totum,* Couarru. *in epitom. success. ab intestato, num. 8.* qui rationibus vtriusque partis bene perpensis, dicit sibi placere magis opinionem Azonis, & omnes prædicti Doctores, alios allegantes, adeo probant certe hanc conclusionem, vt nihil amplius quin superfluum fuerit, addi possit.

Secundus articulus est: Cum inter filios fratrum diuidenda sit hereditas per capita, atque clericus † re- 4
periatur minor natu, an ad ipsum spectet electio partium, ita quod maior diuidat, & minor eligat. Et licet de iure ciuili sit dispositum, quod iudex † ad eius 5
arbitrium det partes, vel sorti committatur, *l. 2. C. quando, & quibus quarta pars debeat. lib. 10.* Bartolus, & Baldus *in l. 1. C. de his qui se deferunt, lib. 10.* Aretinus & cæteri *in §. quædam, Institut. de actionib.* Doctores *in l. 1. ff. si certum petatur, Ripa num. 69. Cagnol. num. 165.* Tiraquellus *in tract. de iure primogenior. quæst. 60.* Tamen de iure Canonico dispositum est, vt electio partium spectet † ad minorem natu, vt est textus *in cap. 1. de* 6
parochiis, vbi in simili dicitur, quod ille diuidat, qui amplius tempus in Episcopatu habet, & minor eligat, quem textum ad hoc allegat Hostiens. ibi *colum. 2. versic. & est optimum,* Anton. de Butr. *colum. 2. versic. nota quod in diuisionibus,* & Ancaranus *in 3. notab.* Neque obstant responsiones, quas dat Aretinus *ad d. cap. 1. in d. § quædam, num. 19. Instit. de actionib.* Non prima, quod ibi loquatur de bonis Ecclesiæ, non laicorum, quia vt supra probauimus *casu 5.* leges ciuiles non habent circa successionem clericorum tam actiue, quam passiue. Item *in casu 11.* & pluries dixi, clericos gaudere omnibus priuilegiis tam respectu bonorum Ecclesiæ, quam prophanorum. Neque obstat altera responsio, quod speciale est fauore Ecclesiæ, respectu diuidentis, qui est antiquior, & præsumitur maiorem habere notitiam, quam minor: Quia hæc ratio non est specialis, sed generalis respectu omnium diuisionum faciendarum, & ratio † generalis ampliat 7
dictum, & totam dispositionem generalem reddit, *l. regula, §. si quis, ff. de iuris & facti ignorantia,* vbi Bartol.

Idem Bartolus *in l. pater filium, §. fundum, de legat. 3.* & omne dicitur dispositum, quod consistit in ratione, *c. consuetudo, distinct. 1.* Nec potuit considerari fauor Ecclesiæ respectu diuidentis, quia erat antiquior, & præferendus, quia prælatio non stat in diuisione, sed in optione, & respectu diuidentis Aretin. dixerat rationem, quia habebat maiorem notitiam. Nec est fauor Ecclesiæ, vt ipse minor natu capiat, quia ius Ecclesiæ est amplius duraturum, vt dicebat Aretinus, quia ibi Pontifex dicit, vt qui amplius temporis in Episcopatu habet, diuidat, & minor eligat; ergo minor non intelligitur de ætate, sed minor in tempore Episcopatus, qui forte potuit esse maior natu ipso diuidente. Vnde colligo responsiones Aretini non euacuare commune notabile Canonistarum super illo textu, circa diuisionem hereditatis faciendam. Et
8 quando opinio † Ciuilistarum, & Canonistarum differunt, illa est amplectenda, quæ fundata est super iure diuino, vt dixi supra *in part. 3. cap. 9.* sed de iure diui-
9 no est dispositum, vt inter fratres † maior natu diuidat, & minor eligat, Genes. *cap. 13.* gloss. *in can. de libellis, in verb. illorum, distinct. 20.* textus *in cap. qualiter, & quando, in secundo, & ibi Abb. in 1. notab. de accusat.* ergo clericus minor natu habere debet electionem capiendi partem, facta diuisione per maiorem natu.

CASVS CLXXX.

Legatum ad pias causas an patiatur diminutionem, sicut cætera legata pro detractione Falcidiæ, aut quia hereditas nimis onusta legatis non est soluendo.

SVMMARIA.

1 *Legatorum diminutio quando fiat.*
2 *Legatum speciei ad pias causas non patitur diminutionem.*
3 *Legati dominium transfertur ipso iure ad pias causas.*
4 *Legatum quantitatis ad pias causas non patitur defalcationem.*
5 *Falcidia non detrahitur de legato quantitatis, vel speciei ad pias causas.*
6 *Falcidia non detrahitur de legato dotis.*
7 *Falcidiam quando non detrahit heres de legatis ad pias causas, detrahit integraliter de cæteris.*

1 Legatorum † diminutio fit, quando hereditas non est soluendo, *l. si vero composita, §. 1. ff. de milit. testament.* An autem id procedat in legatis piis, Tiraquellus *de priuileg. piæ causæ, priuileg. 72.* non discutiendo, videtur tenere partem affirmatiuam. Ego autem declaro per duos articulos.

2 Primus articulus est: Legatum † speciei factum ad pias causas non patitur defalcationem, neque ob patrimonii defectum, neque in casu Falcidiæ detrahendæ, & quantum ad patrimonii defectum, est textus *in l. fideicommissorum, ff. vt in possess. legator.* & hanc opinionem firmarunt in omnibus legatis specierum, gloss. *in d. l. si vero composita, in §. 1. & ibi Bald. & Angel.* Idem Bald. *in l. 2. in fin. vers. sed hic quæro, C. ad leg. Falc. & in l. quoties, col. 2. versic. & prædicta faciunt, C. famil. hercisc.* Castrens. *in l. si quis testamento, §. 1. de legat. 1. & ibi Ias.* qui disputant articulum ad partes, & ita concludunt, & pro hac opinione Franch. *in d. decis. 236. num. 5.* allegat etiam Crotum, Baldum Nouellum, atque Iacobutium de Franchis. Et licet multi Doctores teneant contrariam partem, relati per Franch. *in d. decis. 236. num. 3.* Tamen omnes mouentur per *l. quærebatur, ff. ad legem Falcidiam.* Sed retentis terminis *d. l. quærebatur*, idem dicendum est in casu nostro. Ratio enim, cur si legatum liberationis est in specie, non veniat in contributionem, est, quia legati in specie dominium transfertur recta via in legatarium, *l. à Titio, ff. de furt.* sed in Ecclesiam, † & pias causas domi- 3
nium non solum iure communi recta via transfertur, sed etiam ex priuilegio, *l. fin. C. de sacrosanct. Eccles.* in quibus solus titulus sufficit ad translationem dominii, vt dicit Schræder. *de feudis, part. 5. cap. 5. num. 12.* & scripsi sæpius supra, ergo sic est firmanda huius articuli decisio, etiam retentis terminis contrarium sentientium.

Qua ratione intelligo eundem articulum † proce- 4
dere, etiam si quantitas à Titio debita, ad pias causas relicta fuerit, quia hoc esse legatum in specie, probat Gomezius *in lib. variarum resolutionum, tom. 1. cap. 12. num. 25.* respondendo multipliciter *ad l. si sic, ff. de legat. 1.* & ratio est, quia quantitas est legata vt corpus, & propterea dicitur legatum in specie, vt est casus *in l. plane, §. si eadem res, versic. tunc enim, de legat. 1.* & ibi gloss. *in verb. comparandum*, adducit similia iura.

Secundus articulus est: Neque de legato † quan- 5
titatis simpliciter facto ad pias causas detrahitur Falcidia, neque de legato speciei, per textum *in l. si quis ad declinandam, in fin. C. de Episcop. & cleric. & in §. fin autem heres, in authent. de Ecclesiastic. titulis*, ex quo desumpta est *authent. similiter, C. ad legem Falcid.* vbi sic notant omnes Doctores, pro qua multos congerit Vasquius *in tract. de successionum progressu, in tit. de fideicommissaria substitutione, lib. 3. §. 26. num. 24.* Simon de Prætis *de interpretat. vltim. volunt. lib. 4. dubitat. 12. num. 5. & seq.* vbi probat hanc opinionem, ex eo quia neque de legato dotis † detrahenda est Falcidia, Peregrin. *in tract. de* 6
fideicommiss. artic. 3. num. 62. vbi quod licet per iura antiqua de relictis ad pias causas detrahebatur Falcidia, tamen hodie sic se habet communis omnium opinio tam in scholis, quam in palatiis, de qua communi opinione attestatur etiam Cagnol. *in l. Papinianus, §. meminisse, nu. 18 ff. de inoffic. testamen.* Neq; per hoc fiet præiudicium † heredi, quia ipse poterit ex aliis lega- 7
tis integram Falcidiam detrahere, & ita hæc dispositio non est in damnum heredis, sed aliorum legatariorum, ex doctrina Bartoli *in l. qui quadringenta, in fin. princip. ff. ad legem Falcid.* dicentis, se perillam legem ita determinasse, & sequitur Castrens. ibid. *num 3.* dicens, istud esse perpetuo memoria commendandum, & declarat Ruyn. *in consil. 146. num. 5. volum. 3.* quorum doctrina est vera, nisi testator expresse prohibuerit ex regula *§. si vero expressim, in authent. de heredib. & Falcid.* Ideo non sufficit coniectura voluntatis.

CASVS CLXXXI.

Matrem posse disponere de qualibet quantitate in beneficium filii secundi matrimonii, qui fuerit clericus, non obstante dispositione *legis; hac edictali, C. de secundis nuptiis.*

SVM-

SVMMARIA.

1 *Mater non potest disponere de bonis in beneficium filiorum secundi matrimonii.*
2 *Mater debet seruare aequalitatem inter filios.*
3 *Matris dispositio relinquens plus vni filiorum secundi matrimonii, quam primi, nullo modo valet.*
4 *Mater non potest donare filio in potestate existenti.*
5 *Patri an queratur ex donatione facta à matre filiis secundi matrimonii.*
6 *Vsusfructus quomodo posset non quaeri patri in aduentitiis.*
7 *Mulieres secundo nubentes quam praesumptionem habeant in contrarium.*
8 *Matris dispositio in beneficium filiorum secundi matrimonii praesumitur facta suggerente patre.*
9 *Parentes an relicta legitima filiis, de caetero possint disponere ad eorum libitum, etiam in beneficium filii ex altero matrimonio.*
10 L. hac edictali, C. de secundis nupt. *praesumit fraudem.*
11 *Legari non potest filio spurio, sed eius nepoti.*
12 *Mater non potest disponere in beneficium filii alterius matrimonii quando vsusfructus quaeritur patri.*
13 L. hac edictali, C. de secund. nupt. *loquitur in patre, & in matre.*
14 *Donatio facta filiis alterius matrimonii videtur facta ad suggestionem matris.*
15 *Matre donante filio clerico alterius matrimonii, nihil quaeritur patri.*
16 L. hac edictali, *considerat solam rationem acquisitionis, quae fit patri.*
17 *Donatio vxoris valet dummodo filio, & non marito quaeratur.*
18 *Donatum secundo viro, vel secunda vxori, vt restituat filiis, an valeat.*
19 *Fideicommissum factum ab vxore secundo nubente in beneficium filiorum collatum in tempus existentiae sui iuris valet.*
20 *Mulier secundo nubens tenetur omnia lucra sibi peruenta à primo marito reseruare filiis prioris matrimonii.*
21 *Mulier secundo nubens non potest disponere de bonis prioris mariti in beneficium filii clerici secundi matrimonii.*
22 L. foeminae, C. de secund. nupt. *quomodo sit correcta de iure Canonico.*
23 *Mulieri secundo nubenti de consensu prioris mariti censetur remissa omnis poena legis ciuilis.*
24 *Mulier secundo nubens de consensu prioris viri lucratur sibi relicta in praeiudicium filiorum.*
25 L. foeminae, C. de secund. nupt. *procedit ob iniuriam quae fit marito.*
26 *Iniuria non infertur volenti.*
27 L. foeminae, C. de secund. nupt. *non procedit in bonis datis per maritum titulo oneroso.*

1 CErtissima est iuris conclusio matrem † non posse disponere de aliqua parte bonorum suorum in beneficium filiorum secundi matrimonii, vt est casus *in l. hac edictali, C. de secund. nupt.* per quem textum ita firmarunt Francis. de Albergottis *inter consilia Castrens. 261. vol. 1.* & Ioan. de Lignano *in consil. 263. eodem vol.* & cum Bald. teneret contrarium, fuit causa commissa Riccardo de Salycetis, qui iudicauit contra consilium Baldi, & consilium Riccardi habetur *inter consilia Castrens. 264. eodem vol.* sed post dictam sententiam Riccard. Baldus mutauit priorem opinionem, atq; sequutus est Riccardi sententiam, pro qua consuluit *in consil. 161. quadam nobilis Agnesina. vol. 1.* & refert Crauet. *in consil. 193. num. 11. versic. sed tamen reperio,* Castrens. *in consil. 149.* vbi dicit, hanc esse vulgarem doctrinam, quae colligitur ex *l. hac edictali, & consil. 150. viso casu, vol. 1.* vbi satis dedignatur contra istas crudeles matres † non seruantes aequalitatem inter filios, contra praeceptum Iustiniani *in § fin. auth. de nupt.* Ruyn. *in consil. 111. num. 7. in fin. vol. 1.* dicit, illam primam opinionem, quam tenebat Bald. *in l. 1. C. de inoffic. dotib.* esse communiter reprobatam, & Ias. *in auth. vnde si parens, num. 4.* dicit, hanc opinionem Riccardi esse veriorem. Riminald. iun. *in consil 243. num. 26 & consil 421.* Corn. *in consil. 124. vol. 3.* Curt. *consil. 46. vol. 2. versic. transeo ad secundum.* 2

Eandem opinionem tenent Bertrand. *in d. l. hac edictali, num. 14. & seq.* & licet aliquando idem Bertrand. consuluerit contrarium, tamen *in consil. 153. cum tempore, vol. 3. per tot.* sequitur sententiam Riccardi, quem refert Phanucc. *de lucro dotis, in verb. sine libero. gloss. 5. nu. 47. versic. secunda cautela est,* vbi dicit hanc esse communem opinionem Ioan. de Garonib. *in 1. part. rubr. C. de secund. nupt. num. 73.* Glossa Parisiensis *in additionib. ad Dec. in consil. 246. in vlt. addit.*

Et secundum hanc opinionem saepissime iudicatum in tribunalibus. Nam vltra illam sententiam decisiuam Riccardi de Salyceto, quod dispositio matris † relinquens plus filiis secundi matrimonii, quam 3
primi, nullo modo valeat, est casus decisus in Rota Florentina, vt per Magon. *decis. 107.* Idem in Senatu Pedemontano, vt per Tessaur. *decis. 170.* vbi latissime scribit, & idem fuit pluries decisum in Praetorio Neapolis, vt testatur Franch. *in decis. 435. num 9. versic. & vt senior,* vbi quod post sententiam Riccardi de Salyceto, nunquam ostenditur fuisse iudicatum contrarium.

Verum licet Dec. *in consil. 246. per tot.* sentiat cum prima opinione Baldi, & Boer. *decis. 200 num 5.* dicit se credere primam opinionem Baldi fore veriorem, tamen Crauet. *in d. consil. 193 num. 11. prope fin.* dicit, Decium vel non vidisse, vel memoria non habere alia Baldi consilia, & aliorum, quia si vidisset, forte mutasset sententiam, & Addentes ad Dec. *in d. consil 246.* dicunt opinionem Decii in filiis nascituris non esse veram, & Boer. *in decis. 201. n 5. versic. & tunc in isto casu,* tenet totum contrarium, & allegatur pro hac parte nostra à Tessauro *in d. decis. 170. num. 8. versic. & secundum hanc opinionem iudicauit curia.*

Haec opinio probatur efficacissimis rationibus. Nam stante legis prohibitione, quod nec maritus vxori, nec econtra donare possit, vt *toto tit. ff. & C. de donat. inter virum & vxor.* mater † non potest donare 4
filio in potestate existenti, *l. 3. § videamus, in verb. secundum haec. ff. eodem tit.* vbi habetur, donationem per matrem filio in patris potestate constituto non valere, quia patri quaeritur. Neque obstat responsio Baldi *in l. 1. C. de inoffic. dotib.* quod patri † nihil in hoc casu quae- 5
ri possit, non enim proprietas cum simus in aduentitiis. Nec potest quaeri vsusfructus, cum pater non sit eius capax; quod probatur à simili *in l. 1. ff. de auctorit. tutor.* vbi si pater auctoratur filiis in aduentitiis, valet quoad proprietatem, quae filio quaeritur; secus est quo ad vsumfructum, qui non remanet apud patrem. Quia contra hoc simile instatur per doctri-

nam Bartoli *in l. impuberem, §. 1. ff. de falsis*, vbi per ascriptionem patris filio in potestate factam in aduen-
6 titiis, concludit, vsumfructum † non quæri filio, n. si pater in ascribendo dixerit, quod ita ipsi patri non quæratur vsusfructus; secus ergo est, si pater non dixerit, quia sibi patri vsusfructus quæreretur. Cum igitur per hanc dispositionem patri quæreretur vsusfructus, de proprietate nuda, parum curandum est.

7 Præterea contra mulieres † secundo nubentes, præsumptio est, quod nouis maritis non solum res filiorum, sed etiam propriam vitam addicunt, vt dicit Imperator *in l. lex quæ tutores, C. de administrat. tutor.* & Bartolus *in d. l. hac edictali, in princip. num. 19.* Ideo cum mater disponeret in beneficium filii ex secundo
8 marito, cui quæritur vsusfructus, talis † dispositio præsumitur facta suggerente patre, vt probat Riminald. iunior *in d. consil. 243. num. 33.* ideo de directo contra textum *in d. l. hac edictali, in versic. omni circumscriptione si qua per interpositam personam, vel alio quocunque modo fuerit excogitata, cessante, &c.* per quam legem totus actus redditur nullus, & inualidus.

Hæc opinio confirmari potest ex resolutione eorum, quæ dicebat Baldus, antequam mutaret opinionem acriter impugnando sententiam Riccardi, di-
9 cens, si licitum est matri, † relicta legitima filiorum totum residuum sui patrimonii extraneo relinquere, cur non debet licere idem residuum relinquere vni ex filiis, licet alterius matrimonii, vnde dicebat, quod salua reuerentia, Riccardus, non visa medulla huius negotii, incontinenti fulminauit sententiam, sed perperam: Et hæc eius ratio confirmari potest, quia licet patri, nedum filios ex vnico matrimonio, sed etiam ex diuersis habenti, facere donationem sui patrimonii vni ex filiis, siue primi, siue secundi matrimonii, remanentibus bonis, ad legitimam aliorum filiorum sufficientibus, & illis non sufficientibus non in totum, sed quo ad legitimā duntaxat, vt inofficiosam retractari, siue ad supplementum agi, habito respectu ad bona tempore donationis, *l. si pater, l. si totas. l. si donantibus, C de inoffic donationib. & in § vnic. in authent. de immensis donationibus*, ponderando generalitatem illorum verborum in aliquem, vel aliquos filiorum, & illorum circa omnem prolem, *& in authent. vnde si parens*, vbi generalia verba in quendam, vel quosdam liberorum ponuntur, iuncta declaratione Odofredi, Baldi, Pauli de Castro, & Ferdinandi Vasquii *in repetitione illius l. num. 12.* intelligentium illa verba primi, vel secundi matrimonii.

Item permittitur eadem facere in vltima voluntate, quia regula est, parentibus permitti de bonis suis ad libitum disponere ad beneficium alicuius, vel aliquorum ex liberis, siue primi, siue secundi matrimonii, relicta cæteris legitima. *l. parentibus, C. de inoffic. testament. § hi, in authentic. de trient. & semiss. l. consiliis, iuncta gloss. in verb. vt à matre, C. de secundis nuptiis, in versic. & hæc dicimus adhortantes potius, quam sancientes. alioqui, &c.* iuncta declaratione glossæ ibi *in verb. adducere, & in verb. alioqui*, & ita illum textum summat Bartolus & sequuntur alii scribentes ibidem.

Sed certe ista non obstant supradictæ verissimæ opinioni, quia omnia licent, dummodo euitetur
10 fraus, & ipsa *lex; hac edictali*, † præsumit fraudem, cum aliquid potest patri quæri, hæc est igitur differentia, cur extraneo possit reliquum patrimonium relinqui, excepta legitima filiis relicta, quia patri quæritur vsusfructus, & si filii postea morerentur, etiam proprietas, quod non est in extraneo, & ita respondet, & per aliqua motiua probat Riminaldus iunior *in consil 241 num. 55. & seq.* Addo illam communem sententiam, quod licet filio † spurio nec dona- 11
ri, nec relinqui possit, tamen potest donari, & relinqui nepoti ex filio spurio, quando cautum est, quod patri spurio vsusfructus non acquiratur, Bartol. *in L. Gallus, §. quid si is num. 1. & 2. ff. de liber. & posthum. & ibi Castrens. num. 6. Ias. num. 24.* qui alios cumulat, & communem attestatur Crauet. *in consil. 184.* qui dicit, hoc non habere dubium in matre spuria, quia sibi non quæritur, & ita fuit decisum, Franch. *decis. 77.*

Et ex his responderi potest ad confirmationes. Ad primam, quod procedat in patre, secus in matre, quia tunc vsusfructus † acquireretur patri, ita respon- 12
dent Crauet. *in consil. 40.* & Bertrand. *in consil. 186. vol. 3.* sequitur Roland. *in consil. 62. num. 59.* & huius opinionis videtur esse Tessaur. *in decis. 170. num. 13. in 2. respons.* vbi reddit rationes diuersitatis, & nemo ex Doctoribus, qui tenent contrarium, quem ego viderim, in hac parte contradicit: Imo infrascripti Doctores in matre loquentes, tenuerunt donationem, vel legatum proculdubio valere, quando facit actum, per quem vsusfructus patri non quæritur, Durand. *de arte testandi, tit. de legat. caut. 65.* Francisc. Marc. *decis. 27. part. 2.* Bertrand *in consil. 19. num 4. vol 3.* Paul. de Castr. *in consil 150. versic. aut constat, vol. 2.*

Nec obstat text. *in d. l. † hac edictali, & in § optime, in* 13
auth. de nupt. qui loquuntur tam in matre, quam in patre, & in vtroq; remouentes omnem circumscriptionem per interpositam personam, vnde quemadmodum matre donante siue relinquente filiis secundi matrimonii, persona illo tum videtur interposita, eodem modo videtur interposita patre donante, vel relinquente, arguendo à correlatiuis. Quia respondetur, quod quando hoc non constat, sed sumus in dubio, & fit donatio filiis, tunc interest, an fiat à matre, & forte præsumatur fraus per interpositam personam filiorum, ex acquisitione, quæ fit patri, vt tenent Dd præcitati, an fiat à patre, quia cessante ratione acquisitionis, cessat præsumptio fraudis per interpositam personam filiorum, & stante ratione diuersitatis, non valet argumentū ab vno ex correlatiuis ad aliud: & licet adhuc obstet, quod donatio facta † filiis ex se- 14
cundo matrimonio, videatur facta ad suggestionem matris, arg. *l non est consentiendum, ff. de inoffic. testam.* & late scribit Riminald. iunior *in consil. 428 vol. 4.* tamen hoc omisso, omnes Dd. scribentes super *d. l. hac edictali*, ad annullandam dispositionem matris, per quam plus est datum filiis secundi, quam primi matrimonii, considerant acquisitionem quæ fit patri.

Ex his patet decisio præsentis casus. Nam cum mater † donat filio clerico ex secundo matrimonio, ni- 15
hil potest quæri patri, ex his quæ scripsi supra *in cas. 27.* vbi quod quilibet factus clericus, etiam primæ tonsuræ, statim exit de patria potestate, & dixi etiam *in casu 90.* ergo vsusfructus in bonis aduentitiis clerici, non potest patri quæri, vt ibi dixi: Propterea cessat ratio dispositionis *d. l. hac edictali*, & iure potest mater donare filiis clericis.

Quod autem ex prohibitione *d. l. hac edictali*, † con- 16
sideretur sola ratio acquisitionis, quæ fit patri, probatur *in § optime, & ibi gloss. in ver. suppositas*, dum exemplificat, dicens, cum alii det, vt ad dictum perueniat, quam glossæ interpretationem omnes ibi sequuntur,

& Bald.

& Bald. *in d. l. hac edictali*, in figuratione casus, Bertrandus *in consil. 186. volum. 3.* & est de mente omnium, qui considerarunt dispositionem à matre factam, non valere, quia dicitur, patri acquiri, vel in totum, vel quo ad vsumfructum, facit text. notab. *in l. si per possessionem, in versic. coniugis, vel amici nominibus abutentes, prædam sibi acquiram, C. quod metus causa. & l. fin. ff. de his quibus vt indign. cum aliis per gloss. citatis.* Quare remanet firmata conclusio nullam dispositionem valere factam ab altero ex coniugibus, cuius commodum alteri ex coniugibus quæratur, iuxta prohibitionem *d. l. hac edictali.* Quamobrem si quod donatur, vel de quo disponitur, non remaneret penes prohibitum à *d. l. hac edictali*, sed transfertur ad alium, vel extraneum, non includeretur in prohibitione *d. l. hac edictali*, sic in simili materia probat text. *in l. Sulpitius, alias incip. mulier, ff. de donat. inter virum, & vxorem*, vbi valet
17 donatio † ab vxore, viro, dummodo ad filium perueniat, ita quod commodum apud maritum, non remaneat, ita probat text. notab. *in l. profectitia, in verb. si forte, ff. de iure dot.* quod si vxor marito det, vt pro filia genero dotem tradat, non videtur vxorem marito donasse, quia inquit, non ad hoc dedit, vt ipse habeat, sed vt genero pro filia expendat, idem dicit textus *in l. siue vxor, ff. de donationib. inter virum, & vxorem*, & facit textus *in l. cogi § hi qui. ff. ad Trebellian. & in l. cum dotem, ff. ad legem Falcid. in verb. & in plerisque hoc obseruatur, vt omissa interpositi capientis persona spectetur*, & in termi-
18 nis *d. l. hac edictali*, si est datum † secundo viro, vel secundæ vxori, vt restituat filiis, nullum commodum sentiendo, quod valeat, dixit Bald. *in d. l. hac edictali, num. 4. & 24.* & scribit Roman. *in consil. 219. num. 10.* & est textus in terminis in hac materia *in l. mulier, ff. ad*
19 *Trebellian.* vbi dicit valere fideicommissum † iniunctum secundo viro à muliere secundo nubente in beneficium filiorum collatum in tempus existentiæ sui iuris, vt ibi notant Angel. Paul. de Castro, Raphael, Immola, & Alexand. dicentes, dispositionem illius textus hodie non esse correctam per dispositionem *d. l. hac edictali*, quia commodum ad maritum non peruenit, sed ad filios, quas decisiones, refert sequitur, & probat, atque communes attestatur Bertrand. *in d. l. hac edictali, in princ. num. 56. in versic tertio Baldus.*

Secundus articulus est: Quando mater transit ad secundas nuptias, & tractatur de bonis sibi donatis à
20 primo marito, tunc ex quo † secundo nubit, tenetur omnia lucra sibi peruenta à primo marito filiis prioris matrimonii reseruare, ex regula *l. fœminæ, C. de secund. nupt.* quam legem limitat Gabriel. *in suis commun. conclus. in tit. de secundis nupt. conclus. 1. per totam*, Anton. Gomez *in l. Tauri, 14.* Sarmiento *in lib. 1. selectar. cap 4.*
21 ergo † non potuit disponere in beneficiũ vnius ex filiis secundi matrimonii, licet fuerit clericus, quia illa
22 lex non est correcta de iure Canonico † quo ad hoc, sed solum quæ in odium secũdarum nuptiarum principaliter lata est, non autem quæ in fauorem filiorum primi matrimonii principaliter lata est. Ita est communis opinio Doctorum, vt attestatur Dec. *in rubr. C. de secund. nupt. nu. 6.* Ripa *in l. fin. num. 98. C. de reuocand. donat.* Anton. Gabriel. *in d. conclus. 1. num. 18.* ergo non potest mater auferens bona reseruata filiis primi matrimonii à lege, quibus ideo est quæsitum ius, auferre & dare filiis secundi matrimonii.

Declaratur primo hic articulus, vt non procedat,
23 si vxor secundo nuberet, de consensu prioris † mariti mortui, quo casu ipsi vxori censetur remissa à marito omnis pœna, quam incurrisset, iterum nubendo absque voluntate, & consensu mariti prioris matrimonii: Hanc opinionem firmat Bald. *in l. 1. num. 6. versic. sed pone, C. de secundis nuptiis*, vbi quæstionem format de testatore, qui reliquerat mille vxori, si in viduitate mansisset, & quincenta in casum secundarum nuptiarum: Et quærit, an illa quincenta † lucretur 24
etiam in præiudicium filiorum prioris matrimonii, & concludit pro vxore, quia, inquit, censetur testator remisisse pœnas binubii, sic disponendo, & secuti sunt Ias. *in consil. 13 in dub. 1. volum. 1.* qui licet in casu suo contrarium sustineat, attamen ab auctoritate Baldi non recedit, sed aliis rationibus mouetur, & præcipue illa, quod de licentia nubendi non constaret, Decius *in consil. 485. num. 9. & consil. 537. num. 6. & consil. 620. num 4.* Roland. *consil. 95. num. 20 & seq. vol 1. & in consil 81. num 12. vol 3.* Decian. *respons. 35. num. 4. vol 1.* tametsi contrarium dicat in casu suo, Menoch. *in consil. 155. num. 13.* Barbat. *in consil. 12. num. 41.* Gabriel. qui plures recenset *in d. tit. de secundis nupt. conclus. 1. limitat. 6.* Et ratio communiter per omnes assignatur, quia dispositio *d. l. † fœminæ*, habet locum, ob iniuriam, quam patitur maritus, cum eius relicta secundo nubit: quæ 25
iniuria cessat, cum secundo nubit de consensu & voluntate prioris mariti, quia volenti iniuria † non infertur, *l. cum donationis, C. de transactionib. l. 1. § vsq; adeo, ff. de iniuriis*, & quod in secundo nubente de consensu viri censeatur remissa pœna *d. l. hac edictali, C. de secundis nuptiis*, in illis bonis quæ habuit à primo marito, firmarunt Roman. *in consil. 219.* Boer. *decis. 185. num. 22.* & latius per Garronum *in tract. de secundis nupt. in cap. remedia pro secundo nubentibus, num. 3.* 26

Secundo declaratur articulus, vt non procedat in bonis translatis in vxorem per primum virum ex titulo oneroso, probatur *ex d. l. † fœminæ*, quæ semper 27
loquitur in habitis ab vxore titulo lucratiuo, & volunt gloss. *in l. cum aliis, in verb. ad maternam. C. de secundis nuptiis.* Roman. *in consil. 210.* post Bald. *in d. l. hac edictali, § illud, & in d. l. fœminæ, in 2. lect. in princ. versic. item nota quod ista pœna, & in l. in donatione, in fin. C. de secundis nupt.* Bertrand. *in consil. 212. vol. 2.* Boer. *in d. decis. 185.* Garronus *in repetit. auth. ex testamento, num. 31.* quos sequutus est Gabriel. *in d. tit. de secundis nuptiis, conclus. 2. num. 40.*

CASVS CLXXXII.

Episcopus an possit causas ciuiles, vel criminales regularium suæ diœcesis diffinire, iudicare, atque reos criminis punire.

SVMMARIA.

1. *Monachi sunt exempti à iurisdictione Episcoporum.*
2. *Monachi à suo Prælato sunt puniendi.*
3. *Superiores regularium qui sint.*
4. *Episcopi in quibus casibus habeant iurisdictionem super regularibus.*
5. *Episcopi habent iurisdictionem super regularibus in criminalibus dignis depositione.*
6. *Prælati regularium habent facultatem castigandi suos subditos solum in concernentibus eorum regulas.*
7. *Regularis delinquens inquiritur & punitur ab ordinario vti delegato sedis Apostolicæ.*
8. *Regularis deiectus ab ordine debet statim se præsentare Episcopo.*
9. *Regularis excommunicatus à iure denuntiatur per Episcopum.*

10 *Episcopus præfigit terminum regulari exempto, vt se præsentet coram suo Prælato.*

1 PRimus articulus huius casus fit in ciuilibus, in quibus monachi † sub iurisdictione approbata viuentes, exempti sunt à iurisdictione ordinariorum tam de iure communi, *cap. 1. §. fin & c. neq; aliqui, de priuileg. lib. 6.* vbi Papa omnes indulgentias, & priuilegia sub quacunque verborum forma concessa ab ordinariorum iurisdictione eximentia reuocauit: tamen declarauit in ea reuocatione non comprehendi monachorum priuilegia, & exemptiones, sed ea in suo robore manere disposuit, & de eorum priuilegiis, apparet ex mare magno priuilegiorum à Summis Pontificibus concessorum regularibus. Item ex dispositione Sacrosancti Concilii Tridentini *sess. 21. c. 14.* vbi text. di-
2 cit, quod regularis † non subditus Episcopo, ab eo non puniatur, licet populo scandalosus sit, sed à suo Prælato, *c. 2. eiusd. sess.* ergo priuilegia prædicta manent sub sua potestate, neque per ipsum Concilium fuere reuocata, sed confirmata *cap. 5. Concil. Trident. sess. 14 de reformat. in fin.*

3 Declaratur hic articulus, quia superiores † regularium sunt Priores, secundo Prouinciales, tertio Generales. Item iudex ordinarius regularium est Protector, ita consuluit Cardinal. *in consil. 17. incip. casus post factum, num. 1.* & latius probat id obseruari in practica Staphil. *de literis signat. gratiæ, & iustitiæ, in verb. de sanatione contractus inualidi, num. 7.*

Secundo declaratur hic articulus, vt non procedat
4 in illis casibus † particularibus, in quibus specialiter aliter reperitur dispositum, vt est *cap. 14. de reformat. sess. 7. Concil Trident.* vbi ordinarii, tanquam sedis Apostolicæ delegati, in causis mercedum, & miserabilium personarum regulares debitores cogere, atque compellere possint, cum expressa derogatione quorumcunque priuilegiorum: Item in reddendo rationem alicuius vltimæ voluntatis, ipse regularis exemptus, fit subditus ordinario loci, & ei tenetur reddere rationem, atque ab eo de mala administratione puniri poterit, *clem. 1. de testam.* Item in casu *cap. 1. de priuileg. lib. 6.*

5 Secundus articulus est de criminalibus, † in quibus regulares sunt sub iurisdictione ordinariorum, sed hoc procedit solum in illis criminibus, quæ sunt depositione digna, de quibus non possunt cognoscere Prælati regularium, puta de homicidio, sed hoc intelligo de iure communi; secus si aliter per priuilegium dispositum fuerit, vt declarat Nauarr. *in consil. 6. sub tit. de foro compet. & in c. non dicatis, num. 63. 12 quæst. 1.*
6 & ratio est, quia Prælati † regularium de iure communi habent facultatem castigandi suos subditos, solum in concernentibus eorum regulas de iure communi, & ex priuilegio solum pro illis delictis, quæ non sunt depositione digna, vt per Nauarr. in loco præcitato *num 1. & 7.* Item in crimine heresis, regulares exempti subsunt iurisdictioni ordinariæ, *c. ad abolendam, § fin. de hæretic.* vt Episcopis, & Inquisitoribus, Nauar. *in consil 1. num 5. sub tit. de hæreticis.*

7 Declaratur primo hic articulus. Nam † regularis quilibet, extra monasterium degens, etiam sui ordinis prætextu, si deliquerit, ab ordinario loci, tanquam super hoc à sede Apostolica delegato, inquiri, puniri, & corrigi potest ex dispositione *Concilii Tridentini, sess. 6. de regularib. & monialib. cap. 3.*

8 Secundo declaratur. Nam regularis † deiectus ab ordine suo, debet statim se præsentare Episcopo cum ordine clericali, & efficitur de illius iurisdictione. Doctores *in c. fin. de regularibus,* Nauar. *in consil. 76. & consil 79. sub tit. de regularib.*

Tertio declaratur. Nam si regularis † est excom- 9
municatus à iure, Episcopus mandat ipsum denuntiari publice, vt euitetur. Ioan. Andr *in c. 1. num. 1. de priuileg. lib. 6.* Geminian. *ibi colum. 3. versic. quid si exemptus,* Ioan. de Immola *in clem. 1. num. 17. de sequestrat. possess. & fruct.*

Quarto declaratur. Nam in delictis non dignis
depositione, † ordinarius potest præfigere terminum 10
regulari exempto, infra quem debeat se præsentare suo superiori, Geminian. *in c. quamuis, §. inferiores, de elect. lib. 6.*

CASVS CLXXXIII.

Clericus feudatarius an citetur à laico directo domino feudi, super reintegratione feudorum.

SVMMARIA.

1 *Feudatarius potest compelli à Rege, vt ostendat sibi limites feudi.*

2 *Directus dominus feudi an possit citare clericum feudatarium super reintegratione corporis feudi.*

3 *Feudatarii omnes res præsumuntur feudales in sui præiudicium.*

4 *Emphyteuta tenetur ostendere limites emphyteusis directo domino.*

5 *Canon præstari solitus ab emphyteuta, quando præsumatur præstari pro omnibus bonis suis.*

6 *Clericus feudatarius citatus coram domino feudi debet simpliciter comparere, nec protestari.*

7 *Contumax efficitur citatus protestans se nolle consentire in iudicem.*

8 *Contra vasallum contumacem proceditur ad amissionem feudi.*

9 *Clericus feudatarius super amissione feudi conuenitur coram Ecclesiastico.*

10 *Clericus negans se tenere feudum à vocante illum, debet conueniri coram suo iudice competente.*

11 *Clericus quando non teneatur ostendere titulum suæ possessionis.*

MOdo vsque ad finem operis, videamus de casibus iurisdictionis, circa feudalia, & inprimis
cum feudatarius † cuiuslibet qualitatis existat, affir- 1
mans se tenere feudum à Rege, possit ab ipso compelli, vt ostendat sibi feudi limites, & quantitatem rei concessæ in feudum, gloss. *in c. 1. §. illud, & ibi Bald. Aluarot. & Afflict. de prohibita feudi alien. per Federic.* Afflict. *in c. 1. de controuers. inter mascul. & fœmin. de benefic.* Specul. *in tit. de locato, §. nunc aliqua, versic. 59.* Iacobin. *in sua inuestit. in ver. dictiq; vasalli, in secundo, num. 15. vsq; ad nu. 20.* Zas. *in tract. de feud. part. 7. num. 52.* Bald. *in c. 1. num. 4. de vasallo qui contra constitut. Lotharii.* Ideo quæritur, an
possit Rex, vel quilibet alter directus † dominus feu- 2
di clericum feudatarium citare coram se, ad reintegrationem alicuius corporis faciendam, illudque in inuentario feudi ponendum, & pars affirmatiua est verior, quando clericus fatetur se illud feudum tenere à Rege, ita firmat Paris. *in tract. de reintegratione feudorum, cap. 198. quod incipit; an citatus super reintegratione feudi.*

Et rationem puto assignari posse, quia dum ipse
clericus fatetur se tenere feudum ab altero, omnes
3 res, quas possidet feudatarius,† præsumuntur feuda-
les in sui præiudicium, Hostiens. *in summa, de feud.* §.
quibus, Ioan. Blanc. *in sua summa, de feud in tit. de contro-
uersia feudi*, § *pone quod dominus agit contra vasallum*, Bal-
dus *in d c.1. num.2. de vasallo, qui contra constitut. Lothar.
& in c.1. §. vasallus, num.9 si de feudo fuerit contentio inter
dominum & agnatum*, & Alber. *in l. si Titius, in 2. nu.9 ff.*
4 *de act. empti.* subdit, idem esse in emphyteuta, quia † si
directus dominus petat, vt sibi designet fines posses-
sionis, pro quibus præstat canonem, si id recusat, ipse
5 canon † præstari solitus, præsumetur præstari pro o-
mnibus bonis suis, Ias. *in l.2. nu.173. C. de iure emph* & ita
quod omnia eius bona sint emphyteotica. Quare vt
clericus citatus compareat coram domino feudi, re-
spicit sui fauorem ad euadendum præsumptionem
iuris, quæ posset sibi, & Ecclesiæ parere præiudicium.
Et hoc confirmatur ex iis, quæ scripsimus supra *in ca-
su 89.* vbi ostendimus directum dominum feudi esse
iudicem competentem in clericos feudatarios, si ci-
uiliter agatur.

Declaratur primo hic articulus, vt clericus citatus
6 super † reintegratione feudi coram directo domino
debeat simpliciter comparere, consentiendo in iudi-
cem, non autem protestando quod in iudicem con-
7 sentire non vult, tunc enim verus contumax † est, vt
affirmarunt Innocent. Ioan. Andr. Bald. Immol. &
& cæteri *in c. Cumana, de elect.* Immol. & Abb. *in c. cum
M. Ferrariensis, de constitut.* Abb. *in c fin. de dolo. & contu-
mac.* Bald. *in l.2. C vbi quis de curiali &c.* Immola, & Ale-
xand. *in l non solum. § morte, & ibi Ias. num.40. ff. de noui
operis nuntiatione.* Ias. *in l. ait prætor, in princip. num.18.
ff. de iureiuran. & in l sancimus, num.5. C de iudic.* Marsil.
in l. de vnoquoque, num.173. ff. de re iudic. Decius *in c.1. in 1.
lect. num. 24. versic. vnde ad tollendum, de iudic.* ergo con-
tra clericum feudatarium sic contumacem procedet
8 supradicta præsumptio; Imo contra vasallum † sic
contumacem proceditur ad amissionem feudi, *c.1. § il-
lud, & ibi per omnes Feudistas, de prohib. feud. alien. per Fe-
deric.* & certi, ac indubitati iuris est, quod perinde est,
nolle omnino comparere, vel nolle apud iudices
competentes, siue cōpetenti via comparere, arg. *c Ni-
colao, & ibi Bald. de appellationib. l.2. & ibi Salycet. Fulgos.
& cæteri moderniores, C. de successor. edict. l. fin. ff. de liber. &
posthum. l. quoties, & ibi Ias. ff qui satisd. cogunt.* sed quan-
9 do tractaretur contra clericum feudatarium † de a-
missione feudi ob aliquam causam, & ita criminaliter
ageretur, coram iudice Ecclesiastico conueniendus
esset, vt probaui *in d. casu 89.*

Secundo declaratur hic articulus, vt non proce-
10 dat, quando ipse clericus † negaret se feudum illud
tenere à Rege, vel altero eum vocante, vt probat
idem Paris *in d. tract. de reintegrat feud. in d. cap.198.* hoc
enim casu ipse dicere non cogitur instrumentum suæ
11 inuestituræ. neque possessionis † titulum ostendere,
Bald. *in l.2. num. 7. C. quomodo. & quando iud.* Aluarot.
in c.1 in princ num.9. de controuers. inuestit. Iacobin. *in sua
inuestit. in ver. dicto q. vasallo, in 2 num.19.* & tunc ista qua-
litas feudalis non erit coram eodem directo domino
cognoscenda, sed coram iudice Ecclesiastico. coram
quo ipse clericus conueniri debet ad hoc, vt dixerunt
Ant. de Butrio, & cæteri Canonistæ *in c cæterum,
de iudic. & in c. cum laicus, de foro compet.*
& dixi *in d. casu 89.*

CASVS CLXXXIV.

Clericos, sicut cæteros, non posse reconueni-
ri in feudalibus.

SVMMARIA.

1 *Iudex competens inter vasallos est dominus feudi.*
2 *Iudex competens inter vasallum, & dominum sunt pa-
res curiæ.*
3 *Clerici feudatarii non possunt reconueniri coram domi-
no feudi.*
4 *Iurisdictio domini feudi non potest prorogari ad alias li-
tes quam feudales.*
5 *Iurisdictio concessa ad certum genus causarum, non po-
test extendi ad aliud.*
6 *Reconuentio non est permissa coram arbitris.*
7 *Arbitri non habent iurisdictionem.*
8 *Iurisdictionis prorogatio non fit de vna specie ad alte-
ram.*
9 *Clerici agentes litem coram ordinario non possunt re-
conueniri in feudalibus.*
10 *Feudatarii nō possunt prorogare iurisdictionem alterius.*

Dixi supra *in casu 107.* clericos agentes litem co-
ram iudice laico posse reconueniri in eo-
dem iudicio, modo videamus, an reconuentio pro-
cedat in feudis, & quia dominus feudi est iudex com-
petens † inter vasallos, etiamsi clerici fuerint feudata- 1
rii, Innocent. *in cap. verum, num.1. de foro compet.* Andr.
in c.1. § item si clericus, col.2. de capit. Corradi, Dec. dicit
communem post alios, quos citat, *in c. cæterum, de iu-
dic.* & si inter dominum, † & feudatarium lis oriatur 2
coram paribus curiæ agendum est, *c. vnic. de controuers.
feud apud par. terminand.* gloss *in l imperialem, § præterea,
in ver pares curiæ, de prohib. feudi alienat. per Federic.* Curt.
de feud. part. vlt. num.34. Afflict. *in c. vnic. num.4. de inue-
stit. in maritum facta.* Ideo quæritur, an clerici in causis
feudalibus coram prædictis iudicibus reconueniri
possint, quem casum expedio per duos articulos ne-
gatiue conceptos.

Primus articulus est: Clerici litem † habentes co- 3
ram iudicibus feudi, & sic de causa feudali, non pos-
sunt coram eodem reconueniri de alia re, quam feu-
dali, hanc opinionem tenet Mynsing. *in lib. obseruat.
centur.4. obseruat. 90.* Additur ratio: Nam iurisdictio
domini † feudi non potest extendi, vel prorogari ad 4
alias lites, & causas quam feudales, Abb. *in d. c. cæterum,
num.2. & ibi Barbatia nu.6. & Felyn. num.2. de iudic.* Curt.
iun. *in tract de feud. part.7. quæst.8. nu.28* Præposit. *in c.1.
in princip. num.8. apud quem, vel quos.* Item quia iurisdi-
ctio est concessa domino † feudi inter feudatarios re- 5
spectu certæ speciei causarum, nempe respectu cau-
sarum feudalium, *c.1. § præterea si inter, de prohib. feudi
alien. per Federic. c. cæterum, & c. nouit, de iud. c. c. ex trans-
missa, & c. verum, de foro compet.* Et clarum est ex iuris
dispositione, quando alicui est concessa iurisdictio
super certo genere causarum, nō potest ad causas dis-
similes extendi, vel prorogari, vt per Dd *in l. testamen-
ta, C. de testam.* per illam *l Cyn Bald. Salyc. Alex. & Ias. ibi,
Cyn. in l 1. C. de iurisdict. omn. iudic.* Bald. *in c. de causis. col.
13. de offic. delegat.* Immola *in c. P. & G. & ibi Abb. num.15.
vers. venio ad sextam, Felyn. num.12. Mantua nu.50. de offic.
deleg.* Socin. *in c. significasti, nu.30. versic tertio quæritur, de
foro compet.* Felyn. *in c. cæterum, num.2. de iudic.* Vant. *de
nullitatib. in tit. ex defectu iurisdict. ordin. nu.5. & seq.* Ro-
man. *in cons.132.* Grammat. *in cons. ciuil. 66. nu.2.* Paul. de
Castro *in l. fin. C. de iurisdict. omn. iudic.* Ex qua ratione

 conclu-

6 concludunt Doctores reconuentionem † non esse permissam coram arbitris, quantumcunque arbitria sint redacta ad instar iudiciorum, quia arbitri non
7 habent † nisi iurisdictionem, nisi solum in causa compromissi, extra quam non extenditur eorum cognitio, *l. 1. & ibi Bartol. ff. de arbitr. c. cum dilectus, de arbitr.* idem Bart. *in auth. & consequenter, in fin. C. de sentent. & interlocut. omn. iudic.*

Quæ licet procedant regulariter in omnibus, tamen in clericis multo fortius, quia, vt sæpius dixi,
8 nunquam fit prorogatio † iurisdictionis de vna specie ad alteram speciem iurisdictionis, Bart. *in l. inter conuenientes, ff. ad municipal.* Bald. *in l. recepta, C. de Episcop. & cleric.* Abb. *in d. c. P. & G num. 15. versic. venio ad sextam, & ibi Mantua num. 50. Felyn. num. 12. de offic. delegat.* Socin. *in d. c. significasti, num. 30. versic. tertio probatur, de foro compet.* Ial. *in d. l. testamenta omnia, num. 1. C. de testament.*
9 Secundus articulus est: Clerici † coram iudice ordinario litem agentes, non possunt reconueniri pro causa feudali, ita probat Bart. *in d. auth. & consequenter, num. 6. C. de sentent. & interlocut. omn. iudic.* Socin. *in c. 1.*
10 *num. 65. limit. 1. de mutuis petit.* quia feudatarii, † etiam communi consensu litigantes de feudo, non possunt alterius iudicis iurisdictionem prorogare absque domini consensu, Bart. *in l. 1. §. & post operis, ff. de noui operis nuntiat.*

CASVS CLXXXV.

Clericum agentem iudicio *l. diffamari*, in feudalibus, debere illud exercere coram iudice feudi.

SVMMARIA.

1 *Clericus agens ex* lege; diffamari, *super feudalibus coram quo iudice agere debeat.*
2 *Actio* l. diffamari, C. de ingenuis, *proponenda est coram eo iudice, ad quem cognitio causæ principalis spectat.*
3 *Ius commune Romanorum quando seruetur in causis feudalibus.*
4 *Actio* l. si contendat, ff. de fideiussorib. *proponenda est coram iudice causæ principalis.*
5 *Testes ad futuram rei memoriam in feudalibus recipiendi sunt coram paribus curiæ.*
6 *Testes ad futuram rei memoriam recipiendi sunt coram iudice causæ principalis.*
7 *Sponsalia coram quo iudice debeant declarari nulla.*

1 CLericus agens iudicio ex beneficio *legis;* † *diffamari, C. de ingen. & manumiss.* si petierit à vasallo ipsum diffamante, quasi ad feudum ab ipso possessum, actionem aliquam ex legibus feudalibus descendentem proponi infra certum terminum cum comminatione perpetui silentii, ex reg. *d. l. diffamari, & ibi Bart. & Dd. & l. si eo tempore, C. de remiss. pignor. & l. si ea, C. de his qui accus. non poss. l. Titia, ff. de accusat. c. accepimus, & ibi Felyn. nu. 16. de fide instrum.* Couar. *in lib. 1. var. resol. cap. 18.* Boer. *decis. 255. num. 7.* Gabriel. *in com. conclus. tit. de actionib. conclus. 6.* Debet actionem ex beneficio *d. l. diffamari*, descendentem coram domino feudi proponere, quia receptissima est Doct. sententia a-
2 ctionem † ex beneficio *d. l.* descendentem proponendam esse coram illo iudice ad quem cognitio causæ principalis spectat, Ant. de Butr. *in c. si diligenti, col. 9. de foro compet. & in c. si clericus quæst. fin. eod. tit. & in c. Quintauallis, versic. venio ad quartum, de iureiur.* Abb. *in c. si quis contra clericum, & ibi Felyn. de foro compet.* Felyn. *in c. si autem, col. fin. de rescript.* Couar. *in lib. 1. var. resol. c. 18. nu. 5.* Gabriel. *in d. tit. de actionib. conclus. 6. num. 41.* Afflict. *in decis. 18.* Boer. *in decis. 114.* Vrsill. *in additionib. ad Afflict. in decis. 268.* quorum sententia habere locum debet etiam in feudis, ex reg. *c. 1. de feudi cognit.* Et in iudicandis causis feudalibus semper ius † commune Romanorum seruandum est, quoties contrarium non reperitur dispositum per consuetudines feudales, & hanc opinionem probat Schrad. *in tract. de feud. part. 10. sect. 1. num. 72. & seq.* vbi etiam *num. 74.* probat, idem esse dicendum, si actum fuerit beneficio *l. si* † *contendat, ff. de fideiussor. & part. 10. sect. 15. num. 183. & seq.* Addi possunt alia similia pro confirmatione huius casus. Nam examinatio testium † ad perpetuam rei memoriam in causis feudalibus, in quibus contra feudatarium agendum esset ad pœnam priuationis feudi, debet fieri coram paribus curiæ, quia illi duntaxat sunt in hoc negotio competentes iudices, *c. 1. § præterea si inter duos, de prohib. feud. alienat. per Feder.* Curt. *in tract. de feud. part. 7. num. 34.* quia examinatio testium ad † perpetuam rei memoriam coram illo iudice agenda est, ad quem cognitio causæ principalis spectat, Bart. *in l societatem, §. arbitrorum, ff. pro soc.* Alexand. *in consil. 103. col. 1. vol. 5.* Socin. iun. *in consil. 86. num. 14. vol. 2.* Item puella, quæ sponsalia † nulla contraxit, atque declarari talia postulat, debet non coram iudice sponsi, sed coram iudice puellæ causam agere, quia ipse esset iudex futurus principaliter super matrimonio, Abb. *in c. ex parte, de restit. spoliat.* Sic dicimus, quod oblatio, & depositio pecuniæ ad impediendum cursum vsurarum, coram illo iudice facienda est, qui principalis causæ cognitionem habet, Bald. *in l. acceptam, quæst. 13. C. de vsur.* Alexand. *in d. consil 103. num. 4. vol. 5.*

(Right margin numbers in the passage above: 3 at "causis feudalibus semper ius † commune Romano-"; 4 at "cendum, si actum fuerit beneficio l. si † contendat, ff. de"; 5 at "minatio testium † ad perpetuam rei memoriam in"; 6 at "7. num. 34. quia examinatio testium ad † perpetuam rei"; 7 at "sponsalia † nulla contraxit, atque declarari talia po-".)

CASVS CLXXXVI.

Clericum feudatarium posse opponere exceptionem in quantum facere potest etiam contra dominum feudi: Et quid in foro conscientiæ.

SVMMARIA.

1 *Clericus contra quemcunque potest opponere exceptionem, vt non teneatur, nisi in quantum facere potest.*
2 *Etiam in feudalibus contra directum dominum.*
3 *Directus dominus feudi iuuatur beneficio, ne teneatur vltra, quam facere possit.*
4 *Et hoc beneficium non amittit, etiam si sua culpa fuerit factus pauper.*
5 *Exceptione in quantum facere potest, quare gaudeant clericus, & directus dominus feudi.*
6 *Vasallus, & dominus non debent ad imparia iudicari.*
7 *Feudum non mutat naturam, si acquiritur mediante pecunia.*
8 *Fidelitas debetur pro feudo pecunia empto.*
9 *Successores in feudo empto pecunia dicuntur illud habere à manibus Principis.*
10 *Clericus, & dominus possunt gaudere beneficio in quantum facere possunt, etiam in foro conscientiæ.*
11 *Peccatum est, detinere rem alterius inuito domino.*
12 *Solutionem differre ob paupertatem, an sit peccatum.*
13 *Restitutio vel solutio differri potest, quando fieri non potest sine magno præiudicio debitoris.*
14 *Et quomodo hoc intelligitur.*

Probari

PRobaui supra *in casu 154.* clericum contra quem-
1 cunque posse opponere exceptionem, † ne con-
ueniatur vltra quam facere potest. Modo videamus,
an hoc procedat in feudalibus contra directum do-
minum feudi, pro cuius clara expeditione diuido ca-
sum in duos articulos.

2 Primus articulus est: Clericus feudatarius † de-
bitor directi domini potest dictam exceptionem op-
ponere: Nam si dominus aliquem de feudo Came-
3 ræ, vel Cauenæ inuestiuit, habet hoc beneficium, † ne
ipse conueniatur vltra quam facere potest, *c. 1. in princ. versic. non enim æquum, de notis feud. & ibi Bald. Aluarot. & Præposit.* Vnde quamuis Camera, siue Cauena sit sol-
uendo, si tamen ipse dominus, qui feudatario hunc
censum soluere tenetur, non haberet tantum in bo-
nis, vnde ipse honeste secundum qualitatem suæ per-
sonæ, & dignitatis viuere posset, non tenetur hunc
redditum promissum præstare, Alexand. *in l. si mari-
tus, ff sol. matrim.* Bald. *in l. 2. in princ. C quod cum eo,* Ias.
in § item si de dote. Institut. de actionib. & hoc beneficium
4 dominus feudi non amittit, † etiam si lata, vel leui
culpa sua ad paupertatem fuerit redactus, quia hoc
beneficium non amittitur, nisi dolo versatus sit, *l. et-
iam, § licet. & ibi Bart. & Alexand. ff sol. matrim. l. verum,
§ tempus, & ibi gloss. ff pro soc.* adeo vt nec possit domi-
nus huic beneficio renuntiare, quia propter reueren-
tiam personæ concessum, *l. alia, §. eleganter, & ibi
Bart. & Alexand. ff. solut. matrim.* Ias. *in l. quo nomine, ff. de
condict. indeb.*

5 Ergo idem dicendum est in clerico † feudatario,
nam & iste propter honorem, & reuerentiam debi-
tã personæ gaudet beneficio prædicto, vt dixi *in d. ca-
su 154.* & cum feudatarius factus est, non censetur re-
nuntiasse prædicto beneficio, cui nec expresse potest
renuntiare, vt dixi. Tanto magis ex illa regula, quia
6 vasallus, † & dominus non debent ad imparia iudi-
cari, *c. 1. in fin. in vers. dominus quoque, de forma fidelitat. can. de forma, 22. quæst. 5.* & latius scribam in sequenti
casu.

Potest autem esse debitor in pecunia, etiam ex cau-
7 sa feudi. Ruyn. *in consil. 42. vol. 1.* non enim † mutatur
natura illius, si feudatarius illud acquirit mediante
pecunia, & adhuc dicitur beneficium, & gratia con-
cedentis, per text. singularem *in l. Titius, ff. de obseq. patr.
præstand. in versic. beneficium esse, licet gratuitum non sit,* &
in feudis ita tenent Andr. Bald. Cardinal. & omnes
in c. 1. per illum text. de natura feudi, per textum *in c. 1. de
benefic. fratr.* & ita est communis opinio, vt probat
Guarin. Pisonus *in præludiis feudorum, §. sequuntur illa
8 verba,* ideo ex dicto feudo † pecunia empto debetur
fidelitas, & amittitur omnibus modis iuris, ac si non
9 esset emptum pecunia: Atque successores † omnes
dicuntur habere hoc feudum à manibus Principis
concedentis, non autem à manibus ementis sua pro-
pria pecunia, Camerar. *in c. Imperialem, §. præterea duca-
tus, super quinta, & vltima specie feudi hereditarii, versic.
ego maxime doleo, per duas columnas sequentes.*

Secundus articulus est: An dominus feudi, atque
10 clericus, † qui hoc beneficio gaudere possunt in foro
fori, possit eodem gaudere in foro conscientiæ, vel
teneatur statim soluere, nulla habita ratione sui sta-
tus, & dignitatis, & videtur, quod nunquam, ne mo-
mento temporis rem alienam retinere licet, vel alteri
debitam, inuito domino, ea enim detentio pecca-
11 tum † est, & hanc partem videtur tenere Diuus Tho-
mas *in summa, in 2. secunda, quæst. 62. artic. fin.* & Archie-
piscopus Florentin. *in secunda parte summæ, tit. 2. cap. 8.
in princ. num. 1.* Sed D. Thomas *in d. artic. fin.* & ibi Ca-
ietan. dicunt posse constitui aliquos casus, boni viri
arbitrio, in quibus solutionem † differre liceat, ideo 12
ob inopiam, & paupertatem debitoris, dicunt à solu-
tione excusari, & ita probatur *in cap. quanquam, de vsur.
lib. 6.* vbi gloss. & *in cap. peccatum, & ibi Dyn. & Ancaran.
de reg. iur. lib. 6.* text. *in cap. breui, & cap. querelam, de iure-
iurand.*

Sed quia exceptio, de qua agimus, vt isti non te-
neantur, nisi in quantum facere possunt, præsuppo-
nit remanere posse apud eosdem quantum iuxta sta-
tum suæ condecentiæ viuere possit, ideo dubitatur,
an hoc casu in foro conscientiæ debeat statim solutio
fieri, vel differri possit, & Adrian. *in 4. lib. sententiarum,*
tenet in hoc casu debitorem teneri omnino statim
soluere in foro conscientiæ, licet cadat à suo decenti
statu, etiam si oporteret mendicare, & quod nihil
possit retinere, nisi ea, sine quibus moreretur, & hanc
opinionem firmarunt Riccard. Raymundus, Ho-
stiens. Innocent. & alii relati per Summam Syluestrin.
in ver. restitutio, in quinto, num. 1.

In contrarium est veritas, quod imo etiam in foro
conscientiæ possit differri solutio, vel restitutio, † si 13
ea fieri nequeat absque maximo debitoris damno,
cum animo tamen soluendi, & restituendi, cum pri-
mum possit, ita probat Archidiacon. *in c. si res, 14.
quæst. 6.* Ioan. de Neapoli *in quodlibeto nono, quæst. 22.*
Scotus & alii *in 4. lib. sententiarum, distinct. 15.* Archiepi-
scopus Florentin. *in 2. part. summæ, tit. 2. cap. 8.* Summa
Angelica *in verb. restitutio, in tertio, num. 4.* Summa Syl-
uestrina *in verb. restitutio, in quinto, num. 2. & 3.* vbi re-
feruntur alii plures casus, in quibus qui decenter vi-
uit, non statim tenetur restituere in foro animæ, et-
iam si delationem continere non possit, dummodo
habeat firmum † propositum soluendi, & restituen- 14
di in totum, & paulatim secundum posse restituat
temporibus suis, quam sententiam sequuntur etiam
Caietan. *in d. quæst. 62. artic. 8. quæst. vlt.* & Ancaran. *in d.
reg. peccatum, col. 9.* Nauarr. *in manuali, cap. 17. num. 56.
& sequen. & num. 62.* Couarru. *in d. reg. peccatum, prima
part. in princip. num. 2.* & hæc sententia est communis,
atque humanitate plena, ideo amplectenda etiam in
foro conscientiæ.

CASVS CLXXXVII.

Regula; *Dominus & vasallus ad paria iudicantur;* quomodo, & quando procedat in Ecclesia domina, vel feudataria laicorum.

SVMMARIA.

1 *Dominus & vasallus ad paria iudicantur.*
2 *Dispositum in vno ex correlatiuis censetur dispositum in altero.*
3 *Et quando fallit.*
4 *Vasallus & magnus dominus non iudicantur ad paria circa amissionem feudi.*
5 *Prælatus feudatarius si delinquat in dominum, Ecclesia non perdit proprietatem feudi.*
6 Cap. 1. de forma fidelitatis, *non habet locum in Ecclesia.*
7 *Fidelitatem tenentur facere vasalli, non dominus.*

8 Eccle-

8 *Ecclesia non tenetur facere fidelitatem.*
9 *Dominus, & vasallus ad paria iudicantur in iurisdictionalibus.*
10 *Iurisdictio alteri concessa potest auocari, & supprimi.*
11 *Fallit, quando est concessa per viam contractus.*

1 DOminus † & vasallus ad paria iudicantur, *c. 1 in fin. de forma fidelitat c. 1. §. domino, si de feud. defunct. content. cap. 1. qualit. dominus feud. propriet. priu. c. de forma, 22. quæst. 5.* Andr. *in cap. 1. §. ex eadem lege, num. 9. versic. quia qui dat de lege Corradi.* Aluarott. *in cap. 1. colum. 2. versic. nota æqualitatem, qualiter dominus propriet. priu. & in cap. 1. §. domino committente, in 1. notab. si de feudo fuerit controuersia. & in cap. 1. §. in quibus, col. fin. versic. solue, alia ratio, de consuet. recti feudi.* Et ratio assignatur ab o-
2 mnibus, quia sunt correlatiua, & ideo dispositum † in vno censetur dispositum in altero, *l. fin. & ibi Iaf. C. de indict. viduit. tollen. l. fin. ff. de acceptilationibus, l. 1. C. de cupress. lib. 10.* Euerard. *in loco à correlatiuis*, Aluarott. *in cap. 1. §. præterea, colum. 3. in 2. notab. in fin. quid sit inuestitura*, Afflict. *decis. 265. num. 1.*

3 Sed quia in correlatiuis † non semper dispositum in vno censetur dispositum in altero, vt declarat Iaf. multa similia adducens *in d. l. fin. C. de indicta viduitate tollen.* & Vrsill. ad Afflict. *in d. decis. 265. in princip.* Ideo in casu, de quo agimus, non videtur idem dicendum, si Ecclesia fuerit domina, vel feudataria laicorum,
4 nam si vasallus † delinquat in dominum, perdit vtile dominium, non sic magnus dominus, qui superiorem nō recognoscit, si delinquat in subditos, Afflict. *in d. decis. 265 num. 13.* post Bald. *in cap. 1. qualiter dominus propriet. priu.* & Lucas de Penna *in l. sacris, circa fin. C. de*
5 *proxim. sacror. scriniorum. lib. 12.* & si Prælatus † delinquat in dominum, non propterea Ecclesia perdit proprietatem feudi, sicut si illud delictum commisisset vasallus, Andr. *in cap. 1. § fin. de capit. Corradi*, & dixi latius su-
6 pra *casu* ... ergo dispositio *d. cap. 1.* † *de forma fidelitat.* non videtur procedere, quando Ecclesia fuerit domina, vel feudataria, tanto magis, quia *d. cap. 1.* loquitur de vasallo & Ecclesia, licet teneat feudum à Rege, non tamen potest dici vasalla Regis, vt dicam in sequenti casu. Et licet dominus non teneatur facere
7 fidelitatem vasallis, sicut tenentur † vasalli dominis, vt dicit Aluarott. *in cap. 1. colum. 2. versic. quæro ab extra, de forma fidelitat.* tamen ipse dominus tenetur ad eandem fidelitatem seruandam vasallo, etiam sine iuramento. & si non obseruauerit priuatur proprietate
8 feudi, Capyc. *decis. 69.* Quod non cadit in † Ecclesia, quia nec ipsa tenetur facere fidelitatem, *cap. de negotio, de feud. & benefic. constitut. Imperial.* Nec potest deierare, sicut nec pupillus, Bald. *in prælud. feudor. num. 57.* ibi subdit, quod Ecclesia debet esse matrix iustitiæ in se, & in alium, sed bene fidelitas præstanda erit nomine Prælati, Bald. *in prælud. feudor. in d. num. 57.* quem refert, & sequitur Bertachin. *in suo repertorio, in verb. Ecclesia, num. 206.*

Sed licet ista sint vera in seipsis considerata, tamen hæc regula feudistarum, Dominus, & vasallus ad paria iudicantur, quantum pertinet ad materiam iudi-
9 cis, † & iurisdictionis, de qua tractamus, comprehendit etiam Imperatorem, & Ecclesias. Nam cum causæ feudales inter dominum, & vasallos coram paribus curiæ expediendæ sint, *cap. 1. de controuers. feud. apud pares termin.* & superioribus non permittitur causas inferiorum iudicum ad se auocare, atq; ad forum suum trahere, quādo illa iurisdictio competit inferioribus iudicibus ex contractu, Gabr. *in com. conclus. tit. de iure quæs. nō toll. concl. 5. n. 5.* Foll. *in pract. cens. ver. & submissiones, n. 5. vsq. ad n. 30.* vbi attestatur hanc opinionem esse cō uuniter receptā. Nec Imperatori, nec cuique alteri Principi superiorem non recognoscenti permittitur causas prædictas, quarum iurisdictionem pares curiæ ex contractu feudali acquisiuerunt, auocare ad se, & trahere ad forum suum, ita dicunt Martin. Laudens. *in c. 1. num. 14. & ibi Præposit. circa fin. de controuers. inter Episcopum, & vasallum.* Ergo illa vera opinio, quæ habet, concessionem iurisdictionis † esse auocabilem & 10
præsertim hoc permitti Papæ, & Imperatori iurisdictionem alteri concessam reuocare, atque supprimere, vel ad forum suum trahere, Bald. *in l. qui se patris, num. 14. C. vnde lib.* Aretin. *in §. nouit,* & *ibi Felyn. quos sequitur Dec. num. 14. de iudic.* Bald. *in consil. 161. col. 2. vol. 4.* Albert. Brun. *in consil. 97.* Cels. Hugo *in consil. 60. nu. 40. & consil. 86. num 8* Gabriel. *in tit. de iure quæsito non tollend. conclus. 5. nu. 5. & conclus. 6. num. 25.* Bald *in c. 1. nu. 11. de allodiis*, Iacobin. *in sua inuestitura, ver. vicariusq. perpetuus, nu. 6.* tamen, vt dixi, hoc non permittitur † quan- 11
do iurisdictio est concessa mediante contractu; ergo sicut vasalli iudicandi sunt per pares curiæ, iudices competentes in causa feudali, ita & dominus, quia sunt correlatiua, & dispositum in vno, censetur dispositum in altero, neque debent ad imparia iudicari, vt dictum est, & in istis optime procedit hæc regula etiam in Ecclesiasticis.

CASVS CLXXXVIII.

Ecclesiasticos, qui tenent feuda à Rege, non esse vasallos, sed feudatarios, & fideles Regis.

SVMMARIA.

1 *Vasalli nomen vnde descendat.*
2 *Vasallus dicitur homo alterius.*
3 *Vasallagiū in Francia dicitur homagiū, & quid denotet.*
4 *Vasalli dicuntur ratione originis, & iurisdictionis.*
5 *Ecclesiastici nullo modo dicuntur vasalli Regis.*
6 *Clerici sunt superiores laicis, etiam Principibus.*
7 *Feudatarii secundum eorum qualitatem varijs nominibus sunt appellati.*
8 *Feudatarii aliquando appellantur fideles.*
9 *Ecclesiastici feudatarii debent dici fideles Regis.*
10 *Ecclesiastici feudatarii vocati à Rege, debent sedere.*

VAsallus † appellatur, id est, obligatus, cum deri- 1
uatur à vas vasis, quod interpretatur obses, inde vadimonium, ad quæ tenetur, etiam si fidelitatis iuramentum remittatur, *cap. 1. §. 1 quæ fit prima caus. benefic. amit.* Item appellatur clientulus, id est seruitor, *c. 1. § & si clientulus, de feud. alien.* nam est obligatus ad seruiendum domino, *c. 1. in fin. ex quib. caus. feudum amitt.* & ideo dicitur † homo alienus, Bart. *in l. si quæramus, ff de* 2
testam. Aluarot. *in prælud. feud in 7. quæst.* Alexan. *in consil. 24. num. 15. vol. 5.* Hoc autem vasallagium † in Fran- 3
cia appellatur homagium, quod denotat multo maiorem obligationem, vt docet Speculat. *in tit. de feudis, §. 2. num. 5.* Item Abb. *in c. sicut, in 3. num. 19. de iureiur.* dicit, vasallorum alios esse proprie dictos, vt tenentes feuda, alios improprie, † vt sunt subditi ratione ori- 4
ginis, vel iurisdictionis, vel domicilii, qui nihil tenent, sed solum supponuntur ratione nudi exercitii iurisdictionis.

Eccle-

5 Ecclesiastici † autem nullo modo possunt dici vasalli Regis. Nam si nihil recognoscant temporalium à Rege, licet sint ciues, sicut laici, vt declarat Bartolus *in l. ciues, C. de incol. lib. 10. c. de capitulis, c. quis nesciat, distinct. 10.* tamen à potestate Principum secularium exempti sunt, *c. si imperator, distinct. 96. c. nimis, & ibi Abb. in fin de iureiuran.* ergo, vt tales non possunt dici vasalli Regis: Si vero recognoscunt feuda, nec possunt dici vasalli. Indecorum enim esset, vt si Summus Pontifex, vel Imperator recognoscerent feuda ab aliquo Principe, & illius Principis dicerentur vasalli, sic de cæteris Ecclesiasticis, quia quatenus Deo sacrati sunt,
6 Principibus † secularibus superiores, & patres, ac magistri laicorum censentur, atque quibuscunque laicis præsunt, *c. quis dubitat, versic. si filius patrem, distinct. 69. c. solitæ, de maior. & obedien. c. si Imperator, versic. discere ei conuenit, distinct. 9.* Ergo Principibus laicis subiecti esse non debent, *c. cum inferior, de maior. & obedien.* & declarat Diuus Thomas *in 2. secundæ, quæst. 10. artic. 1.* & facit illud dictum Diui Pauli, quod minus est à maiori benedicitur: ergo non possunt dici vasalli Regis. Et pro hoc considero, tam de iure, quam de consuetudi-
7 ne, feudatarios, † iuxta eorum qualitatem variis modis fuisse appellatos. Nam & Speculat. *in d. tit. de feud. §. 2. num. 5.* dicit: Nos prouinciales feudatarios nobiles appellare vasallos, plebeios vero vocare homines suos, Alberic. *in suo dictionario, in verb. vasalligium Itali-*
8 *ce,* & iura feudorum quosdam feudatarios † appellasse fideles, non autem vasallos, *c. 1. in princip an remoueri debeant testes, qui par. esse desier. c. 1. §. & quia vidimus, post med. de his qui feud. dare possunt, c. 1. in princ. si de inuestit. feud. controuers. fuer. Rubrum, & Nigrum de contentione inter dominum, & fidelem de inuestit. feud.* Ias. *in prælud. feud. num. 30. in fin.* Cumias *in prælud. feud. in c. si aliquem, numer. 181.* Aluarot. *in prælud. feud. quæstione 7.* Frecc. *in 2. lib. de subfeud. in fin. princip.* Non igitur omnes feudatarii vasallorum nomen à lege habuerunt; ergo & Ecclesiastici feudatarii ita dici non debent,
9 sed fideles † Regis appellandos esse censeo, & honorandos etiam in iudiciis, quia si vt feudatarii coram
10 domino feudi ad iudicium vocati fuerint, † sedere debent, ex regula *l. fin. in ver. sedendi, & ibi gloss. & Bald. C. vbi senat. vel clarissimi,* ex qua idem concluserunt in obtinentibus feuda dignitatum, Frecc. *in l. 2. de subfeud. in different. 13. num. 1. & different. 48.* & Intrigliol. *in tract. de feudis, quæst. 36. num. 66.* ergo multo magis in Ecclesiasticis locum habet.

CASVS CLXXXIX.

Clericum habentem feuda à diuersis Principibus, non posse de causis amborum, tanquam continentibus iudicari ab altero ex eis.

SVMMARIA.

1 *Causæ continentes, & connexæ, quando dicantur.*
2 *Causæ plures feudales quando non sint dicendæ continentes.*
3 L. nulli prorsus, C. de iudic. *quando non habeat locum in feudalibus.*
4 *Causæ continentes diuersi fori, coram diuersis sunt tractandæ.*
5 *Vasallo duorum dominorum committente feudum ob culpam in vnum, debet alterum feudum alteri applicari.*
6 *Iurisdictio quando est limitata, tunc causæ continentes coram diuersis tractandæ sunt.*

Clericus proximior feudatario vltimo decedenti, occupauit omnia feuda, quæ recognoscebantur à pluribus dominis, & quia à domino feudi iudicandus est, dubitatur, an coram vno domino iudicaturo super omnibus, tanquam causæ continentibus, an coram singulis dictis dominis, singulæ causæ agendæ sint: Ego arbitror huiusmodi causas feudales esse diuisibiles, nec continentes dici posse. Illæ enim sunt causæ † continentes, & connexæ, quæ proce- 1
dunt ab vna causa, & ratione, Menoch. *de arbitrar. casu 371. num. 15.* Crauet. *in consil. 232. num. 5.* vbi ipse ad hoc allegat Immol. *in consil. 134. in princip.* Dec. *in consil. 317. colum. fin. & consil. 423. colum. 2. ad fin.* & de hoc est casus *in l. cum eiusdem, §. fin ff. de ædilit. edict.* Sed hæc feuda, † & descendentes ex eis lites non habent vnam 2
causam, & rationem; ergo continentes dici non possunt, quo casu nō potest habere locum regula *l. † nulli* 3
prorsus, C. de iudic. & l. ordinarii, C. de rei vendic. & l. 2. ff. de quibus rebus ad eundem iudicem eatur, & ita dixit Bartolus *in l. iurisperitus, §. cum oriundus, ff. de excusat. tut.* cum aliis per Marant. *de ordin iudic. part. 4. distinct. 11. num. 24.* & per Couarruuiam *practicarum quæstionum, cap. 34. num. 1.* Menoch. *in d. casu 371. num. 12.* Capyc. *decis. 122. n. 5.* concludētes omnes cum aliis Doctoribus per eos citatis, etiam causas † continentes, vbi diuersi sunt fo- 4
ri, & diuisionem, ac separationem recipere possunt, coram diuersis iudicibus tractandas esse. Et licet vasallus † duorum dominorum, si ob culpam in vnum 5
dominum commissam, amiserit feudum, tunc etiam alterum feudum applicatur alteri domino, Andr. *in tit. de vasallo decrepitæ ætatis, in addit. circa med.* & Afflict. *in decis. 282.* vbi addentes nouissimi alios congerunt. Tamen hoc procedit in criminalibus, & in executione, & alterum dominum opus est summarie saltem cognoscere de delicto, & de sententia alterius: Sed nos loquimur in ciuilibus, in quibus Dominus vnius feudi limitatam † habet iurisdictionem, & restrictam 6
respectu causarum ex illo tantum feudo descendentium, & quando vnus iudex non est competens respectu omnium causarum, tunc coram diuersis iudicibus tractandæ sunt, Crauet. *in consil. 258. num. 7.* vel quando iudex habet limitatam, & restrictam iurisdictionem respectu causæ, & quo ad causas continentes iurisdictione caret, Bartolus *in l. commodata, §. duabus. ff commodati,* Ias. *in d. l. nulli prorsus, num 6 limitat. 6. C. de iudic.* Menoch. *in d. casu 371. num. 23.* Et si diceremus contrarium, opus esset fateri etiam coram altero ex dominis feudorum posse conueniri clericum super bonis, quæ feudalia non existerent, tanquam descendentibus ab eadem hereditate, cui obstat regula *c. cum sit generale, de foro compet. cum similib.* & quo ad istas causas, limitata iurisdictio feudalis iudicis non est extendenda, vt dixi.

CASVS CXC.

Princeps non potest subditos suos mediatos eximere à iurisdictione Ecclesiæ feudatariæ, quæ apud eam priuatiue est, non cumulatiue.

SVM-

SVMMARIA.

1 *Princeps potest iurisdictionem diuidere & auferre.*

2 *Iurisdictio alteri concessa non est in totum abdicata per Principem.*

3 *Princeps potest iurisdictionem concessam vasallo ad regulam iustitiæ reducere.*

4 *Princeps non potest subditos suos mediatos eximere à iurisdictione feudatariorum.*

5 *Iurisdictio dicitur priuatiue concessa Baronibus, & feudatariis.*

6 *Princeps non potest amplius se intromittere super feudo iurisdictionali.*

7 *Edicta Principum non habent locum in feudis aliis concessis.*

8 *Princeps non potest Prætori loci infeudati adiunctum dare.*

9 *Domini infeudati de iurisdictione dicuntur habere iura Principis.*

10 *Iurisdictio concessa in feudum dicitur concessa per contractum.*

11 *Iurisdictio concessa per contractum nullo modo potest reuocari.*

12 *Priuilegium quando dicatur transire in contractum.*

13 *Leges nouæ Principum non ligant Ecclesiasticos feudatarios.*

14 *Princeps aliis faciens præiudicium tenetur ad interesse.*

1 Licet Princeps pro libitu † suæ voluntatis iurisdi-
ctionem officialium possit diuidere, vni auferre,
& alteri tradere, Bald. *in l. 1. num. 7. versic. item nota. ff. de*
constitut. Princip & in l. qui se patris, colum. penult. C. vnde
liberi, Felyn. *in cap. nouit, colum. 8. versic. limita primo, de*
iudic. Chassan. *in consuetud. Burgund tit. des iustices, rubr. 1.*
num. 107. Grammatic. *in decis. 46. per totam*, quia iuris-
2 dictio † concessa alteri non videtur in totum abdi-
cata à Principe, ex traditis per Felynum *in cap. pastora-*
lis, de offic. ordinar. & ideo videtur, quod per legem ge-
neralem possit moderare, & limitare iurisdictionem
feudatariorum, iuxta tradita per Bartolum, Baldum,
Salycetum, & alios *in l. omnes, C. si contra ius vel vt. lit.*
public. Chassan. *in consuetud. Burgund. tit. des iustices, §. 8.*
in verb. quando le signe, versi. quicquid sit, num. 5. Bossius *in*
tit. de foro compet. num. 49. Foller. *in tract. de censibus, in*
3 *verb nunquid clericus, num. 29. & seq.* & ideo potest † iu-
risdictionem concessam vasallo, ad quandam regu-
lam iustitiæ, & æquitatis reducere, ad Bald. *in consil.*
383. colum. 3. versic. respondeo, volum. 1. Campeg. *inter con-*
silia Bruni in consil. 2. num. 46. Albert. Brun. *in consil. 6.*
num. 10. præsertim per viam legis, vt scribit Bald. *in l. fi-*
nal. ff. de senatorib.
4 Nihilominus non potest subditos † suos mediatos
eximere à iurisdictione feudatariorum, Alb. Brun. *in*
consil. 169. & ratio est, quia in Baronibus & feudata-
5 riis iurisdictio † dicitur priuatiue concessa, vt in Ba-
ronibus scribit Abb. *in cap. cæterum, num. 7. de iudic. &*
Dec. num. 5. ac Felyn. num. 9. limitat. 6. in d. cap. pastoralis,
& in feudatariis probat Freccia *in 2. lib. de subfeudis, in*
6 *9. auctoritate.* Et quod Princeps † non possit se intro-
mittere amplius super feudo iurisdictionali alteri
concesso post Ioan. Fab. & Bald. per eum citatos re-
spondet Curt. iunior *in consil 3.* Albert. Brun. *in con-*
sil. 31. inter feudalia, Natta *in consil. 580. num. 4.* Socin. iu-
nior *in consil. 76. num. 90. in fin. & plur. seq. volum. 4.* lo-
quens in castro Sancti Martini, Alciat. *in consil. 77.*
num. 2. Cephal. *in consil. 414.* Panciroi. *in consil. 183. per*
totum. Et quod edicta punientia † aliquod factum, 7
vel augentia pœnam à iure impositam à supremo
Principe emanata non habeant locum in feudis iu-
risdictionum alteri concessis, Boss. *in tit. de pœnis, num.*
27. & in tit. de Principe, num. 285. loquens de decreto
consilii sapientis habendi, quod non habeat locum
in terris infeudatis ex defectu iurisdictionis Princi-
pis. Item quod non possit † Prætori loci infeudati al- 8
legato suspecto adiunctum dare, late per Socin. iun.
in consil. 126. num. 35. & seq. volum. 3. vbi citat concor-
dantes, & bene distinguit, Grammatic. *in decis. 30. per*
totam. Et quod tales domini † infeudati de iurisdi- 9
ctione dicantur ipsi habere iura Principis, est com-
munis opinio, de qua per Socin. *in d. consil. primo, num.*
65. & seq. quæ sententia procedit, etiam si Princeps
concedendo, reseruasset sibi ius superioritatis, vt di-
cit Socin. iunior *in d. consil. 126. num. 38. vol. 3.*

Neque obstat ea opinio, quæ habet, hoc posse fa-
cere Principem per viam legis, quia est opinio falsa,
vt dixi. Item quia iurisdictio † concessa in feudum di- 10
citur concessa per contractum, & concessio per con-
tractum à Principe nec in totum, nec in partem re-
uocari potest, † Bart. *in l. 2. in fin. ff. de iure immunit. & in* 11
l. quod semel ff. de decret ab ord. fac. Roman. *in consil. 252.*
in 2. dub. & consil. 352. num. 22. & consil. 436. nu. 16. Ruyn.
in consil. 229. num. 7. & 8. & consil. 230. num. 4. lib. 1. vbi
post Bald. *in l. qui se patris, C. vnde liberi*, declarat, quan-
do priuilegium † dicatur transire in contractum, De- 12
cius *in consil. 292. num. 7. & 8.* vbi quod Princeps in
contractibus censetur vt priuatus, Cephal. *in consil.*
342. num. 53. & licet Cephal. *ibid. num 97. & seq.* dicat,
Principem hoc posse facere de plenitudine potesta-
tis, tamen quia iura repugnant, ideo de honestate
non dicitur posse, Molina *de primogen. lib. 4. cap 3. num.*
20. Ias. *in consil. 233. num. 32. vol. 2.* Et hæc omnia proce-
dunt in cæteris, sed in feudatariis Ecclesiasticis am-
plius vrget, quia nouæ leges & constitutiones Princi-
pum † ipsos non ligant, siue specialiter factæ sint, siue 13
generaliter, vt scripsi supra *in casu 16.* & quando cæte-
ris feudatariis iurisdictionum posset per viam legis
fieri præiudicium ex causa multum vrgenti, puta pro
pace habenda, tamen † eo casu Princeps supremus 14
tenetur ad interesse, *l. 2. vbi Bald. C. pro quibus caus. serui*
pro præm. libert. accip. Innocent. *in c. nisi cum pridem, col. 2.*
versic. nos dicimus, de renuntiat. Abb *in c. constitutus, num.*
12. de religios. domib. Bartol. & Doctores *in l. fin. §. 1. ff. de*
pignorat. action & l. si venditor, § constat, ff. communia præ-
diorum, Ias. *in l. Barbarius num. 33 ff. de offic. prætor.* adden-
tes ad Ias. *in l. fin ff. de pact.* Felyn. *in c. quæ in Ecclesiarum,*
de constitut. Andr. *in cap. 1. §. similiter, col. 3. de capit. qui*
cur. vend. & in c. 1. ver. moneta, quæ sint regal.

CASVS CXCI.

Prælatus dominus feudi, super actione pignoratitia, an sit conueniendus à vasallo coram paribus curiæ, vel coram Episcopo.

SVMMARIA.

1 *Dominus feudi recipiens feudum in pignus lucratur fructus.*

2 *Feudatarius in quo assimilatur vsufructuario.*

3 Domi-

3 *Dominus recipiens vtile dominium in pignus facit fructus suos.*
4 *Fructus sequuntur dominium.*
5 *Pignoratio in feudalibus an differat ab ea, qua fit in allodialibus.*
6 C. conquestus, de vsuris, *declaratur.*
7 *Creditor pignoris non facit fructus suos.*
8 *Creditor quos fructus non cogatur vendere.*
9 *Pignora rei feudalis & allodialis non differunt respectu fructuum.*
10 *Vasallus agens contra dominum actione pignoratitia debet coram ordinario litem agere.*
11 *Dominus feudi pignorans proprietatem censetur id facere vt priuatus.*
12 *Contractus quilibet censetur secundum subiectam materiam.*
13 *Contractus à qualitate contrahentium recipit declarationem.*
14 *Contractus denominatio non præsumi facit illum esse talem, nisi concurrant substantialia.*
15 *Contractus feudalis quando non iudicetur feudalis.*
16 *Castrum præsumitur concessum in allodium.*
17 *Ciuitas præsumitur concessa in allodium, non in feudum.*
18 *Fidelitas est quadam seruitus.*
19 *Pignoratio proprietatis feudi non præsumitur in feudum.*
20 *Feudi vna pars præsumitur concessa in allodium.*

1 Licet quando vasallus vtile dominium † domino feudi oppignorauit, dominus lucretur fructus ex illo pignore perceptos, neque tenetur eos restituere, vel in sortem computare, *c. 1. de feud. c. 1. de vsur.* & vbique per Doct. *c. conquestus. & ibi Abb. eod. tit.* Negusant. *de pignorib. parte 5. membr. 5. n. 14.* Abb. *in c at si clericus, n. 23. de iudic. & in c. ex suscepto, n. 16. de foro compet.* & ratio-
2 nem ponunt Doctores, quia feudatarius † in hoc assimilatur vsufructuario, qui si vsumfructum suum oppignorauerit domino proprietatis, iste dominus
3 faciet fructus † suos, neque tenetur illos restituere, aut in sortem computare, Abb. *in d. c. conquestus, n. 4. de vsur.* Hostiens. *in summa de vsur. §. in aliquo.* Laurent. de Rodulphis *in tractatu de vsuris, parte 2. n. 33.* Negusant. *in d. parte 5. membro 5. n. 13. limitatione 4.* vterque enim
4 dominus est, & fructus, † qui sequuntur dominium, ipsi domino possessori acquiri possunt, & licet contrarium sit in allodialibus, atque burgensaticis, in quibus oppignoratione facta creditori non quæruntur fructus, ad tradita per Negusant. *in dicto membro 5. numer. 1. & 10.* atque per Boerium *in decisione 44. numero 34.*

Tamen ex hoc inferri non potest, diuersam natu-
5 ram esse oppignorationis † factæ in feudalibus ab ea, quæ in allodialibus & burgensaticis facta fuerit, siquidem non procedit ex natura feudi, sed quia proprietas feudi residet penes creditorem huius pigno-
6 ris vtilis dominii. Ideo Pontifex *in d. c. conquestus, † de vsur.* generaliter considerauit rationem proprietatis, dicens, creditorem habentem proprietatem rei pignoratæ non teneri computare fructus, & ratio est, vt dixi, quia fructus sequuntur dominium & proprietatem, sic est etiam in vsufructuario, vt dixi, pignorante ipsi proprietario, in quo nulla feudalis ratio conside-
7 rari potest. Sed in creditore † secus est, quia cum fructus breui tempore consumantur, & creditor non tenetur debitori rem restituere, nisi soluat; ergo necessario debet illos vendere, atque pretium conuertere in suum creditum, seu in extinctionem suæ sortis, ita dicit Ancaran. *in d. c. 1. de vsuris.* vnde si essent † fructus 8
tempore duraturi, puta frumentum, vinum, oleum, & similia, non cogeretur vendere, nec etiam volens teneretur in sortem computare, sed hos fructus, soluto debito, tenetur restituere debitori, arg. *l. is cui, §. qui potest, ff. vt in possess. legat.*

Ex quo infertur, quod cum nulla sit differentia inter oppignorationem rei feudalis † ab oppignora- 9
tione rei allodialis, quantum ad computationem fructuum, cum etiam in vsufructuario rei allodialis sit eadem ratio, non esse diuersum ius statuendum respectu iurisdictionis, & sicut conclusimus supra *in casu centesimo vigesimo quinto*, clericos etiam in realibus conueniendos esse coram Episcopo, ita etiam in istis feudalibus oppignorationis feudalium statuendum sit.

Et quod vasallus † agens contra dominum feudi 10
actione oppignoratitia, debeat coram iudice ordinario litem tractare, non autem coram paribus curiæ, firmarunt Innocent. *in c. cæterum, numer. 4. de iudic. & ibi Bellamera numer. 15.* Alex. *in consilio 79. num. 1. volum. 1.* sic etiam esset si ageretur ratione commodati & depositi.

Addi potest altera ratio, quia quando † dominus 11
oppignorauit proprietatem feudi, non tanquam feudum, nec tanquam directus dominus feudi, sed tanquam quilibet extraneus oppignorasse dicitur, quia nunquam concessio præsumitur in feudum, ex latissime scriptis per Camerarium *in c. imperialem, de prohib. feud. alien per Federic.* tanto minus oppignoratio præsumitur in feudum.

Et licet quilibet actus atque contractus † intelli- 12
gatur secundum subiectam materiam, *l. si vno, ff. locati, l. damni infecti quidam, in princip. ff. de damn. infect. l. final. Cod. de non numerata pecunia.* Et cum quilibet ex contrahentibus habeat qualitatem feudalem, ideo contractus † à qualitate contrahentium debet declara- 13
tionem accipere, *l. sed et si susceperit, §. 1. & §. 2. ff. de iudic. l. plenum, §. equitii & ibi Bartol. & Doctores, ff. de vsu & habitat. l. pater Seuerinam, §. conditionem, ff de condit. & demonstrat.* Ias. *in leg. liber homo, in secunda, in princip. ff. de verborum obligationibus, & in authent. vnde si parens, numer. 11. Cod. de inofficios. testament.* Cephal. *in consilio 23. num. 28.*

Tamen denominatio contractus † non facit præ- 14
sumi esse talem, nisi substantialiter concurrant requisita, & substantialia ipsius contractus, ideo si contractus venditionis appelletur donatio, non erit donatio, sed venditio, sic econtra, *dict. l. si vno, ff. locati.* & tradunt Baldus & cæteri relati per Afflictum *in decisione octuagesima.* Et in terminis, quod contractus † feuda- 15
lis non iudicetur feudalis, quando substantia contractus aliud demonstrat, tradit Bald. *in l. liberti libertæque, n. 36. C. de oper. libert.* & dicit Andreas primus Feudista *in c. 1. §. nec alia iustior, numer. 38. qua sit prima causa benefic. amitt.* quando aliud non constat, quod vere voluerit dominus concedere in feudum, tunc neque verba, neque præsumptiones aliquid operantur, & sunt tanquam verba superflua, vt; *arma virumque cano.* Et ideo castrum, † quando non apparet, sub qua na- 16
tura fuerit concessum, præsumitur in allodium, Hostiens. & Io. Andr. *in c. nimis, de iureiurand.* Io. Andr. *in c. final. in verb. respondere, de iudic.* Et de ciuitate, vt ea potius † præsumatur in allodium, quam iure feudi, vt 17
ideo veniant fœminæ, Alex. *in consilio 87. numero 8. volum. 6.*

tum. 6. & Bald. *in c. significauit, de rescript.* qui loquitur
de comitatu, Innoc. *in c. verum, de foro compet. col. 1. vers.*
sin autem Baronia prædicta. quem sequitur Iacobin. *in in-*
uestitura in ver. de castro, col 3. Et ratio est, quia cum feu-
dum comprehendat fidelitatem, *c. 1. §. sed & res, per*
18 *quos fiat inuestit.* & fidelitas † est quædam seruitus,
gloss. *in l. is cuius, §. si vsusfructus, in vers. oportet, ff. de vsu-*
fruct. Afflict. *in c. 1. §. inter filium, n. 3. si de feud. fuer. contro-*
uers. inter dom. & agnat. & in c. 1 n. 281. ex quib. caus. feud. a-
mitt. quæ seruitus non præsumitur nisi probetur, cum
ex sui origine quælibet res præsumatur libera, *l. altius,*
C. de seruit. & aqua. Alex. *in consil. 15. in princip. vol. 5.* Al-
ciat. *in regula 2. præsumpt. 3 in princip.* Ideo tanto minus
19 potest præsumi, quod oppignoratio † proprietatis
feudi fuerit in feudum. Nec ipsa qualitas contrahen-
tium potest inducere hanc præsumptionem, quia &
vnius ac eiusdem rei potest vna pars concedi in feu-
dum, altera in allodium, vnde castrum præsumitur li-
berum, & concessum potius in allodium, quam feu-
20 dum, etiamsi vicini † possiderent reliqua bona in feu-
dum, Bald. *in c. 1. §. è contrario, de inuestic. de re alien. fact.*
Roland. *in consil. 82. n. 4. vol. 2.* & propterea concludo,
oppignorationem proprietatis nunquam intelligi in
feudum, atque esse contractum feudalem, sed in allo-
dium, & tanquam à priuato factam, quia etiam Prin-
ceps in dubio censetur contrahere vt priuatus, Me-
noch. *consil. 403. n. 6. & seq.* Curt. iun. *in consil. 1. n. 9. &*
consil. 142. n. 7. Decian. *in consil. 25. n. 28 vol. 1.*

CASVS CXCII.

Causas feudales esse tractandas coram Episcopo, vbi agitur de validitate iuramenti fidelitatis, etiam contra heredes.

SVMMARIA.

1 *Iuramentum addit forum foro.*
2 *Fidelitas est substantia feudi.*
3 *Feudum præsumitur ex iuramento fidelitatis præstito.*
4 *Præsertim si concurrat præstatio homagii.*
5 *Causa iuramenti quando sit tractanda coram Episcopo.*
6 *Heredes tenentur ad obseruantiam iuramenti per defunctum.*
7 *Heredes ex iuramento defuncti non obligantur spiritualiter.*
8 *Heredes contrauenientes contractui iurato per defunctum priuandi sunt commodo illius contractus.*
9 *Heredes iurantis non possunt compensare, & tenentur præcise ad factum.*
10 *Heredes iurantis possunt cogi coram iudice ecclesiastico ad obseruantiam iuramenti per defunctum præstiti.*
11 *Causa nullitatis vel inualiditatis iuramenti est remittenda ad ecclesiasticum.*

1 IVramentum † addit forum foro, *c. fin & ibi Io. Andr.*
Geminian Archidiac. Ancaran. Franc. & cæteri, de iureiur.
libr. 6. Felyn. *in c. cum sit generale, numer. 6.* vsque ad *nu-*
mer. 11. de foro competent. & late scripsi supra *in 2. parte,*
cap. 12. & post ea scripta editus est tractatus Seraphini
de priuilegiis iuramenti, qui de hoc etiam scribit *in priui-*
legio sexagesimo septimo. Sed quia substantia feudi est i-
2 psa fidelitas, † Andr. *in c. 1. ex quibus causis feud. amitt. &*
in c. 1. §. similiter, de capit. qui cur. vendid. Afflict. *decisione*
320. numero quarto, quæ promitti solet cum iuramen-
to, propterea ex iuramento fidelitatis arguimus esse
3 feudum, † Curt. iun. *in tractat. de feud. parte 1. quæstion. 6.*
princip. Abb. *in consilio 82. numer. 6. parte 1.* Ruyn. *in con-*
silio 42. numer. 1. volumin. 1. Ias. *in prælud. feud. numer. 28.*
cum aliis per Menoch *lib. 3. præsumpt. 91. n. 46.* quod est
verius quando cum iuramento fidelitatis concurrit
præstatio homagii, † quia aliquando idem iuramen- 4
tum fidelitatis præstatur à subditis ratione iurisdi-
ctionis, vt late scribit Roland. *in consil. 50. n. 53. & plur.*
seq. vol. 3. Ideo videamus per duos articulos, an causæ
iuramenti fidelitatis, quod præstatur pro feudo, vel
iurisdictione, debeant tractari coram iudice feudi,
vel coram Episcopo, & quid si agatur contra heredes
promittentis.

Primus articulus est: quando tractatur de validita-
te vel inualiditate iuramenti, † vt quia agendum est, 5
an per metum fuerit interpositum, tunc causæ iura-
menti fidelitatis, feudi, vel iurisdictionis, coram Epi-
scopo agendæ sunt, Calderin. *in consil. 2. titulo de iudic.*
Felyn. *in c. cæterum, n. 13. de iudic.* Socin. *in c. ex transmis-*
sa, n. 33. de foro compet. Curt. *in tract. de feud. parte 7. n. 11.*
Felyn. *in c. cum contingat, n. 7. de iureiur. & ibi Immola.*
Abb. *in c. cum venissent, col. 4. de institut.* Afflict. *decis. 263.*
n. 3. vers. sed ego dicebam.

Secundus articulus est: licet heredes, † qui regula- 6
riter tenentur ad obseruantiam iuramenti siue sim-
pliciter per defunctum præstiti, siue super contractu
interpositi, Bartol. *in l. cum quis, §. codicillis, n 10. de legat.*
3. Bald. *in l. fin n 16 C. de pact. & in auth sacramenta pub n.*
17. C. si aduers. vendit. & in l. si quando, § 1 n. 2. C. de inoffic.
testam. & in l. generaliter, in princip n. 2 C. de reb. credit. &
in c. 1. n. 4. de iureiur. Afflict. *decis. 381. n. 8.* Gabriel. *in com-*
mun. conclus. titulo de iureiur. conclus. 6. n. 3. Non obli-
gentur † spiritualiter, quia ipsi non iurarunt, & ideo 7
non egent absolutione iuramenti, sed obligentur
tantum temporaliter, & quoad obseruantiam & eo-
rum executionem, quæ temporalia respiciunt, Bald.
in d. auth. sacramenta puberum, n 17. & in l. emptione n. 1. &
ibi Salyc. C. plus valere quod agitur. Felyn. *in c. cum sit gene-*
rale, num. 9. versic. amplia etiam si defunctus iurasset, de foro
compet. Abb. *in c. veritatis, num 3. de iureiur.* Guido Pap.
decis. 414.

Tamen quia heredes † venientes contra iuramen- 8
tum defuncti, atque contrauenientes contractui iu-
rato per defunctum priuandi sunt omni commodi-
tate atque vtilitate acquisita ex illo contractu, Bald. *in*
l. si quis maior, in princip. & ibi Curt iun. n. 14. C. de trans-
act. Abb. *in d. c. veritatis, n 3. vers. filius.* Gabriel. *in tit. de*
transactionib. conclus. 1. n 25. Bauerius *in tractatu de virtu-*
te iuramenti, n. 62. Paul. de Castro *in consil. 13. visis & con-*
sideratis, n. 3. vol. 2. adeo præcisa est iuramenti virtus, at-
que effectus in heredibus † ipsius iurantis, vt neque 9
possint compensare, neque absoluendi sunt à facto,
præstando interesse, cum præcise facere, & obseruare
debeant, vt probat Seraphin. *in d. tract. priuileg 74. n.*
141. & propterea etiam coram iudice ecclesiastico
conueniendos esse heredes, decisum est in Capella
Tholosana *decis. 415.* & Abbas, qui etiam cum aliis
plurimis sentit contrarium *in c. cum sit generale, n. 22.*
vers. quid autem, de foro compet. tandem dicit, si creditor
vult agere † coram iudice ecclesiastico, implorando 10
eius officium, vt compellat heredes defuncti ad satis-
faciendum, & exonerandum animam defuncti, po-
test, & probat Gabriel. *in tit. de iureiur. in d. conclus. 6. in*
fine. Ego autem, qui probaui iurisiurandi causas esse
mixti fori, credo semper super ipso posse corā vtroq;
agi, præterquam si tractaretur de validitate vel inua-
liditate ipsius: si igitur contra heredes p̄ueniretur iu-
dex secularis super pœna cōtrauentionis iuramēti vel
cōtractus iurati, eo ipso q̄ opponitur de nullitate † & 11
inua-

inualiditate,& articulus hic iuris iudicandus est,ad Episcopum causa remittenda est; est enim iuris spiritualis articulus,sicut diximus de causis matrimonii *in 2. parte, cap.11.* super quibus iudex laicus nullam habet iurisdictionem.

CASVS CXCIII.

Castra & ciuitates subiectæ Episcopatui an possint habere statuta & consuetudines particulares; vel debeant regi secundum leges ciuitatis dominantis.

SVMMARIA.

1 *Statutum ciuitatis metropolis quando non attendatur in loco subdito.*

2 *Leges particulares ciuitatis dominantis non attenduntur in locis subditis.*

3 *Et quando fallit.*

4 *Statuta & leges regni non sunt seruandæ in locis exemptis.*

5 *Feuda concessa ecclesiæ non dicuntur exempta,sed subdita ratione iurisdictionis & fidelitatis.*

6 *Ecclesiæ inferiores debent regi secundum ius & consuetudines ecclesiæ superioris.*

7 *Castra & ciuitates infeudatæ ecclesiis non possunt habere statuta, nisi confirmentur à superiore domino directo.*

8 *Ciuitates subditæ non possunt condere leges pertinentes ad decisionem causarum sine Principis auctoritate.*

9 *Nec possunt statuta condere circa modum succedendi.*

10 *Statuta condere dependet à suprema potestate.*

11 *Princeps concedendo feuda non præsumitur à se abdicasse potestatem legis condendæ.*

12 *Alienatio rerum ecclesiæ requirit consensum Episcopi illius loci,vbi res sitæ sunt.*

13 *Vniuersitates possunt condere statuta super administratione rerum suarum.*

1 STatutum † ciuitatis metropolis non attenditur in loco subdito, quando ille locus inferior habet statuta particularia, vel proprias consuetudines, quibus regatur, Castrens. *in consil.129.n.1.& seq vol.1.* Næuizan. *in consil.58.n.6.* Crauetta *in consil. 643.* è contrario vero quando loca subdita non habent statuta, vel consuetudines proprias, tunc attendenda esse statuta ciuitatis superioris dominantis,dixere,glossa *in l.ex ea. & ibi Bartol.& Doct ff.de postul.* Bartol. *in l.2.n.41.C.quæ sit longa consuet.* Bald. *in l.2.in princip. ff. de orig.iur.* Anton.de Butr. *in c.1.n.63.de consuetud.* Socin. *in consil.7. & consil. 81.n.3.vol.1. & consil.271.vol.2.* Dec. *consil 389. n.7.* Paris. *consil.25.n.42.vol.4.* Roman. *in consil.61.n.2. & seq. & in consil.123.n.1.in fine.* Roland. *de lucro dotis, quæst.85. n.3.* Menoch. *de arbitrar.lib 1 quæst.99.n.24.* Sed quando lo-
2 cus subditus haberet statutum particulare, † quod in casibus non decisis per statuta propria attendatur ius commune Romanorum, quia tunc non aliter in eo loco obseruandæ essent leges particulares ciuitatis dominantis,ita consuluit Socin. de ciuitate Pisana carente statuto in aliquo casu particulari, vt tunc sit attendendum ius commune Romanorum, non autem statuta ciuitatis Florentiæ, quæ dicitur superior, & domina ciuitatis Pisarum, Socin. *in consilio 271.volumine secundo.* Dec. *in consilio 429.* & sic esse casum decisum,atque communem opinionem attestatur Ioseph Ludouicus *in suis communibus conclusionibus, conclusione 55.* Lancellott. Galiaul. *ad consuetudines Alexandriæ præfatione 8.numero octauo,vers.rursus.* Sed in hoc particulari statutorum Pisanorum dicit Dec. *in dicto consilio 429. numero sexto, in fine.* quod dicta opinio secus fuit practicata Florentiæ, & satis rationabiliter, siquidem *in libro quinto statutorum Florent. capit. 1.* specialiter dispositum † est, quod loca subdita si non habent in ali- 3
quo casu statuta particularia, regantur statutis ciuitatis Florentiæ, & ita obseruandum est in ciuitate Florentiæ, quia iudex debet iudicare secundum suas leges proprias, etiam si per appellationem causæ deuoluerentur ad Rotam Florentiæ.

Idem iuris debet esse,quando ciuitas,siue loca subdita sunt infeudata ecclesiæ, quia etsi statuta † & leges 4
regni non sunt seruandæ in locis exemptis, Io. Andr. Ancaran. Geminian.& Franch. *in c.2. de constitut. libro sexto.* Io. Calderin. *in disputatione incipiente; quæritur an subditus.* Angel. *in disputatione incipiente; Bononiensis.* Ancaran. *in c postulasti, quæstion.4 de foro competent.* Ias. *in l. final.numer.5.ff.de iurisdict.omn.iudic. & ibi Dec. numer.2.* Marsil. *num.10* Zasius *numer. 7.* Couar. *in libr.practic.quæstion. capit.37. numer.7.* tamen ista loca per infeudationem † factam ecclesiæ non dicuntur exempta, sed 5
subdita ratione fidelitatis & iurisdictionis in feudalibus,si approbante summo Pontifice, vt scripsi supra *in casu decimo sexto.* Ergo in dictis locis seruandæ sunt leges, constitutiones & consuetudines illius loci superioris, ad quem loca translata in vtile dominium ecclesiæ pertinent, iuxta tradita per Curtium iuniorem *in consil 110.n.12.* & Calcan. *in consil. 4.* idem sentit Alex. *in consil.151. n.5. vol.1.* Ruyn. *in consil.219. n.7. vol.1.* Socin.iun. *in consil.80.n.9. vol.1.* Couar. *in lib.pract.quæst. cap.37.n.7.* Et pro confirmatione huius articuli inducitur, quod etiam ecclesiæ † inferiores debent regi se- 6
cundum consuetudines, & ius ecclesiæ superioris, *c. cum olim, de consuetud. c. de his, distinct. 12.* Paris. *in consil. 25.n.43.vol.4.* Roland. *in tractatu de lucro dotis, quæst. 85. num.1.*

Secundus articulus est: Castra † & ciuitates infeu- 7
datæ ecclesiasticis non possunt habere statuta & consuetudines particulares, nisi fuerint confirmatæ à superiore directo domino ipsius feudi & iurisdictionis, Bald. *in leg.1. numer.1. Cod. quæ sit longa consuetud. & in c. translato. & ibi Felyn numero sexto, de constitutionib.* Barbatia *in c. final. & ibi Rochus de Curte numer. 538. de consuetudine.* Roman. *in consilio sexagesimo primo.* Decius *in consilio 17.* Et quod in concernentibus † decisiones 8
causarum non possint statuta condere sine Principis auctoritate, Alex.& alii *in l.1.ff.de iurisdict.omn.iudic. vbi Purpurat.& Cagnol.* Idem Cagnol. *in l.imperium.numer. 194.ff.de iurisdict.omn. iudic.* Viuius *in ver. statuta condere.* Cephal. *in consilio 38.numer.15. & consilio 571. numer.74. & sequent.* Item quod in modo † succedendi non pos- 9
sint statuta condere sine Principis auctoritate, Bald. *in consil.380.vers.item super eo,vol.4.* Corn. *in consil.171.in fine,vol.4.* Et ratio potest assignari, quia statuta condere † & consuetudines dependet à suprema iurisdi- 10
ctione, vt tradit Baldus in rubrica, Innoc. *in c.cum accessissent.* Anton.de Butr. *in c.cum omnes, column. penultim.de constitut.* Angel.& Alex. *in lege prima,ff.si quis ius dic. non obtemper.* Abbas & Decius, qui attestatur esse communem opinionem *in c. quæ in ecclesiarum, de constitut.* vbi Berous & Marc. Mantua sequuntur. Sed Princeps † concedendo feuda nunquam præsumitur 11
à se abdicare supremam illam iurisdictionem, quæ consistit in legibus condendis, vt late scripsi supra *in*

Cc 2 *libro*

bro primo, cap. 10. Quare sine auctoritate & confirmatione Principis infeudantis, ecclesiastici feudatarii leges condere non possunt particulares in locis infeudatis, quia directi domini feudi recognoscendi sunt, penes quos residet ista suprema iurisdictio. Sic in si-
12 mili dicimus, in alienationibus † rerum ecclesiæ requiri auctoritatem Episcopi illius diœcesis, non in qua res alienanda sita est, sed cui illud beneficium, ad quod res alienanda spectat, subiectum est, glossa *in c. huiusmodi, §. quod si necessitas, in ver. duos, 10. quæst. 2.* Innoc. *in c. pastoralis, col. 2. & ibi Io. Andr. Anton. de Butr. & Abb. de priuileg.* Bald. *in auth. hoc ius porrectum, col. 3. C. de sacrosanct. eccles. & in l. 1. col. 1. vers. secundo quæro, C. de contrah. empt.* Calderin. *in consil. 10. in titulo de rebus eccles. non alien.* Collectar. *in c. nulli, col. 2 vers. sed cuius Episcopi, de reb. eccles. non aliena nd.* Cardinal. Alex. *in c. sine exceptione, 12. quæst. 2.* Paul. Eleaz *in clem. 1. & ibi Immola, de reb. eccles. non aliena nd.*

13 Declaratur hic articulus, vt non procedat † super administratione rerum suarum, in quibus possunt huiusmodi castra, ciuitates, siue eorum communitates, statuta condere, etiam sine Principis infeudantis auctoritate, Bartol. *in l. omnes populi, quæst. 1. & in l. vectigalia, ff. de publicanis.* Bald. *in dicto consilio 324. in 1. dubio, vol. 1.* Caccheran. *in decis. 17. num. 1.* & de magis communi opinione testatur Alciat. *in c. quod sedet, n. 89. de offic. ordin.*

CASVS CXCIV.

Clericum feudatarium non reuelantem delictum contra personam domini, quod sibi patefactum est in confessione, non esse feudo priuandum.

SVMMARIA.

1 *Vasallus sciens periculum domini, non reuelans, amittit feudum.*
2 *Vasallus non faciens certiorem dominum de delicto dicitur ingratus.*
3 *Clericus vasallus sciens delictum in dominum committendum, in confessione non tenetur reuelare.*
4 *Vasallus qui non potuit certiorare dominum, non incurrit pœnam.*
5 *Scientia delicti in confessione habita non debet reuelari.*
6 *Confessio quare non possit reuelari etiam de mandato Papæ.*
7 *Papa quando non possit dispensare super iure diuino.*
8 *Confessionis essentia est celatio.*
9 *Confessionis sigillum quare dicatur de iure naturali diuino.*
10 *Confessori reuelanti confessionem non est credendum.*
11 *Confessor an possit reuelare confessionem de consensu pœnitentis.*
12 *Feudatarii ecclesiastici non amittunt feuda ob causas, ex quibus cæteri feudatarii amittunt.*

1 VAsallus † sciens periculum imminete domino, siue circa personam, siue circa grauem iacturam bonorum, si dominum quamprimum potuit non fecit certiorem, vt euitaret periculum, delicto sequuto, statim feudo priuatur, *c. 1. §. præterea. & ibi Doctor. quæ sit prima causa benefic. amitt.* Andr. *in c. 1. §. si volueris. & ibi Afflict. numero trigesimo sexto, de capit. qui cur. vendid.* Bartol. & Marsil. *in lege, vtrum, ff. ad legem Pompeiam de parricid.* Afflict. *in decision. 265.* Gigas *in tractatu de crimine læsæ maiestatis, sub rubric. de variis quæstionibus, quæstion. 2.* Menoch. *de arbitrar. casu 355. numero decimo nono.* Et quia ratio istius conclusionis est propter ingratitudinem, † in quam incidit vasallus, si de delicto præ- 2
dicto dominum certiorem non reddit, quæ ingratitudo cadit etiam in clericum, quia si est ingratus ecclesiæ suæ perdit beneficium, quod habuit ab ea, Afflict. *in c. 1. §. item si quis feudum, numero centesimo quarto, & sequent. causa 62. quibus modis feud. amitt.* Sonsbecc. *in tractatu de feud. parte 12. numero tertio.* Petr. de Bellapertic. *in tractat. de feud. titulo 9. numer. 6.* Afflict. *in decision. 265. n. 48.* Ideo videtur quod clericus feudatarius quomodolibet sciuerit delictum, debeat de eo certiorem reddere dominum, sicut tenentur quilibet vasalli.

Contrarium est statuendum, quando clerici † sa- 3
cerdotes illud delictum sciuerint in confessione, quia non reuelando domino feudum amittere non debent, ita in specie firmat Marsil. *in d. l. vtrum, n. 5. ff. ad l. Pomp. de parricid.* quem refert, & sequitur Schrader. *in tractatu de feud. parte nona, cap. 4. n. 46.* Et ratio vrgentissima potest assignari, quia prædictorum opinio procedit, quando vasallus potuit certiorare, † & non 4
fecit; secus si non potuit, tunc enim non esse puniendum, post alios Doctores, quos allegat, probat Clarus *in §. feudum, quæstione quinquagesima septima, versicul. hac tamen.* vbi attestatur esse communem opinionem, quod autem scientia † delicti in alterum committen- 5
di nullo modo debeat reuelari, quæ per confessionem habita fuerit, probatur per *c. si sacerdos, de offic. ordinar. & c. placuit, de pœnitent. distinctione sexta, c. omnis vtriusque sexus, de pœnitent. & remissionib.* & scribunt Theologi *in 4. lib. sententiarum, distinct. 21.* Et quod non possit reuelari † etiam de mandato Papæ, est ratio, quia 6
sacerdos in actu confessionis est specialis vicarius Dei quoad peccata sibi confessa; ergo est maior Papa in illo actu, qui est generalis Vicarius Dei, nam specialis maior est generali, *c. studuisti, de offic. delegat.* hæc est ratio Abbatis *in c. dilectus, de excessib. Prælatorum.* Aliam rationem dat Riccardus *in quarto libro sententiarum, distinctione vigesima prima*, Papam non posse præcipere sacerdoti, vt reuelet confessionem, quia confessio est de † iure naturali, diuino, & ecclesiæ, super quo Papa 7
non potest præcipere, quod ego credo verum, quia ex tali præcepto satis turbaretur status vniuersalis ecclesiæ. Addi potest alia ratio desumpta ex Theologis *in dicta distinctione vigesima prima*, quia sigillum & celatio peccati confessi est de essentia sacramenti confessionis, † quia de ratione sacramenti est, quod sit si- 8
gnum efficax, est enim sacramentum sensibile efficiens, quod figurat, sed sacramentum istud significat, & figurat, quod Deus audit peccatum, & quod constituitur locus secretus, in quo debet mori peccatum, & extingui; ergo cum significatio sacramenti confessionis sit significatio occultæ delationis, & peccati, & fori, ideo ad rationem eius pertinet, vt nullo modo reueletur, vnde qui reuelat, facit irritum sacramentum, auferendo ab eo naturam suæ significationis & figurationis. Et subdit Scotus *in 4. lib. sentent. distinct. 21. quæstion. 2.* quod sigillum confessionis † dicitur de 9
iure naturali diuino ratione fidelitatis, charitatis, veritatis promissæ tacitæ, & vtilitatis, quo sigillo multi confitentur, qui non facerent. Propterea concludit, quod confessio sacramentalis non potest reuelari, nedum peccatore viuente, sed nec ipso mortuo. Imo si cõfessor reuelaret del ctũ sibi confes ũ, vt perpetrandũ contra dominũ, sibi non esset credendum, quia

10 quia † illa confessio fuit facta Deo, & non homini, & ille confessor reuelaret vt homo, ideo sibi non esset credendum, Io. de Anan. *in d. c. si sacerdos, n. 6. de offic. ordinar. & ibi Bald. n. 7.* & forte potuit ille pœnitens in confessione non verum dicere, sed tentando confessorem, vt aliquod indicium daret domino feudi suo inimico, prout similes causas considerauit Abb. *in d. c. si sacerdos, n. 1. & seq.*

Declaratur hic articulus, vt non procedat, si ipse 11 confessor, † persuadendo pœnitenti grauitatem peccati, atque retrahendo illum ab hoc malo committendo, tandem obtineret à pœnitente, vt de eius consensu confessio reuelaretur, quia licet secundum Theologos sit indecisa ac dubia quæstio, tamen secundum Canonistas est resoluta, quod hoc casu ipsa confessio possit reuelari, etiam in iudicio, etiam vti testis iuratus, *c. nemo de simonia. vbi Io. Andr. n. 3. Io. de Anan. n. 2. c. significasti, de adulter. vbi Abb. n. 5. Io. Andr. n. 1. Anton. de Butr. n. 3. Hostiens. n. 26.* Immola *in c. consanguinei, n. 5. de sent. & re iudic.* Aretin. *in c. testimonium, prope finem, de testib.* Lapus *allegation. 94. incip. quidam presbyter, in princip. vers. in contrarium.* & secundum hanc opinionem fuisse iudicatum, attestatur Felyn. *in c. cum Mattheus, n. 1. de simon.* & hanc opinionem communiter seruari in practica, post multos alios, quos allegat, testatur Triuisanus *in decis. 3. lib. 1.* Ego autem credo hanc opinionem Canonistarum procedere, dummodo confessor non obtineat licentiam reuelandi in pœnitentiam pœnitentis, quia hoc etiam casu non tenetur reuelare, cum pœnitentia sit pars confessionis, & obstant omnes supradictæ rationes.

Ad resolutionem huius casus, & similium, in qui- 12 bus † feudatarii amittunt feuda ob aliquas causas, & quod non habeant locum in ecclesiasticis feudatariis, conferunt scripta à nobis supra *in casu 16.* vbi ostendimus, in quibus casibus leges feudorum ligent ecclesiasticos feudatarios.

CASVS CXCV.

Papa, vel Imperator an possint restituere vasallum aduersus feloniam in præiudicium directi domini, ipso domino non consentiente.

SVMMARIA.

1 *Vasallus committens in maiestatem Principis ipso iure perdit bona.*
2 *Papa & Imperator an possint remittere feloniam vasalli in præiudicium directi domini.*
3 *Rex an possit remittere feloniam vasalli in præiudicium Baronis.*
4 *Feudum committi per feloniam est de iure positiuo.*
5 *Papa & Imperator cum quibus clausulis faciant aliis præiudicium.*
6 *Princeps potest ciuitatem & homines sibi in nullo seruitio obligatos aliis in feudum concedere.*
7 *Princeps potest remittere pœnam alteri quæsitam.*
8 *Plenitudo potestatis præsumitur in actu, qui aliter subsistere non potest.*
9 *Præiudicium tertio præsumitur factum, quando actus aliter subsistere non potest.*
10 *Pontifex & Imperator non possunt secundum aliquos remittere vasallo feloniam in præiudicium directi domini.*
11 *Petrus Antonius de Petra reprobatur.*
12 *Imperator potest de plenitudine potestatis aliquem suo iure priuare.*
13 C. finale 9. quæst. vltima, *loquitur de plenitudine potestatis cum causa.*
14 *Papa omnia potest de plenitudine potestatis.*
15 *Dominium nostrum an possit à nobis auferri sine peccato.*
16 *Dominium an sit de iure gentium, vel diuino.*
17 *Princeps non dicitur posse, quod cum peccato potest.*
18 *Princeps vtendo plenitudine potestatis vltra debitum modum an peccet.*
19 *Papa quando vtitur plenitudine potestatis debet præmittere clauem discretionis.*
20 *Principes non posse de plenitudine potestatis aliis facere præiudicium, qui teneant.*
21 *Princeps non potest in iure quæsito de iure gentium tertio præiudicare.*
22 *Plenitudo potestatis quotuplex sit.*
23 *Papa solus habet plenitudinem potestatis, cæterorum Principum nullus.*
24 *Plenitudo potestatis est communicata Imperatori.*
25 *Imperator faciendo aliis præiudicium de plenitudine potestatis quare non peccet.*
26 *Principes quomodolibet inferentes aliis præiudicium tenentur ad interesse.*
27 *Principes auferentes rem alicui pro bono publico tenentur ad excambium.*
28 *Rex auferens feudum alterius propter publicam vtilitatem, illa cessante, debet restituere.*
29 *Et si non potest restituere, tenetur ad pretium.*
30 L. item si verberatum, ff. de rei vendic. *declaratur.*
31 *Damnum dicitur pati, qui perdit voluntatem.*
32 *Rex auferens rem alterius tenetur ad iustum pretium.*
33 *Princeps auferendo rem alterius non peccat, quia tenetur ad interesse.*
34 *Plenitudo potestatis quomodo diffinitur.*
35 *Princeps non vtitur plenitudine potestatis, nisi alteri faciat præiudicium.*
36 *Principes posse aliis facere præiudicium de plenitudine potestatis qui Doctores probarunt.*
37 *Principes vtuntur plenitudine potestatis etiam sine causa.*
38 *Et possunt tollere ea, quæ inducta sunt de iure naturali vel gentium.*
39 *Papa & Imperator cur possunt remittere feloniam vasalli in præiudicium directi domini.*
40 *Regnum omne vel feudum recognoscitur à Papa & Imperatore.*
41 *Vasallus vasalli mei an dicatur vasallus meus.*
42 *Reges & Principes inuestiti quando possint alios habere feudatarios.*
43 *Papa & Imperator possunt agere contra subfeudatarios in actione concernente feudum.*
44 *Feudatario constituto procuratore in rem propriam, non impeditur directus dominus agere.*
45 *Cedens actionem non censetur cedere in suis præiudicium.*
46 *Pœnæ & mulctæ sunt fructus iurisdictionis, & ad quem spectent.*
47 *Feudum ob feloniam in Baronem non est applicandum Regi.*
48 *Papa & Imperator concedentes feuda quando dicantur sibi reseruasse supremam iurisdictionem.*
49 *Et quando possunt cognoscere causas appellationum subditorum infeudatorum.*
50 *Reseruatio superioritatis quid contineat.*
51 *Papa & Imperator possunt per iustitiam absoluere vasallum à felonia commissa in Baronem.*

52 *Papa & Imperator concedentes feuda, nihil reseruando, an possint super feudis disponere de plenitudine potestatis.*

1 CVm vasallus † committit in maiestatem Principis, ipso iure sunt eius bona confiscata, Azo *in summa C. vnde vi.* Andr. *in c. 1. de vasallo decrepit. ætatis. & ibi Afflict. columnn. 5. versicul. iuxta præmissa quæritur.* ideo quæri potest, an summus Pontifex & Imperator, ratione illius vniuersalis dominii, quod habent in omnibus regnis & statibus, de quo scripsi supra *in parte*
2 *prima capite octauo*, possint remittere † vasallo feloniam in præiudicium domini commissam, etiam ipso domino non consentiente; & quia illammet vniuersalem iurisdictionem, quam habet Imperator respectu totius *ad l. deprecatio, ad l. Rhod. de iactu.* habent Reges in eorum regnis, vt post alios concludit Decius *in consil. 41. columnn. 2. in princip.* Bartol. *in leg. 1. numer. 15. ff. de iurisdict. omn. iudic.* Bald. *in leg. 1. Cod. vnde legitim. & in consil. 251. sententia, columnn. 1. volumin. 5.* Ideo eadem
3 quæstio procedit in Regibus, an possint † remittere feloniam vasalli in præiudicium sui Baronis, cui immediate applicantur pœnæ delictorum, ad tradita per Bartol. *in l. final. ff. solut. matrimon.* Tessaur. *decision. 250. in princip. & 266. num. 4.* Boss. *in tit. de pœnis, num. 25.* Roland. *in consil. 48. n. 25. vol. 2.* Brunus *in consil. 31. col. pen. & final.*

Et pro opinione affirmatiua faciunt multa. Pri-
4 mum, quia vt per feloniam fit commissum † ipso iure feudum, est de iure positiuo, sed in his, quæ sunt iuris
5 positiui, Pontifex † & Imperator possunt ad libitum disponere, ex regul. *l. Princeps, ff. de legib. c. prope, de concess. præbend. c. quæ in ecclesiarum, de constit.* & omnia possunt contra, præter & extra ius, vt probant Albertus Brunus *in consilio primo.* & Camp. *inter consilia Bruni consil. 2.* præsertim si id fecerit ex certa scientia, & cum clausula, *non obstante.* Ex quibus constare dicitur, intentionem Principis fuisse alteri præiudicium facere, etiam in iure quæsito, glossa *in c. statutum, in verb. literarum, de rescript. libro sexto.* glossa *in c. 1. in verb. noscatur, de constitutionib. libro sexto.* Alex. *in lege tertia, §. is pro quo, numero septimo, ff. quod quisque iur.* vbi asserit hanc opinionem esse communem, & *in consilio 101. volumine primo.* sequitur Dec. *in consilio 269. numer. 11. & sequent.*
6 Ideo potest † ciuitatem & homines sibi in nullo seruitio obligatos alicui in feudum concedere, Ias. *in §. item Seruiana, num. 106. & sequent. Instit. de actionib. & in l. si non sortem, §. libertus, ff. de condict. indebit.* Crauetta *in consilio 54.* Alex *in consilio 25. volumine quinto.* Barbatia *in consilio vndecimo, illud asseram, columnn. 2. volumin. 2.*
7 Ergo † debet posse remittere pœnam alteri quæsitam, vt tenet Abb. *in c. specialis, n. 6. de offic. deleg.* quia potest auferre rem vni, & dare alteri, Angel. *in lege tertia, §. si is pro quo, in princip. ff. quod quisque iur.* vbi allegat Cyn. *in l. bene à Zenone, C. de quadr. præscript.* Idem Angel. *in l. item si verberatum, §. 1. n. 1. ff. de rei vendic.* vbi ait, mentiri negantes Cæsarem de plenitudine potestatis, etiam sine causa, dominium nobis auferre posse. Quod multo fortius procedit, quando Pontifex & Imperator remittunt feloniam vasalli in præiudicium directi domini; omnes enim directi domini feudorum sunt feudatarii Pontificis vel Cæsaris, vt probaui *in dicto capite octauo primæ partis.* Et quando actus facti à Principe aliter subsistere non possunt, nisi
8 de plenitudine † potestatis, illa potestas subintelligitur, atque præsumitur, quod eadem voluerit vti Castrens. *l. ex imperfecto, C. de testament.* Socin. iun. *in consilio 134. numero 27. volumine tertio.* Crauett. *in consilio 75. numer. 3.* Menoch. *in consilio 2. numer. 38. volum. 1. & consil. 250. numer. 66. volumin. 3. & in tractatu de præsumptionib. libr. 2. præsumption. 9 numer. 23. & libr. 6. præsumption. 4 numer. 4.* Alba *in consil. 555. numer 33.* Dec. *in dict. l. ex imperfecto.* Petrus Duen. *in regula 33. in vltima fallentia.* Riminald. iun. *in consilio 339 numer. 17. volumin. 3.* Itaque quoties negotium aliter haberi non potest, præsumitur tertio præiudicium † illatum, Dec. *in consil. 113. viso* 9
tenore, n. 7. vers. non obstat ergo. & in consil. 186. n. 4. vers. nec obstat. vbi dicit hoc procedere non solum in priuilegiis, sed etiam in contractibus, Alba *in consil. 155. n. 9. & n. 11.* quia Princeps supremus aliquid faciendo videtur in necessariam consequentiam submouere omne obstaculum, *l. quidam consulebat, in fine, ff. de re iudic.* Iason *in l. Barbarius, num. 10. ff. de offic. prætor.* Alba *in consilio 553. num. 10.*

In contrarium, quod imo summus Pontifex † & 10
Imperator non possunt feloniam vasalli remittere in præiudicium domini, in specie affirmarunt Afflict. *in c. 1. n. 46. & plur. seq. de capitulis Corradi. & in c. 1. n. 26. & sequentibus, de vasallo decrep. ætatis.* Andreas *in c. 1. in princip. & ibi Afflict. n. 1. in 6. notabil. hic finitur lex.* & nouissime Schraderus *in 2. parte 9. partis principalis, sectione 14. n. 44. in 81. quæstione.*

Pro cuius opinionis confirmatione discurramus 11
quæso circa ea, quæ † per Petrum Antonium de Petra allegata sunt *in tractatu de potestate Principis cap. 24. à n. 16. ad finem.* quibus vult probari veram opinionem esse, neque summum Pontificem, neque Imperatorem de plenitudine potestatis posse tertio præiudicium facere.

Et inprimis mouetur per *leg. penultim. & final. ff. de natalib. restituend.* vbi natalia non restituuntur in præiudicium domini. Item per *c. finale, nona quæst. final.* vbi Papa non nisi ex causa necessitatis potest priuare Prælatum suo monacho, aut clerico. Sed responderi potest, in dictis legibus Iurisconsultos loqui secundum regulam, nec de plenitudine potestatis, de qua agimus. Vnde afferendo instantiam, adducitur in contrarium textus *in lege prima, Cod. qui ius ex causis serui propriam libert. accip.* vbi † Imperator potest aliquem 12
seruo suo priuare, qui textus intelligendus est de plenitudine potestatis, vt actus sustineatur contra regulam. Item text. *in dict. c. final.* non bene inducitur ad hanc quæstionem. Quia idem Petra *in dict. capit. 24. numero primo*, inuehit contra Doctores male distinguentes de plenitudine potestatis cum causa, & sine causa. Deinde *numero secundo* dicit, se velle tractare quæstionem circumscripta causa; ergo non debebat allegare *d. c. finale.* † quia ibi Papa Nicolaus loquitur 13
de plenitudine potestatis cum causa, dum dicitur: Per principalem beatorum Petri & Pauli potestatem habemus non solum nos monachos, sed etiam clericos de quacunq; diœcesi, cum necesse fuerit ad nos conuocare; ergo ipse Petra incidit in foueam, in quam proiecit Doctores, & quod Papa † possit de plenitu- 14
dine potestatis omnia facere, est textus *in clem. pastoralis, in fine, de re iudic.* & scribit Anton. de Butr. *in c. constitutus, col. 5. vers. item procedit de potestate, de religios. domib. & in c. quia plerique, col. penult. de immunit. ecclesi.* & ad hoc vide Addentes ad Abbatem, *in d. c. constitutus.* qui alios referunt.

Item mouetur Petra, quia id, quod nostrum est, sine peccato † à nobis auferri non potest, *c. ab eo, de elect.* 15
lib. 6.

lib.6.l.id quod nostrum, ff. de regul.iur. sed quodlibet dominium dicitur nostrũ de iure gentium, vt ipse idem Petra voluit *in d.tractat.de potestate Principis, in 3. conclusione principali,* & dicit *in d.c.24.n.20.* ergo non potest auferre dictum dominium sine peccato, & quando hæc ratio esset vera, multo fortius procederet, te-
16 nendo quod dominium † singulorum sit de iure diuino, prout nos firmauimus in prima parte huius operis, *in cap.1.*

Quod autem Princeps non possit de plenitudine potestatis auferre dominium, ex ea ratione, quia pec-
17 caret, sic probatur, quia Princeps non † dicitur posse, quod cum peccato potest, *c.faciat, 22.quæst.2.* quem textum ad hoc allegat Andr. *in c.1.colum.2. de controuers. inter dom. & empt.* Capyc. *decis.166.num.12.* licet enim non ligetur iure coactiuo, tamen ligatur iure directiuo, quod est ius naturale, & si faceret contra ius naturale, directiuum rationis peccaret, quod non permittitur Principi, etiam de plenitudine potestatis, vt probat Cur. *in consil.77.colum.29. in fin.* & Prin-
18 ceps † vtendo plenitudine potestatis, vltra debitum, peccaret mortaliter, Paul. de Castr. *in consil. 26. super primo videtur dicendum,* alias est *consil 34. volum.2.* Innocentius etiam *in c.quanto, de iureiurand.* dicit, quod
19 quando Papa vtitur † plenitudine potestatis, debet præmittere clauem discretionis, & Princeps rarissime illa vti debet, Bald. *in l. §. cum autem, Cod. de caduc. tollend. & in l. 2. C. de commun.rer.alienat.* & quando vtuntur illa sine causa, dicuntur vti, non plenitudine potestatis, sed tempestatis, Ioan. de Selua *in tractat. de benefic. in 2. part. quæst. 1. colum. 6. & tribus sequentib.* Et
20 quod non liceat de plenitudine † potestatis præiudicium facere in iure alterius, concludit Bartol. *in l. final.colum.2. vers. eo modo, Cod. si contra ius, vel vtilitat. public.* vbi quod Deus non dedit Principibus iurisdictionem auferendi alienum indebite, & ibi sequitur Fulgos. Dec. *in c.final. numero sexto, de constitut.* post Bald. *in l. Gallus, §. & quid si tantum, colum. penult. ff. de liber. & posthum.* Tiraquell. *in tractat. de constituto, in 7. limitatione, numero quadragesimo septimo,* vbi conclu-
21 dunt, quod Princeps † non potest in iure quæsito de iure gentium tertio præiudicare, Gabriel. *in suis commun. conclus. titulo de iure quæsito non tollendo, conclus.1. numero primo. vers. contrarium. & vers. tenendo, numero sexto.* Hieronym. Gabriel *in consil. 193. num.13. vol. 2.* Rota *decis 10.lib. 2.* Albert. Leonius *in consil.97. numero nono. centuria 1.* Camill. Borrell. *in consil. fine controuers. cap. 14.* cum aliis multis similibus, quæ ad hoc allegari possent, quibus pleni sunt libri, sed omnia tendunt ad finem demonstrãdi Principem non posse vti plenitudine potestatis, in præiudicando alteri, quia peccaret.

22 Sed responderi potest, quod plenitudo † potestatis à Doctoribus dicitur esse multiplex, aliquando enim intelligitur secundum significationem seu virtutem sermonis, quæ cuilibet actui possibilis est sanctissima, & Christo Domino nostro conuenit; Matthæi *cap. vltimo: Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra.* Interdum est ea, secundum quam homini licet exercere omnem suum actum voluntarium imperatum, & in quemlibet hominem, & rem quamlibet exteriorem existentem in hominum potestate, siue ordinabilem ad vsum eorum. Item ea, secundum quam quædam licent, in omnem actum, vt dixi, sed non super quemlibet, nec in omnem rem humanæ potestatis subiectam. Item ea secundum quam liceat non omnem actum exercere sed determinatum in specie, sine modo, secundum omnem volentis impetum, super quemlibet hominem, & rem omnem humanæ subditam potestati. Item ea, quæ supremæ iurisdictionis coactiue, super omnes mundi principatus, populos, communitates, collegia, aut singulares personas, aut rursum in aliquem horum, secundum omnem impetum voluntatis. Item plenitudo potestatis super omnes mundi clericos, ipsos omnes ad ecclesiastica officia, ac beneficia, instituendi, ponendi, priuandi, atque ecclesiastica beneficia distribuendi. Item potest intelligi ea, quæ Pontificibus conuenit, potestas ligandi, & absoluendi homines à culpis, & pœnis, excommunicandi, interdicendi, & reconciliandi. Item potest intelligi ea, qua manus licet imponere omnibus ad ecclesiasticos ordines suscipiendos, & ecclesiastica sacramenta conferenda, vel prohibenda. Item ea, quæ sit interpretandarum scripturarum sensus, præsertim in his, quæ sunt de necessitate salutis, & veros à falsis, sacros ab insacris diffinire, seu determinare, ritumque omnem ecclesiasticum ordinandi, & ordinatorum obseruationes, vel sub anathemate generaliter facere præceptum. Item plenitudo potestatis, quæ versatur circa curam animarum generaliter quo ad omnes mundi populos, & prouincias. Quæ à nobis adducuntur ad ostendendũ, quod cum hæc potestatis plenitudo circa multiplicia genera versetur, atque contineatur, non posse † affirmari o- 23
mnes principes hã. habere potestatis plenitudinem, sed soli summo Pontifici conuenire, qui fuit successor illius summæ, atque supremę potestatis, & iurisdictionis datæ Christo Domino nostro à suo patre æterno, & tenendo hanc opinionem, responderi potest: Nos non posse dicere summum Pontificem prę iudicantem in iure alterius peccare, qui omnes iudicat, & à nemine iudicatur, *c. cuncta per mundum, 9. quæst 3.*

Sed loquendo secundum communem doctrinam, quod hæc plenitudo † sit communicata etiam Impe 24
ratori: Dicendum est, neque peccare † Imperato- 25
rem aliquod præiudicium inferentem in re alterius, quia damnum passo, remedio legis succursum est, vt agant contra Principem † inferentem ad interesse, 26
ad glossam *in c. 1 §. ad hæc, de pace iuram firmand.* per quam Bald. ibi, *colum.3* concludit, quod si commune Perusii de plenitudine potestatis aufert ab emptoribus fructus pro certo tempore eis venditos, vel locatos, vtique illi possunt agere ad interesse contra commune, & tradit Felyn. *in c. 1. colum. 1. de probationib.* &
quando aufert † rem vni, etiam prætextu capitulatio 27
nis pacis, & dat alteri, tenetur prouidere de æquiualenti ex cambio, *l. 2. vbi Bald. Cod pro quibus caus. ser. pro præm. libert. accip* Innocent. *in c. nisi cum pridem, colum. 2. vers. nos dicimus. de renunciation.* Abb. *in d.cap. constitutus, numero duodecimo, de religios. domib. post Butr. ibi,* Bartol. & Doct. *in l. final. §. 1. ff. de pignor. action. & in l. si venditor, §. constat. ff. commodat.* Alexand. *in consil.151. volum.6* Ias. *in l. Barbarius, numero trigesimo tertio, ff. de offic. prætor. & in l. fin. numero nono, ff. de pact.* Andr. *in c. 1. §. similiter, de capit. qui cur. vend. & in c. 1. ver. moneta quæ sint regal. & in proœmio constitut. regni. & vtrobique Afflict. & cæteri Feudistæ.* & procedunt, etiam si princeps condendo legem auferret bona, vt fir-
mat Ias. *in d. l. Barbarius, num. 33.* & quod Rex † au- 28
ferens feudum alicuius ex causa publicæ vtilitatis,

illa causa cessante, debeat restituere si potest, Felyn. *in c. quæ in ecclesiarum, num. 29. in princip. de constitution. & ibi Imol.* Ias. *in l. 1. num. 61. vers. quarto adde, ff. de officio eius, & in consil. 92. illustrissimus, numero vndecimo, volum. 3.* vbi quod tenetur restituere si potest, Tiraquell. *in tractatu cessante causa. parte 1. numero vigesimo,* qui omnes allegat, Innocent. *in c. quia plerique, num. 5. de immunit. eccles.* Socin. *in consil. 164. visa bulla, nu-*
29 *mero decimo, volum. 2.* & si non potest † restituere, te-
30 netur soluere illius precium: nam text. *in l. item † si verberatum, §. 1. ff. de rei vendic. in vers. modico dato pretio.* intelligitur de iusto pretio, vt ibi Cynus, & Iacob. de Aren. Item Belluga *in suo speculo Principum, §. donum, rubric. 46. numero quarto, in prima.* & ibi dicitur modicum respectiue ad voluntatem domini, à quo inuito extorquetur, *l. nec quasi, iuncta glossa, ff. de rei vendic.* Bald. *in l. non interest, ff. quod metus caus.* quia consideratur interesse voluntatis, *l. final. ff. de vsu & habit.* quam ad hoc allegat Andr. *in l. imperialem, numero 4. de probib. feudi alienat. per Federic.* nam qui me cogit,
31 damnum † infert, & damni loco habetur, quando perdo voluntatem, Bald. *in l. 1. colum. 5. in 2. lectur. de legat. 2.* Et dicit Andr. *in c. 1. §. similiter, numero vigesimo septimo, de capitaneo qui cur. vendid. & ibi Afflict. num. 6.* quod *in d. l. item si verberatum,* contingit fuisse modicum datum, sed de iure debebat dari integrum pretium. Item Loffred. *in dict. §. similiter.* dicit illud modicum pretium fuit datum ab actore reo, qui erat conuentus rei vendicatione, qui sciens omnimodo se esse superaturum, cedendo liti, fuit contentus recipere illam modicam recompensationem, vt læderent actorem, & sic respectu Regis remanebant iura integra ad consequendum pretium. Et quod re ablata
32 per † Regem debeat dari iustum pretium, dicit Andr. *in titul. quæ sint regalia, num. 23. & num. 53. & in præludiis constitutionum regni, num. 60.* Lucas de Penn. *in l. prædia, num. 52. in fine, Cod. de location. præd. ciuil.* Ias. *in d. l. Barbarius, num. 36.* Felyn. *in d. c. quæ in ecclesiarum, numero vigesimo octauo.* Menoch. *de arbitrariis quæst. 48. num. 10.* Gabriel *de iure quæsito non tollend. conclus. 2. num. 25.*

Hæc à nobis adducuntur ad ostendendum cessare rationem peccati (qua mouetur Petra *in d. c. 24.* & multi Doctores ab illo allegati aduersus Principis plenitudinem potestatis) in auferendo rem alterius, aut
33 illi damnum inferendo, quia Princeps † potest, vt ostensum est, sed quia tenetur ad interesse, non dicitur peccare ratione præiudicii illati de plenitudine potestatis, sed peccaret, nisi restitueret pretium, & solueret interesse.

Et nisi sic diceremus, opus esset negare simpliciter hanc plenitudinem potestatis. Nam ipsa diffini-
34 tur, † est plenitudo arbitrii, nulli necessitati subiecta, neq; iuris publici regulis limitata, vt per Bald. *in l. 2. C. de seruit. & aqua.* Curt. sen. *in consil 65. num. 18.* Si igi-
35 tur Princeps agit † præter, vel contra leges, opus est alteri facere præiudicium, quod potest sine peccato, sed non soluendo pretium, vel interesse peccaret; ergo hoc peccatum non respicit substantiam plenitudinis potestatis, sed effectum ipsius, propterea hæc ratio impedire non debet.

Ex hoc fundamento iacto, quod isti supremi Principes possunt facere præiudicium in iure, & re alterius, infertur decisio huius casus esse pro parte affir-
36 matiua. Hæc autem opinio firmatur † primo auctoritatibus, deinde ratione, siquidem glossa Martini *in procemio, ff. in princip. in gloss. prima,* expresse voluit, Principem esse dominum rerum singularum, tam proprietatis, quam possessionis, & propterea posse arripere vni, & dare alteri de absoluta potestate, & Riccard. de Malumbre, quos sequi videtur Guid. Pap. *in consil. 65. colum. 4. ver. & propterea glossa & Doct. mouent quæstionem.* Bald. *in l. bene à Zenone, num. 2. in fine, C. de quadr. præscript.* vbi concludit, quod Princeps licet non sit dominus rerum singularium personarum, potest tamen de his disponere de potestate absoluta, vt de propriis, & ita etiam conclusit *in l. præcedenti,* ad quam se remisit, Angel. *in d. l. item si verberatum, §. 1. ff. de rei vendic.* dicit, mentiuntur, qui negant Cæsarem de plenitudine † potestatis, etiam sine 37
causa dominium nobis auferre posse, sequitur Barbatia *in consil. 64. colum. penult. volum. 4.* Alexand. *in consil. 216. num. 10. volum. 2.* vbi probat Principem posse tollere ea quæ inducta sunt de iure naturali, & gentium, cum clausula, *non obstante,* etiam si agatur de graui præiudicio, Ias. *in l. rescripta, numero tertio, C. de precib. Imperat. offerend.* & latius *in consil. 227. in 12. fundamento, volum. 2.* Gratus *in consilio nono, numero centesimo septuagesimo tertio, & seq. volum. 1.* loquens in materia feudali, Dec. *in consilio centesimo nonagesimo primo, numero tertio.* Afflict. *in d. c. 1. §. similiter, num. 42. de capit. qui cur. vendid.* Marsil. *in l. de vnoquoque, num. 17. & seq. ff. de re iudic.* Lucas de Penna *in l. final. numero trigesimo nono, C. de locat. præd. ciuil. lib. 12.* vbi citat ad hoc glossam *in d. cap. constitutus,* & Specul. Chassanæus *in consil. 66. num. 59.* vbi concludit, quod Princeps cum clausula, *de plenitudine potestatis,* sine causa potest tollere ea † quæ sunt inducta de iure naturali, vel 38
gentium, & attestatur hanc esse communem opinionem, Curt. iunior *in consil. 1. num. 16.* Riminald. iun. *in consil. 27. num. 28.* & hanc esse communem opinionem attestatur etiam Bossius *in titulo de Principe, num. 190.* & Vasquius *in lib. quæstionum illustrium, lib. 1. cap. 5. num. 15.* & post plurimos, quos allegat, probat Bellon. *in consil. 2. num. 7. vers. præterea,* loquens de læsione iuris tertii ex contractu, quam potest inferre Princeps de plenitudine potestatis.

Denique videamus rationem in feudalibus, cur summus Pontifex † & Imperator possint remittere 39
feloniam à feudatario cōmissam in præiudicium directi domini. Nam, cum probatum sit *in d. parte 1. cap. 8.* omne regnum, † statum, ciuitatem, & feuda 40
cuiuslibet qualitatis recognosci à sede Apostolica, vel à Romano Imperio, sequitur quod omnes feudatarii Regum, & cæterorum Principum à sede Apostolica, & imperio recognoscentium dicantur etiam feudatarii Papæ, & Imperatoris, ex illa regula, quod vasallus † vasalli mei, dicatur esse vasallus meus, 41
quæ est vera in iis, quæ rem feudalem respiciunt, quia rem meam possidere dicuntur, Bald. *in l. 1. numero nono, Cod. comm. de legat.* Dec. *in l. consilii, §. socii mei socius, ff. de regul. iur.* argum. *l. solutum, §. solutam. ff. de pignorat. actione.* & declarat Schrader. *de feud. parte 8. cap. 2. numero vigesimo quinto, & plur. sequentibus.*

Et quando in Reges & † Principes primo inue- 42
stitos fuisset translatum omne dominium, etiam directum in singularibus corporibus, retento dominio directo in vniuersali, quo casu ipsi possunt alios habere subfeudatarios, vt declarat Frecc. *in 2. lib. de subfeudis, §. sed vt verius, fol. mihi 140. & fol. seq.* Adhuc possent Papa, † & Imperator ratione illius 43
vniuer-

vniuersalis dominii agere contra subfeudatarios prędictos in omni actione concernente feudum, quia ipsi primi feudatarii censentur constituti procuratores in rem propriam, vt dicit Bald. *in l.1.n.23. C. de heredit.vel act.vendit.* quod ego intelligo verum in illis quæ sibi concessa sunt, sed Papa & Imperator ratione illius dominii directi in vniuersali quod retinent possunt agere. Item ratione vtilis dominii, ac etiam directi in singularibus corporib. concessi, quia etiam con-
44 stituto † procuratore in rem propriam, dominus directus non impeditur agere, Salyc. *in l. 1. n. 11. vers. ego puto, C. de actionib. & obligat.* Item quia nec ipse cedens
45 censetur † cessisse in sui præiudiciũ, ex dictis per Bald. *in l.2. C. an seruus ex facto suo.* quẽ ad hoc allegat Franch. *in decis. Neapolit. 260 n.2.* Si igitur possunt agere circa cõcernentia feudũ; ergo & remittere pœnas caducitatis feudi, & hoc dicũtur posse agere ex iurib. residentib. in eorũ personis, cõsiderato illo directo dominio vniuersali, de quo scribit Natta *in cons. 580. per totum.*
46 Neque obstat, quod pœnæ, † & multæ sunt fructus iurisdictionis, quę spectant ad primum feudatarium, Bart. *in l. fin. ff. solut. matrim.* Tessaur. *in decis. Pedemontana 250 in princ. & decis. 266 n. 4.* & probat Amadæus de Ponte *in tract. de laudemiis, quæst. 24.* Boss. *in tit. de pœnis. num. 25. vers. sed si voluit.* Roland. *in consil. 48. n. 25. vol. 2.* qui loquitur in omnib. confiscationibus, & propterea quando vasallus committit feloniam, eius feudum
47 non † est applicandum Regi, sed Baroni, qui immediate feudum concessit, Affl. *in decis. 282.* Thom. de Marin. *in tract. de feudis, in tit. de feudo hereditario nouo, num. 10.*

Quia pro resolutione constituo duos articulos.

48 Primus articulus est: quando Papa, † aut Imperator concedentes primo feudatario reseruarunt sibi ius superioritatis, tunc enim dicuntur sibi reseruasse supremam iurisdictionem, de qua scripsi *in 1. part. c.*
49 *10.* cuius vigore multa possunt exercere † in subfeudatarios, possunt enim cognoscere causas appellationum, vt concludit Io. Andr. ad Specul. *in tit. de iurisdictione om. iudic. § 1. in additione magna, ver. ex prædictis concluditur,* cuius decisionem elegantem appellat Ias. *in consil. 161. col. 2. vers. & si aliquis, vol. 2.* Natta *in cons. 614. n. 5.* Caccheran. *in decis. Pedemont. 101. n. 9.* Anton. Sala *in decreta Pedemontan. tit. de iure emphyteutico, §. rem pu-*
50 *blicam gloss. 2. n. 13.* & quæ alia † contineat reseruatio superioritatis, ponit Socin. iun. *in consil. 126. n. 38. vol. 3.* Natta *in cons. 487. n. 12.* Rolan. *in consil. 1. n. 142. vol. 2.* Amad. de Ponte *in quæst. laudemial 24. col. 7. in fin.* ergo
51 sicut potest per viam † iustitiæ absoluere subfeudatarium à sententia Baronis in suum vasallum, ita potest eidem prædictã feloniam remittere per viam gratiæ, probatur consequentia, quia vtrumq; residet in persona supremi Principis ratione, supremæ iurisdictionis, vt etiam dicam in sequenti casu.
52 Secundus articulus est: quando Papa, & † Imperator concedendo, nihil penitus sibi reseruarunt, & tũc dicẽdum esse, prout dixi in primo articulo, dixerunt Ang. *in l. 1. §. qui mandatam, ff. de iurisd. om. iud.* Bald. *in l. 1. q. 43. ff. de rer. diuis.* Iacobin. *in sua inuestitura, ver. & cum mero, & mixto imperio, n. 9.* Boss. *in tit. de foro compet. num. 45. & in tit. de Principe. n. 281.* Roland. *in consil. 4. nu. 40. vol. 3.* Couar. *in lib. practic. quæst. cap. 4. n. 6.* Sed quando hæc opinio non esset vera, posset de plenitudine potestatis idem facere, & erit validum, sed tenebitur ad interesse, vt dictum est.

CASVS CXCVI.

Papam & Imperatorem posse condere leges in regnis, & statibus aliis infeudatis, vt ligent etiam vasallos mediatos.

SVMMARIA.

1 *Papa & Imperator an possint leges condere, quæ ligent vasallos mediatos.*
2 *Statutum conditum per Principem de lucro dotis habet locum etiam in terris infeudatis.*
3 *Papa potest condere constitutiones, & leges in regno Neapolis.*
4 *Papa & Imperator concedentes feuda cum omni iure, quomodo intelligitur.*
5 *Princeps supremus concedendo iura sua, non potest illum sibi creare parem.*
6 *Princeps potest reuocare concessionem factam in diminutionem supremæ potestatis.*
7 *Reseruata Principi nunquam censentur concessa.*
8 *Vasalli Regum, & aliorum Principum quare dicantur vasalli Imperatoris, & Papæ.*
9 *Dominus directus feudi quando possit subditos sui feudatarii cogere ad sibi iurandum fidelitatem.*
10 *Vasalli quando teneantur potius iuuare dominos mediatos, quam immediatos.*

MOdo videamus † an isti supremi Principes 1
possint leges condere, quæ ligent etiam vasallos mediatos. Et quod huiusmodi leges habeant locum etiam in terris infeudatis, firmarunt Martin. Laudens. *in tractatu de Principe, quæst. 72.* Bossius *in titulo de pœnis, numero vigesimo quinto.* Roland. de Valle *in tractatu de lucro dotis, quæstion. 85.* vbi quod statutum † conditum per Principem super lucro dotis 2
habet locum etiam in terris infeudatis, & probat Surdus *in consilio quinquagesimo tertio, numero quinto, volum. 1.* Afflict. *in Constitutione regni, incip. Post mortem, colum. 2. post medium,* dicit: Nemo dubitat, quin Papa † ratione directi dominii, quod habet in re- 3
gno Neapolis, possit condere leges, & cõstitutiones, etiam contra constitutiones ipsius Regis in his, quæ sunt iuris positiui, quia habet liberam potestatem disponendi, *c. proposuit, de concess. præbendæ, clemen. ad Apostolica, & clemen. pastoralis, de re iudic.* Castrens. *in consilio 368. præsupposito quod prædicta, in princip. volum. 2.* Natta *in consilio sexcentesimo quinquagesimo nono, colum. fin.*

Et rationem posse assignari puto, quia licet Papa,
& † Imperator concessissent regna cum omni iu- 4
re suo, intelliguntur concessa cum omni iure spectante ad dominum, non autem spectante ad dominum vti Papam, & Imperatorem, Martinus Laudens. *in tractatu de Principe, quæstion. 115.* Iacobin. *in sua inuestitura, in ver. de castro Rubei, numero sexto, & in ver. dictique vasalli, num. 3.* Calcan. *in consilio 101. colum. 1.* Socin. iun. *in consilio nonagesimo octauo, numero trigesimo primo, volum. 3.* Bossius *in titulo de regalib. numero vigesimo quinto.* Natta *in consil. 487. num. 31.* Roland. *in consilio primo, num. 144. volum. 2. & in consilio quarto, num. 46 volum. 3.* Ratio rationis est, quia Princeps supremus † concedendo iura sua, non potest eum 5
creare sibi parem, vt probat Berous *in consilio 74. num. 16. volum. 2.* Imo posset Princeps † reuocare con- 6
cessionem à se factam, quæ tendat in diminutionem supremæ potestatis, vt post Andream & alios dicit Natta

Natta *in consf.614.n.12.* & nullus potest acquirere ius, ne subiaceat supremæ Principis potestati, quia sic esset acephalus secundum Bart. *in l. hostes, ff. de captiuis.* Angel. *in l.2.C.communia, de vsucap.* Couar. *in lib. pract.*
7 *quæst.c.4.in princ.* Reseruata † igitur Principi in signũ supremæ potestatis, nunquam intelliguntur cõcessa, quæ si Princeps expresse concederet, non priuatur idem Princeps facultate ea exercendi, quia sunt facultates animę principatus, quę ab ipso principatu euelli, vel separari nequeunt, quod autem leges condere sit effectus supremæ potestatis, scripsi latius supra *in prima parte, cap.10.*

Alia etiam ratione respectu subditorũ potest huius casus decisio cõprobari, siquidem infeudatis re-
8 gnis, & statib. à Papa, vel Imperatore, vasalli † Regum & aliorum Principum dicuntur subditi Papæ vel Imperatoris ratione vniuersalis iurisdictionis, de qua ego scripsi sup. *in part.1.c.4.* & de ea meminit Bald. *in tit. de pace Constantiæ, vers. hæc sunt nomina, n.1.* vbi dicit, ꝙ
9 etsi dominus † superior non possit subditos vasalli sui compellere ad iurandum sibi fidelitatem, tamen limitatur, quando superior dominus habet generalem iurisdictionem, quia homines vasalli coget ad sibi iurandum, sequitur Iacobin. *in ver. qui quidem inuestiti, n.14.* Albert. Brun. *in consf.32.n.2.* Natta *in consf.487.n.21.* Roland. *in d.consf.1.n.81. vol.2.* & inibi Brun. Natta, & Roland. concludunt, quod in casu necessitatis isti supremi Principes possent illos collectare, & subsidia
10 exigere. Et quod ratione istius vniuersalis † iurisdictionis teneãtur vasalli potius iuuare istos supremos Principes, q̃ suos dominos immediatos, post multos, quos allegat, probat Natta *in d.consf.487.n.17.* Iacobin. *in sua inuestitur. in ver. & promiserunt, n.12.* vbi quod etsi regulariter vasallus teneatur iuuare dominum suum immediatum, non autem mediatum, fallit, quando dominus mediatus haberet vniuersale dominium in patria, vel prouincia, & seruitium quod exposcit, publicam concerneret vtilitatem, quia tunc seruiet mediato, Rolan. *in d.consf.1.n.79.* post Afflict. & Curt. quos allegat. Quare ratione istius vniuersalis iurisdictionis, leges, quæ à Papa, vel Imperatore condi possunt super regnis, & statibus infeudatis, ligabunt etiam subditos infeudatos.

CASVS CXCVII.

Vacante Imperio, vel Papatu, an legatus Papę in Imperio, & Imperator Romę possint cognoscere de causis feudalib. pertinentibus ad iurisdictionem alterius.

SVMMARIA.

1 *Constitutio Caroli IV. Imperatoris de vacante Imperio, fuit reuocata per Papam.*
2 *Iurisdictio Imperii Romani, illo vacante spectat ad Papam.*
3 *Papa eligit Imperatorem ex iusta causa.*
4 *Electores Imperii habent potestatem à Papa.*
5 *Papa cognoscit de omnibus causis vacante Imperio, vel regno non recognoscente superiorem.*
6 *Principum potestas non recognoscentium superiorem similis est Imperiali.*
7 *Iurisdictio Papæ vacante Imperio nõ pertinet ad legatũ.*
8 *Imperator non potest se intromittere de causis feudalib. vacante sede Apostolica.*
9 *Capitulum habet iurisdictionem sede vacante, etiam in causis feudalibus.*

Difficultas est, an Imperio vacante sum. Pontifex possit exercere iurisdictionẽ in feudalibus, quæ orta est à Constitutione † Caroli IV. Imperatoris, cu- 1
ius Bulla aurea expresse sancitum est, quod vacante Imperio Romano, Comes Palatinus Rheni, atq; Elector Saxoniæ vices Imperatoris Romani in omnib. & per omnia sustinere debeant, exceptis tantum feudis regalibus Imperii Romani, quorum negotia Imperatori futuro reseruari debeant.

Sed illa constitutio, tanquam condita in præiudicium sedis Apostolicæ, multis annis postea reuocata fuit per Ioannem Papam XXII. qui in sua extrauagante *incip. Si fratrum, & coepiscorum, sub titul. Ne sede vacante.* declarauit, quod vacante † sede Imperiali, iu- 2
risdictio ad Papam deuoluitur, & ideo prohibuit sub pœna excommunicationis, quod nullus tunc nomen vicarii Imperatoris, aut alterius cuiuscunq; officii retineat, assumat, vel resumat, nullusq; ei obediat, vel auxilium prębeat, alias excommunicatio in personas, & interdictum in terras (nisi infra duos menses resipuerint) profertur.

Et ratio potest assignari, quia ad sum. Pontificem spectat † Imperatorem eligere ex iusta, & rationabili 3
causa, vt probat Augustin. de Ancon. *in tract. de potestate Papæ, quæst.37. in quinq; primis articulis.* & sequitur Restaur. Castald. *in tract. de Imperatore, quæst.53.* quia potestas eligendi † ab ipsa Apostolica sede peruenit 4
ad Electores, *c.venerabilẽ, de elect. & clem.1. de iureiuran.* Bald. *in tit. de pace Constantiæ, in ver. concessserimus.* Greg. Merula *in lib.1. antiquit. fol.2.* D. Thom. *in opusculo de regimine Princip. quæst.21.* Episcopus Gurgens. *in tract. de coronatione, fol.13. §. sed fac.* & de hoc articulo nullus dubitat.

Et quod vacante Imperio, vel altero † regno supe- 5
riorem non recognoscente Pontifex Romanus cognoscat tam de causis feudalibus, quam de aliis pertinentib. ad iurisdictionem Imperatoris, siue mediatã, siue immediatam, est tex. *in c.licet ex suscepto; & ibi Abb. & cæteri Canonistæ, de foro compet. clem. pastoralis, §. fin. & ibi Dd. de sentent. & re iudic.* Abb. *in c. cum contingat. de foro compet. & in c.cum deputati, de iudic.* Felyn. *in c.1.n.5 de prascript.* Dec. *in c nouit, n.8. de iudic.* Anton. de Rosell. *in tract. de Concilio, in rubric. qualis in causis debeat esse forma, n.30. & plur. seqq.* Bart. *in l. naturaliter, ff. de vsucapion.* Bald. *in l. fin. col.1.C. de quadrien præscript. & in margarita Innocent. in ver. Imperium, & in l cum notissimi, §. imo, C. de præscript.30. annor.* Roman. *singul. 417.* & ibi addentes alios allegant, Ias. *in l. Imperium, n.21 ff. de iurisd. om. iud.* Francisc. Balb. *in tract. & præscriptionib. in sexta parte principal. part.2.n.8.* Restaur. Castald. *in tract. de Imperatore, quæst.90.* qui alios congerit, quot in hoc articulo scripsere; & quia potestas Principum non recognoscentium † superiorem similis est Imperiali, vt notat 6
Bart. *in l. hostes, ff. de captiu. in l. infamem, ff. de public. iudic. in l. acta, §. amplianda, ff. de re iudic. & in l.1. ff. de postul.* atque Abb. *in c. cum te, de re iudic.* omnes Canonistæ *in c. cum te, qui filii sint legit.* ergo ad huiusmodi Principatus vacantes sine legitimo successore succedit Papa; & hoc argumento in specie vtuntur Abb. *in c. nouit, n.16. de iudic.* & Felyn. *in d.c. licet ex suscepto, col.1. de for. comp.* Stephan. Aufrer. *in tractat. de potestate ecclesiastica super laicis, n.57. & seq.* Rochus *in c. & si necesse, de donat. inter vir. & vxorem.*

Et licet hæc potestas & suprema iurisdictio † summi Pötificis vacante Imperio non pertineat ad ipsius 7
Legatum, ad gloss. *in clem. pastoralis, in ver. succedimus,* de re

de re iudic. Specul. *in tit. de legato, §. nunc ostendendum, vers. 19.* Felyn. *in d. c. licet ex suscepto, n. 3. de foro compet.* Roman. *in singular. 417. & ibi Gabriel Sarayna in additionib.* Vasquius *in controuers. illustrium lib. 1. cap. 22. nu. 4.* Tamen poterit ab eodem summo Pontifice illi delegari, ad eius arbitrium.

Secundus articulus est: an Apostolica sede vacan-
8 te † per mortem summi Pontificis, possit Romanus Imperator de causis feudalibus ad sanctam sedem pertinentibus, iurisdictionem exercere, & pars negatiua est omnino vera, & absoluta, quã firmarunt Roman. *in singulari 418.* Vasquius *in d. lib. 1. controuers. illustrium, cap. 22. num. 5.* Et ratio potest assignari, quia
9 sede vacante, capitulum † habet iurisdictionem in omnib. causis, etiam feudalibus pertinentib. ad suum Prælatum, ita firmarunt Canonistæ *in c. his, & cap. cum olim, de maiorit. & obedient.* per illos textus, & *in c. 1. eod. tit. lib. 6.* Mandell. de Alba *in consil. 61. num. 9.* Cardinal. & Imol. *in clem. ne in agro, §. Abbate, de statu monach.* Quæ opinio tanto magis est vera in feudis & iurisdictione pertinentibus ad sanctam sedem Apostolicam, quia de feudis pertinentibus simul ad prælatum & capitulum, mortuo prælato, capitulum ipsum exercet iurisdictionem, Io. Andr. *in c. verum, de foro compet. & ibi Abb. num. 8.* Barbatia, *num. 26.* & dixi latius de hoc supra *in 2. part. cap....*

CASVS CXCVIII.

Appellatio ab ecclesiastico feudatario alicuius Principis laici, an debeat fieri ad directum dominum illius iurisdictionis.

SVMMARIA.

1 *Appellatio ab ecclesiastico feudatario fit ad directum dominum feudi.*
2 *Appellationum ius nunquam censetur concessum feudatario.*
3 *Rex in Ducatu consideratur vt Dux.*
4 *Rex quando iudicat in Ducatu, appellatur ad superiorem Ducis.*
5 *Dux, & episcopus si ferat sententiam, appellatur ad superiorem ecclesiasticum.*
6 *Appellatio ad laicum quando permittatur ab ecclesiastico.*
7 *Appellatio à feudatario ecclesiastico quando non fiat ad superiorem laicum, sed ad ecclesiasticum.*
8 *Appellatio à laico habente temporalem iurisdictionem ecclesiæ est facienda ad ecclesiasticum.*

QVia iurisdictio ecclesiastica, & temporalis sunt distinctæ, adeo quod de vna non appellatur ad aliam, secundum glossam *in c. quoniam, distinct. 10. & in c. cuncta per mundum, 9. quæst. 3.* Ideo dubitatur, an idem dicendum sit, quando iurisdictio penes alterutrum dependet ab altero; Et primus articulus principaliter
1 quæritur, quando ecclesiasticus † est feudatarius laici, & contingat sententiam ferre inter vasallos, tunc ab eo appellandum esse ad immediatum dominum directum feudi, firmarunt Præposit. *in c. 1. colum. 4. apud quem, vel quos quæstio feudi terminari debeat.* Milus *in suo repertorio in ver. appellatio, colum. 4.* Freccia *in tractatu de subfeud. lib. 2. in 24. auctoritate.* Abb. *in c. ceterum, de iudiciis.* Stephan. Aufrer. *in tractatu de potestate ecclesiastic. in secular. num. 14. vers. 19.* Mynsinger. *in lib. obseruationum centuria 5. obseruat. 5.* qui attestatur sic iudicari, Schrader. *in tractat. de feudis, parte 10. sectione 2. num. 53.* & ratio potest assignari, quia vt dixi supra *in casu 143. artic. 3.* dominus feudi concedendo ecclesiæ feudum, & iurisdictionem, non videtur à se in totum abdicasse iurisdictionem, & quantumcunque sit concessum merum & mixtum imperium, atque omnimoda iurisdictio, non tamen censetur concessum ius † appellationum, vt probaui supra *in 1.* 2
parte, cap. 10. quod nec etiam præscribi potest contra concedentem, quia pertinet ad supremam iurisdictionem, vt dicit Bald. *in auth. quas actiones, num. 14. in fine, C. de sacros. eccles.* Natta *in consil. 580. num. 2.* Albert. Brun. *in consil. 102. in fin.* Innocen. & alii *in d. c. ceterum, de iudiciis.*

Sic dicimus quod Rex † in Ducatu consideratur vt 3
Dux, & non vt Rex, ad tradita per Federic. de Sen. *in consil. 220. colum final* Felyn. *in c. cum olim, num. 2.* quos sequitur Gabriel *in consil. 195. num. 9. volum. 2.* & ad hoc faciunt scripta per Bart. *in l. 1. §. nunciatio, n. 15. ff. de noui oper. nunciat.* Socin. *in consil. 54. num. 11. vol. 2.* Surd. *in consil 19. num 33.* Ideo si Rex † iudicat vt Dux, appel- 4
latur ad superiorem in Ducatu, non attenta regia dignitate, vt tradit Bartol. *in l. si quando, C. de appellationib.* quem in hoc præsenti articulo sequitur Igneus *in repetitione l. necessarios, §. non alias, num. 428. ff. ad Syllanian.* & Baldus *in additionibus ad Specul. in tit. de appellationib.* quem refert, & sequitur Aufrer. *in d. vers. 19.* quod si quis est Dux, & Episcopus, & † fert senten- 5
tiam vt Dux, tunc appellabitur ad iudicem ecclesiasticum, quia dignitas Ducatus est accessoria dignitati episcopali; secus si episcopus recognoscat laicum aliquo modo, quia tunc appellandum † erit ad ipsum 6
superiorem laicum, quem recognoscit, idem dicit Francisc. Marc. *in decis. Delphinali 454. numero 10. & seq. part. 1.*

Declaratur hic articulus, vt non procedat, quotiescunque feudum esset concessum ecclesiæ † fran- 7
cum & liberum, quia tunc nulla intelligitur esse reseruata appellatio directo domino, & ideo à sententia prælati feudatarii non erit appellandum ad Regem concedentem, sed ad superiorem ordinarium ipsius ecclesiastici, ita dixit Aretinus *in consil. 14. viso colum. 1* quem sequitur Petr. Gregor. *in tractatu de concessione feudi, parte 5. quæst. 6. in fin.* quicquid in contrarium dixerit Benedictus *in c. Raynutius, in ver. & vxorem, decis. 2. num. 24. & 25. de testament.*

Secundus articulus potest addi etiam pro confirmatione præcedentis, si ecclesia habeat iurisdictionem temporalem, † quam faciat exercere per laicos 8
iuxta *cap. final. ne clerici, vel monachi, lib. 6.* quos contingat sententiam ferre, tunc enim appellandum est ad superiorem ecclesiasticum, *c. Romana, §. debet, de appellationib. lib. 6.* & ad hoc sunt decisiones Delphinales per Francisc. Marc. *decis. 365. & decis. 366. part. 2.*

CASVS CXCIX.

A sententia Regis vasalli ecclesiæ, an liceat appellare ad summum Pontificem.

SVMMARIA.

1 *Appellatio à sententia cuiuslibet feudatarii ecclesiæ potest interponi ad Papam.*
2 *Ducatus Ferrariæ hodie est incorporatus mensæ sedis Apostolicæ.*
3 *Appellatio à regno Neapolitano an fiat ad Papam de iure.*

4 Feudo

4 *Feudo concesso libero an appellatio interponatur ad concedentem.*
5 *Papa concedendo regnum Neapolis nihil penitus sibi reseruauit.*
6 *Appellatio fit ad Papam reseruantem sibi ius superioritatis.*
7 *Appellationum ius an sit concessum cum omnimoda iurisdictione.*
8 *Appellationes vltimæ competunt Principi in signum supremæ iurisdictionis.*
9 *Superioritas dicitur reseruata per solutionem census.*

DIxi *in 1.parte, cap.6.* quando ab Imperatore licitum sit appellare ad Papam, modo videamus an
1 à sententia † cuiuslibet feudatarii ecclesiæ appelletur ad Papam. Et partem affirmatiuam simpliciter dixere Curt.iun.*in consi.104.in fin.* loquens in duabus conformibus latis in ciuitate Ferrariæ, quæ est subiecta ecclesiæ ratione directi dominii, quod grauatus possit appellare ad Papam, vel ad eum habere recursum si timet appellare, & mouetur ratione directi dominii,
2 (quæ ratio hodie cessat, postquam Ducatus † Ferrariæ fuit incorporatus mensæ sedis Apostolicæ) & de regno Neapolitano consuluit Ias. *in consi.168. col.6.vol.4.*
3 quod ab eo appelletur † ad Papam, & de regno Siciliæ est text.*in c.ad Apostolica, de re iudic.lib.6.* & pro hac parte conferunt quę scripsi supra *in casu 195.art.2.* Pro cuius casus decisione ego constituo duos articulos.

Primus articulus est: quando Papa concedit feu-
4 dum † liberum, prout erat apud sanctam sedem Apostolicam, nihil penitus sibi reseruando, & tunc à sententia feudatarii non esse appellandum ad directum dominum feudi dixi in casu præcedēti, in declaratione primi articuli, vbi allegaui Aretinum, & Petrum Gregor. Addo Afflict. *in præludiis constitutionum regni Neapolis, in tota quæst.21.* vbi diffuse probat à sententiis latis in regno Neapolis nullo modo posse appellari ad summum Pontificem, qui cōcedendo illud regnum
5 nihil penitus † sibi reseruauit. Fallit in illis casibus in quibus à quolibet superiore appellatur ad Papam, de quibus scripsi *in 1.parte, in d.c.6.* quia in eisdem etiam à feudatario, tanquam à quolibet altero appellatio & recursus haberi posset ad sum. Pontificem. Andr. *in c. imperialem, n.81. & seq. de prohib. feudi alienat. per Federic.*
6 Secundus articulus est: quando Papa † concedendo regnum, & statum reseruauit sibi superioritatem, tunc enim à sentētia feudatarii posset haberi recursus ad Papam, etiam per viam appellationis, vt probaui multos allegando *in d.casu 195.artic.1.* Addo hæc procedunt etiam si regnum fuerit concessum cum omnimoda iurisdictione, quę plus continet, quam omnem iurisdictionem: nam et si secūdum vnam opinionem
7 censeatur concessum ius † appellationum, de qua per Ias. *in consil.161.in princ.vol.2.* tamen hæc opinio vel nō est vera, vel non seruatur, & interpretari debet, quo ad ius appellationum primarum causarum, quia ius
8 vltimarum † appellationum competit Principi in signum supremæ superioritatis, Crauet. *in cons.209. n. 9. vol.2.* & dixi latius *in 1.part.c.10.* Dicitur autem reser-
9 uata superioritas † per solutionem census, *c.omnis anima, de censib.* Iacobin.*in sua inuestitura, in tit.de homagiis, n.37.* Item per præstationem iuramenti homagii ligii, Iacobin.*in d.tit.de homagiis, num.6.* & scripsi supra *in 1. parte, cap.13.* quo casu ratione supremæ vniuersalis iurisdictionis retentæ posset appellationes audire, & indemnitati subditorum prouidere.

CASVS CC.

Prælatus ecclesiæ an de iurisdictione alias concessa in feudum nouum possit alterum inuestire iure antiqui feudi.

SVMMARIA.

1 *Iurisdictio recipit separationem à feudo.*
2 *Feudum consistit in omni eo, cuius potest separari dominium directum ab vtili.*
3 *Feudum consistit in quibus potest retineri proprietas, vel actio directa.*
4 *Iurisdictio potest concedi in feudum.*
5 *Prælatus potest infeudare feuda, & iurisdictiones ecclesiæ.*
6 *Bona ecclesiæ solita concedi in feudum possunt concedi quando deuoluuntur.*
7 *Bona ecclesiæ dicuntur solita concedi, quando prima vice fuerint concessa cum sollemnitate Apostolica.*
8 *Bona solita concedi in feudum reuersa ad ecclesiam, effecta de mensa, non possunt amplius concedi in feudum.*
9 *Feudum ecclesiasticum quādo dicatur effectum de mensa Prælati.*
10 *Bona deuoluta ad ecclesiam descripta in libro, statim sunt facta de mensa Prælati.*
11 *Dominus directus potest concedere feudum nouum sub natura feudi antiqui.*
12 *Prælati non possunt feudum nouum concedere sub natura feudi antiqui.*
13 *Feudi antiqui natura est magis præiudicialis ecclesiæ.*
14 *Prælatus renouando inuestituram non potest alterare consuetudinem infeudandi.*
15 *Feudum vel emphyteusis solitum dari ad tertiam generationem, an valeat concedi in perpetuum, vel alterari prima concessio.*
16 *Concessio noua alterata à forma antiqua concessionis an valeat saltem secundum formam antiquam.*
17 *Prælatus potest alterare formam primæ inuestituræ faciendo conditionem ecclesiæ meliorem.*

LIcet iurisdictio † recipiat separationem à feudo, 1
quia vnus potest habere iurisdictionem, & alter feudum, secundum Bald. post Innoc. ibi *in c. dilectus, de capellis monach.* quem sequitur Paris. *de reintegratione feudorum, c.283. quod incip. Modo videndum est si vasallus, num.3.* tamen & ipsa iurisdictio potest concedi in feudum. Quia feudum † potest consistere in omni eo, 2
cuius dominium directum retineri potest, & concedi vtile in feudatarium, ideo potest consistere in fructibus pendentibus, gloss. *in c.1. §. sciendum, ver. cohærentibus, de feudi cognit.* quam esse comm. opinion. testatur Tiraquell. *de retract. lignag. §.1. gloss.7. n.37.* vbi alios allegat. Item in hominibus ascriptitiis glebæ terræ, Tiraquellus ibid. *num.119.* Afflict. *in constitut. regni, incip. Errores, num.2.* Item in annuis introitibus, qui vt immobiles æstimantur, *clem. exiui de paradiso, in ver. annui introitus, de verb. signif.* & quod possint concedi in feudū, est text. *in c.1. de not. feud.* & licet non videatur retineri proprietas, quia † non adest realiter, tamen penes do- 3
minum retinetur actio directa, & penes feudatarium est actio vtilis, vt dicunt Dd. *in c. querelam, de elect.* propter quam rationem videtur dicendum etiam in pecunia posse consistere feudum per quam responderi potest dictis Andreæ *in c.1. si de feudo vasall fuerit ab aliquo interpellat.* & hæc tanto magis procedunt in Iurisdictione, † cuius directum dominium retineri po- 4
test,

test,& vtile concedi, & ita dominus directus potest directam actionem exercere, feudatarius autem vtilem; ergo ipsa sola iurisdictio potest concedi in feudum. Quæro igitur, an iurisdictione semel concessa in feudum nouum possit per Prælatum alteri concedi iure antiqui feudi. Pro cuius explicatione constituo duos articulos.

5 Primus articulus est: Prælatus † potest infeudare feuda, & iurisdictiones non solum quæ tempore suæ prælaturæ aperiuntur, sed etiam quæ tempore sui prædecessoris aperta fuerunt, Clar. *in §.feudum, quæst. 13. vers. sed nunquid.* Mozz. *in tract. de feudis, rubric. de his qui feud. dar. poss. n. 6.* vbi attestatur esse com. opinion. Aluarot. *in c. 1. in princ. col. 10. vers. aut fuit apertum, de his qui feud. dar. poss. & in c. 1. de clerico qui inuestit. facit.* Et
6 ratio est, quia res † ecclesiæ solita concedi in feudum, potest iterum concedi, quando ad ecclesiam deuoluitur, *c. 1. & ibi Dd. de his qui feud. dar. poss. c. 2. extr. de feudis.* Curt. *in tract. de feud. in 1 part. 2. part. princ. quæst. 1.* Alex. *in cons. 40. col. fin. & consil. 92. col. 2. vol. 6.* Roland. *in cons. 1. n. 82. & seq. vol. 1.* Socin. iun. *in consil. 56. n. 3. vol. 2.* & melius omnib. Afflict. & ibi Vrsill. *in decis. 305. n. 10.* & ibi Vrsill. alios allegat.

7 Declaratur primo hic articulus, vt res ecclesię † dicatur solita cōcedi in feudum, quando in prima vice fuerit concessa cum sollemnitate Apostolica, de qua *in extrauagant. ambitiosæ, de reb. eccles. non alien.* Andr. *in c. 1. de cleric. qui inuestit. facit.* Curt. *in tract. de feud. in prima part. 2. part. princ. q. 4. n. 8.* Zasius *in tract. de feud. in 5. parte, n. 52.* Claud. Seysell *in tract. de feud. titul. de his qui feud. dar. poss. parte 2. regul. 1. declarat. 1. ver. omnia tamen permissa.* quia non est minor auctoritas legis, q̄ consuetudinis, *l. de quib. ff. de legib. & l. 2. C. quæ sit longa consuet.* imo in hoc casu sola auctoritas legis requiritur per *d. extrauagant. ambitiosæ.* & ideo illa opinio, quod res dicatur solita concedi in feudum, si post primam concessionem præteriit tantum temporis, cuius memoria non existat in contrarium, de qua per Curt. *in d. quæst. 4. n. 7.* non est vera, vt patet ex his quæ scripsi supra *in casu 94.*

8 Secundo declaratur, nisi res solita † cōcedi in feudum, reuersa ad ecclesiam, fuerit effecta de mensa prælati, quia tunc nō potest iterum infeudari inconsulto Romano Pontifice, aut deficientibus aliis sollemnitatibus, Bald. Aluarot. Præposit. & Afflict. *in c. 1. de clerico qui inuestit. fac.* Zas. *in tract. de feud. parte 5. n. 49.* Guid. Pap. *decis. 154. circa princ.* Aluarot. *in c. 1. col. 5. vers. ex quibus infertur, de his qui feud. dar. poss.*

Est autem maxima controuersia inter Dd. quan-
9 do feudum † ecclesiasticum dicatur effectum de mensa Prælati, nam Andr. *in c. 1. in princ. n. 4. vers. & si vnus, de his qui feud. dar. poss.* dicit rem solitam infeudari reuertentem ad ecclesiam, perdere qualitatem infeudandi, si postquam reuersa fuerit ad ecclesiam, Prælatus illam possederit per spatium 30. annorum, sequitur Zas. *in tract. de feud. part. 5. n. 50.* Imol. *in c. vt super, col. 5. de reb. eccles. non alien.* requirit spatium quadraginta annorum, Barbat. *in d. c. vt super, col. 3.* requirit spatium decem annorum: Alii, si prælatus possideat per solum annum, Guid. Pap. *in d. decis. 154.* Clar. *in d. §. feudum, quæst. 13. vers. sed nunquid.* vbi attestatur esse communem opinionem. Ego autem credo statim rem ad ecclesiam deuolutam, dici effectā de mensa prælati, ac ipse Prælatus hoc declarauerit, se mensæ prædictæ applicasse, ex traditis per Io. de Lignano *in c. qua in ecclesiarum, de constitut.* vbi si prælatus, ait, fuerit adeptus possessionem talis rei solitæ infeudari, per istud solum quod prælatus acceperit possessionem, sine aliquo cursu temporis, desinit esse solita infeudari, tanto magis, quia in dubio res possessa per Prælatum, præsumitur esse de mensa, Menoch. *lib. 6. præsumpt. 63. n. 19.* Guid. Pap. *in d. decis. 154. circa fin.* Bald. *in d. c. 1. num. 3. & seq. de clerico qui inuestit. fac.* Et quod quando Prælatus declarauerit esse illa bona de mensa, statim dicantur effecta de mensa, firmat Bartol. *in l. si vacantia, num. 9. Cod. de bon. vacant. lib. 10.* Guido Pap. *in d. decis. 154. col. 1.* Clar. *in d. quæst. 13. vers. nunc pro intelligentia, ibi; ad hoc autem.* Curt. *de feud. part. 2. q. 5. col. 3. vers. prædictis tamen non obstantib.* Quod fortius procedit, si bona † deuoluta ad ecclesiam, statim fue- 10
rint descripta in libro, vbi bona de mensa prælati, vel capituli descripta sunt, Bart. *in d. l. si vacantia.* Præpos. *in c. 1. in princ. Episcopum, vel Abbatem.* Zasius *de feudis, part. 5. n. 50.* Afflict. *in d. c. 1. n. 11. de clerico qui inuestitur. facit.*

Secundus articulus est: licet quilibet directus dominus † possit concedere feudum nouum sub natura 11
feudi antiqui, Bald. *in c. 1. in princip. n. 2. de alienat. feudi paterni.* Aluarot. & Præposit. *in c. 1. de vasallo decrepit. ætat. & ibi Afflict. n. 7.* Ias. *in prælud feud. n. 88.* Curt. *in tract. de feud. part. 1. q. 8.* Zas. *in tractat. de feud. part. 3.* Alex. *in consil. 30. n. 7. vol. 1. & consil 55. n. 17. vol. 4. & consil. 1. n. 26. vol. 5. & consil 29. n. 24. vol. 5.* Dec. *in consil. 53. & cons. 185. n. 7.* Roland. à Valle *in consil. 60. n. 16. & plur seq. vol. 1.*

Tamen non licet prælatis † ecclesiæ, rem aliquam, 12
alias concessam in feudum nouum cum sollemnitate Apostolica, postea reuersam ad ecclesiam concedere iure antiqui feudi. Quæ conclusio probatur auctoritate & ratione: Imprimis hanc opinionē secuti sunt, Bald. *in prælud. feud. in 3. diuis. n. 43.* dicens, q vbi est opus essentia facti, verba non sufficiunt, imo inducerent circumuentionem iuris, Ias. *in prælud feudorum, n. 89. & seq.* dicens, quod vbi assertio facit contractum licitum, qui alias esset à iure improbatus, verborum cautiones, & huiusmodi partium enunciationes nil probant, Zas. *in tract. de feud. part. 3. num. 6.* Nicol. Mozz *in tract. de feud. rubr. de diuis feud. n. 19* Zas. *in d. tract. part 12. n. 45.* dicit, quod in feudo ecclesiastico inuestitura alterari non potest in deteriorem conditionem ecclesiæ, puta quod feudum nouum fieret antiquum, aut masculinum fieret fœmininum, Petr. Gregor. *in tract. de concess. feud. part. 5. quæst. 3. vers. istam conclusionem.* & hanc esse commun. opinion. attestatur Cepoll. *in cons. 31. n. 6. & seq.* Crauetta *de antiquitat. tempor. part. 5. sect. final. num. 17.*

Et ratio potest assignari, quia cum ad feudum nouum succederent solum descendentes, si fiat concessio sub natura † feudi antiqui, succederent etiā trans- 13
uersales, quod esset in præiudicium ecclesiæ, sed Prælatus in renouatione infeudationis, † etiam si de no- 14
uo alteri fieret, non potest alterare, aut mutare consuetudinem, secundum quam erat solitum concedi, Clar. *in §. feudum, quæst. 13. vers. scias tamen.* vbi ait hanc esse commun. conclusion. Bart. *in auth qui rem, n. 7. C. de sacros. eccles.* dicit, si res ecclesię consueta dari in feudum, vel emphyteusim vsque ad tertiam † generatio- 15
nem masculinam, Prælatus dat vsque ad tertiam generationem masculinam, & fœmininam; vel si consueuerit dari ad tempus, concesserit in perpetuum, quod non valebit talis concessio, seu infeudatio, Iacob. de Bellouis. *in c. 1. in princ. de his qui feud. par poss. & in c. 1. §. similiter. de leg. Corradi.* Martin. Laudens. *in d. c. 1.*

Dd circa

circa fin. de his qui feud. dare poss. & ibi Cardinal. col. pen. & Aluarot. in vers. quaero an Praelatus.

Declaratur primo hic articulus; nam ista noua cõ-
16 cessio † facta de feudo nouo iure antiqui feudi, si non valebit iure antiqui, quia non est sic solitum concedi, valebit iure feudi noui, vt est casus *in §. quod autem, vers. neque illud, vsque ad fin. in auth. de non alienand.* per quem text. ita tenet Bald. *in auth. si quas ruinas, colum. 1. C. de sacros. eccles.* & Dec. latissime *in auth. qui rem, n. 22. vsque ad fin. C. de sacrosanct. eccles.* qui attestatur ita esse communem opinionem, & respondet contrariis, eamque dicit sic esse defendendam ex regula; *Vtile per inutile non vitiatur*; de qua per Andr. in materia feudali *in §. profecto, prope finem, de lege Corradi.* & hanc opinionem tenuit Andr. *in c. de manso. num. 15. vers. item nota, de controuers. inuestit. & in c. imperialem, §. praeterea ducatus, num. 36. vers. secus si sub colore, de prohib. feud. alienat. per Federic.* tex. in terminis, *in c. vnico, de allodiis.* Aretin. *in consil. 54. num. 3.* Clar. *in §. feudum, in d. quaest. 13. in fin.* vbi attestatur esse com. opin. Curt. etiã fatetur communem *in parte 2 quaest. 6. colum. 3.* communem etiam dicit Mozz. *de feud. in titulo de his qui feud. dar. poss. num. 9. in fine.* Bald. *in c. 2. in princip. num. 20. eod. tit. & in c. 1. §. similiter, num. 3. de lege Corradi.* Imola *in c. ex parte, col. penult. vers. sed hic insurgit, de feudis.* vbi ait hanc opinionem esse veriorem.

Secundo declaratur, vt non procedat, quoties
praelatus † alterando naturam primae inuestiturae, si- 17
ue solitum, & consuetum modum infeudandi faceret conditionem ecclesiae meliorem, puta si quis offerret bona sua allodialia ecclesiae sub hac conditione, vt eadem sibi concederet in feudum antiquum; nam potest Praelatus iure antiqui feudi infeudare, quo casu haec bona accipiunt naturam & qualitatem feudi antiqui, argum. eius quod notat Dec. *in consil. 73. num. 3.* & quod notat Bartol. *in l. iubemus, in prima, C. de sacros. eccles.*

INDEX

INDEX LOCVPLETISSIMVS OMNIVM CONCLVSIONVM QVÆ IVRE FVNDATÆ SVNT, ET IN HOC VOLVMINE, seu quarta parte continentur.

Iuxta ordinem Alphabeti, & numerorum marginalium, quorum primus casum, secundus eius numerum marginalem denotat.

A.

Assessores

C.

C. con-

cleri-

Cleri-

Com-

D.

Domi-

E.

Ecclesia-

Emphyteu-

Eremitæ

Execu-

feudum

Ff contra-

G.

H.

& quo-

I.

iudex

L.

Laicus

Legis

Matri-

N.

Noto-

Prin-

pri-

Q.

R.

renun-

S.

contra

statuta

statutum

F I N I S.

Errata Corrigito Cætera Declarato

In parte 1. cap. 7. num. 11. ibi anno. 7. suæ monarchiæ, lege & anno duodecimo suæ monarchiæ.

In parte 1. cap. 24. num. 44. ibi quia subdit rationem. Deficiunt hæc verba, quia Cardinalis subdit rationem, prout dixi in eodem cap. 24. num. 6.

In parte 2. cap. 10. num. 32. ibi vt late tracto in 4. parte, lege vt latè tratto in eadem parte 2. cap. 18.

In parte 2. cap. 31. num. 11. vers. In regno, & num. 12. Illa priuilegia recensentur, vt declarentur procedere, quando clericus tempore delicti, & capturæ incedebat in habitu laicali, vt in eod. cap. num. 20. & num. 30. declarantur.

In parte 3. cap. 32. num. 21. vers. & in regno. declara, prout in 4. parte centuria 2. casu. 133. num. 29.

In parte 4. centuria 1. casu. 47. vbi quod Principes laici possunt non admittere Episcopos electos, quos habent suspectos, Declara idest possunt se opponere electioni, & probare causas suspitionis, & ita probatur in toto casu.